

محرری : معلم ناجی

لغت ناجی

معارف نظارت جلیله‌سنك ۲۶ شوال سنه ۳۱۸ تاریخلی و ۴۷۵
نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر

صاحب و ناشری:
«مصور ترقی» غزته‌سی صاحب امتیازی
و «عصر» مطبعه کتبخانه و مجلدخانه‌سی صاحبی
ق. فائق

اخطارات

بو کتاب ارباب قلم بیننده قوللانیلان ویا قوللانیلمغه شایان بولنان عربی ، فارسی ، کلمات ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغاتك اك زیاده مستعمل اولانلرینی حاویدر .

لغتلر ترکجه نامنه تفسیر اولنور . مثلا عربی برکلمه‌یه عرب استعماله کوره دکل ، کندی استعمالمزه نظراً معنی ویریلیر . حرکه‌لر دخی کندی تلفظمزه کوره قونیلور . مثلا (سیاحت) کلمه‌سی فی‌الاصل (س) ك کسریله اولدیغی حالده استعمالمزه توفیقاً (س) ك فتحیله کوستریلیر .

کلمات عربیه‌نك مفرد مؤنثلری آیریجه برمعنایی حائز اولمدقجه کوسترلمز . یالکز مذکرلری ایراد اولنور .

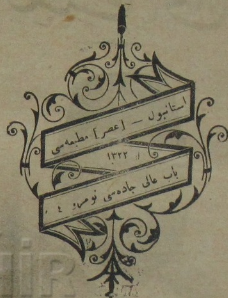
اسلوب فارسی اوزره ترکب ایدن تعبیرات — جزءلری عربی اولسون فارسی اولسون — فارسی عد اولنور .

عربی جمعلر مفردلریله برابر کوستریلیر . مفردلری قوللانیلمیان جمعلر ومفردلرله جمعلر بیننده استعمالجه اولان فرق بیلدیریلیر . فارسی جمعلر لزوم کورونمدکجه کوسترلمز .

ادوات مجملاً احکامیلی برابر کوستریلیر . لزوم کورنمین لغات ایچون امثال ایراد اولنماز . نظمه نثردن زیاده یاقیشان لغات ایچون اکثریا مثال منظوم ایراد اولنور .

نشر اولنمش آثار عاجزانه‌مدن اوله‌رق ویا یکیدن ترتیب اولنه‌رق ایراد ایدیلن مثاللره امضا قونلماز . امضا یرینه نقطه قونیلان آثارك قائللری بشقه‌لریدر .

خارجدن — ویا بالترجمه اولسون — ایراد ایدیلن مثاللره قائلك امضاسی قونیلور .

هر حرفده اولی مفتوح اولان لغتلر برنجی ، اولی مکسور اولانلر ایکنجی ، اولی مضموم اولانلر اوچنجی درجه‌ده صره‌لانیر.

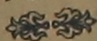
السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغتلر استعمالمزه گوره یازیله‌رق هانکی لساندن ماخوذ اولدیغی تصریح اولنور.

آخرنده مخفف یاء نسبت بولنان کلمات عربیه - بو وادوک عربی ویا فارسی اولمسی احتماله گوره - هم عربی ، هم فارسی اشارتی قونیلور.

مفردلریله جمعلری بیننده مفردلك ایله جمعلکدن باشقه معناجه فرق اولمیان عربی جمعلری معنالری مفردلرنده گوستریلیر.

منثور مثاللر اشارات ایچنه آلنماز.

عربی جمعلردن (مفردی قوللانیلماز) تنبیهنی حاوی اولمیانلرك مفردلری عائد اولدیغی یرلرده گوستریلیر.

اشارات

، مترادف ویا بربرینی مؤکد ومفسر کلمه وتعبیرلری آییرر.

؛ لغتك معناسنی ایضاح ایدن کلمه ویا تعبیرلرك اوست طرفنده بولنور.

§ لغتك معانئ متنوعه‌سی آره‌سنه گیرر.

: منظوم ویا منثور مثاللرك اوست طرفنده بولنور.

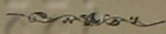
« » منظوم مثاللرك ایکی طرفنه قونیلور.

— بیتك مصراعلرینی ویا قول ایله قائلك نامنی آییرر.

بر ده لغت ایله اضافتسز استعمالی حالنده آخرینه علاوه ایدیله بیله‌جك (ی) حرفنك آره‌سنه قونیلور.

= مساوی . [ع] عربی . [ف] فارسی . لا لاادری .

لغت ناجی

آئب [ع] كری دونجی، دونن: قارشیدن بزی كورر كورمز آئب وغائب اولدی.

آب [ف] صو: مملكتمزك آب وهواسی لطیفدر.

آب بقا، آب جاوید، آب جاویدان، آب حیات، آب حیوان، آب خضر، آب خضر = نره‌ده اولدیغی مجهول بر قایناغك ایچن آدمه حیات ابدیه ویرن صویی. حضرت خضر بوصودن ایچدیكی جهتله هنوز حیاتده در: «لعل جانبخشی اولنجه كویا — ایمره‌نیردی لبنه آب بقا — خاقانی» «كون یوزندن اوتانوب آب حیات — مسكن ایتدی ورای ظلمات — وله» «اول سیه جامه‌ده اول فخر جهان — آب حیوان ایدی ظلمتده نهان — وله».

آباء [ع] (اب)ك جمعی: آبا واجدادمز غیرتلی آدملر ایمش. آباء علویه = اعتبار قدمایه كوره سبعهٔ سیاره‌دن كنایه‌در.

آب آتشرنك [ف] قرمزی شراب: «آب آتشرنك آتشرنك سامانسوزدر»

آب آتشین [ف] كوز یاشندن، راقیدن كنایه‌در.

آباد، آبادان [ف] شن، معمور. (آباد) هم مادیاتده هم معنویاتده قوللانیلیر: «معدلتدر ملكی آباد ایلین» «التفاتك كوكلمی آباد ایدر» (آبادان) یالكز مادیاتده قوللانیلیر: همت پادشاه زمان مملكتمزی آبادان ایلدی.

آباد [ف] ادات كثرت اولارق قوللانیلیر: شمس آباد = كونشی چوق یر. طرب آباد = طربله طولو محل.

آبادی، آبادانی [ف] شنلك، معمورلق: «معدلت بادیٔ آبادیدر» «عدل اولور بادیٔ آبادانی» (آبادانی) نثرده دها زیاده قوللانیلیر.

آبادی [ف] ایپكدن یاپیلیر برنوع یازی كاغدی كه هندك دولت آباد شهرنده اعمال اولنور: آبادی اوزرینه یازلمش كلام قدیم.

آبار [ع] (بئر)ك جمعی. ینه (بئر)ك جمعی اولان (ابآر) دن مقلوبدر: نقصان میاه آبار. (ابآر) قوللانلماز.

آبخور، آبخورد [ف] نصیب، قسمت .

آبخیز [ف] طالغه .

آبدار [ف] رونقلی، لطافتلی: شعر آبدار § طراوتلی، تازه: میوهٔ آبدار § زاغلی، جوهرلی: تیغ آبدار.

آبدان [ف] صو قابی .

آبدست [ف] نمازه و عبادات سائره‌یه باشلامه‌دن اول صورت مخصوصه‌ده بعض اعضای بدنی ییقایوب پاك ایتمك كیفیتی: آبدست آلنمه‌دن نماز قیلنماز. آبدست ویرمك = تكدیر، تعزیر.

آبدستان [ف] ابریق كبی ایچنه صو قونیلوب ال ییقانه‌جق قاب .

آبدندان [ف] عاجز، شاشقین .

آبده [ع] دیللرده داستان اولوب قالان وقعه § اخلافه یادكار قالان آثار اسلاف § تنظیری قابل اولمیان اشعار جیده .

آب راه [ف] صو یولی .

آب روی [ف] شرف، حیثیت، یوز صویی . § مدار شرف و افتخار: بیضاوی آب روی مفسریندر. «آب روی امت آخر زمانیدر سوزم — نفعی» (آبرو) صورتنده یازلملی . آب رو دوكمك .

آب روان [ف] آقار صو : آب روان كوكلدن غبار غمی ازاله‌ایدر.

آبریز [ف] آیاق یولی .

آب زر [ف] آلتون صویی: «نه قدر آبداردر شعرك ! - آب زرله یازلسه شایاندر» .

آب زندكانی [ف] یاخود

آب زندگی [ف] (آب بقا) یه باق .

آبزه [ف] صو صیزنتیسی .

آبستن [ف] كبه اولان دیشی § حاوی، مشتمل : شب آبستنست = گیجه گبه‌در .

آبسوار [ف] صو اوزرنده یوزن § صو اوزرنده پیدا اولان قابارجق .

آبشار [ف] صو شارلتیسی .

آبشناس [ف] گمی قلاووزی § صو بولجی.

آب شور [ف] آجی صو .

آب شیرین [ف] طاتلی صو .

آب طرب [ف] شراب : «خانهٔ رندی بیقار آب طرب»

آبكار [ف] سقا § صوجی .

آبگون [ف] صو رنكنده، مائی، ماوی.

آبگون قفس [ف] سما .

آبگیر [ف] صو ایركیلن یر.

آبگینه [ف] شیشه، صراحی: «آبگینه ایچنده‌كی گیدر — لب لعلك خیالی دلده مدام — باقی» § آینه .

آبله [ف] صویولجه .

آبلوقه [ایتالیانجه‌دن blocco] دكز محاصره‌سی .

آبنوس [ف] آبانوز دینیلان سرد وسیاه آغاج .

آب وتاب [ف] رونق، لطافت: چهره سنده‌كی آب و تاب نشئه

بخش مجلس اولدی . یالكز (آب) بو مقامده قوللانلماز .

آبونه [فرانسزجه‌دن abonné] غزته و رسائل موقوته كبی نشریاته پیشیندن مشتری اولان، مشترك .

آپی [ع] چكینیجی، چكینن؛ تیكسینیجی، تیكسینن .

آبی [ف] صوده یاشایان، صوده حاصل اولان § مائی. ماوی § آیوا دینیلان میوه .

آبیار [ف] صولاییجی، صولایان. بعض اسكی منشیلر طرفندن مجازاً یاردیم معناسنده ده قوللانلمشدر .

آپارتمان [فرانسزجه‌دن appartement] بر قاچ اوطه‌دن مركب و بر عائله اقامتنه الویریشلی دائره § كرایه ویرلك اوزره بویله دائره‌لره منقسم عقار.

آپیقو [ایتالیانجه‌دن] گمینك زنجیری طوپلایوب دمیر قالدیرمق اوزره حاضر بولنمسی § حاضر، تتیك .

آتاشه [فرانسزجه‌دن] سفارت معیتنده بولنان مأمور .

آتاشه میلیتر [فرانسزجه‌دن] سفارت معیتنده بولنان عسكری مأمور .

آتاشه ناوال [فرانسزجه‌دن] سفارت معیتده بولنان بحریه ضابطی ،

آترپنه [رومجه‌دن] كومش بالیغنك ایریسی .

آتش [ف] تركجه‌ده مرادفی ، مهجور حكمنده بولنان (اود) لفظیدر: «آتش كناری قیش كونئك لاله‌زاریدر - لا» § حرارت: یوركمده آتش وار § حدتلی، شدتلی : ساكن طوردیغنه باقمه ، بیلسه‌ك او نه آتشدر! آتش گیجه‌سی = حضرت یحیی علیه السلامك زمان ولادتنه مصادف اولان حزیرانك اون یدنجی گیجه‌سی . خرستیانلر بو گیجه آتش یاقارلر . لیلة الوقود .

آتش افشان ، آتش فشان [ف] آتش صاچیجی، صاچان. كوه آتش فشان = یانار طاغ.

آتش افشانی، آتش فشانی [ف] آتش افشانلق .

آتشبار [ف] آتش یاغدیریجی، یاغدیران: سحاب آتشبار § مؤثر، محرق: آه آتشبار .

آتشپاره [ف] آتش پارچه‌سی. حشری: او اوصلو چوجق گیتدكجه بر آتشپاره اولدی .

آتش پای [ف] آتیك، جست وچابك.

آتشباز [ف] آتش ایله اجرای صنعت ایدن اویونجی .

آتش بی دود [ف] كونش § غضب و حدت § شراب .

آتش بی زبانه [ف] شراب § یاقوت ، قرمزی عقیق .

آتشپرست [ف] آتشه طاپیجی، طاپان، زردشت مذهبنه منسوب، «آتش آتشپرسته رحم ایتمز» .

آتشتاب [ف] آتش كبی حرارتلی ، ضیالی .

آتش تر [ف] شراب ، قرمزی شراب .

آتش خاطر، آتشدل [ف] هر كوردیكی كوزلی سون § سوزی مؤثر ، محرق اولان § پك ذكی آدم .

آتشخانه ، آتشكده [ف] آتشه طاپانلرك عبادتخانه‌سی . آذركده .

آتشخرام [ف] حرارت و سرعتله یورین.

آتشدان [ف] اوجاق، منقل، مانغال.

آتشدم، آتشین دم [ف] سوزی ویا سسی مؤثر، محرق اولان: شاعر آتشدم. بلبل آتشدم. «آلمشی نفس بر آتشین دم؟ — ایلرمی بنی زمانه خرم؟»

آتشزبان [ف] سوزی فوق العاده مؤثر، محرق اولان. اکثریا شعرایه وصف اولور: نفعیٔ آتشزبان. فضولیٔ آتشزبان.

آتشزده [ف] یاقلمش، یاقیلان: بتون خرمنلر آتشزده اولدی.

آتشزن [ف] یاقیجی، یاقان.

آتشزنه [ف] چاقماق.

آتش سخن [ف] سوزی مؤثر، محرق اولان § خاطر قیره‌جق بولده سوز سویلین. (آتشین سخن) ده دینیلیر.

آتشگیره [ف] ماشه § آتش طوتشدیره‌جق شی.

آتشناك [ف] آتشلی. قزغین.

آتشی [ف] آتشلی، حرارتلی: آتشی مشرب § آتش رنکنده.

آتشین [ف] آتشلی، حرارتلی: آتشین مزاج § مؤثر، محرق: «آتشین سوزلرلر جولانمده حکمت یوقیدر؟ — نابی» § آتش رنکنده: «نه معنی کوسترر دوشکده‌کی اول آتشین اطلس؟ — ندیم» § آتشدن.

آتی [ع] کلیجی، کان، کله‌جك: بروجه آتی. ایام آتیه. آتیا = اوکده، ایلریده، زیرده: آتیا بیان اولنور.

آثار [ع] (اثر) ك جمعی.

آثام [ع] (اثم) ك جمعی.

آثم [ع] کناهکار: امر الٰهی یه اطاعت ایتمین آثم اولور.

آجال [ع] (اجل) ك جمعی: انسانلرده‌کی آمال حلول آجال ایله محو اولور.

آجر [ع] برشیئی اجاره‌یه ویرن. مؤنثی آجره.

آجر [ع] طوغله، کرمید. فارسی (آکور) دن معربدر.

آجری [ع ف] طوغله‌جی، کرمیدجی.

آجل [ع] صکره‌یه قالیجی، قالان.

آجلا [ع] صکره‌دن: آجلاً تأدیه اولنه‌جقدر.

آجنته [ایتالیانجه‌دن agent] واپور ویا سیغورطه قومپانیالری وکالتی یاخود وکیلی § بونلره مخصوص بنا.

آجیو [ایتالیانجه‌دن aggio] آقچه فرقی § صرافیه § اسقونطو.

آحاد [ع] (احد) ك جمعی. برلر. اکثریا حسابده قوللانیلیر.

آحادناس [ف] خلقك آشاغی بوی طاقی، اوته‌کی، بریکی، شو بو.

آختاپود [رومجه‌دن] معروف دکز مخلوقی. § سرطانه مشابه بر نوع حیوان.

آخر [ع] باشقه: وقت آخرده کوریشورز.

آخر [ع] صوك: آخر نفس. § صوکده‌کی. من اوله الی آخره = اولندن صوکنه قدر. جمعی: اواخر.

آخر [ع] البته، عاقبت، اك صکره. نظمده ادات تأکید مقامنده قوللانیلیر: «بیلمش اولسون اولدیرر آخر بو استغنا بنی — حالتی».

آخر الامر [ع] عاقبت. اك صکره: آخرالامر دیدیکنی یاپدی.

آخربین [ف] ایشك صوکنی کوزینك اوکنه کتیرن: مرد آخربین دنیایه اعتماد ایتمز.

آخرت [ع] انسانك اولدکدن صکره واصل اوله‌جغی عالم، اوبر دنیا.

آخرین [ع] صوکده‌کی معناسنه اولان (آخر) ك جمعی. صوکده‌کیلر، صوکده کلن انسانلر.

آخرین [ف] صوکده‌کی، اك صوکده‌کی، صوك، اك صوك.

آخور [ف] آت، اوکوز کبی حیوانلرك محافظه‌سنه مخصوص بنا.

آخورسالار [ف] حکمدار حیوانلرینك اداره‌سنه مأمور، امیر آخور.

آداب [ع] (ادب) ك جمعی. بالجمله حرکات ومعاملاتده رعایت اولنان اصول مستحسنه: بیوکلرك یاننده آیاغی اوزاتمق آدابه مغایردر.

آدم [ع] برنجی پیغمبر، ابوالبشر حضرت آدم علیه السلام § تربیه‌لی، انسانیتلی، مرد § غیرتکش: او آنك آدمیدر. آدم اولادی = اصیل، تربیه‌لی. آدم اولمق = تفیض وترقی ایتمك، کسب تربیه ایتمك. آدم سن‌ده! تعبیری برشیئی استخفاف مقامنده مستعملدر.

آدم پیرا [ف] مرشد کامل.

آدمی [ع ف] آدم اوغلی. آز قوللانیلیر.

آدمیان [ف] (آدمی) نك جمعی. تشدیدایله قوللانلماز.

آدمیت [ع] آدملك، انسانیت: «حقوق الفتی ناجی رعایت ایلمی — نصل فدا ایده‌لم آدمیت اویله دکل».

آذار [ف] مارت: ابر آذاری = مارت بولودی.

آذان [ع] (اذن) ك جمعی.

آذر [ف] آتش.

آذرپرست [ف] آتشه طاپیجی، طاپان.

آذرکده [ف] آتشه طاپانلرك معبدخانه‌سی.

آذینه [ف] جمعه. شب آذینه = جمعه کیجه‌سی.

آرا [ف] تزیین ایتمك معناسنه اولان (آراستن) مصدرندن مشتقدر. وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: نظر آرا. مجلس آرا = ظریف.

آراء [ع] (رأی) ك جمعی: اکثریت آرا. اختلاف آرا. ینه (رأی) ك جمعی اولان (ارءاء) دن مقلوبدر. (ارءاء) قوللانلماز.

آراروت [انکلیزجه‌دن] بر نوع بسلیجی نشسته که صو ویا سود و شکر ایله قارشدیریله‌رق کوچك چوجقلره یدیریلیر.

آراستگی [ف] آراسته‌لك.

آراسته [ف] مزین، سوسلو: باغچه انواع ازهار ایله آراسته ایدی § مرتب، یرلی، یرنده: صفوف عسکر آراسته ایدلدی.

آرام [ف] صبر، قرار: آرامی قالمدی § دیکلنمه، اکلنمه: اورادده بر آز آرام ایدلدی § راحت، استراحت: آرام بر خزینه‌درکه بر آننده بولنور - لا.

بعض ادبا طرفندن قوللانلمقده اولان (بلاآرام) تعبیری - (بلا) عربی اولدیغندن - یاکلشدر . آرامبخش = آرام ویریجی، ویرن؛ دیکلندیریجی، دیکلندیرن: «ای طرب! کزین نیچون طوریورسین امان بزه — آرامبخش خاطر اولور بر مقام بول !»

آرامِ جان [ف] راحت روح : «بکا هر بر نکاهك مایهٔ آرام جان اولسون - ندیم » § محبوبه، معشوقه: «کوش جانم دیکله سون آرام جانم سویلسون»

آرامجو - ی [ف] آرام آراییجی ، آرایان : آرامجویانه = آرامجو اولانه یاقیشه جق صورتده . آرامجویی = آرامجولق .

آرامِ دل [ف] حضور قلب، سکون قلب : آرام دل شکری ناقابل بر نعمتدر § محبوبه ، معشوقه : «دیده دن دور اولمه ای آرام دل !»

آرامساز [ف] آرام ایدیجی ، ایدن ؛ ساکن اولیجی، اولان: فلان یرده آرامساز اولان عساکر شاهانه .

آرامسوز [ف] آرام محو ایدیجی ، ایدن : او محزونانه طورش نه آرامسوز ایدی !

آرامگاه ، آرامگه [ف] آرام ایده جك یر: «کوی دلدار در افتاده نك آرامکهی» نثرده (آرامگاه) قوللانیلیر .

آرامگزین [ف] آرام اختیار ایدیجی، ایدن .

آرامیده ، آرمیده [ف] راحتده ، سکون حالنده بولنان : «جان مرغی آرمیده دکلدر رمیده در - خیالی » (آرمیده) دها زیاده قوللانیلیر .

آرایش [ف] زینت، سوس : زینتلیش، سوسلیش معناسنده قوللانلماز.

آرد [ف] بغدای و سائره دن یاپیلان اون .

آرزو [ف] ایستك، کوکل میلی: موفق اولمکزی آرزو ایدرم .

آرزودار، آرزوکش، آرزومند [ف] ایستکلی، هوسلی، مشتاق: آرزو - داران ترقی. آرزوکش اقبال . آرزومند وصال .

آرسنیك [فرانسزجه دن arcenic] صیچان اوتی .

آرش فرانسزجه ده (یوریش) معناسنه اولان (مارش) دن بوزمه در . عسکری یورتمك ایچون قومانده اثناسنده تلفظ اولنور .

آرشیدوشس [فرانسزجه دن] آوستریا خاندان حکمداریسنه منسوب قیز ویا قادین ، بر باش دوقه نك زوجه سی .

آرشیدوق [فرانسزجه دن] باش دوقه. آوستریا حکمدار زاده لرینه مخصوص عنواندر .

آرما، آرمه [ایتالیانجه دن] کمی تجهیزاتی § دولتلرك ، مشهور خاندانلرك علامات مخصوصه سی .

آرمادور [ایتالیانجه دن armatore] کمینك دیرك، سرن ، یلکن کبی تجهیزاتی یاپان § کمیده خلاط ایلیشدیرمکه مخصوص آغاج و یا دمیر قول .

آرنج ، آرنك [ف] دیرسك .

آرنك [ف] طرز ، روش : « آسمان پایه هما سایه همایون آرنك حق»

آروغ [ف] ککیرمه .

آز [ف] حرص: ارباب آز آزه راضی اولماز .

آزاد [ف] قورتلمش ، قورتیلان : افندی کوله سنی آزاد ایتدی.

آزاده خاطر ، آزاده دل [ف] کوکلنده عقده اولمیان، قیدسز: مرد آزاده دل کوکل اوزه جك شیئه مائل اولماز.

آزاده سر [ف] باشنده غائله اولمیان ، قیدسز : « آزاده سره فکر تحمل نه بلادر! - جوری »

آزادی [ف] خاطرندن دور اولورمی شوق آزادی ؟ »

آزار [ف] اینجتمه، تکدیر: شاکرد استادك آزارینه تحمل ایتملی .

آزاردیده [ف] اینجیدلمش. اینجیدیلن؛ تکدیر اولنمش ، اولنان .

آزردگی [ف] آزرده دلك.

آزرده [ف] اینجیدلمش، اینجیدیلن.

آزرده خاطر ، آزرده دل [ف] کوکلی اینجیدیلن: عاشق آزرده دل .

آزرم [ف] حیا § حلم § شفقت § حشمت .

آزمایش [ف] تجربه، دنه یش : آزمایش قلم .

آزمند [ف] حریص، طمعکار .

آزمودگی [ف] آزموده لك .

آزموده [ف] تجربه اولنمش، اولنان § کورکولو، ایش بیلیر آدم : مرد آزموده .

آزمون [ف] تجربه . دنه یش، امتحان.

آزوت [فرانسزجه دن azote] اجسام بسیطه دن بری .

آزور ، آزور [ف] حریص، طمعکار.

آژنك [ف] اختیارلق و یا طارغینلقدن چهره ده حاصل اولان بوریشقلر .

آس [ع] مرسین آغاجی. حب الآس = میوه سی. فصیلهٔ آسیه = مرسین آغاجی قبیلندن اشجار طاقمی .

آسا [ف] ادات تشبیه. عربی، فارسی کلماتك آخرلرینه کلیر : جنت آسا، بهشت آسا = جنت کبی .

آسال [ف] نمل :

آسان [ف] قولای : هر مشکل سعی ایله آسان اولور .

آسانی [ف] قولایلق ، قولای اولش: طبع انسانی مائل آسانیدر .

آسایش [ف] راحت، سکون § بر مملکتك راحت، سکون حالنده بولنشی: سایهٔ شاهانه ده آسایش بر کمالدر. آسایش پرور = خلقك راحت ، سکون اوزره بولنمسنی التزام ایدیجی ، ایدن : حکمدار آسایش پرور. آسایش پرورانه = آسایش پرور اولانه یاقیشه جق صورتده: تدابیر آسایش پرورانه. آسایش جو-ی = آسایش آراییجی، آرایان ؛ آسایش ایستییجی، ایستین .

آسایش جویانه [ف] آسایش آرایانه یاقیشه جق صورتده.

آسبان [ف] دکرمنجی، دکرمن صاحبی.

آسبانی [ف] دکرمنجیلك .

آستان [ف] اشیك، § درکاه : آستان حضرت مولانا .

آستانِ فنا [ف] دنیا .

آستانه [ف] اشیك، پابوجلق § درکاه: مولوی آستانه لری § مرکز سلطنت

سنيهٔ عثمانيه . استانبول . ينه بو معناده قوللانيلان (آستانهٔ عليه) (آستانهٔ دولت عليه) ديمكدر .

آستَرْ [ف] آستار .

آستينْ [ف] اثواب يكى .

آستينْ اَفْشانْ، آستينْ فَشانْ [ف] فارغ اوليجى، اولان؛ واز كچيجى، واز كچن. ايكى درلو قوللانيلير: دنيادن آستين فشان اولدى. دنيايه آستين فشان اولدى.

آستينْ بَرْچيده، آستينْ بَرْزَده، آستينْ ماليده [ف] حاضرلانمش، حاضرلانان آدم .

آستَنه [ف] يومورطه .

آشمانْ [ف] سما .

آسمانِ بَرينْ [ف] عرش اعلى .

آسمانْ رَنَدْ [ف] منجم .

آسمانْ سَنْج [ف] ساعت دينيلان معروف آلت .

آسمانْ وريسمانْ [ف] معقول سوز ايله آكا قارشى سويلنيلن نامعقول سوزدن كنايه‌در: مصاحبات پير وجوان آسمان وريسمان قبيلندندر .

آسمانه [ف] طاوان (تاوان) .

آسمانى [ف] آسمانه منسوب : § مائى، ماوى : جامهٔ آسمانى . اولكى معناده جمعى آسمانيان : « ايندى زمينه غلغلهٔ آسمانيان ـ باقى » .

آسودگى [ف] آسوده‌لك : « خاك پايك اولمه‌دن آسودكى بولماز تنم

ـ عالم بالايه ـوق ايلر بوعلوى جان بنى » .

آسوده [ف] مستريح، ساكن، راحتده : « اولدم آسوده جهانك غم فرداسندن ـــ جورى » آسوده خاطر، آسوده دل = كوكلى آسوده اولان : « بيلمز آسوده دلان حال دل بيمارى » آسوده دلى = آسوده دللك : « محق ايمش ماية آسوده دلى » .

آسى [ع] جراح .

آسى [ع] محزون .

آسيا [رومجه‌دن] ارضك بش قطعه‌سندن اك بيوكى : آسياى وسطى .

آسيا، آسياب [ف] دكرمن : « كار وبارى آسياب عالمك نوبتله‌در ـ نابى » .

آسيابانْ [ف] دكرمنجى، دكرمن صاحبى

آسيازَنه [ف] دكرمن طاشى ديشه‌نه‌جك آلت، ديشنكى .

آسياسَنكْ [ف] دكرمن طاشى .

آسياسَنكِ زبَرينْ [ف] اوستده‌كى دكرمن طاشى .

آسياسَنكْ زيرينْ [ف] آلتده‌كى دكرمن طاشى .

آسيا گرْ [ف] دكرمنجى، دكرمن ياپان .

آسيبْ [ف] چاتمه، صدمه : « كوكلى پراضطراب ايلدى آسيب عشق » § مصيبت، ضرر .

آسيبْ رَسانْ [ف] ضرر وريجى، ويرن؛ دوشورن .

آشْ [ف] يمك، صولو يمك : پيشمش آشه صوغق صوقاتمه § محرمده پيشيريلن عاشورا .

آشامْ [ف] ايچمك معناسنه اولان (آشاميدن) مصدرندن مشتقدر .

وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : مى آشام = شراب ايچن .

آشپزْ [ف] آشجى .

آشتى [ف] باريشقلق، صلح . اشتى پرور = صلحى التزام ايديجى، ايدن : حضرت پادشاه آشتى پرور . آشتى پرورانه = اشتى پرور اولانه ياقيشه‌جق صورتده : تشبثات آشتى پرورانه . آشتى پرورى = آشتى پرورلك § آشتى پروره منسوب .

آشْخانه [ف] آش اوى، مطبخ .

آشكارْ، آشكارا، آشكاره [ف] كيزلى دكل، بللى، ميدانده (آشكار) نظم و نثرده، (آشكارا) ايله (آشكاره) يالكز نظمده قوللانيلير : « سيف يدالله اولوب آشكار ـــ صبرى » « اياغ باده ظن اتمه كف ساقيده موسى وش ـــ يد بيضادر اولمش آشكارا آستيندن ـــ فيضى » « دلده خراش خار غم ديده‌ده اشك دمبدم ـــ عرض اولنور جنابكه كيزليمز آشكاره‌مز ـــ باقى » محاورانده (آشكاره) (آشكار) دن زياده قوللانيلير .

آشنا [ف] ياباجى دكل، بيلدك، دوست : « كنج غربت كاشن جنت قدر جانبخش اولور ـــ دار غربتده بولنسه آشنالردن برى ـــ نابى » § خبردار، اهل وقوف : ادبيات غربيه‌يه آشنا برذات . بوكلمه فارسيده (صوده يوزمه) معناسنده كليرسه‌ده تركجه‌ده تركيبسز او معناده قوللانلماز .

آشنا گرْ، آشناوَرْ [ف] صوده يوزيجى، يوزن آدم، يوزكيج .

آشنايى [ف] آشنالق : اظهار آشنايى ايتديلر . § آشنايه منسوب .

§ خبردارلق، وقوف، بو معناده تركيبسز آز قوللانيلير .

آشوب [ف] قاريشيقلق، قارغاشه‌لق، كورلتى § بو حاله سبب اولان : نفى وصفنده : « آشوب جهان شوخ طبعى ـــ برهمزن كاروبار معنى ـــ انسى » .

آشوبگاه، آشوبگه [ف] آشوب يرى، آشوب اولان ير : « تجلى زار دل آشوبگاه لن ترانيدر ـــ عونى » .

آشيانْ، آشيانه [ف] يووه : « ياپار غريب قوشك آشيانى الله ـــ شناسى » « هوهويه كيرشدى عاشقانه ـــ قيدنده دكلدر آشيانه » . § خانه : كيجه اولنجه هركس آشيانه‌سنه چكيلير .

آصالْ [ع] ايكندى ايله آقشام آره‌سى معناسنه اولان (اصيل) ك جمعى : بالغدوّ والآصال = آقشام صباح، هرزمان . مفردى بو معناده قوللانلماز .

آصَفْ حضرت سليمان نبينك وزيرى (ابن برخيا) نك اسمى . قرآن كريمده « الذى عنده علم من الكتاب » ايله توصيف بيورلمشدر . تشبيهاً هر وزيره اطلاق اولنور .

آصَفانه (ف) وزيرانه : احسان آصفانه .

آصَفى [ع ف] وزيره منسوب : امر آصفى .

آغازْ [ف] باشلانغيچ، ابتدا : « عشقك آغازى حلاوتليدر انجامندن » § باشلامه، ابتدا .

آغازه [ف] تغنى باشلانغيجى § خواننده‌نك تغنى‌يه باشلامسى .

آغستوس [لاتينجه‌دن] معروف آى : آغستوسده صويه كيرسه‌م بالطه كسمز بوز اولور .

آغشته [ف] بولاشمش، بولاشيق؛ ايصلانمش، ايصلاق .

آغوش [ف] قوجاق: «بر پاره ایله نشانلی کلدم آغوشکی آچ که شانلی کلدم».

آفات [ع] بلا، عارضه، صاقینیله جق حال معناسنه اولان (آفت) ك جمعی: آفات سماویه. آفات لسان.

آفاق [ع] (افق) ك جمعی. اطراف، § کوکك اطرافی، کوزه کورینن کنارلری: آفاقه نظرانداز اولان کندینی بر دائره ایچنده ظن ایدر § نفس ناطقه دن ماعدا موجودات: آفاقده مشاهده اولنان آیات الٰهیه. آفاقگیر = آفاق طوتیجی، طوتان، شایع: نام آفاقگیر.

آفاقی [ع ف] دره دن تپه دن، اهمیتسز: آفاقی صحبت. آفاقی سوزلر § مکهٔ مکرمه یه یالکز حج ایتمك ایچون کیدوب، اوراده اقامت ایتمین آدم: آفاقی حاجی.

آفت [ع] بلا، عارضه، صاقینیله جق حال: شهرت آفتدر. «آفت عین الکمال رشك کار ایتمز بکا ـ نفعی» § انسانی بلای عشقه دوشورن کوزل: «انجذابك کوریلور نرده بر آفت کورسه ك ـ کورمدم سن کبی عالمده بلا خواه کوکل» (آفات) بو معناده قوللانلماز.

آفتاب [ف] کونش § کونشك ضیاسی § صاحب جمال، دلبر: «آفتابم! بنی ظلمتده براقدك کیتدك» § کوزل، پارلاق چهره: «آچ ایمدی آچ نقابکی ـ عیان ایت آفتابکی ـ اکرم».

آفتاب اشتهار [ف] پك مشهور اولان بیوك آدم.

آفتاب پرست [ف] کونشه طاپیجی، طاپان § نیلوفر چیچکی § آی چیچکی § قاپاکاری دینیلان حیوان.

آفتاب سرديوار، آفتاب سركوه [ف] عمرك صوکی.

آفتاب سوار [ف] صباحلری ارکن قالقان آدم.

آفتاب قريش، آفتاب قريشى [ف] حضرت محمد علیه السلام: «آفتاب قریش اولنجه عیان — ظلمات اوزره اولدی نور افشان».

آفتابگير [ف] شمسیه.

آفت جان، آفت دوران [ف] کوزلر حقنده ایراد اولنور تعبیراتندر: «نه کوردم آه امان الامان بر آفت جان ـ ندیم» «هودیوب شوق ایله اول آفت دوران دونسون ـ نحیفی» (آفت جان) روحه تأثیری اولان: «دل ویرمه غم عشقه که عشق آفت جاندر ـ فضولی».

آفت زدگان [ف] (آفت زده) نك جمعی:

آفت زده [ف] بلایه اوغرامش، مصیبته تصادف ایتمش اولان: اهالی آفت زده اولمقدن وقایه ایدلدی. مزروعات آفت زده اولدی.

آفروشه [ف] اون حلواسی.

آفريدگار [ف] یارادیجی، یارادان الله. آفریدگاری = آفریدگارلق § آفریدگاره منسوب.

آفريده [ف] یارادلمش، مخلوق: «نوردن آفریده در جسمك ـ آفتاب اولسه وجهی وار اسمك» انسان هیچ بر آفریده یی ایجتمه ملیدر. فرد آفریده = هیچ کیمسه.

آفرين [ف] ادات تحسین. برشی بکنلدکده ایراد اولنور: «آفرین ای روزگارك شهسوار صفدری ـ نفعی» «آفرین ارباب عشقك قوت بازوسنه ـ فطنت».

آفرين [ف] یاراتمق معناسنه اولان (آفریدن) مصدرندن امر حاضردر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: جهان آفرین = جهانی یارادان. سحر آفرین.

آفرين خوان [ف] آفرین دییجی: بو آدمه عالم آفرین خوان اولدی.

آفرينش [ف] یارادیلش، خلقت: بنده بوحال مقتضای آفرینشدر. § عالمك یارادیلیشی، خلقت عالم.

آفريننده [ف] یارادیجی، یارادان، الله.

آفل [ع] غائب اولیجی، اولان. اکثریا کواکب حقنده قوللانیلیر: «باشقه بر یرده طلوع ایلر کونش آفلمیدر؟ ـ وصفی».

آفوروز [رومجه دن] بر خرستیانك کلیسا وآیینه عدم قبولی مجازات روحانیه سی: آفوروز ایتمك.

آقادميا [رومجه دن] افلاطونك وقتیله شاکردانه درس ویردیکی میدان § انجمن دانش: فرانسه آقادمیاسی.

آقتريس [فرانسزجه دن actrice] تیاتروده اوینایان، اویونك برشخصی تجسم ایتدیرن قیز، قادین.

آقتور [فرانسزجه دن acteur] تیاتروده اوینایان، اویونك برشخصی تجسم ایتدیرن ارکك.

آقسيون [فرانسزجه دن action] شرکت حصه سی، سهم.

آقورده [ایتالیانجه دن accordo] پیانو وسائر آلات موسیقیه دوزنی.

آگاه، آگه [ف] واقف، خبردار: «حق ایده درد دلدن مکر آگاه سنی ـ نحیفی» «قلم سرائر حال دلدن آگهدر» § بصیرتلی، اویانیق: «بر دل آگاهه بیك غافل کوکل اولسون فدا» دل آگاه = قلبی اویانیق، متیقظ.

آگاهى، آگهى [ف] آگاهلق.

آكل [ع] ییجی، ییَن.

آكله [ع] عارض اولدیغی عضوی تدریج ایله ییَر بر مرض.

آگنده [ف] طولدیرلمش، طولو. آگنده گوش = سوز دیکله مز، سفیه.

آل [ع] فامیلیا، اولاد، عیال، اقربا، احفاد: حضرات آل کرام رسول.

آل [ع] نمایش، حیله، دوزن. (سراب) معناسندن منقولدر: «عقلم آلدك ای پری بیلمم نه آل ایتدك بکا ـ وصفی» (سراب) مقامنده قوللانلماز. شو بیتده توریه طریقیله واقع اولمشدر: «کوسترمدی یوزین بزه اول غنچه برزمان ـ صکره آچلدی وجهنی بیلدك که آل ایمش ـ شیخ الاسلام یحیی».

آل [ف] معروف رنکده اولان: رخ آل.

آلاء [ع] (الی) ك جمعی. نعمتلر: «اویله محتاج تناولمیدر آلای عدم؟ ـ عاکف» مفردی قوللانلماز.

آلابانده [ایتالیانجه دن alabanda] کمینك ایکی یانندن هربری. § حرب کمیسنك بر یاننده بولنان طوپلرك بردن آتشلنمسی § شدتلی تعزیر: آلابانده ویردی. آلابانده یدی. اوروسا آلابانده = کمی یی بردن چویرمك قوماندسی.

آلات [ع] (آلت) ك جمعی. ایش ایشله یه جك طاقم، آوادانلق: «تحصیل کمالات کم آلات ایله اولماز» آلات

حرب § اعضای بدن: آلات داخله.

آلارغه [ایتالیانجه‌دن alargo] آچیق، آچیقده؛ اوزاق، اوزاقده: شوبله آلارغه طوره‌لم.

آلاف [ع] (الف) ك جمعی. بیكلر. اكثریا حسابده قوللانیلیر.

آلافرانغه [ایتالیانجه‌دن] اوروپالیلرك اصول و عادتنه موافق: آلافرانغه البسه. آلافرانغه كیینمش.

آلام [ع] (الم)ك جمعی:

آلایش [ف] كافتلی كوسترش، طنطنه، اسراف: ترك آلایش سرمایهٔ آسایشدر. آلایش دنیا = دنیا تكلفاتی.

آلبوم [لاتینجه‌دن albume] فوطوغراف رسملرینی وسائر تصاویری اشكال وخاطراتی حاوی جزدان.

آلت [ع] بر ایش ایشله‌مكده قوللانیلان واسطه: آلت كتابت = قلم § واسطه اولان آدم: § عضو. آلت تكلم = لسان.

آل عبا [ع] علی، فاطمه، حسن، حسین رضی الله عنهم حضراتی: بندهٔ آل عبا.

آل عثمان [ف] ارطغرلك مخدومی غازی سلطان عثمان حضرتلرینك اولاد و احفاد كرامی، عثمانلی پادشاهلری: پادشاهمز غازی عبد الحمید خان مفخر آل عثماندر.

آلسته [ایتالیانجه‌دن allesta] حاضر، مهیا.

آلفته [ف] آلیشیق، آلیشقین.

جمعی آلفتكان.

آلكونه [ف] قادینلرك یوزلرینه سوردكاری پنبه دوزكون، قیزلاق.

آلنك [ف] متریس، شارانپول.

آلو [ف] آتشدن چیقان پارلاق ومشتعل یاهوا، لین، لهیب. (آلاو) دن مخففدر.

آلو [ف] اریك.

آلود [ف] بولاشمق معناسنه اولان (آلودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركیبی حالنده قوللانیلیر: شراب آلود = شرابه بولاشمش. خواب آلود = اویقویه طالمش. شباب آلود.

آلودگی [ف] آلوده‌لك.

آلوده [ف] بولاشمش، بولاشیق، § طالمش، مستغرق: آلودهٔ مناهی. تجارتله آلوده اولمش برآدمدر.

آلهه [ع] (آله)ك جمعی. مشركلرك معبودلری. لات، عزی، منات دینیلن آلهه.

آلیه [ع] آلته متعلق. علوم آلیه = صرف ونحو كبی، علوم عالیه‌یی تحصیله واسطه اولان علملر.

آماج [ف] آتیله‌جق شیء ایله اورلق اوزره دیكیلن نشان، نشان تخته‌سی. آماجگاه، آماجگه = نشان یری دیمك ایسه‌ده (آماج) مقامنده قوللانیلیر.

آمادگی [ف] آماده‌لك.

آماده [ف] حاضر، حاضرلانمش: عصرمزده وسائل ترقی آماده ایدلدی. «بر دل بی تاب ایله بیك غمزه‌یه آماده‌یم — نائلی قدیم».

آماس [ع] بدنده پیدا اولان شیش.

آمال [ع] (امل)ك جمعی: «برشی دیمم ای توكنمز آمال هیهات دیرم

هزار هیهات!»

آمدورفت، آمدوشد، آمدشد [ف] كلوب كیتمه، واروب كلمه. برنجیسی واو سز قوللانلماز. ایكنجیسی (و) ایله آز قوللانیلیر. الك زیاده قوللانیلان اوچنجیسیدر: آمد شد امواج. آمد شد سفائن.

آمر [ع] بیوریجی، بیوران: شریعت مطهرهٔ نبویه نظافتی آمردر § رئیس، باش، امور: دائره‌نك آمری § مافوقده بولنان مأمور: متصرف قائممقامك، والی‌ده متصرفك آمریدر. مؤنثی آمره.

آمرانه [ف] آمرجه، آمرجه‌سنه: آمرانه بر طور كوستردی.

آمرزش [ف] عفو، عفو ایتمه، ایدش. حق آلهیده قوللانیلیر.

آمرزكار [ف] عفو ایدیجی، ایدن، الله.

آمرزكاری [ف] آمرزكارلق.

آمن [ع] یوركنده قورقو اولمیان، یوركی امین اولان آدم.

آمنا [ع] قورقوسزجه، امنیله: حجاج آمنا مكه‌یه واصل اولدیلر. بو مقامده (امنا) استعمالی یاكلشدر.

آمنا [ع] ایناندق: «برق، نوركدن ایتدی جذب سنا — ای ضیابخش دیده آمنا!»

آموز [ف] اوكرتمك معناسنه اولان (آموختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركیبی حالنده قوللانیلیر: حكمت آموز = حكمت اوكره‌دیجی، اوكره‌دن. ادب آموز.

آموختكان ازل [ف] انبیا، اولیا، بیوك آدملر.

آموزكار [ف] اوكره‌دیجی، معلم، معلمه.

آموزكاری [ف] معلملك، معلمه‌لك.

آمونیاق [فرانسزجه‌دن] نشادر روحی.

آمیخته [ف] قارشمش، قارشدیرلمش، قاریشیق: «آمیخته‌در شكرله شیرم».

آمیرال [فرانسزجه‌دن amirale] سفائن حربیه قوماندانی، بر دونغما ویا فیلو قوماندانی. (امیر الماء) ویا (امیر البحر)دن بوزمه‌در.

آمیز [ف] قارشمق معناسنه اولان (آمیختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركیبی حالنده قوللانیلیر: حكمت آمیز = حكمتله قاریشیق.

آمیزش [ف] قاریشش، قاریشوب كوریشش، براكده دوشوب قالقمه، اختلاط. اكثریا انسانلر حقنده قوللانیلیر: حسن آمیزش حسن خلق علامتیدر.

آمیزه موی [ف] صاچنه، صاقالنه قیر سرپمش اولان آدم.

آمیزه مویی [ف] قیر صاچلیلق، قیر صاقاللیلق: «ایرشدی موسم آمیزه مویی».

آمین [ع] اسماء الهیه‌دندر. یاخود (یارب قبول ایت، بویله اولسون، بویله یاپ) معنالرندن برینه دلالت ایدر اسم فعلدر: «پاشاسون پادشاهمز آمین!».

آمین خوان [ف] آمین دییجی، دیین: بو دعایه بتون عالم آمین خوان اولور § هرنه دیرلرسه قطعا اعتراض ایتمیوب پك ایی دیین.

آن [ف] كوزللك جاذبه‌سى: آنلى كوزل. آن تعريفنده بعض عرفا «بونك كيفيتى تعبير اولنماز ذوقه دائردر» ديمشلر. اكثريا (حسن) ايله برلكده ايراد اولور: حسن وآن قوت جان عاشقاندر.

آن [ع] لحظه، دم: هر آن (آن) قابل انقسام اولميان زمان ديمك ايسه‌ده شيوهٔ لسان اقتضاسنجه تأكيداً تقييد ايله دخى قوللانيلير: آن واحدده. آن غير منقسمده. الآن = شمدى.

آناء [ع] (انى)ك جمعى. كيجه ياريسنه طوغرى اولان وقتلر. آناء الليل = كيجه ياريلرى. مفردى قوللانلماز.

آناً بآن، آناً فآناً [ع] لحظه‌دن لحظه‌يه، لحظه لحظه، بردوزى‌يه: آثار ترقى آن بآن تنوير چشم شكران ايتمكده‌در.

آناختار [رومجه‌دن] كليد آچه‌جق معروف آلت § واسطهٔ حصول: غيرت موفقيتك آناختاريدر.

آنافور [رومجه‌دن] آقنتى‌يه قارشى آقان صو.

آنتيپيرين [يونانيجه‌دن] صيتمه‌يى كسكه و اوجاع عصبيه‌يى تسكينه يارار يكى بر دوا.

آنتيقه [فرانسزجه‌دن] اسكى زماندن قالمه مصنوعات بشر، بونلردن هر برى § اسكى، نادر: آنتيقه بر آدمدر § غريب، تحف: آنتيقه فكرلى. (عتيقه) يازمقده معنى يوقدر.

آنتيمون [فرانسزجه‌دن antimoine] اجسام بسيطه‌دن بر معدن كه قورشونله قاريشيق اوله‌رق طباعت حروفنك اذابه‌سنده مستعملدر.

آنسه [ع] كوزل خولو، قادين: جاريهٔ آنسه.

آنغاريه [رومجه‌دن] اجرتسز ايش § ايستكسز، باشدن صاومه كوريلن ايش.

آنف [ع] حاله مقارن زمان ماضيدن كنايه. شمدى كچن آن. تركيب ايله قوللانيلير: آنف البيان. آنف الذكر.

آنفاً [ع] يوقاريده، شوراجقده؛ بورنكك ديبنده: آنفاً تعريف اولنان كوز علاجى پك نافعدر.

آنفه [ع] كنجلك زمانك ابتدالرى.

آنونيم [فرانسزجه‌دن] اسمسز، كنديسنك ياخود صاحبنك اسمى بللى اولميان: آنونيم شركت. آنونيم تأليف.

آنى [ع] اولمش، كماله كلمش: اثمار آنيه.

آنى [ع ف] بر لحظه‌ده وقوع بولان: بيلديريمك تأثير آنيسى.

آنيه [ع] (اناء)نك جمعى. آز قوللانيلير.

آواره [ف] سرسرى، بوش كزن، اوته‌ده بريده طولاشان: «حاصلى آواره‌لك وقتى بهار ايام‌يدر-باقى» آواركى = آواره‌لك.

آواز [ف] سس: آواز دهل شنيدن از دور خوشست.

آوازه [ف] سس، شدتلى سس: آوازهٔ رعد § اون، صيت.

آور [ف] كتيرمك معناسنه اولان (آوردن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: پيام آور = خبر كتيرن. تعب آور = تعب كتيرن، موجب تعب.

آورد [ف] جنك.

آوردگاه، آوردگه [ف] جنك يرى، ميدان حرب.

آورده [ف] كتيرلمش، كتيريلن: دعاى پادشاه‌زمان آوردهٔ زبان ايدلدى.

آونك [ف] آشاغى صارقان شى، هونك:

آووقات [فرانسزجه‌دن avocat] دعوى وكيلى.

آويخته [ف] آصلمش، آصيلى: «كوكلى زلف ملائكبده قيل آويخته»

آويز [ف] (آويختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير: دل آويز = كوكل جذب ايدن.

آويزه [ف] بلور و سائره‌دن زينت اوله‌رق آصيلان شى.

آويزهٔ گوش [ف] كوپه.

آه (مشترك) حزن، سرور، يأس، اميد كبى درونى احواله دلالت ايدر بر ادات.

آهار [ف] كاغده سوريلن نشسته ايله يومورطه مخلوطى، آهر.

آهستگى [ف] آهسته‌لك.

آهسته [ف] آغر، ياواش، عجله‌سز: «ايريشير منزل مقصودينه آهسته كيدن ـ خاقانى» بعضاً تكرار ايديليرر: آهسته آهسته چامليجه‌يه طوغرى چيقدق.

آهك [ف] كيرج. آهك تفته = قيزغين كيرج.

آهمند [ف] يالانجى، دوباره‌جى.

آهن [ف] دمير.

آهن جان [ف] متحمل، جفاكش، جانى پك آدم.

آهن جفت، آهن گاو [ف] صابانك دميرى.

آهن خاى [ف] باشى سرت اولان آت.

آهندل، آهنين دل [ف] دميريوركلى، بهادر.

آهن ربا، آهن كش [ف] مقناطيس.

آهن رگ، آهنين رگ [ف] قوتلى، طايانيقلى آت.

آهنك [ف] توافق اصوات. چالغى آلاتى آره‌سنده‌كى اويغونلق: «صيغميور جسمه جان صفاسندن ـ بو نه آهنك روحپروردر!» § چالغى دوزنى، چالغى‌يه دوزن ويريش: چالغيجى قانونى آهنك ايدنجه‌يه قدر مجلسك دوزنى بوزلدى § صدانك اصول اوزره جريانى: «جويبار كلشنك طالدم حزين آهنكنه» § انتظام، دوزكونلك: آهنك سلاست § چالوب چاغرمه: بوكيجه اوراده آهنك وار § قصد ايتمه: آهنك عزيمت.

آهنكر [ف] دميرجى.

آهنين [ف] دمير ايچنده، اجزاسنك چوغى دمير. صفوف آهنين = مكمل صورتده مسلح صفلر. كشتى آهنين = زرهلى كمى § دميردن: بند آهنين § قاتى، § قوتلى، زورلو: پنجهٔ آهنين.

آهو [ف] جيلان: آهو كوزلو. كوزى آهو. كوزلرى آهو. دلبر، محبوبه: «رقيب يانى تنها قومار اول آهونك ـ باقى» § كوزل، جاذبه‌لى كوز: «آهوان = (آهو)نك جمعى. آهوانه = آهوجه، آهوجه‌سنه: «او آهوانه نكهلر مشير وحشتدر ـ نابى» آهوبچه = آهو ياوروسى.

آهوى شير افكن [ف] عشق اربابنده طاقت براقميان پك جاذبه‌لى كوز.

آنا [ف] (عجبا) به باق .

آیات [ع] (آیت) ك جمعی . دیکر جمعی اولان (آی) قوللانلماز .

آیت [ع] قرآن کریمك متصل المعنی قطعه‌لرندن هر بری : آیت کریمه . قرآن کریم آیت آیت نازل اولدی § نشان ، اماره ، علامت : تموج رایت آیت مظفریتدر .

آیة الکرسی [ع] «وسع کرسیه السموات و الارض» جملهٔ شریفه‌سنی حاوی اولان آیت مشهوره : «یا رسول الله درخاطر بیور لطفاً بنی - آیة الکرسی کبی ازبرله دم اوصافکی»

آیة النور ، آیت نور [ع ف] «الله نور السموات والارض» جملهٔ شریفه‌سنی حاوی اولان آیت مشهوره : «طیبهٔ پاکه سعادتله رسول - آیت نور کبی ابتدی نزول»

آینده [ف] کایجی ، کان : آینده و رونده .

آیین [ف] رسم ، عادت ، کوره‌نك . § ارباب طریقتك تکیه‌لرده اجرا ایتدکاری اصول : آیین مولویان § طرز ، اصول ، آداب : آیین بندکی .

آینه ، آینه [ف] ترکجه‌سی ، مهجور حکمنده بولنان (کوزکو) لفظیدر . (آینه) نظمده قوللانیلیر . شعرا آینه‌یی اکثریا (عکس ، صورت ، انکسار ، آه) کلمه‌لریله برلکده ایراد ایدرلر : «بویله عکس انداز اولورسه صورتك آینه‌یه - سیف غیرتله مقرر در دونیم اولمق بکا - عونی» «صاف ایلینلر آینهٔ قلب عاشقی - ویرمشلر انکسار دروندن صفا بکا - فصیح» «نه بورنجش سکا کستاخ نکاه ایلدکك - تابی» § مظهر ، واسطهٔ تجلی : «آنی حق آینهٔ ذات ایتدی - خاقانی» .

آینهٔ اسکندری [ف] آینهٔ اسکندری ، آینهٔ سکندری ، آینهٔ سکندری — ارسطو طرفندن یاپیلوب اسکندریه‌ده یوکسك بر یره قونلمش بر آینه ایدی که اسکندر بونك ایچنده یوزمیلدن زیاده مسافه‌دن اعداسنك هیئات و حرکاتی مشاهده ایدردی . اسا . طیردندر .

آینهٔ آسمان [ف] آینهٔ آسمان ، آینهٔ چرخ ، آینهٔ چرخ ، آینهٔ خاوری ، آینهٔ خاوری — کونش .

آینه‌دار ، آینه‌دار [ف] آینه طوتیجی ، طوتان § بربر .

آینه‌دان ، آینه‌دان [ف] آینه محفظه‌سی : «اول مهر دل افروز ایله جان بریره کلسه - آینه ایله آینه‌دان بر یره کلسه - عونی» .

ا

ائمه [ع] (امام) ك جمعی : ائمهٔ اهل سنت . ائمهٔ محلات . ائمهٔ اربعه = ابو حنیفه ، شافعی ، مالك بن انس ، احمد بن حنبل .

اب [ع] بابا : اب مشفق . «اب وجدك کبی جد اوزره اولوب ایله کسب هنر ای خیر خلف - سنبلزاده» . لأب — بربا بادن : لأب برادر .

ابابیل [ع] جمع بی مفرددر . بر نوع قیرلانغیج .

اباعد [ع] (ابعد) ك جمعی . اوزاقدن خصم اولانلر : اقارب و اباعد . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اباعن جد ، اباعن جد [ع] بابادن دده دن :

ولی نعمت بیمنتمز پادشاهمز افندمز حضرتلری اباعن جد بوملکك صاحبیدر . «بو ملك واسعه مالکسکز اباعن جد» .

اباز [ع] ایکنه‌جی ، ایکنه یاپان ، صاتان .

اباریق [ع] (ابریق) ك جمعی .

اباطیل [ع] (اباطوله) نك جمعی . مفردی قوللانلماز . (اباطل) صورتنده تحریری یاکلشدر .

ابتر [ع] قویروغی کسیك حیوان .

ابجد اسکیدن عرب حروف هجاسنی جامع اولمق اوزره ترتیب ایدیلن الفاظ معروفه‌نك برنجیسیدر . قول مقبوله کوره بونلرك معنالری یوقدر . ابجد حسابنك الك زیاده قوللانیلان صورتی شودر :

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨
ط	ی	ك	ل	م	ن	س	ع
٩	١٠	٢٠	٣٠	٤٠	٥٠	٦٠	٧٠
ف	ص	ق	ر	ش	ت	ث	خ
٨٠	٩٠	١٠٠	٢٠٠	٣٠٠	٤٠٠	٥٠٠	٦٠٠
ذ	ض	ظ	غ				
٧٠٠	٨٠٠	٩٠٠	١٠٠٠				

(ه) ایله (آ) دخی (ا) کبی بر صاییلیر . فارسی دینیلن کاف ایله صاغر کاف عربی کاف کبی حساب اولونور . (پ ، چ ، ژ) حرفلری عربیلری حکمنده‌در .

ابجدخوان [ف] ابجد اوقویجی ، اوقویان ؛ اوقومغه یکی باشلایان : طفل ابجدخوان § شاکرد ، مبتدی ، عجمی : ابجد خوان مکتب حکمت .

ابحاث [ع] اسم اولان (بحث) ك جمعی : ابحاث عمیقه .

ابحار [ع] (بحر) ك جمعی .

ابحر [ع] (بحر) ك جمعی . آز قوللانیلیر .

ابخر [ع] آغزی فنا قوقان آدم .

ابخره [ع] (بخار) ك جمعی : ابخرهٔ متکاثفه .

ابخل [ع] دهاءك ، پك خسیس .

ابد [ع] کلدجکده معتبر انتهاسی یوق ازمنه : دوات ابدمدت . شو مصراعلرده اولدیغی کبی (ابدا) یاخود (الی الابد) مقامنده قوللانلملی : «نشئهٔ جاویددر نشئهٔم ابدچکم خمار» «ابدجوشان اولور خون شهادت جسم وجانمدن» .

ابدا ، ابدا [ع] هیچ بر وقت ، قطعاً نفی ایله قوللانیلیر : بو مقامده نادراً (ابدالابد) یاخود (ابدالاباد) دینیلیر .

ابدال [ع] (بدیل) جمعی . اولیاء اللهدن یتمش نفردن عبارت برجماعت § اولیا زمره‌سی : ابدال الله . ابدال حق . بو معناده مفردی قوللانلماز . § دنیادن بی خبر صافدرون . آبلق : ابدال آدم . بو معناده مفرد حکمنده در . محاوراتده آبدال صورتنده تلفظ اولنور .

ابدان [ع] کوده معناسنه اولان (بدن) ك جمعی . علم ابدان علم ادیاندن مقدمدر .

ابدع [ع] دهاءك ، پك بدیع .

ابدی [ع ف] ابده منسوب ، زوالسز : نعیم ابدی . سعادت ابدیه .

ابدیا [ع] ابدی اوله‌رق ، اولمق اوزره .

ابدیت [ع] ابدیلك ، جاودانی § صوکسز زمان ، مستقبلك حالی .

ابر [ف] بولوت : «اولمش قاووشنجه روزکاره - ابر سحری هزارپاره» .

ابرار [ع] (بر) ك جمعی . اوزی سوزی طوغری ، فضیلتلی ، حمیتلی ، کرمی چوق ذاتلر : ابرار امت کندیلرندن زیاده امته خدمت ایتدیلر . مفردی قوللانلماز .

اَبْرَدْ [ع] دها، اك، پك صوغق.

اَبْرَشْ [ع] لون اصليسنه مخالف آلاجه بنكلری اولان، سيسلی آت. عاميانه‌سی (آبراش) در.

اَبْرَصْ [ع] برص علتنه اوغرايان، وجودنده يرير بياض لكه‌لر پيدا اولان آدم، آبراش.

اَبْرْكار [ف] شاشيرمش، نه ياپه‌جغنی بيلمز آدم.

اَبْرُو [ف] قاش: «ايستسه‌ك بيك داستان سويلرسين ابرولرله سن نديم».

اَبْرُوان [ف] (ابرو) نك جمعی. «نه چله‌لر چكيور كوكلم ابرو-انكدن!».

اَبْرُوفَراخ [ف] كونر يوزلو.

اَبْرُوفَراخی [ف] كولر يوزلولك.

اَبْرِيشُم [ف] معروف بوكلمش ايپك. محاوراتده همزه وشينك كسريله تلفظ اولونور.

اَبْصار [ع] (بَصَر) ك جمعی: ابصار شاخصه.

اَبْطال [ع] (بَطَل) ك جمعی. جنكجی اولر: ابطال رجال. مهاجمات ابطال خدعهٔ دشمنی ابطال ايلدی. مفردی بو معناده قوللانلماز.

اَبْعاد [ع] (بُعد) ك جمعی. ابعاد ثلثه: اوزونلق، اكلك، درينلك.

اَبْعَد [ع] دها، اك، پك اوزاق.

اَبْغَض [ع] دها، اك، پك زياده بغض ايديلن، سولمين: ابغض خلق الله.

اَبْكار [ع] (بِكر) ك جمعی. تزوج ابكار. ابكار افكار.

اَبْكَم [ع] ديلسز.

اَبْكَمی، اَبْكَمِيَّت [عف] ديلسزلك.

اَبْلَج [ع] آچيق قاشلی.

اَبْلَد [ع] ذكاسز، قابا ذهنلی § دها، اك، پك قابا ذهنلی.

اَبْلَغ [ع] دها، اك، پك بليغ.

اَبْلَق [ع] آياقلرينك سكيلی اوياوقلرينه قدر وارمش اولان آت، آلاباجاق § كوسترشلی آت.

اَبْلَق سُوار [ف] ابلقه بينن، شهسوار.

اَبْلَه [ع] صافدرون، بون. ابلهانه = بونجه، بونجه سنه.

اَبْلَه فِريب، اَبْلَه فِريبانه [ف] بون آلداديجی، آلدادان؛ عقلابی آلداده‌جوب يالكز قابا آدملری آلداده بيلن. ابله فريبانه = ابله فريب اولانه ياقيشه‌جق صورتده: عايش ابله فريبانه.

اَبْلَهی، اَبْلَهِيَّت [فع] صافدرونلق، بونلك.

اَبْنا [ع] (اِبن) ك جمعی: ابنای جنس، ابنای زمانه.

اَبْنِيه [ع] اسم اولان (بِناء) نك جمعی: ابنيهٔ مرتفعه. ابنيهٔ اميريه. تشديد ايله غلطدر.

اَبُو [ع] (اب) اسمنك حالت رفعی اولوب كنيه‌لرده بولنور.

اَبْواب [ف] (باب) ك جمعی: دور ابواب. «حضرت الله، افندی! فاتح الابوابدر — لا».

اَبُو الْبَشَر [ع] حضرت آدم.

اَبُو الذَّهَب [ع] آلتونی چوق، زنكين آدم.

اَبُو تُراب [ع] حضرت علی.

آپُولَت [فرانسزجه‌دن epaulette] عسكريلرك رتبه وصفتلرينه كوره صيرمه وايپك ويا يوكدن اوموزلرينه طاقدقلری صچاق. (آپولات) صورتنده تلفظ اولنور.

اَبَوَيْن [ع] آنا بابا: حقوق ابوين.

اَبْهَر [ع] دها، اك، پك پارلاق: نور ابهر.

اَبْيات [ع] ايكی مصراعدن مركب نظم معناسنه اولان (بيت) ك جمعی:

اَبْيَض [ع] آق. بوكا بدل اكثريا (بياض) قوللانيلير. موت ابيض = فجاءةً وفات.

اَتان [ع] ديشی اشك.

اَتْباع [ع] (تابع) ك جمعی. بر ذاتك خدمتكارلری، آدملری § بر بيوك ذاتك مسلكنه امتثال ايدنلر مسلكنی طوتانلر: اتباع ابو حنيفه. برنجی معناده مفرد مقامنده قوللانلمسنه احتياج يوقدر.

اَتْراب [ع] (ترب) ك جمعی. ياشداشلر، اقران: بين الاتراب تميز ايله شهرتياب اولدی. مفردی قوللانلماز.

اَتْراك [ع] (ترك) ك جمعی.

اَتْرِبَه [ع] (تراب) ك جمعی.

اَتْقِياء [ع] (تقی) نك جمعی: اتقيای امت.

اَتَمّ [ع] دها، اك، پك تام.

اَثاث [ع] دوشه‌مه وسائره كبی او طاقمی: اثاث بيت.

اَثَر [ع] برشيئك وارلغنه دلالت ايدن شی، بر آدمك وجوده كتيرديكی شی: قاموس فيروز آبادينك اثريدر § علامت: بيوك بر اثر حميت كوستردی § بقيه § حديث شريف، سيرت نبويه: اثرده بويله وارد اولمشدر § تأثير.

اَثْقال [ع] (ثِقل) ك جمعی. آغير يوكلر § آغير شيلر: جرّ اثقال. يالكز آز قوللانيلير.

اَثْقَل [ع] دها، اك، پك ثقيل.

اَثْلاث [ع] (ثلث) ك جمعی.

اَثْمار [ع] (ثَمَر) ك جمع الجمعی: اثمار خوشكوار.

اَثْمان [ع] قيمت، برمقدار آقچه معناسنه اولان (ثَمَن) ك جمعی: آلنان اشيانك اثمانی تأديه ايدلدی. سكزده بر معناسنه اولان (ثُمن) ك جمعی ده بويله كلير، فقط او آز قوللانيلير.

اَثْناء [ع] (ثِنی) نك جمعی. زمان آره‌سی، زمان: اثنای وداع. اثنای تفكر. مفرد مقامنده قوللانيلير. مفردی قوللانلماز.

اَثْنِيَه [ع] (ثناء) نك جمعی. تشديد ايله ياكلشدر.

اَثْواب [ع] (ثَوب) ك جمعی.

اَثير [روميجه‌دن معرب] كائناتی طولديروب كافهٔ اجسامه نفوذ ايتديكی فرض اولنان سيال بر جسيم خفيف كه ضيا وحرارتی نقلدر.

اَثيم [ع] كناهكار.

اَجانِب [ع] يابانجی آدم. يابانجی قومدن

آدم معناسنه اولان (اجنبی) نك جمعی :

اجاهل [ع] (اجهل)ك جمعی. آز قوللانیلیر.

اجداث [ع] (جدث)ك جمعی. قبرلر. آز قوللانیلیر. مفردی قوللانلماز.

اجداد [ع] (جدّ)ك جمعی :

اجدر [ع] دها، اك، پك لایق.

اجذم [ع] الی یاخود پارماقلری كسلمش آدم § (جذام) علتنه اوغرامش آدم.

اجر [ع] آخرته عائد مكافات، ثواب: اجر جزیل. اجر مثل = بر ایش ایچون اهل وقوف طرفندن تعیین اولنان اجرت. اجر مسمی = مقاوله و پازارلقله تعیین اولنمش اجرت.

اجرام [ع] (جرم)ك جمعی. ذی روح اولمیان جسملر: اجرام سماویه. «نه در سماده بو اعداده صیغمیان اجرام!»

اجرب [ع] اویوز انسان، حیوان.

اجرد [ع] تویسز آدم.

اجزاء [ع] (جزء)ك جمعی: اجزای طبیه.

اجزاخانه [ف] اجزای طبیه صاتیلان دكان.

اجساد [ع] (جسد)ك جمعی.

اجسام [ع] (جسم) ك جمعی.

اجسم [ع] پك ایری.

اجفان [ع] (جفن) ك جمعی.

اجل [ع] تركجه‌ده، مهجور حكمنده بولنان (اوتوری) تعبیرینه معادلدر. یا (ا) ادخالیله (لاجل التنزه)، یاخود (دن) الحاقیله (شویله اولدیغی اجلدن) طرزنده قوللانیلیر. احتیاج مس ایتمدكجه قوللانلمامالی.

اجل [ع] مدت عمرك نهایتی: «سندن ای جان منقطع قیلماز بنی الا اجل - فضولی».

اجل قضا [ف] تهلكه‌یه اوغرامق صورتیله، تصادفی اوله‌رق كلن اجل.

اجل مسمی، اجل موعود [ف] طبیعی اوله‌رق كلن اجل.

اجل [ع] دها، اك، پك جلیل: اجل مطالب. اجل مخلوقات.

اجلاف [ع] (جلف) ك جمعی. بالدیری چپلاق مقوله‌سی، اشخاص، ادبسز طاقمی. مفردی قوللانلماز.

اجله [ع] (جلیل)ك جمعی. رتبه و یا معرفت جهتیله بیوك اولانلر: اجلهٔ رجال دولت. اجلهٔ ادبای عثمانیه.

اجلی [ع] دها، اك، پك جلی.

اجمل [ع] دها، اك، پك كوزل.

اجمعین [ع] جمله‌سی، كافه‌سی: رضی الله عنهم اجمعین.

اجناد [ع] (جند) ك جمعی. آز قوللانیلیر.

اجناس [ع] (جنس)ك جمعی: اجناس خلق. اجناس ذخائر.

اجنبی [ع] یابانجی: بز بزه‌یز، آره‌مزده یابانجی یوق. ممالك اجنبیه. السنهٔ اجنبیه.

اجنبیت [ع] اجنبیلك.

اجنحه [ع] (جناح) ك جمعی.

اجنه [ع] (جنین)ك جمعی: اجنهٔ ساقطه.

اجنی [ع] جنّ، جن طائفه‌سندن بر فرد.

اجوبه [ع] (جواب)ك جمعی. اجوبهٔ مسكته.

اجوف [ع] ایچی بوش، قوف § معلوماتسز، بوش قفالی § عین الفعلنده حروف علتدن بر حرف بولنان كلمه.

اجهل [ع] دها، اك، پك جاهل.

اجیاد [ع] (جید) ك جمعی. بویونلر. آز قوللانیلیر. مفردی قوللانلماز.

اجیاف [ع] (جیفه)نك جمعی.

اجیال [ع] (جیل) ك جمعی. صویلر، صنوف ناس: اجیال عرب. اجیال ترك. مفردی قوللانلماز.

اجیر [ع] اجرتله چالیشان، اجرتله طوتیلان آدم.

احاجی [ع] (احجوه)نك جمعی: احاجی لطیفه.

احادیث [ع] قول پیغمبر معناسنه اولان (حدیث) ك جمعی. احادیث شریفه. كتب احادیث.

احب [ع] دها، اك، پك سوكیلی: احب احباء، احب اموال.

احباء [ع] (حبیب)ك جمعی. دوستلر.

احباب [ع] (حبیب)ك جمعی. دوستلر: «افشای عیوب ایتمه‌میدر غیرت احباب؟ — واصف» محاوراتده مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر.

احبار [ع] (حبر)ك جمعی. خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر: احبار یهود. كعب الاحبار.

احبن [ع] (استسقا) علتنه اوغرامش، آدم، مستسقی.

احجار [ع] (حجر) ك جمعی.

احد [ع] بر. آز قوللانیلیر.

احد [ع] دها، اك، پك كسكین: احدّ سیوف.

احداق [ع] (حدقه) نك جمعی.

احدب [ع] قانبور. احدبیت = قانبورلق.

احدیت [ع] اللهك برلكی: «بردر دیدی آشنای وحدت - موج احدیت احمدیت - غالب» (ذات احدیت) تعبیری (ذات ذی احدیت) تأویلنده‌در.

احرار [ع] (حر) ك جمعی.

احری [ع] دها، اك، پك لایق، مناسب.

احزاب [ع] (حزب) ك جمعی. غزوهٔ احزاب = خندق غزوه‌سی.

احزان [ع] (حزن) ك جمعی: احزان هجران.

احسن [ع] دها، اك، پك كوزل.

احشاء [ع] (حشا) نك جمعی. قلب، جكر كبی اعضای داخلیه. مفردی قوللانلماز.

احفاد [ع] (حفید) ك جمعی: اولاد و احفاد.

احق [ع] دها، اك، پك لایق.

احقر [ع] دها، اك، پك حقیر: عبد احقر. احقر العباد.

احكام [ع] اسم اولان (حكم)ك جمعی: احكام الهیه. احكام قانونیه.

اَحْكَمْ [ع] دها، اك، پك زياده حكم ايديجى، ايدن. احكم الحاكمين = جناب الله.

اَحْلى [ع] دها، اك، پك طاتلى.

اَحْلامْ [ع] (حلم) ك جمعى : رؤيالر . مفردى قوللانلماز .

اَحْمالْ [ع] (حِمل)ك جمعى: احمال واثقال.

اَحْمالْ [ع] (حمل) ك جمعى: اولات الاحمال = كبه قادينلر.

اَحْمَدْ [ع] دها، اك، پك ممدوح .

اَحْمَرْ [ع] قرمزى.

اَحْمَقْ [ع] بون، عقلسز، قالين قفالى.

اَحْمَقانَه [ف] احمقجه، احمقجه سنه .

اَحْمَقى، اَحْمِقّيتَ [ف ع] احمقلق.

اَحْوالْ [ع] (حال)ك جمعى: احوال عالم.

اَحْوَجْ [ع] دها، اك، پك محتاج : احوج العباد .

اَحْوَطْ [ع] احتياطه دها، اك، پك موافق .

اَحْوَلْ [ع] شاشى، برى ايكى كورن.

اَحْيا [ع] (حى) ك جمعى : احيا و اموات .

اَحْيانْ [ع] (حين)ك جمعى.

اَحْياناً، اَحْيانا [ع] وقت وقت، بعضاً: «الاذن تعشق قبل العين احيانا» = بعضاً قولاق كوزدن اول عاشق اولور.

اَخْ [ع] قارداش. آز قوللانيلير.

اَخْبارْ [ع](خبر)ك جمعى: اخبار سارّه.

اَخْتَرْ [ف] ستاره، نجم. جمعى اختران.

اَخْتَرْشِناسْ [ف] منجم، فن هيئته منتسب آدم. اخترشناسانه = اخترشناس اولانه ياقيشه جق صورتده: كشفيات اخترشناسانه. اخترشناسى = اخترشناسلق.

اَخْذْ [ع] آلمق، آلمه: اخذ ثار ايتدى § آلنمق، آلنمه: پاره نك اخذى § طوتمق، طوتمه: فلانى اخذ و توقيف ايتديلر § طوتلمق، طوتلمه: فلانك اخذ وتوقيفى لازمدر. ايكنجى معناده يالكز قوللانلماز. اخذ واعطا = آلش ويرش.

اَخْرَسْ [ع] ديلسز.

اَخَسّ [ع] دها، اك، پك باياغى، آلچاق، صويسز: اخس اشيا. اخس ناس.

اَخْسُمَه [ف] بوزه .

اَخْشابْ [ع] (خشب)ك جمعى. كسلمش قالين قورى آغاج پارچه لرى، كرسته. صفت مقامنده قوللانيلير: اخشاب خانه. اخشاب بنا.

اَخَصّ [ع] دها، اك، پك خصوصى : اخص بندكان § باشليجه: اخص آمال § دها شمولسز .

اَخْصَرْ [ع] دها، اك، پك قيصه : بو سوز اوته كيندن هم اخصر هم ابلغدر.

اَخْضَرْ [ع] يشيل: شجر اخضر. لباس اخضر .

اَخَفّ [ع] دها ، اك ، پك خفيف: اخف مجازات .

اَخْفَشْ [ع] كيجه كوندوزدن ايى كورمكى موجب اولان بر نوع كوز خسته لكنه اوغرامش آدم .

اَخْفَشْ [ع] نحو عربى ائمه سندن اوچ ذاتك لقبيدر . اوچنه بردن

(اخافش) ديديلير . اشهرى (سيبويه)ك استاديدر .

اَخْفى [ع] دها، اك، پك كيزلى.

اَخْفِيَه [ع] (خفا)نك جمعى. آغاج چيچكنى ستر ايدن اينجه قابوقلر. مفردى قوللانلماز.

اَخْگَرْ [ف] آتش قورى: «ايكى اخگر كبى يانار كوزلر - ياقه جق دشمن وطن كوزلر» .

اَخِلّاءْ [ع](خليل)ك جمعى. اخلاى كرام.

اَخْلاطْ [ع] (خلط) ك جمعى . اخلاط اربعه = دم، بلغم، صفرا، سودا.

اَخْلافْ [ع] (خلف)ك جمعى . بر قوم وياقبيله دن وفات ايدن ويا ايده جك آدملرك يرلرينه كچن ويا كچه جك آدملر : اخلاف اسلافى ممكن اولديغى قدر خير ايله ياد ايتملى § برينك يرينه كچنلر ويا كچه جكلر .

اَخْلاقْ [ع] (خلق) ك جمعى. اخلاق حميده. فضائل اخلاقيه. علم اخلاق .

اَخْلاقِيّاتْ [ع] اخلاقه متعلق ملاحظات ومباحث.

اَخْلاقِيّونْ [ع] اخلاقه دائر كتاب يازان مؤلفلر: امام غزالى مشاهير اخلاقيونندر.

اَخْلَصْ [ع] دها، اك، پك خلوصلو : اخلص اصدقا. اخلص الخلان.

اَخْوَفْ [ع] دها، اك، پك قورقونج.

اَخْيارْ [ع](خيّر)ك جمعى. خيرى چوق آدملر: اخيار امت. مفردى قوللانلماز. ضدى (اشرار)در .

اَخِيذْ [ع] اسير، طوتساق.

آخِرْ [ع] صوك، صوكده كى، اك صوك اك صوكده كى: قرار اخير. اشعار اخير. هانكى سوز ناكام بر شهيدك آه اخيرى قدر مؤثر اوله بيلير ؟ مقررات اخيره .

اَخيراً [ع] صوك، اك صوك اوله رق: اخيراً وقوع بولان اشعار § كچنده، كچنلرده، بو يقينلرده : اخيراً درسعادته كلنلر .

اَداءْ [ع] اوده مك : بورجنى ادا ايتدى § اوده نمك : بورجك اداسى § يرينه كتيرمك ، اجرا: نمازى ادا ايتدى § مناسبتسز طور § طرز افاده ، اسلوب: « باشقه شاعرده بولنماز بو ادا — ساده بر بيتكه بيك بيت فدا » § طور دلبرانه : «بر شكرين تكلمى بر خوش اداسى وار - نديم »

اَداتْ [ع] افعال و اسما سايه سنده معنيدار اولان كلمه .

اَدامَ اللّٰه [ع] الله دائم ايتسون معناسنده مستعمل دعادر: ادام الله عمره.

اَدانى [ع] (ادنى)نك جمعى. باياغى آدملر.

اَدَبْ [ع] عقلليلك، اوصلولق، خلق ايله حسن معامله . بعض ادبا «متصفنى حقنده موجب شين اوله جق حاللردن محافظه ايدن ملكه» ديه تعريف ايتمشلر: انسانى محبوب القلوب ايدن ادبدر. § شعر و انشايه متعلق علوم . جمعى بو معناده قوللانلماز ادب البحث = اصول مناظره.

اَدَبى [ع ف] شعر و انشايه متعلق : اقتدار ادبى. آثار ادبيه.

اَدَبِيّاتْ [ع] شعر و انشادن معدود آثار: ادبيات عربيه. § بليغ سوزلر : آنك يازديغى مخطره كبى ايراد .

ایتدیکی مقاله‌ده ادبیاتندر. § بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان اصول : (بلاغت عثمانیه) بر ادبیات کتابیدر.

ادبیون [ع] ادبیات ایله توغل ایدنلر، ادبا. منتسبین ادب.

ادخنه [ع] (دخان) ك جمعی.

ادرد [ع] دیشسز.

ادعج [ع] قاره و بیوجك كوزلو : ادعج العینین.

ادعیه [ع] (دعاء) نك جمعی : ادعیهٔ دوام دولت. تشدید ایله غلطدر.

ادق [ع] دها، اك، پك دقیق: ادق مسائل.

ادله (دلیل) ك جمعی: ادلهٔ قاطعه.

ادمه [ع] درینك ایكنجی یعنی بشره‌نك آلتنده‌كی طبقه‌سی.

ادنی [ع] آشاغی § دها، اك، پك آشاغی § جزئی، پك جزئی: ادنی ملاحظه ایله آكلاشیلیر.

ادناس [ع] (دنس) ك جمعی.

ادوات [ع] (اداة) ك جمعی. افعال و اسما سایه‌سنده معنیدار اولان كلمه‌لر § بر ایش ایشله‌مكه واسطه اولان شیلر، آلات، آوادانلق: ادوات كتابت، ادوات تجاریه. مفردی بو معناده قوللانلماز.

ادوار [ع] (دور) ك جمعی : ادوار ترقی.

ادویه [ع] (دواء) نك جمعی: ادویهٔ مؤثره. تشدید ایله غلطدر.

ادهان [ع] (دهن) ك جمعی.

ادهم [ع] یاغیز آت: «ادهم خامه‌منك بر آیاغی اقصردر — ثابت». § (ابراهیم بن ادهم، ابراهیم ادهم، بن ادهم) مقامنده ایراد اولنور.

ادیان [ع] (دین) ك جمعی. ادیان باطله.

ادیب [ع] ایكی معناسنه كوره (ادب) ه انتسابی اولان آدم: ادیب برذات. ادیب مشهور.

ادیبانه [ف] ایكی معناسنه كوره (ادیب) ه یاقیشه‌جق صورتده: حركات ادیبانه. تألیفات ادیبانه.

ادیم [ع] دباغت اولنمش دری، سختیان § یوز، سطح : ادیم ارض.

اذان [ع] نمازه دعوت ایچون صوت بلند ایله اوقونان معروف كلمات مباركه : «كابن اوزره دكل ندای هزار — عرشده جبرئیل اذان اوقویور — فیضی».

اذكار [ع] اسم اولان (ذكر) ك جمعی: اذكار جمیله. اوراد واذكار.

اذكی [ع] دها، اك، پك ذكی.

اذكیاء [ع] (ذكی) نك جمعی: اذكیای شبان.

اذل [ع] دها، اك، پك ذلیل: اذل ناس، اذل اقوام.

اذله [ع] (ذلیل) نك جمعی.

اذناب [ع] (ذنب) ك جمعی.

اذوذ [ع] پك كسكین: سیف اذوذ.

اذهان [ع] (ذهن) ك جمعی. تخدیش اذهان.

اذواق [ع] (ذوق) ك جمعی : اذواق واشواق.

اذی [ع] اینجتمك، اینجتمه : كیمسه‌یه اذی ایتاملی. اذاسی چكلمز.

اذیال [ع] (ذیل) ك جمعی.

اذیت [ع] اینجتمه : اذیت ایدییور. اذیتی چكلمیور § اینجنه‌جك حال، كوجلك: اذیتلی ایش. اذیتسز مزیت قازانلماز. تخفیف ایله غلطدر.

ارائك [ع] (اریكه) نك جمعی.

اراجز [ع] (ارجوزه) نك جمعی: اراجز شعرا.

اراجیح [ع] (ارجوحه) نك جمعی.

اراجیف [ع] (ارجوفه) نك جمعی.

اراذل [ع] (ارذل) ك جمعی: اراذل ناس.

اراضی [ع] (ارض) ك جمعی: اراضیٔ مقدسه. ارضیٔ امیریه. اراضیٔ وقفیه.

ارامل، ارامله [ع] (ارمله) نك جمعی. طول قادینلر : ارامل عسكریه. مفردی قوللانلماز.

ارانب [ع] (ارنب) ك جمعی.

ارباب [ع] (رب) ك جمعی. صاحب، مالك، متصف اولانلر: ارباب هنر. ارباب قلم. ارباب مطالعه § وقوفلی، مقتدر، بجره‌بیلیر. بو معناده اكثریا مفرد مقامنده قوللانیلیر: بو ایشك اربابی دكلدر.

اربعون [ع] قرق. ضرورتسز قوللانلماملی.

اربعه [ع] درت. اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: اخلاط اربعه. اركان اربعه. اطراف اربعه. موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربیه اتباع ایله (اربع) قوللانلماز. مثلا (صحائف اربعه) دینیلیر. (صحائف اربع) دینلمز.

اربعین [ع] قرق § كانون اولك طقوزندن كانون ثانینك اون یدیسنه قدر اولان قرق كون، قاره قیش.

ارتنك [ف] نقاش مشهور (مانی) نك یاپدیغی رسملری حاوی مجموعه‌سی: نقش ارتنكی.

ارجح [ع] دها، اك، پك راجح : ارجح اقوال.

ارجمند [ف] معزز، محترم، شرفلی، حیثیتلی : استاد ارجمند. ارجمندانه = ارجمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ارجمندی = ارجمندلك.

ارجوان [ع] ارغوان.

ارجی [ع] دها، اك، پك مأمول.

ارحام [ع] (رحم) ك جمعی : ارحام امهات.

ارحم [ع] دها، اك، پك رحیم: «رسلك اكرمیسین ارحمیسین — خاقانی» ارحم الراحمین = مرحمتلیلرك اك مرحمتلیسی، الله.

ارخص [ع] دها، اك، پك اوجوز.

اردب [ع] مصر دیارینه مخصوص طقوز استانبول كیله‌سنه معادل بیوك اولچك. عربیده فصیحی همزه‌نك كسریله‌در.

اردیه [ع] (رداء) نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

ارذال [ع] (رذیل) ك جمعی.

ارذل [ع] آلچاق، صویسز : شخص ارذل § دها، اك، پك رذیل :

ارذل العمر = اختيارلغك صوكارى .

ارز [ع] حبوباتدن پرنج . عربيده فصيحى (ارز) در .

ارزاق [ع] (رزق)ك جمعى . ييه‌جك شيلر: ارزاق عسكريه § ييه‌جك، ايچه‌جك شيلر: ارزاق مقدره .

ارزان [ف] اوجوز : «كيمسه ارزان ويره‌مز جان كران قيمتنى» § لايق: ارزان بيوريلان مساعده .

ارزانش [ف] الله يولنده بذل نقد ومال.

ارزانى [ف] اوجوزلق § لايق: «فلكده بر سلحدارك‌ده مريخ اولسه ارزانى — صبرى» .

ارزن [ف] حبوباتدن طارى.

ارزنين [ف] طارى اتمكى .

ارزه [ف] صيوا .

ارزه‌گر [ف] صيواجى .

ارزيده [ف] بهاسى چلمش، كسلمش شى .

ارزيز [ف] قالاى .

ارژنك [ف] (ارتنك)ه باق .

ارش [ع] سقطلنان بر عضو ايچون جارحدن آلنان ديت شرعيه § صاتلدقدن صكره عيبى ظاهر اولان مالك قيمتندن بونك ايچون تنزيل اولنان مقدار.

ارشد [ع] دها، اك، پك رشيد : ارشد اولاد.

ارض [ع] ير: ارض وسما § طوپراق: ارض منبت. تأنيثى معتبر دكلدر § كرهٔ زمين: «ارض برذره دكل نسبت ايله اكوانه» بومعناده اكثريا (كرهٔ ارض) صورتنده قوللانيلير § مملكت، طوپراق، ايل: ارض كنعان. ارض فلسطين. ارض مقدس=قدس. ارض الله واسعة=اللهك يرى ككنيش.

ارضه [ع] آغاج قوردى.

ارضين [ع] طبقاتى اعتباريله (ارض)ك سماوات وارضين. (ارضون) ضرورتسز قوللانلماملى.

ارضيه [ع] طوپراغه منسوب: محصولات ارضيه .

ارعن [ع] احمق، چولپه، سونه‌په.

ارغنون [رومجه‌دن مفرس] معروف چالغى : «بيلمكسه غرض نه ارغنوندر الحاننه دقت ايتمك ايستر» .

ارغوان [ف] معروف قرمزى چيچك. ايلاق دكل: «زينت باغ وبهار اولمش نهال ارغوان-باقى» .

ارغوانى [ف] ارغوان رنكنده: شراب ارغوانى .

ارفع [ع] دها، اك، پك رفيع: ارفع درجات.

ارق [ع] دها، اك، پك رقيق : ارق ابخره .

ارق [ع] اويقوسزلق .

ارقام [ع] (رقم)ك جمعى: ارقام هنديه.

اركان [ع] (ركن)ك جمعى. باشليجه طرفلر § بر هيئتك باشليجه اعضاسى: اركان دولت . اركان ولايت . اركان مجلس . اركان حرب ، حربيه § آداب، رسوم.

ارماح [ع] (رمح)ك جمعى .

ارمغان [ف] هديه : «روزكاره عالم غيب ارمغانيدر -وزم- نفعى»

ارمود [ف] آرمود .

ارنب [ع] طاوشان .

ارواح [ع] (روح)ك جمعى: «ارواحكه تحفهٔ خدادر - خاكك ره شاه انبيادر - غالب»

اره [ف] تخته بيچه‌جك بيچق .

اره‌كش [ف] بيچقجى.

اريب [ع] عاقل، ذكى.

اريكه [ع] تخت .

اريكه‌پيرا [ف] تختى تزيين ايديجى ، ايدن، پادشاه .

از [ف] تركجه‌ده (دن) اداتنه معادلدر. تعبيرات معدوده‌ده قوللانيلير : غير از مصرف. خارج ز وظيفه. زدل وجان. از هر جهت. از جمله . (ازآن جمله) تعبيرى خوش دكلدر.

ازبر [ف] ذهنده طوتمه، حفظ: ازبر له‌دى، ازبر ايتدى. ازبرنده‌در. ازبر اوقويور. (زبردن) قوللانلماملى .

ازج [ع] اينجه واوزون قاشلى، قلم قاشلى: ازج الحاجبين.

ازرار [ع] (زر) ك جمعى . اثواب تكمه‌لرى. مفردى قوللانلماز.

ازرق [ع] كوك رنكلى، ماوى: ازرق پوش .

ازقه [ع] (زقاق)ك جمعى: تنظيف ازقه .

ازكى [ع] دها، اك، پك صالح، پاك: زاهد ازكى. طعام ازكى .

ازكياء [ع] (زكى) نك جمعى : ازكياى اهل طريقت.

ازل [ع] كچمشده معتبر ابتداسى يوق. زمنه: «سنده واركن بو پردهٔ صمدى - ايكادر نغمهٔ ازل ابدى» (ازلده) ياخود (ازلدن) مقامنده (تا ازل) قوللانلماملى .

ازلى [ع ف] ازله منسوب، ابتداسز : وجود حق ازليدر ، ابديدر . حكم ازلى. ارادهٔ ازليه .

ازليت [ع] ز[illegible]

ازمان [ع] و

ازمنه [ع] (زمان)ك جمعى : (ازمنه) دها زياده قوللانيلير : ازمنهٔ قديمه. ازمنهٔ ماضيه. ازمنهٔ ثلثه .

ازمه (زمام) ك جمعى .

ازواج [ع] (زوج) ، (زوجه) نك جمعى: مخدراتك ازواجى . ازواج مطهره .

ازور [ع] بوينى اكرى .

ازهار [ع] (زهره)نك جمعى: ازهار نوبهار .

ازهر [ع] هم كزل هم آق، براق يازلاق: «اتفاق ايتدى بو معناده امم — ازهر اللاون ايدى فخر عالم — خاقانى» .

ازهران. ازهرين [ع] آى ايله كونش.

اژدر [ف] و

اژدرها [ف] و.

اژدها [ف] بیوك ییلان. (ها) لرادات جمع دكلدر. (اژدها) نظمده قوللانیلیر. «اژدهارا چوكاو تنك بكیرند عصاست صائب» = اژدرهانك بوغازینی صیقدقلرنده عصا اولور. اژدر دم بریده = قویروغی كسلمش اژدر، پك مشهور قهرمان.

اسابیع [ع] (اسبوع)ك جمعی.

اساتذه [ع] و

اساتید [ع] (استاذ) ك جمعی.

اسارير [ع] (اسرار) ك جمع الجمعی. ال آیه‌سنده و آلینده‌كی چیزكیلر § چهره‌ده‌كی محاسن. (اسرار) بو معنالرده قوللانلماز.

اساس [ع] تمل: وضع اساس مكتب § اصل، مبنی: اساس ماده. اساس مسئله § اصل، حقیقت: اساسسزدر. اساسی یوقدر.

اساساً [ع] اصله، مبنایه، حقیقته متعلق اوله‌رق

اساسی [ع ف] اصله، مبنایه، حقیقته متعلق: اساسی اصلاحات. اصلاحات اساسیه.

اساطیر [ع] (اسطوره) نك جمعی. اویدرمه روایات عجیبه. ماصال مقوله‌سی شیلر: اساطیر الاولین.

اساطین [ع] (اسطوانه) نك جمعی. بر طاقك، بر هیئتك ایلری كلنلری: اساطین علما. مفردی بو معناده قوللانلماز.

اسافل [ع] (اسفل) ك جمعی. خلقك عوام طاقی.

اسالیب [ع] (اسلوب) ك جمعی: اسالیب افاده.

اسامی [ع] (اسم) ك جمع الجمعی.

اسانید [ع] (اسناد) ك جمعی. بر سوزك آغزدن آغزه نقل اولنمسی. اكثریا احادیث مباحثنده قوللانیلیر: بو حدیث اسانید معتبره ایله ثابتدر.

اساور [ع] (سوار) ك جمع الجمعی.

اسب [ف] آت. اسب تازی = عرب آتی.

اسب افكن [ف] جنكجی، بهادر.

اسب انكيز [ف] مهمیز.

اسباب [ع] (سبب) ك جمعی. لوازم، وسائط: اسباب سفر، سفریه. اسباب مدافعه. مفردی باشقه یولده قوللانیلیر.

اسباط [ع] (سبط) ك جمعی: یهود قبیله‌لری: اسباط بنی اسرائیل. مفردی باشقه یولده قوللانیلیر.

اسبران [ف] آت سورن، آت قوشدیران.

اسب سوار [ف] آته بینمش: اسب سوار اوله‌رق حركت.

استار [ع] (ستر) ك جمعی: استار كعبه § آستر، آستار.

استر [ف] قاطیر.

استغفرالله [ع] اللهدن مغفرت طلب ایدرم § سهو ایتدم § الله ایتمسون! § نازكانه ادارۀ كلام ایدلدیكی صیره‌ده متكلم - ولو وهمی اولسون - مخاطبه كوچكلك، كندینه بیوكلك اسنادینه دلالت ایده‌بیله‌جك سوزلری بو جمله ایله قارشیلار. سوء استعماله اوغرادلمشدر.

اسجاع [ع] (سجع) ك جمعی. اسجاع حریرانه.

اسحار [ع] (سحر) ك جمعی.

اسخی [ع] دها، اك، پك جومرد.

اسخیاء [ع] (سخی) نك جمعی: احنف اسخیای عربدن ایدی.

اسد [ع] ارسلان.

اسدالله [ع] حضرت علی. كرم الله وجهه ورضی الله عنه.

اسر [ع] اسیرلك: قیداسره كرفتار اولدی. اسیر ایتمك معناسنده قوللانلماز.

اسرار [ع] (سر) ك جمعی: «اسرار خفیه وار بیلنمز — اطوار تصرف خداده» § مكیفاتدن معروف حشیش: «اسرار ایله اسرار خدا بر یره كلمز.» بو معناده مفرد حكمنده اولوب ایچمك، چكمك ماده‌لریله قوللانیلیر.

اسراركش [ف] اسرار قوللانمغه آلشمش اولان، اسرار تریاكیسی: «اسرار كاشانی اسراركش نه بیلسون!»

اسرع [ع] دها، اك، پك سریع: اسرع وسائط نقلیه، اسرع الحاسبین = الله.

اسره [ع] (سریر) ك جمعی.

اسطار [ع] (سطر) ك جمعی. دیكر جمعی اولان سطور زیاده قوللانیلیر.

اسعار [ع] (سعر) ك جمعی. صاتیلق شیلرك خلق بیننده جاری اولان بهالری، نرخلر: غلای اسعار. مفردی قوللانلماز.

اسعد [ع] دها، اك، پك سعید، اسعد ارباب سعادت. اسعد ایام.

اسف [ع] حزن، غم: اسفلندی. اكثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. اسف ایتدی = محزون، غمناك اولدی.

اسفار [ع] (سفر) ك جمعی: اسفار بعیده. اسفار مشكله.

اسفار [ع] (سفر) ك جمعی.

اسفل [ع] دها، اك، پك آشاغی، بیاغی: اسفل ناس § آشاغی طرف اسفل. اسفل سافلین = جهنم.

اسقام [ع] (سقم) ك جمعی: آلام واسقام.

اسقریم [فرانسزجه‌دن escrime] قیلیج، سلاح استعمالی صنعتی؛ سلاحبازلق.

اسكف [ع] آیاق قابی یاپوب صاتان اهل صنعت، خفاف.

اسلاف [ع] (سلف) ك جمعی. برقومك، ملتك كچمشلری: اخلاف یرلرینه كچن آدملر، مأمورلر.

اسلحه [ع] (سلاح) ك جمعی: اسلحۀ ناریه = آتشلی سلاحلر.

اسلم [ع] دها، اك، پك سالم، امین: سمتنه اوغرامق اسلمدر. طریق اسلم بودر.

اسماء [ع] (اسم) ك جمعی. اسمای حسنی = اللهك اسملری.

اسماع [ع] (سمع) ك جمعی.

اسمح [ع] دها، اك، پك سماحتلی: اسمح اغنیا.

اسمر [ع] قاره یاغیز .

اسن [ع] دها ، اك ، پك یاشلی .

اسنان [ع] (سن)ك جمعی . دیشلر : قیمتی بیلنمه‌مكده اولان اسنان مدار حیات انساندر § یاشلر : اسنان عسكریه .

اسوار [ع] حصار معناسنه اولان (سور) ك جمعی .

اسواق [ع] (سوق) ك جمعی .

اسود [ع] سیاه .

اسوف [ع] پك چابك اسنلن ، یوركی یوفقه .

اسهام [ع] (سهم)ك جمعی . اسهام عمومیه .

اسهل [ع] دها ، اك ، پك قولای : اسهل امور .

اسیر [ع] قول ، كوله § حربده دشمن الینه دوشن ، دشمن الینده بولنان آدم . § تحكم آلتنده بولنان ، دوشكون ، مبتلی « بیلمه‌ك نه اولدی آزاده كوكلم — سودا اسیری سودا اسیری ! » .

اسیر الهند [ع] وقتیله برمدت وطنندن آیری دوشن بر شخص عودتنده عهد محبوسیلری بدینه اسیر دوشدكنی بیان ایله اوراده كوردیكنی ادعا ایتدیكی برچوق غرائبی نقل ایده‌رك اول امرده خلقك نظر دقتنی جلب ایتمش ، فقط صكره‌دن بونك هندی رؤساسنده بیله كورمدیكی آكلاشلدیغندن سوزی دیكلانمز اولمش . بومناسبتله اویله شارلاتانلره (اسیر الهند) دینلمكه باشلامش .

اسیل [ع] جزئجه اوزون یوز : اسیل الخد .

اشاعره [ع] اصول دینده امام (ابوالحسن الاشعری) یه تابع اولانلر ، اهل سنت .

اشأم [ع] دها ، اك ، پك اوغورسز .

اشباح [ع] (شبح) ك جمعی .

اشباه [ع] (شبه) و (شبیه) ك جمعی : « وار ایسه قالش عدم كنجنده اشباهم نهان »

اشبه [ع] دها ، اك ، پك شبیه : اشبه اولاد .

اشتات [ع] (شتیت) ك جمعی . فرقه‌لر ، طاقلر ، صنفلر ، نوعلر : اشتات خلق . اشتات علوم .

اشجار [ع] (شجر) ك جمعی : اشجار مثمره .

اشجان [ع] (شجن) جمعی .

اشجع [ع] دها ، اك ، پك شجاعتلی .

اشخاص [ع] (شخص) ك جمعی .

اشد [ع] دها ، اك ، پك شدتلی . (اشد احتیاج ایله محتاج) كبی تعبیرلرده قوللانلمالی .

اشداء [ع] (شدید) ك جمعی . شدتلی طاورانان بهادرلر : اشداء مجاهدین . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اشر [ع] دها ، اك ، پك شرلی : اشر اشرار .

اشر [ع] پك سوغجلی .

اشراء [ع] و

اشرار [ع] (شریر) ك جمعی . اسرار اشرار .

اشراط [ع] علامت معناسنه اولان (شرط) ك جمعی . اشراط الساعه ، اشراط ساعت = قیامت علامتلری . مفردی قوللانلماز .

اشراف [ع] (شریف) ك جمعی . شرف صاحبی اولان آدملر : اشراف بلده .

اشربه [ع] (شراب) ك جمعی . ایچه‌جك شیلر : اشربهٔ حارّه . رانك ضمیله غلطدر .

اشرعه [ع] (شراع) ك جمعی .

اشرف [ع] دها ، اك ، پك شرفلی : اشرف مخلوقات . اشرف ساعت .

اشرم [ع] بورونسز .

اشعار [ع] (شعر) و (شعر) ك جمعی . ایكنجی صورتده آز قوللانیلیر .

اشعر [ع] دها ، اك ، پك ایی شعر سویلین : اشعر زمان .

اشعه [ع] (شعاع) ك جمعی : اشعه پاش .

اشغال [ع] (شغل) ك جمعی : كثرت اشغال .

اشغل [ع] دها ، اك ، پك مشغول .

اشفاق [ع] شفقت معناسنه اولان (شفق) ك جمعی : اشفاق شامله . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اشفق [ع] دها ، اك ، پك شفقتلی : ولی نعمت اشفق .

اشقر [ع] آل آت : « اشقر سوزیلوب مثال عنقا — اول آتشه كیردی بی محابا — غالب »

اشقی [ع] دها ، اك ، پك شقی .

اشقیاء [ع] (شقی) نك جمعی .

اشك [ف] كوز یاشی : « اشكم صحیفهٔ رخ جانانه دوشمسون — ثابت »

اشك افشان ، اشك فشان [ف] چوق آغلاییجی ، آغلایان : اشك افشان اولدی .

اشك افشانی ، اشك فشانی [ف] اشك افشانلق : باعث اشك افشانی .

اشكال [ع] (شكل) ك جمعی : اشكال هندسیه .

اشكبار [ف] زیاده آغلاییجی ، آغلایان : عاشق اشكبار . چشم اشكبار .

اشكباری [ف] اشكبارلق .

اشكریز [ف] كوز یاشی دوكیجی ، دوكن .

اشكریزی [ف] اشكریزلك .

اشك شادی ، اشك شیرین ، اشك طرب [ف] سوینج ایله دوكیلن كوز یاشی .

اشكل [ع] كوزلرینك آقی حمرتلی آدم : اشكل العینین .

اشمط [ع] صاچی صاقالی قیر .

اشمل [ع] دها ، اك ، پك شامل ، شمولو .

اشواق [ع] (شوق) ك جمعی : « وار دلده بر آرزوی جاوید — اشواقمی ایلمكده تزیید »

اشهاد [ع] (شاهد) ك جمع الجمعی : علی رؤس الاشهاد . آز قوللانیلیر .

اشهب [ع] قیر آت . اشهب قرطاسی = سود قیر .

اشهر [ع] دها ، اك ، پك مشهور : اشهر سخنوران .

اَشْهَل [ع] الا كوزلو: اشهل العينين مؤنثى اولان (شهلا) زياده قوللانيلير.

اَشْهى [ع] دها، اك، پك زياده سويلوب رغبت اولنان.

اَشْياء [ع] (شىء) ك جمعى. دوشه‌مه وسائره كبى او لوازمى: نقل اشيا § ياغموراق وسائره كبى يول لوازمى: اشياسنى باغلادى § مفردى بو معناده قوللانلماز § موجودات: خالق اشيا. اشيا مظاهر اسمادر.

اَشْيَبْ [ع] صاچى صاقالى آغارمش.

اَشْيَمْ [ع] بكلى، خالدار.

اَصابِعْ [ع] (اصبع) ك جمعى.

اَصاغِر [ع] (اصغر) ك جمعى. شرف جهتيله كوچك صاييلان آدملر: اكابر واصاغر.

اَصالَتْ [ع] جودت، متانت: اصالت رأى. اصالت فكر § زاده‌لك، نجابت، نسبى تميزلك § بر ايشى، بر أمورى بالذات ايفا حالى، (وكالت)ك ضدى. اصالتلو = تعبيرى رسمياتده سفرايه‌وسائر اجنبى كبارينه ويريلير بر عنواندر.

اَصالَةً [ع] ايشك اچنده وكالت اولميه‌رق، بالذات: اصالةً .أمور ايدلدى.

اَصَحّ [ع] دها، اك، پك صحيح: اصح روايات.

اَصِحّاء [ع] (صحيح)ك جمعى. وجودى صحتده بولنانلر.

اَصْحاب [ع] (صاحب) ك جمعى. مالك، متصف اولانلر: اصحاب املاك. اصحاب شجاعت § حضرت فخر كائنات عليه افضل التحيات افندمزى كوروب صحبت سينه‌لريله تشرف ايتمش اولان مؤمنلر: اصحاب كرام حضراتى § بر بيوك ذات ايله صحبت و مسلكنه متابعت ايدنلر: اصحاب ابو حنيفه. اصحاب كهف = مشهور مغاره‌يه قاپانوب مدت مديده اويويان اسملرى معروف ذوات. اصحاب بدر = اول غزوات سنيهٔ محمديه اولان بدر غزوه‌سنده بولنان اصحاب كرام. اصحاب صفه = فقراى اصحاب كرامدن بر طاقم صلحا. اصحاب سبت = يهود طائفه‌سى.

اَصْداف [ع] (صَدَف)ك جمعى.

اَصْدِقاء [ع] (صَديق)ك جمعى. اصدقاى دوات.

اَصْعَب [ع] دها، اك، پك كوج: اصعب امور.

اَصْغَر [ع] دها، اك، پك كوچك: اصغر اولاد.

اَصْغَرانْ، اَصْغَرَينْ [ع] قلب ايله لسان.

اَصْفارْ [ع] (صِفر) ك جمعى.

اَصْفَرْ [ع] صارى. بنى اصفر = وقتيله اوروپالولردن مجهول قالان بر قومك لقبى.

اَصْفى [ع] دها، اك، پك صاف.

اَصْفِياء [ع] (صَفى) نك جمعى. قلبى پاك، مسلكى درست ذوات كرام.

اَصْل [ع] كوك، ديب، صحت، حقيقت: ايشك اصلنى آكلايه‌لم. اصلى وارمى؟ اصلى چيقمدى. اصلى يوق. اصلى يوق. بو معناده بعضاً تأكيد ايچون مقام نفيده (فصل) ايله برلكده ايراد اولنور: اصلى فصلى يوق. اصلسز = اساساً: اصل بو جهت شايان دقتدر § صوى: بد اصل = صويى

كوتو § ابتداوجوده كتيريلن، ابتداكى صورت: بو ترجمه اصلنه مطابقدر. كيفيتدن سؤال اداتى اولان (نصل) (نه اصل) مخففيدر: بونه اصل ايشدر؟ - نعيما. بو يولده استعمالى مهجوردر. (اصل) ك ضادينى تحريك مغاير فصاحت اولديغى حالده بالعكس الفاظ تركيه صيره‌سنه كچمش اولان (نصل) ك صادينى اسكان جائز دكلدر.

اَصْلا [ع] هيچ، هيچ بر وقت. تأكيد نفيه مخصوص اداتدر: اصلا فائده‌سى كورلمدى.

اَصْلاب [ع] (صُلب) ك جمعى.

اَصْلَح [ع] دها، اك، پك ايى.

اَصْلَحَكَ الله [ع] الله سنى اصلاح ايتسون.

اَصْلَع [ع] باشنك اوك طرفنده قيل اولمايان آدم، طازلاق.

اَصْلى [ع ف] اصله منسوب: لون اصلى. هيئت اصليه § صكره‌دن قاتمه حرفى مشتمل اولميان كلمه.

اَصَمّ [ع] صاغير: حاتم اصم.

اَصْناف [ع] (صِنف)ك جمعى. نوعلر: اصناف خالق § خلقك صنعت ودكانجيلق ايله مشغول طاقمى: مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير: اصناف آدم. مفردى بو معناده قوللانلماز.

اَصْنام [ع] (صَنم)ك جمعى: مشركلرك طاپديقلرى مجسم بتلر: عبدهٔ اصنام.

اَصْوات [ع] (صوت) ك جمعى: اصوات رقيقه. اصوات حيوانات.

اَصْواف [ع] (صوف) ك جمعى.

اَصْوَب [ع] دها، اك، پك طوغرى: اصوب اقوال. قول اصوب.

اَصْهار [ع] (صِهر) ك جمعى.

اَصيل [ع] نسب صاحبى، معتبر فاميليادن § تربيه‌لى، مؤدب: اصيل آدمدر § برايشده بالذات بولنان. (وكيل) ك ضدى.

اَصيلانَه [ف] اصيل اولانه ياقيشه‌جق صورتده. اكثريا سفراى اجنبيه‌يه خطاباً يازيلان تقريرلرده قوللانيلير.

اَصيلزادَگان [ف] (اَصيلزادَه) نك جمعى.

اَصيلزادَه [ف] معتبر فاميليادن، زادكاندن. (اصلزاده) قوللانلماملى.

اَضاحى [ع] (اضحيه) ك جمعى.

اَضْحى [ع] (اضحاة) ك جمعى. قربانلر: عيد اضحى = قربان بايرامى. مفردى قوللانلماز.

اَضْداد [ع] (ضِدّ) ك جمعى: جمع اضداد ممتنعدر.

اَضَرّ [ع] دها، اك، پك ضررلى: اضر مسكرات.

اَضْراس [ع] (ضِرس) ك جمعى.

اَضْعاف [ع] (ضِعف) ك جمعى: اضعاف كثيره.

اَضْعَف [ع] دها، اك، پك ضعيف: اضعف العباد.

اَضْغاث [ع] (ضِغث) ك جمعى. قاريشيق شيلر: اضغاث واحلام = قاريشيق رؤيالر. مفردى قوللانلماز.

اَضَلّ [ع] دها، اك، پك زياده يولى شاشيرمش: اضل گمراهان.

اَضْلاعْ [ع] (ضِلع)ك جمعی : اضلاع متوازیه .

اَضْیافْ [ع] (ضَیف) ك جمعی .

اَضْیَقْ [ع] دها، الك، پك طار: اضیق امکنه .

اَطِبّاء [ع] (طَبیب)ك جمعی.

اَطْباقْ [ع] (طَبقه) نك جمعی. قاتلر.

اَطْراسْ [ع] (طِرس) ك جمعی.

اَطْرافْ [ع] (طَرَف)ك جمعی. شهرك اطرافی. اطرافلی = تفصیللی، ایضاحلی . اطرافیله = تفصیل و ایضاح اوزره. اطراف البدن=باش، اللر، آیاقلر. اطراف الارض = علماء، اشراف .

اَطْعِمَه [ع] (طعام)ك جمعی : اطعمهٔ نفیسه. عینك ضمی ویا فتحی ایله غلطدر .

اَطْفالْ [ع] (طِفل)ك جمعی: اطفال مکاتب. تربیهٔ اطفال. اطفال باغ = نورسیده فدانلر . اطفال بهار = تازه چمنلر ، چیچکلر : « اوقشا اطفال بهاری ای نسیم دلنواز ـ بحری تنظیر ایلسون اولفده صحرا موج موج »

اَطْلالْ [ع] (طَلَل)ك جمعی: «دوشدی اطلاله قارشی کریه بکا ـ نه سیهروز روزکار اولدم ! »

اَطْلَسْ [ع] معروف قماش.

اَطْنابْ [ع] (طِناب) ك جمعی .

اَطْوارْ [ع] (طَور)ك جمعی: مستقیم الاطوار. اطوار مستقیمانه .

اَطْواقْ [ع] (طوق)ك جمعی.

اَطْواقْ [ع]هندستان جوزینك سودی.

اَطْوَلْ [ع] دها، الك ، پك اوزون : اطول ایام.

اَطْهارْ [ع] (طاهِر) ك جمعی § قادینلرك حیض و نفاستدن پاك اولدقلری کونلر. مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَطْهَرْ [ع] دها، الك، پك پاك .

اَطایِبْ [ع](اَطیَب)ك جمعی. منتخب شیلر: اطایب اثمار . اطایب لطائف .

اَطْیَبْ [ع] دها، الك، پك پاك، خوش، کوزل: اطیب ملبوسات.

اَظْرَفْ [ع] دها ، الك ، پك ظریف: اظرف ظرفا .

اَظْفارْ [ع] (ظفر) ك جمعی .

اَظْلافْ [ع](ظِلف)ك جمعی .

اَظْلالْ [ع] (ظلّ) ك جمعی .

اَظْلَمْ [ع] دها، الك ، پك ظالم: اظلم ارباب تغلب. البادی اظلم = ابتدا یاپان اظلمدر .

اَظْهَرْ [ع] دها ، الك ، پك ظاهر: اظهر من الشمس .

اَعاجِمْ [ع] (اعجم) ك جمعی . قوم عربدن اولمیان کیمسه‌لر. مفردی مبالغه‌یی مفید اولان یاء نسبتسز قوللانلماز.

اَعاجِیبْ [ع] (اعجوبه) نك جمعی : اعاجیب حادثات .

اَعادی [ع] (عدو) ك جمع الجمعی: «خیلی دمدر ایلدك محروم شادی کوکلمی ـ دوستم ! شاد ایت علی رغم الاعادی کوکلمی »

اَعارِیضْ [ع] (عروض)ك جمعی.

اَعاظِمْ [ع] (اعظم) ك جمعی. بیوك آدملر: اعاظم حکما . اعاظم رجال. اشیاده قوللانلاماملی . مثلا (اعاظم امور) دینلمه‌ملی .

اَعالی [ع] (اعلی)نك جمعی . عالیقدر آدملر: «علویلر ایچنده مشتهردر ـ مفتون خصالیدر اعالی» « صید بی قیدك اولور عالی کوکللر فوج فوج ـ انعطاف ایتدکجه صیاد الاعالی کوزلرك » اشیاده قوللانلماملی. مثلا (اعالیٔ جبال) دینلمه‌ملی.

اَعْجامْ [ع] (عجم) ك جمعی: بلغای اعجام .

اَعْجَبْ [ع] دها، الك ، پك عجیب ، غریب : اعجب العجائب .

اَعْجَزْ [ع] دها ، الك ، پك عاجز : اعجز العجزه .

اَعْجَمی [ع ف] قوم عربدن اولمیان کیمسه : رجل اعجمی § لسان عربدن اولمیان کلمه : اسم اعجمی .

اَعْداء [ع] (عدو) ك جمعی: اعدای ترقی . اعدا بعضا احبادن طوغری ـ ویلر.

اَعْدی [ع] دها ، الك ، پك تجاوزجی، ظالم : اعدی الاعادی .

اَعْدادْ [ع] (عدد) ك جمعی : « بولماز اولو تجلیات غایت ـ اعداد نصل بولور نهایت ؟ »

اَعْدَلْ [ع] دها ، الك ، پك عدالتلی: پك مستقیم.

اَعْذارْ [ع] (عذر) ك جمعی :اعذار واهیه . اعذار بارده .

اَعْذَبْ [ع] دها ، الك ، پك طاتلی، لذتلی : شعرك اعذبی اکذبیدر.

اَعْرابْ [ع] (عرب) ك جمعی یاخود جمع صورتنده مفرد . بدوی عربلر .

اَعْرابی [ع ف] بدوی عربلردن هر بری.

اَعْراضْ [ع] (عرض) ك جمعی : جواهر واعراض .

اَعْرافْ [ع] (عرف) ك جمعی . جنت ایله جهنم بیننده واقع حائل : اصحاب اعراف . رجال اعراف . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْرَجْ [ع] طوپال .

اَعْرَفْ [ع]دها ، الك، پك معروف: الله اعرف المعارفدر .

اَعَزّ [ع] دها ، الك ، پك عزیز : اعزّ احبّا .

اَعْزَلْ [ع] سلاحسز آدم : سوار اعزل.

اَعِزّه [ع] عزیز) ك جمعی. اسلاف اولیاءالله حقنده قوللانیلیر : اعزهٔ کرامدن حضرت احمد رفاعی .

اَعْشارْ [ع](عشر) ك جمعی : اعشار شرعیه .

اَعْشاری [ع ف] اعشاره منسوب : کسر اعشاری . اصول اعشاریه .

اَعْشی [ع] کوزی دومانلی ، ضعیف البصر .

اَعْصابْ [ع](عصب) ك جمعی: صدانك اعصابه تأثیری واردر .

اَعْصارْ [ع] (عصر) ك جمعی : اعصار سالفه . عصرمز غبطه بخش اعصاردر.

اَعْضاء [ع] (عضو)ك جمعی :اعضای

بدن . بو مقامده مفردی‌ده قوللانیلیر . بر رئیسك تحت ریاستنده بولنان بر مجلسی ، بر هیئتی تشکیل ایدن ذوات . § بر مجلسی ، بر هیئتی تشکیل ایدن ذواتدن هر بری : بو ایکی معناده مفردی قوللانلماز . معنای اخیرده مفرد حکمنده‌در . (اعضای جمعیت طبیه) کبی فارسی ترکیبلر (عن) ایله قوللانلماملی . (از) ایله قوللانیله‌بیلیر . الك ایسی ایکیسنك‌ده ترکیله (جمعیت طبیه اعضاسندن) بوللو (دن) قوللانمقدر .

اَعْطاف [ع] (عطف) لك جمعی : شفقتلر : اعطاف والطاف شاهانه . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْظَم [ع] دها ، الك ، پك بیوك : شکسپیر انکلیز ادیب اعظمیدر . ظرف مظروفندن اعظمدر . حضرت امام اعظم = ائمهٔ اربعه‌دن ابو حنیفه نعمان بن ثابت کوفی . اعظمیت = اعظماق ، جبرده بر رقمك دیکرندن بیوك اولسی که اشارتی شو < در .

اَعْقاب [ع] (عقب) لك جمعی . اولاد واحفاد : اعقاب ابو تراب . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْقَل [ع] دها ، الك ، پك عقللی : اعقل عقلا .

اَعْلى [ع] دها ، الك ، پك عالی : عرش اعلی . مطلب اعلی . رتبة العلم اعلی الرتب = علم رتبه‌سی رتبه‌لرك اعلاسیدر . صوت اعلی = آواز بلند ، یوکسك سس . ملأ اعلی = عالم ملکوت § ایی ، کوزل ، طبعه موافق : اعلی بر کتاب . اعلی بر لوحه . نادراً شیوهٔ عجمه اتباع ایله (اعلی) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

اَعْلاف [ع] (علف) لك جمعی .

اَعْلام [ع] (علم) لك جمعی : اعلام فقها . رفع اعلام جهاد . قاموس الاعلام .

اَعْلَم [ع] دها ، الك ، پك عالم : اعلم علما . اللّه اعلم = الله دها ایی بیلیر .

اَعَمّ [ع] دها ، الك ، پك عمومی ، شموللو : (حیوان) (انسان) دن اعمدر .

اَعْمار [ع] (عمر) لك جمعی : اعمار امم .

اَعْماق [ع] (عمق) لك جمعی : اعماق بحار .

اَعْمال [ع] (عمل) لك جمعی : اعمال صالحه . اعمال اربعه = جمع ، طرح ، ضرب ، تقسیم .

اَعْمام [ع] (عمّ) لك جمعی : جناب حمزه حضرت محمد علیه السلام افندمزك عمامندندر .

اَعْمِدَه [ع] (عمود) لك جمعی .

اَعْمى [ع] کور . الغریب کالاعمی ولو کان بصیراً = غریب ـ بینا اولسه‌ده ـ کور کبیدر . نادراً شیوهٔ عجمه اتباع ایله (اعمی) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

اَعْناق [ع] (عنق) لك جمعی .

اَعِنَّه [ع] (عنان) لك جمعی .

اَعْواض [ع] (عوض) لك جمعی .

اَعْوام [ع] (عام) جمعی . ییللر : شهور واعوام .

اَعْوان [ع] (عون) لك جمعی . یاردیمجیلر ، آرقه چیقانلر : اعوان یزید .

مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَعْوَج [ع] اکری .

اَعْوَر [ع] تك کوزلو : ابلیس اعور .

اَعْیاد [ع] (عید) لك جمعی : اعیاد مبارکه .

اَعْیان [ع] (عین) لك جمعی . کوزلر : «قرهٔ اعیان امتدر حسین کربلا ـ کاظم» بو معناده آز قوللانیلیر § برقومك ، بر بلده‌نك اولولری : اعیان عرب . اعیان مکه .

اَغالیط [ع] (اغلوطه) نك جمعی .

اَغانی [ع] (اغنیه) نك جمعی : «باشقه اغنیه‌سی وار هر قومك ـ بزه خوش کلمز اغانئ مغان»

اَغْبِیاء [ع] (غبی) نك جمعی .

اَغْدِیَه [ع] (غداء) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

اَغْدِیَه [ع] (غداء) نك و

اَغْذِیَه [ع] (غذاء) نك جمعی : اغذیهٔ نفیسه . اغذیهٔ حامضه . بونلرده تشدید ایله غلطدر . عربیده فصیحی ذال ایله‌در .

اَغْراس [ع] (غرس) لك جمعی . دیکلمش فدانلر . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَغْراض [ع] (غرض) لك جمعی : اغراض نفسانیه .

اَغَرّ [ع] آلننده غره‌سی اولان آت § آق . اغرّ الایّام = پك صیجاق کون .

اَغْرَب [ع] دها ، الك ، پك غریب ، غرابتلی : «کیتدکجه غریب مشرب اولدم ـــ عالم نظرنده اغرب اولدم»

اَغْزَل [ع] دها ، الك ، پك عاشقانه : اغزل ابیات § طوتدیغنك یاقه‌سنی براقیان صیتمه : حمای اغزل .

اَغْشِیَه [ع] (غشاء) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

اَغْصان [ع] (غصن) لك جمعی .

اَغْلال [ع] (غلّ) جمعی : بوین لاله‌لری : سلاسل واغلال .

اَغْلَب [ع] دها ، الك ، پك غالب ، قوتلی : احتمال اغلب . اغلب احتمالات § اکثر : حافظ شیرازینك اغلب اشعاری رندانه‌در . اشخاصده قوللانلماز ،

اَغْلَظ [ع] دها ، الك ، پك غلیظ : اغلظ شتوم ،

اَغْنام [ع] (غنم) لك جمعی : اغنام رسومی .

اَغْنى [ع] دها ، الك ، پك زنکین : اغنی الاغنیا .

اَغْنِیاء [ع] (غنی) نك جمعی : اغنیای اهالی .

اَغْوال [ع] (غول) لك جمعی .

اَغْیار [ع] (غیر) لك جمعی . باشقه‌لری : بو تعریف افرادینی جامع ، اغیارینی مانع دکل § یابانجیلر ، بیلدك اولمیانلر § عاشقك رقیبلری § رقیبلر . (یار و اغیار) تعبیرنده یا (اغیار) مفرد ، یاخود (یار) جمع حکمنده‌در .

اَغْیَر [ع] دها ، الك ، پك غیرتلی .

آفاخم [ع] (أفخم) ك جمعى : افاخم وكلا.

آفاضل [ع] (افضل) ك جمعى : افاضل علما.

آفاعى [ع] (افعى) نك جمعى . ضحك الافاعى = ارباب غمك خنده‌سى.

آفانين [ع] (أفنون) ك جمعى. بربرينه صارلمش، صيق آغاج داللرى. مفردى قوللانلماز.

آفئده [ع] (فؤاد) ك جمعى.

آفخم [ع] دها ، اك ، پك فخامتلى : آصف افخم.

آفراخ [ع] (فرخ) ك جمعى.

آفراخته [ف] يوقارى قالديرلمش ، يوكسلدلمش.

آفراد [ع] (فرد) ك جمعى : افراد عسكريه.

آفراس [ع] (فرس) ك جمعى .

آفراشته [ف] (افراخته) يه باق .

آفرنج [ع] اوروپاخلقى : طائفهٔ افرنج. دار الافرنج = فرنگى علتى.

آفرنجى [عف] افرنجه منسوب : افرنجى آغستوس . السنهٔ افرنجيه .

آفروخته [ف] شعله‌لنديرلمش ، شعله‌لنديريلان : شمع افروخته . دل افروخته .

آفروز [ف] شعله‌لنديرمك ، تنوير ايتمك معناسنه اولان (افروختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : مهر عالم افروز . الفك حذفيله‌ده مستعملدر : حسن جهان فروز .

آفروشه [ف] (آفروشه) يه باق .

افزا [ف] آرتمق معناسنه اولان (افزا- ييدن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : فرح افزا . الفك حذفيله‌ده مستعملدر : فرحفزا.

افزود [ف] افزودن مصدرندن مشتقدر. دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : محنت افزود .

افزايش [ف] آرتش ، آرتمه : « كاسهٔ لبريز فغفور اولسه‌ده ويرمز صدا ـ ثروت افزايش بولنجه اغنيا خسته‌ليرـ راغب »

افزون [ف] زياده، چوق . فزون ده مستعملدر .

افزونى [ف] زياده‌لك، چوقلق.

افسار [ف] يولار.

افسانه [ف] حكايه ، ماصال : بوش لاقيردى ، صاچمه صاپان : افسانه سويليور. «سنك افسانه كى ديكارمى حقيقت جويان ؟ »

افسانه پرداز [ف] ايكى معناسنه كوره (افسانه) اويدرمقله اشتغال ايدن § عادى رومانجى § مداح .

افسانه پردازى [ف] افسانه پردازلق : «حقيقت اهلى اولماز مائل افسانه پردازى »

افسانه جوى [ف] افسانه آراييجى آرايان ، بوش وقت كچيرمك ايسته‌ييجى ، ايستين : «كيمسه‌لر هم قصهٔ افسانه جويان اولمسون ! »

افسانه جويى [ف] افسانه جولق : افسانه جويى دليل حرماندر.

افسانه‌گوى [ف] ايكى معناسنه كوره (افسانه) سويلمكله اشتغال ايدن : پيره‌زن افسانه كو. افسانه كويان قهوه‌خانه .

افسانه‌گويى [ف] افسانه گولق.

افسد [ع] دها ، اك ، پك بوزوق ، فنا.

افسر [ف] تاج : « بلليدر زيور افسر اوله‌جق گوهر صاف ـ عزت ملا »

افسردگان [ف] (افسرده) نك جمعى. غيرتسز ، حسسز ، قانسز آدملر : « اوليلك همر اهم اى ظلمت پسند افسردكان ـ رخش فكرم شعله پوسكورمكده راهم آتشين »

افسردگى [ف] افسرده‌لك.

افسرده [ف] طوكمش، طوكوق : جسم افسرده § غيرتسز حسسز ، قانسز : زاهد افسرده . دل افسرده .

افسرده‌دل [ع] قلبى افسرده، يوركى طوكوق : صوفى افسرده دل .

افسرده‌دلى [ف] افسرده دللك: «عشقدر چارهٔ افسرده دلى »

افسرده‌دماغ [ف] دماغى افسرده، بينى طوكوق: رياضتكش افسرده دماغ.

افسرده‌دماغى [ف] افسرده دماغلق.

افسرده‌مزاج [ف] مزاجى صوغق: افسرده مزاجان ايله كرم الفت اولق ممكنمى ؟

افسرده‌مغز [ف] (افسرده دماغ) ه باق.

افسرده‌مغزى [ف] (افسرده دماغى) يه باق .

افسق [ع] دها ، اك ، پك فاسق : افسق الفسقه .

افسوس [ف] تألم و تحسر اداتى . يازيق! : « افسوس كه شويله بويله اولدى ! » « افسوس اومهله بركيجه هم مجلس اولمدق ! » § تحسر : « ذوق ماضى بزه سرمايهٔ افسوس اولدى » بعضاً مكرر اوله‌رق ايراد اولنور .

افسون [ف] اهل خواصك اوقودقلرى عزيمت : « وقيه ايتدى تأثير افندى ! افسونك » § سحر ، كوز باغيجيلق : « افسون نكاهندن صحراره دوشمشسين ـ ديوانه ميسين اى دل بندن خبرك يوقمى ؟ ـ غالب »

افسونگر [ف] ساحر ، كوز باغيجى : غمزهٔ افسونكر § عزيمت خوان ، اوفوروكجى : « دم افسونكرانه نه بارددر ! »

افسونگرى [ف] افسونكرلك .

افشان [ف] صاچيق ، سيلكمك معناسنه اولان (افشاندن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : زر افشان . دامن افشان . الفك حذفيله‌ده قوللانيلير . دامنفشان .

افشره [ف] عصاره : افشرهٔ انكور .

افصح [ع] دها ، اك ، پك فصيح : افصح الفصحا . بو سوز آندن افصحدر . افصح العرب = حضرت محمد عليه السلام .

افضال [ع] احسان معناسنه اولان (فضل) ك جمعى .

افضل [ع] دها ، اك ، پك فضيلتلى ، عالى درجه‌لى : حضرت ابوبكر رضى الله عنه افندمز افضل اصحابدر. مناسبتلى سكوت مناسبتسز تكلمدن افضلدر.

افضليت [ع] افضللك.

افعال [ع] (فعل) ك جمعى : افعال ناسزا . افعال ناقصه .

اَفْعى [ع] و

اَفْعى [ف] انكره‌ك يلانى § شخص خبيث . (افعى) زياده قوللانيلير .

اَفْغانْ [ع] ادات شكايت : « بخت سيهك الندن افغان !» بومقامده (فغان) زياده قوللانيلير § اضطراب ايله هايقيرمه ، باغيروب چاغيرمه : « باغه كيردم سر كويك آكوب افغان ايتدم - فضولى »

اَفْقَرْ [ع] دها ، اك ، پك فقير : افقر فقرا .

اَفْكارْ [ع] اسم اولان (فكر) ك جمعى : افكارسقيمه . مهاجمات افكار . افكارم وار . (افكار ايتمك) ماده‌سى عاميانه صايلير .

اَفْگارْ [ف] ياره‌لى . دل افكار = قلب مجروح .

اَفْگانَه [ف] جنين ساقط ، دوشوك .

اَفْكَنْ [ف] دوشورمك ، صالمق معناسنه اولان (افكندن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : شير افكن . سايه افكن . الفك حذفيله‌ده مستعملدر : سايه فكن .

اَفْكَنْدَه [ف] ييقلمش ، ييقيق ، دوشورلمش ، دوشكون .

اَفْلاطُونْ [ع] اعاظم حكماء يونانيه‌دن سقراطك شاكردى و ارسطونك استاديدر § حكيم ، فيلسوف .

اَفْلاكْ [ع] (فلك) ك جمعى : «اى ملائك خاكه نازل اولسه كز افلاكدن - بردها آيرلمكز قابل دكلدر خاكدن »

اَفْلاكِيانْ [ف] (افلاكى) نك جمعى . ارواح علويه ، ملائكه : « موج آوازلركه پرجوش ايلر افلاكيلرى - طالغه‌لاندرمازمى ديدارك كورن خاكيلرى ؟ » بومقامده (آسمانيان) ياخود (آسمانيلر) دخى قوللانيلير . (فلكيان) ياخود (فلكيلر) قوللانلماز .

اَفْلَجْ [ع] سيرك ديشلى : افلج الاسنان .

اَفْلَسْ [ع] دها ، اك ، پك مفلس : افلس افلس ارباب افلاس .

اَفْنانْ [ع] (فن) ك جمعى . نوعلر ، چشيدلر : افنان الوان . مفردى بومقامده قوللانلماز .

اَفْواجْ [ع] (فوج) ك جمعى : افواج كتائب . « بازيچهٔ باصره مدر امواج - مغلوب متانتمدر افواج »

اَفْواهْ [ع] (فوه) و (فم) ك جمعى : افواه ناس . افواه ناريه . « افواهه سوزم اوليدى سارى ! - غالب » خذوا العلم من افواه الرجال = علمى عالمانك آغيزلرندن اخذ ايدكز . (فوه) قوللانلماز .

اَفْهامْ [ع] ذهن معناسنه اولان (فهم) ك جمعى : « هامه‌دن افهامه نقل ايتدكجه حيياتمى - خلق ناجى آشناى فيض خلاق ايلرم »

اَفيكَه [ع] يالان ، مادهٔ افترا : ترتيب افيكه .

اَفْيُونْ [ع ف] معروف خشخاش لبن منجمدى : « افيونى يوتديغن اونودوب مجلسه صورار - سرورى » مثلا (افسون) ه قافيه اولور . همزه‌نك مدى ، ضمه‌نك تفخيمى ايله تلفظى عاميانه صايلير .

اَفْيُونْكَشْ ، اَفْيُونى [ع ف] افيون قوللانمغه آلشمش اولان .

اَقاحى [ع] (اقحوان) ك جمعى .

اَقارِبْ [ع] (اقرب) ك جمعى . ياقين خصملر : اقارب وعقارب . مفردى بومعناده قوللانلماز .

اَقاصى [ع] (اقصى) نك جمعى : اقاصى بلاد .

اَقاليم [غ] (اقليم) ك جمعى : اقاليم بارده .

اَقانيم [ع] (اقنوم) ك جمعى . اقانيم ثلثه = اب ، ابن ، روح القدس .

اَقاويل [ع] (قول) ك جمع الجمعى : اقاويل حكماى ملل . اقاويل باطله .

اَقْبَحْ [ع] دها ، اك ، پك چركين : اقبح القبائح . العذر اقبح من الذنب = عذرى قباحتندن چركين (بيوك) .

اَقْداحْ [ع] (قدح) ك جمعى : ادارهٔ اقداح مسرات .

اَقْدامْ [ع] (قدم) ك جمعى .

اَقْدَسْ دها ، اك ، پك پاك ، مبارك : ذات اقدس .

اَقْدَمْ [ع] دها ، اك ، پك قدملى ، اسكى ، اوّل .

اَقْرَأ [ع] قرآن كريمى دها ، اك ، پك كوزل تلاوت ايدن .

اَقْرانْ [ع] (قرين) ك جمعى . بر ياشده اولانلر ، ياشداشلر : غيرت اقران . بين الاقران . مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير : او سنك اقرانك دكل . مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَقْرابْ [ع] دها ، اك ، پك ياقين : اقرب مسافات .

اَقْرِباء [ع] (قريب) ك جمعى . ياقين خصملر : اقربا وتعلقات . رانك فتحيله غلطدر . مفردى بومعناده قوللانلماز .

اَقْرَعْ [ع] كل باشلى .

اَقْرَنْ [ع] چاتيق قاشلى .

اَقْسامْ [ع] (قسم) ك جمعى : اقسام كلمه .

اَقْسَطْ [ع] دها ، اك ، پك عادل ، عدالتلى ، طوغرى : اقسط حكمداران . اقسط موازين .

اَقْصى [ع] صوك درجه‌ده ، نهايت درجه‌ده اولان : مقصد اقصى § نهايت ، اوج ، او بر اوج : اقصاى مراتب . اقصاى شرق . « طوتديغم راه طلب اميد صحراسنده‌در - چشم استعجالم اول صحرانك اقصاسنده‌در »

اَقْصَرْ [ع] دها ، اك ، پك قيصه : اقصر ايام .

اَقْضى [ع] دها ، اك ، پك زياده مهارتله طوغرى حكم ويرمكه چاليشان : اقضى القضاة . حضرت علينك اقضى الاصحاب اولديغى برحديث شريف ايله بيان بيورلمشدر .

اَقْطابْ [ع] (قطب) ك جمعى .

اَقْطارْ [ع] طرف معناسنه اولان (قطر) ك جمعى : اقطار عالم . اقطار بعيده . اقطار السما = اطراف آسمان ، كوكك كنارلرى . ينه طرف معناسنه كلن (قتر) ك جمعى اولان (اقتار) دخى بو مقامده قوللانيله‌بيلير . (اقطار) بر دائره‌نك مركزندن كچه‌رك محيط دائره‌نك

بر نقطه‌سندن دیکر نقطه‌سنه قدر اوزانان خط مستقیم دیمك اولان (قطر) ك جمعی اوله‌رق دخی قوللانیله‌بیله‌جکندن یرینه کوره (اقتار) استعمالی دفع التباس ایشنه یارار .

اَقْطَعْ [ع] الی کسلمش آدم ، مقطوع الید .

اَقْفاصْ [ع] (قفص) ك جمعی .

اَقْفالْ [ع] (قفل) ك جمعی .

اَقَلّ [ع] دها ، اك ، پك آز : اقل مقادیر .

اَقْلامْ [ع] (قلم) ك جمعی : تعاون اقلام . مصادمهٔ اقلام . کتبهٔ اقلام . مخرج اقلام .

اَقْمِشَه [ع] (قماش) ك جمعی : اقمشهٔ نفیسه . اقمشهٔ حلب . میمك فتحیله غلطدر .

اَقْمِصَه [ع] (قمیص) ك جمعی .

اَقْواتْ [ع] (قوت) ك جمعی : اقوات یومیه .

اَقْواسْ [ع] (قوس) ك جمعی .

اَقْوالْ [ع] (قول) ك جمعی : اقوال فلاسفه . اقوال مردوده . اقوال وافعال .

اَقْوامْ [ع] (قوم) ك جمعی : اقوام وحشیه . اقوام متمدنه . عادات اقوام .

اَقْوَمْ [ع] دها ، اك ، پك طوغری .

اَقْوی [ع] دها ، اك ، پك قوتلی : اقوای دلائل .

اَقْوِیاء [ع] (قوی) نك جمعی : قوتلی آدملر : اقویای رجال حرب .

اَکابِرْ [ع] (اکبر) ك جمعی : بیوك آدملر : اکابر امت . اکابر صوفیه .

اَکاذِیبْ [ع] (اکذوبه) نك جمعی : اکاذیب فتنه جویانه .

اَکارِمْ [ع] (اکرم) ك جمعی : اکارم عرب .

اَکاسِرَه [ع] (کسری) نك جمعی . اکاسرهٔ عجم .

اَکّالْ [ع] چوق ییجی ، چوق یین . اکال السحت = چوق حرام یین .

اَکْبَرْ [ع] دها ، اك ، پك بیوك : اکبر اولاد . اکبر کبائر . عدو اکبر . ضد اکبر . حج اکبر . غزای اکبر . ابجد حسابنجه (١٢٤١) عددینی کوسترمکده اولان ترکیب اخیری اسعد مخلص پاشا یکی چری اوجاغنك لغونه تاریخ دوشورمشدر .

اَکْتافْ [ع] (کتف) و (کتف) ك جمعی .

اَکْتَمْ [ع] دها ، اك ، پك زیاده سر صاقلایجی ، صاقلایان § قارنی بیوك آدم .

اَکْثَرْ [ع] دها ، اك ، پك چوق : اکثر ناس . « در یوزه کراندن شعرا اکثر اولوردی ـ دزدان معانیده اکر قطع ید اولسه ـ نابی » (اکثر) مقامنده (اکثری) قوللانماملی . مثلا (خلقك اکثری) یرنده (خلقك اکثریسی) دینلمه‌ملی . اکثریت = چوقلق .

اَکْثَری [ع‌ف] اکثره متعلق ، جمله‌یه تعلق یوق ، مستثنیاتی وار .

اَکْثَرِیّا [ع] اکثر اوقاتده ، چوق دفعه : اکثریا التزام ریا ایدنلر کولنج اولورلر . بو مقامده (اکثری) دخی قوللانیله‌بیلیر : کوندوزلری اکثری باغچه‌ده کزینیردی .

اَکْشَمْ [ع] قارنی بیوك آدم .

اَکْدارْ [ع] (کدر) ك جمعی : « اکدار دهری چکمز ایمش مبتلای عشق ـ فطنت »

اَگَرْ [ف] فارسیده ادات شرط اولدیغی حالده ترکجه‌ده ایذان شرط اداتیدر : اکر او کیتمزسه سن کیت . فارسیده اولدیغی کبی نظمه مخصوص اولمق اوزره (کر) صورتنده تخفیف اولنور : « کر بو عهدنده وفا ایلرسه جانان ایشته بن ـ شیخ الاسلام زکریا » (اکر) ك استعمالی کندیسنی هر حالده تعقیب ایدن (ایسه ، ایسه‌لر ، ایسه‌ك ، ایسه‌کز ، ایسه‌م ، ایسه‌ك) تعبیرلرندن ویا بونلرك مخففلرندن مقدم ایراد اولنمسیله مشروطدر . اصل معنای شرط بو تعبیرلرده‌در . بونلردن مقدم ایراد اولنان (اکر) کله‌جك معنای شرطك مخبری حکمنده بولنه‌رق سوزه قوت ویرر . تأخیر ایدیله‌جك اولورسه معنی لزومی قالمدقدن صکره ایراد ایدلمش اوله‌جغندن حشو اولور .

اَکْرادْ [ع] (کرد) ك جمعی :

اَگَرْچِه [ف] یرینه کوره (هر نه قدر) تعبیرینه معادل طوتیلور ایذان استدراك اداتیدر : اکرچه کیتدك ایسه‌ده بوله‌مدق . فارسیده اولدیغی کبی اکثریا نظمده (کرچه) صورتنده تخفیف اولنور : « کرچه جاناندن دل شیدا ایچون کام ایسترم ـ فضولی » (اکرچه) نك داخل اولدیغی عباره‌یی (ایسه‌ده ، ایسه‌لرده ، ایسه‌کده ، ایسه‌کزده ، ایسه‌مده ، ایسه‌کده) تعبیرلرندن ویا بونلرك مخففلرندن بری تعقیب ایدر . بعضاً بونلره بدل (اما ، فقط ، لکن ، آنجق) اداتلرندن بری کلیر . اصل معنای استدراك او تعبیرلرده ویا بو اداتلرده اولدیغی حالده (اکرچه) کله‌جك معنای استدراکك مخبری حکمنده بولنه‌رق سوزه قوت ویرر : « اکرچه چکمه‌دك اما عذاب دیردیلر ـ راشد » (اکرچه) دن صکره ایراد اولنان بو اداتلر نظمده حذف اوله‌بیلیر : « اکرچه کهنه متاعز رواجمز بوقدر ـ رواجه‌ده اوقدر احتیاجمز یوقدر ـ نابی » نثرده اوائل کلامده بولنمق حقی اولان (اکرچه) نك نظمده تأخیری جائزدر . (اکرچه) دن صکره (که ، کیم) ایرادی ممنوعدر . (اکر) مقامنده (اکرچه) قوللانیله‌میه‌جغی کبی (اکرچه) مقامنده‌ده (اکر) قوللانیله‌ماز . مثلا (اکرچه کلمش ایسه) دینله‌میه‌جکی کبی (اکر کلمش ایسه‌ده) دخی دینله‌مز .

اَکْرَمْ [ع] دها ، اك ، پك کریم : رسول اکرم . استاد اکرم . اکرم الاکرمین = الله . انّ اکرمکم عندالله اتقاکم = عندالله اکرمکز اتقاکزدر . عنوان امتیاز قبیلندن اوله‌رق دخی قوللانیلیر : یاور اکرم .

اَکْرَمانَه [ف] اکرمجه ، اکرمجه‌سنه : تعطفات اکرمانه . اطوار اکرمانه .

اَكْرَمى [ع‌ف] اكرمه منسوب: التفاتنامهٔ اكرمى .

اَكْرَميَّت [ع] اكرملك : نشانهٔ اكرميت .

اَكْرَه [ع] دها . اك ، پك كريه : اكره مخلوقات .

اَكْسى [ع] دها ، اك ، پك زياده لباس كيين آدم . اكسى من البصل = صوغاندن زياده لباس كيير : « آلودهٔ كسلدر ـ اكسى من البصلدر »

اَكْشَم [ع] خلقتنده ويا نسبنده نقصان اولان آدم : اكشى صورتلى اكشم .

اَكْفاء [ع] (كفو) كـ جمعى

اَكْل [ع] يمك ، بلعك : الماپى اكل ايتدى . المانك اكلى .

اَكْلَف [ع] يوزى چيللى آدم .

اَكَلَه [ع] (آكل) كـ جمعى . مقام ذمده ايراد اولنور : اكله كروهى . اكله‌دندر .

اَكْمام [ع] (كم) كـ جمعى . آغاج چيچكلرينك اوزرنده‌كى قابلر ، قابجقلر : نخل ذات الاكمام .. مفردى قوللانلماز .

اَكْمام [ع] (كمّ) كـ جمعى .

اَكْمَل [ع] دها ، اك ، پك كامل ، نقصانسز : حضرت محمد اكمل انبيادر . (قاموس) (صحاح) دن اكملدر .

اَكْمَلانه [ف] اكمل اولان ذاته ياقيشه‌جق صورتده : تأليف اكملانه .

اَكْمَليَّت [ع] اكمللك : اثبات اكمليت .

اَكْمَه [ع] آنادن طوغمه كور ، ايراءِ اكمه = آنادن طوغمه كورك كوزينى آچمق .

اَكْمَهيَّت [ع] اكمهلك .

اَكْناف [ع] طرف معناسنه اولان (كنف) كـ جمعى .

اَكْنان [ع] و

اَكِنَّه [ع] (كنّ) كـ جمعى . محفظه‌لر ، پرده‌لر . مفردى قوللانلماز .

اَكْواب [ع] (كوب) كـ جمعى : اكواب شراب تهى قالدى اما قلوب اصحاب پرصفا اولدى .

اَكْواز [ع] (كوز) كـ جمعى .

اَكْوان [ع] (كون) كـ جمعى : خالق اكوان .

اُكُول [ع] چوق ييجى ، چوق يين ، اوبور .

اَكُولانه [ف] اكولجه ، اكولجه‌سنه .

اَكُولى [ف] اكوللك .

اَكْياس [ع] (كيس) كـ جمعى . پاره كيسه‌لرى : اكياس خاليه . مفردى قوللانلماز .

اَكْيال [ع] (كيل) كـ جمعى .

اَكِيد [ع] قوتلى ، تأكيدلى : امر اكيد . اوامر اكيده . تنبيهات اكيده .

اَكِيداً [ع] قوتلى ، تأكيدلى اوله‌رق : اكيداً تنبيه اولندى .

اَلْ [ع] حرف تعريف . اسمك مدلولنى تعيين وتحديده يارار . لسانمزده يالكز الحاج ، الفقير ، الداعى كبى بعض اسملرله بعض تركيبات عربيه‌ده واسماء خاصه‌ده واكثريا مضاف اليه مضاف اليه اكرسنده قوللانيلير : المفلس فى امان الله .

اَلا [ع] استفتاح وتنبيه اداتى . كلام آتى اوزرينه مخاطبك نظر دقتنى جلب ايچون اكثريا سوز باشنده ايراد اولنور . بونى (اى) ادات نداسى تعقيب ايدر . (باق ! باقكز !) معناسنى متضمن بولنور . نثرده قوللانلماز .

اَلْآن [ع] حالا ، هنوز : الآن كلدى . الآن اوراده‌در . الآن كما كان = حالا ، شمدى‌ده اويله .

اَلْاِسْتيق [فرانسزجه‌دن] طوپلانوب چكيلير اسنر . (الاستقيت) قوللانلمامالى .

اَلْاَمان [ع] استمداد ، شكايت ، تحذير ، تحذر اداتى . يرينه كوره معانئ سائره‌يه‌ده دلالت ايده‌بيلير .

اَلْاَمانخوان [ف] الامان چاغيريجى ، چاغيران .

اَلْاَمْرُ اَمْرُكُمْ [ع] امر واريسه سزكدر امر كزدر ، امر سزك : « بن قائلم نه ديرسه كز الامر امركم . »

اَلْاِنْصاف [ع] انصاف ايدلسون ، انصاف ايده‌لم . الانصاف نصف الدين = انصاف دينك نصفيدر .

اَلِبّاء [ع] (لبيب) كـ جمعى .

اَلْباب [ع] (لبّ) كـ جمعى . عقول سليمه : ارباب الباب . مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَلْبَتّ [ع] و

اَلْبَتَّه [ع] ادات تأكيد . قطعى ويا قطعى‌يه قريب حكملرده قوللانيلير . محرراتده (البتّه) ، محاوراتده (البت) زياده قوللانيلير .

اَلْبِسَه [ع] (لباس) كـ جمعى : البسهٔ رسميه . (البيسه) غلطدر .

اَلْجِمَه [ع] (لجام) كـ جمعى .

اَلْحاصِل [ع] قيصه‌سى ، بيليه‌لم ، اوزاتميه‌لم : الحاصل برايش كوريله‌مدى . بعضاً (والحاصل) صورتنده قوللانيلير . (حاصلى) تعبير تركيبى‌ده بونلرك يرينى طوتار : حاصلى : مرامزى آكلاده‌مدق .

اَلْحاجّ [ع] حاجى .

اَلْحاظ [ع] (لحظ) كـ جمعى . كوز اوجيله باقيشلر : الحاظ دلفريبانه . مفردى قوللانلماز .

اَلْحالَةُ هٰذِهِ [ع] شمدى ، شمديكى زمانده ، حالا ، هنوز : الحالة هذه اويولده معامله اولنمقده‌در .

اَلْحان [ع] (لحن) كـ جمعى . نغمات ، مؤثر اصوات : هزار خوش الحان . الحان كمان . الحان رقص آور .

اَلْحَذَر [ع] تحذير ، تحذر اداتى . صاقن ! صاقنكز ! صاقينه‌لم ! صاقينلسون ! : « بزانه اوركورشديكك اخوانى الحذر ـــ رهبر تصور ايلديكك رهزن اولمسون ! ـــ نورس قديم »

اَلْحَسَد [ع] حسد اولنور ، حسد ايدرم .

اَلْحَق [ع] طوغريسى : « بر بويله وزير لايق الحق ـــ براويله خبير پادشاهه »

اَلْحُكْمُ لِلّٰه [ع] حكم اللهك ، اللهك ايستديكى اولور ، قوللك النده نه وار ؟ : « اولدرمك ايستر عشاق اولماه ـــ عاشق ! نه ديرسين ؟ الحكم لله »

اَلْحَمْدُ لِلّٰه [ع] حمد اولسون اللهه : « صاودق قضايى الحمد لله . »

اَلَدّ [ع] حق قبول ايتمز ، عنادجى آدم . الدّ الخصام = شديد المخاصمه .

اَلدّاعى [ع] دعاجيكز. علماء مشايخ طرفندن اكثريا امضا محلنه قونيلور عنواندر .

اَلَذّ [ع] دها . الذ . پك لذتلى : الذ لذائذ .

اَلْزَم [ع] دها . الزم . پك لازم : الزم لوازم .

اَلْزَمِيَّت [ع] الزملك : الزميت مطلقه .

اَلَسْت [ع] جناب حقك انسانلرى يارادوب « الست بربكم » بيورديغى زمان . ابتداى خلقت بشر : روزالست . بزم الست .

اَلسَّلام [ع] سلام ، تحيات اولسون : « السلام اى حفيد پيغمبر ناجى » . والسلام = آرتق سلامدن بشقه ديه جك قالمدى . اشته اوقدر .

اَلْسَن [ع] فصاحتله تكلم ايدن ، فصيح .

اَلْسُنْ [ع] و

اَلْسِنَه [ع] (لسان) ك جمعى : السنهٔ صغر وكبار پادشاهه دعاخوان اولدى . السنهٔ شرقيه مكتبى . (السن) آز قوللانيلير .

اَلْقَصَلاْ [ع] ميدان اوقومه تعبيرى . كنديسنه كوره ن ميدانه چيقسون .

اَلْطاف [ع] (لطف) ك جمعى : الطاف الهيه . الطاف خفيه . الطاف شامله .

اَلْطَف [ع] دها . الطف . پك لطيف : الطف الهويه . الطف لطائف .

اَلْعِياذُ بِالله [ع] الله‌ه صيغينيرم ، صيغينيرز ، الله‌ه صيغندق ، الله اسيركه‌سون .

اَلْغاز [ع] (لغز) ك جمعى : الغاز مشكله .

اَلْغِبْطَه [ع] غبطه اولنور ، غبطه ايدرم : « الغبطه صبا ! شانه زن زلف بتانسين »

اَلْغَرَض [ع] كله‌لم مقصده .

اَلْف [ع] بيك . الف اوّل = هجرت نبويه‌دن صكره كچن برنجى بيك سنه : جنتمكان سليم اول حضرتلرينك سلطنتى اواخر الف اوله مصادفدر . الف ثانى = هجرتك ايكنجى بيك سنه‌سى : مجدد الف ثانى امام ربّانى .

اَلِف [ع] معروف حرف : « طفل دل قدك كوروب عشقه الفدن باشلادى - لا » « استقامت اولور البت سبب سرداری - اولدى اول يوزدن الف قافله سالار حروف - اشرف » همزه‌يه الف دينلمه‌ملى . همزه حركه‌لى ، الف حركه‌سز اولور . (كامل) ده‌كى الف (اكمل) ده‌كى همزه‌در . الف كوفيان = اكرى شى .

اَلْفاظ [ع] (لفظ) ك جمعى : الفاظ مترادفه . الفاظ مهمله . الفاظ رقيقه . تناسب الفاظ : « الفاظ معانى ايچون آينهٔ شاندر - الفاظه باقلمازمى ديورلر ؟ هذياندر ! »

اَلْفاف [ع] (لف) ك جمعى . دالارى بربرينه كيروب صارلمش صيق آغاجلر : قصرى محيط اولان الفاف حدائق اعتقادنجه جنت مشجره‌لرينه فائق ايدى . مفردى قوللانلماز .

اَلْفِراق [ع] فراق . آيرلق . الوداع : « كفته اند اهل وفا بالاتفاق - اصعب الايام ايام الفراق - لا »

اَلْفِيَّه [ع] بيك بيتدن مركب قصيده ، شعر .

اَلْقاب [ع] بر آدمك اسم اصليسندن باشقه اوله‌رق مسمى اولديغى اسم ديمك اولان (لَقَب) ك جمعى : القاب تشريف . القاب تعريف . القاب تسخيف § اوصاف مخصوصه : جنتمكان سلطان سليم اول حضرتلرى (خادم الحرمين) عنوانى ضميمهٔ القاب عاليهٔ دولت ايلدى § اصحاب رتبه‌يه ويريلن عنوانلر . مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير : (رفعتلو) رتبهٔ ثالثه القابيدر . بومعناده مفردى قوللانلماز .

اَلْقِصَّه [ع] خلاصه ، حاصل : « قصه‌دن حصه در القصه غرض - خاقانى »

اَلَكْتْرِيق [فرانسزجه‌دن] بعض احوالده يانلرنده‌كى اجسامى جذب ايتمك اوزره كافهٔ اجسامده بولنان قوت .

اَلْكَن [ع] پلتك . شو بيتده (لال) دن صكره ايرادى مناسبتسز دوشمشدر : « ايلدى طبع گهر پرور اسعد پاشا - بن درياى هنرده بنى لال والكن - عزت ملا »

اَلله [ع] سيد شريف شويله تعريف ايدر : « بر علمدركه كافهٔ اسماى حسنانك معانيسنى جامع اولمق صورتيله ذاتكه حقنه دلالت ايلر » بزده كمال عجز ايله ديرزكه : « تعريفنه كيتمه‌مكدر اولى - تعريفه كليرمى هيچ مولى ؟ » « الله نه‌در ؟ ديينجه غافل - الله ديوب خموش اولور دل » مستثنى اوله‌رق لامى تفخيم اولنور . ايران شعراسى (ماه ، مه) قاعده‌سنى بونده دخى اجرا ايله لامك قصرينى تجويز ايتمشلردر : « زد بجهان نوبت شاهنشهى - كوكبهٔ فقر عبيداللهى - جامى » حق تجويز سليقهٔ شاعرانه‌نك اولمق اوزره بوصورت بزده دخى قبول اولنمشدر : « موبمو دقتلر ايتدم قبل قدر فرق ايتمدم - قاشلرك بالله بكم دوشكده‌كى سموردن - نديم » لفظهٔ جلاله بعضاً تعجب وتحير موقعنده ايراد اولور : « صباغنه صد هزار تحسين - الله ، نه‌در بونور رنكين ! » بومقامده اكثريا تكرار ايديلير : « طورماز نه يانارسين الله الله ! - ياندم سنى شعله‌بار ايدندن ! »

اَللّهى [ع ف] الله آدمى ، عارف بالله ، ولى الله : « ايتديكك بالله اللهيلره حيرت ويرر »

اَللِّهيان [ف] (اللّهى) نك جمعى .

اَلَم [ع] آغرى ، صيزى ، مادى معنوى ناخوشلق : الم مونه مبشر استراحت نظريله باقانلردن ايدى - « سن الم چكمه كوكل حضرت الله يا پار - كانى »

اَلْماس [روميجه‌دن] معربى (ماس) در ، ياخود (ال) تعريفيه‌در . معروف طاش . پك مقبول اولمسندن (الماس كبى ، الماسم) يوللو تعبيرلر ظهور ايتمشدر : « ياقوت كبى شراب انكور - الماس كبى پياله نور - غالب » روايته كوره (قاشيقجى الماسى) عنوانيله معروف ٨٤ قيراط وزننده الماسپاره‌يى بر چوبان (اكرى قاپو) خارجنده‌كى مزبله‌ده بولديغى زمان بر دسته قاشيغه صاتمشدر .

اَلْماسْپارَه [ف] الماس پارچه‌سى .

اَلْماسْتِراش [ف] جامك اك مقبولى كه الماس ايله ويا الماس كبى يونتولمش ظن اولنور .

اَلْماسْ رِیزَه [ف] الماس قیرنتیسی ، دو-کنتیسی ، ریزهٔ الماس : « ریزهٔ الماس اکر هر آچدیغی زخمه اوشوخ - راسخ »

اَلْمَحْ [ع] و

اَلْمَجِی [ع] هرکوردیکی شیئی نظردقتدن کچیرن آدم .

اَلْمَزْدَگانْ [ف] (اَلْمَزْدَه) نك جمعی : المزدکان هجران . المزدکان غربت .

اَلْمَزْدَه [ف] المه اوغرامش ، الملی ، زیاده کدرلی : عاشق المزده . دل المزده .

اَلْمَعْ [ع] و

اَلْمَعِی [ع] ذهن وقاد صاحبی ، پك ذكی آدم .

اَلْواحْ [ع] (لَوْح) و (لَوْحَه) نك جمعی : « حیران نفاستکدر الواح - قربان لطافتکدر ارواح »

اَلْوانْ [ع] (لَوْن) ك جمعی : اعمایه الوان تعریفی قدر مشکل .

اَلْوَداعْ [ع] اللهه اصمارلادق . اللهه امانت اولك .

اَلُوفْ [ع] الفتی چوق ، هرکسله کوریشوب قونشمغه آلیشیق آدم .

اَلْوِیَه [ع] (لواء) نك جمعی : الویهٔ متوجه . الویهٔ ولایت . تشدید ایله غلطدر .

اَلْیافْ [ع] (لیف) ك جمعی : الیاف جرویه .

اَلِیفْ [ع] الفت اولنان ، آلیشیلان شی § آلشمش ، آلیشقین : « معنی ایله ایلمشکن الفت - عشق ایتدی بنی الیف صورت »

اَلْیَقْ [ع] دها ، الك ، پك لایق ، لیاقتلی : شو مأموریته اوالیقدر .

اَلِیمْ [ع] آجیدوب آغریدان : ضرب الیم . ضربهٔ الیمه . عذاب الیم = صوك درجه‌ده الم ویرن عذاب . « روح راصحبت ناجنس عذابیست الیم - حافظ » = ناجنس ایله صحبت روحه عذاب الیمدر .

اَلْیَوْمْ [ع] بوكون ، شمدیكی زمانده ، حالا ، هنوز : فضولینك اشعار عاشقانه‌سی الیوم تأثر بخش قلوب اولمقده‌در .

اَلْیَوِی [ع] صاغری بوتلرینه منسوب : عروق الیویه .

اَمّا [ع] ادات تفصیل : نیچون چالشمیه‌لم ؟ ترقی ایتمك ایستمیورمی‌یز ؟ اما زحمت چكه‌جك ایمشز . نه بأس وار ؟ زحمتسزهانكی مقصده وصول ممكن اولیور ؟ § ادات استدراك : « نفاق ایتمشلر اما معنوی همت بیورمشلر — وحی » § ادات استغراب واستحسان : اما یازیور ! بو صورتده اكثریا (ها) یاخود (نه) اداتیله مؤكد اوله‌رق كلیر : اما یاپدك ها ! اما نه كیدش !

اَماثِلْ [ع] (اَمْثَل) ك جمعی ، اقران ، امثال : فخر الاماثل . عربیده اولدیغی كبی (افاضل) معناسنده قوللانلماز . مفردی غیر مستعملدر .

اَماجِدْ [ع] (اَمْجَد) ك جمعی : اماجد اشراف .

اَماراتْ [ع] (اَمارَه) نك جمعی : امارات حسنه . تشدید ایله غلطدر .

اَمارَتْ [ع] امیرلك ، بر قومك ، بر مملكتك ریاستی : امارت مكهٔ مكرمه § برنسلك ، بكلك . عربیده فصیحی همزه‌نك كسریله‌در . مصدر اولان (اَمارَت) تركجه‌ده قوللانلماز . آكا بدل (امر) قوللانیلیر . یاخود بومصدر امثالی كبی لسانمزده اسم اوله‌رق قوللانلمشدر . شوحالده كسره‌یی فتحه‌یه تحویل ایتمش اولیز .

اَمارَه [ع] علامت : امارهٔ حسن استعداد . هواده یاغمور اماره‌سی وار . (امارت) صورتنده قوللانلماز . تشدید ایله غلطدر .

اَمّارَه [ع] جبر صورتنده اعمال سیئه اجراسنی امر ایدیجی ، ایدن . مؤنث سماعی اولان (نَفْس) ه صفت اوله‌رق قوللانیلیر : نفس امّاره . بو تعبیر (ان النفس لامّارة بالسوء) آیت كریمه‌سندن مقتبسدر . اماره‌لك نفسك اك زیاده تربیه‌سز بولندیغی درجه‌در . بروجه آتی ترقی ایدر : نفس لوامه . نفس مُطْمَئِنّه . نفس مُلْهِمه . نفس راضِیَه . نفس مَرْضِیّه . بو تعبیرات مخصوصه‌دن ماعداده (نفس) ك تذكیری اولادر : نفس نفیس . نفس خبیث . نفس ظالم .

اَماكِنْ [ع] (مَكان) ك جمع الجمعی : اماكن مقدسه . اماكن مباركه . اماكن الصحه .

اَمامْ [ع] اوك .

اَمانْ [ع] قورقوسزلق ، امینلك ، مساعده : امان دیله‌دیلر . امان ویردی . امان ویرمدی . امان زمان ویرمدی ، (امن وامان) قوللانیله‌بیلیر عطف تفسیریلردندر § استمداد ، شكایت ، تحذیر ، تحذیراداتی : « الدن كیدیور خستهٔ هجرانك امان كل ! — عونی » « كنار حوضده طورمه چكل دوشرسین امان ! » . بودخی (الأمان) كبی یرینه كوره سائر معانی‌یه‌ده دلالت ایده‌بیلیر . (امانی بیلیر-میسین ؟) بویله موقعلرده قوللانیلیر بر تعبیردر : « ایتمه افندم ایتمه امانی بیلیر-میسین ؟ — راسخ »

اَمانْخواهْ [ف] امان دیله‌ییجی ، دیله‌ین : خصم امانخواه .

اَماناتْ [ع] (اَمانَت) ك جمعی : پوسته اماناتی . بالخاصه طرف جلیل خلافت اسلامیه وسلطنت عثمانیه‌دن حفظ ایدلمكده اولان متروكات جلیلهٔ نبویه‌یه اطلاق اولنور . امانات مقدسه .

اَمانَتْ [ع] حفظ اولوب صكره رد اولنمق اوزره بر آدمه تودیع قیلنان شی : امانته خیانت باشلیجه رذائلدندر . بونی سزه امانت ایدیورم . اللهه امانت ! اللهه امانت اولكز ! اهل امانت = خیانتی اولمیان آدم ، آدملر . دوائر دولتدن بعضلرینك عنوانی : شهر امانتی . رسومات امانتی . ویركو امانتی .

اَمانَةً [ع] امانت اوله‌رق : امانةً براقیلان اشیا § حكومت طرفندن : بوسنه اعشار امانةً اداره ایدلدی .

اَمانَتْدارْ [ف] كندیسنه امانت ویریلن آدم ، امانتجی .

اَمانَتْداری [ف] امانتدارلق ، امانتجیلك .

اَمانی [ع] (اُمْنِیّه) نك جمعی : امانی مخصوصه .

اَمْبَرْبارِسْ [رومجه‌دن] معروف میوه . (انبر بارِس) دخی دینیلیر .

آمْتِعَه [ع] (مَتاع)ك جمعى : امتعهٔ غربيه .

آمْثال [ع] (مِثْل) ك جمعى : الله امثال كثيره‌سيله مشرف ايلسون ! (امثالى يوق، امثالسز) كبى تعبيرلر عاميانه صاييلير .

آمْثال [ع] (مَثَل) ك جمعى : ضروب امثال . امثال عرب .

آمْثِلَه [ع] (مِثال) ك جمعى .

آمْجاد [ع] (مجيد) ك جمعى : امجاد اسلاف . « اى خسرو تختگاه ارشاد ! — اى سيد اصفياى امجاد ! — وصاف »

آمْجَد [ع] دها ، اك ، پك مجيد : امجد امجاد . امجد اماجد .

آمَدْ [ع] صوك ، نهايت : ابدبى امد .

آمَدّ [ع] دها ، اك ، پك مديد : امد اعمار .

آمْر [ع] شونى شويله ياپ ، ياپسون ياخود ياپمه ، ياپمسون ديه بيورمق ، بيورمه : امر ايتدى . امر بيورلدى § بيوروق ، بيوريلان شى : اللهك امرى بودر . اكثريا (نهى) ده (امر) ديو . رز : يازديه امر ايتدى . كيتمه‌ديه امر ويردى . بونك جمعى (اَوامِر) در . محررات رسميه‌ده ، خصوصيله ختامه‌لرنده (اِراده) ويا (فرمان) ايله برلكده ايراد اولنور : امر واراده . امر وفرمان . مِنْ لَهُ الْاَمْر = امر كنديسنك اولان ذات . (... حضرت من له الامر كدر .) تركيبى ياكلش دكلدر . امر عالى = صدر اعظم طرفندن ويريلن امر § شى ، ايش ، خصوص ، حادثه : امر جلى . امر مشكل . امر مهم . امر عجيب . اوّل امرده . احاله‌ٔ اعشار امرنده غيرتى كورلدى .

بونك جمعى (اُمُور) در . (اوامر) (امور) ، (امور) (اوامر) يرنده قوللانلماز .

آمَرّ [ع] دها ، اك ، پك آجى : امر ادويه .

آمْراض [ع] (مَرَض) ك جمعى : امراض جلديّه . امراض مهلكه .

آمْرَد [ع] هنوز بييقلرى ترله‌مكه باشلاديغى حالده چهره‌سنده تويى اولميان جوان : شابّ امرد .

آمْرنامَه [ف] امرى حاوى كاغد ، بر بيوك ذات طرفندن كلن كاغد . امرنامهٔ سامى = صدر اعظمك امرينى حاوى كاغد .

آمْرُود [ف] آرمود . يوقاريده كوستر . لديكى اوزره بو ميوه‌يه فارسيده (اَرْمُود) دخى دينيلير . بناءً عليه (آرمود شكلنده) معناسنه اولەرق (امرودى) دينلديكى كبى (ارمودى) دخى قوللا . نيلير . (ارمودىّ الشكل) استعمالنه لزوم يوقدر . لازم كليرسه (ارمودى شكل) دينيله بيلير .

آمْزِجَه [ع] (مِزاج) ك جمعى : امزجهٔ مختلفه . امزجهٔ اقوام .

آمْصار [ع] (مِصْر) ك جمعى : بلده‌لر ، شهرلر ، قصبه‌لر : اهل امصار .

آمْطار [ع] (مَطَر) ك جمعى : نزول امطار . امطار فيض آثار .

آمْعاء [ع] (مِعى) نك جمعى : باغير . صاقلر . مفردى قوللانلماز .

آمْكِنَه [ع] (مَكان) ك جمعى : اشرف امكنه .

آمَل [ع] انتظار حصول ، اومه : زنكين اولمق املنده بولنيور . طولِ امل = اوزون اوزون قورنتيلرده بولنمش . § حصولى انتظار اولنان ، اوميلان شى ، مأمول : املى حصوله كلدى .

آمْلاح [ع] (مِلْح) ك جمعى .

آمْلاك [ع] (مِلْك) ك جمعى : اموال واملاك .

آمْلَح [ع] دها ، اك ، پك مليح ، ملا . حتلى : املح الملاح . املح العرب = حضرت محمد عليه الصلاة والسلام .

آمْلَس [ع] خشونتسز ، دوز : حجر املس اماس .

آمْن [ع] قورقوسزلق ، امينلك : امن وآسايش .

آمْنِيَّت [ع - مولّد] قورقوسزلق ، امينلك : امنيت مملكت § اعتماد ، كووه‌نمه : امنيت تامه . امنيتى سوء استعمال ايتدى . امنيت ايده‌مم . امنيتم يوق .

آمْوات [ع] (مَيِّت) ك جمعى . احيا واموات . اموات مسلمين .

آمْواج [ع] (مَوج) ك جمعى : « ساحلده ترانه ساز اولوردى . امواج پياپيك ورودى »

آمْوال [ع] (مال) ك جمعى : اولاد واموال .

آمْواه [ع] (ماء) نك جمعى . نظمده (مِياه) ه بدل قوللانيله بيلير .

آمْيال [ع] (ميل) ك جمعى .

آمير [ع] بر قومك ، بر مملكتك رئيسى : امير المؤمنين = خليفهٔ رسول الله ، پادشاه اسلام . امير مكهٔ مكرمه § سلالهٔ محمديه‌دن اولان ذات . (اُمَرا) بو معناده قوللانلماز . امير الحاجّ = حجه كيدن ذواته عائد اموره نظارت ايتمك اوزره طرف خلافت اسلاميه‌دن تعيين اولنان مأمور مخصوص . (حاجّ) بوراده (حُجّاج) معناسنه اسم جمعدر . (امير الحج) قوللانلماملى . غير رسمى صورتده (مَلِكُ الحاجّ) قوللانيله بيلير . امير الامرا = رتبهٔ معلومه‌يى حائز اولان . امير آخور = سراى همايون آخورينه نظارت ايدن مأمور .

آميرانَه [ف] امير اولانه ياقيشه‌جق صورتده : كسوهٔ اميرانه . وقار اميرانه . « او جهانكير كيتدى ايرانه — هم اميرانه هم خبيرانه »

آمين [ع] يوركنده قورقو اولميان ، انديشه‌سز ، متردد دكل ، امنيت ايچنده : امينم . امين اولكز . امين يره § اعتماد اولنور ذات ، معتمد : امين آدم . جبريل امين § (امانت) تعبير اولنان دوائر دولتك رئيسلرى : شهر امينى . رسومات امينى . ويركو امينى .

آناجيل [ع] (اِنجيل) ك جمعى : اناجيل اربعه .

آنار [ف] نار دينيلن ميوه : انار خوشكوار .

آنام [ع] جمله مخلوقات § خلق: رب الانام. شهریار انام. سید الانام = حضرت محمد.

انامل [ع] (انمله) نك جمعی. پارماق اوجلری. الدن کنایه اولور: امرنامه کز انامل آرای تعظیم اولدی.

انانیت، انائیت، انانیت [ع - مولد] بنلك.

آنای [ف] کندینی برشی ظن ایدن جاهل، احمق.

انبار [ع] (نبر) ك جمعی. ایچنده ذخائر واشیا حفظ اولنان بنا، بولوك. مفرد حکمنده در. مفردی قوللانلماز.

انباز [ف] اورتاق، یارداق. بی انباز = شریکسز، شریکی اولمیان: خدای بی انباز.

انباغ [ف] بر زوجك تحت نکاحنده بولنان قادینلردن هر بری، اورتاق.

انبان، انبانه [ف] طاغارجق، چانطه.

انبانچه [ف] کوچك طاغارجق، چانطه.

انبوبه [ع] اینجه بوری.

انبوه [ف] چوق. غلبه لك: کروه انبوه.

انبیاء [ع] (نبی) نك جمعی: انبیای بنی اسرائیل.

انبیق [ع] کئول وعطریات وسائره تقطیرینه مخصوص آلت. محاوره‌ده کسر ایله قوللانیلیر.

انتره‌صو [ایتالیانجه‌دن] منفعت، استفاده. انتره‌صوجی = منفعت جو.

انتریقه [فرانسزجه‌دن] ایش قاریشدرمه، حیله، اویون. انتریقه‌جی.

انجام [ف] نهایت: «انجامه ایرر موسم کل کل خاره‌ده قالماز – نیلی» نظمده ادات تأکید اوله‌رق قوللانیلان (آخر) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر. نظم ونثرده بومقامده (آخر الامر) دیمك اولان (انجام کار) دها زیاده قوللانیلیر: انجام کار بودرده کرفتار اولدی. (انجام کار) (ایشك صوکی) دیمك‌ده اولور: انجام کاری دوشونملی. (آخر الامر) بو معناده قوللانلماز.

انجر [ع] ایصیرغان اوتی. فصیله‌ٔ انجریه.

انجم [ع] (نجم) ك جمعی: «نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی – سنزی استاد فلك ایتمدی تنظیر هنوز»

انجمن [ف] مجلس، جمعیت: انجمن دانش. انجمن تفتیش ومعاینه. § مجتمع، طاقم، اوبك: انجمن اولمشلره صحراده انجمن انجمن اوطوریورلردی.

انجیر [ف] معروف میوه. محاوره‌ده همزه‌نك کسریله تلفظ اولنور.

انحاء [ع] (نحو) ك جمعی. جهت، طرف: انحای صحرا. مفردی بومعناده قوللانلماز.

انداخت [ع] آتمه، آتلمه: طوپلری انداخت ایتدیلر. طوپلرك انداختی.

انداخته [ف] آتلمش: انداختهٔ کوشهٔ نسیان ایدلدی. انداختهٔ حفرهٔ هلاك اولدی.

انداد [ع] (ند) ك جمعی: انداد واضداد.

انداز [ف] آتمق معناسنه اولان (انداختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: لنکر انداز = دمیر آتان. تیر انداز = اوق آتان. سلاح انداز = کمیلرده تفکله مسلح وکمی خدماتنده غیر مستخدم بحریه نفراتی.

اندازه [ف] معروف اولچو § حد: خیاط بی احتیاط اندازه‌دن خارج سوزلر سویلمکه باشلادی.

اندام [ف] انسانك بدنی، بوی بوص: کل اندام. نازك اندام. آینهٔ اندام = اندام آینه‌سی، انسانك بدنی تماميله کوسترن بیوك آینه § بدن انسانك بیچمی: اندامل. اندامسز.

انداوه [ف] صیوا صیوایه‌جق آلت، ماله.

اندر [ع] دها، الك، پك نادر.

اندر [ف] ادات ظرفیت. ده، ایچنده. عربی ویا فارسی ایکی کلمه بیننده بولنور: بلا اندر بلا. «ابتلا خانه‌م حزین کوکلم حزین اندر حزین» (قات اندر قات) ترکیبی — (قات) ترکجه اولدیغندن — یا کاشدر.

اندرون [ف] برشیئك ایچی، داخل § (درون) زیاده قوللانیلیر. وقتیله حرم همایون دائره‌سنه (اندرون همایون) دینیلیردی.

اندرز، اندرز [ف] نصیحت، تنبیه، توصیه.

اندك [ف] آز: طفل اندك سال.

اندوخته [ف] قازانلمش.

اندود [ف] سورمك، طلا ایتمك معناسنه اولان (اندودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: زراندود = مطلی، یالدیزلی.

اندوز [ف] قازانمق، اکتساب ایتمك معناسنه اولان (اندوختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: زر اندوز. حکمت اندوز.

اندوه، انده [ف] غم، ایچ صیقنتیسی.

اندوهکین، اندهکین، اندوهناك.

اندوهناك [ف] غملی، ایچی صیقیلان.

اندیشه [ف] فکر، خیال: «اندیشه‌م اولور بوی لطیفیله معطر – نفعی» بو معناده آز قوللانلمغه باشلامشدر § دوشونجه، محترزانه دوشونمه، قورقو: «نه بر اندیشه‌سی نه بر غمی وار – اکرم»

اندیشناك [ف] دوشونجه‌لی، مکدر، محترز.

انساب [ع] (نسب) ك جمعی: علم الانساب.

انسال [ع] (نسل) ك جمعی.

انسب [ع] دها، الك، پك مناسب.

انسجه [ع] (نسج) ك جمعی اولمق اوزره تشریحده طوقومه‌یه مشابه تشکلات عضویه‌یه دینلمش ایسه‌ده لغت کتابلرنده یوقدر. بومعناده (نسیجه ونسائج) قوللانلسه دها طوغری اولور.

انصاب [ع] (نصب) ك جمعی.

انصار [ع] (ناصر) ك جمعی: وقتیله مدینهٔ منوره‌ده ساکن اولان (اوس) و (خزرج) قبیله‌لرندن اعلای کلمة الله خصوصنده حضرت محمده یاردیم ایدن.

ذوات کرام . سید الانصار = معاذ بن جبل . مفردی بومعناده قوللانلماز . بو ایکی قبیله بیننده اوته‌دن بری شقاق اولدیغی حالده برکت صحبت نبویه ایله قارداش اولمشلردر .

انصاری [ع] انصار کرامدن اولان ذات : ابو ایوب انصاری .

انصاف [ع] (نصف) ك جمعی .

انصف [ع] دها ، اك ، پك انصافلی : انصف اهل سوق .

انظار [ع] (نظر) ك جمعی : جلب انظار دقت .

انعام [ع] (نعم) ك جمعی . دوه ، صیغیر ، قویوندن عبارت حیوانات § حیوان کبی آدملر § سورهٔ انعامی حاوی سور مشهورهٔ قرآنیه مجموعه‌سی .

انعم [ع] (نعمت) ك جمعی . نظمده قوللانیله‌بیلیر . نثرده (نعم) قوللانیلیر .

انفاس [ع] (نفس) ك جمعی . صولوقلر : انفاس معدوده § سوزلر : انفاس شیخ مکرم .

انفس [ع] دها ، اك ، پك نفیس : انفس آثار . طعام انفس .

انفس [ع] (نفس) ك جمعی . (آفاق) ك مقابل ایراد اولنور : « ای مهر نبوت سنی قابلمیدر انکار ؟ — پرتو شعشعه‌دن رفیضك ایله انفس وآفاق » (نفوس) مقامنده قوللانلماز .

انفع [ع] دها ، اك ، پك فائده‌لی .

انفلوئنزا [فرانسزجه‌دن] نزلهٔ مستولیه . نوبتلی وشدتلی نزله صورتنده نوظهور صالقین برخسته‌لك .

انقاض [ع] (نقض) ك جمعی . بنا ییقینتیلری : « شهدی انقاض ایچنده پنهاندر — نظرمدن ساقندیغم جانان » مفردی قوللانلماز .

انقص [ع] دها ، اك ، پك ناقص .

انکر [ع] دها ، اك ، پك وحشی ، بدچرکین : ان انکر الاصوات لصوت الحمیر = « انکر اصوات اشك صوتیدر » .

انگبین [ف] بال . کافك ضمیله شهرت بولمشدر .

انگشت [ف] کومور .

انگشت [ف] پارماق . « انگشت خطا اوزاتمه اویله — بش پتنه بر نظیره سویله — غالب » انگشت بردهان = حیران . بو ترکیبده (حیرت) معناسی ذاتاً موجود اولدیغندن (انگشت بردهان حیرت) دیمکده معنی اولمامق لازم کلیر . انگشت بدندان = متعجب ، متحیر ، متندم ، انگشت شك = شهادت پارماغی .

انگشتر ، انگشتری [ف] یوزوك .

انگشت‌نما [ف] پارماقله کوستریلیر ، مشهور و ممتاز : « علویت فطریه‌ده انگشت نماسین — بکزر روشك حیدره برشاکله فناسین » .

انگشته [ف] خرمن صاوورمقده قوللانیلان پنجه شکلنده اوزون صاپلی آلت ، یابا .

انگلیون [ف] انجیل § نقاش مشهور (مانی) نك یاپدیغی رسملری حاوی مجموعه‌سی : « کلك مانی قدرله صفحات عالم — اولدی همکونه نقش ورق انگلیون — منیف »

انگور [ف] اوزوم . آب انگور = شراب § اوزوم صویی ، شیره : « عشق سینه‌کده نهان ایله مجازی ایسه‌ده — آب انگور خم ایچره کیده‌رك باده اولور — لا » .

انگورك [ف] کوز بیکی .

انگیز [ف] قوپارمق ، قاریشدیرمق ، ایراث ایتمك معناسنه اولان (انگیختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : فتنه انگیز = فتنه قوپاران .

انمله [ع] پارماق اوجی . الدن کنایه اولور : انمله پیرای تکریم اولان التفاتنامه‌کز . (انامل) دها زیاده قوللانیلیر .

انموذج [ع] اورنك ، موستره . (نموده) ویا (نمونه) معربیدر . بعض علمانك قواننه کوره عربیده فصیحی (نموذج) در .

انوار [ع] (نور) ك جمعی : نشر انوار .

انواع [ع] (نوع) ك جمعی : انواع ازهار

انور [ع] دها ، اك ، پك نورلو § کوزل : روی انور .

انهار ، انهر [ع] (نهر) ك جمعی : « جوشه لاابالی روشلی انهاری باشلار کورنجه سنبل دلم — » (انهر) نظمده قوللانیله‌بیلیر .

انیس [ع] انس والفت ایدن ، مونس § انس والفت اولنان ، مأنوس .

انیسه [ع] آنش : « انیسه موسم سرما کلنجه پك سویلیر » .

انین [ع] اوف دیمه ، ایکله‌مه ، ایکلتی : آه و انین . « افتراقك فصلنی یاز دقیقه ایلر دل انین — کلك حزن انکیز کوکلم سازینك مضرابیدر » .

اوائل [ع] (اول) ك جمعی : ابتدالر : ایلول اوائلی . اوائل کلمات . اوائلده = اولکی زمانلرده .

اوابد [ع] (آبده) نك جمعی : اوابد سلاطین . اوابد اعاظم . اوابد بلغا . اوابد قهرمانان .

اواخر [ع] (آخر) ك جمعی . صوکلر : اوائل واواخر . شباط اواخری . اواخر کلمات .

اواسط [ع] (اوسط) ك جمعی . اورته‌لر : نیسان اواسطی . اواسط کلمات .

اوامر [ع] بیوروق ، بیوریلان شی معناسنه اولان (امر) ك جمعی : اوامر وارده . اوامر علیه .

اوان [ع] زمان : برلکده بولندیغمز اوانده . (آوان) غلطدر .

اوانی [ع] (اناء) نك جمعی : اوانی سیم وزر . (آوانی) غلطدر .

اواه [ع] چوق آه ایدن § چوق دعا ایدن § یوركی یومشاق ، رقتلی § ایمانی قوی § علم دیننده متبحر . قرآن کریمده بوکلمه ایله حضرت ابراهیم توصیف بیورلمشدر .

اوباش [ع] (وبش) ك جمعی : لاابالی ، تربیه‌سز ، چاپقین طاقمی : اوباش محله . « میل مسجدمی ایدر میکده‌لر اوباشی ؟ — فضولی » مفردی قوللانلماز .

اَوْتاد [ع] (وَتَد)كـ جمعى: اوتادالارض =طاغلر. اوتادالبلاد=رؤساء، سركارده بولنانلر. اوتادالفم= ديشلر .

اَوْتارْ [ع] (وَتَر) كـ جمعى : اهتزاز اوتار.

اَوْثانْ [ع] (وَثَن) كـ جمعى : كـر اوثان.

اَوْج [ع] كواكبك زمينه نهايت بعدى اولان درجه ، بعدابعد§ يوكسك.

اَوْجاعْ [ع] (وجع) كـ جمعى : اوجاع شديده.

اَوْجَبْ [ع] دها ، الكـ ، پك واجب : اوجب وجائب.

اَوْجگير [ا] يوكسكه چيقيجى، چيقان، يوكسلن : « طوته‌لى يارنوش ديلنده مقام — اوجگيراولدى نالهٔ عشاق»

اَوْجَه [ع] دها ، الكـ ، پك موجّه ، وجهلى ، مناسبتلى :اوجه اقوال.

اَوْحَشْ [ع] دها ، الكـ، پك وحشى، وحشتلى.

اَوِدّاء [ع] (وَدِيد) كـ جمعى . محبلر ، دوستلر : اوداى قديمه . مفردى قوللانلماز .

اَوْدِيَه [ع] (وادى) نك جمعى . دره‌لر : سيول اوديه تخريب ابنيه‌اتمكده ايدى . تشديد ايله غلطدر.

اَوْرادْ [ع] (وِرْد) كـ جمعى: اوراد شريفه . « نه تسخير ايتدى كلزارى نه اوردى آتشه خارى — بنه‌طورمازاوقور.سين روزوشب اورادكـ اى بلبل - بهائى»

اَوْراقْ [ع] (وَرَق) كـ جمعى : سقوط اوراق . اوراق حوادث. «اى عاشق اولديغم نهالان — اوراقكزى كيم ايتدى تالان ؟ » « كوكلمده نه وار ايسه سبلندى-اوراق اوزرنده قالدى-سودا »

اَوْرامْ [ع] (وَرَم) كـ جمعى. بدنده حاصل اولان شيشلر : اورام متخربه .

اَوْرِدَه [ع] (وَرِيد) كـ جمعى .

اَوْرَنْك [ف] تخت : زيور اورنك عثمانى حضرت عبدالحميد خان ثانى .

(آورَنْك) تلفظى غلطدر.

اَوْزارْ [ع] (وِزْر) كـ جمعى : حامل اوزار .

اَوْزانْ [ع] اسم اولان (وزن) كـ جمعى . اوزان شعريه . اوزان جديده .

اَوْساخْ [ع] (وَسَخ)كـ جمعى :ازالهٔ اوساخ .

اَوْساطْ [ع] (وَسَط) كـ جمعى. اوساط امور=افراط وتفريطدن عارى امور. خيرالامور اوساطها.

اَوْسَطْ [ع] برشيئك اورته‌سى ، اورته ير . بو معناده (وَسَط) زياده قوللانيلير. جمعى لازم كلنجه (اَوْساط) ه بدل (اَواسِط) دينيلير§ اورته ، اورته حاللى ، اعلى ايله ادنى آره‌سى .

اَوْسَعْ [ع] دها ، الكـ ، پك كنيش .

اَوْشَنْ [ع] طالقاووق.

اَوْصافْ [ع] اسم اولان (وَصْف) كـ جمعى: اوصاف جليله .

اَوْضاعْ [ع] اسم اولان (وَضْع) كـ جمعى: اوضاع غريبه .

اَوْضَحْ [ع] دها ، الكـ ، پك واضح، وضوحلو.

اَوْطانْ [ع] (وَطَن) كـ جمعى : اوطان مهاجرين. ترك اوطان.

اَوْعِيَه [ع] (وِعاء) نك جمعى . تشديد ايله غلطدر .

اَوْفَرْ [ع] دها ، الكـ ، پك چوق ، زياده .

اَوْفَقْ [ع] دها ، الكـ، پك اويغون.

اَوْفى [ع] دها، الكـ، پك وفالى§ دها، الكـ ، پك كلّى ، تام .

اَوْقاتْ [ع](وَقْت) كـ جمعى : اوقات معينه . اوقات صلات . اوقات خمسه .

اَوْقافْ [ع] اسم اولان (وَقْف) كـ جمعى: اوقاف همايون .اوقاف نظارتى.

اَوْكارْ [ع] (وَكْر) و (وَكْرَه)نك جمعى : اوكار عادل .

اَوْكَدْ [ع] دها، الكـ، پك تأكيدلى، قوتلى: اوكداوامر. امراوكد.

اَوَّلْ [ع] برنجى، ايلك: اوّل مخلوقات. اول ماسمعت = برنجى دفعه اوله‌رق ايشتديكم شى . اوّل الاوّلين = برنجيلرك برنجيسى، الله . (صوكده كيلرك صوكنجيسى) ديمك اولان (آخرالآخرين) دخى اوصاف الٰهيه‌دندر. صبياندن اظهار اسلام ايدنلرك اولى حضرت عليدر § باشلانغيج، ابتدا: كتابك اوّلى : كلمه‌نك اوّلى . اوّل امرده § مقدم ، مقدمكى ، مقدما: سز آندن اوّل كلديكز. بر آن اوّل . اوّل زمان . (اول وآخر) (ابتدا و صوك) ديمك اوله‌بيلير سه‌ده اكثريا (مقدما ومؤخراً) مقامنده قوللانيلير : اوّل وآخر اشعار ارلنديغى اوزره...

اَوَّلاً ، اَوَّلاً [ع] برنجى درجه‌ده ، برنجى اوله‌رق: اولا شوراسنى بيلملى‌كه . . . (ثانياً ، ثالثاً) كبى امثاليله براكده بولنديغى وقت حسن تقابل حصولى ايچون تنوين ايله ايرادى ترجيح اولنور : اولاً اوكرنملى. ثانياً اوكرتملى.

اَوْلادْ [ع] (وَلَد)كـ جمعى. اوغللر : اولادعلى. اولاد مملكت. مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير. مثلا بربدر برقاچ اوغلنه خطاباً (بنى ديكليكز اولادم!) ، « بنى ديكليكز اولادلرم ! » ديه‌بيله‌جكى كبى آنلردن يالكز برينه خطاباً (بنى ديكله‌اولادم!) دخى ديه‌بيلير. اما (ولدم!) ديه‌مز. بومسئله خطابه مخصوص دكلدر. (اَوْلادِيَّتْ) دخى قوللانيله‌بيلير.

اَوْلَوِيَّتْ [ع] اولاق، اولى، مرجح، ترجيحه لايق اولش : اولويت نه طرفده ؟ § بالطبع ، ديه‌جك قالمامق صورتيله: برمكتوب يازه‌ماز ايسه بركتاب يازه‌ميه‌جغى اولويتله ثابت اولور.

اَوْلى [ع] مرجح ، ترجيحه لايق ، دها ايى : بوراده قالق اورايه كيتمكدن اولادر. شيوهٔ ايرانه اتباع ايله

(اَوْلی) صورتنده استعمالی سلیقه‌مزه مخالفدر. هله (اَوْلیتَر) هیچ اویماز.

اَوْلِیاء [ع] (وَلی) نك جمعی: اولیاء الله. اولیای امور. اولیای اطفال.

اَوَّلِیّات [ع] مقدمات، ابتداکی جهتلر: ایشك اولیاتی بیلمه‌لی § هر عاقلك بلا تردد تصدیق ایده‌جکی خصوصات: (آتش یاقار) قضیه‌سی اولیاتدندر.

اَوَّلین [ع] اولکیلر، اول کان انسانلر، اسکی زمان آدملری.

اَوَّلین [ف] اولکی، اك ابتداکی: «آخرین علم جوهر اول — اولین رتبهٔ کائندر — ریاضی».

اَوْهام [ع] اسم اولان (وَهْم) ك جمعی: اوهام و خیالات. «اوهام وعقول اوغرایه‌جق راه دکلدر — نائلی قدیم»

اَوْهَن [ع] دها، اك، پك ضعیف، کوشك، طایانیقسز. وانّ اوهن البیوت لبیت العنکبوت = اوهن بیوت بیت عنکبوتدر.

اَهالی [ع] (اَهْل) ك جمعی. بر مملکتده، بر قصبه‌ده، بر کویده ساکن اولانلر: اهالئ بلده. اهالئ قدیمه. اسکدار اهالیسی. «اهالئ دنیا، اهالئ آخرت، اهالئ جنت، اهالئ جهنم» دینلمز.

اَهْداب [ع] (هُدْب) ك جمعی: کیرپیکلر. مفردی قوللانلماز.

اَهْدَب [ع] کیرپیکی چوق آدم § اوزون کیرپیکلی آدم: اهدب الاشفار.

اَهْرام [ع] (هَرَم) ك جمعی. مصرده‌کی معروف قدیم ابنیهٔ عظیمه. (عجائب سبعه) دن معدوددر.

اَهْل [ع] صاحب، مالك، متصف اولان، اولانلر: اهل عرضدر. اهل اخلاصدندر. اهل هنردر. اهل وقوفدندر § بر یرده ساکن اولان، اولانلر: اهل قریه. اهل جنت. اهل جهنم § زوج وزوجه‌دن هر بری: اهلیله خوش کچینیور § مقتدر، بجره بیلیر، ارباب: بو ایشك اهلی دکلدر. «اهل اولان تدرین بیلیر بن جوهرم مدح ایلمم — نفعی» اهل بیت = بر ذاتك، بر پیغمبر ذیشانك، خصوصیله حضرت محمد صلی الله علیه وسلم افندمزك متعلقات سنیه‌لری: محب اهل بیت. اهل الله = آنجق اللهه ربط قلب ایدن، ایدنلر، ولی، اولیا: کبار اهل الله. اهل طریق = طُرُق علیه‌دن برینه منتسب اولان، اولانلر: اهل طریقدر. اهل طریقدندر. اهل دل = عارف، عرفا، صاحب عرفان، اصحاب عرفان: «اهل دلدر دیه‌مم سینه‌سی صاف اولمیانه = اهل دل بر بر بنی بیلمه‌مك انصاف دکل — نفعی» اهل خِبْرَه = بر خصوصه دائر اطرافلی معلوماتی اولان، اولانلر: اهل خبره‌در. اهل خبره‌دندر. اهل قِبْلَه = مسلمانم دیین، دیینلر: اهل سُوق = اصناف طاقمی.

اَهِلَّه [ع] (هِلال) ك جمعی: حضرت محمد صلی الله علیه وسلمه اهله‌یه دائر سؤال ایراد اولندی. اسلوب حکیم اوزره جواب اعطا بیوردیلر.

اَهْلی [ع ف] آلشمش، آلیشقین، وحشی دکل: اهلی حیوانات. حیوانات اهلیه.

اَهْلِیَّت [ع] اقتدار، بر ایشك عهده‌سندن کله‌بیله‌جك حالده بولنمش:

اهلیتی مسلمدر. اصحاب اهلیتدندر.

اَهَمّ [ع] دها، اك، پك مهم: اهم امور. تقدیم الاهم علی المهم = اهمی مهمه تقدیم. ایکی ایشدن دکری زیاده اولانی ابتدا نظر دقته آلش.

اَهَمِّیَّت [ع] مهملك، دکرلیلك، نظر دقتی جالب اولش: اهمیتی یوق. اهمیتسز. «کیم اهمیت ویرر ناجی ملامت سنکنه؟»

اَهْواء [ع] (هَوی) ك جمعی. نفسك آرزولری، شهوات. اهل اهوا.

اَهْوال [ع] (هَوْل) ك جمعی: اهوال قیامت.

اَهْوَن [ع] ضررسز، خفیف § دها، اك، پك ضررسز، خفیف: اهون شَرَّیْن § اوجوز § دها، اك، پك اوجوز. اهونیت = اهونلك، اوجوزلق.

اَهْیَب [ع] دها، اك، پك مهیب: اهیب هیاکل.

اَهْیَف [ع] اینجه بللی، یاقیشیقلی کنج.

اَیْ [ف] ادات ندا. عربی، فارسی، ترکی کلمات وترکیباته داخل اولور: ای عزیز! ای دوست! ای کوکلم! بعضاً حذف اولنور: «خالق، نه غریب خلقتم وار!» تکراری لازم کلنجه ینه (ای) دینیلیر. شیوهٔ فارسی‌یه اتباع ایله (وَیْ) دینلمك مهجوردر: «ای عدالتلی شهریار انام! — ای جلاللی تاجدار بنام!»

اَیا [ع ف] ادات ندا. یالکز عربی، فارسی کلمات وترکیبه داخل اولور. اکثریا ترکیبات فارسیه‌ده قوللانیلیر: ایا حبیب خدا! ایا سلطان زمان! ایا پادشاه جهان! (ایا خدانك حبیبی، ایا زمانك سلطانی، ایا جهانك پادشاهی) دینلمز.

اَیادی [ع] (یَد) ك جمع الجمعی: هر کتابدن زیاده زبور ایادئ استفاده اولدی.

اَیاغ [ف] قدح: ایاغ باده. اسکی شاعرلرمز (آیاق) لفظ ترکیسنده‌کی قابلیت غنیه تحولدن بالاستفاده بو کلمه‌یی اکثریا توریه طریقیله ایراد ایدرلر. حالبوکه (اَ) باشقه، (آ) ینه باشقه اولدیغندن بو توریه‌لر بوزوقدر.

اَیالات [ع] (اَیالَت) ك جمعی.

اَیالَت [ع] بر والینك اداره‌سی آلتنده بولنان مملکت. اسکی تعبیردر. شمدی بوکا بدل (ولایت) قوللانیلیور. عربیده اولدیغی کبی همزه‌نك کسریله (والی اولمق، اجرای حکومت ایتمك) معناسنده قوللانلماز.

اَیّام [ع] (یَوْم) ك جمعی. کونلر: ایام معدوده. ایام باحور § دور، زمان: ایام خلافت فاروق. ایام معلومات = ذی الحجه‌نك ایلك اون کونی. ایام البیض = هر عربی آیك اون ایکنجی، اون اوچنجی، اون دردنجی، اون بشنجی کونلری. (ایام اللیالی البیض) دیمکدر. (هوالر ایام کیدیور) یوللو سوزلر عامیانه‌در.

اَیامِن [ع] (اَیْمَن) ك جمعی. یُمنلو، قوتلو اولانلر: ایامن ایام.

اَیْتام [ع] (یَتیم) ك جمعی. باباسی

وفات ایتمش نابالغ صبیلر : بکای ایتام سالب آرامدر . همزه‌نك كسریله غلطدر .

أَیَّدَ [ع] تأیید مصدرندن ماضینك مفرد مذكر غائبیدر . دعا مقامنده مستعمل بعض تركیبات عربیه‌ده قوللانیلیر : ایده الله = الله مؤید ایتسین .

أَیِّدْ [ع] قوی ، مقتدر : سیّد ایّد .

أَیْدِی [ع] (یَد) ك جمعی . (أَیادِی) زیاده قوللانیلیر .

أَیْسَرْ [ع] صول طرفده‌كی : ضلع ایسر .

إِیْضاً [ع] ینه اویله ، كذا .

أَیْلُولْ [سریانیدن] معروف آی .

أَیْمانْ [ع] آند معناسنه اولان (یَمِین) ك جمعی : ایمان صادقه . ایمان كاذبه . ایمان واهیه . ایمان غلیظه = بیوك یمینلر .

أَیْمانْ ، أَیْمُنْ [ع] صاغ ال ، صاغ طرف معناسنه اولان (یَمِین) ك جمعی .

أَیْمَنْ [ع] صاغ طرفده‌كی : ضلع ایمن .

أَیْمَنْ [ع] یمنلو ، قوتلو . ایمن الیمین = پك یمنلو ، پك قوتلو . وادیٔ ایمن = حضرت موسایه تجلیٔ الٰهی واقع اولان وادی : « زیر وبالاسی نوره غرق اولمش — وادیٔ ایمن اولسون كورین ! » آكا (وادیٔ مقدّس) ده دینیلیر .

أَیْوانْ [ع] بیوك صفه ، دیوانخانه § كمر ، كمرلی یوكسك بنا . عربیده فصیحی همزه‌نك كسریله‌در .

إِ

إِباء [ع] تیكسینمك ، چكنمك : « داستانم نیچون اصغادن ابا ایلرسین ؟ — واصف » بو معناده (إِبْاء) قوللانلمامللی .

إِباتَه [ع] بیتوتت ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، كیجه‌لتمك ، كیجه‌لدلمك : مسافرلری كمال اكرام ایله اباته ایتدی . مسافرلرك اباته‌سی .

إِباحَتْ ، إِباحَه [ع] مباح قیلمق ، قیلنمق .

إِباقْ [ع] كوله افندیسنی بلا سبب ترك ایله قاچق : تهمت اباق .

إِبْتِحاثْ [ع] حقیقتنه واقف اولق ایچون صوروب آراشدرمق ، آراشدیرلمق : ابتحاث اسرار قدر . سرائرك ابتحاثی . (بحث) معناسنده قوللانلمامللی .

إِبْتِداء [ع] باشلامق : ابتدا ایتدی . بو معناده (بَدْء) دها زیاده قوللانیلیر § باشلانغیج : ابتدای نزول باران § اوّل : آیك ابتداسی § اوّلا : ابتدا بوجهت دوشونلملی .

إِبْتِدائی [عف] ابتدایه منسوب ، ایلك درجه‌ده : مكتب ابتدائی . مكاتب ابتدائیه .

إِبْتِدائِیّاتْ [ع] تحصیله یكی باشلایانلره ویریلن درسلر § بو درسلری حاوی كتابلر .

إِبْتِدارْ [ع] عزم وسرعت : حقیقت حالك بیانته ابتدار اولندی . (مبادرت) ده بو مقامده قوللانیلیر . سلیقه ایستدیكنی انتخاب ایدر .

إِبْتِداعْ [ع] یكیدن برشی پیدا ایتمك ، ایدلمك .

إِبْتِذالْ [ع] عزتسزلك ، اعتبارسزلق . حقیرلك ، هركسك كوزندن دوشمش : بذلك صوكی ابتذال اوله‌بیلیر . عربیده اولدیغی كبی (برشیئی دائمی صورتده قوللانمق) معناسنده آز قوللانیلیر .

إِبْتِرادْ [ع] دفع حرارت ایچون صوغق صو و سائره ایچمك § سرینله‌مك ایچون صوغق صو دوكنمك ، (دوش) .

إِبْتِسامْ [ع] كولمسه‌مك . معناسنده لطافت معتبردر : « بن عاشقیم بو ابتسامك » مثلا (دشمنك ابتسامنی موجب اولدی) دینلمز . (ابتسام ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبسم ایتمك) ماده‌سی قوللانلملی .

إِبْتِغاء [ع] طلب : ابتغای تأویل . ابتغای معالی . ابتغاءً لمرضاة الله = اللهك رضاسنی طلب مقصدیله .

إِبْتِلاء [ع] برشیئه مبتلی ، دوشكون اولش ، مبتلالق ، دوشكونلك § انسانه عارض اولان مكروه ومشكل حال ، مبتلالق : ابتلای رمد . ابتلای سعال § دردٔ محنت ، امتحان الٰهی : دنیا دار ابتلادر . (ابتلاء) عربیده (دنه‌مك) دیمك ایسه‌ده تركجه‌ده (ابتلا ایتمك) ماده‌سی قوللانلماز . حال بوكه ینه عربیده آنك مترادفی دیمك اولان (إِختبار) لفظی (ایتمك) ایله قوللانه‌بیلیرز .

إِبْتِلالْ [ع] ایصلانمق : نزول باران ایله ابتلال اوراق بهار حساس كوكللره حزن و سروردن مركب غریب بر حال كتیرر .

إِبْتِناء [ع] برشیئه مبتنی ، برشیدن طولایی اولش . عربیده اولدیغی كبی (یاپی یاپمق) معناسنده قوللانلماز .

إِبْتِناءً [ع] مبتنی اوله‌رق ، ... دن طولایی اوله‌رق بوراده بولنمسی لزومنه ابتناءً دعوت ایدلدی . (بِناءً) ایله بینلرنده فرق دقیق واردر .

إِبْتِهاجْ [ع] فرح ، سوینج : حجاج ذوی الابتهاج .

إِبْتِهالْ [ع] تضرع ، نیاز : عرض ابتهال .

إِبْجالْ [ع] تعظیم : زیور دست ابجال . (ابجال ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبجیل ایتمك) ماده‌سی قوللانلملی .

إِبْداء [ع] و

إِبْداعْ [ع] نمونه‌سز برشی وجوده كتیرمك ، كتیرلمك : جناب حق كمال قدرتی اظهار ایچون انسانی ابداع بیوردی . كائناتك ابداعی § اولدن نظیری كورلمه‌مش برشعر سویلمك سویلنامك : هرشاعر هوسكار ابداعدر . بر نشیده‌نك ابداعی . قبحیاتده قوللانلماملی .

إِبْدالْ [ع] دكشدرمك ، دكشدیرلمك ، برینك یرینه دیكرینی كتیرمك دیكری كتیرلمك . (تَبْدِیل) دها زیاده قوللانیلیر . (تبدیل) (مُبَدَّل) مقامنده‌ده ایراد اولنور ، فقط (إِبدال) (مُبْدَل) موقعنده قوللانلماز .

إِبَرْ [ع] (إِبْرَه) نك جمعی .

إِبْرا [ع] بری قیلمق ، قیلنمق : ابرای ذمت . ذمتك ابراسی § آلوب ویره‌جك قالمدیغنی مبین اوله‌رق ایدیلن معامله : اجرای ابرا § خسته‌یی اپی ایتمك ، خسته اپی ایدلمك : ابراء مرضی وظیفهٔ مخصوصهٔ اطبادر .

إِبْرازْ [ع] تصدیق یمین ؛ برینك ایستدیكی یمینك كوچك اولدیغنه

حكم ايتمك ، ايدلك : ابرار يمين . يمينك ابراری .

اِبْراز [ع] ظاهره ، ميدانه چيقارمق ، چيقارلمق : سند ابراز ايتدی . سندك ابرازی . (اظهار) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا (اظهارسند) دينلمز .

اِبْرام [ع] بر خصوصك اجراسنی جان صيقه‌جق درجه‌ده اصرار ايله رجا : ابرام تام . بو خصوص ايچون ابرام ايديور . بوخصوصده ابرام ايتميكز .

اِبْرَه [ع] ايكنه . ابرة العقرب = عقربك صوقديغی ايكنه . (ابرهٔ عقرب) دخی دينيلير . ابرة الخياط = درزی ايكنه‌سی . (ابرهٔ خياط) دخی دينيلير . ابرهٔ مقناطيسيه = قبله‌نما عقربی .

اِبْريز ، اِبْريزی [ع] خالص آلتون . وصف اوله‌رق دخی قوللانيليلير : ذهب ابريز . ذهب ابريزی .

اِبْريق [ع] معروف امزيكلی صوقابی : ابريق وضو .

اِبْريقدار [ف] پادشاهك يد مباركه‌لرينه ابريق ايله صو دوكمك خدمت مفتخره‌سنده بولنان : ابريقدار حضرت شهرياری .

اِبْشار [ع] مژده‌لمك ، مژده‌لنمك : قاصد صبا رفتار كاوب كيفيتی ابشار ايلدی . كيفيتك ابشاری . (تبشير) زياده قوللانيلير . (ابشار ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (تبشيرايتمك) ماده‌سی قوللانلملی .

اِبْشارات [ع] ابشارلر : ابشارات متواليه . (تبشيرات) زياده قوللانيلير .

اِبْط ، اِبِط [ع] اوموزك ايچ طرفی ، قولتوق .

اِبْطاء [ع] آغيرحركت ايتمك ، كجكمك : اسراع و ابطا .

اِبْطال [ع] باطل قيلمق ، قيلنمق ، بوشه چيقارمق ، چيقارلمق : دلائل مسروده‌يی ابطال ايتدی . دلائلك ابطالی . ابطال حق .

اِبْطاليات [ع] ابطاله متعلق ملاحظات و مباحث .

اِبْعاد [ع] اوزاقلاشدرمق ، اوزاقلاشدرلمق . (تبعيد) زياده قوللانيلير . (ابعاد ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (تبعيد ايتمك) ماده‌سی قوللانلملی .

اِبْقاء [ع] باقی ، دائم قيلمق ، قيلنمق : نامنی ابقا ايتدی . نامك ابقاسی § برنده ، اولكی حالنده براقمق ، براقلمق : ابقای مأموريت .

اِبْقاء [ع] ابقا صورتيله : ابقاءً نصب ايدلدی .

اِبْكاء [ع] آغلاتمق ، آغلادلمق .

اِبْلاغ [ع] واردرمق ، واردرلمق ، ايرشدرمك ، ايرشدرلمك : معاشك حد لايقنه ابلاغی . (تبليغ) بومقامده قوللانلماز .

اِبْليس [ع] شيطان : ابليس پرتلبيس § حيله كار ، مفقل .

اِبْليسانه [ع] ابليسجه ، ابليسجه‌سنه : مقدمات ابليسانه . احتجاجات ابليسانه .

اِبْن [ع] اوغل . اضافتسز قوللانلماز : ابن الرشد . ابن الفارص . ابن سينا . ابن خلدون . علمين بيننده واقع اولنجه همزه‌سی ساقط اولور : محمد بن عبدالله . سطر باشنه تصادف ايدرسه (ابن) يازيلير . اسلوب فارسی اوزره علمين بيننده‌كی (ابن) ملی ايديله‌رك برنجيسی ايكنجيسنه مضاف قيلنير . مثلا (عيسی بن مريم ، ابراهيم بن ادهم) (عيسیٔ مريم ، ابراهيم ادهم) شكلنه قونيلور . (ابن) ملازم ، مداوم معناسنی‌ده مفيد اولور . بوحالده ملازمت ، مداومت اولنان شيئه مضاف قيلنير . [ابن السبيل ، ابن سبيل = يولجی . جمعنده (ابناء السبيل ، ابنای سبيل) دينيلير . ابن اليوم ، ابن يوم = فردايی دوشونمين . ابن الوقت ، ابن وقت = وقتنی حسن استعمال ايدن ، وقتنی نقد بيلن ، وقته كوره طاورانان . ابن ارض = غربتده بولنان ، غريب الديار . ابن اسبوعين = بدر ، ماه تمام § كوزل يوزلو ، دلبر . ابن حره = عفيف ، مستقيم آدم . حضرت شيخ اكبره (ابن العربی) و يا (ابن عربی) دينيلير .

اِبْهاج [ع] فرح ، سوينج ويرمك ، ويرلمك ، سويندرمك ، سويندرلمك : التفات امير الحاج بحاجی ابهاج ايلدی . بحاجك ابهاجی .

اِبْهام [ع] الك و آياغك باش پارماغی .

اِبْهام [ع] قاپالی ، آكلاشلميه‌جق صورتده اولمق : بو سوزده ابهام وار § قاپالی ، آكلاشلميه‌جق صورتده قويمق ، قونلمق : ابهام كلام ايديور . كلامك ابهامی .

اِبْهامات [ع] بوقاريده‌كی ايكنجی (ابهام)ك جمعی .

اِتْباع [ع] تابع قيلمق ، قيلنمق ؛ آردی صره كتيرمك ، كتيرلمك : (عدت) ی (شمار) . اتباع ايله (عدت وشمار) ديمك غلطدر . عربيده اولديغی كبی (اتباع) معناسنده قوللانلماز .

اِتِّباع [ع] تابع اولمق ، آردی صيره كيتمك ، اويمق : « نه ايچون راه باطله كيده‌لم ؟ — كلكز حقه اتباع ايده‌لم » (اقتدا) و (اقتفا) ايله بينلرنده فرق واردر .

اِتِّباعاً [ع] تابع اوله‌رق ، اويه‌رق ، تبعيت صورتيله : تقديم الاهم علی المهم قاعده‌سنه اتباعاً . . .

اِتِّحاد [ع] برلشمك ، برفكرده اولمق § سوز برلكی : اتحاد اسلام . اتحاد آراء .

اِتْحاف [ع] تحفه اوله‌رق ويرمك ، كوندرمك ، ويرلمك ، كوندرلمك : بر آلتون ساعت اتحاف ايتدی . ساعتك اتحافی . (اهدا) ايله بينلرنده فرق واردر . (اتحاف) نظر دقتی جالب شيلرده قوللانيلير . مثلا (برسپد چيچك اتحاف اولندی) دينلمز . (سلام) كشانه حرمةً (اتحاف سلام) دينيلير .

اِتِّخاذ [ع] ايدنمك ، ايدينلمك : فلانی دوست اتخاذ ايتدی . فلانك دوست اتخاذی . ياليتنی لم اتخذ فلاناً خليلا = كاشكی فلانی دوست ايدنمه‌مش اوليدم ! § قورمق ، قورلمق : بر تدبير مؤثر اتخاذ ايتدی . تدابير مؤثره اتخاذی .

اِتِّساع [ع] بوللاشمق ، كنكيشلمك : بوللق ، كنكيشلك : « اتساع منزل اولماز دافع تنكیٔ دل » بو معناده (وسعت) دها زياده قوللانيلير .

اِتِّساعاً [ع] مجازاً : اتساعاً (خانه) يه (آشيانه) اطلاق اولنه‌بيلير .

اتّصاف [ع] وصفلانمق ، برحالی کیمك . اکثریا حسنیاتده قوللانیلیر : اخلاق حمیده ایله اتصاف ایدنلر البته صاحب انصاف اولورلر .

اتّصال [ع] اولاشمق ، قاووشمق ، بیتشمك . اکثریا اشیاده قوللانیلیر : شمندوفر خطلری اتصال ایتدی .

اتّضاح [ع] واضح اولمق ، میدانه چیقمق : اتضاح ایتمش مسئله محتاج ایضاح اولورمی ؟

اتعاب [ع] زحمت ، یورغونلق ویرمك ، ویرلمك : اتعاب ذهن ایدیبور . حیوانلرك اتعابی . تشدید ایله غلطدر .

اتّعاظ [ع] وعظ قبول ایتمك ، نصیحت دیکلیوب مقتضاسیله عامل اولمق : واعظ دیکلمك معناسنه کلمز .

اتّفاق [ع] بربرینه اویوب برلشمك ، برفکرده اولمق § سوز برلکی : اتفاق آرا . (اتّحاد) دها قوتلی عد اولنور .

اتّفاقاً ، اتّفاقاً [ع] تصادفی اولەرق ، راست کله : اتفاقا اوراده بولندی .

اتّفاقات [ع] اتفاقلر : اتفاقات دول § تصادفات ، راست کلەاولشلر : اتفاقات عجیبه . اتفاقات حسنه .

اتّفاق پذیر [ف] اتفاق قبول ایدیجی ، ایدن § اوزرینه اتفاق ایدیلن : مذاکرەاولندی ، علی السحر یوله چیقلمق خصوصی اتفاق پذیر اولدی .

اتّفاقی [ع ف] تصادفی ، راست کله : بویله کوزل برسوز سویلمسی اتفاقیدر .

اتّفاقیّات [ع] تصادفی ، راست کله اولان شیلر : غرائب اتفاقیات . (اتفاقات) ایله بینلرندەکی فرق ظاهردر .

اتّفاقیّه [ع] اتفاقه متعلق : مواد اتفاقیه § تصادفه عائد : موفقیات اتفاقیه .

اتّقاء [ع] صاقنمق ، چکنمك . بو معناده (توقّی) دخی قوللانیلیر § اللهدن قورقمق ، مخافةالله : (توقی) بو معناده قوللانلماز .

اتقان [ع] محکم قیلمق ، قیلنمق ؛ پوروزسز یاپمق ، یاپلمق : اداره واتقان اموره مقتدر برمأمور . امور مهمەنك اتقانی .

اتّکاء [ع] طایانمق ، سوبکنمك : عصاسنه اتکا ایله تکلمه باشلادی .

اتّکال [ع] (توکّل) ه باق . آز قوللانیلیر .

اتلاف [ع] تلف ایتمك ، ایدلمك : بونجه نفوسی اتلاف ایتدی . بونجه نقودك اتلافی .

اتمام [ع] تمام ایتمك ، ایدلمك : اوقودیغی کتابی اتمام ایتدی . کتابك اتمامی .

اتهام [و] و

اتّهام [ع] تهمتلی ایتمك ، ایدلمك : فلانی اتهام ایتدیلر . فلانك اتهامی . مثلا (هیئت اتهامیه) تعبیری ایکی صورتلەده اوقونه بیلیر (اِتّهام) تهمتلی اولمق معناسنەده کلیر . اتهامنامه = برجنایتدن طولایی مظنوناً توقیف اولنان آدمه او جنایتك اسنادی حقنده هیئت اتهامیەدن ویریلن ورقه . مظنون بونکله محکمه‌یه تسلیم اولنور .

اتیان [ع] کتیرمك ، کتیرلمك : برطاقم دلائل اتیان ایتدی . دلائلك اتیانی . کلمك معناسنده قوللانلماز .

اثبات [ع] ثابت قیلمق ، قیلنمق : مدعاسنی اثبات ایتدی . مدعانك اثباتی § وار ایتمك ، ایدلمك ، (محو) ك ضدی : محو واثبات ایله مسودەنك آلتنی اوستنه کتیردی . مسودەنك محو واثباتی . اثبات وجود = وارلغنی کوسترمك ، کورنمك .

اثر [ع] ایز . (اَثَر) کبی بونکده جمعی (آثار) کلیرسەده خصوصی اولەرق قوللانیلیر : آثار قدم ، آثار اقدام = آیاق ایزلری § مسلك ، چیغیر : فلانك اثرینه اقتفا ایتدی . بو معناده جمعی قوللانلماز .

اثنی عشر [ع] اون ایکی . ائمۀ اثنی عشر = اون ایکی امام : علی ، حسن ، حسین ، زین العابدین علی ، محمد باقر ، جعفر صادق ، موسی کاظم ، علی رضا ، محمد تقی ، محمد نقی ، حسن عسکری ، محمد مهدی حضراتی . رضی الله عنهم .

اثنین [ع] ایکی . بین الاثنین = ایکی کیشی ، ایکی شی آرەسنده .

اثنینیّت [ع] ایکیلك . کلمات صوفیەدندر .

اجابت [ع] قبول ایتمك ، ایدلمك : اجابت دعا بر لطف خفی خدادر . دعانك اجابتی صدقه‌یه منوطدر § موافقت : دعوته اجابت سنتدر . عربیده اولدیغی کبی جواب ویرمك معناسنده قوللانلماز اولمشدر . امت اجابت = دعوت حضرت پیغمبر علیه السلامه اجابتله قبول اسلام ایدنلر . مقابلی امت دعوتدر .

اجاده [ع] ایی یاپمق ، یاپلمق : اجادۀ شعره قابلیتی وار . شعرك اجادەسی .

اجاره [ع] کرا .

اجازت [ع] اذن ، رخصت § استاد طرفندن شاکردك اکمال تحصیل ایتدیکنك تصدیقی : اجازت ویردی . اجازت آلدی .

اجازتنامه [ف] اجازتی حاوی کاغد ، دیپلومه .

اجاله [ع] جولان ایتدرمك ، ایتدیرلمك : اجالۀ فکره میدانی یوق . اسب تازینك اجالەسی .

اجبار [ع] زور ایتمك ، ایدلمك . اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر : یازدیه اجبار ایتدی . بوخصوصده کیمسەنك اجباری لایق دکلدر .

اجتباء [ع] انتخاب . حق الهیده قوللانیلیر : نبوت ایچون ایلك اولەرق حضرت آدم اجتبا بیورلدی .

اجتراء [ع] جرأتلنمك : اجترا ایتدی . اجترا اولندی .

اجتسار [ع] جسارتلنمك : اجتسار ایتدی . اجتسار اولندی . (اجترا) ایله بینلرنده فرق واردر . (تقدیم عریضه‌یه اجتسار قیلندی) یوللو مکاتباته مخصوص کبی اولان (اجتسار) (اجترا) دن نازك عد اولنور . (اجترا) ایجابنه کوره آنك یرینی طوته بیلمکله برابر (هجومه اجترا ایلدی) کبی باشقه یرلردەده قوللانیلیر .

اجتماع [ع] بیریکمك ، طوپلانمق ؛ بربره ، برآرەیه کلمك . اشخاص واشیاده قوللانیلیر : قومیسیون اجتماع ایتدی . اجتماع اسباب سعادت .

اجتماعات [ع] اجتماعلر .

اِجتِناء [ع] دوشيرمك، دوشيرلمك: اجتناى اثمار . اثمارك اجتناسى § الده ايتمك ، ايدلمك : اجتناى ثمرات فنون . ثمرات علومك اجتناسى .

اِجتِناب [ع] صاقنمق ، چكنمك ، اوزاقلاشمق : « تأنيدن ايتمه صاقن اجتناب ! — عطايى »

اِجتِناح [ع] ميل ايتمك ، ميللنمك § سجده‌ده وجه مشروع اوزره اللرينى يره وضع ايله ديرسكلرينى آچه‌رق قوللرينى قاناد شكلنده طوتمق : اجتناح ساجد .

اِجتِوار [ع] قومشو اولمق : بو اجتوارك سببى وار ايدى .

اِجتِهاد [ع] قدرتى يتديكى قدر چالشمق : « فتح كشورده اجتهاد ايتدى — صكره‌ده التزام داد ايتدى » § فقهده متبحر بر ذاتك كتاب وسنتدن استخراج حكم شرعى خصوصنده بذل مقدور ايتمسى ، بو صورتله برمذهب ميدانه چيقارمسى : ابو حنيفه بر مذهب اجتهاد ايتدى . بو مسئله‌يى ، بو مسئله‌ده امام مالك شويله اجتهاد ايتمشدر .

اِجراء [ع] آقتمق ، آقيدلمق : ماء لذيذ اجرا ايتدى . صويك اجراسى § فعله كتيرمك ، كتيرلمك : تصوراتى اجرا ايتدى . ويريلن حكمك اجراسى . اجرا مأمورى . اجرا محكمه‌سى . محكمهٔ اجرائيه .

اِجراآت [ع] فعله كتيرشلر ، كتيريلشلر : بو اجراآت اثناسنده لسان عموم اظهار تشكرات ايتمكده ايدى § فعله كتيريلن خصوصات : اجراآت عدالت غايات عصر مسعود حميديدن بريده تنسيقات عدليه‌در .

اِجلال [ع] تعظيم : او كتاب قدسى آل زيب هامهٔ اجلال اولدى . (تعظيم ايتمك) مقامنده (اجلال ايتمك) ماده‌سى ضرورتسز قوللانلمامه‌لى § عظمت ، قدرت : زيور اورنك اجلال . مسند آراى اجلال . (اجلال) (تعظيم) و (عظمت) دن اقوادر .

اِجلالاً [ع] تعظيماً : تشريفلرنده اجلالاً شهر آيين اجرا ايدلدى . (تعظيماً) دن اقوادر .

اِجلالى [عف] اجلاله منسوب . اجلاليه = سفينهٔ اجلاليه § شايان تقدير ، قيمتدار : كوهر اجلالى .

اِجمال [ع] قيصالتمق ، قيصالدلمق ؛ جمله ايتمك ، ايدلمك . اكثريا سوز حقنده قوللانيلير : حكايه‌يى اجمال ايتدى . حكايه‌نك اجمالى آنك وظيفه‌سى ايدى § قيصه ، خلاصه : اجمال احوال . اجمال دفتر .

اِجمالاً [ع] اجمال صورتيله : اجمالا حكايهٔ حال ايلدى .

اِجمالى [عف] اجماله منسوب ، تفصيلسز ، اطرافلى دكل : علم اجمالى .

اِجهار [ع] آشكار ايتمه ، آشكار اوقومه ، جهراً قرائت .

اِحاطه [ع] اطرافنى چويرمك ، اطرافى چويرلمك ؛ چوره‌سنى آلمق ، چوره‌سى آلنمق : عسكر حصارى احاطه ايتدى . حصارك احاطه‌سى § وقوف ، كمال وقوف : بو فنده احاطهٔ كليه‌سى واردر . تفتازانى احاطه اصحابندن ايدى .

اِحاله [ع] عهده‌سنه ويرمك ، ويرلمك : بو ايشى آكا احاله ايتديلر . اعشارك احاله‌سى . مأموريتك احاله‌سى .

اِحالةً [ع] احاله صورتيله ، امانةً دكل : بوسنه اعشار احالةً اداره اولندى .

اِحباط [ع] ابطال ، ازالهٔ ثواب . خصوصى اوله‌رق قوللانيلير : جناب حق ديله‌ديكى قولنك اعمالنى احباط ايدر . اعمال عبادك احباطى .

اِحتِباس [ع] قاپانوب قالمق : احتباس نفس . احتباس بول .

اِحتِجاب [ع] صاقلانمق ، كيزلنمك : بلبلك آغاج ياپراقلرى آره‌سنده احتجابى طبعاً انسانلردن متحاشى اولديغنى كوستررر . اوتانمق معناسنده قوللانلماز .

اِحتِجاج [ع] حجت ، دليل صاحبى اولمق ؛ حجتم دليلم شودر ديمك : بو آيت ايله احتجاج ايتديلر . بو سوز احتجاجه صالح دكل . (بو آيتى احتجاج ايتديلر) دينلمز .

اِحتِجاجاً [ع] احتجاج صورتيله : احتجاجاً بو آيتى اوقودى .

اِحتِجاجات [ع] احتجاجلر : احتجاجات باطله . احتجاجات غافلانه . احتجاجات متكلمين .

اِحجام [ع] حجامت اولمه ، بوينوز ياپشديره‌رق قان آلديرمه .

اِحتِداد [ع] كسكينلشمك : احتداد سيف غزا § غضبلانمق : احتداد اهل حدود . آز قوللانيلير .

اِحتِذار [ع] صاقنمق . (حذر ، احتراز ، اجتناب) زياده قوللانيلير .

اِحتِراب [ع] جنك ايدشمك : «قارتازى ايتدى احتراب خراب - اولدى شهر آشيان بوم وغراب» (محاربه) زياده قوللانيلير .

اِحتِراز [ع] صاقنمق : «بيك خوف ايله چشم جانى باز ايت - انجام بلادن احتراز ايت - غالب »

اِحتِراش [ع] صاقنمق . آز قوللانيلير .

اِحتِراص [ع] شدتلى آرزو : (احتراص ايتمك) ماده‌سى قوللانلمامه‌لى .

اِحتِراصات [ع] هوسات شديده : يوركنده كيزله‌مك ايسته‌ديكى احتراصات (طرف الفتى يخبر عن ضميره) مألنجه باقشلرندن ظاهر اوليوردى .

اِحتِراق [ع] طوتيشوب يانمق : قابل احتراق = يانه‌بيلير . (احتراق ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (محترق اولمق) ماده‌سى قوللانلملى .

اِحتِرام [ع] تعظيم : احترام مخصوص . احترام تام . كمال احترام . احترام واكرام . علمايه احترام ايدر . (تعظيم) دها قوتلى عد اولنور .

اِحتِراماً [ع] احترام صورتيله ، مقصديله ، تعظيماً : احتراماً قيام ايدلدى .

اِحتِرامات [ع] احتراملر ، تعظيمات : احترامات فائقه .

اِحتِساب [ع] اسكيدن (محتسب) تعبير اولنان بلديه رئيسنك مأمورتى § بو مأموريتك مركزى اولان دائره § بو دائره‌يه ويريلن ويركو . بو معناده (احتسابيه) دخى قوللانيليردى .

اِحتِساب [ع] بو ايشى نيچون بويله ياپدك ؟ ديه مؤاخذه : ارباب حساب دوچار احتساب ايدلدى .

اِحتِساس [ع] طويمه ، حس ايتمه ، حسلنمه : او نغمهٔ سامعه فريب حضاره بر احتساس غريب ويردى .

اِحتِساسات [ع] احتساسلر : احتساسات سوداپرورانه .

بایرامی برطاقم احتساسات بشوشانه ایله کچیردی .

اِحْتِشاد [ع] بیریکمك، طوپلانمق : احتشاد مجاهدین . احتشاد ایدن کوکالولر. (تَحَشُّد)زیاده قوللانیلیر.

اِحْتِشام [ع] طنطنه ، دبدبه، شانلی کورینش . عربیده اولدیغی کبی (اوتانمق) معناسنده قوللانلماز.

اِحْتِصاد [ع] بیچمك ، بیچلمك : احتصاد مزروعات. چایر- لرك احتصادی . (حِصاد) بو معناده قوللانلماز .

اِحْتِضار [ع] خسته‌نك ‌ٔوته یك یاقلاشمسی : حال احتضار. وقت احتضار . حال احتضاره کلدی . احتضار حالنده‌در . « اوحال‌عقامه کلدکجه اشکریز اولورم — نه سویلمشدی نبی‌حال احتضارنده ! » عربیده‌اولدیغی کبی (حاضر اولمق) معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِضاض [ع] تذلل .

اِحْتِطاب [ع] اودون طوپلامق : احتطاب ایچون طاغه چیقمش ایدی .

اِحْتِفال [ع] بیوك بر آلای ایله حرمت، تعظیم جمی احتفالات.

اِحْتِقار [ع] خوارلامق، خوارلانمق، حقیر کورمك ، کورلمك (اِسْتِحْقار) دها زیاده قوللانیلیر .

اِحْتِقاق [ع] طرفیندن هربری ، حق بنم یدمده‌در ، دیمك صورتیله منازعه : نتیجهٔ احتقاق نفاق اوله‌بیلیر .

اِحْتِقان [ع] حقنه وشرینغه استعمالی § بر عضوده قان بیریکمه‌سیله اورانك شیشوب قزارمه‌سی‌ ، تراکم دم.

اِحْتِکار [ع] مالی ، ذخیره‌یی-آغیر بهایه چیقمسنه انتظاراً - صاتمیوب صاقلامق : ارباب احتکار. کار مکروه احتکار.. « ایلـین احتکار کار ایتمز - طالب کار احتکار ایتمز »

اِحْتِکاراً [ع] احتکار صورتیله : النده بولنان ذخائری احتکاراً صاتمامقده‌در .

اِحْتِلاق [ع] تراش ایتمك ،ایدلمك: احتلاق ذقن عادات فرنکانه‌دندر . احتلاق‌شارب خنده‌یی جالبدر.

اِحْتِلام [ع] دوش آزمه‌ ، اویقوده صواقتضا ایتمه § بالغ اوله‌سن بلوغه ایرمه .

اِحْتِماء [ع] خسته‌نك مضر اولان مأکولات‌ومشروباتدن پرهیز ایتمسی : احتماك نافع بردوا عد اولنه‌بیلیر.

اِحْتِمال [ع] یوکلنمك ، چکمك : احتمال اذاده حمالانه حرکت ایدییور . بو معناده (تَحَمُّل) دها زیاده قوللانیلیر § امکانده ، ممکن اولش، امکان ، ممکنلك: احتمال غالب . احتمال بعید . «تنظیرینك اولماز احتمالی - غالب» بوکا هیچ بر وقت احتمال ویرلمز. احتمال‌که = ممکندرکه ، اوله‌بیلیرکه : احتمال که مقصدی آکلایه‌مامشدر . (احتمالدرکه) قوللانلمالی § شمول، ایکی ویا برقاچ شیئه عائد اوله‌بیلش : احتماللی تعبیرات ایله ستر مقصد ایدییور .

اِحْتِمالات [ع] اوله‌بیله‌جك، اولمسی ممکن اولان جهتلر: احتمالات قریبه. اغلب احتمالات .

اِحْتِواء [ع] جمع و شمول ، ایچنه آلمق : او کتابك احتوا

ایتدیکی حقایق انکار اولنور شیلردن دکلدر . (مکارم احتواء معالی احتوا) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرده قوللانلمامل‍ی .

اِحْتِیاج [ع] محتاجلق:احتیاجی وار. احتیاجی یوق.شدت‌احتیاج. احتیاج شدید ایله محتاجدر. احتیاج مس ایتدی . «ایلمم برجان ایچون جانانه‌عرض احتیاج - عزت ملا » « آنچه شیران راکند روبه مزاج - احتیاجست احتیاجست احتیاج - لا » (لزوم) ایله اولدیغی کبی (افتقار) ایله‌ده بینلرنده فرق واردر. مثلا (آکا نه احتیاج وار؟) مقامنده (آکا نه افتقار وار؟) دینلمز.

اِحْتِیاجات [ع] احتیاجلر ، محتاج اولنان شیلر: احتیاجات مبرمه. احتیاجات ضروریه. احتیاجات اهالی. تسویهٔ احتیاجات .

اِحْتِیاط [ع] بصیرت اوزره ، ایلریسنی کوزه‌ده‌رك طاورانمق: « احتیاط ایله‌که بعضاده اولور - رهنما ظن اولنان شی رهزن »

اِحْتِیاطاً [ع] احتیاط صورتیله،لازم اولور دیه : احتیاطاً یاننه چوقجه پاره آلمش ایدی .

اِحْتِیاطی [ع ف] احتیاطه منسوب : امر احتیاطی . تدبیر احتیاطی . تدابیر احتیاطیه . عساکر احتیاطیه .

اِحْتِیال [ع] حیله ایدش. معناسنده اکثریا مهارت تصور اولنور .

اِحْتِیالات [ع] احتیاللر .

اِحْجاج [ع] حج ایچون بدل کوندرمك ، کوندرلمك : ملحادن بر ذاتی احجاج ایتدی. بو رجل صالحك احجاجی مناسبدر.

اِحْداث [ع] یکیدن پیدا ایتمك ، ایدلمك .

اِحْدی [ع] (اَحَد)ك مؤنثی. بر. آز قوللانیلیر. یالکز قوللانلماز . اِحْدَی الْحُسْنَیَیْن = غازیلك ایله شهیدلکدن بری. اِحْدَی الْاَحَد = پك شدتلی ، پك قورقونج حادثه ، بلیه . اَلْیَأْس اِحْدَی الرّاحَتَیْن = مأیوسیت ایکی راحتك بریدر.

اِحْراب [ع] جنك قیزشدرمق ، قیزشدیرلق: احراب حرب ایچون بر قاچ ال تفنك آتدیلر . حربك احرابی پیشدارلره عائد بر وظیفه‌در .

اِحْراز [ع] آلمق. آلنمق، قازانمق، قازانلمق: رتبه احرازایتدی. رتبه‌نك احرازی . احراز اجر. احراز مثوبات. احراز مراتب. احراز درجات. مادیاتده آز قوللانیلیر: احراز غنائم.

اِحْراق [ع] یاقمق ، یاقلمق. (آتشه یاقمق، آتشده یاقمق) مقامنده (احراق بالنار) ترکیبی قوللانیلیر. (آتش یاقمق) موقعنده(احراق نار،احراق آتش) دینلمز .

اِحْراقاً [ع] احراق صورتیله : بو ناپارنك باربنه‌ماسی ایچون (مسقوه) احراقاً تخریب ایدلدی .

اِحْرام [ع] حاجیلرك ، معتمرلرك معین وقت وموقعده بوروندکلری ثوب مخصوص : احرامه کیردی . احرامدن چیقدی § یوکدن یاپیلیر برنوع اوزون خاولو اورتو ، یاپغی : « بردرخت آلتنه فرش ایلیه‌یم بر احرام - ندیم »

إحساس [ع] حس ایتدرمك ، ایتدیرلمك ؛ درونی اوله‌رق طویورمق . طویورلمق : حسیات پدرانه‌می درت یاشنده برچوجغه نصل احساس ایده‌بیلیرم ؟ کوکلمده رفقایه احساسی غیر قابل برحال پیدا اولدی . بوکلمه‌نك بو یولده استعمالنه لسانمزك احتیاجی واردر . عربیده اولدیغی کبی قوللانیله‌جق اولور ـ سه مثلا (احساس ایتدم) (حس ایتدم) دیمك اولور . (حس) لفظی وارایکن (احساس) لك بوصورتده استعمالنه لزوم یوقدر . تصرفمزه‌دیلکنی تضعیف ایتمکدن عبارتدر .

إحساسات [ـ] احساسلر : احساسات دیندارانه . پادشاهمزك خلیفهٔ رسول الله اولدیغنی تذکار وتکرارایله برچوق احساسات مؤثره‌ده بولندم .

إحسان [ع] بخشش ، عطیه اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : کوزل برکتاب احسان ایتدی . کتابك احسانی § بخشش ، عطیه : احسان شاهانه اوله‌رق بیرام باشنده عموم پطریقخانه‌لره بیکر لیرا توزیع اولندی § ایلك ، حسن عمل ، (اسائت) لك ضدی . (ان احسنتم احسنتم لانفسکم وان اسأتم فلها = احسان ایدرسه‌کزده ، اسائت ایدرسه‌کزده نفسلرکزه ایتمش اولورسکز § حسن معامله ، مروت : احسان بیورکز ، عربیده اولدیغی کبی (ایی ، کوزل یاپمق ویا بیلمك) معناسنده قوللانلماز .

إحساناً [ع] احسان صورتیله : بو کتابلری احساناً طلبه‌یه کوندردیلر .

إحسانات [ع] احسانلر : بودخی قرین الهامات اولان احسانات شاهانه جمله‌سندندر .

إحسانديدگان [ف] (احسان‌دیده) نك جمعی : « وار بری طولدیسه مدحکله جهان ـ منقبت خوانکدر احساندیدکان »

إحسانديده [ف] احسان کورمش ، مظهر احسان اولمش : کوزلرمز هرلوحه‌ده بونجه بدایع کوسترمکده اولان قدرت فاطره‌نك احساندیده‌سیدر .

إحصاء [ع] صایمق ، صایلمق : « احصای ثنایه یتمه قدرت ـ فوت ایتمز ایدی شه رسالت ـ وصاف » نعم خدا قابل احصا دکلدر . وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها = اللهك نعمتلرینی صایه‌جق اولسه‌کز صایه‌مازسکز . (عدو احصا) تعبیری غلطدر . (احصا) ایله (عد) و (تعداد) بیننده فرق واردر . (عد) ه باق .

إحصاص [ع] حصه ویرمك . ویرلمك ؛ پای ایتمك ، ایدلمك : احصاص غنائم . حاصلاتك احصاصی . عربیده اولدیغی کبی (عزل) معناسنده قوللانلماز .

إحصان [ع] قلعه کبی متین ومحفوظ قیلمق ، قیلنمق : احصان مواقع . مواقع عسکریه‌نك احصانی § نامحرمدن صاقلامق ، صاقلانلمق : احصان زوجه زوجك وظیفه‌سیدر . زوجه‌نك احصانی .

إحضار [ع] حاضر ایتمك ، ایدلمك ؛ حضوره کتیرمك ، کتیرلمك . اشیا واشخاصده قوللانیلیر : طعامی احضار ایتدیلر . طعامك احضاری . متهمی احضار

ایتدیلر . متهمك احضاری . احضار تذکره‌سی . احضاریه .

إحقاق [ع] شرع وقانونه توفیقاً حقی یرینه کتیرمك ، حق یرینه کتیرلمك . (حق) لفظیله قوللانیلیر : احقاق حق ایتدی . حقك احقاقی . (حقلی اولمق) معناسنده قوللانلماز ، فقط (محق) لفظی بومعنایه کان (احقاق) دن مشتق اولمق اوزره قوللانیلیر .

إحكام [ع] متین قیلمق ، قیلنمق ؛ قوت ویرمك ، ویرلمك : ارادهٔ سنیهٔ حضرت شهریار انام احکام شرعیه‌یی احکام ایلدی . احکام قانونیه‌نك احکامی . (تحکیم) ایله بینلرنده فرق واردر . (احکام) اکثریا معنویاتده ، (تحکیم) اکثریا مادیاتده قوللانیلیر .

إحلاء [ع] طاتلیلاشدرمق ، طاتلیلاشدیرلمق : سودی شکرله قارشدیره‌رق احلا ایلدی . سودك شکر ضمیله احلاسی .

إحمرار [ع] قیزارمق : « احمرار شفق دکل کورینن ـ روی دوران قیزاردی شرمندن » « لطف تشکله غالبا ـ ایلدی بجنه اجترا ـ اولدی بویولسز ادعا ـ باعث احمرار کل »

إحن [ع] (احنت) لك جمعی . آز قوللانیلیر : احن ومحن .

إحنت [ع] غضب ، اوفکه . آز قوللانیلیر : احنت ومحنت .

إحناء [ع] شدتلی کین ، دوه کینی .

إحيا [ع] دیرلتمك ، دیرلدلمك : حضرت عیسی موتایی احیا ایدردی . امواتك احیاسی § تازه حیات ویررجه‌سنه ایلك ، لطف ایتمك ایدلمك : « بنی شاد ایلدك احیا ایتدك ـ اولدیلر کیتدیلر اما حساد ـ باقی » « عفو ایدوب قلبمی احیا ایله ـ بکا لطفکله تجلا ایله ـ خاقانی » مکارمك اعلاسی خسته کوکللرك احیاسیدر § رضاءً لله وجوده کتیرمك ، کتیرلمك : برکتبخانه احیا ایلدی . کتبخانه‌نك احیاسی . احیای لیل ، احیای لیال ، احیای لیالی = کیجه‌یی ، کیجه‌لری عبادتله کچیرش . احیای لیلهٔ قدر . احیای شب قدر . (احیا اولمق) ماده‌سی عامیانه صاییلیر .

إحياكرده [ف] احیا ایدلمش ، رضاءً لله وجوده کتیرلمش : بو چشمه فلانك احیا کرده‌سیدر § تازه حیات ویررجه‌سنه ایلك ، لطف ایدلمش : بو آدم فلانك احیا کرده‌سیدر . بومعناده آز قوللانیلیر .

إخافه [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : چوجقلری اخافه ایتمه‌ملی . اشرارك اخافه‌سی لازمدر . (تخویف) ایله بینلرنده فرق واردر . (تخویف) شدتلی عد اولنور .

إخبار [ع] خبر ویرمك ، ویرلمك : کیفیتی اخبار ایتدیلر . کیفیتك اخباری .

إخباري [ع ف] خبره متعلق : کلام اخباری . (افندی شاعردر) برجملهٔ اخباریه‌در .

إخباريات [ع] خبره متعلق جمله‌لر : (افندی منشیدر) جمله‌سی اخباریاتدندر .

إختبار [ع] یوقلامق ، یوقلانمق ؛ دنه‌مك ، دنمك . اشخاصده قوللانیلیر : اختیاری اختبار ایتدیلر .

اختیارك اختباری . (تجرِبه) ایله بینلرنده فرق واردر . (تجربه) اشیاده‌ده قوللانیلیر .

اِخْتِتام [ع] بیتمه، ختام بوله .

اِخْتِداع [ع] حیله‌کارلق ، دوباره‌جیلك : اختیاراختداع ایله دفع صداع ایلدی .

اِخْتِراع [ع] مثلی کورلمه‌مش برشی وجوده کتیرمك، کتیرلمك: فن عروضی امام خلیل اختراع ایتدی . باُونك اختراعی . (ایجاد) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (اختراع) حق آهبده قوللانلمدیغی حالده (ایجاد) قوللانیلیر. (ایجاد کائنات) دینیلیر . (اختراع کائنات) دینلمز .

اِخْتِراعات [ع] اختراعلر ، اختراع اولنان شیلر : اختراعات عصریه . اختراعات عصر اخیر .

اِخْتِراعی [ع ف] اختراعه منسوب ، اختراع صورتیله وجوده کتیرلمش : بوفقره‌یی ایشتمه‌مش ایدم ، اختراعی اوملی . فقرات اختراعیه دها زیاده رغبت قازانیر .

اِخْتِراعیّات [ع] اختراعی اولان شیلر: اوشاعر یکانه‌نك اشعارنده برطاقم اختراعیاته تصادف اولنور.

اِخْتِصار [ع] قیصالتمق، قیصالدلق. اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر : اختصار کلام . افاده‌می اختصار ایده‌یم . مکتوبك اختصاری لازم کلیور. (ایجاز) ایله بینلرنده‌کی فرق (ایجاز) ك فن بلاغت تعبیراتندن اولمسیدر. (اختصار) دها زیاده قوللانیلیر . علی طریق الاختصار = اختصار یولنده ، قیصه کسمك صورتیله .

اِخْتِصاراً [ع] اختصار صورتیله : اختصاراً افادهٔ حال ایلدی .

اِخْتِصاص [ع] مخصوص ، خاصة منتسب اولق : فضولی اشعار عاشقانه‌یه اختصاص ایتمش کبیدر. درکاه مولانایه اختصاص ایده‌لی سوزمدن دونمدم § انتساب مخصوص ، انتساب کلی : بو آدمك او ذاته اختصاصی واردر.

اِخْتِصاصیّون [ع] برعلمی ، برفنی ، بر صنعتی صورت مخصوصه‌ده اوکره‌نوب کسب مهارت ایدنلر : فن طبده اختصاصیوندن اولمامق جهتیله بوبابده درمیان ایتدیکی ملاحظات پك ناقص کورندی .

اِخْتِصام [ع] خصومت ایدشمك : التزام اختصام مکابره‌یی ایهام ایدر. (مخاصمه) دها زیاده قوللانیلیر.

اِخْتِضاب [ع] بویانمق ، رنکلنمك: حنا ایله اختضاب ایتمك .

اِخْتِضاع [ع] تواضع ، سرفرو ایتمك. (خضوع) زیاده قوللانیلیر.

اِخْتِطاب [ع] نکاح ایله ایستمك ، ایستنلمك : فلانك کریمه‌سنی اختطاب ایتدی . برقیزك اختطابی .

اِخْتِطاط [ع] صینیر چکمك ، چکلمك ؛ حدود ایچنه آلمق ، آلنمق : اختطاط اراضی . عرصه‌نك اختطاطی § چهره‌ده چیزکیلر پیدا اولمق : اختطاط جبهه اکثریت اوزره ازدیاد سنه‌یه دلالت ایدر § صاقال چیقمغه باشلامق . نوخط اولمق : اختطاط مرده . اختطاط ساده‌رویان .

اِخْتِطاف [ع] قاپمق ، قاپلمق : اختطاف حوادث ایچون هرطرف طولاشیر . حوادثك اختطافی § قاماشدرمق : برق پرتو نثار اختطاف ابصار ایتمکده ایدی . بومعناده (خَطف) دخی قوللانیلیر .

اِخْتِفاء [ع] صاقلانمق ، کیزلنمك : اختفای حشرات. اختفای هوام

اِخْتِلاج [ع] سکیرمك : اختلاج عین = کوز سکیرمك .

اِخْتِلاجات [ع] اختلاجلر : اختلاجاتدن احکام چیقارمق ایستینلر پك‌ده اصابت ایده‌مزلر .

اِخْتِلاس [ع] قاپمق ، قاپلمق : اختلاس وقت = مشاغل آره‌سنده وقت بولمق : اختلاس وقت ایتدکجه عریضه تقدیمنده قصور ایتمیورم.

اِخْتِلاسات [ع] اختلاسلر .

اِخْتِلاسکار [ف] اختلاس ایدیجی ، ایدن ، اختلاسجی .

اِخْتِلاسکارانه [ف] اختلاسکاره یاقیشه‌جق صورتده : دسائس اختلاسکارانه .

اِخْتِلاط [ع] قارشمق ، قاریشوب کورشمك ، صیق صیق کورشمك، دوشوب قالقمق : نادانلر ایله اختلاط مغایر حکمت احتیاطدر . (مخالطت) و یا (مخالطه) دخی بومقامده قوللانیله‌بیلیر . عربیده اولدیغی کبی (امتزاج) (اختلاط) مقامنده قوللانلماز .

اِخْتِلاف [ع] بربرینه اویمامق ، اویوشمامق ، بر حالده طورمامق . (تخالف) ایله بینلرنده فرق واردر. (مخالفت)ك استعمالی هیچ برینه اویماز. (تخالف) ایسه بتون بتون باشقه‌در.

اِخْتِلافات [ع] اختلافلر : اختلافات هوا ، هوائیه .

اِخْتِلاق [ع] یالان پیدا ایتمك، ایدلمك، اویدرمق ، اویدیرلمق: اختلاق اکاذیب تهمتیله طوتیلوب تأدیب اولندی. برطاقم اراجیفك اختلاقی .

اِخْتِلاقاً [ع] اختلاق صورتیله : بو یالانی اختلاقاً سویلدی .

اِخْتِلاقیّات [ع] اویدرمه صورتیله سویلنیلن یالانلر : اختلاقیات شعرا. اختلاقیات حکایه نویسان.

اِخْتِمار [ع] مایه‌لنمك، اوزلنمك، خمیر اولمق : اختمار عجین . اختمار طین § شراب اوله‌جق مایع قاینایوب کمالنی بولمق : اختمار شیره § باشنه اورتو اورتنمك، چاره بورنمك ، یاشمالانمق : اختمار نسوان. اختمار زنان. اختمار مخدّرات. بو معنالرك اوچنده ده (اختمار ایتمك) ماده‌سی قوللانیلیر.

اِخْتِناق [ع] نفس آله‌مامق، بوغلمق: اختناق امعا. اختناق رحم .

اِخْتِیار [ع] سچمك، سچلمك، سچوب آلمق، سچیلوب آلنمق . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : اختیار سکوت. اختیار سفر . اختیار غربت . « اختیار ایت آنی کیم رعنادر سنبلزاده» (اِنتخاب) ایله بینلرنده فرق واردر § اراده: اختیاری الندن کیتدی. اختیاری النده دکل. «برجذبه‌ده آلدی اختیارم — حیرانی‌یم اقتدار عشقك» بی اختیار = کندنده اولمیه‌رق، سوق طبیعته مغلوب اوله‌رق، ناچار: بیرداغندار بی اختیار آغلامغه باشلادی § ضروری، سوق طبیعتله اولان : « آب چشم کریهٔ بی اختیارم سویلسون — ذنبی» بومقامده (بی اراده) قوللانلماز § یاشلی ، پیر : اختیاردر . اختیار اولدی . (مختار ، منتخب) معناسندن منقولدر . مذکری،

مؤثی مساویدر . (اختیاره قادین) دینلمه‌لی . اختیارلادی = قوجالدی . نظمده توریه طریقیله ایراد اولندیغی چوقدر : «نوجوانم ! بیک یاشا یحیایی ایتدک اختیار - شیخ الاسلام یحیی» «پیرانه نصیحت ایده‌لرده - بن نرده‌یم ؟ اختیار نرده ؟ »

اِخْتِیارات [ع] مختار اولان اوقات وافعال . اکثریا تقویملرده (الاختیارات) صورتنده قوللانیلیر .

اِخْتِیاری [ع ف] ایسته‌مک صورتیله ، صرف اراده ایله اولان : فعل اختیاری . افعال اختیاریه . حرکات اختیاریه .

اِخْتِیارِیّات [ع] اختیار ایله ، صرف اراده ایله یاپیلان شیلر : صاییقلامق اختیاریات مقوله‌سندن دکلدر .

اِخْجال [ع] اوتاندرمق ، اوتاندیرلمق : (تخجیل) زیاده قوللانیلیر .

اِخْراب [ع] خراب ایتمک ، ایدلمك : ابنیه‌نك اخرابی . (تخریب) زیاده قوللانیلیر .

اِخْراج [ع] طیشاری چیقارمق ، چیقارلمق : کتبدن اخراج ایتدیلر . مملکتدن ذخیره اخراجی . سوددن یاغ اخراجی . اخراج میت = اولویی قبرندن چیقارمق .

اِخْصاء [ع] یالکز برعلم ، برفن ، برصنعت اوکرنمك : تعلمده اختیار اخصاء کسه کوره اولی صایلماز .

اِخْصائِیّون [ع] (اِخْصاصِیّون) دیاق

اِخْطاء [ع] یاکلتمق ، یاکلدلمق ؛ خطایه دوشورمك ، دوشو-

رلمك : معلومات اعطا ایده‌یم دیرکن سامعینی اخطا ایتمش اولدی § یاکلمق ، خطا ایتمك . (یاکلماز ، خطا ایتمز) دیمك اولان (لایُخْطی) بوندن مشتقدر . فی الاصل (لایخطیٔ) اولدیغی حالده همزه تلیین ایدلمشدر : (لایَخْطی) تلفظی غلطدر .

اِخْطار [ع] خاطره کتیرمك ، کتیرلمك : کیفیتی کندیسنه اخطار ایتدم . کیفیتك اخطاری . اخطار خالصانه .

اِخْطارات [ع] اخطارلر ، خاطره کتیرشلر : اخطارات خیرخواهانه . اخطارات بی غرضانه .

اِخْفاء [ع] صاقلامق ، صاقلانلمق ؛ کیزله‌مك ، کیزله‌نلمك .

اِخْلاء [ع] خالی قیلمق ، قیلنمق ، بوشالتمق ، بوشالدلمق . اخلای اوانی . اخلای حجرات . اخلای سبیل = محبوسك ، موقوفك یولنی آچیق ایتمك ، کیتمسنه اذن ویرمك . (تخلیه) دها زیاده قوللانیلیر .

اِخْلاص [ع] صفوت قلب ، طوغریلق ، ریاسزلق ، بی غرضانه محبت : کمال اخلاص . اخلاص تام . عرض اخلاص . «حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درکاه بر - برنفس توحیدن آیرلدم الله بر » یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . سورهٔ اخلاص = (قل هو الله احد) سورهٔ شریفه‌سی . وجه تسمیه مدار تنزیه باری اولمسیدر ، چونکه عربیده (اخلاص) خالص قیلمق معناسنده‌ده قوللانیلیر .

اِخْلاص پَرْوَرْ [ف] اخلاصی التزام ایدجی ، ایدن : قلب

اخلاص پرور . بندهٔ اخلاص پرور .

اِخْلاص پَرْوَرانَه [ف] اخلاص پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده : عبودیت اخلاص پرورانه . ثبات اخلاص پرورانه .

اِخْلاص پَرْوَری [ف] اخلاص پرورلك : فضیلت اخلاص پروری . بو حرکتکز مغایر اخلاص پروریدر § اخلاص پروره منسوب .

اِخْلاصْمَنْد [ف] اخلاصلی ، اخلاص ایله متصف : دل اخلاصمند . عبد اخلاصمند .

اِخْلاصْمَنْدانَه [ف] اخلاصمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مکاتبات اخلاصمندانه .

اِخْلاصْمَنْدی [ف] اخلاصمندلك : وظیفهٔ اخلاصمندی بویله‌می ایفا اولنور ؟ § اخلاصمنده منسوب .

اِخْلال [ع] خلل ویرمك ، ویرلمك ؛ سقطلامق ، سقط ایدلمك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : (تعقید) فصاحتی اخلال ایدر . فصاحتك اخلالی .

اِخْماد [ع] آتشك آلوینی باصدرمق ، آلو باصدیرلمق : اخماد لهب . شعله‌نك اخمادی .

اِخْوان [ع] و

اِخْوَه [ع] (اَخ) ك جمعی . قارداشلر § دوستلر ، آره‌لرنده محبت اولان ذوات ، رفقا ، اصدقا : اخوان بیننده بویله شیلر اولملیمی ؟ (اَحْباب) و (اَحِبّا) دن قوتلی مد اولنور § بر طریقه منتسب اولان ذوات : اسرار دده شیخ غالبك اخوانندن ایدی . (اخوه) آز قوللانیلیر . (اخوان) عربیده اولدیغی کبی همزه‌نك ضمیله‌ده قوللانلماز .

اِدارَه [ع] دوندرمك ، دوندیرلمك § ایشی قوللانش ، بجرش : هر مأموریتنده حسن اداره‌یه موفق اولدی § بر مدیرك عهده‌سنده‌کی وظیفه § بر اداره‌یه مخصوص بنا : رژی اداره‌سی § تعیشی یولنه قویش : بو معاش آنی اداره ایتمز . بو معاش ایله اداره ایده‌مز § مدار تعیش : اداره‌سزلکندن شکایت ایدیور § قاعدهٔ تصرفه رعایت ، عدم اسراف : وارداتنی اداره ایله قوللانیور § ضبط وربط ، حسن تنسیق : ادارهٔ ملك . ادارهٔ مملکت . ادارهٔ دولت .

اِدارَه خانَه [ف] غزته وسائره‌نك اداره‌سنه مخصوص بنا .

اِدالَه [ع] متداول ایتمك ، ایدلمك ؛ تداوله چیقارمق ، چیقارلق : ادالهٔ مسکوکات جدیده . قوائم نقدیه‌نك اداله‌سی .

اِدام [ع] اتمك قاتیغی : فلان بلاادام اکل خبز ایله محافظهٔ حیات ایدردی . نِعْمَ الْاِدامُ الْخَلّ = سرکه نه کوزل قاتیقدر !

اِدامَت [ع] و

اِدامَه [ع] دوام‌لی ایتمك ، ایدلمك ؛ دائم قیلمق ، قیلنمق : ادامهٔ شرف خاندان . شان خاندانك ادامه‌سی . (ابقا) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (ابقای نام) دینیلیر . (ادامهٔ نام) دینلمز . (ادامت) نظمده قوللانیله‌بیلیر . اَدامَ اللّٰه = الله دائم ایلسون ! «دوام عمری مدار حیات عالمدر - جهانیان بر آغیزدن دیبور : ادام الله ! »

اِدانَه [ع] اودنج ویرمك ، ویرلمك : شوقدر غروش ادانه ایتدی .

برمباغك ادانه‌سی . ادانهٔ = اودونج اوله‌رق .

اِدبار [ع] دنیانك انساندن یوز چویرشی ، طالعك مساعده‌سزلکی ، بختسزلق .

اِذخار [ع] اذلال ، تحقیر .

اِدِّخار [ع] بیریکدرمك ، بریکدیرمك ؛ طوپلایوب صاقلامق ، طوپلانیلوب صاقلانلمق : خیلی نقود ادخار ایتمش ایدی . اموالك ادخاری . کلمه‌نك (ذخیره) دن مأخوذ اولمسی (ادخار ذخائر) تعبیرینك استعماله قطعاً مانع اوله‌ماز . تخفیف ایله غلطدر .

اِدخال [ع] صوقمق ، کیردرمك ، کیردیرلمك ؛ داخل قیلمق ، قیلنمق : خارجدن کتیردیکی امتعه‌یی شهره ادخال ایلدی . امتعه‌نك شهره ادخالی . اوغلنی سلك عسکری‌یه ادخال ایلدی . فلانك کتابت مسلکنه ادخالی § اوزرینه ، اولنه کتیرمك ، کتیرلمك : (نموذج) لفظنی بعض علما — همزه ادخالیله — (انموذج) صورتنده قوللاندیلر . همزه‌نك ادخالی .

اِدخالات [ع] ادخاللر ، بر مملکته خارجدن کتیریلن اموال وامتعه ، (اِخراجات) ك ضدی : ازمیرك ادخالات واخراجاتی .

اِدِّخال [ع] کیرمك . (دُخول) زیاده قوللانیلیر .

اِدخان [ع] و

اِدِّخان [ع] توتمك : ادخان آتش . ادخان نار . ادخان بقیهٔ حریق ادخان حمیم . ادخان ارض .

اِدراء [ع] بیلدرمك ، بیلدیرلمك . آز قوللانیلیر . « وما ادراك ماالذوق السایم ؟ » = ذوق سلیمك نه‌دن عبارت اولدیغنی سکا هانکی شی بیلدردی ؟

اِدراج [ع] ایچریسنه قویمق ، قونلمق : فلان مسئله‌یی یازدیغی رساله‌یه اولدن ادراج ایتمش ایسه‌ده صکره‌دن اخراج ایلمشدر . مسئله‌نك رساله‌یه ادراجی . (دَرج) دها زیاده قوللانیلیر . (تَدریج) ك صورت استعمالی باشقه‌در .

اِدرار [ع] آقتمق . ادرار ویریجی معناسنده قوللانیلان (مدِر) بوندن مشتقدر § بول § وظیفه ، تعیین ، کلیر معناسنده استعمالی مهجوردر .

اِدراك [ع] آکلامق ، آکلاشلمق : مخلوق حقیقت خالقی ادراك ایده‌مز . حقیقت الٰهیه‌نك ادراکی مستحیلدر § یتشمك ، ایرشمك : ادراك ایتدیکمز عصر جلیلك ملکمزده میدانه کتیردیکی بدایعك هر بری پادشاهمزك معالی پرورلکنی اثبات ایدر برکواه عادلدر . ادراکیله مفتخر اولدیغمز = یتشمکله مفتخر اولدیغمز . بو معناده مفعول به ایله قوللانلمامق ، مثلا (بو عصر معرفته ادراك ایدنلر بختیاردر) دینیلوب (بو عصر معرفتی ادراك ایدنلر بختیاردر) دینلمه‌مك اولادر § وقتی کاوب کمالنی بولمق : محصولات ادراك ایتدی . مزروعاتك ادراکی زراعی ممنون ایدر § آکلایش ، وارش : اصحاب ادراك بورالرینی اعتراف ایلر . نقصان ادراك . بی ادراك . ادراکسز . ادراکسزلك . « بخش ایلدی اهل عجزه ادراك — فحوای شریف ماعرفناك — غالب »

اِدراکات [ع] آکلایشلر : ادراکات بشر ، بشریه . انسان جزئیات قبیلندن اولان ادراکاتنه مغرور اولمامالی .

اِدِّعاء [ع] حقلی حقسز بر حکمده آیاق دیره‌مك : منشی اولدیغنی ادعا ایدییور . شاعرلك ادعاسنده بولنیور . § عناد : بویله ادعاجی آدم کورمدم .

اِدِّعائی [ع ف] ادعایه منسوب ، دلیلسز ، حکم عندی ایله نفعینك « عقل کل دیوانهٔ حسن بیانمدر بنم » سوزی ادعائیدر .

اِدِّعائیات [ع] ادعائی شیلر ، دلیلسز دعوالر : اکثر فخریات ادعائیات مقوله‌سندندر .

اِدغام [ع] کلمات عربیه‌ده متجانس ویا متقارب اولان ایکی حرفدن برنجیسنك ایکنجیسنه ادراجی . برنجیسنه (مُدغَم) ، ایکنجیسنه (مدغم فیه) دینیلیر .

اِدلال [ع] نازلانمق ؛ شوخلق ، عشوه‌بازلق ایتمك : ادلال صاحبهٔ جماله یاقیشیر § ناز ایتمکده ایلری کیتمك . اَدَلَّ فامَلَّ = نازی حددن آشیردی ، اوصاندردی . (چوق ناز عاشق اوصاندیرر) معادلیدر .

اِدماج [ع] درج . ادخال : کتابدن مکرراتك اخراجیله آنلرك یرینه مسائل مفیده ادماجی لازم کلیر .

اِدمان [ع] مداومت : ادمان شراب برخانمانی خراب ایده‌بیلیر § مداومتله ملکه حاصل ایتمکه چالشمق . اکثریا مادیاتده قوللانیلیر : کونده ایکی ساعت یول یوریمکه ادمان ایدییور § مداومتله حاصل ایدیلن ملکه : ادمانلی پهلوان . بو یولده ادمانی وار . ادمان پیدا ایتمش . ادمان بدن = جیمناستیق ، ژیمناستیق .

اِدهاش [ع] دهشته دوشورمك ، دوشورلمك ؛ دهشت ویرمك ، ویرلمك : سحائب صاعقه پاش سکنهٔ شهری ادهاش ایلدی . اطفالك ادهاشی موافق حکمت دکلدر . بو معناده (تَدهیش) دخی قوللانیلیر .

اِدِّهان [ع] کوزل قوقولو یاغ سورنمك : حاجی خوش نهاد ادهانی اعتیاد ایتمش ایدی .

اِذابَه [ع] اریتمك ، اریدلمك : معدنیاتی اذابه ایده‌رك بر طاقم اوانی وجوده کتیررلردی . معدنیاتك اذابه‌سی § اریدرجه‌سنه اضطراب ویرمك ، ویرلمك : کان وفاطن اولنان او کوزلك آتش حسرتی نیجه قلبی اذابه ایتمشدر . قلب عاشقك اذابه‌سی .

اِذاعَت ، اِذاعَه [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك : اذاعهٔ اسرار . مکتوماتك اذاعه‌سی § صوت بلند ایله اشاعه ، اعلان : اذاعهٔ وقت صلات . (اِذاعَت) نظمده قوللانیله‌بیلیر .

اِذاقَه [ع] طاتدرمق ، طاتدیرلمق : « برجوش قیلدی کوکلمی بر ذوق معنوی — کوثر اذاقه ایلدی کویا علی بکا » کوثرك اذاقه‌سی .

اِذعان [ع] آکلایش ، حس ایدش ، مؤدبلك ؛ حرکات ادیبانه التزامی : اذعانلی بر آدم . نقصان اذعان . « واهب الادراك مزداد الیمون اذعانکی » بی اذعان = اذعانسز . (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی نادردر .

إِذْكار [ع] یاد ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، آكدرمق ، آكدیرلمق : براقدیغی آثار نامنی اذكار ایتمكده‌در. نامك اذكاری . بو معناده (تَذْكیر) دخی قوللانیلیر .

إِذْلال [ع] ذلیل قیلمق ، قیلنمق : رب ذوالجلال متكبرینی اذلال ایدر . متكبرینك اذلالی .

إِذْن [ع] دستور : اذن ایستدی . اذن ویردی . اذن آلدی . اذنكز وارمی ؟ اذنكز اولورمی ؟ اذنی وار . اذنی یوق . اذنسز . بلا اذن = اذنسز اولەرق : بلا اذن مكتبدن كیتمش . باذن‌الله = اللهك اذنیله : باذن‌الله شفایاب اولدی . با اذن شرعی = طرف شرعدن ویریلن اذن ایله : با اذن شرعی حلول رمضان اعلان اولندی . اذننامه = عقد نكاح ایچون طرف شرعدن ویریلن كاغد. (اذننامه) مقامنده (رخصتنامه) ویا (اجازتنامه) دینلمز .

إِذْناب [ع] كناهكار اولمق ، كناه ایشلەمك . كناهكار معناسنده قوللانیلان (مُذْنِب) بوندن مشتقدر.

إِذْهاب [ع] كیدرمك ، كیدرلمك ، ازاله : اذهاب اوساخ . انّ الحَسَنات یُذْهِبْنَ السیئات = حسنات سیئاتی ازاله ایدر § آلتون سورمك ، سورلمك ، یالدیزلامق ، یالدیزلانلمق : اذهاب كتاب . بو معناده (تَذْهیب) زیاده قوللانیلیر.

إِرائه [ع] كوسترمك ، كوسترلمك : خطاسنی كندیسنه ارائه ایتدیلر. خطانك ارائه‌سی . (اَرِنی = بكا ذاتكی كوستر . حضرت موسانك طور سیناده جناب حقه عرض ایتدیكی نیاز رؤیت قرآن كریمده بو جملهٔ شریفه ایله كوسترلمشدر . ینه قرآن كریمده حكایه بیورلدیغی اوزره آكا (بنی سن دنیاده كوره‌مزسین) مألنده اولان (لَنْ تَرانی) جملهٔ جلیله‌سیله جواب ویرلمشدر .

إِراحَه [ع] آسوده قیلمق ، قیلنمق ؛ راحتلاندرمك ، راحتلندیرلمك : مشكلنی حل ایده‌رك فكرینی اراحه ایلدیلر. فكرك اراحه‌سی . اراحهٔ روح .

إِرادَه [ع] دیله‌مك : جناب حق كائناتك عدمدن وجوده كلمسنی اراده بیوردی . (شعر) لفظندن (كلام موزون) اراده‌سی اطلاقات عرفیه‌دندر. ارادهٔ كلیّه = اللهك اراده‌سی . ارادهٔ جزئیه = انسانك اراده‌سی : ارادهٔ جزئیه‌مزی دائما خیره صرف ایتملی‌یز . ارادهٔ سنیّه = امیرالمؤمنین پادشاهمزك امری . با ارادهٔ سنیّه = ارادهٔ سنیه ایله ، ذات علویت صفات حضرت خلافتپناهینك امر جلیلی ایله . ارادهٔ علیّه = صدراعظمك امری . با ارادهٔ علیّه = صدر اعظمك امریله . بعضاً (اِرادَتْ) صورتنده دخی قوللانیلیر : « ارباب عشقك الده دكادر ارادتی — نائلیٔ قدیم »

إِرادات [ع] اراده‌لر : ارادات الٓهیه . ارادات سنیه . ارادات شاهانه . ارادات علیه . صرف ارادات .

إِرادی [ع] اراده‌یه منسوب : ارتعاش ارادی . بكای ارادی . كریهٔ ارادی . حركت ارادیّه . حركات ارادیّه. بو مقامده (اِخْتیاری) دخی قوللانیله بیلیر. (ارادی) (قَسْری) نك ، (اختیاری) (اضطراری) نك ضدی عد اولنور.

إِرادِیّات [ع] ارادی اوله‌رق : انسان بعض ارادیاتی اوزرینه مسئول اوله‌بیلیر. كرك دنیایه كلمك ، كرك دنیادن كیتمك ارادیات مقوله‌سندن دكلدر.

إِراقَه [ع] دوكمك ، دوكلمك : « ایدر اراقهٔ دم حسرتكله چشمانم — ترحم ایت نیجه دمدر اسیر هجرانم » خون قربانك اراقه‌سی .

إِرْباء [ع] نمالاندیروب آرتیرمق ، نمالاندیریلوب آرتیرلمق : ارباء مال یتیم . بر مبلغك ارباسی . آز قوللانیلیر.

إِرْبَه [ع] زیركلك ، ذكا § حاجت § حیله . اولوالاربه = اصحاب حاجت ، حیله اربابی .

إِرْتاع [ع] اوتلاتمق ، اوتلادلمق : ارتاع حیوانات . اغنامك ارتاعی . (رَعی) زیاده قوللانیلیر.

إِرْتِباط [ع] باغلانش ، مناسبت ، تعلق : ارتباط قلب . هركسك طبعاً وطننه ارتباطی واردر. § عباره‌لرك بربرینی طوتمسی : بو جمله‌نك اوته‌كنه ارتباطی یوق .

إِرْتِباع [ع] بهار موسمنده بر یرده اقامت : « ارباب ارتباع ایله شنلاندی چاملیجه » .

إِرْتِتاج [ع] سوز سویلركن دیل طوتلمق : سعید بن جبیرك طلاقت لسانی باعث ارتتاج حجّاج اولمش ایدی

إِرْتِجاء [ع] اومه ، امید ایدش : ارتجای خلاص ایله اورایه التجا ایتمش ایدی . (رجا ایتمك) مقامنده (ارتجا ایتمك) استعمالی صوغق دوشر.

إِرْتِجاج [ع] چالقانمق : ارتجاج دریا. ارتجاج عمان .

إِرْتِجال [ع] سوزی دوشونمه‌دن ، حاضر جوابلق بولنده سویلیش ؛ بالبداهه سویلیش . اكثریا نظم حقنده قوللانیلیر : هرشاعر رجال ارتجالدن معدود اوله‌ماز .

إِرْتِجالاً [ع] ارتجال صورتیله ، طریقیله : ارتجالاً بربیت اوقودی .

إِرْتِجالِیّات [ع] ارتجال صورتیله ، طریقیله سویلنیلن سوزلر ، شعرلر : ارتجالیات عرب .

إِرْتِحاض [ع] رسوای اولمق : ارتحاض اصحاب اغراض.

إِرْتِحال [ع] دنیادن آخرته كوچمك ، وفات : مولانا جامی (ومن دخله كان آمنا) حروف شریفه‌سنك كوستردیكی (۸۹۸) تاریخنده ارتحال ایتمشدر . (ارتحال داربقا ، ارتحال دارنعیم) كبی صورتلرده دخی قوللانیلیر. مطلقا كوچمك معناسنده قوللانلماز اولمشدر . مثلا (استانبولدن چاملیجه‌یه ارتحال ایتدی) دینلمز .

إِرْتِخاص [ع] اوجوز عد ایتمك ، ایدلمك : ارتخاص متاع . متاعك ارتخاصی .

إِرْتِداء [ع] ردالانمق ، جاروشال كبی برشیئه بورنمك : ارتدای نسوان .

إِرْتِداد [ع] دین اسلامدن دونمك ، مرتد اولمق : عهد خلافت صدّیقده ارتداد ایدنلر تأدیب ایدلدی.

إِرْتِداع [ع] ممنوع اولان شیدن كری طورمق : « نوش صهبادن ارتداع ایدرز — بز بو صورتله انتفاع ایدرز »

إِرْتِداف [ع] آردینه دوشمك ، آردی صیره كیتمك : یولی

شاشيرمامق ايچون ، كچمكده اولان قافله يه ارتداف ايتدى .

اِرْتِزاقْ [ع] رزقلانمق ، رزق آلمق: ارتزاق ايچون تجمع ايدن فقرايه كولر يوز كوستردى .

اِرْتِساسْ [ع] شايع ، فاش اولمق: ارتساس اخبار . ارتساس اسرار .

اِرْتِسامْ [ع] رسمى چيقمق ، نقش اولمق : « صورتك آنده ارتسام ايده لى - لوح دل اولدى قبلة الاشواق »

اِرْتِشاءْ [ع] رشوت آلمق ، قبول رشوت .

اِرْتِشافْ [ع] امه رك آزار آزار ايچمك ، ايچلمك : ارتشاف سلاف . ارتشاف آب صاف .

اِرْتِضاءْ [ع] تقدير وانتخاب : ابن النجار شيخ رضا سائر بعض شعراى مشايخه نسبتله شايان ارتضا در . (مرتضى) بوندن مشتقدر .

اِرْتِضاعْ [ع] سود اممك : ارتضاع صبى . ارتضاع طفل نوزاد .

اِرْتِعاءْ [ع] اوتلامق : ارتعاى انعام . ارتعاى مواشى .

اِرْتِعابْ [ع] قورقمق : اصحاب ارتكاب عدالتك ظهوريله دوچار ارتعاب اولمش ايدى .

اِرْتِعادْ [ع] و

اِرْتِعاشْ [ع] تتره مك . (ارتعاش) زياده قوللانيلير : ارتعاش دست پير .

اِرْتِغابْ [ع] رغبت . آز قوللانيلير .

اِرْتِفادْ [ع] اكتساب . آز قوللانيلير .

اِرْتِفاعْ [ع] يوكسكه چيقمق ، يوكسلمك : شان كلامك ارتفاعى مقتضاى حاله مطابقتيله حاصل اولور — خطيب دمشق § يوكسكلك : اون مترو ارتفاعنده . شوقدر ارتفاعى وار § كونشك يوكسكلكى : ارتفاع آلمق § اورته دن قالقمق : ارتفاع نقيضين ، ارتفاع ضدين محالدر .

اِرْتِفاعاً [ع] ارتفاع جهتيله ، يوكسكلكجه : بوايكى ديوار بيننده ارتفاعاً فرق واردر .

اِرْتِقاءْ [ع] يوقارى چيقمق ، يوكسلمك مراتب عاليه يه ارتقا ايتدى . بومقامده (ترقّى) آز قوللانيلير § ايلريلمك ، ايلرى كيتمك ، حسن صورته كيرمك : « معرفت ، صنعت ارتقا ايديور » بومقامده (ترقى) زياده قوللانيلير .

اِرْتِقابْ [ع] بكله مك ، كوزتمك . (ترقب) زياده قوللانيلير . بونلر (انتظار) دن قوتلى عد اولنور .

اِرْتِقاشْ [ع] اثناى حربده عسكر بربرينه كيرمك ، قارمه قاريشيق اولمق : ارتقاش افواج اعدا مرمياتمزك درجهٔ تأثيرينى اِنبا ايلدى .

اِرْتِكابْ [ع] نامزا ، كوتو ايش ايشله مك ، ايشله نلمك : ارتكاب رذائل . رذائلك ارتكابى § بر مأمورك مأموريتنى سوء استعمال ايتمسى ، مرتكبلك : ارتكابى تحقق ايتديكندن حقنده مجازات قانونيه اجرا اولندى . عربيده اولديغى كبى (ركوب) معناسنده قوللانلماز .

اِرْتِهانْ [ع] رهن اوله رق آلمق ، آلنمق : ارتهان ايتمش اولديغى آلتون ساعتى اعاده ايلدى . ساعتك ارتهانى .

اِرْتِيابْ [ع] شبهه لنمك ، شبهه (ايتمك) ماده سيله آز قوللانيلير . بلا ارتياب ، بى ارتياب = شبهه سز .

اِرْثْ [ع] وارثك شرعاً آلديغى تركه ، ميراث .

اِرْثاً [ع] ميراث اوله رق : بوخانه فلانه ارثاً انتقال ايتمشدر § آنادن بابادن انتقال ايتمك صورتيله : ارثاً متورم ايدى .

اِرْثى [ع ف] ارثه منسوب : ملك ارثى . املاك ارثيه . اموال ارثيه . امراض ارثيه . علل ارثيه .

اِرْجاعْ [ع] كرى دوندرمك ، دونديرلمك : ارجاع نظر ايده رك عقبكيرلرك مقداريني كشف ايلدى . نظرك ارجاعى . ايشك مرجعنه ارجاعى . ارجاع ضمير . (اعاده) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا (اعادهٔ عافيت) دينيلير . (ارجاع زيارت ، ارجاع عافيت) دينلمز . (ارجاع) (اِستِرجاع) مقامنده قوللانلماز .

اِرْخاءْ [ع] كوشتمك ، كوشه دلمك : ارخاى عنان ايلدى . عنانك ارخاسى . ارخاى عمامه = انديشه سز ، امنيت ايچنده اولمق .

اِرْخاصْ [ع] اوجوزلاتمق ، اوجوزلادلمق : ارخاص اسعار . اسعارك ارخاصى . حوايج ضروريه دن اولان مأكولاتى ارخاص ايله خلقك دعاسنى آلدى .

اِرْدافْ [ع] آردى صيره يورتمك ، يوريدلمك ، آردى صيره ايراد ايتمك ، ايدلمك : لافى لافه ارداف ايدر برياوه كو ايدى . بر مصراعك دكرينه اردافى . (ترديف) دها زياده قوللانيلير .

اِرْدافاً [ع] ارداف صورتيله : عساكر نظاميه يه اردافاً كوكللولر دخى يوله چيقارلمش ايدى .

اِرْساءْ [ع] ثابت ، پايدار قيلمق ، قيلنمق . آز قوللانيلير . ارساى لنكر = دمير آتمق . ارساى سفينه = كمى يى دمير اوزرنده طوردرمق .

اِرْسالْ [ع] كوندرمك ، كوندرلمك . اشخاص واشياده قوللانيلير : آدم ، مكتوب ارسال ايتدى . آدمك ، مكتوبك ارسالى . ارسال مَثَل = برفكرى عامه نك معلوم ومسلمى اولان برفقره نك ايراديله تنوير ايتمك : ارسال لحيه = صاقال قويويرمك .

اِرْسالاتْ [ع] ارساللر ، كوندرشلر : ارسالات مأمورى .

اِرْشادْ [ع] طوغرى يول كوسترمك ، كوسترلمك : اصحاب ضلالى ارشاد ايلدى . طريق حقه ارشاد ايلدى . اصحاب ضلالك ارشادى . حق الهيده دخى قوللانيلير : اللهك ارشاد ايتمديكنى كيمسه ارشاد ايده من .

اِرْصانْ [ع] محكم قيلمق ، قيلنمق . (ترصين) زياده قوللانيلير .

اِرْضاءْ [ع] راضى ايتمك ، ايدلمك : اوقدر چالشدى ، ارضا ايده مدى . ارباب حقوقك ارضاسى . ارضاى طرفين . (ترضيه) باشقه يولده قوللانيلير .

اِرْضاعْ [ع] امزرمك ، امزيرلمك : زواللى مادرهم سرعتله

کیدیور ، هم قوجاغندهکی معصومی ارضاع ایدیوردی . معصومك ارضاعی .

اِرْغابْ [ع] رغبت ایتدرمك ، ایتدیرلمك . (ترغیب) زیاده قوللانیلیر .

اِرْغامْ [ع] یره سورتمك ، سورتلمك . اکثریا (انف، انوف) لفظلریله (بورنی یره سورتمك) تعبیرینه معادل اولهرق کمال تحقیر مقامنده ایراد اولنور : ارغام انف دشمن . ارغام انوف اعدا . (ترغیم) دهبومعناده قوللانیلیر.

اِرْفاهْ [ع] رفاه وراحته نائل قیلمق ، قیلنمق : ارفاه اهالی . تبعهنك ارفاهی . (ترفیه) زیاده قوللانیلیر.

اِرْقاقْ [ع] صاتین آلمق ویا اسیر ایتمك صورتیله قول ایدنمك ، ایدینلمك : ارقاق ممالیك . ارقاق جواری .

اِرْكابْ [ع] بندرمك ، بندیرلمك : آرابهیه ، حیوانه ، واپوره ارکاب ایلدی . بِالاِرْكاب = بندیردرك ، بندیریلهرك .

اِرْكاباً [ع] ارکاب صورتیله : واپوره ارکاباً کوندردی . شمندوفره ارکاباً کوندرلدی . بوکا بدل (بالارکاب) دخی دینیلهبیلیر .

اِرَمْ [ع] (شدّاد) ك جنت تقلیدی اولمق اوزره تنظیم ایتدردیکی مشهور باغ . اکثریا (باغ ارم) صورتنده قوللانیلیر : « ایردی ینه ارد بهشت اولدی هوا عنبر سرشت — عالم بهشت اندر بهشت هر کوشه بر باغ ارم — نفعی » بوباغك (عدن) جهتنده اولدیغی مرویدر .

ترتیباتی اکمال ایدیلنجه شداد تماشا ایتمك اوزره احتشام تام ایله قالقوب کیتمش . باغه دها برخیلی مسافه وار ایکن ظهور ایدن برصیحهٔ آسمانی شدادی یانندهکیلرله برابر هلاك ایتمش . همزهنك فتحیله غلطدر.

اِرْواءْ [ع] قاندرمق ، قاندیرلمق ؛ سیراب ایتمك ، ایدلمك : بو چشمهٔ نو پیدا نیجه تشنهلری اروا ایدهجکدر . ارباب عطشك ارواسی . سقی واروا .

اِرْهابْ [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : ارهاب عدوّالله . ارهاب خونه . (ترهیب) زیاده قوللانیلیر .

اِرْهاصْ [ع] (اِرهاصات) ك مفردی.

اِرْهاصاتْ [ع] بر پیغمبرك بعثتندن مقدم — بعث اولنهجغنه اشارت اولمق اوزره — ظهور ایدن خارق العاده احوال . طاق کسرانك یقلمسی ، نار مجوسك سونمسی ، ساوه کولنك یره کچمسی بعثت محمدیهیه دائر اولان ارهاصات جلیله جملهسندندر . بوخارقهلردن برنجیسنی امام بوصیری شو بیت ایله کوسترر : « وبات ایوان کسری وهو منصدع — کشمل اصحاب کسری غیر ملتئم »

اِرْهانْ [ع] رهن قویمق ، قونلمق . (ترهین) زیادهقوللانیلیر .

اِزاءْ [ع] برشیئك مقابلی ، قارشیسی : (حیوان ناطق) مفهومی ازاسنه (انسان) لفظی وضع ایدلمشدر.

اِزارْ [ع] بلدن آشاغی یه مخصوص اورتو ؛ فوطه ، پشتمال کبی شیلر . (رِدا) بالعکس بلدن یوقاری یه مخصوص اورتودر .

اِزالَه [ع] کیدرمك ، کیدرلمك ، یوق ایتمك ، ایدلمك : ازالهٔ غم . غمك ازالهسی . ازالهٔ وجود . ازالهٔ اختلاف .

اِزْبارْ [ع] یازمق ، یازلمق ؛ یازمق صورتیله بیلدرمك ، بیلدیرلمك : کیفیتی ازبار ایلدی . کیفیتك ازباری . (ازبارات) قوللانلماز . لازم کلنجه (اشعارات) دینیلیر .

اِزْباندیتْ [ایتالیانجهدن] حیدود ، یول ایری ، وجودلو ، قورقونج : ازباندیت کبی برحریف .

اِزْدِجارْ [ع] ایدیلن منعی قبول ایله موجبنجه حرکت : ازدجار اطفال .

اِزْدِحامْ [ع] غلبهلك : چوق ازدحام وار ایدی . کمال ازدحامدن اوطورهجق بر بولهمدیلر § غلبهلکدن صیقشمق . (ایتمك) مادهسیله آز قوللانیلیر .

اِزْدِراءْ [ع] استحقار . نظر ازدرا . عین ازدرا . چشم ازدرا .

اِزْدِواجْ [ع] شرعاً بربرینه اش ، جفت اولمق ، جفتلشمك § نکاح ایله بربرینه قاری قوجه اولمق : « ازدواج امرینی فکر ایلر ایکن — ایتمش بزبزی اغفال مکر — سن صانیردك بنی صاحب ثروت — بن صانیردم سنی عفت پرور — بوآلو »

اِزْدِیادْ [ع] آرتمق ، چوغالمق : « ایلدکجه نور چشم راز بینم ازدیاد — ایتدی بی آرامیٔ قلب حزینم ازدیاد » بعضاً (بولمق) مادهسیلهده قوللانیلیر : « مظهر اسرار کرارم که اولسه منکشف — پردهٔ وحدت بنه بولماز یقینم ازدیاد — جلال » (ازدیاد) ایله مترادف اولان (تزاید) (ایتمك)مادهسیلهزیاده ترکب ایدر .

اِزْعاجْ [ع] تعجیز : انسانی ازعاج ایتمهملی . (تعجیز) دن قوتلی عد اولنور .

اِزْعاجاتْ [ع] ازعاجلر : ازعاجات متوالیه .

اِزْفافْ [ع] کلینی کویکینك خانهسنه کوندرمك ، کلین کوندرلمك : رسم ازفافی تماشا ایچون برچوق قادین بیریکمش ایدی .

اِزْكامْ [ع] زکامه اوغراتمق ، اوغرادلمق .

اِزْلاقْ [ع] سورچدرمك ، سورچدیرلمك ؛ قایدرمق ، قایدیرلمق : ازلاق اقدام . اقدامك ازلاق .

اِزْلالْ [ع] (ازلاق) ه باق .

اِزْمارِیدْ [رومجهدن] کوچك بالیق § یره آتیلان سیغاره اوجی ، سونمش سیغاره .

اِزْمِهْرارْ [ع] پارلدامق : ازمهرار کواکب . ازمهرار انجم . ازمهرار پروین § صوغق شدید اولمق ، شدتلنمك : ازمهرار موسم § صورت اکشیمك : ازمهرار چهره .

اِزْهاقْ [ع] ابطال ومحو . ازهاق روح = جان چیقارمق ، اولدرمك .

اِسائَتْ [ع] کوتولکده بولنمق : اساءت ایدیور . همزهٔ اولانك فتحیله غلطدر . (افساد) معناسنده قوللانلماز .

اِسارْ [ع] باغ ، بند : اسار اسارت.

اساغه [ع] بوغازدن قولایلقله کچیر-مك ، کچیرلمك : اساغهٔ طعام. اساغهٔ زلال .

اساله [ع] آقتمق ، آقیدلمق : اساله ٔ ماء لذیذ . ماء راکدك اساله‌سی .

اسباغ [ع] تام قیلمق ، قیلنمق : اسباغ نعم . اسباغ عطایا . اسباغ وضو = آبدستی هر عضوی حقیله تطهیر ایده‌رك مکمل صورتده آلمق .

اسبال [ع] یوللاندرمق ، یوللاندیرلمق ، کوندرمك ، کوندرلمك . ذی روح حقنده استعمالی انسبدر : اسبال اهل قریه . اسبال حیوانات .

اسپاتی [رومجه‌دن] اسقامبیل کاغدلرینك یونجه یاپراغی شکلنده بنکاری حاوی اولانی ، سینکی .

اسپاناق [رومجه‌دن] معروف سبزه .

اسپازموز [رومجه‌دن] اعصاب وعضلاتك غیر اختیاری اوله‌رق اهتزاز وحرکتی .

اسپرمچت [لاتینجه‌دن] بالینه بالیغی موی .

اسپنچیار [ایتالیانجه‌دن]اجزاجی ، اجزای طبیه صاتان § اجزاخانه . (فن اسپنچیاری ، اجزای اسپنچیاریه) تعبیرلرینك استعمالنه احتیاج یوقدر . (فن صیدله ، فن صیدلانی ، اجزای صیدلیه ، اجزای صیدلانیه) تعبیر-لری قوللانلملی .

اسپیتالیا [ایتالیانجه‌دن] خسته-خانه . اکثریا ملل غیر مسلمه طرفندن یاپدیریلان غربا خسته‌خا-نه‌لرینه اطلاق اولور .

اسپیر [ایتانیانجه‌دن] حیوانه ، حیوانلره باقان اوشاق ، سایس . آرابه‌جینك یاننده طوران قیافت مخصو-صه‌لی آدم .

اسپیرتو [ایتالیانجه دن] روح ، مسکرات روحی .

اسپینوز [رومجه‌دن] کوچك بر جنس قوش .

استاتیستیق [فرانسزجه‌دن] بر دولت ویا مملکتك محصو-لات ومصنوعاتنی واحوال سائره‌سنی تعداد وتعیین ایتمك فنی § بو یولده یاپلمش دفتر ، جدول .

استاسیون [فرانسزجه‌دن] موقف ، شمن دوفر موقفی .

استاقوز [رومجه‌دن] معروف دکز مخلوقی .

استالیا [ایتالیانجه‌دن] بر کمینك حموله‌سنی آلمق ویا چیقارمق اوزره لیمانده بکلدیکی اجرتسز مدت معینه .

استامپه [ایتالیانجه‌دن] مرکبله ویا قوری اوله‌رق بر شیئك اوزرینه باصیلان بیوك تمغا .

استاوروز [رومجه‌دن] خاچ ، چارمیخ . استاوروز چیقارمق = ال اشارتیله صورت مخصو-صه‌ده خاچ رسمی یاپمق § خرستیان آیننجه اظهار کمال تعظیم .

استاوریت [رومجه‌دن] معروف بر نوع بالق .

استباحه [ع] مباح عد ایتمك ، ایدلمك .

استباق [ع] یارشمق ، یارش ایتمك : استباق فرسان . استباق فارسان . استباق سواران . استباق سلاح اندازان . استباق تیر اندازان .

استبانه [ع] واضح ، عیان اولمق : استبانهٔ صبح صادق . استبانهٔ آثار نوبهار . (مستبان) بوندن مأخوذدر .

استبحاث [ع] (ابتحاث) ه باق .

استبحار [ع] دریا کبی واسع اولمق : فنهده استبحاری وار . (تبحر) زیاده قوللانیلیر .

استبداع [ع] بدیع ، نادیده عد ایتمك ، ایدلمك : صبی هر کوردیکی شیئه نظر استبداع ایله باقار . بر منظومه‌نك استبداعی .

استبدال [ع] دکشدرمك ، دکشدیرلمك عسکر حقنده قوللانیلیر : استبدال نفرات . نفراتك استبدالی . استبدال نفراتی . استبدال تذکره‌سی . (مستبدل) معناسنده ده قوللانیلیر : بو غیرتلی نفر استبدال اولمق ایستمیور ، عسکر اکلك بیوك بر شرف اولدیغنی بیلیور .

استبراء [ع] ادراردن صوکره آلت تناسلك تطهیری § نکاحله آلنان بر ثیبه‌نك حامل اولمدیغنه مطمئن اولق ایچون بر حیض کورنجه‌یه‌قدر تقربدن اجتناب .

استبرق [ع] قالین دیبا ، دیباج غلیظ § صیرمه ایله طوقونمش دیبا ، زربفت . (سندس) لفظیله برابر قرآن کریمده وارد اولمشدر .

استبشار [ع] مژده آلمق ، آلنمق ، بر خبر مژده طرزنده آلنمق : قدومکزی دون صباح استبشار ایتدم . قدومکزك استبشاری § سونمك ، فرحناك اولمق : رؤیت دیدار موجب استبشار اولدی . مژده‌لك معناسنده قوللانلماز .

استبطان [ع] ایچ یوزینه ، لدنیاتنه واقف اولمق : استبطان امور ایله مشهور ایدی .

استبعاد [ع] بعید عد ایتمك ، ایدلمك . معنویاتده قوللانیلیر . مثلا (شو قدرجق مسافه‌یی استبعاد ایدیور) دینلمز . (تباعد) مقامنده قوللانلماز .

استبقاء [ع] باقی اولمسنی ایستمك ، باقی اولمسی ایستلمك : استبقای توجهات . توجهاتکزك استبقاسنه وسیله عد اولندی . باقی قیلمق معناسنده قوللانلماز .

استتابه [ع] طلب توبه : مرتد حقنده مجازاتدن اول استتابه اجرا اولنور .

استتار [ع] کیزلنمك : « بن دیدکجه استتار ایت اختیارم سلب ایدوب — عشق کندی کندینی ناله مله اعلان ایتمه‌ده » « امکانی یوق استتار عشقك — درمانی کبی نزار عشقك » (اختفا) ایله بینلرنده فرق واردر . (اختفا) اکثریا اجسامده قوللانیلیر . (تستر) ك ده استعمالی باشقه یولده‌در .

استتمام [ع] اتمامنی ایستمك ، اتمامی ایستلمك : جناب حقدن دائما استتمام نعم ایدردی . الطاف الهیه‌نك استتمامی . تمام ایتمك معناسنده استعمالنه احتیاج یوقدر .

استثقال [ع] ثقیل عد ایتمك ، ایدلمك : فلانك وجودینی استثقال ایدرلردی . وجودینك استثقالی § قوغارجه‌سنه معامله : فلانی استثقال ایتدیلر . فلانك استثقالی . ضمناً استثقال . بوندن استثقال چیقار دیمش .

اِسْتِثْناء [ع] آییرمق ، آییرلق § قاعده‌دن خارج طوتمق ، طوتلمق § مستثنی ، شاذ : بوقاعده‌نك استثناسی یوقدر . بلا استثنا = استثناسز اوله‌رق .

اِسْتِثْناآتْ [ع] استثنالر : استثناآت قواعد صرفیه .

اِسْتِثْنائی [ع ف] استثنایه منسوب : قیاس استثنائی . مواد استثنائیه .

اِسْتِجابَتْ [ع] یاخود

اِسْتِجابَه [ع] قبول : استجابت دعا . (اجابت) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِجادَه [ع] طلب جود : اودركاهدن استجاده ایدن فقرا محروم براقلمازدی .

اِسْتِجارَه [ع] طلب امان وحمایت .

اِسْتِجازَه [ع] طلب اذن : حجازه کیتمك ایچون آمرندن استجازه ایلدی .

اِسْتِجْلاب [ع] چکمك ، چکلمك : طرف اشرف حضرت پادشاهی‌یه استجلاب دعوات خیریه ایتمکده‌در . دعواتك استجلابی . (جلب) ایله بینلرنده فرق واردر . (استجلاب) اکثریا معنویاتده ، خصوصیله دعاده قوللانیلیر . مثلا (مدیون جلب اولندی) دینیلیر . (مدیون استجلاب اولندی) دینلمز .

اِسْتِجْواب [ع] افاده‌سنی آلمق ، افاده‌سی آلنمق : شاهدلری استجواب ایتدیلر . مخبرلرك استجوابی . استجوابنامه = شاهد ، مخبر کبی اشخاصك آلنان افاده‌لرینی حاوی ورقه § طلب جواب .

اِسْتِجْهال [ع] جاهل عد ایتمك ، ایدلمك . (تجهیل) باشقه یولده قوللانیلیر .

اِسْتِحاثَه [ع ، مولد] پك اسکی زمانلردن قالمه موادعضویه‌نك شکللرینی محافظه ایله برابر طاش حالنه کچمسی ، تحجر .

اِسْتِحالَه [ع] محال اولمق ، ممکن اولمامق ، امکانسزلق : بو مقصدك حصولی درجهٔ استحاله‌ده‌در § بر حالدن دیکر حاله کیرمك ، دونمك .

اِسْتِحْباب [ع] مستحب اولمق : صویی قاعداً ایچمه‌نك استحبابی .

اِسْتِحْباباً [ع] مستحب اوله‌رق : استحباباً تجدید وضو ایدیلیر .

اِسْتِحْسان [ع] کوزل عد ایتمك ، ایدلمك ؛ بکنمك ، بکنلمك : اوکوزل اثری هرکس استحسان ایدیور . اثرك استحسانی . شایان استحسان . جالب نظر استحسان . (تحسین) دخی بومعناده قوللانیلیر .

اِسْتِحْساناً [ع] استحسان صورتیله : اثری کورنجه استحساناً بیان ممنونیت ایلدی .

اِسْتِحْصال [ع] حاصل قیلمق ، قیلنمق ؛ الده ایتمك ، ایدلمك : استحصال رخصت . استحصال موفقیت . سند استحصالی . تذکره استحصالی . (تحصیل) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (تحصیل علوم ایله مشغولدر) دینیلیر . (استحصال علوم ایله مشغولدر) دینلمز .

اِسْتِحْضار [ع] حاضرلامق ، حاضر ایتمك ، ایدلمك § درخاطر

ایتمك ، ایدلمك ؛ حافظه‌یه کتیرمك ، کتیرلمك : صوردیغکز مسئله‌یی بردن بره استحضار ایده‌مدی ، برآز دوشونسون . مسئله‌نك استحضاری . مطالعه‌سی چوق ایسه‌ده اوقدر استحضاری یوقدر . مشهور خواجه‌منیب افندی کمال استحضار ایله اشتهار ایتمش ایدی .

اِسْتِحْضارات [ع] استحضارلر : استحضارات مکرمانه . استحضارات شاعرانه .

اِسْتِحْقار [ع] (احتقار) ه باق : نظر استحقار ایله باقه . (احتقار) دن زیاده قوللانیلیر . (تحقیر) ایکیسندن ده اقوی عد اولنور .

اِسْتِحْقاق [ع] حق اولمق حالی ، لیاقت : بو التفات استحقاقمك فوقنده‌در . اصحاب استحقاقدندر . کسب استحقاق ایتمشدر . استحقاقم اولمدیغی حالده مظهر مکافات اولدم .

اِسْتِحْکام [ع] متانت ، قوت : فلان بره استحکام ویرلدی § سپر : استحکام اوزرینه بی پروا هجوم ایدن دلاورلر اوغراشه اوغراشه مظفر اولدیلر .

اِسْتِحْکامات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (استحکام) لر .

اِسْتِحْلاب [ع] صاغمق ، صاغلمق : استحلاب لبن . استحلاب شیر .

اِسْتِحْلال [ع] حلال ایدلمسنی ایستمك ، حلال ایدلمسی ایستنلمك : استحلال حقوق . حقوقك استحلالی § حلاللاشمق : حین مفارقتده کندیسیله استحلال ایتدم . استحلال ایچون نزدینه کیتدم .

اِسْتِحْمال [ع] یوکلتمك ، یوکلتلمك ، حواله ایتمك ، ایدلمك : استحمال اولور . استحمال ادارهٔ بیتیه .

اِسْتِحْمام [ع] صیجاق صو ایله یقانمق : استحمام ایچون کیتدی . استحمام ایتدی .

اِسْتِحْواذ [ع] غلبه واستیلا : حسنیاتده قوللانلمالی . مثلا (استحواذ مجاهدین) دینلمه‌لی .

اِسْتِحْیاء [ع] اوتانمق (استحیا ایتمك) ماده‌سی (حیا ایتمك) ماده‌سندن اقوی عد اولنور . عربیده اولدیغی کبی دیری براقمق معناسنده دخی قوللانیله‌بیلیر : (ذبح ابنا واستحیای نسا) تعبیرات قرآنیه‌دندر .

اِسْتِخارَه [ع] صورت مخصوصه‌ده رؤیایه یاتمق : استخاره ایتدی . استخاره‌یی اویغون کلدی .

اِسْتِخْبار [ع] خبر آلمق ، آلنمق .

اِسْتِخْبارات [ع] استخبارلر .

اِسْتِخْدام [ع] خدمتده قوللانمق ، قوللانلمق : فلانك بره مأموریتده استخدامی . اشیاده بو قوللانلماز . (استعمال) قوللانیلیر . مثلا (استخدام اولنان کاغد) دینلمز . (استعمال اولنان کاغد) دینیلیر . (استخدام ضمیر) بر تعبیر فنیدر . عربیده اولدیغی کبی خدمتکار ایستمك معناسنده مستعمل دکلدر .

اِسْتِخْراج [ع] چیقارمق ، چیقارلمق . اکثریا معقولاتده قوللانیلیر : استخراج معنی . استخراج مفهوم . استخراج مآل § عباره‌دن مآل چیقارمق اقتداری : بوذاتك عربیده استخراجی واردر .

اِسْتِخْراجاتْ [ع] استخراجلر : استخراجات فاضلانه.

اِسْتِخْفاءْ [ع] صاقلانمق، کیزلنمك : اثنای حربده استخفا موجب استحیا اولور. (اختفا) زیاده قوللانیلیر.

اِسْتِخْفافْ [ع] خفیف، بایاغی عد ایتمك، ایدلمك؛ بر شی عد ایتمه‌مك، ایدلمه‌مك : (استحقار) بوندن اقوی عد اولنور.

اِسْتِخْلابْ [ع]طیرمالامق

اِسْتِخْلاصْ [ع] قورتارمق ، قورتارلق: استخلاص اسرا. سندك استخلاصی. (تخلص) دها زیاده قوللانیلیر. عربیده اولدیغی کبی نفسنه مخصوص قیلمق معناسنده قوللانلماز .

اِسْتِداءْ [ع]ال اوزاتمق: استدای ید. استدای دست.

اِسْتِدادْ [ع] طوغرلمق ، مستقیم اولمق: استداد نهال نورسیده. استدادقامت . استدادید = ال آچمق . استداد ساعد = بیلك آچمق .

اِسْتِدارَه [ع] دکیرمی اولمق ، دکرمیلنمك : استدارهٔ قمر. استدارهٔ شکل .

اِسْتِدامَه [ع] طلب دوام : استدامهٔ حیات . استدامهٔ عمر. استدامهٔ صحت . استدامهٔ توجهات. (استبقا) ایله بدلرنده‌کی فرق ذوق‌سلیمه عائددر§ یوکسلمك ایچون دونه‌رك اوچمق: استدامهٔ طائر. استدامهٔ طیور. استدامهٔ شاهین .

اِسْتِدانَه [ع] اودنج آلمق، آلنمق : استدانهٔ مبالغ . بر مبلغك استدانه‌سی .

اِسْتِدْبارْ [ع] آرقه چویرمك، یوز دوندرمك: استدبار دشمن مدبر. استدبار صفوف اعدا .

اِسْتِدْراكْ [ع] طلب ادراك. طلب تفهم، آکلامق ایستمك.

اِسْتِدْعاءْ [ع] متواضعانه طلب : تشریفکزی استدعا ایدرز§ حکومته مراجعتله ، عرض حال ایله طلب: فلان خصوصی استدعا ایلدی § عرض حال : ویردیکی استدعا مجلسه حواله اولندی . بو مقامده (استدعانامه) دخی قوللانیلیر.

اِسْتِدْلالْ [ع] دلیل کتیرمك : بوحدیث ایله، بوحدیثی استدلال ایتدیلر§ دلیل واسطه‌سیله آکلامق : « اهل دل طبعکی شعرکدن ایدر استدلال — نفعی»

اِسْتِدْلالاً [ع] استدلال صورتیله : استدلالاً بو حدیثی ایراد ایلدی .

اِسْتِدْلالاتْ [ع] استدلالر : استدلالات اهل سنت. استدلالات معتزله . استدلالات محققانه . استدلالات مقلدانه .

اِسْتِذْكارْ [ع] درخاطر ایتمك ، ایدلمك: استذکار ماضی (تذکر) زیاده قوللانیلیر§ ازبرله‌مك ، ازبرلانلمك : استذکار دروس.

اِسْتِذْلالْ [ع] ذلیل کورمك ، کورلمك؛ ذلیل عدایتمك . ایدلمك : استذلال دنیا . استذلال اموال .

اِسْتِراحَتْ [ع] راحت بولمق ،راحتلنمك.

اِسْتِراقْ [ع] چالمق، چالنمق: استراق مضامین. اشیانك استراقی.

اِسْتِراليَه (ایتالیانجه‌دن) یلکن سرنلرینك اوجلرینه باغلی اولوب بونلری کروب قاصمقه و بر یاندن بریانه چویرمکه یارایان اورغانلر.

اِسْتِرْجاءْ [ع — مولّد] (ایتمك) ماده‌سیله (رجا) مقامنده قوللانیله‌بیلیر : رجا ایتمه‌مکزی استرجا ایدرز .

اِسْتِرْجاعْ [ع] بر مصیبت حلولنده (انالله وانااليه راجعون) دیمك : استرجاع ایده ایده رجوع ایدییورلردی .

اِسْتِرْحامْ [ع] یالوارش، نیاز: مسئولنك اسعافنی استرحام ایدییور§ طلب مرحمت.

اِسْتِرْحاماتْ [ع] استرحاملر: استرحامات دادخواهانه. استرحامات مستانه . استرحامنامه = استرحامی حاوی کاغد .

اِسْتِرْخاءْ [ع] کوشك، سولبوك اولمق، کوشه‌مك :استرخای عضلات .

اِسْتِرْخاصْ [ع] اوجوز عد ایتمك، ایدلمك: استرخاص امتعهٔ غربیه.

اِسْتِرْدادْ [ع] کری آلمق، آلنمق : هدیه نامیله ویریلن برشیئك استردادی انسانیته صیغارمی ؟

اِسْتِرْذالْ [ع] ناخوش ، بایاغی ، رذیل عدایتمك ، ایدلمك: استرذال اسباب فسلا.

اِسْتِرْزاقْ [ع] رزق ونفقه تحصیلنه چالشمه .

اِسْتِرْشاءْ [ع] طلب رشوت .

اِسْتِرْفاهْ [ع] طلب رفاهیت: استرفاه کناه دکلدر .

اِسْتِرْقابْ [ع] چکمه‌مه، بربرینه قارشی رقابتده بولنمه .

اِسْتِرْقاقْ [ع]قول ایدینمك، ایدینلمك: بیچاره‌یی استرقاق ایتمش ایدی. زواللینك استرقاقی .

اِسْتِرْواحْ [ع] استراحت .

اِسْتِرْهابْ [ع] ارهاب، ترهیب .

اِسْتِرُوماچَه [ایتالیانجه‌دن]بربرینه طاقلمش قات قات خلاط ویازنجیر .

اِسْتِرُولیَه [یونانجه‌دن] ازماریدن بیوك سیوری برونلو یووارلاقجه برجنس بالیق§ خط سریانیك برنوعی که نستوریلرجه مستعمل ایدی .

اِسْتِرْهانْ [ع] رهن آلمق، آلنمق: برآلتون قوردون استرهان ایتدی . ساعتك استرهانی .

اِسْتِرْپَدیَه [رومجه‌دن] معروف دکز مخلوقی .

اِسْتِرینْغَه [آرناوودجه‌دن] چفتدن معمول ماندره قپوسی.

اِسْتِزادَه [ع] زیاده‌اولمسنی ایستمك، زیاده اولمسی ایستنلمك : استزادهٔ عمر واقبال. استزادهٔ عطا .

اِسْتِزارَه [ع] زیارته کلمسنی ایستمك، زیارته کلمسی ایستنلمك : استزارهٔ احبا .

اِسْتِسْخارْ [ع] استهزا .

اِسْتِسْعادْ [ع]اوغورلو، میمنتلی طوتمق طوتلمق، عد ایتمك ، ایدلمك: استسعاد قدوم . استسعاد ولادت .

اِسْتِسْقاءْ [ع] بدنك برطرفنده ویاخود قارننده صو بیریکمك ، مستسقی اولمق : علت استسقا . استسقای زقّی = قارین استسقاسی§ ایچه‌جك ایستمك .

§ قوراقلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقمق § تکلفله ، صنعی اوله‌رق قوصمق. بومعناده (استقا) دها زیاده قوللانیلیر.

اِسْتِسْلامْ [ع]انقیاد§ قبول دین اسلام.

اِسْتِسْنانْ [ع] قوجالمق ،

اِسْتِسْهالْ [ع] قولای عد ایتمك ، ایدلمك : استسهال امور مشکله . استسهال معضلات امور .

اِسْتِشاراتْ [ع]استشاره‌لر: استشارات اصحاب کرام پك ادیبانه جریان ایدردی .

اِسْتِشارَه [ع] دانشمق ، مشورت ایتمك : استشاره سنت سنیه‌در .

اِسْتِشْعارْ [ع]طلب اشعار .

اِسْتِشْعاراتْ [ع] استشعارلر : استشعارات لاحقه‌یه جواباً وقوع بولان اشعارات . استشعارات دور اندیشانه .

اِسْتِشْفاءْ [ع] طلب شفا : خاك پاك مرقدندن استشفا اولنور.

اِسْتِشْفاءً [ع] استشفا صورتیله : استشفاءً بر آز زمزم شریف ایچدی .

اِسْتِشْفاعْ [ع] طلب شفاعت : «بونی ای جملهٔ مخلوقه مطاع — ایلرم واسطهٔ استشفاع — خاقانی »

اِسْتِشْمامْ [ع]قوقلامق ، قوقو آلمق: « حوضدن کوثر پاکیزه‌یی نوش ایلیه‌یم — قصردن بوی جنانی ایده‌یم استشمام ـ ندیم » § آکلامق، حس ایتمك: سوزلرندن طارغینلق استشمام اولنیور .

اِسْتِشْهادْ [ع]شاهد طوتمق،طوتلمق، آثار فصحا حقنده قوللانیلیر: بوقاعده‌یی اثبات ایچون شو بیتی استشهاد ایلدی . (ایله) و(دن) ایله مستعملدر : آثاریله استشهاد اولنور. اشعارندن استشهاد اولنماز § شهید اولمق : امام حسینك (رضی الله عنه) استشهادی . بومقامده (شَهادَتْ) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِشْهاداً [ع]شاهد طوتمق صورتیله: استشهاداً شو بیتی اوقودی .

اِسْتِشْهاداتْ [ع] شاهد طوتشلر : بو استشهادات مدعالرکزی اثبات ایچون کافی دکل .

اِسْتِصْحابْ [ع] یاننه آلمق ، یانه آلنمق، برابر بولندرمق، بولندیرلمق . اکثریا اشیاده قوللانیلیر : استصحاب سندات . استصحاب سیف . کتابك استصحابی . بالاستصحاب = یاننه آله‌رق .

اِسْتِصْعابْ [ع] کوچ عد ایتمك، ایدلمك: استصعاب استکتاب .

اِسْتِصْغارْ [ع] کوچك کورمك ، کورلمك، عد ایتمك، ایدلمك: « اوزاقدن سیر ایدوب ده اهل سعیی ایتمه استصغار » بیچاره‌نك استصغاری لایق کورلمه‌ملی .

اِسْتِصْفاءْ [ع] خالصنی آلمق ، خالصی آلنمق . استصفای شیره لبنك دمدن استصفاسی .

اِسْتِصْوابْ [ع] صواب ، معقول کورمك ، کورلمك : رأیکزی استصواب ایدرم . رأیك استصوابی ، (اِسْتِصابه) صورتنده دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِسْتِصْواباً [ع] استصواب صورتیله: استصواباً بو رأیی اختیار ایلدی .

اِسْتِصْوابْ کَرْدَه [ف] استصواب ایدلمش : بو رأی سزك استصواب کرده‌کز ایدی .

اِسْتِضائَه [ع]ضیا آلمق ، ضیالانمق : استضائه مقصدیله پنجره‌نك پرده‌سنی قالدردی، رأی روشنندن استضائه ایدییور .

اِسْتِضْعافْ [ع] ضعیف کورمك ، کورلمك ، عد ایتمك ، ایدلمك : علو همت صاحبنی فقیر اولسه‌ده استضعاف ایتمه‌ملی .

اِسْتِطابَه [ع] خوش بولمق، بولنمق: لطائف مشروعه‌یی استطابه ایدردی . بو لطیفه‌نك استطابه‌سی پك اوقدر لطف طبعه دلالت ایتمز .

اِسْتِطاعَتْ [ع] طاقت ، قدرت ، کوچ یتمه : حج ارباب استطاعت ایچون برفریضه‌در . استطاعت مالیه . استطاعت بدنیه . استطاعت علمیه. استطاعت رفاقت . استطاعت تأهل . علی قدر الاستطاعه = کوچ یتدیکی ، الدن کلدیکی قدر .

اِسْتِطالَه [ع]اوزامق، زیاده اوزامق: استطالهٔ مدت فرقت . استطالهٔ طریق طلب . استطالهٔ طیلسان.

اِسْتِطْبابْ [ع]دوا آرامق، ایستمك: طبیب حاذقسکز ، سزدن ایتمیه‌لم ده کیمدن استطباب ایده‌لم ؟

اِسْتِطْرابْ [ع] سرور ایستمك ، آرامق : شرب شراب ایله استطراب نصل صولب اوله‌بیلیر ؟ نغمهٔ ربابدن استطراب...

اِسْتِطْرادْ [ع] برفقره ویا برمقاله‌نك آره‌سنده مناسبتله دیکر فقره ویا مقاله ایرادی § بویولده ایراد اولنان فقره ویا مقاله : بو براستطراددر ، اصل بحثدن خارج صاییلیر .

اِسْتِطْراداً [ع] استطراد صورتیله، طریقیله : استطراداً بر فقره ایراد ایلدی .

اِسْتِطْرادی [ع ف] استطراده منسوب: بحث استطرادی . فقرهٔ استطرادیه . مقالهٔ استطرادیه .

اِسْتِطْرافْ [ع] طرفه ، نادیده عد ایتمك، ایدلمك: استطراف امتعهٔ غربیه . بر متاعك استطرافی .

اِسْتِطْعامْ [ع] طلب طعام : کچرکن اهل قریه‌دن استطعام ایتدیلر ، کمال اکرام ایله اطعام اولندیلر.

اِسْتِطْلاعْ [ع] طلب اطلاع ، اطلاعه سعی : استطلاع حقایق . استطلاع لدنیات ، استطلاع احوال ایچون اذکیادن بری ارسال اولندی .

اِسْتِطْلاعاتْ [ع] استطلاعلر § اطلاع کسب اولنان احوال: استطلاعاتی مفصلاً یازمسی لازم کلیردی.

اِسْتِظْلالْ [ع] کولکه‌ده اوطورمق ، کولکه‌لنمك: مشجره‌یه کیرمکدن مقصد مجرد استظلال ایدی § حمایه آلتنده بولنمق : زیر جناح سلطنت سنیه‌ده استظلال ایدن بونجه اقوام . (مستظل اولان) تعبیری زیاده قوللانیلیر.

اِسْتِظْهارْ [ع] طایانمق، آرقه ویرمك. معنویاتده قوللانیلیر .

اِسْتِعادَه [ع] طلب اعاده : کتابی استعاده ایتدم ، اعاده ایتمدی . عادت ایدنمك معناسنده استعماله احتیاج یوقدر .

اِسْتِعاذَه [ع] صیغنمق : « شیطاندن آدم ایلر اللهه استعاذه » بو معناده (تعوذ) دخی قوللانیلیر § اعوذ

جكمك ، اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ديمك : قرآن كريم تلاوت اولنه‌جغی زمان استعاذه ايدلمليدر .

اِسْتِعارات [ع] معنای فنيسنه كوره استعاره‌لر : اسكی ادبا لزوملو لزومسز برطاقم استعارات ايله تزيين عبارات ايدرلردی .

اِسْتِعارَه [ع] عاريت اوله‌رق آلمق ، آلنمق : كنديسندن بر كتاب استعاره ايتمش ايدم . كتابك استعاره‌سی § معنای حقيقيسنك اراده‌سنی منع ايدر برقرينه ايله لفظ مشبه‌بهك مشبهده استعمالی . مثلا (ياقاق) (كُل) ه بكزه‌ديلير . (ياقاق) مشبه ، (كُل) مشبه‌به اولور . برقرينه ايله (كُل) دينيلير ، (ياقاق) اراده اولنور : « نورسيه اولسه پاره پاره — ايتمم بن اوزنفه استعاره — غالب » § اويولده استعمال اولنان لفظ .

اِسْتِعاضَه [ع] طلب عوض : برسالكه ياقيشه‌جق حال مرشددن استعاضه دكل ، استفاضه ايتمكدر .

اِسْتِعانَت [ع] و

اِسْتِعانَه [ع] طلب عون ، طلب معاونت ، طلب اعانه : «اللهدن استعانه ايتدم — (آياك) ديدم بوراهه كيتدم» ايّاك نستعين = آنجق سندن استعانه ايدرز . (معانت) بالنسبه آز قوللانيلير .

اِسْتِعْباد [ع] قول ايدينمك ، ايدينلمك . بالبرّ يستعبد الحرّ = حر احسان ايله قول اتخاذ اولنه‌بيلير .

اِسْتِعْبار [ع] رؤيا تعبير ايتديرمك ، ايتديرلمك : رؤيانك استعباری . اضغاث احلام شايان استعبار دكلدر .

اِسْتِعْجاب [ع] شاشمق ، تعجب : ايلری كلن برقاچ بی حجاب امام حسينه (رضی الله عنه) خطاباً شايان استعجاب برصورتده سوزلر سويلمكده ايديلر . (استغراب) دها زياده قوللانيلير .

اِسْتِعْجال [ع] عجله ايله ، تيز اولمسنی ايستمك ، تيز اولمسی ايستنلمك : مسوده‌لرك تبييضنی استعجال ايديور . تبييضك استعجالی . عجله ، عجله ايتمك معناسنده استعماله احتياج يوقدر .

اِسْتِعْداد [ع] قبول واتصافه طبيعی آماده بولنش ، قابليت : استعداد خداداد . استعداد مادرزاد . « رتبه‌كی آكلامغه كيمسه ده يوق استعداد — نعت شريف — نابی »

اِسْتِعْراق [ع] ترله‌مك ايچون ياتمق ، تره ياتمق : صوغق آلالره استعراق توصيه اولنه‌بيلير .

اِسْتِعْطاف [ع] طلب شفقت : « اولورسين كامه نائل ها - نكيسندن ايتسه‌ك استعطاف - اقاليم بقاده هر بری برشاه اكرمدر - اهل بيت حقنده »

اِسْتِعْظام [ع] بيوك كورمك ، كورلمك : بيوك طوتمق ، طوتلمق : استعظام علما . استعظام تام مولانا . استعظام امور § تكبر : فلان استعظام تام ايله اداره‌ٔ كلام ايدوردی .

اِسْتِعْفاء [ع] بر خدمتدن ، بر مأموريتدن معزول ومعفو اولمنی ايستمك : استعفا ايتدی . استعفاسی قبول اولدی . «پك اوصانمش ايدم شوغائله‌دن - بن ده عشقندن ايتدم استعفا » § طلب عفو : استعفای قصور . استعفانامه = استعفايی حاوی كاغد .

اِسْتِعْفاف [ع] عفيف اولمق ، محرمات وقبايحدن چكنمك : ارباب

استعفاف بالطبع اخلاق حميده ايله اتصاف ايدرلر .

اِسْتِعْلاء [ع] يوكسلمك : استعلای درجهٔ ذكا . (اعتلا) دها زياده قوللانيلير § اوسته چيقمق ، اوستون ، غالب كلمك : استعلای عصای موسی (عليه السلام) . وقد افلح اليوم من استعلی .

اِسْتِعْلام [ع] طلب معلومات . اكثريا دوائر وشعبات حكومتدن برينك ديكرندن بر ماده‌يه دائر تحريراً معلومات ايستمسنده قوللانيلير : فلان ماده استعلام ايدلدی . بو جهتك استعلامی لازم كلير .

اِسْتِعْمار [ع] معمور ايتديرمك ، ايتديرلمك : استعمار بلاد . استعمار اراضی . مهاجرينك اسكانيله اوراليك استعماری .

اِسْتِعْمال [ع] قوللانمق ، قوللانلمق : بو كلمه‌يی شويله استعمال ايتملی . كلمه‌نك استعمالی . استعمال سلاح . استعمال سيف . استعمال قوت . يمك ، ايچمك صورتيله قوللانمق ، قوللانلمقده استعمال اولنور : استعمال ادويه . سوافاتو استعمالی .

اِسْتِعْمالات [ع] استعماللر : لسانك قواعدی اهل لسانك استعمالاتندن استخراج اولنور . سوء استعمالات .

اِسْتِعْمام [ع] صاريق صارنمق : استعمام ائمه . استعمام طلبهٔ علوم .

اِسْتِغاثه [ع] مدد ، ياردم ايستمك ، استمداد : مشكلات اموردة جناب حقدن استغاثه ايتملی .

اِسْتِغْراب [ع] غريب ، عجيب عد ايتمك ، كورمك ، بولمق : استغراب اولنور . شايان استغرابدر . جای استغرابدر .

اِسْتِغْراق [ع] كنديني بيلميه‌جك درجه‌ده طالغينلق ، مدهوشلق حالی § بو حالك درويشانه‌سی ، عارفانه‌سی : بعض كبار صوفيه استغراق عالمنده فوق العاده سوزلر سويلمشلردر .

اِسْتِغْفار [ع] اللهدن مغفرت ايستمك : « سالكك هر كريهٔ پنهان بر استغفاريدر . » § (استغفر الله) ديمك .

اِسْتِغْلال [ع] خانه ، دكان كبی اموال غير منقوله واردانتك بورجه بدل تركی .

اِسْتِغْناء [ع] احتياجسزلق ، عدم تنزل : استغنای طبع استغنای مشرب . « مبتلای عشقك درماندن استغناسی وار — فضولی » § چكنمه ، تنزل ايتميش : « عاشقه معشوقدن هردم بو استغنانه در ؟ — وله » « كاه اولور عاشق شيدايه‌دوشر استغنا — شيخ الاسلام يحيی » عربيده اولديغی كبی زنكين اولمق زنكينلك ايتمك معنالرنده قوللانلماز .

اِسْتِفادات [ع] استفاده‌لر : استفادات معلمانه . استفادات متنوعه .

اِسْتِفادَه [ع] فائده‌لنمك ، فائده بولمق : شو كتابك مطالعه‌سندن استفاده ايتدم . صحبتندن استفاده اولنه‌جق ذوات ايله كورشملی . موجب استفاده‌در . استفاده‌يی موجبدر .

اِسْتِفاضَه [ع] فيضلنمك ، فيض آلمق ، بولمق : قرآن كريمدن استفاضه ايتميه‌جك عاقل تصور اولنه‌ماز . (استفاده) دن اقوی واخصدر . بالكز معنوياتده قوللانيلير . عربيده صورت استعمالی بوس بتون باشقه‌در .

اِسْتَفان [رومجه‌دن چيچك وسائره‌دن ياپيلوب اكثريا خرستيان

کلینلرینك باشلرینه قونیلان دائره، اکلیل ازدواج .

اِسْتِفْتاء [ع] فتوی ایستمك ، محاکم شرعیه‌ده مخاصمیندن برینك تبلیغ اولنان قراره، حکمه راضی اولیوب فتوایه مراجعتی § برمشکلك حل وبیانی ایستمك . بو معناده آز قوللانیلیر .

اِسْتِفْتاح [ع] آچمق ، آچلمق ، باشلامق ، باشلانلمق : استفتاح کلام . استفتاح مباحثه . بین الاصناف ایلك آلیش ویرش معناسنده قوللانیلان (سفتاح) بوندن غلط عد اولنور . (افتتاح) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِفْراغ [ع] قوصمق .

اِسْتِفْسار [ع] صورمق ، صورلق : « دیدی اودم دل دیوانه هرچه باد اباد — بو حالتك ایدرم اصلنی آندن استفسار — ندیم » استفسار خاطر . برخصوصك استفساری .

اِسْتِفْهام [ع] آکلامق ایستمك ، صورمق : « پاسبان ویردی قدومیله جواب ایلینه — رمضان کلدیمی آبادیه‌رك استفهام — ندیم » علامت استفهام = ؟ ترکجه‌ده (می) ادات استفهامدر .

اِسْتِفْهامات [ع] استفهاملر : استفهامات طفلانه . استفهامات کودك منشانه .

اِسْتِفْهامی [ع] استفهامه منسوب : خطاب استفهامی . جملهٔ استفهامیه .

اِسْتِقاء [ع] تکلفله، صنعی اوله‌رق قوصمق .

اِسْتِقامَت [ع] طوغری روش ، طوغریلق : ذکایه مقارن استقامت بك بیوك بر مزیتدر . التزام استقامت . ابراز استقامت . خطك استقامتی § اعتدال : « علاج ایت دوشمه‌دن ساقی مزاجم استقامتدن — فضولی »

اِسْتِقْباح [ع] قبیح عد ایتمك ، ایدلمك کورمك، کورلك : استقباح رذائل .

اِسْتِقْبال [ع] کله‌جك، کله‌جك زمان ، معیشت آتیه : حال واستقبال . تأمین استقبال . « برق اورر پارشیمده انوار کمالات جهان — نظرهٔ امعان ایله باقدقجه استقباله — وصفی » § کله‌جك زمانه دلالت ایدن فعل § قارشی چیقمق، چیقلمق، قارشیلامق، قارشیلانمق، (تشییع)ك ضدی : ایفای رسم استقبال . یاریم ساعتلك یردن استقبال اولندی . مسافرلرك استقبالی . « سنسین اول داور صاحبدل و دین — پرورکیم — ایدر اندیشهٔ اوصافکی وحی استقبال — نفعی » « چوق استقبالنه تعظیم واکرام ایله بر کوستر — شیخ الاسلام یحیی »

اِسْتِقْبالاً [ع] کله‌جك ، استقبال جهتیله ، استقباله کوره : حالاً واستقبالاً .

اِسْتِقْبالی [ع ف] ایکی معناسنه کوره استقباله متعلق : امن استقبالی . تشریفات استقبالیه .

اِسْتِقْتال [ع] اولومدن قورقیوب بی باکانه مهلکه‌یه آتلمق، اولمك ایسترجه‌سنه حرکت شجیعانه : حضرت حمزه (رضی الله عنه) احد جنکنده بر مثال استقتال کوسترمشدر .

اِسْتِقْدام [ع] تقدم § جری وکثیر الاقدام اولمق .

اِسْتِقْراء [ع] تتبع § برجنسك اکثر افرادنده بولنان کیفیتی عمومنه اسناد : (هرحیوان برشی چیکنرکن

آلت چکه‌سنی اوینادر) حکمی براستقرای ناقصدر، چونکه (تمساح) اوحالده اوست چکه‌سنی اوینادر .

اِسْتِقْرار [ع] ساکن وثابت اولمق : برچوق سیاحت ایتدکدن صکره کلوب وطننده استقرار ایلدی .

اِسْتِقْراض [ع] اودنج پاره آلمق ، آلنمق : فلاندن شو قدر غروش استقراض ایتدی . بر مبلغك استقراضی . (اقتراض) دخی بو معناده قوللانیلیر .

اِسْتِقْراضات [ع] استقراضلر : استقراضات داخلیه وخارجیه . استقراضات دولیه .

اِسْتِقْسام [ع] بولشمك، بولیشلمك : استقسام میراث . استقسام غنائم § یمین ایستمك، طلب قسم .

اِسْتِقْصاء [ع] دقتله آراشدرمق ، آراشدیرلمق : استقصای اخبار . استقصای مسائل .

اِسْتِقْصاص [ع] طلب قصاص : استقصاص ورثهٔ مقتول .

اِسْتِقْطاب [ع مولد] قطبدن مأخوذدر . استقطاب ضیا = اشعهٔ شمسك انکسار طریقیله قوس قزحده‌کی الوان سبعه‌یه بعد الانقسام بر نقطه‌یه جمعی .

اِسْتِقْطار [ع] طاملاتمق ، طاملادلمق . (تقطیر) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِقْلال [ع] باشلی باشنه ، مستقل اولمه ، عدم مربوطیت : حضرت عثمان خان غازی (٦٩٩) سنه‌سنده اعلان استقلال ایتمشدر . (استقلالیت) استعمالنه احتیاج یوقدر .

اِسْتِقْلال [ع] آز عد ایتمك ، ایدلمك آز قوللانیلیر .

اِسْتِکانَت [ع] یاخود .

اِسْتِکانَه [ع] خضوع ، تواضع .

اِسْتِکْبار [ع] بیوکلمك ، نفسنی بیوك کورمك ، تکبر .

اِسْتِکْتاب [ع] یازدرمق ، یازدیرلمق § سویلیوب یازدرمق ، یازدیرلمق (دیقته) : بربند مخصوص استکتاب ایدیوردی . برفقره‌نك استکتابی . چوق یازی یازمغه مجبور اولانلر استکتاب تدبیرینه مراجعت ایتمیدرلر . بومعناده (املا) (استملا) دخی قوللانیلیر .

اِسْتِکْثار [ع] چوق کورمك، کورلمك، چوق عد ایتمك ، ایدلمك : « دمبدم ایله خلقی منتدار — بو بله بیك جلد پرمعانی یاز — بو تمنی بی ایتمه استکثار — برتقریضدن » استکثار مصرف . استکثار مقدار .

اِسْتِکْراء [ع] کرا ایله طوتمق، طوتلمق : بو اوی استکرا ایتدك . خانه‌نك استکراسی . بومعناده (اکتراء) دخی قوللانیله‌بیلیر .

اِسْتِکْراه [ع] کریه کورمك ، تیکسینمك : خسته یمکدن استکراه ایدر . بومقامده (اکراه) قوللانلمالی .

اِسْتِکْشاف [ع] کشف ایتمکه چالشمق، چالیشلمق . اکثریا (احوال ومواقع دشمنی تحری وتفتیش) معناسنده قوللانیلیر : استکشاف قولی . استکشاف تعرضی .

اِسْتِکْشافات [ع] استکشافلر : استکشافات عسکریه . استکشافات متوالیه .

اِسْتِکْمال [ع] تام ، کامل قیلمق ، قیلنمق : استکمال فضائل . استکمال اسباب اقبال .

اِسْتِكْتان [ع] كيزلمك ، صاقلامق . بومعناده (اكتتان) دخی قوللانیله‌بیلیر .

اِسْتِكْناه [ع ـ مولد] كنهنی ، حقیقتنی آراشدرمق ، كنهی حقیقتی آراشدیرلق : استكناه ماده . بومعناده (اكتناه) دخی قوللانیله‌بیلیر .

اِسْتِلاب [ع] قاپمق صورتیله آلمق ، آلنمق : استلاب اموال .

اِسْتِلال [ع] صییرب چیقارلمق : صییریلوب چیقارلمق : استلال سیف . (سل) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِلام [ع] اوپمك ویا ال سورمك صورتیله كعبهٔ معظمه‌ده واقع حجر اسودی زیارت .

اِسْتِلْذاذ [ع] لذت بولمق ، آلمق شیرینكام اولمق . (ایله) و (دن) ایله قوللانیلیر . « اوقویان كودك نوساله ایدر استلذاذ ــ تحفهٔ وهبیدن » بومعناده (التذاذ) دخی قوللانیله‌بیلیر .

اِسْتِلْزام [ع] لازم كتیرمك ، ایجاب ایتمك : كونشك بزم افقمزدن غائب اولمسی هر یرده غروب وقوعنی استلزام ایتمز . (مادام‌كه بوراده كونش طلوع ایتدی ، هر یرده‌ده ایتمشدر)قیاسنك استلزامی یولنده دكلدر .

اِسْتِلْقاء [ع] آرقه اوزرینه یاتمق ، بووجه ایله یاتوب اویومق : استلقا كابوسی دعوت ایده‌بیلیر .

اِسْتِماع [ع] دكلمك ، دیكله‌نلمك ، ایشتمك ، ایشیدلمك : استماع قرآن . استماع حدیث . استماع نصیحت . استماع صوت مصادمه . بوخبری فلاندن استماع ایتمش .

اِسْتِمالت [ع] باخود

اِسْتِماله [ع] جذب قلب : استمالهٔ قلبی قابل دكل § تسلیت ، آووندش . بومعناده اكثریا (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر .

اِسْتِمْتاع [ع] تمتع ، انتفاع : حطام دنیادن استمتاع ایده‌یم دیركن دنیایه وداع ایتدی .

اِسْتِمْداد [ع] مدد ، یاردیم ایستمك .

اِسْتِمْرار [ع] بردوزی‌یه اوزایوب كیتمك ، اوزون اوزادی‌یه دوام : (ازل) جانب ماضیده‌كی غیرمتناهی ازمنهٔ مقدره‌ده استمرار وجوددن عبارتدر ــ سید شریف .

اِسْتِمْراری [ع ف] استمراره منسوب : فعل استمراری . صیغهٔ استمراریه .

اِسْتِمْزاج [ع] رأی ، فكر یوقلامق ، یوقلانلمق : بوبابده كندیسنی استمزاج ایتملی . استمزاجی مناسبدر .

اِسْتِمْلاء [ع] (استكتاب)ه باق .

اِسْتِمْلاك [ع] ملك ایدینمك ، ایدینلمك : استملاك اراضی .

اِسْتِمْهال [ع] مهلت ، میدان ایستمك : مدیون استمهال ایدییوردی .

اِسْتِناد [ع] طایانمق . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : نطق ایراد ایدركن عصاسنه استناد ایتمك معتادی ایدی . هر خصوصده جناب حقه استناد ایدردی .

اِسْتِناداً [ع] استناد صورتیله ، طریقیله : عفوكزه استناداً سویلیورم .

اِسْتِنادْگاه ، اِسْتِنادْگه [ف] استناد ایده‌جك یر : « خداسی وار اولانك استنادگاهی می یوق؟ »

اِسْتِناره [ع] نورلاندیرمه ، ضیالاندیرمه ، پارلاتمه .

اِسْتِنامَه [ع] یالاندن اویومق ، اویور كبی كورنمك : استنامهٔ خركوش . استنامهٔ ارباب حال .

اِسْتِنْباء [ع] (استخبار) ه باق .

اِسْتِنْباط [ع] استخراج معنی ، استخراج حكم : بو آیت كریمه‌دن شو مأل منیف استنباط اولنیور . استنباط مجتهدین . استنباط فقها . « دیده‌دن قطرهٔ اشكم دوكیلور دل مجروح ــ اسمی خون دلدن ایده‌سین استنباط ــ محمد نامنه معمی ــ تحفهٔ وهبیدن »

اِسْتِنْتاج [ع] نتیجه چیقارمق ، چیقارلمق : سرد ایتدیككز مقدماندن برشی استنتاج ایده‌مدم . سوزلركزدن بوصورت استنتاج اولنیور . (انتاج) مقامنده قوللانلماملی .

اِسْتِنْساخ [ع] نسخه‌سنی ، عیننی آلمق ، نسخه‌سی ، عینی آلنمق ، قوپیه ایتمك ، ایدلمك : بر رساله استنساخ ایدییوردم . استنساخی لازمدر .

اِسْتِنْشاد [ع] بریسنك شعر اوقومسنی ایستمك : بزاستنشاد ایتمه‌دن یاپمش اولدیغی قصیده‌یی انشاده باشلادی .

اِسْتِنْشاق [ع] تطهیر ایچون بورونه صو چكمك . اكثریا اغتسال و توضؤده قوللانیلیر . (مضمضه) نك رفیقیدر .

اِسْتِنْصار [ع] یاردیم ایستمك : ناصر حقیقیدن استنصار ایدرز .

اِسْتِنْطاق [ع] صورمق ، سویلتمك ایستمك ، ایستنلمك . فلانك استنطاق . تحت استنطاقه آلندی . اكثریا معاملات عدلیه‌ده قوللانیلیر . استنطاقنامه = مظنون علیهك افاداتنی حاوی كاغد .

اِسْتِنْطاقات [ع] استنطاقلر : استنطاقات جاریه . استنطاقات عمیقه .

اِسْتِنْطاقیه [ع] استنطاقه متعلق : اوراق استنطاقیه .

اِسْتِنْغَه [ایتالیانجه‌دن] كمی یلكنلرینك قالدیریلوب طوپلانمسی . بوحركتك اجراسی ایچون ویریلان قومانده . استنغه یلكن = یلكنی طوپلا .

اِسْتِنْفار [ع] اوركمك ، اوركوب قاچمق : استنفار شكار . استنفار حمار .

اِسْتِنْقاص [ع] بهاینی تنزیل ایتمك ایستمك ، تنزیل ایتمكه چالشمق : استنقاص بهای متاع .

اِسْتِنْكاف [ع] یوز چویرمك ، چكنمك : بوتكلیفی قبولدن عالیجنابانه برصورتده استنكاف ایلمش .

اِسْتِنُوغْرافیا [یونانجه‌دن] پك آز پك قیصه اشارات وخطوط ایله پك چابق یازیلیر برخط كه مجلسلرده ایراد اولنان نطقلری وسائر بویله افاداتی قید ایتمكده مستعملدر .

اِسْتِواء [ع] مساوی ، مماثل اولمق : استوای خطّین . استوای مقدارین . استوای سن = تام ییكیت اولمق ، قرق یاشنه كلمك . خط استوا = كرهٔ ارضی قطبلردن مساوی بعدده اولمق اوزره ایكی‌یه بولان مفروض دائرهٔ عظیمه . (استوا) تلفظی غلطدر .

اِسْتُوفاتو [ایتالیانجه‌دن] صالچه‌لی بر نوع ات ییكی .

اِسْتِهانَه [ع] (استحقار) ه باق .

اِسْتِهْجان [ع] (استقباح) ه باق . اكثریا (ذكر) لفظیله قوللانیلیر : ذكری استهجان اولنور .

(مستهجندر) تعبیری دها زیاده مستعملدر.

اِسْتِهْداء [ع] طلب هدایت : استهدا اهتدایه منجر اولور .

اِسْتِهْداف [ع] هدف کبی دیکیلوب طورمق : بر مرمینك اوکندن صاووشمق ممکن ایکن اختیار استهداف عاقلانه بر حرکت دکلدر . مَنْ صَنَّفَ فَقَدِ اسْتَهْدَفَ = بر اثر تصنیف ایدن کندینی هدف تیر اعتراض ایتمش اولور .

اِسْتِهْزاء [ع] ذوقلنمك ، مسخره‌لغه آلمق : « کیمسه‌یی ایتمه صاقن استهزا — سنبلزاده »

اِسْتِهْلاك [ع] صرف ایتمك صورتیله توکتمك ، توکدلمك : بر آیده شوقدر اودون استهلاك ایتدك . محروقاتك استهلاکی .

اِسْتِهْلال [ع] ظهور هلال ، یکی آی کورنمك : انتظار استهلال . تماشای لطافت استهلال § هلالی کورمك : بوکیکه جیقمقدن مقصد استهلال ایدی § جوجق آناسندن طوغار طوغماز آغلایوب فریاد ایتمك : استهلال صبی . استهلال طفل نوزاد . براعت استهلال = برکتابك ، برمقاله‌نك ، برمنظومه‌نك ابتداسنده آنك نه‌دن باحث اوله‌جغنه دلالت ایده‌جك الفاظ انتخابیله سوز سویلیش ، بویولده ایراد اولنان عبارات . مثلا (فیروزآبادی) (قاموس) ك دیباجه‌سنه شویولده باشلار : بادیه نشین اولان بلغایی بونجه لغتلرله تکلمه اقدار و آنلرك لساننه لغات فائقه‌نك الك فصیحنی ایداع بیوران جناب حقه حمد ایدرم § حسن دلالت : حضرت عثمان خان غازی‌یه سلطان علاءالدین طرفندن طبل وعلم ارسالی استقلال دولت عثمانیه‌نك بربراعت استهلالی ایدی .

اِسْتِهْواء [ع] عقلنی آلمق ، حیران ایتمك ، هوا وهوسنی خوش کوسترمك : استهوای شیطان .

اِسْتِئْثار [ع] نفسنه تخصیص ایتمك ، نفسه تخصیص ایدلمك .

اِسْتِیبْج [ع] ماصوره . (اِستاج) دخی دینیلیر .

اِسْتِیجار [ع] اجرتله طوتمق ، طوتلمق : بوخانه‌یی استیجار ایتدك . بورانك استیجاری لازم کلدی .

اِسْتِیخار [ع] تأخر . (استقدام) ك مقابل قوللانیلیر .

اِسْتِیذان [ع] اذن ایستمك ، ایستنلمك ، آلمق ، آلنمق : استیذان کیفیت ، بالاستیذان = استیذان ایله : اذن آله‌رق ، آلنه‌رق . بلا استیذان = استیذانسز ، اذن آلمیه‌رق ، آلنمیه‌رق .

اِسْتِیصال [ع] بالکلیه محو ، کوکنی قیرمق ، کوکی قیرلمق : اشقیانك استیصالی .

اِسْتِیضاح [ع] ایضاحات ایستمك ، ایستنلمك : آکلایه‌مدیغك سوزی قبول ایتمه ، لازم ایسه استیضاح ایت . استیضاح ماده کیفیتك استیضاحی .

اِسْتِیضاحاً [ع] استیضاح صورتیله ، طریقیله : استیضاحا برکاغد یازلدی .

اِسْتِیضاحات [ع] استیضاحلر : بو استیضاحاته ایضاحات ویرمکدن باشقه برصورتله جواب ویریله‌من .

اِسْتِیطان [ع] بریرده اوطورتمق ، (توطّن) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِیعاب [ع] ایچنه آلمق : بوقاب بوزدرهم صوواستیعاب ایدر § طوتمق ، قاپلامق : بوفدانلر دیکیلیرسه بردونم یراستیعاب ایدر .

اِسْتِیف [ایتالیانجه‌دن] صیلاوصره‌سیله دیزمه ، یرلشدرمه ، ییغمه : کتابلری دولابه استیف ایتمش § طور ، طورش : هیچ استیفنی بوزمدی .

اِسْتِیفاء [ع] آلمق ، آلنمق ، تماماً آلمق ، آلنمق . استیفای مطلوب . ویرکونك استیفاسی . استیفای لذت .

اِسْتِیقاظ [ع] اویقودن اویانمق : استیقاظ نائم .

اِسْتِیقاع [ع] وقوعنه منتظر اولمق : استیقاع نزول باران § وقوع بوله‌جق دیه اندیشه‌یه دوشمك : استیقاع نزول صاعقه .

اِسْتِیقان [ع] یقیناً بیلمك ، بیلنمك : استیقان آخرت . استیقان نشأهٔ اخری . (تیقّن) و (ایقان) دها زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِیلاء [ع] بریری ، برمملکتی قوهٔ غالبه‌ایله ضبط ایتمك .

اِسْتِیم [انکلیزجه‌دن] بخار ایله ایشلین ماکنه‌لری ایشلدن بخار ، بوغو . (اسلیم) غلطدر .

اِسْتِیماتور [ایتالیانجه‌دن estimateur] کمرکده امتعه وموادتجاریه‌یه بهایچیجی مأمور ، مخمّن .

اِسْتِیماره [ایتالیانجه‌دن] تقدیر قیمت . تخمین بها . استیماره‌جی = مخمّن ، کمرك مخمّنی ، امتعهٔ تجاریه‌یه قیمت بیچن مأمور .

اِسْتِیمان [ع] امان دیله‌مك .

اِسْتِیمبوط [انکلیزجه‌دن] بخار ایله حرکت ایدر ، صندال قدر ویا برقاچ درجه بیوك مراکب بحریه ، مبنی مینی واپور .

اِسْتِیناس [ع] توحشی کیدوب آلشمق ، الفت ایتمك ، انس طوتمق . اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر : ناس ایله استیناس .

اِسْتِیناف [ع] یکیدن باشلامق § بدایت محکمه‌سندن ویریلن حکمك — مافوقنده‌کی محکمه‌یه مراجعتله — طلب فسخی . استیناف دعوی . دعواسنی استیناف ایتدی . محکمهٔ استیناف . دعاوئ استینافیه § سوز باشی : جملهٔ استینافیه .

اِسْتِینافاً [ع] استیناف صورتیله ، بدایت محکمه‌سنك مافوقنده‌کی محکمه معرفتیله : استینافاً رؤیت دعواه .

اِسْتِیهال [ع] استحقاق ، لیاقت ، اهلیت : بو مأموریت سزك عهدهٔ استیهالکزه توجیه بیورلدی .

اِسْخاط [ع] غضبلاندرمق ، غضبلاندیرلمق . (اغضاب) زیاده قوللانیلیر .

اِسْخان [ع] ایصتمق ، ایصیدلمق ، قیزدیرمق ، قیزدیرلمق . (تسخین) زیاده قوللانیلیر . اسخان عین = آغلاتمق .

اِسْراء [ع] یورتمك ، یوریدلمك ، کوندرمك ، کوندرلمك . یالکز انسان وحیوان حقنده قوللانلملی . مثلا (برکتاب اسرا اولندی) دینلمه‌ملی .

اِسْرار [ع] کتم : اسرار اسرار .

اِسْراع [ع] سرعت ایتمك : اسراع رهروان . (تسریع) معناسنده قوللانلمامالی .

اسراف [ع] حددن متجاوز، لزومسز اوله‌رق صرف ایتمك، ایدلمك: اسراف مال. اسراف کلام. اسراف آب رو. اسراف حرامدر.

اسرافیل [اربعهٔ مدبّره] تعبیر اولنان درت ملك مقربك قیام قیامت ایچون نفخ صوره مأمور اولانی: صور اسرافیل. نظمده مخففاً (سرافیل) صورتنده دخی قوللانیله‌بیلیر.

اسرائیل [عبرانیجه‌دن] حضرت یعقوب علیه السلامك اسمیدر. نبی مشارالیهك اون ایکی اولادندن منشعب اولان عبرانیلره‌ده بومناسبتله (بنی اسرائیل) دینیلیر. فی الاصل (عبدالله) دیمکدر. اسرائیلیات = بنی اسرائیل کتابلرنده خرافات قبیلندن اوله‌رق منقول بولنان حکایات.

اسطار [ع] یازمق، یازلمق: اسطار نامه. اسطار مقاله.

اسعاد [ع] مسعود قیلمق، قیلنمق، بختیار ایتمك، ایدلمك: پادشاهمزك الطاف شامله‌سی دنیایی اسعاد ایلدی. ارادهٔ الهیه ذات همایونلریله عثمانلیلرك اسعادینه تعلق ایتمش. (تسعید) باشقه یولده قوللانیلیر.

اسعار [ع] نرخ ویرمك، ویرلمك: اسعار حوائج ضروریه.

اسعاف [ع] ایش بتیرمك، بتیرلمك، حسن اجرای مقتضی: اسعاف مسئول. اسعاف استرحام.

اسفنج [ع] سونگر.

اسفنقس [یونانیجه‌دن] اسکی یونانیلرده موهوم برحیوان‌که گویا یانندن گچنلره معما گبی [illegible]

ایدرك جواب ویره‌مینلری یوتارمش. اسکی مصریلر عنددنده قادین باشلی آرسلان شکلنده برصنم. الیوم موجود اولان برجیسمنه عربلر (ابوالهول) دیرلر.

اسفیداج [ع] اوستوبج.

اسقاء [ع] صولامق، صولانلمق، صوویرمك، ویرلمك: اسقای اراضی. اسقای تشنگان. برابره طیر بیك ترلابی اسقا ایده‌بیلیر.

اسقارپین [فرانسزجه‌دن] خفیف برنوع قوندوره.

اسقارجه [ایتالیانجه‌دن] گمی حموله‌سنك پك صیغ استیف اولمسی.

اسقارموز [ایتالیانجه‌دن] کورك طاقلمق اوزره قایش وصندالك یان کنارینه ویکنه صوقولمش تخته چیوی § برجنس کوچك بالیق.

اسقاط [ع] دوشورمك، دوشورلمك: (افلاطون) ك همزه‌سنی اسقاط ایده‌بیلیرز. بوهمزه‌نك جواز اسقاطی نظمه مخصوص دکلدر. اسقاط جنین = چوجق دوشورمك.

اسقاندیل [ایتالیانجه‌دن] صوییك درینلکنی اولچمکده قوللانیلان آلت § یوقلامه، برینك فکرینی آکلامغه چالشمه: اوذاتك نه درجه‌لرده متجر اولدیغنی اوبله برایکی کره اسقاندیل ایتمکله آکلاشاماز.

اسقاله [ایتالیانجه‌دن] آلات موسیقه پرده‌لرینه پارمق آلشدیرمق تعلیمی.

اسقورپیت [رومجه‌دن] برنوع بالیق.

اسقومری [رومجه‌دن] معروف برنوع بالیق.

اسقونطو، اسقونطه [ایتالیانجه‌دن] برمبلغك وعده‌سندن اول تأدیه‌سنده تنزیل اولنان مقداری § قیرمه، تنزیل.

اسقونه [انگلیزجه‌دن] ایکی دیرکلی برنوع خفیف گمی، بریقك کوچکی.

اسکات [ع] صوصدرمق، صوصدرلمق: «برآیتك ای کتاب معجز — بکارجه بلیغی ایتدی اسکات» «بوکتاب ایتمسه ممکنمی ایدی — بلغای عربك اسکاتی؟»

اسکار [ع] مست ایتمك، ایدلمك: «کورمه‌دی مجلسنده حاجت شرابه یاران — ایلردی سوزلریله اسکار هوشیاران» «آکا مخصوص ایدی بلاغتله — هوشیاران دهرك اسکاری» (مسکرات) بوندن مأخوذدر.

اسکان [ع] ساکن قیلمق، قیلنمق: اسکان مهاجرین. ساکن اولمق معناسنده قوللانلمملی. مثلا (فلان آدم فلان یرده اسکان ایدیور) دینلمه‌ملی، (ساکن اولیور) دینلملی § سلب حرکه: (جولان) ك واوینی اسکان جائزدر.

اسکته [رومجه‌دن] معروف کوچك قوش.

اسکلت [فرانسزجه‌دن] انسان ویا حیوانك اتلری دوکلمش کمیکلرندن عبارت هیئتی، قدید § پك نحیف، قوری آدم.

اسکله [ایتالیانجه‌دن] دکز و نهر کنارنده گمی و سائره ایله یاناشه‌جق یر § دکز ونهر کنارنده واقع بندر § گمینك صول یانی § بنا اطرافنه قوریلان ایکرتی کرسته.

اسلاك [ع] مسلك طوتدرمق، طوتدیرلمق، مسلکه صوقمق، صوقلمق: چوجقلرمزی مسلك اهل سنته اسلاك ایده‌لم. بوذاتك طریقت علیهٔ مولویه‌یه اسلاکی. (تسلیك) دخی بومعناده قوللانیلیر.

اسلام [ع] خاتم الانبیا حضرت محمدك (علیه السلام) وحی ایله تبلیغ بیوردیغی دین مبین. مسلمانلق: دین اسلام. فتح مکه کونی پك چوق ذوات اسلامه کلدی. نسواندن ابتدا اظهار اسلام ایدن حضرت خدیجه‌در (رضی الله عنها). فلان شرف اسلام ایله مشرف اولدی § دین اسلام اوزره بولنانلر، مسلمانلر. بومعناده (اهل اسلام) برینی طوتار: پادشاه اسلام. اعاظم اسلام. علمای اسلام. مشاهیر اسلام. «سیف اسلامه دکل صاعقه تعبیری سزا — اوبله بر صاعقه ایندرمه‌دی تقدیر هنوز» شیخ الاسلام = دولت اسلامیه‌ده ریاست علمیه مقام رسمیسنده بولنان ذات شریف: «هادئ وادئ دین بدرقهٔ راه یقین — پیرو مجتهدین حضرت شیخ الاسلام — نفعی»

اسلامیت [ع — مولّد] مسلمانلق، مسلمانلرك صفت عمومیه‌سی اولان کیفیت مقدسه: حضرت عمر الفاروق [رضی الله عنه] اسلامیتك سرعت انتشارینه بیوك بیوك خدمت ایتمشدر. پادشاهمز اسلامیتك حامئ مقدسیدر. (اسلام) دخی بومعنایی مفید ایسه‌ده یوقاریده کوستردیکی اوزره (اهل اسلام) معناسنده‌ده قوللانلمقده اولدیغندن برینه کوره دفع التباس ایچون (اسلامیت) ك استعماله احتیاج مس ایتمشدر.

اِسْلَامِيَّه [ع] اسلامه ، اهل اسلامه منسوب : اقوام اسلاميه . احكام اسلاميه . ممالك اسلاميه .

اِسْم [ع] آد § زمانه تعلق ایتمز معنای مستقلی اولان کلمه . اسم جلال = الله (جل شانه) اسم شریفی . اسم اعظم = جناب حقك الك بیوك اسمی ، الله .

اِسْماع [ع] ایشتدرمك ، ایشتدیرلك : اسماع ندا .

اِسْمِرار [ع] قاره یاغیز . اولق ، اسمر لشمك : تأثیر حرارت شمس ایله اسمرار وجوه .

اِسْمِيَّه [ع] ایکی معناسنه کوره (اسم) منسوب : مشابهت اسمیه . جملهٔ اسمیه .

اِسْناد [ع] نسبت ایتمك ، ایدلك : شیخ سعدی یه بعض هزلیات اسناد ایدرلر . بونلرك آکا اسنادی بك ده معقول دکلدر § فعل ایله فاعل ، مبتدا ایله خبر بیننده کی نسبت .

اِسْنادات [ع] اسنادلر . اسنادات غرضکارانه . اسنادات بعیده . اسنادات مجازیه .

اِسْنادِی [ع] اسناده منسوب : قول اسنادی . ترکیب اسنادی . اقوال اسنادیه . تراکیب اسنادیه .

اِسْنادِيّات [ع] اسناده متعلق ملاحظات ومباحث ، اصلی اولمدیغی حالده بر آدمه نسبت اولنان شیلره دائر سوزلر : ابن سینانك علم سیمیا ایله برطاقم خارق العاده حاللر کوستردیکنی حاکی اولان کتاب اسنادیات ایله مملودر .

اِسْنان [ع] دیش بتمك ، چیقمق ، دیشلمك : موسم اسنان صبیان § یاشلانمق ، قوجالمق . (سِنّ) بوندن مأخوذدر .

اِسْوِداد [ع] قاره اولمق ، قارارمق : اسوداد وجوه مجرمین . اسوداد ریش سفید .

اِسْهال [ع] یورك سورمه ، لینت : اسهاله اوغرامق .

اِشابَه [ع] صاچی صاقالی آغارتمق ، قوجالتمق : تعاقب لیل و نهار نیجه ارباب شبابی اشابه ایتمشدر .

اِشارات [ع] اشارتلر : اشارات جبریه . نوطه اشاراتی .

اِشارَت [ع] علامت : سعی و ثبات ایکی اشارت موفقیتدر . شو ، استفهام اشارتی دکلمی ؟ یانغین اولنجه قله اشارت چکر § کوسترمك : الیله اشارت ایتدی § اعطای رأی ، ارشاد . اشارت آلهیه = اولیاء اللهه واقع اولان الهام . اشارت علیه = امر مشیختپناهی . العارف تکفیه الاشارة = عارف اولانه اشارت یتر .

اِشاعَه [ع] شایع قیلمق ، قیلنمق : اشاعهٔ اخبار . نظمده (اشاعت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر .

اِشْباع [ع] قارنی طویورمق ، قارنی طویوراق : اشباع کرسنکان § جوغالمق ، جوغالتمق . الف اشباع = عربی وفارسیده بعض کلماتك آخرینه علاوه ایدیلن الف بی معنی .

اِشْپورْطَه [ایتالیانجه دن] معروف قوللی یایوان سپد .

اِشْتات [ع] طاغتمق ، طاغیداق : اشتات فرقهٔ اعدا . (تشتیت) زیاده قوللانیلیر .

اِشْتِباه [ع] شبهه لنمك ، شبهه : واجب الوجودك برلکنده کیم اشتباه

ایدر ؟ بلا اشتباه ، بی اشتباه = شبهه سز : « دور اولان کوزدن کوکلدن دور اولور بی اشتباه — طالب »

اِشْتِداد [ع] شدتلنمك : اشتداد شتا . اشتداد سرما . اشتداد حرارت . اشتداد غضب . اشتداد مرض . (شدت) کبی (کسب) ایله قوللانلمامالی ، (کسب اشتداد ایتدی) دینلمه ملی . ذاتاً (اشتداد) ده (کسب) معناسی مندرجدر .

اِشْتِراء [ع] صاتین آلمق ، آلنمق : اشترای جامهٔ عید . « دفع اندیشهٔ کرا ایتدم — یکی بر خانه اشترا ایتدم »

اِشْتِراط [ع] شرط قیلمق ، قیلنمق : اشتراط احتیاطی . بو خصوصك شو خصوصه اشتراطی مناسب کورلمشدر .

اِشْتِراك [ع] اورتاق اولمق . بر حالده بولنمق : « بن بو کون اودن انفکاك ایده مم — سزه کزمکده اشتراك ایده مم » بالاشتراك = اشتراك صورتیله .

اِشْتِعال [ع] شعله لنمك ، یالینلانمق : اشتعال نار . اشتعال آتش . « بن بورندم بر عبایه زمهریرك رغمنه — سن ده ای عشق آتشی سینه مده ایله اشتعال » قابل اشتعال = اشتعال ایده بیلیر .

اِشْتِغال [ع] مشغول اولمق ، ایش ایله اوغراشمق : « نه صایارسین بکا مشاغلکی — اویله شیلرله اشتغال ایتمم — بر متشاعره خطاب »

اِشْتِغالات [ع] اشتغاللر : اشتغالات نافعه . « ایکی آی اولدی یازمدك بر سوز — اوقدر چوقمی اشتغالاتك ؟ »

اِشْتِقاق [ع] بینلرنده معنی و ترکیب جهتیله مناسبت ، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره بر کلمه دن دیکر کلمه اخراجی : تبسم ، متبسم .

اِشْتِكاء [ع] شکایت : « تسلیمدر امر حقه چاره — اللهدن اشتکا ایدلمز »

اِشْتِمال [ع] احاطه : کلستان سعدی بر چوق حکمیاتی اشتمالی جهتیله بر کتاب عالی عد اولنمشدر . (حال مسرت اشتمال) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرده قوللانلمامالی .

اِشْتِمام [ع] (استشمام) یرنده قوللانیله بیلیر .

اِشْتِهاء [ع] ایستك . اکثریا طعام حقنده قوللانیلیر : اشتهاسی وار . اشتهاسی یوق . اشتهالی . اشتهاسز . اشتها انکیز = اشتها پیدا ایدیجی ویریجی .

اِشْتِهار [ع] شهرت بولمق ، مشهور اولمق : عثمانلیلر مهمان نوازلقله اشتهار ایتمشدر . (شهرت) کبی (کسب) ایله قوللانلمامالی ، (کسب اشتهار ایتدی) دینلمه ملی . ذاتاً (اشتهار) ده (کسب) معناسی مندرجدر . (شهرت) مقامنده (بولمق) ماده سیله قوللانیلیر : « کل کبی وصف کمالاتکده بولدم اشتهار — نظیم »

اِشْتِياق [ع] میل قلبی ، آرزوی درونی : شدت اشتیاق . کمال اشتیاق . یوزکزی کورمکه اشتیاقم وار .

اِشْجار [ع] آغاج یتشدرمك : فن اشجار .

اِشْحاذ [ع] بیله مك ، بیلنمك ، کسکینلك ویرمك ، ویرلمك : اشحاذ خنجر . (تشحیذ) زیاده قوللانیلیر .

اِشْراب [ع] ایچیرمك ، ایچیرلمك : اشراب رحیق . اشراب

كوثر § اعا : جمعه كونى برقاچ آرقداش ايله صولره كيده‌جكنى اشراب ايلدى .

اِشْراق [ع] طوغمق. كونش حقنده قوللانيلير : اشراق آفتاب § ضيالانديروب پارلاتمق ، ضيالانديريلوب پارلادلمق : « ايلدك نور كمالانكله اشراق عرب — نعت شريف — اكرم » عالمك نور الهى ايله اشراقى ارادهٔ ازليه‌سى او خورشيد رسالتك طلوعيله ظهوره كلدى § ضيالانوب پارلامق : شهر آيين كيجه‌سى هرطرف اشراق ايديبوردى .

اِشْراك [ع] جناب حقه شريك قوشمق، مشرك اولمق : حضرت واحد قهار فضيحهٔ اشراكى عفو ايتميه‌جكنى قرآن كريمده اخبار بيوريور .

اِشْعار [ع] تحريراً بيلدرمك ، بيلديرلمك : اشعار كيفيت . اشعار حقيقت حال . نظمده على الاطلاق دخى قوللانيله‌بيلير .

اِشْعارات [ع] اشعارلر : اشعارات سابقه .

اِشْعال [ع] شعله‌لندرمك ، شعله‌لنديرلمك ، يالينلاندرمق ، يالينلانديرلمق : « اشعال مشاعل مسرت »

اِشْغال [ع] مشغول قيلمق، قيلمق : ايشكزوار ، سزى اشغال ايتميه‌لم . مشغولك اشغالى مناسب دكلدر . occupation militaire ترجمه‌سى اوله‌رق بعض ارباب قلم طرفندن قوللانلمقده اولان (اشغال عسكرى) يه بدل (استيلا) قوللانلملى .

اِشْكال [ع] مشكللك ، كوجلك ، وضوحسزلق ، مغلقلق : بوبابده دوچار اشكال اولدم . بومسئله‌ده اشكال وار . كوجلشدرمك معناسنده قوللانلماز . اومعنى (تصعيب) ايله افاده اولنور . (حل اشكال) تعبيرنى همزه‌نك فتحيله استعمال غلط فاحشدر .

اِشْكُنْج [ف] چيمديك .

اِشْكَنْجه [ف] عذاب ، اذيت .

اِشْمام [ع] قوقلاتمق ، قوقلادلمق : اشمام طيب . اشمام كلاب § اثناى قرائتده دوداقلرله ضم وكسردن برينه اشارت .

اِشْمِئْزاز [ع] صيقلمق، جان صيقلمق § استكراه .

اِشْهاد [ع] شاهد كتيرمك ، كتيرلمك: اثبات دعوى ايچون فلانى اشهاد ايتديلر. فلانك اشهادى اولى ايدى .

اِصابَت [ع] طوغريجه كيدوب ايرشمك، راست كلمك: قورشونك نشانه اصابتى . اصابت صاعقه. اصابت قرعه § فعل و قولده صوابه تصادف : رأينده اصابت ايتدى . بوراده بولنديغى اصابت اولدى . اصابت قرين = صوابه تصادف ايله برلكده بولنان ، اصابتلى : رأى اصابت قرين . اصابت معتاد = صوابه تصادف معتادى اولان .

اِصاغَه [ع] قالبه دوكمك ، دوكلمك: اصاغهٔ سيم وزر. اصاغهٔ نحاس مذاب .

اِصْباح [ع] صباح وقتى ، فجر صادق، سحر . فالق الاصباح = طاك يرينى آغاردن ، جناب حق: « فالق الاصباحى ياد ايت هرسحر - كوكلكى شوقيله شاد ايت هرسحر »

اِصْبَع [ع] پارماق . عربيده همزه وبانك حركات ثلثه‌سيله لغت ايسه‌ده لسانمزده بو هيئتده قوللانيلير . مقل الاصبع = پك خائن آدم .

اِصْداء [ع] يانقيلانمق ، عكس آواز، (اقو écko) پيدا ايتمك: اصداى جبل . اصداى كوهسار .

اِصْدار [ع] صدور ايتدرمك ، ايتديرلمك ، چيقارمق ، چيقارلمق : اصدار فرمان .

اِصْرار [ع] عزم ، دونمه‌مك اوزره التزام ، قصد قوى: حقسزشيده اصرار بالآخره صاحبنى شرمسار ايدر .

اِصْطِبار [ع] صبر ايتمك : « كل كل ديبكزده كلمه‌يم يانكزه - دشواردر اصطبار هجرانكزه »

اِصْطَبْل [ع] آخور : اصطبل عامره.

اِصْطِفاء [ع] برشيئك خالص وپاكنى سچوب آلمق : اسماى نبويه‌دن اولان (مصطفى) بوندن مأخوذدر.

اِصْطِفاف [ع] صف باغلامق ، صف صف ديزلمك : اصطفاف ارباب تماشا .

اِصْطِلاح [ع] برعلمده ، برفنده ، برصنعتده معناى مخصوص ايله استعمال اولنان كلمه ، تركيب : « اصطلاح اولمش دينير فكر وتلاشه پيچ وتاب - تحفهٔ وهبيدن» § برقومك اولكى مرضعندن نقل اولنان براسم ايله ديكر برشيئى تسميه‌ده اتفاق § ساده‌لكدن عارى ، تكلفلى افاده : اصطلاح پاره‌ليور. (مصالحه) معناسنده قوللانلماز. «اصطلاح اوزره تكلم ايلر - باقوب اطرافه تبسم ايلر - سنبلزاده »

اِصْطِلاحات [ع] اصطلاحلر: اصطلاحات رياضيه. اصطلاحات طبيه . « كراكهٔ صوف پر مباهات - موج آور بحر اصطلاحات - غالب» « جوش ايدر صانكه‌يم عرفانى - اصطلاحاته بوغار يارانى - سنبلزاده »

اِصْطِلاحْپَرْداز [ف] اصطلاح پاره‌لكه، تكلفلى افاده‌يه مائل آدم .

اِصْطِلاحْپَرْدازانه [ف] اصطلاحپرداز اولانه ياقيشه‌جق صورتده : مقالهٔ اصطلاحپردازانه .

اِصْطِلاحْپَرْدازى [ف] اصطلاحپردازلق .

اِصْطِناع [ع] انتخاب ، اختيار . اصطناع صديق = دوست انتخابى .

اِصْطِياد [ع] آولامق ، آوه چيقمق. (صيد) ى ويا (شكار) ى زائد اولان (براى صيد وشكار) تعبيرينه بدل (اصطياد ايچون) ياخود (براى اصطياد) تعبيرى قوللانلسه خوش اولور.

اِصْعاد [ع] يوقارى چيقارمق ، يوكسلتمك .

اِصْغاء [ع] قولاق ويرمك ، ديكله‌مك : « سن قوت فهمى ايله پيدا - بن سويليه‌يم سن ايله اصغا - غالب »

اِصْفِرار [ع] صارى اولمق ، صارارمق : اصفرار شمس.

اِصْلاح [ع] ايى حاله كتيرمك ، كتيرلمك ، ايى حاللى قيلمق، قيلنمق . اصلاح ذات البين = ايكى كيشى‌يى بارشدرمق .

اِصْلاحات [ع] اصلاحلر : اصلاحات عهد شهريارى .

اِضاءَه [ع] ضيادار قيلمق ، قيلنمق. § ضيا دار اولمق . نظمده (اضائت) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

اِضاعَه [ع] ضايع ، محو ايتمك ، ايدلمك : اضاعهٔ اوقات .

نظمده (اضاعت) صورتنده ده قوللانيلير. (تضييع) دخی بومعناده مستعملدر.

اِضافات [ع] اضافتلر: اضافات لاميه. اضافات بيانيه § علائق، ماسوى. اسقاط اضافات = ترك علائق، ترك ماسوى. التوحيد اسقاط الاضافات.

اِضافت [ع] قاعدهٔ مخصوصه سی اوزره بربرينه ضم ايديلن ايكی كلمه بيننده كی حالت نسبيه، ارتباط § بر كلمه نك بو يولده ديكر كلمه يه مرتبط اولمسی. بومعنالرده (اضافه) صورتنده قوللانلمالی، مثلا (اضافهٔ بيانيه) ديناملی، (اضافت بيانيه) دينلملی.

اِضافه [ع] ضم اتمك، ايدلك § قاعدهٔ مخصوصه سی اوزره بر كلمه يی ديكر كلمه يه ربط اتمك، بر كلمه ديكرينه ربط ايدلك. بو معنالرده (اضافت) صورتنده قوللانلمالی، مثلا (بو كلمه شو كلمه يه اضافت ايدلمش) دينامه ملی اضافه ايدلمش دينلملی.

اِضحاك [ع] كولدرمك، كولدرلمك: ارباب تماشانك اضحاك وابكاسی او ماهر آقتورك النده ايدی.

اِضرار [ع] ضرره صوقمق، صوقلمق.

اِضطجاع [ع] يان اوستنه ياتمق.

اِضطراب [ع] چالقانش، تحرك، هيجان § مادی، معنوی راحتسزلك، تلاش: اضطرام وار، اضطراب آور = اضطراب كتيريجی، ويريجی: «اضطراب آور انوار رخكدر نكهم - نائلی قديم»

اِضطرابات [ع] اضطرابلر: اضطرابات قلبيه، «جله تيرمق عيبدر زنهار ای سالك سنی - اضطرابات درونی پرده بيرون ايتمسون؟»

اِضطرار [ع] چاره سزلك، ناچارلق، مجبوريت.

اِضطراری [ع ف] مجبوريت سائقه سيله اولان، اختياری اولميان: سكون اضطراری. حركت اضطراريه.

اِضطراريات [ع] اضطرار صورتيله ياپيلان شيلر، (اختياريات) ك ضدی.

اِضطرام [ع] آلولنمك: اضطرام آتش غرام.

اِضعاف [ع] ضعيف قيلمق، قيلنمق، ضعيفلتمك، ضعيفلتلمك. (تضعيف) معناسنده ده قوللانيله بيلير.

اِضلال [ع] ضلالته دوشورمك، دوشورلمك، يولدن چيقارمق، چيقارلمق.

اِضلاليات [ع] اضلاله متعلق ملاحظات ومباحث.

اِضمار [ع] يوركده كيزلمك، كيزله نلمك: اضمار غيظ § عباره آره سنده ضمير ايرادی.

اِضمحلال [ع] زائل، نابود اولق: «كلسون بركون بركون فتور انديشهٔ فعاله - باعث اولسون سی روز افزونم اضمحلاله - وصفی»

اِطاره [ع] اوچورمق، اوچورلق: اطارهٔ كبوتر § سرعتله كوندرمك، كوندرلمك: «بنه نه خوشدی دون كيجه جواريكه عزيمتم — اطارهٔ رقيمه يه تردد اوزره جرأتم — اكرم» بو رقيمه نك اطاره سی اخلاص اماره سی عد اولنور.

اِطاعت [ع] انقياد، بر امرك موجبنجه حركت: اديب اولان چوجق ابوينه اطاعت ايدر.

اِطاله [ع] اوزاتمق، اوزادلق: اطالهٔ لسان. اطالهٔ دست. (تطويل) بو يولده قوللانلماز.

اِطام [ع] بول وفضلانك طوتلمسی.

اِطراء [ع] حسن ثنا، مدحده مبالغه. استعمالنده (مدح) لفظنك تركی اولادر: ذكاسنی اطرا ايديورلر. «اول نظمك ايدوب بر اهل معنا - مدحنده مبالغه ايله اطرا — غالب» بيننده كی (مدحنده) خوش كورلمكله برابر (مبالغه يله) زائد كوريلور.

اِطراب [ع] طربه، شوقه، كتيرمك، كتيرلمك: «مطرب! بزی اطراب ايت — نغمه كله صفاياب ايت» اهل بزمك اطرابی مطربك لطفنه وابسته در.

اِطراد [ع] بربرينه اويمق، براسلوبده، يكنسق اولمق: هواده اطراد يوق، چوجق مشربی اطرادسز اولور. اطراداً للباب = قاعده بوزلامق قاعده يه اويغون كلك ايچون.

اِطعام [ع] طعام ويرمك، ويرلك، يك يدرمك، يدرلمك: مسافرلری كمال اكرام ايله اطعام ايلدی. يولجيلرك اطعامی كنديسنه حواله ايدلمش ايدی. (اطعام طعام) تعبيرينك استعمالنه احتياج يوق كبيدر.

اِطغاء [ع] طاغی قيلمق، قيلنمق، آزدرمق، آزدرلمق: قوم عادی شيطان اطغا ايتدی. قوم ثمودك اطغاسی ده آنك ايشيدر.

اِطفاء [ع] سوندرمك، سوندرلمك: اطفای نار. اطفای حريق. «سونرمی سوندی دينلكله نورمتناهی؟ — نفسله قابل اطفايدر چراغ الهی؟»

اطفائيه = يانغين آلايی، يانغين سوندرمكه مأمور عساكر شاهانه.

اِطّلاع [ع] وقوف، خبردارلق، بيلمه: «ديدم كسب اطلاع ايتدم — اطلاع اهلنه وداع ايتدم» يالكز اولديغی حالده (ايتمك) ماده سيله قوللانلماز.

اِطّلاعات [ع] اطلاعلر: ارباب فنونك اطلاعاتی ايلريلدكجه عظمت الهيه بتون بتون عقللره حيرت ويرمكده در.

اِطلاق [ع] بوشامق، بوشانلمق: اطلاق زوجه. بو معناده (تطليق) دها زياده قوللانيلير § صالويرمك، صاليويرلك § ديمك، دينلمك: تعبير: عجم قورشونه (اسرب) اطلاق ايدر. عانه جاهل اطلاق برهان جهالتدر. اطلاق يد = خير ايشلمك، احسان اتمك. اطلاق لسان = آغزينه كلنی سويلمك. علی الاطلاق = بر قيد ايله مقيد اولماق اوزره.

اِطلاقات [ع] استعمالات، تعبيرات: اطلاقات فقهيه.

اِطماع [ع] طمعه دوشورمك، دوشورلمك، طمعلاندرمق، طمعلاندرلمق: اطماع حريص بر اسير دكلدر.

اِطماعات [ع] اطماعلر: اطماعات كاذبه.

اِطماعيات [ع] اطماعه متعلق ملاحظات ومباحث: ملانك درميان ايتديكی اطماعيات كاذبه يه اشعب بيله اعتماد ايتمز.

اِطمينان [ع] ربط قلب ايله حاصل اولان سكون، امنيت، مطمئنلك: اطمينان قلب. كمال اطمينان.

قلبمه اطمینان کلدی . اطمینانم واردر .

اِطْناب [ع] تطویل کلام . مدحنده نه‌قدر اطناب ایدلسه آزدر § بر فکرك اوفکره نسبتله زائد، فقط مفید الفاظ ایله افاده‌سی (ایجاز) ایله (مساوات)ك آره‌سی .

اِظْنابه [ع] کولکه‌لك، سایبان .

اِطْنان [ع] طنین چیقارمق ، چینقارلق ؛ چینلاتمق ، چینلادلق : اطنان ساعت . اطنان جرس .

اِظْراف [ع] طرفه، قابه قویمق ، قونلمق، ظرفلامق، ظرفلانلمق : اظراف متاع . اظراف ساعت . اظراف مکتوب .

اِظْهار [ع] آشکار ایتمك ، ایدلمك، میدانه قویمق ، قونلمق ، کوسترمك، کوسترلمك : « صبا! اغیاردن پنهان غمم دلداره اظهار ایت — فضولی» «غمزه‌لره اسرار غم اظهار اولنورمی؟ » اظهار آرزو . اظهار خواهش . اظهار شجاعت . اظهار مافی الضمیر . اظهار مافی البال . اظهار مافی السویدا = آوکاده‌کنی میدانه قویمق .

اِعادَه [ع] کری کوندرمك، کوندرلمك. اشیا واشخاص حقنده قوللانیلیر : آدمکزی اعاده ایتدم . کتابکزك اعاده‌سی امر ایتمشکز § اولکی حاله کتیرمك ، کتیرلمك : اعادهٔ حیات . اعادهٔ مصافات . اعادهٔ عافیت . اعادهٔ زیارت = زیارته کلن ذاتك زیارتنه کیتمك . (اعادهٔ ویزیته) تعبیرینك استعماله احتیاج یوقدر .

اِعاذَه [ع] صیغندرمق، اسیرکه‌مك: استعاذه ایدلم، جناب حق شیطان شرندن جمله‌مزی اعاذه‌بیورسون!

اِعارَه [ع] عاریت اوله‌رق ویرمك ویرلمك: اعارهٔ کتاب . اعارهٔ لباس .

اِعاشَه [ع] کچندرمك ، کچندیرلمك: اعاشهٔ اولاد و عیال . عائله‌سنك حسن اعاشه‌سی ایچون چالشمیان ، آدم صایلماز. نظمده بو معناده (اعاله) دخی قوللانیله‌بیلیر : « ایتدك سزی سی ایله اعاله — تذلیلکه ایتمدك احاله »

اِعانات [ع] اعانه‌لر : اعانات ربانیه.

اِعانَه [ع] یاردیم. اکثریا محتاجینه پاره‌وسائره ایله ایدیلن معاونتده قوللانیلیر. (اعانت) صورتنده (معاونت)ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اِعْتاق [ع] آزاد ایتمك ، ایدلمك : اعتاق عبد. اعتاق جاریه .

اِعْتِبار [ع] شرف ، حیثیت ، معتبرلك: تجار بیننده اعتباری واردر § حرمت، احترام، حسن‌نظر: یالانجی‌یه کیمسه اعتبار ایتمز. «پایهٔ کیسویه اعتبارم یوق» § فرض : شوقدر سنه اعتبارله § عبرت آلمق : اولو الابصار هرشیدن اعتبار ایدر .

اِعْتِباراً [ع] صایمق، صایلمق صورتیله: شباطك سکزندن اعتباراً .

اِعْتِبارات [ع] فرض ایدلشلر: اعتبارات هیئیون .

اِعْتِباری [ع ف] حقیقی اولمیوب فرضیات قبیلندن اولان: امر اعتباری . امور اعتباریه .

اِعْتِباریات [ع] اعتباری اولان شیلر، فرضیات.

اِعْتِدال [ع] ایکی حال بیننده‌توسط اولمش، اورته‌حالده بولنش:

کسب اعتدال. اعتدال هوا . اعتدال حرارت . اعتدال هرشیده ممدوحدر § تناسب ، اویغونلق . پچلیلك : اعتدال اقامت . (sang froid) ترجمه‌سی اولان (صوغق قان) ه بدل (اعتدال دم و یا اعتدال مزاج) قوللانلملی .

اِعْتِذار [ع] عذر دیله‌مك؛ بر عذر درمیان ایده‌رك قصورینك عفوینی ایستمك : ایشم وار ایدی ، کله‌مدم، اعتذار ایدرم .

اِعْتِراض [ع] بر شی حقنده (نیچون بویله اولمش؟ شویله اولملی لازم کلیردی) یوللو بیان فکر ایتمك: انسان آکلامدیغی شیئه اعتراض ایتمه‌ملی.

اِعْتِراضات [ع] اعتراضلر : اعتراضات محقه، اعتراضات عالمانه .

اِعْتِراف [ع] اقرار : اعتراف قصور. عجزمی اعتراف ایدرم . « نقصانمه واردر اعترافم — بیهوده دکل ولیك لافم — غالب »

اِعْتِرافات [ع] اعترافلر: اعترافات منصفانه.

اِعْتِزاز [ع] عزیزلنمك، عزتفروش اولمق : ناز واعتزاز .

اِعْتِزال [ع] آیرلمق، چکلمك، عزلت ایتمك § (معتزله) دینیلن فرقه‌نك حالی ، مذهبی : اهل اعتزال .

اِعْتِزام [ع] توجه، عزیمت: «ناسوت ایدی بر زمان مقامك — لاهوته‌می شمدی اعتزامك؟ — روحه خطاب »

اِعْتِساف [ع] طوغری یولدن صاپمق، یولسزلق ایتمك .

اِعْتِصام [ع] ال ایله طوتمق، تمسك ایتمك: عروة‌الوثقای شریعته اعتصام ایدنلر نجات بولورلر § معاصیدن چکنمك ، قورنمق : اعتصام تام .

اِعْتِضاد [ع] قوله ، قول اوزرینه آلمق . بکدیکره معاونت مقامنده قوللانیلیر : اعتضاد ارباب دانش.

اِعْتِقاد [ع] کوکل باغلامق ، قلباً صحتنه قرار ویرمك، حکم ایتمك : دنیایه اعتمادم یوق ، آخرته اعتقادم وار . بویله اعتقاد ایدرم .

اِعْتِقادی [ع ف] اعتقاده متعلق: امر اعتقادی . امور اعتقادیه .

اِعْتِقادیات [ع] اعتقاده متعلق خصوصات .

اِعْتِکاف [ع] بر برده حبس نفس ایدوب قالمق § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت: اعتکاف ایتدی . اعتکافه کیردی . اعتکافدن چیقدی . اعتکاف سنت سنیه‌در .

اِعْتِلا [ع] یوکسکه چیقمق، یوکسلمك: اعتلای شان .

اِعْتِماد [ع] قلباً استناد ، امنیت : « اللهه‌در توکلم اعتمادم — باقی » اعتمادنامه = برسفیرك نزدنده مأمور اولدیغی دولته تقدیم ایتدیکی سفارتنی مشعر کاغد .

اِعْتِماداً [ع] اعتماد ایده‌رك. ایدیله‌رك: ویردیککز سوزه اعتماداً کلدم . ویردیکی سوزه اعتماداً کیدلدی .

اِعْتِنا [ع] دقت ، اهتمام : احکام شرعیه‌نك حسن اجراسنه اعتنا ایدیلیور. کمال اعتنا ایله اجرا اولنیور .

اِعْتِیاد [ع] عادت ایدنمك ، ایدینلمك: توتون استعمالنی اعتیاد ایتدك .

بونك اعتيادى مضردر. بو معناده (تعوّد) دخى قوللانيله‌بيلير .

اعجاب [ع] تعجب ويرمك ، ويرلمك ؛ تعجبه دوشورمك، دوشورلمك: يازديغى كتاب مستطاب بتون مؤلفينى اعجاب ايتدى . مؤلفينك اعجابى .

اعجاز [ع] عاجز قيلمق ، قيلنمق ؛ عجزه دوشورمك. دوشورلمك: قرآن كريم بتون بلغاى عربى اعجاز ايتدى. « بلغاى عربك اعجازى » § كلامك بلاغتجه طوق بشردن خارج برمرتبه‌ده بولنمسى ، مراتب بلاغتك منتهاسى : اعجاز قرآن . درجهٔ اعجاز § خلقى تنظيرندن عاجز براقان هنر ، كيفيت . (اعجازكار ، اعجازكارانه، اعجازكارى، اعجازنما) كبى تعبيرلرده بو معنى ملاحظه اولنور .

اعجال [ع] عجله ايتديرمه ، چابق يابديرمه (تعجيل) زياده قوللانيلير .

اعجام [ع] يازى‌يى نقطه‌لامق ، يازى نقطه لانلمق : (طاهر) اعجام ايدلنجه (ظاهر) اولور . اعجام خط اعجام كلمه .

اعداد [ع] حاضرلامق، حاضرلانلمق: اعداد لوازم . اعداد طعام .

اعدادى [ع ف] اعداده منسوب : مكتب اعدادى . مكاتب اعداديه . شاكردانى مافوقنده‌كى مكتبه دخوله مهيا قيلديغى ايچون اطلاق اولنمشدر.

اعدام [ع] قانوناً يوق ايتمك ، ايدلمك، اولدرمك، اولدرلمك : اعدام قاتل . جزاى اعدام .

اعذار [ع] معذور طوتمق، طوتلمق: اعذار ارباب اعتذار .

اعراب [ع] كلمات عربيه‌نك آخرنده دكيشن حركه ويا حرف .

اعراب لفظى . اعراب تقديرى .

اعراض [ع] يوز چويرمك: قبايحدن اعراض ايتملى .

اعزاز [ع] عزتله‌مك ، عزتله‌نلمك : اعزاز مدعوين . اعزاز اهل دانش . اعزاز عزيزان طريقت .

اعزازاً [ع] اعزاز صورتيله، طريقيله.

اعزام [ع . ولد] يوللامه، كوندرمه: بش كشينك اعزامى .

اعطاء [ع] ويرمك، ويرلمك : اعطاى معلومات . برمبلغك اعطاسى.

اعظام [ع] بيوتمك، بيودلمك ؛ بيوك كورمك ، كورلمك. لطيفه‌يى اعظام ايتمك روا دكلدر . لطيفه‌نك اعظامى اقتضا ايتمز .

اعلاء [ع] يوكسلتمك ، يوكسلدلمك ؛ عالى قيلمق ، قيلنمق : اعلاى كلمة الله .

اعلال [ع] كلمات عربيه‌ده حروف علتك تخفيفاً تغييرى .

اعلام [ع] بيلدرمك، بيلدرلمك § محكمه جانبندن ويريلن حكمى حاوى كاغد .

اعلامات [ع] ايكنجى معناسنه كوره (اعلام) لر. اعلامات شرعيه.

اعلان [ع] آشكار ايتمك ، ايدلمك : عالم الغيب والشهاده اولان جناب حقه نسبتله اعلان واسرار مساويدر § عمومه بيلدرمك ، بيلدرلمك : غزته‌لرله اعلان كيفيت. اعلان افلاس. اعلاننامه = اعلانى حاوى ورقه § ميدانه قويمق ، قونلمق : اعلان محبت .

اعماء [ع] كور ايتمك ، ايدلمك : اعماى ابصار اعدا .

اعمار [ع] معمور ايتمك ، ايدلمك : اعمار بلاد .

اعمارات [ع] اعمارلر: اعمارات شاهانه.

اعمال [ع] ايشلتوب يابمق ، ايشلنيلوب يابلمق : فلان فابريقه كوزل اوانى اعمال ايدر. چوقه اعمالى § ايشلتمك، ايشلدلمك ؛ قوللانمق ، قوللانلمق : اعمال فكر . اعمال ذهن .

اعمالات [ع] ايشلر ، ايشليشلر § ايشلنيلوب ياپلمش شيلر .

اعنات [ع] مشقته اوغراتمق، اوغراتلمق § سجع مفيد ويا قافيهٔ مقيده استعمالندن عبارت بر صنعت بديعيه : « سوزلركدن سوز آكلار اولدى جهان ــــ سنى عالى طانير كهان ومهان » بو صنعته (لزوم مالايلزم) دخى دينيلير .

اعوجاج [ع] اكريلك : اعوجاج قوس .

اغاره [ع] شبيخون ، چاپول ايتمك : اغارهٔ فرسان باديه .

اغبرار [ع] توزلانمق : اغبرار اوراق اشجار § قيرلمه ، كوجنمه ، قيرغينلق ، دلكيرلك : اغبرار خاطر . كيمسه‌يه اغبرارم يوقدر .

اغتذاء ، اغتداء [ع] غدالنمق : اغتداى جنين . (تغذى) ويا (تغذّى) زياده قوللانيلير.

اغتراب [ع] غربته چيقمق .

اغترار [ع] غرورلانمق ، مغرور اولمق : بعض طبايعه كوره يسار موجب اغترار اولور .

اغتراق [ع] صوده بوغلمق ، صويه باتمق ، غرق اولمق : اسعد مخلص پاشا واپور ايله سياحتدن (هم احتراق هم اغتراق قورقوسى وار) يوللو شكايت ايتمش ايدى .

اغتسال [ع] ييقانمق .

اغتشاش [ع] قاريشيقلق ، عدم خالصيت .

اغتصاب [ع] غصب ، جبراً اخذ .

اغتصابات [ع] اغتصابلر : اغتصابات اشقيا .

اغتضاب [ع] غضبلانمق : «اغتضاب شير نر وبهلرى لرزان ايدر»

اغتمام [ع] غمناك اولمق، غصه‌لانمق: « اغتمام دل مسروره سبب اولدى غمام» .

اغتنام [ع] غنيمت اوله‌رق آلمق، آلنمق: اغتنام انعام . اغتنام اسلحه § غنيمت بيلمك ، بيلنمك : اغتنام فرصت .

اغتياب [ع] غيبت ايتمك ، ايدلمك : اغتياب شرعاً ممنوعدر .

اغتياظ [ع] غضبه كلمك .

اغتيال [ع] هلاك ايتمك، ايدلمك .

اغراء [ع] ترغيب ، تحريص: او كلمات غرا اصحاب كرامى غزايه اغرا ايديوردى .

اغراس [ع] يره ديكمك ، ديكلمك : اغراس اشجار . (غرس) زياده قوللانيلير .

اغراق [ع] غرق ايتمك ، ايدلمك : اغراق سفائن اعدا § عقلاً ممكن ، عادةً محال اولان مبالغه ، (تبليغ) ايله (غلو) آره‌سى : بو سوزده اغراق وار . اغراق مقبولدر . « اغراقده مرغ پست پرواز ــــ غالب »

اغراقات [ع] ايكنجى معناسنه كوره (اغراق) لر : اغراقات نفعيانه .

اغراقیات [ع] اغراق صورتیله سویلنلن سوزلر : بعض اغراقات هیچ چکلمز .

اغضاب [ع] غضبلاندرمق ، غضبلاندیراق .

اغطاء [ع] اورتمك ، اورتلمك .

اغفال [ع] غفلته دوشورمك ، دوشورلمك ؛ آلداتمق ، آلداداق : « سنی اغفال ایله صویمش کولنور حاله قومش — اوتان ای عاشق مفلس بومی دابردیدیکك ؟ » صافدرونلرك اغفالی قولایدر .

اغفالات [ع] اغفاللر : اغفالاته قاپانملی .

اغفالیات [ع] اغفال ایچون سویلنیلن سوزلر .

اغلاء [ع] بهایه چیقارمق ، چیقاراق ، بهالاندرمق ، بهالاندیراق : اغلای اسعار . اغلای مسکرات § قایناتمق . قایناتلمق : اغلای ماء بارد . بو معناده (تغلیه) دخی قوللانیلیر .

اغلاظ [ع] قابا ، درشت سویلمك : اغلاظ کلام .

اغلاظات [ع] اغلاظلر : اغلاظات حمالانه .

اغلاق [ع] قاپامق ، قاپاناق : اغلاق باب § شقاق مغلق سویلمك ، سویلنلمك : اغلاق سخن . اغلاق افاده .

اغلاقات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اغلاق) لر : ترکی اغلاقاتی .

اغماء [ع] بایلمه .

اغماض [ع] کوز یومق ، کورمیور کبی کورونمك ، مسامحه . (عین) ایله ویالکز قوللانیلیر : قصوروندن اغماض عین ایتدم . چوجقلرك هریارامازلغنی کورمکه کلمز ، بعضلرندنده اغماض ایتملی .

اغمام [ع] غمناك ایتمك ، ایدلمك : اغمام قلب .

اغناء [ع] زنکین ایتمك ، ایدلمك : الله شو عالیجناب فقیری اغنا بیورسون ! جناب حقه کوره بر فقیرك اغناسی کوج بر شیمیدر ؟ § مستغنی قیلمق ، قیلنمق : بو کتاب سزی اوته‌کندن اغنا ایدر . بر چوجغك بو کتاب ایله اوته‌کندن اغناسی ممکندر .

اغواء [ع] آزدرمق ، آزدیراق ، آیارتمق ، آیارداق : شیطان آدمی اغوا ایدر . هر آدمك اغواسی ممکن دکلدر .

افاته [ع] فوت ، ضایع ایتمك ، ایدلمك : افاتهٔ فرصت . افاتهٔ وقت .

افادات [ع] افاده‌لر : افادات شفاهیه . افادات ساده‌دلانه .

افاده [ع] بیان ایتمك ، ایدلمك : حالنی افاده ایتدی . حالك افاده‌سی لازم کلدی . قویروغنه بردها (بیان) طاقمق مناسبتسزدر § فائده‌لندرمك : افاده واستفاده ایله مشغولدر § بیان : طرز افاده‌سی پك کوزلدر .

افازه [ع] مظهر فوز ایتمك ، ایدلمك : جناب حق افازه بیورسون . ارباب سعیك افازه‌سی لطف الهیدن مسئولدر .

افاضه [ع] فیض اولەرق ویرمك ، ویرلمك : افاضهٔ علوم .

افاضهٔ معلومات . « کونش جمالك ایدر چشمه‌سه افاضهٔ نور — اونوردن کسیلیر سینه برجهان سرور »

افاقت [ع] خسته ایلیکه دونمك ، ایلیشمك : افاقت بولدی . « کیم کورسه بیلوب مخافتمدن — نومید اولیور افاقتمدن » افاقتیاب = افاقت بولیجی : لله‌الحمد افاقتیاب اولدی .

افتتاح [ع] (استفتاح) ه باق . تکبیرة‌الافتتاح ، تکبیر افتتاح = نمازك ابتداسنده ایدیلن تکبیر .

افتخار [ع] اوکنمك ، کوکلنمك : « افتخار ایلرز بونکله که بز — مستفیض مآثر عربز » (افتخار الاماثل) کبی تعبیرلرده (مدار افتخار) = دیمك اولور . مایه‌الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان شی . بالافتخار . مع‌الافتخار = افتخار ایله ، افتخار ایدەرك .

افتخاریات [ع] افتخار یولنده سویلیلن سوزلر . نظم حقنده (فخریات) زیاده قوللانیلیر .

افتراء [ع] یالان اولەرق اسناد قبایح : افترا الك چرکین رذائلدن بریدر .

افتراس [ع] آولامق . حیوان حقنده قوللانیلیر : افتراس ارسلانك معتادیدر .

افتراق [ع] آیرلق . (ایتمك) ماده‌سیله آز قوللانیلیر § طاغلمق : افتراق اجزای جسم § آیرلق افتراق یار . درد افتراق .

افتصاد [ع] قان آلمق : موسم افتصاد . بو معناده فصد دخی قوللانیلیر .

افتصال [ع] سوددن کسمك : کسلمك : افتصال اطفال .

افتضاح [ع] رسوای اولمق : افتضاح کاذبین .

افتقاد [ع] (تفقد) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

افتقار [ع] احتیاج : « یوق شرکه اکرچه اعتباری — توحیدەده بوقدر افتقاری » § خضوع : کمال افتقار . عرض افتقار .

افحام [ع] مباحثه‌ده اسکات : مباحثلردن بری دیکرینی افحام ایتدی . بر مباحثك افحامی .

افراد [ع] مفرد اولەرق ایراد : (ماشیا) کبی حالرك لسانمزده دائما افرادی واجبدر .

افراز [ع] آییرمق ، آییرلق : سزەده حصه افراز ایتدیلر . حصه‌کزك افرازی لازم کلدی .

افرازات [ع] بدندن آییریلان اخلاط § اخلاطك بدندن آییریلوب چیقارلمسی خصوصاتی .

افراط [ع] حدی تجاوز ، (تفریط)ك ضدی : درجهٔ افراط . بو افندی چالشمقده افراط ایدیور . هیچ بر شیده افراط ایی دکلدر § شدت ، فوق‌العاده‌لك : « باقدی افراط محبتله آکا — اریوب اولدی اوکوهر دریا — خاقانی » بو معناده (فرط) دها زیاده قوللانیلیر .

افراغ [ع] دوکمك ، دوکلمك : « بر قالبه افراغ ایتدم — که دل حاسدی پرداغ ایتدم » شو موده‌لك کوزل بر صورته افراغی تمنی اولنور .

افساد [ع] بوزمق ، فساداوغراتمق ، اوغرادلمق : افساد معده .

افشاء [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك : افشای راز .

اِفْصاح [ع] فصاحتله تكلم: افصاح سحبان. افصاح البته اغلاقه ترجيح اولنور.

اِفْضال [ع] احسان.

اِفْطار [ع] اوروج آچمق، بوزمق، وقت افطار§ رمضان شريفده آقشاملری ترتيب اولنان ضيافت: «افطاره كلن آدمی يرلرمی صانيرسين؟ — لا»

اِفْقار [ع] فقره دوچار ايتمك، ايدلك: افقار اغنيا.

اِفْك [ع] يالان، افترا: افك عظيم.

اِفْلاح [ع] فلاح بولمق، قورتولمق، امين اولمق، صلاح و سعادت كسب ايتمك: اعظم اسباب افلاح علمدر. (مفلح) معناسنده ده قوللانيلير: زواللی افلاح اولمدی كيتدی. بو يولده قوللانلمقده اولان مصادری قبول ايتمك مشكل پسندلكدر.

اِفْلاس [ع] مفلس اولمق: اعتق افلاس.

اِفْلاق [ع] مضامين بديعه اختراعی. شاعر حقنده قوللانيلير: واصل درجهٔ افلاق اولان شعر معدوددر.

اِفْناء [ع] يوق ايتمك، ايدلك: افنای عمر. «افنا ايله روح قورتولمز — طوفان ايله نوح قورتولمز»

اِفْهام [ع] آكلاتمق، آكلاتلمق: افهام مرام. (تفهيم) اقوی عد اولنور.

اِقامَت [ع] مقيم، ساكن اولمق، اوطورمق: اسكدارده اقامت ايديورز. معناسنده دوام معتبردر. مثلا (فلان يرده بر ساعت اقامت ايتدك) دينلمز. (اقامه) بو معناده قوللانلماز.

اِقامَتگاه [ف] ياخود

اِقامَتگَه [ف] اقامت اولنان، اولنه جق ير.

اِقامَه [ع] ايراد ايتمك، ايدلك، ميدانه قويمق، قونلمق: اقامهٔ حجت. اقامهٔ دليل. اقامهٔ صلات = نماز قيلمق. اقامهٔ دعوی = رسماً دعوی آچمق.

اِقْبار [ع] قبره قويمق، قونلمق: اقبار ميت.

اِقْبال [ع] توجه، آرزو. اكثريا مأكولات و مشروبات حقنده قوللانيلير: اقبال بيوريلورمی؛ § مساعدهٔ طالع، بختيلق. اقبالمند = اقبالی.

اِقْتِباس [ع] استفاده صورتيله آلمق، آلنمق: اقتباس نور. اقتباس علم § سوز آره سنده قرآن كريمدن ياخود احاديث شريفه دن ويا آثار اكابردن برجمله نك كاملاً ياخود قسماً ايرادی.

اِقْتِباساً [ع] اقتباس ايله، اقتباس طريقيله: آی كونشدن اقتباساً كرهٔ ارضه نور ياغديرر. بو آيت كريمه يی اقتباساً ايراد ايتمش.

اِقْتِباسات [ع] اقتباسلر: اقتباسات علميه. اقتباسات قرآنيه. (مقتبسات) مقامنده ده قوللانيلير: اقتباساتم بوندن عبارت دكلدر.

اِقْتِحام [ع] كوكس كرمك: مهاجمات دشمنه اقتحام. اقتحام بلايا§ هجوم: اقتحام عسكر مظفر.

اِقْتِحامات [ع] اقتحاملر: اقتحامات زرهپوشان. اقتحامات شجعان.

اِقْتِداء [ع] اويمق، تابع اولمق: جماعت امامه اقتدا ايدر. هر خصوصده پيغمبرمزه اقتدا ايدرز.

اِقْتِداءً [ع] اقتدا ايله. اقتدا صورتيله: بر كوزل سسلی حافظ افندی يه اقتداءً صباح نمازينی ادا ايتدك.

اِقْتِدار [ع] كوج يتمه، يا په بيلمه: «عدم ديارينه چوقدن كيدردم ای (باقی) - شراب عشق ايله رفتاره اقتدارم يوق» (قدرت) ايله بينلرنده فرق واردر. مثلا (قدرت الهيه) دينيلير، (اقتدار الهی) دينلمز.

اِقْتِراب [ع] ياقلاشمق. (تقرّب) زياده قوللانيلير. (اقتراب ساعت) - كه (تقرب قيامت) ديمكدر — قرآن كريمدن مقتبس بر تعبيردر.

اِقْتِراح [ع] بالبداهه سويلمك، سويلنمك: اقتراح بيت. اقتراح قطعه. اقتراح مقاله § يكيدن پيدا ايتمك، ايدلك؛ قريحه دن چيقارمق، چيقارلمق. حسنيانده قوللانيلير: برمنظومهٔ بديعه اقتراح ايتمش. بويله برمنظومه نك اقتراحی آز اقتدار ايله اولماز.

اِقْتِراحات [ع] اقتراحلر: (قس بن ساعده) نك اقتراحاتی حيرت بخش عقول اوله جق درجه لرده ايدی. ادبياتمزده اقتراحات مجددانه يه پك نادر تصادف اولنيور. (مقترحات) معناسنده ده قوللانيلير.

اِقْتِراض [ع] (استقراض) ه باق.

اِقْتِران [ع] ياقلاشمق، يانه كلمك، مقارن اولمق: «اقتران ايتمش رقيب نحس او نازك مشربه — واصف» § ايكی سياره نك ظاهراً بربرينه قاووشه جق برموضعه كلمسی.

اِقْتِسام [ع] پايلاشمه، بولشمه.

اِقْتِصاد [ع] اعتدال اوزره حركت§ اداره، تصرف، (اقونومی). ما عال من اقتصد — حديث شريف = اقتصاد ايدن فقير اولماز.

اِقْتِصار [ع] قيصه كسمك: دها زياده ايضاحات ويرمك لازم كليور، بو قدرله اقتصاری مناسب كوريورم. بو قدرله اقتصار ايتدم.

اِقْتِضاء [ع] لزوم: اقتضاسی يوق§ لازم كلمك: موسم بهار كلدی، آغاجلرك يشيللنمسی اقتضا ايدر § لازم كتيرمك: بو ايش سزك اورايه كيتمكزی اقتضا ايديور. (ايجاب) ه ده باق.

اِقْتِطاف [ع] دوشيرمك، دوشيرلمك. حقيقی و مجازی اولورق (ثمره) حقنده قوللانيلير: اقتطاف ثمرات باغ. ثمرهٔ سعيك اقتطافی.

اِقْتِفاء [ع] آردينه دوشمك، آردی صيره كيتمك، پيرو اولمق. اكثريا (اثر) ايله قوللانيلير: جمله من اثر نبوی يه اقتفا ايدرز. جناب سلطان ولد حضرت مولانانك اثرينه اقتفا ايتمش ايدی.

اِقْتِفاءً [ع] اقتفا صورتيله، اقتفا ايدرك: پيغمبرمزك اثرينه اقتفاءً طالب رضای الهی اولورز.

اِقْدار [ع] قدرتلندرمك، قدرتلنديرلمك: مقتدر قيلمق، قيلنمق.

اِقْدام [ع] غيرت و ثبات ايله چاليشمق: تحصيل فنونه اقدام ايديور. انسان اقدام ايله نائل مرام اولور.

اِقْدامات [ع] اقداملر: علمای شريعت بو كتابلری نجه اقدامات خردفرسا ايله وجوده كتيرمشلردر.

اِقْرار [ع] واردر ديمك، (انكار)ك ضدى: جرمنى اقرار ايتدى. ايمان اقرار باللسان تصديق بالجناندن عبارتدر.

اِقْراض [ع] اودنج ويرمك، ويرلمك: فلانه شوقدر غروش اقراض ايتدم. بو بلغك اقراضى لازم كلمش ايدى.

اِقْراضات [ع] اقراضلر: اقراضات معاونتكارانه.

اِقْساء [ع] قسوت، قساوت ويرمك، ويرلمك: اقساى قلب. اقساى دل.

اِقْساط [ع] اجراى عدالت: التزام اقساط لازمهٔ احتياطدر.

اِقْسام [ع] يمين ايتمك، آند ايچمك: مرد مستقيم مائل اقسام اولماز.

اِقْشِعْرار [ع] اورپرمك: اقشعرار جلد. اقشعرار اشعر. قرآن كريمك استماعندن حاصل اولان اقشعرار جلود عباداتدن معدوددر.

اِقْصار [ع] بر شيئى يابمغه مقتدر ايكن امتناع ايله ترك ايلمك: بو بابده وقوع بولان اقصار وتقصيرمك عفوينى تمنى ايدرم.

اِقْطاع [ع] برمقدار اراضىٔ خراجيه‌يى مقاطعه صورتيله ويرمك، برقطعهٔ ارضيه بووجه ايله ويرلمك: اقطاع اراضى. شوقدر دونم برترلانك اقطاعى.

اِقْعاد [ع] اوطورتمق، اوطوردلمق، «يارى صحن مدرسهٔ كلزاره اقعاد ايلدم» بوموسونك شو قولتوغه اقعادى مناسبدر.

اِقْعار [ع] درين قيلمق، قيلنمق، درينلشدرمك، درينلشدرلمك: اقعار بئر. اقعار چاه. اقعار جويبار.

اِقْفال [ع] كليدلمك، كليدلنمك: اقفال باب. اقفال صندوق.

اِقْلال [ع] آزالتمق، آزالدلمق. (تقليل) زياده قوللانيلير.

اِقْليد [ع] آناختار. فارسى (كليد)دن معربدر.

اِقْليم [ع] مملكت، ديار: اقليم روم. اقليم ايمن. «فارس اقليمنه دوشمش شيراز ـ آكا منسوب اوزبان ممتاز ـ تحفهٔ وهبيدن»

اِقْناع [ع] قانع قيلمق، قيلنمق، قاندرمق، قاندرلمق: كنديسنى بو طوغرى سوزلرله اقناع ايلدم ـ اولدن اقناعى مشكل كورينيوردى.

اِقْناعِيات [ع] اقناع ايچون سويلنيلن سوزلر.

اِقْوال [ع] بركيمسه‌نك سويلمديكى سوزى سويلديكنى ادعا ايتمك، اسناد قول.

اِقْوالِيات [ع] اقوال بولنده سويلنيلان سوزلر.

اِكْباب [ع] يوز اوستنه دوشمك § براينك اوستنه دوشمك، مكب اولمق: ارباب اكباب اكثريا موفق اولورلر.

اِكْبار [ع] بيوك كورمك، كورلمك: اكبار كبائر. اكبار كلام كبار.

اِكْتاب [ع] تعليم خط، تعليم كتابت. (استكتاب) كبى سويليوب يازدرمق معناسنده ده قوللانيله‌بيلير.

اِكْتات [ع] قولاغه فيسيلده‌مك.

اِكْتِحال [ع] اسرمه چكنمك، كوزينه سرمه چكمك: اكحل اولان مستغنىٔ اكتحال اولور.

اِكْتِراء [ع] (استكرا) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

اِكْتِئاب [ع] غمناك اولمق.

اِكْتِزاز [ع] بوزلوب بورشمق.

اِكْتِساء [ع] كينمك: اكتساى لباس.

اِكْتِساب [ع] (كسب)ه باق.

اِكْتِفاء [ع] كافى عد ايدوب قانع اولمق: بو قدرله اكتفا ايتدم.

اِكْتِنان [ع] صاقلانمق، كيزلنمك: اكتنان زنان.

اِكْتِناه [ع] (استكناه)ه بدل قوللانيله‌بيلير.

اِكْتِيال [ع] اولچك ايله اولچمك، اولچلمك: اكتيال حنطه. اكتيال ذخائر.

اِكْتِهال [ع] قير صاچلى، قيرصاقاللى اولمق: حال اكتهال. حلول موسم اكتهال.

اِكْتِياد [ع] حيله، خدعه ايتمك.

اِكْثار [ع] چوغالتمق، چوغالدلمق. اكثار كلام (تكثير)ه ده باق.

اِكْراء [ع] كرايه ويرمك، ويرلمك: اكراى خانه. اكراى دكان.

اِكْرام [ع] اظهار آثار حرمت: مسافره اكرام ايتملى. «ايلرسين آنك جبه ودستارينه اكرام ـ روحىٔ بغدادى» (ذوالجلال والاكرام) ده‌كى (اكرام) (فضل عام) ايله تفسير اولنمشدر. بو آيت كريمه‌دن اقتباساً حق الهيده (ذوالاكرام) تعبيرى قوللانيله‌بيلير. «عمرك اى حامىٔ كريم انام ـ ايتسون افزون خداى ذوالاكرام»

اِكْرامات [ع] اكراملر: اكرامات لايقه. اكرامات فائقه.

اِكْرامِيَّه [ع] امارهٔ حرمت اولمق اوزره صورت مخصوصه‌ده ويريلن مبالغ: حرمين شريفين اكراميه‌سى § پرومس نومروسنك اصابتنده صاحبنه قومپانيه طرفندن ويريلن مبالغ: شو دوفر اكراميه‌سى.

اِكْراه [ع] اجراى جبر: اكراه ايله بوزديريلان اوروجك صاحبى كناهكار اولماز. (استكراه) مقامنده قوللانلمامليدر.

اِكْراهاً [ع] اكراه صورتيله: بر مؤمنه اكراهاً كلمهٔ كفر تفوه ايتدرسه‌لر ايمانه خلل كلمز.

اِكْساء [ع] كيدرمك، كيدرلمك، الباس: اكساى جامه. اكساى خلعت.

اِكْسير [ع] اسپيرتو ايچنده حل اولنمش موادن عبارت مايع علاج § كويا معادن سائره‌يى آلتونه تحويل ايدن شى: «كيمياكر نفس آلتون ايدندر (اشرف) ـ خوليادر هوس صنعت اكسير عبث» تأثير فوق العاده‌يى حائز اولان شيلره مجازاً اطلاق اولنور: حسن نظر بير اكسيردر. تأثير فوق العاده‌يى حائز اولان شيلر بوكا تشبيه ايديلير: اكسير كبى.

اِكْفار [ع] كافردر ديه كفره نسبت ايتمك، ايدلمك: معتزله‌يى اكفار ايتمه‌ملى. اكثر اكابر صوفيه حضرت محيى الدين عربينك اكفارينى خطاى عظيم عد ايتمشلردر. بو معناده (تكفير) دخى قوللانيلير.

اِكْليل [ع] تاج.

اِكْمال [ع] تمام ايتمك، ايدلمك: اكمال تحصيل. اكمال انشاآت.

(اتمام) ایله بینلرنده‌کی فرق (اکمال)ك تلفظجه آندن عذوبتلی اولمسندن عبارت دکلدر. مثلا (ایشنی بتیرمك) معناسنده قوللانیلان (اتمام کار) ه بدل (اکمال کار) دینلمز.

اِلّا [ع] ایکی نوعدر: بری بسیطدر. دیکری (ان) شرطیه ایله (لا) ی نافیه‌دن مرکبدر. بسیطی ادات استثنادر. آز قوللانیلیر: «اویله مستثنی کوزلسین کیم سکا یوقدر بدل — سندن ای جان منقطع قیلماز بنی الاجل — فضولی» مرکبی شرط منفی اداتیدر. دائما واو ایله (وَالا) صورتنده قوللانیلیر: ادیب اول والا تکدیر ایشیدیرسین.

اِلْباس [ع] کیدرمك، کیدیرلمك: الباس لباس. کورك الباسی.

اِلْتِباس [ع] ایکی ویا دها زیاده شیئك یکدیکره بری دیکری ظن اولنه‌جق صورتده بکزه‌مسی: غبار معناسنه اولان (توز) ملح معناسنه اولان (طوز) ه التباس لازم کلمه‌مك ایچون طا ایله یازلماز.

اِلْتِجاء [ع] صیغنمق: زیر جناح سلطنت سنیه‌یه التجا ایدنلر فلاح بولولر.

اِلْتِجاگاه [ف] یاخود

اِلْتِجاگه [ف] صیغینه‌جق یر.

اِلْتِجاء [ع] صاقاللانمق.

اِلْتِحاق [ع] قاتلمق: بو شاکرد کله‌جك سنه ایکنجی صنف شاکردانه التحاق ایده‌جك.

اِلْتِحام [ع] یاره اوکولوب آغزی بیتشمك: التحام جریحه.

اِلْتِذاذ [ع] (استلذاذ) ه باق.

اِلْتِزاق [ع] یاپشمق: التزاق اصابع.

اِلْتِزام [ع] کندی اوزرینه لازم قیلمق، اقدام ایله اجرا ایتمك: التزام استقامت، التزام سکوت § انتخاب. اختیار: نحو عربیده ابن حاجبی التزام ایدرم. بالالتزام = التزام ایله، التزام ایده‌رك § واردات دولتدن بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل ارائه‌سیله اوزرینه آلمق: فلان قریه‌نك واردات عشریه‌سنی التزام ایتمش ایدی.

اِلْتِصاق [ع] بیتشمك، قاووشمق: شمندوفر خطلرینك الصاقی.

اِلْتِفات [ع] آشنالق، معامله‌ٔ تلطیفکارانه، اظهار حسن توجه: «هم آجیرسین غریب حالمه هم — چوق کوررسین بر التفاتی بکا — اکرم» § دونوب باقمق: التفات غزالانه. «التفات ایلر آلهیونه کاهی کوزلرك — بن دخی آنلردم کورسون آلهی کوزلرك» § سوز آره‌سنده غیبت، خطاب، تکلم اسلوبلرینك برندن دیکرینه انتقالدن عبارت بر صنعت بدیعیه.

اِلْتِقاء [ع] راست کلمك، قارشیلاشمق، بولشمق: التقای بحرین. التقای نهرین. التقای ساکنین. التقای افواج.

اِلْتِقاط [ع] دوشیروب آلمق، دوشیرلوب آلنمق: بو مسائلی کتب فقهیه‌دن التقاط ایتمشدر. بونجه مسائلك التقاطی قولای دکلدر.

اِلْتِقام [ع] یوتمق، یوتلمق: «یونسی حوت اجل ایلدی آه التقام — تاریخ وفات — سروری» براقمه‌نك التقامی.

اِلْتِماس [ع] طلب، (استدعا) ایله (رجا) آره‌سی § توصیه یوللو طلب. جمعی: التماسات.

اِلْتِماس کَرْدَه [ف] التماس ایدیلن: التماس کرده‌مز اولان خصوص اسعاف بیورلدی.

اِلْتِماع [ع] پارلدامق: «نوره غرق ایلر طورردی دللری — التماع جبهۀ پیغمبری»

اِلْتِواء [ع] صارلمه، بوکلمه § بعض مواد بدنیه‌نك بوکلسی: التواء شرایین.

اِلْتِهاب [ع] آلولنمك: «بیم دوزخدن سلامت ویردی هجرانك بکا — دوزخی دنیاده کوردم التهاب سینه‌دن» § بدنك برطرفنك شیشوب قیزارمسی. جمعی: التهابات.

اِلْتِیام [ع] اوکولمق: مجروحك یاره‌سی التیام بولدی. (التیام ایتدی) دینلمز. التیام پذیر = التیام قبول ایدیجی. اوکولیجی: جریحه‌سی التیام پذیر ایدی.

اِلْجاء [ع] مضطر، مجبور ایتمك، ایدلمك. (الجای ضرورت) تعبیری یاکلش دکلدر. مثلا (الجای ضرورتله بزه التجا ایتدی) دینیله‌بیلیر.

اِلْجام [ع] کملمك، کملنمك: الجام فرس. الجام اسب.

اِلْحاح [ع] (ابرام) ه باق. (الحاح) آندن اقوی عد اولنه بیلیر. (الحاح و ابرام) استعمالی تطویل قبیلندندر. جمعی اولان (الحاحات) ه بدل (ابرامات) قوللانلملی.

اِلْحاد [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك: مشهور حسن صباح اصحاب الحاددن ایدی.

اِلْحاق [ع] قاتمق، قاتلمق: «مطلقا غصه‌دن اطلاق بیورر صلحا سلکنه الحاق بیورر — خاقانی» بنم ده سلك صلحایه الحاقم لطف الهیدن مسئولدر § آخرینه کتیرمك، کتیرلمك: (دلجو) یه لازم کلنجه (ی) الحاق ایدرز. بو حرفك الحاقی جائزدر. جمعی: الحاقات.

اِلَخ [ع] الی آخره تعبیرندن مقطوعدر. سائرلری ده بویله‌در دیمکدر.

اِلْزاق [ع] یاپشدرمق، یاپشدیرلمق.

اِلْزام [ع] سکوته مجبور ایتمك، ایدلمك، صوصدرمق، صوصدیرلمق: الزام خصم § واردات دولتدن بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل اخذیله برینك عهده‌سنه ویرمك، بو تحصیل او صورتله برینك عهده‌سنه ویرلمك: الزام اعشار. قنطار رسومنك الزامی. جمعی: الزامات.

اِلْزامِیّات [ع] برنجی معناسنه کوره (الزام) ایچون سویلنیلن سوزلر: درمیان ایتدیکی الزامیات درجه‌ٔ وقوفنی اثبات ایلدی.

اِلْصاق [ع] بیتشدیرمك، بیتشدیرلمك، قاووشدرمق، قاووشدیرلمق: الصاق خطوط. تلغراف خطلرینك الصاقی.

اِلْغاء [ع] فسخ، ابطال: الغای قوانین.

اِلْقاء [ع] براقمق، براقلمق، آتمق، آتلمق: خاچی صویه القا. ترلایه تخم القاسی. سوز یتشدرمك معناسنده ده قوللانیلیر. بو مقامده اکثریا جمعی اولان (القاآت) ایراد اولنور: بر طاقم القاآتده بولنمش.

اِلْقاح [ع] (تلقیح) ه باق.

إِلٰه [ع] معبود ، الله : كائناتده ايكى آله متصرف اولسه نظام كائنات مختل اولوردى .

إِلْهاء [ع] بيهوده شيلرله مشغول قيلمق ، قيلنمق .

إِلْهاب [ع] (تلهيب) مقامنده قوللانيله‌بيلير .

إِلْهام [ع] قلبه فيض طريقيله اولان القاى الٓهى : جناب حق الهام بيوردى . « نه خوش الهام اولندى كوكلّه تاريخك اى معصوم ! — اكرم » § طرف حقدن فيض طريقيله قلبه القا اولنان خصوص . جمعى : الهامات .

إِلٰهَه [ع] بين‌الادبا (آله) لك مؤنثى اعتبار اولنه‌رق (Dèesse) مقامنده قوللانيلير .

إِلٰهى [ع ف] الٓهه منسوب : امر الٓهى . امر الٓهى . لطف الٓهى . اوامر الٓهيه . الطاف الٓهيه § برنوع مناجات : درويش يونس الٓهيسى .

إِلٰهى [ع] اى الٓهم ! (يا الٓهى) تقديرنده‌در : « الٓهى پادشاهلر پادشاهى ! — نه‌خير بخشدر صنعك الٓهى ! — اكرم »

إِلٰهِيّات [ع] فلسفه‌نك الوهيتدن باحث قسمى : الٓهيات ابن سينا .

إِلٰهِيَّت [ع] الٓهلق § كافهٔ حقايق وجوديه‌يى جامع اولان احديت .

إِلٰهِيُّون [ع] الٓهيات ايله اشتغال ايدن ذوات § اللهه ربط قلب ايدنلر ، الله آدملرى .

إِلىٰ [ع] ادات انتها . قدر ، دك دكين . « الى ماشاءالله » = جناب حقك ايستديكى زمانه قدر . الى الابد = ابده‌دك ، نهايتسز اوله‌رق . من اوله الى آخره = اولندن آخرينه قدر . من الباب الى المحراب = قپودن محرابه‌قدر ، باشدن باشه ، تماميله .

إِماتَه [ع] اولدرمك ، اولديرلمك : اماتهٔ ذهن . فرانسزلرك (tuer le temps) تعبيرندن منقول اولان (اماتهٔ زمان) تعبيرى (اكلنه‌رك ، اكلنجه ايله وقت كچيرمك) معناسنده قوللانيلير .

إِمالَه [ع] ميل ايتدرمك ، ايتديرلمك : « اماله ايتمدى اول سروى سرفرولرمز — راغب » او نونهالك طرفزه اماله‌سى ممكن اولمدى § حركه‌نك غيرطبيعى صورتده مدى . جمعى : امالات .

إِمام [ع] كنديسنه اقتدا اولنان ذات . امام مبين = لوح محفوظ . تعبير قرآنيدر . امام المسلمين = پادشاه اسلام .

إِمامَت [ع] امامليق . (امامتلك) غلط فاحشدر .

إِمامَه [ع] تسبيحك باشنه كچيريلن اوزونجه مثقوب ايله توتون چبوغنك اوست اوجنه كچيريلن كهربا وسائره‌دن معمول آغيزلغه اطلاق اولنور . (امامهٔ سبحهٔ اقران) كبى تعبيرلر بكنلمز اولمشدر .

إِمْتِثال [ع] كمال انقياد ، اجراى مقتضى : امر الٓهى‌يه امتثال ايدرز . امتثالاً = امتثال ايچون ، امتثال طريقيله .

إِمْتِحان [ع] دنه‌مك ، دنمك : امتحان طالع § برشخصك علمى ، فنى ، صناعى معلومات مكتسبه‌سنك درجه‌سى آكلاشلمق اوزره ايديلن آزمايش : « اديب حكمت اوصانمازى امتحانمدن ؟ » عندالامتحان يكرم الرجل اويهان = انسان امتحان ايديلنجه كنديسنه يا اكرام ويا اهانت اولنور . جمعى : امتحانات .

إِمْتِداد [ع] اوزامق ، اوزاتمق : امتداد ايام هجران . امتداد حيات . امتداد حيه .

إِمْتِراء [ع] تردد ، اشتباه .

إِمْتِزاج [ع] بربرينه اويمق ، اويوشمق : امتزاج الوان § اويوشوب كچنمك : حسن امتزاج . « طبعمده بنم كبى جواندر — پيران ايله يوقدر امتزاجى » جمعى امتزاجات .

إِمْتِصاص [ع] اممك ، املمك : امتصاص لبن . بو معناده (مصّ) دخى قوللانيلير .

إِمْتِلاء [ع] طولغونلق : امتلاى معده .

إِمْتِناع [ع] كرى طورمق ، چكنمك : ارباب نفاق ايله كورشمكدن امتناع ايدرم § امكانسزلق ، غير ممكن اولش : اجتماع ضدينك امتناعى .

إِمْتِنان [ع] ايلكى باشه قاقق : احسان بى امتنان . باركران امتنان . « چكمه فلكده سفله‌لرك امتنانى — راغب »

إِمْتِياز [ع] مزيت صوريه ومعنويه — جه سائرلرندن آيرلمق : آنك رياضياتده امتيازى واردر § مساعدهٔ مخصوصه ، رخصت مخصوصه : غزته امتيازى . حقوق امتيازيه . جمعى امتيازات .

إِمْحاء [ع — مولد] محو ايتمك ، ايدلمك : امحاى جهالت . استعمالنه احتياج واردر .

إِمْحاض [ع] طوغريلقله ، خلوص ايله اجرا : امحاض نصح .

إِمْداد [ع] مددرس اولمق ، ياردم ايتمك : امداد ايتدى . امداده كلدى . امداده يتشدى . « مرك ايرر ارباب دردك عاقبت امدادينه — مكى »

إِمْرار [ع] كچيرمك ، كچيرلمك : امرار عمر . امرار وقت . امرار ايام § آجى قيلمق ، قيلنمق . هوما يمرّ ولا يحلى = نه آجى ، نه‌ده طاتلى ايده‌بيلير ؛ نه ضررى ، نه‌ده فائده‌سى واردر .

إِمْساك [ع] طوتيجيلق ، بخل § پرهيز ايتمك § اوروج طوتمق نيتيله وقت معينده اكل وشربدن منع نفس ايتمك .

إِمْصاص [ع] امدرمك ، امديرلمك : امصاص لبن .

إِمْضاء [ع] مكاتيب و اوراقه اسمنى يازمق : « يازديغم كاغدى امضا ايدرم » § مكاتيب و اوراقه يازيلان اسم : وضع امضا . امضا قويمق . امضا آتمق . امضالامق .

إِمْطار [ع] ياغدرمق ، ياغديرلمق : امطار مطر . امطار باران . ازمنهٔ قديمه‌ده من طرف الله حجارهٔ عذابك امطارى اوزرينه اصحاب عصيان ترسان و كريزان اولمشلر ايدى .

إِمْعان [ع] كمال دقت : امعان نظر . نظر امعان . « باقديغم هر يرده بر وجه حقيقت سير ايدر — ديدهٔ حيدر نكاهم اول قدر امعانليدر — فاتح لساندن »

إِمْكان [ع] قدرت داخلنده اولش ، ممكنلك : « امكان مساعد اولمدى تعديل حسرته — هپ كوزلرك كورنمه‌ده‌در چشم حيرته » (امكانسز ، امكانى يوق) مقامنده (ممكنسز ، ممكنى يوق) دينلمه‌ملى .

إِمْلاء [ع] نسخه‌يه باقمقسزين ذهندن يازمق ، يازلمق : « ايكى تاريخ ايلدم املا — خواجه نائلى » § سويليوب يازدرمق ، سويلنيلوب يازديرلمق : كتاب مبسوط املا طريقيله تأليف اولنمشدر § بر .

لسانك كلمه‌لرینی طوغری یازمق فنی: املا بیلمیور. «پارلادردم شمدی تحریرات بی معناسنی - اولمسه مضحك او یاكلشلركه املاسنده‌در» املایه كلمك = صلاحپذیر اولمق: «یازدم‌هزار موعظه املایه‌كلمدی» § طولدرمق، طولدیرلمق: املای صحائف. بوقابك شو قدر صو ایله املاسی ممكندر.

اِمْلاقْ [ع] فقره دوچار اولمق: خشیت املاق.

اِمْلالْ [ع]اوصاندرمق،اوصاندیرلمق: املال مستمعین. ارباب مطالعه‌نك املالی.

اِمْهالْ [ع] مهلت ویرمك، ویرلمك: داین شو قدر كون مدیونی امهال ایتدی. مدیونك امهالی لازم كلیوردی.

اِناء [ع]ظرف،قاب‌قاجاق. جمعی اوانی.

اِنابَتْ ، اِنابَه [ع] ترك معاصی ایله حقه‌رجوع. اخذ دست انابت = برمرشده مراجعتله طرق علیه‌دن برینه انتساب. بعض مواضعده (انابت) قوللانلماز: حضرت شیخه انابه ایتدم. كندیسندن انابه آلدم. انابه ویردی.

اِناثْ [ع] (انثی) نك جمعی: وظائف الاناث. اناث‌مكتبی. ضم ایله غلطدر.

اِناره [ع] (تنویره) باق.

اِنامَه [ع] اویوتمق، اویودلمق: انامهٔ طفل شیرخوار. معصومك انامه‌سی.

اِنْباء [ع] (اخبار) ه باق.

اِنْباتْ [ع] بتیرمك، بتیرلمك: انبات نباتات.

اِنْبساطْ [ع] یایلمق: انبساط قطره § وسعتلنمك، توسع: انبساط قابلیت § كوكل آچیقلغی، فرحلیلق: كسب انبساط.

اِنْبِعاثْ [ع] ایلری كلمك، نشأت ایتمك: او مسرت خبر عافیتكزك ورودندن انبعاث ایتمش ایدی.

اِنْبیق [ع] تقطیر آلت مخصوصه‌سی.

اِنْتاجْ [ع] نتیجه ویرمك، حصوله كتیرمك، حاصل ایتمك: عطالت فقری انتاج ایدر.

اِنْتِباهْ [ع] اویانیقلق، آكاهلق، عدم غفلت.

اِنْتِشارْ [ع] صاچلمق: انتثار دموع. انتثار كواكب.

اِنْتِحارْ [ع] كندینی اولدرمك: فعل قبیح انتحار.

اِنْتِحالْ [ع] باشقه‌سنك شیئی حقنده بندر دیه ادعا ایتمك، تمسه‌مك. اكثریا شعر حقنده قوللانیلیر.

اِنْتِخابْ [ع] سچمك، سچلمك: انتخاب مأمورین. بن شو كتابی انتخاب ایتدم. بونك انتخابی اقتضا ایتدی. بیت انتخاب = منتخب بیت: «بوموزون قد ایله حقا كه بیت انتخابسین - ندیم» «عجب نشانلایه‌جق بیت انتخاب اولمش - فطنت» جمعی: انتخابات.

اِنْتِزاعْ [ع] (نزع) ه باق.

اِنْتِسابْ [ع] نسبت، تعلق پیدا ایتمك، منتسب اولمق: «شكر كیم بر باركاه لطفه قیلدم انتساب — نفعی»

اِنْتِساجْ [ع] منسوجات كبی ایكی طرفدن چزكیلی و سطرنجلی اولمق.

اِنْتِساقْ [ع] نظام اوزره دیزلمك، دوز كون اولمق: انتساق اشیاء.

اِنْتِشارْ [ع] یایلمق: انتشار بوی كل. انتشار خبر § طاغلمق، نشر اولنمق: انتشار آثار قلمیه.

اِنْتِصابْ [ع] دیكیلوب طورمق: انتصاب عمود § كلمه قاعدهٔ نحویه اوزره منصوب اولمق.

اِنْتِصاحْ [ع] قبول نصیحت، ویریلن نصیحته تطبیق حركت.

اِنْتِظارْ [ع] بكله‌مك، بكله‌نلمك، كوزله‌مك، كوزله‌نلمك: انتظار بهار. «بكا عائد دكل ذوق انتظاری — خزاندن غم چكن بكلر بهاری» مثلا (ورودی انتظار اولنیور) دینلمه‌ملی، (ورودینه انتظار اولنیور) دینلملی.

اِنْتِظامْ [ع] دوزكونلك، نظام تحتنده بولنش: انتظام امور.

اِنْتِفاء [ع] یوق اولمق، آره‌دن چیقمق، اورته‌دن قالقمق: براقلیده ضیای شمسك انتفاسندن نهاركده منتفی اولمسی لازم كلیر.

اِنْتِفاخْ [ع] قابارمق، شیشمك: انتفاخ بطن.

اِنْتِفادْ [ع] تماماً اخذ: انتفاد حق. انتفاد مطلوب.

اِنْتِفاعْ منفعتلنمك: بوسنه موزعلكدن خیلی انتفاع ایتدی.

اِنْتِفالْ [ع] نافله نماز قیلمق: انتفال سحر خیزان.

اِنْتِقادْ [ع] (تنقید) ه باق.

اِنْتِقاضْ [ع] بوزلمق: انتقاض سلسلهٔ روایات.

اِنْتِقالْ [ع] بر یردن دیكر یره كوچمك § دنیادن آخرته كوچمك § برشیدن دیكر شیئه كچمك § برشیدن دیكر شیئی آكلامق، قرینه ایله آكلامق: «عقلك ایلر نقل اسرار معانی غیبدن — عاقلان حیران حسن انتقالكدرسنك» جمعی: انتقالات.

اِنْتِقامْ [ع] اوج آلمق، اخذثار. (آلمق) ماده‌سیله استعمالی (ایتمك) ماده‌سیله استعمالندن اولادر: «هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام آلدم — نفعی» «مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — راغب» عزیز ذوانتقام = جناب حق. جمعی: انتقامات.

اِنْتِكاسْ [ع] باش آشاغی دوشمك، سرنكون اولمق: انتكاس علم خوارج.

اِنْتِماء [ع] انتساب.

اِنْتِهاء [ع]نهایت بولمق، غایته ایرمك. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. انتهاپذیر = نهایت بولمق شاننده اولان، نهایت بولیجی § نهایت، غایت: «باقی ملكنه وارمی انتهاسی ! — باقی ذهنه صیغارمی كبریاسی!» § ایدیلن نهیی قبول ایله كری طورمق. بو معناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله‌بیلیر: «بزی نهی ایتدی انتها ایتدك»

اِنْتِهابْ [ع] (نهب) یرنده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: انتهابات.

اِنْتِهازْ [ع] فرصتی غنیمت بیلمك، فرصت دوشورمك: انتهاز فرصت.

اِنْثِقابْ [ع] دلنمك: انثقاب لؤلؤ.

اِنْجاء [ع] قورتارمق، قورتارلمق: انجای اهل سفینه.

اِنْجاز [ع] وعدی یرینه کتیرمك ، وعدیرینه کتیرلمك : « وعد لطف ایلر ایسه‌ك آز ایله — لیك موعودیکی انجاز ایله — سنبلزاده » ایدیلن وعدك انجازی لازم کلیر. انجاز وعد . جمعی : انجازات .

اِنْجِذاب [ع] چکیجی برشیئه طوغری چکلمك ، جاذبه سببیله میللنمك : کاهپاره‌نك کهربایه انجذابی . قلبك حسنه انجذابی . « شدتلیدر انجذاب طبعم » جمعی : انجذابات .

اِنْجِرار [ع] چکلمك ، منجر اولمق : انجرار کلام § کلمه‌قاعدهٔ عربیه اوزره مجرور اولمق .

اِنْجِزام [ع] کلمه قاعدهٔ عربیه اوزره مجزوم اولمق .

اِنْجِلاء [ع] آچیلوب روشن اولمق : انجلای سحر . انجلای تیغ زنکدار . § آچیقلق : « باقدم که هواده انجلا وار — اولدم یالکزجه خانه‌بیرون »

اِنْجِماد [ع] طوکمق : انجمادما. انجماد نهر . انجماد طبیعت .

اِنْجیل [ع] حضرت عیسایه (علیه السلام) نازل اولان کتاب سماوی . انجیل محرف . احکام انجیلیه .

اِنْحاف [ع] نحیف قیلمق ، قیلانمق : انحاف وجود .

اِنْحِدار [ع] اینشه طوغری اینمك : انحدار قطار . انحدار سیل .

اِنْحِراف [ع] اکیلوب بوکیلوب میللنمك : « ایدرمی‌یم صانیرسکز طریق حقدن انحراف ؟ » انحراف سمی . انحراف مزاج = کیفسزجه اولمق ، قیریقلق ، قیرغینلق . جمعی : انحرافات .

اِنْحِصار [ع] برحد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌مك : هیچ برعاقل اراکك نفسنه انحصارینی ادعا ایده‌من § بعض محصولات فروختنك برشخصه یاخود برشرکته ویا بر اداره‌یه منحصر اولمسی امتیازی ، (مونوپول) : انحصار دخان .

اِنْحِطاط [ع] آشاغی اینمك ، آشاغیلامق : انحطاط یسار. انحطاط ذکا . سن انحطاط .

اِنْحِلال [ع] آچلمق ، چوزلمك : انحلال عقده . انحلالپذیر = انحلال قبول ایدیجی ، قابل انحلال .

اِنْحِناء [ع] اکلمك ، اکرلمك : انحنای راکع . انحنای خط .

اِنْخِساف [ع] یره کچمك : انخساف دار قارون § کور اولمق : انخساف عین . جمعی : انخسافات .

اِنْخِشاش [ع] بربرینه طوقنه‌رق خیشیر دامق ، چاتیردامق : انخشاش اوراق اشجار . انخشاش اسلحه. جمعی : انخشاشات .

اِنْخِفاض [ع] آلچاقلانمق : انخفاض قدر .

اِنْخِناق [ع] نفس کسیلوب بوغلمق .

اِنْداب [ع] یاره اوکولدقدن صکره یری پکشمك : التیام واندابِ جریحه .

اِنْدِراج [ع] داخل ، مندرج اولمق : شومسائلك بوکتابه اندراجی.

اِنْدِراس [ع] اثری قالمامق اوزره بوزیلوب محواولمق : اندراس ابنیه . اندراس بنا .

اِنْدِفاع [ع] صاوولمق : اندفاع موانع.

اِنْدِماج [ع] دوریلوب صارلمق ، ایچنه یرلشمك . اکثریا (حسن اندراج) مقامنده قوللانیلیر .

اِنْذار [ع] برخصوصك تبلیغیله تحذیر وتخویف ، (تبشیر)ك ضدی : هرپیغمبرمبعوث اولدیغی قومی انذاراتمشدر. جمعی : انذارات .

اِنْزال [ع] ایندرمك ، ایندیرلمك : انزال کتاب . جمعی انزالات.

اِنْزِواء [ع] چکیلوب بر بوجاقده اوطورمق ، زاویه‌نشین اولمق: « خانه بردوش سینه چاك بنم — انزواخواه زیر خاك بنم »

اِنْس [ع] بشر ، ذریت آدم : انس وجن . انس وملك . مفردی (انسی) در .

اِنْساء [ع] اونوتدرمق ، اونوتدیرلمق: انسای ماضی .

اِنْساق [ع] ایراد کلام مسجع: انساق کلام . انساق سخن . جمعی : انساقات .

اِنْسال [ع] دول پیدا ایتمك، ایدلمك. جمعی انسالات .

اِنْسان حیوان ناطق : انسان انسانك شیطانیدر § ابی آدم ، وجدانلی آدم: سزی انسان اولدیغکز ایچون سورم. انسان اولمق قولای دکل . « سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز — فضولی» انسان العین = کوز ببکی . انسانی، انسانیه = انسانه منسوب : شکل انسانی . احوال انسانیه .

اِنْسانِیَّت [ع] انسانلق ، وجدانلیلق، ایلك : انسانیت صاتین آلنماز . انسانیتکار = انسانیتلی . انسانیتکارانه = انسانیتلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده . انسانیتکاری = انسانیتکارلق.

اِنْسِجام [ع] آب روان کبی بردوزی‌یه کیتمك ؛ دوزکون، ارتباطلی اولمق : انسجام کلام .

اِنْسِداد [ع] قاپانمق، طیقانمق: انسداد سوراخ . انسداد شکاف .

اِنْسِلاب [ع] محو اولمق : انسلاب شعور . انسلاب آرام .

اِنْسِلاخ [ع]صیریلوب چیقمق، صویلمق: « شوق دیدارکله جسمدن ایدر جان انسلاخ ـ ایلدی پیراهنندن ماه کنعان انسلاخ ـ فائق ممدوح »

اِنْسِلاك [ع] یوله کیرمك ، سالك اولمق : شاهراه شریعته انسلاك مدار یکانهٔ نجاتدر .

اِنْسِلال [ع] صیریلمق، مسلول اولمق: « کوکللر ایتدی حذر نظرهٔ جلالندن ـ صاقندی یاره‌لیلر سیفك انسلالندن »

اِنْسِیاق [ع] برسائقه ایله چکیلوب کیتمك، آردی صیره کیتمك: انسیاق مباحث . جمعی : انسیاقات : انسیاقات کلام .

اِنْشاء [ع] یاپمق ، یاپلمق ؛ وجوده کتیرمك ، کتیرلمك : انشای مکاتب . جمعی: انشاآت § حسن کتابت § اصول حسن کتابت § نسبت خارجیه‌سی اولمیان کلام ، بو یولده کلام ایرادی . انشائی ، انشائیه = انشایه منسوب : کلام انشائی . مصارف انشائیه . انشائیات = نسبت خارجیه‌سی اولمیان جمله‌لر .

اِنْ شاءَ الله [ع] الله ایسترسه معناسنده دعا تعبیریدر . (انشاالله) یازلمالی .

اِنْشاد [ع] شعر اوقومق: انشاد شعر. انشاد قصیده . معناسنده اوقونان شعر اوقویانك زادهٔ طبعی اولمق خصوصی معتبر دکلدر . جمعی: انشادات .

اِنْشاط [ع] نظمده (تنشیط)ه بدل قوللانیلیر .

اِنْشِثاث [ع] (تشتت) ه بدل قوللا‌نیله‌بیلیر .

اِنْشِراح [ع] آچلمق، کوکل آچلمق: انشراح قلب . «کوستررر بر باشقه عالم شمدی هرصحرا بکا - انشراحم شرح اولنماز غیری دنیالر بنم»

اِنْشِعاب [ع] شعبه‌لنمك : انشعاب قبائل .

اِنْشِقاق [ع] یارلمق : انشقاق قمر . انشقاق خامه .

اِنْشِلال [ع] آتیله‌رق آقمق: انشلال سیل . نهرك انشلالی .

اِنْصات [ع] صوصمق ، صوصوب دیکله‌مك: «قرآن اوقونورکن ایله انصات»

اِنْصاف [ع] عدالت، معامله عادلانه: بعضاً (الانصاف) مقامنده‌ده ایراد اولنور .

اِنْصِباب [ع] دوکلمك : انصباب آب .

اِنْصِباغ [ع] بویانمق § انواع تجلیات آلهیه‌یه مظهریت: «نقشبندد رکه عشقمکه سرانصباغ - رونموندر اهل حاله پیکرمدن رنك رنك - فائق ممدوح»

اِنْصِراف [ع] کری دونمق: انصراف زوار § اسم قاعدهٔ عربیه اوزره منصرف اولمق .

اِنْصِرام [ع] انقطاع .

اِنْضاج [ع] بیشه قیلمق ، قیلنمق ، کماله ایردرمك ، ایردیرلمك: انضاج طعام . انضاج میوه .

اِنْضِباط [ع] انتظام، یولنده اولمق § ضبط وربطك یولنده اولمسی آسایشك تأمینیله امور ضابطه‌نك یولنده جریانی .

اِنْضِمام [ع] قاتلمق : بر مبلغك دیکر مبلغه انضمامی . (التحاق) بو مقامده قوللانلماز .

اِنْطاق [ع] سویلتمك ، سویلدلمك : انطاق آلهی . بر ساکتك انطاقی . انطق الله الحق = جناب حق طوغری‌یی سویلتدی .

اِنْطِباخ [ع] پیشمك : انطباخ طعام .

اِنْطِباع [ع] باصلمق، مطبوع، منقوش اولمق : انطباع کتاب . صورتك آینه‌یه انطباعی .

اِنْطِباق [ع] اویمق ، مطابق اولمق: انطباق ظرفین . قاپاغك کاسه‌یه انطباق . جمعی: انطباقات .

اِنْطِفاء [ع] سونمك: انطفای حریق .

اِنْطِلاق [ع] کیتمك : انطلاق ابنای سبیل .

اِنْطِماس [ع] زائل اولمق ، بلیرسز اولمق

اِنْطِواء [ع] دوریلوب بوکلمك ، طوی اولمق : انطوای ورقه . انطوای ثوب .

اِنْظار [ع] تأخیر، امهال : انظار ابلیس .

اِنْظِلام [ع] طوعاً ویا کرهاً ظالمك ظلمنه بویون اکمك .

اِنْعام [ع] احسان نعمت: «احتیاجی وار ایسه انعام ایت — سنبلزاده» یالکز انسان حقنده قوللانیلیر . مثلا (کوپکه اتمك انعام ایتدم) دینلمز. جمعی: انعامات .

اِنْعِدال [ع] (عدول) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اِنْعِدام [ع] یوق اولمق .

اِنْعِزال [ع] معزول اولمق: پیغمبرلرك مسند جلیل نبوتدن انعزالی متصور دکلدر .

اِنْعِطاف [ع] میللنمك، تمایل، توجه: «صید بی قیدك اولور عالی کوکلر فوج فوج — انعطاف ایتدکجه صیدالاعالی کوزلرك» جمعی: انعطافات .

اِنْعِقاد [ع] قورلمق ، مرتب اولمق : انعقاد مجلس. جمعی: انعقادات .

اِنْعِکاس [ع] مقلوب اولمق ، مقابله دونمك، عکس ایتمك: انعکاس ضیا . انعکاس آواز . «فیض حسنکدن کوکلر نوره غرق اولمقده‌در — انعکاسندن اولور ماهك سرایا غرق نور» جمعی : انعکاسات .

اِنْفاد [ع] بتیرمك، بتیرلمك؛ توکتمك، توکدلمك : انفاد نقود . انفاد اموال .

اِنْفاذ [ع] اوته طرفه کچیرمك، کچیرلمك : انفاذ تیر . انفاذ مرمی § حکمنی ویرمك، حکمی ویرلمك، اجرا: انفاذ امر. انفاذ اراده. بومعناده (تنفیذ) دخی قوللانیلیر. جمعی: انفاذات.

اِنْفار [ع] اورکوتمك، اورکودلمك : انفار حمار. انفار صید. (تنفیر) باشقه یولده قوللانیلیر .

اِنْفاق [ع] خرج ایدوب توکتمك ، خرج ایدیلوب توکدلمك : فی سبیل الله انفاق اموال . جمعی انفاقات .

اِنْفِتاح [ع] آچلمق: انفتاح باب .

اِنْفِجار [ع] طاك یری آچلمق ، شفق سوکمك : انفجار صبح بهار § آقمق، صویردن قاینایوب آقمق: انفجار عیون .

اِنْفِراج [ع] آچلمق: انفراج زاویه § کوکل آچلمق .

اِنْفِراد [ع] یالکز اولمق ، یانندە کیمسه بولنمامق : حال انفراده . علی الانفراد = برر برر . (تفرد) باشقه یولده قوللانیلیر .

اِنْفِراق [ع] آیرلمق : انفراق خطین .

اِنْفِساح [ع] بوللاشمق، کنیشلنمك: انفساح مکان . بو معناده (تفسح) دخی قوللانیلیر .

اِنْفِساخ [ع] بوزلمق: انفساخ احکام انجیلیه . انفساخ نکاح .

اِنْفِساد [ع] بوزلمه .

اِنْفِصال [ع] آیرلمق ، یرندن آیرلمق § معزول اولمق . جمعی: انفصالات .

اِنْفِصام [ع] قیرلمق، اوزلمك. کسلمك: انفصام حبل. انفصام مجادله.

اِنْفِطار [ع] یارلمق : انفطار سما .

اِنْفِطام [ع] سوددن کسلمك : انفطام صبی .

اِنْفِعال [ع] متأثر اولمق : انفعال نفس § کوجنمك : انفعال صدیق . جمعی : انفعالات .

اِنْفِکاك [ع] آیرلمق : سایه صاحب سایه‌دن انفکاك ایتمز .

اِنْفِلاق [ع] یارلمق ، آچلمق: انفلاق صباح . «کلدی صباح روز جوانی‌یه انفلاق — لا»

اِنْفِهام [ع] آکلاشلمق: انفهام امل.

اِنْقاذ [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : ناردن انقاذ . ضلالدن انقاذ .

اِنْقاص [ع] نظ.د. (تنقیص) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اِنْقِباض [ع] چکیلوب طوپلانمه ، بوزلمه § صیقنتی ، قسوت :

انقباض درون § طوتوقلق، پکلك، قبضلق.

اِنْقِراضْ [ء] بر فاملیا، برقوم ایچلرندن کیمسه قالمامق اوزره یتوب کیتمك. (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر.

اِنْقِسامْ [ء] بولنمك، قسم قسم اولمق: انقسام کلمه. جمعی: انقسامات.

اِنْقِشارْ [ء] قابوغی صویلمق: انقشار بادام.

اِنْقِضاءْ [ء] بیتمك، تمام اولمق: انقضای مدت.

اِنْقِضاضْ [ء] چاتلامق: انقضاض دیوار § قوش هوادن یره قونمق ایچون سوزیلوب اینمك: انقضاض طائر.

اِنْقِطاعْ [ء] کسلمك: انقطاع نفس. انقطاع جریان.

اِنْقِلاعْ [ء] کوکندن قوپارلمق: انقلاع شجر. بو معناده (تقلع) دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِنْقِهالْ [ء] بسبتون ضعیف و مجالسز دوشمك: مرض انقهال.

اِنْقِیادْ [ء] رام اولمق، اطاعت: امره انقیاد. انقیاداً = انقیاد صورتیله، طریقیله: امرکزه انقیاداً کلدم.

اِنْکارْ [ء] اویله دکلدر دیمك، دینلمك، (اقرار) ك ضدی: «چوق ترقی ایتدی فن دیرلرسه انکار ایلمه» بدیهیاتك انکاری نصل ممکن اولور؟

اِنْکِبابْ [ء] یوزی اوستنه دوشمك، قاپانمق: انکباب فرس.

اِنْکِتامْ [ء] مکتوم اولمق: انکتام اسرار.

اِنْکِسارْ [ء] قیریلمق: انکسار کوزه. انکسار خاطر. «آب حیوان اولسه‌ده وصلك کتیرمم یادمه — خیلی دمدر شیشهٔ خاطرده واردر انکسار — شیخ الاسلام یحیی» § بددعا ایتمك: «پك دیزکین ایتمه خلق ایدیور انکسار طور!»

اِنْکِسافْ [ء] کونش طوتلمق: انکساف شمس.

اِنْکِشافْ [ء] آچلمق: انکشاف ازهار § آچیغه چیقمق، آشکار اولمق: انکشاف اسرار. الاشیاء تنکشف باضدادها = هر شی ضدیله منکشف اولور.

اِنْکِلیسْ [ء] ییلان بالغی.

اِنْهاءْ [ء] تبلیغ، رسماً تبلیغ: انهای کیفیت § بر مأمورك مافوقنده‌کی مأموره بر ماده‌یی حاوی اولمق اوزره یازدیغی کاغد.

اِنْهِباطْ [ء] (هبوط) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِنْهِداشْ [ء] طالاشمق: انهداش کلاب.

اِنْهِدامْ [ء] ییقلمق: انهدام بنا، انهدام حائط. ذی روح حقنده قوللانلماز.

اِنْهِزامْ [ء] بوزلمق: انهزام دشمن، «انهزام جند اعدا کلدی پیش چشمه — حمدی» جمعی: انهزامات.

اِنْهِماكْ [ء] شدت میل بردوام: تحصیل علمه انهماکی واردر. مذموماتده دهازیاده قوللانیلیر. معناسنده ذاتاً (کمال) مندرج اولدیغندن (کمال انهماك) دینلمه‌مك لازم کلیر.

اِهانَتْ [ه] بغیر حق تحقیر: یزید آل رسوله اهانت ایتدی.

اِهْتِداءْ [ء] هدایت بولمق، دین حقه کیرمك، مسلمان اولمق.

اِهْتِزازْ [ء] تتره‌مك: اهتزاز اوتار. ساز § فرحدن، نشاطدن حرکته کلمك: «لرزه ویرسه‌ك چوقیدر اجسامه ای کویای راز — تا ابد ارواحه ساز کدر مدار اهتزاز» جمعی: اهتزازات.

اِهْتِمامْ [ء] ایشه دقتله باقمق: «تحصیل علمه سعی ایده‌لم اهتمام ایله» جمعی: اهتمامات.

اِهْداءْ [ء] هدیه ایتمك، ایدلك، هدیه کوندرمك، کوندرلك: اهدای سلام. «سنین ابدن اهدا نجهٔ کمکشتهٔ راهی» مصراعنده اولدیغی کبی هدایت ایتمك معناسنده قوللانلمامالی.

اِهْدارْ [ء] ابطال، الغا: اهدار دم. اهدار اصل ترجمه.

اِهْراقْ [ء] دوکمك، دوکلمك، آقتمق آقیدلمق: اهراق دموع.

اِهْلاكْ [ء] هلاك ایتمك، ایدلمك: اهلاك عصات.

اِهْلیلَجْ [ء] معروف دارو، هلیله: قاره هلیله. صاری هلیله.

اِهْمالْ [ء] بوشلامق، بوشلانلمق، حالی اوزره براقلمق، ترك ایتمك، ایدلمك: اهمال امور. اهمال نقطه.

اِیابْ [ء] کری دونمك: ایاب ارباب سفر.

اِیباءْ [ء] ابا ایتدیرمك، ایتدیرلمك، تیکسندرمك، تیکسندرلمك (ابا) یه‌ده باق.

اِیتاءْ [ء] اعطا: ایتای زکات.

اِیتِلافْ [ء] الفت ایتمك، آلشمق: اصحاب فضل ایله ایتلاف ایتملی. تصورات شاعرانه ایله ایتلافی واردر. (ائتلاف) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: ایتلافات.

اِیثارْ [ء] بذل سخاوتکارانه: ایثار اموال. ایثار جان § انتخاب، اختیار: ایثار آخرت. «تالله لقد آثرك الله علینا» = والله جناب حق سنی — حسن صورت و کمال سیرت جهتیله — بزه ترجیح و اختیار ایلدی.

اِیجابْ [ء] لازم کتیرمك، واجب قیلمق: قابك قیرلسی ایچنده‌کی صویك دوکلمسنی ایجاب ایدر § لازم کلمك، واجب اولمق: قاب قیریلنجه ایچنده‌کی صویك دوکلمسی ایجاب ایدر. عربیده یالکز متعدی اوله‌رق مستعمل اولدیغی حالده لسانمزده هم لازم هم متعدی اوله‌رق قوللانیلیر. (اقتضا) ده بویله‌در. جمعی: ایجابات.

اِیجادْ [ء] وار ایتمك، ایدلمك، وجوده کتیرمك، کتیرلمك: ایجاد کائنات § یکی بر شی چیقارمق، چیقارلمق: ایجاد فن طباعت. ایجاد کرده = ایجاد ایدلمش: غوتنبرغك ایجاد کرده‌سی اولان بو صنعت الك بیوك بر ناشر معرفتدر.

اِیجارْ [ء] کرایه ویرمك، ویرلمك: ایجار خانه § کرا: خانه ایجاری.

اِیجازْ [ء] اختصار: ایجاز و اعجاز. ایجاز کلام § (اطناب) ایله (مساوات) ك آره‌سی. ایجاز مخل = افاده‌سی مقصود اولان فکره خلل ویرن ایجاز. اوصاندیریجی اطناب دیمك اولان (اطناب ممل) مقابلیدر.

اِیجاعْ [ء] وجع ویرمك، ویرلمك، آغریتمق، اغریدلمق: ایجاع کتف.

اِیحاشْ [توحیش] ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِیداعْ [ء] امانت اوله‌رق ویرمك، ویرلمك: ایداع روح.

ایذاء [ع] اینجیتمك، اینجیدلمك: ایذای مؤمن حرامدر.

ایذان [ع] بیلدیرمك، بیلدیرلمك: ایذان کیفیت، حلول وقت صلاتك اذان ایله ایذانی.

ایراث [ع] ویرمك، ویرلمك، حصوله کتیرمك، کتیرلمك. اکثریا محذوراتده قوللانیلیر: ایراث مضرت. ایراث خسار. ایراث فتور.

ایراد [ع] کتیرمك، کتیرلمك، وارد قیلمق، قیلنمق: ایراد ادله. ایراد شواهد. «دست بردست طوروب پیشکه جاهنده — بحردن قطرهٔ اوصافنی ایتدم ایراد — نعت شریف — نابی» § کلیر، عقار: «حوض صد رخنهٔ مصرف براولورمی (نابی) — کسب دستك ایکی فوارهٔ ایرادندن؟»

ایراط [ع] ورطه‌یه دوشورمك، دوشورلمك: ایراط عدو.

ایزد [ف] جناب حق: ایزد متعال. فتح زای ایله‌ده قوللانیلیر.

ایستاده [ف] آیاقده طورمش: ایستادهٔ موقع احترام اولدیلر.

ایصاء [ع] وصی نصب ایتمك، ایدلمك: فلانی ایصا ایتدم. فلانك ایصاسی انسب ایدی § وصیت ایتمك، ایدلمك: ایصای تصدق.

ایصال [ع] واصل قیلمق، قیلنمق، واردرمق، واردیرلمق: ایصال قافله. ایصال پیام.

ایضاح [ع] واضح قیلمق، قیلنمق؛ عیان ایتمك، ایدلمك: ایضاح مرام. ایضاح مسئله. جمعی: ایضاحات: اعطای ایضاحات.

ایغریب [رومجه‌دن] بیوك بالق آغی. ایغریب چویرمك = اوسته‌لقله

بردن چوق استفاده.

ایفاء [ع] اوده‌مك، اوده‌نلمك؛ یرینه کتیرمك، کتیرلمك: ایفای دین. ایفای وظیفه. ایفای رسم تبریك.

ایقاد [ع] یاقمق، یاقلمق: ایقاد نار. ایقاد قنادیل. «نوری آرایش قندیل سراپردهٔ حق — پرتوی نائرهٔ حبه مدار ایقاد — نعت شریف — نابی»

ایقاظ [ع] اویاندرمق، اویاندیرلمق: ایقاظ نائم. ایقاظ غافل.

ایقاع [ع] وقوعه، ظهوره کتیرمك، کتیرلمك: ایقاع مشکلات. ایقاع موانع.

ایقان [ع] یقین حاصل ایتمك، ایدلمك؛ شبهه‌سز بیلمك، بیلنمك: ایقان آخرت نه بیوك سعادتدر! «باشقه برعالم ایدر وجدانی — اوبقا عالمنك ایقانی»

ایلاج [ع] ادخال.

ایلاد [ع] طوغورمق، طوغورلمق: ۱: ایلاد فرزند. ایلاد بنات. ۲. (تولید) ده باق.

ایلاف [ع] الفت ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ آلشدرمق، آلشدیرلمق: ایلاف خریداران. ایلاف ارباب تجارت. (تألیف) باشقه یولده قوللانیلیر.

ایماء [ع] قولاً ویا فعلاً اشارت ایتمك، ایدلمك: کله‌میه‌جکنی ایما ایتدی. بو خصوصك ایماسی لازم کلیردی.

ایمان [ع] ایناغق، قلب ایله تصدیق. معنای شرعیسی (قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار) در: ایمان مقلد مقبولدر. ایمان بأس مقبول دکلدر. (ایتمك، کلمك، کتیرمك) ماده‌لریله

قوللانیلیر: ایمان ایتدی. ایمانه کلدی. ایمان کتیردی.

ایمپراطور [لاتینجه‌دن imperator] حکمدار: آلمانیا ایمپراطوری.

ایمپراطوریچه [لاتینجه‌دن] ایمپراطور زوجه‌سی: آوستریا ایمپراطوریچه‌سی.

این [ف] قریبه موضوع اسم اشارت. بو. یالکز قوللانلماز: این وآن، آن واین = شو، بو. بنابرین = بوکا بناء. قوللانلماغه باشلامشدر. بعد ازین = بوندن صکره. بوندن بویله. بو ایکی تعبیرده (این) ك همزه‌سی محذوفدر.

ایناس [ع] آلشدرمق، آلشدیرلمق: ایناس حیوانات وحشیه. بو معناده (تأنیس) دخی قوللانیلیر.

ایواء [ع] بریره قوندیروب آرام ایتدرمك، بوصورتله آرام ایتدیرلمك: ایوای مسافرین، ایوای مهاجرین.

ایهام [ع] واهمه‌یه کتیرمك، کتیرلمك § ایکی معناسی اولان برکلمه‌یی ایراد ایله معنای بعیدینی اراده ایتمکدن عبارت برصنعت بدیعیه. بوکا (توریه) دخی دینیلیر. جمعی: ایهامات. (توهیم) باشقه یولده قوللانیلیر.

اُ

ابوت [ع] بابالق صفتی: حقوق ابوت. ابوة = بابالق، بابا اولمق جهتیله.

ابهت [ع] عظمت، مهابت، وجاهت بهجت. صدارتدن منفصل ذواته تخصیص بیوریلان القابدر. (ابهت) ویا (ابهت) صورتنده تلفظی یاکلشدر.

اترجه [ع] آغاج قاوونی.

اجاج [ع] آجی، طوزلوصو: ماء اجاج.

اجرت [ع] بدل استفاده، خدمت وامکه مقابل ویریلن آقچه وسائره: اجرت قدم. اجرت قدمیه. بلا اجرة = اجرتسز اوله‌رق.

اجم [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق، کور آغاجلق معناسنه کلن (اجمه) نك جمعی. شیراجم = شدید الصوله ارسلان: «اولور غزاله هم آغوش نره شیراجم — نفعی» همزه‌نك فتحیله‌ده لغتدر.

اجور [ع] (اجر) ك جمعی. (اجورات) اجرتلر مقامنده قوللانیلیر.

اجوبه [ع] بیلمه‌جه. (اجیه) دخی دینیلیر. همزه‌نك فتحیله غلطدر.

اخت [ع] قیز قارداش. جمعی اولان (اخوات) نظائر معناسنده‌ده قوللانیلیر.

اخدود [ع] یرده اولان اوزون یاریق، خندق.

اخروی [ع] آخرته منسوب، متعلق: امید اخروی. مکافات اخرویه. «اول خداوند سریر معرفت کیم فیضیدر — سالك بی توشهٔ کمراهه زاد اخروی — حضرت مولانا حقنده — نفعی» اخرویات = آخرته متعلق سوزلر، شیلر.

اخری [ع] (آخر) ك مؤنثی. باشقه: صورت اخری. جهت اخری.

مسئلهٔ اخری . نشأهٔ اخری = حیات اخرویه. مرة بعد اخری = برقاچ کره ، دفعات ایله. زادفی الطنبور نغمة اخری = طنبورده بر باشقه نغمه دها پیدا اولدی .

اُخُوَّت [ع] قارداشلق صفتی: اخوت دینیه . اخوت مقدسهٔ اسلامیه ، اخوتکار= قارداشجه‌سنه معامله ایدن. اخوتکارانه= اخوتکارجه‌سنه. (اِخوت) صورتنده تلفظی یاکلشدر.

اُدَباء [ع] شعر وانشایه متعلق علومه منتسب دیمك اولان (ادیب)ك جمعی: ادبای عرب . ادبای غرب. ایران ادباسی . عثمانلی ادباسی .

اُذانی [ع] بیوك قولاقلی .

اُذُن [ع] قولاق . ضمتین ایله‌ده لغتدر .

اُرجُوحه [ع] صالینجاق: «چوجق آرتق اویاٖق ایسته‌ده — اویودر ارتجاج ارجوحه» همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُرجُوزه [ع] بحر رجزدن اولان شعر ، قیصه وزنلی شعر . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُرجُوفه [ع] اویدرمه سوز، خبر کاذب. اکثریا جمعی اولان (اراجیف) — حوادث کاذبه مقامنده — قوللانیلیر. همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُس [ع] اساس. عربیده همزه‌نك فتح وکسریله دخی لغت ایسه‌ده لسانمزده یالکز بو صورتده قوللانیلیر.

اُساری [ع] (اسیر)ك جمعی. استعمالی نظمه مخصوصدر: «لیلهٔ ویله فزادر شب یلدای فراق — نه‌قیامت قوپارر آنده اسارای فراق !— اشرف»

اُسبوع [ع] هفته . اسبوعی = هفته‌لك ، هفته‌ده‌برچیقان : اسبوعی غزته . جریدهٔ اسبوعیه. همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُستا [ف] (استاد) مخفف. نظمده قوللانیله‌بیلیر .

اُستاد [ف] اوکره‌دیجی ، معلم: حق استاد § ماهر ، وقوف تام صاحبی: «اشعاری بویله سویلر استاد سویلیه‌نجه — نائلی قدیم» استادانه= استادجه‌سنه: نظم استادانه. ارشاد استادانه§ استاده‌منسوب: دست‌استادانه. استادی=استادلق: برهان استادی § استاده منسوب: التفات استادی .

اُستاذ [ع] استاد. استاذیت = استاذلق .

اُستخوان [ف] کمیك، استخوانپاره = کمیك پارچه‌سی .

اُستره [ف] اوستوره .

اُستوار [ف] محکم، متین، قوی. استواری= استوارلق .

اُسراء [ع] (اسیر)ك جمعی: اسرای زنجیه .

اُسرب [ف] قورشون: معدن‌اسرب، دانهٔ اسرب.

اُسطرلاب [رومجه‌دن معرب] کونشك ارتفاعنی تعیین اتمکه مخصوص آلت .

اُسطقس [رومجه‌دن معرب] اصل ، جوهر، ماده، عنصر. جمعی: اسطقسات .

اُسطوانه [فارسی (استون) دن معرب] دیرك § سیلندیر. اسطوانی = اسطوانه شکلنده اولان .

اُسلوب [ع] طور ، طرز ، نسق ، یول: اسلوب جدید. اسلوب نوین، اسلوب فرنکانه ، (طور افاده ، طرزبیان) کبی تعبیرلرله ترجمه ایدلدکده اولان style مقامنده‌ده قوللانیلیر: اسلوب عالی. اسلوب حکیم = مخاطبك سوزینی مرامنك خلافی اوزره بالتلقی بکله‌مدیکی بر صورتده اعطای جواب .

اُسوه [ع] طریقه ، مسلك : اسوهٔ حسنه § مقتدی‌به ، پیشوا : اسوةالمحققین § غمکسار ، درد اورتاغی: اسوةالعشاق .

اُشتر [ف] دوه. اشتربان= دوه‌جی اشترخو —ی= دوه خویلو، کینجی. بوکا بدل (اشتردل) دخی قوللانیلیر. اشترکاو= زرافه دینیلن حیوان. اشترمرغ = دوه قوشی . (شتر)ده جائز .

اُشتلم [ف] غوغا، کورلتی، اشتلمکار = غوغاجی. کورلتیجی .

اُشغر [ف] کیرپی، اوقلو کیرپی .

اُشکوفه [ف] نظمده (شکوفه) یه بدل قوللانیلیر .

اُشکوه [ف] نظمده (شکوه)ه بدل قوللانیلیر .

اُشنه [ع] بوصون .

اُصول [ع] (اصل)ك جمعی: اصول وفروع § صورت، منوال، طریق، بر برینه مربوط شیلرك نظامی ، قاعده‌سی . بومعناده مفرد حکمنده‌در ، هرحالده صفتی مؤنث اوله‌رق کتیریلیر: اصول معلومه. اصول ایله = آهسته‌جه، یاواشجه . اصول اصول = آهسته‌آهسته یاواش یاواش . اصول فقه = علم فقهه وسیلهٔ توصل اولان علم. اصولیون= اصول فقه مؤلفلری، اصول فقهه منتسب علمای امت .

اُضحوکه [ع] کولمکه سبب اولان شی ، کولنه‌جك شی. همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُضحیه [ع] قربان . قربان بایرامنه (عیداضحی) دینلدیکی کبی (عیداضحیه) دخی دینیلیر .

اُضخومه [ع] نسوانك بیوك کوسترمك ایچون قیچلرینه باغلادقلری بوغچه، یاصدیق. همزه‌نك فتحیله غلطدر.

اُعجوبه [ع] باعث تعجب اولان شیء، شاشیله‌جق شی، همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُغلوطه [ع] مخاطبی یاکلتمق ایچون ترتیب اولنان کلام، یاکلتماج. همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُغنیّه [ع] خوانده‌نك تغنی ایلدیکی نغمه ، آهنك .

اُفّ [ع] تکرّه ، تضجر اداتی . اوف .

اُفتادکی [ف] افتاده‌لك .

اُفتاده [ف] دوشمش : افتادهٔ الم. «هاروت نکاهی ایتسه ایما - افتادهٔ چاه اولور زلیخا - غالب» § دوشکون § عاشق : «اولدم ای شوخ جفا پیشه سکا افتاده - وصفی» «افتاده بر پیاده‌یم ای شهسوار طور !» مصراعنده توریه طریقیله واقع اولمشدر .

اُفتان وخیزان [ع] دوشه‌رك قالقه‌رق ، دوشه قالقه . آز قوللانلمغه باشلامشدر .

اُفق [ع] کوك کناری ، کوکك کوزه کوینن کناری : افق

حقیقی . افق مرئی . فانك سكونیله‌ده لغتدر . افقی = (عمودی) نك ضدی .

اُفُولْ [ع] غائب اولق . اكثریا كواكب حقنده قوللانیلیر .

اُقْنُومْ [ع] اصل ، اقانیم ثلثه یعنی اصول ثلثه‌دن هر بری . همزه‌نك فتحیله غلطدر . (اقانیم) ه ده باق .

اُقْحُوانْ [ع] پاپادیه دینیلن نبات . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُكافْ [ع] پالان : اكاف حمار . كسر ایله‌ده لغتدر .

اُكْذُوبَه [ع] یالان سوز . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُكْرُومَه [ع] كرمدن عبارت اولان فعل . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُكُلْ [ع] میوه § رزق، نصیب § ذكا .·. ذوا كل : صاحب ذكا ، ذكی .

اُلْفَتْ [ع] آلشمه : اوته‌دن بری سمی ایله الفت پیدا ایتمشدر § كوریشوب قونشمه ، حسن صورتله كوریشوب قونشمه : « كوندن كونه تازه‌لندی الفت ـ غالب » « میان اصدقاده شرط الفت ترك كلفتدر ـ شیخ الاسلام عارف » كرم الفت = صیق فیقی كوریشوب قونیشان : سزكله كرم الفت اوله‌لی باشقه‌لرندن صوغودم . الفتكر = الفت ایدیجی ، ایدن . الفتكری = الفتكرلك .

اُلُوفْ [ع] بیك معناسنه اولان (الف) ك جمعی . اكثریا حسابده قوللانیلیر .

اُلُوهِیَّتْ [ع] اللهلق ، معبودلك ، تكریلق : « دینسه مرآت الوهیت سزادر عالمه » (الاهت، الوهت) دخی لغتدر .

اُمّ [ع] آنا : ام ولد . ام خارجه § اصل ، منشأ : ام الخبائث ، ام خبائث = شراب ، مسكرات : « ای اوغل ام خبائثدرمی — فسق تولیده سبب پی درپی — سنبلزاده » ام الدنیا ، ام دنیا = مصر . ام الرأس ، ام رأس = دماغ . ام الرذائل ، ام رذائل = جهل . ام الفضائل ، ام فضائل = علم . ام القرآن ، ام قرآن = سورهٔ شریفهٔ فاتحه . ام القری ، ام قری = مكهٔ مكرمه . ام الكتاب ، ام كتاب = لوح محفوظ : « یوق قیدماسوی دل قدسی جنابده ـ اولماز خطا صحیفهٔ ام الكتابده ـ عارف حكمت » ام النجوم ، ام نجوم = صامان اوغریسی ، حاجیلر یولی ، كهكشان .

اُمَّتْ [ع] جماعت ، قوم ، طائفه § كندیلرینه طرف الهیدن پیغمبر كوندریلن طائفه : امت محمد (علیه السلام) . امت اجابت = امتك پیغمبرینه ایمان ایدن قسمی . امت دعوت = امتك پیغمبرینه ایمان ایتمین طاقمی . امة الله = مخلوق حق .

اُمَراء [ع] رئیس معناسنه اولان (امیر) ك جمعی : امرای عسكریه . (امیره) ه ده باق .

اُمَمْ [ع] (امت) ك جمعی : امم سالفه . خیر الامم ، خیر امم = پیغمبرمزك امتی .

اُمَناء [ع] (امین) ك جمعی : آلای امناسی . صندوق امناسی .

اُمْنِیَّه [ع] اومیلان شی ، مقصود ، مأمول § اومه ، امید .

اُمُورْ [ع] شی ، ایش ، خصوص ، حادثه معناسنه اولان (امر) ك جمعی : امور عظیمه . امور مهمه . معضلات امور . تسهیل امور . امور آشنا = ایش بیلیر آدم . امور دیده = برچوق شیلر كورمش صاحب تجربه آدم . موفق الامور ، مسهّل الامور = جناب حق . (اوامر) ه ده باق .

اُمُومَتْ [ع] آنالق صفتی : امومت وابوت . حقوق امومت .

اُمَّهاتْ [ع] (امّ) ك جمعی : اقدام امهات . امهات لغت .

اُمّی [ع‌ف] اوقویوب یازمق بیلمین : شخص امی . امی سنان . پیغمبرمزك اوصاف شریفه‌سندندر . افندمزك بتون عوالی شعشعه‌سنه غرق ایتمش اولان انوار علم وعرفانندن حصه‌یاب تنور اولان حقبین كوزلره بو عنوان جلیلك پك پارلاق كورینه‌جكی شبهه‌سزدر . « اوقومازكن اوخلیلك خلقی ـ ایتدی ملزم علمای سلفی ـ خاقانی » امیٔ صادق = پیغمبرمز .

اُمیدْ [ف] اومه ، اومو : « امیدرد ایله‌در ویردیكی سلام دخی ـ مانی ـ » میمك تشدیدیله‌ده قوللانیلیر . امید بخش = امید ویریجی : امید بخش موفقیت . امید بخشانه = امید بخش اولانه یاقیشه‌جق صورتده : التفات امید بخشانه . امید بخشی = امید بخشلق . امید وار = امیدلی : ایستدیكم كبی برنعت شریف یازمغه موفق اوله‌جغمه امید وارم . امید وارانه = امید وار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . امید واری = امید وارلق . امیدگاه ، امیدگه = امید یری : « كلدم آچیل ای امید گاهم ! »

اُناسْ [ع] نظمده (ناس) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اُنْثی [ع] دیشی ، قادین ، قیز . جمعی اناث .

اُنْسْ [ع] آلیشیقلق ، آلیشقینلق . (طوتمق) ماده‌سیله استعمالی ترك ایدلمه‌ملی : مجنون آهولر ایله انس طوتمش ایدی . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . انسا انس = انسی چوق ، پرانس : مجلس انسا انس . « بزم انسا انسده برهم نفس بولدم ینه ـ ایلدم برناله‌ده ارباب حالی آه كو ـ نی لساندن »

اُنْسِیَّتْ [ع ـ مولّد] آلشمه ، الفت ایتمه : « نكاه شوخی مردمله عجب انسیت ایتمشدر ـ شیخ الاسلام عارف » استعمالنه احتیاج واردر .

اُنُوفْ [ع] (انف) ك جمعی : ترغیم انوف .

اُوبُوسْ [فرانسزجه‌دن] كوچك خمبره .

اُوپَرا [ایتالیانجه‌دن] تیاتروده موسیقی ایله اجرا اولنان منظوم فاجعه § بودرلو اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو . اوپرا قومیق = نثر ایله قاریشیق مضحك اوپرا اویونی § بودرلو اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو .

اُورْدینُو [ایتالیانجه‌دن] داینك بعده امر ایده‌جكی یره تأدیه اولنمق اوزره یازیلان تحویل ، امر وحواله § برحموله قونشمنتوسنك قومپانیا طرفندن دكشدیرلمسیله كمركدن اشیایی چیقارمق ایچون ویریلن حواله .

اُورْسا [ایتالیانجه‌دن] كمینك صول طرفی . اسكله § كمینك روزكارك كلدیكی طرفه یاقین برجهته دوندیرلسی . اورسا بوجه = كاه صوله كاه صاغه دونه‌رك یوریمك .

اُوسْتا ، اُوسْتادْ [ف] نظمده (استاد) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

اُوقیانُوسْ [یونانجه‌دن معرب] بحر محیط : اوقیانوس ازمان .

اولُو ، اُولی [ع] صاحب معناسنه اولان (ذو) نك جمعی .

تركيبنز قوللانلماز . اولوالعزم==اوامر
وارادهٔ الهیه‌نك اجراسنه اك زیاده‌اهتمام
بیوران پیغمبران ذی‌شان . جناب ابن
عباسدن مروی اولدیغی اوزره اولو العزم
شو بیتده کوستردیگی وجه ایله بشدر :
« اولوالعزم نوح والخلیل المودد ـ وموسی
وعیسی والحبیب محمد » (علیهم السلام) .
اولوالامر=پادشاه اسلام ، اسلام پادشا.
هلری : اولوالامره اطاعت واجبدر .
اولوالابصار=بصر صاحبلری ، نظر دقت
اربابی : فاعتبروا یا اولی الابصار . اولو.
الالباب = عقول سلیمه اصحابی : «کمال
عقلنه حیران اولور اولوالالباب » (اولی)
آز قوللانیلیر: اولی‌النهی= اصحاب عقول.
ثقلتنه مبنی (اولو النهی) قوللانلماز .
(اولو) لو تعبیرلر اسلوب فارسی اوزره
مضاف‌الیه اولنجه قاعدهٔ عربیه‌یه توفیقاً
(اولی) صورتنه قونلق لازم کلمز .
مثلا (مسلم اولوالالباب) دینیلیر ، (مسلم
اولی‌الالباب) دینلمك اقتضا ایتمز .

اُولی [ع] (اوّل) لك مؤنثی . برنجی: دفعهٔ اولی . طبعهٔ اولی . رتبهٔ اولی . جمادی الاولی. ادواتدن برینه بتیشنجه آخرنده الف کبی اوقونور (ی) بولنان سائر کلمات کبی الف ایله یازیلیر : فلان سنه‌نك جمادی‌الاولاسی .

اُومنیبوس [لاتینجه‌دن] شهرلرده ایشلین عمومی آرابه .

اُونیفورمه [ایتالیانجه‌دن] ملکیه وعسکریه البسهٔ رسمیه‌سی.

اُهجوّه [ع] (هجویه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . (اهجیه) دخی دینیلیر. همزه‌نك فتحیله غلطدر .

بَ

بِ [ف] ادات الصاق. تركجه‌ده معادلی اواخر کلماته کلن (ه) حرف املاسیدر : تابصباح = صباحه قدر. تابقیامت = قیامته قدر. دست بدست == الدن‌اله. ماه‌بماه = آیدن آیه ، هرآی § ادات مطابقت : بقول فلان = فلانك قولنجه . « طوانه کعبهٔ کویك بقول باقیٔ مرحوم ـــ درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر ـــ نفی » § ادات قسم : بحق خدا = خدا حقیچون. بحق نور نبوت . « بحق سورهٔ انا فتحنا ـــ لا »

با [ع] ادات مقارنت . ایله، له . بامضبطه = مضبطه ایله ، باسند = سندله. باکمال = کماله مقارن، کمالی : جهالل با کمال. باخبر = خبره مقارن ،خبردار، صاحب وقوف : «کوش ایت بو سوزی کیم خبر باخبراندر ـــ روحی بغدادی » . باخصوص = خصوصیله ، خصوصا، هله .

باب [ع] قاپو : باب مفتوح . باب مسدود § کتابك بر قسم مخصوصی ، (فصل) لك بیوکی : مجله‌ده کتاب الهبه‌نك عقدهبه‌یه دائر اولان برنجی بابی ایکی فصلی حاویدر § بشده ماده بسنا رساله‌سی اوتوز بش بابه منقسمدر. بو اوچ معناده جمعی اولان (ابواب) دخی قوللانیلیر § دائرهٔ رسمیه : باب‌مشیخت. باب سر عسکری § خصوص: بو بابده حقکز وار. بو ایکی معناده جمعی قوللانلماز .

بابا [ع] پدر § وقارلی ، تمکینلی ، پیشکین، شایان حرمت: باباآدم

باباپانه = باباجه‌سنه : باباپانه اطوار .

بابونج [ع] باپادیه . فارسی (بابونه) دن معربدر .

باتاریه [ایتالیانجه‌دن] برطاقم طوپ، آلتی طوب طاقمی § الکتریق استحصالی ایچون تهیئه اولنمش شیشه‌لر مجموعی .

باج [ف] ویرکو .

باجنك [ف] باجه .

باحور [ع] تموزده حکم سورن شدت حرارت. ایام باحور=تموزك اون طقوزندن یکرمی آلتیسنه قدر اولان یدی کون .

باختر [ف] غرب، مغرب ، خاورو باختر = شرق وغرب .

باد [ف] هوای متحرك، یل، روزكار: بادبهار. بادبهاری. «بادنوروزی ایله اولسون‌ده دریا موج موج ـــ اولسونمی دلده‌کی عمان‌سودا موج‌موج؟» باد آوره . باد آورد= چالشمقسزین مساعدهٔ طالعله اله کچن شی: کنج باد آورد.

بادبدست [ف] مفلس، صفرالید . باد بروت=مغروراق، خودبینلك، بللك . بادپای = سرعتلی ، سریع الحرکه : رخش بادپا . بادپیما=بوش کزن ، عبثله اشتغال ایدن . بادکرده= قاصیرغه . بادهوا=مصرفسز، بلاش .

باد [ف] و

بادا [ف] اولسون ، اوله : یکسر دیدیلر صد آفرین باد ـــ نابی » «مآلن هرکیم استخراج ایدرسه آفرین بادا ـ وله» قوللانلامغه باشلامشدر.

بادام [ع] معروف‌میوه . بادام‌دومغز = ایکی ایچلی بادام . بادامی= بادامه منسوب ، مشابه : چشم بادامی .

بادبان [ع] یلکن . بادبانکشا ـ ی = یلکن آچیجی . (بادبانکشای عزیمت) تعبیرندن اوصانلمشدر .

بادره [ع] حاضر جوابلق یولنده بالبداهه سویلنیلن سوز: بادرهٔ نادره § بردن بره ظهوره کلن حال ، کیفیت .

بادزن، بادزنه [ف] یلپازه : « زنه شایان کوریلور بادزنه»

بادنج [ف] هندستان جوزی .

بادنکان [ف] بادنجان .

باده [ف] شراب . باده‌خوار ، باده نوش= باده ایچن. باده‌فروش= باده صاتان .

بادی [ع] سبب اولیجی ، موجب : « بزه ای باد بادیٔ پریشانی اولورسه‌ك‌ده ـ طوقن کاهی .اوزلف تارماره هرچه‌باداباد ـ سنبلزاده» مثلا (پریشانلغی بادی اولدی) دینلمه‌ملی . (پریشانلغه بادی‌اولدی) دینلملی. (باعث)ده بویله‌در. (موجب) ه ده باق § اول ، ابتدا : بادیٔ امرده حقیقی آکلایه‌مامش ایدم. بادیٔ نظرده اویله کورینیور .

بادیه [ع] اووه ، چول : «بولمدم بادهٔ غمده رفیق مشفق ـــ کل سنکله اوله‌لم بز بنه همراه کوکل ! » بادیه‌پیما = بادیه‌ده کزوب طولاشان : خیلی زمان بادیه‌پیمای تجربه اولدم . بادیه نشین = بادیه‌ده اوطوران ، بدوی . بادیهٔ غول = دنیا .

بار [ف] یوك: « چکیلیر شیمیدر باق ایمدی شوبار ! ـــ بونی بن یوکلنیریمیم تکرار ؟ـــ اودونجی اسانندن» بارخانه = یولجی احمال واثقالی . باردار

یوکاو، حامل: زنان باردار. بارگران = آغیر یوك. بارکش = یوك چکیجی، طاشییجی § دفعه، کره: بار اوّل. هر بار = هردفعه، هرزمان § اذن، رخصت. بارخدا = اذن صاحبی، جناب حق. بارگاه بارگه = اذن ایله کیدیله‌بیله‌جك یر، اوتاغ دیوان عالی. دربار = باب شوکتمآب خلافتپناهی § میوه، ثمره. بارآور = میوه ویریجی، مثمر: درخت بارآور. باروَر = میوه‌لی: نهال بارور § بارنده، یاغدیریجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: کوهربار. مشکبار.

باراته [ایتالیانجه‌دن] چوقه‌دن معمول بر نوع سرپوش، قلنسوه: بوستانجی باراته‌سی.

باراقه [فرانسزجه‌دن] کلبه، قولبه: کمرك باراقه‌سی.

باربانه [ایتالیانجه‌دن] قلعه‌قورقولغی.

باربونیه [ایتالیانجه‌دن] قیرمزی‌یه مائل بر جنس بالیق § بر نوع فاصولیه.

باران [ف] یاغمور: «بیلنیر قدر عبا موسم باران اولسون — فاضل» «مجبردرکه باران مبتلای عید قرباندر — واصف»

بارانی [ع] یاغموراق.

بارج [ف] ایت اوزومی.

بارد [ف] صوغق: ماء بارد. طور بارد. اوصاغ بارده.

باردان [ف] هکبه، خرج، چوال کبی ایچنه اشیا قونیله‌جق شی.

بارع [ع] اوصاف حمیده‌یی جمع ایله اقرانه فائق اولان: فاضل بارع.

بارقه [ع] شیمشك پارلتیسی، پارلتی: بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افکاردن چیقار. بارقهٔ شمشیر جلادت.

بارقه [ایتالیانجه‌دن] بیوك صندال، فلوقه.

بارك الله [ع] ترکیب استحسانی. کمال تحسین موقعنده ایراد اولنور: «بارك الله زهی عاطفت ربانی — کشته‌عالمه اولمش ازلی ارزانی — نفعی» «تن کارنك کلشن ارغوانی نیمتن کلشن — هزاران بارك الله کلشن اندر کلشن اولدك سن!»

بارگیر [ف] بیکیر.

بارو [ف] دیوار، قلعه دیواری، حصار برجی.

بارود [ف] باروت. شیوعیله افواه ناریه‌ده استعمالی (٨٠٠) سنهٔ هجریه‌سنه مصادف عد اولنه‌بیلیر. کاتب چلبینك تقویم التوا. ریخنده باروت و خمبره‌یی ایجاد ایدن اسکندریه‌لی حکیم سالیوسك (٤٠) سال هجریسنده استانبوله کلرك اهالیسنه بونلرك صورت استعمالنی تعلیم ایتدیکنه دائر مندرج اولان روایت محتاج تدقیقدر.

بارومترو [رومجه‌دن] میزان الهواء، مقیاس الهوا.

باری [ع] خالق، جناب حق: فیض باری.

باری [ع] آغاج یونجی، یونان: باریٔ قوس. اعط القوس باریها = یایی یونجیسنه ویر؛ ایشی اهلنه تفویض ایت. «یاباری القوس بریاً لست تحسنها - لاتفسدنها واعط القوس باریها»

باری [ف] (هیچ اولمازسه) مآلنی مفید ادات اکتفا: «باری برقاچ کون حضور قلب ایله دنیایه باق —

باق» «باری بزده کمری سیر ایده‌لم صحراده - ندیم»

باریك [ف] اینجه: رشتهٔ باریك. فکر باریك. خیال باریك. باریك بین = اینجه‌شیلری کوریجی، کورن. باریکتر = دها، اك، پك اینجه.

باریوم [ایتالیانجه‌دن] اجسام بسیطه‌دن بر جسم.

باز [ف] طوغان دینیلن شکاری قوش: باز سفید. باز بالا پرواز. «بازشکار کیرچراکاه همتم — کام دوکون جنبش بال وپرمده‌در — نابی» § آچیق: «دهنك ایلمه شاشقین کبی باز — سنبلزاده» § بازنده، اویناییجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: شطرنج باز. قمارباز. (جانباز) جانیله اوینایان دیمکدر.

بازار [ف] چارشو، چارشی § امتعه وسائره صاتانلرك محل اجتماعی: «بازارده کالای معارف صاتیلیرمی؟ — واصف» § یوم الاحد، یکشنبه § بایع ایله مشتری بیننده‌کی معامله. محاوراتده (پ) ایله تلفظ اولنور.

بازرگان [ف] آلش ویرش ایله مشتغل آدم، تاجر. بازرگانی = بازرگانلق.

بازگشا [ف] قوهٔ ممیزه.

بازگون [ف] و

بازگونه [ف] مقلوب، معکوس، ترس § منحوس، اوغورسز. (واژکون) زیاده قوللانیلیر.

بازمانده [ف] کری قالمش اولان: سوار بازمانده.

بازن [فرانسزجه‌دن Basin] شالی طوقومه‌سی طرزنده طوقنمش طویلی ویاتویسز یومشاقجه بز ویا باصمه.

بازنده [ف] اویناییجی، اوینایان.

بازو [ف] قول: بازوی زورآور. ضعف بازو. بازوی سیمین. «تقدیر خدا قوت بازو ایله دونمز — لا» بازوبند = قوله باغلانیلان تعویذ. نسخه.

بازی [ع] طوغان دیدکلری شکاری قوش فارسیده اولدیغی کبی عربیده (باز) دخی دینیلیر.

بازی [ف] اویون، اکلنجه، لهو.

بازیچه [ف] اویونجاق: بازیچهٔ اطفال § اویون: «نیجه بازیچه‌سی وار دنیانك — لا»

بازیخانه [ف] و

بازیکده [ف] اویون، اکلنجه محلی، دار اللهو.

بازیکر [ف] کوچك، رقّاص، رقاصه. بازیکری = کوچکك.

بازیکوش [ف] شوخ مشرب، لطیفه‌جی، مجلس آرا. راغبك «اوینادر عشاقنی اطفال بازی کوشلر» مصراعنده (لر) زائددر.

بأس [ع] ضرر، محذور، فنالق: بأس یوق. نه بأس وار؟ لا بأس به = آنده بأس یوق § عذاب: بأس شدید. ایمان بأس.

بأساء [ع] آفت، داهیه.

باستارده [ایتالیانجه‌دن] بر جنس کوچك کمی، قادرغه‌نك کوچکی § کمینك باشنده‌کی افقی دیرك.

باستون [ایتالیانجه‌دن] دکنك، صوپا.

باسط [ع] یاییجی، بایان § دیله‌دیکنك رزقنی توسیع ایدن، جناب حق.

باسور [ع] مایه‌سیل ، قانین باغیر - صاغك التهابی سبیله جراحت وقان گلمسی .

باشه [ف] آتماجه‌دینیلن شکاری قوش.

باصره [ع] گوزده‌کی گورمه قوتی : قوهٔ باصره . مجازاً گوز معناسنده‌ده قوللانیلیر.

باطل [ع] ذاتنده ثبات وحقیقت اولمیان شی ، بوش شی : حق وباطل . نابدید ، «باطل همیشه باطل وبیهوده‌در ولی ـ مشکل بودرکه صورت حقدن ظهور ایده» بیت مشهورنده (بیهوده) زائددر . جاءالحق وزهق الباطل =حق گلدی ، باطل گیتدی (محواولدی).

باطن [ع] ایچ ، ایچ یوز : «بکدیگره یوق شرع وحقیقتده مباین ـ آینه ایمش بربرینه ظاهر وباطن ـ کاظم» § ادراك ابصاردن منزه اولان ، جناب حق : «نورالظاهر ایتسه دلده بروز ـ اولور الباطن اسمی فیض افروز ـ شاکر احمد» § ایچده‌کی ، ایچ یوزده‌کی : حواس باطنه . باطنی ، باطنیه=باطنه منسوب ، متعلق : حس باطنی . طائفهٔ باطنیه .

باع [ع] قولاج .

باعث [ع] سبب اولیجی ، اولان : «دیلرده اوزنك داستاندر ـ (راغب) ی بوقیل و قاله باعث ؟» (بادی) یه‌ده باق .

باغ [ف] یشیلك ، چیچکلی ، آغاجلی یر : «باغیك باغنده فواره‌یه دلداره باقك ـ طالبك کوثره فردوسده دیداره باقك» § اوزوملك . باغ قدس= جنت.

باغبان [ف] باغجی ، باغجوان : «باغبان برگل ایچون بیك خاره خدمتکار اولور ـ لا » باغبانی=باغبانلق.

باغچه [ف] (باغ) هم طبیعی هم صنعی اولدیغی حالده (باغچه) یالکز صنعی اولور . بناءً علیه (صنعی باغ) دیه تعبیر اولنور . مع مافیه طبیعی باغه‌دخی مجازاً (باغچه) دینیله‌بیلیر (بغچه) صورتنده یازلمملی .

باغوت [ع] خرستیانلرك بایرامی، پاسقالیه .

باغی [ع] حقدن عدول ایله سرکشلك ایدیجی ، ایدن : « تجمع ایلدی میدان لحمه ـ ایدوب کفران نعمت بوبجه باغی ـ یکی چری عصاتی حقنده ـ عزت ملا » باغیانه=باغیجه‌سنه : حرکات باغیانه.

باقر [ع] واسع . ائمهٔ اثنی عشردن محمد بن علی بن الحسین بن المرتضی حضرتلرینك لقب شریفلریدر . علم وفضیلتنده توسعلری باعث تلقیب اولمشدر .

باقل [ع] عجزهٔ عربدن برشخص کشموروك اسمیدر . برکون اون بر آقچه‌یه بر آهوبچه اشترا ایدوب قوجاغنه آلمش ایدی . یولده کوتورر کن تصادف ایدنلردن بری « بونی قاچه آلدك؟» دیدکده لسانیله « اون بر آقچه‌یه » دیمکی بجره‌میه‌رك اون بر عددینی کوسترمك ایچون اللرینی رفع ایله پارماقلرینی آچوب دیلنی چیقاردیغی صیره‌ده حیوان قوجاغندن فیرلایوب قاچدی . باقلدن دها عاجز، دها بجربکسز دیمك اولان «اعیی من باقل» مثلی اکثریا افادهٔ مرامدن عاجز اولانلر حقنده ضرب اولنور . « بزم جهانده حسان ایله باقل بردر ـ لا »

باقلاء [ع] باقلا . (بقله) صورتنده یازلمامسی اولادر .

باقه [ع] چیچك وسائره دسته‌سی ، دمت ، طوتام . باقةالنرجس= بد منظر قوجه‌قاری .

باقی [ع] حالت اولاسی اوزره مستمر اولان ، فانی اولمیان : « باقی قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش ـ باقی » آثار باقیه . معجزات باقیه § آرتان، کری قالان ، بقیه . بوده (قالمق) ماده‌سیله قوللانیلیر .

باقی [شاعر مشهور] اصلی (عبدالباقی) در . مشارالیه (٩٣٣) سال هجریسنده استانبولده طوغمشدر . استعداد وسعی جامع بروجود اولدیغندن سراج جراحی ایکن رئیس الشعرا اولمشدر. طرز قدیم نظمی زمان مساعده اولدیغی مرتبه تجدیده چالشمشدر. اوچ دفعه روم ایلی صدری اولدقدن صکره (١٠٠٨) ده ارتحال ایتمشدر. «باقی‌افندی کیتدی عقبایه پیك ‌سکزده ـ هادیٔ بغدادی» خاتمنده شو بیت منقوش ایمش: « فانیست جهان درو وفانیست ـ باقی همه اوست جمله فانیست» (مواهب لدنیه)، (فضائل‌الجهاد)، (الاعلام فی‌احوال بلدالله‌الحرام) ناملرنده‌کی کتابلر ایله حضرت ابوایوب انصارینك روایتکرده‌سی اولان احادیث شریفه‌یی ترجمه ایتمشدر . مرتب دیوانی اشهر آثاریدر .

باقیات صالحات [ف] عندالله اجری باقی اولان اعمال صالحه . تعبیر قرآنیدر .

باك [ف] صاقنمه ، احتراز : « سنی تبریده بندن اولسه اغیار اتفاق اوزره ـ نه باکم وار خلوص البته غالبدر نفاق اوزره ـ نابی » (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. بی‌باك = باکسز: صدد بی باك. بی باکانه = بی باکجه‌سنه . بی باکی= باکسزلك .

باکوره [ع] اول یتیشن ، ترفنده میوه . باکورةالحیاة = کنجلك ، شباب .

باکی [ع] آغلایجی ، آغلایان . آز قوللانیلیر . باکیاً=آغلایارق.

بال [ع] خاطر ، قلب ، کوکل : بخلوص البال=خلوص قلب ایله. سلیم البال=قلب سلیم صاحبی . مافی البال = کوکلده‌کی شی .

بال [ف] قاناد : « یاره طوقنور خدانکرده ـ بالك نه سورور ـ سین اوبله‌برده ـ کبوتره خطاب » بالکشا = قاناد آچیجی ، اوچیجی . شکسته بال=قانادی قیریق : « دل مجروحه رحم ایله قالسون دام زلفکده ـ شکسته بال اولان مرغی ایدوب آزاد نیلرسین ـ بهایی » § قول . قوی بال=قولی قوتلی . اکثریا (بویون . بویون کوکی) دیمك اولان (یال) ایله برلکده (تناسب اندام) مقامنده قوللانیلیر : « اویال وبال اوتمایل اوشیوهٔ رفتار ـ ندیم »

بالا [ف] یوکسك ، عالی : رتبهٔ بالا . قد بالا ، قامت بالا=اوزون بوی. بالاتر=دها الك ، پك ، عالی . بالا پرواز =یوکسکدن اوچان § یوقاری ، اوست : بالای کهسار . بالا پوش= پارده‌سو کبی اوسته گیلن لباس . بالاخانه=اوك اوست قاتی . بالا دست= الی اوستون ، غالب . بالا دستی= بالا دستلك . دست بربالای دستست = ال الدن اوستوندر . بالا ـ خوان=برشیئی حدندن آشیری کوسترن، اوچوران . بالاخوانی=بالاخوانلق § بوی:

بالای بلند = اوزون بوی . بالا بلند = اوزون بویلو .

بالش [ف] یاصدیق : « مادر ویره‌رك سكا نواله - پهلو‌نی ایتمیه‌وری بالش ؟ - قوزی‌یه خطاب »

بالغ [ع] یتیشیجی ، ایریشیجی : سنی هنوز اون درده بالغ اولمش § سن رشده ، مرتبهٔ ادراكه واصل اولان : غلام بالغ . جاریهٔ بالغه . شیوهٔ عربی اوزره (جاریهٔ بالغ) دخی دینیلیر بالغاً مابلغ = درجهٔ كفایه‌نك فوقنده ، زیاده‌سیله . (حكمت بالغه ، قدرت بالغه) كبی تعبیرلرده قوللانیلان (بالغه) ایلكده صوك درجه‌یه واصل دیمكدر .

بالقون [فرانسزجه‌دن] پنجره‌لرك اوكنده‌كی آچیق وپارماقلقلی شهنشین § تیاترووده صحنه جهتنده‌كی لوجه‌لر .

بالو [ایتالیانجه‌دن] رقص جمعیتی ، رقص محلی .

باليه [فرانسزجه‌دن] معروف جسیم بالق .

بالون [فرانسزجه‌دن] هوا طولو دریدن ویا لاستیقدن طوپ § هوایه قالقان معروف بالون .

باله [فرانسزجه‌دن] بر وقعه تصویر ایدن رقص § رقصلر وپاندومیما ایله قاریشیق تیاترو اویونی .

بالی [ع] اسكی ، كهنه : لباس بالی . البسهٔ بالیه .

باليده [ف] بیومش ، نشوونما بولمش : نهال بالیده .

بالين [ف] یاصدیق : « درایله سایه كده تزیین ایلدم بالینكی - كوزلرمدن ایندی تقطیرلالی كوزلرك » بالین پرست = تنبل ، تن پرور . سربالین = یاصدیق

اوجی ، باش اوجی : « سر بالینه كاسه‌ك ای حور - ایندی دیرلردی شهیداوستنه نور - ثابت »

باليوس [فرانسزجه‌دن] اوروپا دولتلرینك سفرا وبیوك قونسلوسلریله جنرال وآمیرال كبی كبراسنه وقتیله ویریلن نام .

باليه [ایتالیانجه‌دن] اشیای تجاریه دنكی .

باليه‌مز [ایتالیانجه‌دن] برنوع طوپ ، منزل طوپی . بوكلمه‌یی اوللری (بال یمز) یازوب (عسل نمی خورد) دیه ترجمه ایدرلرمش !

بام [ف] سقفك اوستی ، طام : « غرهٔ روزه‌یی كوردم فلكك بامنده - ندیم » بام چشم = كوز قاپاغی § قالین تل ، بم .

بامداد ، بامدادان ، بامگاه ، بامگه [ف] صباح ، سحر وقتی .

بامه [ف] قابا ، كور ، اوزون صاقال .

بان [ع] صورغون آغاجی ، موزون اولدیغندن شعرای عرب قامت محبوبه‌یی بانه تشبیه ایدرلر . عجمك (سرو) ینه معادلدر . « نخل نازم ! بیالم طوغریسنی هانكیسی راست - سروه‌بكزتدی عجم قدیكی عربان بانه - سروری »

بان [ف] فاعلیت ، تقید اداتی . لسانمزده اكثریا (جی) ایله تعبیر اولنور : دربان . شتربان . باغبان .

باندرول [فرانسزدن] توتون پاكتلرینه یاپشدیریلان اوزون ، اینجه تمغالی كاغد .

باندو [فرانسزجه‌دن] طاقم ، موزیقه طاقمی .

بانديره [ایتالیانجه‌دن] بایراق .

بانق [فرانسزجه‌دن] بانقه .

بانق‌نوت [فرانسزجه‌دن] بانقه طرفندن چیقاریلان رسمی ورقهٔ نقدیه .

بانقه [ایتالیانجه‌دن] معاملات صرافیه صندوقی § معاملات صرافیه اجراسنه مخصوص بنا .

بانك [ف] هایقیرمه ، شدتلی سس ، صیحه . بانك زواره = صور اسرافیلك امواتی حشر ایده‌جك نفخهٔ ثانیه‌سی . بانك نماز = اذان .

بانكر [فرانسزجه‌دن] بانقه صاحبی ، بیوك صراف .

بانو [ف] قادین ، خانم .

بانی [ع] بنا ایدن . اكثریا (بانیدیران) مقامنده قوللانیلیر : بو مكتبك بانیسی فلان ذاتدر . مؤنثی : بانیه .

بانيو [ایتالیانجه‌دن] صویه كیرمه ، استحمام § بانیو ایتمكه مخصوص صو ویا دیكر مایع § بانیو ایتمكه مخصوص محل § ایلیجه .

باور [ف] اینانمه ، اعتماد .

باهر [ع] آچیق ، روشن ، پارلاق : دلیل باهر . دلائل باهره .

بايسته [ف] لازم ، واجب .

بايض [ع] یومورطلایجی : ماكیان بایض .

بايع [ع] مال صاتیجی ، صاتان .

ببر [ع] هندستانه مخصوص بیرتیجی برحیوان ایمش . ارسلان بوندن قورقارمش : « اژدركش وادیٔ تخیل - ببرافكن كوهسار معنی - نفعی - وصفنده - انسی » « دل حاصلی قالدی شوقه مجلوب - شبل الاسد اولدی ببره مغلوب »

بتات [ع] قطع : بیع بتات = قطعی صورتده صاتمق . (بیع بات) زیاده قوللانیلیر .

بتات [ع] شالجی ، شال صاتان .

بتر [ف] (بدتر) مخففی .

بتراء [ع] (ابتر) ك مؤنثی . خطبهٔ بترا = حمدله و تصلیه‌سز خطبه . عین بترا = قویروقسز عین ، همزه .

بتول [ع] اركككاردن بالكلیه منقطع پاكدل خاتون : مریم بتول . فضل وحسب جهتلریله نسوان امت ایچنده متمیز اولدیغی ایچون حضرت فاطمه‌یه‌ده اطلاق اولنور . محتشم كاشانی مرثیهٔ مشهوره‌سنده امام حسین افندمزك خواهر وفاپروری اولوب كربلا وقعه‌سنده برلكده بولنان جناب زینبی (بضعةالبتول) تعبیریله یاد ایلمشدر (رضی الله عنهم) .

بث [ع] اظهار مافی الضمیر : بث وشكوی .

بثره [ع] بر نوع كوچك سیویلجه .

بج [مجارجه‌دن] وقتیله ویانه شهرینه ویریلن اسم .

بجا [ف] یرنده ، مناسب : « هر بیتنه بر كنج كهر دینسه بجادر » نابجا = یرنده دكل ، مناسب دكل : «حقم دكلمی یالواریشم نابجامیدر ؟ » بوكا بدل (نابمحل) قوللانیلیر ، فقط (بجا) مقامنده (بمحل) قوللانلماز .

بجايش [ف] ایكی مأمورك بر بری یرینه كچمسی ، مبادلهٔ مأموریت : وقوع بجایش § ایكی مأمورك بر بری یرینه كچیرلمسی ، متقابلا تبدیل مأموریت : اجرای بجایش .

بچگان [ف] (بچه) نك جمعی. اكثریا مركب اولەرق قوللانیلیر: مغبچگان. بط بچگان.

بچه [ف] انسان و حیوان یاورویی. نظمده تشدید ایلەده قوللانیلیر: «نه زیبا الفت ایتمش دخترز بچهٔ مغله ! — ندیم »

بحاث [ع] بحث ایتمكی سون، چوق بحث ایدن : نجم الدین كبری اوائل حالنده بحاث ایدی .

بحار [ع] گمیجی .

بحت [ع] خالص ، اوز ، محض ، صرف: ذات بحت الهیدن بحث اولنماز . صهبای بحت = خالص شراب . عربیٔ بحت = خالص عرب .

بحث [ع] سوز آچمق : نەدن بحث اولندی؟ § برماده حقنده تفتیش و تحقیق طریقیله سوز سویلمك : امام فخرالدین رازی تفسیرنده حقیقت انساندن اطرافیله بحث ایتمشدر § معارضه طریقیله مكالمه : بینمزده بر بحث جریان ایتدی. § اوكدول تعیین ایتمك صورتیله سوز ویرشمك § تفتیش و تحقیقی داعی اولان خصوص : « بو بحثی بیلمز ایدم بن مكر نه مشكل ایمش ! — سید وهبی » § بر ماده‌نك تفتیش و تحقیقنه دائر سوزلری حاوی مقاله: منطقده برهان بحثی .

بحر [ع] دكیز : بحر سفید . بحر سیاه . بحری ، بحریه = بحره منسوب: طائر بحری . عساكر بحریه . «نظارت بحریه» « نظارت امور بحریه » دیمكدر. بحریون = فنون بحریه‌یه منتسب اولانلر. تثنیه‌ده (بحرین) صورتنده قوللانلماز .

بخال [ع] پك بخیل .

بخت [ف] تصادف : بخت ایشی § حسن تصادف: بختم وار ایمش. بی بخت = بختسز. بی بختی = بختسزلق. بخت بیدار = اویانیق، آچیق بخت . بخت خوابیده، بخت خواب آلود = كوتو بخت.

بختری [ع] صالنه صالنه یوریین ، خرامان، خوش رفتار .

بختیار [ف] بختلی، خوشحال: كندمی بختیار عد ایدرم. «بن یولجی او شیوه‌كار یولجی - دینـون بكا بختیار یولجی» بختیارانه = بختیارجه‌سنه: « اویشورلردی بختیارانه - ویرمه‌ونلرمی نشوه انسانه؟ » - بختیاری = بختیارلق : « اولدك ای سرور ستوده شیم - باعث بختیاریٔ عالم »

بخش [ع] باغشلامه، بلا بدل ویرمه، هبه ایتمه ، احسان ایتمه : « لازم دكل عنایتی اهل تكبرك — بخش ایلدم عطاسنی وجه عبوسنه - نجیبی » « غنا كلمز حریصه عالم امكان بخش ایتسه‌ك» § بخشنده ، باغشلایجی . ویریجی ، عفو ایدیجی. بو معناده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر : صفابخش دل . حیر بخش عقول. « روحبخش اولدی مسیحا صفت انفاس بهار — آچدیلر دیده‌لرین خواب عدمدن ازهار — باقی » (بخشا) دخی بو مقامده مستعملدر : «ای لوحهٔ یار - نوحه بخشا — بیك كرەده ایلسه‌م تماشا — طویماز سكا چشم كریه معتاد - باقدقجه اولور ودادی مزداد »

بخشایش [ف] مرحمت، شفقت، احسان: بخشایش آلهی . « تقدیسه احقدر بو - بخشایش حقدر بو »

بخشایشگر [ف] رحیم، شفیق، محسن. بخشایشگری = بخشایشكرلك .

بخشش [ف] عطیه، اكثریا جزئیاتده قوللانیلیر: «بخشش نابمحل جوددن اولماز معدود — صفر معكوس ایله آرتارمی حسابی رقك ! — بلیغ »

بخشنده [ف] باغلایجی ، ویریجی ، عفو ایدیجی .

بخور [ع] توتـو § یاقیله‌جق كوزل قوقولو شی . محاوراتده بانك ضمیله تلفظ اولنور. بخور مریم = مریم آنا الی .

بخوردان [ف] ایچنده بخور یاقیلان ظرف مخصوص (بخوردانلق) غلط فاحشدر .

بخیل [ع] خسیس، جمری، بخیلانه = بخیلجه‌سنه : بخشش بخیلانه بخیلی = بخیللك .

بخیه [ف] دیكش، چاتق. بخیه‌زن = دیكشجی، ترزی (درزی) .

بد [ف]فنا، كوتو، چركین: نیك وبد . بدتر= دها، الك، پك فنا، بونكله بر چوق وصف تركیبی تشكیل اولنور : بدآیین = عادتی،معتادی فنا : مجوس بد آیین. بداخلاق= كوتو اخلاقلی : فساق بداخلاق. بداندیش = سوء فكرده بولنان: كشیش بداندیش. تنك ریش بداندیش. بداندیشانه= بد اندیشجه‌سنه. بداندیشی = بداندیشلك . بدپسند = كوتویی بكنن : نادان بدپسند. بدپسندانه = بد پسندجه‌سنه . « بدپسندی جان من برهان نادانی بود — حافظ » = عزیزم ! بدپسندلك برهان جهالتدر . بدبوی = فنا قوقولو. بدبین=هرشیئی فنا كورن، هیچ برشیئی بكنمین : حسود بد بین . بد بینانه = بد بینجه‌سنه . بدبینی = بد بینلك. بد چهره = چیركین چهره‌لی : رقیب بد چهره .

بدحال = حالی فنا. بدخصال= خصلتلری كوتو. بدخوی=كوتو خویلو،خویسز. بد خویانه = بد خویجه‌سنه. بد خویی = بدخویلق . بدخواه = فنالق ایستین : همراه بدخواه . بد خواهانه = بدخواهجه‌سنه. بد خواهی=بدخواهلق. بدزبان = آغزی بوزوق . بد زبانی= بدزبانلق. بدزهره = یوركسز، قورقاق. بدسرشت = بدطینت. بدعهد= عهدنده طورمیان بد عهدی = بد عهدلك. بد فرجام = عاقبتی فنا : ستمكار بدفرجام. بد فعال = ایشلری، حركاتی كوتو. بدكار= بدفعال. بدكاری = بد كارلق . بد كوی = فنا سویلین ، برینك علیهنده سوز سویلین . بدكویی = بدكولق. بدكوهر =صویسز. بد كوهری = بد كوهرلك. بدلقا = بد چهره . بدمنش = بد خوی . بد مهر= مروتسز . بدمهری = بدمهرلك. بد نام = كوتولكله آدی چیقان. بدنامی = بدناملق . بدنهاد = بد سرشت. بد نهادی = بدنهادلق .

بداعت [ع] بدیعلك ، بدیع اولش.

بداوت [ع] بدویلك، بادیه نشینلك، (حضارت)ك ضدی . « وفی البداوة حسن غیر مجلوب — متنبی » = بداوتده بر حسن طبیعی واردر .

بداهت [ع] بدیهیلك، بدیهی اولش: عاقل بداهته قارشی سوز سویلمز § بردن بره سویلیش ، حاضر جواباق . بداهةً ، بالبداهه = بداهت صورتیله : كونشك منور برجسم اولدیغی بداهةً ثابتدر . بالبداهه برقطعه سویلدی.

بدائع [ع] (بدیعه) نك جمعی : بدائع طبیعت. عربیده اولدیغی

كبي (بدائع) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر .

بَدر [ع] اون دردت كيجه‌لك آى . صفت كاشفه استعمالى قبيلندن اوله‌رق (بدر تام، بدر كامل) دينيله‌بيلير . ليلة البدر ، ليلهٔ بدر = آيك بدر اولديغى كيجه § مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره بيننده بر موقع . غزوهٔ مشهوره اوراده وقوع بولمشدر . بدرى = بدر غزاسنده بولنان اصحاب كرامدن هر برى . بدريون = بوغزاده بولنان اصحاب كرام . بونلر (٣١٣) ذات شريفدر . غلبه ايتدكلرى مشركين (٩٥٠) قدر وار ايدى .

بَدرَقه [ف] قلاووز .

بَدره [ع] آقچه ايله مملو كيسه ، صره .

بَدَل [ع] قارشيلق ، برشيئك يرينى طوتان ، يرينه ويريلن شى . بدل عسكرى . بدل شخصى . بدل نقدى . « بردر جيبكم فقط گوزلدر ـ بيك كلبنه بركلم بدلدر » (بدل اوله‌رق) مقامنده ده قوللانيلير : « خوش دل نوش ايدرم بادهٔ گلگونه بدل ـ نفى » بدلاً = بدلى ، قيمتى ويرمك صورتيله ، (عيناً) تعبيرينك ضدى . بدل ما تحلل = اعضاى بدندن يومى وقوع بولان صرفياته مقابل يتيلوب ايجيلن اطعمه واشربه . جمعى : بدلات : بدلات عسكريه .

بَدَن [ع] گووده : ضعف بدن . بدناً = شخصيله ، وجوديله : مالاً وبدناً خدمت ايتدى .

بَدوح [ع] اسماء الهيه‌دندر ياخود مراسلاتى محللرينه ايصاله معاونت مأموريت معنويه‌سنده بولنان ملكك اسميدر . بناءً عليه مكتوب ظرفلرى اوزرينه يازيلير : « يازلسه‌م عرض حال دلبران اوزره بدوح اولسه‌م ـ عفت »

بَدَوى [ع] باديه نشين ، (مدنى) نك ضدى . بدويت = بدويلك .

بَديد، بَديدار [ف] ظاهر ، آشكار . فارسى‌ده ايكيسى ده (پ) ايله مستعمل ايسه‌ده لسانمزده بو صورتده قوللانيلير . نابديد = بليرسز . (نابديدار) قوللانلماز .

بَديع [ع] برشيئى نمونه‌سى اولمديغى حالده ايجاد ايدن ، جناب حق : بديع السماوات § نظر دقت و استحسانى جالب اولان ، ناديده : شعر بديع . منظومهٔ بديعه § فن ادبك مقتضاى حاله مطابقتى ، وضوحى يولنده اولان كلامك صنايع معنويه ولفظيه ايله تزيينه عائد مسائلى حاوى اولان قسمى .

بَديعه [ع] نظر دقت و استحسانى جالب ماده ، خصوص .

بَديهه [ع] حاضر جوابلق يولنده بردن بره سويلنان گوزل سوز . بديهه گو = بديهه سويليجى ، سويلين . بو مقامده (ذوبديهه) دخى قوللانيله‌بيلير . على البديهه = بالبداهه .

بَديهى [ع] محتاج اثبات اوليان ، عقل ايچون تصديق طبيعى اولان خصوص : برشيئك هم وار هم يوق اوله‌ميه‌جغى بديهيدر . امر بديهى . امور بديهيه جمعى : بديهيات : « حق بديهيدر بديهياته ايمانكمى يوق ؟ »

بَذر [ع] تخم ، حبه : « وحسن نبات الارض من كرم البذر ـ سعدى » = نبات ارضك گوزللكى تخمك اييلكندندر .

بَذل [ع] حسن رضا ايله صرف ايتمك ايدلمك : بذل مال ، بذل ما ملك ، بذل جان . (ابذال) دخى بو معناده قوللانيلير .

بَر [ف] ادات استعلا ، اوزره : بروجه بالا ، بر موجب اراده برمعتاد . دست بر سينه § ميوه ، ثمره : برك وبر ، درخت بى بر . « فرياد كه بروبر مدى بيداددن اوزكه ـ گوزياشى ايله بسله‌ديكم تازه نهالم ـ فضولى » § گوكس : بر و دوش ، سيمبر ، سيمين بر § برنده ، گوتوريجى . بو معناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : كبوتر نامه بر ، خبر بر .

بَرّ [ع] قاره ، (بحر) ك ضدى : بحر وبر . برى ، بريه = بره منسوب : مهندسخانهٔ برى . جنود بريه § ارض ، طوپراق : برالشام .

بَرائت [ع] بريلك ، وارسته‌لك ، مدخلى اولمامش : اثبات برائت . برائت ذمت .

بَرابَر [ف] برلكده : برابر يازدق ، برابر بولندق . (برابرنجه) تعبيرى (يانجه) كبى قوللانلماز اولمشدر § مساوى ، يكسان : مرتد اولمق ايستمك شرعاً مرتد اولمقله برابردر . برابرى = مساويلك : دعواى برابرى § قارشى ، مقابل : « صبح وشام اول قبلهٔ ابرو برابر دربكا ـ اى (فضولى) تكرى گوزدن صاقلاسون اقباللى »

بَرات [ع] نشان رتبه ، امتياز وسائره فرمانى . جمعى : بروات . ليلة البرات ، ليلهٔ برات = شعبانك اون بشنجى كيجه‌سى .

بُرات [ع] توربه .

بُراده [ع] صو ومشروبات سائره صوغوده‌جق قاب ، قاراق .

بَراطيل [ع] رشوت معناسنه اولان (برطيل) ك جمعى . مفردى قوللانلماز .

بَراعَت [ع] اوصاف جميله ايله اتصافده اقرانه تفوق . (براعت استهلال) (استهلال) ده گوسترلمشدر .

بُراق [ع] پارلاق : « وجه براقك اصحاب صفا ـ حمرتى غالب ايدى دير حتى ـ حليهٔ نبويه ـ خاقانى » § بولانيق دكل ، كدورتسز ، پاك : براق صو .

بَرّانى [ع] خارجى ، ظاهرى ، (جوانى) نك ضدى .

بَرانداز [ف] يوقارى‌يه آتمق ، دفع معناسنه اولان (برانداختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : موانع برانداز ، خانه برانداز .

بَراهِمه [ع] (برهمن) ك جمعى .

بَراهين [ع] (برهان) ك جمعى : براهين قاطعه . ايراد براهين .

بَراى [ف] ادات تعليل ، ايچون ، آز قوللانيلير . لازم الاضافه در . براى خاطر = خاطر ايچون . « براى خاطر ايكى كره قامت اولماز ايمش ـ شيخ رضا »

بَرايا [ع] (بريّه) نك جمعى . مخلوقات : « هر لحظه گورر بيلن جهانى ـ بر مكتب حكمت آسمانى شاگرد فنونيدر برايا ـ برشعبه‌سيدر آنك بودنيا » « اوزاق اولمق ايچون بلايادن ـ اتقاليلك برايادن »

بَرائت [ع] بريلك ، وارسته اولمه ، برايشده ذى مدخل اولماه § معافيت ، استثنا § بردعوانك نتيجه‌سنده ايليشيكسز چيقمه .

بَرْباد [ف] بوزوق، پریشان، خراب، محو ایدلمش، یله ویرلمش. (اولمق) و (ایتمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: برباد اولدی. برباد ایتدی. نابینك «اوله بادی كل كبی برخانه‌نك بربادینه» مصراعی یولنده استعمالی عامیانه‌در.

بَرْبَط [ع] لاغوته.

بَرْپا‌ی [ف] آیاق اوزرنده، آیاقده، قائم. رشته برپا‌ی = آیاغنده ایپلك باغلی اولان: «سبك پروازیٔ دل فكر زلفكله مفید اولماز - قالیر برنخلزار غمده مرغ رشته برپادر - صبری»

بَرْتَر [ف] دها، اك، پك یوكسك، عالی.

بَرْجا [ف] یرنده، مناسب. (بجا) زیاده قوللانیلیر. نابرجا = یرنده دكل، مناسب دكل، مناسبتسز. پابرجا = ثابت (پابرجای ثبات) تعبیری (انكشت بردهان حیرت) كبی تكرار معنوی‌یی مشتملدر.

بَرْجَسْتَه [ف] غایت لطیف، متین: مصرع برجسته.

بَرْجیس [عف] مشتری دینیلن كوكب: «تدبیر معظمات امور جهان ایچون - یاقشدی شمع فكرتی برجیس نكته‌دان - باقی» اصلی بانك كسریله‌در.

بَرْچیدَه [ف] طوپلانلمش. برچیده دامن = كندینی چكمش، آلایشدن بری: زاهد برچیده دامن. (برچیده دامن استغنا) تعبیری امثالی كبی تكرار معنوی‌یی مشتملدر.

بَرْخورْدار [ف] حسن حال وخد متندن متمتع، بهره مند، فیضیاب، مسعود. یالكز انسان حقنده قوللانیلیر: برخوردار اول اوغلم! حافظك «خرم آن كز نازنینان بخت برخوردار داشت» مصراعنده اولدیغی كبی (بخت برخوردار)ی (طالع مسعود) مقامنده استعمال ایتمیز.

بَرْد [ع] صوغق. بردشدید = شدتلی صوغق. بردالعجوز، برد عجوز = قوجه قاری صوغغی.

بَرَدْ [ع] یاغان طولو، حبّ الغمام.

بَرْدارْ [ع] آصلمش، مصلوب.

بَرْدَوامْ [ف] دواملی، دائم، دائمی: ذوق بردوام.

بَرْدوشْ [ف] اوموز اوزرنده، اوموزده، صیرتده. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: «درویش ایسه‌ك ایشته برعبا بردوش ایت» خانه بردوش = نره‌ده آقشام اوراده صباح طرزنده یاشایان آدم، بی‌خانمان.

بَرْز [ف] زراعت. برزكار، برزگر = اكینجی، زارع.

بَرْزَخ [ع] حاجز، حائل § موتدن قیامته قدر اولان زمان، دنیا ایله آخرت بیننده‌كی عالم § برشبه جزیره‌یی قاره‌یه ربط ایدن یر § جان صیقه‌جق یر.

بَرَص [ع] وجودده یر یر الكه‌لر پیدا اولمقدن عبارت برعلت، ابرشلك (آبراشلق).

بَرْطَرَف [ف] اهمیتدن ساقط، زائل: «تك ارلمسون قواعد اخلاص برطرف - مانع دكل مراسمه دائر قصورمز - نابی» «برطرف اولسه الم روزكار - نفعی» § شویله طورسون، لازم دكل: تكلف برطرف. لطیفه برطرف.

بَرْعَكْس [ف] عكسینه، ترسنه.

بَرْف [ف] قار: «غرفه‌دن خوش كوربنور منظرهٔ برف و تكرك - فیضی» برفاب = قارصویی، قارلی صو، صوغق صو. برفین = برفه منسوب: شیر برفین = قاردن ارسلان.

بَرْق [ع] شیمشك: برق بهار. برق اورمق = پارلامق.

بَرْقَرارْ [ف] برحالده، برقرار اوزره.

بَرْگ [ف] یاپراق: برگ گل. برگ و ساز = لوازم، مالزم. برگ و نوا = مدار تعیش، نعمت.

بَرَكَت [ع] زیاده‌لك، بوللق: فیض وبركت § سعادت: بركت صحبت نبویه. جمعی: بركات.

بَرْگُذار [ف] سویلن ذاته «بی‌خاطردن چیقارمه» دیه ویریلن شی، هدیهٔ مخطره.

بَرْگُزیدَه [ف] منتخب، سچمه: آثار برگزیده.

بَرْگَشْتَه [ف] ترسنه دونمش، معكوس: بخت برگشته. برگشته بخت = طالعی معكوس.

بَرْكَشیدَه [ف] چكلمش، صییرلمش: شمشیر بركشیده.

بُرْنا [ف] گنج، جوان: پیر وبرنا. ضم ایله‌ده لغتدر.

بَرومَنْد [ف] حصه‌دار، مستفید. برومندی = حصه دارلق، مستفیدلك.

بَرْهَمْزَدَه [ف] قارمه قاریشیق ایدلمش، آلتی اوستنه كتیرلمش.

بَرْهَمْزَنْ [ف] قارمه قاریشیق ایدیجی، آلتنی اوستنه كتیریجی.

بَرَهْمَن [ف] باباس، مجوسی باباسی. نظمده (برهمن) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

بَرْهَوا [ف] هوایه قالقان: قایا باروت ایله برهوا ایدلدی. برهوا اولدی.

بَری [ع] سالم، آزاده: بریٔ الذمه.

بَرید [ع] بریره كوندریلان خبرجی، تاتار، اولاق.

بَریعَه [ع] حسن وذكاده اقرانسه فائق اولان محبوبه.

بَریق [ع] پارلتی.

بَرین [ف] پك یوكسك، پك رفیع، اعلی: خلد برین. بهشت برین. عرش برین.

بَرِیَّه [ع] (برایا) كبی مخلوقات معناسنده قوللانیلیر. خیرالبریه = پیغمبرمز.

بَزّ [ع] بز، مادهٔ ثیاب، مانیفاتوره.

بَزّازْ [ع] بزجی، مانیفاتوره‌جی.

بَزازَت [ع] بزجیلك، مانیفاتوره‌جیلق.

بَزّازِسْتانْ [ف] بدستان.

بَزْر [ع] (بذر) ایله مترادفدر.

بَزْم [ف] صحبت، محبت مجلسی: «كلیر هم بزمه تنهاهم پشیمان كوستررر كندین - ندیم»

بَزْمگاهْ [ف] و

بَزْمگَه [ف] بزم یری: بزمگاه جهان. (بزم) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

بَزَه [ف] گناه. بزه‌كار = گناهكار. بزه‌كاری = گناهكارلق.

بَزیك [فرانسزجه‌دن besique] برنوع كاغد اویونی.

بَسا [آرناوودجه‌دن] آرناوود عهد وپیمانی.

بسائط [ع] بسيط اولان شيلر ، (مركبات) ك ضدى .

بساتين [ع] (بستان) ك جمعى .

بسالت [ع] دلاورلك، بهادرلق .

بسام [ع] اكثريا تبسم ايدن ، كولر يوزلو ذات .

بساطت [ع] بسيطلك : بساطت زمين § سلاست افاده ، طلاقت لسان .

بستكى [ف] باغليلق ، مربوطيت § قاپاليلق ، قاپالى اولش . دلبستكى = ارتباط قلب ، عاشقلق .

بسته [ف] باغلى ، باغلانمش § قاپالى، قاپانمش § موسيقى اربابى طرفندن شرقى وسائره يه ويريلن آهنك . دلبسته= مربوط القلب ، عاشق .

بسط [ع] ياعمق يايلمق ، آچمق ، آچلمق ، اطرافه لاندرمق ، اطرافلانديرلق : بسط مقال . بسط مقدمات .

بسمله [ع] بسم الله ديمك : بعدالبسمله اوقومغه باشلادم § (بسم الله) ويا (بسم الله الرحمن الرحيم) كلام شريفى : « بسمله يله ايدهلم فتح كلام - فتح اوله تابو معماى بنام - خاقانى » بسمله كش = بسمله چكيجى ، چكن .

بسيج [ف] حاضرلق ، سفر حاضرلغى § لوازم ، لوازم سفر .

بسيط [ع] دوز ، عارضه سز : زمين بسيط § آلچاق ، يوكسك دكل : بسيط بر ير § ساده ، مجرد ، تركيبسز ، (مركب) ك ضدى : صو بسيط دكلدر . ادوات بسيطه § بحور شعردن هر بيتى درت كره (مستفعلن فاعلن) دن متشكل بر بحر . بحر بسيط عربه مخصوص كيبدر . (امن تذكر جيران) قصيدهٔ مشهوره سى بو بحردندر . بووزنده فارسى شعر آز بولنور . تركجه يه دها بيكانه در § انبساطلى ، منبسط . بسيط الوجه = كولج يوزلو ، بشوش . بسيط اليد = سخى ، كريم .

بسيم [ع] كولر يوزلو : شاعر بسيم § تبسملى ، متبسم : وجه بسيم .

بشارت [ع] مژده . قادينلر طرفندن سوء استعماله اوغرادلمشدر . اصلى بانك كسريله در .

بشاشت [ع] كولر يوزلولك ، فرحليلق : « ماحئ اضطراب وحشتدر - بونه روح آشنا بشاشتدر ! » « موج اورمه ده بر بشوش وحشت - بر وحشت ايچنده بيك بشاشت » بشاشت نما = بشاشت كوستريجى : « ويرلدكجه يوزاولدى وحشت نما - نصل اولنون آدم بشاشت نما ؟ »

بشاعت [ع] مأكولات ومشروباتده آجيلق ، ايتيلك : بشاعت دوا .

بشر [ع] انسان جنسى ، انسان : « هر صاحب خمسه يله نه وار پنجه لشيرهم - آنلر دخى اى (حالتئ) زار بشردر » بشريت = بشرلك ، انسانلق حالى . بشرى ، بشريه = بشره منسوب : حال بشرى . احوال بشريه . سيد البشر = پيغمبرمز .

بشره [ع] انسانك ظاهر جلدى ، يوز دريسنك خارجى : بشره سنده آثار مسرت رونما اولدى . بادى البشره = دريسى ظاهر ، توى ايله مستور دكل .

بشريت [ع] بشرلك ، انسانلق حالى . حسب البشريه = بشريت حسبيله ، انسانلق حالنك سوقيله .

بشوش [ع مولد] كولريوزلو : بشوش بر ذات .

بشير [ع] مژده جى ، مژده ويريجى . اوصاف نبويه دندر : نبى بشير § كولر يوزلو ، خوبرو .

بشيع [ع] بشاعتلى ، آجى ، ايتى : مطبوخ بشيع .

بصائر [ع] موجب انتباه اوله جق عبرتنما حالات § دلائل ، براهين . (بصيرت) باشقه يولده قوللانيلير .

بصارت [ع] كوز آچيقلغى ، دقت نظر .

بصر [ع] كوزده كى كورمه حاسه سى ، كوز . حدت بصر = كوز كسكينلكى . حديد البصر = كوزى كسكين . كلمح بالبصر = چالوب آلاه باقمق كبى . كمال سرعتدن كنايه در : « كورمه چوق ديرسهم بودم آن قيامتدر بكا — نور چشمم كچدى يانمدن كلمح بالبصر »

بصل [ع] صوغان ،

بصير [ع] كوريجى ، صاحب بصر § بيليجى ، صاحب بصيرت § هرشيئى كوروب بيلمكده اولان ، جناب حق .

بصيرت [ع] قلب كوزى آچيقلغى : بصيرتى باغلاندى . بصيرتكار = بصيرتلى . بصيرتكارانه = بصيرتكارجه سنه . بصيرتكارى = بصيرتكارلق .

بط [ع] قاز § قاز شكلنده قاب ، صراحى : بط صهبا . مخففاً استعمال اولنور .

بطائت [ع] آغيرلق ، آغير طاورانش . (سرعت) ك ضدى .

بطال [ع] ايشسز كوجسز § متروك ، حكمسز § ايرى ، قوجامان .

بطالت [ع] ايشسزلك ، آواره لك .

بطانت [ع] بيوك قارينليلق § اكوللك .

بطش [ع] عنف و شدتله طوتش ، ياقالايش § قوت غالبانه .

بطن [ع] قارين : بطن كبير . عبد البطن = شكمپرور ، تن پرور § سلاله .

بطى [ع] آغير : بو آدم بطيدر . بو طعام بطيدر . بطئ الهضم = هضمى بطى . بطئ الحركه = حركتى بطى .

بطير [ع] نعلبند .

بطيش [ع] بطشى شدتلى ، شديد البطش .

بعث [ع] كوندرمك ، كوندرلمك : بعث رسل . بعث رسائل § اولوبى ديرلتمك ، اولو ديرلدلمك : بعث موتى . بعث اموات . بعث اهل قبور . يوم البعث = قيامت كونى .

بعد [ع] صكره . تراكيب عربيه ده اضافتله قوللانيلير . بعد زمان = بر زمان صكره . بعد بعد = برخيلى مدت صكره . بعدما من بعد = بوندن صكره ، بوندن بويله . بعده = آندن صكره . بعد خراب البصره = ايش ايشدن كچدكدن صكره ، بعد اللتيا والتى = نيجه بلايا چكدكدن صكره . مابعد = صكره سى . (بعد ازين) تعبيرنده دال ساكندر . فارسيده (بعد سال) كبى تعبيرلرده فتح دال ايله دخى مستعمل ايسه ده لسانمزده بويله تعبيرات قوللانلماز .

بعض [ع] جزء ، پارچه ، كيمى : بعض اشيا . بعض اشخاص . لسانمزده صور استعمالى محتاج تدقيقدر . بعضاً = بعض كره ، آره صيره .

بَعْل [ع] زوج ايله زوجه‌دن هر بری. بعله = زوجه.

بَعُوضَه [ع] سیوری سینك. مخ البعوض = سیوری سینك ایلیکی، بولنمیه‌جق شی. کلفنی مخ البعوض = بکا ممکن الحصول اولمیان شیئی تکلیف ایلدی.

بَعِید [ع] اوزاق. مادیات ومعنویاتده مستعملدر: منزل بعید. مسافهٔ بعیده. «درخت یأسدن اظهار برك وبارامید — تصرفات الٓهیه‌دن بعید میدر؟ — نابی»

بَعِیر [ع] دوه: فضولی «بوغملر کیم بنم واردر بعیرك باشنه قویسه‌ك — چیقار کافر جهنمدن کولر اهل عذاب اوینار» بیتنده (حتی یلج الجمل فی سم الخیاط) آیت کریمه‌سنه تلمیح ایتمشدر.

بَغّال [ع] قاطرجی.

بَغایا [ع] چرخه‌جی طاقمی، عسکر چرخه‌جیلری.

بَغْتَةً [ع] بردن بره، آکسزین: «بغتةً ثابت اولوب غره‌فراشنده امام — خواب ایچون یاتمش ایکن ایتدی تراویحه قیام — ندیم» «اولدك بنه بغتةً پریده — بوندن نه چیقار آتور دیده؟»

بَغْضاء [ع] شدت بغض: عداوت وبغضا.

بَغْل [ع] قاطر. بغله = دیشی قاطر، بغلهٔ ابودلامه = کثیرالعیوب، جامع العیوب، پرعیب. خلفای عباسیه‌دن منصور و مهدی‌یه ندیملك ایدن شاعر لطائف پرداز ابودلامه‌نك مالك اولدیغی استر بی‌هنره دائر بر قصیدهٔ مخصوصه یازه‌رق بونده بی چاره‌نك عیوبنی تعداد وتشهیر ایلدیکندن ظرفای عرب پك معیوب اولان حیوان و انسان حقنده (ماهو الا بغلة ابی دلامه) دیمکه باشلامشلردر.

بَغَل [ف] قولتوق. زیربغل = قولتوق آلتی. بغلکیر = قولتوغه کیریجی: «دوشنجه برك کله مهر اولور بغلکیری — چمنده قطرهٔ شبنمدن آل فتاده‌لکی — رغبت»

بَغْی [ع] تجاوز، ظلم § حقدن عدول ایتمك صورتیله سرکشلك. فئهٔ باغیه = امام عادلك اطاعتندن خروج ایدن طائفه. خوارج کبی § فاحشه‌لك.

بَغِیّ [ع] فاحشه.

بُغْض [غ] خلقه بغض ایدن، کیمسه‌یی سومین. (مردمکریز) کبی (Misanthrope) معناسنده قوللانیله بیلیر.

بَقاء [ع] باقیلك، فانی اولمیش: عالم بقا. دار بقا. بقای روح § دوام: بقای توجه. بقای عافیت «وارسه اوچ بش کون بقاسی عمرمك — اولمسون مختل صفاسی عمرمك — سنده اولسون انتهاسی عمرمك — کچمه عمرم کچمه‌دن ای نوبهار!»

بَقّال [ع] ارزاق و سائره صاتان دکانجی. «جامه آلوده‌لکی زینتیدر بقالك — نابی» «اذا اصطلح الفارة والسنور خرب دکان البقال» = فاره ایله کدی باریشنجه بقالك دکانی خراب اولور.

بَقایا [ع] (بقیه) نك جمعی.

بَقَر [ع] و

بَقَرَه [ع] صیغیر. ارککنه، دیشیسنه شاملدر. سورة البقره، قرآن کریمده فاتحه‌یی تعقیب ایدن سورهٔ شریفه. «فماعلی اذالم تفهم البقره» = صیغیر آکلامازسه بکا نه؟

بَقْل [ع] و

بَقْلَه [ع] اوزرندن دوکیلن تخمدن موسمنده بیتن نبات، بقلة الحمقاء، بقلهٔ حمقا = سمیز اوت.

بَقَّم [ع] بونام ایله معروف بویا آغاجی.

بَقَّه [ع] تخته کهله‌سی § سیوری سینك.

بَقِیَّه [ع] آرتان، کری قالان شی: بقیهٔ مال. بقیهٔ مبلغ، بقیهٔ عمر. بقیة السیوف، بقیة السیف = قلیجدن قورتیلانلر، قتل اولنمیانلر: «اشعاری آلوب کوتوردیلر حیف! — قالدق هله بزبقیة السیف — غالب»

بَکارَت [ع] قیزلق، قیز اوغلان قیز اولمق حالی.

بَکام [ف] مطلوبنه واصل اولان، مرامنه ایرن.

بَکامَت [ع] ابکملك، دیلسزلك.

بَکَرَه [ع] قویو وسائره‌ده قوللانیلان چرخ، چیقریق، ماقاره.

بَلاء [ع] مغمومیت واضطرابی داعی اولان حادثه، خصوص، شی: «ادراك دكل باشه بلادر — غالب» «بیان مقصد ایچون یاره ترجمان وار — بلایه باق که آنی ترجمانه آکلادهمم!» بلازده = بلایه اوغرامش، کرفتار بلا: «ای عشق بیلدیکك کبی یاق بیق درونمی — بر کیمسه‌سز بلازده‌نك خانمانیدر» بلاکش = بلا چکیجی: عاشق بلاکش. بلا اندر بلا = قتمرلی بلا.

بَلادَت [ع] اذعانسزلق، قلب کورلکی.

بَلاغ [ع] ایرشدرمه، تبلیغ. بلاغ مبین = تبلیغ بلیغ.

بَلاغَت [ع] کلامك — فصیح اولمقله برابر — مقتضای حاله مطابق اولمسی § متکلمك کلام بلیغ ایله افادهٔ مرام ایتمك ملکه‌سنی حائز بولنمسی. بلاغت فروش = بلیغلك طاسلایان. بلاغت فروشانه = بلاغت فروشجه‌سنه. بلاغت فروشی = بلاغت فروشلق.

بَلاهَت [ع] ابلهلك.

بَلایا [ع] بلیه‌نك جمعی

بَلْبال [ع] خدشه، تاسه، وسوسه: بلبال بال.

بَلَد [ع] و

بَلْدَه [ع] شهر، مملکت. بلدالله = مکهٔ مکرمه. قرآن کریمده واقع (بلدة طیبه) ابجد حسابنجه تاریخ فتح قسطنطینیه اولان (٨٥٧) رقمنی کوسترر.

بَلَدی [ع] (بلد) ویا (بلده) یه منسوب شهرلی، مملکتلی، (بدوی) مقابلی.

بَلَدِیَّه [ع] برشهرك، بر قصبه‌نك نظافتنه، معموریتنه، انتظامنه خدمت ایدن دائره.

بَلَسان [ع] پلسنك آغاجی یاغی.

بَلْع [ع] یوتمق، یوتلمق: بلع لقمه.

بَلْعَم [ف] آچ کوزلو اکول.

بَلْغَم [ع] اخلاط اربعه‌دن بری. بلغمی = بلغمی غالب اولان: بلغمی المزاج.

بَلْکِه [ف] (بل) ایله (که) دن مرکبدر. ادات احتمال: «عفو

ایلیه‌لم که بلکه بیلمز - بر سورجن آتك باشی کسیلمز - نابی حقنده - غالب » § ادات انتقال: « دیدیکم یار غمکسار دکل - بلکه‌شدتفزای حسرتدر» (بلکیم) صورتنده استعمالی عامیانه‌در.

بَلْوَی [ع] بلیه.

بَلَی [ع] اوت. عربیده اکثریا صورت نفیده اولان استفهامه جواباً استعمال اولنور. جناب حق بیوردی‌که: « الست بربکم » = ربکز دکلی‌یم؟ « قالوا بلی» = اوت، ربمزسین دیدیلر. لسانمزده آنجق بو جلوهٔ ازلیه مناسبتیله قوللانیلیر. (الست) لفظ شریفی‌ده بویله‌در. مثلا (اسرار الست، روزالست، بزم الست، دم الست) دینلیر: «هرنعره‌ده تجدید ایدرم عهدالستی - کاظم »

بَلی [ف] اوت. عربیدن بوزمه‌در. قوللانلمامغه باشلامشدر.

بَلید [ع] اذعانسز، قلبی کور.

بَلیغ [ع] بلاغتله متصف، بلاغتلی: شاعر بلیغ. شاعرهٔ بلیغه. شعر بلیغ. نشیدهٔ بلیغه. بلیغانه = بلیغجه‌سنه: توصیف بلیغانه.

بَلیّه [ع] طبعه خوش کلمین حالت، حادثه. جمعی: بلایا، بلیات.

بَم [ع] طنبور کبی چالغیلرك قالین تلی: مخففاً قوللانیلیر. زیروبم.

بَنّاء [ع] بنا انشا ایدن، یاپی یاپان، قالفه، معمار.

بَنات [ع] (بنت)ك جمعی: «طورمش ایکی یانه قطارك — نورسته بناتی نو بهارك» بنات حوا = طائفهٔ نسا بنات الدهر = حادثات، مصائب، دواهی. بنات الفکر. بنات فکر = سانحات شا عرانه. بو مقامده (بنات الصدر، بنات صدر) دخی قوللانیلیر. بنات نعش = قطب شمالی جهتنده یدی کوکبدر. پریشانلقله ضرب مثل اولمشدر.

بَنادِر [ع] (بندر)ك جمعی.

بَنادِق [ع] (بندق)ك جمعی.

بَنام [ف] ناملی، مشهور، متمیز: «نفعی تیغ زبانم که زمانمده بنم — صفشکاف شعرای سخن آرای بنام»

بَنان [ع] پارماق ویا اوجی، پارماقلر ویا اوجلری: «تابع جنبش بنان نازنین — سن بنم عبد نا توانمسین — قلمه خطاب» الدن کنایه دخی اولور. مشار بالبنان = پارماقله کوستریلیر، مشهور و ممتاز.

بَنج [ع] بنك.

بَند [ف] باغ: « بندن بنده انتقال نه‌دن؟ — باری بر زلفه باغلانوب قالسه‌ك!» § بوغاغی: بند آهنین § مفصل، بوغماق، بوغوم: بندی § ربط ایدیجی، باغلاییجی. بو معناده وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر: رشته بند. طهمورث دیو بند § فقره، ماده، مقاله § قوشاق: بند میان § صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صو مجراسی § (اتمك) ماده‌سیله ربط، جلب، معنالرینی مفید اولور § مختلف القوافی برقاچ قسمدن مرکب بر منظومه‌نك هر قسمی نهایتنده تکرار ویا آیریجه ایراد ایدیلان بیت (ترجیع) ده باق.

بَندَر [ع‌ف] تجارتکاه اولان اسکله. بوکا بدل (بندرکاه، بندرکه) دخی قوللانیلیر: « هر متاعك بر رواجی وار بو بندرکاهده - راغب »

بَندَکان [ف] (بنده) نك جمعی.

بَندَگی [ف] بنده‌لك، بنده‌یه منسوب.

بَنده [ف] قول، کوله § طرفدار، منتسب، مخلص. بنده‌پرور = بنده بسلییجی، بنده‌یه مساعدبولیجی. بنده پرورانه = بنده پرورجه‌سنه. بنده پروری = بنده پرورلك، بنده پروره منسوب. بنده‌نواز = بنده‌لطیف ایدیجی. بنده نوازانه = بنده نوازجه‌سنه. بنده نوازی = بنده نوازلق، بنده نوازه منسوب.

بَنَفْسَج، بَنَفْشه [ف] منکشه. (بنفسج) بوندن معربدر: «سنبله بنفشه‌یی کورر دون — اول کاکلی ایلین تماشا — اولسه‌ده تخیله مجنون — زنجیر دیرم او زلفه حاشا»

بَنْگ [ف] اسرار، حشیش.

بَنْگی [ف] بنك ایچمکه آلشمش اولان، بنك تریاکیسی. شاعر مشهور خیالی بنکی ایمش. برکون زیاده‌جه ایچدیکندن باشی آغریمغه باشلاینجه شویله فریاد ایتمش: «یتر اولدق غبار غمله بنکی — کتیرساقی شراب لاله رنکی!»

بَنون [ع] (ابن)ك جمعی: مال وبنون.

بَنی [ع] (بنین) لفظنك قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله نونی دوشمشیدر. اضافتسز قوللانلماز. بنی آدم = آدم اوغللری بنی نوع = نوع اوغللری، انسانلر. بنی امیه = امیه اوغللری، امویلر. بومقامده (بنو) استعمالنه احتیاج یوقدر.

بَنین [ع] (ابن)ك جمعی: بنین وبنات.

بَوّاب [ع] قاپوجی.

بَوّابَت [ع] قاپوجیلق.

بَوادی [ع] (بادیه)نك جمعی: «اوصفاسز صوسز بوادیدن — کرچه کچمش ایدك مثال صبا — کچمکه تشنه اولسه‌ده رفقا — کچه‌مم بن قولای بو وادیدن.

بَوار [ع] هلاك اولمه. دار البوار = محل هلاك، جهنم.

بَوارِق [ع] (بارقه)نك جمعی: بوارق سیوف.

بَواقی [ع] (باقی) و (باقیه)نك جمعی. وقس علیه‌البواقی = قالانلری‌ده بوکا قیاس ایت.

بَوّال [ع] چوق ایشه‌ین.

بَون [ع] مسافه، ایکی شی آره‌سنده کی آچیقلق. بون بعید = مسافهٔ بعیده، چوق آچیقلق.

بَها [ف] قیمت، دکر، بدل، بهادار = قیمتلی، دکرلی زیاده. بهاداری = بهادارلق. بی‌بها = بهاسی تقدیراولنه‌میه‌جق درجه‌ده.

بَهاء [ع] حسن وجمال، ظرافت.

بَهائم [ع] (بهیمه)نك جمعی.

بَهادِر [ف] ییکیت، شجیع. بهادرانه = بهادرجه‌سنه.

بَهار [ع] باپادیه، صاری پاپادیه.

بَهار [ف] کرنشك حمل، ثور، جوزا برجلرنده بولدیغی مدت: مارت، نیسان، مایس آیلرینه مصادف اولان موسم لطیف: « بهار کلسه کلیر مطلقا اوغنجه دهانم — بهار کلیه جکمی بهار کلیه جکمی؟ — صفا» « سرور ایچنده دخی برملال حس ایدرم — بهار کلسه‌ده کیتمز خزان خیالمدن » نوبهار = ایلك

بهار: «برقاچ پیاله نوش ایده‌لم نوبهاردر — باقی» «امان بر کون مقدم آه فصل نوبهار اولسه ! — ندیم» کهنه بهار = صوك بهار : «پامال شتا اوله‌دن اقلیم چمن کل — ویرحکمنی ای سروروان کهنه بهارك — وله» ابربهار ، ابربهاری = بهار بولودی : «ظن ایدرلر برکلستاندن کچر ابر بهار — اوغرادجه کوی یاره اشك جوشانه بن» «کلدی خروشان حرم کوبکه — ابربهاری کبی کریانلرك» (بهار)ه بدل (بهاران) دخی قوللانیلیر : «کل ای فصل بهاران مایهٔ آرام و خوا- بمین — ندیم» بهار حقنده سویلنیلن منظومه‌یه (بهاریه) دیمکدن (ربیعیه) دیمك اولادر .

بهارات [ع] دارچین ، قرانفل کبی کوزل قوقولو مواد . بابادیه دیمك اولان (بهار)ك جمعی اولمق اوزره بو معناده قوللانلمشدر .

بهانه [ف] وسیله : «قصدم همان شکایت بخت سیاهدر — ای دود آه سن آره‌ده بربهانه سین — نابی» § قصور ، نقصان . بی بهانه = قصورسز ، نقصانسز .

بهائی [شاعر مشهور] سلطان محمد خان ثالث ایله (اکری) ملحمهٔ مشهوره‌سنده بوله‌رق محاربه‌نك پك شانلی بر صورتده قازانلمسنه سبب اوّل اولان فاضل شهیر خواجه سعدالدین افندینك دردنجی مخدومی اولوب مکرراً صدرروم اولدقدن صکره (١٠٢٧) ده ارتحال ایدن عبدالعزیز افندینك اوغلیدر . (١٠١٠) ده تولد اتمشدر . والده‌سی ابوالسعود زاده مصطفی افندینك کریمه‌سیدر . بهایی پك اوقدر عالم اولمقله برابر استعداد فوق‌العاده اصحابندن معدوددر . هله قوهٔ حافظه‌جه نادرة الزمان اطلاقنه شایان ایدی . برقاچ مدرسه مدرسلکنده بولندقدن صکره سلانیك ، حلب ، شام ، ادرنه مولویتلرینی شرفیاب ایلدی . حلب مولویتندن اوراده والی بولنان احمد پاشانك استانبوله «شرب دخانه مبتلی اولدیغندن ایفای وظیفه ایده‌میور» کبی بر صورت غریبه‌ده عرض شکایت اتمسی اوزرینه عزل اولندقده یرینه مشهور منطقی احمد افندی نصب ایدلمشدر . (٥٦) ده آناطولی صدارتندن منفصل اولان مشهور جنجی خواجه‌نك یرینه کچدی . سلمك غلطتیله خلفك ظرافتی معکوساً متناسب اولدیغندن السنهٔ ظرفا «دیو چوبیرون رود فرشته‌درآید» مصراعنی کویا اولدی . (٥٩) ده مسند مشیخته رونق ویردی . برآز صکره معزول اولدی . (٦٢) ده ثانیاً مقام مشیخته کلدی . (٦٤) صفرینك اون ایکنجی جمعه کیجه‌سی وفات ایتدی . آثاری بعض تقریضات عربیه ایله دیوانچهٔ اشعارندن عبارتدر . غزلسرالقده متمیز ایدی . (نیلرسین) غزل عاشقانه‌سی حافظه پیرای شعرادر .

بهت [ع] مدهوشلق ، متحیرلك . فتحتین ایله‌ده لغتدر .

بهجت [ع] کوزللك : «بهجت — افزای بهاران اولدی کل» § مسرت ، بشاشت .

بهره [ف] نصیب ، حصه ، بضاعه : بهرهٔ علمی . بهرهٔ ادبی . بهره‌دار ، بهره‌مند = بهره‌لی . بهره‌داری ، بهره‌مندی = بهره‌دارلق ، بهره‌مندلك . بی‌بهره = بهره‌سز . بی بهرکی = بهره‌سزلك .

بهره بر = اورتاق ، شریك .

بهزاد [ف] مشهور بر رسام قدیم : «کوزل تصویر ایدرسین خال وخط دلبری اما — فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد نیلرسین ؟ — بهایی»

بهشت [ف] جنت . بهشتی = جنتلك ، بهشته منسوب : زاهد بهشتی . «هرآشیانه قونمه ای طائر بهشتی — جاندر سنك مقامك کوکلمدر آشیانك — نورس افندی» بهشتی روی = کوزل یوزلو ، حوری کبی . بادهٔ بهشتی = شراب کوثر .

بهلول [ع] چوق کولن آدم § جامع المحاسن ، ذی‌شان آدم § هارون رشیدك برادری مشهور عاقل مجنون نما ، بهلول دانا .

بهله [ف] الدیون .

بهنانه [ع] اطواری لطیف ، خندان ، سبکروح قادین .

بهی [ع] کوزل : «اولدی شرح نخبهٔ وهبی بهی — تاریخ — شیخزاده اسعد» هدیهٔ بهیه .

بهیج [ع] کوزل آدم § شن آدم .

بهیمه [ع] درت آیاقلی حیوان ، حیوانات .

بهیمیت [ع] حیوانلق حالی : «بهیمیت چراکاه صفادر — غم عالم بنی آدم ایچوندر — شیخ الاسلام عارف»

بیاب [ع] سقا § صوجی .

بیابان [ف] صحرا ، چول .

بیاض [ع] آقلق : بیاض کردن § آق : بیاض دیده . «وجودی خام کوموشدن بیاض کلدن نرم — بوبی هنوز یتشمش نهالدن هموار — ندیم»

بیاع [ع] صاتیجی .

بیان [ع] حسن صورتله بیلدرمك ، بیلدیرلمك § فن ادبك برفکرك یکدیکردن اوضح برقاچ صورتله افاده‌سی خصوصندن بحث ایدن قسمی .

بیت [ع] او ، اوطه ، اوبه ، مسکن : «کلیشم دلکشا دکلمی نصل ؟ — آجل ای شاعرانه بیتم آجل !» بیت‌الله ، بیت‌الحرام ، بیت حرام = کعبهٔ معظمه . بیت‌المقدس ، بیت‌مقدس = قدس شریفده‌کی معبد مبارك § ایکی مصراعدن مرکب نظم : «بر بیتم ایدرسه حزنی دعوت — بردیکری بخش ایدر مسرت» بیت‌الغزل = غزلك الك ایی بیتی . بیت‌القصید = قصیده‌نك الك ایی بیتی . ان‌الشاعر یرضی بهدم بیته لاباخلال بیته = شاعر بیتنك هدمنه‌راضی اولورده بیتنك اخلالنه‌راضی اولماز .

بیتوتت [ع] کیجه‌لمك .

بیدا [ع] صحرا ، چول .

بیدق [ع] شطرنج اویونده‌کی پیاده (پایتاق) .

بیضاء [ع] (ابیض) ك مؤنثی : عمامهٔ بیضا . حلهٔ بیضا . منارهٔ بیضا . یدبیضا = حضرت موسانك برمعجزهٔ باهره اولمق اوزره پارلاق کورینن مبارك الی : «قیلماز دل فرعونی منور یدبیضا — فضولی» بیضاوی = انوار التنزیل فی اسرار التأویل نامنده‌کی تفسیر شریفك مؤلفی ، قاضیٔ مشهور .

بیضه [ع] یومورطه : «چیقدك بیوبوب فضای فیضه — خاطرده‌می تنکنای بیضه ؟ — کوتره خطاب»

بيضة الديك = خروس يومورطه‌سی ، نادرالوقوع ، اندر .

بَيْضي [ع] يومورطه شكلنده .

بَيْطار [ع] و

بَيْطَر [ع] احوال وامراض فرس فننه واقف آدم .

بَيْطَرَه [ع] بيطارلق : فن بيطره .

بَيع [ع] صاتمق ، صاتلمق : بيع مال . مالك بيعی . بيع منعقد = انعقاد بولان بيع . بيع غير منعقد = بيع باطل . بيع صحيح = بيع جائز ، ذاتاً ووصفاً مشروع اولان بيع . بيع فاسد = اصلاً صحيح اولوب ده وصفاً صحيح اوليان يعنی ذاتاً منعقد اولوب ده بعض اوصاف خارجيه‌سی اعتباريله مشروع اوليان بيع . بيع باطل = اصلا صحيح اوليان بيع . بيع موقوف = بيع فضولی ، غيرك حق تعلق ايدن بيع . بيع نافذ = غيرك حق تعلق ايتمين بيع . بيع لازم = مخيرلكدن عاری اولان بيع نافذ . بيع غير لازم = كنديسنده مخيرلك بولنان بيع نافذ . بيع بات = بيع قطعی . بيع بالوفا = بر كيمسه بر مالی آخره ثمنی رد ايتدكده كری ويرمك اوزره شوقدر غروشه صاتمقدركه مشترينك مبيع ايله انتفاع ايلمسنه نظراً بيع جائز حكمنده وطرفين بونی فسخه مقتدر اولدقلری جهتله بيع فاسد حكمنده ومشتری مبيعی آخره صاتمه‌ديغی جهتله رهن حكمنده‌در . بيع بالاستغلال = بايع بر مالی استيجار ايتمك اوزره وفاً بيع ايتمك . بيع صرف = نقدی نقده بيع ايتمكدركه تركجه‌ده آقچه بوزمق تعبير اولنور . بيع مقايضه مالی ماله مبادله ايتمكدركه تركجه‌ده طرانپه تعبير اولنور . بيع سلم = مؤجلی معجله صاتمق يعنی پيشين پاره ايله ويره‌سی‌يه مال آلمقدر .

بَيْلَم [ع] پاموق قوزه‌سی .

بَيْن [ع] آره ، اورته : « قالدی بی‌چاره كوكل خوف ورجا بيننده - عونی » بين بين = نه ايی نه كوتو ، ايكيسی اورته‌سی . شيوهٔ عربی اوزره مضاف اولنجه نونی دائما فتح ايله اوقونور : بينَ الغزاة . بينَ الادبا . بينَ الاخوان . بينهم داء الضرائر = بينلرنده اورتاق دردی يعنی حسد وار § آيرلق . غراب البين = آيرلق قارغه‌سی ، شخص منفور .

بَيِّن [ع] واضح ، آشكار : جهل بين . جهالت بينه .

بَيْنونَت [ع] مفارقت .

بَيِّنَه [ع] حجت قويه ، برهان قوی . جمعی : بينات . (بينات) (بين)ك مؤنثی اولان (بينه) نك جمعی اولمق اوزره دخی قوللانيلير : آيات بينات .

ب

بِ [ع] ادات الصاق ، تركجه‌ده معادلی اواخر كلماته كان (ه) حرف املاسيدر : يداً بيد = الدن اله § ادات قسم : بالله . برب الكعبه . برب البيت § ادات مقارنت : بالدفعات = دفعات ايله . بالواسطه = واسطه ايله . سببيت ، ظرفيت كبی معنالری‌ده واردر .

بِالآخِرَه [ع] صوكنده : جهلا ايله الفت بالاخره موجب ندامت اولور .

بِالجُمْلَه [ع] بتون ، هپ : بالجمله اهالی مسرور اولديلر . (فی الجمله) بو مقامده قطعاً قوللانيله‌ماز .

بِالذّات [ع] كندی ، كندك ، كندم : بالذات كلدی . بالذات يازدك . بالذات اوقودم . جمعنده بالذوات دينيلير .

بِالضَّرورَه [ع] ضرورت سببيله ، مجبوريت جهتيله ، ناچار . (بالضرور) يا كلشدر .

بِالطَّبْع [ع] سوق طبيعتله ، طبيعی اوله‌رق .

بِالكُلِّيَّه [ع] بتون بتون .

بِالفِعْل [ع] تصوری دكل ، حقيقی ، (بالقوه) نك ضدی .

بِأَیِّ حال [ع] هرحالده ، البته . اصلی (بای حال كان) در .

بِئْر [ع] قويو : بئر زمزم . عربيده اولديغی كبی تأنيثی معتبر دكلدر : بئر معطل = كورقويو .

بِئْس [ع] فعل ذم . نه‌چركيندر ! نادراً تراكيب عربيه‌ده قوللانيلير : بئس المصير = جهنم

بِحار [ع] (بحر)ك جمعی .

بِدايَت [ع] اوّل ، ابتدا : بدايت ونهايت § ياشلامه : محكمهٔ بدايت . اصلی (بداءت)در

بِدايَه [ع] بدايت صورتيله : بدايةً اقامهٔ دعوی .

بِدَع [ع] (بدعت)ك جمعی : اهل بدع .

بِدْعَت [ع] صكره‌دن حادث اولان شی § زمان سعادتدن صكره دينده حادث اولان شی . بدعت حسنه = بدعت مقبوله . بدعت سيئه = بدعت مردوده .

بَذْلَه [ف] لطيفه . بذله كو = ظريف ، خوش صحبت ، لطيفه‌جی . بانك فتحيله‌ده لغتدر .

بِرّ [ع] خير ، حسنه : برو تقوی . بر الوالدين ، برّ والدين = پدر ومادره اطاعت وخدمت .

بِرادَر [ف] اركك قارداش . برادرانه = قارداشجه‌سنه . برادری = قارداشلق . قارداشه منسوب .

بِراوُو [ايتاليانجه‌دن] آفرين! عشق اولسون ! اكثريا مقام استهزاده قوللانيلير .

بِرِنج [ف] حبوباتدن پرنج .

بِروُش [فرانسزجه‌دن] مجوهراتدن اوزونجه برايكنه ايله طاقيلير صالقملی برنوع قادين زينتی .

بِرون [ف] (بيرون) مخففی . نظمده قوللانيلير .

بِرْيان [ف] كباب . (پريان) يا كلشدر .

بِريق [انكليزجه‌دن] ايكی ديركلی برنوع كمی .

بِساط [ع] كليم ، كچه ، دوشه‌مه ، دوشك كبی دوشه‌نن شی .

بِسْتَر [ف] دوشك : « ياتيرم بستر .... آچلماز دهنم — ناميدم سربالينمه قويدم كفنم - رفعت » « مسافر راحت ايستر بالش وبستر خصوصنده - نديم » (پ) ايله غلطدر .

بِسْمِل [ف] بوغازلانمش ، مذبوح ، سلمگاه ، بسلمگه = سلخخانه ، حيوان بوغازلانه‌جق ير .

بِسْيار [ف] چوق

بِضاعَت ، بِضاعَه [ع] سرمايه : بضاعهٔ مزجات

= آزسرمایه § سرمایهٔ علمی، معلومات: کمبضاعه = معلوماتی آز. (بضاعت) نظمده قوللانیلیر.

بِطانَه [ع] کیزلنیلن خصوص، سر § آستار: بطانهٔ ثوب

بِطْنَه [ع] معده طولغونلغی، امتلا. البطنة تمیت الفطنة = امتلا ذکایی محو ایدر. «امتلا بار بدندر بی حضور ایلرسنی - فضولی»

بِطّیخ [ع] قاوونه وقاربوزه اطلاق اولنور. عربیده خاصةً قاربوزه (فجّ) دینلدیکی کبی (بطیخ شامی) دخی دینلیر. بانك فتحیله لغت ردیه‌در.

بِعْثَت [ع] طرف الٰهیدن بر پیغمبرك کوندرلمسی، پیغمبرمزك کوندرلمسی: بعثت نبویه. قبل البعثه = پیغمبرمزك بعثتندن اول. بعدالبعثه = پیغمبرمزك بعثتندن صکره.

بِغال [ع] قاطر معناسنه اولان (بغل) ك جمعی: حمیر و بغال. اخلاق البغال، اخلاق بغال = کوتو خویلر.

بِکْر [ع] قیزلق § قیز، قیزاوغلان قیز. استعمال ایدلکده اولان (باکره) غلطدر. مضمون بکر = برنجی دفعه اوله‌رق سویلنلمش مضمون، معنای نوظهور. بو مقامده (بکرمضمون) دخی قوللانیلیر: «بکر مضموندن‌ده دم اورمش باقك دیوانه‌یه! - حیرت» ضربهٔ بکر = برده ایکی‌یه بولن ضربه. امام علی افندمزك ضربه‌سی دائما بکر ظهور ایدردی

بِلا [ع] ادات سلب. عربی کلماته داخل اولور. (بلا آرام، بلا پروا) کبی تعبیرلر یاکلشدر. حال موقعنده ایراد اولنور. مثلا (بلا سبب = سببسز اوله‌رق دیمکدر. فی الاصل تاء کرد ایله اولدیغی حالده صکره‌دن تاء طوبله ایله قوللانیلان (اجرت، رخصت، مدت) کبی کلمه‌لره (بلا) ادخال ایدیلنجه تالرك اصله ارجاعیله بلا اجرةٍ، بلارخصةٍ، بلامدةٍ) دینلمك اولادر.

بِلاد [ع] بلده‌نك جمعی: بلاد مشهوره

بِلاغ [ع] یتشدیرمه، ایصال.

بِلّور [ع] معروف جوهر، پك بیاض وپارلاق جام. بلورین = بلوردن. بلور کبی. بو صورتده مخففاً دخی قوللانیلیر: «اول قدر روشندر آنده اول بلورین جاملر - حقی» عربیده اولدیغی کبی (بلوَر) شکلنده قوللانلماز.

بِناء [ع] یاپلمش یاپی: «ییقمق بوبنایی ناروادر - کیم بر یوزی یاردن یکادر - غالب» § یاپی یاپمق: بر مکتب بنا ایتدی. بناءً = مبنی اوله‌رق، طولایی: بوکا بناءً. بناءً علیه، بناءً علی ذلك، بناءً علی هذا = بوکا مبنی اوله‌رق، بوندن طولایی.

بناگوش [ف] قولاق توزی: «ژاله‌لر طاملامق ایستر کل تردن گویا - کورینن دوبناگوشی دکلدر یارك - باقی» ناجی مرحوم بونی باء مکسوره فصلنه یازمش ایسه‌ده طوغریسی بانك ضمیله (بُناگوش) در.

بِنْت [ع] قیز. بنت العنب، بنت عنب = شراب انکور: «دکمدی نشئه‌سی آلامنه بنت العنبك - رمزی» بنت الشفه، بنت شفه = سوز.

بِنْصِر [ع] سرچه پارماق ایله اورته پارماق بیننده‌کی پارماق، آدسز پارماق.

بِه [ف] ایی § آیوا: «سیب زنخدان ترا به زبه - یافت دلم متعه الله به - جامی»

بِهْبُود [ف] ایيلك، صاغلق، صحت: «صرهم بهبود وصلکله طبیبم قیل دوا - مبتلای درد هجران اولدیغم بیلمزمیسین؟ - حلیمکرای»

بِهْتَر [ف] دها، اك، پك ایی: سانحات العرب عنوانی سانحات ادبیه‌نك بهترلرندندر.

بِهْتَرِین [ف] اك ایی: رسم بهترین.

بِهِین [ف] پك ایی: آیین بهین.

بی [ف] ادات سلب. سز. عربی وفارسی کلماته داخل اولوب آنلری صفت یاپار: بی خبر.

بِیاعَت [ع] صاتیلق مال. جمعی: بیاعات.

بیچون [ف] کیفیتی عقل ایله ادراك اولنه‌میان. جناب حق: خدای بیچون. «ای صنع صفا فزای بیچون - دل اولدی تنزلکله ممنون - کبوتره خطاب»

بیخ [ف] کوك، اصل.

بیخود [ف] کندینی غائب ایتمش، کندندن کچمش، مدهوش: «بیخود ایلردی تماشای جمالك عالمی - دیده‌لردن اولمسه‌ك ای جان آکا همنهان» بیخودی = بیخودلق. بیخودانه = بیخودجه‌سنه: «بیخودانه موافقت ایدیور - (اوبی) امرینه هنوز جبال»

بید [ف] سوکود آغاجی. بیدکریان = صالقم سوکود، (saulepleureur) ترجمه‌سیدر. بیدمشك = چیچکی کوزل قوقان سوکود.

بیداد [ف] غدر، جور.

بیدار [ف] اویانیق، اویقوسز: «کوکلم لیال فرقتك بیدار باریخوانیدر - فکر ایتدیکم بر آفتك دیدار نورافشانیدر» § متیقظ، بصیرت اوزره بولنان: دل بیدار. بیداری = اویانیقلق، تیقظ.

بیدَسْتَر [ف] قوندوز دینیلن کوپکه شبیه حیوان. اکثریا دکیزده یاشادیغندن (سك آبی) دخی دینیلیر.

بیر [ف] یاتاق.

بیرا [ایتالیانجه‌دن] معروف آرپه صویی.

بیرون [ف] طیش، طیشاری: «هر زاویه فیض حقله مشحون - پرنور خدا درون وبیرون - هاشم» «نه ناجیدر نه اسرار دل ناجی‌یه محرمدر - قالان دللر حریم خواجهٔ لولاکدن بیرون» پرده بیرون = حد معروفدن خارجه چیقان، حدی تجاوز ایدن. پرده بیرونانه = پرده بیرونجه‌سنه. پرده بیرونی = پرده بیرونلق.

بیزار [ف] بیقمش، اوصانمش: بیزاری = بیزارلق.

بیزَر [ف] خسیس، جری.

بیزموت [فرنسزجه‌دن] قابض بیاض متراق برتوز.

بیژَن [ف] رستم زالك حسن وحماسته مشتهر اولان همشیره زاده‌سیدر. اساطیر شاعرانه‌دندر.

بیست [ع] یکرمی

بیستون [ف] عاشق مشهور فرهادك معشوقه‌سی شیرین عشقنه دلدیکی طاغ: «اولسیدی بنده‌کی غم فرهاد مبتلاده - بر آه ایله ویرردی بیك

بيستونى باده — فضولى » « هر كسك حالنجه واردر بر تجليكاه عشق — بيستون فرهاده كوه طورشكلن كوستر ر - اسعد مخلص» « داغ غمدن ياندى كيتدى جوهر جانم (جلال) - بن اوفرهادم كه معدن بيستو- نمدر بنم »

بيش [ف] زياده. بيشتر = دهازياده.

بيشه [ف] اورمان، سازلق: « شرزه شيرانك كنام راحتى بيشه‌مده‌در — راغب »

بيعت [ع] قبول وتصديق معامله‌سى. بيعة الرضوان، بيعت رضوان= سورهٔ فتحده واقع (لقد رضى الله عن المؤ- منين اذيبايعونك تحت الشجرة) آيت كريمه‌سنده مذكور اولان وظهوراسلام تاريخنك الك پارلاق وقايعندن معدود بولنان بيعت جليله‌در .

بيگانگى [ف] بيكانه‌لك .

بيگانه [ف] ياباىجى : « آشنايه آشنا بيكانه‌يه بيكانه يز - جورى »

بيلاردو [ايتاليانجه‌دن] معروف اويون

بيلت [فرانسزجه‌دن] واپور وسائره اجرتى ويرلديكنى مشعر آلنان ورقه .

بيم [ف] قورقو. بيم جان. بيم واميد = خوف ورجا .

بيمار [ف] خسته : «صحت كبى بيمارغمه كچ كليورلر - اولدردى بزى نازاطبا نه بلادر ! - ثابت » بيمارخانه، بيمارستان = دارالشفا . بيمارى = خسته‌لك

بينا [ف] كورىجى، بصير: « ايلر او مرايادە بوكون ديدهٔ بينا - اوچ بيك سنه اول كچن افواى تماشا - تارغ حقنده » بصيرتلى معناسنده‌ده قوللانيلير . بينايى = كوريجيلك، بصارت . نابينا = اعمى. نابينايى = اعمالق .

بينش [ف] كورش ، رؤيت : « ظن ايتسه روادر اهل بينش - انوار قمر تكاثف ايتمش - بولوط حقنده» نقطهٔ بينش= كوز ببكى § تيقظ، بصيرت: دانش وبينش .

بيننده [ف] كوريجى ، بصير. آز قو- للانيلير .

بينى [ف] بورون .

بيو [ف] كووه ديلن حيوانجغز .

بيور [ف] اون بيك .

بيوه [ف] طول قادين: بكر وبيوه.

بيهده [ف] (بيهوده) مخففى: « سخن بيهده‌نك ثابت ومحذوفنه يوف! — عينى » بيهده‌كو = بيهوده سويليجى. بيهده كويانه = بيهده كوجه‌سنه . بيهده كوى = بيهده كواق . بانك فتحيله غالطدر .

بيهوده [ف] بوش، فائده‌سز، باطل: « بيهوده سخن بدين درازى نبود — علاءالدين سمنانى » بانك فتحيله غلطدر .

بُ

بت [ف] پوت. بت پرست = پوته طاپيجى، عابد الصنم. بت پرستى = بت پرستلك. بت تراش = پوت ياپان، عامل الصنم. حضرت ابراهيمك پدرى آزر بت تراش ايدى. بت تراشى = بت تراشلق. بتخانه، بتكده = بت پرستلرك عبادتخانه‌سى، دارالصنم، بت شكن= پوت قيريجى، كاسر الصنم: خليل بت شكن. بت شكنى= بت شكنلك § محبوبه، دلبر: «حيرت اى بت صورتك كوردكده لال ايلر بنى — صورت حالم كورن صورت خيال ايلر بنى - فضولى» «كوكل كه بونجه بت بى ثباته كولمشدر — كولمسه‌يوب بكا وعد ايتديكك ثباته كولر»

بحبوحه [ع] اورته ير. بحبوحهٔ جنان.

بحران [ع] بر خسته‌لكك بردن بره كسب شدت ايتمسى ، شدت مرضك صوك درجه‌سى: ليلهٔ بحران. ليالىٔ بحران § برايشك مشوش، تهلكه‌لى حالى.

بحور [ع] (بحر)ك جمعى. ديكر جمعلرى اولان (بحار) ايله (ابحر) يالكز (دكيزلر) معناسنده قوللانلديغى حالده (بحور) هم بو معناده همده (بحرشعر)ك جمعى اولمق اوزره قوللانيلير .

بحيره [غ] دكيزجك، كول .

بخار [ع] بوغو. كشتىٔ بخارى = واپور. عربيده واپوره (باخره) ديليور. جمعى (بواخر)در.

بخل [ع] خسيسلك، جريلك. «بخل بجا بهمت حاتم برابرست » = يرنده بخل حاتم طائيك جوديله بردر.

بخلا [ع] (بخيل)ك جمعى .

بد [ع] فراق - يالكز قوللانلماز . (لابد) مخففاً البته معناسنده مستعملدر .

بدلاء [ع] (بديل) ك جمعى . عقلسز، صافدرون آدملر . مفرد مقا- منده‌ده قوللانيلير . مفردى قوللانلماز .

بذور (ع] (بذر) ك جمعى .

بر [ع] بوغداى .

برء [ع] خسته افاقت بولمه . ايلشمه صاغالمه .

براق [ع] ليلهٔ معراجده ركوب نبويه تخصيص بيوريلان دابهٔ مقدسه : « لازمى براقى مدح وتوصيف: — كيم ايتدى اكا بوكارى تكليف ! — نابى حقنده — غالب »

بران [ف] كسكين : شمشيربران . تيغ بران .

برايه [ع] بونيلان آغاجك دوكنتيسى، يونغه‌سى : برايهٔ قلم .

برثن [ع] ييرتيجى حيوان پنجه‌سى: برثن الاسد .

برج [ع] حصار چيقنتيسى ، قله‌سى، قله § مدار ارضك منقسم اولديغى اون ايكى قسمدن هر برى .

برجمه [ع] پارمق بوغومى .

برد [ع] بر نوع چبوقلو قماش : برد يمانى .

بردبار [ف] حليم ، حمول. بردبارى = حليملك، حمولك .

برده [ع] عربلرك احرام كبى بور- رندكلرى برنوع عبا، خرقه : پيغمبرمز، شاعر مشهور كعب بن زهيره — حضور مقدسنده انشاد ايلديكى (بانت سعاد) قصيده‌سنى تقديراً — بردهٔ سعادتى احسان بيورمشدر .

برغو [ف]بورو. برغوزن=بوروزن.

برغوث [غ] پيره .

برقع [ع] يوزاورتوسى، پچه، نقاب: اتخاذ اولنان برقع . رفع برقع. «اولمشمى ديسه‌م ابرشفق برقيزه برقع؟» بر قع فكن =نقابى برطرف ايديجى ، نقاب آچيجى : « برقع فكن اول شعشعهٔ طور كورنسون — عالم دل موسى كبى پرنور كورنسون »

برکان [ع] وولقان، یانار طاغ: اندفاعات برکانیه.

برکه [ع] مارتی قوشی.

برکه [ع] حوض، کولجك، عربیده بومعناده بانك کسریله مستعملدر.

برنس [ع] مولوی کلاهی کبی اوزون برنوع سرپوش. اولری علما کیبرلرمش § باشلقلی اوست لباسی، یاغمورلق.

بروت [ف] بییق: ریش و بروت. «سنده مادامکه واردر اوترا شیده بروت — بییق آلتندن ایدر خنده قلندر دیدیکك»

بروج [ع] (برج)ك جمعی. ذات البروج = سما: «طرهٔ طاق ورواق همسر ذات البروج — سایهٔ سقف بلندی خوابگاه اختران — سرای وصفنده نفی»

برودت [ع] مادی، معنوی صوغقلق: برودت هوا. قبائل عربك بینلرندهکی برودت فیض نبوی ایله مبدل محبت اولدی.

بروز [ع] ظهور، کیزلندکدن صکره ظهور: بروز آفتاب.

برهان [ع] دلیل، حجت. بونلردن اقوی عد اولنور. «منطقجه (یقینیاتدن مؤلف قیاس)دن عبارتدر.

برهنگی [ف] چپلاقلق. بانك فتحیله‌ده لغتدر.

برهنه [ف] چپلاق. برهنه پا — ی، پابرهنه = یالین آیاق: گدای برهنه‌پا. فقیر پابرهنه. «برهنه‌پا مرو. آنجاکه خارست — سعدی» = دیکنلی یره یالین آیاق گیتمه. برهنه‌پایی = برهنه پالق. برهنه‌سر، سربرهنه = باشی آچیق بی‌سرپوش. برهنه‌سری = برهنه سرلك. بانك فتحیله‌ده لغتدر.

برهه [ع] مدت، مدت مدیده. بعد برههٔ = برمدت صکره، مدت مدیده‌دن صکره. بانك فتحیله‌ده لغتدر.

بریده [ف] کسلمش، بریده سر، سر بریده = باشی کسلمش، مقطوع الرأس

بز [ف] کچی: بز اخفش = اخفشك کچیسی.

بزاق [ع] توکروك، صالیه: دهان بزاق افشان.

بزرگ [ف] بیوك، اولو. اشخاص واشیاده قوللانیلیر: برادر بزرك. درخت بزرك. «در محفلی که خورشید اندرشمار ذرست — خودرا بزرك دیدن شرط ادب نباشد — حافظ» = کونشك ذره صایلدیغی بریرده کندینی بیوك کورمك موافق ادب اولماز. بزرکی = بیوکلك، اولولق.

بزرگان [ف] (بزرك) ك جمعی. انسانه مخصوصدر. (اکابر)ك یرینی طوتار: بزرکان طریقت. سخن بزرکان = قول اکابر.

بزرگوار [ف] بیوك، اولو، واجب التعظیم. انسانه مخصوصدر: استاد بزرکوار. بزرکواری = بزرکوارلق.

بزغاله [ف] کچی یاوروسی، اوغلاق.

بستان [ع] فارسی (بوستان) دن معربدر. (بوستان) ه‌ده باق.

بشری [ع] مژده. یا بشری: = مژده! مژده!

بطلان [ع] باطللك، باطل اولمه: بطلان دعوی. خط بطلان = یازلمش یازینك اوزرینه ابطال ایچون چکیلن چیزکی.

بطون [ع] (بطن) ك جمعی. اکثریا (خفایا) مقامنده قوللانیلیر: «حسنده نهاندر اول مهك آن — مانند بطون نص قرآن — نعت شریف — علی روحی»

بعد [ع] اوزاقلق: قرب وبعد. بعد مجرد، بعد مطلق = مقدار معین قیدیله مقید اولمیان بعد.

بعولت [ع] زوجلك وزوجه‌لك.

بغات [ع] (باغی) نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

بغض [ع] سومه‌مه، (حب)ك ضدی.

بقعه [ع] قطعهٔ ارض، برپارچه‌یر. جمعی اولان (بقاع) ضم ایله غلطدر.

بقول [ع] (بقل) ك جمعی.

بکاء [ع] آغلامق: بکای شدید. بکای سرور. «امید ایله دربکای اطفال — سود وبرمه‌ده بی‌املی مادر؟»

بکات [ع] (باکی) نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

بکره [ع] صباح، سحر.

بکم [ع] (ابکم) ك جمعی.

بلالت، بلاله [ع] یاشلق، نملیلك، نم.

بلبل [ع] فخر الشعرا سیدر طورك. «نام بلبل زهوا داری عشقست بلند — ورنه پیداست چه ازمشت پری برخیزد — صائب» = بلبلك نامی عشقه انتسابی جهتیله بلند اولمشدر. یوقسه برآووچ تویك نه‌قدر اهمیتی اوله‌بیله‌جکی معلومدر.

بلبله [ع] اوزینکلی صو وسائره قابی.

بلدان [ع] (بلد) و (بلده) نك جمعی.

بلعوم [ع] بوغازده اطعمه واشربه یکچه‌جك یر، غیرتلاق. بانك فتحیله غلطدر.

بلغاء [ع] حائز ملکهٔ بلاغت دیمك اولان (بلیغ) ك جمعی: بلغای عرب.

بلغه [ع] کفایت ایده‌بیله‌جك قدر مدار تعیش.

بلند [ف] یوکسك، عالی. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: دیوار بلند. رأی بلند. «پست ایدر جمعیت اعدایی خاکستر کبی — فرقه‌مزدن دمبدم اولدقجه آتشلر بلند — برعسکر لساننده» بلند نظر = عالی همت. سربلند = سرفراز، ممتاز: «سایه‌سنده اولسونمی عسکریلر سر بلند — شانلی شاهنشاهمزده سر بلند افسر بلند — کذا» بلندی = بلندلك. بانك فتحیله‌ده لغتدر.

بلوغ [ع] مرتبهٔ ادراکه وصول: سن بلوغ.

بن [ف] دیب، کوك، بن دیوار = دیواردیبی. بن مژکان = کیربیك کوکی. (سروبن) تعبیری لسانمزده (اوج اورته) تعبیرینه معادلدر. بی‌سروبن = اوجی اورته‌سی یوق، پریشان، صاچمه: سخن بی سروبن. گلبن = گل آغاجی، گل اوجاغی گل دیبی معناسنده قوللانیله‌ماز. او معنی (پای گل، بن گل) تعبیرلریله افاده اولنه‌بیلیر.

بندق [ع] و

بندقه [ع] خرده یووارلاق، دانه تفنك دانه‌سی.

بندق [ف] فندق.

بنگاه [ف] ایچنه یوك ولوازم سفریه قونیلان یر وشی. استعمالی (باروبنگاه) تعبیرینه منحصر کیدر.

بنیاد [ف] تمل: بی بنیاد = اساسسز. سست بنیاد = تملی کوشك، اعتماده شایان دکل: جهان سست بنیاد § بنا: بنیاد متین. «عرشه نسبتله حبابه دینیلیرمی بنیاد؟ = نابی» (بنیاد ایتمك) تعبیری (بنا ایتمك) یرنده قوللانیلیر.

بنیان [ع] یاپی: بنیان رفیع. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز.

بنیه [ع] بنای وجود. انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر: قوی البنیه = بنیه‌سی قوی. ضعیف البنیه = بنیه‌سی ضعیف.

بو-ی [ف] قوقو: بوی کل. خوشبو-ی = کوزل قوقولو. بوی پرست، بوپرست = آوکوپکی § امید.

بوالعجب [ف] زیاده عجیب: «بوالعجب مجموعهٔ کثرتما درکائنات — جمله‌نك شیرازهٔ جمعیت اجزاسی بر — حکمت» بوالعجبتر = دها زیاده، پك زیاده، اك زیاده عجیب. بو العجبی = بو العجبلك. اصل اوزره (ابوالعجب) صورتنده قوللانلماز.

بوالفضول [ف] بوش بوغاز، نابجا سوز سویلین، دانغالاق. بوالفضولانه = بوالفضولجه‌سنه. بوالفضولی = بوالفضوللك. اصل اوزره (ابوالفضول صورتنده قوللانلماز.

بوالهوس [ف] هوسانه تابع. بوالهوسانه = بو الهوسجه‌سنه. بو الهوسی = بو الهوسلك. اصل اوزره (ابوالهوس) صورتنده قوللانلماز.

بودجه [فرانسزجه‌دن] بردولتك ویا بر اداره‌نك سنوی واردات ومصارف موازنه‌سی § برعائله ویابرآدمك واردات ومصارف موازنه‌سی.

بودونبود [ف] وجود وعدم، وار یوق: «ایلمشدر عالمك بو دونبودندن فراغ — دل نه عقباسن خیال ایلر نه‌دنیاسن بیلیر — حکمت» «ادراك ایدن نتایج احوال عالمی — وارستهٔ علائق بودونبود اولور — وله»

بور [ع] دنیا وآخرته متعلق خیری اولمیان آدم، آدملر: قوم بور.

بورا [رومجه‌دن] پك شدتلی روزکار.

بوردا [ایتالیانجه‌دن] کمینك باش یانی.

بورسه [ایتالیانجه‌دن] اسهام عمومیه و امور صرافیه معاملاتنك اجرا اولندیغی محل مخصوص.

بوریا [ف] حصیر. بورایا باف = حصیر طوقییجی، حصیرجی، اسکی شاعرلر بونی ترکی (بو) وعربی (ریا) دن مرکب (بوریا) ایله جمع ایده‌رك جناس یاپارلرمش. واصفك «بوریایی قوده صوفی شوکوچك مندره کچ» مصراعی بونلرك اهونلرندر.

بوزه [ف] بوزه: بوزه فروش = بوزه‌جی.

بوس [ف] اوپمه. دامن بوس — اتك اوپمه. دست بوس = ال اوپمه. پای بوس، پابوس = آیاق اوپمه § بوسنده، اوپیجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر.

بوستان [ف] قوقولی دیمك اوله‌رق آغاجی، چیچکجی، یشیللکی چوق اولان بره اطلاق اولنمشدر. نظمده ضمه‌سنك مدینه وزن مساعد اولدیغی صورتده معربی اولان (بستان) ایراد اولنور. «ایکی ساحل سراپا باغ وبستان وکلستاندر» مصراعی بویله‌در. «ایتدی قیام قامتکه سرو بوستان» مصراعنده ایسه بالطبع (بستان) دینیله‌مز. بوستان سرای، بستان سرا-ی = باغچه ایچنده. کاشن کوشك § سبزه وسائره باغچه‌سی

بوسش [ف] اوپش.

بوسنده [ف] اوپیجی.

بوسه [ف] اوپمه، برکره اوپمه. بوسه زن = اوپیجی، بوسه‌گاه، بوسه‌گه، بوجا-ی = اوپه‌جك بر: «خاك پاك آستانی بوسه‌جای انس وجان — نفعی» بوسه ربا، بوسه‌چین = بوسه آلیجی.

بوغچه [ف] باصمه وسائره‌دن یاپیلوب ایچنه اشیا صاریلان درت کوشه‌لی بیوجك پارچه.

بوقلمون [ف] رنك رنك کورینور بر نوع حیوان ویابردرلو قماش ایمش § رنکدن رنکه کیرن، متلون آدم. مربیده اولدیغی کبی (ابوقلمون) صورتنده استعمالی پك خوش کورنمز.

بولدوغ [انکلیزجه دن] آلت چکه‌سی ایلری‌یه اوزانمش چاربق

دیشی آچیق قیصه باجاقلی برجنس کوپك.

بوم [ف] یر، زمین، طوپراق: بوم شوره = چوراق یر.

بوم، بومه [ع ف] بایقوش: بوم شوم

بومبارده [ایتالیانجه‌دن] ایکی دیرکلی برنوع سفینه.

بونو [ایتالیانجه‌دن] آچیق حواله، پولیچه.

بویا [ف] کوزل قوقوجی، کوزل قوقولو: «کابن باغ مصور کل بویا ویرمز — راغب»

بوبچه [ف] صارماشیق اوتی.

بویدان [ف] عطریات محفظه‌سی.

بهتان [ع] افترا: «بنی سومزدی دیمشسین بکابهتاندربو».

بیوت [ع] او، مسکن، اوبه، اوطه معناسنه اولان (بیت) ك جمعی. ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه‌اولان (بیت) ك جمعی اولمق اوزره قوللانیله‌ماز. (ابیات) ه‌ده باق.

بیوع [ع] (بیع) ك جمعی: کتاب البیوع.

پَ

پا-ی [ف] آیاق: «یوق اوپمکه پایکی مجالم — اوپسون قطرات اشك آلم» § دیب: پای درخت. پای خم. پابسته، پای بسته = آیاغی باغلی. پابرکاب، پادررکاب = آیاغی اوزنکیده، پای تخت = حکمدار مقری اولان شهر. (پایتخت) صورتنده یازلمالی. پای کوب = تپینه‌رك رقص ایدن: سرمستان پای کوب. پای کوبان = رقص ایده ایده: «باش راهبه کیتدی پای کوبان — لا» پای بند، پابند = آیاق باغی، کوستك، مانع، مانعه: پابند تعلق. فضولینك «پای بنداولدم سرزلف پریشانك کوروب» مصراعنده اولدیغی کبی (پابسته) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. پازده = آیاق آلتنده قالمش، چیکننمش.

پاپا [ایتالیانجه‌دن] قاتولیکلرك وکیل حضرت عیسی اولمق اوزره طانیدقلری رئیس روحانیلرینك عنوانی. ابن خلدونك بیانه کوره (ابوالآبا) دیمکدر.

پاپا، زیم پاپا [ایتالیانجه دن] = روما پاپاسی تعبیرندن غلطدر.

پاپاس [فرانسزجه‌دن محرف] آیاقلری سیلمك ایچون قپو اوكنه قونیلان توكلی حصیر.

پاپاغان [ایتالیانجه‌دن] طوطی قوشی، ببغاء.

پاپافینغو [ایتالیانجه‌دن] كمی دیركنك اوچنجی یلكنی.

پاپوش [ف] آیاق قابی، پابوج: «خلق جامعده ال اوزره كوتورر پاپوشن — نابی» «پاپوشی بیوك بوقی اوقوت كندیكی باری!» «پابوج كبی آچیلوب قالدی آغزی خفافك — ندیم».

پاپنت [فرانسزجه‌دن] و

پاتدنه [ایتالیانجه‌دن] اصناف تذكره‌سی.

پاجامه [ف] طون، شلوار، چاقشیر كبی آیاغه كیلان توب.

پاچه [ف] قویون، كچی، صغیر آیاغی § بونلردن پیشیریلان طعام § آیاغه كیلان توبك منتهای سفلیسی.

پاداش [ف] مكافات.

پادام [ف] آیاقدن طوتان طوزاق § خارجدن قوش جلبی ایچون طوزاق كنارینه بند ایدیلان قوش. قوشی قوش ایله آولارلر. اصل اوزره (پای دام) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

پادزهر [ف] پانزهر دینیلن تأثیر سمی دافع دارو. (پا) حافظ معناسنه كلدیكندن (حافظ السم) دیمك اولور. مخففاً (پازهر) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

پادشاه [ف] بیوك حكمدار. (پاد) حافظ، (شاه) ایسه اعظم معناسنه كلدیكندن (حافظ اعظم) دیمك اولور. پادشاهانه = پادشاهه یاقیشه‌جق صورتده، پادشاهه منسوب. پادشاهی = پادشاهلق، پادشاهه منسوب.

پادشه [ف] (پادشاه) مخففی. نظمده قوللانیلیر. فارسیده (پادشا) صورتنده دخی تخفیف اولنیورسه‌ده بونك استعمالی بزم سلیقه‌مزه موافق دوشمیور.

پاراتونر [فرانسزجه‌دن] ابنیه‌یی ییلدیرمدن محافظه ایچون یوكسك بر دیركك اوزرینه قونیلوب جذب ایتدیكی قوتی بر تل واسطه‌سیله یره ویرن آلت، سپر صاعقه، دافع الصاعقه.

پاراغراف [فرانسزجه‌دن] بر كتاب فصلنك سطر باشندن باشلار فقره‌لردن هر بری § تفریق فقراتده قوللانیلان § اشارتی.

پاراكت [ایتالیانجه‌دن] كمینك سرعت حركتی درجه‌سنی آكلامغه مخصوص ایپ مقاره‌سی.

پاراوان [فرانسزجه‌دن] قپونك خارجنه ویا داخلنه وضع اولنان قاتلانیر منقول تخته پرده كه رنكلی كاغد یاخود قماش قابل چرچیوه‌لردن مركبدر.

پارانتز [فرانسزجه‌دن] معترضه دینیلن () اشارتی.

پارتی [فرانسزجه‌دن] قسم، فرقه.

پاردسو [فرانسزجه‌دن] بتون البسه‌نك اوستنه كیلان لباس مخصوص.

پاردوم [ف] پالدم، قوسقون.

پاردون [فرانسزجه‌دن] عفو. اكثریا لطیفه یولنده (عفو ایدرسكز) مقامنده ایراد اولنور: «پاردون! آزقالدی بلااذن ایچه‌جكدم توتونی — وارسه رخصت ایچه‌یم بر سیغارت مادام موازل! — علی علوی»

«چكیلیری بو قباحت چاپی! پاردونله؟ — وله»

پارس [ف] فارس اقلیمی، ایران. پارسی = لسان فارسی § بو نام ایله معروف حیوان مفترس.

پارسا [ف] متقی، عفیف، صالح، صوفی. پارسایی = پارسالق.

پارسال [ف] كچن سنه، بیلدیر. فارسیده یالكز (پار) دخی بو معنایی افاده ایدرسه‌ده لسانمزده قوللانلماز.

پارسنگ [ف] ترازونك خفیف اولان كفه‌سنه تعدیل ایچون آصیلان شی. لسانمزده (پرسنك) صورتنده تخفیف اولنه‌رق (تتمهٔ كلام) مقامنده قوللانیلیر: «حدت ایتمه سودیكم هر سوزك پرسنكی وار — وصفی».

پارسه [ف] حقه‌باز مقوله‌سنك ارباب تماشادن طوپلادقلری آقچه.

پاركه [فرانسزجه‌دن] اوفاق ومختلف صورتله موضوع تخته پارچه‌لرندن مركب صنعتلی دوشمه.

پارلامنتو [ایتالیانجه‌دن] بعض حكومتلرده بولنان معروف مجلس.

پارنج [ف] آیاق تری، اجرت قدمیه.

پارولا [ایتالیانجه‌دن] برفرقه بیننده اشارت مخصوصه اولمق اوزره اتخاذ ایدیلن لفظ مخصوص.

پاره [ف] پارچه. پاره پاره = پارچه پارچه. دوپاره = ایكی پارچه. یكپاره = بر پارچه‌دن عبارت، بر قاچ پارچه‌دن مركب دكل: «اولمازمی كوروب كوكل صفایاب — یكپاره كوموشدن آسمانی؟ — مهتابه دائر» «سراپا، بوس بتون» مقامنده‌ده قوللانیلیر: «یكپاره نزاكت ولطافت — غالب» پاره دوز = یامایجی، اسكیجی. پاره دوزی = اسكیجیلك. «شمدی باقینك، طورسون اللهی سورسه‌ك هله بر پاره مدد!» مصراعنده اولدیغی كبی (بر پارچه) مقامنده (بر پاره) قوللانیلماز § آقچه، مسكوكات: «جیبمده پاره وار كوردرم البت التفات — هر التفات مبلغ مزبوره مستند — لوئید واپورلرندن برنده» § غروشك قرقده بر جزئی.

پارین، پارینه [ف] كچن سنه‌كی، بیلدیركی: ملاقات پارینه. «كل كوكس ویرشتای پركینه — بتش ای پوستین پارینه!»

پازاج [ف] ابه قادین § دایه، مرضعه.

پازر [ف] مائل انهدام اولان دیوار وبنایه طایاداقلری دیرك، دستك.

پاساپورت [فرانسزجه‌دن] مرور تذكره‌سی، یول تذكره‌سی.

پاسبار [ف] تپه، تكمه.

پاسبان [ف] كیجه بكجیسی، حارس اللیل. پاسبانی = پاسبانلق.

پاسته [ایتالیانجه‌دن] بر نوع شكرله.

پاسداز [ف] حفظ ایدیجی، كوزه‌دیجی.

پاسخ [ف] جواب.

پاسقالیا [رومجه‌دن] خرستیان بایرامی.

پاسوار [ف] یایا، پیاده: «پاسواران عودت ایتمش سیر كاغدخانه‌دن» (پای سوار) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

پاشنا [ف] آیاقده‌كی اوكچه. (پاشنه) دخی دینیلیر.

پاشنده [ف] صاچیجی.

پاشب [ف] نردبان.

پاشیده صاچلمش.

پاغوريه [روميجه‌دن] يڭچ انواعندن برجنس چفانوز.

پاك [ف] تميز، صاف، خالص، حيله‌سز: آبِ پاك. دلِ پاك. نظرِ پاك. «آفرين اى عشق كيم سيلدڭ كوكل آيينه‌سن ـ خاطرِ پاكمده دنيانڭ ملالى قالمدى ـ فضولى» پاكى = پاكلك: «اول حيا كلبركنڭ پاكئ دامانن كورنڭ ـ نائلئ قديم» آنراكه حساب پاكست ازمحاسبه‌چه باكست؟ ـ سعدى = حسابى پاك اولانڭ محاسبه‌دن نه پرواسى اولور؟

پاكار [ف] جانى. پاكارى=جانيلك.

پاكان [ف] (پاك)ڭ جمعى. اوليا، اصفيا، قلوب صافيه اصحابى. «كارپاكانرا قياس ازخود مكير ـ حضرت مولانا» = «كارپاكانى قياس ايلمه كندى ايشڭه».

پاكباز (ف) عاشق صادق، جال عاشق. پاكبازانه = پاكباز اولانه ياقيشه‌جق صورتده. پاكبازى = پاكبازلق.

پاكت [فرانسزجه‌دن] برلكده باغلانمش شيلر، دسته، دمت.

پاكدامن [ف] برئ الذمه، عفيف. (آلوده دمن)ڭ ضدى. پاكدامنى=پاكدامنلك. نظمده (پاكدامان، پاكدمانى) دخى قوللانيله‌بيلير.

پاكى [ف] اوستوره.

پاكيزه [ف]پاك، لطيف: «صفاكلدڭ جهانه‌اى مبارك طفل پاكيزه! ـ اكرم»

پالاسقه [مجارجه‌دن] فشنكلك.

پالاناز [ايتاليانجه‌دن] كيلرى قره‌يه باغلامقده و يا زنجير برينه لنكره ربط ايتمكده مستعمل قالين خلاط.

پالان [ف] آكره بدل يوك حيوانلرينه اوريلان معروف شى.

پالانقه [مجارجه‌دن] آغاج وطوپراقله ياپيلمش و خندق چويرلمش حصارجق. § بويله برحصار ايله محاط واروش.

پالاوان [ف] سوزكو، سوزكج.

پالاهنك [ف] ديزكين، ديزكينه مربوط كمند: «سبه انداز صف آراكه روادر اولسه ـ آفتاب اشهب چالاكنه زرپالاهنك ـ نفعى» «بلنه باغلادى عشقك فلكك پالاهنك ـ كاظم» (پالهنك) صورتنده مخففاً دخى قوللانيلير.

پالتو [فرانسزجه‌دن] معروف اوست لباسى.

پالنك [ف] چاريق، پوستال: پالنك فرسوده.

پالو [ف] سيكيلى دينيلن دانه‌كه بدن انساننده حادث اولور.

پالوده [ف] پالوده دينيلن طعام. «بخت چون بركردد ازپالوده دندان بشكند ـ لا» = طالع يوز چويرنجه پالوده‌دن ديش قيريلير.

پانتالون، پانتولون [فرانسزجه‌دن] معروف شلوار ـ تنك.

پانجور [فرانسزجه‌دن] طرز معروف اوزره ياپيلان پنجره قفسى.

پاندوميمه [يونانجه‌دن] لاقيرديسز ويالكز اشارتلرله اويناتيلان مضحكه.

پاياب [ف] صويك آياغه طوقنه‌جق ديبى، قعر قريب: نهر بى پاياب=كچيد ويرمز نهر. بحر بى پاياب= انكين دكيز.

پايان [ف] آخر، نهايت: «محنت هجرانڭ بيلمم نيچون پايانى يوق! ـ اكرم» بى پايان=نهايتسز.

پاى انداز [ف] حكمدارانڭ كچه‌جكلرى يول اوزرينه تعظيماً فرش اولنان چوقه وسائره: «طور پاى انداز ايدر نور كليم آشوبنى ـ اولسه اى جانان كذركه وادئ ايمن سكا»

پايدار [ف] دائم، برقرار: «اله آل بى قرار كوكلرى ـ كيمسه دنياده پايدار اولماز» پايدارى=پايدارلق: «الدن كان كرمله شاد ايتملى قلوبى ـ كيمدر ايدن جهانده اميد پايدارى؟» مخففاً (پادار) صورتنده قوللانلماز.

پايگاه، پايگه [ف] مرتبه، منزلت.

پايمال [ف] آياق آلتنده قالمش، چيكنلمش، محقر: «اى بى پرورده ايدن نونهال ـ سوكيلى غنچه‌ڭ اوليور پايمال» مخففاً (پامال) صورتنده‌ده قوللانيلير.

پاى مزد [ف] آياق ترى، اجرت قدميه.

پاينده [ف] دائم، باقى: «پاينده ميدر بهار هيهات!» پايندكى = پاينده‌لك.

پايوند [ف] پاى بند.

پايه [ف] قدر، منزلت، مرتبه، رتبه: «شاعره همت ايله اقبالى ـ ايلدى پايهٔ شعرى عالى ـ شيخ الاسلام يحيى وصفنده ـ نوعى زاده» پايه‌دار = پايه‌لى. پايه‌دارى= پايه‌دارلق § باصاماق، نردبان باصاماغى: «عرشى براقوب مثال سايه ـ ذوالعرش ديدى اوعرش پايه ـ نعت شريف ـ غالب».

پاييز [ف] فصل خريف، كوزموسمى. بهارِ پاييزى = كهنه بهار.

پشكير [ف] الك. (پرويزن) زياده قوللانيلير.

پچته [ايتاليانجه‌دن] درت كوشه‌لى كوچك پشكير.

پچل [ف] اوستى باشى ملوث مردار حريف.

پداوره [روميجه‌دن] كره‌ميدلرڭ آلتنه دوشونن وياكره‌ميد يرينه چاتى‌يى اورتن تخته، قوطيجيلرڭ قوللاندقلرى اينجه چام تخته‌سى.

پدر [ف] آتا، بابا: «افتادهٔ راه سربلندى ـ يعنى پدرم رشيد افندى ـ غالب» پدرانه = پدرجه‌سنه. پدرى = پدرلك، پدره منسوب.

پدرود [ف] وداع: «ايتمزميسين اى روان مسعود ـ محنتكدهٔ زمينه پدرود؟»

پدندر [ف] اوكى بابا، بابالق. (پدر اندر) مخففيدر.

پده [ف] قاواق آغاجى.

پذيرا [ف] قبول ايديجى: پذيراى ختام اولدى. (ختام‌پذير) دها زياده قوللانيلير. ناپذيرا = قبول ايتميجى.

پذيرش [ف]قبول ايدش: پذيرش دل.

پر [ف] قاناد يلكى، قانادڭ بيوك تويلرى: «ارباب نظر سووب اوپرلر ـ برلرده سورنسون اوپرلر ـ كبوتره خطاب» (بال) ايله برلكده ايراد ايديلنجه دخى بومعنى قصد اولنور. بو حالده بعضاً تشديد ايله قوللانيلير: «شوق اولميدر سبب بوحاله ـ توزلاندى يازيق اوپر وباله ـ كذا» يالكز اولديغى وقت مشدداً استعمالى نادردر. اكثريا على الاطلاق قاناد معناسنى مفيد اولور.

برکشا = قاناد آچیجی، اوچیجی: «برکشا اولدی درعدنه حسین معصوم - تاریخ - اشرف»

پَرَاگَنْدَه [ف] طاغینیق، متفرق: پراکنده اشیا. پراکنده اوله‌رق صاتیور. پراکنده کو = صاچمه صاپان سویلین.

پَرَامَه [رومجه‌دن] ایکی کورکلی یعنی برچفته‌لی آغیر قایق.

پَرّان [ف] اوچیجی: مرغ پران. فی‌الاصل مخفف ایسه‌ده تشدید ایله قوللانیلیر: «اشك باق اولدی پران ای کبوتر سن‌ده پران اول» - «مرغ پرنارسته چوق پران‌شود — لقمهٔ هر کربهٔ دران شود — حضرت مولانا» = قانادی هنوز اوچه‌جق درجه‌یه کلمه‌مش اولان قوشجغز اوچمغه قالقیشیرسه راست کلن ییرتیجی کدینك طعمهٔ دندانی اولور.

پَرْاَنْدَاخ [ف] سختیان.

پَرْآوَرْ [ف] سرعتله اوچان، سریع الطیران. شاهین پرآور.

پَرْتَابْ [ف] صیچرامه کندینی آتمه، آتلمه، پرتاو.

پَرْتَوْ [ف] ضیاء عکس ضیا: «خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین — باقی» «پرتو انوار خورشید حقیقتدر مجاز — فضولی» پرتو افشان، پرتو فشان، پرتو انداز، پرتو پاش = پرتو صاچیجی. پرتو افشانی، پرتو فشانی، پرتو اندازی، پرتو پاشی = پرتو صاچیجیلق. پرتو ریز = پرتو دوکیجی، یوقاریدن آشاغی‌یه پرتو ویریجی: فانوس پرتو ریز. پرتو ریزی = پرتو ریزلك § پارلاقلق، رونق. (پرتو آلمق) ماده‌سنده بو معناده اوله‌رق استعمال اولنور.

پَرْتَوسُوزْ [ف] کونشك شعاعلرینی بر نقطه‌یه جمع ایله اوراده بولنان موادی مشتعل ایدن بر نوع دائروی آیینه.

پَرْچَمْ [ف] کاکل: «سن دخی بر کردن بلوره‌می اولدك اسیر؟ — سویله ای پرچم نیچون حالك پریشاندر سنك — عونی» § تپه‌ده براقیلان صاچ دمتی § مزراق، بایراق کبی شیلرك تپه‌لرینه قونیلان زلفه.

پَرْچِینْ [ف] قاقیلان میخك اوته‌یاندن چیقان اوجنی قیویروب قاقمق صورتیله تقویه § مادهٔ تقویه. (پرچین ایتمك، پرچینله‌مك) صورتلرنده قوللانیلیر.

پَرْخَاشْ [ف] جنك: «جولان ایدر اول داهیة الحرب شرریاش — بریر طوتیشور اوروپاده آتش پرخاش — ناپولیون بوناپارت حقنده» منازعه معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. پرخاشجو — ی = پرخاش آرایجی، غوغاجی.

پَرْدَاخْتْ [ف] پارلاقلق، جلا.

پَرْدَاخْتَه [ف] ترتیب ایدلمش، نظامنه قونلمش § پارلادلمش، جلا ویرلمش.

پَرْدَازْ [ف] دوزلتمك، ترتیب، تنظیم ایتمك معناسنه اولان (پرداختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مصلحت پرداز = ایش کورن.

پَرْدَگِی [ف] مستوره قادین، مخدره § صاحب حیا، اهل حجاب.

پَرْدَه [ف] اورتو، آصلمش اورتو، آلت ستر. پرده‌دار = پرده‌جی، پرده آرقه‌سنده بکلین، پرده بردار = پرده آچیجی: «سوزمدر پرده برداررخ معنی دیسه‌م ناجی — سراسر همزبان نغمهٔ اقرار اولور عالم» پرده برانداز = پرده‌یی قالدیروب آتان. اکثریا مذموماتده قوللانیلیر: «اولمه صاقن پرده برانداز راز!» پرده‌در = پرده ییرتیجی، هتك ناموس ایدن. پرده‌کش = پرده چکیجی. پرده‌نشین = اهل عصمت، منزوی. پردهٔ نیلکون = آسمان. پرده شناس = خواننده، سازنده.

پَرَسْتَارْ [ف] خدمتکار، خدمتجی: «جم اندیشه‌مك خورشید بر جام زر اندودی — عروس طبعمك ناهید بر چنکی پرستاری — نفعی» پرستارانه = پرستارجه‌سنه. پرستاری = پرستارلق. پرستار خیال = شاعر. پرستاران خیال = شعرا.

پَرَسْتِشْ [ف] طاپینش § میل کلی، محبت شدیده. پرستشکار = پرستش ایدیجی: «پرستشکاریدر هپ دلده‌کی تمثال یکتانك — تماثیل سوی کیم قالدی قلب پاکدن بیرون» پرستشکارانه = پرستشکارجه‌سنه. پرستشکاری = پرستشکارلق.

پَرَسْتَنْدَه [ف] پرستشکار.

پَرَسْتِه [ف] معبود.

پَرْگَارْ، پَرْگَالْ [ف] پرکل دینیلن معروف آلت: «پرکار کبی طولاشمه‌بر دائره‌ده».

پَرْگَالَه [ف] پاره، پارچه: «کوزم کیم باغرمك قانن دوکر پرکاله پرکاله - دمادم آرزوی لعل جانان ایتدیکمدندر - فضولی».

پَرَنْ [ف] اولکر دینیلن طوپ کواکب. (پروین) زیاده قوللانیلیر.

پَرَنْدْ [ف] نقشسز، ساده قماش، اطلس.

پَرَنْدُوشْ [ف] اولکی کیجه، بارحهٔ اولی.

پَرَنْدَه [ف] اوچیجی. نظمده رانك تشدیدیله‌ده قوللانیلیر.

پَرْنِیَانْ [ف] نقشلی قماش، اطلس منقش. (پرند) مقابلی. پرنیان خو — ی = کوزل خویلو، ملایم مشرب. نازکمزاج.

پَرْوَا [ف] قورقو، احتراز، قید: (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز، (چکمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: «استقامت مسلکن طوت چکمه پروا کیمسه‌دن» بی‌پروا = پرواسز: «دوست بی‌پروا فلك بی‌رحم دوران بی‌سکون - فضولی» (پرواسز اوله‌رق) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «شعرا ایتمك ایچون استهزا - کیتدیلر خانه‌سنه بی‌پروا - برکیمیاجی حقنده - سنبلزاده»

پَرْوَارْ، [ف] یاخود **پَرْوَارَه**، [ف] یاخود

پَرْوَارِی [ف] بسلنمش، بسیلی حیوان: کاوپرواری.

پَرْوَازْ [ف] اوچمه: «بالالره طوغری ایتمه پرواز - تا اولیه‌سین دوچار شهباز» پروازگاه، پروارگه = اوچه‌جق یر، محل طیران § روبه‌وسائره کناری.

پَرْوَانَه [ف] شمع ایله اوغراشان معروف کوچك کلبك § رهبر، قاصد، مخبر § برات، خط جواز § چرخ.

پَرْوَرْ [ف] بسله‌مك معناسنه اولان (پروردن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: فقراپرور = فقرایی بسلین. معارف‌پرور =

محب معارف . مراحم‌پرور = مرحمتلی .

پَرْوَرْدگارْ [ف] مربی، رب، جناب حق.

پَرْوَرْدَه [ف] بسلنمش، بیودلمش، تربیه ایدلمش .

پَرْوَرِشْ [ف] تربیه . پرورشیاب = پرورش بولیجی: «پرورشیاب اولدیغیچون دودمان عشقده - آه (نابی) برده قالماز زینت افلاك اولور»

پَرْوَرَنْدَه [ف] بسلییجی ، بیودیجی ، تربیه ایدیجی .

پَرْوِیزَنْ [ف] (پتکیر) ، باق .

پَرْوِینْ [ف] (پرن) ، باق : عقد پروین . خوشهٔ پروین .

پَرَه [ف] کنار ، اوج . اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر : پرهٔ بینی = بورون اوجی .

پَرُوقَه [فرانسزجه‌دن] اکرتی صاچ.

پَرْوِنْ [ف] اولکر دینیلن یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا .

پَرْهِیزْ [ف] بعض مأکولات ومشروباتدن احتراز: «زاهدا سویله بو ترشی نه بو پرهیز نه‌در ؟ — فیضی » § احتراز ، اتقا . پرهیزکار = متقی، صوفی. پرهیزکارانه = پرهیزکارجه‌سنه . پرهیزکاری = پرهیزکارلق .

پَرِی [ف] جن طائفه‌سنك غایت کوزل عد اولنان صنف مخصوصی. اکثریا مجازاً انسان کوزللرینه اطلاق اولنور : « بر پری کوردم آلایده بنه کیتدی عقلم - اوکیدشدر که کیدر کلمدی حالا یرینه - عزت » پیکری پیکر، پری رخسار، پری روی = پری صورتلی ، پری یوزلو. پری‌وش = پری کبی کوزل. پری‌زاد = پری‌زاده ایمش کبی کوزل .

پَرِی‌اَفْسایْ [ف] افسونجی، جن دیریجی، خدام صاحبیم دیین شعبده‌کار . (پری‌خوان) ایله (پری سای) دخی بو معنایه کلیر .

پَرِی‌دارْ [ف] پریلی ، کندیسنی جن طوتمش اولان شخص ، دیوانه . (پری‌کرفته) دخی بو معنایه کلیر.

پَرِیشانْ [ف] طاغینیق ، قاریشیق : زلف پریشان . کیسوی پریشان . « عقل مانعدر صفای عشقه همت شوق اولوب - سن طاغتسه‌ك زلفی بن عقلی پریشان ایلسه‌م ! - روحی بغدادی» جمعیت خاطری قور افکار پریشان ؟ - نیلی» خواب پریشان = قاریشیق رؤیا: «رشك چین اولمقده فکرم کلمدی تعبیره لیك — وصفی اول کیسولرك خواب پریشانم کبی ندیم » § بوزوق، انتظامسز، مکدر: حال پریشان. « حالنی بیلمز پریشانك پریشان اولمیان = ولی الدین اوغلی» پریشانحال = حالی پریشان : «سیر ایدن حال پریشانم پریشانحال اولور » بومقامده (پریشان‌روزکار) ده قوللانیلیر «سیه‌بختم پریشان‌روزکارم خانه‌بردوشم - لا» پریشانی = پریشانلق .

پَژْمُرْدَه [ف] صولمش ، صولوق : غنچهٔ پژمرده § رونقسز پریشان ، محقر: «اول عاشق پژمرده قیافت بودر ایشته ! »

پَسْ [ف] آرد : پس و پیش. پیش وپس. پس‌دیوار. پس پرده. فارسیده اولدیغی کبی وقتیله بزده‌ده (ایمدی، اویله ایسه) مقامنده قوللانیلان (پس) لسانمزدن طرد ایدلمشدر.

پَسادَسْتْ [ف] ویره‌سی‌یه آلش‌ویرش.

پَساوَنْدْ [ف] قافیهٔ نظم .

پَسْتْ [ف] آلچاق، (بلند)ك ضدی . پستی = آلچقلق : «فکر پستی خاطرمدن کچمسون سوزان اولور - همت آتش سینهٔ همت پناهم آتشین» «یکدیکرك افتاده سیدر پستی ومستی» . پست‌فطرت = یارادیلیشی آلچاق: «پست فطرتلره زینت ایله رفعت کلمز — راغب »

پَسْمانْدَه [ف] کری قالان ، کری قالمش . (قالمق) ماده‌سیله دکل، (اولمق) ماده‌سیله قوللانلملی. پسمانده خور — آرتیق ییجی : « شاعر دیمك اهل دل دیمکدر - خوش مشرب ومعتدل دیمکدر - یوقسه برآلای اراذل ناس - پسمانده‌خور نوال وسواس - پیمانه‌کش ادا اولورمی ؟ - وحی دله آشنا اولورمی ؟ - غالب »

پَسَنْدْ [ف] بکنمه ، سچمه . § بکنیجی ، سچیجی . بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: « صد آفرین طبیعت دلبرپسندمه!- شیخ‌الاسلام شریف » « کل اوقدر اولمه تغافل‌پسند - صورمه‌که دائم نیچون آه ایلرم » دلپسند = طبعه ، آرزوی قلبه موافق : « دون سایه صالدی باشمه بر سروسربلند - کیم قدی دلربا ایدی رفتاری دلپسند - فضولی »

پَسَنْدِیدَه [ف] بکنلمش ، منتخب ، مرغوب، مقبول. ناپسندیده = پسندیده دکل

پَشْمْ [ف] یوك، یاپاغی : «بونجه دم پوشیده اولدك بن کبی بر آتشه — ای عبا پشم سمندرسین که سوزان اولمدك» پشم دوات = لیقه. پشمین، پشمینه = یوکدن، یاپاغیدن معمول: کلاه پشمین. خرقهٔ پشمینه .

پَشَه [ف] سیوری سینك . اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر . پشه‌کیر = سینك آولایان، ایشسز آدم .

پَشِیزْ ، پَشِیزَه [ف] پول منقر .

پَشِیمانْ [ف] یاپدیغی ایشدن ندامت حس ایدن. پشیمانی = پشیمانلق. «عاقلا مکن کاری کاورد پشیمانی — حافظ » = عاقل ! پشیمانلق کتیره‌جك هیچ بر ایشده بولنمه .

پَلاسْ [ف] عبا، چول مقوله‌سی شیلر. خصوصیله بونلرك اسکیسی . پلاسپوش = پلاس کیین، پلاسه بورینن .

پَلَنْكْ [ف] قاپلان : «ایلدی زخم خدنکك بنی همرنك پلنك — کاظم » پلنگانه = پلنکجه‌سنه: هجوم پلنکانه .

پَلَّه [ف] ترازو کفه‌سی. اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر.

پَلِیتَه [ف] یاقه‌جق فتیل .

پَلِیدْ [ف] مردار: یزید پلید .

پَناگاهْ ، پَناگَه [ف] صیغنه‌جق یر . (پناهگاه) دن مخففدر.

پَناهْ [ف] حفظ و حمایه : جمله‌مز حضرت رسول‌اللهك پناهنده‌یز . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . «ولی نعمتسین کهف احسانك پناهمدر » مصراعنده اولدیغی کبی (پناه‌کاه) مقامنده استعمالی مقبول دکلدر ، پناه آورده، پناه برده، پناهیده = صیغنمش، التجا ایتمش . پناهنده = صیغنیجی ، ملتجی § حافظ وحامی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: رسالتپناه = حافظ وحامیٔ رسالت. عالمپناه = حافظ وحامیٔ عالم .

پنبه [ف] پاموق: آتش وپنبه. پنبه درگوش = غافل، جاهل، طوغری سوزی دیکله‌مز، آکلاماز آدم.

پنتافیل [رومجه‌دن] بش یاپراقلی بر جنس چیچك، بش پارمق،

پنج [ف] بش. پنج روزه = بش کونلك، قلیل الدوام، پك آز:

پنجاه [ف] اللی. پنجاه ساله = اللی یاشنده: عاشق پنجاه ساله.

پنج پای [ف] یکنج.

پنجره [ف] معروف مدخل ضیا وهوا. فارسی جیم ایله غلطدر.

پنجشنبه [ف] یوم الخمیس.

پنجگانه [ف] بشدن عبارت : نماز پنجگانه = بش وقت نماز.

پنجم [ف] بشنجی.

پنجه [ف] انسانده الك، حیوانده بش پارماقلی اوك آیاغك هیئت مجموعه‌سی. الده پارماق بش اولدیغی کبی آل عبا حضراتی ده بش اولدیغندن (پنجهٔ آل عبا) تعبیر تشبیهیسی قوللانلمشدر. پنجه‌زن = پنجه اوریجی، مخاصم. فارسی جیم ایله غلطدر.

پند [ف] نصحت: پند پدر.

پنیر [ف] پینیر: نان وپنیر.

په په [ف] اداث استحسان. اکثریا مستهزیانه بر صورتده ایراد اولنور: «کزیوردك اشبه — دیدی کیم که کوردی په‌په — واصف»

پهلو [ف] بدنك ایکی یانندن هربری، یان.

پهلوان [ف] ایری، قوی البنیه، شجیع آدم § کولشجی، مصارع. پهلوانی = پهلوانلق.

پهن [ف] اکلی، یاصسی.

پهنا [ف] و

پهناور [ف] ککیش، وسعتلی: عرصهٔ پهنا. پهنایی، پهناوری = ککیشلك، واسعلك.

پی [ف] ایز، آرد، عقب.

پیاپی، پی درپی [ف] بربری آردنجه، بربرینك آردی صیره، متوالیاً. نظمده بونلره بدل (پی اندرپی) قوللانیله‌بیلیر.

پیام [ف] خبر. پیام آور = خبر کتیریجی، مخبر. پیامبر، پیمبر = پیغمبر. نظمده قوللانیلیر.

پیدا [ف] آشکار: «نورحق خورشید رخسارکده پیدادر سنك — فضولی» § وار، موجود: خیلی بضاعه پیدا ایتمش. بو کلمه‌ده معنای مصدری اولمدیغندن مثلا (برخیلی بضاعه پیدا اسندن صکره کتاب یازمغه باشلادی) دینیله‌مز. (پیدا ایتدکدن صکره) دینلملی.

پیرو [ف] برینك آردی صیره کیدن، مقتفی. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فضولی‌یه پیرو اوله‌بیلیرمی‌یم؟ خسرو خمسه‌نویسلکده نظامی‌یه پیرو اولمشدر. «بن اولمدم اول کروهه پیرو — غالب» پیروی = پیرولك.

پی سپر [ف] آیاق آلتنده قالمش، چیکننمش: «تشخیص ره‌خیر وشر اولسونمی اودلده — کیم لشکرغم بربرینی پی‌سپر ایلر؟ — نفعی»

پیغام [ف] خبر.

پیغمبر [ف] کتاب مخصوصی اولسون اولمسون جناب حقك اوامر ونواهیسنی قوللرینه تبلیغ مأموریت معنویه‌سیله طرف الٰهیدن کوندریلن ذات شریف. پیغمبری = پیغمبرلك، پیغمبره منسوب. بز (پیغمبر) ویا (حضرت پیغمبر) تعبیریله کمال نبوتنه مبنی کندی پیغمبرمزی اراده ایدرز. بوکلمه‌نك (پیغامبر) صورتنده دخی استعماله قاعدةً برمانع یوق ایسه‌ده ذوقه کیتمز.

پیغوله [ف] کوشه، بوجاق: پیغوله نشین = پیغوله‌ده اوطوران. پیغوله نشینی = پیغوله نشینلك.

پیك [ف] خبر کوتوروب کتیرن § سیاره اطرافنده طولاشان جرم: قمر کرهٔ ارضك پیکیدر.

پیکار [ف] جنك.

پیکان [ف] اوق تمرنی.

پیکر [ف] صورت، چهره: «برنکه ایتسه‌ك کورینور حال دل — کوکلمك آینه‌سیدر پیکرم» زن پیکر = قادین چهره‌لی.

پیمان [ف] عهد، معاهده. پیمان شکن = عهدینی بوزان، عهدنده طورمیان. پیمان شکنی = پیمان شکنلك.

پیمانه [ف] قدح. پیمانه پیما = شراب ایچن. پیمانه شکن = قدح قیران.

پیموده [ف] اولچلمش: بادهٔ پیموده. مسافهٔ پیموده.

پیوست [ف] اتصال.

پیوسته [ف] متصل § دائما: «ای کمان ابروسنه پیوسته قربان اولدیغم — زلف شوریده‌ك غمندن دربریشان اولدیغم — ولی الدین اوغلی» (متصل) دخی بومعناده قوللانیلیر.

پیوند [ف] اتصال، تعلق، ارتباط، رابطه، باغ.

پ

پرانقه [ایتالیانجه‌دن] وقتیله زندانلرده مجرمك آیاغنه اوریلان کوتوك نومروق.

پرستو [ف] قیرلانغیج قوشی: «بویله چابك کلدك ای خط سیه رخسارینه — وار ایسه پروازه مشق ایتدك پرستولرله سن — ندیم» «کیفنجه اوچارسین ای پرستو — هر یرده نه بختیارلق بو !»

پرنس [فرانسزجه‌دن] بر خاندان حکمداری‌یه منسوب آدم. عنوان دخی اولور.

پرنسس [فرانسزجه‌دن] برحکمدار ویاحکمدارزاده‌نك زوجه ویا کریمه‌سی. عنوان دخی اولور.

پروتستان [فرانسزجه‌دن] پاپانك ریاست روحانیه‌سنی طانیمیان برخرستیان مذهبنه منسوب آدم.

پروتستو [ایتالیانجه‌دن] بر حکم ویا حرکتی قبول ایتمینك ایلریده آنی طانیمامق حقنی قازانمق ایچون تحریراً ویا شفاهاً ایتدیکی اعتراض.

پروتوقول [فرانسزجه‌دن] دول مختلفه مرخصلرندن مرکب مجلس مختلطك مذاکراتی ضبطنامه‌سی.

پروژه [فرانسزجه‌دن] بر شیئك یاپیله‌جنی شکلی مصوررسم § بعده تعدیل واکمال اولنمق اوزره ایلك دوشونیلن ترتیب، لایحه.

پروغرام [فرانسزجه‌دن] بر هیئتك اتخاذ ایده‌جکی مسلك وخط حرکتی مبین بیاننامه، ورقه.

١٢

پریمادونا [ایتالیانجه‌دن] اوپراده برنجی آقتریس .

پستان [ف] ممه : پستان مادر . «یتیمیورمیدی شکل پستانك؟ - كل‌ده آچمش چیچكای فستانك » « زا - نولرین ایلمش‌نهاده - تسهیل رضاع ایچون زمینه - پستانده‌کی شیر شکرینه - فطرت آنی ایلمش فتاده - قوزی وصفنده »

پسته [ف] فستق . فضولینك «برپسته کوردم آنده‌دو کرریزه ویزه قند » مصراعی کبی آثارده کورلدیکی اوزره اولاری دهن دلبران پسته‌یه تشبیه ایدیلیرمش . زمانمزده بوتشبیه دخی سائر بعض تشبیهات عجمانه کبی بکنلمزاولمشدر.

پسقوپوس [رومجه‌دن] بر ایالت اهالیٔ عیسویه‌سنك امور مذهبیه‌سنه ریاست ایدن باش پاپاس .

پلاقه [ایتالیانجه‌دن] معدن صفحه‌سی، معدنی لوحه .

پلانچته [فرانسزجه‌دن] مساحه تخته‌سی .

پندار [ف] عجب، غرور، زعم .

پنگان [ف] بر نوع طاس . بعض بلدانده آی طوتیلنجه طاس چالمغه باشلامق عادتی بولندیغنی حضرت مولانا « مه‌کرفت وخلق پنکان‌می زنند » مصراعیله بیان بیورمشدر .

پنهان [ف] کیزلی . ضم ایله مشهور ایسه‌ده طوغری دکلدر .

پیاده [ف]یایا، آیاغیله یوریه‌رك کیدن § اقتداری پك آز، اقتدارسز: فلان سیاحت خصوصنده پیاده‌در. بو مقامده (راجل) دها زیاده قوللانیلیر § معروف خفیف قایق : « ایکیمز بینوب آچیله‌ق نه اولور شو خوش هواده— یانمزده ایشته حاضر ایکی چفته بر پیاده» § شطرنجده طرفیندن اوك صیره‌یه دیزیلن طاشلردن هربری. شطرنج اصولنجه بر پیاده برخانه‌دن زیاده کیده‌من .

پیاز [ف] صوغان، طوغرانمش صوغان§ تلطیف عامیانه: «باقوب ده کریه‌سنه ویرمیك رقیبه پیاز »

پیاته [ایتالیانجه‌دن] طبق .

پیاسه [ایتالیانجه‌دن] عمومك کزنمسنه مخصوص محل، میدان§ کزنمه§ معاملات صرافیه وتجاریه محلی§ نیٔ جاری.

پیاله [ف] قدح: « آل دسته اکر لاله بولنمازسه پیاله — ندیم » پیاله‌کش ، پیاله نوش = شراب ایچن . پیاله‌کشی = پیاله کشلك . پیاله‌نوشی = پیاله نوشلق.

پیانقو [ایتالیانجه‌دن] برشیئك نامنه متعدد کیسه‌لردن آقچه آلوب نومرولرله قرعه چکه‌رك اوشیئی بونلردن بر ویا برقاچنه حصر واعطا معامله‌سی.

پیانو [ایتالیانجه‌دن] معروف چالغی.

پیچ [ف] بوکلم، قیوریم، طولاشیق. پیچاپیچ = بربرینه طولاشمش، قارمه قاریشیق، اکری بوکری: «درونی بوقلادم کوردم اونا هموار پیچاپیچ — سنبلزاده »

پیچان [ف] بوکیلیجی، قیوریلیجی، قیوریم اولیجی : مارپیچان . ثعبان پیچان .

پیچ پا [ف] ینکیج .

پیچ وتاب [ف] اضطراب ، تلاش، اندیشه : «قانم سوزه شاعرانه اوهام — بوقدر او جهتجه پیچ وتابم »

پیچیده [ف] بوکلمش ، طولانمش ، صارلمش، طولاشمش .

پیر [ف] یاشلی، اختیار: «هپ بومعنابی بیلیر پیر وجوان— یاصسی یاغرینلی ایدی فخر جهان— خاقانی» §طریق علیه‌دن هربرینك پیشوای اکبری : « مثنوبده نه‌بیورمش باقکز حضرت پیر!» § برصنعت اربابنك رئیس اکبری : «حق معجزبیاندر پیرمز استادمز— اسماعیل پاشازاده حقی بك حقنده — عونی» پیرانه = اختیاره یاقیشه‌جق صورتده : اطوار پیرانه. پیرانه سر = اختیارلق حالنده، وقت شیخوختده: پیرانه سر طالب تحصیل هنر اولدی. پیری = اختیارلق: ضعف پیری .

پیرزن، پیره‌زن [ف] قوجه قاری: « واعظ ! سنك فضیلتکی پیره‌زن بیلیر— لا »

پیرا [ف] تزیین اتمك معناسنه اولان (پیراستن) مصدرندن مشتقدر: دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: نظر پیرا = کوزه زینت‌ویرن بلاغت‌پیرا.

پیراستگی [ف] پیراسته‌لك .

پیراسته [ف] ترتیب، تنظیم ایدلمش : مجلس پیراسته .

پیرامن [ف] چوره، اطراف: پیرامن گرداب. آتشین برقلعه‌تشکیل ایلیور پیرامنم» پیرامن گرد = چوره‌سنده، اطرافنده طولاشان: پیرامن کرد خاطر اولدی. پروانه پیرامن کرد شمع اولور .

پیرامون [ف] نظمده (پیرامن)ه بدل قوللانیله بیلیر : «بهار آباد پیرامون خیمه — درونندن کوزل بیرون خیمه »

پیراهن [ف] کوملك: «آتشین‌پیراهن اولدی کرمیٔ خجلت بکا — سامی » «ظن ایدرلر پردهٔ مهتابه کیرمش آفتاب— یوسفك‌نور رخندن‌اولسه‌پیراهن سکا »

پیرایش [ف] ترتیب، تنظیم. پیرایشده =پیرایش ویریجی، ترتیب وتنظیم ایدیجی .

پیراینده [ف] ترتیب و تنظیم ایدیجی .

پیرایه [ف] زینت، رونق: « قامتك ای بوستان لامکان پیرایه‌سی — نوردن بر سرودر دوشمز زمینه سایه‌سی — نعت شریف — ذاتی » پیرایه بخش = زینت ویریجی.

پیرهن [ف](پیراهن)مخففی: «کلکون اوقدرکه فرق اولنماز — برك کل نرمی پیرهنمی »

پیس [فرانسزجه‌دن] تیاترو کتابی، تیاترواویونی. (پیه‌س)صورتنده یازلمسی اولادر .

پیش [ف] اوك، اوك طرف، حضور: پیش نظر . پیش خیمه . پیش استاد .

پیشادست [ف]پشین نقدایله آلش‌ویرش

پیشانی [ف] آلین. فرسوده‌پیشانی= آلنی آشنمش : « جهانبان معلا پایه‌کیم کردون کردنکش — زمین بوس جنابندن اولور فرسوده پیشانی نفعی » کشاده پیشانی = آلنی آچیق . پیشانی دار = یوزسزلکله ایش بجرن .

پیش آهنك [ف] اوکه دوشن، اوکده کیدن، مقدمه: «کریه‌نك آه دل پر سوز پیش آهنکیدر »

پیشگاه [ف] حضور .

پیشگش [ف] پشکش .

پیشگه [ف] (پیشگاه) مخففی. نظمده قوللانیلیر: « آغوش نگاه. همده کورنمك هوسیله ـ ابکار نکت جلوه ایدر پیشگهمده »

پیشگیر [ف] پشکیر.

پیش مزد [ف] اجرتدن مقدم ویریلن بر مقدار آقچه.

پیشوا [ف] بر طائفه‌نك اولوسی، مقتدی به.

پیشه [ف] صنعت، حرفت § عادت، معتاد: کرم پیشه = معتادی کرم اولان.

پیشه‌گاه، پیشه‌گه [ف] دارالصناعه، فابریقه.

پیشه‌ور [ف] اهل صنعت، صنعتکار. پیشه‌وری = صنعتکارلق.

پیشین [ف] اوّل، اولکی: زمان پیشین، روزکار پیشین § پیشین

پیشینه [ف] نظمده (پیشین) ه بدل قوللانیله بیلیر.

پیشینیان [ف] اول زمان آدملری، متقدمین،

پیل [ف] فیل. پیل تن = فیل وجود، جسیم وقوی: پهلوان پیل تن.

پیلبان [ف] فیلجی.

پیله [ف] ایپك قوزه‌سی. کرم پیله = ایپك بوجکی.

پیله‌ور [ف] ایکنه، بونجق کبی اوفاق تفك شیلر صاتان، چرچی. پیله‌وری = چرچیلك.

پینه [ف] یامه. پینه دوز = یامه‌جی، اسکیجی. پینه دوزی = اسکیجیلك.

پیه [ف] ایچ یاغی.

پ

پختگان [ف] (پخته) نك جمعی: پیشکین، صاحب تجربه آدملر: پختگان طریقت. نا پختگان = تجربه‌سز، خام آدملر.

پختگی [ف] پخته‌لك. نا پختگی = چیکلك، خاملق.

پخته [ف] پیشمش، پیشکین: نان پخته. ناپخته = پیشمه‌مش، پیشکین دکل، چیك: رغیف ناپخته § پیشکین، صاحب تجربه آدم. ناپخته = پیشکین دکل، خام، تجربه‌سز: صوفیٔ ناپخته.

پر [ف] طولو: « جهان حکمتله پردر ساده امعان نظر لازم » «چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت ــ بر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی ــ نفی » معنویاته عائد اولان (پرشتاب) کبی ترکیبلرده (چوق، زیاده) معناسنی مفید اولور: پرحدت، پر غضب = حدتی، غضبی زیاده: «پرغضب یوق جواب موسادہ ــ الی تیغ حیات فرساده» بویولده‌کی ترکیبلرك مادیاته عائد اولانلرنده اکثریا (طولو) معناسنی افاده ایدر: پرآب = صو ایله طولو.

پرپایه [ف] حشراتدن قرق آیاق.

پردل [ف] یورکلی، جسور: «براویله زمانده مرد پردل ــ ظن ایتمه اولورفتوره مائل» پردلی = یورکلیلك، جسورلق.

پرسان [ف] سؤال ایدیجی: «دوركل كلدیمی آیا دیه پرسان اوله‌رق ــ بلبل کوبعده کوردم که کلستانه کلیر ــ ندیم»

پرسش [ف] صورش، سؤال: پرسش خاطر. «پرسش احواله خیلك کلیر. ــ خسته‌کی یوقسه کیم آرار کیم صورار»

پسر [ف] اوغل، ارکك چوجق،

پشت [ف] آرقه. پشت بردیوار ــ متحیر، حیرتده (پشت بردیوار حیرت) تعبیری امثالی کبی تکرار معنوی‌یی مشتملدر.

پشتواره [ف] بر آرقه‌لق یوك

پشته [ف] ییغین، تپه.

پشتیبان، پشتیوان [ف] طایاق، دستك § معین، ظهیر.

پفکرده [ف] سوندیرلمش: شمع پفکرده.

پل [ف] کوپری.

پوپه [ایتالیانجه‌دن] کمینك آرقه‌سی، قیچی § کمی‌یه آرقه‌دن کلن روزکار.

پوته [ف] ایچنده معدنیات اریتمکه مخصوص آلت. عربی با ایله ده‌لغتدر.

پوچ [ف] بوش شی، هیچدن عبارت: وعدهٔ پوچ. «پیغام پوچ وصل ایله دلشاد اولورمی‌یز؟ ــ کوه غمز نسیم ایله برباد اولورمی‌یز؟ ــ راغب»

پود [ف] منسوجاتده عرض جهتنه آتیلان تل، آرغاج. بالعکس طول جهتنه آتیلان تل یعنی آرش دیمك اولان (تار) ایله برلکده استعمال اولنور.

پور [ف] اوغل. پور آزر = حضرت ابراهیم، خلیل الله. پور مریم = حضرت عیسی. پور اعرابی = حضرت شیخ اکبر.

پورسلن (فرانسزجه‌دن) چینی، فغفوری تلغراف دیرکلرینك اوجنده‌کی فنجان شکلنده چینی.

پوزش [ف] معذرت، اعتذار، عذر دیله‌یش. پوزش‌پذیر = معذرت قبول ایدیجی: «کریم خطابخش پوزش‌پذیر ــ سعدی»

پوزنه [ف] مایمون. عربی با ایله ده‌لغتدر.

پوژنه [ف] قنطار.

پوست [ف] دری § قویون وسائره‌نك یوزیلوب چیقارلمش تویلو دریسی. پوست نشین = پوستده اوطوران. مشایخ حقنده قوللانیلیر: اوزبکیلر درکاه شریفی پوست نشینی. پوست پیرا = دبّاغ.

پوسته [ایتالیانجه‌دن] طرق ووسائط مختلفه ایله صورت مقننه‌ده کوندریلن اوراق و مکاتیب § مخابره، مورارده، مناسبت: پوسته‌یی کسمك.

پوستین [ف] کورك. پوستین پوش = کورك کیین: «آن اویمك دیلردم پورشیخ پوستین پوشك ــ فقط اولمشدی پنهان آستین پوستیننده» پوستین بازگونه، باز گونه پوستین = ترس کورك، عیب فاحش، آچیق مناسبتسزلك.

پوسیده [ف] چوریمش، چوروك: میوهٔ پوسیده = چوروك میوه. استخوان پوسیده = چوریمش کمیك.

پوشش [ف] اورتو، اورتنه‌جك شی: «فراشم سنك خارا پوششم شوك قتاد اولسون! ــ نائلیٔ قدیم»

پوشنده [ف] اورتیجی.

پوشیده [ف] اورتلمش، مستور: اوومه‌لر قارایله پوشیده ایدی. راز پوشیده = سرّ مکتوم، پوشیده راز =

سری مکتوم اولان§ اورتو: پوشیدۀ کعبۀ معظمه. پوشیدۀ حضرت مولانا.

پول [ف] آقچه.

پولاد [ف] معروف برنوع سرد لشدش. براش دمیر. قوی، قاتی شیلر ایچون مشبه به اولور: پولادکبی. پولارك = قوی، طایانیقلی آت. پولاد سنج = استعمال اسلحه‌ده ماهر دلاور.

پولتیقه [یونانجه‌دن] امور ومناسبات سیاسیه§ یوزه کوله، تحمیق: پولتیقه‌جی بر آدم.

پولچه [ایتالیانجه‌دن] بر برده بر طرفه ویاتاجره ویریلن آقچه نك اونك اورتاغی ویا مخابری طرفندن تأدیه‌سی ضمننده ویریلن سند.

پوماطه [فرانسزجه‌دن] یاره‌لره وصاچه سوریلن یاغلی مرهم ومعجون.

پونج [انکلیزجه‌دن] روم ویاقونیاق ایله لیمون و صیجاق صودن مرکب مشروب.

پونطو [ایتالیانجه‌دن] طباعت حروفنك حجمنی اولچمكه مخصوص مقیاس، نقطه.

پویا [ف] سکیردیجی. اکثریا آت حقنده قوللانیلیرکه یوکروك دیمك اولور: سمند پویا.

پویان [ف] سکیردیجی. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر.

پویه [ف] سکیرتمه. پویه‌گر = سکیردیجی.

تَ

تَ [ع] ادات قسم. تالله.

تا [ع] ادات انتها. دك، قدر، دکین: تابسحر = سحروقتنه‌قدر. تا بکردن = بوغازه قدر. بوبولده‌کی تعبیرلردن بعضاً (ب) طی اولنور. مثلا (تاابد) مقامنده (تابد) دینلیر. (سرتاپا) دیمك اولان (سرتاپا) دخی بوقبیلدندر. بوادات بعضاً معنای انتهایی (دك، قدر، دکین) ایله تعبیر اولنه‌میه‌جق بر صورتده افاده ایدر: «صهبای خروشان کبی مینای فلکدن — تاخارج خمخانۀ امکانه دوکلسه‌ك! -- عونی» بعضاً دخی تأکید ایچون کتیریلیر: جاده‌نك تا اوبر اوجنه قدر§ ادات تعلیل: «مهتابه اولوردی سایه‌کستر — تا اولیه نوری بار دلبر — غالب» بو معناده بعضاً (که) ایله برلکده ایراد اولنور. بو تا بعض کره دخی (که) یرینی طوتار: «بر آه بیله چکمدیلر مونی ایچون آه — تا تسلیتیچون اوله اول روح ایله همراه» § ادات توقیت: «منصور ایده هربرده خدا رایت بختن — تاخسرو و سیاره فلکده سفر ایلر — نفی» نظمه مخصوص اولان بو صورتده دخی بعضاً (که) ایله برابر کلیر. اوچنجی معنی برنجی‌یه ارجاع ایده‌بیلیر.

تا [ف] قات، بوکلم: دوتا — ایکی قات، ایکی بوکلم. قدّ دوتا. یالکز قوللانلماز.

تاء [ع] (ت) حرفنك اسمی: تاء خطاب. مصدر تائی. قصیدۀ تائیه. فتح تا ایله.

تائب [ع] توبه ایدیجی، توبه‌کار: تائب ومستغفر اولدم.

تاب [ف] طاقت: تاب آور = طاقت کتیریجی. تاب آور مقاومت = مقاومته مقتدر، بی تاب = طاقتسز: دل بی‌تاب. بی‌تابانه = بی تابجه‌سنه: رفتار بی تابانه. بی‌تابی = بی‌تابلق: فرط بی تابی § حرارت، ضیا: تاب‌می. تاب خورشید § بوکلم، قیوریم: تاب زلف§ حرارت‌وضیا ویریجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خورشید جهانتاب.

تابان [ف] ضیالی، پارلاق: ماه تابان. وجه تابان.

تابدار [ف] ضیالی، پارلاق: رخسار تابدار § بوکللو، قیوریلی: کیسوی تابدار، تابداری = تابدارلق.

تابستان [ف] یاز: موسم تابستان.

تابش [ف] پارلایش، ضیا پاش‌اولش: «تابش مهر جمالکله جهان غرقۀ نور».

تابع [ع] برینك تحت اطاعتنده ویا مسلکنده بولنیجی، اویجی، آردی صیره کیدیجی: بوبابده سزه‌تابعز. «معرفت التفاته تابعدر -- مشتریسز متاع ضایعدر»

تابعیت [ع] تابعلك§ بردولتك تبعه‌سندن اولمق حالی: تابعیت نظامنامه‌سی.

تابعین [ع] (تابع)ك جمعی. اصحاب کرام زماننه یتیشوب مجالسلرینه داخل وآنلرك اقوال شریفه‌سنی ناقل اولان ذوات محترمه: اویس القرنی کبار تابعیندن اولوب (صفین) جنکنده طرف مرتضویده بولندیغی حالده احراز رتبۀ شهادت ایتمشدر.

تابناك، تابنده [ف] ضیالی، پارلاق: «ظلمته اصحاب عمی بنده‌در -- نورایسه بینالره تابنده‌در»

تابوت [ع] میت نقلنه مخصوص آلت معروفه.

تابه [ف] تاوه دینیلن مطبخ آلتی § اوزرنده یوفقه قیزاردیلان ساج.

تاج [ع] اسکی حکمدارلرك کیدکاری باش کسوۀ مخصوصه‌سی§. شاهدن اولان ذواتك کیدکاری باش کسوۀ مخصوصه‌سی.

تاجدار [ف] حکمدار، تاجدارانه = تاجدار اولانه یاقیشه‌جق صورتده. تاجداری = تاجدارلق، تاجداره منسوب.

تاجر [ع] تجارتله مشغول آدم.

تار [ف] قاراکلق: شب تار§ تل: تار زلف. تارتار = تل تل§ ارش، آرغاج مقابلی: تاروپود.

تاراج [ف] یغما، یغما ایتمه. تاراجکر = یغمالایجی، یغماجی.

تارك [ف] تپه، باش تپه‌سی.

تارك [ع] ترك ایدیجی، براقیجی: تارك صلات. «تارك این و آن دهر اولدم»

تارمار [ف] طاغینیق، پریشان. مادیاتده قوللانیلیر: زلف تارمار. مثلا (حال پریشان) دینلدیکی کبی (حال تارمار) دینلمز. (مار) اتباع قبیلندندر.

تاره [ع] کرّه، دفعه.

تاریخ [ع] برشیئك زمان وقوعی § مکتوبلره و سائر اوراقه قونیلان زمان معین اشارتی § دور، زمان§ دنیا و انسانك احوال سابقه‌سندن بحث ایدن فن: «تاریخ تماشاکه ارباب نظردر — هر صفحه‌سی آینۀ اطوار بشردر» § ابجد حسابنجه برزمان معینی کوسترن منظوم

ويا منثور عبارە، اويولدە سويلنامش بر مصراع ويا بيتى حاوى منظومە.

تاريك [ف] قاراكلق : شب تاريك . تاريك بخت = قارە بختلى. تاريكى = ظلمت.

تاز [ف] قوشمە، قوشش. (تك) ايلە برلكدە اولەرق قوللانيلير. (تك) ە دە باق.

تازگى [ف] تازەلك.

تازندە [ف] قوشيجى : اسب تازندە.

تازە [ف] يكى، نوظهور : اداى تازە. اسلوب تازە § كنج، كوربە § بايات اوليان.

تازى [ف] عربى : لغت تازى. زبان تازى . اسب تازى § معروف اينجە ياپيلى آو كوپكى.

تازيان [ف] (تازى)نك جمعى. عربان، عربلر.

تازيانە [ف] قامچى، قيرباج. (تازيانۀ تشويق) جدياتدە قوللانيلەجق بر تعبير دكلدر.

تاسع [ع] طقوزنجى : جزء تاسع. مقالۀ تاسعە.

تاسعاً [ع] طقوزنجى درجەدە، طقوزنجى درجەدە اولەرق.

تاسە [ف] غم، كدر.

تاش [ف] ادات شركت . مثلا افندىلرى بر اولان ايكى كولەدن هربرينە (خواجە تاش) دينيلير . سليقۀ تركيە اوزرە تاسى دالە تبديل اولنور : ديندداش. وطنداش.

تاك [ف] اوزوم آغاجى، آصمە.

تاكى [ف] (تابكى) مخففى . نەوقتەقدر؟ : «مى كبى نى كبى هى هى كبى شيلر تاكى؟ — هى كيدى صنعت تكرار مكرر ديديكك ! — صفا» آزقوللانلمغە باشلامشدر.

تال [ف] زيل، چارپارە.

تالان [ف] يغما ، يغما ايتمە . تالانگر = يغمالايجى، يغماجى.

تالد [ع] انسانك يتشديكى خانەدە بولنان كولە، جاريە، دواب ومواشى كبى مال خانكى، مال قديم، (طارف) مقابلى.

تالى [ع] آردى صيرە كيديجى، پيرو § عساكر رديفەنك ايكنجى قسمى، (مقدم) مقابلى § اوقويجى، تلاوت ايديجى.

تام [ع] بتون، نقصانسز، اكسيكسز : وقوف تام. معلومات تامە. تام الاعضا = اعضاسى تام. ميم حركەلنمديكجە تخفيف ايلە اوقونور : «طبعمدەكى ذوق وشوق تام ايت — مفتون خرامكم خرام ايت »

تأبه [ع] تكبر § علو جناب سببيلە برشيدن متعظ.انە اعراض.

تأبيد [ع] باقى، مؤبد قيلمق، قيلنمق. تأبيد وتأبد.

تأبى [ع] برآدمى بابا ايدنمك ، بابالق اتخاذ ايتمك .

تأثر [ع] محزونيت وانفعال صورتندە حسلنمك، ايچلنمك، برمؤثرك تأثيرى آلتندە بولنمق: شدت تأثر. كمال تأثر. تأثر بخش = تأثر ويريجى، متأثر ايديجى : «تأثر بخش دلدر صوت بلبل» تأثر افزا ، تأثر فزا = تأثر آرتيريجى : «بوعالمدە هر نغمۀ نوحەزا — اولوراهل دردە تأثر فزا» سريع التأثر = تأثرى سرعتلى، چابك متأثر اولان. جمعى: تأثرات.

تأثم [ع] كناهدن صاقنمق .

تأثير [ع] اثر ايتمك ، ايشلەمك . ماديات ومعنوياتدە قوللانيلير: قورشون نشانە تأثير ايتمدى. بوسوز بكا تأثير ايتدى. تأثير بليغ = مبالغەلى، زيادە تأثير: قرآن كريمك تأثير بليغى . صاعقە تأثير = يلديريم تأثيرلى، يلديريم كبى تأثيرى تيز: «نظرۀ صاعقە تأثير سليم اول — نيجە آهندل بدخواهى مذاب ايتمشدر» پرتأثير = چوق تأثيرلى: نكاه پر تأثير. بى تأثير = تأثيرسز: آه بى تأثير. سريع التأثير = تأثيرى چابك ، تيز تأثير ايدن : دواى سريع التأثير . جمعى تأثيرات : تأثيرات حسنە .

تأثيم [ع] بريسنى كناهە نسبت ايتمك، كناهكار اولدك ديمك .

تأجج [ع] طوتيشوب آلولنمك

تأجل [ع] وقت معينە قدر مهلت ايستمك .

تأجيج [ع] طوتشديروب آلولندرمك، طوتشديروب آلولنديرمك : تأجيج نار.

تأجيل [ع] تعيين مهلت ، تأخير: تعجيل وتأجيل. جمعى: تأجيلات

تأخى [ع] بريسيلە قارداش اولمق، بريسنى قارداش ايدنمك ،

تأخر [ع] صكرەيە ، كرىيە قالمق، كجكمك : تأخر عزيمت. تأخر اجابت دعا . جمعى: تأخرات .

تأخير [ع] صكرەيە، كرىيە براقمق، براقلمق، كجكدرمك، كجكديرلمك : «سير كاغدخانەيى بايرامە تأخير ايلدك» «بو يولدە شيلرك بايرامە تأخيرندەدر لذت» جمعى: تأخيرات .

تأدب [ع] ادبلنمك، ادبنى طاقنمق. تأدباً = تأدب صورتيلە : تأدباً سوزينى رد ايتمدم .

تأديب [ع] ادبلندرمك، ادبلنديرلمك: پدراوغلنى تأديب ايدر. بو چوجغك تأديبى لازمدر . تأديباً = تأديب صورتيلە، تأديب ايچون . من لم يؤدبه الابوان ادبه الملوان = والدينى طرفندن تأديب اولنميانى زمان تأديب ايدر. جمعى: تأديبات .

تأديه [ع] ادا ايتمك، ايدلمك؛ اودەمك، اودەنلمك: دينمى تأديە ايتدم. هر بورجك تأديەسى واجبدر. تشديد ايلە غلطدر. جمعى: تأديات .

تأذى [ع] اينجنمك، رنجيدە اولمق.

تأذين [ع] اذان اوقومق .

تأرب [ع] تكلفلە كندينى ذكى كوسترمك، ذكافروشلق ايتمك: ارباب تأرب .

تأريق [ع] كيجە اويقوسز براقمق. اويقوسز براقلمق : عاشق معشوقەسنك خيالى تأريق ايدر. برصبينك تأريقى حفظ الصحەيە مغايردر .

تأزر [ع] بورنمك، جارلانمق .

تأسس [ع] اساسلانمق، بر طوتوب قوتلنمك ، يرلشمك : دولت عثمانيەنك تأسسى اهل اسلام ايچون بر بيوك لطف آلهى اولدى .

تأسع [ع] طقوزنجى: باب تاسع

تأسف [ع] اسفلنمك ، كدرلنمك ، يانوب ياقلمق جمعى: تأسفات.

تأسيس [ع] وضع اساس: تأسيس مكاتب . تأسيس قوانين . جمعى: تأسيسات .

تأفف، تأفیف [ع] اوف دیه‌اظهار اضطراب ایتمك .

تأفیك [ع] یالان سویلمك . جمعی: تأفیكات .

تأكد [ع] محكم اولمق، قوت بولمق. معنویاتده قوللانیلیر: اول كلن امر صكره كلن امر ایله تأكد ایتدی.

تأكید [ع] محكم قیلمق ، قیلنمق؛ قوتلندرمك ، قوتلندیرلمك. معنویاتده قوللانیلیر : اول كلن امری صكره كلن امر تأكید ایتدی. اوامرك بو امر ایله تأكیدی موافق مصلحت كورینور . تأكیداً = تأكید صورتیله، تأكید ایچون. جمعی: تأكیدات .

تأكل [ع] یدرمك، یدرلمك.

تألف [ع] نظمده (ایتلاف)ه بدل قوللانیلیر .

تألم [ع] اللنمك : بنی نوعنك تألمی انسانی متألم ایدر .

تألیف [ع امتزاج ایتدرمك، ایتد-یرلمك : برادرلرمك بینلرینی تألیف ایتدم بینلرینك تألیفی مطلوب ایدی. (تألیف بین) تعبیری اكثریا بارشدرمق معناسنده قوللانیلیر § كتاب وجوده كتیرمك ، كتیرلمك : كشف الظنونی كاتب چلبی تألیف ایتدی. بو كتابك تألیفندن جمله‌مز مستفید اولدق § تألیف اولنمش كتاب ، مؤلف : شرح مواقف سید شریفك تألیفیدر. بومقامده (تألیفكرده) تعبیری‌ده قوللانیلیر. جمعی اولان (تألیفات) اكثریت اوزره (مؤلفات) معناسنده مستعملدر.

تأمر [ع] آمرلنمك، تغلب، تسلط .

تأمل [ع] دقتله تفكر : «من بی تأمل بگفتاردم — سعدی» = تأملسز سوز سویلمه. جمعی: تأملات.

تأمم [ع] آنا ایدینمك ، بر قادینی كندینه آنالق ایتمك .

تأمی [ع] جاریه ایدینمك .

تأمیت [ع] ذهناً تقدیر مقدار ، تخمین ذهنی .

تأمین [ع] امین ایتمك ، ایدلمك؛ امنیت ویرمك ویرلمك: كندیسنی تأمین ایتدم . بنجه تأمینی ملتزم ایدی. بو كلمه (ویرمك، آلمق) ماده‌سیله مستعمل اولمد. یعنی حالده جمعی اولان (تأمینات) بونلرله قوللانیلیر : كندیسنه تأمینات ویردم . كندیسندن تأمینات آلدم .

تأنث [ع] قادین كبی حركت ایتمك، قادینلاشمق .

تأنی [ع] برایشده عجله‌یی، خفتی ترك ایله تمكینلی طاورانمق : تأنی ممدوحدر. جمعی اولان (تأنیات)ك تشدید یاایله استعمالی غلطدر .

تأنیث [ع] مؤنث قیلمق ، قیلنمق : (خصوص) كلمه‌سنك صفتی تأنیث جائز دكلدر. صفات عربیه‌نك یرینه كوره تأنیثی لازمدر.

تأنیس [ع] مونس قیلمق، قیلنمق؛ آلشدیرمق ، آلشدرلمق : شو حیوانی صاحبی تأنیس ایتمش . هر حیوانك تأنیسی ممكن دكلدر.

تأود [ع] اكرلمك، دوتا اولمق.

تأول [ع] تأویله كلمك، مؤول اولمق.

تأوه [ع] آه ایتمك، آه‌وانین ایتمك. جمعی: تأوهات .

تأوی [ع] كندینه مسكن پیدا ایتمك، یوردلانمق .

تأوید [ع] اكرلتمك ، اكرلدلمك ؛ دوتا قیلمق ، قیلنمق: دوچار اولدیغی الم شدید قدمستقیمنی تأویدایلدی. بر شاخ میوه‌دارك تأویدی انكسارینی موجب اوله‌بیلیر .

تأویل [ع] معنای ظاهریدن عدول ایله باشقه معنایه حمل ایتمك، ایدلمك : متأخرین بعض آیات كریمه‌یی تأویل ایتدیلر . بو آیتلرك تأویلی قیل وقالی برطرف ایلدی.§ رؤیا تعبیر ایتمك، ایدلمك. بومعناده (تعبیر) زیاده قوللانیلیر جمعی: تأویلات .

تأهل [ع] اولنمك.

تأهیل [ع] مسافری (صفا كلدیكز) بوللو سوزلرله تلطیف: ایفای رسم تأهیل§ اهلیتلی قیلمق: برآدمی مجرد صاحب ثروت اولمسی علما ایله همپایه بولنمغه تأهیل ایده‌مز. بر چوجغك تأهیلی تعلیمه وابسته‌در§ لایق كورمك، كورلمك: سزشو افندی‌یی تأهیل ایدیورسكز فقط آندن اعلم اولان بوافندینك تأهیلی لازمدر.

تأید [ع] قوتلنمك ، قوت بولمق . اكثریا معنویاتده قوللانیلیر: دون آلنان خبر بوكون كلن تلغراف ایله تأید ایتدی.

تأیید [ع] قوتلندرلمك، قوتلندیرلمك. اكثریا معنویاتده قوللانیلیر: دون آلنان خبری بو كون كلن تلغراف تأیید ایتدی. طوغری بر مدعانك اقامهٔ دلیل ایله تأییدی لازم كلیر. جمعی تأییدات: تأییدات الهیه .

تأییس [ع] مأیوس ایتمك، ایدلمك.

تب [ع] صیتمه ، حمی . تب‌زده = صیتمه‌یه، حمایه‌طوتلمش. تب‌لرزه = صیتمه تتره‌مسی: «قانون ونقاره صوت شیون — تب‌لرزهٔ جانكداز دفزن — غالب»

تباب [ع] زیان، خسار.

تبابعه [ع] (تبع)ك جمعی . اسكی یمن ملوكنه اطلاق اولنور.

تبادر [ع] بردن بره ذهنه كلمك : بهار دینیلنجه ذهنه ایلك بهارتبادر ایدر.

تبادل [ع] بربرینه بدل اولمق، بربرینك برینه كچمك: فارسیده (ف،ب) حرفلرینك تبادلی شایعدر.

تبار [ع] هلاك.

تبار [ف] اصل، صوی : عالی تبار ، والاتبار = كریم الاصل، صویی‌ابی.

تبارز [ع] ایكی خصم جنك ایتمك اوزره بربرینه قارشی میدانه چیقمق. عرب قهرمانلری حین تبارزده رجزلر اوقورلردی.

تبارك الله [ع] (بارك الله) كبی استحسان بلیغ مقامنده ایراد اولنور: «ای طائر غیب صانك الله! — پروازیكه بیك تبارك الله!»

تباشیر [ع] مژده، تباشیر صبح، تباشیر فجر = صباحك قدومنی تبشیر ایدن اوائل صباح.

تباشیر [ف] تبشیر دینیلن معروف بیاض معدن. تباشیر صبح ، تباشیر فجر = صباحك ایلك آیدینلغی.

تباعد [ع] اوزاقلاشمق : «كوزلرك برلحظه كوكلدن تباعد ایلمز — كوز كوز ایتمشدر دل سودانیاهی كوزلرك»

تباغض [ع] بغض ایدشمك، سوشمه‌مك: تباغض رقبا.

تباکی [ع] آغلار کبی کورنمك، صنعی آغلامق: تباکیٔ واعظ.

تباه [ف] بوزوق، بر باد، خراب، محو اولمش. تباهکار = تباه ایدیجی. تباهکاری = تباهکارلق: «تباهکاریٔ عشقه خرد دکل حائل — سید وهبی»

تباهی [ع] تفاخر.

تباین [ع] ضدیت، ایکی شیئك بر برینه ضد اولمسی: تباینِ قولین.

تبتّل [ع] کسلمك، ماسوادن انقطاع ایله مخلصا حقه توجه ایلمك

تبثّر [ع] انسانك جلدی سیویلجه‌لنمك، سیویلجه‌لر چیقارمق: تبثّر چهره.

تبجیل [ع] تعظیم. (اجلال) دن اقوادر: «آیت نور رخك اول دم كه ترتیل ایلرم — روح داودی مناقبخوان تبجیل ایلرم — علی روحی» جمعی: تبجیلات.

تبحّر [ع] دریالاشمق، علمده دریا کبی توسع وتعمق ایتمك. علّامه اولمق.

تبخال، تبخاله [ف] حرارتدن دوداقلرده، آغزك اطرافنده پیدا اولان قابارجق، اوچوق.

تبختر [ع] صالنه‌رق متکبرانه یوریمك: تبختر قهرمانانه.

تبخّر [ع] بخاره منقلب اولمق، بوغو حالنه کلمك: صو قاینایه قاینایه تبخر ایدر § توتسولنمك. جمعی: تبخرات

تبخیر [ع] بخاره قلب ایتمك، ایدلمك؛ بخار حالنه کتیرمك، کتیرلمك § توتسوله‌مك، توتسولنمك. جمعی: تبخیرات.

تبخیل [ع] بخله نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بخیلسین دیمك، دینلمك.

تبدّع [ع] اهل سنت ایکن اهل بدعت اولمق.

تبدیع [ع] بدعته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ اهل بدعتسین دیمك، دینلمك.

تبدّل [ع] دکشمك، باشقه برحاله کلمك: تبدل هوا. جمعی: تبدلات.

تبدیل [ع] دکشدیرمك، دکشدیرلمك، باشقه برحاله کتیرلمك: تبدیل مسلك ایتمدم. برمسلکك تبدیلی آندن دها ایینك وجودینه متوقفدر. تبدیلِ هوا = هوا دکشدیرمك، ایی هوا بولمق مقصدیله نقل مکان ایتمك. تبدیلاً = دکشدرمك صورتیله. جمعی: تبدیلات.

تبذیر [ع] اسراف صورتیله طاغتمق، طاغیدلمق: تبذیر اموال. تبذیر نقود. قرآن کریم بزی تبذیردن تحذیر ایدییور. جمعی: تبذیرات.

تبر [ف] بالطه § سیاح درویشانك یانلرنده بولندردقلری بالطه‌یه مشابه آلت.

تبرئه [ع] بری قیلمق، قیلنمق: تبرئهٔ ذمت.

تبرّا [ف] بری اولمق، سومیوب یوز چویرمك، (تولّا) نك ضدی: «سن صبر ایده‌جك صانیرسین اما — صبر ایلمم ایلرم تبرّا» اصلی (تبرّی) در.

تبرّد [ع] صوغومق: تبرد ماء مسخن.

تبردار [ف] تبرلی: ابومسلم تبردار § بالطه‌جی، بالطه‌لی عسکر.

تبرّر [ع] جناب حقه انقیاد وطاعت اوزره بولنمق، ابراردن اولمق.

تبرّز [ع] میدانه چیقمق: تبرز پهلوان کسوت پوش.

تبرزد [ف] نبات شکری، بیاض، اعلی شکر.

تبرّع [ع] اوزرینه واجب اولمیان عطیه‌یی ویرمك. تبرعاً = تبرع صورتیله. جمعی: تبرعات.

تبرقع [ع] پیچه‌لنمك، نقابلانمق.

تبرّك [ع] مبارك عد ایتمك. تبرکاً = تبرك صورتیله.

تبرّؤ، تبرّی [ع] بری اولمق، سومیوب یوز چویرمك. (تبری) نك اصلی (تبرؤ) در.

تبرید [ع] صوغوتمق، صوغودلمق: بنی سندن تبرید ایده‌منلر. بر محب قدیمك تبریدی قولای دکلدر.

تبریك [ع] مبارکله‌مك، مبارکله‌نلمك؛ مبارك اولسون دیمك، دینلمك: موفقیتکزی تبریك ایدرم. بویله موفقیتلرك تبریکی لازمه‌دندر. جمعی: تبریکات.

تبسّل [ع] غضب ویا شجاعتدن چهره اکشیمك.

تبسّم [ع] کولمسه‌مك: «کوکلمجه تبسم اولدی معتاد — چشممده جهان تبسم آباده» (ابتسام) ده باق.

تبشبش [ع] کولر یوز کوستروب التفات ایتمك. جدیاتده قوللانلمامالی.

تبشیر [ع] مژده‌له‌مك، مژده‌له‌نلمك؛ مژده صورتنده خبرویرمك، ویرلمك: تشریفکزی تبشیر ایتدیلر. کیفیتك تبشیری موجب مسرت اولدی. جمعی: تبشیرات.

تبصبص [ع] یالطاقلانمق: تبصبص کلبی. تبصبص کلبانه. جمعی: تبصبصات.

تبصّر [ع] کوز آچیقلغی، دقت نظر، ایلریسنی کورش.

تبصره [ع] نظر دقتی جالب عبرت آمیز خصوص، انسانك کوزینی آچه‌جق کیفیت.

تبصیر [ع] تعریف وایضاح.

تبصیل [ع] صویوب صوغانه چویرمك، صویلوب صوغانه چویرلمك.

تبعاً [ع] اتباع ایله، اویارق.

تبعّض [ع] جزء جزء اولمق.

تبعه [ع] (تابع) ك جمعی. بر دولتك تحت تابعیتنده بولنانلر. لازم کلنجه مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر، مفردی بومعناده قوللانلماز.

تبعیّت [ع] اویمه، اتباع، تبعیةً = تبعیت صورتیله.

تبعید [ع] اوزاقلاشدرمق، اوزاقلاشدیرلمق.

تبعیض [ع] جزء جزء ایتمك، ایدلمك.

تبغّض [ع] بغض کوسترمك.

تبکّم [ع] سوز سویلرکن طوتیلوب قالمق.

تبکیت [ع] توبیخ، تکدیر § اقامهٔ برهان ایله غلبه واسکات.

تبلّد [ع] آغیر، تنبل اولمق.

تبلّر [ع] بلورلانمق، اجسامك بلور کبی انجمادی.

تبلّل [ع] ایصلانمق.

تبلّه [ع] ابله اولمق § ظاهرا ابلهلك کوسترمك، ابله کبی کورنمك.

تبلیغ [ع] یتشدرمك، یتشدیرلمك؛ واصل ایتمك، ایدلمك. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: امرکزی کندیسنه تبلیغ ایتدم. تبلیغی وظیفه‌م ایدی. جمعی: تبلیغات.

تبلیل [ع] ایصلاتمق، ایصلادلمق.

تبليه [ع] اسكيتمك، اسكيدلمك،

تبني [ع] بريسنی اوغل ايدنمك، اوغلاق اتخاذ ايتمك.

تبول [ع] ايشه‌مه، صودوكمه.

تبويب [ع] بابلره تقسيم ايتمه.

تبه [ف] (تباه) مخففی. (تباهكار) ايله (تباهكاری) دخی (تبهكار) و (تبهكاری) صورتلرنده تخفيف اولنور.

تبهيج [ع] كوزللشدرمك، كوزللشديرلمك.

تبيع [ع] تابع، ياردیمجی، يارداق.

تبين [ع] آچيقه چيقمق، عيان اولمق، وضوح بولمق. معنوياتده قوللانيلير.

تبييض [ع] آغارتمق، آغارتلمق § بياضه چكمك، چكلمك.

تبيين [ع] آچيغه چيقارمق، چيقارلمق؛ عيان ايتمك، ايدلمك. معنوياتده قوللانيلير.

تتابع، تتالی [ع] بربری آردنجه كيتمك بی‌دربی اولمق: تتابع اضافات. تتالیٔ تبشيرات.

تتبع [ع] آردينه دوشوب آراشدرمق. معنوياتده قوللانيلير. جمعی: تتبعات.

تتمه [ع] برشيئك نقصانی كنديسيله تمام اولان شی، ناقص اولان شيئه اتمام ايچون علاوه ايديلن شی. جمعی: تتمات. ايكنجی تانك ضمیله غلطدر.

تتميم [ع] تمام ايتمك، ايدلمك. (اتمام) دن اقوادر.

تتوج [ع] تاج كيمك.

تتويج [ع] تاج كيدرمك، كيديرلمك.

تثاؤب [ع] اسنه‌مك.

تثاقل [ع] اوشنوب آغيرلاشمق § محاربه‌يه كيتمكه تشويق ايدلمش ايكن اويالانوب قالمق.

تثبت [ع] ثابت، برقرار اولمق، ثبات كوسترمك: تثبت غزات موحدين.

تثبيت [ع] ثابت، برقرار قيلمق، قيلنمق: جناب حق بزی دين اسلام اوزره تثبيت بيوردی. جمله‌نك دين حق اوزره تثبيتی الطف آلهيه‌دن مستدعادر.

تثريب [ع] تعييب، توبيخ.

تثقب [ع] دليكلنمك، دلنمك: تثقب عقيق.

تثقيب [ع] دلمك، دلنمك: تثقيب لؤلؤ، برلانجونك تثقيبی.

تثقيل [ع] آغيرلاشدرمق، آغيرلاشديرلمق: بردرهم وضعيله ترازونك كفه‌سنی تثقيل ايتدی. كفه‌نك تثقيلنه حاجت يوق ايدی.

تثليث [ع] اوچه ابلاغ § اوچه تقسيم § اقانيم ثلثه‌يه ايمان: ارباب تثليث.

تثمير [ع] آغاجلرك جيجكاربنی دوشوروب يمش باغلامسی: موسم تثمير.

تثمين [ع] سكزه ابلاغ § سكزه تقسيم.

تثنيه [ع] عربيده قاعدهٔ مخصوصه‌سی اوزره ايكی‌يه دلالت ايدن كلمه. (مثنی) دخی دينيلير.

تثوب [ع] فرضدن صكره نافله نماز قيلمق § ثواب قازانمق.

تثويب [ع] اعطای مكافات، اعطای عوض.

تثيب [ع] قادينك ثيب اولمق، طول قالمق.

تجادل [ع] (مجادله) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تجاذب [ع] (مجاذبه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تجارب [ع] (تجربه) نك جمعی. رانك ضميله غلطدر. (تجاريب) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيلير. « ان الرجال صناديق مقفلة — ومامفاتيحها الاالتجاريب — لا » = انسانلر كليدلی صندوقلردر. بونلرك مفتاحی تجاربدر.

تجاسر [ع] جسارتلنمك، جسارت ايتمك.

تجانب [ع] نظمده (اجتناب) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تجانس [ع] بر جنسدن اولمق: تجانس حرفين.

تجاوب [ع] نظمده (مجاوبه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تجاور [ع] (اجتوار) ه باق.

تجاوز [ع] كچمك: سنی تمشی تجاوز ايتمش § حد معروفی كچمك، ظلم ايتمك. تجاوزكار = تجاوز ايديجی، ظالم. تجاوزكارانه = تجاوزكارجه‌سنه. تجاوزكاری = تجاوزكارلق. تجاوزی، تجاوزيه = تجاوزه منسوب، تجاوزلو، هجوملو: حرب تجاوزی. حركات تجاوزيه. جمعی: تجاوزات.

تجاول [ع] جولان ايدشمك: تجاول فرسان. تجاول نيزه‌واران. جمعی: تجاولات.

تجاهل [ع] جاهل كبی كورنمك، بيلمزلنمك: تجاهل عارف. «كل عارف» اولكه معرفت اولسون تجاهلك — غالب» تجاهلكار = تجاهل ايديجی. تجاهلكارانه = تجاهلكارجه‌سنه. تجاهلكاری = تجاهلكارلق. « ولمارأيت الجهل فی الناس فاشيا — تجاهلت حتی ظن انی جاهل — ابوالعلا » = خلق آره‌سنده جهلك شيوعنی كورنجه تجاهل ايتدم، حتی بنی‌ده جاهل صانديلر. جمعی: تجاهلات.

تجبر [ع] كبرلنمك، جبابره طوری طاقنمق. جمعی: تجبرات.

تجبير [ع] قيريق كميكی صاروب اصلاح ايتمك، قيريق كميك صاريلوب اصلاح ايدلمك: تجبير عظم. تجبير عظام.

تجبين [ع] قورققلغه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ قورققسين ديمك، دينلمك.

تجدد [ع] يكيلنمك: «اسكيوب كرچه خانه كيتمه‌ده‌در — فكرم اما تجدد ايتمه‌ده‌در» (Renaissance) مقابلنده‌ده قوللانيورز. جمعی: تجددات: بو عالم دنيايه نظر اولنسه تجددات يوميه‌دن عبارت بر هنگامهٔ عبرت اولديغی رونما اولور — جودت.

تجديد [ع] يكيله‌مك، يكيلنمك: «شان و جاندن ايستسه‌م دنيايی تجديد ايلرم — فيض تجديدمله ملت جانلی دولت شانليدر — فائق لساننده» بايرام كلنجه هركس البسه‌سنی تجديده چاليشير. بايرامده البسه تجديدی اسكی عادتدر. جمعی: تجديدات.

تجدير [ع] جوجق چيچك چيقارمق.

تجذير [ر] بر عددك جذرينی آلمق، جذری آلنمق.

تجربه [ع] دنه‌مه، دنمه: تجربهٔ طالع. تجربهٔ قلم. «صبر آنه‌باقه‌بر ايكی كون ايله تجربه — صبر ايلمك فراقكه مشكل دكليدر — نجيبی» بو صورتك ده تجربه‌سی لازم كلير. رانك ضميله غلطدر.

تَجَرُّد [ع] صويمق، چيپلاق اولمق § متأهل اولمامق، اولنمه‌مك حالی § ماسوادان انقطاع ایله جناب حقه متوجه اولمق حالی.

تَجَرُّع [ع] تكلفله ايچمك، ايچلمك. تجرع غصه = غم يمك.

تَجْريد [ع] صويمق، صويلمق، عريان ايتمك، ايدلمك § نفی ماسوادن قطع ايله جناب حقه متوجه اولمق حالی: «جان ودلدن كس تعلق‌رشته‌سن (كاظم) يوری — عالم تجريده اسبابك مهيادرسنك»

تَجْريع [ع] تكلفله ايچيرمك، ايچيرلمك: تجريع دوا.

تَجْريم [ع] برندن جريمه آلمق، آلنمق، مصادره. جمی: تجريمات.

تَجْزِئَه [ع] جزء جزء ايتمك، ايدلمك: تجزئهٔ مركبات. بر مركبك تجزئه‌سی. (تجزیٔ) دخی بومعناده قوللانيله بيلير.

تَجَزّی [ع] جزءجزء اولمق. اصلی (تجزؤ) در. جزء لاتجزی = قابل انقسام اوليان جزء، جوهر فرد. «يانده جزء لايتجزی جهان قدر» مبالغه‌سی مشهوردر.

تَجَسُّد [ع] جسدلنمك، جسد صاحبی اولمق: تجسد جنين. تجسد حشرات.

تَجَسُّس [ع] دقتله آراشدرمق، آراشدرلمق: تجسس احوال. جمی: تجسسات.

تَجَسُّم [ع] جسملنمك، مجسم اولمق، مجسم كورنمك.

تَجْسيم [ع] مجسم ايتمك، ايدلمك؛ مجسم كوسترمك، كوسترلمك.

تَجَعُّد [ع] صاچ قيوريرجق اولمق.

تَجَشُّؤ [ع] كگيرمك.

تَجْعيد [ع] صاچی قيوريرجق ايتمك، صاچ قيوريرجق ايدلمك.

تَجَفُّف [ع] ياش شی قوريمق: تجفف البسهٔ مبتله.

تَجْفيف [ع] قوريتمق، قوريدلمق.

تَجَلّا [ف] تجلی: «نه‌طوطيدر نه آيينه اوبر سر آلهيدر — كه هم نور تجلا هم كليم طور معنادر — صبری» «كلام سرتسر شرح مزايای تجلادر — نفی»

تَجَلُّد [ع] تكلفله جلادت كوسترمك.

تَجَلّی [ع] عيان اولمق، كورنمك: «بر تجلی ايله كيم زير نقاب طره‌دن — جلوهٔ حسنك كليم اللهی مبهوت‌ايلسون — حكمت» § جناب حقك قابليات مختلفه‌يه كوره‌اشياده ظهور آثار قدرتی: «خلاق جهان عالمه ايتدكده تجلی — هر آدی بر حال ايله قيلمش متسلی — لا» تجليگاه، تجليگه = تجلی يری. تجلی‌زار = بر تجلی اولان ير: «تجليدن نه‌در مقصودی يارك بن ده حيرانم — تجلی ديده سرگردان تجلی زار حيرتده» § مظهريت: «نه‌چاره بويله‌ايمش كوكلك تجليسی» § طورسيناده حضرت موسايه ظاهر اولان حال § قلب مؤمنده آثار فيض الهينك ظهوری. جمی اولان (تجليات)ك تشديديله استعمالی غلطدر. شويله ايراد اولنمش: «كيمسين بيلنمدك شو قدر واركه ايلدك — شمع تجلياتكه پروانه عالی»

تَجْليد [ع] جلدلمك، جلدلنمك: كتابی تجليد. كتابك تجليدی.

تَجْليل [ع] چول اورتمك، اورتلمك: تجليل فرس.

تَجْلِيَه [ع] جلا ويرمك، ويرلمك: تجليهٔ مرآت. تجليهٔ سيف. تشديد ايله غلطدر.

تَجَمُّع [ع] طوپلانمق، بربره كلمك. جمی: تجمعات.

تَجَمُّل [ع] زينتلنمك، سوسلنمك: «ايلمش مولی تجملدن جمالی بی‌نياز»

تَجَمُّلات [ع] (تجمل)ك جمی. اشياء، لوازم، تمات.

تَجْميل [ع] (تزيين) مقامنده قوللانيله‌بيلير. جمی: تجميلات.

تَجَنُّب [ع] صاقنمق، چكنمك، اوزاقلاشمق. (اجتناب) زياده قوللانيلير.

تَجْميد [ع] طوكدرمق، طوكدرلمق: تجميد ماء.

تَجَنُّن [ع] دليرمك، دلی اولمق، چيلدرمق.

تَجَنّی [ع] ميوه‌دوشيرمك، دوشيرلمك. بومعناده (اجتنا) زياده قوللانيلير § بريسنك اوزرينه صوچ آتمق، اسناد جنايت.

تَجْنيس [ع] ايكی شيئی بربرينه مشاكل قيلمق. جمی: تجنيسات. (جناس)ه‌ده باق.

تَجَوُّز [ع] جائز اوليان شيئی جائز كورمك § سوزی مجاز طريقيله سويلمك. تجوزا = مجاز طريقيله. جمی: تجوزات.

تَجَوُّف [ع] ايچی بوشالمق، قووق اولمق § ايچنه نفوذ ايتمك.

تَجْويد [ع] حسن تلاوت قرآن علمی.

تَجْوير [ع] جوره نسبت ايتمك، ايدلمك؛ ظالمسين ديمك، ديتلمك: تجوير خوبان.

تَجْويز [ع] جائز كورمك، كورلمك. جمی: تجويزات.

تَجْويع [ع] آجيقدرمق، آجيقديرلمق. (اجاعه) دخی بو معناده قوللانيلير: اجاعهٔ كلب.

تَجْويف [ع] اويوق، قووق ايتمك، ايدلمك: آغاجی تجويف. آغاجك تجويفی.

تَجَهُّز [ع] لوازمی مرتب، منتظم اولمق: تجهز ارباب سفر.

تَجْهيز [ع] لوازمی ترتيب و تنظيم ايتمك، لوازمی ترتيب وتنظيم ايدلمك: عساكری تجهيز. عساكرك تجهيزی. جمی: تجهيزات.

تَجْهيل [ع] جهالته نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه جاهل ديمك، ديتلمك: برآدمی تجهيل. برآدمك تجهيلی. جمی: تجهيلات.

تَحاسُد [ع] نظمده (محاسده) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَحاشا [ف] احتراز ايتمك، چكنمك: «دريا! نی ايله برتماشا — سندن ايده‌جكمی‌يم تحاشا؟» اصلی (تحاشی) در.

تَحاشی [ع] احتراز ايتمك، چكنمك: مهالكدن تحاشی ايتملی. بی‌تحاشی = احترازسز، احترازسز اوله‌رق.

تَحالُف [ع] حاكمك خصمينك ايكيسنه‌ده يمين ويرمسی.

تَحامی [ع] نفسنی حمايه‌ايتمك، صاقنمق: «قبايحدن تحامی باعث نيل فضائلدر»

تَحاوُر [ع] نظمده (محاوره) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَحايا [ع] (تحيه)نك جمی: «اهدای تحايا ايدەلم روح رسوله»

تحبّس [ع] حبس نفس ایتمك، بر یره قاپانمق.

تحبیذ [ع] حبذا دیمك. جمعی: تحبیذات: تحبیذات قصیده کویان.

تحت [ع] آلت. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: تحت قدم. تحت تصدیق. قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله استعمالی حالنده نصب ایله اوقونوب ظرفیت معناسنی مفید اولور: تحت الارض = یرك آلنده، یر آلتنده. تحت الجلد = دریناك آلتنده، دری آلتنده. بوقبیلدن اولان تعبیراتك حال وقعنده استعمال ایدیلنلری ده واردر: تحت الحفظ = محافظه آلتنده اوله‌رق. (تحت الثرى) تعبیری (یرك آلتی، یر آلتی) معناسنده قوللانیلیر. بونده معنای ظرافیت کوزه‌دلمز. (زیر)ه‌ده باق.

تحتانی [ف] تحته منسوب، آلتنده بولنان، آلتنده‌کی: بیت تحتانی. دائرهٔ تحتانیه.

تحتّم [ع] واجب اولمق، درجهٔ وجوبده بولنمق.

تحثّر [ع] پختیلانمق: تحثردم.

تحجّر [ع] طاش کبی پکشمك. طاش اولمق، طاش کسلمك: هر نه دینلسه متأثر اولمیوردی، کویا که قلبی تحجر ایتمشیدی.

تحجّم [ع] جملنمك، جثه‌لنمك.

تحجیل [ع] کلین ویا کویکی بی زفافخانه‌یه قویمق، بونلردن بری زفافخانه‌یه قونلمق: تحجیل عروس. تحجیل داماد.

تحدّب [ع] قانبور اولمق، قانبورلاشمق.

تحدّث [ع] حادث اولمق، یوق ایکن پیدا اولمق، معنویاتده قوللانیلیر: تحدث دعوی. تحدث نزاع.

تحدّر [ع] ایڭشه طوغری ایتمك. (انحدار) زیاده قوللانیلیر.

تحدّی [ع] مغالبه طریقیله معارضه ایتمك: ابلغ الانبیا افندمز فصحای عربه قارشی قرآن حکیم ایله تحدی بیوردی. جمعی: تخفیف یا ایله (تحدیات)در.

تحدیب [ع] محدّب ایتمك، ایدلمك، قانبورلاشدرمق قانبورلاشدرلمق.

تحدیث [ع] خبر ویرمك، ویرلمك؛ لسان شکرانیله بیان ایتمك، ایدلمك: تحدیث نعمت. بعض نعم الٓهیه‌نك تحدیثی واجبدر § نقل وروایت. جمعی: تحدیثات.

تحدید [ع] حد تعیین ایتمك، ایدلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تحدید اراضی. تحدید حرکت. جمعی: تحدیدات.

تحدیق [ع] کوزینی دیکوب باقمق، دقتله باقمق.

تحذّر [ع] حذر اوزره اولمق، صاقنمق، اکثریا معنویاتده قوللانیلیر.

تحذیر [ع] حذر ایتدیرمك. ایتدیرلمك؛ صاقندرمق، صاقندرلمق: چوجقلری یالان سویلمکدن تحذیر. چوجقلرك تحذیری. جمعی: تحذیرات.

تحرّز [ع] صاقنمق، قورنمق. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر.

تحرّش [ع] صاقنمق، قورنمق، مادیاتده قوللانیلیر.

تحرّك [ع] حرکت ایتمك، قیملدانمق: تحرك اوراق اشجار § حرکه‌لنمك: تحرك حرف ساکن.

تحرّم [ع] ناسزا شیلردن عزت نفس سائقه‌سیله قورنمق: اهل تحرم

حرامه میل ایتمز.

تحرّی [ع] آراشدرمق، آراشدرلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تحری فراری: تحری مسئله. جمعی تخفیف یا ایله (تحریات)در.

تحریر [ع] یازمق، یازلمق: بر فقره‌یی تحریر. بر فقره‌نك تحریری. تحریراً = یازمق صورتیله، یازی ایله: تحریرا افادهٔ مرام. تحریری = تحریره منسوب، یازمق ایله، یازی ایله: امتحان تحری § حر ایتمك، آزاد ایتمك، ایدلمك. بو معناده استعمالی نادردر. تحریر رقبه = کوله، جاریه آزاد ایتمك.

تحریرات [ع] (تحریر)ك جمعی. رسمی وغیر رسمی مکتوب. مفرد حکمنده‌در. توصیفنده تأنیثه رعایت اولنور: تحریرات وارده. (تحریرات کاتبی) تعبیرنده محررات رسمیه معناسنی مفید اولور. (تحریرات یازمق) تعبیری تحریرات دینیلن شیئی یازمق دیمك اولدیغی ایچون طوغریدر.

تحریص [ع] حریص ایتمك، ایدلمك، حرصلاندرمق، حرصلاندیرلمق، اکثریا مذموماتده قوللانیلیر: بر محتکری تحریص. بر مرابحه‌جینك تحریصی. جمعی: تحریصات.

تحریض [ع] تشویق ایتمك، ایدلمك. اکثریا ممدوحاتده قوللانیلیر: عسکری غزایه تحریض. ارباب اقتدارك معاونته تحریضی. (تشویق)دن اقوی عد اولنور. جمعی: تحریضات.

تحریف [ع] یازلمش شیئی افساد صورتیله تغییر، یازلمش شیئك بو یولده تغییری: توراتی تحریف. انجیلك تحریفی. جمعی: تحریفات.

تحریق [ع] زیاده‌سیله یاقمق، یاقلمق § بك صوصاتمق، صوصادلمق.

تحریك [ع] حرکت ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ قیملداتمق، قیملدادلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: کهواره‌یی تحریك. حدت مکتومه‌نك تحریکی § حرکه‌لی قیلمق، قیلنمق: تحریك حرف ساکن. جمعی: تحریکات.

تحریم [ع] حرام قیلمق، قلنمق: شریعت قاری تحریم ایتدی. خمرك حکمت تحریمی ظاهردر. کراهت تحریمیه = مکروهیت شدیده. تحریمه = غازده افتتاح تکبیری.

تحزّب [ع] کروه کروه جمع اولمق: تحزب حجاج.

تحزّن [ع] محزون اولمق: «نه‌ده جعلی ایمش تحزن یار! — صوصه‌یم باری کولمسون اغیار»

تحزیب [ع] کروه کروه جمع ایتمك؛ ایدلمك: تحزیب غزات.

تحزین [ع] محزون ایتمك، ایدلمك: بر قلب معصومك تحزینی لایقمیدر؟ § حزین حزین اوقومق: قرآن کریم تلاوتنده اختیار طرز تحزین ایدیور.

تحسّر [ع] حسرت چکمه، الدن کیدن ویا الده ایدلمسی آرزو اولنان شی ایچون اضطراب چکمه، (ایتمك) و (چکمك) ماده‌لریله قوللانلمالی: «کوکلم قاله‌جق تحسرکله — بینم طوله‌جق تفکرکله — نکار» جمعی: تحسرات.

تحسّس [ع] طلب خبر، طلب حوادث. (احتساس) مقامنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تحسسات.

تحسیر [ع] دوچار حسرت ایتمك، ایدلمك.

تحسين [ع] كوزل قيلمق، قيلنمق: تحسين لفظ § بكنمك، بكنلمك: كوزل شيئي هر كس تحسين ايدر. كوزل شيئك تحسينى طبيعيدر. تحسين خوان = بكنيجي، آفرين ديجي: «حسن خط عزتى كيم كورسه تحسين خوان اولور» تحسين خوانى = تحسين خوانلق. جمعى: تحسينات.

تحشد [ع] بيريكمك. طوپلانمق. انسانه مخصوصدر. اكثريا عسكر حقنده قوللانيلير. جمعى: تحشدات.

تحشيد [ع] بريره جمع ايتمك، ايدلمك. انسانه مخصوصدر، اكثريا عسكر حقنده قوللانيلير. جمعى: تحشيدات.

تحشيه [ع] حاشيه يازمق، يازلق؛ دركنار ايتمك، ايدلمك: برفقره‌يى تحشيه. برفقره‌نك تحشيه‌سى. تشديد يا ايله غلطدر.

تحصل [ع] حاصل اولمق، حصوله كلمك. معنوياتده قوللانيلير: تحصل ايدن ممنونيت.

تحصن [ع] مستحكم برموقعه قاپانمق.

تحصيل [ع] حاصل ايتمك، ايدلمك؛ اله كتيرمك، كتيرلمك: تحصيل علم. ويركو تحصيلى. تحصيلدار = ميرى آقچه‌سى طوپلامغه مأمور آدم.

تحصين [ع] (احصان) ايله مترادفدر، آندن اقوى عد اولنلى.

تحضر [غ] حاضر، حضورده اولمق: تحضر خادم. تحضر طعام.

تحفظ [ع] كنديني حفظ ايتمك، قورنمق: صوغقدن تحفظ.

تحقد [ع] كينلنمك، كين طوتمق: تحقد مذموم‌در.

تحقق [ع] حقيقت اولمق، اوزره ميدانه چيقمق: شاعر مشهور ثابتك نظمده بر طور مخصوص صاحبى اولديغى ارباب دقت نظرنده تحقق ايتمشدر.

تحقير [ع] خوارلامق، خوارلانلق: بغيرحق كيمسه‌يى تحقير ايتمه‌لى. بر بى كناهك تحقيرى روا دكلدر. جمعى: تحقيرات. تحقير آميز = تحقير ايله قاريشيق، تحقيرلى. (استحقاره) ده باق.

تحقيق [ع] حقيقتى آرايوب ميدانه چيقارمق. حقيقتى آرانيلوب ميدانه چيقارلمق: «حقلى‌يى حقسزى امعان ايله تفريق ايده‌لم - طور تلاش ايتمه افندى ايشى تحقيق ايده‌لم» كيفيتك تحقيقى لازم كلدى. جمعى: تحقيقات.

تحكم [ع] حاكملك طاقنمق، بريسنى بغير حق حكمى آلتنه آلمق. جمعى: تحكمات.

تحكيم [ع] محكم قيلمق، قيلنمق (احكام) ده باق § حكم نصب ايتمك، ايدلمك. جمعى: تحكيمات.

تحلل [ع] اجزاسى آيرلمق، جزء جزء اولمق: تحلل اجسام. جمعى: تحللات.

تحله [ع] كفارتله يمينك حكمندن چيقمق § كفارت يمين.

تحلى [ع] زينتلنمك، طونانمق: تحلى نسوان. فضائل عاليه ايله تحلى. جمعى اولان (تحليات) تخفيف يا ايله در.

تحليف [ع] يمين ايتدرمك، ايتديرلمك: شاهدلرى تحليف. شهودك تحليفى. جمعى: تحليفات.

تحليق [ع] تراش ايتمك، ايدلمك: تحليق رأس. تحليق شارب.

تحليل [ع] اجزاسنى آييرمق، اجزاسى آييرلمق؛ جزء جزء ايتمك، ايدلمك: تحليل مركبات. بر مركبك تحليلى. جمعى: تحليلات.

تحليم [ع] حلم ايتمك، ايدلمك: بر غضوبى تحليم. برغضبناكك تحليمى.

تحليه [ع] تزيين ايتمك، ايدلمك؛ طونانمق، طونادلمق: اخلاق حميده ايله تحليهٔ ذات ايتمشدر. ظاهرك دكل باطنك تحليه‌سى مقتضيدر.

تحمض [ع] اكشيمك، اكشيلك پيدا ايتمك: تحمض شيره.

تحمل [ع] قاتلانمق، مادى ومعنوى يوك آلتنده سس چيقارمامق: او حيوان بو قدر يوكه تحمل ايده‌مز. «او قدر نازه تحمل ايده‌مم - وصفى» تحمل سوز. تحمل كداز = تحمل محو ايديجي. تحمل فرسا = تحمل آزالديجي، تحمل براقييجي. جمعى: تحملات.

تحمى [ع] كنديني حمايه ايتمك، قورنمق: كثرت اكلدن تحمى.

تحميد [ع] حمد ايتمك، الحمدلله ديمك. جمعى تحميدات.

تحمير [ع] اشكليكه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه اشك ديمك، ديلمك. جمعى: تحميرات.

تحميس [ع] برشيئى آتش اوزرنده قيزديروب طاولامق، قاموس مترجمى لسانمزده دوكلمش قهوه صاتيلان محله (تحميس) اطلاق بو مناسبته مبنى اولديغنى بيان ايله برابر قاوورمق ديمك اولان (تحميص) لفظنك دخى بو مقامده استعمالى ياقيشيق آله‌جغى درميان ايلمشدر. ايكنجيسى انسب كورينور. هر حالده «جابا بر قهوهٔ تحميس آكا بندن (واصف) - كيم اولوب كيفه بو بش بيم ايدرسه تحميس» بيتنده‌كى (تحميس)ك قهوه ايله مناسبتى اولمامق لازم كلير.

تحميق [ع] حمقه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه احمق ديمك، ديلمك. جمعى: تحميقات.

تحميل [ع] يوكلتمك، يوكلدلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: يوكى حماله تحميل. بر خدمتك بريسنه تحميلى. تحميل منت = منت آلتنده براقمق، منتدار ايتمك. جمعى تحميلات.

تحنن [ع] شدتله آرزومند، مشتاق اولمق. انسان و حيوان حقنده قوللانيلير: چوجقندن آيرلمش والده‌نك تحننى. قوزيسنى قورد قاپمش قويونك تحننى: «آبرلدى قوزى اولوب مكدر - اظهار تحنن ايتدى مادر»

تحنى [ع] نظمده (انحنا)يه بدل قوللانيليير.

تحنيط [ع] حنوط ديديلن طيب ايله تعطير كفن ميت.

تحول [ع] دكيشمك، باشقه درلو اولمق: تحول حال. جمعى: تحولات.

تحويط [ع] ديوار چكمك، چكلمك: تحويط حائط.

تحويل [ع] دكشدرمك، دكشديرلمك؛ باشقه درلو ايتمك، ايدلمك: اندازه‌يى مترويه تحويل. پاره‌نك غروشه تحويلى § بورج سندى، جمعى: تحويلات.

تحيات [ع] (تحيه) نك جمعى: «اتحاف تحيات ايت - پيغمبر ذى شانه» «نماز شام غمك قعدهٔ اخيره‌سيدر - كوكل قاپوكده تحيات يأسه ايتدى قعود - ثابت»

تحير [ع] حيران اولمق، حيرته دوشمك: «دلخسته ايدم تأثرمدن - دمبسته ايدم تحيرمدن» جمعى: تحيرات.

تحيز [ع] بر طوتمق، بر ضبط ايتمك: برجسمك تحيزى §

موقع مخصوص طوتمق ، اعتبار و اهمیت پیدا ایتمك : اصحاب تحیز .

تحیّه [ع] سلام § سلام ویرمك § خیر دعا ایتمك ، حیاك الله دیه دعا ایتمك § بقا ، ملك ، مالکیت : التحیة لله . تحیة المسجد = مسجده کیرنجه اوطورمه‌دن قیلنان ایکی رکعت نافله نماز . (تحیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

تخادُع [ع] آلدانمامش ایکن آلدانمش کبی کورنمك .

تخارُش [ع] خیرلداشوب طالاشمق : تخارش کلاب .

تخاصُم [ع] (مخاصمه) یه بدل قوللانیلیر .

تخاطُب [ع] (مخاطبه) یه بدل قوللانیلیر .

تخالُف [ع] بربرینه اویمامه ، بربرینه ضد اوله .

تخبّر [ع] ایی بیلمك ، کنهنه واقف اولمق . بو معناده (اختبار) دها زیاده قوللانیلیر .

تخبیر [ع] نظمده (اخبار) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تخت [ف] مقام مخصوص حکمداری . تختگاه . تختگه = تخت محلی ، پای تخت . (تخت) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . تخت نشین = تختده اوطوران ، حکمدار . تخت روان = بر نوع محفه .

تخته [ف] یونیلوب بیچلمش آغاج § لوح ، لوحه . تخته بند = مقید . تخته پوش = تخته دوشه‌مه‌لی اوستی آچیق محل .

تختّم [ع] خاتم طاقنمق .

تختیم [ع] (تمهیر) ه بدل قوللانیلیر .

تخجیل [ع] اوتاندرمق اوتاندیرلق : بر آدمی تخجیل . بریسنك تخجیلی . جمعی : تخجیلات .

تخدّر [ع] اورتولنمك . اورتو طوتمق : تخدر ابکار .

تخدّع [ع] بیله‌رك آلدانمق .

تخدیر [ع] اورتو طوتندرمق ، طوتندیرلق : دوشیزه‌کانی تخدیر والده‌لرك وظائفندندر . نسوانك تخدیری وظائف رجالدندر .

تخدّش [ع] طیرمالانمق ، مضطرب اولمق : تخدش اذهان .

تخدیش [ع] طیرمالایوب مضطرب ایتمك ، طیرمالانوب مضطرب ایدلمك : اذهانی تخدیش . اذهانك تخدیشی . جمعی . تخدیشات .

تخذیل [ع] ذلت ایچنده براقمق ، براقلمق : بر ملحدی تخذیل . بر وجدانسزك تخذیلی .

تخرّش [ع] طیرمالانمق ، طیرمیق یملك .

تخرّق [ع] ییرتلمق : تخرق لباس . (اختلاق) معناسنده‌ده کلیر .

تخریب [ع] خراب ایتمك ، ایدلمك : بر بنانی تخریب . بر بنانك تخریبی . جمعی : تخریبات .

تخریش [ع] طیرمیقلامق ، طیرمیقلانمق : بریسنك یوزینی تخریش . چهره‌سنك تخریشی .

تخریق [ع] ییرتمق ، ییرتلمق : جامه‌یی تخریق . جامه‌نك تخریقی .

تخریف [ع] بوناقلغه نسبت ایتمك ، ایدلمك ، بریسنه بوناق دیمك ، دینلمك : بر اختیاری تخریف . بر کنجك تخریفی .

تخسیر [ع] خساره دوچار ایتمك ، ایدلمك : بر تاجری تخسیر . بر تاجرك تخسیری . (اضرار) دن اقوادر .

تخشّع [ع] خشوع کوسترمك ، خشوعلانمق .

تخشّن [ع] خشونتلنمك ، درشت اولمق . اشخاص واشیاده قوللانیلیر .

تخشّی [ع] خشیتلنمك ، تعظیم آمیز بر صورتده قورقمق .

تخشیه [ع] خشیته دوشورمك ، دوشورلمك : تخشیهٔ قلوب .

تخصّص [ع] (اختصاص) ه بدل قوللانیلیر .

تخصیص [ع] خاص قیلمق ، قیلنمق ، (تعمیم)ك ضدی . بتخصیص = علی الخصوص ، خصوصا . بالتخصیص = تخصیص ایله ، تخصیص ایده‌رك ، ایدیله‌رك . تخصیصاً = تخصیص صورتیله .

تخصیصات [ع] (تخصیص)ك جمعی . (مخصصات) معناسنده مستعملدر . مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر .

تخضّع [ع] خضوع کوسترمك ، خضوعلانمق .

تخضیب [ع] بویامق ، بویانمق . تخضیب لحیه ، صاچلرك حنا ایله تخضیبی .

تخضّر [ع] یشیللنمك ، یشیل رنك باغلامق . (اخضرار) زیاده قوللانیلیر : اخضرار اشجار .

تخضیر [ع] یشیل رنك ویرمك ، ویرلمك ، یشیللندرمك ، یشیللندیرلمك .

تخطئه [ع] خطایه نسبت ایتمك ، ایدلمك ، بریسی حقنده خطا ایتدی دیمك ، دینلمك : بر محرری تخطئه . بر مؤلفك تخطئه‌سی . بنی تخطئه‌یه شتاب ایتمه .

تخطّر [ع] درخاطر ایتمك ، ایدلمك : ماضی‌یی تخطر . ماضینك تخطری . جمعی : تخطرات .

تخطّی [ع] آتلایوب کچمك ، آتلانوب کچلمك : حدودی تخطی . حدودك تخطیسی . جمعی اولان (تخطیات) تخفیف یا ایله در .

تخطیط [ع] چیزمك ، چیزلمك : بر خطی تخطیط . بر چیزکینك تخطیطی § ترسیم .

تخفّف [ع] خفیفلنمك ، خفیف اولمق § آیاغه‌مست ، چیزمه کبی قونجلو بر شی کیمك .

تخفیف [ع] خفیفلتمك ، خفیفلدلمك : جزایی تخفیف . جزانك تخفیفی . جمعی : تخفیفات

تخلّد [ع] بر برده دائمی صورتده قالمق : جهنمده تخلد جزای اشراکدر .

تخلّص [ع] قورتلمق ، خلاص اولمق : غمدن تخلص § مخلص ایدنمك ، مخلصلانمق : سلطان سلیم ثالث (الهامی) تخلص ایدردی .

تخلّط [ع] قارشمق ، قاریشیق اولمق . (اختلاط) اکثریا اشخاص حقنده قوللانلدیغی حالده (تخلط) دائما اشیا حقنده استعمال اولنور : شکرك سود ایله تخلطی .

تخلّف [ع] خلاف اوزره بولنمق ، اویغون کلمه‌مك ، اویمامق . اکثریا اشیاده قوللانیلیر : ساعتلر تخلف ایدیبور . بو طبیبك ویردیکی علاج تخلف ایتمز .

تخلّق [ع] اخلاق پیدا ایتمك ، اخلاقلانمق : اخلاق نبویه ایله تخلق ایتملی یز که « تخلقوا باخلاق الله » سرینه مظهر اوله‌بیله‌لم .

تخلّل [ع] خلل بولمق ، خلل پذیر اولمق § آرالغه صوقولمق ، آره‌سنه کیرمك .

تخلّى [ع] بوشالق ، بوش قالمق : تخلىٔ صراحى .

تخليد [ع] دائمى صورتده مقيم قيلمق ، قيلنمق : ارباب اشراككى جهنمده تخليد . مشركلرك دوزخده تخليدى .

تخليص [ع] قورتارمق ، قورتارلق : دكزه دوشنى تخليص . طوتيشان اوده بولنانلرك تخليصى . تخليص كريبان = ياقه‌يى قورتارمق .

تخليط [ع] قارشدرمق ، قارشدرلمق : شرابى صو ايله تخليط . سودك صوايله تخليطى ، افاده قاريشيقلنى حقنده‌ده قوللانيلير : مقاله‌يى تخليط اتمش ، مآل استخراجى ممكن اوليور . جمعى ! تخليطات .

تخلّف [ع] بريرى خلف براقه .

تخليل [ع] خلاللامق ، خلاللانلمق : لحيه‌يى تخليل . اصابعك تخليلى .

تخليه [ع] بوشالتمق ، بوشالدلمق : خانه‌يى تخليه . اوطه‌نك تخليه‌سى . تخليهٔ سبيل = محبوسى ، موقوفى صالى ويرمك . تشديد ايله غلطدر .

تخمّر [ع] (اختمار) ه بدل قوللانيلير .

تخمير [ع] يوغورمق ، يوغورلق § مايه‌لندرمك ، مايه‌لندرلمك .

تخميس [ع] بشه ابلاغ § بشه تقسيم § بر منظومه‌نك ابياتنه اوج مصراع ضميله هر بيتنك بش مصراعه ابلاغى § تخميس ايدلمش منظومه‌نك هيئت مجموعه‌سى . جمعى : تخميسات .

تخمين [ع] ظن ايله بيان رأى ، ظن . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : تخمين طول مسافه . تخمينمه كوره حال بو مركزده‌در . تخميناً = تخمين اولنق اوزره ، حكم ظنى اوله‌رق : تخميناً شو قدردر . تخمينى = تخمينه منسوب ، تخمين ايله . تخمين كرده = تخمين ايدلمش . جمعى : تخمينات .

تخوّف [ع] قورقو پيدا ايتمك ، خوفه دوشمك .

تخويف [ع] قورقوتمق ، قورقودلمق : برخائنى تخويف . برملحدك تخويفى . تخويفاً = تخويف صورتيله ، تخويف ايچون . جمعى : تخويفات .

تخوين [ع] خيانته نسبت ايتمك ، ايدلمك ؛ بريسنه خائن ديمك ، دينلمك . جمعى تخوينات .

تخيّل [ع] خياله آلمق ، آلنمق : « وار ايله اوكاشنى تخيل — پروانه‌سى كل ، چراغى بلبل — غالب » بركيفيتك تخيلى . جمعى : تخيلات .

تخييب [ع] محروم ومأيوس قيلمق ، قيلنمق : برامیدوارى تخييب . براميدوارك تخييبى .

تخيير [ع] ايكى شى بيننده مخير قيلمق ، قيلنمق : بريسنى كيدوب كيتمه‌مكده تخيير . بر چوجغك اوينايوب اويناماقده تخييرى .

تخييل [ع] ذهنده خياله صورت ويرمك ، ويرلمك : كچن بهارى تخييل . كله‌جك خزانك تخييلى . (تخيل) دن اقوادر : « جوش حيرتدن تجلى خانهٔ تخييلده — لال اولور دل بينات حسنكى ترتيلده » جمعى : تخييلات . حضرت مولانا فخر رازى حقنده « عقل وتخييلات او حيرت فزود » بيورمشدر .

تدابير [ع] (تدبير) ك جمعى : تدابير حكيمانه .

تداخل [ع] بربرينه كيرشمك ، ايكى شيدن هر برى ديكرينه داخل اولمق . اكثريا معاشات واوراق كبى شيلر حقنده (تأخر) معناسنى مفيد اولور .

تدارك [ع] تهيئه ، احضار . جمعى : تداركات . فى الاصل لحوق ووصول معناسنه‌در . رانك كسريله تلفظى شايعدر .

تدافع [ع] ايتشمك ، قاقشمق ، متقابل ايكى قوتك بربرنده اجراى تأثير ايتمسى § دفع دشمن . تدافعى = دفع دشمنه متعلق ، برنده طوروب كلن دشمنى دفع ايتمك صورتنده : حرب تدافعى مقابلى (تعرضى) ويا (تجاوزى) در .

تداول [ع] الدن اله كزمك ، بين الناس مستعمل اولمق . فى الاصل متعدى اولديغى حالده لسانمزده لازم اوله‌رق قوللانيلير . مثلا (تداول ايدن آقچه) دينيلير ، (تداول ايدلمن) دينلمز . (متداول) ه‌ده باق . جمعى : تداولات .

تداوى [ع] دوا ايتمك ، ايدلمك : برخسته‌يى تداوى . برعلتك تداويسى . جمعى اولان (تداويات) تخفيف يا ايله‌در .

تدبّر [ع] تفكر عاقبت ، تفكر حقيقت : امور مهمه‌ده تدبر . تدبر قرآن . جمعى : تدبرات .

تدبير [ع] بر شيئك انجامنى تفكرله تهيئهٔ لوازم وترتيب اسباب : اتخاذ تدبير . حسن تدبير . سوء تدبير .

تدثّر [ع] جامه‌يه بورنمك : تدثر نبوى .

تدرّس [ع] درس آلمق ، درس اوله‌رق اوقومق : فلان مدرسدن تدرس ايديورز . شافيه تدرس ايديورلر . جمعى : تدرسات .

تدرّع [ع] زرهلنمك ، زره كيمك ، جوشن پوش اولمق .

تدريج [ع] درجه درجه حركت ، تأنى . بالتدريج ، تدريجاً = تدريج ايله . على التدريج = تدريج اوزره . تدريجى ، تدريجيه = تدريجه منسوب ، تدريجلى : تعليم تدريجى . تجاوزات تدريجيه . جمعى : تدريجات .

تدريس [ع] درس ويرمك ، ويرلمك ؛ درس اوله‌رق اوقوتمق ، اوقودلمق : بر كتابى تدريس . ادبيات تدريسى .

تدريع [ع] زرهلندرمك ، زرهلندرلمك ؛ زره كيدرلمك .

تدسيم [ع] دفع نظر ايچون كوچك چوجغك چكه‌سى چوقورينى سياه ايله بكله‌مك . جناب ذى النورين بركون نظر ربا بر صبى يه تصادف ايدنجه بيوردى كه : دسّموا نونته = بونك چكه‌سى چوقورينى تدسيم ايدكز .

تدسيه [ع] اغوا ، اضلال .

تدفّن [ع] دفن اولنمق ، مدفون اولمق .

تدفين [ع] (دفن) معناسنده قوللانيلير .

تدقيق [ع] دقتله آراشدرمق ، آراشدرلمق ؛ اينجه الكدن كچيرمك ، كچيرلمك : مسئله‌يى تدقيق . مسئله‌نك تدقيقى . جمعى : تدقيقات .

تدلّى [ع] نازلانمق . جمعى اولان (تدليات) تخفيف يا ايله‌در : تجليات وتدليات .

تدمير [ع] هلاك ، محو ايتمك ، ايدلمك : اعدايى تدمير . اشقيانك تدميرى . جمعى : تدميرات .

تدنّس [ع] كيرپيدا ايتمك ، كيرلنمك : تدنس جامه .

تدنّى [ع] آشاغيلامق ، كريله‌مك ، (ترقى) نك ضدى . جمعى اولان (تدنيات) تخفيف يا ايله‌در .

تَدْنِیس [ع] کیرلتمك ، کیرلدلمك : کاغدی تدنیس . ورقه‌نك تدنیسی . جمی : تدنیسات .

تَدْوِیر [ع] دوندرمك، دوندیرلمك : چرخی تدویر . دولابك تدویری بو معناده (اداره) دخی قوللانیله‌بیلیر § دکرمی ، مدور قیلمق ، قیلنمق : تدویر شکل مستطیل .

تَدْوِین [ع] برعلمی ، بر فنی تشکیل ایدن مسائلی جمع و توضیح ایله کتاب حالنه افراغ. تعبیر دیکرله: برعلمی، برفنی مجلداته ادراج : علم منطقی تدوین. علم فقهك تدوینی . جمی: تدوینات .

تَدَهُّن [ع] (ادّهان)ه بدل قوللانیلیر.

تَدَهّی [ع] داهیه‌لشمك، اصحاب دها کبی حرکتده بولنمق .

تَدْهِیش [ع] (ادهاش) ه بدل قوللا‌نیلیر . بواقوی مداولنور . جمی : تدهیشات .

تَدْهِین [ع]کوزل قوقولو یاغ سورمك، سورلمك: جامهٔ عیدی تدهین. صاجلرك تدهینی .

تَدَیُّن [ع] بورج ایدنمك، ایدینلمك: برمبلغی تدین. برخدمتك تدینی§ بر دینك احکامنه تطبیق حرکت ایتمك ، دیندار اولمق .

تَذاکِر [ع] (تذکره) نك جمی : تذاکر وارده.

تَذَبْذُب [ع] تردد ، قرارسزلق ، نظامسزلق، قاریشیقلق: حال تذبذب . تذبذب امور . جمی : تذبذبات .

تَذَرْو [ف] سوکلون دینیلن لطیف قوش: «کیمدر دوشورن هوایه سروی؟— آلماز قاناد آلتنه تذروی — غالب »

تَذْکار [ع] آکمق، آکلمق، یاداتمك، ایدلمك: بر خصوصی تذکار. برخصوصك تذکاری. کسر ایله غلطدر.

تَذَکُّر [ع] درخاطر ایتمك. ایدلمك : ماضی‌یی تذکر. ماضینك تذکری§ برایشه دائر سویلشمك، سو۔یلشلمك. اکثریا رسمیاتده قوللانیلیر: بر ماده‌یی تذکر. برماده‌نك تذکری. جمی: تذکرات.

تَذْکِرَه (ع) وسیلهٔ تذکر، یاد ایتمکه وسیله اولان شی : تذکرة الاولیا. تذکرة الشعرا§ صورت معروفه‌ده یازیلان ورقه : « یادایت بنی کاهی دیه بر تذکره یازدم — وضع ایلر ایکن ظرفه دوشوندم کوله یازدم»§ اصناف وسائره‌یه ویریلن ورقهٔ رسمیه . محاوراتده کافك فتحیله تلفظ اولنور .

تَذْکِیر [ع] آکدرمق، آکدیرلمق، یاد ایتدیرمك ، ایتدیرلمك : بر وقعه‌یی تذکیر. بروقعه‌نك تذکیری § مذکر قیلمق، قیلنمق: تذکیر کلمه§ وعظ ایتمك : تذکیر برتأثیر. جمی: تذکیرات .

تَذَلُّل [ع] کندینی ذلیل کوسترمك ، اظهار ذلت . (اظهار تذلل) دینیله‌من. جمی: تذللات .

تَذْلِیل [ع] ذلیل ایتمك، ایدلمك : بریسنی تذلیل. بریسنك تذلیلی. (اذلال)دن اقوادر. جمی: تذلیلات .

تَذْنِیب [ع] علاوه اوله‌رق ایراد ایتمك، ایدلمك: برمسئله‌یی تذنیب. بر مسئله‌نك تذنیبی§ علاوه ، ذیل . جمی : تذنیبات .

تَذَوُّق [ع] طاتمق، طادلمق : تذوق شربت§ ذوقیاب اولمق. جمی: تذوقات .

تَذْوِیب [ع] (اذابه) یه بدل قوللا‌نیله‌بیلیر. جمی: تذویبات.

تَذْهِیب [ع] آلتون سورمك، سور‌لمك؛ یالدیزلامق، یالدیزلانمق: برکتابی تذهیب. برکتابك تذهیبی. جمی: تذهیبات .

تَذْیِیل [ع] ذیل اوله‌رق ایراد ایتمك، ایدلمك : بر بحثی تذییل. بر بحثك تذییلی .

تَرْ [ف] تفضیل، مبالغه اداتی. عربی، فارسی صفاته لاحق اولور: مشکلتر. نازکتر. بوکا بعضاً (ین) علاوه اولنور. بوصورت اکثریا اضافت حالنده قوللانیلیر: مشکلترین امور . نازکترین جواری . ابلهترین عوام§ یاش، یاشلی ، رطوبتلی : چشم تر§ تازه، طراوتلی ، مطری: میوهٔ تر. کل تر. رخسار تر. ترمزاج= جزئی شیدن منفعل اولان ، بولوتدن نم قاپان : ادیب ترمزاج .

تَرائِب [ع] (تریبه)نك جمی. کوکس کمیکاری، کوکس تخته‌سی . مفردی قوللانلماز .

تَراجِم [ع] (ترجمه)نك جمی: تراجم احوال. جیمك ضمیله غلطدر. (ترجمه)یه‌ده باق .

تَراخی [ع] کری چکلمك ، کری طورمق، کجکمك، آغیر طاو‌رانمق .

تَرادُف [ع] یکدیکره تابع اولمق ، بربرینك آردی صیره کیتمك: ترادف سفائن§ ایکی ویا دها زیاده لفظ برمعنایه دال اولمق: (اسد) ایله (غضنفر) بیننده ترادف واردر .

تَرازُو [ع] معروف آلت وزن: «محشرده نه‌لر چکر ترازو!— والی » (صو ترازوسی) برتعبیر مجازیدر.

تَراسُل [ع] نظمده (مراسله) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَراضی [ع] بربرندن راضی اولمق . بالتراضی=رضای طرفین ایله.

تَرافُع [ع](مرافعه)یه بدل قوللانیلیر . بالترافع= مرافعه ایله .

تَراکُم [ع] بیریکمك. ذی روح حقنده قوللانلماز. جمی: تراکمات.

تَراکِیب [ع] (ترکیب)ك جمی. ترا‌کیب مسجعه.

تَرانَه [ف] نغمه. آهنك: ترانهٔ دلکش. ترانه پرداز = تغنی ایدیجی. ترانه پردازی= ترانه پردازلق § اقسام نظمدن رباعی : « ساحر میسین ای ترانه پرداز شهیر — بر نغمه ایله بیلك کوکل ایتدك تسخیر— تهییج طبیعت ایتدی آهنك نوك— یکدن سکا بر ترانه ایتدم تحریر»

تَراوِیح [ع] (ترویحه) نك جمی . رمضان شریف کیجه‌لرنده قیلنان یکرمی رکعت نماز : تراویح سنت مؤکده‌در .

تَرْبِیع [ع] دردده ابلاغ § درده تقسیم. تربیعاً= مربع اوله‌رق، درت کوشه‌لی اوله‌رق§ بربیت ویا مصرا‌علك ایکی یاخود اوچ مصراع ضمیله دردده ابلاغی، بو یولده ترتیب ایدلمش بر منظو‌مه‌نك هیئت مجموعه‌سی. جمی: تربیعات.

تَرْبِیَه [ع] بسلیوب بیوتمك، بسلنوب بیودلمك: بر فدانی تربیه . بر جیجکك تربیه‌سی § روحانی وجسمانی احوالی اصلاح ، تعلیم اخلاق و اطوار : استاد شاکردینی تربیه ایدر. شاکردك تربیه‌سی استاده عائددر . تربیهٔ اطفال ، (ویرملك) و(آلمق) ماده‌لریله‌ده قوللا‌نیلیر: والده‌سی قیزینه تربیه ویرر. تربیه

آلمیان چوجق بدبخت اولور § تعلیم اخلاق واطوارك ثمره‌سی اولان صفت حسنه، حسن حال: شو افندی پك تربیه‌لیدر. بو چوجق تربیه‌سزدر، تربیه‌لی مایمون کبی. طعام حقنده قوللانیلان (تربیه) بومعنادن مجازدر. بوکلمه (تربیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر: تربیت بنات. «تربیت نااهل‌را چون کردکان بر کنبدست — سعدی» = قابلیتسزی تربیه‌یه چالشمق قبه اوزرنده جوز طوردرمغه قالقشمق قبیلندندر. تربیه ایدلمش دیمك اولان (تربیه‌کرده) و (تربیت کرده) تعبیرلری انسان حقنده مستعملدر: بو چوجق شوذاتك تربیت کرده‌سیدر. دائما (تربیه)‌یه بدل (تربیت) قوللانیله‌ماز. آنك مقام استعمالنی سلیقه تعیین ایدر. ایکیسی‌ده یانك تشدیدیله غلطدر.

تَرَتُّبْ [ع] برسببله متعلق، عائد اولمق: عهده‌مزه ترتب ایدن وظیفه‌یی ایفا ایدیورز § برشیئك نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل اولمق: مأموره سوء استعمالدن مسئولیت ترتب ایدر.

تَرْتِیبْ [ع] دیزمك، دیزلك؛ یرلی برینه قویمق، قونلمق، تنظیم: صفلری ترتیب. اشیانك ترتیبی § مرتب طاقم: ترتیب اول. ترتیب ثانی § پلان، پروژه، حاضرلق. ترتیب کرده = ترتیب ایدلمش. ترتیب ساز = ترتیب ایدیجی، ترتیب سازی = ترتیب سازلق. جمعی: ترتیبات.

تَرْتِیلْ [ع] تأنی وتدبر ایله حسن قرائت: ترتیل قرآن. «باقدم اولمش پرکواکب آسمان — خالق اجرامی تبجیل ایلدم — طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار — سورهٔ (والنجم)‌ی ترتیل ایلدم»

تَرْجُمانْ [ع] برلسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن: «بیان مقصد ایچون یاره ترجمانم وار — بلایه باق که آنی ترجمانه آکلاده‌مم» «لسان عشق بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن النجار» ترجمان الاسرار = حافظ شیرازی. جیمك ضمیله ده لغتدر.

تَرْجَمَه [ع] بر لسانی دیکر لسان ایله بیان: عربجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه ایتدم. لسان دل ترجمه‌یه کلمز. مترجَم یعنی ترجمه اولنمش مقامنده‌ده قوللانیلیر: بو منظومه فرانسزجه‌دن ترجمه‌در. ترجمهٔ حال = برآدمك حالنی مبین مقاله، رساله. جیمك ضمیله غلطدر.

تَرَجِّی [ع] اومه، امید ایدش.

تَرْجِیبْ [ع] هیبتی حس اولنان شیئه تعظیم: ترجیب عسکر منصور. ترجیب آتش طور. جمعی: ترجیبات.

تَرْجِیحْ [ع] زیاده شایان اعتبار عد ایتمك، ایدلمك؛ اوستون طوتمق، طوتلمق: علمی ماله ترجیح ایدرم. مالك علمه ترجیحی اثر غفلتدر. ترجیح بلا مرجح = وجهسز، سببسز ترجیح. جمعی: ترجیحات.

تَرْجِیعْ [ع] سسی بوغازده اوینادوب نغمه پیدا ایتمك: ترجیع صوت § شهادتیندن هر برینی آهسته‌جه اوقودقدن صکره تکرار رفع صوت ایله اوقومق: ترجیع مؤذن. ترجیع بند = مختلف القوافی بر قاچ قسمدن مرکب اوله‌رق هرقسمنك نهایتنده یالکز بر بیت تکرار ایدیلن منظومه. قسملرك نهایتلرنده باشقه‌جه بربیت ایراد اولنورسه آکا (ترکیب بند) دینیلیر. جمعی: ترجیعات.

تَرَحْ [ع] غم، غصه، (فرح)‌ك ضدی. ما الدنیا الا فرح و ترح = دنیا فرح وترحدن عبارتدر.

تَرَحُّلْ [ع] بریردن بریره کوچمك: ترحل قافله. (ارتحال) معناسنده قوللانلملی. جمعی: ترحلات.

تَرَحُّمْ [ع] مرحمت ایتمك، مرحمته کلمك، آجیمق: «شیرین ترحم ایلدی فرهاد نرده‌صین؟» ترحماً = ترحم صورتیله، ترحمدن ناشی. جمعی: ترحمات.

تَرْحِیبْ [ع] مرحبا دیمك، سلام ویرمك. آشنالق ایتمك. جمعی: ترحیبات.

تَرْحِیلْ [ع] بریردن بریره کوچورمك، کوچورلمك: عائله‌یی ترحیل. قافله‌نك ترحیلی.

تَرْحِیمْ [ع] مولی رحمت ایلسون دیمك، رحمتله یاد ایتمك: دعادهٔ عربی‌یی التزام ایدن غزته‌لرك ایفای رسم ترحیمده «رحمة الله علیه راحمة واسعة» دیملری طوغری دکلدر. رحمه‌الله رحمةً واسعةً» دینلملیدر. جمعی: ترحیمات.

تَرْخِیصْ [ع] رخصت ویرمك، ویرلمك؛ مساعده ایتمك. ایدلمك: مباحی ترخیص. مباحك ترخیصی. جمعی: ترخیصات.

تَرْخِیمْ [ع] قاعدهٔ عربیه اوزره حالت ندادە اسمك حرف اخیرینی اسقاط: ترخیم منادی.

تَرْدامَنْ [ف] (آلوده دامن) مقامنده قوللانیلیر. تردامنی = تردامنلك.

تَرَدُّدْ [ع] ایکی جهتدن برینه قرار ویره‌میوب شویله‌می یوقسه بویله‌می یاپسه‌م یوللو ایکیرجینلك حالده بولنمق: اجرای خیرده تردد جائز دکل. بلاتردد = ترددسز اوله‌رق: «میدانه کیروب بلا تردد — دیرمش اودلیر مرتضی شان» بی‌تردد = ترددسز، ترددسز اوله‌رق: «صاتیلق ایدوب اوجوزدر دیدیکك متاع فکری — بترددین آلیرلر دل بی تردد آ آز» «او دخی امتحانه کیرمش ایدی — بی تردد جواب ویرمش ایدی»

تَرْدَسْتْ [ف] الی ایشه یاقیشان، ماهر، استاد. تردستی = تردستلك. «قطره‌لر فیض اهلنك چشمنده عماندر بتون — نظره‌لر تردستیٔ فیاضه حیراندر بتون»

تَرْدِیدْ [ع] یاشویله یابویله دیه احتماللی صورتده ادارهٔ کلام.

تَرْدِیفْ [ع] (ارداف) ه باق. تردیفاً = تردیف ایده‌رك، ایدیله‌رك، تردیف صورتیله.

تَرْذِیلْ [ع] رذیل ایتمك، ایدلمك: بر ادبسزی ترذیل. بر خائنك ترذیلی.

تَرْذِیلِیّاتْ [ع] ترذیل ایچون سویلنیلن سوزلر.

تَرْزَبانْ (ف) حاضر جواب: شاعر ترزبان. خامهٔ ترزبان. «طبعمك بر ترجمان ترزبانیدر قلم — نفعی» ترزبانی = ترزبانلق: «ادعای ترزبانی باقلی رسوا ایدر»

تَرَزُّنْ [ع] اظهار وقار.

تَرْسْ [ف] قورقو. ترسناك = قورقویه دوچار اولان.

تَرْسا [ف] خرستیان: ترسابچه = ترسا یاوروسی، ترساچوجغی.

تَرْسانْ [ف] قورقوجی، خوف ایدیجی (هراسان) زیاده قوللانیلیر. ترسان ترسان = قورقه‌قورقه: «کوردی کیم طورمغه یوقدر امکان — عزم راه ایلدی ترسان ترسان».

تَرْسانه امور و اعمالات بحریه‌نك محل اجراسی. (دار الصناعه) دن ویا ایتالیانجه (دارسانه) دن محرفدر دیرلر. بعض ارباب تدقیقك بیانه گوره (ترساخانه) دن مخفف ایمش. اثنای فتح قسطنطینیه‌ده نصاری اسرامی عسکر اسلام ایله اختلا طدن منع ایچون بیلدیکمز (ترسانه). وقعنده (ترساخانه) نامی ویریلن بر محله حبس اولنورمش. بو تعبیر مؤخراً کثرت استعمال ایله او صورتده تخفیف اولنه‌رق شمدیکی معناده قوللانلمغه باشلامش.

تَرَسُّب [ع] مایعك دیبنه چوکمك.

تَرَسُّم [ع] (ارتسام) ه بدل قوللا نیلیر: «پیکر روح پروردلدار- لوح دلده ترسم ایتمشدر»

تَرْسیل [ع] (ترتیل) ایله مترادفدر. (مرسل) ه ده باق.

تَرْسیم [ع] رسم ایتمك، ایدلمك، رسمی یاپمق، رسمی یاپلمق: برسفینه‌یی ترسیم. برمنظره‌نك ترسیمی.

تَرَشُّح [ع] مایع صیزمق. ترکی خارجه چیقمق. کل اناء یترشح بما فیه = هرقاب ایچنده بولنان شیدن صیزنتی ویرر، هرکس درونده اولانی اظهار ایدر. جمعی: ترشحات.

تَرْشیح [ع] تربیه. بو معناده آز قوللانیلیر § عباره‌ده مشبه به‌ه ملایم برشی ایرادی. جمعی ترشیحات.

تَرَشُّف [ع] (ارتشاف) ایله مترادفدر.

تَرَصُّد [ع] دقتله گوزتمك. گوزه‌دلمك: دشمن پیشدارلرینی ترصد. دمدارلرك ترصدی. جمعی: ترصدات.

تَرْصیص [ع] قورشونلامه، قورشونه تحویل

تَرْصیع [ع] اوزرینه جواهر او نورتمق، اوطورتمه‌لی یاپمق صورتیله تزیین: برنشانی ترصیع. بر ساعتك ترصیعی § ایکی فقره‌دن هربرینی تشکیل ایدن الفاظك وزن وقافیه‌جه بربرینه توافقندن عبارت بر صنعت ادبیه: «منحصردر سوزلرم اوصافکه - منتظردر کوزلرم الطافکه - لا» جمعی: ترصیعات.

تَرْصین [ع] رصانت ویرمك، ویرلك: برموقعی ترصین. بر حصارك ترصینی. جمعی: ترصینات.

تَرْضیه [ع] رضی الله عنه دیه دعا ایتمك: اصحاب کرامك اسملری یاد اولندقجه ترضیه ایدرز § کوجندیریلن آدمه عفو ورضاسنی جلب ایچون ایدیلن معامله نادمانه. بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز، (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. فلان فلانه ترضیه ویردی.

تَرْطیب [ع] رطوبت ویرمك، ویرلك: اوراقی ترطیب. اوراقك ترطیبی § طراوت ویرمك، ویرلك: ترطیب لسان. ترطیب دماغ.

تَرَعُّد (ارتعاد) ایله مترادفدر.

تَرْعیب [ع] (تخویف) ه بدل قوللا نیله‌بیلیر.

تَرْعیش [ع] رعشه‌دار ایتمك، ایدلمك. بو معناده (ارعاش) دخی قوللانیله‌بیلیر.

تَرْغیب [ع] (ارغاب) ه باق. جمعی: ترغیبات.

تَرْغیم [ع] (ارغام) ه باق.

تَرَفُّع [ع] یوقاری قالقمق، یوکسلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: ترفع بنیان. ترفع منزلت.

تَرَفُّق [ع] حلم ایله، ملایمتله معامله.

تَرَفُّه [ع] رفاه بولمق، وسعت حاله نائل اولمق.

تَرْفیع [ع] یوقاری قالدرمق، قالدیرلق، یوکسلتمك، یوکسلدلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: ترفیع بنا. ترفیع رتبه. ترفیعاً = ترفیع صورتیله. جمعی: ترفیعات.

تَرْفیق [ع] آرقداش ایتمك، ایدلمك، یانه قاتمق، قاتلمق. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: فلانی فلانه ترفیق. علینك ولیه ترفیق. ترفیقاً = ترفیق ایده‌رك، ایدیله‌رك.

تَرْفیه [ع] (ارفاه) ه باق: ترفیه عباد. ترفیه رعایا.

تَرَقُّب [ع] (ارتقاب) ه باق.

تَرَقُّص [ع] بردوزی‌یه یوقاری چیقوب آشاغی اینمك. ماکنه‌لرك بو یولده ایشلین آلتلری حقنده استعمالی پك یاقیشیق آلیر.

تَرْقُوه [ع] کوپریجك کمیکی.

تَرَقّی [ع] ایلریله‌مك، ایلری کیتمك، اولکی حالدن دها ایی بر حاله کلمك: «هر هانکی شیئه ایتسه توجه جهانیان — یوماً فیوماً آنده ترقی فزون اولور — بی ارتیاب هر نه‌دن اعراض ایدرسه خلق — بالطبع رفته رفته تدنی نمون اولور» ترقی جو - ی = ترقی آرایجی، ایستیجی، ترقی طرفداری. ترقی جویانه = ترقی جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ترقی جویی = ترقی جولق. ترقی شکن = ترقی‌یه مانع اولیجی. ترقی شکنانه = ترقی شکنجه‌سنه. ترقی شکنی = ترقی شکنلك. جمعی اولان (ترقیات) تخفیف یا ایله‌در: «ترقیات صنایع رفاهه باعثدر — بزم ایچون بو جهت اقدم مباحثدر»

تَرْقیش [ع] تزیین کلام. جمعی: ترقیشات.

تَرْقیص [ع] رقص ایتدرمك، ایتدیرلك: برقاصی ترقیص. بررصه‌نك ترقیصی.

تَرْقیع [ع] یامامق، یاماتمق، یامه اوده‌مق، اورلمق: لباس کهنه‌یی ترقیع. بیرتیق جبه‌نك ترقیعی.

تَرْقیق [ع] صورت نازکانه‌ده اداره کلام: «نظم ایتدیکی هرغزل کوزلدر - ترقیق سخنده بی‌بدلدر»

تَرْقیم [ع] رقم آتمق، آتلمق: بر عددی ترقیم. بریکونك ترقیمی § یازمق، یازلمق: بر ورقه‌یی ترقیم. بر جوابنامه‌نك ترقیمی.

تَرْقین [ع] بوزمق، بوزلمق، آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: براسی ترقین. برقیدك ترقینی.

تَرْك [ع] براقمق، براقلمق، واز کچمك، واز کچلمك: برمسلکی ترك. برعادتك ترکی. «خیلی مشکلدر کیشی ترك ایلمك معتادینی - خیالی» «ترك ایلدم قبالری کیدم عبالری - فصیح»

تَرَکُّب [ع] بر شی دیکر شی ایله برلشوب امتزاج ایتمك، مرکب اولمق. جمعی: ترکبات.

تَرْکَش [ف] (تیرکش) مخففی: «دینه بوتیر بکا کندی ترکشمندر - نابی»

تَرَکُّن [ع] ارکاندن اولمق، معنی قوت بولمق: «بر بارده‌ده واق

تمكن ايله - كسب شرف ايت تركن ايله»

تَرِكَه [ع] ميتك ميراثی ، مخلفاتی . محاوراتده رانك فتحيله مستعملدر

تَرْكِيب [ع] مركب قيلمق ، قيلنمق : اجزايی تركيب . بسائطك تركيبی § بربرينه مرتبط ايكی ويا دها زياده لفظ، عباره § برقاچ شيئك برلشد برلسندن وجوده كلش دوا وسائره . بومعناده (مركب) ديمك اولەرق قوللا. نيلير . جمعی : تركيبات . (تركيب بند) (ترجيع) ده كوسترلشدر .

تَرْكِيز [ع] (ركز) ه بدل قوللانيلير .

تَرْكِيك [ع] ركاكت ويرمك ، ويرلمك ؛ ركيك ايتمك ، ايدلمك : عبارەيی تركيك . بيتك تركيكی .

تَرَمْرُم [ع] سوز سويليەجك كبی طاورانعقله برابر سويليەميوب قالمق : ترمرم خائف . ترمرم الكن .

تَرْمُومَتْرَه [يونانجەدن] هوا وياصويك درجهٔ حرارتنی تعيينه مخصوص ايچی جيوه ايله مملو جامدن آلت ، ميزان الحراره .

تَرْمِيم [ع] تعمير : «خانهٔ قلبم ايلسون ترميم — كعبه يابعق ديلرسه ابراهيم — باق» جمعی : ترميمات . (تعمير) ه ده باق .

تَرَنُّح [ع] سرخوشلق ويا باشقه بر عارضەدن طولايی ايكی طرفه تمايل ايدەرك يوريمك . نباتاتك روزكار ايله تمايلی ده بونكله افاده اولنەبيلير . جمعی : ترنحات : ترنحات اغصان .

تَرَنُّم [ع] دلكش برصورتده اجرای آهنك : ترنم خواندكان . ترنم نی . «آچل ای فصل دیسن كلستانلردن آچلسون كل — ترنم ايله بلبل ! مطربم جنكم ربابمسين — نديم » « اثنای ترنمده تكلم اولنورمی ؟ » ترنم ساز = ترنم ايدیجی . ترنم سازی = ترنم سازلق . ترنم سنج = نغمه سنج : « موسم كل كلدی بلبللر ! ترنم سنج اولك — ديكليك ای عاشقان ساالخورده كنج اولك » ترنم سنجی = ترنم سنجلك . جمعی : ترنمات .

تَرَوُّح [ع] بر شيدن رايحه آلمق ، رايحەلنمق : تروح ثياب .

تَرْوِيج [ع] رواج ويرمك ، ويرلمك ؛ رواجلاندرمق ، رواجلاندبرلمق : برلفظی ترويج . برفكرك ترويجی . « ترويجه سعی ايدر كيشی البت متاعنی » جمعی : ترويجات .

تَرْوِيح [ع] رايحه ويرمك ، ويرلمك ؛ رايحەلاندرمق ، رايحەلانديرلمق ، برجامەيی ترويح . بر لباسك ترويحی . (اراحه) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير . جمعی : ترويحات .

تَرْوِيحَه [ع] تراويح نمازينك هردرت ركعتی .

تَرْوِيق [ع] سوزوب طورلتمق ، سوزيلوب طورلدلمق : صويی ترويق . شربتك ترويقی .

تَرْوِيَه [ع] دقتله تفكر § اروا . يوم الترويه ، يوم ترويه = ثامن ذی الحجه ، يوم عرفه‌دن مقدم اولان كون . حضرت خليل اللهك كيجه كورمش اولديغی رؤيای ذبحی تأمل بيورديغی ويا حجاجك نفسلريله دابه‌لرينی سيراب ايدوب صويی اوليان منايه كيتدكلری كون اولديغی ايچون اطلاق اولنمشدر .

تَرَهُّب [ع] راهب اولمق ، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل اولمق .

تَرْهِيب [ع] (ارهاب) ه باق . اكثريا (تحذير) مقامنده قوللانيلير : شاكردانی عطالتدن ترهيب ايله چالشمغه ترغيب ايدردی . ترهيباً = ترهيب صورتيله ، ترهيب ايچون . جمعی : ترهيبات . « بو ترغيبات و ترهيباتدن مقصود ربانی - بتون ابنای آدمده حصول استقامتدر »

تَرْيِكَه [ع] كيمسه طرفندن تزوجنه رغبت اولنميوب قالمش اولان قادينجغز .

تَزَاحُف [ع] محاربەده طرفين عسكری بربرينه يوريوب چاتمق : تزاحف كتائب . تزاحف افواج .

تَزَاحُم [ع] غلبەلكدن صيقشمق : تزاحم ناس . تزاحم امور . تزاحم افكار . (ازدحام) اكثريا انسان حقنده قوللانيلير . جمعی : تزاحمات .

تَزَاوُر [ع] زيارت ايدشمك ، بربرينی زيارت ايتمك : رسم تزاور . ايام تزاور . جمعی : تزاورات .

تَزَاوُل [ع] (مزاوله) يه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَزَايُد [ع] (ازدياد) ه باق . جمعی : تزايدات .

تَزَبُّد [ع] كوپوكلنمك ، كوپورمك : تزبد ماء . تزبد فم § قايماقلانمق : تزبد لبن .

تَزْبِير [ع] يازمق ، يازلمق . اكثريا (تحريراً اشعار) موقعنده ايراد اولنور : برخصوصی تزبير . كيفيتك تزبيری . جمعی اولان (تزبيرات) جدياتده قوللانلماز .

تَزْفِيت [ع] زفتلەمك ، زفتلنمك : سفينەيی تزفيت . كمينك تزفيتی . مصارف تزفيت .

تَزَقُّم [ع] تكلفله يوتمق ، يوتلمق : لقمەيی تزقم . برمبلغك تزقمی . ذمياتده قوللانيلير .

تَزَكِّی [ع] اهل صلاح اولمق ، صلحادن اولمق : تزكی ايدن فلاح بولور .

تَزْكِيَه [ع] حال صلاحه كتيرمك ، كتيرلمك : تزكيهٔ نفس § بو آدم اهل صلاحدنميدر دكلميدر ؟ ديه اربابنه صورمق معاملهٔ شرعيەسی : تزكيهٔ شهود . تزكيهٔ ميت . تشديد ايله غلطدر . بريسی (تزكيه) يی (تسكيه) صورتنده يازمش . كورنلر « سنك تزكيەك بوزوق » ديمشلر .

تَزَلْزُل [ع] تيرنمك ، ايرغالانمق ، صارصلمق ، صاللانمق : تزلزل زمين . تزلزل اقدام . تزلزل دماغ .

تَزَلُّق [ع] قايمق ، سورچمك : تزلق اقدام .

تَزْلِيق [ع] (ازلاق) ه باق .

تَزَمُّل [ع] جامەيه بورنمك : تزمل نبوی .

تَزْمِيل [ع] ثوب ايچنه صارمق ، صارلمق : چوجغی تزميل . صبينك تزميلی .

تَزَنُّر [ع] كبرلنمك ، قورلمق ، روحه ثقلت ويرەجك برطور طاقنمق .

تَزَنْدُق [ع] زنديق اولمق .

تَزَوُّج [ع] نكاح ايله آلمق ، آلنمق ؛ زوجه ايدينمك ، ايدينلمك : بر ثيبی تزوج . بر دوشيزەنك تزوجی .

تَزَوُّد [ع] يانينه آزيق آلمق ، زادراه تدارك ايتمك .

تَزْوِيج [ع] قوجەيه ويرمك ، ويرلمك ؛ برقيزی بردلی قانلی يه تزويج . بر مخدرەنك بر افندی يه تزويجی . جمعی : تزويجات .

تزويد [ع] زاد راه ويرمك، ويرلمك؛ آزيقلاندرمق، آزيقلانديرلمق: تزويد رهروان.

تزوير [ع] يالانى ترويج ايچون تلله‌يوب پوللامق، تزيين دروغ. تزويراً = تزوير صورتيله. جمعى: تزويرات.

تزهّد [ع] اختيار زهد ايتمك، زاهد اولمق: «پك كنج ايكن ايلمش تزهد - اولمق ديله‌مش ولىّ معصوم»

تزهّر [ع مولد] چيچكلنمه. بوكا بدل طوغريسى اولان «استزهار» ده قوللانيله‌بيلير.

تزيّن [ع] بزنمك، سوسلنمك، زينتلنمك: «زينتمى بولور چيچكله دستك - دستكه چيچك تزين ايلر» جمعى: تزينات: تزينات زن مزاجانه.

تزييد [ع] آرتيرمق، آرتيرلمق، چوغالتمق، چوغالدلمق، زياده‌لشدرمك، زياده‌لشديرلمك: نقود موجوده‌يى تزييد. نقد موجودك تزييدى. تزييد مشقت. تزييد مسرت. جمعى: تزييدات.

تزييف [ع] قلبه چيقارمق، چيقارلمق؛ قلب اولمق اوزره كوسترمك، كوسترلمك: بر آدمى تزييف. بر كتابك تزييفى. آقچه حقنده قوللانلماز. جمعى: تزييفات.

تزيين [ع] سوسله‌مك، سوسلنمك، زينتله‌مك، زينتلنمك: بر اوطه‌يى تزيين. بر صالونك تزيينى. تزيين ذات. تزيين كلام. جمعى: تزيينات.

تسائل [ع] ديلنجيلك ايتمك، ديلنمك.

تسابق [ع] (مسابقه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تساقط [ع] بربرينى متعاقب دوشمك، دوششمك: ايكى قوتك تساقطى. ايكى دليلك تساقطى.

تسالف [ع] ايكى آدم بربريله باجاناق اولمق.

تسامح [ع] (مسامحه) يه بدل قوللانيلير. جمعى تسامحات.

تساوى [ع] بردرجه‌ده، برمقدارده اولمق: تساوىٔ ليل و نهار. ايكى قوتك تساويسى. (مساوات) ده باق.

تساهل [ع] (مساهله) يه بدل قوللانيلير. جمعى: تساهلات.

تسايف [ع] (مسايفه) يه بدل قوللانيلير.

تسبّب [ع] سبب اولمق، تسبباً == سبب اولمق صورتيله.

تسبيح [ع] تنزيه و تقديس ايتمك، سبحان الله ديمك. جمعى: تسبيحات: «اى موحدلر يك آهنك حريم شوق اولك - عرشى طوتسون نغمهٔ علياى تسبيحاتكز» § ايپلكه ديزلمش دانه‌لردن متشكل معروف تعداد اذكار آلتى: «كيرمش كمر وحدته آلمش اله تسبيح — روحىٔ بغدادى» «بنى ترك ايله‌ مانند نشان تسبيح — يسرى»

تسبيغ [ع] يدى‌يه ابلاغ § يدى‌يه تقسيم.

تسبيك [ع] اريدوب قالبه دوكمك، اريديلوب قالبه دوكلمك: برآلتون كولچه‌سنى تسبيك. برپارچه كموشك تسبيكى. جمعى: تسبيكات.

تسبيل [ع] (اسبال). بدل قوللانيله‌بيلير.

تستّر [ع] كيزلنمك، اورتنمك. اكثريا قادينلرك نامحرمه كورنمه‌مك ايچون التزام ايتدكارى تقيدات مشروعه‌يه اطلاق اولونور: تستر مخدرات. تسترنسوان.

تسجّد [ع] سجده ايتمك، سجده‌يه قاپانمق: «اس اى صبا لطيف اولور چمنلرك تسجدى — جناب حقه آنلرك عجب بوى تعبدى»

تسجير [ع] (تفجير) ايله مترادفدر.

تسجيع [ع] كلامده سجع كتيرمك، كتيرلمك؛ كلامى سجعلى قيلمق، قيلنمق: بر عباره‌يى تسجيع. بر فقره‌نك تسجيعى. جمعى: تسجيعات.

تسجيل [ع] سجله قيد ايتمك، ايدلمك: بروقعه‌يى تسجيل. بردعوانك تسجيلى. جمعى: تسجيلات.

تسجين [ع] زندانه قويمق، قونلمق: بر جانى‌يى تسجين. برقاتلك تسجينى.

تسحير [ع] آلداتمق؛ مسحور ايتمك، ايدلمك: «تسحير عيون ايدر نكاهك — تسخير درون ايدر نكاهك» دقت نظر اصحابنك تسحيرى كوجه‌در. جمعى: تسحيرات.

تسخّن [ع] ايصنمق، قيزمق: تسخن طاس.

تسخير [ع] اطاعته كتيرمك، كتيرلمك، الده ايتمك، ايدلمك: بر كشورى تسخير. برقلعك تسخيرى. «فتح خيبر اوله‌لى ايلمه‌مشدر كيمسه — زور بازو ايله بر بويله حصارى تسخير — نفعى» جمعى: تسخيرات.

تسخين [ع] ايصتمق، ايصيدلمق؛ قيزدرمق، قيزديرلمق: قابى تسخين. صويك تسخينى.

تسديد [ع] اوزونلغنه طوغرلتمق، طوغرلدلمق: سنانى تسديد. بازونك تسديدى.

تسديس [ع] آلتى‌يه ابلاغ § آلتى‌يه تقسيم § بر منظومه‌نك ابياتنه دردر مصراع ضميله هربريتنك آلتى مصراعه ابلاغى، تسديس ايدلمش برمنظومه‌نك هيئت مجموعه‌سى. جمعى: تسديسات.

تسرّع [ع] شتاب ايتمك، قوشمق. شرور حقنده قوللانيلير.

تسرّه [ع] (تسرير) ايله مترادفدر.

تسرّى [ع] (استسرار) ه باق: «عقلا آنده تحرى ايلر — اكثرى ميل تسرى ايلر — سنبلزاده — ازدواج حقنده»

تسريب [ع] كوندرمك، كوندرلمك. عادى شيلر حقنده قوللانيلير. چوبانلرى تسريب. كبه‌لرك تسريبى.

تسريج [ع] اكر اورمق، اورلمق؛ اكرله‌مك، اكرلنمك: حيوانى تسريج. طايك تسريجى.

تسريح [ع] (تطليق) معناسنده قوللانيلير: تسريح زوجه.

تسريع [ع] سرعت ويرمك، ويرلمك؛ سرعتلندرمك، سرعتلنديرلمك: چرخك حركتنى تسريع. جريان امورك تسريعى. تسريعاً = تسريع صورتيله، تسريع ايچون. جمعى تسريعات.

تسرير [ع] سويندرمك، سوينديرلمك: بر محزونى تسرير. بر بيچاره‌نك تسريرى. عربيده مستعمل اولميان بوكلمه‌نك لساننمزده استعمالنه احتياج واردر. جمعى: تسريرات.

تسريق [ع] خرسزلغه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ بريسنه خرسز ديمك، دينلمك: بر شخصى تسريق. بر مجهول الاحوالك تسريقى. جمعى: تسريقات.

تسريه [ع] غمى بر طرف ايتمك، غم برطرف ايدلمك: تسريهٔ اكدار. تسريهٔ اندوه.

تَسْطِيح [ع] یاصی ، دوز ایتمك ، ایدلمك ؛ مسطح قیلمق . قیلنمق : برطوپراق یبغینی تسطیح . کره‌نك تسطیحی .

تَسْطِير [ع] یازمق ، یازلمق . اکثریا شایان احترام اولان شیلر حقنده قوللانیلیر : امرنامه‌یی تسطیر . امر عالینك تسطیری .

تَسَفُّل [ع] سفیل ، آشاغی ، بایاغی اولمق ، آشاغیلامق ، بایاغیلا . شمق . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : تسفل سئله . تسفل اعتبار .

تَسَفُّه [ع] سفیه اولمق

تَسْفِير [ع] سفره کوندرمك ، کوندرلمك : بریسنی تسفیر . بر ذاتك تسفیری .

تَسْفِيف [ع] توز حالنه کتیرمك ، کتیرلمك . اکثریا علاج حقنده قوللانیلیر : اجزایی تسفیف . اجزانك تسفیفی .

تَسْفِيل [ع] سفیل ، آشاغی ، بایاغی ایتمك ، ایدلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : برآدمی تسفیل . برمزینك تسفیلی .

تَسْفِيه [ع] سفیهلکه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ بریسنه سفیه دیمك ، دینلمك : برمیراث یدی‌یی تسفیه . برشیقك تسفیهی .

تَسَقُّف [ع] بر خرستیان پاپاسلغی طاقنمق ، پاپاس اولمق § بنا طاوانلانمق .

تَسْقِيف [ع] بر خرستیانی پاپاس ایتمك ، بر خرستیان پاپاس ایدلمك : فلانی تسقیف . فلانك تسقیفی § بنایی طاوانلامق ، بنا طاوانلانمق : خانه‌یی تسقیف . اوطه‌نك تسقیفی .

تَسْقِيم [ع] خسته ایتمك ، ایدلمك § سقامته نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ سقامتلیدر دیمك ، دینلمك : برقولی تسقیم . بررأیك تسقیمی .

تَسْقِيَه [ع] (اسقا) یه بدل قوللانیلیر . یانك تشدیدیله غلطدر .

تَسَكُّر [ع] سرخوش اولمق ، مست اولمق .

تَسَكُّن [ع] کسب سکون ایتمك ، یاتشمق : تسکن دریا . تسکن غوغا .

تَسْكِير [ع] (اسکار) ه بدل قوللانیلیر . آندن اقوادر .

تَسْكِين [ع] سکون حالنه کتیرمك ، کتیرلمك ؛ یاتشدرمق ، یاتشدیرلمق : « تسکین جوشش دل ایدن آب دیده‌در — باران اولنجه اولماز ایمش پایدارموج — سامی » حدتك تسکینی .

تَسَلُّب [ع] زوجه زوجی وفات ایتمك جهتیله ترك زینت ایده‌رك ماتم لباسی کیوب یاس طوتمق .

تَسَلُّح [ع] سلاح قوشانمق ، سلاحلانمق .

تَسَلْسُل [ع] زنجیروار بربرینه اولاشوب کیتمك : تسلسل اسباب . تسلسل جبال . تسلسل روایات . « بلبللر ایدنجه فصله آغاز — وادیده‌ایدر تسلسل آواز » جمعی : تسلسلات .

تَسَلُّط [ع] صاتاشمق ، مسلط اولمق ، حاکمانه معامله‌ده بولنمق : قانون وار ایکن کیمسه کیمسه‌یه تسلط ایده‌من . جمعی : تسلطات .

تَسَلُّم [ع] تسلیم اولنان شیئی اخذ وقبض : تسلیم و تسلم معامله‌سی اجرا اولندی .

تَسَلِّي [ع] غمناك اولان کیمسه‌نك کوکلی نصیحت ، تلطیف ، تبشیر کبی بعض اسباب ایله آچلمق ، متسلی اولمق . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز ، (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : سوزلرکزدن تسلی بولیورم . کوکلم سزی بولمدقجه تسلی بوله‌ماز . (ویرمك) ماده‌سیله‌ده مستعملدر : « کوکلی آلدك تسلی ویردك ای دلبر بکا » تسلی بخش = تسلی ویریجی : « یازیق ام الکتاب عشق ایچون تفسیر یوقدر یوق — تسلی بخش اهل حال اولور تعبیر یوقدر یوق — حکمت » تسلی پذیر = تسلی قبول ایدیجی : « نه‌در دردك ای روح علوی مسیر؟ — نیچون اولمیورسین تسلی پذیر؟ » تسلی یاب = تسلی بولیجی : « آکوب عصیان بی‌پایانمی دیرکن هزار افسوس — تسلی‌یاب اولور (لاتقنطوا) دن خاطر مأیوس » جمعی اولان (تسلیات) تخفیف یا ایله در . اسلوب فارسی اوزره (تسلا) صورتنده‌ده استعمال اولنور : « ارسطود انشا حکمت شناسا نشوهٔ لطفك — مزاج کائناته کیف ترکیب تسلادر — صبری »

تَسْلِيَت [ع] تسلی ویرمك ، ویرلمك ؛ متسلی قیلمق ، قیلنمق : « بر دل محنت‌زده‌یی تسلیت » « برمصیبت‌زده‌نك تسلیتی » (ویرمك) و (ایتمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : یانه کیردم کندیسنه تسلیت ویردم . کیتدم ، کندیسنی تسلیت ایتدم . تسلیت بخش = تسلیت ویریجی . « تسلیت بخش آرار دی قلب حزین — بولدی بر عاشق خرابه‌گزین » تشدید یا ایله غلطدر . ینه تخفیف یا ایله (تسلیه) صورتنده دخی استعمال اولنور .

تَسْلِيح [ع] سلاحلاندرمق ، سلاحلاندیرلمق : عسکری تسلیح . نفراتك تسلیحی . جمعی : تسلیحات .

تَسْلِيخ [ع] دریسنی یوزوب چیقارمق ، دریسی یوزیلوب چیقارلمق : حیوان مذبوحی تسلیخ . قربانك تسلیخی .

تَسْلِيط [ع] صاتاشدرمق ، صاتاشدیرلمق ؛ مسلط ایتمك ، ایدلمك : کلبی خنزیره تسلیط . تازینك طاوشانه تسلیطی .

تَسْلِيف [ع] قهوه آلتی ایتمك : بعدالتسلیف یوله چیقدی .

تَسْلِيل [ع] (سلّ) مقامنده قوللانیلیر : « صمصامه‌یی ایلدکجه تسلیل — تسلیم سیوف ایدردی اعدا — تاریخ دیورکه بی محابا — برادروبی براد ایتدی تنکیل — عمروبن معدی کرب وصفنده »

تَسْلِيم [ع] طاپشیرمق ، طاپشیرلمق ؛ ویرمك ، ویرلمك : برمبلغی بر آدمه تسلیم . تسلیم روح = جان ویرمك § بر مدعانك طوغری اولدیغنی اعتراف : قرآن عظیمك معجز اولدیغنی ذوق سلیم اصحابی تسلیم ایدر § امره بلا اعتراض انقیاد ، بویون اکمه ، رضا : مقام تسلیم . تسلیم تام § آفتدن مصون ایتمك : سلمه‌الله § سلام ویرمك ، سلامتله دعا ایتمك : تصلیه و تسلیم . جمعی اولان (تسلیمات) اکثریا « اعطا اولنان مبالغ و سائره » مقامنده قوللانیلیر .

تَسْلِيمِيَّت [ع] امره بلااعتراض انقیاد ، بویون اکمه ، رضا : عرض تسلیمیت ایتدی . تسلیمیت کوستردی . (تسلیم) دخی بو معنایی مفید ایسه‌ده‌یرینه کوره دفع التباس ایچون (تسلیمیت) ك استعماله احتیاج کورنمشدر . « عربجه‌ده

تسليميت يوقدر » ديمك بو احتياجى بر طرف ايده‌مز .

تَسَمُّمْ [ع] زهرلنمك ، زهردن متأثر اولمق .

تَسَمُّنْ [ع] سمن كتيرمك ، سميرمك : تسمن شكم پروران . تسمن انعام

تَسَمّى [ع] بر آد ايله آدلانمق ، مسمى اولمق : حضرت ابوبكر قبل الاسلام (عبدالكعبه) اسميله تسمى ايتمش ايدى . صكره (عبدالله) تسميه بيورلدى .

تَسْميت [ع] آقصيران آدمه «يرحمك الله» ديه دعا ايتمك : تسميت عاطس .

تَسْميرْ [ع] چيويله‌مك ، چيويلنمك ، ميخلامق ، ميخلانمق : برتخته‌يى تسمير . اوراقك تسميرى .

تَسْميعْ [ع] ايشتدرمك ، ايشتديرلمك . (اسماع)دن اقوادر § خلقه طويورمق ، طويورلمق : برقوماندانك غلبات واقعه‌سنى تسميع . برجانينك دوچار ايدلديكى مجازاتك تسميعى . جمعى : تسميعات .

تَسْميمْ [ع] زهرله‌مك ، زهرلنمك : مالك بن اشترى عسل ايله تسميم ايتديلر . مشارالیهك تسميمى منسوب اولديغى فرقه‌يه ضعف ويردى . تسميماً = تسميم صورتيله : تسميماً اعدام

تَسْمينْ [ع] سميرتمك ، سميردلمك : بر هنديى تسمين . بر قازك تسمينى . تسمين بط .

تَسْميَه [ع] اسم ويرمك ، ويرلمك ؛ آد قويمق ، قونلمق : بر نوزادى تسميه . جوجغه محمد تسميه‌سى § بسم الله ديمك : بعدالتسميه ذبح قربان . تشديد يايله غلطدر .

تَسَنُّهْ [ع] كوفلنمك

تَسْنيمْ [ع] جنت ايرماقلرندن برى : «سير ايت هله باق نصل بياندر — تسنيم جنان كبى رواندر — حيرت» «جبرئيل آسمان چوقدن برى سيرابدر — قانمدى تسنيم وحيه جبرئيل جان هنوز» § اوركج شكلنه قويمق ، قونلمق : تسنيم قبر .

تَسَوّى [ع] دوزلنمك ، دوز اولمق : تسوى طريق .

تَسْويدْ [ع] قارارتمق ، قاراردلمق : ديوار سفيدى تسويد . بر بر چهره‌نك تسويدى . تسويد وجوه § مسوده اوله‌رق يازمق ، يازلمق : برماده‌يى تسويد . برجوابنامه‌نك تسويدى § مسوده . جمعى : تسويدات .

تَسْويفْ [ع] صورت غير معقوله‌ده تأخير ، بولسز تأخير : تسويف امور . تسويف عبادات . جمعى : تسويفات .

تَسْويلْ [ع] حقيقتده چيركين اولان شيئى كوزل كوسترمك . جمعى : تسويلات : تسويلات شيطانيه . تسويلات نفس .

تَسْوِيَه [ع] دوزلتمك ، دوزلدلمك : بر جاده‌يى تسويه . يوللرك تسويه‌سى . تسويهٔ طريق . تسويهٔ تراب § برابر ايتمك ، ايدلمك ؛ يكسان قيلمق ، قيلنمق : بومعامله ايكيكزى تسويه ايديور . سحبان ايله باقلك تسويه‌سى لايق دكلدر § ياپمق ، ياپلمق ، بجرمك ، بجرلمك ، بيترمك ، بيترلمك : برايشى تسويه . ايشلرك تسويه‌سى . تسويهٔ كار . تسويهٔ امور . تسويهٔ دين = بورجى اوده‌مك . تشديد يايله غلطدر .

تَسَهُّرْ [ع] كيجه اويويه‌ميوب اويانيق طورمق : تسهر بيمار ، تسهر عاشق .

تَسْهيلْ [ع] قولايلاشدرمق ، قولايلاشديرلمق ، آسان ايتمك ، ايدلمك : تحصيلى تسهيل . مرور وعبورك تسهيلى . جمعى : تسهيلات .

تَسْيارْ [ع] كوندرمك ، كوندرلمك ، اشياحقنده قوللانيلير : برمكتوبى تسيار . بركتابك تسيارى . تانك كسريله غلطدر .

تَسَيُّبْ [ع] قيدسزلق ، اهمالجيلك ، جمعى : تسيبات .

تَسْييرْ [ع] يورتمك ، يوريدلمك : سفينه‌يى تسيير . حيوانك تسييرى . «قوبشمى نه درقيامت ايواه — تسيير ايديور جبالى الله ! — امواج عظيمه‌يه دائر» § كوندرمك ، كوندرلمك : نامه‌يى تسيير . هديه‌نك تسييرى .

تَسْييلْ [ع] (اساله)يه بدل قوللانيلير . آندن اقوادر . تسييل دماء .

تَشابُهْ [ع] بربرينه بكزه‌مك : تشابه برادران . (مشابهت) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا « بويازينك او يازى‌يه مشابهتى وار » دينيلير ، « تشابهى وار » دينيله‌مز . جمعى : تشابهات .

تَشاتُمْ [ع] (مشاتمه)يه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَشاجُرْ [ع] (مشاجره)يه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَشارُكْ [ع] (مشاركت)ه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَشاعُرْ [ع] شاعر طورى طاقنمق ، متشاعر اولمق : « ارباب تشاعر جوقالوب شاعر آزالدى — يوق اويله دكل ، شاعرك آنجق آدى قالدى »

تَشاكُلْ [ع] (مشاكله)يه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَشاكى [ع] بربرينه حاللرندن شكايت ايتمك .

تَشَاؤُمْ [ع] اوغورسزعد ايتمك ، اوزرينه اوغورسزلق كليور كبى حسلنمك : بعض جهله حالا خسوف ايله تشأم ايتمكدن واز كچمديلر . نه خسوفدن ، نه‌ده كسوفدن تشأم ايدرز . بو بابده‌كى تنبيه نبوى خاطرمزده‌در .

تَشاوُرْ [ع] (مشاوره) يه بدل قوللانيله‌بيلير .

تَشَبُّثْ [ع] ايشه ياپشمق ، ايش طوتمق . جمعى : تشبثات : « اوشامل الكرمك خيره‌در تشبثى هپ — موفق ايليه مولى تشبثاتنده ! »

تَشَبُّكْ [ع] اجزاسى بالق آغى كبى بربرينه كچوب صوقشمق ، شبكه‌شكلى باغلامق : تشبك اغصان اشجار .

تَشَبُّه [ع] بكزه‌مك ، آكدرمق : عالم قيافتنه كيرن جاهل علمايه تشبه ايتمش اولور .

تَشْبيبْ [ع] شاعرك نظم ايده‌جكى نشيده‌يه محبوبه‌سى وصفنده بر برغزل ياخود حسب حال وتوصيف آثار طبيعت يوللو بعض ابيات ايله باشلامسندن عبارت بر صنعت ادبيه .

تَشْبيرْ [ع] اندازه‌وساتره‌ايله اولچمك ، اولچلمك § قاريشلامق ، قاريشلانمق .

تَشْبيعْ [غ] قارنى طويورمق ، قارنى طويورلمق : فقرايى تشبيع . بعض كرسنه چشمانك تشبيعى ممكن اولماز .

تَشْبيكْ [ع] اجزاسنى بالق آغى كبى بربرينه كچيروب صوقشدرمق ، شبكه‌شكلنه قويمق ، قونلمق : ياسمن داللرينى تشبيك . ايكى الده‌كى پارماقلرك تشبيكى .

تشبيه [ع] بكزتمك، بكزه‌دلك: انسانى ملكه تشبيه. بر كوزلك پرى يه تشبيهى. جمعى: تشبيهات.

تشتت [ع] طاغلمق، متفرق، پريشان اولمق. معنوياتده استعمالى اكثردر: تشتت افكار.

تشتى [ع] بر يرده قيشلامق.

تشتيت [ع] طاغتمق، طاغيدلمق، متفرق، پريشان ايتمك، ايدلمك. معنوياتده استعمالى اكثردر: تشتيت افكار.

تشجع [ع] شجيع كورنمك، ساخته شجاعت كوسترمك.

تشجيع [ع] شجاعتلندرمك، شجاعتلندي‌رلمك؛ شجاعت ويرمك، ويرلمك: عسكرى تشجيع. مهاجملرك تشجيعى. جمعى: تشجيعات.

تشحيذ [ع] (اشحاذ) ه باق: ذهنى تشحيذ. قيليجك تشحيذى. جمعى: تشحيذات.

تشخص [ع] شخص حالنه كلمك، تجسم ايتمك: زيارت ايتمكده اولديغم قبرك صاحبى پيش نظرمده تشخص ايلمكده ايدى. تشخص خيال § شخصنى درخاطر ايتمك، شخصى درخاطر ايدلمك: كنديسنى چوقدن برى كورمديكم جهتله تشخص ايده‌مدم. تشخصى ممكن اولمدى. جمعى: تشخصات.

تشخيص [ع] طانيمق، طانتمق. بو معناده امراض حقنده قوللانيلير: علتى تشخيص. خسته‌لكك تشخيصى. طبيب حاذق قبل التشخيص دوا ويرمز § شخص حالنه كتيرمك، كتيرلمك؛ تجسم ايتدرمك، ايتديرلمك: شاعر بريسنى تشخيص ايله آكا خطاب ايدر. خيال يارك تشخيصى. جمعى: تشخيصات.

تشدد [ع] (اشتداد) ايله مترادفدر.

تشدق [ع] آوورد چاتلاتمق ديلين يولده تكلم، فصاحت فروشلق.

تشديد [ع] شدتلندرمك، شدتلند يرلمك؛ شدت ويرمك، ويرلمك: علتى تشديد. معامله‌نك تشديدى. تشديد سعى § شده‌لمك، شده‌لنمك: بر حرفى تشديد. بر كلمه‌نك تشديدى § شدّه، (ـّ) اشارتى.

تشرع [ع] شرع شريفه موافق عمل وحركتده بولنمق.

تشرف [ع] شرفلنمك، كسب شرف ايتمك. قدومكزله تشرف ايتدك. جمعى: تشرفات.

تشريح [ع] ديلم ديلم كسمك، كسلمك: بر جسمى تشريح. بر جسمك تشريحى. فن تشريح § اطرافيله شرح ايتمك، ايدلمك؛ ايضاحات كامله ويرمك، ويرلمك: بر مسئله‌يى تشريح. برماده‌نك تشريحى. جمعى: تشريحات.

تشريد [ع] اوركودوب قاچيرمق، اوركوديلوب قاچيرلمق: بر حيوانى تشريد. حيواناتك تشريدى § طرد وتبعيد: تشريد اشرا. تشريد آل يزيد.

تشريع [ع] وضع قانون.

تشريف [ع] شرفلندرمك، شرفلنديرلمك؛ شرف ويرمك، ويرلمك. كعبهٔ معظمه ومكهٔ مكرمه حقنده صرف اولنان «شرّفها الله تعالى» دعاسى بو معنادندر. اكثريا «قدوم» مقامنده قوللانيلير: حضرت پيغمبر خانهٔ ام هانى‌يى تشريف بيورديلر. جناب سيد الشهدانك كوفه‌يى تشريفى § لباس فاخر، خلعت: «بى‌تعب شايستهٔ تشريف اولورمى دوشلر؟-

راغب» خواجه حافظ اوزون بويلو ايمش. حاجى قوام بر كون كنديسنه بر خلعت كيدرمش. قيصه كلديكنى كورنجه اويغونسزلغى خلعته اسناد ايله «تشريف ما كوتاهى كرد» ديمش. خواجه بالبداهه شو بيت ايله مقابله ايتمش: «هرچه هست ازقامت ناساز بى‌اندام ماست - ورنه تشريف تو بربالاى كس كوتاه نيست»

تشريفات [ع] (تشريف) ك جمعى. دولت آدملرنجه حائز اولدقلرى مقام ورتبه‌يه كوره اجراسى مرعى اولان تقدم وتأخر اصولى. تشريفاتى = تشريفاتجى.

تشريق [ع] ضيالنديروب پارلاتمق، ضيالنديريلوب پارلادلمق. تكبير تشريق = الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد. ايام تشريق = ذى الحجه‌نك اون برنجى، اون ايكنجى، اون اوچنجى كونلرى.

تشريك [ع] شريك ايتمك، ايدلمك: بريسنى تجارته تشريك. بريسنك تجارته تشريكى.

تشعب [ع] شعبه پيدا ايتمك، شعبه‌لنمك: تشعب سلاله. تشعب قبيله. تشعب نهر. جمعى: تشعبات.

تشعشع [ع] شعشعه پيدا ايتمك، شعشعه‌لانمق.

تشعيب [ع] شعبه‌لندرمك، شعبه‌لنديرلمك: مسئله‌يى تشعيب. بحثك تشعيبى. جمعى: تشعيبات.

تشعل [ع] پارلامه، طوتيشمه، آلاولنمه.

تشعيل [ع] (اشعال) ه بدل قوللانيله بيلير.

تشفى [ع] حقنده غيظى اولان كيمسه‌دن انتقام آلمقله يوركى صوغومق. تشفىٔ صدر = بعد الانتقام يورك صوغومق. بو تعبيرك «تشفىٔ صدر ايتدم» يوللو استعمالى مناسبتسزدر. ساده‌جه «تشفى ايتدم» ديمليدر. اما «تشفىٔ صدر ايچون بويله ياپدم» ديمك طوغريدر.

تشقيق [ع] پارچه پارچه يارمق، يارلمق: صخره‌يى تشقيق. جبلك تشقيقى.

تشكر [ع] شكر ايتمك، نعمته، احسانه، ايلكه مقابل مدحده، ثناده بولنمق: «بيلمم نصل ايليم تشكر! - حيرت» جمعى: تشكرات.

تشكل [ع] شكله، هيئته كيرمك، شكل باغلامق، شكللنمك: بو مجلس شوقدر اعضادن تشكل ايتمشدر. تشكل وجود انسان. تشكل ابدان. جمعى: تشكلات.

تشكى [ع] (اشتكايه) يه بدل قوللانيلير.

تشكيك [ع] شكه دوشورمك، دوشورلمك: بر آدمى تشكيك. بريسنك تشكيكى. جمعى: تشكيكات.

تشكيل [ع] شكله، هيئته قويمق، قونلمق؛ شكل ويرمك، ويرلمك: بر مجلسى تشكيل. بر مجلسك تشكيلى. جمعى: تشكيلات.

تشلشل [ع] (انشلال) ه بدل قوللانيلير. جمعى: تشلشلات.

تشمر [ع] ايشه حاضر لانمق، صيفانمق: تشمر عمله.

تشمس [ع] كونشه چيقمق، كونشلنمك: تشمس سرماديده.

تشمل [ع] احرامه بورنمك: تشمل عريان.

تشمم [ع] (استشمام) ه بدل قوللانيله بيلير.

تشمیت [ع] (تسمیت) ایله مترادفدر.

تشمیر [ع] صیغامق ، صیغانمق : پاچه‌لری تشمیر. یکلرك تشمیری. (تشمیر ساق) و (تشمیر ساعد) تعبیرلری اکثریا (پاچه‌لری صیغامق) تعبیرینك معنای مجازیسنی افاده ایچون ایراد اولنور.

تشمیس [ع] کونشه سرمك، سرلمك، کونشه قویمق ، قونلمق ، کونشه طوتمق، طوتلمق: حنطه‌یی تشمیس. چاماشیرك تشمیسی . تشمیس بادبان .

تشمیع [ع] اریمش بال مومنه باتیرمق ، باتیرلمق ، مشمع ایتمك ، ایدلمك : بربزی تشمیع . بر کربا سباره‌نك تشمیعی .

تشمیم [ع] قوقلاتمق ، قوقلادلمق : برشکوفه‌یی تشمیم . برچیچکك تشمیمی . (اشمام) ك ایکنجی معناسنده قوللانلماز .

تشنج [ع] بوروشمق ، بوروشوق اولمق § تشنش دینیلن حالی کسب ایتمك : جلدك تشنجی . یاره‌نك تشنجی .

تشنف [ع] کوپه طاقنمق : «پرلانته کوپه تشنف ایتمش - سوسلنمه‌ده پك تکلف ایتمش»

تشنکان [ف] (تشنه) نك جمعی : تشنکان کربلا. تشنکان زلال معرفت .

تشنکی [ف] تشنه‌لك : دفع تشنکی .

تشنه [ف] صوسز ، صوصامش : «آدمك حالنی هم حالی بیلیر - تشنه‌نك حالنی بیلمز سیراب» «جان لعلن ایلر آرزو یار ایچمك ایستر قانمی - یارب نه وادیدر بوکیم جان تشنه جانان تشنه‌در!- باقی» لب تشنه ، تشنه‌لب = دوداغی قورومش صوسز ، پك صوصامش : بادیه پیمایان تشنه‌لب . لب تشنکان بادیه . لب تشنکی ، تشنه لبی = لب تشنه‌لك . دل تشنه ، تشنه دل = یورکی حرارتلی : عاشق دل تشنه. دل تشنکی ، تشنه دلی= دل‌تشنه‌لك § پك ایستکلی ، پك آرزولو: تحصیل علمه تشنه ایدی .

تشنیع [ع] زیاده‌سیله ذم وتقبیح . جمعی . تشنیعات .

تشنیف [ع] کوپه طاقمق ، طاقلمق، کوپه ایله تزیین : کوش کربه‌یی تشنیف . کوش جاریه‌نك تشنیفی.

تشوش [ع] مشوش اولمق ، قارمه قاریشیق اولمق : تشوش امور . تشوش اذهان .

تشوق [ع] اظهار شوق ، اظهار آرزو : تشنه‌نك صو ایچمکه تشوقی . کمال تشوق .

تشویر [ع] استیعاب ، احتواء، اخفا: «میده تشویر حرارت نیده تأثیر صدا — فضولی»

تشویش [ع] قارمه قاریشیق ایتمك ، ایدلمك : اموری تشویش. اذهانك تشویشی . جمعی : تشویشات .

تشویق [ع] شوقه کتیرمك، کتیرلمك، شوقلندرمك ، شوقلندیرلمك: خلق تحصیل معارفه تشویق . چوجقلرك مکتبه دوامه تشویقی . جمعی : تشویقات.

تشهد [ع] قعده‌ده شهادتینی مشتمل اولان تحیاتی اوقومق : محله امامیله تشهد مقداری کورشدك .

تشهی [ع] اشتهالانمق .

تشهیر [ع] شهرتلندرمك ، شهرتلندیرلمك : «حسنکی اشعار مشهوره‌مله تشهیر ایلدم» غیر معروف بر آدمك غزته‌لر واسطه‌سیله تشهیری § میدانه قویمق ، قونلمق : امتعه‌یی تشهیر. برقاتلك تشهیری § چکمك ، چکلمك : برسلاحی تشهیر . برسلاحك تشهیری . تشهیر سلاح . جمعی : تشهیرات .

تشیخ [ع] اختیارلامق ، قوجالمق § اختیار کبی کورنمك ، اختیار طوری طاقنمق § مشایخدن ایمش کبی کورنمك ، شیخ طوری طاقنمق .

تشید [ع] مرتفع ومحکم اولمق : تشید بنا .

تشیطن [ع] شیطانلق ایتمك، شیطنت‌کارانه حرکتده بولنمق .

تشیع [ع] شیعه‌لق ادعاسنده بولنمق، شیعه‌دن اولمق .

تشیید [ع] رفیع ومحکم قیلمق ، قیلنمق : ارکان قصری تشیید. بنیاد قصرك تشییدی. جمعی : تشییدات.

تشییع [ع] بریردن آیریلوب کیدن آدمی کچیرمك، بریردن آیریلوب کیدن آدم کچیرلمك : فلان ذاتی تشییع . فلانك تشییعی . ایفای رسم تشییع . (استقبال) ه ده باق .

تصابی [ع] نسوانك کوکلنی جلب ایده‌جك صورتده معامله عشقبازانه‌ده بولنمق ، اظهار عشق .

تصاحب [ع] صاحب چیقمق ، صحابت ایتمك ، ایدلمك : برشخصی تصاحب . بریسنك تصاحبی . اکثریا مقام ذمده قوللانیلیر . جمعی : تصاحبات . بومعناده (تصحب) دخی مستعملدر .

تصادف [ع] راست کلمك : «بوسنه زهی تصادف رمضان بهاره دوشدی! — ضیا» جمعی : تصادفات . تصادفاً ، بالتصادف = تصادف صورتیله، تصادف ایله . تصادفی = راست کله .

تصادم [ع] (مصادمه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تصاریف [ع] (تصریف) ك جمعی.

تصاعد [ع] یوقاری چیقمق، آغمق: اوچورتمه‌نك تصاعدی. بالونك تصاعدی. تصاعد بخار. جمعی: تصاعدات.

تصاغر [ع] کوچك کورنمك، کوچلمك.

تصافح [ع] (مصافحه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تصالح [ع] (مصالحه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تصاخ [ع] صاغیر کبی کورنمك ، صاغیرلق کوسترمك .

تصانیف [ع] (تصنیف) ك جمعی .

تصاویر [ع] (تصویر) ك جمعی .

تصبر [ع] (اصطبار) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تصبی [ع] چوجق طوری طاقنمق ، چوجقلانمق. (تصابی) معناسنده ده قوللانیله‌بیلیر .

تصحیح [ع] صحیح قیلمق ، قیلنمق ، درجهٔ صحته ایردرمك، ایردیرلمك : تصحیح روایت. تصحیح نسب § یاکلشی طوغرلتمق، یاکلشی طوغرلدلمق: برکتابی تصحیح . بر غزته‌نك تصحیحی . تصحیح افکار. تصحیح ذهاب. (تصحیح مزاج) تعبیری‌ده بو معنادندر. جمعی : تصحیحات .

تصحیف [ع] خطاءً تغییر ایتمك ،خطاءً تغییر ایدلمك. استعمالی یازی‌یه مخصوصدر: کلمه‌یی تصحیف. کلمه‌نك تصحیفی.

(کوز)ی (کور) ایتمك کبی. جمعی تصحیفات.

تصدر [ع] صدر مجلسه کچمك، الك باشه اوطورمق.

تصدع [ع] طاغلمق، پراکنده اولمق § یاریلوب چاتلامق: تصدع جبل. (انصداع) دخی بو معناده مستعملدر.

تصدق [ع] صدقه اولەرق ویرمك، ویرلمك: بر مبلغی تصدق. بر شیئك تصدقی. «متکبرلره کبر ایتمه تصدق صاییلیر — لا» جمعی تصدقات.

تصدی [ع] شروع، تشبث: «بیل عاقی قبل صکره مداواته تصدی — ضیا» «جوابه ایتمه تصدی سؤالی آکلامەدن»

تصدیر [ع] دیباجەلەمك، دیباجەلنمك: جناب کعب بن زهیر قصیدهٔ مشهورەسنی «بانت سعاد فقلبی الیوم متبول» مصراعیله تصدیر ایتمشدر. قصیدەنك بو یولده تصدیری تشبیب قبیلندندر. «یریدر ایلر ایسەك غیری دعایی تصدیر — حقی» جمعی: تصدیرات.

تصدیع [ع] باشنی آغیرتمق، باشی آغیرداتمق: بریسنی تصدیع. بر ذاتك تصدیعی. (تصدیع سر) تعبیری باش آغریدان تعبیراندندر. جمعی: تصدیعات.

تصدیق [ع] کرچکدر دیمك، دینلمك؛ کرچکلەمك، کرچکلنمك: بر بر آدمی تصدیق. بر سوزك تصدیقی. تصدیقاً = تصدیق صورتیله، تصدیق ایچون. بالتصدیق = تصدیق ایله.

تصرف [ع] دیلەدیکنی یاپمق صورتیله بالاقتدار اداره: موجوداتده تصرف آلهی. «اسرار خفیه وار بیلنمز — اطوار تصرف خداده §» فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ایتمك، ایدلمك: برملك منزلی تصرف. املاکك تصرفی § اسرافسز اداره، اقتصاد: تصرفه رعایت ایدر § اقتصاده رعایتله آرتیرمق، آرتیرلمق: بر آیده شو قدر غروش تصرف ایتدی. دها زیاده سنك تصرفی ممکندر. بالتصرف = تصرف ایله. جمعی: تصرفات.

تصرم [ع] کسب صرامت ایتمك، جلادتلنمك: تصرم جنکاوران.

تصریح [ع] آچیق سویلمك، سویلنلمك؛ آچیقدن آچیغه بیان ایتمك، ایدلمك: مقصدی تصریح. کیفیتك تصریحی. «دل ویردیکمز یاره نکاه غضبندن — تصریحه مجال اولمدی ایما ایله کچدك — نائلی قدیم» «ایما ایله ممکنمی اولور مقصدی افهام — بیلمزمیسین اول طائفه تصریحی کوج آکلار» تصریحاً = تصریح صورتیله. بالتصریح = تصریح ایله. جمعی: تصریحات.

تصریف [ع] تقلیب، کیف مایشا تحویل. حق الهیده مستعملدر. جمعی اولان (تصاریف) بو معناده قوللانیلیر: تصاریف صانع حکیم. تصریف ریاح = روزکارلری برجهتدن دیکر جهته تحویل § صیغەلامق، صیغەلانمق؛ چکمك، چکلمك: فعلی تصریف. کلمەنك تصریفی § صرف: علم تصریف. جمع دیکری: تصریفات.

تصعب [ع] کوچ اولمق، کوجلشمك: تصعب تعیش.

تصعد [ع] (تصاعد) ەبدل قوللانیلیر. جمعی: تصعدات.

تصعیب [ع] کوجلشدرمك، کوجلشدیرلمك: بر ایشی تصعیب. بر ایشك تصعیبی. جمعی: تصعیبات.

تصعید [ع] یوقاری چیقارمق، چیقارلمق؛ آغدرمق، آغدیرلمق.

(اصعاد) زیاده قوللانیلیر.

تصعیر [ع] تکبردن ناشی قارشیسندەکی آدمه باقیوب یوزینی بر طرفه اکمك: حضرت لقمان اوغلنی تصعیردن تحذیر ایتمشدر.

تصغیر [ع] کوچلتمك، کوچلدلمك: صحیفەیی تصغیر. حرفلرك تصغیری. جمعی: تصغیرات. اسم تصغیر = تصغیره دلالت ایدن اسم: شویعر، شاعرك، شاعرجك.

تصفی [ع] صافیلنمك، صافیلك پیدا ایتمك، کسب صفوت ایلمك: تصفیٔ ماء. تصفیٔ قلب.

تصفیح [ع] ال ایچلرینی بربرینه اورمق، ال چیرپمق. جمعی: تصفیحات: تصفیحات بدمستانه. تصفیحات قبطیانه.

تصفیر [ع] ایصلق چالمق، سسلنمك. جمعی: تصفیرات: تصفیرات پاسبان.

تصفیق [ع] قوش قسمی قانادلرینی چیرپمق. (تصفیح) معناسنده ده قوللانیلیر. جمعی: تصفیقات.

تصفیف [ع] دیزمك، دیزلك؛ صف حالنه قویمق، قونلمق: عساکری تصفیف. مکتب شاکردانك تصفیفی. تصفیف جنود. جمعی: تصفیفات.

تصفیه [ع] طوری، صافی قلمق، قیلنمق، صفوت ویرمك، ویرلمك: صویی تصفیه. مشروباتك تصفیەسی. تصفیهٔ قلب. تصفیهٔ دیون. یانك تشدیدیله غلطدر.

تصقیل [ع] صیقل اورمق، اورلمق؛ جلا ویرمك، ویرلمك: آیینەیی تصقیل. دمیرك تصقیلی. جمعی: تصقیلات.

تصلب [ع] کسب صلابت ایتمك، قاتیلاشمق: تصلب مایع. جمعی: تصلبات.

تصلف [ع] حدندن، اقتدارندن خارج فضل وظرافت ادعاسنده بولنمق: تصلف شهرت پرستان. جمعی: تصلفات: غلظت مزاج اصحابنك تصلفاتی هیچ چکلمز. شاعرك نفعی کبی شعرنده کندیسنی اوکمسنه یعنی فخریه سویلمسنەده تصلف اطلاق اولنور.

تصلیب [ع] صلابت ویرمك، ویرلمك؛ قاتیلاشدیرمق، قاتیلاشدیرلمق: مایعی تصلیب. لبنك تصلیبی. جمعی: تصلیبات.

تصلیه [ع] صلوات شریفه کتیرمك، صلی الله علیه عبارەسی وامثالی ایله دعا ایتمك: پیغمبرمزك اسم شریفی یاد اولندقجه تصلیه ایدرز. تصلیه خوان = تصلیه ایدیجی: «نام نبوی منقش لوحهٔ جاندر — دل پیش جلیلنده آنك تصلیه خواندر» § احراق ایچون آتشه القا: جحیمه تصلیه. تشدید ایله غلطدر.

تصمیت [ع] (اسکات) ایله مترادفدر.

تصمیم [ع] صورت قطعیەده نیت ایتمك، ایدلمك؛ اجراسنه قطعیاً قرار ویرمك، ویرلمك: برایشی تصمیم. برخصوصك تصمیمی. جمعی: تصمیمات.

تصنع [ع] تکلفله کندی اطوارینی کوزل، ظاهرینی مزین کوسترمك: «نه تصنع بو که یوق اهل کرامت دیەرك — کندینی اهل کرامت طانیدرمش خلقه! — رئیس وهابیان حقنده»

تصنیع [ع] برصورت صنعتکارانەده یاپمق، یاپلمق: بر ماکنەیی تصنیع. بر آلتك تصنیعی § ساخته اولەرق

یاپمق، یاپلمق: بروقعه‌یی تصنیع. بریالانك تصنیعی. اکثریا بومعناده قوللانیلیر. جمعی: تصنیعات.

تَصْنیف [ع] صنف صنف ایتمك، ایدلمك؛ طاقم طاقم آییرمق، آییرلمق: مسکوکات مخلوطه‌یی تصنیف. ذخائر مخلوطه‌نك تصنیفی § کتاب یاپمق، یاپلمق: برکتابی تصنیف. برکتابك تصنیفی (تألیف) دن دون عد اولنور § تصنیف اولنمش کتاب، مصنف: بوکتاب فلان‌ذاتك تصنیفیدر. جمعی اولان (تصنیفات) اکثریا (مصنفات) مقامنده قوللانیلیر.

تَصَوُّر [ع] ذهنده صورت ویرمك، ویرلمك؛ ذهنده صورتلندرمك، صورتلاندیرمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: برچیزاری تصور. الم فراقك تصوری. «هر تصور قابل اجرامیدر؟» «تنم نزار کوروب قاچه‌ای رمیده‌غزال — تصور ایت که هیولای روح مجنوم — نائلیٔ قدیم» تصوری، تصوریه = تصوردن عبارت، وجود خارجیسی یوق: امر تصوری. امور تصوریه. جمعی: تصورات.

تَصَوُّف [ع] ظاهراً و باطناً آداب شریعتله تحلی ثمره‌سی اوله‌رق انسانده حصوله کان کمال فیض نبویدن عبارت حال.

تَصْویب [ع] صوابه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ صوابدر دیمك، دینلمك، (تخطئه) نك ضدی: بر رأیی تصویب. بر قولك تصویبی. «بوسوزی تخطئه تصویبدن اولی کوربنور» جمعی: تصویبات.

تَصْویت [ع] سسلنمك، سس چیقارمق، اظهار صوت: تصویت مزمار. تصویت ببغا.

تَصْویر [ع] صورت‌ویرمك، ویرلمك؛ بر صورته قویمق، قونلمق: بر فکری تصویر. بروقعه‌نك تصویری. جمعی: تصویرات: تصویرات شاعرانه § ترسیم: بر چهره‌یی تصویر. برچهره‌نك تصویری. «نه‌زیباسین‌که صورت‌باغلاماز تصویر رخسارك! — تحیر صورت ایلر صورتك چکدکجه نقاشی — فضولی» «اهل بهشت جنته کیرمزدی اول پری — تصویر اولنسه طاق درجنت اوستنه — عونی» § ترسیم اولنمش صورت: تصویرجانان. بومعناده جمعی (تصاویر) کلیر.

تَصْویغ [ع] صیغه پیدا ایتمك، ایدلمك؛ صیغه‌صورتنه‌قویمق، قونلمق: برکلمه‌یی تصویغ. برکلمه‌نك تصویغی. (اصاغه) مقامنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تصویغات.

تَصَیُّف [ع] بر یرده یازلامق، یازی کچیرمك.

تَضاحُك [ع] قارشیلقلی کولوشمك: تضاحك اطفال.

تَضادّ [ع] بربرینه ضد اولمق § برعباره‌ده متقابل ایکی‌معنایی جمع ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه: ای مالك الملك! دیله‌دیککی اعزاز، دیله‌دیککی اذلال ایدرسین — مأل آیت کریمه. «دائم نظرمده سور وماتم — همدم بکا هم سرور هم غم»

تَضارُب [ع] (مضاربه)یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَضاعُف [ع] ایکی ویا دها زیاده قات اوله‌رق زیاده‌لشمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تضاعف سیل. تضاعف غم. جمعی: تضاعفات.

تَضَجُّر [ع] ایچ صیقلمق، درونده اضطراب پیدا اولمق.

تَضَرُّر [ع] ضرره، زیانه اوغرامق.

تَضَرُّع [ع] تذلل ایله یالوارمق. جمعی: تضرعات.

تَضْریر [ع] ضرره اوغراتمق. (اضرار) زیاده قوللانیلیر.

تَضْعیف [ع] بر اوقدر دها زیاده‌لشدرمك، زیاده‌لشدیرلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: بر مبلغی تضعیف. اضطرابك تضعیفی. جمعی: تضعیفات.

تَضْلیل [ع] (اضلال) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر.

تَضَمُّن [ع] حاوی، مشتمل اولمق: برکتابك تضمن ایتدیکی مسائل. برسوزك تضمن ایتدیکی کنایه.

تَضْمین [ع] سبب اولدیغی ضرری، زیانی اوده‌مك، ضرر، زیان اودتمك: مبالغی تضمین. اشیانك تضمینی § باشقه‌سنك منتخب بر سوزینی کندی سوزی آره‌سنده ایراد ایتمکدن عبارت برصنعت ادبیه: «بحمدالله زمانکده بقول صبریٔ شاکر — کریبان فلك مهجور دست آه شکوادر — نفعی» جمعی: تضمینات.

تَضَوُّع [ع] برشیئك کوزل قوقوسی اطرافه یایلمق: تضوع مسك.

تَضْییع [ع] (اضاعه) یه باق. جمعی: تضییعات.

تَضَیُّق [ع] طارالمق، صیقشمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تضیق مکان. تضیق زوار. تضیق معیشت.

تَضْییق [ع] طارالتمق، طارادلمق، صیقشدرمق، صیقشدیرلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: بر قابی تضییق. هوایی تضییق. فکرك تضییقی. جمعی: تضییقات.

تَطابُق [ع] بربرینه اویمق، اویغون کلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تطابق ظرفین. ایکی رأیك تطابقی. جمعی: تطابقات.

تَطاوُل [ع] اوزون اولمق، اوزامق: تطاول شب هجران. بومعناده (استطاله) دن زیاده قوللانیلیر § ظلم، تعدی. جمعی: تطاولات.

تَطایُر [ع] اوچشمه، اوچوشوب طاغلمه § بعض اجسام مایعه وصلبه‌نك حرارتله ویا دیکر صورتله غاز حالنه کچیرلمسی.

تَطَبُّب [ع] کندینه طبیب سوسی ویرمك، طبیب کبی کورنمك.

تَطَبُّع [ع] طبیعتلنمك: برینك طبیعتیله تطبع. جمعی: تطبعات.

تَطْبیق [ع] اویدرمق، اویدیرلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: قابی ظرفه تطبیق. اقوال واعمالك شرعه تطبیقی § قارشیلاشدیرمق، قارشیلاشدیرلمق. بومعناده (ایله) اداتیله استعمال اولنور: مکتوبی مسوده ایله تطبیق. کتابك اصلی ایله تطبیقی. جمعی: تطبیقات.

تَطْبیل [ع] ضرب طبل، طاوول چالمق: تطبیل خائف.

تَطْحین [ع] اوکودمك، اوکودلمك: حنطه‌یی تطحین. شعیرك تطحینی. جمعی: تطحینات.

تَطَرُّب [ع] طربلانمق، شوقه کلمك: تطرب مولویان.

تَطَرُّف [ع] بر طرفه چکلمك: تطرف خجل.

تَطَرُّق [ع] یول بولمق، حلول ایتمك: تطرق خلل.

تَطْریب [ع] (اطراب) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر.

تطريز [ع] روبه وسائره‌یه کنار ایشله‌مك ، ایشلنمك ؛ کنار چکیرمك، چکیرلك : باش یمه‌نیسنی اویا ایله تطريز . ماصه اورتوسنك دانتله ایله تطريزی .

تطفل [ع] طفیلی اولمق § تبعیت، اتباع.

تطعم [ع] طاتمق، طادلمق؛ طادینه باقمق، باقلمق: تطعم طعام .

تطليق [ع] (اطلاق) ایله معنای اولده مترادفدر .

تطلیه [ع] طلا ایتمك ، ایدلمك؛ سوروب صیوامق، سوریلوب صیوانمق. تشدید ایله غلطدر .

تطمين [ع] اطمینان ویرمك، ویرلمك؛ مطمئن ایتمك ، ایدلمك : قلبی تطمين . نفسك تطمینی . جمعی: تطمینات:

تطوع [ع] نافله نماز قیلمق. تطوعاً =تطوع صورتیله . نافله اوله‌رق

تطوق [ع] بویونه کردنلك و سائره طاقنمق، طاقینلمق: بر کردنلکی تطوق. بر دیزی اینجونك تطوقی .

تطويق [ع] بویونه کردنلك وسائره طاقمق، طاقلمق: بر کردنلکی تطويق. بردیزی اینجونك تطويقی .

تطويل [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق . اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر: بحثی تطويل. مقاله‌نك تطويلی. تطويل کلام. جمعی: تطويلات .

تطهر [ع] مادی ومعنوی تمیزلنمك ، پاکلنمك: تطهر بدن. تطهر قلب. اوساخدن تطهر. مناهیدن. تطهر. جمعی : تطهرات .

تطهير [ع] مادی ومعنوی تمیزله‌مك، تمیزلنمك؛ پاکله‌مك، پاکلنمك: جامه‌یی تطهير. قابك تطهیری. تطهير قلب. ادناسدن تطهير. ذنوبدن تطهير . جمعی : تطهیرات .

تطيب [ع] قوقولوشی ایله قوقولانمق، قوقو سورنمك : تطيب سنت سنیه‌در .

تطير [ع] (تشأم) ایله مترادفدر .

تطييب [ع] خوش ایتمك ، ایدلمك : خاطری تطييب. خاطرك تطییبی «ممنونی بز صبانك کلدکجه کوی یاره — تطييب خاطر ایلر اوغرار بوخاکساره — فصیح » § کوکلنی خوش ایتمك ، کوکلی خوش ایدلمك: برذاتی تطييب . بر فقیرك تطییبی . جمعی: تطییبات .

تظاهر [ع] بربرینه کورنمك، طرفیندن ظهور ایتمك : دکیزده ایکی فیلونك تظاهری. جمعی : تظاهرات § بربرینه یاردیم ایتمه، تعاون.

تظرف [ع] ظرافت طاسلامق، ظرافت صاتمق.

تظلل [ع] (استظلال) ایله مترادفدر.

تظلم [ع] ظالمك ظلمندن تشکی، اظهار مظلومیت. (اظهار تظلم) دینیلمز. جمعی: تظلمات .

تظليل [ع] کولکه‌لندرمك، کولکه‌لندیرلمك؛ کولکه آلتنه آلمق، آلنمق: بر آغاج، آلتنده بولنانلری تظليل ایدر. قویون سوریسنك تظلیلی. تظليل ارباب تفرج .

تظنن، تظني [ع] ظن ایله ایش کورمك، اعمال ظن: تظنی مانع توفیق اوله‌بیلیر . ایکنجیسنك جمعی اولان (تظنیات) تخفیف یا ایله‌در.

تظهير [ع] آرقه‌یه آتمق ، آتلمق، اهمال: تظهير امر عسیر. جمعی: تظهیرات .

تعادل [ع] بربرینه عدیل اولمق ، بربرینه دنك کلمك . اشخاص واشیاده قوللانیلیر : ایکی مبارزك تعادلی. ایکی یوکك تعادلی. جمعی تعادلات.

تعادی [ع] (معادات) ه بدل قوللانیلیر. جمعی اولان (تعادیات) تخفیف ایله‌در.

تعارض [ع] حکمجه بربرینه ضد ، مخالف اولمق: تعارض دلیلین. ایکی ادعانك تعارضی. جمعی: تعارضات.

تعارف [ف] برشیئی هرکس بیلمك، برشی جمله‌جه معروف اولمق: حافظ شیرازینك تعارفی. بر وقعه‌نك تعارفی. (معارفه) یه بدل دخی قوللانیله‌بیلیر.

تعاسر [ع] (تعسر) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تعاشر [ع] (معاشرت) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تعاضد [ع] قول قوله طوتمق. بربرینه قول ویرمك، قول ویرشمك. اکثریا (تعاون) مقامنده قوللانیلیر.

تعاطف [ع] بربرینه محبت ، شفقت ایدشمك: تعاطف پدر و فرزند. تعاطف مادر و دختر § معطوف ومعطوف علیه اولمق، عطفلاشمق: تعاطف کلمتین . جمعی: تعاطفات.

تعاطی [ع] بربرینه ویرمك، ویرشمك: تعاطیٔ افکار. تعاطیٔ اوراق. تعاطیٔ اقداح .

تعاظم [ع] نظرده بیومك ، بیوك کورنمك: ایفل قله‌سنك تعاظمی. تعاظم جبال. تعاظم امواج. «کوکلم بیویور تعاظمکدن — پرجوش اولیور تلاطمکدن — دریایه خطاب »

تعاقب [ع] بربرینك آردی صیره یورمك . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: تعاقب امواج. تعاقب لیل ونهار. تعاقب تبشیرات. تعاقب غم وشادی .

تعاقد [ع] (معاقده) یه بدل قوللانیلیر.

تعالم [ع] برشیئی هرکس بیلمك ، برشی جمله‌جه معلوم اولمق . (تعارف) دن اقوادر: تعالم اختلاف مواسم. تعالم شمس .

تعالی [ع] یوکسك اولمق، یوکسلمك، اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: «اعداسنك آلچالمغی ایتدکجه توالی — ایلر اوضیا کستر آفاق تعالی — شان پیغمبریده» «تعالی ایلرم وحد ثنرای یار عالیدر — وصفی» تعالی پرور=تعالی‌یی التزام وترویج ایدیجی: «تعالی پروردم نشر ایتدیکم افکار عالیدر» (تعلی) دن اقوادر.

تعامل [ع] تعشیر وسائره کبی خصوصاتده‌کی معامله، صورت اجرا: تعامل قدیم. جمعی: تعاملات .

تعامی [ع] کورمز کبی کورنمك ، کورمزلنمك، کورلك طاقنمق: خذله‌ٔ قریش معجزات نبویه‌دن تعامی ایدرلردی .

تعانق [ع] (معانقه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تعاون [ع] بربرینه معاونت ایتمك، یاردیملاشمق: سعادت عمومیه‌نك یکانه مدار حصولی تعاوندر. جمعی: تعاونات. (تناصر) ه‌ده باق.

تعاويذ [ع] تعویذ) ك جمعی: تعاويذ صبیان .

تعاهد [ع] (معاهده) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. جمعی: تعاهدات .

تعب [ع] زحمت، مشقت: تعب راه. تعب تحصیل. استحقار تعب. «جوری کوکلدر چکن کوزدر کورن

رخسارینی — الله الله کام آلان کیمدر چکن کیمدر تعب ! — فضولی »

تعبّد [ع] عبادت ایتمك ، قوللق ایتمك : «جناب حقه تعبدله روح اولور متعالی — اولور آنکله میسر اولورسه نیل معالی» جمعی : تعبدات .

تعبّس [ع] صورتی اکشتمك ، اکشی یوز کوسترمك . جمعی : تعبسات .

تعبیر [ع] لفظ ایله ، عباره ایله بیان : حسن تعبیر . سوء تعبیر . « هنر اول نکته‌یی سربسته‌یی تعبیرده‌درلا » « تعبیر ایده‌مم دها نه‌لر وار ! — غالب » § لفظ ، عباره : « حسنی بالاتر ایدر جامه دوشنجه چسپان — نوعروس سخنه رونق تعبیر ویرر — راغب » § دوش یورمق ، یورلق : بر رؤیایی تعبیر . بر رؤیانك تعبیری . تعبیر رؤیا . تعبیر خواب . تعبیر واقعه . جمعی : تعبیرات .

تعبیه [ع] مواقعه‌ده عسکری یرلی یرینه قویوب آماده ایتمك ، عسکر یرلی یرینه قونیلوب آماده ایدلمك : بر بلوکی تعبیه . بر طابورك تعبیه‌سی . تعبیة‌الجیش = تعبیهٔ عسکر فنی . تشدید ایله غلطدر . (طابیه) بوندن محرفدر .

تعجّب [ع] (استعجاب) ایله مترادفدر .

تعجّل [ع] عجله ایتمك ، عجله‌جیلك ایتمك . جمعی تعجلات .

تعجّن [ع] خمیرلشمك ، خمیر حالنه کلمك : تعجن دقیق .

تعجیب [ع] (اعجاب) ایله مترادفدر . آندن اقوادر .

تعجیز [ع] صیقنتی ویرمك ، ویرلمك ، جانی صیقمق ، جانی صیقلمق ، راحتسز ایتمك ، ایدلمك : برآدمی تعجیز . برذاتك تعجیزی . جمعی : تعجیزات .

تعجیل [ع] عجله ایتمك : نیچون تعجیل ایدیورسکز ؟ بویله شیلرده تأنی اولادر § عجله ایتدرمك ، ایتدیرلمك ، عجله ایله یاپلمسنی ایستمك ، عجله ایله یاپلمسی ایستنلمك : ایشلری تعجیل . امور مهمه‌نك تعجیلی . جمعی : تعجیلات .

تعجیم [ع] (اعجام) ایله مترادفدر .

تعجین [ع] خمیرلشدرمك ، خمیرلشدیرلمك ، خمیر حالنه کتیرمك ، کتیرلمك : دقیق تعجین . دقیقك تعجینی .

تعداد [ع] صایمق ، صایلمق : آلتونلری تعداد . قندیللرك تعدادی . « اولور اوصاف کمالی رقمه کنجیده — کونشك ذره‌سنی ممکن اولورسه تعداد — نعت شریف — نابی » « خلقك اوستنده اولان حقی اولنماز تعداد — وله »

تعدّد [ع] بردن زیاده اولمق ، برقاچ دانه اولمق : تعدد آله . تعدد زوجه .

تعدّی [ع] ظلم ایتمك : جنکیزك اهل اهل اسلامه تعدیسی § تجاوز ایتمك ، کچمك : بوفعل ایکی مفعوله تعدی ایدر . جمعی اولان (تعدیات) تخفیف یا ایله‌در .

تعدید [ع] (اعداد) ه بدل قوللانیله‌بیلیر : تعدید آلات . تعدید اسلحه .

تعدیل [ع] معتدل قیلمق ، قیلنمق ، ایکی طرفنی بر ایتمك ، ایکی طرفی برایدلمك : ترازویی تعدیل . میزانك تعدیلی § اعتدال حالنه کتیرمك ، کتیرلمك : تعدیل مزاج . تعدیل دم . تعدیل حدت . جمعی : تعدیلات .

تعدیه [ع] متعدی قیلمق ، قیلنمق : برفعلی تعدیه . فعلك تعدیه‌سی .

ترکجه‌ده (در) ادات تعدیه اولور . تشدید ایله غلطدر .

تعذّر [ع] ممکن اولمامق ، محال اولمق : تعذر جمع اضداد . تعذر ارتفاع نقیضین .

تعذیب [ع] عذابه کرفتار ایتمك ، اشکنجه ایتمك ، ایدلمك : روحی تعذیب . روحك تعذیبی . تعذیب حیوان . جمعی : تعذیبات .

تعذیر [ع] عذر کاذب ایراد ایلمك ، ساخته عذر درمیان ایتمك . جمعی : تعذیرات .

تعذیل [ع] لوم ، تعییب . جمعی : تعذیلات .

تعرّس [ع] زوج زوجه‌سنه اظهار محبت ایلمك . جمعی : تعرسات .

تعرّض [ع] ایلشمك ، طاقلمق . تعرضی = (تدافعی) نك ضدی : جنك تعرضی . جمعی : تعرضات .

تعرّف [ع] تتبع ثمره‌سی اوله‌رق وقوف ، تتبعله کسب وقوف : تعرف اسرار قرآن .

تعرفه [ع] تعریفنامه ، تعریفی مشتمل ورقه .

تعرّق [ع] ترله‌مك .

تعرّی [ع] صویمق ، چیپلاق اولمق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : البسه‌دن تعری . رذائلدن تعری . فضائلدن تعری .

تعریب [ع] عربجه‌لشدرمق ، عربجه‌لشدیرلمق : برکلمه‌یی تعریب . براسمك تعریبی . جمعی : تعریبات .

تعریض [ع] کنایه طریقیله اداره کلام ، کنایه طریقیله افهام مرام : « تعریضدر رقیبه کوکل ! سوز سکا دکل — نابی » « بزه تعریض ایدنه بز دخی تعریض ایدرز » جمعی : تعریضات .

تعریف [ع] اطرافیله آکلاتمق ، آکلادلمق ، اطرافیله بیلدرمك ، بیلدیرلمك : برمسئله‌یی تعریف . برموقعك تعریفی § برشیئك ماهیتنی بیلدیرن عباره : ادبیاتك تعریفی § معرفه قیلمق ، قیلنمق : کلمه‌یی تعریف . کلمه‌نك تعریفی . جمعی : تعریفات .

تعریق [ع] ترلتمك ، ترله‌دلمك .

تعریه [ع] صویمق ، صویلمق ، چیپلاق ایتمك ، ایدلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : صبی‌یی اثوابدن تعریه . بریسنك تهمتدن تعریه‌سی . تشدید ایله غلطدر .

تعزّب [ع] اولنمیوب ارکن طورمق .

تعزّز [ع] عزت ، شرف کسب ایتمك ، عزتمند اولمق § عزتلنمك ، عزتفروشلق ایتمك .

تعزّل [ع] (انعزال) ایله مترادفدر .

تعزیر [ع] لوم ، توبیخ ، تأدیب . جمعی : تعزیرات .

تعزیز [ع] (اعزاز) ایله مترادفدر . آندن اقوادر . جمعی : تعزیزات

تعزیل [ع] (عزل) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تعزیه [ع] بر مصیبت وقوعنده صبر وتحمله ترغیب : بر مصیبت زده‌یی تعزیه . پدری وفات ایدن برذاتك تعزیه‌سی . اسلوب فارسی اوزره (تعزیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . ایکیسی‌ده تشدید ایله غلطدر .

تعسّر [ع] کوچ اولمق ، کوجلشمك : تعسر صدور . تعسر تحریر .

تَعْسِیر [ع] كوجلشدرمك، كوجلشدیرلمك: اموری تعسیر. امورك تعسیری. (تصعیب) زیاده قوللانیلیر.

تَعْسِیل [ع] بال قاتمق، باللامق، باللاندرمق: تعسیل كلام.

تَعَشُّق [ع] عاشق اولمق.

تَعْشِیر [ع] اونده برینی آلمق، اونده بری آلنمق: محصولاتی تعشیر. محصولاتك تعشیری § اونه ابلاغ § اونه تقسیم. جمعی: تعشیرات.

تَعَصُّب [ع] عادات وسائره‌ده ثبات‌كارانه طرفدارلق، غیرتكشلك یوانی طوتمق: تعصب ایكی درلو اولور. بری ممدوح، دیكری مذمومدر. «معناسزه معنالی دیر اصحاب تعصب» تعصبكار = تعصبجی، تعصب ایدیجی. تعصبكارانه = تعصبكارجه‌سنه. تعصبكاری = تعصبكارلق.

تَعْصِیر [ع] ایچنده‌كی شیئی چیقارمق ایچون صیقمق، ایچنده‌كی شی چیقارلمق ایچون صیقلمق: زیتونی تعصیر. اوزومك تعصیری. جمعی: تعصیرات.

تَعَطُّر [ع] كوزل قوقو ایله قوقولانمق: تعطر ثیاب § كوزل قوقو، عطر سورنمك: تعطر نسوان.

تَعَطُّش [ع] آقصیرمق.

تَعَطُّف [ع] اسیركه‌مك، شفقت ایتمك، احسان ایتمك. جمعی تعطفات.

تَعَطُّل [ع] ایشسز قالمق: تعطل عمله § معطل اولمق، ایشله‌مز اولمق: تعطل آسیاب.

تَعْطِیر [ع] معطر قیلمق، قیلنمق، كوزل قوقولو ایتمك، ایدلمك: جامه‌یی تعطیر. صاچلرك تعطیری. تعطیر مشام.

تَعْطِیس [ع] آقصیرتمق، آقصیردلمق.

تَعْطِیش [ع] صوصاتمق، صوصادلمق. (اعطاش) دن اقوادر.

تَعْطِیل [ع] بوشلامق، بوشلاتمق: ایشی تعطیل. ایشلرك تعطیلی. تعطیل اشغال § ایشدن كوجدن فارغ قیلمق، قیلنمق، ایشلتمه‌مك، ایشله‌دله‌مك: عمله‌یی تعطیل. فابریقه‌نك تعطیلی. تعطیل مكتب. ایام تعطیل. مدت تعطیل § طوردرمق، طوردیرلمق: تعطیل حركت. تعطیل چرخ. جمعی: تعطیلات.

تَعَظُّم [ع] بیوكلك صاتمق، عظمت فروشلق ایتمك. قورلمق. جمعی: تعظمات.

تَعْظِیم [ع] بیوكله‌مك، اولولامق، برشیئی بیوك عد ایتدیكنه دلالت ایده‌جك صورتده طاورانمق: اهل قرآنه تعظیم. قرآن عظیمه تعظیم. «تعظیم ادبن بیلیر سرشكم — دامانكه سرپیلیر سرشكم». تعظیماً = تعظیم صورتیله، تعظیم ایچون: تعظیماً قیام. جمعی: تعظیمات.

تَعَفُّف [ع] عفتلی اولمق، التزام عفت ایتمك.

تَعَفُّن [ع] فنا قوقمق. جمعی: تعفنات.

تَعَقُّل [ع] (تفهم) ه باق.

تَعَقُّد [ع] دوكلنمك، معقد، مغلق اولمق: تعقدرشته. تعقد كلام.

تَعْقِیب [ع] آردی صره كیتمك، آردی صیره كلمك: منثور نظر بر قدم سكوت ادیبانه ایله تله‌ماق تعقیب ایدر ایدی — كامل § آردینه دوشمك، دوشلمك: اشقیایی تعقیب. فراریلرك تعقیبی. جمعی تعقیبات.

تَعْقِید [ع] دوكوله‌مك، دوكوملنمك § عباره‌یی مغلق ایتمك، عباره مغلق ایدلمك: كلامی تعقید. سوزك تعقیدی § عباره‌ده مغلقلق، عدم وضوح: تعقید لفظی. تعقید معنوی. جمعی: تعقیدات.

تَعْقِیم [ع] عقیم وثمره‌سز براقمق.

تَعَكُّس [ع] معكوس اولمق، ترسنه دونمك: روزكارك شدتندن شمسیه‌نك تعكسی.

تَعَلُّق [ع] ایلیشكی، مناسبتی اولمق: او ایشك بزه تعلقی یوق. بو آدمك سزه تعلقی وارمیدر؟ بو خدمت بزه تعلق ایدر وظائفدندر § سومك، محبت ایتمك: قلبك برشیئه تعلقی. تعلق دل. فی الاصل (آصلمق) معناسنه‌در. جمعی اولان (تعلقات) (متعلقات) ه بدل قوللانیلیر.

تَعَلُّل [ع] بر خصوصك اجراسنی تأخیر ایچون بهانه درمیان ایتمك، بهانه درمیان ایدرك بر خصوصك اجراسنی تأخیر. جمعی: تعللات.

تَعَلُّم [ع] علم حاصل ایتمك، ایدلمك، اوكرنمك، اوكرنلمك: بر فنی تعلم. برعلمك تعلمی. تعلم علم كتابت.

تَعَلُّن [ع] علانیته چیقمق، علنی اولمق، آشكار اولمق: برخصوصك تعلنی. تعلن محاسده. تعلن خصومت.

تَعَلِّی [ع] (اعتلا) ایله مترادفدر. جمعی اولان (تعلیات) تخفیف یا ایله‌در.

تَعْلِیق [ع] آصمق، آصلمق. اشیا حقنده قوللانیلیر: لوحه‌یی دیواره تعلیق. قیلیجك مسماره تعلیقی § آصنتیده براقمق، براقلمق: مذاكره‌یی فلان ذاتك ورودینه تعلیق. ایشك فردایه تعلیق § خط معروف. جمعی اولان (تعلیقات) بر كتابك مندرجاتی ایضاح واصلاح یوللو جابجا یازیلان ملاحظات معناسنده مستعملدر.

تَعْلِیل [ع] علت اولمق اوزره كوسترمك، كوسترلمك، بیان علت، بیان سبب: ارتكاب اولنان برحركت نابجایی مجبوریتله تعلیل. عدم ورودك كیفسزلكله تعلیلی. حسن تعلیل = براعتبار لطیفه مستند اوله‌رق بر خصوص ایچون غیر حقیقی علت مناسبه درمیان ایتمكدن عبارت بر صنعت ادبیه: «كللر قیزارور. شرم ایله اول غنجه كولنجه — فطنت» جمعی: تعلیلات.

تَعْلِیم [ع] اوكرتمك، اوكردلمك: بر فنی تعلیم، بعض مسائلك تعلیمی. «كاشانه بو ذوق تعلیم ایت — رحمت‌حقی خلقه تعمیم ایت» جمعی اولان (تعلیمات) اكثریا بر مأموره صورت حركتنی مبین اولمق اوزره تحریراً ویاشفاهاً ویریلن اوامر وبواوامری حاوی ورقه معناسنده قوللانیلیر.

تَعْلِین [ع] علانیته چیقارمق، چیقارلمق؛ آشكار ایتمك، ایدلمك: معاشقه‌یی تعلین. منافرتك تعلینی. تعلین رذالت. تعلین كرامت.

تَعْلِیَه [ع] (اعلا) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. آندن اقوادر. مكتوب حقنده (تحریرعنوان) معناسنده مستعملدر. تعلیهٔ نامه = تحریر عنوان مكتوب. تشدید ایله غلطدر.

تَعَمُّد [ع] بیله‌رك، عزم ذهنی ایله شروع. تعمداً = تعمد صورتیله:

تعمداً قتل. تعمدی = تعمد ایله اولان: قتل تعمدی. جمعی: تعمدات .

تَعَمُّق [ع] درینلشمك: تعمق جاه. تعمق بحث § درینه کیتمك ، درینه طالمق. بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر. بحثده تعمق. برمسئله‌یی تحقیقده تعمق. جمعی: تعمقات .

تَعَمُّم [ع] عمومی اولمق، جمله‌یه شامل اولمق: تعمم احسان الهی . معارفك تعممی .

تَعَمّی [ع] کور اولمق، اعمی اولمق .

تَعْمِید [ع] واقتیز ایتمك: رسم تعمید.

تَعْمِیر [ع] بوزوق شیئی دوزلتمك ، بوزوق شی دوزلتمك: بربنایی تعمیر. برخطانك تعمیری. «هرکسی را روی در تعمیر دیوار خودست — صائب» = هرکس کندی دیوارینی تعمیر ایتمکه باقار. عربیده اولدیغی کبی معمر ایتمك معناسنده قوللانلماز. جمعی: تعمیرات .

تَعْمِیق [ع] درینلشدرمك، درینلشدیرلمك : صیغلغی تعمیق . نهرك تعمیقی. تعمیق فکر. تعمیق بحث. جمعی: تعمیقات .

تَعْمِیم [ع] عمومی قیلمق ، قیلنمق ؛ جمله‌یه شامل ایتمك ، ایدلمك : برامری تعمیم. معارفك تعمیمی . تعمیماً = تعمیم صورتیله : تعمیماً بیلدیرلدی . جمعی: تعمیمات .

تَعْمِیَه [ع] ستر، اخفا. ابجد حسابنجه ارائه‌سی مقصود اولان عدددن اکسیك یاخود زیاده کلن تاریخ منظومه‌ده ضمی ویا تنزیلی اقتضا ایدن عددی ایما معناسنده استعمالی شایعدر. مثلا سرورینك (١٢٠٦) عددینی کوسترمسی مطلوب اولان «روح عیسی ایتدی افلاکه عروج» مصراعی (١٢٠٥) عددینی کوسترمکده اولدیغندن «آسمان تاریخه قیلدی سرفرو» تعمیه‌سیله یعنی (آ)نك دلالت ایتدیکی (١) عددینك ضمیله تاریخ اکمال ایدلمشدر. تشدید ایله غلطدر.

تَعَنُّت [ع] خطاجولق ایتمك؛ اوته کینك بریکینك خطاسنی طوتمق، یاکلشنی بولمق سوداسنده بولنمق .

تَعَنُّد [ع] عناد ایتمك ، دیدیکندن دونممك. جمعی: تعندات .

تَعَنّی [ع] زحمت چکمك ، زحمتلی بر ایشی اوزرینه آلمق : «چکمه بیهوده زحمت ای مطرب — بوتغنی دکل تعنیدر »

تَعْنِیف [ع] شدتله تکدیر، شدتله توبیخ. جمعی: تعنیفات .

تَعَوُّج [ع] اکری اولمق ، اکرلمك : تعوج نهال. (اعوجاج)(ایتمك) ماده‌سیله قوللانلمدیغی حالده بوقوللانیلیر.

تَعَوُّد [ع] (اعتیاد) ایله مترادفدر.

تَعَوُّذ [ع] (استعاذه) ایله مترادفدر.

تَعَوُّض [ع] عوض. بدل آلمق، عوض، بدل اوله‌رق آلمق، آلنمق: برشیئی تعوض. برشیئك تعوضی.

تَعَوُّق [ع] اویالانوب اکلنمك، کجکمك: برایش ایچون کوندریلن آدمك تعوقی. بر ایشك تعوقی.

تَعْوِیج [ع] اکمك، اکلمك، اکرلتمك، اکرلدلمك: برفدانی تعویج . بردالك تعویجی.

تَعْوِید [ع] معتاد ایتدرمك» ایتدیرلمك : اطفالی تأدبه تعوید . کبوترك عودته تعویدی .

تَعْوِیذ [ع] نظر دکمك کبی مضراتدن مصون اولمق ایچون استصحاب اولنان نسخه، حمائل: تعلیق تعویذ. تعویذ چشم بد. تعویذ عین کمال .

تَعْوِیض [ع] عوض، بدل ویرمك، عوض، بدل اوله‌رق ویرمك، ویرلمك: برمبلغی تعویض. برمبلغك تعویضی. تعویضاً = تعویض صورتیله. جمعی: تعویضات

تَعْوِیق [ع] اویالاندیروب اکلندرمك، کجکدرمك ، کجکدیرلمك : برآدمی تعویق. بر ایشك تعویقی. جمعی: تعویقات .

تَعَهُّد [ع] اوزرینه آلمق ، اجراسی ایچون سوز ویرمك، ویرلمك: برخصوصی تعهد. برایشك تعهدی ، جمعی: تعهدات ،

تَعَیُّش [ع] یاشامق ، کچنمك : مدار تعیش . طرز تعیش. تعیش مسعودانه. تعیش سفیلانه .

تَعَیُّن [ع] عیان اولمق، آشکار اولمق، میدانه چیقمق : تعین مقصد . تعین مسلك § قدرت الهیه‌نك مظاهرده عیان اولمسی § میدانه چیقمق، بللی باشلی آدم اولمق. جمعی: تعینات .

تَعْیِیب [ع] عیبلامق ، عیبلانمق : برشخصی تعییب . برحرکتك تعییبی. جمعی: تعییبات .

تَعْیِیر [ع] قباحتنی یوزینه اوره‌رق اوتاندرمق ، قباحتی یوزینه اوریله‌رق اوتاندیرلمق: برمرتکبی تعییر. برمختلسك تعییری. جمعی: تعییرات .

تَعْیِیش [ع] (اعاشه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَعْیِین [ع] معین ، بللی ایتمك، ایدلمك: برذاتی برمأموریته تعیین. وقت ملاقاتك تعیینی § عسکره ویریلن مأکولات. جمعی اولان (تعیینات) بو معناده مستعملدر .

تَغابُن [ع] بربرینی آلداتمق ، آلداشمق. یوم التغابن، یوم تغابن = قیامت کونی .

تَغافُل [ع] غافل کورنمك، غافل کبی طاورانمق: تغافل خبیر. تغافل مغفلانه. «کوزلرم ناجی نصل بیکانهٔ خواب اولسون ؟ — کوزلرندن کوردیکم یارك تغافل خوابیدر» جمعی: تغافلات .

تَغالُب [ع] (مغالبه)یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَغامُز [ع] بربرینه کوز اوجیله اشارت ایتمك ، کوز اوجیله اشارت ایدشمك . جمعی: تغامزات .

تَغایُر [ع](مغایرت)ه بدل قوللانیلیر. جمعی: تغایرات .

تَغایُظ [ع] (مغایظه) یه بدل قوللانیلیر. جمعی: تغایظات .

تَغْبِیر [ع] توزه بولامق ، بولانمق : سیرجیلری تغبیر. پیاده‌لرك تغبیری. تغبیر البسه . تغبیر چهره § کوجندرمك، مغبر ایتمك، ایدلمك: تغبیر خاطر. تغبیر احبا . جمعی : تغبیرات .

تَغَذّی [ع] غدالانمق، بسلنمك: صبی والده‌سنك سودیله تغذی ایدر. اصلی (تغذی) در. جمعلری اولان (تغذیات) و (تغذیات) تخفیف یا ایله‌در .

تَغْذِیَه [ع] غدالاندرمق، غدالاندیرلمق. بسله‌مك، بسلنمك: برصبی یی تغذیه. برصبینك تغذیه‌سی. اصلی (تغذیه) در. تشدید ایله غلطدر .

تَغَرُّب [ع] (اغتراب)ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تغرّد [ع] لطیف بر صورتده نغمه پرداز اولمق. اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر: تغرد عندلیب . تغرد قمری. تغرد مرغان . جمعی: تغردات .

تغرّر [ع] (اغترار) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تغریب [ع] غربته کوندرمك، کوندرلمك، وطنندن جدا ایتمك، ایدلمك .

تغرید [ع] (تغرد) ایله مترادفدر.

تغریس [ع] (اغراس) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تغریق [ع] برنجی معناسنده (اغراق) ایله مترادفدر.

تغریم [ع] اداسی لازم اولان شیئی اودتمك ، اداسی لازم اولان شی اوده دلمك: دینی تغریم. داینك تغریمی.

تغزّل [ع] شاعر غزل سویلمك، غزل یازمق: تغزل تنزل دکلدر — اکرم . نفعی قصیده لرنده تغزل ایدر. جمعی: تغزلات: تغزلات فضولیانه .

تغزیه [ع] غزا ایتدرمك ، ایتدیرلمك. (اغزا) مترادفیدر . تشدید ایله غلطدر.

تغسّل [ع] (اغتسال) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تغشّی [ع] بورنمك ، اورتمك § غشی اولمق، غشی حالنه کلمك: تغشی مستعمین .

تغشیه [ع] اورتمك ، اورتلمك . بو معناده (اغتشا) ایله مترادفدر § غشی ایتمك، ایدلمك؛ غشی حالنه کتیرمك، کتیرلمك. تشدیدایله غلطدر.

تغضّب [ع] (اغتضاب) ه بدل قوللانیله بیلیر: تغضب اصحاب تعصب.

تغفّل [ع] (تغافل) ایله مترادفدر.

تغفیل [ع] غافل آولامق، آولانمق: دشمنی تغفیل، اشقیانك تغفیلی. جمعی: تغفیلات .

تغطیه [ع] (اغطا) ایله مترادفدر. آندن اقوادر . تشدید ایله غلطدر .

تغلّب [ع] بغیر حق استیلا، تحکم: وقتیله دره بکلرینك تغلبی. جمعی: تغلبات.

تغلّط [ع] غلطه دوشمك ، یاکلمق: تغلط اغویون. جمعی: تغلطات.

تغلّی [ع] غالیه سورنمك، تطیب .

تغلیه [ع] ایکنجی معناسنده (اغلا) ایله مترادفدر. آندن اقوادر. تشدید ایله غلطدر ،

تغلیط [ع] غلطه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ غلط ایتدی. دیمك، دینلمك: حضرت شیخ اکبر جناب ابو حامدی تغلیط ایتمشدر. بویله بیوك ذاتلرك تغلیطی کوچکلرك حدی دکلدر § غلطه دوشورمك، دوشورلمك؛ یاکلتمق ، یاکلدلمق: اذهانی تغلیط. ساده دلانك تغلیطی. جمعی: تغلیطات .

تغلیظ [ع] (اغلاظ) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر. جمعی: تغلیظات.

تغلیف [ع] غلافه قویمق، قونلمق: برسیفی تغلیف ، بر خنجرك تغلیفی. اسلحه یه مخصوص دکلدر .

تغلیق [ع] (اغلاق) ایله مترادفدر. آندن اقوادر. جمعی: تغلیقات،

تغمید [ع] قیننه قویمق ، قونلمق : تغمید سیف . تغمید خنجر . اسلحه یه مخصوصدر .

تغمیس [ع] (غمس) ه بدل قوللانیله بیلیر. آندن اقوادر .

تغنّج [ع] نازلانمق، ناز کوسترمك. لطائفده استعمالی یاقیشیق آلیر. جمعی: تغنجات .

تغنّی [ع] نغمه ایتمك ، تعبیر قدیم اوزره: ایرلامق . جمعی اولان (تغنیات) تخفیف یاایله در.

تغنیه [ع] (اغنا) یه بدل قوللانیله بیلیر. آندن اقوادر . تشدید ایله غلطدر .

تغوّل [ع] غوللشمك، رنكدن رنكه کیرمك، تلون .

تغویه [ع] (اغوا) یه بدل قوللانیله بیلیر. آندن اقوادر . تشدید ایله غلطدر.

تغیّب [ع] غائب اولمق، کوزدن نهان اولمق .

تغیّر [ع] باشقه لاشمق ، باشقه درلو اولمق: تغیر حال. تغیر لون. تغیر سیما. جمعی: تغیرات .

تغیّظ [ع] (اغتیاظ) ایله مترادفدر . جمعی: تغیظات .

تغیّم [ع] بولو تلانمق: تغیم هوا. جمعی: تغیمات .

تغییر [ع] باشقه لاشدرمق ، باشقه لاشدیرلمق ؛ باشقه درلو ایتمك، ایدلمك: شیوهٔ لسانی تغییر. صورت افاده نك تغییری. جمعی: تغییرات .

تغییظ [ع] (اغضاب) مقامنده قوللانیلیر. آندن اقوادر .

تَف [ف] حرارت .

تفاخر [ع] یرینه کوره (افتخار) ایله مترادف عد اولنور . افتخار متکبرانه، نابجا افتخار مقامنده ده مستعملدر. (مفاخره) یه بدل دخی قوللانیلیر. جمعی: تفاخرات .

تفاریج [ع] (تفرجه) نك جمعی . ییرتماجلر ، آره لقلر : تفاریج البسه. تفاریج اصابع. مفردی قوللانلماز.

تفاریق [ع] (تفریق) ویا (تفرقه) نك جمعی. بربرندن آیری اولان شیلر، متفرق اشیا . اکثریا خوشه کیده جك اوفاق تفك شیلر معناسنده قوللانیلیر. مفردلری بومعناده قوللانلماز .

تفاسیر [ع] (تفسیر) ك جمعی: تفاسیر شریفه .

تفاصیل [ع] (تفصیل) ك جمعی.

تفاضل [ع] فضل ومزیت یاریشنه چیقمق، طرفین فضل ومزیته مالکیت ادعاسنده بولنمق § فضلهٔ مقدار .

تفاوت [ع] ایکی شی بربرندن فرقلی اولمق. (ایتمك) ماده سیله آز قوللانیلیر. اکثریا (فرق) مقامنده ایراد اولنور. بینلرنده تفاوت یوق . بلاتفاوت، بی تفاوت= تفاوتسز، تفاوتسز اوله رق.

تفاید [ع] فائده لشمك ، بربرندن استفاده ایتمك : تفاید معلمین. تفاید شاکردان .

تفأل [ع] فال آچمق، فال طوتمق . بومعناده (دن) اداتیله قوللانیلیر: حافظ دیواندن تفأل § خیره یورمق، مقدمهٔ خیر عد ایتمك . بو معناده (ایله) اداتیله قوللانیلیر: قدومکزله تفأل ایتدم. جمعی : تفألات .

تفئیل [ع] فال آچدرمق، فاله باقدرمق. جمعی: تفئیلات. تفئیلات نسوان.

تفتّت [ع] ریزه ریزه اولمق، اوفاق اوفاق پارچه لانمق،

تفته [ف] قیزمش، قیزغین، حرارتلی: آهن تفته . دل تفته .

تفتيت [ع] ريزه ريزه ايتمك، ايدلك: تفتيت حجر.

تفتيح [ع] (فتح) ه بدل قوللانيله بيلير. آندن اقوادر. معده‌يی آچمق معناسنده استعمالی اكثردر.

تفتير [ع] فتور ويرمك، ويرلمك: طبعی تفتير. «قوۀ شاعره‌نك تفتيری» جمعی: تفتيرات.

تفتيش [ع] كزكی كبی صوروب آرا. شدرمق، صوريلوب آرا. شدرلق: احوالی تفتيش. بعض خصوصاتك تفتيشی. جمعی: تفتيشات.

تفتيق [ع] يارمق، يارلق، شق ايتمك: ايدلك: تخته‌يی تفتيق. ورقه‌نك تفتيق.

تفتيك [ع] ديتمك، ديدلك: يوكی تفتيك. يوكك تفتيكی. (رتفتيك) بوندن محرف اولملی. برهانده (تفتيك) لفظی رتفتيك ايله تفسير ايدلمشدر. بوصورتده فارسی اولمش اولور.

تفتيل [ع] بوكمك، بوكلك: تفتيل جبل. تفتيل رسن.

تفتين [ع] فتنه‌يه دوشورمك، دوشورلمك § مفتون ايتمك، ايدلك: تفتين قلوب. تفتين اهل نظر.

تفجر [ع] (انفجار) ايله مترادفدر.

تفجع [ع] بر مصيبت وقوعنده آجيمق، دردناك اولمق. جمعی تفجعات.

تفجير [ع] يردن قاينادوب آقتمق، يردن قايناديلوب آقيدلمق: صويی تفجير. صويك تفجيری.

تفجيع [ع] آجتمق، آجيدلمق، دردناك ايتمك، ايدلك: برعضوی تفجيع. برقلبك تفجيعی. جمعی: تفجيعات.

تفحص [ع] ايچ يوزينی دقتله آرا. شدرمق، ايچ يوزی دقتله آراشدرلمق: كيفيتی تفحص. كيفيتك تفحصی. جمعی: تفحصات.

تفحم [ع مولد] كومورلشمه، كومور كسيلمه.

تفخر [ع] (افتخار) ايله مترادفدر. جمعی: تفخرات.

تفخيم [ع] تعظيم § قابا، قالين تلفظ ايتمك، ايدلك: برحرفی تفخيم. برحرفك تفخيمی. لفظۀ جلاله‌نك لامی تفخيم اولنور.

تفديه [ع] بريسنه سكا نفسم فدا اولسون، جانم قربان اولسون ديمك: تفديۀ عاشق. تشديد ايله غلطدر.

تفرج [ع] ازالۀ غم، كسب فرح ايچون قيره چيقمق، كزمكه، سيره چيقمق § كزمكله ازالۀ غم ايتمك، فرحلانمق، كسب فرح ايتمك. جمعی: تفرجات: تفرجگاه، تفرجگه = تفرج، سيريری.

تفرح [ع] فرحلانمق، كسب فرح ايتمك.

تفرد [ع] تك اولمق، عديلی، اقرانی اولمامق: ابن سينا زمانسنده تفرد ايتمش ايدی. انسان هرشيده تفرد ايده‌من.

تفرز [ع] مفرز اولمق، آيرلمق: بر آلايدن بر طابورك تفرزی.

تفرس [ع] وجه مصيب اوزره ادراك: بركيفيتی تفرس. برخصوصك تفرسی. اكثريا (سزمك) مقامنده قوللانيلير. جمعی: تفرسات.

تفرش [ع] مفروش اولمق، دوشنمك: تفرش بساط. تفرش برف.

تفرع [ع] اصل مسئله‌دن بر ويا برقاچ حكم منشعب اولمق، فرعلانمك، داللانمق: بر مسئله‌نك ديكر مسئله‌دن تفرعی. جمعی اولان (تفرعات) (متفرعات) مقامنده قوللانيلير: مجله و تفرعاتی.

تفرعن [ع] فرعونلشمك، فرعون طوری طاقنمق، فرعون كسلمك، تكبر، تجبر.

تفرغ [ع] فارغ اولمق، واز كچمك: مشاغلدن تفرغ.

تفرق [ع] ايكنجی معناسنده (افتراق) ايله مترادفدر.

تفرقه [ع] فكر باشقه‌لغی، فكر آيريلغی اختلاف افكار.

تفريج [ع] ازالۀ غم، القای سرور: تفريج هموم. تفريج قلوب.

تفريح [ع] فرحلاندرمق، فرحلاندرلمق: برغم‌زده‌يی تفريح. بردل غمناكك تفريحی.

تفريد [ع] علم دينده تجرايله امر ونهی الهی‌يی بروجه كمال برينه كتيرمك ايچون اختيار عزلت: (١٢٥٢) ده ارتحال ايدن مشهور خواجه عبدالرحيم افندی اهل تفريد ايدی.

تفريش [ع] دوشه‌مك، دوشنمك: براوطه‌يی تفريش. برداره‌نك تفريشی. جمعی: تفريشات.

تفريط [ع] تقصير، (افراط) ك ضدی: تفريطده افراط كبی مقبول دكلدر. انسان اعتدالدن آيرلماملی. «اولور اهل كمال افراطدن تفريطدن خالی».

تفريع [ع] اصل مسئله‌دن فرع پيدا ايتمك، ايدلك؛ فرعلندرمك، فرعلندرلمك: برمسئله‌دن برحكمی تفريع. برحكمك تفريعی. جمعی: تفريعات.

تفريغ [ع] طولو قابی بوشالتمق، طولو قاب بوشالدلمق: تفريغ صراحی § يمكی قوتارمق، يمك قوتارلق: تفريغ طعام. جمعی: تفريغات.

تفريق [ع] آيرمق، آيرلمق: نيك وبدی تفريق. عالمك جاهلدن تفريقی.

تفزيع [ع] بليكلتمك، بليكلدلك: برناغمی تفزيع. بريسنك تفزيعی.

تفسح [ع] (انفساح) ايله مترادفدر.

تفسخ [ع] (انفساخ) ايله مترادفدر.

تفسره [ع] طبيب خسته‌نك بولنه باقمق § خسته‌نك طبيب طرفندن معاينه اولنان بولی.

تفسيح [ع] (توسيع) ه باق.

تفسيده [ف] حرارتلی، قيزغين. تفسيده لب = پك صوصامش.

تفسير [ع] معناسنی بيان، ايضاح ايتمك، معناسی بيان، ايضاح ايدلك: برآيتی تفسير. برعباره‌يی تفسير. برلفظك تفسيری. جمعی: تفسيرات § قرآن كريمك معانی منيفه‌سنی ايضاح ايچون تأليف اولنان كتاب: تفسير كبير. بومعناده جمعی (تفاسير) در.

تفسيق [ع] فسقه نسبت ايتمك، ايدلك؛ بريسنه فاسق ديمك، دينلمك: برآدمی تفسيق. برشخصك تفسيقی. جمعی: تفسيقات.

تفصم [ع] (انفصام) ايله مترادفدر.

تفصيل [ع] اطرافيله. اطرافلی اوله‌رق بيان: كيفيتی تفصيل. وقعه‌نك تفصيلی. جمعی تفصيلات.

تفضل [ع] ادعای فضل، منيت فروشلق ايتمك، جمعی: تفضلات.

تفضيح [ع] رسوای ايتمك ايدلمك. بومعناده (افضاح) دخی قو-

للانیله‌بیلیر جمعی : تفضیحات .

تفضیض [ع] کوموشله‌مك، کوموشلنمك، کوموشه قاپلامق: نیام تیغی تفضیض. قبضهٔ سیفك تفضیضی.

تفضیل [ع] سائرلرندن زیاده‌مزیت اثباتیله ترجیح: انبیایی اولیایه تفضیل. حضرت ابوبکرك حضرت عمره تفضیلی . جمعی: تفضیلات .

تفطر [ع] (انفطار) ایله مترادفدر .

تفطن [ع] (تفهم)ه باق .

تفطین [ع] (تفهیم)ه باق .

تفقد [ع] آرایوب صورمق، آرانوب صورلمق: برینك حالنی تفقد . خاطر احبابك تفقدی . جمعی: تفقدات.

تفقه [ع] فنه تحصیل ایتمك، فقیه اولمق. (تفهم) مقامنده قوللانیله‌بیلیر .

تفقیه [ع] تعلیم، تفهیم § تعلیم فقه.

تفکر [ع] دوشونمك، دوشونلمك: برماده‌یی تفکر. برخصوصك تفکری. جمعی: تفکرات .

تفکیر [ع] (تفکر) ایله مترادفدر . دوشوندرمك معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

تفلق [ع] انفلاق) ایله مترادفدر .

تفلیس [ع] مفلس اولدیغنه حکم ایتمك، ایدلمك § افلاسه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ برینه مفلس دیمك، دینلمك.

تفنن [ع] فنون آشنا اولمق، فنوندن بهره‌دار اولمق § سوزی درلو درلو سویلمك، بر معنانك تکرارایرادی لازم کلنجه عبارهٔ اخری ایله افاده‌ایتمك.

تفوض [ع] عهده‌یه آلمق، آلنمق: برمأموریتی تفوض. برخدمتك تفوضی .

تفوق [ع] اوسته چیقمق ، اوستون اولمق ، فائق اولمق : دعوای تفوق . اقرانه تفوق .

تفوه [ع] آغیزه، لسانه آلمق، آلنمق. سوء تکلمده مستعملدر: فنا برسوزی تفوه . برلاطخه‌نك تفوهی . جمعی : تفوهات .

تفویض [ع] احاله ، سپارش ایتمك ، ایدلمك : اموری جناب حقه تفویض . برمأموریتك برذاته تفویضی .

تفهم [ع] تکلفله آکلامق ، ادراك ایتمك . ایدلمك : برسوزی تفهم . برمسئله‌نك تفهمی . (تعقل) ایله (تفطن)ده تکلف معتبر دکلدر . (تفطن)ده سرعت، (تعقل)ده جزئیت ملاحظه اولنور .

تفهیم [ع] (افهام) ایله مترادفدر . آکدن اقوادر. (تفطین)سرعت ملاحظه اولنور . جمعی : تفهیمات .

تفیض [ع] فیض بولمه ، ایلریله‌مه ، ترقی ایتمه .

تقابل [ع] قارشی قارشی‌یه اولمق ، قارشی قارشی‌یه کلمك ، قارشیلاشمق : ایکی آینه‌نك تقابلی . ایکی فرقه‌نك تقابلی . تقابل صفین . تقابل نفع وضرر . « اظهار ایچون امتیاز حسنی — چرکینله کوزل تقابل ایتمش » (مقابله) باشقه یولده قوللانیلیر . جمعی : تقابلات .

تقاتل [ع] (مقاتله) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تقادم [ع] کچمش بولنمق: تقادم زمان.

تقادیر [ع] (تقدیر)ك جمعی .

تقادیم [ع] (تقدمه)نك جمعی .

تقارب [ع] بربرینه یقین کلمك ، یکدیکره یاقلاشمق : تقارب خصمین . دوئللویه چیقانلرك تقاربی . (تقرب) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

تقارن [ع] بربرینه قرین اولمق ، یکدیکرك یانه کلمك : تقارن خیال وحقیقت . تقارن محبین . (مقارنت) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

تقاریر [ع] (تقریر) ك جمعی .

تقاسم [ع] پیلشمك ، آندلاشمق: تقاسم ارباب جهاد § بولشمك، بولیشلمك : تقاسم غنائم . میراثك تقاسمی. بومعناده (مقاسمه) زیاده قوللانیلیر .

تقاسیط [ع] (تقسیط)ك جمعی .

تقاص [ع] اودشمك ، آله‌جغنی ویره‌جکنه طوتمق، محسوب ایتمك.

تقاصر [ع] برشیئی یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمامق : ایفای وظیفه خصوصنده تقاصر تجویز ایدلمه‌ملی .

تقاضی [ع] صیقشدرمق . اکثریا طلب دین یعنی مدیونی صیقشدرمق معناسنده قوللانیلیر . اسلوب فارسی اوزره (تقاضا) صورتنده استعمالی اکثردر . « بتمنای کوشت مردن به — که تقاضای زشت قصابان — سعدی » = قصابلرك چرکین تقاضاسنی چکمکدن ات آرزوسیله اولمك اولادر .

تقاطر [ع] قطره قطره دوکلمك ، طاملامق: تقاطر باران. تقاطر سرشك حسرت .

تقاطع [ع] بربرینی کسمك، کسشمك: ایکی خطك تقاطعی .

تقاعد [ع] مأموریتدن چکیلوب چراغ اولمق . تقاعدیه = تقاعد معاشی .

تقالیب [ع] (تقلیب) ك جمعی .

تقامر [ع] (مقامره) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تقاویم [ع] (تقویم) ك جمعی .

تقبض [ع] طوپلانوب چکلمه ، بوزلمه § قبض اولمه .

تقبل [ع] قبول ایتمك ، ایدلمك : تقبل دعا . صدقه‌نك تقبلی .

تقبیب [ع] قبه‌له‌مك ، قبه لنمك : تقبیب معبد . برنانك تقبیبی .

تقبیح [ع] قبحه نسبت ایتمك ، ایدلمك؛ قبیحدر دیمك ، دینلمك : برحرکتی تقبیح . برسوزك تقبیحی . تقبیح محاسن الك بیوك قباحتدر . جمعی : تقبیحات .

تقبیل [ع] اوپمك، اوپلمك: مصحف شریفی تقبیل . دست استادك تقبیلی .

تقتیل [ع] چوق اولدرمك، اولدرلمك : تقتیل اشقیا. خوارجك تقتیلی .

تقدس [ع] زیاده‌سیله پاك اولمق، مقدس اولمق: تقدس کعبه . تقدس قرآن .

تقدم [ع] اوکه کچمك، ایلری کچمك، مقدم اولمق: برذاتك دیکرینه تقدمی. حضرت فاتحك زماناً یاووز سلطان سلیمه تقدمی .

تقدمه [ع] بربیوك ذاته تقدیم اولنان برکذار، هدیه .

تقدیر [ع] جناب حقك قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنی لوح

محفوظه ثبت ايلمسی، تعبير ديگرله: علم الهينك قبل الايجاد هر شيئك نصل اوله‌جغنه تعلق ايتمسی: «اولوری عارف حكم ازل دلبسته تدبيره — بديهيدر كه اوی‌ء زهرزمان تدبير تقديره» § قيمت بيچمك، بيچلمك: «برمتاعك بهاسی تقدير» «قيمت معرفتك تقديری» «ايده‌مز قيمت عقد در نظم تقدير — نفعی» «تقدير بها ايليه من صيرفی دهر — بر جوهره كيم خاك سياه ايچره نهاندر — عونی» § بكنمك، بكنلمك. قدرينی بيلمك، قدری بيلنمك: برخدمتی تقدير. برمنظومه‌نك تقديری. «تقدير اولنميان هنرك اقتضاسی يوق» تقديراً = تقدير صورتيله: تقديراً برچوق آفرين ويرلدی § عباره‌يه ذهناً بر لفظ ويا تركيب علاوه ايتمك، ايدلمك: بر لفظی تقدير. بر تركيبك تقديری § احتمال، صورت، حال: اوبله اولديغی تقديرده. علی كلا التقديرين = بوايكی تقديره كوره. جمعی: تقديرات.

تَقْدِيسْ [ع] مقدس طوتمق، طوتلمق، مقدسدر ديمك، دينلمك: جناب حق تقديس. حضرت پيغمبرك تقديسی. قرآن كريمك تقديسی: «شايستهٔ تقديسين ای مهد قدر زور — ايتدك او قضا اردولرين رجعته مجبور — صلاح الدين ايوبی‌يه خطاب» «كيم كورسه ايدر صفاكی تقديس — ديئون كا اقدس الفراديس — برحديقه‌يه خطاب» جمعی: تقديسات.

تَقْدِيمْ [ع] اوكه كچيرمك، ايلری كچيرمك، كچيرلمك، مقدم طوتمق، طوتلمق: برذاتی ديكرينه تقديم. بركلمه‌نك ديكرينه تقديمی. برايشك ديكرينه تقديمی § عرض ايتمك، ايدلمك: بر تأليفی حضور نظارتپناهی‌يه تقديم. بر مؤلفك معارف نظارتنه تقديمی. جمعی: تقديمات.

تَقَرُّبْ [ع] (اقتراب) ايله مترادفدر.

تَقَرُّحْ [ع] ياره اولمه، ياره ايچنده قالمه: تقرح جلد.

تَقَرُّرْ [ع] قرار بولمق، قرارلاشمق، مقرر اولمق: تقرر عزيمت.

تَقْرِيبْ [ع] ياقلاشديرمق، ياقلاشديرلمق: برشيئی ديكرشيئه تقريب. بركيمسنك ديكر كمسه‌يه تقريبی § تخمين. بو معناده اكثريا ماديانده قوللانيلير. تقريباً = تخميناً. تقريبی = تخمينی § يولنی بولمق: اورادن برتقريب ايله تباعد ايتدم. بومقامده (ايله) سز (برتقريب) دخی قوللانيلير. (بولمق) ماده‌سيله‌ده مستعملدر: تقريبنی بولدم.

تَقْرِيرْ [ع] برلشدرمك، برلشديرلمك، ثابت قيلمق، قيلنمق: برمسئله‌يی بريسنك ذهننده تقرير. برصورتك لوحهٔ مخيله‌ده تقريری § افاده، بيان: تقرير دعوی. برمسئله‌نك تقريری. «اعتماد ايتمز ايسه‌ك ايلديكم دعوايه — اقتدارم ايده‌يم فن سخنده تقرير — نفعی» بومعناده اكثريا افادهٔ شفاهيه، بيان شفاهی مقامنده ايراد اولنور: تقرير وتحرير § بعض مواد حقنده قلمه آلنان مقالهٔ مخصوصه: بر سفيرك تقريری. بومعناده جمعی (تقارير) در. ديكر جمعی: تقريرات: تقريرات بليغانه. (شفاهی) يه‌ده باق.

تَقْرِيضْ [ع] مدح ايتمك، ايدلمك. مؤلفات حقنده قوللانيلير: بركتابی تقريض. برتأليفك تقريضی. «ابتدی تقريضنه صرف مكنت — كچه‌جی زاده محمدعزت» تقريضاً = تقريض صورتيله § برتأليفی مدح يوللو يازيلان منثور ويا منظوم مقاله: تقريضی اصلندن اوزون كتابی اولور؟ (تقاريض) صورتنده‌كی

جمعی بومعنايه مخصوصدر. ديكر جمعی: تقريضات: اكثر تقريضات متعلق اولديغی كتاب كورلمكسزين يازيلير!

تَقْرِيظْ [ع] (تقريض) ايله مترادفدر.

تَقْرِيعْ [ع] توبيخ، تعنيف. جمعی: تقريعات.

تَقْرِينْ [ع] قرين ايتمك، ايدلمك، برلكده بولندرمق، بولنديرلمق: دفی قانونه تقرين. كريه‌نك آهه تقرينی.

تَقَزُّحْ [ع مولد] الكم صاعقه شكلنی كوسترمه. شمسك ضياسنی حل ايدوب رنكلری آيری آيری والكم صاعقه صره‌سنده ابراز ايتمه.

تَقْسِيطْ [ع] پارچه پارچه ادا ايديلن بورجك هربرقسمی.

تَقْسِيمْ [ع] قسم قسم ايتمك، ايدلمك، بولمك، بولنمك: سكزی درده تقسيم. ميراثك ورثه‌يه تقسيمی. جمعی اولان (تقسيمات) اكثريا ابنيه بولمه‌لری حقنده ايراد اولنور: برخانه‌نك تقسيماتی.

تَقَشُّعْ [ع] توكورمه، بلغم چيقارمه.

تَقْشِيرْ [ع] قابوغنی صويمق، قابوغنی صويلمق: كستانه‌يی تقشير. بادامك تقشيری.

تَقَصِّی [ع] (استقصا) ايله مترادفدر.

تَقْصِيرْ [ع] برشيئی يابمغه قدرتی وار ايكن چكينوب يابمامق. بومعناده (تقاصر) ايله مترادفدر § برشيئی يابمغه قدرتی اولمديغندن ترك ايلمك. مثلا خسته اولان برينده‌يه كوره افنديسنك خدمتنده بولنه‌مامق بومعناجه برتقصير اولور § قصور ايتمك: اكمال وظيفه‌ده تقصير. جمعی: تقصيرات.

تَقَطُّرْ [ع] (تقاطر) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَقْطِيرْ [ع] قطره قطره دوكمك، دوكلمك، طاملاتمق، طاملادلمق: مايعی تقطير. كوزه كلاب تقطيری. «در ايله سايه‌كده تزيين ايلدم بالينكی — كوزلرمدن ايتدی تقطير لآلی كوزلرك» § انبيقدن چكمك، چكلمك: صوبی تقطير. صويك تقطيری. جمعی: تقطيرات.

تَقْطِيعْ [ع] پارچه پارچه كسمك، كسلمك § كلام منظومك هر جزئی واقع اولديغی بحرك افاعيل وتفاعيلندن برينه موازن كلجك صورتده پارچه‌لامسی: تقطيع شعر. جمعی: تقطيعات.

تَقْفِيلْ [ع] كليدله‌مك، كليدلنمك: تقفيل باب. در اميدك تقفيلی.

تَقْفِيَه [ع] قافيه‌له‌مك، قافيه‌لنمك: بر كلمه‌يی ديكر كلمه ايله تقفيه. بر لفظك لفظ آخر ايله تقفيه‌سی § قافيه‌لی مقفی قيلمق، قيلنمق: تقفيهٔ شعر. بيتك تقفيه‌سی. تشديد ايله غلطدر.

تَقَلُّبْ [ع] دونمك، دكشمك، طرز آخره دوكلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: ياتاغك ايچنده ناتمك تقلبی تقلب مريض. تقلب حال. تقلب اصول. جمعی: تقلبات.

تَقَلُّدْ [ع] طاقنمق، طاقيلمق، قوشانمق، قوشانلمق: تقلد سيف. سيفك تقلدی § بوينه آلمق، اوزرينه آلمق، درعهده ايتمك، ايدلمك: تقلد امور حكومت. امور حكومتك تقلدی.

تَقَلُّصْ [ع] چكيلوب طوپلانوب بوزشمك: تقلص عضلات. تقلص اعصاب.

تَقْلِيبْ [ع] ترسنه چويرمك، چويرلمك، بر يادن بر يانه دوندرمك، دونديرلمك: بربيوك طاشی تقليب. ياتاقده

خسته‌نك تقلبی. تقلیب افکار. تقلیب قلوب «دائم ایلر ظاهر و باطنده تقلیب امور — صانکه احکام شئونك صانع ثانیسیدر — معرفت حقنده — لا» جمعی: تقلیبات.

تَقْلیدْ ٢ [ع] طاقمق. طاقلمق، قوشاتمق، قوشادلمق: تقلید سیف، سیفك تقلیدی § اصله بکزتمه یولنده اجرای عمل: «تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر — شیخ الاسلام یحیی» ایکی درلو مفعول آلیر: فضولی‌یی تقلید. نفعی‌یه تقلید. «بن اول شاعر حق کوی وجری کیم ایده‌من — طبعمه نادره سنجان منور تقلید — نفعی» § تقلید یولنده یاپلمش شی: انکلیز چاقیسنك تقلیدی. جمعی: تقلیدات.

تَقَلُّلْ [ع] آز اولمق، آزالمق: تقلل میاه انهار.

تَقْلیغْ ٢ [ع] (قلع) ه بدل قوللانیله‌بیلیر. آندن اقوادر.

تَقْلیفْ ٢ [ع] قالافاتلامق، قالافاتلانمق: تقلیف سفینه. سفینه‌نك تقلیفی.

تَقْلیلْ ٢ [ع] آزالتمق، آزالداق: تقلیل مقدار. بر مقدارك تقلیلی.

تَقْلیمْ ٢ [ع] کسمك، کسلمك. طیرناق، قامش کبی شیلر حقنده قوللانیلیر: تقلیم اظفار. خامه‌نك تقلیمی.

تَقَمُّصْ [غ] کوملك کیمك: تقمص فرنکانه.

تَقْمیصْ ٢ [ع] کوملك کیدرمك، کیدیرلمك: تقمیص طفل عریان.

تَقَوُّتْ [ع] (تغذی) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَقَوُّسْ [ع] قوسلنمك، یای شکلنه کیرمك، یای کبی اکلمك: تقوس قامت پیر. تقوس خط.

تَقَوُّلْ [ع] قریحه‌دن یالان سویلمك: جمعی: تقولات: تقولات مسیلمة الکذاب.

تَقَوُّمْ [ع] اکری شی طوغری اولمق، طوغرلمق: تقوم نهال تر.

تَقْوی [ع] جناب حقدن صاقنمه، مخافة‌الله ایله مناهیدن توقی: اهل تقوی. التزام تقوی. تقوی‌الله = مخافة‌الله. اسلوب فارسی اوزره (تقوی) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

تَقَوّی [ع] قوت بولمق، قوتلنمك: تقوی مریض. حرب اوزرنده بولنان بر فرقه‌نك یتیشن امداد ایله تقوی ایتمسی.

تَقْویدْ ٢ [ع] یدمك، یدلمك: تقوید اعمی. دابه‌نك تقویدی. بومعناده (اقتیاد) دخی قوللانیله‌بیلیر.

تَقْویسْ ٢ [ع] مقوس ایتمك، ایدلمك؛ یای شکلنه قویمق، قونلمق: تقویس ابرو. بر آغاج دالنك تقویسی.

تَقْویلْ ٢ [ع] (اقوال) ایله مترادفدر. جمعی: تقویلات. تقویلیات = اقوالیات.

تَقْویمْ ٢ [ع] اکری‌یی طوغرلتمق، اکری طوغرلدلق: تقویم غصون. بر دالك تقویمی § صورت معروفه‌ده شهور، مواسم وسائره‌یی کوسترمك اوزره بر سنه و یاخود بر چوق سنه‌لر ایچون ترتیب اولنان رساله: «چیقارورلر سنه‌ده بر تقویم — اوله سن طالب علم تنجیم — سنبلزاده» «آتمه یابانه صانوب ده بونی کهنه تقویم — نخبه حقنده — وله» جمعی اولان (تقاویم) بومعناده مستعملدر. تقویمجه = کوچك تقویم.

تَقْوِیَه [ع] قوت ویرمك، ویرلمك، قوتلندرمك، قوتلندیرلمك:

تقویهٔ بنا. بر حکمك تقویه‌سی. (ویرمك) و (ایتمك) ماده‌لریله مستعملدر. اسلوب فارسی اوزره (تقویت) صورتنده‌ده قوللانیلیر. تشدید ایله غلطدر.

تَقْهیرْ ٢ [ع] قهر ایتمك، ایدلمك: اعدایی تقهیر. خذله‌نك تقهیری. جمعی: تقهیرات.

تَقِیّ [ع] تقوی صاحبی، تقوی ایله متصف آدم.

تَقَیُّحْ [ع] ایرینلنمك: تقیح جریحه.

تَقَیُّدْ [ع] قیدلی بولنمق، دقتلی طاورانمق: اجرای تقید ایدر § قیدلانمق، مقید اولمق: اویله شیلرله تقید ایتمز. جمعی: تقیدات.

تَقْییدْ ٢ [ع] مطلق براقیوب قیدلامق، مطلق براقلمیوب قیدلانمق § باغلامق، باغلانمق، بوقاغی‌یه اورمق، اورلمق: برشی‌یی اخذ وتقیید. بریسنك اخذ وتقییدی. جمعی: تقییدات.

تَكْ [ف] قوشمه، سکیرتمه. (پو — ی) یاخود (تاز) ویا (دو) ایله برلکده قوللانیلیر: تك وپو — ی. تك وتاز. تك ودو. «ایره‌من غایتنه ساحهٔ اوصافنده — نه قدر ایلسه یکران خیالم تك وتاز» (تك وپو) (تکاپو) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

تَکاپو [ف] تلاش ایله تحری، آردندن سکیرتمه § دالقاووقلق طرزنده تصدیق فعل وقول.

تَکاثُرْ [ع] (تکثر) ایله مترادفدر.

تَکاثُفْ [ع] صیقلاشوب بربرینه کیرمرك قالینلاشمق، کثافت پیدا ایتمك، کثیف اولمق: بخارك تکاثفی. سماده‌کی بولوت پارچه‌لرینه باقلدقجه مهتاب یر یر تکاثف ایتمش ظن اولنوردی.

تَکاسُلْ [ع] اوشنمك، تنبلجه‌سنه طاورانمق: ترك تکاسل. یازی یازمقده تکاسل. جمعی: تکاسلات.

تَکافُؤْ [ع] برابرلشمك، بربرینه کفو اولمق: تکافؤ شوهر وزن.

تَکالیفْ [ع] (تکلیف) ك جمعی.

تَکامُلْ [ع] (تکمل) ایله مترادفدر.

تَکاوَرْ [ف] قوشیجی، سکیردیجی، سریع الحرکه. اکثریا آته وصف اولمق اوزره قوللانیلیر.

تَکایُدْ [ع] بربرینه حیله ایتمك، حیله ایدشمك: تکاید حیله‌کاران. بومعناده (مکایده) دخی قوللانیلیر. جمعی: تکایدات.

تَکَبُّرْ [ع] کبرلنمك، بیوکلنمك، نفسنی بیوك کورمك: انسان تکبری نسبتنده کوچکلکنی بی خبرانه اعتراف ایتمش اولور.

تَکْبیبْ [ع] کباب یاپمق، کباب ایتمك، ایدلمك: تکبیب صید. شکارك تکبیبی.

تَکْبیرْ [ع] الله اکبر دیمك: آوازهٔ تکبیر. افتتاح تکبیری. «پیش چشمده‌در اول جند جهانکیر هنوز — کوش جانمده‌در اول غلغل تکبیر هنوز — اصحاب بدر حقنده» «اول زمان کیم پیش محرابکده تکبیر ایلرم — یاد ایدوب ابرولرك تکبیری تکریر ایلرم — نعت شریف» جمعی: تکبیرات.

تَکَثُّرْ [ع] چوق اولمق، چوغالمق: تکثر اولاد. تکثر اموال.

تَکْثیرْ ٢ [ع] چوغالتمق، چوغالدلمق: تکثیر واردات. تکثیر سواد. محصولاتك تکثیری.

تَکْثیف [ع] کثافت ویرمك، ویرلك؛ کثیف قیلمق، قیلنمق: تکثیف هوا. وجودی تکثیفی.

تَکَحُّل [ع] (اکتحال) ایله مترادفدر. «لیس التکحل فی العینین کالکحل - متنبی» = کوزلره سرمه چکمك قدرتدن سرمه‌لی اولمق کبی دکلدر.

تَکْحیل [ع] سرله‌مك، سرمه‌لنمك: تکحیل عین. کوزلرك تکحیلی. بریسنك چشمانی تکحیل. چشمان صبیانك تکحیلی.

تَکَدُّر [ع] کدرلنمك: تکدر خاطر § بولانمق: تکدر ماء.

تَکْدیر [ع] آزارلامق، آزارلانمق: چوجغی تکدیر. اوشاغك تکدیری. § بولاندرمق، بولاندیرلق: آب صافی تکدیر. ماء نهرك تکدیری. «اما ینه بعض کهنه تعبیر - (باقی) ده ایدر درونی تکدیر - خرابات» جمعی: تکدیرات.

تَکْذیب [ع] کذبه نسبت ایتمك، ایدلمك، یالاندردیمك، دینلمك: بر روایتی تکذیب. بر روایتك تکذیبی. تصدیق و تکذیب تحقیقه مستند اولملیدر. جمعی: تکذیبات.

تَکْرار [ع] ایکی ویا دها زیاده کره اجرا: بر سوزی تکرار. بر رجانك تکراری. کثرت تکرار = ایکیدن زیاده تکرار: هر کثرت تکرار فصاحتی اخلال ایتمز. تکرار مل التکرار = بر چوق دفعه. بوکا بدل تکرار بتکرار دخی قوللانیلیر. § مکرراً، مکرر اوله‌رق، ینه: «تکرار بنی نیچون سوزرسین؟ - حیرت» «قوندی سربامه بارك الله! - تکرار هوا. لانیرسه ایواه! - کبوتر حقنده»

تَکَرُّر [ع] مکرر اولمق، بردن زیاده وقوع بولمق: جنحه‌نك تکرری. تکرر الفاظ. تجلی الهی تکرر ایتمز. جمعی؛ تکررات.

تَکَرَك [ف] یاغان طولو: باران و تکرك «باران فرح تکرك آفات - غالب»

تَکَرُّه [ع] (استکراه) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَکْریر [ع] تکرارلامق، تکرار لانمق: تکریر التماس. بر لفظك تکریری § عباره‌ده حسن تکرار، تکرار مقبول. جمعی: تکریرات.

تَکْریم [ع] تعظیم. اکثریا مفعول به آلیر. «حق بنی آدمی تکریم ایتمش» (بنی آدمه تکریم) دخی دینیله‌بیلیر. تکریماً = تعظیماً. جمعی. تکریمات.

تَکْریه [ع] کریه کوستروب سودرمه‌مك، کریه کوستریلوب سودیرلمه‌مك: مناهی‌یی تکریه. قباحتك تکریهی. تکریه دروغ. جمعی: تکریهات. تکریهات حکیمانه.

تَکَسُّر [ع] برنجی معناسنده (انکسار) ایله مترادفدر: تکسر سبو. تکسر صراحی.

تَکْسیب [ع] کسب ایتدرمك، ایتدیرلمك، قازاندرمق، قازاندیرلمق: تکسیب رزق حلال. بریسنه بر مالك تکسیبی.

تَکْسیر [ع] زیاده‌سیله قیرمق، قیرلمق: تکسیر اوانی. اقداحك تکسیری. تکسیر خاطر.

تَکَشُّف [ع] (انکشاف) ایله مترادفدر. تکشف سرابرده.

تَکْشیف [ع] زیاده‌سیله آچمق، آچلمق: تکشیف سرائر. بعض اسرارك تکشیفی.

تَکَفُّل [ع] کفالت ایتمك، کفیل اولمق.

تَکْفیر [ع] ازالهٔ کناه. صفت الهیه‌در: تکفیر سیئات = سیئاتی کأن لم یکن ایتمك § اعطای کفارت: تکفیر یمین = یمینك کفارتی ویرمك. (اکفار) معناسنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تکفیرات.

تَکْفیل [ع] کفیل ایتمك، ایدلمك: بر آدمی تکفیل. بریسنك تکفیلی.

تَکْفین [ع] کفنه صارمق، صارلمق، کفنله‌مك، کفنلنمك: تکفین میت. میتك تکفینی. بعض شهدا تکفین اولنماز.

تَکِل [ف] شاب امرد، چار ابرو.

تَکَلُّس [ع - مولد] کیره‌جه تحول ایتمه، کیرج حالنه کلمه.

تَکَلُّف [ع] کلفتلی ایش طوتمق، اختیار زحمت: «پیرانه تکلف ایتمش الحق — ویرمش هله کاردزده رونق — نابی حقنده — غالب» بلا تکلف، بی تکلف = تکلفسز، تکلفسز اوله‌رق: «اضطراب نابهنکام ایستمز تحصیل کام — موقعنده بی تکلف کار کندین کوستریر — راغب» جمعی: تکلفات. تکلفات منشیانه. تکلفات عادت پرورانه.

تَکَلُّم [ع] (سویلمك) و (سوز سویلمك) دیه تفسیر اولنور. برنجی تفسیره کوره مجهول یعنی (سویلنلمك) معناسنه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: بر لسانی تکلم. بر لسانك تکلمی. عربجه‌نك تکلمی تحصیلی قدر کوچ دکلدر. ایکنجی تفسیره کوره یالکز معلوم اوله‌رق قوللانیلیر: «اوکرن لسان عصر ورسوم زمانه‌یی — باقی طبع نامسه حاله مناسب تکلم ایت — نورس قدیم» «محروم اوله‌لی تکلمدن - قان آغلایورم تبسمکدن - تصویر جانانه خطاب» (اوچ لسان ایله تکلم ایدردی) کبی تراکیبده دخی ایکنجی تفسیره کوره قوللانلمش اولور. جمعی: تکلمات. (تلفظ) ه‌ده باق.

تَکْلیس [ع] کیرجه چویرمك، کیرج حالنه قویمق.

تَکْلیف [ع] بریسنك بر ایشی ایشلمسنی ایستمك، بر ایشی ایشلمسی ایستنلمك: بر ایشی بریسنه تکلیف. بر خصوصك بریسنه تکلیفی. «ما کلف الله نفساً فوق طاقتها — لا» = جناب حق هیچ بر نفسه طاقتی فوقنده خدمت تکلیف بیورمامشدر. تکلیف مالایطاق = طاقت کتیریله‌میه‌جك شیئی تکلیف § شریعتك امری. حکومتك امری. تکالیف صورتنده‌کی جمعی اکثریا بو معناده قوللانیلیر: تکالیف شرعیه. تکالیف امیریه. دیکر جمعی: تکلیفات § اشخاص بیننده بر بریکی زحمته صوقه‌جق صورتده جریان ایدن معامله. تکلیف بو معناده اکثریا سلب ونفی صورتنده قوللانیلیر: تکلیفمز یوق. تکلیفمی وار؟ تکلیفسز احباب.

تَکْلیل [ع] (تتویج) ه بدل قوللانیلیر.

تَکَمُّل [ع] کماللنمك، کمال بولمق، کامل اولمق: تکمل جله. تکمل درویش. جمعی: تکملات.

تَکَمُّن [ع] کیزلنمك، بو صورتده کیرمك، درکمین اولمق: تکمن دمداران. تکمن عسکر. تکمن صیاد.

تَکْمِیل [ع] بتیرمك ، بتیرلك ؛ تمام ایتمك ، ایدلك: تکمیل ثلاثین = اوتوز کونی تکمیل . تکمیل انفاس . درسك تکمیلی . « ذوق برالله کلبانکیله تکمیل ایلرم » « کوکل تکمیل فن عشق ایدن استاد کاملدر — باقی » § بتمش ، تام : انشاآت تکمیل اولدی . بو معناده (تکمیل) اسم مفعول دیمك ایسه‌ده « تکمیل اولدی » مقامنده «مکمل اولدی » دینیله‌مز ، چونکه (مکمل) باشقه بولده قوللانیلیر . (تبدیل) دخی اسم مفعول یعنی (مبدّل) معناسنده قوللانیلیر : « کیتدی باشکدن کوکل اول سروقدك سایه‌سی — فضولی» لسانمزده بوبله مصدرلر معدوددر .

تَکْنِیَه [ع] کنیه وضع ایتمك، ایدلك، کنیه‌له‌مك . کنیه‌لنمك : پیغمبرمز صلی الله علیه سلم افندمز حضرتلرینی قریش (ابوالقاسم) ایله تکنیه ایتدیلر. افندمزك بوصورتله تکنیه‌سی جناب (قاسم) اکبر اولاد ذکوری اولدیغی ایچوندر . تشدید ایله غلطدر .

تَکَوُّن [ع] پیدا اولمق، وارا اولمق، موجود اولمق . معنویاتده قوللانیلیر: تکون اختلاف، تکون محاسده.

تَکْوِین [ع] اولدرمق ، اولدیرلمق ؛ احداث ، ایجاد . صفت الهیه‌در : جناب حق اشیایی تکوین بیوردی . اشیانك تکوینده نیجه حکمتلر واردر . «ویردی فرعالم تکوینه سرایای حدوث ـ حکمت » جمعی : تکوینات .

تَکَه [ف] ارکك کچی: چوبانك کوکای اولنجه تکه‌دن سود چیقارر .

تَکَهُّن [ع] کاهنلك ، فالجیلق ، باقیجیلق ایتمك: کهنه برقبطیه‌نك تکهنی.

تَکَیُّس [ع] کیاستلی کورنمك، ذکا فروشلق ایتمك: تکیس مدار تمیز اوله‌ماز .

تَکَیُّف [ع] برکیفیتله متصف اولمق، کیفیتلنمك: شرابك قیرمزیلقله تکیفی .

تَکْیَه [و] درویشلره مخصوص اقامتگاه ، عبادتگاه : « تکیه ماندارمدر دده سلطان یاهو! — تاریخ انشا — سروری » (تکیه‌گاه) تکیه‌یری وتکیه مقامنده قوللانلدیغی کبی طایانه‌جق، استناد ایده‌جك یر معناسنده‌ده قوللانیلیر. تکیه‌زن = طایانیجی، استناد ایدیجی. تکیه نشین = تکیه‌ده اوطوران .

تَلاحُظ [ع] کوز اوجیله بربرینه باقق، کوز اوجیله باقشمق: نیزنلرك تلاحظی .

تَلاحُق [ع] بربرینه ملحق اولمق، بربرینه قاتلمق ، قاتشمق : هرفن تلاحق افکار ایله ترقی ایتمشدر.

تَلّ [ع] تپه، کومه، بیغین: تل رفیع.

تَلاش [ع] اضطراب ایله قاریشیق عجله : « ایشتدکده تلاشمدن درو دیواره چارپلدم — سنبلزاده» «تلاش ایتدك بتون کتم ایتدیکك اسراری فاش ایتدك » اصلی (تلاشی) در.

تَلاصُق [ع] ملاصقه) یه بدل قوللانیلیر: تلاصق خطین .

تَلاطُف [ع] (تلطف)ه بدل قوللانیلیر . جمعی: تلاطفات .

تَلاطُم [ع] طالغه‌لر اورشمق، چارپشمق: تلاطم امواج § زیاده اوینایوب طالغه‌لانمق: تلاطم دریا، «اولکی وقار نرده قالدی؟ — کیتدکجه تلاطمك جوغالدی — دریایه خطاب »

تَلاعُب [ع] (تلعب) و (ملاعبه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَلاعُن [ع] (ملاعنه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تَلافِی [ع] الدن کیدن شیئی صکره‌دن تدارك ایتمك، الدن کیدن شی صکره‌دن تدارك ایدلمك: تلافیٔ مافات = فوت اولان شیئی تلافی . فوت اولان شیئك تلافیسی. ناقابل تلافی .

تَلافِیف [ع] (تلفیف)ك جمعی . طاقم طاقم بربرینه صارماشمش نباتات کثیره : تلافیف صحرا . مفردی بو معناده قوللانلماز .

تَلاقِی [ع] بربرینه قارشی کاوب بولشمق، بربریله بولشمق. اکثریا اشخاص حقنده قوللانیلیر: موعد تلاقی. تلاقیٔ محبین. ایکی حسرتزده‌نك تلاقیسی. « اولدم متشرف تلاقی» « برکون اوامید پرستك یری — صدرطربکاه تلاقی اولور — بر حسرتزده حقنده » یوم التلاق ، یوم التلاقی = قیامت کونی .

تَلاکُم [ع] بربرینه یومروق اورمق، یومروق اورشمق ، یومروقله مضاربه: انکلیزلرك تلاکمی . اسکی یونانلیلرك تلاکمی .

تَلاهِی [ع] آلات لهو ایله اوغراشوب اوینامق : ساز شاعرلرینك تلاهیسی .

تَلَأْلُؤ [ع] پارلدامق ، لمعان ایتمك: برقك تلألؤی .

تَلَبُّس [ع] کیمك ، کیلمك : لباسی تلبس. جامه‌نك تلبسی. جمعی : تلبسات: تلبسات خودنمایانه .

تَلْبِیس [ع] برشیئك عیبنی ستر ایتمك، حقی ستر ایتمك، صورت حقدن حیله ایدوب آلداتمق : ابلیس پرتلبیس. جمعی : تلبیسات .

تَلْبِیَه [ع] لبیك دیمك، لبیك چاغیرمق. تلبیهٔ حجاج مسلمین. عرفاتده تلبیه. تشدید ایله غلطدر .

تَلَثُّم [ع] یاشماق طوتمق، یاشماقلانمق: «چهره‌کده نه‌در بوحسن تابش؟ — صاندم که قمر تلثم ایتمش» «برقیزچوجغی تلثم ایتمش — هرکوردیکنه تبسم ایتمش — انسان باقوب اولمسونمی حیران؟ — یاشماقلی ملك تجسم ایتمش »

تَلْثِیم [ع] بریسنك آغزینی اوپمك ، آغزی اوپلمك: یکی سوز سویلمکه باشلایان طفلك دهانی تلثیم. دهان صبینك تلثیمی . مطلقا اوپمك معناسنده‌ده قوللانیلیر. جمعی: تلثیمات .

تَلَجْلُج [ع] سوزی دیلنی چیکنه‌یه‌رك سویلمك ، آکلاشیلیر آکلاشلماز برصورتده سویلمك: تلجلج متهم.

تَلْجِیم [ع] (الجام) ایله مترادفدر .

تَلَحُّز [ع] بریسی اکشی برشی یر ایکن دیکرینك آغزی صولانمق.

تَلَحُّم [ع] ات پیدا ایتمه ، ات حاصل ایتمه، اتلی اولمه .

تَلْحِید [ع] قبری لحدله‌مك. قبر لحدلنمك: تلحید قبر. قبرك تلحیدی. (تدفین) معناسنده‌ده قوللانیلیر : تلحید شهید .

تَلْحِین [ع] قرائتده تغییر کلمه § نغمه ایله ، اززکی ایله قرائت ، (تخطئه) معناسنه‌ده کلیر . جمعی: تلحینات .

تَلْخ [ف] آجی، ایتی : تلخ و شیرین . تلخ وترش . «تلخ ایتدی عیشمی لبکی نوشخند ایدن ـ آزری » تلخاب ، تلخابه = آجی ، طعمی ناخوش اولان

مشروب . (تلخابه) زياده قوللانيلير : نوش تلخابهٔ هجران. نوش تلخابهٔ ممات . آجى صو ديمك اولان (آب تلخ) شرابدن كنايه دخى اولور . كفتار تلخ = آجى سوز. تلخ كفتار = آجى سوزلو. تلخكام = دماغى تلخ اولان، مذاقنده لذت قالميان، مكدر: «تلخكام ايتمز سنك شيرين كلامك (نورس) ى » تلخكامى = تلخكاملق . « تلخكاميدر نصيبى نوش صهبادن بيله - جورى» تلخى = آجيلق : « ناقص اولماز فيض ذاتى تلخئ ايامدن - باده تلخ اولدجه آرتار نشئه‌سى قوتلنير - راغب » هندبا ديننلن نباتده (تلخى) اطلاق اولنور . تلخى چشيده = آجى‌يى طاتمش ، مشقت چكمش اولان: غريب تلخى چشيده.

تَلْخيص [ع] خلاصه‌سنى آلمق، خلاصه‌سى آلنمق، خلاصه ايتمك، ايدلمك: بر كتابى تلخيص . بر مقاله‌نك تلخيصى . تلخيصاً = تلخيص صورتيله ، ملخص اوله‌رق . بر ماده‌نك صدراعظم طرفندن حضور معالى‌نشور همايونه عرض اولنمسنه و بو يولده يازيلان كاغده دخى (تلخيص) دينيلير . جمعى: تلخيصات .

تَلَذُّذ [ع] (استلذاذ) و (التذاذ) ايله مترادفدر . الك زياده بو قوللانيلير. جمعى: تلذذات .

تَلْذيذ [ع] لذتلندرمك، لذتلنديرلمك، لذت ويرمك ، ويرلمك: تلذيذ دماغ. تلذيذ طعام. ذائقه‌نك تلذيذى.

تَلَزُّج [ع] لزوجتلى اولمق : تلزج مايع .

تَلَسْقوپ [روجه‌دن]دورآزما،رصد دوربينى .

تَلَطُّخ [ع] بولاشمق، بولاشيق اولمق : لباسك چامور ايله تلطخى .

تَلَطُّف [ه] نازكانه معامله ايتمك ، لطف ايله معامله ايتمك : افنديمك بنده‌سنه تلطفى. جمعى: تلطفات .

تَلْطيخ [ه]بولاشدرمق، بولاشديرلمق، بولاشيق ايتمك، ايدلمك: لباسى چامور ايله تلطيخ. جامه‌نك ياغ ايله تلطيخى.

تَلْطيف [ع] مظهر لطف ايتمك ، ايدلمك : بر آدمى تلطيف. بر مأمورك تلطيفى. تلطيفاً = تلطيف صورتيله. تلطيف ايچون. جمعى: تلطيفات .

تَلَظّى [ع] آلو چيقارمق ، آلولنمك: تلظئ نار. تلظئ حريق. (التظا) دخى بو معناده مستعملدر .

تَلْظِيَه [ه] آلولندرمك، آلولنديرلمك: تلظيهٔ نيران. حريقك تلظيه‌سى. تشديد ايله غلطدر.

تَلَعُّب [ه] اوينامق، اويون ايله مشغول اولمق: تلعب اطفال .

تَلَعْثُم [ع] جواب ويرمسى لازم كليركن ويره‌ميوب ايركلك § كم كوم ايتمك .

تَلْعين [ع] زياده‌سيله لعنت ايتمك ، لعنده مبالغه ايتمك . جمعى: تلعينات .

تَلَغْراف [روجه‌دن] دورنويس ، صورت معروفه‌ده اشارات مخصوصه ايله اوزاقدن مخابره ايتمك اصولى : تغلراف خطى . تلغرافخانه تلغراف امورى . (تلغرافنامه) معناسنده‌ده قوللانيلير : تلغراف يازدى . تَلَغْراف كلدى . (تَلْغِراف) صورتنده تلفظى شايعدر . تلغرافنامه معناسنه اولان (تَلَغْرام) ك لساننزده استعمالى نصلسه شيوع بولامشدر . تلغراف چكمك ، تلغراف كشيده ايتمك = تلغراف واسطه‌

سيله اشعار. ينه بومآلده اولان (تلغراف اورمق) (تل اورمق) تعبيرلرى عاميانه عد اولنور .

تَلَف [ع] تباه ، هلاك . (اولمق) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير: «يازيق يازيق تلف ايتدم متاع جان ودلى - بو چارسوى محبتده كار اولور صاندم - چابى زاده عاصم » (ايتمك) ماده‌سيله استعمالى حالنده (اتلاف) مقامنه قائم اولمش اولور . بو ماده‌دن مجرد اولديغى وقت (اتلاف) ك يرينى طوته‌ماز . مثلا « مضر بر حيوانى اتلاف جائزدر » دينيلير . «مضر بر حيوانى تلف جائزدر» دينيله‌من. (تلف نفس) (تلف عمر) كبى تعبيرلرده دخى (اتلاف نفس) (اتلاف عمر) معنالرى قصد اولنميوب (نفسك تلف اولمسى) (عمرك تلف اولمسى) معنالرى قصد اولنمليدر . جمعى اولان (تلفات) اكثريا تلف اولانلر معناسنده قوللانيلير .

تَلَفُّظ [ه]اصواتى آغيزدن افظ حالنده اخراج : بر حرفى تلفظ . بر كلمه‌نك تلفظى . قاموسده (تلفظ) ك (تكلم) معناسنه اولديغى كوستريله‌رك «يقال تلفظ الرجل اذا تكلم» دينيليورسه‌ده تركجه‌ده (تلفظ) ايله (تكلم) بيننده خيلى فرق اولديغى كوريليور . مثلا «شو چوجق كوزل تكلم ايديور» ديمك باشقه «شو چوجق كوزل تلفظ ايديور» ديمك ينه باشقه‌در . هر تكلمده تلفظ تحقق ايدر . فقط هر تلفظده تكلم تحقق ايتمز . جمعى : تلفظات .

تَلَفُون [روجه‌دن] سسى اوزاغه نقل ايدن آلت مخصوصه ، ناقل الصوت : « تلفونسين نه‌لر ديورسه ازل — ابد ايلر سنكله آنلرى حل —

قلبه خطاب » بو آلته (دورشنو) ديمك‌ده مناسبتدن خالى دكلدر .

تَلْفيف [ه] (لفّ) ه بدل قوللانيله‌بيلير . آندن اقوادر .

تَلْفيق [ع] بر برينه ضم ايتمك،ايدلمك: بر جامه‌يى تشكيل ايده‌جك پارچه‌لرى جمع وتلفيق . بر فنى تشكيل ايده‌جك مسائلك جمع وتلفيقى . تلفيق اجزاى لباس . تلفيق اجزاى نردبان . جمعى : تلفيقات .

تَلَقُّب [ع] كندى ايچون لقب اتخاذ ايتمك، لقب طاقنمق، لقبلنمك: فلان شاعر فلان نامى تلقب ايتمش ايدى. شاعر مشهور احمد پاشا هيچ بر نام ايله تلقب ايتمه‌مشدر .

تَلَقُّم [ه] (التقام) ايله مترادفدر .

تَلَقّى [ع] ... نظريله باقمق،باقامق؛ ادراكه، اعتقاده كوره قبول ايتمك ، ايدلمك . (تلقى بالقبول) تعبير قديمنك استعمالنه دكل، اهمالنه لزوم واردر. جمعى اولان(تلقيات) تخفيف يا ايله در. برشيئى هرقوم باشقه درلو تلقى ايده‌بيلير . بو تلقيات متنوعه اختلاف طبع وتربيه‌دن ايلرى كلير.

تَلْقيب [ه] لقب وضع ايتمك،ايدلمك: لقبله‌مك ، لقبلنمك: حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى جناب طلحة ابن عبيدالله‌ى ذات العشيره غزوه‌سنده (فياض) ايله تلقيب بيوردى. حضرت حيدرك (كرار) ايله تلقيبى جنكده دونه دونه حمله ايتديكنه مبنيدر. جمعى : تلقيبات .

تَلْقيح [ه] آشى اورمق، اورلق ؛ آشيلامق ، آشيلانمق: تلقيح صبيان. تلقيح اشجار . چيچك ملقحك اوكى

آلنمق ايچون اوللرى (تلقيح جدرى) (تلقيح بقرى) ناملريله ايكى درلو تلقيح اجرا اولنوردى . تلقيح جدرى ابتدا عثمانلى ملكنده ظهور ايتدى. شمدى هرطرفده مرعى الاجرا اولان تلقيح بقرى اصولى مؤخراً انكلتره اطباسندن (جنر) بولمشدر. چيچك علتنه دائر ابتدا رساله يازان (۳۲۰) سال هجريسنده وفات ايدن حكيم شهير (محمد بن زكريا ابوبكر رازى) در. جمعى: تلقيحات .

تلقيم [ع] لقمه ويرمك ، ويرلمك ، لقمه لقمه اولەرق يدرمك ، يديرلمك : چوجغه تلقيم طعام . طعامك چوجغه تلقيمى .

تلقين [ع] ايجه آكلاتمق ، آكلادلمق: تلقين دين مبين. مهم برخصوصك برآدمه تلقينى § بعدالدفن ميته خطاباً قبرينك باشى اوجنده ايراد ايديلن اخطارات دينيه : تلقين ميت مشروعدر. جمعى: تلقينات .

تلمذ [ع] شاكردلك ايتمك صورتيله تعلم: تلمذ علم حقوق. براستاددن علم فقه تلمذى .

تلمس [ع] (لمس) ه بدل قوللانيله بيلير .

تلمع [ع] (التماع) ايله مترادفدر. جمعى: تلمعات : تلمعات سيوف .

تلميح [ع] قولاً ايما: بروقعه يى تلميح. بر سر كذشتك تلميحى § سوز آره سنده برقصه يه ، بر مثله ، بر شعره اشارت ايتمكدن عبارت برصنعت ادبيه . تلميحاً = تلميح صورتيله ، تلميح اولەرق ، تلميح ايچون: فلان ماده يى تلميحاً شويله ديدى . جمعى: تلميحات .

تلميع [ع] لمعان ايتديرمك ، ايتديرلمك: سيفى تسليل وتلميع . كونشه قارشى اسلحه نك تحريك و تلميعى § رنكا رنك ايتمك ايدلمك : تلميع البسه. بوغچه نك تلميعى § شعرى ايكى ويا اوچ لسانى ممزوج ايده رك سويلمكدن عبارت برصنعت ادبيه: «بركهنه كوپريدر بوجهان كيم كلن كچر — بالامن والسلامة فاجعل عبورنا — ابن كمال» جمعى: تلميعات : تلميعات شيخ سعدى .

تلوث [ع] بولاشوب مردار اولمق ، ملوث اولمق.

تلون [ع] رنكدن رنكه كيرمك : تلون بوقلمون § برحالده طورميوب حالدن حاله انتقال ايتمك ، ثباتسز اولمق : تلون مزاج . جمعى: تلونات .

تلويث [ع] بولاشديريلوب مردار ايتمك ، بولاشديريلوب مردار ايدلمك ؛ ملوث ايتمك ، ايدلمك . جمعى: تلويثات .

تلويح [ع] برنجى معناسنده (تلميح) ايله مترادفدر. اشارت ايتمك معناسنده كلير. جمعى: تلويحات .

تلويع [ع] ياقوب دردناك ايتمك ، ايدلمك. محبت حقنده قوللانيلير: تلويع قلب. قلب عاشقك تلويعى . جمعى : تلويعات .

تلويم [ع] (لوم) ه بدل قوللانيله بيلير ، آندن اقوادر . جمعى تلويمات .

تلوين [ع] رنك ويرمك ، ويرلمك ؛ ملون ايتمك ، ايدلمك: برقماشى تلوين . چيچكلرك تلوينى. جمعى: تلوينات .

تلهب [ع] برنجى معناسنده (التهاب) ايله مترادفدر .

تلهف [ع] متحسر ومحزون اولمق ، تحسر ومحزونيت حالنده بولنمق ، يانوب ياقلمق: چوجغى وفات ايدن والده نك تلهفى . جمعى: تلهفات .

تلهى [ع] (تلاهى) ايله مترافدر .

تلهيب [ع] الولندرمك ، آلولنديرلمك: تلهيب نار . آتشك تلهيبى . (الهاب)دن اقوادر . جمعى: تلهيبات .

تلهيف [ع] مقتضاى تلهف اولمق اوزره (والهفاه) چاغيرمق: متحسرانه و محزونانه ندا ايتمك . جمعى : تلهيفات: تلهيفات عشاق .

تليث [ع] ارسلان روشلى ، ارسلان يوركلى اولمق .

تلبد [ع] (تالد) ايله مترادفدر .

تلين [ع] يوموشاق اولمق ، يوموشامق ، (تخشن) ك ضدى .

تليين [ع] يوموشاتمق ، يوموشادلمق .

تماثل [ع] (مماثله) يه بدل قوللانيله بيلير .

تماثيل [ع] (تمثال) ك جمعى: «شخوص ناس تماثيل شاهنامهٔ صنع-نابى»

تماجد [ع] مجدينى ، شرفنى ياد ايله افتخار ايتمك § ايكى و يا دها زياده آدم مجد ، شرف خصوصنده مفاخره ايتمك: تماجد ناكسان .

تمادى [ع] زياده اوزامق ، زياده اوزون اولمق ، بيتوب توكنمه‌مك : تمادىٔ عمر . تمادىٔ ابتلا .

تمارض [ع] خسته كبى كورنمك ، يالاندن خسته اولمق: اجرتسز خسته معاينه سنه چاغيريلان طبيبك تمارضى . جمعى: تمارضات .

تماس [ع] دكمك ، طوقنمق : حين مصافحه ده اللرك بربرينه تماسى . قلمك كاغده تماسى .

تماشا [ف] نظر ايله سير ؛ اكلنمك ، عبرت آلمق كبى مقصدلر ايله نظر . معناى مصدرى يى متضمندر . معلوم و مجهول اولەرق قوللانيلير : بر سفينه يى اوزاقدن تماشا . بر رسمك يقيندن تماشاسى . «آيينه صفت سيراوله مازسين بوصوردن — ايتسه ك نه قدر عالم دنيايى تماشا — طالب» (شايان تماشا) (جالب تماشا) موقعلرنده ده قوللانيلير: «اوزكه حال اوزكه جمال اوزكه تماشادربو — روحىٔ بغدادى» « الله الله نه تماشادر بو! — لا » تماشاخانه = اطرافى سير ايده جك خانه : «كوكلك سير ايت نه عاليدر تماشاخانه سى ! » (تماشاگاه) و (تماشاگه) هم اطرافى تماشا ايده جك ير همده سير يرى معناسنده مستعملدر . تماشاگر = تماشا ايدجى ، سيرجى. تماشاگرى = تماشاگرلك ، سيره چيقمه : «اوزاقدن كوروب بر خرامان پرى — كوكل ايتدى ميل تماشاگرى »

تمالك [ع] نفسنه مغلوب اولمامق ، نفسنى ضبطه مقتدر اولمق ، كنديسنه مالك اولمق : مشتهياته تمالك ايله فضيلت تمالك برلشمز .

تمام [ع] تام ، نقصانسز : « اوله دن بيك يدى تاريخى تمام — بو رساله مده تمام اولدى كلام — حليه يه دائر — خاقانى» § تام اولمق ، بتمك : تمام تحصيل . تمام كتاب. تمام عمر. تماماً = تام اوله رق ، نقصانسز اوله رق: بورجنى تماماً اوده دى . بالتمام ، بتمامه = تماميله ، بلا نقصان . ماه تمام = تام ، نقصانسز آى ، بدر. (ماه تام) قوللانلماز. نا تمام = تام دكل ، ناقص ، تمام ايدلمه مش : تأليف نا تمام . (نا تام) قوللانلماز .

تماميت [ع] تماملق ، تاملق ، نقصانسزلق ، بتونلك : تماميت عقل. تماميت ملك. قاعدهٔ عربيه يه موافق

كورنمين بوكلمه‌نك لسانمزده استعمالنه احتياج واردر .

تمايل [ع] ميل ايتمك ، ميللنمك . ماديات و معنوياتده قوللانيلير: هبوب نسيم ايله تازه نهاللرك تمايلى. قلبك بر شيئه تمايلى. جمعى: تمايلات : تمايلات صلح جويانه.

تمتع [ع] فائده‌لنمك ، كار ايتمك : كاغدجيلقدن شو قدر تمتع ايتمش § فائده ، كار : سرمايه چيقدقدن صكره كنديسنه شو قدر تمتع قالمش . معنوياتده قوللانلماز. مثلا «خواجه افنديك تقريرندن تمتع ايتدم» دينيله‌مز . (استفاده) ايله (انتفاع) ماديات ومعنوياتده قوللانيلير. (انتفاع)ك ماديانده استعمالى اكثردر. جمعى : تمتعات .

تمتيع [ع] فائده‌لندرمك ، فائده‌لنديرلمك ، كار ايتديرمك ، ايتديرلمك : بر تاجرى تمتيع. بر شريكك تمتيعى. معنوياتده قوللانلماز. جمعى: تمتيعات.

تمثل [ع] برشيئك صورتنه كيرمك: حضرت جبريلك انسان صورتنه تمثلى § بر سوزى مثل اوله‌رق ايراد ايتمك، بر سوز مثل اوله‌رق ايراد ايدلمك: قول شاعر ايله تمثل. قول شاعرك تمثلى. جمعى : تمثلات .

تمثيل [ع] مثال كتيرمك ، كتيرلمك؛ مثال اوله‌رق ايراد ايتمك ، ايدلمك : بر كلمه‌نك صورت استعمالنى بر عباره ايله تمثيل. برعباره‌نك تمثيلى. «ايلمش اهل حكم موج ايله بحرى تمثيل — تاكه معلوم اوله كيفيت معناى حدوث — حكمت» § برشيئك صورتنى نقش ايتمك ، صورتى نقش ايدلمك. بومعناده اكثريا (طبع) ه بدل قوللانلير: بركتابى تمثيل. بر رساله‌نك تمثيلى. تمثيل اول . حسن تمثيل . جمعى : تمثيلات .

تمجد [ع] مجد صاحبى اولمق، كسب مجد ايتمك .

تمجس [ع] مجوسى اولمق .

تمجيد [ع] ثنا ايله تعظيم : تمجيد رسول اكرم . تمجيد آل عبا § ثنا ايله تعظيم يولنده اوقونان دعا : حضرت بلال طرفندن اوقونان تمجيد . جمعى : تمجيدات .

تمجيس [ع] بريسنى مجوسى ايتمك ، بريسى مجوسى ايدلمك .

تمحيص [ع] تجربه، امتحان: تمحيص الٓهى. جمعى : تمحيصات .

تمحيق [ع] ابطال، امحا : تمحيق اباطيل .

تمخط [ع] سومكورمك .

تمدح [ع] كندينى اوكمك، اوكنمك: تمدح ممدوح دكلدر . جمعى : تمدحات : تمدحات حسان العجم.

تمدن [ع] كسب مدنيت ايتمك، مدنى اولمق: بدويلرك تمدنى آرزو اولنور .

تمديح [ع] (مدح) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر .

تمديد [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: حبل تمديد. حياتك تمديدى. تمديد عشرت. تمديد مصاحبت .

تمر [ع] خرما . اسم جنسدر . واحدى (تمره)در . تمار = خرماجى، خرما صاتان . تمرى = خرمايى پك سون . (دمير هندى)نك طوغريسى (تمر هندى)در .

تمرد [ع] عناد و استكبار ايتمك . (ديك كلمك) تعبيريله‌ده تفسير اولنه‌بيلير. جهل مركب اصحابنك تمردى .

تمرمر [ع] طوداقلرك بلا اختيار تتره‌مسندن عبارت مرض كه اكثريا هذيانله مرافق اولور .

تمرن [ع] ادمان ايتمك، ملازمت ايتمك، آلشمق ايچون دوام اوزره چالشمق : برفنى تحصيلده تمرن .

تمرير [ع] مرارت ويرمك، ويرلمك؛ آجى ايتمك، ايدلمك: تمرير مايع. آجى برشى خلطيله مايعك تمريرى. تمرير كام. تمرير مذاق. عمرى تمرير ايتمكسزين امرار ايتملى.

تمريض [ع] ضعفه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ ضعيفدر ديمك، دينلمك. اكثريا اقوال حقنده قوللانيلير : مؤلف بو قولى تمريض ايتمشدر . بر قولك تمريضى دليله مستند اولملى .

تمرين [ع] ادمان ايتدرمك ، ايتديرلمك؛ آلشديرمق ايچون دوام اوزره چالشدرمق، چالشديرلمق : طلبه‌نك تمرين. شاكردانك تمرينى. كرك (تمرين) كرك (تمرن) (Exercice) مقامنده‌ده قوللانيلير. جمعى: تمرينات .

تمزق [ع] ييرتلمق ، پاره‌لنمك ، پاره پاره اولمق: تمزق اوراق.

تمزيق [ع] ييرتمق، ييرتلمق ؛ پاره‌لمك، پاره‌لنمك ؛ پاره پاره ايتمك، ايدلمك: بركتابى تمزيق. برمكتوبك تمزيقى .

تمسح [ع] بر شيئه ال سورمك ، مسح ايتمك § برشيئه سورنمك.

تمسخر [ع] مسخره‌لانمق، مسخره‌لق ايتمك § مسخره‌لق اجراسيله استهزا . جمعى : تمسخرات .

تمسك [ع] اهتمام ايله طوتنمق. اكثريا معنوياتده قوللانيلير : شريعت غرايه تمسك . دليل قوى‌يه تمسك . بوكا بدل (استمساك) دخى قوللانيله‌بيلير § سند .

تمسكن [ع] مسكين اولمق، مسكينلشمك. مسكينلك كوسترمك .

تمسيح [ع] (مسح) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تمسيه [ع] بريسنه «الله آقشامكى خير ايتسون» ديه دعا ايتمك ، «آقشامك خير اولسون» ديمك . تشديد ايله غلطدر .

تمشط [ع] صاچنى، صاقالنى طارامق، طارانمق. (امتشاط) مترادفيدر.

تمشق [ع] مشق آلمق ، مشق اتخاذ ايتمك § ورزش ، تعلم .

تمشى [ع] يوريمك . ماديانده قوللانلماز : تمشى مصالح. اودليل بودعوادده تمشى ايتمز .

تمشيت [ع] يورتمك ، يوريدلمك . ماديانده قوللانلماز . تمشيت مصالح. ايشلرك تمشيتى. (تمشيه) صورتنده‌ده قوللانيلير . (تمشيت)ك (ويرمك) ، (تمشيه)نك (ايتمك) ماده‌سيله استعمالى ياقيشيق آلير : ايشلره تمشيت ويرلدى . ايشلر تمشيه ايدلدى . تشديد ايله غلطدر.

تمشيط [ع] طارامق ، طارانمق : تمشيط كاكل . كيسولرك تمشيطى .

تمصير [ع] بر موقعى شهر يابمق ، برموقع شهر يابلمق: منتهاى صحرايى تمصير . دامن جبلك تمصيرى .

تمطر [ع] سرينله‌مك كبى بر مقصدله ياغموره چيقمق: نيسانده تمطر .

تمعدن [ع ـ مولد] معدن اولمه، معدن حالنه كچمه .

تمكّن [ع] مكانلانمق، مكان طوتمق، يرلشمك: فلان ذات فلان يرده تمكن ايتدى. محبتكز قلبمده تمكن ايتمشدر.

تمكين [ع] عدم خفت مزاج، آغيرلق، وقار: «تمكينى ويروب جنونى آلمش — دريا يئه اضطرابه طالمش — تلاطمه دائر» «اهل تمكينم بنى بكزتمه اى كل بلبله — درده يوق صبرى آنك هر لحظه بيك فريادى وار — فضولى» پرتمكين = چوق تمكينلى: رئيس پرتمكين.

تملّق [ع] يالطاقلانمق. (تبصبص) فى الاصل كوپك قويروغنى صاللايوب يالطاقلانمق معناسنه اولديغندن (تملق) ايله بيلرينى تفريق ايچون دينيله. بيليركه: (تبصبص) يالكز اوضاع ايلهده اولهبيلير. (تملق) ايسه اوضاعه مقارن تكلم ايله اولور. هرحالده بوايكى كلمهنك بربرينه بدل استعمالى تجويز اولنور. شوقدركه (تبصبص) كلبه اولان نسبتى جهتيله (تملق) دن اقوى عد اولنملدر: تملق بر فعل مذمومدر. «دل كيمسهيه ايلمز تملق — اول خلق ايله ايتمهمش تخلق» جمعى: تملقات.

تملّك [ع] ملك ايدنمك، ايدينلمك، تحت تصرفه آلمق، آلنمق: برعرصهيى تملك. برخانهنك تملكى. (مال ايدنمك) تعبيريلهده تفسير اولنهبيلير: برعارضنك تملكى. جمعى: تملكات.

تمليح [ع] طوزلامق، طوزلانمق: تمليح طعام. جلد مسلوخك تمليحى § سوز آرهسنده خوش آينده برمضمون ويا دلنشين برتعبير ايراد ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه: شاعر مشهور نديم تمليح ايله تميز ايتمشدر. جمعى: تمليحات.

تمليك [ع] ملك ايتمك، ايدلمك: بر باغچهيى بر آدمه تمليك. بر دكانك بريسنه تمليكى. (مال ايتمك) تعبيريلهده تفسيراولنهبيلير. جمعى: تمليكات.

تمنّى [ع] ديلهمك، آرزو ايتمك، ايدلمك: تمنىٔ ترقى. تمنىٔ تلاقى. تمنىٔ موفقيت. تمنىٔ محال. «محالك تمنيسى جائزميدر؟» اسلوب فارسى اوزره (تمنا) صورتندهده قوللانيلير: «قديكه ايرمك اومار دل نه تمنادر بو! — روحىٔ بغدادى» «مضمر دل دبستهده بركام كرامى — كيم بيلمز آنى عقده كشايان تمنا — جورى» كرك (تمنى)، كرك (تمنا) تمنى اولنان شى مقامنده ايراد اولنور: تمنيسى حصوله كلدى. «عجب عاشق عجب دلبر عجب اولماز تمنادر — نفعى» الى باشنه طوغرى قالدرمقدن عبارت اولان آشنالق، سلام اشارتنه دخى (تمنا) دينيلير: «نعمت قربك تمنى ايلمك حدم دكل — پيش دكاندن كچركن برتمنا اولسون ايت!» بو تمنانكده انواعى واردر: باشدن صاومه تمنا. قنديللى تمنا. (تمنى) نك جمعى اولان (تمنيات) تخفيف يا ايلهدر.

تموّت [ع ـ مولد] برعضوك ويابدنك برپارچهسنك چوروروب اولو حالنه كچمسى.

تموّج [ع] طالغهلانمق، طالغه طالغه اولمق: تموج دريا. تموج ديبا. تموج نباتات. تموج آواز. «دريا تموج ايتمهده خاشاك بى‌خبر — روحىٔ بغدادى» «تموج ايتمهده يريرچمن لطيف لطيف» جمعى: تموجات.

تمّوز [سريانيدن] معروف آى. حرارت شديده معناسنه اولديغى برهان قاطعده مقيددر: تاب تموز. آفتاب تموز. «نيچون آتشلره دوشمش كبى پيچيدهدر زلفك؟ — (رضا) آسا مكر

تموزده بغداده كلمشدر — اسبق والىٔ بغداد» نظمده تخفيف ايلهده قوللانيلير.

تموّل [ع] چوق مال صاحبى اولمق، مالدار اولمق: فلان آدم تجارتله تمول ايتمشدر.

تمويل [ع] مالدار ايتمك، ايدلمك، برآدمى تمويل. برتاجرك تمويلى.

تمويه [ع] سوزى يالديزلامق صورتيله سويلمك، باطل سوزه حق سوسى ويرمك. (تمويه) صورتنده تلفظى غلط فاحشدر. جمعى اولان (تمويهات) زياده قوللانيلير: تمويهات ارباب الحاد. تمويهات ابله فريبانه.

تمهّد [ع] يايبلوب دوشنمك: تمهد بساط. تمهد مقدمه.

تمهّدى [ع] مهديلك دعواسنه قالقشمق، مهديلك دعواسنده بولنمق.

تمهّر [ع] ماهر اولمق، كسب مهارت ايتمك: كتابتده تمهر.

تمهيد [ع] يايوب دوشهمك. يايبلوب دوشنمك: بساطى تمهيد. مقدمهنك تمهيدى. تمهيد مقدمات. جمعى: تمهيدات.

تمهيل [ع] (امهال) ايله مترادفدر. حق الٰهيده اكثريا (امهال) قوللانيلير: امهال الٰهى. جناب حق اهمال ايتمز، امهال ايدر. جمعى: تمهيلات.

تميّز [ع] معنى امثالندن آيرلمق، امثالى آرهسندن آيريلوب آيريجه برموقع طوتمق، متميز اولمق، سچلمك: فلان بين الاقران تميز ايتمشدر. مابه التميز = كنديسيله تميز ايديلن شى. جمعى: تميزات.

تميّع [ع] صيويق اولمق، صيويقلاشمق، مايع حالنه كلمك: طوكدرمهنك تميعى. يوغوردك تميعى.

تميمه [ع] ديل كوز، كوز بونجغى، نظر بونجغى.

تميّه [ع] صولانمه: تميه دم = قانك صولانمهسى.

تمييز [ع] آييرمق، آييراق، سچمك، سچلمك، فرق ايتمك، ايدلمك. معنوياتده قوللانيلير: تمييز خيروشر. نيك و بدك تمييزى. (محكمهٔ تمييز) ما تحتندهكى محكمهلر طرفندن ويريلن حكملرك صحيح اولوب اولمديغنى تمييزه مأمور اولديغى ايچون بو عنوانى آلمشدر § محكمهٔ تمييزه عرض: تمييز دعوى. دعواسنى تمييز ايتدى. تمييزاً = تمييز صورتيله. محكمهٔ تمييز معرفتيله: تمييزاً رؤيت دعوى § قوهٔ مميزه، انسانده نيك و بدى، نفع وضررى تمييز ايدن قوت: اهل تمييز. اصحاب تمييز. شخص بى تمييز. نه تمييزسز آدم! § ذاتده ياخود نسبتده اولان ابهامى رفع ايدن اسم. (تمييز) كلمهسنك نظمه مخصوص اولهرق فارسيده اولديغى كبى لسانمزده دخى (تميز) صورتنده مخففاً استعمالى بعض شعرا طرفندن تجويز اولنمشدر. از جمله سامى «تميز نيك وبد عين ضرردر خرده بينانه — بو دقت جسمنى سوراخ سوراخ ايتدى غربالك» ديمشدر. بو صورت مقبول طبع سليم اولهماز صانيرز.

تن [ف] وجود، كووده. باش داخل ويا خارج اعتبار اولنهبيلير: «تنده اى روح روان جان بر اولور — فصيح» «كثرت پيكانك ايتمشدر ديبردن تن بكا — فضولى» «درد چكمش صرم اول خال سيه قربانى — تاب كورمش تنم اول طرهٔ طراره فدا — وله» (بدن) بو استعمالده (تن) ايله مشتركدر. مع‌مافيه (تن) (قلعه

بدنی) کبی یرلرده قوللانیلهماز. تناسان= استراحت وجودینی کوزهدن، کندی راحتنه باقان آدم: توانکران تناسان. اصل اوزره (تن آسان) صورتندهده یازیلهبیلیر. تناسانی = تناسانلق. تناور= طولغون وجودلو، اتلی جانلی: تناور بر نوجوان ایدی - نعیما. اصل اوزره (تن آور) صورتنده یازیلهبیلیر. تناوری = تناورلك. تن پرور = وجودینی بسلهمکله مشغول اولان، وجودینی بسلهمکده اعتنا ایدن آدم: توانکر تن پرور. تن پرورانه= تن پرورجهسنه: تنعم تن پرورانه. تن پروری = تن پرورلك: التزام تن پروری. تن درست = صحیح الوجود، صحتی یرنده، وجودی صاغلام اولان آدم: سائل تن درست. تن درستی = تن درستلك، صحت وجود: موجب تن درستی. تن زده= ساکت، صوصمش: خطیب تن زده. آهن تن = پك قوی وجودلو: شمشیر زن آهن تن (آهن تن) ه بدل مشهور پهلوان ایرانی (اسفندیار)ك وصفی اولان (رویین تن) دخی ایراد اولنهبیلیر. نرم تن = یوموشاق تنلی: طفل نرم تن.

تناثر [ع] (انتثار) ه بدل قوللانیلهبیلیر.

تناجی [ع] فیصلدشمك، فیصلتی ایله اسرار سویلشمك.

تناد [ع] بربرندن اورکمك. یوم التناد=قیامت کونی. (تنادی) یهده باق.

تنادر [ع] نادرلشمك، کسب ندرت ایتمك.

تنادم [ع] (منادمه) یه بدل قوللانیلهبیلیر.

تنادی [ع] بربرینه ندا ایتمك، ندا ایدشمك. قرآن کریمده (یوم القیامه) مقامنده وارد اولان (یوم التناد) تعبیر شریفندهکی (تناد) حضرت ابن عباس و اتباعنك قرائتنه کوره دالك تشدیدیله ایسهده سائرلرینك قرائتنه کوره (تنادی) دن مخفف اولمق اوزره دالك تخفیفیلهدر. بناء علیه قیامت کوننه (یوم التنادی) دخی دینیلهبیلیر.

تنازع [ع] (منازعه) یه بدل قوللانیلهبیلیر. (تنازع فعلین) بر تعبیر نحویدر.

تناسب [ع] بربرینه مناسب اولمق. وجود انسانی تشکیل ایدن اعضانك بربرینه مناسب اولمسی کبی: تناسب اندام. تناسب الفاظ. (مراعات نظیر) دینیلان صنعت ادبیهیه (تناسب) دخی دینیلیر.

تناسخ [ع] بر طائفهٔ ضالهنك قولی اوزره روحك بر جسمدن آیریلیر آیریلماز دیکر برجسمه تعلق ایتمسی: تناسخ ارواح. مذهب تناسخه سالك اولان آدم برکون اولوبده روحنك بر قودوق جسدینه تعلق ایدهبیلهجکنی البته دوشونور! تناسخی = تناسخ مذهبنده بولنان آدم. جمعی: تناسخیون.

تناسل [ع] بربرندن طوغوب اورهمك: بنی آدمك تناسلی. تناسل حیوانات.

تناشد [ع] (مناشده) یه بدل قوللانیلهبیلیر.

تناشیر [ع] چوجق یازیسی، عجمی یازیسی: تناشیر صبیان. جمع بی مفرددر.

تناصر [ع] بربرینه نصرت ایتمك، یاردیملاشمق. (تعاون) مادیات

ومعنویاتده قوللانیلیور. (تناصر)ك مادیاته تعلق ایدن شیلرده قوللانلمسی یعنی صرف معنویاتده قوللانلمسی مناسب اولورصانیرز. بوحالده مثلا (تناصر افکار) دینلمز.

تناطح [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه بوینوزلریله اورمق، سوسشمك: تناطح کباش. ایکی قوچك تناطحی.

تناظر [ع] بربرینه باقمق، باقشمق، بربرینه ناظر اولمق: تناظر خصمین. ایکی خانهنك تناظری § ایکی زاویه وسائرهنك قارشی قارشی یه بولنمسی.

تنافر [ع] بربرندن اورکمك، بربرندن نفرت ایتمك: تنافر عالم وجاهل. تنافر عندلیب وغراب. تنافر حروف= کلمهنك اثنای تلفظده لسانه ثقلت ویرهجك برحالده بولنمسی. تنافر کلمات= کلمهلرك عدم امتزاج سببیله — اثنای تلفظده لسانه ثقلت ویرهجك بر حالده بولنمسی. هر تنافر مخل فصاحت دکلدر.

تنافس [ع] (منافسه) یه بدل قوللانیلهبیلیر.

تناقص [ع] آزالمق، اکسلمك: سن تزاید ایتدکجه عمر تناقص ایدر.

تناقض [ع] انسانك ایکی سوزی بربرینه مخالف اولمق: تناقض قولین § ایکنجی سوزی برنجی سوزینه مخالف اولمق: فلان بو سوزنده تناقض ایتدی. جمعی: تناقضات.

تناکح [ع] نکاحلاشمق، بربریله زوج وزوجه اولمق.

تناکر [ع] (تجاهل) ایله مترادفدر.

تناور [ف] وجودلو ایری: تناور بر آدم.

تنانیر [ع] (تنور)ك جمعی.

تناول [ع] آلوب یمك، آلنوب یمك: برطعامی تناول. برمیوهنك تناولی.

تناوم [ع] اویور کبی کورنمك، یالاندن اویومق: تناوم کربه.

تناهی [ع] نهایت بولمق: بی تناهی= تناهیسی اولمیان، تناهیسز. (انتها) ایله بینلرنده فرق واردر، (تناهی) ده دائما معنای مصدری ملاحظه اولنور. (انتها) ایسه (نهایت) مقامندهده قوللانیلیر. (غیرمتناهی) موقعنده قوللانیلان (لایتناهی) تعبیرینی - یانه آلدانهرق - (لایتناهی) اوقومق عجمیلکدر.

تنباکو [ف] نارکیله ایلهایچیلن معروف نبات، تومبکی: تنباکو کشان سرکران.

تنبت [ع] نابت اولمق، یردن بتمك: تنبت سنبل. تنبت نباتات.

تنبل [ف] اوشهنیجی، اوشنکن.

تنبلیت [ف] حیوان یوکی، کوچك یوك: «مرکب اوزره یوکلهدرلر تنبلیت — سروری»

تنبؤ [ع] نبوت کاذبه ادعا ایلمك، یالان اولهرق پیغمبرلك دعواسنده بولنمق: مسیلمة الکذابك تنبؤی.

تنبول [ف] هندلیلرك دیش ودوداقلری قارارتمق ایچون چیکنهدکلری برجنس یاپراق.

تنبه [ع] (انتباه) ایله مترادفدر.

تنبیه [ع] اهتمام ایله امر یاخود نهی ایتمك، ایدلمك: برخصوصی برآدمه تنبیه. برخصوصك برینه تنبیهی. فی الاصل اویاندرمق معناسنهدر. جمعی: تنبیهات.

تنته [ایتالیانجه‌دن] کونشه، یاغموره قارشی سفائن وسائره‌نك اوزرینه چکیلن بز. بو کلمه فارسیده اورمجك آغی معناسنه کلیور. معروف اولان معناسی بوندن مأخوذدده اوله‌بیلیر.

تنثر [ع] (انتثار) ایله مترادفدر.

تنثیف [ع] علاج واسطه‌سیله قیللری دوشورمك.

تنثیر [ع] صاچمق، صاچلمق: تنثیر دنانیر. دراهمك تنثیری§ نظمی نثره تحویل. برمصراعی تنثیر. بر بیتك تنثیری.

تنجیه [ع] (انجا)یه بدل قوللانیله بیلیر. تشدید ایله غلطدر.

تنحنح [ع] بوغازینی مکرراً خیرلدا دوب سلاندرمك: نمازانجنده بلا عذر تنحنح مفسد صلاتدر. ترباکینك تنحنحی. جمعی: تنحنحات. تنحنحات جماعت.

تنحت [ع] (نحت)ه بدل قوللانیلیر.

تنحی [ع] آلارغه طورمق، برطرفه چکلمك.

تنخل [ع] الك ایله الهمك، النمك: تنخل دقیق. کبکنی اخراج ایچون دقیقك تنخیلی.

تندم [ع] ندامت کتیرمك، پشیمان اولمق: تندم آثم.

تندیه [ع] نمناك ایتمك، ایدلمك: تندیهٔ جفون. ماکنه‌یه ویریله‌جك اوراقك تندیه‌سی. تشدید ایله غلطدر.

تنذیر [ع] (انذار) ایله مترادفدر. آندن اقوادر.

تنزل [ع] آشاغی اینمك، آشاغیلامق: تنزل قیمت. تنزل اسعار. بالونك تنزلی. بو معناده تدریج ملاحظه اولنور. مثلا (تنزل صاعقه) دینلمز§ کوکل آچا-قلنی ایتمك، لطف کوسترمك انسانك قدر حقیقیسندن آشاغی عد اولنه‌جق صورتده معامله‌سی: «خانهٔ اغیار وعشاقه تنزل ایلمز ـــ نفی» «دل تنزل ایلمزهرخوبه نام ونشکی وار ـــ وصفی». تنزلاً = تنزل صورتیله: تنزلاً تشریف. جمعی: تنزلات.

تنزه [ع] کسب انشراح؛ کسب انشراح ایچون فرحلی یرلرده کزنمك: تنزه ایچون چیقمش ایدك. تنزه ایتدك. (تفرج) ایله بینلرنده فرق واردر. (تنزه) (تفرج)دن نازك عد اولنمقله برابر معناسنده آنك کبی دائما (تباعد) ملاحظه اولنماز. خانه‌سنك باغچه‌سنده کزینن برآدم «تنزه ایتدم» دیه‌بیلیر، فقط «تفرج ایتدم» دیه‌مز. (تنزه) فی الاصل (تباعد) معناسنه‌در. (بری اولمق) مقامنده‌ده قوللانیلیر، «تنزهت ذاته عن النقصان» کبی عباره‌لرده بومعنی قصد اولنور.

تنزیل [ع] قرآن کریم: تنزیل مبین. تنزیل جلیل (انزال) بومعناده قوللانلماز§ آشاغی ایندیرمك، ایندیرلمك: تنزیل بها. قیمتك تنزیلی (انزال کتاب) (تنزیل کتاب) دینلیر. (انزال بها) (انزال قیمت) دینلمز§ طرح: بومقداری یکوندن تنزیل. بر مقدارك تنزیلی. (انزال) بو معناده قوللانلماز. جمعی: تنزیلات.

تنزیه [ع] قباحتدن بری قیلمق، قیلنمق: تنزیه نفس. بر ذاتك تنزیهی. حق الهیده قوللانیلان (تنزیه) واجب الوجودك کافهٔ نقائصدن بری اولدیغنه دائر سوزسویلمکدن، تعبیر دیکرله: کافهٔ نقائصدن بری اولدیغنی اعتراف ایلمکدن عبارتدر. جمعی: تنزیهات.

تنسخ [ف] نفیس، نادر، بی نظیر: «ای کل دیه‌مم سکا قورقرخ— مهده اوله‌ماز بو رنك تنسخ»

تنشق [ع] (انتشاق) ایله مترادفدر.

تنسم [ع] روزکار استشمام ایتمك، ایدلمك: تنسم نسیم خوشبو. «حلول نوبهار ایله کوکل هوا پرست اولور ـــ نسیم کوی دلبرك تنسمیله مست اولور» (تنفس) کبی صولوق آلمق معناسنده کلیر. جمعی: تنسمات.

تنسیب [ع مولد] مناسب کورمك، تصویب ایتمك.

تنسیق [ع] نظام اوزره دیزمك، دیزلمك، نظامنه قویمق، قونلمق: تنسیق امور. اشیانك تنسیقی. تنسیق الصفات، تنسیق صفات = اوصاف متعدده‌یی بربرینی متعاقب ایراد ایتمکدن عبارت برصنعت ادبیه: «آفتاب بحر وبر صاحب قران شرق وغرب ـــ شهسوار نامور رایت کشای صفدری ـــ جنتمکان سلطان عثمان حضرتلرینك وصفنده ـــ نفعی» «ادیب، ظریف، محبوب القلوب برذاتدر» کبی سوزلر هپ تنسیق الصفات قبیلندندر. جمعی: تنسیقات: تنسیقات عدلیه.

تنسیه [ع] (انسا) ایله مترادفدر. تشدید ایله غلطدر.

تنشب [ع] برشیئه ایلیشوب طوتلمق: صیدك دامه تنشبی. قوشك اوکسه‌یه تنشبی. (انتشاب) مترادفیدر.

تنشر [ع] (انتشار) ایله مترادفدر.

تنشط [ع] نشاطلانمق: تنشط ارباب شباب.

تنشف [ع] صویی، رطوبتی کندینه چکوب ایچمك، اممك: تنشف دیوار. تنشف تراب. سونکرك تنشفی.

تن‌شوی [ف] تنشیر.

تنشیر [ع] (نشر) ایله مترادفدر. آندن اقوادر.

تنشیط [ع] نشاطلاندرمق، نشاطلاندیرلمق: تنشیط مجلس. اهل بزمك تنشیطی. «مکتوب ایله ویردیکك حوادث ـــ تنشیط قلوبه اولدی باعث»

تنشیف [ع] صویی، رطوبتی ایچیرمك، صو، رطوبت ایچیرلمك؛ امدرمك، امدیرلمك: صویی طوپراغه تنشیف. رطوبتك سونکره تنشیفی.

تنصب [ع] برنجی معناسنده (انتصاب) ایله مترادفدر.

تنصح [ع] (انتصاح) ایله مترادفدر.

تنصر [ع] خرستیان اولمق.

تنصیر [ع] بریسنی خرستیان ایتمك، بریسنی خرستیان ایدلمك.

تنصیص [ع] بعدالتدقیق قرار ویرمك، ویرلمك: برمسئله‌یی تنصیص. برخصوصك تنصیصی. جمعی: تنصیصات.

تنصیف [ع] ایکی‌یه بولمك، ایکی‌یه بولنمك: سکز عددینی تنصیف. بر مبلغك تنصیفی.

تنضیر [ع] نضارت ویرمك. نضارتلی قیلمق، قیلنمق: تنضیر حدیقه. بهارك کوه وصحرایی تنضیری.

تنظر [ع] دوشونه‌رك دقتله باقمق، دقتله باقه‌رق دوشونمك: بو منظره شایان تنظردر. تنظر عارف. تنظر حکیم.

تنظف [ع] مادةً تمیزلنمك، پاکلنمك: تنظف تن. تنظف مسکن.

تنظم [ع] (انتظام) ایله مترادفدر.

تَنْظِیر [ع] نظیرینی یاپمق ، نظیری یاپلمق . اکثریا شعر حقنده قوللانیلیرکه نظیره سویلمك تعبیر اولنور: بر منظومه‌یی تنظیر. برنشیده‌نك تنظیری. « آلدی میدانی بوواویده ندیم یکه‌تاز — اوله چوق رفتاره (راغب) ساحهٔ تنظیرده » « غزلن ایشدی (سروری) ینه کندی تنظیرـــ آدنه بلده‌سنك حیف سخندانلرینه ! » تنظیراً = تنظیر صورتیله، تنظیر ایچون : فضولینك غزلنی تنظیراً بویله برشی یازمش. جمعی: تنظیرات.

تَنْظِیف [ع] مادةً تمیزله‌مك، تمیزلنمك، پاکلمك ، پاکلنمك: تنظیف لباس . تنظیف اسواق. تنظیف ازقه . جاده‌لرك تنظیفی . جمعی: تنظیفات .

تَنْظِیم [ع] دیزمك، دیزلمك: تنظیم لآلی . سبحهٔ صددانه‌نك تنظیمی § یاپوب یاقشدرمق ، یاپیلوب یاقشدیرلمق : تنظیم لایحه . استدعا تنظیم وتقدیمی § یولنه قویمق، قونلمق : باغچه‌یی تنظیم. امور بیتیه‌نك تنظیمی. جمعی تنظیمات: تنظیمات خیریه .

تَنَعُّم [ع] نعمت ایچنده بولنه‌رق راحت ایتمك : « ارباب تنعم نه بیایر محنت فقری ـ ممکنمی اولور تجربه‌سز فهم حقیقت ؟ » جمعی تنعمات .

تَنْعِیل [ع] نعلله‌مك، نعللنمك: تنعیل فرس . حیوانك تنعیلی .

تَنْعِیم [ع] نعمتلندرمك، نعمتلندیرلمك؛ نائل رفاه ایتمك ، ایدلمك : برفقیری تنعیم . بریسنك تنعیمی. «انسان اودرکه ایستر هم‌نوعنك رفاهنی — انسانلغه یاقشماز تنعیمسز تنعم » § اوت دیمك . اوت دیه جواب ویرمك. جمعی : تنعیمات : تنعیمات بنده‌پرورانه .

تَنَغُّم [ع] نغمه‌پردازلق ایتمك . جدیاتده، مدحیاتده قوللانلماملی. جمعی : تنغمات : تنغمات بدآوازان . تنغمات خوانندهٔ مستثقل .

تَنْغِیص [ع] زندکانیسنی مکدر ایتمك، زندکانیسی مکدر ایدلمك ؛ یاشایشنده صفا براقمامق ، براقلمامق : تنغیص زندکانی . تعیشك تنغیصی .

تَنَفُّر [ع] نفرت ایتمك: قبائحدن تنفر.

تَنَفُّس [ع] صولوق آلمق: ذی‌روح تنفس ایدر § بورغ‌ونلق آلمق: برآز تنفس بیورکز. وقت تنفس § طاك یری آچیلوب بیاضی اطرافه یایلمق: تنفس صبح بهار. صباحك تنفسی § دکیز صویی تموج ایله ساحله سریلمك : تنفس دریا . جمعی : تنفسات .

تَنَفُّل [ع] نافله نمازینی قیلمق : تنفل شبخیزان .

تَنْفِیخ [ع] زیاده‌سیله اوفله‌مك ، اوفلنمك . بو معناده (نفخ) ایله مترادف سایلیر § اوفله‌یوب شیشیرمك، اوفله‌نوب شیشیرلمك : تنفیخ جلد مذبوح. طولومك تنفیخی . جمعی : تنفیخات .

تَنْفِیذ [ع] (انفاذ) ایله مترادفدر . جمعی : تنفیذات .

تَنْفِیر [ع]نفرت ایتدرمك، ایتدیرلمك: برآدمی برشیدن تنفیر. بریسنك برشیدن تنفیری . جمعی : تنفیرات .

تَنْفِیس [ع]نفسلندرمك، نفسلندیرلمك، فرحلاندرمق، فرحلاندیرلمق: شاگردانی مکتبك باغچه‌سنه چیقاره‌رق تنفیس . طلبه‌نك تنفیسی . زمان تنفیس. جمعی : تنفیسات .

تَنْفِیش [ع] پاموق آتمق ، آتلمق، یوك دیتمك ، دیدلمك: تنفیش

پنبه . بر مقدار پشمك تنفیشی . پاموق آتار کبی آتمق ، یوك دیدر کبی دیتمك مقامنده‌ده ایراد اولنور : قدرت قاهرهٔ الٓهیه ایسترسه طاغلری، طاشلری تنفیش ایدر. اوقدرته کوره تنفیش جبال برشی دکلدر . جمعی : تنفیشات .

تَنَقُّد [ع] (تنقید) ه باق .

تَنَقُّل [ع]بریردن دیکر یره کوچمك: استانبولدن چاملیجه‌یه تنقل . جمعی : تنقلات .

تَنْقِیح [ع] طرح زوائد ، طرح زوائدایله دوزلتمك، دوزلدلمك: تنقیح کلام . جمعی تنقیحات .

تَنْقِید [ع] ادبی، فنی ، صناعی آثاری تدقیق ایله ایی وفنا جهتلرینی بالمحاکمه کوسترمك ، بودرلو آثار تدقیق اولنه‌رق ایی وفنا جهتلری بالمحاکمه کوسترلمك . آثار ادبیه حقنده استعمالی غالبدر : برمنظومه‌یی تنقید . بررومانك تنقیدی . (تنقید) ك معناسنده تدقیق اولنان اثرك « ایی جهتلرینی کوسترمك» بالتبع ملاحظه اولنور . براثرك یالکز فنا جهتلرینی کوسترمك‌ده (تنقید) در ، فقط یالکز ایی جهتلرینی کوسترمك (تنقید) دکلدر . دیمك‌که تنقید براثرك هم ایی هم فنایاخود یالکز فنا جهتلرینی کوسترمکدن عبارت اولمق اوزره ایکی درلو اولور . (تنقید) (انتقاد) ایله مترادفدر. بونلره بدل(تنقد) دخی قوللانیلیر . (تنقید) لفظنك عربیده مستعمل اولمامسی بزم استعمالمزه مانع اولهماز . حتی (تنقید) ی (انتقاد) ه ترجیحاً استعمال ایدرز . یرلرنده بعضلری کوسترلدیکی اوزره لسانمزده بویله برخیلی کلمه موجوددر . جمعی تنقیدات .

تَنْقِیذ [ع] (انقاذ) ایله مترادفدر.

تَنْقِیش [ع] نقش ایتمك ، ایدلمك : بر صورتی لوحه‌یه تنقیش . بر منظومه‌نك ذهنه تنقیشی § نقشلامق ، نقشلانمق: دیواری تنقیش. سقفك تنقیشی. جمعی: تنقیشات .

تَنْقِیص [ع] اکسلتمك، اکسلدلمك: تزیید وتنقیص . بر مقداری تنقیص . علمك تزییدیله جهلك تنقیصی. جمعی: تنقیصات .

تَنْقِیط [ع] نقطه‌لامق، نقطه‌لانمق : بر حرفی تنقیط . برکلمه‌نك تنقیطی . بومعناده (اعجام) ایله مترادفدر § یازی سهولتله وطبیعی برصورتده اوقونمق ایچون اواخر جمل ایله بعض کلمات آره‌لرینه نقطه و اشارات سائره وضعی . بو تعبیرده (نقطه) اصل اولدیغی ایچون تغلیب ایدلمشدر: تنقیط عباره . لسانمزده اصول تنقیط تقرر ایتدی ،

تَنْقِیَه [ع] تطهیر . عملیات طبیه‌ده مستعملدر . تشدید ایله غلطدر.

تَنْگ [ع] طار، صیقنتیلی: خانهٔ تنك. قافیهٔ تنك . دل تنك « یریدر اولسه منشرح دل تنك — چالیاق صوتکزله پر آهنك — قوشلره خطاب» «شویله‌در قحط تحمل سینهٔ تنکمده کیم — یتمز اولمشدر نفس بر آتشین فریاده دك — ندیم » « تهی پای رفتن به از کفش تنك سعدی » = طار آیاق قابی کیتمکدن یالین آیاق یوریمك اولادر . تنکدست = الی طار، زوکرد . تنکدستی = زوکردلك : بلای تنکدستی . تنك‌چشم = آچ کوزلو: تاجر تنك‌چشم . تنك چشمی = آچ کوزلولك . تنکدل ، دلتنك = یورکی طار،

مضطرب القلب . تنكدلى، دلتنكى = طار يوركلك، اضطراب قلب . دهانِ تنك، دهن تنك = كوچك آغيز . تنكنا = طار ير، صيقنتيلى ير . تنكى = طارلق : تنكئ دل . تنكئ معيشت . تنكئ حوصله .

تنگ [ف] دنك، يوك دنكى : «دوشسه بيك تنك شكر بحره حلاوت كلمز — سيد وهبى »

تنك [ف] يوفقه ، اينجه ، نارين، تحملسز . تنك رو - ى = يوزى طوتميان، ايديلن تكليفى رد ايده‌بين، يوزى يوموشاق آدم . تنك حوصله = حوصله‌سى تحملسز، حوصله‌سز آدم . بو تعبير (تنك حوصله) صورتنده دخى قوللانيله‌بيلير . اينجه الهين قالبور والكه اطلاق اولنان (تنك بيز) تعبيرى ده بويله‌در . تنك مزاج = رقيق المزاج .

تنكّر [ع] بيلنميه‌جك، طانلميه‌جق قيافته كيرمك : تنكر فرارى .

تنكّس [ع] باش آشاغى اولمق، سرنكون اولمق : جانبازك تنكسى . تنكس انا .

تنكيح [ع] نكاح ايتمك، ايدلمك : بر مخدره‌يى برذاته تنكيح . بر دخترك بر آدمه تنكيحى . جمعى : تنكيحات .

تنكير [ع] نكره قيلمق، قيلنمق : بر اسمى تنكير . بر اسمك تنكيرى . جمعى : تنكيرات .

تنكيس [ع] باش آشاغى ايتمك ، ايدلمك ؛ سرنكون ايتمك ، ايدلمك : تنكيس عدو . كاسه‌نك تنكيسى .

تنكيل [ع] بريسنه سائرلره مدار خوف وعبرت اوله‌جق صورتده معامله ايتمك، بويولده معامله ايدلمك : تنكيل اشقيا . ملاعينك تنكيلى . «دائماً اغيار بى اذعانى تنكيل ايلرم — وصفى» جمعى : تنكيلات .

تنمّر [ع] قاپلانلاشمق . قاپلان خويلو اولمق § بريسنى لسان ايله تهديد ايدركن كوموردتمك صورتنده سسنى اوزاتمق § اكشى چهره ولسان شديد ايله تهديد ايتمك . جمعى : تنمرات . (تنمير) مترادفيدر .

تنمّل [ع] قارنجه كبى قاينامق : تنمل ناس . تنمل خريداران .

تنميق [ع] يازمق، يازلمق : تنميق نامه . بر مكتوبك تنميقى . فى الاصل كوزل يازمق معناسنه‌در .

تنميه [ع] نمالاندرمق، نمالانديرلمق ؛ بركتلنديروب آرتيرمق ، بركتلنديريلوب آرتيرلمق : تنميهٔ نقود . مزروعاتك تنميه‌سى . تشديد ايله غلطدر .

تنوّب [ع] چام آغاجى، چبره آغاجى، قطران آغاجى .

تنوّح [ع] نوحه ايتمك : تنوح مرغ شب آويز . جمعى : تنوحات .

تنوّر [ع] نورلانمق، روشن اولمق ، آيدينلق اولمق : تنور چهره . تنور ديده . تنور قلب .

تنّور [ع] اتمك پيشيره‌جك اوجاق، فرون، صوبا، طاندير . نظمده تخفيف ايله‌ده قوللانيلير .

تنّوره [ف] طريقت عليهٔ مولويه سالكارينك آيين شريف اجراسى ايچون كيدكارى لباس واسع الذيل . تنوره پوش = تنوره كيين : درويش تنوره پوش .

تنوّع [ع] نوعلنمك . نوع نوع اولمق، كونا كون اولمق : تنوع حيوانات . تنوع نباتات . تنوع مسائل . جمعى : تنوعات .

تنومند [ف] (تناور) ايله مترادفدر : جوان تنومند . تنومندى = تنومندلك .

تنوير [ع] نورلاندرمق ، نورلاندرلمق ، روشن ايتمك، ايدلمك : برشهرى الكتريق ضياسيله تنوير . قلبك نور ايمان ايله تنويرى . «بى بصيرتلر ايدرلر سزه اسناد افول — ايديور شعشعه‌كز عالمى تنوير هنوز — اصحاب بدره خطاب» جمعى : تنويرات .

تنويع [ع] نوعلندرمك، نوعلنديرلمك . نوع نوع ايتمك، ايدلمك، كونا كون قيلمق ، قيلنمق : تنويع افكار . افكارك تنويعى . جمعى : تنويعات .

تنويم [ع] اويوتمق ، اويودلمق : بر صبى‌يى تنويم . چوجغك تنويمى . جمعى : تنويمات .

تنوين [ع] ايكى اوستون ، ايكى اسره ايكى اوتره . جمعى : تنوينات .

تنها [ف] يالكز : اوده تنها ايدم . تنهالقدن بيزار اولدم § خالى ، انساندن خالى : تنها ير . خانهٔ تنها . «تنها ابدى خوابكهى دلبرك ايشته — كيزلنديكى مأوى او كوزللكلرك ايشته — مرثيه — مابناره» تنهارو = يالكز كيدن، يالكز باشنه كيدن : سياح تنهارو . تكاور تنهارو . تهمتن تنهارو . تنهاروى = تنهارولك . تنهانشين = يالكز اوطوران : درويش تنهانشين . تنهانشينى = تنهانشينلك . تنهايى = يالكزلق : وحشت تنهايى . تنهائى غربت . (تنهايى) خاليلك معناسنده‌ده قوللانيلير : تنهائى خانه . تنهائى مكان .

تنيده [ف] طوقنمش ، منسوج .

توّاب [ع] قوللرينك توبه‌سنى قبول ايدن ، جناب حق : توّاب رحيم . توّاب كريم . «ذنب ايله مغلوب يأس اولمم خدا توّابدر»

توابع [ع] (تابع)ك جمعى . برذاتك خدمتنده بولنانلر . معنى (اتباع)ك فوقنده عد اولنور § برذاتك قولنه اويانلر ، مسلكنى طوتانلر . بومعناده (اتباع) دن فرقى يوقدر . (توابعات) قوللانلماملى .

تواثب [ع] بربرى اوزرينه صيچرامق، بربرى اوزرينه آتلمق : تواثب هرّتين . كدى ياوريلرينك تواثبى .

تواثق [ع] بربرينه اعتماد ايتمك صورتيله عهدلشمك .

تواجه [ع] (مواجهه) يه بدل قوللانيله‌بيلير .

توارث [ع] برندن ديكرينه ميراث قالمق ، برندن ديكرينه ارثاً انتقال ايتمك : علم توارث ايتمز . بعض امراض توارث ايدر . جمعى : توارثات .

توارد [ع] كلمك . اكثريا اوراق حقنده قوللانيلير : توارد مكاتيب . بو كلمه اوراق متعدده حقنده قوللانلملى . مثلا «مكتوبلر توارد ايتدى» دينلملى . «بر مكتوب توارد ايتدى» دينلمه‌ملى . (ورود) ه ده باق § ايكى شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلرى اولقسزين عين مألده ويا عين الفاظ ايله بربيت ويا مصراع سويلملرى . جمعى : تواردات .

توارى [ع] كيزلنمك : كونشك طاغ آردنده توارئسى . قمرك بولوط آرقه‌سنده توارئسى . «عرض انوار كمال ايله توارى تابكى ؟ — فيضى» .

تَوارِيخ [ع] (تاریخ) ك جمعی : تواریخ مختلفه . تواریخ سلف . تواریخ منظومه .

تَوازُن [ع] ایکی طرفك وزنی مساوی اولمق ، ایکی طرف وزناً بر اولمق : توازن کفتین . ایکی یوکك توازنی . جمعی : توازنات .

تَوازِی [ع] ایکی خطك الی غیرالنهایه بربرینه تماس ایتمه‌مك شرطیله یان یانه اوزانمه‌سی .

تَواصُل [ع] بربرینه واصل اولمق ، قاووشمق : تواصل خطین . ایکی مرمینك تواصلی . جمعی : تواصلات . (مواصلت) باشقه یولده قوللانیلیر .

تَواصِی [ع] بربرینه توصیه ایتمك : صبر ایله تواصی . ثبات ایله تواصی .

تَواضُع [ع] آلچاق کوکللولك ایتمك ، کوسترمك : اهل تواضع . « حق تواضع ایدنك قدرینی ترفیع ایلر » تواضعکار = تواضع ایدیجی : کبار تواضعکار . تواضعکارانه = تواضعکارجه‌سنه : معاملهٔ تواضعکارانه . تواضعکاری = تواضعکارلق : فائدهٔ تواضعکاری . جمعی : تواضعات .

تَواعُد [ع] وعدلشمك ، بربرینه سوز ویرمك : تواعد محبین . جمعی : تواعدات .

تَوافُر [ع] چوق اولمق ، چوغالمق : توافر نمل . توافر حشرات . توافر ماء نیل . توافر عقل تجربی . جمعی : توافرات .

تَوافُق [ع] اویمق ، اویغون کلمك : بر سوزك دیکر سوزه توافقی . رأیکز رأیمه توافق ایتمیور . جمعی : توافقات . (موافقت) باشقه یولده قوللانیلیر .

تَواقِيع [ع] (توقیع) ك جمعی .

تَواكُل [ع] بربرینی وکیل ایتمك : ائمهٔ جوامعك تواکلی .

تَوالُد [ع] (تناسل) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَوالِی [ع] (تتالی) ایله مترادفدر . بوزیاده قوللانیلیر . علی التوالی = توالی اوزره : علی التوالی یاغمور یاغدی .

تَوانِی [ع] کوشکلك ، کوشك طاورانمه : ضعف و توانی .

تَوْأَم [ع] ایکیز : توأمان = ایکیز اولان ایکی ولد ، ایکی ایکیز : « اول خداوند خداوندان فضل وجاه کیم — علم وعرفانیله اولمش عزودولت توأمان — نفعی » « توأمان کلدی وجوده مهر ایله سلطان سلیم — تاریخ — حشمت » توأمی ، توأمیت = توأملك . مؤنثی (توأمه) در .

تَوْبَه [ع] کناهدن ، قباحتدن رجوع ، « ایشلدم ، فی الحقیقه یولسزلق ایتدم ، فقط بردها ایشلمه‌مکه عزم ایلدم » دیمك : « نه دیدم ، توبه‌لر اولسون » بوده فعل شردر — شناسی » (دن) اداتیله قوللانلماز اولمشدر . مثلا « قهوه ایچمکدن توبه ایتمش » دینلمز . « ایچمکه توبه ایتمش » دینلیر . توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه ، توبهٔ قویه ، توبه‌لر توبه‌سی . (توبهٔ نصوح) مثنویٔ شریفده بیان بیورلدیغی اوزره (نصوح) نامنده‌کی ذاتك توبه‌سی دیمك‌ده اوله‌بیلیر . بونك ده مآلی ینه توبهٔ صادقه اولور . توبه‌کار . = توبه ایدیجی : باده خوار توبه‌کار . توبه‌کاری = توبه‌کارلق : فضیلت توبه‌کاری . توبه‌شکسته = بوزلمش توبه . توبه‌شکن = توبه بوزیجی ، توبه بوزدیریجی :

تَوْبِيخ [ع] معایبنی تعداد ایله تکدیر : یاراماز برچوجغی توبیخ . بریسنك توبیخی . توبیخاً = توبیخ صورتیله ، توبیخ ایچون : فلانی توبیخاً بویله سویلدی . جمعی : توبیخات : توبیخات شدیده .

تَوَتُّر [ع] کرلمك ، کرکین اولمق : توتر اعصاب . توتر حبال .

تَوَثُّب [ع] (وثوب) ایله مترادفدر .

تَوَثُّق [ع] وثوق ایله طوتنمق ، اعتماد ایله استناد ایتمك . معنویاتده قوللانیلیر : بربی‌وفانك وعدینه توثق اولنماز .

تَوْثِيق [ع] محکم قیلمق ، قیلنمق . معنویاتده قوللانیلیر : عهدی توثیق . پیمانك توثیقی . جمعی : توثیقات .

تَوَجُّد [ع] وجده کلمك ، حاللنمك : توجد صوفیان . توجد قلب . (تواجد) یاءه اوله‌رق توجد معناسنده قوللانیلیر .

تَوَجُّع [ع] آغریمق ، وجعلانمق : برعضوك توجعی . معنیٔ دردناك اولمق معناسنده‌ده قوللانیلیر : توجع قلب . توجع روح . جمعی : توجعات .

تَوَجُّه [ع] یوزینی برجهته دوندرمك ، یونلمك : قبله‌یه توجه . قلباً جناب حقه توجه . « فکر حسنکاه‌در تنزه دل — سکادر دائما توجه دل » § برآدمك دیکری حقنده پیدا ایتدیکی حس قلبی : حسن توجه . سوء توجه . اکثریا بیوك عد اولنان ذواته اسناد اولنور . حسنیاتده استعمالی غالبدر : توجه عالی . ولی نعمتك بنده‌سی حقنده توجهی . جمعی : توجهات . (توجهات فیض آیات) (توجهات مکارم غایات) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرلرده قوللانلمامالی .

تَوْجِيب [ع] واجب قیلمق ، قیلنمق : عزیمتی توجیب . عودتك توجیبی . (ایجاب) کبی لازم اوله‌رق دخی قوللانلماز .

تَوْجِيه [ع] برشیئك یوزینی برجهته دوندرمك ، یوزی برجهته دوندرلمك : نظر دقتی سمایه توجیه . نکاه شوقك برذات الجماله توجیهی . توجیه حدقه . توجیه خطاب § سویلنمش بر سوزی ، اجرا ایدلمش بر حرکتی بروجه ایله بیان ایتمك ، اویله بر سوز ، بر حرکت بر وجه ایله بیان ایدلمك : بر بیوك ذاتك قوانی توجیه . بر قولك ، بر معامله‌نك توجیهی § اعطاء احاله . رتبه ، مأموریت ، مقام حقنده قوللانیلیر : بر رتبه‌یی بر ذاته توجیه . بر مأموریتك بر آدمه توجیهی . بر خطابت جهتنك ارباب استحقاقدن برینه توجیهی § سوزی مختلف ایکی وجهه محتمل اوله‌رق ایراد ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه . مشاهیر شعرای عربدن (بشار) (عمرو) نامنده بر خیاط یکچشمه برلباس دیکدرمش . خیاطك ایشنی تحسین بولنده « کاشکی بو آدمك کوزلری یکدیکره مساوی اولسه ! » دیمش . ایشته بو سوز خیاطك کورمین کوزینك‌ده بینا ویا کورن کوزینك‌ده اعمی اولمسی تمنی احتماللرینی مشتمل اولدیغندن (توجیه) ایچون برمثال عد اولنور . بو صنعته (محتمل الضدین) دخی دینلیر . جمعی : توجیهات .

تَوَحُّد [ع] (تفرد) ایله مترادفدر . (تفرد) زیاده قوللانیلیر . ایکیسی‌ده حق آلهیده دخی مستعملدر .

تَوَحُّش [ع] وحشتلنمك . اورکمك : انسان و حیوان حقنده

مستعملدر: انسان ارسلاندن توحش ایدر. اکثر حیوانات انساندن توحش ایدر.

توحید [ع] بر قیلمق، قیلنمق؛ برلشدرمك، برلشدیرلمك: توحید افکار. دیونك توحیدی. «همنله دیونی ایتدی توحید — حیرت، § جناب حق برلەمك، جناب حق برلنمك: رب الاربابی توحید. الله ذوالجلالك توحیدی. توحید باری. لسان تصوفده توحید اوچ درلو اعتبار اولنور: توحید مؤمن. توحید عالم. توحید عارف. «توحیدی سوراو خالق الرّوح — بردر بر اوبی نیاز سبوح» § توحید الٰهی‌یی مشتمل ذکر § توحید الٰهی‌یی مشتمل مقاله، منظومه: نابینك توحیدی شایان مطالعه‌در. جمعی: توحیدات.

توحیش [ع] وحشتلندرمك، وحشتلندیرلمك، اورکوتمك، اورکودلمك: بر انسانی توحیش. بر حیوانك توحیشی. توحیش قلوب. «بندن اول آهوی انس آموزی توحیش ایتدیلر» جمعی: توحیشات.

تودّد [ع] محبت، دوستلق: التزام تودّد. اظهار تودّد.

تودیع [ع] ودیعه اولەرق تسلیم: بر شیئی بر آدمه تودیع. بر مبلغك پوسته‌یه تودیعی. تودیعاً = تودیع صورتیله: پوسته‌یه تودیعاً کوندرلدی. (تشییع) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: تودیعات.

تورات [ع] حضرت موسایه نازل اولان کتاب سماوی: تورات شریف.

تورّث [ع] وارث اولمق: اولادك ابوینه تورّثی.

تورّط [ع] ورطه‌یه دوشمك، بر مشکل ایشه تصادف ایتمك: آنیدالك تورّطی.

تورّع [ع] ورع صاحبی اولمق، پرهیزکار اولمق: تورّع زهّاد. تورع مشایخ کرام.

تورّق [ع] یاپراقلانمق: تورّق اشجار. جمعی: تورقات.

تورّم [ع] ورم علتنه کرفتار اولمق.

توریث [ع] (ایراث) ایله مترادفدر.

توریه [ع] (ایهام) ه باق. تشدید ایله غلطدر.

توریخ [ع] تاریخلەمك، تاریخلنمك؛ تاریخ قویمق، قونلمق: بر مکتوبی توریخ. بر سندك توریخی § تاریخ سویلمك: توریخ شاعر. جمعی: توریخات: توریخات شعرا.

توریق [غ] یاپراقلاندرمق، یاپراقلاندیرلمق: حرارت صحیه ایله اشجاری توریق. ضیای شمسك مشجره‌لری توریقی. جمعی: توریقات.

توریم [ع] ورم علتنه کرفتار ایتمك، ایدلمك: بر بی چاره‌یی توریم. بر زوالینك توریمی.

توزّع [ع] طاغلمق: توزّع اوراق حوادث. توزّع حصص.

توزیع [ع] طاغتمق، طاغیدلمق: توزیع مکاتیب. توزیع مکافات. غزته‌لرك توزیعی. جمعی: توزیعات.

توسّخ [ع] (تدنس) ایله مترادفدر.

توسّد [ع] یاصدیغه طایانمق: اوطه‌سنده باغچه‌یه قارشی توسّد ایتمش ایدی. یوزیاصدیغنه توسّد. (استناد) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

توسّط [ع] آره‌یه کیرمك، وساطت ایتمك، واسطه اولمق: جناب حق ایله عبادی بیننده انبیای کرامك

توسطی. کتابك افندی‌یه ایصالی ایچون توسّط ایتدم. جمعی: توسطات.

توسّع [ع] وسعتلنمك، کنیشلنمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: توسع املا. توسع طریق. توسع ذهن. توسع معلومات. (اتساع) (وسعت) معناسنده‌ده قوللانلدیغی حالده بو قوللانلماز. توسعاً = اتساعاً، مجازاً. جمعی: توسعات.

توسّل [ع] وسیله اتخاذیله معنی طوتنمق، صارلمق: حضرت پیغمبرك روحانیتنه توسل. توسلاً = توسل صورتیله، توسل ایله.

توسن [ف] سرکش، سرد آت: «کرد پای توسنی کور ایتدی چشم دشمنی»

توسیخ [ع] (تدنیس) ایله مترادفدر.

توسید [ع] یاصدیغه طایاندرمق، طایاندیرلمق: بر نازنینی وساده‌یه توسید. بر خسته‌نك بالینه توسیدی.

توسیط [ع] واسطه ایتمك، ایدلمك؛ وساطت ایتدرمك، ایتدیرلمك: بر ایشده بر آدمی توسیط. بریسنك توسیطی. جمعی: توسیطات.

توسیع [ع] واسع قیلمق، قیلنمق؛ کنیشلتمك، کنیشله‌دلمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: توسیع دائره. توسیع خانه. خیالك توسیعی. معلوماتك توسیعی. جمعی: توسیعات.

توسیم [ع] علامتله‌مك، علامتلنمك، نشانلامق، نشانلانمق: بر کوله‌یی توسیم. بر حیوانك توسیمی. اکثریا اسم ویرمك مقامنده قوللانیلیر: بو کتابی شو اسم ایله توسیم ایتدم § حاجیلرك موسم حجده اجتماعی: موسم توسیم. جمعی: توسیمات.

توشّح [ع] (تزین) مقامنده قوللانیلیر. بونده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور.

توشیح [ع] (تزیین) مقامنده قوللانیلیر. (توشح) کبی بونده‌ده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور. جمعی: توشیحات.

توشیم [ع] بدنه ایکنه ایله شکل یاپمق، یاپلمق: بر شکلی توشیم. ارسلان صورتنك توشیمی. جمعی: توشیمات: زنجیلرك توشیماتی.

توصّل [ع] اولاشمق، قاووشمق، واصل اولمق: بر غربتزده‌نك وطننه توصلی. ایکی خطك بر برینه توصلی.

توصیف [ع] وصف ایتمك، ایدلمك؛ اوصافنی بزر بزر کوستره‌رك اطرافیله تعریف ایتمك، بو یولده تعریف ایدلمك: توصیف غروب. نوبهارك توصیفی. جمعی: توصیفات: توصیفات شاعرانه.

توصیل [ع] (ایصال) ایله مترادفدر.

توصیه [ع] برایشی بریسنه سپارش ایتمك، برایش بریسنه سپارش ایدلمك: بر خصوصی بر ذاته توصیه. بر ماده‌نك بریسنه توصیه‌سی. توصیه‌نامه = توصیه‌یی حاوی ورقه. تشدید ایله غلطدر. نظمده (توصیت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

توضّح [ع] وضوح پیدا ایتمك، واضح اولمق: توضح مقصد. توضح افاده.

توضّؤ [ع] آبدست آلمق: توضؤ جماعت مسلمین.

توضیح [ع] (ایضاح) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر.

توطئه [ع] ایلریده بیان اولنه‌جق مقصدی بسلر، بعض کلمانك

اول امرده ایرادی، ایلریده بیان اولنه جق مقصدی ضمناً کوستره جك صورتده بسط مقدمه .

تَوْظِيف [ع] وظیفه تعیین ایتمك ، ایدلمك ؛ ارزاق اعطاسیله وظیفه لندرمك ، وظیفه لندیرلمك : توظیف ائمهٔ جوامع . مؤذنلرك توظیفی .

تَوَغُّل [ع] زیاده سیله مشغول اولمق، مشغول اولقده ایلری کیتمك : ادبیات ایله توغل. ترجمه ایله توغل. (دن) اداتیله استعمالی ضعیفدر : طبده توغلی یوقدر . جمعی : توغلات .

تَوَفُّق [ع] موفق اولمق ، توفیقه مظهر اولمق : توفق ارباب مساعی . جمعی : توفقات .

تَوَفّی [ع] قبض روح .

تَوْفِير [ع] (تکثیر)ه بدل قوللانیلیر .

تَوْفِيق [ع] اویدرمق، اویدیرلمق : معنویاتده قوللانیلیر : برامره توفیق حرکت . امورك شرعه توفیقی . توفیقاً = توفیق صورتیله : آلنان امره توفیقاً شویله یاپلدی § جناب حقك قولنك ایشنی راست کتیرمسی ، تعبیر دیکرله : جناب حقك کندی اراده سنی قولنك مقصدینه اویدرمسی : توفیق الٰهی « حق یول آرامق واجبه در عقل سلیمه — توفیقنی ایستره خدا راهبر ایلر — شناسی » جمعی : توفیقات : توفیقات صمدانیه .

تَوَقَّان [ع] آرزومند اولمق، ایستکلی اولمق. واوك سکونیله غلطدر.

تَوَقُّد [ع] طوتیشوب یانمق : توقدنار. توقد آتش غیرت .

تَوَقُّر [ع] وقار پیدا ایتمك، وقارلانمق : توقر کدخدایان .

تَوَقُّع [ع] امید ایتمك، ایدلمك ؛ اومق، اوملمق : توقع کرم . حصول املك توقعی . جمعی : توقعات .

تَوَقُّف [ع] اکلنمك ، طورمق : شوراده بر آز توقف ایده لم § تعلق ایتمك ، آنسز اوله مامق : نهارك وجودی شمسك طلوعنه توقف ایدر . جمعی : توقفات .

تَوَقّی [ع] صاقنمق ، چکنمك : « طعنهٔ اغیاردن (وصفی) توقی ایلم » « ایتمك بی جا تعرضدن توقی سویلیك »

تَوْقِيت [ع] تعیین وقت .

تَوْقِيد [ع] طوتشدیروب یاقمق ، طوتشدیریلوب یاقلمق : توقید آتش. توقید نار حسرت. جمعی : توقیدات.

تَوْقِير [ع] آغیرلامق ، آغیرلانمق : توقیر مهمان . مسافرینك توقیری . مطلقا (تعظیم) مقامنده ده قوللانیلیر : « شان رخشانکی تقدیر ایدرز — سکا حلبه ‌ك کبی توقیر ایدرز — خاقانی‌یه خطاب » جمعی : توقیرات .

تَوْقِيع [ع] اوامر سنیهٔ ملوکانه‌یه کشیده قیلنان نشانهٔ حضرت پادشاهی : « قاشلرك توقیع طغرای شهنشاهیمیدر ؟ — یا سپهر وجهك اوزره غرهٔ غرامیدر ؟ — باقی » توقیعی = توقیعجی .

تَوْقِيف [ع] طوردرمق، طوردیرلمق ؛ آلیقویمق ، آلیقونلمق : بر شخصی توقیف . بر جانینك توقیفی . کاغدلرك شدیلك توقیفی . جمعی : توقیفات.

تَوَكُّل [ع] جناب حقه تسلیم امور ایله انقیاد : توکلده « اسبابه تشبثی ترك » ماده سی بزه کوره قطعا ملاحظه اولنه ماز . توکل اسبابه تشبثدن صکره

اولور . « الله قسمتمی کوندرسون ! » دیه اوطورمق توکل دکل، تنبللکدر . « کفت پیغمبر بآواز بلند — باتوکل زانوی اشتر ببند — حضرت مولانا » = حضرت پیغمبر صوت اعلی ایله اعرابی‌یه بیوردی که : « اللهه توکل ایله برابر دوه‌نك آیاغنی باغلا ! » « بی کاری وتوکل دورست از مروت — بردوش خلق مفکن زنهاربار خودرا — صائب » = اختیار عطالتله اظهار توکل انسانیتدن خارجدر . صاقن خلقك بوینه بار اولمه !

تَوْكِيد [ع] (تأکید) ایله مترادفدر. آندن افصح عد اولنور .

تَوْكِيل [ع] وکیل تعیین ایتمه، برینی وکیل ایتمه، وکیل طانیمه .

تَوَلُّد [ع] حقیقی ومجازی طوغمق : بر چوجغك آناسندن تولدی . برسوزدن نزاع تولدی. جمعی : تولدات.

تَوَلْوُل [ع] ولوله ایتمك : تولول نسوان . جمعی : تولولات .

تَوَلُّه [ع] وله کتیرمك، حیران، سراسیمه اولمق : توله عاشقان . قدرت الٰهیه‌یی تفکر ایدنك توالهی. جمعی : تولهات.

تَوَلّی [ع] بریسنی دوست ایدینمك ، سومك . اسلوب فارسی اوزره (تولا) صورتنده زیاده قوللانیلیر : تولا، تبرا .

تَوْلِيَت [ع] متولیلك : جهت تولیت. متولی ایتمك معناسنده ده کلیر. (تولیه) صورتنده ده وارد اولور. تشدید ایله غلطدر.

تَوْلِيد [ع] حقیقی ومجازی طوغورمق، طوغورلمق : تولید فرزند، بر چوجغك تولیدی . تولید اختلاف . منازعه‌نك تولیدی . (طوغورتمق) معناسنده ده قوللانیلیر : قابله‌نك چوجغی تولیدی. جمعی : تولیدات .

تَوَهُّم [ع] وهمه دوشمك، وهم ایتمك، فاسد اوله رق ظن ایتمك جمعی : توهمات .

تَوْهِيم [ع] وهمه دوشورمك، دوشورلمك : بر آدمی توهیم. بریسنك توهیمی . جمعی : توهیمات.

تَوْهِين [ع] ضعیف قیلمق، قیلنمق § ضعفه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ ضعیفدر دیمك، دینلمك : برروایتی توهین. برقولك توهینی. جمعی : توهینات .

تَوَيُّل [ع] واویلا چاغیرمق : تویل مصیبت زده. جمعی : تویلات.

تَوْيِيل [ع] بریسی حقنده ویل ایله دعا ایتمك، الله بلاسنی ویرسون دیمك. معناسنده کثرت ملاحظه اولنور. جمعی : تویلات .

تَه [ف] دیب، قعر، جانب اسفل : ته دریا. ته جام. کسر ایله غلطدر.

تَهَاجُم [ع] بربرینه هجوم ایتمك . (مهاجمه) کبی ساده جه هجوم ایتمك معناسنده ده قوللانیلیر. جمعی تهاجمات .

تَهَاجِی [ع] بربرینی هجو ایتمك. (مهاجات) کبی ساده جه هجو ایتمك معناسنده ده قوللانیلیر .

تَهَارُم [ع] اختیار کبی کورنمك ، یالاندن اختیارلق کوسترمك.

تَهَافُت [ع] برشیئك بی دربی اوزرینه دوشمك ، کندینی بی دربی برشیئه چارپمق : عاشقك آتش عشقه تهافتی . پروانه‌نك شمعه تهافتی. اکثریا شر حقنده قوللانیلیر .

تَهَالُك [ع] میل مجولانه ، میل بی صبرانه. جمعی : تهالکات.

تهاون [ع] بر ایشی مهمسه‌میوب آغیر طاورانمق .

تهتك [ع] ییرتلق: تهتك پردهٔ ناموس § صیبریق اولمق، رسوالقدن متأثر اولمیه‌جق برحالده بولنمق .

تهتیك [ع] (هتك)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تهجد [ع] کیجه اویانوب نمازقیلمق § کیجه نمازی .

تهجی [ع] حروف هجایی صیره‌ایله تلفظ § هجالمك . بو معناده تخفیف ایله (تهجیه) دخی قوللانیلیر .

تهدم [ع] (انهدام)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تهدی [ع] هدایتلنمك ، هدایت بولمق . (اهدا) کبی (مسلمان اولمق) دیه تفسیر اولنه‌ماز .

تهدید [ع] قورقوتمق، قورقودلمق ؛ قورقو ویرمك ، ویرلمك: بر شخصی تهدیدی . (تخویف)دن اقوادر. تهدیداً = تهدید صورتیله ، تهدید ایچون جمعی : تهدیدات .

تهدیم [ع] (هدم)ه بدل قوللانیلیر. آندن قوادر . (خاك ایله یکسان ایتمك) دیه تفسیر اولنه‌بیلیر .

تهدیه [ع] (اهدا) ایله مترادفدر . تشدید ایله غلطدر .

تهذیب [ع] طرح زوائد ایله اصلاح، خاص ومنقح ایتمك، ایدلمك، اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر : تهذیب اخلاق . جمعی : تهذیبات .

تهریم [ع] قوجالتمق ، قوجالدلمق : دوران انسانی تهریم ایدر . کنجلرك تهریمی .

تهزج [ع] ترانه برداز لق ایتمك.

تهزز [ع] (اهتزاز) ایله مترادفدر .

تهزیج [ع] (تهزج) ایله مترادفدر. جمعی: تهزیجات .

تهزیز [ع] حرکت ایتدرمك، ایتد - یرلمك ، تترتمك ، تتره‌دلمك : تهزیز نهال میوه‌دار. اوتارسازك تهزیزی. « بر شهك اندیشهٔ قهریله لرزاندرکه دل - تتره‌در بیك قلی برتهزیز مژکان ایتمه‌ده» «بن اولمسه‌م ای نهال نوخیز - کهواره‌کی کیم ایدر . ی تهزیز؟ » جمعی: تهزیزات .

تهزیل [ع] ضعیف ایتمك ، ایدلمك : تهزیل وجود . حیواناتك تهزیلی § هزل صورتنه قویمق، قونلمق: جدیاتی تهزیل . جدی بر سوزك تهزیلی. جمعی تهزیلات .

تهکم [ع] استهزا. علم بیان تعبیرا - تندندر. تهکماً = تهکم طریقیله ، استهزا ایچون. جمعی: تهکمات .

تهلکه [ع] سبب هلاك اوله‌بیله‌جك حال : قرآن حکیم تهلکه‌دن احترازی آمردر. لامك کسریله غلطدر.

تهلل [ع] مسرتدن یوز کولمك: تهلل وجوه مستمعین .

تهلیك [ع] (اهلاك) ایله مترادفدر. بونده شدت ملاحظه اولنور.

تهلیل [ع] لا اله الا الله دیمك : تسبیح و تهلیل . «هلالی هر نه زمان کورسه‌م ایلرم تهلیل — دکلی و حدتنه صانعك دلیل جلیل؟» جمعی : تهلیلات .

تهمتن [ف]زال اوغلی رستمك لقبیدر. شجیع پهلوانه‌ده اطلاق اولنور. برحکاك وار ایمش. برکون بونك دکاننه بریسی کلمش . بر مهر حك ایتدیرمك ایستدیکنی سویلدکدن صکره شو وجه ایله تعریف نفس ایلمش: « اسم جعفر

بکدر . مولدم (لار) در. کمرم ، خنجرم مرصعدر. اکرم آلتون یالدیزلیدر. لطف الهی اولمق اوزره تهمتنم ، صف شکنم، اعدا فکنم» حکاکده شو بیتی حك ایتمش: « تهمتن صف شکن اعدا فکن از لطف جباری - کمر خنجر مرصع زین طلا جعفر بك لاری »

تهیج [ع] ولد آناسنك قارننده یکیجه جانلانوب حرکته باشلا - مق: جنینك تهیجی .

تهنیت [ع] تبریك، استسعاد. (تهنیه) صورتنده‌ده استعمال اولنور. اصلی (تهنئه)در. تشدید ایله غلطدر.

تهود [ع] یهودی اولمق .

تهور [ع] شدت حدت ، صوکنی دوشونمیه‌رك بردن بره حدتلنش: غضبك اعتدالی (شجاعت) ، افراطی (تهور)در جمعی : تهورات.

تهوید [ع] بریسنی یهودی ایتمك ، بریسی یهودی ایدلمك.

تهویع [ع]قوصدرمق، قوصدیرلمق لازمی (تهوع) در .

تهویل [ع] قورقویه کرفتار ایتمك ، ایدلمك: نزول صاعقه خلقی تهویل ایدر . ارسال صاعقه ایله خلقك تهویلی قدرت الهیه‌یه وابسته‌در . جمعی : تهویلات .

تهوین [ع] اهونلشدرمك، اهونلشد - یرلمك : بهانك تهوین . جزانك تهوینی. جمعی: تهوینات .

تهی [ف] بوش ، خالی: کوزهٔ تهی . پیمانهٔ تهی. « بوکلیش تهی دکل» کبی یرلرده (سبسز) (حکمتسز) مقامنده ایراد اولنور. (بوش) لفظی‌ده بعضاً بو موقعده قوللانیلیر: «بوش دکل کلیشك خوش کوردم» تهی دست» = الی بوش، صفر الید: سرمست تهی‌دست. تهی دستی = تهی دستلك . تهی میان ، میان تهی = ایچی بوش: انبان تهی‌میان طبل میان تهی تهی میانی = تهی میانلق. تهی مغز = بوش قفالی . بینسز . تهی مغزی = تهی مغزلك. تهیگاه ، تهیگه = بوش‌بوکور. تانك کسریله‌ده لغتدر .

تهیئه [ع] حاضرلامق، حاضرلانمق: تهیئه لوازم . اسباب موفقیتك تهیئه‌سی. (تهیه) صورتنده‌ده قوللانیله - بیلیر. (تهیؤ) دخی بو معنایه کلیر .

تهیب [ع] اظهار هیبت § هیبت آلوب قورقمق .

تهیج [ع] هیجانه کلك، هیجانلانمق: تهیج قلب . « بر مایع ایکن تهیج ایتمش — بیك بویله جبل تموج ایتمش » جمعی: تهیجات .

تهیر [ع] (تحیر)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تهیم [ع] تهمتلی، متهم: غریم تهیم.

تهیؤ [ع] حاضرلانمق: عزیمته تهیؤ. جمعی: تهیؤات .

تهییب [ع] مهابتلی کوسترمك، کو - سترلمك: برذاتی برآدم نظرنده تهییب . رستم زالك فردوسی طرفندن تهییبی . جمعی: تهییبات .

تهییج [ع] هیجانه کتیرمك، کتیر - لمك ؛ هیجان ویرمك، ویر - لمك : تهییج طبیعت . غضبك تهییجی . جمعی: تهییجات .

تیبس [ع] قورومق، کسب یبوست ایتمك : تیبس دماغ . تیبس میوه‌لر. جمعی: تیبسات .

تیبیس [ع] قوروتمق، قورودلمق.

تیس [ع] ارکك کچی ، تکه : تیس طویل اللحیه .

تیسّر [ع] قولایلقله حصوله کلمك ، میسر اولمق: تیسر آمال. جمعی: تیسرات .

تیسیر [ع] قولایلقله حصوله کتیرمك، کتیرلك : تیسیر امور. جناب حقك برخصوصی تیسیری. جمعی: تیسیرات.

تیقّظ [ع] (انتباه) ایله مترادفدر.

تیقّن [ع] یقیناً بیلمك ، بیلنمك : برحقیقتی تیقن . موتك تیقنی. جمعی: تیقنات .

تیقیظ [ع] (ایقاظ) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

تیقین [ع] یقیناً بیلدرمك، بیلدیرلك: بر منکره آخرتی تیقین . بر ملحده بعثك تیقینی . جمعی: تیقینات.

تیمّم [ع] آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت ، یوز ایله دیرسکه وارنجه‌یه قدر اللره طوپراق مسحی. « صو بولنمازسه ضرورتده تیم جائز — غباری» جمعی: تیممات .

تیمّن [ع] برشیئی یمنلو عد ایده‌رك آندن میمنت اومق: برمرقدك زیارتیله تیمن. خاك کربلاایله تیمن. (تبرك) دخی (ایله) اداتیله قوللانیلیر. تیمناً = تیمن صورتیله . جمعی: تیمنات .

تیمیم [ع] تیمم ایتدرمك، ایتدیرلك: خسته‌یی تیمیم. مریضك تیمیمی .

تیمین [ع] (تسعید) مقامنده قوللانیله‌بیلیر.

ت

تبن [ع] صامان . تبنی = صامان رنکنده‌اولان، فتح ایله‌ده لغتدر.

تبیان [ع] بیان ، آچیق افاده . (ایتمك)ماده‌سیله‌قوللانلماز. فتح ایله لغتدر .

تجارت [ع] بازرکانلق ، آلم صاتم . تجاری ، تجاریه = تجارته متعلق : متاع تجاری . امتعهٔ تجاریه. تجارتکاه ، تجارتکه = تجارت محلی : ازمیر بیوك برتجارتکاهدر. (تجارت) آلم‌صاتمدن حاصل اولان‌استفاده‌معناسنده‌ده‌قوللانیلیر: شوقدر تجارت ایتمش (تجّار) ه ده باق .

تراش [ع] یونتمه ، یونمه ، قازیمه : برطاشی تراش ایتمك . صاقالی تراش ایتمك . «خط رخن تازه تراش ایتدی یار — کچدی قیلیجدن فتن روزکار — صبری » § یوزده قازینه‌جق توی : تراشی آغارمش . وصف ترکیبی صورتنده استعمال ایدیلنجه (تراشنده)معناسنی مفید اولور: بت تراش. = صنم یونیجی. سرتراش = باش تراش ایدیجی ، بربر: سرتراش ماهر. سنك تراش = طاش یونیجی. قلم تراش = قلم یونیجی، معروف آلت تقلیم . هیکل تراش = هیکل یونیجی اصل تانك فتحیله‌در. بونی (طراش) صورتنده یازمقدن تراشلی آدمه (مطروش) دیمك دها مناسبتسزدر .

تراشنده [ف] تراش ایدیجی. آز قوللانیلیر .

تراشه [ف] یونغه ، طالاش ، یونتی ، قازینتی .

تراشیده [ف] تراش ایدلمش : ریش تراشیده. سنك تراشیده. « سنده مادام که واردر اوتراشیده‌بروت — بیق آلتندن ایدرخنده‌قلندر دیدیکك » (آله) (جاله) معناسنده‌ده قوللانیلیر. بوحالده اکثریا سوز حقنده‌صرف‌اولنور: بوفقره شوفقره‌دن تراشیده‌در: «مجلسلره کچ کلیر اکابر » مصراعی «عادت بودر آخرده کلیر بزمه اکابر» مصراعندن تراشیده‌در. ناتراشیده = یونلمامش، قابا آدم : « باقه تل قیرمسنه میر خط آور! (سیمون)ك — ناتراشیده اولور چاره نه بربردیدیکك» ناتراشیدگی = ناتراشیده‌لك

ترامپته [فرانسزجه‌دن] عسکرده چالنان معروف کوچك طوول. اصلی بورو معناسنه اولان (ترومپت) (Trompette)در .

ترامبه [ایتالیانجه‌دن]دکشمه، مبادله،

ترامواي [انکلیزجه‌دن] شهرلرده عمومی آرابه‌لر ایشلدلمك اوزره یاپیلان معروف دمیر یول .

ترانسپور [فرانسزجه‌دن] لیطوغرافیاده‌یازی‌ویارسمك‌اجزالی کاغد واسطه‌سیله برطاشدن دیکرینه‌نقلی.

ترانسیت [فرانسزجه‌دن] امتعهٔ تجاریه‌نك برشهرك، براولکه‌نك ایچنده حق مرور ویرلکمزین کچیرلمسی صلاحیتی .

تراورس [فرانسزجه‌دن] دمیر یول چبوقلرینك آلتنه قونیلان اودون .

ترن [فرانسزجه‌دن] بر لوقوموتیف طرفندن تسییر اولنان دمیر یول آرابه‌لری، شمن دوفر قطاری: «دل رهرو عشق اولوب کچنده — دلبرله بولدی بر ترنده»

ترياق، ترياك [ع.] سمیاتی دافع بردوای مرکب: تا ترياق ازعراق آورده شود مار گزیده مرده باشد — سعدی = عراقدن ترياق کتیریلنجه‌یه‌قدر ییلان صوقمش اولان آدم اولور. عربیده قاف ایله مستعمل اولان بوکلمه فی‌الاصل یونانیدر. چوجقلره یدیریلن ترکیب معروفه‌ده اطلاق اولنور . ترياق فاروق = اعلی ترياق .

ترياکی [ف] مکیفات استعمالنه آلشقین اولان : «بر کیجه طالدی اجل اوبقوسنه ترياکی — تاریخ — سروری » « ترياکی هرزه خواب منحوس — آنشلر ایچنده بیر ققنوس — غالب » (ترياك) افیون معناسنه‌ده کلدیکندن (ترياکی) فی‌الاصل افیونکش دیمك‌ایدی. مؤخراً افیون معناسندن تجرید اولنه‌رق استعمالی تعمیم ایدلدی. بناءً علیه (افیون ترياکیسی) تعبیری یاکلش عد اولنماز.

ترید [ف] معروف طعام . اصلی تانك فتحیله‌در. یابو عربیسی اولان (ثرید) دن مفرس ویا (ثرید) بوندن معربدر. مجازاً (پك‌اختیار) معناسنده‌ده مستعملدر: آرتق ترید اولمش .

تسعه [ع] طقوز . اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: افلاك تسعه . آباء تسعه . موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربیه اتباع ایله (تسع) قوللانلماز .

تسعین [ع] طقسان . (تسعون)دخی دینلیر .

تشرین [سریانیدن] معروف ایکی آی. برنجیسنه (تشرین‌اول)، ایکنجیسنه (تشرین ثانی) دینلیر . فتح ایله غلط عد اولنور .

تلال [ع] (تل)ك جمعی: جبال‌وتلال.

تلامذه [ع] و .

تلامیذ [ع] (تلمیذ) ك جمعی : ایکیسی ده تانك فتحیله غلطدر.

تِلاوَتْ [ع] قرآن اوقومق، اوقونمق: بر آیتی تلاوت . بر عشرك تلاوتی . مطلقا حسن قرائت معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر : تلاوت نعت شریف .

تِلْقاء [ع] طرف ، جهت ، حذا : تلقاء طور سینا . تلقاء کاظمه .

تِلْمیذْ [ع] شاگرد : تلمیذ رشید . تلمیذیّت = تلمیذلك . تلمیذانه = تلمیذه یاقیشه‌جق صورتده : تعظیم تلمیذانه . فتح ایله غلطدر .

تِمْثالْ [ع] مجسم اولسون اولمسون مصنوع صورت: تمثال بی‌مثال. « ای مصور رهگذاری اوزره چك تمثالمی — فضولی » فتح ایله غلطدر .

تِمْساحْ [ع] بلاد حاره‌ده واقع بیوك نهرلرده اولور برنوع جانور جسیم . بر شی چیکنرکن یالکز اوست چکه‌سنی اویناتمقله معروفدر .

تِنْبالْ [ع] قیصه‌جق بویلو ، بودور آدم : تنبال پراحتیال .

تِنّینْ [ع] بیوك ییلان ، اژدرها . تنین فلك = کهکشان .

تِهامَه [ع] مکهٔ مکرمه : « اول نور تهامه‌ده آچلدی — دنیایه شراره‌سی صاچلدی — نعت شریف » .

تِیاتْرو [یونانجه‌دن] صورت معروفه‌ده ترتیب اولنان اویون § بودرلو اویونلرك اجرا اولندیغی محل .

تِیجانْ [ع] (تاج) ك جمعی .

تیرْ [ف] اوق : تیر وکمان . « سن‌ده اورادن آتلمه ای تیر — حیرت » تیر انداز = اوق آتیجی : تیراندازی = تیراندازلق . صنعت تیراندازی . تیرزن = اوق آتوب اوران . تیرکش = اوق قابی ، اوقلق ، ترکش . بو معناده (تیردان) دخی قوللانیله‌بیلیر . (تیر) عطارد دینیلن کوکبه‌ده اطلاق اولنور .

تیراژه [ف] علامت السماء ، قوس قزح .

تیرامولا [ایتالیانجه‌دن] خلاط چکمه .

تیرخوش [روجه‌دن] آتش بالیغی .

تیره [ف] بولانیق : آب تیره . هوای تیره . تیره‌دل = قلبی قاره . قاسی القلب . شب تیره = قاراکاق کیجه : تیره شب هجران . تیره‌کون = رنکی بولانیق . آسمان تیره‌کون . تیرکی = تیره‌لك : تیرکیٔ شب .

تیز [ف] کسکین : تیغ تیز . تیزذهن ، تیز چشم = کوزی کسکین ، حدید البصر § چابك ، چابوق . تیزپای = آیاغی چابوق . تیزپر ، تیزپرواز = سریع الطیران ، سرعتله اوچیجی . تیزرو ، تیز رفتار = سریع السیر ، چابوق کیدیجی ، یوریجی : « تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشیر — لا » تیزمشرب = تنیز . تیزی = کسکینلك ، چابوقلق : تیزیٔ شمشیر . تیزیٔ ذهن . تیزیٔ حرکت .

تیزاب [ف] غلطی اوله‌رق (کزاب) دینیلن صو .

تیشه [ف] کسر ، کولنك .

تیغ [ف] قلیج وقلیجه مشابه آلات قاطعه : « زخم تیغ وتیره کرمسه کوکسن مغفر — باشی اوزره بری شجعان آکا بی‌جا ویرمز — راغب » تیغ‌زبان = دیل قلیجی ، قلیج کبی مؤثر اولان دیل . تیغ زبان = دیلی قلیج کبی مؤثر اولان ، قلیج دیللی : نفیٔ تیغ زبان . تیغ‌زن = قلیج چالیجی ، قلیج استعمالنده ماهر اولان : « زینت خاك شهادت اولسون برتیغ زن — شان عثمانی بی دلخواه اوزره اعلا ایتمه‌دن » تیغ کوشتین = اتدن قلیج ، لسان . تیغ کوه = طاغك تپه‌سی ، سیوریسی .

تیمار [ف] خسته‌یه ، حیوانه ، طوپراغه ، نباتاته ، یاره‌یه باقمق ، تقیدده بولنمق § وقتیله سپاهه ویریلن اراضی امیریه حصه‌سی . تیمارخانه = دارالشفا .

تین [ع] انجیر .

تیه [ع] بیابان ، چول .

تیهو [ف] چیل قوشی : آهوی دام جسته . تیهوی قفس شکسته — کانی . فتح ایله غلطدر .

ت

تُبَّتْ چین حدودنده بر مملکت . مسکك اعلاسی اوراده اولورمش : « کویا ایدوب طبیعت کوی زمینی تسطیح - تبت آشاغی دوشمش چین وختن یوقاری - ندیم »

تُحَفْ [ع] (تحفه) نك جمعی .

تُحْفَه [ع] هدیه ، آرمغان ، پیشکش § هدیه‌لك غریب ومقبول شی ، نادیده مال .

تُخْم [ف] اکلدکده کندی جنسندن بر نبات حصوله کتیرن دانه § مادهٔ وجود انسانی ، نطفه . مادهٔ وجود حیوانی‌یه‌ده اطلاق اولنور . مجازاً اصل ، منشأ معناسنده قوللانیلیر . تخم مرغ = یومورطه . تخمدان = دوشك دینیلن برکه ابتدا فدان آکا دیکیلیر . وقتی کلنجه باشقه یره نقل اولنور .

تُخَمَه [ع] معده طولغونلغی .

تُراب ، تُرْب [ع] طوپراق : « ایدرسه وجهی وارنی ایکی جهانده سرفراز — خدا بیلیر حبیبنك آیاغنك ترابی‌یم — نعت شریف » ، « نیچون آخر دمده منزلم زیر تراب ایتدم ؟ — کناهم چوقلغندن یرلره کیردم حجاب ایتدم — حبابی » .

تُرْبَه [ع] بر ذاتك مدفون اولدیغی طوپراق ، مرقد . مدفون اوزرینه یاپیلان بنا معناسنده استعمالی شایعدر . اسلوب فارسی اوزره (تربت) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « عرفا کعبهٔ عشاق دیبور — تربت حضرت مولانایه » « بعد از وفات تربت مادر زمین مجوی — درسینهای مردم عارف مزار ماست — مشارالیه » = وفاتمزدن صکره تربه‌مزی یرده آرامه . بزم تربه‌مز صدور عرفاده‌در . حضرت فاطمه (رضی الله عنها) نك « ماذا علی من شمّ تربة احمد — ان لا یشم مدی الزمان غوالیا — صبّت علیّ مصائب لوانّها — صبت علی الایام صرن لیالیا » مرثیهٔ شریفه‌سنده (تربهٔ احمد) تعبیر منبری کوریلیورسه‌ده روضهٔ مطهره‌یه تجلیلاً (تربه) اطلاق اولنمیور . تربه‌دار = تربه محافظه‌سنه مأمور اولان .

تُرُبْ [ف] طورب .

تُرْس [ع] اسکی ادوات حربیه‌دن قالقان .

تُرُوس [ع] (ترس) ك جمعی .

تُرُش [ف] اکشی : دوغ ترش . « کس نکوید که دوغ من ترشست — لا » = کیمسه آیرانم اکشیدر دیمز . ترش روی = اکشی یوزلو ، عبوس الوجه . « عسل تلخ باشد ترش روی را — سعدی » = اکشی یوزلونك بالی آجی اولور . ترش رویی = ترش رولق . ترشی = اکشیلك . بو کلمه سکون را ایله (طورشو) معناسنده‌ده قوللانیلیر .

تُرُشُه [ع] قوزی قولاغی .

تُرْفَنْدَه [ف] موسمندن اول یتیشن میوه و سبزه . موسمی کچدیکی حالده بولنان میوه و سبزه‌یه‌ده اطلاق اولنور. فی‌الاصل تانك فتحیله‌در .

تُرْك (ترك بن یافث بن نوح) سلا له‌سندن منشعب معروف صنف انسانی § بو صنفك افرادندن هر بری . ترکی، ترکیه = ترکه منسوب: لسان ترکی. ادبیات ترکیه . عادی شرقی‌یه‌ده (ترکی) دینیلیر. ترکیات = ترکجه یازلمش آثار.

تُرْك تاز [ف] قوشمه ، سکیرتمه : «بیهوده‌می بویله ترك تازك؟ـ قوزی‌یه خطاب» (ترك تازی) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر .

تُرْك جُوش [ف] یاری پیشمش ، نیم پخته، تاتاری. حضرت مولانانك «ترك جوشی کرده ام من نیم خام ـ از حکیم غزنوی بشنو تمام» بیتی بین‌العرفا مشهوردر .

تُرْکمان [ف] ترك طائفه‌سندن قوم معروف .

تُرُنْج [ع ف] معروف پورتقاله شبیه میوه: «ترنجی باغ حسنك ای دل اعلادر کراسندن — ندیم» ترنجی = ترنج رنکنده اولان .

تُرَّهات [ع] (ترّهه)نك جمعی. عبث، بیهوده، صاچمه صاپان سوزلر. مفردی قوللانلماز.

تِسْع [ع] طقوزده بر.

تُفّاح [ع] الما . تفاحه = بر الما : تفاحهٔ حمرا . تفاح الارض = یر الماسی .

تُفَنْك [ف] معروف آلت رمی. (تفنك) صورتنده‌ده قوللانیلیر: «چیقار جانی عدونك چیقمه‌دن قورشون تفنکمدن»

تُفُو [ف] تحقیر ویا تأسفی مفید اولان (تو !) مقامنده ایراد اولنور. تفوزن = بریسنك یوزینه توکورن، تودیین.

تُقْیَه [ع] صاقنمه، احتراز. برمذهبه منتسب اولان آدمك او مذهبه انتسابی اولدیغنی کیمسه‌یه سزدرمه‌مك ایچون اختیار ایلدیکی مواضعه‌یه اطلاق اولنور . (تقیّه) صورتنده تلفظی غلط فاحشدر .

تُكْمَه [ف] اثوابه دیکیلن دوکمه : تکمهٔ زرین . تکمهٔ لعلین . «چوز تکمه‌لرك عارضك اولدقجه عرقریز»

تُنْبان [ف] طون، ایچ طونی. (طومان) بوندن محرف ایمش .

تُنْبَك [ف] دنبلك . تنبك زن = دنبلك چالان .

تُنْتَه [ف] اشك آریسی .

تُنْد [ف] سرد، حدید، شدید: بادتند. طبع تند . تند خوی ، تند مشرب = سرد خویلو ، سرد مشربلی . تند روی = عبوس الوجه ، چاتیق چهره‌لی. تند لجام، تندلکام = باشی سرد آت. تندی = سردلك، حدت، شدت.

تُوی [ف] قات ، قتمر . توبرتو ، توی برتوی = قات قات ، قتمرلی: «که ظلمت اولوردی توی برتوی — که نور یاغاردی سوی برسوی — غالب» صد توی = یوز قاتلی ، چوق قتمرلی: پردهٔ صدتو. ظلام صدتو.

تُوآلَت [فرانسزجه‌دن] یوز ییقامه ، باش طارامه ، کینمه ایشی ، سوسلنش، تزین § آینه، طاراق، اکن، ابریق کبی آلاتك مجموعی .

تُوان [ف] کوچ ، قوت ، طاقت . ناتوان = ضعیف ، زبون ،

طاقتسز: دل ناتوان. (بی‌توان) قوللانلماز. ناتوانی = ناتوانلق .

تُوانا [ف] کوجلو قوتلی، مقتدر: توانا آدم. توانا آت. «توانا بود هرکه دانا بود ـ فردوسی» = دانا اولان توانا اولور. توانایی = توانالق .

تُوانْگَر [ف] زنکین: تاجر توانکر. توانکری = زنکینلك ، «توانکری بهنرست نه بمال ـ سعدی» = زنکینلك هنرله‌در، مال ایله دکل .

تُوت [ف] دوت دیدیکمز معروف میوه .

تُوتِیا [ف] بواسم ایله معروف طاشك کوزه چکیلن مسحوقی .

تُودَه [ف] ییغین، کومه: تودهٔ خاك . تودهٔ ریك. تودهٔ کیاه. (توده بتوده) دخی (توده‌توده) مقامنده ایراد اولنور.

تُوران [ف] اسکی ایرانیلر طرفندن ترکستان وتاتارستان جهتلرینه ویریلن اسم ، تورانی = تورانلی: السنهٔ تورانیه .

تُورْپیل [فرانسزجه‌دن] حرب سفائنی پارەلامق اوزره الکتریق واسطه‌سیله تحت‌البحر آتیلان بیوك مرمی.

تُوشَه [ف] سدرمق ایده‌جك، اولیه‌جك قدر ییه‌جك، کفاف نفس: «قناعت اهلنه (یحیی) یتر بر کوشه بر توشه»

تُوف [ف] عکس ایدن سس، یانقی. echo ، (توفیدن) مصدرندن اسمدر . فردوسی «بتوفید کوه و بلرزید دشت — خروش سپاه از فلك درکذشت» دیمشدر .

تُونَل [انکلیزجه‌دن] یر آلتندن آچلمش یول : غلطه تونلی . ضمهٔ مبسوطه ایله تلفظی ثقیلدر.

تُونی [ف] رذیل. کلخن بکی .

تُهَم [ع] (تهمت) ك جمعی : اصحاب تهم .

تُهْمَت [ع] سبب اتهام اوله‌بیله‌جك شی، صوچ .

ث

ثاء [ع] (ث) حرفنك اسمی .

ثائِب [ع] یاغمور مقدمه‌سی اولان شدتلی روزکار، یاغمور بوره‌سی. ثائب البحر = دکیزك بعدالجزر مد وقوعنده ساحلی باصوب طولدیران صویی.

ثابِت [ع] یرندن قیملدانمیان ، بر قرار اولوب طوران ، ثبات ایدن. § ثبوت بولان، تحقق ایدن : بو دعوی شو برهان ایله ثابت اولور . ثابت قدم = یرنده و سوزنده طوران.

ثامِت [شاعر مشهور] بوسنه‌ده (اوزیچه) قصبه‌سنده طوغمشدر. اسمی (علاء الدین) در . شعرده برطرز خاص طوتمشدر. ابیاتنده ضروب امثال ویا تعبیرات مشهوره ایراد ایتمك برنجی مراقیدر . هرکسك بیلدیکی بر سوزی اویله ظریفانه بر صورتده نظم ایدرکه اوقوندقجه صفایاب و متبسم اولامق قابل اولماز . وادیٔ مخصوصنده یکتا اولمقله برابر مضمون فروشلق دردیله بر خیل بی‌نمك سوز سویلمشدر. اشعارینك پك‌ده چوق بولنمیان کوزللری فوق العاده شیرینددر . عادیلری ایسه صوك درجه‌ده طاتسزدر . کوزللری نظیره قبوله

ايتمز . عادیلرینی تنظیره تنزل ایدلمز . طبعی تحفلغه میال اولدیغندن سوزشل سوز سویلیه‌مه‌مشدر . مشهور (نابی) ایله معاصر ایدی . استانبولده تدریجاً قطع مراتب علمیه ایده‌رك بوسنه ، قونیه ، دیاربکر مولویتلرینه نائل اولدقدن صکره (١١٢٤) ده ارتحال ایتمشدر . لساننده رکاکت اولدیغندن بكده درست سوز سویلیه‌مزمش . مناسبت دوشدکجه «بن سوز سویلیه‌میوردم . برکت ویرسون قلم بر آز سویلیور . اوده سویلیه‌مسه جاتلا. ردم!» دیر ایمش . مرتب دیوانی ومنظومات سائره‌سی واردر . بعض ابیات ومصارعی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر . «نسخه‌ لك مرض عشقه علاج ایلمدی هیچ — ای شیخ کرامات فروش ازده صویی ایچ» بیتیله «افندی کنج بکه خدمت ایلمك کوج ایمش!» مصراعی کبی .

ثابتات [ع] (ثابته)نك جمعی . سیار اولمیان، ثابت اولان کواکب، (سیارات) مقابلی : «کرسی‌یه باصنجه پای رفتار — شوق ایلدی ثابتاتی سیار — معراج نبوی‌یه دائر — غالب»

ثابته [ع] (ثابت)ك مؤنثی : مدعیات ثابته . کواکب ثابته (سیاره) مقابلی اوله‌رق (کوکب ثابت) معناسنده‌ده قوللانیلیر . بو حالده تأنیثی .وصوف محذوف (کره) اولمق اعتباریله اولور .

ثار [ع] انتقام ، اوج . اخذ ثار = اوج آلمق.(انتقام آلمق) دینلدیکی کبی (ثار آلمق) دینلمز . اصلی (ثأر) در.

ثاقب [ع] بریاندن بریانه دلوب کچن: سهم ثاقب . سهام ثاقبه . نجم ثاقب= کوکب تابان، پارلاق کوکب. زحله‌ده (نجم ثاقب) اطلاق اولنور.

ثالث [ع] اوچنجی: فصل ثالث. رتبهٔ ثالثه. ثالثاً = اوچنجی درجه‌ده، اوچنجی اوله‌رق .

ثامر [ع] میوه‌طوتمش، میوه‌لی: درخت ثامر. (مثمر)ه‌ده باق.

ثامن [ع] سکزنجی: جلد ثامن. مرتبهٔ ثامنه. ثامناً = سکزنجی درجه ده ، سکزنجی اوله‌رق .

ثانی [ع] ایکنجی: فصل ثانی . درجهٔ ثانیه. ثانیاً = ایکنجی درجه‌ده ، ایکنجی اوله‌رق .

ثانیه [ع] دقیقه‌نك آلتمش جزءده برجزئی. کرك بومعناده، کرك (ایکنجی) معناسنده تشدید ایله غلطدر.

ثبات [ع] ثابت، بر قرار اولمه، بر برده، برحالده طورمه : موقع حربده ثبات . برفکرده ثبات. ثباتکار = ثبات ایدیجی . ثباتکارانه = ثباتکار. جه‌سنه. ثباتکاری= ثباتکارلق. بی ثبات = ثباتسز : دهر بی ثبات. بی ثباتی = ثباتسزلق: «بی ثباتی موجب حرمان اولور»

ثبت [ع] یازمق، قید ایتمك، کچیرمك: نامی دفتره ثبت ایدلدی .

ثبیت [ع] ثابت، پایدار .

ثجاج [ع] شارلدایه‌رق، شورلدایه‌رق آقان: ماء ثجاج. سیل ثجاج.

ثجیر [ع] جبره ، پوصه: ثجیر عنب . ثجیر زیتون .

ثخانت [ع] قالینلق، پکلك، صیقیلق: ثخانت سجاده . ثخانت کلیم .

ثخین [ع] قالین، پك، صیق : حصیر ثخین . منسوجات ثخینه .

ثدی [ع] قادینك وارککك ممه‌سی: ثدی کثیر اللبن . ثدی سمین .

ثرائد [ع] (ثرید)ك جمعی . تریدلر.

ثرب [ف] باغرصاقلری احاطه ایدن ایچ یاغی .

ثرثار [ع]شخص یاوه‌کو، هرزه‌وکیل.

ثروت [ع] زنکینلك ، کثرت نقود واموال : اکتساب ثروت . تنزل ثروت .

ثری [ع] طوپراق ، ارض : تحت الثری . این الثریا والثری ؟ = ثریا نره‌ده ؟ ثری نره‌ده ؟ «این الثری والثریا ؟» صورتنده‌ده ایراد اولنور .

ثعابیب [ع] آغیزدن آقان صالیه .

ثعالب [ع] (ثعلب) ك جمعی :

ثعلب [ع] تیلکی. داء الثعلب=صاچ صاقال دوکله علتی. (سحلب)ه ده باق.

ثقب [ع] دلك، دلمك . § اوته‌سی آچیق اولان دلیك .

ثقلین [ع] انس وجن : رسول الثقلین = حضرت پیغمبر : «قربانی‌یم الله ورسول الثقلینك — لا» (ثقلان) دخی دینیلیر .

ثقیل [ع] آغیر : حمل ثقیل = بارکران § صحبتی مستثقل اولان شخص . ثقیل الروح = کرانجان .

ثلاثه [ع] اوچ . اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: ازمنهٔ ثلاثه . اقانیم ثلاثه . بلاد ثلاثه . موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (ثلاث) قوللانلماز. (ثلثه) صورتنده‌ده یازیلیر .

ثلاثون [ع]اوتوز. (ثلاثین) دخی دینیلیر.

ثلج [ع] قار .

ثمار [ع] (ثمره) یه‌بدل قوللانیله‌بیلیر.

ثمان [ع] سکز : صحن ثمان .

ثمانین [ع] سکسان . (ثمانون) دخی دینیلیر .

ثمانیه [ع] سکز : عجائب سبعه (آیفل) قله‌سیله عجائب ثمانیه اولدی . تشدید ایله غلطدر .

ثمر [ع] میوه. بی ثمر = میوه‌سز : درخت بی ثمر = میوه‌سز آغاج.

ثمره [ع] میوه § محصول : ثمرهٔ سعی . ثمرهٔ اجتهاد ثمرهٔ فؤاد= اولاد . جمعی : ثمرات .

ثمن [ع] قیمت، بها .

ثمین [ع] بهالی ، قیمتدار : در ثمین . کوهر ثمین .

ثناء [ع] (مدح) ایله مترادف حمد اولنور . ثناخوان ، ثناکار ، ثناکو ـ ی = ثنا ایدیجی . ثناکارانه، ثناکویانه = ثناکار ، ثناکو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . ثناخوانی، ثناکاری، ثناکویی = ثناخوانلق، ثناکارلق، ثناکولق. ثناخوانه ، ثناکاره ، ثناکویه منسوب . (شقهٔ ثناوری) تعبیرنده اولان (ثناور) کلمه‌سی بونلردن قوتسز صاییلیر.

ثنایا [ع] (ثنیه)نك جمعی .

ثنیه [ع] اوك درت دیش .

ثنوی [ع] بری خیرك، دیکری شرك خالقی اولمق اوزره ایکی خالق تصور ایدن طائفهٔ ضاله افرادندن هربری. ثنویه = بو طائفه .

ثواب [ع] اجر: مجتهد اجتهادنده اصابت ایدرسه اون، ایتمزسه بر ثواب آلیر. (کناه) مقابلی اوله‌رق

دخی قوللانیلیرکه موجب اجر اولان فعل دیمك اولور: قلب قیرمق کناهدر. کوکل یایمق ثوابدر.

ثَوّاب [ع] اثواب صاتان، اثوابجی.

ثَوابِت [ع] (ثابته)نك جمعی. مرکزلرندن آیرلمیان کوکبلر: ثوابت وسیارات. (ثوابت) و (ثابتات) دائما موصوفسز قوللانیلیر. (ثابته) ایسه یالکز (کرهٔسیاره) دیمك اولان (سیاره)یه مقابل ذکر اولندیغی وقت موصوفسز استعمال اولنور. «شو ایکی کوکبدن بری سیاره، دیکری ثابته‌در» دینیلیر. بونك دخی تأنیثی محذوف (کره) یه صفت اولمق اعتباریله‌در.

ثَوب [ع] روبه. مطلقا بزه‌ده اطلاق اولنور. مثلا برانتاری‌یه (ثوب) دیه بیله‌جکمز کبی بر باش اورتوسنه‌ده دیه‌بیلیرز.

ثَوَبان [ع] خسته‌نك وجودی صحت کسب ایتمك، صاغالمق: ثوبان مریض. ثوبان جسم خسته.

ثَور [ع] اوکوز: برج ثور. عربیده رئیس معناسنده‌ده قوللانیلیر. مکهٔ مکرمه‌ده شرفیاب قدوم رسالتپناهی اولان غارك واقع اولدیغی طاغه (جبل ثور) اطلاق وقتیله (ثور بن عبدمنات)ك اورایه نزول ایتمسندن ایلری کلمشدر.

ثَیِّب [ع] طول قادین. مطلقا ارکورمش قادینه‌ده اطلاق اولنور. بو صورتده (بکر) مقابل اولور. (ثیبه) استعمالنه احتیاج یوقدر. جمعی: ثیبات.

ثِ

ثِخَن [ع] (ثخانت) ایله مترادفدر: بر سفینه‌یه قونیلان زرهك ثخنی.

درت پوص ثخننده، ثانك فتحیله غلطدر.

ثِقال [ع] (ثقیل)ك جمعی. اشیا و اشخاص حقنده قوللانیلیر: سحاب ثقال ثقال اشخاص.

ثِقَل، ثِقلَت [ع] آغیر اولمق حالی، آغیرلق. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: ثقل جسم. ثقل حرکه. ثقلت کلام.

ثِقَه [ع] سوزینه اعتماد اولنور آدم، سوزلرینه اعتماد اولنور آدملر، اکثریا جمع مقامنده قوللانیلیر: بو کیفیت ثقه‌دن منقولدر. او آدم ثقه‌دن دکلدر. تشدید ایله غلطدر.

ثِمار [ع] (ثمر)ك جمعی: ثمار باغ. معنای مجازیده نه مفردی قوللانیلیر، نه‌ده جمعی. (ثمره) ایله (ثمرات) ایسه هم معنای حقیقده هم‌ده معنای مجازیده استعمال اولنور. مثلا (ثمرهٔسعی) (ثمرات خدمات) دینلدیکی حالده (ثمر سعی، ثمار خدمات) دینلمز. (اثمار) دخی (ثمار) کبیدر.

ثِیاب [ع] (اثواب) کبی (ثوب)ك جمعی: ثیاب درویشانه.

ثُ

ثُبوت [ع] ثابت اولمق، تحقق ایتمك، دیه‌جك قالمامق، اوزره میدانه چیقمق: بردعوانك ثبوتی. ثبوت مدعی. (اولمق) ماده‌سیله قوللانلماز. (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر.

ثُبور [ع] عذاب، هلاك.

ثُخونَت [ع] (ثخانت) ایله مترادفدر.

ثُرَیّا [ع] اولکر دینیلن طوب کواکب. عقد ثریا = کردنلکه مشابه اولان اولکر.

ثُعبان [ع] بیوك ییلان، اژدرها: «که عصا ثعبان اولور اما ید بیضا ایله»

ثُغور [ع] (ثغر)ك جمعی. سرحدلر، دشمن آغزی اولان یرلر. مفردی قوللانلماز.

ثُفل [ع] چوکنتی، طورطو: ثفل شراب.

ثُقبه [ع] دلیك. جمعی: ثقبات.

ثُقَلاء [ع] (ثقیل)ك جمعی. صحبق چکلمز، مستثقل اشخاص، کرانجانان.

ثُقوب [ع] (ثقب)ك جمعی.

ثُلاثی [ع] اوچلو § اوچ حرفلی.

ثُلث [ع] اوچ بولوکده بر بولوك، اوچده بر: طقوزك ثلثی اوچدر.

ثُلثان [ع] (ثلث)ك تثنیه‌سی. اوچ بولوکده ایکی بولوك، اوچده ایکی: اوچك ثلثانی ایکیدر. (ثلثین) صورتنده قوللانیله‌بیلیر.

ثُلمه [ع] رخنه، کدیك، چاتلاق.

ثُلّه [ع] جماعت انسانیه، انسان کروهی، بر طاقم انسان. ثانك فتحیله قویون وکچی سوریسنه اطلاق اولنور. «قویون سوریسیله انسان کروهنی فرق ایتمز» . آلنده اولان «لایفرق بین الثلة والثلة» سوزی امثال قبیلندندر.

ثُمَّ [ع] صکره. بعض ترکیبات عربیه‌ده قوللانیلیر: ثم التدارك = تدارکدن صکره. ایشك وقوعندن صکره دوشونمش.

ثُمن [ع] سکز بولوکده بر بولوك، سکزده بر: سکزك ثمنی بردر. میمك سکونیله‌ده لغتدر.

ثُنائی [ع] ایکیلی § ایکی حرفلی.

ثوم [ع] صارمصاق. (فوم) دخی دینیلیر.

جَ

جا، جای [ف] یر، محل: دنیا جای بقا دکلدر. بورا‌سی جای ملاحظه‌در. «الله الله چه جای این سخنست — سعدی» = الله الله بو سوزك یری می؟ جابجا = یریر: سماده جابجا بولوتلر پیدا اولدی. بی‌جا = مناسبتسز، یرنده دکل. بوسه جای = اوپه‌جك یر: «خاك پاك آستانی بوسه‌جای انس و جان — نفعی»

جائِر [ع] جور ایدیجی.

جائِز [ع] ایشله‌نلمسنده بأس اولمیان، اجراسنه رخصت ویرلمش اولان (جائز)ی (جایز) یازمق جائز دکل.

جائِزه [ع] تقدیم اولنان بر شیئه مقابل ویریلن بخشش، عطیه. اکثریا شعر مقابلنده ویریلن بخششه اطلاق اولنور: «سروری جائزه استر شفاعت یارسول‌الله — تاریخ جوهرین» «قیمت شعری ایدن همت شاعر کبی دون — شاعرك مسکنت جائزه جویانه‌سیدر»

جائِل [ع] جولان ایدیجی: شهسوار جائل. صیاد جائل. «تاکاه اوله‌رق زمینه نازل — برلکده اولور سنکله جائل — کوکل حقنده قیرلانغیجه خطاب»

جائِله [ع] درونده جولان ایدن خاطره: «بر جائله‌درکه فکر چشمك — دلدن ابدا تباعد ایتمز»

جابِرْ [ع] قیریق بتوتله یجی، قیریق اصلاح ایدیجی: جابرعظم‌شکسته، جابرخاطر § جبر ایدیجی، مجبر: آمرجابر.

جاثَلُوش [ف] یالطاقلانمه.

جابِی [ع] اوقاف اجاره‌لرینی طوپلامغه مأمور آدم: ویرکو طوپلامغه مأمور اولان آدمه‌ده دینیلیر.

جاثَلیق [ع] باش‌پاپاس، بیوك‌پاپاس. (قاتولیك)دن معربدر.

جاحِدْ [ع] بیلیرکن انکار ایدن: خصم‌جاحد. جاحدنور آفتاب.

جادُو [ف] ساحر: «جادولر النده ایته بسته — اولدر بنی قویه بویله خسته — غالب» جادوفن = ساحر صنعتلی، فن‌سحره واقف: خامهٔ جادوفن. «صاقن اونرکس جادو فن اولمسون ناجی — سنی بو مرتبه مسحور ایدن نه‌در بیلمم» جادو سخن = ادیب بلیغ. جادوانه = ساحرانه. جادویی = ساحرلك.

جادَّه [ع] ایشلك اولو یول، شاهراه. نظمده تخفیف ایله استعمالی ذوقه وابسته‌در.

جاذِبْ [ع] جذب ایدیجی: نگاه جاذب.

جاذِبَه [ع] (جاذب)ك مؤنثی. لمحات جاذبه § جذب ایدیجی قوت. بومعناده (قوهٔ جاذبه) تقدیرنده‌در: «کوشده وارسه جاذبه‌سنك یوزکده یوقیدر؟ — جمالکه کوکل کبی جهانك انجذابی وار — صفا» یرینه کوره موصوف (قوی) دخی اوله‌بیلیر: جاذبه قانونی. جاذبه‌دار جاذبه‌لی: دیدار جاذبه‌دار. جاذبه‌سوز = جاذبه محو ایدیجی: «ای جاذبه سوز دلفریبان — سودم سنی دلستانم اولدك»

جارْ [ع] قومشو. جار الجَنب = جار ملاصق، بتیشیك قومشو. جار الجُنُب = انسانك اقرباسندن اولمیان قومشوسی، یابانجی قومشو.

جارّ [ع] جر ایدیجی، مجرور قیلیجی: جار ومجرور. حروف جاره.

جارِحْ [ع] جرح ایدیجی، مجروح قیلیجی: جارح طوتلدی. مجروح خسته‌خانه‌یه کوتورلدی.

جارِحَه [ع] (جارح)ك مؤنثی: آلات جارحه. دلائل جارحه § انسانك آلت کسب اولان اعضاسندن هر بری. اکثریا ال ایله آیاغه اطلاق اولنور § ییرتیجی حیوانلر وقوشلردن هر بری. اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر.

جارِی [ع] جریان ایدیجی: جوی جاری. امرجاری. شهرجاری. «ماه‌جاری طرف طرف چاغلر — بادخوشبو اسر خفیف خفیف» «زلال نعتن ایتدی ناودان خامه‌دن جاری ـ خیری»

جارِیَه [ع] (جاری) نك مؤنثی: میاه جاریه. انهارجاریه. امورجاریه. مصالح‌جاریه § خلایق. تشدید ایله قوللانلماز.

جازِمْ [ع] جزم ایدیجی: عقل جازم. رأی جازم. حرف جازم.

جاحِظْ [ع] کوزینك یومورطه‌سی چیقیق، تقمه کوزآدم. مشاهیر فحول معتزله‌دن (عمروبن‌بحر) بو صفتده اولدیغندن (جاحظ) ایله تلقیب اولنمشدر. پك چرکین ایمش، آنك ایچون بر شخصك چرکینلکنی مبالغهٔ افاده مقامنده «اقبح من الجاحظ» دیرلر.

جاعِلْ [ع] قیلیجی، یاپیجی، یارادیجی: جاعل الظلمات والنور = نور وظلمتی یارادان، جناب حق.

جافِی [ع] جفا ایدیجی: جهان جافی.

جالِبْ [ع] جلب ایدیجی، ایدن: جالب نظر دقت. جالب مرحمت.

جالِسْ [ع] جلوس ایدیجی، ایدن.

جامْ [ع ف] قدح: جام‌می. «نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بو غملری بنه برجامدر سرور ایده‌جك — نائلی قدیم» § پنجره وساره‌یه طاقیلان معروف شیٔ شفاف: ورای جام.

جامِحْ [ع] باشی سرد حیوان.

جامِدْ [ع] طوکمش، طوکوق: ماء جامد. اسم جامد = مشتق اولمیان اسم.

جامِعْ [ع] جمع ایدیجی، ایدن: بو تعریف افرادینی جامعدر. جامع الفضائل بر ذات. کلام جامع = لفظی قلیل، معناسی جزیل اولان کلام. جامعیت = جامعلك، جمع ایدیجیلك § اسلام عبادتخانهٔ عمومیسی. مسجد الجامع، مسجد جامع = جمعه مسجدی، جمعه نمازی قیلنان مسجد.

جامَکِی [ف] خدمه ومتعلقاته ویریلن وظیفه، معاش. جامکی خوار = وظیفه‌لی، موظف آدم.

جامُوسْ [ع] صوصیغیری، مانده.

جامَه [ف] لباس، خفتان: «برآتشین مشرب کوزل — کل یوزلو کلکون جامه‌لی» جامهٔ فنا = کفن: «لابس جامهٔ فنا اولدی ـ لا» جامهٔ مویی = کورك. جامهٔ غوك = یوصون. جامه‌خواب = یاتاق: «حیرت‌افزادر قیامك جامه‌خوابکدن سنك — محمود ندیم» جامه‌خانه = دولاب کبی البسه قونیله‌جق محل. جامه‌دان = صندوق کبی البسه قونیله‌جق ظرف. جامه‌شوی = اثواب ییقایجی. (چاماشیر) بوندن دکل، (جامه‌شور) دن محرفدر.

جانْ [ف] روح. جانِ جان = روح الروح، حقیقت محمدیه: «من زجان جان شکایت می‌کنم — حضرت مولانا» = بن‌جان جاندن شکایتمی ایدرم؟ جان بلب، جان برلب = جانی دوداغنده، تسلیم روح ایتمك اوزره بولنان. جاندار = جانلی، ذی‌روح. سلاحلی آدمه‌ده اطلاق اولنور. (ژاندارمه) یه «جاندار» دینیله‌بیلیر. (جانْوَرْ) (حیوان) یعنی ذی روح دیمکدر. جانباز = جان فدا ایدیجی. ایپ جانبازی، آت جانبازی. جانی تهلکه‌یه قویمقده اولدیغی ایچون بو نامی آلمشدر. آت آلوب صاتمقله اشتغال ایدن آدمه‌ده (جانباز) اطلاقنك مناسبتی ظاهردر. جانبازانه = جانبازجه‌سنه. جانبازی = جانبازلق. جانسپار = جان تسلیم ایدیجی، جانی فدا ایدیجی. جانسپارانه = جانسپارجه‌سنه. جانسپاری = جانسپارلق.

جانّ [ع] جن‌طائفه‌سی: انس وجان.

جانان، جانانه [ف] معشوقه: «جانی جانان دیله‌مش ویرمه‌مك اولماز ای دل — نه نزاع ایلیه‌لم اول نه سنکدر نه بنم — فضولی» «سوز دلدن بی‌خبر ظن ایتمیك جانانه‌بی — شیخ الاسلام یحیی» (جانان) زیاده استعمال اولنور.

جانِبْ [ع] طرف: جانب یمین. جانب یسار. «سنی سیر ایتمك ایچون رهکذر کلشنده — ایکی جانبده طورر

سرو خرامان صف صف ـ باقی» جانبدار= طرفدار . جانبداری = طرفدارلق .
لَیِّن الجانب = قولای اقناع اولنور ، اویصال آدم .

جانوَر [ف] جانلی ، ذی روح .

جانی [ع] جنایت ارتکاب ایدیجی ، ایدن ، مرتکب جنایت ، صاحب جنایت .

جانی [ف] عزیز ، جاندن سویلن : صدیق جانی = جاندن دوست . « ازدوستان جانی مشکل توان بریدن ـــ حافظ » = جاندن دوستلردن آیرلمق کوج اولور .

جاوِدان ، جاوِدانَه ، جاوِدانی ، جاوید ، جاویدان ، جاویدانَه [ف] دائمی ، باقی ، ابدی : «صحتم عمرم حیات جاودانمسین بنم ـــ ذاتی » « بر قاعده‌در بو جاودانه ـــ البته کیدر کلن جهانه ـــ فضولی » « لطف ایله‌که سنده شمدی امید ـــ آرتق کورینْ ای جهان جاوید» استعمالی نظمه مخصوص اولان (جاویدان) ایله (جاویدانه) آز قوللانیلیر . خواب جاوید = موت .

جاه ، جاهَه [ع] منصب : « نه جاه ایله‌در نه مال ایله‌در ـــ بکم اولولق کمال ایله‌در ـــ شاهدی » (قدر ومنزلت) مقامنده ایراد اولنور . (جاهه) نظمده قوللانیله‌بیلیر .

جاهِد [ع] جهد ایدیجی ، ایدن : «تحصیل علومه جاهد اولمش ـ معراج کماله صاعد اولمش »

جاهِل [ع] جهل ایله متصف اولان : «عاقل نه شاد اولور بو جهانده نه غم چکر ـــ جاهل همیشه شاد اولوبدر الم چکر ـــ لا » جاهلانه = جاهلجه‌سنه : عناد جاهلانه . جاهلیت ، جاهل= جاهللك .

جائِع [ع] آج اولان ، قارنی آجیقان : کدای جایع . کلب جایع .

جَبّار [ع] علو وعظمت ، قهر وعزت صاحبی ، جناب حق § الندن ایش کلیر ، اتمکنی طاشدن چیقارر ، بجریکلی ، جربزه‌لی آدم . جبارانه = جبارجه‌سنه .

جَبان [ع] قورقاق : شخص جبان . تشدید ایله ده لغتدر .

جَبانَت [ع] قورقاقلق .

جَبْر [ع] قیریغی بتونله‌مك ، قیریق بتونلنمك ، اصلاح : جبر عظم مکسور . اناء شکسته‌نك جبری . جبر مافات = فوت اولان شیئك یرینی طولدرمق ، الدن کیدن شیئك یرینی طوته‌بیله‌جك دیکر شی تدارك اتمك . جبر خاطر = قیرلمش قلبی یاپمق ، کوکل یاپمق § زورلامق ، زور . انسان حقنده مستعملدر . جبراً ، جبری = زور ایله ، قهر طریقیله . جبریه = انساندن اراده‌یی سلب ایله افعال بشریه‌یی رعشهٔ اضطراریه قبیلندن عد ایدن طائفه . مقابلی اولان (قَدَریّه) ایله مشاکله حصولی ایچون بعضاً فتح با ایله تلفظ اولنور : مذهب جبریه . مذهب جبر . منتسبنه (جبری) دینیلیر § ریاضیاتدن اصول وعملیات معروفه : جبرجی اشرف بك . جبریات = مسائل جبریه .

جبرائیل (اربعهٔ مدبّره) تعبیر اولنان درت ملك مقربدن انبیای عظامه وحی انزالنه مأمور اولانی . (جبرائل) (جبرئیل) (جِبْریل) صورتلرنده‌ده قوللانیلیر .

جَبَروت [ع] کبر ، عظمت ، جلالت . حقیقتده صفت الٓهیه‌در . انسان حقنده استعمالی ذم افاده ایدر .

جَبَل [ع] طاغ .

جُبّه [ف] زره . جبه‌پوش = زره کیین . جبه‌خانه = باروت ، قورشون ، کله کبی لوازم حربیه . بودرلو لوازمی محافظه‌یه مخصوص بنایه‌ده اطلاق اولنور . (جبخانه) مخففیدر .

جَبْهَه [ع] آلین : «قهرمان بی محابانك کورك جولانی ـــ جبههٔ پاکنده نور غالبیت منجلی ـــ سلیم اول حقنده » جبهه‌سا ـــ ی = آلنی سوریجی ، سورتیجی : خاك پای ولی نعمته جبهه‌سای اولدی . عفیف الجبهه = بی نماز . جنکه آماده اولان فرقهٔ عسکریه‌نك اورته‌ده وایلریده اولان طاقمنك بولندیغی جهته‌ده (جبهه) اطلاق اولنور . فرقه‌نك آلنی مثابه‌سنده‌در : جبهه اوزرینه هجوم .

جَبیرَه [ع] قیریق ویا چیقیق اولان عضوه صاریلان تخته ، تخته‌لر .

جَبین [ع] آلین : واسع الجبین = آلنی کنیش : حضرت فخر المرسلین واسع الجبین ایدی . چین جبین = آلین بوروشوغی ، اثر غضب : اظهار چین جبین . ارائهٔ چین جبین . « بلبلی عاشق سرمست غزلخوان کبی شوخ ـــ کللری دلبر رعنا کبی پرچین جبین ـــ نفعی » « چه پروا آتش ازچین جبین بوریادارد ـ صائب » = حصیرك چین جبیندن آتشك نه پرواسی اولور ؟ ماه جبین ، مه‌جبین= آلنی آی کبی ، پارلاق آلینلی . زهره جبین = آلنی زهره کبی پارلاق . جبین سا ـــ ی = جبهه سا ـــ ی .

جَبین [ع] قورقاق . (جبان) کبی .

جَحْد [ع] بیله‌رك انکار .

جُحود [ع] بیله‌رك انکار ایدیجی ، ایدن .

جَحیم [ع] جهنم : نار جحیم . «تیغ منتله دل اولنجه دونیم ـــ کورینور جنتك ایچنده جحیم »

جَدّ [ع] بابانك ویا آنانك باباسی ، بیوك بابا ، دده : « قیل شفاعت (عارف) ه جدك محمد عشقنه ـــ عرصهٔ محشرده مقبول الرجاسین یا حسین ـــ کدخدا زاده » جدبجد = جددن جده انتقال صورتیله ، سلسله طریقیله .

جَداوِل [ع] (جدول)ك جمعی .

جَدَری [ع] چوجقلرك چیقاردقلری چیچك . جیمك ضمیله‌ده لغتدر .

جَدْع [ع] بورن وقولاق کبی بر عضوك قطعی .

جَدَفَه [ع] قوشه‌رق کیدرکن ظهور ایدن سس . جمعی : جدفات . جدفات فرسان غزات .

جَدَل [ع] نزاع . شدتی متضمندر : « کسمش آتمشدر آنی اتمه جدل ـــ تیغ « لایسئل عما یفعل » ـــ خاقانی » جدل منطق « مشهورات ویا مسلماتدن مؤلف قیاس » دن عبارتدر .

جَدْوَل [ع] صورت مخصوصه‌ده خانه خانه بولنه‌رك چیزلمش ورقه § دکیزدن ویا بیوك بر نهردن منشعب کوچك نهر ، دره : «جدول سیم ایچره آدم بنسه بر زورقچه‌یه ـــ ایسته‌سه ممکن وارلمق جنتك تا یانه ـــ کاغدخانه دره‌سنه دائر ـ ندیم » « دورانیله آب

خوش جریان - ایکی اوچ جدول ایلمش پیدا»

جَدَّه [ع] (جَدّ) ك مؤنثی . بابانك ویا آنانك آناسی ، بیوك والده : (وهب بن عبد مناف) ك والده‌سی اولان (عاتکه بنت اوقص) حضرت پیغمبر افندمز حضرتلرینك من جهة الام جده‌سیدر. جمعی : جدّات .

جَدْی [ع] اركك اوغلاق § بو نام ایله معروف برج .

جَدِید [ع] یكی : لباس جدید. البسهٔ جدیده . « طبعمه كلدی عجب شوق جدید — سنبلزاده » « سخن آرای جهان مخترع طرز جدید — نفعی » جدیدان = كیجه ایله كوندوز. (جدیدَین) دخی دینیلیر .

جَدِیر [ع] لایق: « فرش خاك حرمی اطلس چرخ اولسه جدیر — حقی »

جَذّاب [ع] زیاده جذب ایدیجی ، ایدن : « چشم روحانی نگاهك جانلرك جذابیدر »

جَذْب [ع] كندینه طوغری چكمك، چكلمك : كهربانك صامان چوپنی جذبی . كهربا ایله صامان چوپنك جذبی . « نرده برق انداز اولورسه پرتو فیض خدا — جذب ایدر اول سویه نور دیدهٔ عرفانمی — وصفی »

جَذْبه [ع] جناب حقك قولنی طرف معنویسنه جذب ایتمسندن حصوله كلن حالت معنویه: جذبهٔ رحمانیه § جوشش طبیعت ، هیجان روح: « برجذبه ویردی طبعمه بحرك خروشی كیم — صاندم محیط فیض الهی خیالمی » جذبه افكن ، جذبه فكن = جذبه القا ایجی ، جذبه ویریجی: « ای جذبه افكن دل ناشاد نرده‌سین ؟ — ایتمزمیسین خرابكی آباد نرده‌سین ؟ » جذبه‌دار = جذبه‌لی : سالك جذبه‌دار . جذبه‌دارانه = جذبه‌دار اولانه یاقیشه‌جق صورتده: صیحهٔ جذبه‌دارانه . جذبه‌داری = جذبه دارلق : آثار جذبه داری . جمعی: جَذَبات .

جَذْر [ع] اصل ، كوك § برعددی تشكیل ایدن مساوی مضروبلردن بری . ∴ لا اون عددی نفسنه ضرب ایدلدكده یوز اولور . ایشته بو اون عددی جذردر .

جَذْع [ع] اشجارك ساقی .

جَذُوب (جذّاب) ایله مترادفدر .

جَرّ [ع] چكمك ، اوته‌دن بری‌یه چكمك : جرّ اثقال . الكلام یجر الكلام = سوز سوزی چكر § یاره وسائره چكمك ، جلب منفعت : « جر ایچون آب رخ واعظ نادان دوكیلور — سروری » نحو عربیده بر عاملك معمولی مجرور ایتمسندن عبارتدر .

جَرائِد [ع] (جریده) نك جمعی . (جرائد) صورتنده یازلمالی .

جَرائِم [ع] (جریمه) نك جمعی . (جرائم) صورتنده یازلمالی.

جَرّاح [ع] یاره تیمار ایتمك ، وجود انسانده عملیات اجرا ایلمك فنی بیلن . جرّاحی = جراحلق : فن جراحی .

جَراحَت [ع] یاره § یاره‌ده پیدا اولان، یاره‌دن آقان مایع. جمعی : جراحات . « جراحات السنان لها التیام — ولایلتام ماجرح اللسان — امام علی » = مزراق یاره‌لری اوكولور.

دیل یاره‌سی اوكولمز. اصلی جیمك كسریله‌در .

جَراد [ع] چكیركه . اسم جنسدر . مفردی (جراده) در : جراد منتشر كبی . رجل جراد = پای ملخ . « نملة جاءت برجل من جراد — توسلیمانی كن ای عالی نژاد — جامی » = برقاریجه برچكیركه آیاغنی كتیردی . ای عالی نژاد ، سن سلیمانلق ایت .

جَرّار [ع] جر ایدیجی ، مقابلسز كندینه منفعت مادیه جلب ایدیجی، ایدن : « جرار دیه ویرمز اولور تكری سلامن — روحی بغدادی » § كلیتلی عسكره وصف اولور: لشكر جرار . « كارها راست كند مردم دانا بسخن — كه بصد لشكر جرار میسر نشود — لا » = مرد عارف سوز ایله اویله ایشلر تسویه ایدركه نیجه لشكر جرار ایله تسویه‌سی میسر اولماز . بومعناده موصوف ایله ویا بلاموصوف (جرّاره) دخی مستعملدر: فرقهٔ جراره .

جَرَب [ع] اویوز علتی : « رقیب كلب نهاد اولدی مبتلای جرب »

جَرِب ، جَرْبان [ع] اویوز علتنه مبتلی اولان، اویوز: كلب جرب . شخص جربان .

جَرْبَزه [ع] عیارلق ، مجریكلك . اكثریا لسانه عائد اولور . قوهٔ مدركه‌نك اعتدالی (حكمت) . افراطی (جربزه) ، تفریطی (غباوت) در . مقبول اولان (حكمت) در . جربزه‌دار، جربزه‌كار = جربزه‌لی ، جربزه‌جی ، جربزه صاحبی .

جَرْح [ع] یاره‌له‌مك ، یاره‌لنمك : برشخصك دیكرینی جرحی § مقبول طوتمامق ، طوتلمامق ، رد ایتمك ، ایدلمك: برسوزی جرح. برادعانك جرحی.

جَرَس [ع] چاك ، چینغیراق : صوت جرس. بانك جرس . « كردن ناقهٔ لیلایه صارلسه مجنون — صالانیردی یوركی عشق ایله مانند جرس — ثابت »

جَرْغَند [ف] مومبار دینیلن طعام .

جَرْو [ع] حیوان یاورویی ، انیك. « لقدربیت جرواً طول عمر — فلماصار ذئباً عضّ رجلی — امام ابوحنیفه » = مدت مدیده برقورد یاوروسی بسلدم. بیویوب قورد اولنجه آیاغمی ایصیردی .

جَرُوف [ع] معدن پوصه‌سی .

جَرْی ، جَرَیان [ع] آقمق : صویك جریانی. جریان دم. بطیء الجریان = آقیشی آغیر : نهر بطیء الجریان . سریع الجریان = آقیشی سرعتلی: سیل سریع الجریان . خوش جریان = آقیشی خوش : جوی خوش جریان § یوریمك ، كچمك : جریان امور . جریان مباحثه . جریان هوا . مثلا بر پركارك دائره اوزرنده دونوب طولاشمسنه‌ده (جریان) دینیله‌بیلیر . قرآن حكیمدن مقتبس اولان (جریان شمس) تعبیری بوقبیلدندر . (جِرْیَه) دخی جریان معناسنه اولدیغندن كامل پاشانك تله‌ماق ترجمه‌سنده (كاوكیریٔ كریهٔ كثیر الجریه‌دن ادارهٔ كلامه قادر اوله‌مدیغم حالده» دینلمش ایسه‌ده بولفظك — سمعه خوش كلمه‌مكده اولمسنه مبنی— استعمالی ترویج اولنه‌مازه. (جری) نظمده قوللانیله بیلیر .

جَرِیء [ع] جرأتلی، یوركلی ، بهادر: مرد جری .

جَرِیب [ع] برنوع بیوك اولچك § دونم ، تارلا وسائره دونمی.

جرِيح [ع] پاره‌لنمش ، پاره‌لی . جريح القلب ، جريح الفؤاد = يوركی پاره‌لی .

جَرِيحه [ع] پاره : جريحهٔ مرهم‌ناپذير = مرهم قبول ايتمز جريحه . جريحه‌دار = پاره‌لی .

جَرِيده [ع] كتاب ، دفتر ، روزنامه ، غزته § مجرد ، مجرد اوله‌رق : « جريده روكه كذرگاه عافيت تنكست — حافظ » = مجرد اوله‌رق كيت كه عافيت كذرگاهی طاردر . جريده‌رو = مجرد اوله‌رق ، يالكز باشنه كيدن : سياح جريده‌رو . جريده روی = جريده‌رولك .

جَرِيم [ع] جرم صاحبی ، مجرم ، صوچلو .

جَرِيمه [ع] جرم ، صوچ § جرم صاحبندن آلنان آقچه .

جَزاء [ع] صوچ صاحبنه چكديريلن اذيت ، ويريلن تربيه : جزای سزا = لايق اولان جزا . جزای شرط = شرطك حصولنه تابع اولان كيفيت ، بو كيفيتی حاوی اولان قضيه . (جزا) لفظی عربيده (مكافات) ده اطلاق اولنور : لانريد منكم جزاءً ولاشكوراً . حالبوكه لسانمزده قطعا بومعناده قوللانيلمه‌ماز . جزای نقدی = جزاءً آلنان آقچه . باقلسه بوبولده آلنان آقچه‌يه (جزای نقدی) دكل ، (نقد جزائی) دينلملی ايدی . چونكه بحسب اللفظ (جزای نقدی) دن (اخذ نقد ايله ايديلن جزا) معناسی مستفاد اوليور . جزاءً = جزا اوله‌رق .

جَزائِر [ع] (جزيره) نك جمعی . (جزائر) ايله (جزاير) فرق ايدلملی . (جزائر) آطه‌لر معناسنه ، (جزاير) قطعهٔ معلومه‌يه تخصيص اولنملی : جزائر بحر سفيد . جزائر سبعه . جزاير دايسی .

جَزّار [ع] دوه قصابی . وقتيله عكا اوزرندن فرانسز اردوسنی فنا حالده پوسكوردن جزار احمد پاشا مشاهير غزاتدندر .

جَزالَت [ع] ركيك اوليوب راست ، درست اولمه ، ركاكتسزلك . اكثريا لفظ ومعنی حقنده قوللانيلير : جزالت لفظ ومعنی .

جَزْر [ع] بحر ونهرده صويك ساحله كلدكدن صكره ارتفاعی تناقص ايده‌جك صورتده چكلمسی . (مد) مقابلی .

جَزَر [ع] هاووج . (فارسی) (گزر) دن معربدر .

جَزَع [ع] صبرسزلق سائقه‌سيله تأثر وتلاش اظهاری : ترك جزع خصائص مردان خداوندر .

جَزْل [ع] ركيك اوليوب راست ، درست اولان لفظه وصف اولور : لفظ جزل . كلمهٔ جزله .

جَزْم [ع] حكم قطعی ويرمك ، ويرلك ؛ كسديروب آتمق ، كسديريلوب آتلمق : بو خصوصك شويله اولديغنی جزم ايتدم . بو صورتك جزمی عقلاً ضروری ايدی . جزماً = جزم صورتيله . جزماً حكم ايتدی § نحو عربيده بعض عواملك آخر كلمه‌ده‌كی حركه ويا حرفی اسقاط ايتمسی § (ْ) اشارتی .

جَزُوع [ع] جزع ايديجی ، ايدن . (جزِع) و (جازع) دخی دينيلير . (جزوع) مبالغه‌يی متضمندر .

جَزِيره [ع] آطه : جزيرة العرب . شبه جزيره . نيم جزيره .

جَزِيل [ع] جزالتلی : لفظ جزيل . معنای جزيل . « روح شهدای غم ايچون اجر جزيل ايت — كاظم »

جَسارَت [ع] جسورلق ، يوركليلك ، قورقمامه ، صاقنمامه .

جَسامَت [ع] معنیً ومادةً بيوكلك : جسامت سفينه . ايشك جسامتی .

جَسْتَه [ف] صيچرامش ، فيرلامش : برجسته = ابی ، لطيف ، اعلی . اكثريا اشعار و افكار حقنده قوللانيلير : شعر برجسته . مصراع برجسته . فكر برجسته . « اكر مقصود اثر سه مصرع برجسته كافيدر — عجب حيرتده‌يم بن سد اسكندر خصوصنده — راغب » انسان بعضاً كمال سهولتله بر شعر سويلركه باشقه وقت نه قدر چالشسه آنك كبی سويليه‌مز . كذلك بعضاً كندی كندينه ذهنه اويله بر فكر كليركه معتاده نظراً فوق العاده عد اولنور . ايشته اصل (برجسته) او درلو شعرلره ، او درلو فكرلره دينيلير . جسته جسته = قسم قسم ، پارچه پارچه .

جَسَد [ع] وجود ، كووده : جسد بی روح . صورت شاعرانه‌ده استعمال اولنماز . مثلا لطيف بر وجوده (جسم لطيف) مقامنده (جسد لطيف) دينلسه كولنج اولور .

جَسُور [ع] جسارت صاحبی ، جسارتلی . جسورانه = جسورجه‌سنه : هجوم جسورانه . بوكلمه‌نك مقامنه كوره تلقيسنده احتياط اولنمليدر . مثلا « جسورسكز » خطابنك مخاطبی اولان ذات كنديسنك جسارتله مدح اولنديغنه بلكه ذاهب اولماليدر . احتمال كه متكلمك مرامی « جاهلسكز » ديمكدر .

جَسِيم [ع] معنیً ومادةً بيوك : جسيم پيلان . ابنيهٔ جسيمه . امر جسيم . امور جسيمه .

جَصّ [ع] كيرج ، كسر ايله‌ده لغتدر .

جَصّاص [ع] كيرج ايشلين ، كيرجچی .

جَعادَت [ع] قيويرجيقلق : جعادت شعر . جعادت كيسو . جعادت لحيه .

جَعْد [ع] قيويرجيق : كيسوی جعد . ريش جعد . موصوفی محذوف اوله‌رق (قيويرجيق صاچ) مقامنده‌ده قوللانيلير : جعد مشكين . جعد معنبر . جعد قطط = قيصه قيويرجيق صاچ .

جَعْلی [ع] ياپمه ، دوزمه ، ساخته : جعلی اطوار . اوضاع جعليه . جعليات = جعلی خصوصات . جيمك ضميله‌ده لغتدر .

جَفا [ع] انجتمه ، اذيت . اكثريا دلبرلره اسناد اولنور : « جفالرك بزه ای بی وفا صفا كليور — فصيح » جفا پرور = جفايی التزام ايديجی ، ايدن : دلبر جفا پرور . جفا پيشه = عادتی ، معتادی جفا اولان . جفاكار = جفا ايديجی ، جفاجی . جفاكارانه = جفاكارجه‌سنه . جفاكاری = جفاكارلق . (جفاجو) دخی (جفاكار) مقامنده استعمال اولنور . جفاكش = جفا چكيجی ، چكن ، جفايه متحمل : عاشق جفاكش . بعض احوالده جفاكشلك كشلك اولور .

جَفاف [ع] (جفوف) ايله مترادفدر .

جَفْن [ع] كوز قاپاغی .

جَفِيف [ع] قوروموش ، قورو : كياه جفيف . نباتات جفيفه .

جفوه [ع] جفا، آزار.

جلاء [ع] مملكتندن آيرلق، غربته دوشمك.

جلائل [ع] (جليله) نك جمعى. بيوك اولان شيلر: جلائل امور.

جلابيب [ع] (جلباب) ك جمعى: جلابيب نسوان.

جلاد [ع] اولديريلەجك اشخاصى اولدرمكە مأمور اولان شخص.

جلادت [ع] شدت ومتانته مقارن بهادرلق: حضرت فاروق جلادت وعدالتى جمع ايتمش ايدى. «برق خاطف صائمه، اولمشدر سايم اولك — دست برزورنده شمشير جلادت منجلى» «معنئ لفظ جلادت سنسين اى كشوركشا — قولمى اثبات ايچون دنيايى اشهاد ايلرم».

جلافت [ع] قابا طاسلاقلق، قابالق، ناتراشيدەلك: جلافت اندام. جلافت طبيعت.

جلال، جلالت [ع] نهايت درجەده عظمت. بونلرله جناب حق دخى موصوف اولور. بو بابده اكثريت استعمال (جلال)ده در. اسم جلال، لفظۀ جلاله = الله اسم شريفى. ذوالجلال = جلال صاحبى، جناب حق. شان الهيده (جلال) بعضاً (جمال)ه مقابل استعمال اولنور. (جمال) جناب حقك لطف ايله، (جلال) ايسه قهر ايله تجليسندن عبارتدر. (جلال) انسانده ظهور ايدن غضب حالنده ده دينيلير. جلالى = جلاللى.

جلب [ع] كندى طرفنه چكمك، چكمك، كتيرتمك، كتيرديرمك: جلب منفعت. جلب دنيا. برآدمى جلب. اوراقك جلبى، جلبنامه = محكمه طرفندن مدعى ويا مدعى عليهه يازيلان دعوت ورقەسى.

جلب [ع] مواشى آلوب صاتمقله مشتغل آدم. فى الاصل (مواشى) معناسنه در.

جلسه [ع] اوطورمه: جلسۀ خفيفه. جمعى: جلسات.

جلى [ع] روشن، عيان، ميدانده، بللى: اسم جلى. برهان جلى. امارت جليه. «لمعة الهدر اونور جلى — امام على حقنده». جليات = ميدانده اولان شيلر، (خفيات) مقابلى.

جليد [ع] جلادت صاحبى، جلادتلى: مرد جليد.

جليد [ع] قيراغى، بوز.

جليس [ع] برابر، برلكده اوطوران، همنشين.

جليل [ع] جلاللى، بيوك: رب جليل. اسم جليل. ارادۀ جليله.

جم [ا] سليمان نبى § سلاطين پيشداديانك دردنجيسى اولان جمشيد. آثار تركيەده همان دائما (جمشيد) مقامنده ايراد اولنمشدر. بادەيى بو ايجاد ايتمش ديرلر. اشعار قدماده (جام جم) چكمەيەجك درجەده چوقدر. جم جاه = جم مسندلى جم كبى حشمتلى. بعض مشاهير شعرا طرفندن استعمال اولنان (جم جناب) تعبيرى ايى دكلدر.

جم [ع] چوقلق، غلبەلك، گروه، جماعت. (غفير) ستر و احاطه ايديجى معناسنه اولديغندن (جم غفير) جمع كثير يعنى چوق اولەرق طوپلانمش اولان انسانلر معناسنده قوللانيلير.

جماح [ع] (جموح) ايله مترادفدر.

جماد [ع] طاش كبى حياتسز اولان جسم. جمعى: جمادات: حيوانات، نباتات، جمادات.

جماز [ع] سريع السير اولان اركك دوه. مؤنثى (جمازه) در. جمازه سوار = جمازەيه راكب اولان. حليۀ خاقانيده پيغمبر افندمز حضرتلرى (داور جمازه سوار) ديه توصيف ايدلمشدر.

جماش [ع] زندوست § نظر تجسس صاحبى. متجسس: شخص جماش. چشم جماش.

جماعت [ع] انسان گروهى، بر طاقم انسان: جماعت فقها. جماعت نسا. جماعت مسلمين. جمعى: جماعات.

جمال [ع] ظاهرى وباطنى گوزللك: ان الله جميل يحب الجمال = جناب حق جميلدر، جمالى سور. لسانمزده اكثريا چهرەده ظاهر اولان گوزللك معناسنده قوللانيلير. بو مناسبتله گوزل يوزهده اطلاق اولنور كه استعمال مجازيدر: عرض جمال. (حسن)ەده باق.

جمال [ع] دوەجى.

جمد [ع] ماء منجمد، بوز. (ثلج) كبى قارەده اطلاق اولنور.

جمره [ع] آتش قورى § شباطده هوايه صويه، طوپراغه عارض اولان حرارتلردن هربرى: جمرۀ اولى. جمرۀ ثانيه. جمرۀ ثالثه § اوفاق چاقل طاشى. جمعى: جمرات.

جمع [ع] طوپلامق، طوپلانمق، بيريكدرمك، بيريكديرلمك: جمع مال. متفرق اشيانك جمعى. اسم مفعول معناسنه اولەرق دخى قوللانيلان مصدرلردندر. مثلا «جمع اولدى» دينيلير. «مجموع اولدى» ديمك اولور. بو صورتله يالكز (اولمق) مادەسيله استعمال اولنور. مثلا (خاطر مجموع) مقامنده (خاطر جمع) دينيلەمز. فضولى «جمع كوكلك دور جورندن پريشان اولمسون» مصراعنده (جمع)ى شمديكى شيوەيه مخالف اولەرق (مجموع) موقعنده ايراد ايتمشدر. (جمع) جماعت، جمعيت معناسندەده قوللانيلير. بو استعمال دخى (مجموع) ديمك اولمسنه نظراًدر: «اوماهه كيم ديدى كيم شمع جمع رندان اول» § كلمەنك بردن ويا ايكيدن زياده شيئه دلالت ايدەجك هيئتى، (مفرد) و (تثنيه) مقابلى § بر قاچ عددى بر يره طوپلايوب بر عدد معلوم قيلمقدن عبارت اولان قاره جمله. جمعاً = جمع ايتمك صورتيله، مجموع اولەرق: جمعاً شو قدر ايدر.

جمعيت [ع] هيئت، متعدد اشخاصك بربره طوپلانمەسندن حاصل اولان هيئت: جمعيت بشريه. جمعيت علميه. جمعيت طيبه: «بيت ناجيدن پريشان ايت شو غم جمعيتى — فرد ايسەك اى عشق جمعيت پريشان ايتمەده» § طوپلولق، عدم پريشانى: جمعيت خاطر. «سكا اى بى وفا سرمايۀ جمعيت اولدم بن — لا» (جمعيت) سوزك معنى جهتيله بر قاچ وجهى ويا الفاظ مناسبەيى حاوى اولمسنده دينيلير: جمعيتلى بيت. جمعى: جمعيات: جمعيات فنيه.

جمل [ع] اركك دوه.

جميع [ع] بتون، هپ: جميع ناس. جميع ملل. جميعاً = بتون، بتون، هپسى.

جميل [ع] گوزل. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: روى جميل. صبر

جميل . وسيلهٔ جميله ، « مصحف حسن ايدى اول وجه جميل — خط رخساره . سى نص تنزيل — نعت شريف — خاقانى »

جَنَابْ [ع] فى الاصل سراى وخانه‌نك حوليسى ، چوره‌سى ، بنادن خالى اولان يرلرى معناسنه‌در . بومناسبتله كلمهٔ تعظيم اوله‌رق قوللانلمشدر : جناب رب الارباب . جناب عمر بن الخطاب § امور خسيسه‌يه تنزل ايتميوب بيوكلكه ياقيشه‌جق صورتده طاورانمق آرزوسنده بولنمق حالى ، حيثيت ، شرف : علو جناب . بو معامله كنديسنك جنابنه طوقنمش . (عالى جناب) (والاجناب) كبى تعبيرلرده بومعنى ويا معناى اصلى قصد اولنه‌بيلير . بو كلمه‌يه حافظ شيرازى طرفندن « پيداست نكار . اكه بلندست جنابت » صورتنده فارسى تاء خطاب الحاق اولنمسى پك چركين دوشمشدر . (جناب) ك (حضرت) ايله جمعى ممنوعدر . قدماى ادبامزك آثارنده تصادف اولنان (جناب حضرت مولى) (جناب مولانا حضرتلرى) كبى تعبيراتده (جناب) لر ياخود (حضرت) لر حشو قبيلندندر . (حضرت)ده باق .

جَنَّاتْ [ع] (جَنَّت)ك جمعى .

جَنَاحْ [ع] قاناد : جناح طائر . جناح ماهى . جناح باب . اردونك ايكى جهتندن هر برينه‌ده (جناح) اطلاق اولنور . قانادلرى مثابه‌سنده‌در : صاغ جناح . صول جناح . جناحين = ايكى جناح . ايكى جناحلى ديمك اولان (ذوالجناحين) حضرت جعفر بن ابى طالبك لقبيدر . سبب تلقيب مشهور (مؤته) جنكنده ايكى قولى مقطوع اولديغى حالده احراز دولت شهادت ايتمسى اوزرينه «جناب حق آ كاقوللرينه بدل ايكى قاناد احسان بيوردى . آنلرله جنتده ايستديكى يرده طيران ايدر » مآلنده‌كى حديث شريفك صدوريدر . مشاراليهك (طيّار) ايله تلقيبى‌ده بو حديثه مبتنيدر . ظاهر وباطنى معمور اولان ذاته دخى (ذوالجناحين) ديني‌لير : مولانا جاى ذو . الجناحين ايدى ، جناح بعوضه = سيورى سينك قانادى ، جزئى ، اهميتسزشى . باجناح = قاناد داش ، باجاناق .

جَنَازَه [ع] انسان ميتى . كسر ايله (تابوت) معناسنه‌در .

جَنَانْ [ع] يورك ، كوكل : خالص الجنان . صدقِ جنان . بومعناده كسر ايله غلطدر .

جَنْب [ع] يان طرف ، يان ، نزد : « بزده آصفلانيرز جنب سليمانيده — صادق »

جَنَّت [ع] جناب حقك بعد الحشر مؤمنلره احسان ايده‌جكى نزهتكاه دائمى : جنة الدنيا = شام . جنت مكان = مكانى جنت اولان . بوكا بدل (جنت مقام) (جنت مقر) كبى تعبيرلر دخى قوللانيلير .

جَنْدَرَه [ع ف] منكنه : جندرهٔ اضطراب .

جَنَرَالْ [فرانسزجه‌دن] اجنبى عسكر . ينك مشير و فريق و ميرلوا رتبه‌سنده بولنان اركانه ويريلن عنواندر § عمومى ، باش . جنرال قونسلوس = باش شهبندر .

جَنْك [ع] دوكش ، صاواش ، حرب : « بلاى سفربه كه در خانه جنك — سعدى » = اوده دوكش ايتمكدن سفر بلاسنى اختيار ايلمك اولادر . « سو . ديكم ، امداده كل كوكلمه عشقك جنكى

وار » حضرت (عمار بن ياسر) صفين جنكنده شهيد اولدى . جنكاور = جنك اهلى ، جنكجى : مردان جنكاور = جنكاوران اسلام . نظمده بوكا بدل (جنكى) دخى قوللانيله‌بيلير . جنكاورانه = جنكاورجه‌سنه . جنكاورى = جنكاورلك . جنك جو = جنك آرايجى ، غوغاجى . جنك جويانه = جنك جو اولانه ياقيشه‌جق صورتده . جنك جويى = جنك جولق . جنك آزموده = تجارب حربيه صاحبى . جنك آزمودكى = جنك آزموده‌لك . جنك زركرى = ساخته جنك : « ايلرم هر لحظه اندي‌شه . مله جنك زركرى — نفعى » درجنك اول = ابتك ابتداسنده ، ايشه كيريشير كير . شمز : ايرانليلر در جنك اول منهزم اولديلر — تاريخ جودت .

جُنُوبْ [ع] (شمال) مقابلى : جنوب جهتى . جنوبى ، جنوبيه = جنوبه منسوب : باد جنوبى ، جهت جنوبيه ممالك جنوبيه . جيمك ضميله غلط فاحشدر .

جَنْبِيَّه [ع] يان طرفه آصيلان برنوع اكرى قما وياخنجر .

جَنِيبْ ، جَنِيبَه [ع] يدك حيوانى . جنيبه كش = يدك حيوانى چكوب كوتورن ، يدكجى ، (جنيبت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

جَنِينْ [ع] رحمده اولان ولد ، آناسنك قارنده‌كى چوجق : جنين ساقط = دوشن چوجق ، دوشوك .

جُو [ف] آرپه . جوين = آرپه‌دن عبارت : نان جوين = آرپه اتمكى . جوجو ، جوبجو = آز آز ، آزار آزار . جونمانده = هيچ برشيئى قالمامش ، مفلس . جوفروش گندم نما = آرپه صاتوب بغداى كوسترن ، حيله كار ، مغفل .

جَوّ [ع] سما بوشلغى ، هوادن عبارت بوشلق : « شاعر اوهمادركه ايكى عالمه پنهان — بر جو مقدسده خفى الطيراندر — عونى » جوى ، جويّه = جوه متعلق : حادثات جويه . (جوهوا) تعبيرنده (جو) يالكز بوشلق معناسنى مفيددر . مآل تعبير (هوا بوشلغى) در .

جَوَائِزْ [ع] (جائزه) نك جمعى .

جَوَابْ [ع] برسوزه مقابل سويلنيلن ديكر سوز . بعضاً سكوت جواب مقامنه قائم اولور : « نصل سكوت ايله قطعى جواب ويرميه‌يم ؟ — لاقيردى آكلاميور آكلادم سؤالندن » (ويرمك) (آلمق) ماده‌لريله قوللانيلير : « بن اولمك ايسترم بكا قطعى جواب وير — لا » « مريض بستر حسرت بوكون قطعى جواب آلمش — راغب » آثار قدماده كورلديكى وجه ايله (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز . مثلا « شويله جواب ايتدى » ديني‌لمز . جواباً = جواب اوله‌رق : « نصلمش حال دنيا ديرسه مونى خلقه محشرده — عمومندن جواباً بر حزين فرياد اولور پيدا » جوابنامه = جوابى حاوى ورقه . جمعى : جوابات .

جَوَادْ [ع] سخاوتلى ، كريم : مرد جواد . زن جواد .

جَوَادّ [ع] (جادّه) نك جمعى .

جَوَارِحْ [ع] (جارحه) نك جمعى : جوارحدن صدور ايدن حركات . جوارح طيور .

جَوَارِى [ع] (جاريه) نك جمعى .

جَوَازْ [ع] جائز اوله ، جائزلك : « مذهب عشاقده باق بوكا

بوقدر جواز » (ویرمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : « ویریلیر عشق مجازی‌یه بو صورتله جواز — اشرف »

جَواسیس [ع] (جاسوس) ك جمعی: جواسیس القلوب = انسانك افكارینه واقف اولان عرفا .

جَوّال [ع] زیاده جولان ایدیجی ، ایدن : فكر جوال . آتش جوال . « بن بو آتشلرله دوندم شعلهٔ جواله‌یه »

جَوامِد [ع] (جامد) ك جمعی .

جَوامِع [ع] (جامع) و (جامعه) نك جمعی: جوامع شریفه. جوامع الكلم = الفاظی قلیل ، معانیسی جزیل اولان سوزلر .

جَوامیس [ع] (جاموس) ك جمعی.

جَوانِب [ع] (جانب)ك جمعی: جوانب اربعه. معمور الجوانب = هرجهتدن معمور اولان ذات .

جَواهِر [ع] (جوهر) ك جمعی .

جَوْدَت [ع] فنا اولمیوب ایی اولمه ، ایلك ، بوزوقلغك عدمی : جودت ذهن. جودت قریحه. جودت كلام. «فكرمك علویتی افكاره جودتبخش اولور»

جَوْر [ع] اذی، جفا. اكثریا دلبرلره اسناد اولنور : « اغیاری جور ایله‌نه وار ای شوخ اولدیروب — ارباب عشقی لطف ایله شرمنده ایلسه‌ك ! — نائلی قدیم »

جَوْرَب [ع] چوراب .

جَوْز [ع] معروف میوه ، قوز : « شیطان ایله جوز اویناممه ، لازمی جوجقلق ؟ »

جَوْزاء [ع] معروف برج .

جَوْشَن [ع ف] زره : « تیغ تیز الده ، آرقه‌ده جوشن — پیش دشمنده قلعهٔ آهن — موسی بن ابی الغازان حقنده » جوشن پوش = زره كیین، زرهلی آدم. جوشن‌شكاف= زره یاریجی ، زره پاره‌لییجی : « ضربهٔ جوشن شكاف مرتضی »

جَوْعان [ع] (جایع) ایله مترادفدر.

جَوْف [ع] ایچ، ایچ بوشلغی، ایچده‌كی بوشلق : جوف خم . جوف انسان .

جَوَلان ، جَوْلان [ع] طولانمق ، طولاشمق، دونوب طولاشمق : صحراده جولان . جولان فرسان . «جولانك هیجان ویردی دله‌ هیجان ویردی دله جولانك » خاقانینك « اوخدیوانه خرام اول جولان»مصراعی كبی وزن مساعد اولان یرلرده ایكی صورتله تلفظ اولنه‌بیلیر . (سریع‌الجولان) كبی عربی تركیبلرده واوك فتحیله اوقونور. (جولانگر) كبی فارسی تركیبلرده ایسه واوك اسكانی انسب كوریلور. جولانگاه، جولانگه = جولان یری ، جولان ایده‌جك یر : « حزم ایله تهزیز مهمیز ایت بو جولانگاهده — ایلمشدر صد هزاران شهسواری سرنكون » «عالم قالیر اورته‌سنده ارزن — جولانگهی بویله ایسترم بن » جولانگر = جولان‌ایدیجی: صفدر جولانگر . جولانگری = جولا نگرلك : « ایلدكجه تیغ خون افشان ایله جولانگری — نفعی »

جَوْهَر [ع] فارسی (گوهر) دن معربدر . بنفسه قائم اولان شی ، متحیز بالذات ، (عرض) مقابلی § اصل ، مایه ، جبلت : « كیمیای قابلیت جوهرندن بللیدر — نائلیٔ قدیم» جوهردار = جوهرلی، مایه‌سی ایی . جوهرداری = جوهرداراق § ذی قیمت طاش : « دیكله جوهر كبی بیل قدرینی ایتمه ضایع — كوشواراولسه سزا بویله درناسفته‌ — سنبلزاده » جوهر فروش = جوهر صاتان ، جوهرجی. بوكا بدل (جوهری) دخی دینیلیر : « جوهری دنیایه عرض ایلر درنادیده‌یی » § قیلیج دمیرنده‌كی طالغه‌لی خطوط : « قیلیجك جوهری یوزی صوییدر — لا » « تیغ خون آشام نقش جوهرندن بللیدر — وجدی» § نقطه‌لی حرف . تاریخ جوهرین ، تاریخ جوهردار = یالكز نقطه‌لی حرفلری حساب ایدیله‌رك سویلینن تاریخ . جوهر فرد= جسمی تركیب ایدن غیر قابل انقسام جزءلردن هر بری. جمعنده (جواهر فردیه) دینیلیر . جوهره = جوهر منفرد ، تك جوهر.

جَهابِذه [ع] (جهبذ) ك جمعی. خبیر، نقاد ، حقایق‌بین ، عارف آدملر : جهابذهٔ متكلمین . جهابذهٔ امم . مفردی قوللانلماز .

جَهارَت [ع] سس یوكسك اولمه، سس یوكسكلكی: جهارت صوت.

جَهاز [ع] بركلین ایچون لازم اولان اشیا . (تزیینات) مقامنده‌ده قوللانیلیر. اسلوب فارسی اوزره (جهیز) صورتنده دخی ایراد اولنه‌بیلیر . كسر ایله‌ده لغتدر .

جَهالَت [ع] جهل ایله اتصاف ، جاهللك : هرفنالق جهالتدن چیقار . (جهل) ده باق .

جَهان [ف] صیچرایجی ، فیرلایجی، سریع‌الحركه : اسب جهان مار جهان . « شوق رؤیتدن نصل برق جهان اولماز كایم — سینه برآتش ، نظركاهنده سیناغرق نور!» «دوشونلسون نه‌در اوبرق جهان — فكری اعلا ایدر علوعلی »

جَهْد [ع] چالشمق : جهد مقدمانه . (سعی) دن اقوادر. ضم ایله‌ده لغتدر .

جَهْر [ع] سسی یوكسلتمه، رفع صوت: جهر واخفا . جهراً = جهر صورتیله ، جهر ایله : جهراً قرائت. جهری ، جهریّه = جهرلی ، جهر ایله اولان : تهلیل جهری . نماز جهری . صلات جهریه .

جَهْرَةً [ع] آشكار اوله‌رق، آچیقدن آچیغه : جهرةً ارائه .

جَهْل [ع] بیلمه‌مك، (علم) ك ضدی. بعضاً مجهول صورتنده‌ده قوللانیلیر : هر شیئك علمی جهلندن اولادر § بیلمزلك ، جاهللك . جهل بسیط = بیلمدیكنی بیلمك صورتیله اولان جاهللك . جهل مركب = بیلمدیكنی ده بیلمه‌مك صورتیله اولان جاهللك . « آنكس كه نداند ونداندكه نداند — درجهل مركب ابدالدهر بماند — لا » = بیلمه‌مكله برابر بیلمدیكنی ده بیلمین الی‌الابد جهل مركب ایچنده قالیر . (جهل) هم مصدر هم‌ده اسم اوله‌رق قوللانلدیغی حالده (جهالت) یالكز اسم اوله‌رق قوللانیلیر .

جَهَلَه [ع] (جاهل)ك جمعی : جهلهٔ عوام . جهلهٔ اقوام .

جهنده [ف] (جهان) ایله مترادفدر. اسب جهنده . برق جهنده. جهندگی = جهنده‌لك .

جهنم [ع] جناب حقك رضاسنه مخالف حرکتده بولنان بعض عبادینی بعدالحشر ادخال ایده‌جکی دار العذاب. فی‌الاصل درین قویو معناسنه‌در. «جهنم اول !» طرد غضوبانه‌سی «داخل جهنم اول» دیمك اوله‌جق . جهنمی = جهنملك .

جهود [ع] طائفهٔ یهود افرادندن هربری .

جهول [ع] پك جاهل : «جهوله شانمی ویرر جهلنی ایلمك اظهار ؟ — نیچون معارض اولورسه‌ین مألی آکلامه‌دن ؟» جهولانه = جهولجه‌سنه : طور جهولانه .

جیب [ع] یاقه: جیب تفکر. سرجیب تفکر § البسه‌نك مناسب محللرینه دیکیلن کیسه طرزنده‌کی ظرف. درجیب = جیبده. درجیب ایتمك = صورت حیله‌کارانه‌ده آلوب جیبنه قویمق، مال ایدینمك.

جید [ع] ایی، بوزوقلقدن عاری : قول جید . شعر جید . آثار جیده . اشعار جیده .

جیش [ع] عسکر کروهی. (مقدمة الجیش) (قلب الجیش) کبی تعبیراتده قوللانیلیر. باشقه یولده استعمالی جدیتاً کوره مقبول دکلدر. آکا بدل (جند) دینیله‌بیلیر.

ج

جبال [ع] (جبل) ك جمعی : جبال متسلسله. «دوشمشدی شواهق جبالك — تا نصف فضایه‌دك ظلالی — حالا او جبالك اول ظلالك — پیش نظرمده‌در خیالی» ، همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یریندن قوپارر.

جباه [ع] (جبهه) نك جمعی : جباه ساجدین . جباه منیرهٔ مؤمنین.

جبایت [ع] اجاره کبی شیلری طوپلامق، بویله شیلر طوپلانلمق : اجارات وقفیه‌یی جبایت . وارداتك جبایتی § جابیلك . (جباوت) صورتنده‌ده لغتدر .

جبت [ع] صنم، معبود باطل: جبت وطاغوت .

جبس [ع] قانسز، حسسز، خیرسز، آلچاق شخص § آلچی .

جبلت [ع] اصل، مایه، یارادیلش. اکثریا مقام ذمده ایراد اولونور: جبلت ردیئه جبلت خبیثه . (جبلیت) صورتنده استعمالی غلطدر .

جبلی [ع] طبیعی، یارادیلش اقتضاسی. مدح وذم مقامنده ایراد اولونور: «یکانه سوکیلیمزدر لسان عثمانی — لسان محبتی هرقوم ایچون جبلیدر». خبث جبلی. خباثت جبلیه .

جد [ع] برایشی کرچکدن ایشله‌مه، (هزل) مقابلی. اسم بجداودع = یا جد ایله چالش یاخود براق. جداً = جد صورتیله ، کرچکدن : جداً ممنون اولدم . جدی = کرچکدن طوتیلان ایش، ایشی کرچکدن طوتان آدم: جدیات = جدی اولان خصوصات: متمادیاً جدیات ایله اشتغال طبعه کلال ویرر. (جد) (جهد) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر.

جدار [ع] دیوار : جدار مائل . ورای جدار .

جدال [ع] شدتله مخاصمه ایتمك ، غوغا ایتمك : «اظهار کین

شعار دل زارمز دکل — اغیار ایله جدال بزم کارمز دکل — نابی»

جذع [ع] خرما آغاجنك بدنی ، ساق : جذع نخل. جذع نخله.

جرم [ع] وجود ، جثه . اکثریا جماداتده قوللانیلیر : حوضك جرمی . جرم شمس . جرم قمر. اللسان صغیر الجِرم وکبیر الجُرم = دیلك جرمی کوچك، جرمی بیوکدر.

جریث [ع] ییلان یاخود سازان بالغی .

جزیه [ع] ذمیلردن آلنان ویرکو .

جسر [ع] کوپری : «یکرز جسر صراطی‌ره خلده صاپارز — عینی» جسرین = ایکی کوپری. (قنطره) یه‌ده باق .

جسم [ع] کووده : جسم نزار . جسم وجان . «کل ای روح روانم جسممه کلسون ینه جانم — سنبلزاده» § طولی، عرضی، عمقی اولان شی: جسم لطیف. جسم کثیف. جسم نامی . جسم جامد . جسماً = جسم جهتیله : جسماً بیوك . معلوم الاسم، معدوم الجسم = اسمی وار، جسمی یوق .

جسمانی [ع] جسمه متعلق، (روحانی) مقابلی : مرض جسمانی . عوارض جسمانیه . بوکا بدل (جسمی) قوللانلماز .

جفر [ع] کویا انسانی غیبه مطلع ایدن برعلم. فی‌الاصل فتح ایله‌در. (جفر) یتشمش قوزی معناسنه‌در. کویا بوعلمك وجدی آکا متعلق مسائلی جفر دریسنه یازدیغندن اونام ایله شهرت بولمش . «جفر ایسه اهل کرامت ایشیدر — کیم کورر اهلی آنك کیم ایشیدر ؟ — سنبلزاده» جفری = جفر ایله مشتغل آدم، جفرجی ، جفریات = جفره متعلق خصوصات .

جگر [ع] معروف آلت داخلیه . ترکجه‌سی (باغر)در. برزماندن بری آثار ادبیه‌ده (جکر) ایرادی، حتی اولاده (جکرپاره) اطلاق بکنلمز اولدی. سببی خیاله (جکرجی) (جکرکبابی) کبی شیلر کتیرمکده اولمسیدر. اما (باغر) بویله دکلدر. «اوغلنی باغرینه باصمش آغلار» کبی سوزدن استکراه ایدلمز . جکر فروش = جکر صاتان، جکرجی .

جلا [ع] صیقل زده‌لك، پارلاقلق: «هرفکر شعله‌داردن اوراق آلیر جلا» جلابخش = جلا ویریجی : جلابخش عیون. جلابخش قلوب. جلادار = جلالی : تیغ جلادار. مرآت جلادار. جلاداری = جلادارلق .

جلباب [ع] کوملك § چارشف، فراجه.

جلد [ع] دری : جلد انسان. جلد کتاب . جلدی. جلدیه = جلده متعلق : جلدی اولان امراض. امراض جلدیه § کتابك اوزرینه کچیریلن قاب § برکتابك هیئت مجموعه‌سی § بیوك برکتابك آیری آیری قابلر ایچنه آلنمش اقسامندن هربری .

جلوه [ع] عمومیت اوزره اوضاع دلبرانه : «شیرین کلامی شعره زبور — موزون حرکاتی شاعر آشوب — هر نظره‌سی قلبه لرزه آور — هر جلوه‌سی عقله دائر آشوب» § صورت لطیفه‌ده کورنمه، حسن ظهور. بومعنی اکثریا ابرلره اسناد اولنور: «عرض دیدار ایله اولدم

انتظار جلوه‌دن ! » «جلوهٔ حسنك فریب غمزهٔ جادوفنك — بایزیدی برهمن جبریلی هاروت ایلسون — نائلی قدیم » § تجلی: « بوده برجلوهٔ الٓهیه» جلوه‌گاه، جلوه‌گه = جلوه ایده‌جك یر، جلوه یری. جلوه‌گر، جلوه‌ساز= جلوه ایدیجی: جلوه‌گری، جلوه سازی= جلوه‌كرلك، جلوه سازلق. جلوه نما = جلوه‌كوستریجی. جلوه‌نمایی= جلوه نمالق. جلوه‌كنان= جلوه‌ایده‌رك: جلوه كنان كچدی .

حمال [ه] (جمل) ك جمعی .

جن [ه] روحانیوندن بر صنف . روحانیون اوچ صنفدر: اخیار= ملائكه . اشرار = شیاطین . اوساط = جن طائفه‌سی . بو طائفه‌یه (جنّه) دخی دینیلیر . هربرینه (جنّی) اطلاق اولنور.

جناس [ع] ایكی لفظك بربرینه بكزه‌مسندن عبارت برصنعت ادبیه. انواعی واردر. (تجنیس)(جناس) مقامنده قوللانلدیغی كبی (جناس یاپمق) معناسنده‌ده قوللانیلیر .

جنان [ع] (جنت)ك جمعی: «اوجدی صحن جنانه طوطی شیخ — تاریخ — سروری» (باغ جنان) (كلزار جنان) كبی تعبیرلره (حدائق جنان) (ریاض جنان) كبی تعبیرلر ترجیح اولنور. مضافك دخی جمع اولمسی البته اولادر . بومعناده فتح ایله غلطدر .

جنایت [ع] بریسنه طوقنور صوچ ایشله‌مك § مجازات ترهیبیه‌یی مستلزم اولان صوچ . جنایتكار =جنایت ایدیجی . جنایتكارانه = جنایتكارجه‌سنه. جنایتكاری = جنایتكارلق .

جنت [ع] دلیلك ، چیلغینلق .

جنس [ع] صنف ، نوع : جنس فرس. جنس واحد. فی الاصل (نوع) دن اعمدر . مثلا انسان قسمی حیواناتدن بر جنسدر . عرب آنك برنوعیدر . استعمالمزده بو اعمیته اهمیت ویرلمز . جنسیت = برجنسدن اوله حالی: مقتضای جنسیت. سائقهٔ جنسیت. الجنس الی الجنس یمیل = جنس جنسه میل ایدر . « الجنس الی الجنس كماقیل یمیل— حبی قادین »

جوار [ع] یقین ، یقین یر : جوار حضرت خالد. « نه‌در اونوحه شو ویرانه‌نك جوارنده ؟ — طوقندی خاطرمه حال انكسارنده ». فضولینك « بر طوتشمش آتشم قرب وجوارمدن صاقن» مصراعنده (قرب) ایله (جوار)دن بری لزومسزدر . (جواریت) استعمالنه احتیاج یوقدر .

جهاد [ع] اعدا ایله محاربه . لسان تصوفده اعدا ایله محاربه‌یه (جهاد اصغر)، نفس ایله محاربه‌یه (جهاد اكبر) دینیلیر. بوتعبیرلر برحدیث شریفدن مقتبسدر. مصرك حربیه نظارتی (جهادیّه) نامیله یاد اولنیور.

جهار [ع] (جهر) ایله مترادفدر . جهاراً = جهراً، جهرة .

جهان [ف] دنیا : « جهانه كلمه‌ده كیتمكده اختیارم یوق — نابی» § علی الاطلاق عالم : « هم مجلسك اولدیغم زمانلر — كوزدن چیقه‌رق بتون جهانلر — بر باشقه جهان اولوردی منظور — تعریف اولنورمی عالم نور ؟» جهان آرا= جهانی تزیین ایدیجی، ایدن : خورشید جهان آرا. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور. جهان آفرین = جهانی یارادان، جناب حق . جهانبان = صاحب جهان، جهانی كوزه‌دیجی، كوزه‌دن، پادشاه جهانبانی= جهانبانلق ، جهانبانه منسوب . جهان بین = جهانی كوریجی، كورن، متبصر: جهان‌پناه = حافظ وحامی جهان، پادشاه. جهان پناهی = جهان‌پناهلق ، جهان پناهه منسوب . جهانتاب = جهانه حرارت ویا ضیا ویریجی ، ویرن : مهر جهانتاب . جهانتابی = جهانتابلق . جهاندار= مالك جهان، پادشاه. جهاندارانه= جهاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جهانداری = جهاندارلق، جهانداره منسوب . جهاندیده = جهانی كورمش ، كچیرمش ، جهانستان = جهانی ضبط اندیجی، ایدن ، قوی الشوكه پادشاه . جهانستانی= جهانستانلق، جهانستانه منسوب. (جهانگیر) آندن اقوادر. جهانگیرانه= جهانگیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده جهانگیری = جهانگیرلك ، جهانگیره منسوب. جهانگرد= جهانی طولاشیجی، طولاشان: « نصل طورر شو جهانگرد قهرمانه باقك ! — نه قهرمانلره ویرمش سكون زمانه باقك — سلیم اول حقنده» جهانگردی = جهانگردلك . جهانیان =اهل جهان، جهان خلق . جهان جان = عالم ارواح . جهان جهان = كلیتلی ، پك چوق اولمق اوزره طاقم طاقم : « قدم قدم كیجه تشریفی (نائلی) اومهك — جهان جهان الم انتظاره دكمزمی ؟ » «طبعمده جهان جهان معانی — خامه‌مده نوای آسمانی » فتح ایله‌ده لغتدر .

جهت [ه] طرف: آناطولی جهتی: « اول قدر كاكل دلداره صارلدی دل كیم — شش جهتدن كوزمه زلف مسلسل كورینور — ابن النجار » § سبب : شویله اولدیغی جهتله ـ یاخود ـ شویله اولمق جهتیله بویله اوله‌مدی. من جهة = برجهتدن : من جهة حقلی كورینور. جمعی : جهات : جهات سته .

جیادت [ع] ایلك ، صاغلاملق ، بوزوقلغك عدمی: جیادت هوا.

جید [ع] بویون .

جیران [ع] قومشو معناسنه اولان (جار)ك جمعی .

جیرو [ایتالیانجه‌دن] بر سند ویا حواله‌نك آله‌جقلی طرفندن دیكری نامنه چویرلمش ظهرینه بوكا دائر شرح ویرلمسی .

جیف [ع] (جیفه) نك جمعی .

جیفه [ع] لاشه .

جیواطه [ایتالیانجه‌دن] آرقه‌سی ایری باشلی، اوجی صومون كچمك اوزره ویده‌لی آزچوق قالین اكركه باشلیجه بوترلاری ودمیر تخته‌لری بربرینه ربط ایتمكه یارار .

جُ

جب [ه] قویو . جبّ یوسف = برادرلرینك حضرت یوسفی ایچنه القا ایلدكاری قویو . غیابة الجبّ = قویونك دیبی .

جبن [ه] (جبانت) ایله مترادفدر.

جبه [ع] معروف اوست لباسی.

جثام [ه] اویقوده عارض اولان آغیرلق، آغیرباصمه. (كابوس) زیاده قوللانیلیر .

جثه [ع] كووده ، جسد ، قالب .

جُحُودْ [ع] (جَحد) مترادفدر .

جُدا [ف] آیری : « سکا نصیحتم اولسون نه عاشق اول نه جدا دوش ! » « ایلمز خلوتسرای سرّ وحدت محرمی — عاشقی معشوقدن معشوقی عاشقدن جدا — فضولی » جدایی = آیریلق ، فرقت : درد جدایی .

جُدُرْ، جُدْرانْ [ع] (جدارك) جمعی : جدر منهدمه . جدران اربعه .

جُذاذَه [ع] کسینتی . جمعی : جذا . ذات : جذاذات ذهب . جذا . ذات فضه .

جُذامْ [ع] مسکینلك دینیلن علت که وجودده چیبانلر ، یاره‌لر پیدا اولور .

جُذُورْ [ع] (جَذر)ك جمعی .

جُذَیْرْ [ع] اینجه کوك . کوك دالی .

جُرْأَتْ [ع] جسارت : « باری سن ای نکه حسرت ایدوب بر جرأت — شونی بر سویلسه‌ك اولمازمی قدحکاره عجب ؟ — ندیم » جرأتکار = جرأت ایدیجی ، جرأتلی ، جرأتکارانه = جرأتکارجه‌سنه : حرکات جرأتکارانه . جرأتکاری = جرأتکارلق . (جَرائت) دخی بو معنایه‌در .

جُرْثُومَه [ع] کوك : جرثومهٔ درخت . جرثومة الشجره .

جُرْخ [ع] یاره .

جُرْزْ [ع] فارسی (گُرز) دن معرّبدر .

جُرُزْ [ع] منبت اولمیان یر ، چوراق یر : ارض جرز .

جُرْعَه [ع] یودم ، ایچم ، اکثریا ایچلدکدن صکره قابك دیبنده قالان جزئی مایعه دینیلیر : « شربنا واهرقنا علی الارض جرعة — وللارض من كأس الكرام نصیب — بدیع همدانی » = ایچدکدن صکره زمینه جرعه یاش اولدق . اصحاب کرمك قدحندن یرده حصه‌دار اولور .

جُرُفْ [ع] یالچین طاغك یالیمی ، یار ، اوچوروم .

جُرْمْ [ع] صوچ ، کناه : « مور مدح ایتدی سلیمانی بنم — شرم جرممدن آچلماز دهنم — خاقانی » بی جرم = جرمسز .

جُرُوحْ [ع] (جُرح)ك جمعی .

جُزْءْ [ع] پارچه ، قسم . جزئی = آز ، اهمیتسز : وقوف جزئی . امور جزئیّه . جزئیات = اهمیتسز شیلر : جزئیات امور . جزء لایتجزّی = قابل انقسام اولمیان جزء ، جزء فرد . « یانندە جزء لایتجزی جهان قدر » مبالغه‌سی مشهوردر . نظمده همزه‌سی اسقاط اولنه‌بیلیر : « یدی یوز کره یاکلق نه دیمك بر جزده — بویله اولماز آنم حافظم ازبر دیدیکك ! »

جُغْدْ [ع] بایقوش ، بوغوقوشی : « جغده ویرانه خوش کلیر دیرلر »

جُغْرافیا [یونانجه‌دن] تحریر الارض ، کرهٔ ارضك احوال طبیعیه و طبیعیه و ریاضیه و مدنیه‌سندن بحث ایدن علم .

جُفاء [ع] کوپوك § صو اوزرنده‌کی چورچوپ .

جُفْتْ [ف] جفت .

جُفْتَه [ف] چفته . جفته انداز = چفته آتیجی : خر جفته انداز .

جُلّ [ع] چول . تخفیفی جائزدر .

جُلّابْ [ع] فارسی (گلاب) دن معرّبدر . تشدید ایله‌ده مستعملدر .

جُلّاسْ [ع] (جالس)ك جمعی . نظمده (جلسا) یه بدل قوللانیله‌بیلیر .

جُلْجُلْ [ع] کوچك چاك . اوشاق چاغیرمق ایچون قوللانیلان چینغیراغه (جُلجله) اطلاق مناسبدر § دف پولی . بو معناده جمعی اولان (جلاجل) زیاده قوللانیلیر : « باشلادی جنبشه جلاجل دف — چوقمی شوقندن اویناسه‌دل دف ؟ »

جُلَساء [ع] (جلیس)ك جمعی : لطیفه کویان جلسا .

جُلّنار [ع] فارسی (گلنار) دن معرّبدر . لامك تخفیف و اسکانیله‌ده قوللانیله‌بیلیر .

جُلُوسْ [ع] پادشاهمزك تخت عالی بخت عثمانی‌یه شرفبخش اجلال اولمسی : جلوسیّه = جلوس همایونه دائر سویلنیلن منظومه ، یازیلان مقاله § اوطورمق .

جُمادَی الآخِرَه ، جُمادَی الأُولی [ع] معروف ایکی آی . (جمادَی الآخر) (جمادی الاوّل) صورتلرنده استعماللری غلطدر . بونلره (جمادی) اطلاقنه سبب هنکام تسمیه‌ده عربستانده انجماد وقوعی یعنی یاغمورسزلقدن قاینافلرك قورمسیدر .

جُمّاعْ [ع] بر آرایه کلدرك طورطوپ اولمش شی . جماع الثریا = اولکر کواکب مجتمعه‌سی ، اولکر طوپی . جماع الکف = یومروق .

جُمْجُمَه [ع] باش طاسی ، کاسهٔ سر : جمجمة الرأس .

جُمْعَه [ع] معروف کون . عیدالمؤمنین عد اولنور . سبب اطلاق او کونده مؤمنلرك جامعلرده اجتماعیدر . میمك ضمیله‌ده لغتدر . جمعی : جمعات ، جمعات ، جمعات .

جُمَلْ [ع] (جمله) نك جمعی : جمل حکمیه .

جُمْلَه [ع] مجموع ، هپ : « جمله‌مز بر پادشاهك زیر دستانندنز » § بتون خلق : « جمله‌نك مقصودی برامّا روایت مختلف — سلیمان قانونی » § فعل ایله فاعلدن ویا مبتدا ایله خبردن مترکب سوز : جملهٔ فعلیه . جملهٔ اسمیه . جملةً = جمیعاً . ازجمله ، من الجمله = بر خیلی امثالندن بری اوله‌رق . (ازجمله) زیاده قوللانیلیر . فی الجمله = آز ، آز اوله‌رق .

جُمُوحْ [ع] آتده سرکشلك ، راکبنی دیکله‌میه‌جك صورتده باش سردلکی .

جُمُوعْ [ع] (جمع)ك جمعی : جموع شاذه .

جُمْهُورْ [ع] جماعت کثیره ، کروه عظیم .

جُمُودْ [ع] طوکوق اولمه ، طوکوقلق : جمود عین . جمود قریحه .

جُناحْ [ع] کناه .

جُنْبانْ [ف] قیملدایجی ، حرکت ایدیجی ، اوته‌یه بری‌یه صاللانیجی : « ایلر عمه‌یی باشیله تهزیز — دنباله ایسه همیشه جنبان — سود قوزیسی وصفنده » § قیملدادیجی ، حرکت ایتدیریجی ، صاللایجی . بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : دنباله جنبان = قویروق صاللایجی . سرجنبان = باش صاللایجی .

جُنْبُدَه ، جُنْبُذْ [ع] قبه . فارسی (گنبد) دن معرّب اولملی . (جنبذ بن سبع) بر کیمسه‌درکه بر کونك صباحنده کافر اولدیغی حالده حضرت پیغمبره ، آقشامنده ایسه مؤمن اولدیغی حالده اعداسنه قارشی جنك ایتمشدر .

جُنْبِشْ [ف] قیملدانمه ، حرکت : جنبش ابرو . جنبش مژکان

جنبش کهواره § ذوق ، اکلنجه ، بانك ضمیله غلطدر .

جُنبیدَه [ف] قیملدانمش ، حرکت ایتمش .

جُنْد [ع] عسکر ، عسکر کروهی : « انهزام جند اعدا کلدی پیش چشمه - حمدی » جیمك کسریله ماهر بینیجی معناسنده قوللانیلان (جندی) نك فی‌الاصل ضم جیم ایله (عسکری) معناسنه اولمسی ظن غالبدر : جندیانه = جندیجه . سنه : جولان جندیانه .

جُنُود [ع] (جند) ك جمعی : جنود موحدین . جنوداسلام . « صف شکاف جنود اعدایز »

جُنُون [ع] دلیرمه ، چیلدرمه ، دلیلك . لسان شعر وتصوفده (غلبهٔ عشق) (غلبهٔ جذبه) مقاملرنده ایراد اولنور .

جُنَّه [ع] اسکی ادوات حربیه‌دن قالقان § قادینلرك اوموز وباش اورتوسی .

جُوال [ف] جوال . جوالدوز = معروف بیوك ایکنه .

جُوان [ف] کنج ، تازه : « جوان مهربانسین شو خسین نازنده دلبرسین - ندیم » . مطلق اوله‌رق ذکر اولندقده اکثریا ارککه مصروف اولور . زن جوان = کنج قادین . جوانی = جوانلق : ایام جوانی = موسم جوانی . نوجوان = پك کنج ، پك تازه ، نوجوانی = نوجوانلق . جوانمرد = سخی ، کریم ، مروتلی . جوانمردانه = جوانمرد اولان یاقیشه‌جق صورتده . جوانمردی = جوانمردلك . جوانبخت = طالعی مساعد . فتح ایله‌ده لغتدر . کسر ایله غلطدر .

جُود [ع] کریملك ، جومردلك ، مروتلیلك : ای صاحب جود ، حامدکم . ای یکانه معبود ، ساجدکم — امام علی .

جُودیّ [ع] طوفانده موصل قربنده سفینهٔ نوحك اوطوردیغی طاغ .

جُوش [ف] قاینامه ، جوشمه : « جوشه باشلار کورنجه سیل دلم — لاابالی روشلی انهاری » « دریا کبی بردن ایلیوب جوش — ای عشق دیدی واولدی خاموش — غالب » جوش بهار = بهارك جوشقونلغی ، کمال فیضی : « باق نه خوش جوش بهار اولمش محیط قصربار — پرتموج وارکه صحراسنده دریاسنده یوق » پرجوش = جوشی زیاده ، زیاده جوشقون : « سرتابقدم بهار کاپوش — صهبا کبی لعل رنك وپرجوش — آت وصفنده — غالب »

جُوشان [ف] جوش ایدیجی ، ایدن : سرشك جوشان . « کلیور بانك آب جوشانی — کوش تحسینه دقت ایتدکجه — بردره حقنده » جوشانی = جوشانلق .

جُوشِش [ف] قاینایش ، جوشش : جوشش دریا . جوشش طبیعت . « جوششی واردریته عمانلرك »

جُوشیدَه [ف] قاینامش ، جوشمش .

جُوع [ع] آجلق : دفع جوع .

جُوی [ف] ایرماق : جوی جاری . « نه‌در ای جوی خوش‌روش بوشتاب ؟ — عجبا بصره کورفزنده نه وار ! — دجله‌یه خطاب » « واریوری ایسترسه‌ك ای اشك روان جولرله‌سن — ندیم » لب جوی = ایرماق کناری .

« بنشین برلب جوی وکذر عمر ببین — حافظ » = ایرماق کنارینه اوطور ، عمرك مروريني سیر ایت . § جوینده ، آرایجی ، آرایان . بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : عربده جو = عربده آرایجی ، آرایان : زن‌پرستان عربده جو — کانی .

جُویا [ف] آرایجی ، آرایان ، جویای کمال .

جُویبار [ف] ایرماق ، بیوك ایرماق : دلکش جویبار ! طالعجه سنکله بینمزده مشابهت وار - مادام دوزولیر . « بن اولسه‌م برده طرب برده طرف جویبار اولسه ! — ندیم »

جُوینَدَه [ف] (جویا) ایله مترادفدر : « عاقبت جوینده یابنده بود — حضرت مولانا » = آرایان عاقبت بولور . جویندگی = جوینده‌لك .

جُهّال ، جُهَلاء [ع] (جاهل) ك جمعی : « فهم ایدر آنلری ارباب کمال — طعن وتشنیع ایده طورسون جهال — سنبلزاده »

جُیُوب [ع] (جَیب) ك جمعی .

جُیُود [ع] (جِید) ك جمعی .

جُیُوش [ع] (جَیش) ك جمعی : جیوش مسلمین .

چَ

چابُك [ف] چابوق . چابك دست = الی چابوق . چابك رو = چابوق کیدیجی ، کیدن .

چادُر [ف] چادر : « برعجب دریادر اردوی همایونك سنك — کیم حباب برقرار اولمش آکا هر چادری - نفعی » § قادینلرك بورندکاری چار .

چار [ف] (چهار) مخففی : چار جهت . چار چشم : « ای نور دیده صانمه عبث کوزلکم کوروب - تشریف یاری بکلیورم چار چشم ایله » چار بالش = جاه والا ، بیوك مسند ، مقام . چارپا = درت آیاقلی حیوان . چارچوبه = چرچوه چارده = اون درت : « چارده معصوم پاکه مقتداسین یاعلی - اشرف » چارسو = چارشی . (درت طرف) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . چارشب = چارشاف چارطاق = چارداق . چارگوشه = درت کوشه‌لی ، مربع (درت کوشه) معناسنده‌ده قوللانیلیر . چارم = دردنجی : چرخ چارم . چارم کتاب = قرآن کریم . (چارمین) دخی (چارم) معناسنده مستعملدر . چارناچار = ایستر ایستمز . چاریك = درتده بر ، چیرك .

چار [روسجه‌دن] روسیه ایمپراطوری .

چارمیخ [ف] مجرمی خاچه کرمك ایچون قورلمش صلیب شکلنده دار آغاجی ، صلیب ، چارمیق .

چارَه [ف] علاج ، تدبیر : چاره جو = چاره آرایجی ، آرایان . چاره جویانه = چاره جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . چاره جویی = چاره جولق . چاره ساز = چاره بولیجی ، بولان . چاره سازی = چاره سازلق .

چاریچَه [روسجه‌دن] روسیه ایمپراطوریچه‌سی .

چاشت [ف] قوشلق وقتی § قوشلق طعامی . (چاشتدان) مخففی اولان (چاشدان) اتمك وسائر ییه‌جك

قونیلان سپده اطلاق اولنور .

چاشنی [ف] لذت ، چشنی .

چاك [ف] یاریق ، ییرتیق ، ییرتماج. چاك كریبان = یاقه ییرتماجی: «كورزلرسه كوكلر چاك اولور چاك كریبانك - آلنماز الارندن اهل عشقك صكره دامانك - فصیح» (چاك كریبان ایتمك) تعبیر مشهورنده (چاك) (ییرتمه) معنای، مصدریسنی متضمن عد اولنمشدر: «كل كوروب یادك ایله چاك كریبان ایتدم - فضولی» چاك چاك = زیاده ییرتیق ، پارچه پارچه: «خاك كوی یاری قیلمش اشك جوشان چاك چاك - فائق ممدوح» چاك چاكی = چاك چاكلك .

چاكر [ف] قول . چاكرانه = چاكرجه‌سنه . چاكری = چاكرلك ، چاكره منسوب . چاكر پرور = چاكر قایریجی. چاكرپرورانه = چاكرپرورجه‌سنه . چاكرپروری = چاكرپرورلك ، چاكرپروره منسوب . چاكرنواز = چاكر تلطیف ایدیجی . چاكرنوازانه = چاكرنوازجه‌سنه . چاكرنوازی = چاكرنوازلق ، چاكر . نوازه منسوب .

چالاك [ف] حركتی سرعتلی، روشی عیارانه اولان : طبع چالاك. «ای خرده شناس معنئ پاك - كوش ایت كه نه‌در بوكلك چالاك - غالب» چالاكی = چالاكلك .

چالش، چالیش [ف] رفتار متكبرانه § مقابله ، منازعه ، خصومت. حضرت مولانا یوكسكدن برده‌كی دامك دانه‌سنی كورن برقوشجغزك برسمایه، بر اوغدایه باقه باقه نهایت مغلوب سوق طبیعت اوله‌رق دانه جهتنه كیتدیكنی حكایه ایتدیكی صیره‌ده «این نظر با آن نظر چالیش كرد - ناكهانی ازخرد خالیش كرد» بیورمشدر .

چامارپوا [ایتالیانجه‌دن] آرمه‌یه چیقمق قوماندەسی .

چاه [ف] قویو، چوقور. مخففی: چه: «چه دكل سیب زنخداننده بر قالمش (ندیم) - زخم انكشت نكاه انتخابكدن سنك»

چای [ف] قاینادیلوب ایچیلن معروف یاپراق .

چپ [ف] صول : چپ وراست . چشم چپ . دست چپ . چپ انداز = غدار، حیله‌كار. چپ اندازی = چپ اندازلق .

چتر [ف] كولكه‌لك، چادر، شمسیه. چتر عنبرین = قاراكلق كیجه.

چته [آرناوودجه‌دن] بولوك، كروه، طاقم § چاپولجی وآپجی طاقم.

چرا [ف] اوتلامه. چراگاه، چراگه = حیوان اوتلایه‌جق یر ، اوتلاق، چایر. كسر ایله غلطدر .

چرب [ف] سمیز ، یاغلی : چرب وشیرین. چرب و خشك = غث و سمین .

چرخ [ف] سما ، فلك : چرخ پیر § تكرلك كبی حركت دوریه‌سی اولان شی، چرق: چرخ دوار. چرخ كردان. چرخ شكسته . چرخ اورمق = دائره تشكیل ایده‌رك دونمك . چرخ زن = چرخ اوریجی ، اوران . چرخ زنان = چرخ اوره‌رق. (چرخ زنان) (چرخ زن)ك جمعی‌ده اوله‌بیلیر . (چرخ فلك) تعبیر كهنه‌سندن ادبا یوز دوندرمشدر .

چرخه [ف] المیه، چیقریق كبی دور ایدن شی § برفرقهٔ عسكریه‌نك ایلریسنده بر طاقمك دشمن ایله محاربه‌یه باشلامق اوزره ایتدیكی حركت: چرخه‌جی. چرخه طوپی .

چرغند [ف] (جرغند) ایله مترادفدر.

چرنده [ف] اوتلاییجی، اوتلایان .

چسپان [ف] یاقیشیجی. لایق، مناسب.

چشم [ف] كوز : چشم سیاه . چشم كریان. «اوچار اوچشم كبودك خیالی چشمده — نائلئ قدیم» چشم آشنا= كوز آشناسی. چشم آشنایی = كوز آشنالغی. چشم آویز = نقاب، پچه . چشم چراغ= روشنئ دیده، نور دیده، نور عین. چشم زخم=اصابت عین، نظر دكمه. چشم دریده، دریده چشم = بی ادب، حیاسز .

چشمه [ف] پیكار ، صو قایناغی ، صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صومقسمی. چشمه‌سار = چشمه‌سی چوق اولان یر. اكثریا (چشمه) و (چشمه باشی) موقعنده ایراد اولنور. چشمهٔ حیوان، چشمهٔ خضر = آب حیات چشمه‌سی : «بن سنك آب حیات لبكك تشنه‌سی‌یم — طالب چشمهٔ حیوان ایسه‌م انسان دكلم — عونی»

چشن [ف] دوكون، ضیافت : چشن عظیم . ناجی (چ) ایله قید ایتمش ایسه‌ده طوغریسی (ج) ایله (جشن) در.

چشنده [ف] طادیجی، طادان .

چغانه [ف] بر نوع ساز . اكثریا (چنك) ایله برلكده ایراد اولنور: «چنك وچغانه ذوق برآز طورسون الامان — ندیم» «ویرر باشقه حالت دل عاشقانه — بو دلكش هواده بو چنك وچغانه»

چغز [ف] قورباغه .

چك [ف] پولیچه. فی الاصل (برات) معناسنه‌در . (صك) بوندن معربدر .

چكاچاك [ف] اجسام صلبه‌نك، خصوصیله اسلحه‌نك تصادمندن حاصل اولان سس : چكاچاك رماح . چكاچاك سیوف. فردوسینك «چكاچاك خنجر بكردون رسید - زهند وستان خون بجیحون چكید» بیتی بین الادبا مشهوردر .

چكیده [ف] طاملامش .

چلیپا [ف] خاچ : «كردننده كافرك اولمش چلیپا غرق نور جلال»

چمان [ف] صالنیجی، صالنه‌رق یورین: «میل چمن ایتمزمیسین ای نخل چمانم؟»

چمن [ف] آغاجلی، چیچكلی، یشیللك اولان یر: «خیمه‌لر قوردی بنه صحن چمنده ازهار - باقی» «ایتدی تشریف چمن ملكنی سلطان بهار - وله» § تازه یشیل اوت : «لب جوده كمال صفی هر برك چمن سویلر - نابی» چمنزار ، چمنستان = ایكی معناسنه كوره چمنلك. چمن صفه= چمن قاپلی صفه ، سد . جیمك كسریله غلطدر .

چمنتو [ایتالیانجه‌دن] قوملە قاریشق اوله‌رق خرج و صیوه كبی قوللانیلوب پك چابق طوتار و رطوبتنه قارشی طیانیر بر طوپراق.

چنار [ف] معروف آغاج. مرور زمان ایله كندی كندینه طوتشور

یاتاردیرلر: «چنار آسا درونندن طوتشمش نخل زیبادر ـ صبری» شاعرك بری مقام تمدحده «سالخورده چناردر قلم» دیمش! کسر ایله غلطدر.

چَنْبَرْ [ف] بر دائره‌یی احاطه ایدن شی: دف چنبری. چنبری = چنبر بچمنده، چنبریمسی. درچنبر = چنبر ایچنده، ضبط آلتنده. ندیمك «بیکیتمی اولدك آجانم نه‌در بو قرمزی شال؟ ـ باشکده دون دها باغلیدی قرمزی چنبر» لطیفه‌سنده اولدیغی کبی باش یمنیسنه‌ده (چنبر) دینیلیر.

چَنْدْ [ف] بر قاچ. قوللانلماغه باشلا. مشدر. یکی بولده یازی یازانلر «چند روز اقدم» کبی عباره‌لری کولنج هد ایدییورلر. نظمده استعمال اولنه‌بیلیر.

چَنْدانْ [ف] اوقدر. استعمال جهتیله (چند) ك اشیدر.

چَنْكْ [ف] پنجه «کوکلم الدن کیتدی سودانك نه‌غالب چنکی وار!» § بر نوع ساز. چنکی = چنك چالان سازنده. ذاتینك «برچنکی کوزل سودم سرمایه‌یی چالدردم» مصراعنده اولدیغی کبی چالوب چاغیران عتاله‌یه‌ده اطلاق اولنور.

چَنْكالْ [ف] چنکل: چنکال اهمال. (پنجه) معناسنده‌ده قوللا. نیله‌بیلیر: چنکال شاهین.

چَنْكُلْ [ف] (چنکال) ایله مترادفدر. چنکل شهباز.

چَوْكانْ [ف] اوجی اکری بر نوع جرید.

چَهارْ [ف] درت. چهاربالش = چار بالش. چهارپا = چارپا. چهار پاره = چارپاره: «الده مطرب بزمك چهار پاره کوره ـ ندیم» چهارشَنْبه = معروف کون. چهارم، چهارمین = چارم، چارمین. کسر ایله غلطدر.

چَهْرَه [ف] یوز، انسان یوزی، صورت. چهره پرداز = مصور، رسام. چهره کشا = چهره آچیجی، چهره‌سنی آچیجی. (چهره‌پرداز) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «آکا ویرمشدی کمال زینت ـ کاتب چهره کشای فطرت ـ خاقانی» فی الاصل جیمك کسریله‌در.

چِرا [ف] (چون) ه باق.

چِراغْ [ف] فتیل، موم، قندیل § چراق. چراغان = قنادیل و سائره ایله ترتیب ایدیلن دونما. چراغ چشم = روشنیٔ دیده، نور عین. فتح ایله‌ده لغتدر.

چِرْكْ [ف] کیره پاس: «چیقماز اول چرك که پیراهن بقالده‌در ـ نابی» چرکاب = کیرلی صو، چرکف.

چِرْكِينْ [ف] حسنسز، (کوزل) مقابلی. فی الاصل کیرلی پاصلی معناسنه‌در.

چِكِلْ [ف] ترکستانده کوزلی چوق برشهر ایمش.

چِلْ [ف] (چِهِل) مخففی.

چِلَه [ف] ایپلك دسته‌سی § درویشلرك خلوته قاپاندقلری، خدمت مخصوصه‌ده بولندقلری مدت. اکثریا قرق کون اولور. تشدید ایله استعمالی غالبدر. «ای چله‌ٔ عشق طولدکمی؟ ـ فیضی» حسن طبیعت اصحابندن بعض خوانندکان بومصراعی «ای چله‌ٔ عشق دها طولدکمی!» صورتنده تصحیح ایدرلر. چله شکن = چله قیریجی، چله قیران درویش. چله کش = چله چکیجی، چکن. (چله) مطلقا بلا، مشقت موقعنده‌ده ایراد اولنور. یای کیریشی معناسنه دخی کلدیکندن اشعار قدماده اکثریا (ابرو، تیر، کمان) کلمه‌لریله جمع اولنوردی. فطنت بیله «چله‌ٔ سخت جکر هر دم کمان ابرولرك» دیمشدر.

چِمْ [ف] کسلمش چنلی طوپراق قطعه لرینه اطلاق اولنور. فی الاصل بوصون معناسنه‌در.

چه [ف] نه. (چه سود) (چه فائده) کبی بعض تعبیراتده قوللانیلیردی. (نه وار ایکن چه‌یه نه‌لزوم وارا) سؤالنه جواب ویرمك مشکلجه‌در. نظمده (نه فائده) یرنده (چه سود) دینیله‌بیلیر: «طعن اعدادن نه‌غم مدح احبادن چه‌سود؟ ـ اشرف» (کیفیت) کلمه‌سی موجود ایکن نثرده (چه کونکی) تعبیری غریب کورینور.

چِهِلْ [ف] قرق: چهل سال.

چیدَه [ف] طوپلانلمش، دوشیرلمش: میوهٔ چیده. (برچیده) میوه حقنده قوللانلماز. مثلا چکیلوب طوپلانلمش اتکه (دامن برچیده) دینیلیر. (برچیده دامن) تعبیری اکثریا (مستغنی) موقعنده ایراد اولنور. بوحالده قوپروغنه برده (استغنا) طاقه‌رق (برچیده دامن استغنا) دیمك یولسز اولور.

چیرَه [ف] غالب، مستولی. چیره‌دست = طوتدیغی ایشی مکملاً یاپان، ماهر، استاد. چیره دستی = چیره‌دستلك.

چیزْ [ف] شی. ناچیز = برشی دکل، پك اهمیتسز. اشیا واشخاصه وصف اولور: هدیهٔ ناچیز. بندهٔ ناچیز. ناچیزی = ناچیزلك. ناچیزانه = ناچیز اولان آدمه یاقیشه‌جق صورتده: تألیف ناچیزانه. بوتعبیرلر اکثریا مقام تواضعده ایراد اولنور.

چیسْتانْ [ف] بیلمه‌جه. (چیست آن) دن مخففدر.

چینْ [ف] قیوریم، بوکلم، بوروشوق: چین زلف. چین کیسو. چین ابرو. چین جبین § چیننده، طوپلایجی، دوشیریجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: میوه‌چین.

چینَه [ف] قوش یمی: «مرغ آنجارودکه چینه بود ـ سعدی» = قوش یم اولان یره کیدر. چینه‌ریز = یم دوکیجی، دوکن: صیاد چینه‌ریز.

چُ

چُسْتْ [ف] سریع الحرکه، چویك. جستی = جستلك. عربی جیم ایله غلطدر.

چُمْچُمَه [ف] چامچاق دینیلان قاب.

چُنْبُكْ [ف] صیچرامه، آتلامه، پرنده آتمه. چنبك زن = پرنده آتیجی، آتان.

چُوبْ [ف] آغاج پارچه‌سی، اودون، صوپا: چوب خشك. چوب تأدیب. چوبین = آغاجدن: پای چوبین. کاسهٔ چوبین. بوکا بدل (چوبینه) دخی قوللانیلیر. چوبخوار = آغاج قوردی.

چُوبانْ [ف] معروف. «چونکه چوبان خفت کرك ایمن شود ـ حضرت مولانا» = چوبان اویونجه قورد امین اولور.

چُوبَكْ [ف] دکنك، صوپا، چوماق. چوبك زن = بکجی، پاسبان، طاوولجی: چوبك زن محله.

چوبه [ف] اولاغی .

چوخا [ف] چوقه .

چون [ف] نون وزننده . نصل . دائما (نچون) معناسنه اولان (چرا) ایله برلکده استعمال اولنور . بری کیفیتدن ، دیگری علتدن سؤال ایجوندر . (چون وچرا) نصل ؟ ونیچون ؟ دیمك اولور : «بحر افکاره طالوب چکمه امك — نکتهٔ چون وچرادن ال چك — خاقانی» یالکز اولەرق هیچ بری قوللانلماز. فارسیده تشبیه وتوقیت اداتی اولەرق قوللانیلان (گون) وزننده (چون) ومخفی اولان (چو) ایله یالکز ادات تشبیه اولەرق قوللانیلان (همچون) ومخفی اولان (همچو) لسانمزده قوللانلمامیدر .

چونکه [ف] ادات تعلیل: قارداش کی سویشبورز ، چونکه بر مملکت اولادیز § ادات توقیت . (مادام‌که) یرینی طوتار : «چونکه بلبلسین کوکل بر کلستان لازم سکا — ندیم» (چونکیم) صورتنده قوللانلماملی.

ح

حاء [ع] (ح) حرفنك اسمی .

حائر [ع] حیرتده قالان، متحیر .

حائز [ع] مالك: فلان ونه‌یی حائز. فلان نشانی حائز. حائز اهمیت. حائز فضیلت . «دیرسه‌ك اوله‌یم کمالی حائز — تضییع زمانی کورمه جائز»

حائط [ع] دیوار: حائط مائل .

حائك [ع] جولاه، جولهه .

حائف [ع] ظالم . الحائف خائف = حائف خائف اولور .

حائل [ع] ایکی شی آره‌سنه کیرن شی : آغاجلق حائل اولدیغندن دکیز کوریله‌میور .

حاتم [ع] سخاوتله مثل اولان ابن عبدالله بن سعد . منسوب اولدیغی قبیله‌نك اسمی عد اولنان (طیء) حقیقتده — اعظم قبائل عرب اولان — اوقبیله‌نك بدرینك نامیدر. نسبتنده (طائی) دینیلیر . (طیء) لفظی (طی) صورتنده تخفیف ایتدیکمزدن (حاتم طائی) دیدیکمز کبی (حاتم طی) دخی دیرز . تفعیلك «جم بزم وحاتم مکرمت ممدوح اصناف امم» مصراعنده‌کی (حاتم مکرمت) کبی برخیلی وصف ترکیبلرك مدار تشکیلدر . بونلر یاء نسبتله (حاتمی کرم) صورتنده‌ده تشکیل اولنه‌بیلیر. حاتمانه = حاتمجه‌سنه: کرم حاتمانه . فی‌الاصل تانك کسریله‌در.

حاجب [ع] قاپوجی ، پرده‌جی : «ملکك حاجبی ابوالقاسم — دیدی : رعنا بیلیرکه هرمسلم» § قاش . حاجبین = قاشلر ، ایکی قاش : «وار ایدی برخالی بین‌الحاجبین»

حاجت [ع] انسانك محتاج اولدیغی شی، لزوملو خصوص: عرض حاجت . طلب حاجت . اسعاف حاجت . جمعی: حاجات. قاضی الحاجات = حاجتلری اسعاف ایدن ، جناب حق . (حاجت) احتیاج، لزوم مقامنده‌ده قوللانیلیر: آ کا حاجتمی وار؟ آ کا حاجت یوق. «آ کلادك حال دلی تعریفه حاجت قالمدی» (نه حاجت؟) یاخود (حاجت نه ؟) تعبیری (نه احتیاج وار؟) (نه‌لزوم وار؟) مقامنده

ایراد اولنور: «حال دلی سؤاله نه‌حاجت‌که دمبدم — سویلر زبان حال ایله هربر تنکاهمز — فصیح» «برواقعه کیم خیر اوله تعبیره نه حاجت؟ - عارف» «ضمیر صافه اسرار دلی اعلامه حاجت نه ؟ — اولور مرآته صورت مرتسم رسامه حاجت نه ؟ — سید وهبی»

حاج [ع] حاجی . (الحاج) صورتنده قوللانیلیر . حرمین شریفینی موسم مخصوصنده زیارت ایدن ذاته (حاج الحرمین) دینیلیر.

حاجز [ع] آییران ، بولن ، تفریق ایدن § بدنك ایچنده بعض اولوقلری. حجاب حاجز = کوکسی قارندن داخلا آییران بیوك زار .

حاجی [ع] حج ایدن ذات: «حاجی‌ده صبحه‌دك طورور اول آستانه‌ده — ثابت» اصلی مدغمی (حاجّ) اولان (حاجج) در .

حادّ [ع] سیوری ، اینجه اوجلو § کسکین، قاطع § سرت، پك مؤثر § شدتلی، التهابلی (مرض) یاره، چیبان.

حادث [ع] حدوث ایله متصف ، حدوث ایدیجی ، ایدن : عالم حادثدر. متکلمین بیننده اختلاف حادث اولدی. اختلافات حادثه .

حادثه [ع] حدوث ایدن حال : خسوف برحادثه‌در. انسانك وجودنده چیبان پیدا اولمسی برحادثه‌در § کوچك وقعه . جمعی اولان (حادثات) اکثریا (یکیدن یکی‌یه وقوع بولان احوال) مقامنده ایراد اولنور.

حاده [ع] تل و صیرمه دوکمکه مخصوص برآلت . (حادهٔ تدقیق) تدقیق حاده‌سی یعنی حاده کبی اولان تدقیق معناسنه برتعبیر تشبیهیدر: مسئله‌یی حادهٔ تدقیقدن کچیردی. (حدّه) استعمالی غلطدر. ذاتاً (حادّه) کسکین دیمك اولان (حادّ)ك مؤنثیدر: سیوف حاده. رایحهٔ حاده ، زاویهٔ قائمه‌دن کوچك اولان سیوری کوشه‌یه (زاویهٔ حاده) اطلاق بو مناسبتله‌در .

حادی [ع] برنجی : بادیٔ حادی § حیواناتی، خصوصیله دوه‌لری نغمه ایله سوریجی ، سورن .

حاذر [ع] حذر ایدیجی، ایدن: رهرو حاذر .

حاذق [ع] حذاقت صاحبی، حذاقتلی: طبیب حاذق. حکیم حاذق . ادیب حاذق . صنعتکار حاذق . حاذقانه = حاذق اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مداوات حاذقانه. حاذقیت = حاذقلق.

حارّ [ع] حرارتلی : علاج حار. اقلیم حار. اشربهٔ حارّه . بلاد حاره .

حارث [ع] حراثت ایدیجی، ایدن.

حارس [ع] حراست ایدیجی، ایدن: حارس ممالك. حارس دار .

حارق [ع] نظمده (محرق) ه بدل قوللانیله‌بیلیر : خیال حارق. اندیشهٔ حارق . افکار حارقه . تصورات حارقه .

حارقه [ع] آتش : حارقهٔ سودا . حارقهٔ عشق . حارقهٔ ندامت .

حازم [ع] حزم ایدیجی، ایدن: مرد حازم . امیرحازم. حازمانه = حازمجه‌سنه: حرکت حازمانه. تحمل حازمانه.

حاس [ع] حس ایدن، طویان، مؤنثی حاسه .

حاسد [ع] حسد ایدیجی. ایدن: خصم حاسد. «لطف ایله حاسد بد

خواهه ندامت کلمز — نابی » « آز بلا صائمه افندی حسدی — محو ایدر حاسدی کندی حسدی » حاسدانه = حاسدجه. سنه: اضطراب حاسدانه. تلاش حاسدانه. مؤاخذهٔ حاسدانه .

حاسِر [ع] حسرت چکن ، مرامنه نائل اوله‌میان .

حاسِم [ع] حسم ایدیجی ، ایدن: حاکم حاسم. حکم حاسم .

حاسَّه [ع] حس ایدیجی ، ایدن . (حاس) ک مؤنثیدر: قوای حاسه. اکثریا موصوفی حذف اولنه‌رق (قوهٔ حاسه) مقامنده قوللانیلیر : حاسهٔ ذوق. حاسهٔ رؤیت . حاسهٔ سمع . حاسهٔ شم . حاسهٔ لمس ،

حاشا [ع] ادات تنزیه . ایراد ایدن « آنی بویله اوصافدن تنزیه ایدرم » دیمش قدر اولور: حاشا! جناب حق ظلم ایتمز . حاشا ! حضرت پیغمبر شاعر دکلدر. استفهام انکاری‌یی متضمن اولان جمله‌لرده اکثریا تأخیر اولنور : قرآن کریمه شعر دینیلیرمی؟ حاشا ! ابتداده بعضاً (که) ویا (کیم) ایله ایراد اولنور. بو حالده جمله بر فعل التزامی ویا آنك یرینی طوتان بر امر غائب صیغه‌سی ایله بیتر: حاشا که اوذات بویله بر سوز سویله‌مش اوله — یاخود — اولسون! نظمده فعلك تقدیمی جائزدر .

حاشِر [ع] حشر ایدیجی، ایدن: ندای حاشر. نفخهٔ حاشره ،

حاشَ‌لِلّه [ع] قرآن کریمدن مقتبس تعبیراتدندر. (حاشا) مقامنده ایراد اولنور: «حاش‌لله که اهدایه سزادر دیه‌یم — شانه عرض ایلدم آنجق او کریم الشانه — ثابت »

حاشِیَه [ع] کنار، پرواز § کتاب ویا مکتوب کنارینه یازیلان یازی، درکنار § بر کتابك مندرجاتنه دائر جابجا ایضاحات و ملاحظات یازمق صورتیله وجوده کتیریلن تألیف .

حاصِب [ع] اورتالغی توز طوپراق ایچنده براقان شدید روزکار.

حاصِد [ع] اکین بیچن آدم. اوراقجی.

حاصِر [ع] حصر ایدیجی، ایدن .

حاصِل [ع] حصوله کلیجی ، کلن ؛ حصول بولیجی ، بولان : « نامه‌ك دل زاده واصل اولدی — اوقه دکدی وپاره حاصل اولدی — غالب » « حاصل ایتدك آرزوسن کوکلك لطف ایلدك » جمعی اولان (حاصلات) برایشدن، بر یردن حصوله کلن شیلره اطلاق اولنور: غزته‌جیلك حاصلاتی. پوسته حاصلاتی .

حاصِن، حاصِنَه [ع] عرض اهلی ، عفتلی قادین . جمعی: حاصنات .

حاضِر [ع] حضورده ، کوز اوکنده اولان شخص: «مادام که دلبر آنده حاضر — موقعده‌در احسن المناظر» جمعی: حاضرون، حاضرین § اجرا ایتمك وایدلك ایچون لازم کلن حال و کیفیت اوزره بولنان شخص وشی: «آیت سجده کلدی حاضر اولك — وحید» طعام حاضر در . حاضر بالمجلس = مجلسده حاضر اولان شخص. حاضرجواب = برسوزه درحال جواب ویرن، برسوزك چارچابوق قارشیلغنی بولان : « بر سؤاله بر قومامز اول غمزهٔ حاضر جواب — نفعی» «هر بر سؤاله غمزه‌ك حاضر جواب کوستر — وجدی » حاضر جوابی = حاضرجوابلق.

حاضِنَه [ع] چوجقلری تربیه ایدن قادین، دایه : حاضنهٔ شفیقه.

حاطِب [ع] اودون دوشیریجی ، دوشیرن . کیجه وقتی اودون دوشیرن دیمك اولان (حاطب اللیل) تعبیریله صاچمه صاپان سویلین آدم اراده اولنور. (حاطب لیل) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

حافِر [ع] قازیجی، قازان: حافر بئر § دابه قسمنك طیرناغی .

حافِظ [ع] صاقلایجی ، صاقلایان : حافظ اموال . حافظ نقود جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: حافظ حقیقی. حافظ مطلق § ازبرله‌یجی ، ازبرله‌ین : « حافظ اشعار حافظ رند اولور» «حافظ الفاظ بی معنی جناب ازبری» مطلق ذکر اولندقده (حافظ قرآن) دیمك اولور : « کتابك راز مکتومندن اولماز محفظه آکاه - ینه اخلاصی بیلمز اولسه‌ده اهل ریا حافظ - سنبلزاده». حافظ سورهٔ یوسف = علمی آز اولان ذات .

حافِظَه [ع] حس اولنان شیئك اثرینی ذهنده حفظ ایدن قوت ، ازبرله‌یوب اونوتمامق قوتی: قوهٔ حافظه . موصوفسز اوله‌رق دخی قوللانیلیر: «صوره‌یم سویلدیکك سوزلری اصحابکدن - آنلرك حفظنه وقف ایلیه‌یم حافظه‌می » حافظه تزیین ایدیجی دیمك اولان (حافظه پیرا) کبی ترکیبلرده موصوف دائما محذوفدر .

حافَه [ع] قیی. کنار: حافة الوادی . حافهٔ طریق . جمعی: حافات .

حافی [ع] پك اکراجی بشوش آدم § یالین آیاق یورین. حافیاً = یالین آیاق اوله‌رق .

حاقَّه [ع] بلیهٔ ثابته § قیامت ، قیامت کونی .

حاکِم [ع] حکم ایدیجی ، ایدن : « آره‌دن بیك بو قدر سال مرور ایتمش ایکن - دل حساسده حاکمدر اوتأثیر هنوز - غزوهٔ بدر حقنده» § بین الناس وقوع بولان دعوالره باقان مأمور شرعی. جناب حقه‌ده اطلاق اولور : حاکم حقیقی . حاکم مطلق . حاکمانه = حاکمجه‌سنه : طور حاکمانه . حاکمیت = حاکملك .

حاکی [ع] حکایه ایدیجی ، ایدن: بو ذات فلان حکایه‌نك حاکیسیدر. بو تحریرات فلان ماده‌یی حاکیدر.

حال [ع] هر شیده‌کی وصف متغیر، صفت متغیره ، هر شیئك ایچنده بولندیغی کیفیت : « عجبدر حال عالم کل کولر ابر بهار آغلار - نوعی » « حال دلی اول آفته تقریره نه حاجت؟ - عارف» درویشلره عارض اولان کیفیته (حال) اطلاق دوامسز اولدیغی ایچوندر . دواملی اولنجه (مقام) تعبیر اولنور . « هست بسیار اهل حال ازصوفیان - نادرست اهل مقام اندرمیان- حضرت مولانا » = صوفیلر ایچنده اهل حال چوقدر، فقط اهل مقام نادربولنور § الآن ایچنده بولندیغمز زمان، ماضی ایله مستقبل آره‌سی : زمان حال. حالاً = حال جهتیله ، حاله کوره § حاله دلالت ایدن صیغه ، تعبیر . درحال، فی الحال = همان، چارچابوق : « بواثر صفحهٔ تبییضه چکلدی فی الحال — جودت » بهمه‌حال = هرحالده، البته . علی کل حال = اولدیغی قدر ، اولوریله . عربیده بعضاً مؤنث اعتبار اولنان (حال) ك تأنیثی لسانمزده معتبر دکلدر . حال بوکه دیمك اولان (حال آنکه) تعبیر کهنه‌سی مردوددر . هنوز
.

معناسندەقوللانلمقدە اولان (حالا) (حالاً) مخففیدر . تخفیف ایلە موقع استعمالی دکشمشدر . وقتیلە هنوز وشمدیلك معناسندە مستعمل اولان (حالیا) متروکدر. تشدیدایلە (حالّ) (حلول) دن اسم فاعلدر. حلول ایدن سنە وآی دیمك اولان (سال حال) (شهرحال) تعبیرلرندە مخففدر. مؤنثی (حالّە) اولدیغنە کورە (سنهٔ حالّە) دینلمك لازم کلیرسەدە تسهیل تلفظ ایچون (سنهٔ حالیّە) تعبیرینە انتقال ایدلمشدر . بوندەکی (حال) (حلول) دن اولەماز . (حالیّە) بیلدیکمز حالە منسوب یعنی شمدیکی دیمکدر.

حالَتْ [ع] (حال) ایلە مترادف، حتی آنك مؤنثی عد اولنورسەدە اکثریا (شایان دقت اولان حال) مقامندە قوللانیلیر : « قلبمە ای (حالتی) بیلمم نە حالتدر کان ! » « دوری دونمش ساغرك صهبادەحالت قالمامش — نیلی » «دواسازین براقمش حالت بیمار حیرتدە »

حامِدْ [ع] حمد ایدیجی ، ایدن: عبد حامد . جمعی : حامدون ، حامدین .

حامِضْ [ع] اکشی . حامضیت = اکشیلك .

حامِلْ [ع] طاشییجی ، طاشییان ، کوتوریجی ، کوتورن : حامل نشان . حامل ورقە . حامل بارکران . حاملاً = حامل اولەرق، اولدیغی حالدە .

حامِلْ ، حامِلَە [ع] کبە قادین .

حامی [ع] حمایە ایدیجی ، ایدن: حامیٔ دین مبین . حامیٔ ضعفا .

حانِثْ [ع] ایتدیکی یمینی یرینە کتیر میبیجی ، کتیرمین .

حانُوتْ [ع] دکان : حانوت کبیر . حانوت پر عنکبوت. میخانەیەدە دینیلیر .

حانَه [ع] میخانە . جمعی : حانات .

حانِیَه [ع] شراب .

حاوی [ع] شامل ، جامع : مسائل نافعەیی حاوی بر کتاب .

حَبّ [ع] دانە . حب الغمام = یاغان طولو § دانە حالندە یوتیلان دوا .

حَبائِلْ [ع] (حبالە) نك جمعی. حبائل الشیطان، حبائل شیطان = نسوان . حبائل الموت ، حبائل موت = اسباب موت .

حَبابْ [ع] صو اوزرندە پیدا اولان قابارجق : « حباب بادە آسا کوزلرم قالدی مل اوستندە — بلیغ » « بی دل وبی خانمان بیچارە برین برحباب فانی » (شبنم) معناسندەدە قوللانیلەبیلیر.

حَبّالْ [ع] ایپ ، اورغان صاتان ؛ ایپجی، اورغانجی .

حَبَّذا [ع] نە کوزل ! نە سوگلی ! مألنی مفید ادات تحسین: «حبذا باغچهٔ پادشەروی زمین ! ـ کورسەرضوان ایدر استادیغە بوز بیك تحسین ـ نفی» قوللانلمامغە باشلامشدر .

حَبْر [ع] بنی اسرائیل عالمی وعلی الاطلاق بر قومك عالم وفقیهی. جمعی: احبار .

حَبَش [ع] بریرە قاپامق ، قاپانمق : برجانی یی حبس . بر متهمك حبسی. (محبس) معناسندە قوللانلدیغی کبی آلیقویمق مقامندەدە قوللانیلیر . حبسە القا . حبس دموع .

حَبْط [ع] مباحثەدە اسکات. فی الاصل بشقە معنادەدر .

حَبْلْ [ع] ایپ، اورغان : حبل متین. حبل الله = قرآن کریم ، شرع قویم ، دین اسلام . حبل الورید ، حبل ورید = بویون طاماری ، شاه طامار .

حَبَّه [ع] دانە. حبهٔ سودا = چورك اوتی . حبهٔ خضرا = چیتلنبك .

حَبیبْ [ع] سوکیلی ، محبوب : «صانمە کیم احباب حالندن اولور غافل حبیب — فضولی» «سودی اول نوری حبیبم دیدی حق — خاقانی» حبیب الله = حضرت پیغمبر .

حَتْف [ع] موت. قدمانك قوللاندقلری (حتف انفه وفات) اورتەدە ضرب ، جرح کبی برسبب اولمقسزین اجل موعودیلە اولمکدن عبارتدر .

حَتّی [ع] عطف تنبیهی اداتی . معطوفی باشقەجە نظر دقتە عرض ایدر : چوق یاغمور یاغمش ، حتی اولری صو باصمش. کورمەمش، حتی ایشتمەمش. (حتی) دن صکرە ذوقاً لزوم کورلدکجە (بیلە) اداتی ایراد ایدلەملیدر .

حَثّ [ع] ترغیب ، تشویق .

حَجّ [ع] مبنای اسلام اولان ارکان خمسەدن بری بولنان فریضەیی ادا ایچون مکهٔ مکرمەیە کیتمك . قصد وتوجە معناسندن مأخوذ در .

حَجّاج [ع] مشهور ظالم . دلیل ایلە غلبە ایتمك معناسنە اولان (حجّ) دن مأخوذدر . حجاجانە = حجاجە یاقیشەجق صورتدە .

حَجّام [ع] حجامت ایدیجی، حجامتجی .

حِجامَتْ [ع] صورت معروفەدە قان آلمە. فی الاصل حانك کسریلەدر.

حَجَبَه [ع] (حاجب) ك جمعی .

حَجْر [ع] مالندە تصرفدن منع . حجراً = حجر صورتیلە. بو معنادە (حجز) دخی قوللانیلەبیلیر . (حجر) آغوش معناسنەدە کلیر : فلانك حجر تربیتندە بیودی . کسر وضم ایلەدە لغتدر .

حَجَر [ع] طاش: حجر شجر. حجر اسود = کعبهٔ معظمە دیوارندەکی معروف سیاه طاش. (حجر اسعد) دخی دینیلیر.

حَجْز [ع] برندن اولان آلەجغك استیفاسنی تأمین ایچون بر مال ویا ملکنی محکمە معرفتیلە رهن حکمنە قویوب ضبط ویا فروختنی طلب ایتمك معاملەسی .

حَجْلَه [ع] کلین اوطەسی، کردك. بعضاً (حجلە کاه) صورتندەدە قوللانیلیر. فی الاصل فتحات ایلە (حجلە) در. جیمك ضمیلە غلطدر. استعمالز شیوهٔ ایرانە اتباع صورتیلەدر.

حَجْم [ع] ال ایلە یوقلانەجق جثە ، مقدار . اشیا حقندە قوللانیلیر: کتابك جمعی. چکمجەنك جمعی . حجماً = حجم جهتیلە : حجماً بیوك .

حَجَفْ [ع] قارن غورلدیسی .

حَدّ [ع] صینیر. ایکی دولت طوپراغنك بربرینە بیتشدیکی یر . (سرحد) تعبیر اولنور § درجە ، مرتبە : « بیلە حدیکی اول شان حقیقی ایلە خرسند — نفسە خطاب » § برشیئك کسکین اولان یری ، آغزی : حد سیف § مجرمك کندیسنی وباشقەلرینی ارتکاب جرمدن منع ایدەجك بولدە تعزیر وتأدیب: حد شرعی.

حَدائِق [ع] (حدیقە) نك جمعی . (حدایق) صورتندە یازلاملی.

حَداثَت [ع] اوّل، ابتدا . تازه‌لك، كنجلك .مقامنده قوللانيلان (حداثت سن) تعبيرينه بدل ساده‌جه (حداثت) دخی ديئيله‌بيلير .

حَدّاد [ع] دميرجی ، چلنكير .

حَدَب [ع] قانبور اوله ، قانبورلق.

حَدَث [ع] يكی ظهور§ اقسام‌كلمه‌دن فعلك بيان ايتديكی حال كه ، اوله ويا يابه كبی برمعنادن عبارتدر . § آبدست وغسلك تجديدينی ايجاب ايتديرن حال و وقعه .

حَدس [ع] ظن وتخمين . حدسيات = ظنيات ، تخمينيات .

حَدَق [ع] بادنجان .

حَدَقه [ع] كوزك قاره‌سی ، كوزببكی.

حَديث [ع] حضرت پيغمبرك كلام شريفی§ آندن بحث ايدن علم § خبر، قصه، سوز: حديث‌هول‌قيامت. حديث‌درد فرقت§ يكی، تازه. حديث‌السنّ = كنج، نوجوان. (حدث‌السن) دخی قوللانيلير .

حَديد [ع] حدتلی، تيز . حديد المزاج=تيزمشربلی§ كسكين: سيف حديد. بصر حديد. حديد البصر = كوزی كسكين § دمير. حديديه = دميره متعلق، دميردن: ادوات حديديه.

حَديقه [ع] آغاجی چوق صولوباغچه.

حَذاقَت [ع] مهارت ، استادلق . اكثرياطبيبلره اسناداولنور.

حَذَر [ع] صاقنمه، قورقمه: «شمشير زبانمدن احبا حذر ايلر - نفعی»

حَذف [ع] آره‌دن چيقارمق ، چيقارلق: بر كلمه‌يی حذف. بر حرفك حذفی .

حَذُور [ع] زياده حذر ايدیجی ، ايدن، متبصر، متيقظ مقامنده ده ايراد اولنور .

حَرّ [ع] حرارت : حرّ شديد. حر نار جهنم .

حَرّاث [ع] اكينجی، چفتجی.

حَرارَت [ع] صيجاقلق : حرارت شديده .

حَراضَت [ع] دردك، علتك اوزا. يوب كيتمسی، مزمن‌اولمسی.

حَرّاقه [ع] ادوات محرقه ايله مجهز حرب كميسی .

حَرام [ع] ممنوع، شرعاً ممنوع اولان شی، (حلال) مقابلی . (حرام اولسون!) تعبيری ايچنه سينمسون! حقنده مضر اولسون ! مقامنده ايراد اولنور: «چنده ناسزالرله او شوخك — حرام اولسون خرام نازی بنسز! — نيلی»

حَرب [ع] جنك: فن حرب. ميدان حرب. حرباً = حرب ايله، حرب ايتمك صورتيله: حرباً ضبط اولندی. حربگاه ، حربگه = حرب يری ، جنك ميدانی . دار الحرب = اهل اسلام ايله بينلرنده صلح اوليان مشركين بلادی . داهية الحرب = ناپوليون بوناپارت كبی قوماندانلقده ماهر اولان.

حَربه [ع] قيصه مزراق طرزنده بر نوع سلاح .

حَرف [ع] كلمه‌لری تشكيل ايدن اشاراتدن هر بری § سوز : «حرف وجا زبانم ايله آشنا دكل — نابی»

حرف انداز= سوز آتيجی، آتان. حرف اندازی = حرف اندازلق. حرفكير= سوزده عيب آرايیجی، آرايان : «حرفكير اولمه‌ظرافت‌صاتمه - سنبلزاده ، حرفكيری = حرفكيرلك.

حَرق [ع] (احراق) ايله مترادفدر.

حَرقَفه [ع] قالچه كميكی . حرقفی = قالچه كميكنه متعلق .

حَرَكَت [ع] تپرنمه ، قيملدانمه : حركت و سكون . حركت حشرات § ايش، ايشلنيلن ايش : حركت نا پسنديده . جمعی : حركات. تراكيب عربيه‌ده (حركه) صورتنده قوللانيلير: سريع الحركه. بطیء الحركه .

حَرَكه [ع] اوستون ، اسره، اوتره دينيلن اشارات خطيه‌دن هر بری: وضع حركه § حرفك ساكن اولمامسی حالی. بومثالرده (حركت) صورتنده قوللانلاز.

حَرَم [ع] مكهٔ مكرمه‌ده معروف مواضع‌شريفهٔ محدوده. حرمين = مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره : «ديرلر ايكی عالمده بزه خازن اسرار — ارباب دلز محرم راز حرمينز» § بيوت اسلاميه‌نك قادينلره مخصوص دائره‌سی § بر ذاتك زوجه‌سيله محرمی اولان سائر نسوان طاقمی § زوجه. حرم سرای = قادينلره مخصوص دائرهٔ فاخره.

حَرُور [ع] كيجه اسن صيجاق روزكار . كوندوز اسنه‌ده دينيله‌بيلير § حرارت شمس § حرارت مديده.

حَرُوق [ع] قاو .

حَرُون [ع] ايلری سورلدكده‌ كری كری كيتمك كبی مناسبتسز حاللری اولان حيوان : اسب حرون . استر حرون . حرونی = حرونلق .

حَرِیّ [ع] لايق .

حَرير [ع] ايپك: لبس حرير. لباس حرير§ حرارتلی. پرحرارت : قلب حرير. عاشق حرير.

حَريص [ع] حرصلی: حريص مال. حريص شهرت . حريص تحصيل . «حريص رانكند نعمت دو عالم سير — صائب» = حريصی‌ايكی‌عالمك نعمتی طويورماز. حريصانه = حريصجه‌سنه.

حَريف [ع] همصنعت، همكار، بر صنعتده ، بر ايشده بولنان آدملردن هر بری. براصنافك افرادندن هربری ديكرينك حريفيدر. اكثرياصناف طرفندن‌ياپيلان اورتاقلاشی‌ضيافت وتفرجه (حريفانه) تعبيراولنور. (عارفانه)غلطدر§ تكلفسز آرقداش : «حريف باده رسيد ای رفيق توبه وداع ! — حافظ » «بزم دهرايچره حريف لاابالی قالمدی —فضولی» § شخص عادی ، باياغی آدم : «نادان اولان حريف سخندانی نيلسون؟—سامی»

حَريق [ع] يانغين .

حَريم [ع] خانه حوليسی كبی غيرك تعرضندن مصون اولان بر ، مكان محفوظ، حرم: «سرير دولتنه آسمان سراپرده —سرای حشمتنه‌لامكان فضای حريم— نفعی» «كچر صبا كبی عاشق هزار جنتدن — حريم كويكه چيقمازسه رهگذار اميد— جوری»

حَزامَت، حَزم [ع] رشد و بصيرتله صورت مضبوطه‌ده ادارهٔ امور : انسانك عزمی حزمه مقارن اولملی. الحزم سوء الظن .

حَزَنْ [ع] غم ، غصه : « ایلر بنی طورمیوب زیارت- بیت الحزنمده بیك مسرت» « اشعار دلفریبی اولوردافع حزن »

حَزِيرانْ [سریانیدن] معروف آی

حَزِينْ [ع] حزن ایله متصف، حزنلو: عاشق حزین . قاب حزین . آواز حزین. انین حزین. « عکس ایلدکجه کوکلره نالهٔ حزین حزین— اولمقده‌در. مشارك حزنك مقربین » (محزون)ه‌ده باق.

حَسادَتْ [ع] حسودلك، حسدجیلك.

حَسّاسْ [ع] حس ایدیجی . ایدن ، حس صاحبی، حسلی : جسم حساس. دل حساس. حساسانه = حساس اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

حَسْبْ [ع] فی الاصل سینك فتحیله (مقدار) معناسنه‌در. لسانمزده تراکیب عربیه‌ده (جهت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. (ب) آلدیغی وقت سین مفتوح، آلمدیغی وقت ساکن اوقونور: (بحسب الاستطاعه ، حسب الاستطاعه = اقتدار مقدارنجه . (جهت) مقامنده استعمالی اکثردر : بحسب الاقتضا ، حسب الاقتضا = اقتضا جهتیله . اکثریا (ب) سز ایراد اولنور: حسب الحمیه . حسب اللزوم. حسب الحال. حسب البشریه . (صورت حال ، موافق حال، مصور حال) موقعلرنده قوللانیلان (حسب حال) تعبیرنده سین دائما ساکندر: حسب حالی سویلیور. شو بیت بنم حسب حالدر. بو منظومه انك حسب حالیدر : (حسبحال) صورتنده یازلمالی . (الله رضاسی ایچون) مقامنده قوللانیلان (حسبةً لله) تعبیرنده فی الاصل کسر حا ایله اولان (حسبه) اجر، ثواب معناسنه‌در .

حَسَبْ [ع] آبا و اجداد جهتندن اولان شرف، حیثیت، اصالت.

حَسَدْ [ع] بریسنك مالك اولدیغی نعمتك زوالنی ایستمه: «حسد بر معنوی تعریضدر الطاف مولایه — عزت ملا » (غبطه)یه‌ده باق .

حَسَدَه [ع] (حاسد)ك جمعی .

حَسْرَتْ [ع] الدن کیدن ویا اله کلمسی مطلوب اولان شی ایچون کمال آرزودن حصوله کلن تأسف، اضطراب: حسرت دیدار، حسرت یاران. « حسرت بکا یادکار قالدی — فیضی » (متحسر) مقامنده‌ده مستعملدر: «حسرت اولدم ذوقه دائر صحبته — واصف» حسرتزده = حسرته کرفتار اولمش، حسرته اوغرامش: عاشق حسرتزده . حسرتزدگی = حسرتزده‌لك . حسرتزدگان = حسرتزده‌لر . حسرتکش = حسرت چکیجی ، چکن : حسرتکشانه = حسرتکش اولانه یاقیشه‌جق صورتده . حسرتکشی = حسرتکشلك.

حَسْمْ [ع] کسمك، کسلمك. (اعطای حکم قطعی) مقامنده مستعملدر: حسم دعوی . بر مسئله‌نك حسمی. حسماً = حسم صورتیله: حسماً اعطای جواب.

حَسَنْ [ع] حسنلو ، کوزل : قول حسن. صورت حسنه. نیت حسنه. «حلیهٔ پاکمی کیم کورسه بنم — اوله کورمش کبی وجه حسنم — خاقانی» ابوالحسن = امام علی. حسنین = حسن، حسین افندیلرمز. جد الحسنین، جد حسنین = حضرت پیغمبر. حسن الوجه = کوزل یوزلو. حسن الصوت = کوزل سسلی .

حَسْناء [ع] کوزل قیز، قادین: جاریهٔ حسنا .

حَسَنَه [ع] ایلك، ایی حال، ایی عمل. جمعی: حسنات: حسناتی سیئاتنه غالب اولان آدم ایی آدم صاییلیر . انّ الحسنات یذهبن السیّئات = حسنات سیئاتی ازاله ایدر .

حَسُودْ [ع] حسدجیل صاحبی، خلقةً حسدایدیجی اولان: الحسود لایسود = حسود بر خوردار اولماز . حسودانه = حسودجه‌سنه . حسودی = حسودلك .

حَسِيبْ [ع] حسب صاحبی § محاسب.

حَسِيرْ [ع] فری کیتمش، طونوقلاشمش: بصر حسیر. چشم حسیر § متحسر، حسرتکش : محروم حسیر . مفلس حسیر .

حَشْرْ [ع] بر میتی ویا بالجمله امواتی دیرلدوب محشره چیقارمق ، بر میت و یا بالجمله اموات دیرلدیلوب محشره چیقارلمق. صفت مخصوصهٔ الٓهیه‌در: حشر اموات. اجسادك حشری. یوم الحشر. روز حشر. «زعم المنجم والطبیب کلاهما — لن تحشر الاجساد قلت الیکما — ان صح قولکما فلست بخاسر — ان صح قولی فالخسار علیکما — امام علی» = منجم ایله طبیب «اجساد حشر اولنماز» زعمنده بولندیلر. دیدم که: بندن ایراق اولك ! سزك سوزکز صحیح چیقارسه بن ضررلی چیقمم . بنم سوزم صحیح چیقارسه سز ضررلی چیقارسکز. (زمان حشر) موقعنده‌ده ایراد اولنور. (حشره‌دك) حشر زماننه قدر دیمك اولور . بو استعمالده (زمان)ك حذفی واجبدر. نابینك «زمان حشره‌دك کرداب برکرداب اولور پیدا» مصراعنده اولدیغی کبی اثباتی بلاغت ترکیه‌یه منافیدر. حشو صاییلیر § حشر اولنمش، محشور: شهید اولان شهدا ایله حشر اولور. غلبه‌لکدن کنایه اولان (حشردرحشر) و(حشراندرحشر) تعبیرلرنده (لحذ) ی (لحَدَ) اوقومق قبیلندن اوله‌رق شینلر مفتوح قیلنمشدر. بونلرده‌کی (حشر) کوچك بوجك معناسنه اولان (حشره) نك جمع جنسی اولمق احتمالی بعید کورینور: « خورشید کواکب حشم روی زمین کیم — عسکرله جهانی حشراندر حشر ایلر — نفعی »

حَشَراتْ [ع] (حشره) نك جمعی . قارنجه، اورمجك کبی بوجکلر. (هوام) ایله بینلرنده فرق واردر. مفردی قوللانلماز .

حَشْرَجَه [ع] حال احتضارده بولنان خسته‌دکی غرغرهٔ نفس .

حَشَمْ [ع] بر آدمك دشمنلرینه قارشی غضبناك اوله‌جق درجه‌ده غیرتی کودن متعلقات واتباعی : خدم وحشم . حشم نشین = کوچبه .

حَشْمَتْ [ع] حشمدن حاصل اولان هیبت، عظمت .

حَشْو [ع] یاصدیق، مندر کبی شیلرك ایچنه طولدیریلان پاموق، قیتیق وسائره § سوزده زائد، سوزك زائدی. انواعی واردر: حشو ملیح. حشو متوسط. حشو مفسد . حشو قبیح . حشویات = سوزده زائد اولان شیلر، سوز زوائدی.

حَشِيشْ [ع] قوری اوت . بعضاً مکیفاتدن (اسراره) ده اطلاق اولنور .

حَشِيمْ [ع] حشمتلی، محتشم .

حَصَاة [ع] اوفاجق طاش، چاقل طاشی § مثانه. قره جکر و بوکرکلرك وسائر اعضاء داخلیه‌ده حاصل اولان طاش. حصاة المثانه. حصاة البول. جمعی: حصیات.

حَصَاد [ع] اکین، چایر بیچمك، بیچلمك: حصاد مزروعات. تارلالرك حصادی. بیچم زمانی یعنی (وقت حصاد) موقعنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر.

حَصَّاد [ع] اکین بیچیجی، اوراقجی.

حَصَافَت [ع] متانت عقل، قوت رأی، درایت کامله.

حَصَانَت [ع] بریرك ویا سائر بر مکانك ضبط اولنه‌میه‌جق درجه‌ده متانتی: حصانت موقع.

حَصْبَه [ع] قیزامق. صادك فتحیله‌ده لغتدر.

حَصْحَصَه [ع] عیان اولمق. الآن حصحص الحق = شمدی حق میدانه چیقدی § بر شیئی دیکر شیئك ایچنده — ایچه برلشمسی ایچون صاللامق.

حَصْر [ع] اطرافنی قوشادوب صیقشدرمق، اطرافی قوشادیلوب صیقشدیرلق: حصر قلعه. بر موقعك، بر فرقه‌نك حصری § مخصوص قیلمق، قیلنمق، باشقه بره تجاوز ایتدرمه‌مك، ایتدیرلمه‌مك: برجهته حصر نظر. فصاحت عربیه‌نك بدویلره حصری § سویلیوب اوقویوب طوررکن طوتلمق. بو معناده صفت مقامنده قوللانیلیر: خطیب حصر اولدی.

حَصُور [ع] قصه‌دن دلتنك اولان § کتم اسرار ایدن § مجاهده طریقیله تأهله، تقرب نسوانه رغبت ایتمیمن. قرآن کریمده بوکلمه ایله حضرت یحیی توصیف بیورلمشدر.

حَصِير [ع] معروف دوشه‌مه: «یانسه جهان ایچنده حصیری بولنمیه — نائلی قدیم» § سویلیوب، اوقویوب طوررکن طوتیلان: خطیب حصیر. امام حصیر.

حَصِيف [ع] حصافتله متصف، حصافتلی آدم: وزیر حصیف. حکیم حصیف.

حَصِين [ع] حصانتلی یر: مکان حصین. موقع حصین. بنای حصین. قلعهٔ حصینه.

حَضَارَت [ع] (غیبت) مقابلی اولان (حضور) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

حَضَر [ع] مقیم اولمق حالی، (سفر) مقابلی § شهر، قریه، (بادیه) مقابلی. حضری = مقیم، شهرلی، کویلو.

حَضْرَت [ع] فی الاصل قرب، پیشگاه معناسنه‌در. بومناسبتله کلمهٔ تعظیم اوله‌رق قوللانلمشدر: حضرت پیغمبر. حضرت علی. «سن الم چکمه کوکل! حضرت الله یاپار — کانی» مثلا (حضرت عمر) اصله نظراً (عمرك حضوری) دیمکدر. (حضور) (ذات) دن کنایه‌در. (جناب) ده بوکا قیاس اولنمون. (حضرت) یالکز اشخاصه مخصوص دکلدر. (حضرت قرآن، حضرت مثنوی) دینیله‌بیلیر. (جناب) ك بوصورتده استعمالی نادردر. ساده‌جه (حضرت) بربیوك ذاتدن کنایه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: «بشقه برقوت ویرر جنکاورانك قلبنه — قلب لشکرگاهده اولدقجه حضرت منجلی — سلیم اول

حقنده» (جناب) بو یولده قوللانلماز. برینه کوره (حضرت) (جناب) دن اقوی عد اولنور. جمعی اولان (حضرات) هم جمع هم‌ده تثنیه مقامنده مستعملدر: آل عبا حضراتی. حسنین حضراتی.

حَضِيض [ف] (اوج) مقابلی.

حَطَّاب [ع] اودونجی.

حَطَب [غ] اودون.

حَطِيبَه [ع] اودونی چوق، اودونلق یر: جبال حطیبه. اودیهٔ حطیبه.

حَطِيم [ع] کعبهٔ معظمه‌نك جانب شمالیسنده‌کی محل مخصوص.

حَظَائِر [ع] (حظیره) نك جمعی. (حظایر) صورتنده یازلمالی.

حَظّ [ع] خیر جهتندن اولان نصیب، بهره: حظ وافر. حظ جزیل § خوشه کیتمه، خوشلانمه: «کیشی غربت دیارنده ایدرمش آشنادن حظ — باقی»

حَظِيرَه [ع] آغیل § اطرافی محفوظ محل دفن، قبرستان. حظیرة القدس. حظیرهٔ قدس = جنت. (خطیره) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر.

حَظِيظ [ع] بهره‌دار، برخوردار، سعادتمند.

حَفَائِر [ع] (حفیره) نك جمعی. (حفایر) صورتنده یازلمالی.

حَفْر [ع] قازمق، قازلق: بریری حفر. قویونك حفری. «کنار جوی فراوانده حفر چاه عبث — سامی» حفریات — حفر ایتمه‌لر، قازشلر.

حَفَظَه [ع] (حافظ) ك جمعی. انسانك اعمالنی یازمغه مأمور اولان ملکلر: حفظهٔ کرام.

حَفِيد [ع] طورون: مؤنثنده (حفیده) دینیلیر. (حفید) ك جمعی اولان (احفاد) ارککه، قیزه شاملدر. لازم کلنجه (حفیده) نك جمعی مقامنده (حفده) دیه‌بیلیرز.

حَفِير، حَفِيرَه [ع] درینجه قازلمش یر، چوقور. قبره‌ده اطلاق اولنور.

حَفِيظ [ع] اسماء حسنادن. حافظ: «خامهٔ قدرت رضا» نك جبههٔ آمالنه — ایلمش تحریر «اللهم سهل یا حفیظ!»

حَفِيف [ع] آت قوشارکن، قوش اوچارکن، روزکار اسرکن حاصل اولان سس، خیشلامه، خاشیرتی: حفیف اسب تازی. حفیف کبوتر. حفیف اوراق اشجار.

حَقّ [ع] الله: «عدم بر صفتمدر وجود حقکدر — نابی» § نفس الامره مطابق، طوغری، ثابت، متحقق، باطل دکل: اعتقاد حق. قول حق. «حقدر بوکه دنك ولال ایدم بن — غالب» بومعناده (حقه) صورتنده مؤنث قیلنیر: اعتقادات حقه. مذاهب حقه § انسان اوزرینه لازم، کندیسنه عائد اولان شی، خصوصی: حق صریح. کیمسه حقنك ضایع اولدیغنی ایستمز. «فلان شی حقنده نه دیرسین؟» کبی برلرده (فلان شیئه دائر، متعلق) معناسی قصد اولنور. بوتعبیر دائما (ده) ایله قوللانیلیر. «حقنده بویله دیورلر» دینیلیر. «حقنه بویله دیورلر» دینلمز. حق بین = حق کوریجی، حق کوریجی، کورن: چشم حق

بین . حاکم حق بین . « طبیعت روشن
اولماز اولمدقجه دیدهٔ حق بین — آلیرمی
بیت بی‌روزن ضیا خورشید انوردن ؟ —
فطنت» حق بینانه = حق بینجه‌سنه. حق
بینی = حق بینلك. حق پرست = حقه‌طا.
پیجی، طاپان. حق‌پرستانه=حق پرست اولانه
یاقیشه‌جق‌صورتده. حق‌شناس=حق‌طانیجی،
طانیان، حقنه رعایت ایدیجی ، ایدن .
حق شناسانه = حق شناسجه‌سنه . حق
شناسی = حق شناسلق. حقگو = حق
سویلیجی، سویلین . حقگویانه = حقگو.
جه‌سنه. حقگویی = حقگولق . بحق =
حقلی اوله‌رق، حقیله، کرچکدن . نا حق
= حق دکل، حقسز : حکم ناحق .
« کیشی نا حق یره عالمده بردار اولمسون
یارب ! ـ عونی » الحق مر = حق سوز
آجیدر . الحق احق ان یتبع = حق اتباع
اولنمغه الیقدر. الحق یعلو ولا یعلی علیه =
حق غلبه ایدر . آکا غلبه ایدلمز .

حقّا [ع] طوغریسی: «نزول ایتدی
زمینه آیت رحمت ایدی حقا ـ
نعت شریف ـ ثابت » بعضاً (که) ایله
قوللانیلیر او حالده (طوغریسی بوکه) مقا.
منه قائم اولور: «حقاکه قصیده‌ده ظهیره
— نظم اتمدی کیمسه‌لر نظیره — ضیا»
بوکا بدل (الحق) دخی دینیلیر§حق اوله‌رق
کرچکدن: حقا مؤمنم. (حقا)دن مخففدر.

حقارت [ع] تحقیر : «اتمه درویش
عبا پوشه حقارتله نظر ـ لا»
«فلانی تحقیر اتمش» دینلدیکی حالده «فلانی
حقارت اتمش» دینلمز . « فلانه حقارت
اتمش » دینیلیر . حقیرلك معناسنده‌ده
قوللانیلیر: حقارت اچنده یاشامش.

حقّانی [ع] حقی التزام ایدیجی ،
ایدن، عادل: مهدی حقانی §
حقه مقرون، موافق حق: حکم حقانی .

حقّانیّت [ع] حقانیلك، عدالت .

حقایق [ع] (حقیقت)لك جمعی. واقف
حقایق. «بندن‌صورك حقایق
اسرار عالمی — نابی» اصلی (حقائق) در.
تراکیب عربیه‌ده بویله یازلملی : حقیقة
الحقائق. خلاصة الحقائق.

حقود [ع] پك كیندار ، کینجی :
شخص حقود. لئیم حقود .
حقودانه ـ حقودجه‌سنه: تصورات حقودانه.

حقیر [ع] حقارتله متصف، خوار،
اعتبارسز، بایاغی: عبد حقیر.
شئ حقیر . حقیرانه = حقیر اولانه
یاقیشه‌جق صورتده .

حقیق [ع] لایق .

حقیقت [ع] طوغری اولان اصل:
حقیقت حال . « بر حقیقت
قالمسون عالمده اللهم نهان ! » « حقیقت
اهلنه توفیق رهنما یتیشیر — راغب » §
وفادارلق، حق‌شناسلق: « حقیقتدرهمان
لازم اولان عالمده آدمده ـ شیخ الاسلام
یحیی » « حقیقتسزلك ایتدك سودیکم
رنجیده‌یز سندن ـ لا » § اصل وضع اولوزده
استعمال اولنان کلمه . بعضاً (طوغریسی)
مقامنده ایراد اولنور: حقیقت، انسان نه
غریب مخلوقدر! حقیقة = حقیقت اوله‌رق،
کرچکدن . فی الحقیقه = حقیقتده ، کر.
چکدن. حقیقت شناس = حقیقی طانیان،
بیلن. حقیقت شناسانه = حقیقت شناس
اولانه یاقیشه‌جق صورتده . حقیقت شناسی
=حقیقت‌شناسلق. المجاز قنطرة الحقیقه =
مجاز حقیقت‌کوپریسیدر. حقیقی = حقیقته

منسوب، کرچکدن: معبود حقیقی .

حك [ع] قازیق، قازنمق: حك‌مهر.
بر غلطك حکی .

حكّاك [ع] حك ایله مشتغل صنعتکار:
« درون پرهوس مجموعهٔ
حکاکه دونمشدر — نابی » حکاکی =
حکاکلك: صنعت حکاکی.

حکم [ع] ایکی خصمك بینلرنده‌کی
دعوایی فصل ایچون حاکم
اتخاذ ایتدکاری کیمسه: صفین وقعه‌سنك
نتیجه‌سنده (ابوموسی الاشعری) ایله (عمرو
بن العاص) حکم تعیین قیلنمشلر ایدی .
آنلره (حکمین) دینیلیر .

حکیم [ع] حکمت ایله متصف، واقف
حکمت : حکیم ذوفنون ابن
خلدون . « وار ایمش روز قیامت قیلمه
انکار ای حکیم — فضولی » « مال وفر.
زنده باغلانیری حکیم؟ — یاشاسون سینه
سنده قلب سلیم!» § طبیب: « نافع اولماز
مرض عشقه مداوای حکیم — نوعی »
حکیمانه = واقف حکمت اولانه یاقیشه‌جق
صورتده: فکر حکیمانه. قول حکیمانه.

حلّ [ع] چوزمك ، چوزلمك : حل
عقده. عقده‌نك حلی. § دیه‌جك
قالمیه‌جق صورتده ایضاح ایتمك ایدلمك :
حل مسئله . مسئله‌نك حلی . «عاقل کتاب
عقلی حل ایلمکده غافل ـ نابی » (تحلیل)
مقامنده‌ده قوللانیلیر .

حلائل [ع] (حلیله)نك جمعی. (حلایل)
صورتنده یازلملی .

حلّاج [ع] پاموق آتان صنعتکار .

حلّاف [ع] چوق یمین ایدن: کذاب
حلاف .

حلّاق [ع] بربر

حلال [ع] حرام اولمیان شی: حلال
زاده = ولدزنا اولمیان .

حلّال [ع] حل ایدیجی، ایدن: حلال
المشکلات . حلال مشکلات.

حلاوت [ع] طاتلیلق ، شیرینلك :
حلاوت‌میوه . حلاوت‌کلام.
« حلاوت اولماز اونعمتده کیم لسانه‌دوشر
— راغب » حلاوتبخش = حلاوت
ویریجی : حلاوتبخش مذاق . حلاوتیاب
= حلاوت بولیجی .

حلزون [ع] قابوقلو بوجك . بومنا.
سبتله‌شکل‌معروفه (حلزونی)
دینیلیر .

حلف [ع] یمین ایتمك .

حلق [ع] بوغاز، حلقوم . (تحلیق)
معناسنده‌ده کلیر .

حلقه [ع] دائره شکلنده اولان شی:
حلقهٔ انکشتر. حلقهٔ در. حلقهٔ
زلف § انساندن دائره: حلقهٔ درویشان.
حلقهٔ رندان. بو معناده لامك فتحیله‌ده
قوللانیلیر. حلقوی = حلقه شکلنده .

حلوا [ع] معروف طعام: « حلواجی
دکاننده پیازك ایشی بوقدر ـ
نابی » حلوا فروش = حلوا صاتان ،
حلواجی. بوکا بدل (حلوایی) دخی قوللا.
نیله‌بیلیر: حلوایی ترشرو .

حلیب [ع] صاغلمش سود .

حلیف [ع] آند ایچه‌رك بربریله
عهدلشن آدم . بو بولده یمین
ایدنلردن هر بری دیکرینك حلیفی اولور.

حلیق [ع] تراش ایدلمش : ریش
حلیق . عذار حلیق . تذکیر
و تأنیثی مساویدر: لحیهٔ حلیق .

حلیل [ع] زوج .

حليله [ع] زوجه .

حليم [ع] حلم صاحبی، حلملی: حكيم حليم . اتقوا غضب الحليم = حليمك غضبندن صاقنكز . حليمانه = حليم اولانه ياقيشه‌جق صورتده: مقابلهٔ حليمانه .

حمائد [ع] (حميده) نك جمعی . افعال محموده ، برذاتك مدحه شايان اولان افعالی . (حماید) صورتنده يازلمالی .

حمائل [ع] (حماله) و (حميله) نك جمعی . قيليج باغی § بويونه آصيلان نسخه . مفرد حكمنده‌در . مفردلری قوللانلماز .

حمائم [ع] (حمامه) نك جمعی: حمام بيوت . (حمايم) صورتنده يازلمالی .

حماست [ع] (جبلی) اولان شجاعت: سليم اولك حماستی .

حماقت [ع] احمقلق: «حكمتن انكار ايدر واعظ حماقت بونده‌در — نفعی» «لكل داء دواء يستطب به — الا الحماقة اعيت من يداويها - لا» = هر درد ايچون آرانه‌جق دوا واردر . فقط علت حماقت تداوی ايدنی عاجز براقير .

حمال [ع] يوك طاشيمق صنعتی اولان آدم : «يوك دكلدر كنديسنه صبرتنده حمالك سمر — سروری» حمالانه = حمالجه‌سنه .

حمام [ع] معروف : «هزار ضعف ايله حمامه طوغری عزم ايتدم- نديم» حمامی = حمامجی .

حمامه [ع] كوكرجين : حمامهٔ دلكش ترانه - نركسی . (حمام) دخی دينله‌بيلير . قمری معناسنده‌ده مستعملدر .

حمد [ع] فضيلت ايله ثنا . جناب حقه مخصوصدر . (مدح)ده يالق .

حمدله [ع] الحمدلله ديمك: «خطبه ابتر صاييلير حمدله‌سز»

حمراء [ع] (احمر) ك مؤنثی : سحابهٔ حمراء . فارسی اسملره (احمر) صفت اولديغی كبی (حمرا)ده اولور : كل حمرا . لالهٔ حمرا . موزهٔ حمرا = قرمزی چيزمه .

حمقاء [ع] (احمق)ك مؤنثی: جاريهٔ حمقاء .

حمل [ع] آناسنك قارننده اولان ولد : وضع حمل § گبه اولمه ، گبه‌لك: مدت حمل . ظهور آثار حمل § اسناد : سكوتی جهلنه حمل اولندی . نابينك «حملدن سايه‌سنی عاجز اولور كاو زمين» مصراعنده اولديغی كبی يوكلنمك معناسنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

حمل [ع] قوزی § معروف برج : «جلوه‌كاهن ايده خورشيد فلك برج حمل - نفعی»

حمله [ع] صالدرمه ، صالديرش: حملهٔ حيدرانه . حملهٔ اولی . جمعی : حملات: حملات متواليه .

حمله [ع] (حامل) ك جمعی: حملهٔ عرش . حملهٔ قرآن = قرآن كريمی مأل آشنا اوله‌رق حفظ ايله مقتضاسنجه عامل اولمغه چاليشانلر . حقلرنده «اشراف امتی حملة القرآن» بيورلمشدر . مأل آشنا اوليان حافظلره‌ده تبركاً (حملهٔ قرآن) دينيلير .

حمول [ع] تحمللو ، حوصله‌سی كنيش آدم: حمول ملول . حمولانه = حمولجه‌سنه . حمولی = حمولك .

حموله [ع] يوك . اكثريا مراكب بحريه يوكلرينه اطلاق اولنور: اخراج حموله . اخذ حموله .

حميت [ع] انسانيته خصوصيله مليته عائد فضائلك خلاصهٔ معانيسنی جامع بركلمهٔ مقدسه‌در ، متصفی مشار بالبنان اولور . حميت مند = حميتلی . حميت مندانه = حميت مند اولانه ياقيشه‌جق صورتده . حميت مندی = حميت مندلك .

حميد [ع] اسماء حسنادن: رب حميد . حميد مجيد § جالب حمد اولان خصائل ايله متصف بولنان .

حميم [ع] يقين خصم § صيجاق صو .

حناجر [ع] (حنجره)نك جمعی .

حنان [ع] مرحمت ، رأفت ، رقت قلب .

حنان [ع] اسماء حسنادن . رحيم .

حنجره [ع] بوغاز ، حلقوم . حنجری = حنجره‌يه متعلق .

حنظل [ع] ابوجهل قارپوزی .

حنفی [ع] امام اعظم ابو حنيفه‌نك مذهبنه تابع اولان : فلان حنفی المذهبدر . رجال حنفيه . فقهای حنفيه . جمعی : حنفيون .

حنك [ع] آغيز طاوانی ، داماق . آغيزك آلت جهتنه‌ده دينيلير: حنك اعلی ، حنك اسفل .

حنيف [ع] دين اسلامه ميلی درست اوله‌رق آنده ثابت اولان ذات .

حنين [ع] شوق ، آرزو ، اشتياق § شدت اشتياقدن آغلايوب فرياد ايتمه : حنين حزين .

حواء [ع] حضرت آدمك زوجهٔ محترمه‌سی . ام البشر .

حواج [ع] (حاج) ك مؤنثی اولان (حاجه) نك جمعی . حج ايدن قادينلر .

حواجب [ع] قاش معناسنه اولان (حاجب) ك جمعی : تحريك حواجب . «حواجبنا تقضی الحوائج بيننا - ونحن سكوت والهوی يتكلم — لا» = قاشلرمز بيننزده تفهيم مقاصد ايديور . بز خاموش طوريورز . عشق سويليور .

حوادث [ع] (حادثه) نك جمعی . ايی كوتو يكيدن يكی‌يه وقوعه كلن حاللر : حوادث سارّه . حوادث مؤلمه § كدر ويريجی وقوعات : «دوران حوادثندن يوق باكمز فضولی!» بو معناده (حادثات) زياده قوللانيلير . (حوادث) مفرد مقامنده‌ده مستعملدر . (برحوادث) دينيلير . (بر حادثه) دينلسه باشقه معنی آكلاشيلير . (حوادثات) استعمالنه احتياج يوقدر .

حواريون [ع] حضرت عيسانك انصار واصحابی . مفردی فی الاصل ناصر ، مددكار معناسنه اولان (حواری) در .

حواس [ع] (حاسه) نك جمعی . حواس خمسه . «قوی وديعهٔ قدرت ، حواس وضع حكيم — نابی»

حواشی [ع] (حاشيه) نك جمعی :

حواصب [ع] (حاصب) ك جمعی : هبوب حواصب .

حواصن [ع] (حاصن) و (حاصنه) نك جمعی .

حوافر [ع] دابه طيرناغی معناسنه اولان (حافر) ك جمعی .

حواله [ع] سپارش . حوالهٔ = حواله اوله‌رق . حواله‌نامه = حواله‌يی حاوی كاغد .

حوالی [ع] (حول)ك جمعی . اطراف ، اقطار : حوالیٔ حجاز .

حَوانیتْ [ع] (حانوت) لك جمعی .

حَوائجْ [ع] (حاجت)لك جمعی. مادیاتده قوللانیلیر : حوایج ضروریه . حوایج سفریه. حوایج شتائیه. (حاجات) بو یولده قوللانلماز .

حَوْزَه [ع] برحکمدارك حکم ایتدیکی ممالکك مجموعی. حوزة الاسلام = ممالك اسلامیه § دائره : فلان بری حوزهٔ تصرفنه کچیردی .

حَوصَلَه [ع] قوش قورصاغی § انسانك اقتدار و تحمل درونیسی . «دعوی حوصله تنها بقدح نوشی نیست — صائب» = حوصله دعواسی یالکز قدح نوشلق ایله اولماز. تَنك حوصله = حوصله‌سی طار . تُنك حوصله = حوصله‌سی یوقه .

حَوض [ع] معروف صو مجمعی : کنار حوض . حوض کبیر. حوض ساغ «بلبل خموش، حوض تهی، کلستان خراب— عزت ملا» .

حَوْقَلَه [ع] سرعتله یورءمك: حوقلة عجول .

حَوْل [ع] ییل: حول کامل. حولین کاملین § اطراف، چوره: حول بیت ، حول کعبه. (حول) تعبیری بوندن مأخوذدر (لاحول) دەكی (حول) قوت دیمکدر .

حَوْلَقَه [ع] لاحول ولاقوة الا بالله دیمك ، لاحول چکمك .

حَیّ [ع] اسماء حسنادن: حی لایموت § حیات ایله متصف اولان، دیری: حی ومیت . یخرج الحی من المیت و یخرج المیت من الحی = جناب حق اولودن دیری دیریدن اولو چیقارر . حیاً = دیری اوله‌رق، اولدیغی حالده .

حَیا [ع] اوتانمه : «اطفالده ظهور آثار حیا مبشر حسن خلقتدر. — امام غزالی» .

حَیات [ع] دیریلك : حال حیات . مدت حیات . حیات افزا = حیات آرتیریجی ، آرتیران . حیاتبخش = حیات ویریجی ، ویرن. حیات جاودان = دائمی حیات : «ویرمین جان سکا بوللاز حیات جاودان — فضولی» .

حَیّاكَ [ع] (حیّاك الله) ایله مترادفدر.

حَیّاكَ اللّٰه [ع] الله عمریکی اوزون ایتسون! کال تحسین ووقعده ایراد اولنور .

حَیْث [ع] اعتبار، یالکز (من) حرف جریله برابر عربی ترکیبلرده بولنور: من حیث المجموع = مجموعی اعتباریله.

حَیْثیّت [ع] شرف، اعتبار: اصحاب حیثیت . حیثیت ذاتیه . حیثیت عرضیه .

حَیدَر [ع] ارسلان § امام علی : «بز محب خاندان حیدرز یا سن نه سین؟ — لا» حیدرانه = حیدرجه‌سنه . حیدری = حیدرلك ، حیدره منسوب .

حَیْدَرَه [ع] ارسلان .

حَیْران [ع] (حائر) ایله مترادفدر . «بن آنك حیرانیم یا اول کیمك حیرانیدر؟ - لا» .

حَیْرَت [ع] شاشیرمه ، شاشیروب قالمه ، نه یاپه‌جغنی بیلمه‌مه : «بزده بوقدر بیان حاله مجال — مست صهبای حیرتز شمدی — عزت بك» .

(ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . مثلا «حیران اولدم» مقامنده «حیرت ایتدم» دینلمز . حیرت افزا = حیرت آرتیریجی ، آرتیران . حیرتبخش = حیرت ویریجی ، ویرن . حیرتزده = حیرته کرفتار اولان .

حَیِّز [ع] مکان ، موقع: حیز اعتبار .

حَیْض [ع] قادینلره هرآی عارض اولان حال. عادت ، آی باشی .

حَیْف [ع] ادات تأسف . یازیق! : «حیف سلطان سایه‌یه یوز بیك حیف! — هم قلم آغلاسون آکا هم سیف! — ابن کمال» (حیفا) دخی دینیلیر. بعضاً ایکیسندن صکره‌ده (که) ویا (کیم) کتیریلیر .

حَیْلولَت [ع] آره‌یه کیرمك: حیلولت موانع .

حَیْنونَت [ع] وقت یاقلاشمق: حینونت موسم .

حَیَوان [ع] جانلی مخلوق § انساندن ماعدا جانلی مخلوق . جمعی : حیوانات § ادراکسز ، احمق § حیات : آب حیوان. حیوانیت = حیوانلق. حیواناتدن اولمق صفتیله اولان حال. فی الاصل یائك فتحیله‌در .

حَیَّه [ع] ییلان. جمعی: حیّات: حیات وعقارب .

ح

حِبال [ع] (حَبل) لك جمعی : حبال سحرهٔ فرعون .

حِبالَه [ع] طوزاق ، آغ .

حِبْر [ع] یازی یازه‌جق مرکب § عالم، دانا: کعب الحبر بو معناده فتح ایله‌ده لغتدر . جمعی اولان (احبار)لك علی الاطلاق (علما) مقامنده استعمالی نادردر .

حِجاب [ع] صیقلمه. اوتانمه: «مهمانی کلیر خانهٔ ناباکه ؟ حجاب ایت نابی» § پرده، حائل: «حجاب چهرهٔ مقصود اولور حیا کاهی» .

حِجارَه [ع] (حَجَر)لك جمعی: رامی الحجاره . رمی حجاره. (احجار) زیاده قوللانیلیر .

حِجاز [ع] مکه، مدینه، طائف وحوالیسندن عبارت اولان اقلیم معروف § موسیقیده معروف مقام .

حِجال [ع] (حجله) نك جمعی . ربّات الحجال = حجال صاحبه‌لری، کلینلر: «زهی مشاطهٔ زینت فزای طبع نظم آرا! — عروس بکر فکرم رشك ربات الحجال ایلر — نیل» .

حِجّه [ع] بر کره حج ایتمه . حجة الوداع = هجرتك اونجی سنه‌سی حضرت پیغمبرك ایفا بیوردیغی حج . بو حج شریف یوز بیکدن زیاده اهل ایمان ایله براکده ایفا بیورلمشدر. ایرتسی سنه ارتحال نبوی وقوع بولدی . اکثریا حانك فتحیله تلفظ اولنور . ذی الحجه = معروف آی .

حِدّت [ع] انسانه عارض اولان طارغینلق، تیزلك، اوفکه: شدت § کسکینلك : حدت سیف .

حِذاء [ع] (ازاء) ایله مترادفدر. ایکیسی‌ده مادیات و معنویاتده قوللانیلیر. بونك استعمالی اکثردر.

حِراء [ع] مکه جوارنده بر طاغ. حضرت پیغمبر قبل البعثه آنده واقع غار شریفده تنهاجه عبادت ایدردی.

حِراثَت [ع] اکین اکمك . اکلك : تارلایی حراثت . مزارعك حراثتی .

حِراسَتْ [ع] قوریمق ، قورنمق : برموقعی حراست ، برخانه‌نك حراستی .

حِرْباء [ع] قایا کلری دینیلن حیوان . کرتنکله‌دن بیوك اولورمش . دائما کونشه توجه ایدرمش . فارسیده آکا (آفتاب پرست) تسمیه‌سنك وجهی بودر . « اغیار توجه ایتدی یاره — حربا دونر البت آفتابه »

حِرْز [ع] محافظهٔ نفسه وسیله اوله‌جق شی : « فارغ ایتدی مهرك اوزکه مهلقالردن بنی – حرز ایمش عشقك سنك صاقلار بلالردن بنی – فضولی » محافظهٔ نفسه وسیله اولور اعتقادیله نسخه ، طلسم کبی شیلره‌ده اطلاق اولنور : حرز جان .

حِرْص [ع] برشیئی لزومندن زیاده طلب . بر شیئه زیاده‌سیله رغبت . اکثریا مذموماتده قوللانیلیر : حرص جاه . حرص مال .

حِرَفْ [ع] (حِرفت)ك جمعی : اصحاب حرف .

حِرْفَتْ [ع] مدار جلب رزق اولان صنعت : اهل حرفت . (صنعت) ه‌ده باق .

حِرْمانْ [ع] محروملق : حرص نابجا موجب حرمان اولور . عربیده اولدیغی کبی (محروم ایتمك) معناسنده قوللانلماز .

حِزْبْ [ع] طائفه ، انسان کروهی : حزب قلبل . حزب مجاهدین . کلّ حزب بما لدیهم فرحون = هر طائفه کندی مسلکیله مسرور ومفتخر اولور § بولوك ، قسم : حزب قرآن § مداومت اوزره قرائت اولنان شی ، ورد .

حِسّ [ع] روحده‌کی طویمه قوتی ، طویغو : حس داخلی . حس خارجی . حس رقیق : حس آنی § روحك طویمسی ، طویمه . بومعناده اکثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : النك آلتنده برکتاب بولندیغنی حس ایدییوردی . بو سوزدن مخاطبك منفعل اولدیغنی حس ایتدی .

حسّی ، حسّیّه = حسه متعلق .

حِسابْ [ع] صایمق : سرعت حساب . حساب سریع § صایی : ابجد حسابی . بی حساب § قواعد مخصوصه‌سی واسطه‌سیله معلومات عددیه‌دن مجهولات عددیه‌یی استخراج ایدن علم . جمعی : حسابات : حسابات صحیحه . مالیه حساباتی . علی الحساب = عدد کلینك بر قسمی اولمق اوزره . عندالحساب ، لدی الحساب = حساب ایدلدکده . یوم الحساب ، روز حساب = قیامت کونی . حسابی = حسابه منسوب ، حسابجی ، خسیس آدم . حسابیه = حسابه متعلق : مسائل حسابیه . حسابیّات = حسابه متعلق خصوصات . حانك فتحیله غلطدر .

حِسِّیّاتْ [ع] حواس واسطه‌سیله روحده حصوله کلن طویغولر ، ادراکات روح : حسیات عاشقانه . حسیات شدیده .

حِصارْ [ع] قلعه .

حِصانْ [ع] آیغیر .

حِصَصْ [ع] (حصّه) نك جمعی : تقسیم حصص .

حِصَّه [ع] پای : « ایریشیر هرنه ایسه حصهٔ استحقاقك — نابی » حصه‌دار = حصه‌سی اولان ، حصه‌لی . حصه‌داری = حصه‌دارلق . حصه‌یاب = حصه‌بولیجی ، بولان . حصه‌یابی = حصه‌یابلق .

حِضانَتْ [ع] دایه‌لك .

حِفاظْ [ع] محافظهٔ حقوق ، وفادارلق .

حِفْظْ [ع] صاقلامق ، صاقلانمق : بر شیئی حفظ . بر مبلغك حفظی § ازبرله‌مك ، ازبرلنمك : حفظ قرآن . برمنظومه‌نك حفظی .

حِقْدْ [ع] کین : حقد وحسد .

حِکایه [ع] نقل ، بیان : بروقعه‌یی حکایه . برخصوصك حکایه‌سی § بعض وقوعاتك هیئت مجموعه‌سی : « ذوق آکلامم حکایهٔ کیو وپشنده بن – واصف » حکایه‌نویس = حکایه یازان ، رومانجی . حکایه نویسی = حکایه نویسلك . یرینه کوره (حکایت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : حکایات .

حِکَمْ [ع] (حکمت) ك جمعی : حکم الٰهیه . حکم خفیه .

حِکْمَتْ [ع] علم وعدلك اجتماعندن متحصل صفت شریفه : « حکمت آموز ایدی اوضاع رسول — خاقانی » § معرفت حقایق موجودات ، معرفت حقایق اشیا : « فن حکمتده منافات اسالیب اولماز – نابی » (حکمت طبیعیه) کبی تعبیراتده بو معنی ملاحظه اولنور § آداب و اخلاقه متعلق مختصر سوز ، نصیحت صحیحه‌دن عبارت کلام مختصر § کیزلی سبب ، منشأ خفی . نسبتنده قاعدهٔ عربیه اوزره (حِکمی) دیمك لازم کلدیکی حالده سلیقهٔ ترکیه (حِکَمی) دیمکی ایجاب ایدییور . بز بو نسبتی یرینه کوره (حکمت)ك جمعی اولان (حِکَم) ه ده ارجاع ایده‌بیلیرز . جمله‌یاه نسبت الحاقنده تردد ایتمیز . ذاتاً بو خصوص عرب قاعده‌سنه‌ده بوس بتون مخالف دکلدر : حَکَمی سوزلر . مواد حَکَمیّه . مسائل حکَمیّه . حکَمیّات = حکمته دائر سوزلر : حکمیات سعدی .

حِلّ [ع] حلال § حلال اوله : فلان شیئك حلنه فتوی ویرلدی . علما حلنه قائل اولدی § ارض مکه‌ده حرم شریف حدودی خارجنده اولان محل : حل و حرم .

حِلْم [ع] انسانده طبیعت یاواشلغی : حلم حکیمانه انسانی خیره سوق ایدر بر صدیق شفیقدر — امام علی

حِلْیَه [ع] زینت § خلقت حسنه . صورت حسنه ، صفت حسنه § حضرت پیغمبرك صفات شریفه‌سی ، بو صفاتی حاوی کتاب ، لوحه : « دل که آیینهٔ سبحانیدر — لوحهٔ حلیهٔ خاقانیدر »

حِمارْ [ع] ارکك اشك : مؤنثی (حماره) در .

حِمایَه [ع] موذی شیلردن قوریمق ، قورنمق . اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر : بر شخصی حمایه . بربیچاره‌نك حمایه‌سی . (حمایت) صورتنده‌ده مستعملدر .

حِمْلْ [ع] طاشینان یوك : حمل ثقیل .

حِمْیَرْ [ع] جاهلیتده یمن جهاتنده ساکن بولنان و تبابعه دینیلن دولتی تشکیل ایدن عرب متعربه‌دن بر قوم که لسانلری عربینك برشعبه‌سی اولوب (مسند) دینیلن حروف مقطعه‌دن مرکب خط مخصوص ایله آثاری باقیدر . حمیری = حمیره منسوب . خطوط حمیریه .

حِمْيَه [ع] پەرھیز ایچمکدە احتیاط ، پرهیز . الحمیة رأس کل دواء = حمیه دوالرك باشیدر. حمیوی=پرهیزه متعلق: تدابیر حمیویه .

حِنّاء [ع] قنا. حنائی = قناجی . فی الاصل تشدید ایلەدر .

حِنْث [ع] یمینك عهدەسندن کله ـ میوب حکمی آلتندە قالمە ، خلف یمین .

حِنْطَه [ع] بوغدای .

حِوَلْ [ع](زوال)ە بدل قوللانیلەبیلیر.

حِیاض [ع] (حوض)ك جمعی.

حیطان [ع] (حائط)ك جمعی. للحیطان آذان = دیوارلرك قولاغی وار.

حِیَلْ [ع] (حیله) نك جمعی .

حیله [ع] دك ، دوبارە. حیلەباز ، حیلە ساز ، حیلەکار = حیلە ایدیجی، حیلەجی. حیلەکارانه = حیلەکار-جەسنه. حیلەکاری = حیلەکارلق.

حین [ع] وقت : حین عزیمت. حین عودت. حین حاجت.

حُ

حُبّ [ع] سوکی : حب علی . حب وطن. حب نفس .

حُبُبْ [ع] (حَباب)ك جمعی.

حُبْلیٰ [ع] کبه . صیحة الحبلی = مخاطرەیه دال اولان فریاد . اللیلة حبلی = کیجه کبەدر. «کوندە بیك شی طوغورر لیلۂ حبلای عدم ـ عاکف»

حُبُوب [ع] (حَبّ) ك جمعی . جمع الجمعی اولان (حبوبات) آرپه، بوغدای کبی دانەدن عبارت اولان ذخائرە اطلاق اولنور .

حُبُورْ [ع] (سرور) ایله مترادفدر .

حُجّاب [ع] قاپوجی معناسنه اولان (حاجب)ك جمعی .

حُجّاج [ع] (حاجّ)ك جمعی: قافلۂ حجاج.

حُجُبْ [ع] پردە معناسنه اولان (حجاب) ك جمعی .

حُجَّت [ع]دلیل،برهان: «هر مصرعی موج لجة الله — هر بیت متینی حجة الله »§ حکمنامۂ شرعی : « غیبه ایمان کتیر ای ملحد فاجرکه سکا — آخرتدن خط تعلیق ایله حجت کلمز! — ثابت »

حُجَجْ [ع] (حجت)ك جمعی .

حُجْرَه [ع] کوچك اوطه § کوچك دولاب. جمعی: حجرات، حجرات، حجرات .

حُجَیْرَه [ع] بك کوچك حجره . جمعی: حجیرات .

حُدُوث [ع] صکرەدن پیدا اولمه : « قدم اللهمك حدوث نم »

حُدُودْ [ع] (حدّ)ك جمعی : حدود شرعیه . حدودالله .

حُرّ [ع] کولەاولمیان§ کندی فکرنجه حرکت ایدەبیلن. مؤنثی (حره)در.

حُرّاش [ع] (حارس)ك جمعی .

حُرْقَت [ع] احتراق اثری، یانیق . (احتراق) مقامندەدە قوللا-بیلەبیلیر: « نفحۂ زلفك ایله کلدکجه باد — حرقت قلبم ایدییور ازدیاد »

حُرْمَت [ع] حیثیت ، شرف: هتك حرمت . « مرتضی عشقنه ! شاه شهدا حرمتنه ! » § احترام: «حرمت

ایتمزمیسین شو مهمانه ؟ » § حرام اولمه، حراملق : حرمت خمر. بوکلمه شعرایه سرمایۂ ایهام اولمشدر : «حرمتك انکار ایدن عالمدە حرمت بولمسون ! — بادەیه خطاب — نفعی »

حُرُوبْ [ع] (حرب)ك جمعی: حروب جسیمه .

حُرُوفْ [ع] (حرف)ك جمعی. بعضاً جمع الجمعی اولان (حروفات) دخی قوللانیلیر .

حُرِّیَّت [ع] حرلك : «براویله ملیکه ای اسیران — حریتم اولمسونمی قربان ؟ »

حُزْن [ع] محزونلق عارضەسی: حزن وسرور . حزن آور = حزن کتیریجی ، کتیرن : نغمۂ حزن آور .

حُسام [ع] کسکین قلیج . حسام اللیالی = بك اوزون کیجه .

حُسْن [ع] کوزللك : حسن وقبح. حسن صوری. حسن معنوی. بعض تراکیبده مآله نظراً (کوزل)معنا-سنیدە مفید اولور. مثلا (حسن ادارە) تعبیرندن (ادارەنك کوزللکی) معناسی آکلاشیلەبیلەجکی کبی (کوزل ادارە) مآلیدە آکلاشیلەبیلیر. حسنیات = کوزل اولان خصوصات . (سوء)ەدە باق .

حُسْنیٰ [ع]عمل صالح، خصلت محمودە. اسماء حسنی=جناب حقك اسملری

حُسُومْ [ع] اوغورسزلق .

حُشاشَه [ع] خسته ویا مجروحك وجودندە قالان بقیۂ روح. (رمق) ەدە باق .

حُصُولْ [ع] حاصل اولمه ، وجودە کلمه: «اول نشئه کیم طلبدەدر اولماز حصولدە — راغب » (بولمق) و (کلمك)مادەلریله قوللانیلیر: حصول بولدی. حصوله کلدی .

حُصُونْ [ع] (حِصن)ك جمعی .

حُضّارْ [ع](حاضر)ك جمعی. اشخاصه مخصوصدر : حضار مجلس : حضار کرام .

حُضُور [ع] حاضر اولمه ، غائبدە اولمەمه: شاهدلرك محکمەدە حضوری § اوك، پیشگاه: حضور پیغمبری حضور وزیر § راحت ، اضطرابسزلق : اکتساب حضور . انسلاب حضور. بی حضور = راحتسز، اضطرابلی. (حضور قلب) بر ایشك دوامی هنگامندە فکرك اشتغالی متمادیاً آکا منحصر اولمقدن عبارتدر. اکثریا نمازحقندە صرف اولنور .

حُطام [ع] آز فائدە، نفع قلیل : حطام دنیا .

حُطَمَه [ع] شدتلی آتش§ جهنم .

حُظُوظ [ع] (حظّ)ك جمعی . اکثریا جمع الجمعی اولان (حظوظات) قوللانیلیر .

حُفّاظ [ع] (حافظ)ك جمعی : حفاظ حدیث .

حُفَرْ [ع] (حفره) نك جمعی: حفر جهنم . حفر نیران .

حُفْرَه [ع] قازلمش چوقور .

حُفَیْرَه [ع] قازلمش کوچك چوقور، چوقورجغز .

حُقُوق [ع] (حقّ) ك جمعی: حقوق دیرینه . حقوق شخصیه .

حُقْنَه [ع] احتقان آلتی، شرینغه § احتقان ایدیلن علاج .

حُقّه [ع] معروف قاب : مركب حقه‌سی . وقتیله شعرا دهان دلبرانی حقه‌یه بكزه‌درلرمش . مثلا « آج حقهٔ دهانك در خوشاب كوستر » دیرلرمش . شمدیكی شاعرلر بكزتیورلر. فی‌الواقع (حقه كبی آغیز !) تشبیه‌عامیانه‌سی ادبیاتده یاقیشیق آلماز .

حُكّام (حاكم)‌ك جمعی: مفتش حكام.

حُكْم [ع] بویله‌در ویادكلدر دیمك: شویله اولدیغنه ویا اولمدیغنه حكم ایتدم . بو حكم طوغری دكلدر § امر، اراده: حكم الٰهی § تأثیر، اهمیت: حرارت حكمنی اجرا ایدیور . حكمی یوق . حكمسز § قیمت ، منزله ، مثابه : عمجه بدر حكمنده‌در . حكماً = حكم جهتیله، حقیقةً دكل: تیزه حكماً والده‌در.

حُكْمدار، حُكْمران [ف] حكم صاحبی ، حكم سورن. ملك، پادشاه .

حُكُومَت [ع] اهالی اوزرنده آمرلك: اجرای حكومت . حقوق حكومت § اجرای حكومته مخصوص دائره.

حُلْقُوم [ع] ذی‌روح بوغازی .

حُلَل [ع] (حلّه) نك جمعی .

حُلّه [ع] بری بلدن آشاغی، دیكری بلدن یوقاری تلبس اولنان ایكی پارچه‌دن عبارت لباس : حلّهٔ بهشت .

حُلْو [ع] طاتلی ، (مرّ) مقابلی . حلویّات=طاتلی‌یه‌تعلق‌ایده‌جكلر.

حُلُول [ع] كلوب چاتمق : حلول بهار . حلول عید § اعتقاد باطله كوره جناب حقك برجسمه ویا بر روحك دیكر جسمه كیرمسی . حلولی = حلول اعتقادنده بولنان .

حُلِیّ [ع] (حلی) ‌ك جمعی . آلتون، كوموش ، الماس ، یاقوت كبی زینتلره اطلاق اولنور: حلی نسا. مفردی قوللانلماز. (حلیات) استعمالنه احتیاج یوقدر.

حُمات [ع] (حامی) نك جمعی : حمات معارف . تشدید ایله غلطدر.

حُمّاض [ع] قوزی قولاغی .

حُمْرَت [ع] قرمزیلق، قزللق: حمرت حباب . حمرت رخسار. حمرت شفق . حمرت شدیده .

حُمُّص [ع] نخود . اسم جنسدر . واحدی (حمصه) در .

حُمْق [ع] (حماقت) ایله مترادفدر .

حُمَقاء [ع] احمق معناسنه اولان (حمیق)‌ك جمعی . مفردی قوللانلماز .

حُمُوضَت [ع] اكشیلك .

حُمّی [ع] خسته‌لك اثری اوله‌رق وجوده عارض اولان شدتلی حرارت § صیتمه . حمی الروح ، حمای روح = كرانجان آدم، ثقیل حریف .

حُمَیّا [ع] شدت . حمیا الشباب = جوانلق چاغنك الك نشاطلی زمانی. حمیا الكأس=شرابك الك نشئه‌لی‌دمی.

حُنَفاء [ع] (حنیف) ‌ك جمعی .

حُوت [ع] بالق : « یونسی حوت اجل ایلدی آه التقام ! — تاریخ — سرودی » § معروف برج .

حُور [ع] جنت قیزی، جنت قیزلری. تشبیه طریقیله حسنالره‌ده اطلاق اولنور . فی‌الاصل آهو كوزلو معناسنه كلن (أَحْوَر) ایله آنك مؤنثی اولان (حوراء) نك جمعیدر . لسانمزده مفرد مقامنده استعمالی جمع اوله‌رق استعمالندن اكثردر : « سر بالینه كلسه‌ك ای‌حور- اینه‌دی دیرنردی شهید اوستنه نور - ثابت » یاء نسبتله (حوری) یئه بومعناده یالكز مفرد اوله‌رق قوللانیلیر . اسلوب فارسی‌اوزره (حور) ‌ك جمعنده (حوران)، (حوری) نك جمعنده (حوریان) دینیلیر .

حُوَیْنات [ع] خرده‌بینی حیوانجقلره اطلاق اولنور . حوینات منویه = نطفه‌ده‌كی حیوانجقلر، میقروبلر.

خَ

خاء [ع] (خ) حرفنك اسمی : خاء معجمه. خای مفتوحه .

خائِب [ع] بی‌بهره، محروم، مأیوس قالیجی ، قالان § ضرره ، زیانه اوغراییجی، اوغرایان § سعی هبا اولیجی، اولان؛ مطلوبنه نائل اوله‌مییجی، اوله‌میان . خائباً = خائب اوله‌رق ، اولدیغی حالده: خائباً عودت ایلدی. جمعی: خائبون ، خائبین.

خائِف [ع] قورقیجی ، قورقان ، قورقاق. الخائن خائف = خائن خائف اولور. خائفاً = خائف اوله‌رق، اولدیغی حالده: خائفاً یوله چیقدی. خائفانه = خائفجه‌سنه: مقابلهٔ خائفانه. (خایف) صورتنده‌یازلاملی. جمعی: خائفون، خائفین.

خائِن [ع] خیانت ایدیجی ، ایدن ، خیانتله متصف اولان : خادم خائن. خائنانه = خائنجه‌سنه : حركت خائنانه . (خاین) صورتنده یازلاملی . جمعی: خائنون، خائنین .

خاتَم [ع] مهر : نقش خاتم . وضع خاتم . « طوتماز مهر سلیمان یرین آخر خاتم - باقی » § یوزوك : خاتم الماس § صوك، الك صوك : خاتم الانبیا ، خاتم النبیین = پیغمبرلرك الك صكره كلنی، حضرت پیغمبر . تانك كسریله‌ده لغتدر . لسانمزده دائما فتح تا ایله قوللانیلیر . (خاتمه) یه‌ده باق .

خاتِم [ع] مهرلییجی، مهرلین : خاتم اوراق § ختم ایدیجی ، ایدن : خاتم قرآن .

خاتِمَه [ع] صوك : خاتمهٔ كلام . خاتمهٔ حیات . حسن خاتمه. « سعیك خوش اولور خاتمه‌سی فاتحه‌سندن » . خاتمه كش = خاتمه چكیجی ، چكن ؛ نهایت ویریجی، ویرن: نطقنه مشوش برصورتده خاتمه كش اولدی . (خاتم) یالكز انسان حقنده قوللانلدیغی ، مثلا (خاتمهٔ كتاب) برنده (خاتم كتاب) دینلمدیكی حالده(خاتمه) ایكی صورتله‌ده قوللانیلیر . مثلا (خاتم المفسرین) مقامنده (خاتمة‌المفسرین) دینیلیر.

خاتُون [ع - ف] قادین. فی الاصل مفهومنده شرف معتبردر . محرفی اولان (قادین) دخی اكثریا بویولده ایراد اولنور . (قادین) ایله (قاری) بیننده‌كی فرق معلومدر. خاتون قیامت = حضرت فاطمة الزهرا : « كربلا دشتنده خاتون قیامت آه اكر — غرق خون كورسیدی شاه كربلانك حالنی -- هیچ شك یوق كیم قیلاردی كربلا طوپراغنی — غرق خون كوزدن دوكوب سیلاب اشك آلنی — فضولی »

خاذ [ع] چایلاق .

خادِع [ع] خدعه ایدیجی ، ایدن ، خدعه‌جی ، بایع خادع. خادعانه = خادعجه‌سنه : معامله خادعانه .

خادِم [ع] خدمت ایدیجی ، ایدن ، خدمتجی. سید القوم خادمهم = برقومك اولوسی خدمتلرنده بولناندر § حرم خدمتنده بولنان شخص بی رجولیت.

خار [ف] دیكن . « جای كل كل باش جای خار خار — سعدی » = كل اولەجق یرده كل ، دیكن اولەجق یرده دیكن اول . خارِ اشتر = دوه دیكنی . خارپشت = كیرپی . خارخار = یورك راحتسزلكی ، بی حضوری قلب. قاشنمه معناسنەده كلدیكی ایچون جدیاتده معنای اولده استعمالی مقبول دكلدر .

خارا [ف] پك طاش ، مرمر. (سنك خارا) صورتندەده قوللانیلیر . خارا شكاف = خارا یاریجی ، یاران : ضربۀ خارا شكاف § برنوع موجلی قماش: «نور مواج معانیی سوزمده برق اوران — یالباسی نظمك برآتشی خارامیدر ؟ — نفی »

خارِج [ع] طیشاری چیقیجی ، چیقان § طیشده، طیشاریده: وظیفەمدن خارجدر § طیش، طیشاری. خارج قسمت = بر عددده بر عددك قاچ دفعه بولندیغنی كوسترن عدد. خارجاً = طیشدن، طیشاریدن: خارجاً احاطه. خارجاً تزیین. خارجی = خارجه منسوب، طیش طرفه متعلق : آرایش خارجی. تزیینات خارجیه. امور خارجیه. وقتیله امام علی‌یه قارشی اعلان عصیان ایدن بر فرقۀ باغیه افرادندن هر برینەده (خارجی) دینیلیر .

خارِش [ف] قاشینیش، قاشیمه: قاشینش، قاشنمه: خارش سر.

خارِق [ع]ییرتیجی، ییرتان. خارق العاده، خارق عاده = عادتك خارجنده. بوتعبیر (فوق العاده) تعبیرندن اقوادر .

خارِقَه [ع] عادتك خارجندە اولەرق یتشمش، غایتله ممتاز انسان: خارقۀ ادب. بسمارق برخارقۀ سیاسیدر . «سائره بكزرمی سخندانلرك؟ — هر بری بر خارقەدر آنلرك». بومعناده آخرندەكی (ه) مبالغه افاده ایدر. (خارقه) (خارق)‌ك مؤنثی اولەرق قوللانلدیغی وقت (ه) بالطبع علامت تأنیث اولور . فقط بو صورتده انسانه وصف اولماز . مثلا (امور خارقه) (كیفیت خارقه) دینیلیر. (رجال خارقه) دینلمز . « اوبر خارقەدر » كبی جملەلرده ایكی احتمال واردر : اشارت بر انسانه ایسه (ه) مبالغه ایچون، بر كیفیته ایسه تأنیث علامتی اولمش اولور. (خوارق) ه ده باق .

خارَه [ف] (خارا) ایله ایكی معناسندەده مترادفدر : « مالك اولسەم كاشكی بر قلبه سنك خارەدن! » « كل یاكاقلی كلكلی كراكهلی موخارەلی — ندیم »

خازَن [ف] زوجه قیز قارداشی ، بالدیز. (خواهرزن) دن مخففدر. (خازنه) دخی دینیلیر .

خازِن [ع] خزینه محافظی، خزینه‌دار : خازن كنج دانش . خازن اسرار .

خاسْتَه [ف] قالقمش، آیاغه قالقمش، قیام ایتمش. اكثریا (برخاسته) صورتنده قوللانیلیر . نوخاسته = تازه یتشمش دلی قانلی. بوتركیب اكثریا مقام ذمده ایراد اولنور: نوخاستۀ نادان.

خاسِر [ع] ضرره، زیانه اوغراییجی، اوغرایان: قوم خاسر. تاجر خاسر. خاسراً = خاسر اولەرق، اولدیغی حالده: خاسراً ترك تجارت ایلدی. جمعی: خاسرون . خاسرین .

خاشاك [ف] چورچوب، سوپورنتی. نابینك « دلده برسوز محبت واركه تقریر ایلسەم — شوقدن اجزای عالم سربسر خاشاك اولور» بیتی برمضمون عجیبی حاویدر .

خاشِع [ع] خشوع ایدیجی ، ایدن ، خشوع ایله متصف اولان: عبد خاشع. قلب خاشع. قلوب خاشعه. خاشعاً = خاشع اولەرق، اولدیغی حالده: خاشعاً كعبۀ معظمەیه توجه ایتدی . خاشعانه = خاشع اولانه یاقیشەجق صورتده : ذكر خاشعانه. نماز خاشعانه. جمعی : خاشعون، خاشعین .

خاصّ [ع] برقاچ شیئه شمولی اولمیوب بر شیئه مخصوص اولان: اسم خاص. طرز خاص، شیوۀ خاص. بوادا كندیسنه خاصدر . مؤنثنده (خاصه) دینیلیر: خزینۀ خاصه. عساكر خاصه § متمیز، ممتاز انسان: خاص وعام. خاصان حق. خاصان حرم. خاص الخاص = الك خاص، خاصدن خاص.

خاصَّه [ع] برشیده بولنوب سائرنده بولنمیان قوت، كیفیت ، حالت مخصوصه: مقناطیسده جذب حدید خاصەسی واردر . خاصّةً ، بالخاصّه = مخصوص اولەرق . (خاصكی) عنوانی اصله نظراً فارسی كاف ایله اوقونمق لازم كلیر. چونكه بوكاف (خاصه) دەكی هانك مقلوبیدر.

خاصِیَّت [ع] فائدۀ مخصوصه ، تأثیر مخصوص: « بوخاصیتله سن زخم درونه مرهم اولمازسین ـ ثابت»

خاضِع [ع] خضوع ایدیجی، ایدن، خضوع ایله متصف اولان : بندۀ خاضع . خاضعاً = خاضع اولەرق ، اولدیغی حالده: خاضعاً عرض تحیت. جمعی: خاضعون، خاضعین .

خاطِر [ع] كوكل : « نامه وقاصد پیامیله خوش اولماز خاطرم — فضولی » خاطری قالمش دیمك اولان (خاطرمانده) تعبیری جدیاتده قوللانلماملی. درخاطر ایتمك = كندی خاطرینه كتیرمك، خاطرلامق. خاطر نشان = خاطردە قالمش، كوكلده یر ایتمش اولان شی. خاطرشناس = خاطر اله آلیجی ، كوكل یاپان. خاطر شناسانه = خاطر شناس اولانه یاقیشەجق صورتده : معاملۀ خاطر شناسانه. خاطر شناسی = خاطر شناساق : فضیلت خاطر شناسی . (دِل) ه‌ده باق .

خاطِرَه [ع] خاطره كلن خصوص ، فكر : بوراسنی بر خاطره اولمق اوزره عرض ایدییورم § خاطرده قالمش اولان خصوص ، كیفیت : خاطرۀ عهد شباب . جمعی : خاطرات . (خواطر) ه ده باق .

خاطِف [ع] كوز قاماشدیریجی ، قاماشدیران. (برق) ه وصف اولور: برق خاطف .

خافِض [ع] اسماء حسنادن. آلچالدیجی، آلچالدن ، آلچاق ایدیجی ، ایدن. مذلّل، مذلّ : « ای حافظ صبّاران! ای خافض جبّاران!» § عربیده حرف جر. نزع خافض = حذف حرف جر. خافض الجناح = متواضع . خافض الطیر = وقور.

خافِقان [ع] مغرب ایله مشرق . (خافِقَین) دخی دینیلیر : « نصرة الدنیا معزالدوله كهف الخافقین — جامی» نعیما تاریخنك عنوانی (روضة الحسین فی خلاصة اخبار الخافقین) در .

خاقان [ع] پادشاه‌عظیم الشان. فی الاصل ترکستان حکمدارلرینه مخصوص علمدر. (تخفین) مصدری بوندن یاپیه‌درکه بر آدمی خاقان ایلمك دیمکدر. خاقانی = خاقانلق ، خاقانه منسوب .

خاقانی [شاعر مشهور] منظوم حلیهٔ شریفه‌صاحبیدر. هم‌شاعرانه هم عاشقانه اولان بواثر لطیف ایله ابقای نام‌ایتمشدر. (محمدبك) عنوانیله یاداولوردی . صدر اعظم اولان ایاس پاشانك اقرباسندندر. حلیه‌نك مقطعی اولان «اوله‌دن بیك یدی تاریخی تمام — بو رساله‌مده تمام اولدی کلام» بیتندن آکلاشلدیغی اوزره اوفرخنده اثری (١٠٠٧) سالی ایچنده اکمال ایلمشدر. ارتحالی (التفات بقا) ترکیبنك ابجدحسابنجه کوستردیکی (١٠١٥) تاریخنه مصادفدر . کندیسنك آثار سائره‌سی دخی اولدیغی مروی ایسه‌ده آنلر رسیدهٔ نظر استفاده‌من اولامشدر. حلیه (واحد کالف) قبیلندن اوله‌رق علو طبعنه شهادت ایتمکده‌در. ادرنه قاپوسی جامع شریفی قبرستاننده‌مدفوندر. سنك مرقدینه — طوغری اولق شرطیله — ایکی سوز یازیله‌مامش اولمسنه تأسف اولنور.

خاك [ف] طوپراق: خاك پاك. خاك انداز=فراش که آنکله سوپورنتی دوکرلر. خاکدان=کرهٔ ارض،عالم سفلی . خاکروب=سوپورکه. (جاروب) دخی دینیلیر . خاکسار = توز طوپراق ایچنده قالمش ، پریشانحال ، دوشکون ، حقیر، محقر . خاکساری = خاکسارلق. خاك نشین = فقیر، حقیر. خاك نشینی = خاك نشینلك . خاکی = طوپراغه منسوب طوپراقدن : وجود خاکی . بونك جمعی اولان (خاکیان) — که تخفیف ایله‌در — عالم سفلی سکنه‌سی یعنی انسانلر موقعنده ایراد اولنور. آکا بدل (خاکیلر) دخی دینیلیر. خاکی‌نهاد = متواضع. (خاك پای) تعبیری (خاکپای) صورتنده یازلمالی .

خاکستر [ف] کول ، آتش کولی . خاکستری = خاکستره منسوب خاکسترکبی : رنك خاکستری .

خال [ع] والده‌نك ارکك قارداشی، دایی : خال وعم . «خال خالیمی اولور شفقتدن ؟» § بدنده اولان نقطه ، بنك ، بك : خال سیاه . خال مشکین . «اولورمی باصره خالی خیال خالندن ؟» . خالدار = بکلی : رخسار خالدار .

خالد [ع] باقی ، دائم . خالداً = خالد اوله‌رق ، اولدیغی حالده: جنتده خالداً مقیم اولمق. جمعی: خالدون، خالدین . علم شخص اولان (خالد) کیج قوجامق ، چوق یاشامق معناسنه کلن (خلود) دن مأخوذدر .

خالص [ع] صافی، قاریشیق دکل . مغشوش دکل: قلب خالص. زر خالص . نیت خالصه . خالصاً = خالص اوله‌رق، اولدیغی حالده : خالصاً جناب حقه عبادت ایدردی . خالصاً لوجه‌الله . خالصانه = خالص اولانه یاقیشه‌جق صورتده : محبت خالصانه . اخطار خالصانه . خالصیت = خالصلق .

خالع [ع] قوجه‌سندن بوشانمش زوجه‌یه وزوجه‌سنی بوشامش زوجه اطلاق اولنور . زوجه حقنده استعمالی غالبدر .

خالق [ع] اسماء حسنادن. یارادیجی، یارادان : خالق زمین وآسمان.

«خالق ! نه غریب خلقتم وار - سینه‌مده نه‌در بوبحرزخار ؟». خالقیت = خالقلق.

خاله [ع] پدرك قیزقارداشی. عربیده والده‌نك قیز قارداشنه یعنی تیزه‌یه اطلاق اولنور .

خالی [ع] بوش ، تنها : اناء خالی . مکان خالی. ایکیدن خالی دکل. مؤنثی اولان (خالیه) نك تشدید ایله استعمالی غلطدر : ایام خالیه . بیوت خالیه . خالیاً = خالی اوله‌رق ، اولدیغی حالده : خانه‌یی خالیاً ترك ایلمش. خالی الذهن = ذهنی بوش : خالی‌الذهن عوام مقوله‌سندن .

خام [ف] چیك، پیشمه‌مش، اولامش: میوهٔ خام § ایشلنمه‌مش ، صنعت کورمه‌مش ، حال طبیعیده : خام اشیا § بوش، بیهوده : خیال خام. خام طمع = طمع خام صاحبی : عاشق خام طمع § تربیه کورمه‌مش، پیشکین دکل: خام آدم . خامی = خاملق ، چیکلك .

خامد [ع] قوری سوندیکی حالده آلوی ساکن اولان آتش : آتش خامد. نیران خامده. شعلهٔ خامده.

خامس [ع] بشنجی : جلد خامس . دفعهٔ خامسه . خامساً = بشنجی، بشنجی درجه‌ده اوله‌رق: خامساً شویله یاپلملیدر .

خامش [ف] (خاموش) مخففی .

خامل [ع] بین‌الناس شهرت وشانی اولمیان ، گمنام اولان آدم . خاملاً = خامل اوله‌رق ، اولدیغی حالده: خاملاً یاشامنی ترجیح ایلدی .

خاموش [ف] صوصیجی ، صوصان ، ساکت. (خامش) و(خموش) و (خمش) بوندن مخففدر. بونلر فارسیده (صوص !) مقامنده‌ده ایراد اولنور : «یاسخن دانسته‌کو ای مرد عاقل‌یاخموش! — حافظ» . فضولینك «لیلی سوزی سویله یوقسه خاموش !» مصراعنده اولدیغی کبی بو ادا وقتیله بزده تقلید اولنوردی. زمانزده‌مهجوردر. (خامش) ایله (خمش) نادراً قوللانیلیر : «خامشکن شاعر هجاکو — غالب» خاموشی = خاموشلق،سکوت :فضیلت‌خاموشی. وادیٔ خاموشان = قبرستان .

خامه [ف] قلم . خامه‌ران = قلم یوریدیجی ، یوریدن ، یازان : شویولده خامه‌ران اولدی . خامه‌زن = اوزرنده قلم کسه‌جك آلت، مقطع،مقط. خامهٔ موی ، خامهٔ مویی، خامهٔ موبین= قیل قلم .

خان [ف] حکمدار .

خان [ف] شهرلرده‌وخارجده‌صورت معروفه‌ده یاپیلان بنا: «صاندك ای خواجه مکر کعبه‌یی سن خان خلیل! — راغب» . یرده بوکلمه فی‌الاصل خطا وترکستان حکمدارلرینه مخصوص عنوان اولدیغی حالده مؤخراً مطلقا حکمدار مقامنده قوللانلمشدر .

خاندان [ف] اصیل برذاتك‌اهل بیتیله اقرباسی‌طاقمی: خاندان نبوت. خاندان عثمانی § صوی ، اوجاق . اصیل ومعتبر ذواتده اطلاق اولنور. مفردی، جمعی مساویدر «بوذات شهرمزك خاندانندندر» دینلدیکی کبی «بو آغا شوکویك خاندانیدر» دخی دینیلیر .

خانق [ع]بوغیجی.بوغان:سارق‌خانق.

خانقاه [ع] تکیه: خانقاه مولوی. (خانگاه)دن معربدر. اسلوب فارسی اوزره (خانقه) صورتنده تخفیف اولنور.

خانگی [ف] خانه‌یه منسوب، اوده بولنان، اوده‌کی: کبوتر خانکی. دشمن خانکی.

خانمان [ف] اوبارق، خانه وخاق، اهل وعیال، مامللك: «ای عشق یاقارسه‌ك ایشته جانم! — یاقدیردم اولیدی خانمانم». خانمان برانداز = خانمان برباد ایدیجی، ایدن. خانمان براندازانه = خانمان براندازجه‌سنه خانمان براندازی = خانمان براندازلق. خانمانسوز = خانمان یاقیجی، یاقان: حریق خانمانسوز.

خانه [ف] او: خانهٔ واسع. خانهٔ خدا = بیت الله، کعبه. خانه‌خدا = رب البیت، خانه صاحبی. بونك اصلی (خدای خانه)در. خانه برانداز = خانه برباد ایدیجی، او ییقیجی. خانه براندازانه = خانه برانداز جه‌سنه. خانه براندازی = خانه براندازلق. خانه خراب = جاهل، مفلس، بی مایه، پریشانحال: «بیت دلی دانش ایله ایتمین آباد — معمور صانیر صدری هر خانه خرابك». خانه خرابی = خانه خرابلق. خانه پرورد = اوده بیومش، دنیایی کورمه‌مش: مخدوم خانه پرورد. «بیك قصهٔ بی کسان یازلسه — بیلمز بونی شخص خانه پرورد». خانه پروردی = خانه پروردلك. خانه‌زاد = افندیسنك اونده طوغمش کوله ویا جاریه چوجغی: غلام خانه‌زاد. پرستار خانه‌زاد. خانه باز = بانه‌سی‌یه اوینایان قمارباز. خانه بازی = خانه بازلق. خانهٔ فردا = دارعقبی. خانه‌کن = ناخلف، سفیه میراث یدی.

بعض اسما ومصادره الحاق اولنان (خانه) لفظی فی الاصل مضاف اولمق اوزره تصور اولنور. مثلا (اجزاخانه) خانهٔ اجزادیمکدر.

خاور [ف] شرق، مشرق، خاوری = شرقی، مشرقی: «ایلدی دریایه غوطه آفتاب خاوری — نفعی».

خاویه [ع] شنلکسزیر: ارض خاویه. اراضیٔ خاویه. تشدید ایله غلطدر. (خاوی) دخی قوللانیله‌بیلیر: زمین خاوی.

خاینده [ف] آغیز ایله چیکنه‌یجی، چیکنه‌ین. نظمده قوللانیله‌بیلیر.

خایه [ف] یومورطه § خصیه.

خاییده [ف] آغیز ایله چیکنمش. اکثریا آغیزدن آغیزه طولاشمش، مبتذل اولمش سوز حقنده صرف اولنور: «خاییده سخن صرد سخندانه یاقشماز — ابن النجار». خاییده‌گو = خاییده سوز سویلین، بایاغی شاعر.

خبائث [ع] (رذائل) ك مفردی اولان (رذیله) معناسنه کلن (خبیثه)نك جمعی. شرابه (ام الخبائث) اطلاقی منشأ رذائل اولدیغندندر. مفردی قوللانلماز. (خبیث)ك مؤنثی اولان (خبیثه) — که مستعملدر — باشقه‌در.

خباثت [ع] خبیثلك.

خباز [ع] اتمك صاتان، اتمکجی: خباز خیله‌باز.

خبایا [ع] (خبیئه)نك جمعی. کیزلی شیلر، کیزلی ایشلر، مخفی خصوصات: واقف خبایا. خبایای مسئله. خبایای امور. مفردی قوللانلماز (خفایا) یه‌ده باق.

خبر [ع] نقل اولنان سوز: خبر صادق. خبر کاذب. خبر واحد. «خبر خیر ویرر نشئه یالان اولسه دخی — رئیس واصف» § علم، وقوف، معلومات: خبری وار. خبری یوق. خبری اولمامش. (آلمق) (ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. «صبا لطف ایتدك اهل درده درماندن خبر ویردك — فضولی». صبرینك «اول سنکدله سوز دلمدن خبر ایله» مصراعنده اولدیغی کبی ادبیاتده (ایلمك) ومعناجه آنك عینی اولان (ایتمك) ماده‌لریله قوللانلماز اولمشدر. نفعینك «هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ایلر» مصراعی‌ده استعمال قدیم شواهدندندر. خبردار = خبری، معلوماتی اولان. خبردارانه = خبردارجه‌سنه: استفسار خبردارانه. خبرداری = خبردارلق. (خبردار)ه بدل بعضا (باخبر) تعبیری ایراد اولنور. بی خبر = معلوماتسز، طویغوسز. بی خبرانه = بی خبرجه‌سنه. بی خبری = بی خبرلك. خبری = خبره منسوب، خبردن عبارت: کلام خبری. جملهٔ خبریه.

خبط [ع] کورجه‌سنه راست کله یامه‌رق یورمك. (خطا) مقامنده مستعملدر: خبط وخللدن عاری. (عشوا) اوکنده‌کی شیئی کورمیوب کورلمه‌مه‌دن یورین ناقه دیمك اولدیغندن (خبط عشوا) تعبیری (خطای فاحش) موقعنده ایراد اولنور.

خبیث [ع] ناخوش، ناپاك، مردار: شیٔ خبیث. افکار خبیثه § انسانیتسز، مروتسز، فرومایه: شخص خبیث. خبیثهٔ حسناء. بو معناده (خبیث)ك جمعی (خبثون) و (خبثین)، (خبیثه)نك (خبیثات) کلیر «الخبیثات للخبیثین والخبیثون للخبیثات» آیت کریمه‌سی مثل حکمنده‌در. خبیثانه = خبیثجه‌سنه: آمال خبیثانه.

خبیر [ع] خبردار. جناب حقده اطلاق اولنور: خداوند خبیر. «بوکا راضیمی اولور رب خبیر؟ — سنبلزاده». خبیرانه = خبردارانه.

ختار [ع] غدار غدعه کار: ختار نخور.

ختان [ع] سنت ایدیجی، سنتجی: ختان حاذق.

ختم [ع] مهرله‌مك، مهرلمك: ختم مکتوب. سندك ختمی. بو معناده (تختیم) زیاده قوللانیلیر. ختم القلب، ختم قلب = جناب حقك قلوب اهل کفری سد ایله ایمانه متعلق هیچ برشی حس ایتمیه‌جك برحاله قویمه‌سی § اتمام، اکمال: ختم قرآن. ختم کتاب. ختم حیات. حضرت پیغمبر حقنده توصیف اوله‌رق ایراد ایدیلن (ختمیت پناه) تعبیرینه بدل (خاتمیت پناه) قوللانلملیدر.

ختمه [ع] برکره ختم ایتمه، ختم. جمعی: ختمات: ختمات قرآن. ختمات شریفه.

ختن [ع] اجرای ختان: ختن صبی. ختن ماهرانه.

ختنه [ع] زوجه‌نك والده‌سی، قاین آنا: ختنهٔ شفیقه. ختنهٔ خائنه. جمعی: ختنات: ختنات بی حسنات.

ختور [ع] (ختار) ایله مترادفدر: ختور کفور. بونلره بدل (ختیر) دخی قوللانیله‌بیلیر.

خثارت [ع] صویوق شی قویولانوب قاتیلاشمق: خثارت مایع. خثورت این.

خَشَلَه [ع] قارنك كوبك ايله قاصيق آره‌سنده‌كی قسم اسفلی. خثلی = خثله منسوب.

خَجالَتْ، خَجَلْ، خَجْلَتْ [ع] اوتانمه، شاشيرمه: «ايلدی رنك رخك كالره ايراث خجل» «نه قدر يوزله‌سه‌لر يوز سزه خجلت كلمز»

خَدّ [ع] ياكاق: خداسيل. لاله خد = لاله‌رخ = لاله ياكاقلی. وقتيله (كوفه) شهرينه ـ پك كوزل كورنديكی ايچون ـ تيز ياكاغی ديمك اولان (خد عذرا) عنوانی ويرلمش ايدی.

خَدَرْ [ع] بر عضوك اويوشمه‌سی. خدر البنان = پارماق اوجلرينك اويوشمه‌سی.

خَدّاعْ [ع] خدعه‌جی، خدعه‌كار. (خادع)دن اقوادر. خداعانه = خداعجه‌سنه.

خَدايِعْ [ع] (خديعه) نك جمعی. (خدائع) صورتنده‌يازلاملی.

خَدْشَه [ع] راحتسزلك، وسوسه، مراق: موجب خدشهٔ درون. خدشه‌بخش اذهان. فی الاصل (تخديش) كبی طيرمالامق ديمك اولان (خدش) دن بناء مره‌در. لسانمزده (ذهن طيرمالامق) تعبيری معروفدر. كاتبلر مثلا «ذهنمی طيرمالايور» ديه‌جك يرده «ذهنمی تخديش ايديور» ياخود «ذهنمه خدشه ويريور» ديرلر. طيرمالامه مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير. جمعی: خَدَشات.

خَدَم، خَدَمَه [ع] خدمت ايديجی، خدمتكار معناسنه اولان (خادم) ك جمعی: (خدمه) مفرد مقامنده‌ده مستعملدر. مثلا «بو آدم جامع خدمه‌سندندر» دينلديكی كبی «بو آدم جامع خدمه‌سيدر» دخی دينيلير.

خَدَنْك [ف] اوق. فی الاصل قاين آغاجی معناسنه‌دركه آندن اوق ياپيلير.

خَدُوشْ [ع] سينك § پيره: «خدشات خدوش بی‌پروا — چشم عاشقدن اولدی خواب ربا»

خَدِيجْ [ع] مدت حمل تمام اولمه‌دن طوغان ولد. (خديجه) بونك مؤنثيدر.

خَدِيشْ [ف] خانه‌ده‌كی بيوك قادين، بيوك‌خانم. ضم ايله‌ده لغتدر.

خَدِيعَه [ع] (خدعه) ايله مترادفدر. آندن اقوی عد اولنملی. (خديعت) صورتنده‌ده قوللانيلير.

خَدِينْ [ع] دوست، همدم، غمكسار: خدين امين. خدين حزين.

خَذَلَه [ع] (خاذل) ك جمعی. اراذل ناس، آلچاق اشخاص. مفردی ضرورتسز قوللانلماز.

خَذُولْ [ع] خذلانه مبتلی اولان، اهل خذلان: ابليس خذول. خذول مسئول. خذولانه = خذولجه‌سنه: انصراف خذولانه.

خَذِيمْ [ع] سرخوش. مؤنثی (خذيمه) در. خذيمانه = سرخوشانه: رفتار خذيمانه.

خَرْ [ف] اشك: بی‌چاره‌يی برده (لايفهم) صفت كاشفه‌سيله توصيف ايدرلر: خرلايفهم. خربان = اشكجی. خردشتی = يابان اشكی. خر كرّه = اشك ياوروسی، صپا. خرمنش = خرطبيعتلی خری = اشكلك. (خر) لفظی ديكر بر كلمه ايله مركب صورتنده اولديغی حالده اكثريا تغليظه دلالت ايدر يعنی قرينی اولان كلمه‌نك معناسنده بيوكلك، ايريلك اولديغنی كوستر. (خرچنك خرگله) كلمه‌لری بو قبيلدندر.

خَرائِدْ [ع] (خريده) نك جمعی: جديدانده (ابكار افكار) و (لآلئ افكار) مقامنده (خرائد افكار) دينلمه‌ملی. (خرايد) صورتنده يازلماملی.

خَرائِطْ [ع] (خريطه) نك جمعی: خرائط منتظمه. خرائط سقيمه. (خرايط) صورتنده يازلماملی.

خَرابْ [ع] ويران، معمور دكل: دارخراب. شهر خراب. مؤنثنده (خرابه) دينلمز. خرابی، خرابيت = خرابلق: خرابی خانه. قريه‌نك خرابيتی. (خراب) لفظی يقلمق، ويران اولمق معناسنه مصدرده اولور. «شو وقف خرابندن صاتيليور» كبی يرلرده بو معنايه‌در. ابجد حسابنجه (۸۰۳) عددينی كوسترمكده اولان بو كلمه تيمور طرفندن سيواسك تخريب ايدلديكنه تاريخ دوشمش. كچكين سرخوشه (خراب) اطلاقی مجازيدر. اكثريا (مست خراب) دينيلير: «ميميدر ساقيميدر مست خرابی ايكله‌دن؟ ـ يحيی» (مست و خراب) صورتنده استعمالی ياكلشدر.

خَراباتْ [ع] ميخانه، جسيم ميخانه، ميخانه‌لر مجموعی: «خراباتك ميان ميكشانده نامی قالمشدر ـ لا». راغبك «خراباتی كورنلر هربری برحالتی سويلر» مصراع مشهوری ضعف تأليفی مشتملدر. خرابات مفهومنده غازينو، قافه شانتان كبی يرلرده داخلدر. خراباتی = خرابات مداومی: «اولدك آواره بر خراباتی — يازيق ای خانمان خراب سكا!». بونك جمعی اولان (خراباتيان) تخفيف ايله‌در. «تو پنداری كه رندی در خرابات؟ — خراباتی شدن هيهات هيهات! ـ بهاءالدين». (خرابات) لفظی (خرابه) نك جمعی اولمق اوزره قوللانلماملی. مثلا (تدمر خرابه‌لری) مقامنده (تدمر خراباتی) ديمك مناسبتسز اولور.

خَرابَه [ع] ويرانه: «ای خرابه! مطاف آلمسين — مركز خيرت نكالمسين». خرابه‌زار = ويرانه‌لك، خرابه‌سی چوق ير. خرابه‌نشين = خرابه‌ده اوطوران، ساكن اولان: فقيرخرابه‌نشين.

خَراجْ [ع] رعايانك طرف سلطانی‌يه ادا طريقيله تقديم ايتدكلری مبالغ. خراجگذار = خراج ويريجی، ويرن، خراجه كسلمش.

خَراخِرْ [ع] (خرخره) نك جمعی.

خَراشْ [ف] خيوان ايله دونديريلن دكرمن.

خَرْآسْتَرْ [ف] موذيانه، خشراته اطلاق اولنور.

خَراطِينْ [ع] صوغلجان. فارسی (خراتين) دن معربدر.

خَرْبَطْ [ف] ايری قاز. اكثريا احمق معناسنده قوللانيلير. (خربطه) دخی دينيلير.

خَرْبُزَه [ف] قاوونه وقارپوزه اطلاق اولنور. تخفيف ايله (خربز) دخی دينيلير. (قارپوز) بوندن محرفدر. بالخاصه قارپوزه (خابزهٔ هندی) ديرلر. (خربزهٔ روباه) ابوجهل قارپوزيدر. خربزه‌زار = قاوون قارپوز بوستانی. خربزه‌فروش = قاوونجی وقارپوزجی.

خَرْبَقْ [ع] چوپلمه. خربق ابيض = آق چوپلمه.

خَرْبَلَه [ف] صو دولابی ، بوستان دولابی: خرکلهٔ خربله کردان.

خَرْتُوتْ [ف] ایری، لذتسز قاره‌دوت: فرتوت خرتوت خور .

خَرْتُوجْ [فرانسزجه‌دن] طوب‌فشنکی.

خَرْجْ [ع] مصرف : خرج‌یکروزه. وکیل‌خرج § صرف: شوقدر پاره خرج ایتمش § بر مخلوط تشکیل ایده‌جك اجزا : طعام خرجی . دیوار خرجی § البسه اوزرینه ایشلنیلن قایطان وسائره . (خرج عالم) تعبیری (هرکسك ایشنه‌کلیر) مقامنده قوللانیلیر. خرج‌راه= یول مصرفی، رسماً ویریلن یول‌خرجلغی.

خَرْچَنْكْ [ف] ینکج .

خَرْخِشَه [ع] غوغا، کورلتی، پاتیردی (قارغاشه) بونك محرفیدر .

خَرْدَلْ [ع] معروف دانه، خاردال . مجازاً معجون حالنه کتیرلشنه دخی اطلاق‌اولنور. خردله=خردل دانه‌سی.

خَرَسْ [ع] دیلسزاوله، دیلسزلك: مبتلای خرس ،

خَرْطْ [ع] ال ایله آغاجك داللرندن یاپراق صییرمق . اصعب من خرط القتاد = خرط قتاددن دها کوج. (بك کوج) دیه‌جك یرده ایراد اولنور. (قتاد)برنوع آغاجدرکه‌متین‌ودیکنلی‌اولور.

خَرْقْ [ع] یاروب ییرتمق، یاریلوب ییرتلمق: خرق اثواب. خرق عادت . البسه‌نك خرق§ یاریق، ییرتیق: دکرمن خرق. اتسع الخرق علی الراقع= دلیك بیوك ، یامه کوجك .

خَرْگاه [ف] بیوك چادر ، اوتاق § ککینش محل: خرگاه.(خرگه) دخی دینیلیر . خرکاه ماه = آی آغیلی ،

حاله . بوکله‌یی بعض ارباب نزاهت کسر ایله اوقورلر .

خَرْگَلَه [ف] ییلدلکه ، قوشلمغه آلشمامش جنس فرس.

§ صویسز، خویسز‌یینك حیوانی. فی‌الاصل بیوك سوری دیمکدر.

خَرْگُوشْ [ف] طاوشان: «خداقادردر ایلر کریه‌دن خرکوشلر پیدا — لا » . فی الاصل بیوك قولاقلی دیمکدر. خرکوشَك = طاوشان یاوروسی

خَرْمُهْرَه [ف] قاطیر بونجغی : « لیك خرمهره قدر قیمتنی‌بیلمزلر — نفعی »

خَرْنُوبْ [ف] کچی‌بوینوزی‌دینیلن‌میوه

خَرْوارْ [ف] اشك یوکی .

خَرُّوبْ [ع] (خرنوب)ایله‌مترادفدر.

خَرِیدَه [ع] دلنمه‌مش‌انجو، درناسفته § ارککك الی طوقنمامش قیز اوغلان قیز.

خَرِیطَه [ع] معروف خریطهٔ عالم . آسیا خریطه‌سی . فی‌الاصل قوللو کیسه وطاغارجق کبی شیلره اطلاق اولنور. «خریطه‌ده یوبوق ایدی»یوللو تعبیراتده بومعنی دخی یاقیشیق آلیر.

خَرِیفْ [ع] فصول اربعه‌نك یازدن صکره کلنی، کوز : فصل خریف . موسم خریف .

خَرِیمْ [ع] لاابالی مشرب ، قیدسز آدم : خرسوار خریم .

خَزْ [ع] تفتیکدن ویا تفتیك ایله قاریشیق ایپکدن معمول بر نوع قماش : خز دمیاطی .

خَزائِنْ [ع] (خزینه) نك جمعی : کتبخانه‌لر خزائن علومدر.

(خزاین) صورتنده یازلاملی .

خَزَّافْ [ع] چاناق، چوملك کبی‌شیلر یاپوب صاتان .

خَزانْ [ف] یاپراق دوکومی موسمی . کوز: خزان یاپراغی. اکثریا (بهار) ه مقابل اوله‌رق ایراد اولنور : « او یکانه عالم عشرتك طوییلوری ذوق بهارینه؟ — نظرمده کلشن کوکلك‌بوقدر صفالی خزانی وار » . خزانی = خزانه منسوب: رنك خزانی. «بن‌اوله‌دیم‌هزاره ثانی — دینسون بکا بلبل خزانی » . خزاندیده =خزان کورمش، صارارمش صولمش : برك خزاندیده .

خُزّانْ [ع] نظمده (خازن) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

خَزْعْ [ع] کسمه ، یارمه .

خَزَفْ [ع] چاناق ، چوملك کبی چاموردن ایشلنوب آتشده پیشیریلن شیلره اطلاق اولنور . خزفپاره = خزف پارچه‌سی ، قیریغی .

خَزِینَه [ع] نقد ومال وضع وحفظ اولنان محل. مجازاً هرشیئك زیاده بیریکدیکی یرده دینیلیر: صو خزینه‌سی § کلیتلی نقد ومال . خزینه‌دار = خزینه محافظه‌سنه مامور اولان . خزینه‌داری =خزینه‌داراق، خزینه‌داره منسوب .

خَسْ [ف] فائده‌سز اوت § چوب . خس و خار = چورچوب . خسپوش = صرائی ، منور ، خیله کار . خسپوشی = خسپوشلق § صویسز ، آلچاق، ناکس ، بایاغی آدم.

خَسائِسْ [ع] (خسیسه) نك جمعی . (خسایس) صورتنده یازلاملی .

خَسارْ ، خَسارَتْ [ع] ضرر، زیان. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر: خسار عظیم. خسارت جسیمه. جمعی: خسارات.

خَساسَتْ [ع] ناکسلك. فرومایه‌لك، آلچاقلق، بایاغیلق: برشخصك خساستی. بر فکرك خساستی. برمشغله‌نك خساستی. (خست)ه ده باق .

خَسْتَه [ف] کیفسز ، مزاجی برنده اولمیان . ترکجه‌سی (صایرو) درکه مهجوردر: «اولور میل دل افزون آستانك طاشنه هر دم - اکرچه رسمدر باصدیقدن اکراه ایلمك صایرو - فضولی». (خسته) فی الاصل (خستن) مصدرندن اسم مفعول اولمق اوزره مجروح دیمکدر . (دلخسته ، خسته‌دل، خسته خاطر) کبی ترکیبلرده بو معنی قصد اوله‌بیلیر. جمعی: خستگان. خستگی = خسته‌لك . خسته بند = قیریق، چیقیق اعضا باغی، جبیره.

خَسَنْدَه [ف] سینك ، آری کبی ایصیریجی اوفاق حیواناته اطلاق اولنور .

خَسِیرْ [ع] (خاسر) ایله مترادفدر: اسیر خسیر .

خَسِیسْ [ع] بخیل، جری : توانکر خسیس . خسیس نفسنك خدمتکاری ورثه‌سنك خزینه‌داریدر - محی‌الدین عربی§ بایاغی، التفاته شایان‌دکل: شغل خسیس. مشاغل خسیسه . بومعناده اشخاصه‌ده وصف اوله‌بیلیر. مثلا (شخص خسیس) صویسز ، آلچاق شخص دیمك اولور. بوکله برنجی معناده (خست)دن، ایکنجیسنده(خساست)دن‌مشتق‌عداولنور.

خَسِیسَه [ع] خصلت ردیئه ، کوتو خوی، فنا کیفیت: خسیسه

تنك چشمی . خسیسهٔ خودستایی. خسیسهٔ شهرتپرستی.

خَشَب [ع] قالین قوری آغاج که آندن کرسته یاپیلیر . کغمد من ذهب علی سیف من خشب ـ تفتازانی = آغاج قیلیج اوزرنده آلتون قین کبی. مشارالیه بو تشبیهی لفظی پارلاق، معناسی بایاغی اولان سوز حقنده صرف ایتمشدر. کندی سوزی ایکی جهتله ده پارلاقدر.

خَشَبَه [ع] آغاج پارچه‌سی . جمعی : خشبات: خشبات سابحه.

خَشخاش [ف] معروف نبات. (خردو خشخاش) تعبیری مهجوردر.

خَشَن [ف] ساز نوعندن بر نبات که بعض فقرا آندن لباس یاپارلر. خاشن پوش = مرائی ، منافق . خشن پوشی = خشن پوشلق. محلنده کوستریلدیکی اوزره بونلره بدل (خسپوش، خسپوشی) دخی قوللانیله‌بیلیر .

خَشِن [ع] خشونتلی ، خشونتله متصف اولان: شخص خشن. شیٔ خشن. (خشین) دخی دینیلیر: بساط خشین. مفروشات خشینه.

خَشْیَت [ع] تعظیم ایله قاریشیق قورقو، خوف تعظیم آمیز: استیلای خشیت . خشیت کلیم‌الله « قلبنده طورردی خشیةالله ـ» § اوصورتده قورقه: مخلوقك خالقدن خشیتی. قولك افندیسندن خشیتی. خشیهٔ = خشیت صورتیله، جهتیله: خشیهٔ قیام . خشیهٔ غشی اولدی .

خَصائِص [ع] (خصیصه)نك جمعی : خصائص انسانیه. خصائص جلیله . (خصایص) صورتنده یازلاملی. (خواصّ)ه ده باق.

خَصائِل [ع] (خصلت) ك جمعی : خصائل ممدوحه . خصائل عالیه . (خصایل) صورتنده یازلاملی .

خَصاص، خَصاصَت [ع] فقر، احتیاج، زو. کردلك : سائقهٔ خصاصت ایله ارتکاب سرقت . (خصاصه) صورتنده دخی قوللانیلیر. خصاصهٔ شدیده. خسب‌الخصاصه = زوکردلك حسبیله .

خَصْلَت [ع] انسانك یارادیلیشنده اولان صفت، خوی. حسنیات وقبحیاتده قوللانیلیر : خصلت حسنه . خصلت قبیحه. حسنیاتده استعمالی اکثردر: خصلت سخا . ملك خصلت .

خَصْم [ع] دشمن : خصم جان = جانه قصد ایدن خصم § بریسنه غلبه ایتمکه چالیشان ، مخالف ، مخاصم : « خصمکز برقوهٔ فکریه‌در فکر ایسترم ! » . هرکز دوخصم بحق راضی پیش قاضی نروند — سعدی = هیچ بر وقت حقنه راضی ایکی دعواجی حاکم حضورینه چیقماز . خصمانه = خصمجه‌سنه : نظر خصمانه . تنقید خصمانه: «بزه خصمانه نکاه ایلمه خصمك دکاز» . خصمی = خصملق ، خصومت : موجب خصمی . خصمیٔ زبونکشانه .

خَصِیّ [ع] خادم ایدلمش ارکك § بوردیرلمش حیوان ، اکدیش ، ایعلیق .

خَصیب [ع] اوجوزلق ، بوللق یر : بلد خصیب . شهر خصیب. بلدهٔ خصیبه .

خَصیصَه [ع] برشیئه مخصوص اولوب باشقه‌سنده بولنمیان کیفیت، حالت مخصوصه . (خاصّه) اکثریت اوزره

اشیا حقنده قوللانلدیغی حالده (خصیصه) اکثریا اشخاص حقنده قوللانیلیر : شو قلمده خاصه ایله خصیصه بیننده‌کی فرق بیلمه‌مك بوافندی ایچون بر خصیصه عد اولنه‌بیلیر .

خَصیم [ع] مخاصم ، ایکی خصمدن هربری : خصیم مبین. خصیم لئیم . خصیمانه = خصمانه .

خَضْراء [ع] (اخضر) ك مؤنثی : عمامهٔ خضرا. حدیقهٔ خضرا. « بهار کلشنه کیدردی حلهٔ خضرا — فضولی » . فارسی اسملره (اخضر) صفت اولدیغی کبی (خضرا) ده اولور : دشت خضرا . درخت خضرا § سبزه، اکل اولنان یشیللك . جمعی : خضراوات = سبزوات . خضراء دِمَن = سوپورنتیلکده بیتن فیلیز، سوپورنتیلك فیلیزی. «خضراء دمندن صاقنکز» مآلنده اولان «ایاکم وخضراء الدمن» حدیث شریفنده‌کی (خضراء دمن) فرومایه اولان کوزل قیز وقادیندن کنایه‌در . «طراوت بین صورت اوله خضراء دمندن کچ —علی روحی». (دمن) سوپورنتیلك دیمك اولان (دِمنه)نك جمعیدر .

خَضیب [ع] بویانمش، بویالی، ملوّن§ قنالانمش ، قنالی . مذکری مؤنثی مساویدر : ریش خضیب ، لحیهٔ خضیب = قناقونمش صقال . بنان خضیب = قنالی پارماق اوجلری . کف خضیب = قنالی ال . برده (کف خضیب) برکوکبه دینیلیرکه هرکیم آنی بیلوب بریسنه کوسترسه من‌بعد بینلرنده ائتلاف محال اولورمش . بوکلمه‌یی (خضیبه) صورتنده مؤنث یاپمق الزمده‌در : اصابع خضیبه .

خَطّ [ع] چیزکی : خط مستقیم . خط منحنی . خط وصل. خط فاصل . مجازاً صیره ، صف ، طریق معنالرنده‌ده قوللانیلیر : آتش خطی . خط رجعت § یازی : حسن خط . خط جلی . خط تعلیق . خط دست = ال یازیسی § تازه یتشمش صاقال : خال وخط . « ویرر رونق عذار یاره خط مشکبار البت — طراوتبخش اولور کلزاره ابر نوبهار البت — فطنت » . خطنو ، خط نوخیز = هنوز کورنمکه باشلامش اولان صاقال . نوخط صاقالی هنوز کورنمکه باشلامش اولان : « آفرین ای شوخ نوخط سن‌ده‌می اولدك ادیب ؟ » . خط آور = صاقالی بلیرمش اولان : میرخط آور . بوکا بدل (خط آورده ، خط برآورده) دخی قوللانیلیر : « خط برآورده‌به میل ایتمدم اصلا واصف ! »

خَطاء [ع] یاکلش، یاکلشلق: بوسوز خطادر . بونده خطا وار . خطایی تصحیح ایتملی§ یاکله. خطابخش = خطا باغشلایجی، باغشلایان . خط بخشانه = خطابخش اولانه یاقیشه‌جق صورتده خطا بخشی = خطابخشلق . خطاپوش = خطا ستر ایدیجی، ایدن : کریم خطاپوش . خطاپوشانه = خطاپوش اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مروت خطاپوشانه. خطاپوشی = خطا پوشلق : خطاکار = خطا ایدیجی ، ایدن : محاسب خطاکار . خطاکارانه = خطاکارجه‌سنه خطاکاری = خطاکارلق . (خَطَأ) دخی یاکلمه مناسنه‌در. یالکز (خطأً) شکلنده قوللانیلیرکه یاکیله‌رق ، یاکلمه صورتیله دیمکدر : خطأً جرح. بوکا بدل (خطاءً)

دینلدیکی بوقدر . مترجم قاموسك بیاننه كوره خطا اوچ درلو اولور : برنجیسی اراده‌سی قبیح اولان برشیئی اراده ایله قوه‌دن فعله كتیرمكدر . ایكنجیسی فعلی مستحسن اولان برشیئی اراده ایتمكله برابر بلاقصد خلافنی ایشله‌مكدر . اوچنجیسی فعلی مستحسن اولمیان برشیئی اراده‌ایتدیكی حالده‌نصلسه خلافنی یاپمقدر . (سهوه)ده باق.

خَطّاب [ع] دونورلك خصوصنده ماهرانه كاركذار اولان آدم .

خَطّاط [ع] مشق وسائره یازمقله اشتغال ایدن آدم .

خَطایا [ع] (خطیئه) نك جمعی : عفو خطایا . خطایای سابقه .

خَطَر [ع] هلاكه تقرب ، تهلكه : راه پرخطر . خطرناك = خطرلی : طریق خطرناك . (خطر) ك جمعی اعتبار اولنان (خَطَرات) فی‌الاصل (مسّ جن) معناسنه اولان (خطره) نك جمعیدر .

خَطْف [ع] شیمشكك پارلداسی كوزی آلمق ، قاماشدرمق : خطف ابصار . خطف بصر .

خَطَل [ع] چوق وفاسد سوز : خطل شاعر . خطل حكایه نویس . مبتلای خطل . « اصالة‌الرأی صانتنی عن‌الخطل — طغرائی» = اصالت رأی بنی خطلدن صیانت ایدر .

خَطْمی [ع] معروف چیچك .

خَطْوَه [ع] آدیم : خطوهٔ اولی . خطوهٔ‌واحده . قبیح‌الخطوه = آدیمی ككیش ، كنكیش آدیم آتان . خطوه انداز = آدیم آتیجی ، آتان : خطوه‌انداز جرأت‌اولدی . خطوه‌اندازی = خطوه‌اندازلق : مانع خطوه‌اندازی . خطوه‌شمار = خطوه صایجی ، صایان ؛ احتیاط ایله ، محترزانه یوریین . خانك ضمیله‌ده لغتدر . جمعی : خَطَوات . خُطُوات . خطوات الشیطان ، خطوات شیطان=شیطانك مسلكی ، طریق ضلالت . ولاتتبعوا خطوات الشیطان .

خَطیئه [ع] كناه . (خطیئت) صورتنده‌ده قوللانیلیر جمعی : خطیئات .

خَطیب [ع] خطبه اوقویان : خطیب خوش آواز . « كتاب‌وسنته اوی ای خطیب خوش نغمه ! — ثابت» § بر مستمعین جماعتی اوكنده نطق ایراد ایدن آدم ، نطوق ، ناطقه‌پرداز . (Orateur) خطیبانه = خطیبجه‌سنه ، ناطقه پردازانه .

خَطیر [ع] شرف وشان صاحبی آدم : مرد خطیر . كامل خطیر . علامهٔ خطیر § رفیع ، عالی : رأی خطیر . تألیف خطیر . § مخاطره‌لی ، خطرناك : طریق خطیر . تشبث خطیر .

خَفاء [ع] كیزلی اولمه ، كیزلیلك : ظهور وخفا . بوشعرك‌معناسنده خفا وار .

خَفّاف [ع] چیزمه ، مست ، پابوج كبی شیلر صاتان اصناف ، قواف .

خَفایا [ع] (خفیه) نك جمعی : كیزلی اولان جهتلر : خفایای امور . خفایای وجدان . آثار ادبیه یه زادهٔ طبیعت دینلر خفایای قلبه نه بیوك وقوف كوسترمشلر ! — كمال . مفردی بومعناده قوللانلماز .

خَفْتان [ع] اوزون لباس مخصوص ، قفتان : خفتان‌نیلكون . فی‌الاصل جنكده زره اوزرینه تلبس اولنان برنوع پاموقلو لباسه دینیلیر .

خَفَقان [ع] یوركك اویناسی . فی‌الاصل مطلقا تحرك و اضطراب معناسنه اولدیغی حالده صكره‌دن یوركه تخصیص ایدلمشدر . بناءً‌علیه (خفقان‌قلب) دینلمه‌مك لازم كلیر .

خَفّی [ع] كیزلی : خفی وجلی . سر خفی . اسرار خفیه . الطاف خفیه . خفیات = كیزلی اولان شیلر . عالم الخفیات ، عالم خفیات = جناب حق . خفیاً كیزلی اوله‌رق ، كیزلیجه : خفیاً فرار .

خَفیف [ع] یڭی ، آغیردكل ، ثقیل دكل : حمل خفیف . اشیای خفیفه . تكدیرات خفیفه . خفیف المزاج = مزاجی خفیف ، تمكینسز ، دلیشمن : بر خفیف‌المزاج برثقیل‌الروحه ترجیح اولنور .

خَفیّه [ع] حكومته تعلق ایده‌جك كیزلی ایشلرك تحقیق واخبارینه مأمور آدم . (امور خفیه مأموری) دینیله‌جك برده یالكز (خفیه) ویا (خفیه مأموری) دینلمكله اكتفا ایدیلیور .

خَلّ [ع] سركه : خمرك خله تحویلی .

خَلاء [ع] بوشلق § بوش‌یر ، برشیئی حاوی اولمیان فضا ، بوشلق § هواسی آلنمش یر § آبدستخانه .

خَلاخِل [ع] (خلخال)ك جمعی .

خَلائِق [ع] (خلیقه) نك جمعی . مخلوقات ، خصوصیله انسانلر . كافهٔ خلائق بو معناده (خلایق) صورتنده یازلمالی . مفردی قوللانلماز . خدمتجی جاریه معناسنده قوللانیلان (خلایق) تركجه‌لشمش بركلمه‌در . مفرد حكمنده‌در .

خَلاص [ع] قورتارمه : خلاص‌ایتمك § قورتلمه : امكان خلاص . چارهٔ خلاص § قورتلمش ، قورتیلان . بومعناده یالكز (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر . خلاص اولمق = قورتلمق .

خَلاعَت [ع] كستاخلق ، حیاسزلق ، یوزسزلك . اكثریا (خلاعت عذار) صورتنده قوللانیلیر .

خَلّاف [ع] وعدنده خلف ایدیجی ، ایدن ، وعدینی یرینه كتیرمه‌مك معتادی اولان : شخص خلاف .

خَلّاق [ع] اسماء حسنادن ، خالق : خلاق‌عالم . خلاق عالم . شاعر مشهوركمال اصفهانی یه (خلاق‌المعانی)عنوانی ویرلمشدر : « دفع زخم چشم‌خلاق‌معانیدر بو سوزم — نفعی »

خُلاقَت [ع] كوزل خویلولق ، خلوقلق : خلاقت اولاد § مهره تخته‌سی كبی دوم دوز اولمه ، دوزلك : خلاقت سطوح .

خَلالَت [ع] (خلّت) ایله مترادفدر .

خَلَجان [ع] اضطراب ، رعشه‌لنمه ، تتره‌مه . اكثریا قلبه اسناد اولنور .

خَلْخال [ع] عربستان قادینلرینك آیاقلرینه طاقدقلری زینت ، آیاق بیله‌زیكی : اهتزاز خلخال . « پای زیبای زنان اوزره نه‌لازم خلخال ! »

خَلَّدَ [ع] تفعیل بابندن ماضی مفرد مذكر غائبدر . بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور : دائم ایتسین خلدالله ملكه — الله ملكنی باقی ایتسون .

خَلْط [ع] قاتوب قارشدرمق ، قاتیلوب قارشدیرلمق : خلط اجزا . اجزانك یكدیكره خاطی § فنا ، غلیظ ، مضر سوزسویلمه : « منطقه ایله ولكن اقدام — خلط ایدر دیكلمه كیم دیرسه حرام — سنبلزاده» (هزج) ده باق .

خَلْع [ع] صويوب چيقارمق، صو. يلوب چيقارلمق . خلع ثوب. لباسك خلعى .

خَلْف [ع] آرد، آرقه، آرقه طرف: خلف امام .

خَلَفْ [ع] پدرندن صكره قالان ولد: «اوقومازكن اوخاليلك خلفى — ايتدى ملزم علماى سلفى — خاقانى» خيرالخلف، خيرخلف = صالح، ايى خلف § برينك يرينه كچن ويا كچه‌جك اولان: «جانان ايله جان خلف سلفدر — غالب» خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه انتقال صورتيله . ذكور حقنده استعمالى غالبدر.

خَلْق [ع] ياراتمق، يارادلمق : كائناتى خلق ايدن . كائناتك خلقى § بربرك اهاليسى، انسانلر. خلقاً = خلقت ظاهريه ، صورت ظاهره جهتيله: «خلقاً وخُلقاً مشابه‌سين رسول الله‌ه سن — امام حسينه خطاب — عارف»

خَلَلْ [ع] ضعف، بوزوقلق، اكسيكلك عباره‌ده خلل. ترتيبده خلل . عقلده خلل . اكثريا (كلمك ، كتيرمك، ويرمك) ماده‌لريله قوللانيلير : بعضاً بر حركه ايله وزنه خلل كلير. كاهى بر سوز محبته خلل كتيرر . «ويرمز باد خزان رونق كلزاره خلل — نفعى» . خلل پذير = خلل قبول ايديجى ، خلل بوليجى : محبت صميميه قولايلقله خلل پذير اولماز.

خَلْوَتْ [ع] يالكز قالمه، تنهايه چكلمه، تنهالق: فوائد خلوت. اختيار خلوت § خالى محل، تنها اوطه وسائره : خلوته كيردى . خلوته قاپاندى. خلوتسرا - ى = مكلف خلوت محلى : خلوتسراى خاص . خلوتكاه ، خلوتكه = خلوت محلى: «اوكونه ظاهر اول كيم شاهد خلوتكه لاهوت — جمالن صورت انسانده اظهار ايتدى صانسونلر — عونى» خلوت گزيده = خلوت اختيار ايتمش اولان: عابدخلوت كزيده. خلوت گزين = خلوت اختيار ايديجى . ايدن: زاهد خلوت‌كزين. خلوت نشين = خلوتده اوطوريجى ، اوطوران : صوفىٔ خلوت نشين. خلوت نشينى = خلوت نشينلك .

خَلُوق [ع] اخلاق حميده صاحبى : حكيم خلوق .

خَلِىّ [ع] فارغ ، غائله‌سز، قيدسز . خلى البال = يوركى انديشه‌سز § اولنمه‌مش، زوجه‌سز، اركن آدم .

خَلِيج [ع] دكيزك نهر شكلنده قاره ايچنه طوغرى اوزامش كيتمش قسمى، اوزون كورفز: خليج قسطنطينيه. مدللى آطه‌سنده يره خليج لطيف .

خَلِيدَه [ف] كنديسى دورتيلوب باتيرلمش، صانجلمش: خار . خليده، خنجر خليده . «تابقبضه خليده بر خنجر» § كنديسنه دورتيلوب باتير. لمش، صانجلمش: پاى جليده . كباب خليده .

خَلِيطَه [ع] برقاچ شيئك، خصوصيله معدنياتك يكديكرله امتزا. جندن حاصل اولان مركب : باقير وكوموش خليطه‌سى . صو وسود خليطه‌سى .

خَلِيفَه [ع] پادشاه اسلام. (خليفهٔ رسول الله) ديمكدر. اسلام پادشاهلرينه (خليفة الله) اطلاقده تجويز ايدلمشدر .

خَلِيلْ [ع] صادق دوست. لقاء الخليل شفاء العليل = خليلك لقاسى خسته‌يه شفادر. مؤنثنده (خليله) دينيلير. خليل الله = حضرت ابراهيم (عليه السلام) : «اولوردى وادىٔ ايمن كلستان خليل الله — نفعى» «شمدى كلزار خليل الله‌ه سكندر بكا — جلال» . مشاراليه ساده‌جه (خليل) دخى اطلاق اولنور : بركات خليل . (خليل آزر) خليل بن آزر ديمكدر: «كعبه بنياد خليل آزرست — لا»

خَمْ [ف] اكرى ، بوكلش : قدخم . ابروى خم . «خم ايتدى قامتم اول چين ابرو كوسترشجكلر — عارف» «سنبل خم اولور رشك ايله كاكل بوكيلنجه — فطنت» § بوكلم ، قيوريم : خم زلف. خم كيسو. خم بخم، خم درخم، خم اندرخم = بوكلم بوكلم . قيوريم قيوريم : «برالده جام لاله فام برالده زلف خم بخم — نفعى». خم شده ، خم گشته = اكرلمش ويا بوكلنمش: قامت خم شده. كاكل خم كشته.

خَمّار [ع] خمر صاتيجى ، ميخانه‌جى ، باده فروش : خمار مخمور نواز. «مخمورى مست ايدرمش خمارك التفاتى» . دارالخمار، خانهٔ خمار = ميخانه ، خرابات: «طار كلير سرخوشه دارالخمار» «داورادن آيريلماز خانهٔ خماره باقك»

خَمْخَمَه [ع] سوزى كگكيزدن سويلمه، خمخم طرزنده تكلم : خمخمهٔ عجوزانه .

خَمْرْ [ع] سرخوش ايديجى اوزوم شيره‌سى ، شراب . مطلقا سرخوش ايديجى مشروبه‌ده اطلاق اولنور. ارباب تحقيقك بيانـنه كوره اصحى بودر . ديبورلركه : تحريم خمر آيتى نازل اولديغى وقت مدينهٔ منوره‌ده اوزوم شيره‌سى يوق ايدى . موجود اولان آنجق (نبيذتمر) ايدى. خمر منحصراً مسكر اوزوم شيره‌سى ديمك اولسه نبيذتمرك حرام اولماسى لازم كلير دى» . بوحالده خمر (مشروب مسكر) ديمك اوله‌رق عرق وسائره‌يه شامل اولمش اولور : «مياشنه يوف خمرينه خماربنه هم يوف! — روحىٔ بغدادى» «بوعشرتخانهٔ فانيده خمر بى خمار اولماز»

خَمْسَه [ع] بش: اسلوب فارسى اوزره صفت اوله‌رق قوللانيلير: اصابع خمسه . موصوفك مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ايله (خمس) قوللانلماز. مثلا (بدايع خمسه) دينيلير. (بدايع خمس) دينلمز . (عشره)يه‌ده باق .

خَمْسِين [ع] اللى . (خمسون) دخى دينيلير . قيش اربعينى تعقيب ايدن اللى كون(خمسين) تعبير اولنور .

خَمُشْ، خَمُوشْ [ف] (خاموش) مخففى .

خَمْيازَه [ف] اسنه‌مه: خميازهٔ بى اختيار. خميازهٔ كمان . خميازهٔ رسن . خميازه كش = اسنه‌يجى ، اسنه‌ين : خميازه كش خمار. (خميازه) اطوار ثقيله، اوضاع منفوره مقامنده‌ده ايراد اولنور : «چكلمز مقبلك خميازه‌سى اقبال ضمننده»

خَمِيدَه [ف] اكرلمش ، بوكلش : نهال خميده. قد خميده . پير خميده قامت . خميدگى = خميده‌لك .

خَمِيرْ، خَمِيرَه [ع] خمور : «فر خميره‌سى ياخود كونش صباسى — نديم» . خميركار = يوغوريجى، خمورجى. خميرمايه = مايه خمورى. بوتعبير اكثريا اصل طينت، اجزاى طينت مقامنده قوللانيلير .

خَنازِيرْ [ع] (خنزير)ك جمعى .

خَنّاسْ [ع] شيطان .

خَنّاقْ [ع] بوغيجى ، بوغان § بوغمق صورتيله اعدام ايدن جلاد .

خَنْجَرْ [ع] معروف آلت جارحه . فارسی جیم ایله یازاسلی . خنجریّ اللحیه = اینجه اوزون صاقاللی : عسکریّ خنجری اللحیه .

خَنْداخَنْد [ف] عمومیتله سورکلی کوله‌یی تصویر ایدر . مثلا (مجلس خنداخند) تعبیری اربابنك بودوزی‌یه کولمکده اولدقلری برمجلسی کوسترر . کذلك « خنداخند دینیله‌جك بر صورتده وقت کچیردك » دینلسه « هیمز همان بر دوزی‌یه کولمکله امرار زمان ایتدك » مألی آکلاشیلیر .

خَنْدان [ف] کولیجی ، کولن ، کوله‌کن : روی خندان . لب خندان . دلبر خندان . خندان رویی = کولج یوزلو ، بشوش . خندان خندان = کوله کوله ، کوله‌رك : « التفات ایلدی خندان خندان »

خَنْدَق [ع] قلعه ، تارلا کبی یرلرك اطرافنه قازیلان اوزون چوقور ، هندك .

خَنْدَه [ف] کوله : خندهٔ مستهزیانه . « صدای خندهٔ بی اختیاری بز بیلیرز — نابی » « اولمدی سوزیویلمك ممکن هجوم خنده‌دن ! » . خندهٔ جام = قدحده ایچنه شراب قونیلنجه حاصل اولان رونق . خواجه‌نك « خندهٔ جام می وزلف کرهکیرنکار — ای بسا توبه که چون توبهٔ حافظ بشکست » بیتی مشهوردر . خندهٔ زمین = یرك یشرمسی ، ظهور آثار بهار : آسمانك کریه‌سی زمینك خنده‌سنی موجب اولور . خنده‌فرما = کولدیریجی ، مضحك : اطوار خنده فرما .

خَنْق [ع] بوغازینی صیقوب بوغمق ، بوغازی صیقیلوب بوغلمق . خنقاً = بوغمق صورتیله : خنقاً اعدام . نونك کسریله‌ده لغتدر . (اخناق) زیاده قوللانیلیر .

خواب [ف] اویقو . خواب کران = آغیراویقو : خوات نوشین = طاتلی اویقو . خواب نوشین سحر . خواب آلود ، خواب آلوده = اویقوسی کلمش ، اویقو باصمش : مست خواب آلود . چشم خواب آلوده . خواب آلودکی = خواب آلوده‌لك . خواب خرکوش = حیله ، اغفال ، یالان وعده ، وعدکاذب . خوابگاه ، خوابگه ، خوابستان = اویقو اویویه‌جق محل ، یاتاق اوطه‌سی . خوابناك . خوابناکی = خوابناکلك . § رؤیا ، دوش : تعبیر خواب . « کورمك میسر اولمدی جانانی خوابده — لا » . خواب دیده = بلوغه ایرمش ، بالغ . خواب نادیده = بلوغه ایرمه‌مش ، نابالغ : طفل خواب نادیده .

خَوابیدَه [ف] اویومش ، اویقویه طالمش : طفل خوابیده . جمعی : خوابیدکان .

خَواتِم ، خَواتیم [ع] (خاتم)ك جمعی : خواتم رسمیه . خواتیم خلفا . (خاتمه‌لر) مقامنده‌ده مستعملدر : خواتم امور . خواتیم اعمار .

خَواتین [ع] (خاتون)ك جمعی : خواتین حرمسرای عصمت .

خواجَه [ف] افندی ، آغا ، معتبرذات ، خانه صاحبی ، رئیس : « ای خواجه لسان شعرا باشقه لساندر — عونی » . خواجه‌تاش = بر افندینك بندکانندن هر بری ، برافندی بنده‌سی . خواجهٔ دوسرا ، خواجهٔ عالم ، خواجهٔ کائنات = حضرت پیغمبر . خواجه‌سرا = خادم آغا § استاد ، معلم : « خواجه‌که ایله بغایت تعظیم — سنبلزاده » جمعی اولان (خواجکان) بو معنالرده قوللانلماز اولمشدر . یالکز رتبهٔ معلومه صاحبنه واصحابنه اطلاق اولنور . خواجگی = خواجه‌لك .

خوارْ [ف] حقیر ، ذلیل ، خور . خوارکار = تحقیر ایدیجی ، حقارت ایدیجی ، محقر . (خوارکاره) دخی دینیلیر . خوارکاری = خوارکارلق . خواری = خوارلق ، خورلق ، ذلت .

خَوارِج [ع] حضرت امام علی‌یه قارشی اعلان عصیان ایدن فرقهٔ معلومه : خوارج بصره .

خَوارِق [ع] (خارقه) نك جمعی : انبیادن بر طاقم خوارق ظهور ایتمشدر . فلان ذات عصرینك خوارقندندر .

خوارَه [ف] ییه‌جك ، ییتی : خوار بی خواره .

خواستْکارْ [ف] ایستییجی ، ایستین ، طالب : خواستکار اشتهار . خواستکاری = خواستکارلق .

خواسْتَه [ف] ایستنلمش ، ایستنیلن ، مطلوب : خواستهٔ خدا .

خَواصّ [ع] (خاص) و (خاصه)نك جمعی : خواص بندکان . خواص اخوان . خواص ادویه . خواص قرآن . بعض تأثیرات معنویه اجراسی ایچون اوقونان عزیمتلرده‌ده اطلاق اولنور .

خَواطِر [ع] (خاطره) نك جمعی . (خاطره) ممدوحات ومذمومات‌ده قوللانلدیغی حالده (خواطر) یالکز مذموماتده قوللانیلیر . مثلا اثنای عبادتده ذهنه کلن مناسبتسز بعض افکاره (خواطر) دینیلیر . (خواطر دور اقبال) دینلمز .

خوافی [ع] (خافیه)نك جمعی : خوافیٔ دهات . خوافیٔ وقوعات .

خَواقین (خاقان) ك جمعی .

خوان [ف] یمك سفره‌سی ، اوزرینه یمك قونیلان تپسی ، سینی : « ای بنی محروم ایدوب بزم وصالندن مدام — غیری خوان التفاتی اوزره مهمان ایلین — فضولی » . خوانچه = کوچك خوان § طعام ، مائده : پروردهٔ خوان احسان . خوان یغما = اصحاب احتیاج کروهنه ویریلن اطعمه ، عمومه کشیده قیلنان مائده . خوانسالار = سفره‌جی باشی . اوقومق . چاغیرمق ، دعوت ایتمك معناسنه کلن (خواندن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : صلا خوان = صلا چاغیریجی ، جاغیران .

خَوّان [ع] پك خائن ، معتادی خائنلك اولان : خوان کفور .

خَوانَنْدَه [ف] شرقی ، غزل کبی شیلری موسیقی اصولی اوزره اوقومق اعتیادنده بولنان : « خوانندهٔ کلستان ایدك سن — وجدآور عاشقان ایدك سن » . جمعی : خوانندکان .

خواه [ف] « میوهٔ مقصود ایستر اولسون ایستر اولمسون » یولنده (ایستر) مقامنده مکرر اوله‌رق قوللانیلیردی : « خواه صونسون باده ساقی خواه امدرسون لبن — نورس افندی » . شمدی نظمده ینه قوللانیلیرسه‌ده نثرده‌قوللانلماز اولمشدر . (طوعاً وکرهاً) معادلی اوله‌رق ایستر ایستمز دیمك اولان (خواه‌ناخواه) نثرده‌ده مستعملدر . (خواه) ایستمك معناسنه اولان (خواستن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : خیرخواه . بدخواه .

خاطر خواه ، دلخواه = مطلوب قلب ، کوکل آرزوسی .

خواهَر [ف] قیز قارداش ، همشیره : « خواهر ! اوبو آرتق ایله آرام - ال ایشلری چوقجه‌در بو آقشام - تنی » . خواهرزاده = همشیره‌زاده . خواهری = خواهره منسوب ، خواهرلك : مهر خواهری .

خَواهِش [ف] ایستیش ، ایستك : خواهش طعام . « محشرده دخی خواهشك اولمازسه دیرام — نورس افندی » . بوکلمه‌نك مادیات حقنده‌استعمالی انسبدر . خواهشکار ، خواهشگر = ایستیجی ، ایستکلی . (خواهشکار) آز قوللانیلیر : خواهشگر سیاحت . خواهشگر ترقی .

خَوَرْنَق [ع] (نعمان بن منذر) ك بنا کرده‌سی اولان قصر عجیبك اسمی . قصر خورنق . (سنمار) ه ده باق .

خَوض [ع] صویه کیرمك : دریایه خوض § صاقینیله‌جق ایشه صوقلمق ، کیرشمك : قتاله خوض . تهلکه‌یه خوض . ذمامه خوض .

خَوف [ع] قورقو : خوف هلاك . خوف جان . خوف حرمان § قورقه : خوفاً = قورقه جهتیله ، قورقودن : جناب حقدن خوفاً تعبد .

خَوَنَه [ع] (خائن) ك جمعی : خونهٔ منافقین . « حق نعمت کوزه‌دری خونه ؟ »

خَیّاط [ع] ترزی : خیاط ماهر . خیاط چیره‌دست . (خائط) دخی دینیلیر .

خَیال [ع] (متخیله) دینیلن حاسهٔ باطنه‌ده مرتسم اولان صورت : خیال وطن . « ای خیال یار طورمه‌دلده قبل چشمم مقام - کاظم » § متخیله‌نك بالترسیم کوز اوکنه کتیردیکی صورت : « دیده‌دن بر لحظه آیرلماز خیال چشم یار » « کیتمز کوزمدن بردم خالی — شوقی » « خیالك کلمز اولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه — ندیم » « جهان افسانه‌در آلدانمه (باقی) — غم وشادی خیال وخوابه بکزر » § قورنتی : خیال جاه . قوهٔ متخیله : « اویله وحشی اوپری چهره‌که امکان اولسه — عاشق زاره کورنمزدی خیالنده بیله — عونی » « طبیعتم باقه‌لم هانکیکزله اکلنه‌جك — برر برر تکلك ای کلرخان خیالمدن » § تخیل ، تصور . بومعناده (ایتمك ، ایلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : « دل ایدر میکده‌ده عالم لاهوتی خیال » « صورت حالم کورن صورت خیال ایلر بنی — فضولی » § تخیل ، صورت تصور : خیال شاعرانه § عکس ، صورت موهومه : آینه‌ده کورینن خیال . آب صافه دوشن خیال . خیالی = خیاله متعلق ، خیال ایله ، تخیل ایله اولان : اصل خیالی . امور خیالیه . خیالیات = خیاله متعلق شیلر : شاعرك خیالیاتی . خیالاً = خیال جهتیله ، خیالدن اوله‌رق : خیالاً خزینه‌لره مالك اولمق . خیالاً اجرای سیاحت ، جمعی : خیالات : ادراکك حقایقدن ذهنه کلن فتوری خیالات تعدیل ایدر .

خَیالَت [ع] کوزه کورینن خیال : « کوردیکك جن دکل خیالتدر » . جمعی : خیالات : خیالات مخوفه .

خَیّام [ع] خیمه‌جی ، چادرجی .

خَیبَت [ع] محروم ، مأیوس اولمه ، محروملق ، مأیوسلق : « پامال خیبت ایلمه امیدواریکی » . خیبت زده = محروملغه ، مأیوسلغه دوچار اولمش : عاشق خیبت زده .

خَیر [ع] (شرّ) مقابلی . « خلقك محبت ورغبت ایلدیکی شی » دیه تعریف اولنمشدر . ایکی نوعدر : برنجیسی (مطلق) ایله توصیف اولناندرکه هرکسه کوره خیر اولور ، جنت کبی . ایکنجیسی (مقید) ایله توصیف اولناندرکه بریسنه کوره خیر اولدیغی حالده دیکرینه کوره شر اولور ، مال کثیر کبی ، بوکلمه ترکجه‌ده اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر . صفت مقامنده ایرادی لازم کلنجه (خیرلی) دینیلیر . مثلا « هذا خیر منه » جمله‌سی « بوآندن خیرلیدر » دیه ترجمه اولنور . « بوآندن خیردر » دینیله‌من . (خیرالامور ، خیرالناس) کبی عربی ترکیبلرده صفتدر . (خیر خبر) و (خبر خیر) خیرلی خبر دیمکدر . خیر اندیش = خیرلی ایش دوشونیجی ، دوشونن : درویش خیراندیش . خیر اندیشانه = خیراندیشجه‌سنه : تشبثات خیراندیشانه . خیراندیشی = خیر اندیشلك : مزیت خیر اندیشی . خیر خواه = بریسی حقنده خیر ایستیجی ، ایستین . خیر خواهانه = خیرخواهجه‌سنه . خیرخواهی = خیر خواهلق .

خَیِّر [ع] خیری چوق آدم ، کثیرالخیر .

خَیرات [ع] خیرلی ایش ، خیرلی عمل معناسنه اولان (خیره) نك جمعی . اکثریا چشمه وسائره کبی فی سبیل الله یاپیلان شیلره اطلاق اولنور . مفرد حکمنده‌ده طوتیله‌بیلیر . مفردی قوللانلماز .

خَیشُوم [ع] کککیز . خیشومی = خیشومه منسوب ، کککیزدن کلن : صوت خیشومی . اصوات خیشومیه .

خَیط [ع] ایپلك ، ایپلك تلی . خیط الشعاع ، خیط شعاع = ایپلك ایپلك کورینن شعاع شمس . خیط ابیض = فجر ظهورنده افقده کورینن بیاض . خیط اسود = غروب شمسی متعاقب افقده کورینن سواد . خیط باطل = احمق طویل القامه ، اوزون احمق .

خَیطَه [ع] ایپ ، اورغان § قازیق : خیطهٔ خیمه .

خَیل [ع] آت سوریسی § آتلی عسکر ، سواری کروهی § کروه ، فرقه ، زمره ، طاقم . ذی‌روح حقنده اوله‌رق اکثریا بومعناده قوللانیلیر : خیل عاشقان . خیل حجاج . خیل مرغان . « کوکده افغان ایده‌رك صاعقه بکزر خیل کالنك — باقی » . سرخیل = سرکرده ، فرقه باشی : سرخیل غزات . سرخیل فضلا . خیلتاش = فرقه آرقداشی ، برفرقه‌یی تشکیل ایدنلردن هربری . ایچه ، چوقجه معناسنده قوللانیلان (خیلی) (خیل) ك فارسی یاء تنکیر الحاق ایدلمشیدر . فی الاصل (برطاقم) دیمکدر .

خَیلَت [ع] کبر ، غرور : رذیلهٔ خیلت . (خیله) دخی دینیلیر .

خَیمَه [ع] چادر . خیمه‌نشین = چادرده اوطوریجی ، اوطوران ، کوچبه . خیمه نشینی = خیمه‌نشینلك . خیمه‌گاه ، خیمه‌گه = چادرلر قوریلان محل . خیمهٔ ازرق ، خیمهٔ کبود = کوك آسمان .

خَیو [ف] توکروك ، سالیا . (خیو) دخی دینیلیر .

خِ

خِبازَت [ع] اتمکجیلك ، اتمکجیلك صنعتی .

[ع] بر شیئی کنهیله بیلمه . **خبره** (خبرت) دخی دینیلیر: اصحاب خبرت. اهل خبره = برشیئه‌دائر معلومات کامله‌سی اولان واولانلر . بوکا بدل (اهل قبله) دیمك طوغری دکلدر .

خبیث [ع] پك خبیث حریف ، کثیرالخبث .

ختام [ع] صوك : ختام کلام § بتمه، نهایت بولمه : ختام انشا آت. (بولق) و (ایرمك) ماده‌لریله استعمالنده بوایکی معنادن هربری قصد اولنه‌بیلیر : ختام بولدی. ختامه ایردی. ختام‌پذیر = ختام بولیجی ، بولان : ختام‌پذیر اولدی. (ختام) فی‌الاصل (ختم) معناسنه مصدر وبرشیئی مهرلیه‌جك (مهر مومی کبی) شی معناسنه اسمدر . (مسكٌ الختام) و (ختامه المسك) ترکیبلری حسن ختام موقعلرنده ایراد اولنور . ترکیب ثانی شیخ غالبك (حسن وعشق) منظومه‌سنی اتمامنه تاریخدرکه ابجد حسابنجه (۱۱۹۷) رقمنی کوسترر .

ختان [ع] سنت اتمه: اجرای ختان. ختان جمعیتی .

ختانت [ع] سنتجیلك، سنتجیلك صنعتی.

خداع [ع] حیله . (مخادعه) معناسنه‌ده کلیر .

خدم [ع] (خدمت)ك جمعی. (خدمات) زیاده قوللانیلیر .

خدمت [ع] ایش، وظیفه: خدمت معینه . خدمت کتابت § ایش کورمه، برینك ایشنی کورمه: «وفکر ایت قلماً نه خدمت اتمش — هرنامه‌یی درس حکمت اتمش» . خانك فتحیله‌ده لغت اولدیغندن جمعنده (خِدَمات) دینلدیکی کبی (خَدَمات) دخی دینیلیر . خدمتكار= خدمتجی . خدمتگذار = شونك بونك ایشنی کوریویرن .

خدیو [ف] اعاظم وزرایه، علی‌الخصوص مصر والیسنه اطلاق اولنور.

خدیوی = خدیوه منسوب . خدیولك . (خدیویت) غلطات ضروریه‌دن معدوددر.

خذلان [ع] مددسز، معاونتسز، یالکزباشنه قالوب ذلیل اولمه: دوچار خذلان اولدی . وادئ خذلانه دوشدی . (مخذول) ده باق .

خراش [ف] طیرمالامق، قاشیمق معناسنه اولان (خراشیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : خاطر خراش = خاطری طیرمالایان. دلخراش. سینه‌خراش.

خرام [ف] صالنمه، صالنه‌رق یوریمه، ادا ایله یوریمه، حسن مشی: «سن خرام ایتدکجه کابر جوشه ملکلر شوقدن».

خرامان [ف] خرام ایدیجی ، ایدن : طاوس خرامان. (صالنه‌رق، صالنه صالنه) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر: «التفات ایتمز کذرایلر خرامان شیرنرباق»

خرامنده [ف] نظمده (خرامان) ه بدل قوللانیلابیلیر.

خرد [ف] عقل. خردمند = عقللی. خردمندانه = عاقلانه. خردمندی = عاقللك. بی‌خرد = عقلسز. بی‌خردانه = عقلسزجه‌سنه . خرد فرسا = عقل ییپرادیجی، عقلی زیاده یوران : مشاغل خرد فرسا .

خرس [ف] آیی : خرس وقطبی. خرسك = آیی یاوروسی.

خرقه [ع] معروف لباس. درویشانه‌سی‌ده اولور. فی‌الاصل بر پارچه‌سی معناسنه‌در. خرقه‌پوش = خرقه

کیین، درویش: «خرقه‌پوش خانقاه بی‌نیازیدر کوکل — راغب». خرقه‌پوشانه = خرقه پوش اولانه یاقیشه‌جق صورتده. خرقه‌پوشی = خرقه‌پوشلق .

خرمن [ف] خارمان. خرمن ماه = آیی آغیلی، هاله . خرمن سوخته = سرمایه‌سی تلف اولمش : زراع خرمن سوخته .

خریدار [ف] مشتری: خریدار متاع. خریدار خواهشگر = ایستکلی مشتری . «نقدجان برکف جهان اولمش خریدارك سنك — علی روحی» . خریداری = خریدارلق. خریدارگیر = مشتری جلب ایدیجی، ایدن، رواجلی: متاع خریدارگیر.

خریده [ف] صاتین آلنمش، آلنان: کوهر خریده.

خزانت [ع] خزینه‌دارلق : خدمت خزانت .

خزانه [ع] خزینه : «لبریز کوهر اولمسه کوکلم خزانه‌سی — دوکمزدی بویله چشم ترم انجو دانه‌سی» خانك فتحیله غلطدر. (خزانت) صورتنده قوللانلماز .

خزی، خزیه [ع] رسوایلقه دوچار اوله‌رق ذلیل اولمه ، رسوایلقدن ایلری کلن ذلت: خزی عظیم. خزیهٔ عظیمه.

خست [ع] بخیللك، جمریلك: خست طبع . خست جبلیه . بوکلمه بو معنایه مخصوصدر . (خساست) بوکا، بو (خساست)ه بدل قوللانیلماز.

خشت [ف] کرپیج، طوغله: خشت خام . خشت پخته . خشتك = کرپیجك، طوغله‌جق. خشت تابه = کرپیج اوجاغی. خشت زن = کرپیج ایشلین، طوغله‌جی. (سروخشت) تعبیری سوز آکلاماز کیمسه‌یی توبیخ مقامنده ایراد اولنور. (باشی خاشه!) مآلنده‌در: «مدعی کرکند فهم سخن کوسروخشت — حافظ». کوچك مزراق شکلنده بر نوع سلاحه‌ده (خشت) دینیلیر: «شب اولنجه اوشیرشرزهٔ مست — دوراطراف ایدردی خشت بدست». خشت. خشت = طیقیرتی، خیشیرتی: خشت خشت‌موش. خشت خشت لباس. (خش‌خشت) و (خش خش) صورتلرنده تخفیف اولنور: خش خش دامن .

خشعه [ع] وقت تولدینك حلولنده وفات ایدن والده‌سنك قارنی یاریله‌رق چیقاریلان چوجق .

خشم [ف] غضب . خشم آلود، خشمناك، خشمگین، خشمین = غضبناك .

خصاء [ع] انسانی خادم اتمك ، حیوانی انه‌مك: خصاء حیوانات.

خصال [ع] (خصلت)ك جمعی: خصال حمیده . ممدوح الخصال . ممدوحة الخصال .

خصام [ع] (مخاصمه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . خصام بردوام .

خصب [ع] اوجوزلق ، بوللق : خصب ورفاهیت .

خضاب [ع] بویا : خضاب آسمانی . خضاب لعلین خضاب خوشنما.

خضر، خضر [ع] بونام ایله معروف پیغمبر ذی‌شان. روز نیسانك یوم معروفنه (روز خضر) اطلاق بین‌الناس مشهور اولدیغنه کوره خضرك کندیسی کبی حیات جاودانه مظهر اولان

حضرت الیاس ایله اوکونده برلشوب کورشملرینه دکل، اوموسمده اخضرار ارضك کماله کلسنه مستند اولمق معقولدر. عوام بیننده زبانزد اولان (خضرالز) (خضر والیاس) غلطیدر.

خِطاب [ع] توجیه کلام، شخصه، شیئه توجهله سوز سویلمه: نامه خطاب. جباله خطاب. «ایتمه‌مکله بو رأیی استصواب — ایلدی هیئته شو بولده خطاب». خطاباً = خطاب صورتیله: فلانه خطاباً شویله دیدی § خطاب صورتنده سویلنیلن سوز: خطاب «لن ترانی». «الست بربکم» خطابی. خطابیات = خطابدن عبارت اولان، خطاب اوله‌رق سویلنیلن سوزلر. فصل الخطاب = خطاب فاصل، حکم قطعی، خطاب معقول، دیه‌جك بولنمیه‌جق خطاب، خطاب معتدل: «هر خیالك صیقل آیینهٔ حسن ادا — هر کلامك کوهر کنجینهٔ فصل الخطاب — نفعی». جمعی: خطابات. خطابات حکیمانه.

خِطابت [ع] خطیبلك ایتمه، خطیبلك: جهت خطابت. حسب الخطابه § نطوقلق، ناطقه‌پردازلق: خطابت عسکریه.

خِطبه [ع] تزوج ایچون طلب اولنان قیز، قادین: خطبهٔ حسنا.

خِطّه [ع] مملکت، دیار، اولکه: خطهٔ مصریه. یمن خطه‌سی. خطهٔ جسیمه.

خِفّت [ع] خفیفلك، ینیللك: خفت احمال. خفت‌بار § وقارسزلق، تمکینسزلك: خفت عقل. خفت ضماج. خفت مشرب. «اولماز ایسه‌ده خلاف عفت — البته‌اولور دلیل خفت — ایاس»

خِلاف [ع] یالان: «رقیبه سویلکز اوبله لاف سویلسون — ره صداقته کیتسون خلاف سویلسون» § عکس، مخالف: «خلاف طینتمدر طبع احبابه کدر ویرمك — راغب» (خلاف مأمول) کبی بعض تعبیرات حال وقعنده قوللانیلیر. مثلا «خلاف مأمول یاغمور یاغمدی» عباره‌سی خلاف مأمول اوله‌رق ... دیمکدر § مخالفت، اختلاف: بونلرنده خلاف یوقدر. خلافاً = مخالف اوله‌رق: شاعر کاتبه خلافاً شو ادعاده بولندی. خلافکیر = مخالفت ایدیجی، مخالفت التزام ایدیجی، ایدن، علیهنده بولنیجی، بولنان: عاکف پاشا برتوپاشانك خلافکیری ایدی. خلافکیرانه = خلافکیرجه‌سنه. خلافکیری = خلافکیرلك.

خِلافت [ع] بر بیوك ذاته خلیفه اولمق، خلیفه‌لك: حضرت پیغمبردن صکره خلافت جناب صدیقده تقرر ایتدی. خلافت کبری = اللهك، رسول اللهك خلافتی، اسلام پادشاهنك حائز اولدیغی صفت مقدسه. خلافتپناه = حافظ وحامئ خلافت، پادشاه اسلام. خلافتپناهی = خلافتپناهلق، خلافتپناهه منسوب ا. دار الخلافه = ممالك اسلامیه‌نك پای‌تختی، مرکز پادشاه اسلام: دار الخلافهٔ قسطنطنیه.

خِلال [ع] دیش قارشدرمق کبی ایشلرده قوللانیلان معروف آلت: استعمال خلال. «برخلالی یوق ایکن کوشهٔ دستارنده — لا» § آره، آره‌لر، آره‌لق، آره‌لقلر: خلال خطوط. خلال اشجار. خلال سطور. ییل وآی

کبی زمانه دلالت ایدن کلمه‌لرله‌ده برلکده کلدیکی واردر. مثلا (خلال رمضانده) (بوسال خلالنده) رمضان ایچنده، بوسال ایچنده دیمك اولور.

خِلط [ع] بر شیئه قارشمش اولان شی: خلط صفرا. اجزای ثلاثه‌دن مرکب اولان بر معجونك ایکی خلطی. (جزء) قارشمش وقارشماش اولان قسمه دینلدیکی حالده (خلط) یالکز قارشمشنه دینیلیر.

خِلَع [ع] (خلعت) لك جمعی: الباس خلع. خلع کوناکون.

خِلعَت [ع] بیوکلر طرفندن شایان التفات کوریلن ذاته کیدیریلن مکلف اوست لباسی: خلعت فاخره. «شاهنشه آسمان جباله — کیدردی برد سفید خلعت»

خِلقت [ع] یارادله، یارادیلش: خلقت عالم. خلقت آدم. مقتضای خلقت. خلقت بشریه. خلقت حیوانیه. خلقةً = خلقتجه، یارادیلش جهتیله: خلقةً بیوك آدم. خلقةً خبیث.

خِلقی [ع] خلقته منسوب، یارادیلشده اولان: کرم خلقی. مزیات خلقیه. خلقیات = خلقته متعلق، یارادیلشده اولان اوصاف: خلقیات فاضله. خلقیات ذمیمه. بوکا بدل (جبلیات) دخی دینیله‌بیلیر.

خِلقیَّت [ع] خلقی اولمه، خلقیلك: بر آدمده بعض اوضاعك خلقیتی. صولاقلغك خلقیتی. بوکله (خلقت) مقامنده ایراد ایدیلیرسه غلط عد اولنور. بوکا قیاسا (جبلیت) قوللانلمامالی.

خُناث [ع] (خُنثی) نك جمعی.

خِنزیر [ع] طوموز: لحم خنزیر. مؤنثی اولان (خنزیره) اکثریا (خنزیرهٔ فتانه) یوللو ایراد اولنور. بونك جمعی (خنزیرات) کلمك طبیعیدر.

خِنسیر [ع] فرومایه، لئیم، صویسز: خنسیر خنزیرمنش.

خِنصِر [ع] کوچك پارماق، سرچه پارماق. صادك فتحیله‌ده لغتدر.

خِنك [ع] قیرآت.

خویش [ف] اقربادن، متعلقاتدن هربری، خصم: خویش وبیکانه. خویشی = خصملق، قرابت § کندی. (خویشتن) ده بومعنایه‌در.

خویشاوند [ف] برنجی معناسنده (خویش) ایله مترادفدر. شوقدر وارکه بوجمع مقامنده‌ده قوللانیلیر. مفرد اعتبار اولندیغنه کوره جمعی (خویشاوندان) اولور. بوکا بدل (خویشان) دخی دینیلیر. اسکی کاتبلرجه (اقرباسندن) یاخود (خویشانندن) دیمکله اکتفا ایتمیه‌رك (اقربا وخویشانندن) دیمك هنر صاییلیرمش. خویشاوندی = خصملق، قرابت.

خویشتن‌دار، خویشدار [ف] وجودینی نظر دقت آلتنده طوتان، حفظ الصحه قواعدینه رعایت ایدن: طبیب خویشتن‌دار § هیچ برشیئه اهمیت ویرمیه‌رك وجودینه باقان، نفسندن باشقه کیمسه‌یی دوشونمین: شخص خویشدار.

خیابان [ف] ایکی طرفی آغاجلی منتظم یول، باغچه‌ده‌کی یول، باغچه یولی: خیابان جنت‌نشان.

خیار [ع] معروف سبزه. خیار چنبر = خیار شنبه دینیلن دارو §

خيرلات . (خير) ك جمعىده اولور: خيار حال . خيار ممالك .

خِياطْ [ع] برشى ديكيلهجك ايپلك، ابريشم وسائره § ايكنه: سم الخياط ، سم خياط = ايكنه دليكى .

خِياطَتْ [ع] ترزيلك، ترزيلك صنعتى

خِيامْ [ع] (خيمه) نك جمعى : خيام عساكر اسلام . ضرب خيام . وكزخيام . نصب خيام . رفع خيام . فك خيام .

خِيانَتْ [ع] بريسى نزدنده حاصل ايتديكى امنيته مغاير قصداً حركت، خائنلك ايتمه ، خائنلك : مبالغهٔ (خائن) معناسندهده قوللانيلير . بونكله برابر (خيانتلك) ديمك جائز دكلدر . خيانةً = خيانت طريقيله ، صورتيله : خيانةً اضاعهٔ امانت . جمعى : خيانات : خيانات واقعه .

خِيَرَه [ع] تفضيل، ترجيح، اختيار، انتخاب: حق خيره . اسم مفعول معناسندهده قوللانيلير : خيرة الله = كزيدهٔ الٓهى . خيرهٔ ناس = منتخب خلق .

خيرَه [ف] قاماشمش، طونوق، فرسز: چشم خيره . خيره چشم = خيره كوزلو: راصد خيره چشم . خيرگى = خيرهلك . قاماشيقلق ويريجى ، قاماشديريجى معناسنده قوللانيلان (خيركى بخش) تعبيرينه بدل (خيره بخش) ديمليدر . (خيره) حيران، مبهوت، شاشقين، جسور، كستاخ، معانده، بى معنى، بيهوده معنالرينهده كلير: خيره دست = الى اوز دكل . خيره سر = سرسم، آليق : خرخيره سر . خيره سرانه = خيره سرجهسنه . خيره سرى = خيره سرلك ، خيره راى = رأيى مضر ، فنا رأيلى : نادان خيره راى . خيره رايى = خيره رايلق .

خيزاب [ف] طالغه . خيزاب انكيز = طالغه قالديريجى ، طالغه پيدا ايدن : باد خيزاب انكيز .

خيزُرانْ [ف] هزارن ديدكلرى معروف آغاج .

خيزانْ [ف] اكثريا (افتان) ايله برابر اكده ايراد اولنور . (افتان وخيزان) ه باق . (خيزنده) مقامندهده قوللانيله بيلير .

خيزَنْدَه [ف] قالقيجى ، صيچراييجى ، آتيليجى ، فيرلاييجى : اسب خيزنده . مارخيزنده ، امواج خيزنده .

خيفَه [ع] (خوف) ايله مترادفدر : خيفهٔ موسى . خيفهٔ خفيه .

خيكْ [ف] طولوم : خيك شراب .

خينا [ف] تغنى، ترنم . خيناگر = خواننده ، سازنده .

خُ

خُبّازْ، خُبّازَه [ع] اتمكجى : قبطيهٔ خبازه فروش .

خُبْثْ [ع] (خباثت) ايله مترادفدر : خبث ظاهرى . خبث باطنى . خبث نفس .

خُبَثاء [ع] (خبيث) ك جمعى : خبثاى قوم . خبثاى عوام .

خُبْزْ [ع] اتمك : خبز حنطه . خبز شعير . كل اداة الخبز عندى غيره = اتمك ياپهجق ادواتك كافهسى يانمده اما اتمك يوق .

خُبْزَه [ع] بر اتمك ، برپارچه اتمك § كولده پيشيريلن اتمك ، كول چوركى .

خُتُونْ ، خُتُونَتْ [ع] داماد اولمه ، داماتلق ، داماده (خَتَن) دينيلير § اولنمك ، تأهل .

خُجَسْتَه [ف] قوتلو ، اوغورلو ، مبارك : دم خجسته . وقت خجسته . نام خجسته .

خُدا [ف] الله ، اله . خدا پرست = جناب حقه عبادت ايديجى ، ايدن . خدا پرستانه = خدا پرست اولانه ياقيشهجق صورتده: مدافعهٔ خداپرستانه . خدا پرستى = خدا پرستلك : وظيفهٔ خداپرستى . خداداد = الله ويركيسى ، موهبهٔ الٓهيه اولان: استعداداد خداداد . ذكاى خداداد . عقل خداداد . حسن طبيعت خداداد بر سرمايهدر كه حسن تحصيل ايله نما بولور . خدا فروش = مرائى صوفى: «خودفروش اول خدا فروش اولمه!» . خدا فروشى = خدا فروشلق . خدارا = الله ايچون . الله عشقنه . خدايى = خدالق، الوهيت، خدايه منسوب: دعوىٔ خدايى . سيلىٔ خدايى . خدايى سله . خدايى نابت = اكمهدن كندى كنديته بتمش ، تربيه ايتمهدن كندى كنديته يتشمش : خدايى نابت ازهار . خدايى نابت ارباب قلم . خدايى فروش = فرعون كبى الوهيت دعواسنده بولنان : نمرود خدايى فروش . خدايى فروشانه = خدايى فروشجهسنه : تعظم خدايى فروشانه . خدايى فروشى = خدايى فروشلق . خداشناس = جناب حقى طانييان ، اهل توحيد ، موحد . خدا شناسى = خدا شناسلق . خدايا = اى خدا ، يا الله : «بر اخلاص وجدانمز وار خدايا — كچرمى بو اخلاص مقبوله آيا ؟» § صاحب ، مالك : خداى خانه . خانه خدا . خانه خدايى = خانه خدالق ، صاحب خانهلك .

خُدّامْ [ع] خدمت ايديجى ، خدمتكار معناسنه اولان (خادم) ك جمعى : خواص خدام . اوفوروكجى خواجهلرك كوياجن طائفهسندن اولهرق جلب ايتدكلرى خدمتجيلرهده (خدام) دينيلير .

خُداوَنْدْ [ف] افندى، صاحب، مالك، حاكم مطلق ، پادشاه، الله: خداوندخانه . خداوندجهان . خداونديكانه . «اى عالمى وار ايدن خداوند ـ لا» خداوندانه = خداوندجهسنه : «بونه اطوار خداوندانه!» . خداوندى = خداوندلك، خداونده منسوب : منصب خداوندى . التفات خداوندى .

خُداوَنْدگارْ [ف] برينه كوره (خداوند) ه بدل قوللانيلير . اعاظم سلاطين عثمانيهدن مراد اول حضرتلرينه عنوان اولمشدر . بو مناسبتله بروسه ولايتى او نامى آلمشدر .

خُدايْگانْ [ف] حكمدار بى نظير ، اعظم السلاطين ، ملك الملوك ، شهنشاه . (خدايكانه) دخى دينيلير .

خُدْعَه [ع] حيله . خدعهكار = حيلهكار . خدعهكارى = خدعهكارلق . «الحرب خدعة» جملهٔ مشهورهسنده اوچ درلو اوقونمشدر : خُدْعَه، خُدَعَه، خَدْعَه . برنجيسنه كوره «حرب حيلهدن عبارتدر» ، ايكنجيسنه كوره «حربك آلداديجيدر» ، اوچنجيسنه كوره «حرب بركره آلداتمهدن عبارتدر» ديمك اولور .

خُرّاجْ [ع] چيبان .

خُرافَه [ع] عربك (عذره) قبيلهسنه منسوب بر شخصدر كه كويا بر آرهلق كنديسنى جن طائفهسى قاپوب كوتورمش اولديغندن عودتنده نقل غرائب ايتمكه باشلامش ايسهده مبالغهده التزام

اعتدال ایتدیکندن کندیسنه کیمسه ایناغامشدر . (خرافات) بونك جمعیدرکه صاچمه صاپان روایات واقواله اطلاق اولنور . (خرافه) بو معناده قوللانلماز .

خُرْج [ع] هکبه‌نك بیوکی اولان قاب ، خورج .

خُرْجِینْ [ف] (خُرْج) معادلیدر .

خُرْدْ [ف] کوچك ، اوفاق . خردوصد = اوفاق تفك . خردی = خردلك . اشیا واشخاص حقنده مستعملدر : خردساله = کوچك یاشلی . دانهٔ خرد .

خُرْدَه [ف] برشیئك اوفانمشی ، پارچه پارچه ایدلمش اوفاغی : خردهٔ زر . خردهٔ مینا § نکته ، دقیقه . خرده‌دان = صاحب دقت ، نکته‌شناس ، اینجه شیلری بیلن ، خرده‌دانی = خرده‌دانلق . خرده‌گیر = سوزده عیب طوتیجی ، سوزك عیبنی آرایوب بولان : میرخرده‌گیر . خرده گیرانه = خرده کیرجه‌سنه : اعتراض خرده گیرانه . خرده گیری = خرده‌گیرلك : نقیصهٔ خرده گیری . خرده‌بین = اینجه شیلری کوریجی . کورن : حکیم خرده‌بین . خرده‌بینانه = خرده بینجه‌سنه : ملاحظات خرده‌بینانه . خرده‌بینی = خرده‌بینلك . کوجك شیلری بیوك کوسترن آلت معروفه‌یه‌ده (خرده‌بین) اطلاق اولنور . خرده‌فروش = اوفاق تفك شیلر صاتان ، چرچی .

خُرْسَنْد [ف] قناعت ایدیجی ، قناعتکار ، قانع : « بیل حدیکی اول شان حقیق ایله خرسند » . خرسندانه = قانعانه . خرسندی = قانعلك ، قناعت .

خُرْطُمْ ، خُرْطُومْ [ع] فیل بورنی § انسان وسائر حیوان بورنی : اطالهٔ خرطوم § طولومبه‌یه طاقیلان معروف آلت .

خُرَّمْ [ق] سونجلی ، مسرور : دل خرم § طراوتلی ، مسرت ویریجی ، دلکشا : زمان خرم . مکان خرم . خرمی = خرملك . خرمگاه ، خرمگه = مسرتلی محل ، جای دلکشا .

خُرْما [فه] معروف میوه .

خُرُوجْ [ع] چیقمق ، طیشاری چیقمق : قاپودن خروج . اطاعتدن خروج .

خُرُوس [ف] طاووغك زوجی : خروس خوش آواز . « ایلرمی خروسلر طاوو قلق ؟ » . خروس صحرایی = سوکلون .

خُرُوشْ [ف] شماته ، کورلتی ، چاغلتی : خروش جماعت . خروش دریا .

خُرُوشانْ [ف] خروش ایدیجی ، ایدن : باده نوشان خروشان . سیل خروشان .

خُزّانْ [ع] (خازِن) ك جمعی . (خَزَنَه) زیاده قوللانیلیر .

خُسْر ، خُسْرانْ [ع] (خسار) ایله مترادفدر . اکثریا ضلالت معناسنده قوللانیلیر : خسران مبین .

خُسْرَو [ف] پادشاه . خسروانه = پادشاهانه . خسروی = خسرولك ، خسروه منسوب . خسروانی = نفیس ، فاخر ، عظیم : لباس خسروانی . خم خسروانی . خسروانجم ، خسروخاور ، خسروسیارگان = کونش .

خُسُوف [ع] آی طوتلمسی .

خُشْك [ف] قوری ، یبوستلی : خشك وتر . کیاه خشك § قابا ، صوغوق : مزاج خشك . خشك پی = اوغورسز ، دوز طابان . خشك جان = علمی ، عرفانی ، اذعانی اولمیان . خشك سر = دماغی یبوستلی ، قاچیق ، دیوانه . خشکی = خشکلك .

خُشْنُود [ف] راضی ، قانع ، ممنون : « برغزا ایتدك که خشنود ایلدك پیغمبری — نفعی » . خشنودی = خشنودلق . (خشنودیت) غلطدر .

خُشُوع [ع] تواضع کوسترمه ، آشاغیدن آلمه . سکون وتذلل .

خُشُونَت [ع] سردلك ، قاتیلق ، درشتلك : خشونت بساط . خشونت طبع .

خُصَماء [ع] (خصیم) ك جمعی .

خُصُوص [ع] ایش ، کیفیت ، جهت : « عجب حیرتده‌یم بن سد اسکندر خصوصنده — راغب » § مخصوص اولمه ، مخصوصلق . خصوصا ، بالخصوص ، علی الخصوص = آیریجه ، باشقه جه اوله‌رق ، هله : « اول صفدر دشمن کش نظمم که خصوصا — نفعی » . خصوصی = بریسنه ، بر صنفه ، برشیئه ، برزمانه ، برصورته مخصوص : مکتوب خصوصی . مکتب خصوصی . مکاتیب خصوصیه . مکاتب خصوصیه . خصوصیت = خصوصیلك ، خصوصی اولمه ، اختصاص ، انتساب : خصوصیت حال نسوان . خصوصیت قدیمه . جمعی اولان (خصوصات) امور ، کیفیات ، جهات مقامنده قوللانیلیر .

خُصُومْ [ع] (خَصْم) ك جمعی .

خُصُومَت [ع] خصم اولمه . خصملق : خصومت شدیده . ازالهٔ خصومت .

خُضارَه [ع] سبزه ، سبزوات .

خُضْرَت [ع] یشیل رنکلی اولمه ، یشیللك ، یشیل رنکلیلك .

خُضُوع [ع] (خشوع) ایله مترادف صاییلیرسه‌ده بینلرنده فرق بولنور .

خُطّاف [ع] قیرلانغیج : خطاف وحما .

خُطَب [ع] (خطبه) نك جمعی .

خُطَباء [ع] (خطیب) ك جمعی .

خُطْبَه [ع] خطیبك منبرده اوقودیغی کلمات § بر جماعته قارشی ایراد اولنان مقاله ، نطق : خطبهٔ بلیغه . حضرت عمرك خطبهٔ تشویقیه‌سی .

خُطُوب [ع] ایش ، مصلحت معناسنه اولان (خَطْب) ك جمعی خطوب عظیمه . مفردی قوللانلماز . آکا بدل (امر) قوللانیلیر .

خُطُور [ع] خاطره کلمك . (خاطر) لفظیله مستعملدر : خاطرمه خطور ایتدی . نظمده (قلب) و(درون) لفظلریله‌ده قوللانیله‌بیلیر .

خُطُوطْ [ع] (خطّ) ك جمعی .

خُفّ [ع] آبدست آلنیرکن اوزرینه مسح ممکن اولان آیاق قابی . چیزمه ، مست ، چدیك کبی .

خُفّاش [ع] یاراصه : خانك فتحیله غلطدر

خُفْتَه [ع] یاتمش ، اویومش : مارخفته = اویوریلان . « ای خفته چشم اویان که عبادت زمانیدر - نابی » . جمعی : خفتکان . خفتکی = خفته‌لك .

خُفْیَه [ع] کیزلیمه ، صاقلانمه . خفیهً = اخفا صورتیله ، کیزلیجه : خفیهً تضرع .

خلاصه [ع] بر شیئك صافیسی ، كزیده‌سی ، روحی : نباتات خلاصه‌سی. خلاصهٔ قوم عرب. خلاصةً = خلاصه اوله‌رق ، زوائدسز اوله‌رق : خلاصةً تحریر مرام . خلاصة الخلاصه = خلاصه‌نك خلاصه‌سی . (خلاصه) لفظی (حاصل كلام) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «عالمده قصورسز خلاصه ـ انسانه كمال ایدر رفاقت»

خلت [ع] صمیمی دوستلق ، محبت صمیمیه .

خلد [ع] جنت. (خلود) معناسنه‌ده كلیر . بنه جنت دیمك اولان (دارالخلد) تركیبنده بومعنی ملاحظه اولنور.

خلف [ع] ویردیكی سوزی یرینه كتیرمه‌مك : خلف وعد . وعدنده خلف ایتدی .

خلفاء [ع] (خلیفه)نك جمعی. خلفای راشدین= ابوبكر، عمر، عثمان، علی حضراتی . بعضلر مشارالیهمه (عمر بن عبدالعزیز) ی ده الحاق ایتمشلردر .

خلق [ع] خوی ، طبیعت : خلق حسن . خلق سیئ . خلق عظیم. خلقاً = خلق جهتیله: هراوغل خلقاً پدرینه بكزه‌مز . ضمنین ایله ده‌اغلتدر.

خلو [ع] بوش اوله، خالیلك: خلو ذهن . خلو مكان .

خلود [ع] دائمی صورتده ، الی الابد قالق : جنتده خلود .

خلوص [ع] خالصلق ، صافیلك ، مغشوش اولمه‌مه : خلوص قلب . «باغ عالمده اولور میوه دكل بار خلوص — حشمت» خلوصكار= ساخته اوله‌رق عرض خلوص ایدیجی، ایدن: مكار خلوصكار.

خم [ف] كوپ: خم باده . خمخانه = میخانه ، شراب كوپلری محلی.

خمار [ع] ایچكینك نشئه‌سی كچدكدن صكره عارض اولان باش آغریسی. راحتسزلك، سرسملك : «ثابت! نه باش بلاسی بو اولدك خماردن!» «شب شراب نبرزد بامداد خمار — سعدی» = شراب كیجه‌سی خمار صباحنه دكمز .

خماسی [ع] بش حرفلی: مصدر خماسی، كلمات خماسیه .

خمبره [ف] قومباره . (خنبره) دخی دینیلیر .

خمس [ع] بش بولوكده بر بولوك ، بشده بر .

خمود [ع] آتشك قوری سونمه‌رك آلوی ساكن اولمق: خمود نار.

خمول [ع] آدی صانی باتمه، كمنام اولمه ، كمناملق .

خناق [ع] معروف علت كه بوغازه عارض اولور. فی الاصل تخفیف ایله‌در .

خنثی [ع] كندیسنده هم ارككلك هم دیشیلك علامتی موجود اولان شخص .

خنس [ع] (خانس)ك جمعی . سبعهٔ سیاره‌یه یاخود (خمسهٔ متحیره) دینیلن زحل ، مشتری ، مریخ ، زهره ، عطارد یلدیزلرینه ویا مطلقا كواكبه اطلاق اولنور. مفردی قوللانلماز .

خنك [ف] سعادت، بختیارلق. § سعادتلی، بختیار .

خنكار [ف] سلطان، پادشاه. فی الاصل سعادت معناسنه اولان (خنك) ایله (آر) دن مركب وصف تركیبیدر. حضرت مولانایه (ملاخنكار) دینیلیر . پدری (سلطان العلما) لقبیله معروفدر.

خوار [ع] حیوان سسی، سسلنمه‌سی بوكورمه ، مله‌مه : خوار عجل سامری .

خوان [ع] (خائن)ك جمعی .

خوب [ف] كوزل: روی خوب. زن خوب . آواز خوب. خوبی = كوزللك .

خوج [ف] قوش تاجی، ایبیك: خوج خروس . خوج هدهد .

خود [ع] نازك اندام محبوبهٔ نازنده معناسنه اولان (خود)ك جمعی. مفردی قوللانلماز .

خود [ف] جنكده كییلان معدنی سرپوش، توغلغه .

خود [ف] (واو معدوله ایله) كندی. خود بخود = كندی كندینه ، كندیلكندن . خودبین = متكبر، مغرور. خودپرست= كندینی بك بكنن . خودپسند = كندینی بكنن. خودرای = مستقیم و سقیم كندی رأیله عامل اولان، كیمسه‌نك رأینی قبول ایتمین، دیك باشلی. خودروی= كندی كندینه بیتن، خدایی نابت : كل خودرو. سبزهٔ خودرو. خودستای = كندینی مدح ایدن ، متمدح خودسر = كندی باشنه كیدن، كیمسه‌یه تابع اولمیان. خودفروش = كندی مداییحنی اورته‌یه قویان. خودكام = كندی مقصدندن باشقه برشی دوشونمین. خودنما = كندینی اورته‌یه سوره‌رك عرض آلایش ایدن . خودی = نفس وارلنی، بنلك .

خور [ف] (واو معدوله ایله) كونش: پرتوخور § ییه‌جك . ییتی : خواب وخور. یمك وایچمك معناسنه اولان (خوردن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بوحالده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: كوفته خور. میخور. (خوار) و(خواره) لفظلری ده بعضاً بونك یرینی طوتار: میخوار. میخواره .

خوراطه [رومجه‌دن] شاقه ، اكلنجه ، لطیفه، مزاح .

خورا [رومجه‌دن] رقص: خورا تپه.

خورد ، خوردنی [ف] (واومعدوله ایله) ییه‌جك، ییتی: خورد وخواب. شراب وخوردنی .

خورده [ف] (واومعدوله ایله) یمش، ایچلمش : طعام خورده . شراب خورده. تركیب ایله یمش ، ایچمش معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر : رندباده خورده .

خورشید [ف] كونش . خورشید اشتهار= آفتاب اشتهار .

خوش [ف] (واو معدوله ایله) معروف . خوش آمدی = خوش كلدك : ایفای رسم خوش آمدی . خوش آمدگوی = طالقاووق . خوش‌نما = خوش كورینیجی ، كورینن: مشجرهٔ خوش نما . بو تركیب خوش كوستریجی معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر : مرآت خوش نما. خوشا= نه خوش ! نه‌قدر خوش !

خوشاب [ف] (واو معدوله ایله) معروف یولده پیشیریلن شربت، خوشاف: «چوربه نوش ایلیه‌جك یرده خوشاب ایسترلر — هوایی»

خوشه [ف] باشاق، صالقم : بوغدای خوشه‌سی . خوشهٔ انكور . خوشه‌چین= خوشه طوپلایجی، طوپلایان. خرمن صوكی مستفیدی . خوشه‌چینی =

خوشه‌چينلك . شـونك بونك آثارندن اقتبـاس ايله اثر ميدانه كتيرن محرر وشاعره‌ده (خوشه‌چين) دينيلير.

خُوكْ [ف] طوموز: خوك‌سترك. خوك زخم خورده. خوكبان=طوموز چوبانى .

خُولِيا [ف] قورتى ، تخيـل : « نيل وصـال يار اوله‌جق خوليـا دكل » . (خليا) صورتنده يازلاملى .

خُونْ [ف] قان : خون شهـدا . خوناب ، خونابه= قانلى‌صو. خون آلود،خون آلوده=قانه‌بولاشمش. خونبار = قان‌ياغديريجى : چشم‌خونبار. خون‌بها = قان بهاسى . خون چكان = قان طـاملادبجى ، كنديسندن قان طـاملايان : خامهٔ خون‌چكان . خونريز= قان دوكيجى: ظالم خونريز.خون افشان، خون فشان= قان صاچيجى : تيغ خون افشان. خونى = قانلى ، قاتل: خونين = قانلى ، خون آلود : ديدهٔ خونين .

خُوىْ [ف]طبيعتده تقرر ايدن‌صفت: خوى‌بد. (خو) صورتنده تخفيفى تركيباته مخصوص كبيدر: خوشخو. بدخو . خوكرده = آلشـمش ، الفت ايتمش: خوكردهٔ ناز . آليشلمش، مألوف معناسنده‌ده قوللانيله‌بيلير : عادت‌خوكرده

خُوىْ [ف] (واو معدوله ايله) تر : « مى ايچ‌كه‌روى آلك اولسون بنه خوى افشان — وجدى » . خوى كرده = ترله‌مش ، ترلى : عارض خوى كرده .

خُيُوطْ [ع] (خَيـط)ك جمعى : خيوط رقيقه .

خُيُولْ [ع] (خيـل) ك جمعى : خيول مهارجه .

دَ

دٰاء [ع] مرض ، درد . داءالكلب = قودوز علتى .

دٰائِرْ [ع] دور ايديجى ، ايدن : دولاب دائر . دواليب دائره . دائراً مادار = چپ چوره § متعلق: فن هيئته دائر برتأليف .

دٰائِرَه [ع] معروف شكل هندسى : برداثره‌نك مركزندن محيطنه وصل ايديلن خطوط مستقيمه‌نك كافه‌سى بربرينه مساوى‌اولور § برطاقم اوطه‌لرى وتقسيماتى مشتمل رسمى و غير رسمى بنا § دف .

دٰائِمْ [ع] دوام اوزره ، برقرار اولان : دور دائم . عافيت دائمه . بوكا بدل برينه كوره (دائمى) دخى دينيلير : تجسس دائمى . دائما = دائم اوله‌رق ، هرزمان : « دائمـا بويله مفرحمى بوجاى دلكشـا ؟ — نفعى » . اصل اوزره (دائمـاً) صـورتنده‌ده قوللانلـيغى واردر . (دائمـا) مقامنده (دائم) دخى دينيـله‌بيلير . (هردائم) ديمه‌ملى .

دٰابَّه [ع] اوزرينه بينيلن هر حيوانه اطلاق اولنور .

دٰاخِلْ [ع] ايچرى كيريجى، كيرن: شهره داخـل اولدى . § ايچرى كيرمش ، ايچريده : اوده حسابده داخلدر § ايچ ، ايچرى : داخل بلده . داخل خانه. داخلاً = ايچدن، ايچريدن: داخلاً تعمير . داخلى = ايچه، ايچ طرفه متعـلق ، ايچريده‌كى : آسـايش داخلى . امتعهٔ داخليه . امور داخليه .

دٰاخِنَه [ع] باجه .

دٰادْ [ف] عدالت . دادگر = عادل : شهريار دادكر . داد خواه = شكايتجى ، مشتكى ، عدالت ايستين§ تظلم يولنده‌فرياد، فغان. دادوستد=آلش‌ويرش.

دٰادْ [ف] ويرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف‌تركيبى صورتنده قوللانيـلير: خـداداد = الله ويركيسى : استعداد خداداد . قدرت خداداد .

دٰادٰا [ف] دادى : داداى درشت‌ادا.

دٰادٰارْ [ف] جناب‌حق : « دادارجهان ايلمسون عالمى سـنسز ! — باقى » . عادل پادشاهه‌ده اطلاق اولنور.

دٰادَرْ [ف] برادر .

دٰادَه [ف] ويرلمش،ويركى :دادهٔ خدا.

دٰارْ [ع] بنا وعرصه‌يى جامع محل ، برقاچ اوطه‌وسائره ايله حوليى حاوى ير: دارالتعليم . مجازاً توسيع اولنور : دارفنـا . داربقـا . دارَيْن = دنيا وآخرت .

دٰارْ [ف] (گير) ايله برلكده قوللانيلير : داروكير ، كيرودار = جنك ، غوغا ، كورلتى .

دٰارٰا [ف] (كيانيان) دينيلن ملوكك طقـوزنجيسى . مجـازاً ديكر پادشاهلره‌ده اطلاق اولنور .

دٰارٰاتْ [ف] شان، شكوه، حشمت، دبدبه : دارات اسكندر .

دٰارْچِينْ [ف] معروف، تارچين .

دٰارُو [ف] علاج : داروى شفابخش.

دٰارَيْنْ [ع] دنيا وآخرت .

دٰاشْ [ف]اكين‌بيچمك‌ايچون‌قوللانيلان آلت ، اوراق .

دٰاسٰارْ، دٰاشتٰارْ [ف] دلال ، سمسار.

دٰاسْتٰانْ [ف] قصه ، حكايه ، ماصال: « بن آغـلادم بنـه تأثير داستانمدن « داستان ايتسون بتون دنيايه ديوانم سنى — يحيى بك »

دٰاسَه [ف] (داس) ايله مترادفدر .

دٰاشْتَه [ف] اسكيمش ، آشنمش ، ييپرانمش : جامهٔ داشته .

دٰاعِى [ع] دعوت ايديجى ، ايدن : داعى‌الله § سبب اوليجى ، اولان : « فرقتمى بواضطرابى داعى؟» § دعا ايديجى ، ايدن : داعئ ديرينه .

دٰاعِيَه [ع] دروننده انسانى برخصوصه تشـويق ايديجى حالت : داعيهٔ تفوق. تشديد ايله غلطدر .

دٰاغْ [ف] انسان وحيوانك جسدنده قيزغين دمير وسائره ايله پيدا ايديلن نشان ، ياقى . (داغ درون ، داغ دل) كبى تعبيرلرده اونوديله‌جق تأثردن كنايه اوله‌رق ايراد اولنور . داغدار= پك متأثر ، تأثر دائم صاحبى .

دٰافِعْ [ع] دفع ايديجى، ايدن: دافع غم . جنـاب حقه‌ده اطـلاق اولنور .

دٰافِقْ [ع] آتيله‌رق دوكيلن:ماءدافق.

دٰالْ [ع] (د) حرفنك اسمى .

دال [ع] دلالت ایدیجی ، ایدن : شوحال ذکایه دالدر . بوکله سائر برچوق اسم فاعللر کبی اسلوب فارسی اوزره مضاف اوله‌رق قوللانلماز.

دام [ف] طوزاق ، آغ : دام‌طائر. دام ماهی . دامگاه . دامگه = طوزاقلر قوریلان یر .

داماد [ف] کوبکی . داماد خانگی زوالی ایچ کویکیسی .

داماشقو [ایتالیانجه‌دن] ایکی یوزلی ایپک ویاپوک وکتن قاریشق برنوع دوشه‌مه‌لك : داماشقو پرده‌لر .

دامان ، دامن [ف] اتك . دامن کوه. «دامانه سرپایلیرسرشکم» . دامن درمیان = خدمته حاضرلانمش . دامن گیر = خصم ، مدعی ، دعواجی .

دان [ف] ظرف مکان اداتی : سرمه‌دان . قلمدان . بیلمك معناسنه اولان (دانستن) مصدرندن امرحاضرده اولور . بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : سخندان . دقیقه‌دادن . نادان = جاهل .

دانا [ف] عالم ، علیم : دل دانا . مرددانا . دانایی = عالملك ، بیلگیچلك .

دانش [ف] بیلش ، علم . دانشور = صاحب علم . دانشمند = علمادن معدود اولان ذات .

داننده [ف] بیلیجی : داننده سرائر.

دانه [ف] آربه، بوغدای کبی محصولاتی تشکیل ایدن اوفاجق میوه : دانهٔ خردل § جکیردك : دانهٔ سیب . هراوفاق یووارلاغه‌ده دینیلیر : قورشون دانه‌سی . (عدد) مقامنده‌ده قوللانیلیر: اقرانی ایچنده بردانه‌در . دانه‌چین = دانه دوشیریجی : «دانه‌چین اولمق ایدی مقصدمز غربتدن — دانهٔ خالنی کوردکده طوتلدق قالدق — لا»

داو [ف] شطرنج، طاوله کبی اویونلرده تداول ایدن نوبت: داو اول.

داور [ف] حکم النده اولان، حاکم. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور .

داهی [ع] غایت ذکی ، ذکاوت خارق‌العاده صاحبی . (داهیه) زیاده قوللانیلیر .

داهیه [ع] بیوك آفت ، بلای‌عظیم. (داهی) معناسنده‌ده قوللانیلیر . تشدید ایله غلطدر .

داین [ع] آله‌جقلی .

دایه [ف] چوجغه باقان‌جاریه، قادین: «همشیره‌کی‌سوکه اولدی دایه‌ك». دایگی = دایه‌لك .

دأب [ع] عادت ، اصول : دأب دیرین . دأب معتاده .

دبابیج [ع] (دیباج) اك جمعی . (دیابیج) دخی دینیلیر .

دبابیس [ع] (دبوس) اك جمعی .

دباغ [ع] طاباق دنیلان اهل صنعت.

دبدبه [ع] کوتورتی ، پاتیردی ، کورلتی: دبدبهٔ کوس § حشمت، عظمت .

دبستان [ف] مکتب . دبستانی = مکتبلی : طفل دبستانی .

دبور [ع] باطی روزکاری .

دبوس [ع] طوبوز: دبوس آهنین.

دپوزیتو [ایتالیانجه‌دن] رهن، ودیعه § تأمینات، ضمان .

دبیب [ع] یك آهسته یوریش . اکثریا حیوانات حقنده قوللانیلیر : دبیب نمل .

دبیرستان [ف] قلم، قلم اوطه‌سی . (دبستان) معناسنه‌ده‌کلیر: «دبیرستانه آلمق ایستیور اول طفلی روز وشب — ثابت»

دجال [ع] اخرزمانده ظهورایده‌جك کذاب مشهور : خروج دجال.

دخل [ع] قارشمه ، تأثیر : آنك بونده دخلی یوق § ایراد : دخل وخرج § طوقنمه، ایلشمه، تعییب، تعریض: «دخل ایدن‌ده سوزمه باری براستاد اولسه — نفعی».

دخمه [ف] میت وضعنه مخصوص سرداب، تربه، قبر .

دخیل [ع] خارجدن کلوب بریسنك سایه‌سنه صوقیلان : دخیل دوشمك .

در [ف] قاپو : درمسجد . درسعادت = استانبول . (درعلیه) (در دولت‌علیه) دیمکدر§ادات ظرفیت،(اندر) مخففی : درحال اول . بوکله یرتمق معناسنه اولان (دریدن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . جکردر . صفدر .

در [ع] فعل مستحسن، کوزل اثر . (لله دره) جملهٔ دعائیه‌سی مدح بلیغ مقامنده واکثریا سوز حقنده ایراد اولنور . «بوکا مقابل اجرای مکافاته‌بشر مقتدر دکلدر . جناب حقه حواله قیلنیر» مألنده‌در .

درا [ف] چاك ، چینغیراق : آوازدرا. درای قافله .

درای [ف] دیرلامق ، چان چان ایتمك معناسنه اولان (درایدن) مصدرندن امر حاضر اوله‌رق وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : هرزه‌درا . یاوه‌درای .

دراری [ع] (دری) نك جمعی .

دراك [ع] سریع‌الادراك ، کثیرالادراك : شخص دراك . عقل دراك . قوهٔ دراکه .

دراهم [ع] (درهم) ك جمعی .

دراینده [ف]چان چان ایدیجی، ایدن، لقلقه‌جی .

دربار [ف] قپو محلی، درکاه، مرجع.

دربان [ف] قپوجی .

دربدر [ف] قپو قپو کزن سرسری.

دربند [ف] سرحدده بولنان کوچك قلعه § قاره‌ده طار بوغاز .

درج [ع] داخل ایتمك ، ایدلمك ، اشخاص حقنده قوللانلماز : برمسئله‌یی کتابه درج . برفقره‌نك مکتوبه درجی § بریره جمع : درج دراهم .

درجه [ع]یوقاری‌چیقه‌جق باصامق، قدمهٔ صعود: درجهٔ مرقات§ بولوك : بر دائره‌نك متساویاً اوچ یوز آلتمش درجه‌یه تقسیمی § مرتبه : درجهٔ علیا . جمعی : درجات .

درخواست [ف] طلب .

درخور [ف] (واو معدوله ایله) لایق.

درد [ف] آغری ، صیزی ، مادی ، معنوی ناخوشلق، انسانی‌متأذی ایدن هردرلو احوال : دردچشم . درد دندان . درد فراق . دردمند ، دردناك = دردلی .

دَرْدَسْت [ف] الده ، یاپلمق اوزره: دردست اوراق. دردست تسویه بولنان مصالح § طوتمه، یاقالامه: اشقیایی دردست ایتمك .

دَرْز [ف] بز، آغاج وسائره‌ده اولان یو.

دَرْزی [ف] ترزی. (درز)ه منسوبدر.

دَرْس [ع] اوكره‌نلمك اوزره اوقونان پارچه: «كیشی بر درسی اوكرنسون‌ده تك دشمندن اوكرنسون_لا»

دَرْك [ع] تفهم: درك حقایق § آشاغی طبقه: جهنمك دركِ اسفل. بومعناده رانك فتحیله‌ده لغتدر.

دَرْكار [ف] بللی، بدیهی. زمانمزده (آشكار) ایله براشمزاولشدر§ ایشده، ایش اوزرنده. بومعناده استعمالی اندردر.

دَرْگاه [ف] فی الاصل قاپو یری دیمك اوله‌رق بیوك ذواتك آستانه‌لرینه ، تكیه‌لره اطلاق اولنور: درگاه الٰهی. درگاه مولانا. (درگه) صورتنده تخفیف ایدیلیر.

دَرْكنار [ف] مكتوبك كنارینه یازیلان یازی § قوجاقلامه، قوجاغه آلمه: «مادری معصومی ایتمش دركنار»

دَرَكه [ع] آشاغی اینه‌جك باصاماق، قدمهٔ نزول: دركهٔ مرقات§ آشاغی طبقه: دركهٔ جحیم. جمعی: دركات.

دَرْمان [ف] علاج، چاره: «شاد ایلدی دردمندی درمان»§ قوت، طاقت: «باقدك بر كره اولسون دردمند عشقكه — یوقسه ای چشم تغافل پیشه درمانكمی یوق؟»

دَرْمانده [ف] عاجز. درماندگی = عاجزلك.

دَرَنده [ف] ییرتیجی، ییرتان. رانك تشدیدیله استعمالی غالبدر: گرك درنده.

دَرْوازه [ف] بیوك قاپو، بر بیوك دائره‌نك بیوك‌صوقاق قاپوسی.

دَرُون [ف] برشیئك ایچی، داخل: درون خانه § ایچ یوز، جوف صدر، قلب: درد درون. اضطراب درون. درونی = داخلی، ایچدن، صدردن، قلبدن: آه درونی.

دَرْویش [ف] فقیر: درویش وتوانگر § طرق علیه‌دن برینه انتساب ایتمش اولان ذات.

دُرّه [ف] معروف. رانك تشدیدیله‌ده قوللانیله‌بیلیر. درهٔ آسمان = كهكشان.

دِرْهَم [ف] قارمه‌قاریشیق، مضطرب: «صوفی كه صفاده كچنیر مالك دینار — بردرهمی آلسه‌ك اولورخاطری درهم — روحی بغدادی»

دَرِی [ف] لسان فارسینك فصیحی. اسلوب عربی اوزره (دریّه) دخی دینیلیر: لغت دریه. (دری) برده دره‌یه منسوب دیمكدر. بونكله كبك یعنی ككلك توصیف اولنور: كبك دری.

دَرْیا [ف] دكیز. دریا دل = واسع الهمه، قلبی واسع، حوصله‌سی كنكیش: «بیك پاشا ای وزیر دریادل — شناسی». دریاكش، دریانوش = چوق ایچكی ایچن.

دَرِیچه [ف] پنجره.

دَرِیده [ف] ییرتلمش، ییرتیق: كریبان دریده.

دَرْیوز، دَرْیوزه [ف] دیلنجیلك. دریوزه‌گر = دیلنجی.

دَسائِس [ع] (دسیسه)نك جمعی.

دَساتیر [ع] (دستور)ك جمعی.

دَسّاس [ع] دسیسه‌كار.

دَسْپوت [یونانجه‌دن] روم پسقوپوسی، مترەپولیدی.

دَسْت [ف] ال. دستكش = الچكیجی، فارغ اولان. دستگیر = الطوتیجی، معین، ظهیر. دست آموز = یاورودن بالوب اله آلشدیرلمش.

دَسْتار [ف] صاریق. دستاربند = صاریق صاران، صاریقلی. دستارچه = مندیل، یاغلق.

دَسْتان [ف] حیله، تزویر.

دَسْتاویز [ف] هدیهٔ جزئیه، كوچكدن بیوكه تقدیم اولنان هدیه.

دَسْتبُرد [ف] قدرت غالبانه، غلبه.

دَسْترَس [ف] نائل، موفق، ظفریاب. فی الاصل اقتدار معناسنه‌در. لسانمزده بومعناده استعمالی اندردر.

دَسْتره [ف] ال بیچقیسی. (دستر) دخی دینیلیر.

دَسْتگاه [ف] تزگاه. اصل اوزره قدرت، اقتدار معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

دَسْتمال [ف] ال سیله‌جك یاغلق.

دَسْتمایه [ف] سرمایه.

دَسْتور [ف] اذن، رخصت.

دَسْته [ف] دمت.

دَسْتی [ف] معروف قاب.

دَسْتیار [ف] معین، ظهیر. دستیاری = معاونت.

دَسْتینه [ف] ال بیله‌زیكی.

دَسَم [ع] چرویش یاغی.

دَسیسه [ع] حیله، كیزلی حیله. دسیسه‌كار = دسیسه‌جی.

دَشْت [ف] اووه، صحرا.

دَشْنه [ف] خنجر.

دَعائِم [ع] (دِعامه)نك جمعی. (دعایم) صورتنده یازلمالی.

دَعاوی [ع] (دعوی)نك جمعی.

دَعْوَت [ع] چاغیرمه. (مستجاب الدعوه) تعبیرنده دعا معناسنه‌در § ضیافت.

دَعْوی [ع] بوبوله‌در. یاخود دكلدر. ویا شو شی بنم حقمدر دیه ادعا § بو بولده ایكی كیشی بیننده پیدا اولان ادعا. اكثریا مؤنث اعتبار اولنور. نظمده اسلوب فارسی اوزره (دعوی) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

دَغا [ف] حیله. خباثت§ حیله‌كار، خبیث.

دَغْدَغه [ع] اضطراب، راحتسزلق: دغدغهٔ حیات.

دَغَل [ف] (دغا) ایله مترادفدر. كچمز آقچه معناسنده‌ده قوللانیلیر. دغلباز = حیله‌كار، اویونده حیله ایدن: «غالب اولماز نه قدر اولسه دغلباز بكا — راغب»

دَفّ [ع] معروف آلت لهو، تف. دفزن = دف چالان.

دَفائِن [ع] (دفینه)نك جمعی. (دفاین) صورتنده یازلمالی.

دَفاتِر [ع] (دفتر)ك جمعی.

دَفْتَر [ع] صورت مخصوصه‌ده بربرینه ربط اولنمش اوراق، مجموعه.

دفع [ع] صاومق ، صاولق : دفع دشمن. غوائلك دفعی. اسم مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر : دفع اولدی .

دفعه [ع] کرّه : دفعهٔ اولی . جمعی: دفعات . بالدفعات= دفعات ایله. دفعةً = بردن، بردن بره، آکسزین.

دفن [ع] یره کومك، کوملمك: دفن میت. امواتك دفنی .

دفنه [یونانجه‌دن] یاپراقلری کوزل قوقار شنلکلرده تزیناته یارار طفلان جنسندن معروف کوچك آغاج .

دفه [ع] یان، یوز. کتاب جلدینك ایکی جهتندن هر بری حقنده قوللانیلیر . دفتین = جلدك ایکی جهتی : بین الدفتین .

دفین [ع] (مدفون) ایله مترادفدر .

دفینه [ع] یره کوملمش مال.

دق [ع] اورمق ، چالمق ، اورلمق ، چالنمق: دق باب. قاپونك دقی .

دقائق [ع] اکثریا آکلاشلمسی کوچ، محتاج دقت اولان کیفیت معناسنه کلن (دقیقه) نك جمعی اولمق اوزره قوللانیلیر : دقایق ادبیه .

دقیق [ع] اینجه . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فکر دقیق. افکار دقیقه § اون : دقیق حنطه .

دقیقه [ع] آکلاشلمسی کوچ، محتاج دقت اولان کیفیت : بر دقیقهٔ فنیه § ساعتك آلتمش جزءده بر جزئی، آلتمشده بری .

دکاکین [ع] (دکّان)ك جمعی .

دلائل [ع] (دلیل)ك جمعی. (دلایل) صورتنده یازلملی.

دلّاك [ع] حمامده آدم اوغشدروب ییقامق خدمتنده بولنان.

دلال [ع] ناز، عشوه ، جلوه .

دلّال [ع] صاتیجی ایله آلیجی بیننده واسطه اولان، برینك مالنی ندا ایده‌رك صاتان: دلال محتال . « غنا ویرمز متاع مستعاری دوش دلالك ـ سامی»

دلالت [ع] یول کوسترمك، قلاوزلق ایتمك، کوسترمك . شو کلمه بومعنایه دلالت ایدر . (دلیل) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر: «انسانلغه انسانده بودر ایشته دلالت — لا».

دلق [ف] اسکی لباس ، جامهٔ کهنهٔ درویش: دلق پوش=دلق کیین.

دلك [ف] ال سورتمك . اوغمق، اوغشدرمق ، اوغشدیرلمق : بر شیئی دلك. برشیئك دلکی. تماس ودلك.

دلو [ع] قوغه .

دلیل [ع] قلاووز: دلیل راه صواب. بومعناده جمعی (أدلّاء) کلیر § مجهولی کشفه ومعلوماك صحتنی اثباته مدار اولان خصوص: دلیل قوی . « اوله‌ماز محض مباهات بودعوایه دلیل — راغب». بومعناده جمعی (أدلّه) و(دلائل) کلیر.

دم [ع] قان : سفك دم . «دم کلیر حسرت ایله چشم ترمه یرینه — ابن النجار »

دم [ف] صولوق : دم واپسین = صوك نفس § آن، وقت،زمان: «اونه خوش دم نه قدر نشوه‌لی بر عالم ایدی!»

دمادم [ف] صیق صیق، متصل، دائما، دائمی : کریهٔ دمادم. «کوکل ایدر اوکچن دملری دمادم یاد »

دمار [ف] هلاك: مدار دمار § انتقام. دمار آور = منتقم .

دمان [ف] هیجانلی ، غضبلی . کوکره‌مش : پیل دمان .

دمبدم (دمادم) ه بدل قوللانیلیر .

دمبسته [ف] نفسی طوتلمش، صولوغی کسلمش. اکثریا سویلیه‌جك سوز بوله‌میوب قالانه وصف اولور: خطیب دمبسته . دمبستکی = دمبسته‌لك .

دمدمه [ع] بریسنه حدتله سوز سویلمه ، آلاباندە ویرمه § خلق استیصال صورتیله قیروب کچیرمه : دمدمهٔ آلهیه .

دمساز [ف] محب، مونس،سرداش، رفیق موافق : « دمساز خوش آوازدر اربابی ایچون نی». دمسازی = دمسازلق .

دمع [ع] کوز یاشی : « سن طور، یوریسون دمع دمادم جریانم »

دمعان [ع] بك طولو، لبریز، لبالب: قدح دمعان .

دمعه [ع] برطامله کوز یاشی ، کوز یاشی طامله‌سی : دمعهٔ عاشق.

دمکذار [ف] وقت کچیریجی، کچیرن: « یاد زمان وصلك ایله دمکذاردر» . دمکذاری = دمکذارلق.

دموی [ع] قانلیجوق، قانلی. شخص ومزاجه وصف اولور : دموی آدم. مزاج دموی. دموی المزاج.

دمنده [ف] اوفله‌یجی ، اوفله‌ین : «اوراقه نی دمنده یازارایتسه اقتضا ـ لا». (دمان) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

دمه [ف] آتش یاقه‌جق کوروك .

دمیده [ف] بتمش، تنبت ایتمش: سبزهٔ دمیده .

دن [ع] کوپ، بیوك کوپ: دن صهبا.

دنائت [ع] دنیلك ، آلچاقلق : بر شخصك دنائتی. دنائت خلقت.

دناست [ع] کیرلیلك ، ملوثلك : دناست لباس. دناست اخلاق.

دنانیر [ع] (دینار) ك جمعی : دنانیر مسروقه .

دندان، دندانه [ف] دیش : دندان پیر . دندان سین . (دندانه) نك غیرذی روحده استعمالی غالبدر. دندان مزد=دیش کراسی.

دندنه [ع] آکلاشلمیه‌جق صورتده تکلم، خوموردانمه : دندنهٔ نائم § ویزلامه، ویزیرتی : دندنهٔ ذباب .

دنس [ع] کیر ، پاس . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر .

دنس [ع] کیرلی ، پاسلی . مادیات ومعنویاتده قوللانیله‌بیلیر .

دنك [ف] حیران ، متحیر : « روح قدسی نکه مستکه آشفته ودنك — کاظم .

دنکل [ف] دبوّت .

دنی [ع] آلچاق، صویسز: شخص دنی .

دنیئه [ع] عیب ، نقیصه : دنیئهٔ دنیاپرستی .

دو [ف] قوشمه ، سکیرتمه . (تك) ایله برلکده قوللانیلیر: تك ودو.

دواء [ع] علاج : داء بی دوا

دوائر [ع] (دائره)نك جمعی. (دوایر) صورتنده یازلملی

دوابّ [ع] (دابّه) جمعی .

دوات [ع] دیویت .

دواخ [ف] اوسته اورتنه جك شى ، يورغان .

دوار [ع] باش دونه‌سى خسته‌لكى. دالك ضميله‌ده لقتدر .

دوّار [ع] دوراديجى، دونيجى، چوق دونن، دائما دونن: مهردوار. چرخ دوار .

دوّاره [ع] پركل دينيلن آلت، پركار.

دواعى [ع] (داعيه)نك جمعى .

دواليب [ع] (دولاب)ك جمعى.

دوام [ع] دائم اولمه، دائملك: دوام اقبال. «ذوقم كدرم دوامسزدر» § ملازمت ايتمه، ترك ايتمه‌مه: «هرهانكى ايشك اهلى ايسه‌ك آنده دوام ايت — لا» (بردوام) ايله (على الدوام) بيننده استعمالجه فرق واردر. (على الدوام) اكثريا حال موقعنده ايراد اولنور. مثلا «اوچ كون على الدوام ياغمور ياغدى» عباره‌سنده (على الدوام)ه بدل (بردوام) كتيريله‌مز.

دوان [ف] قوشيجى ، سكيرديجى : شخص دوان. اسب دوان.

دواوين [ع] (ديوان)ك جمعى. دواوين اشعار.

دواهى [ع] (داهيه)نك جمعى .

دوحه [ع] اولو آغاج .

دور [ع] دونمك، چرخ كبى دونمك: «دور ايتمه‌ده دست قدرتنده — يوزبيك كره ملك حكمتنده —» § دونوب طولاشمق، دونيلوب طولاشلمق: دوروولايت. دورابواب. برقضانك دورى § برينك عهده‌سندن ديكرينك عهده‌سنه كچيرمك، كچيرلمك ، نقل : دور اوراق. اشيانك دورى § برمدت، زمان، وقت، موسم : دور سليمى. دوركل .

دوران [ع] دونمك، چرخ كبى دونمك: دوران راس. واوك سكونيله اكثريا دهر، فلك، زمان، دور مقاملرنده ايراد اولنور. «دوران طربناك جه خنده‌لر ايلر — نفعى» .

دولت [ع] بيوك سعادت : دولت شهادت. «اوليه دولت جهانده بر نفس صحت كبى — سليمان قانونى» § ممالك مستقله وسكنه‌سى مجموعى .

دونده [ف] (دوان) مبدل قوللانيله بيليرر.

دويت [ف] دويت .

ده [ع] اون: ده ساله = اون سنه‌لك، اون ياشنده .

دهاء [ع] خارق العاده ذكا .

دهاقين [ع] (دهقان)ك جمعى .

دهاليز [ع] (دهليز)ك جمعى. ابناء الدهاليز = صوقاغه ، جامع قاپوسنه آتلمش چوجقلر.

دهان [ف] آغيز: دهان تنك (دهانه) غير ذى روحه مخصوصدر : دهانهٔ تنور .

دهر [ع] زمان، زمان مديد. جهان، دنيا مقامنده‌ده قوللانيليرر. دهرى = دهرك بقاسنه قائل، اولان، ملحد .

دهش، دهشت [ع] زياده قورقوغ اولمه ، زياده قورقونجلق : دهشتلى بر قهرمان . دهشتلى بر اورمان § زياده قورقمه، زياده قورقو. دهشت ويرمك .

دهم [ف] اونجى .

دهن [ف] (دهان) مخفف.

دهناء [ع] واسع و صوسز اووه، صحرا، چول .

دهياء [ع] تأكيد ايچون (داهيه) لفظنه صفت يابيلير: داهيهٔ دهيا. (دهواء) دخى ديبيلير .

دى [ف] قيش: «آچل اى فصل دى‌سن كلستانلردن آچلسون كل — نديم»

ديّار [ع] صاحب دير ، مناستر صاحبى § كيمسه ، فرد : «ليس فى الدار غيره ديار — لا»

ديّان [ع] اسماء حسنادن. قهار، محاسب، مجازى .

ديجور [ف] قاراكاق: شب ديجور. عربى اولمق اوزره ظلمت معناسنده‌ده قوللانيلير: ديجور دليل.

ديدن، ديدنه [ع] عادت: ديدنهٔ ديرينه.

دير [ع] مناستر. ديرانى = صاحب دير.

ديمومت [ع] دائم اولمه ، دائملك ، برقرارلق : ديمومت عافيت.

دين [ع] بورج .

ديّوث [ع] عيالنه‌ يزه‌ و نكالك ايدن آلچاق.

دِ

دباغت [ع] درى يى سپيله‌مك، درى سپيلنمك : درى يى دباغت. درينك دباغتى § دباغلق صنعتى: صنعت دباغت.

دبق [ع] اوكسه.

دثار [ع] اوست لباسى. اكثريا تركيب ايله استيعاب وكثرتدن كنايه اوله‌رق قوللانيلير. مثلا (مرحمت دثار) بر مرحمت ديمك اولور.

دراز [ف] اوزون : مژكان دراز ، عمر دراز، درازى = اوزونلق فى الاصل دالك فتحيله‌در.

دراغون [فرانسزجه‌دن] بر صنف سوارى عسكرى: دراغون آلايى .

درايت [ع] تمكين و تجربه‌يه مقارن ذكا. درايتكار = درايتلى .

درخت [ف] آغاج : درخت سيب.

درخش [ف] نور، ضيا، پرتو، پارلتى: درخش برق. فى الاصل دالك ضميله‌در .

درخشان [ف] پارلاديجى، لمعان ايديجى: مهر درخشان. كوهر درخشان . درخشانى = درخشانلق . فى الاصل دالك ضميله‌در .

درع [ع] زره‌كه جنك لباسيدر .

درفش [ف] بايراق، سنجاق . درفش كاويانى = دميرجى كاوه‌نك ضحاك عليهنه آچديغى بايراق كه اوكنه طوتديغى سختيان پارچه‌سندن عبارت ايدى .

درم [ف] آقچه، پاره. درمسراى = ضربخانه. درمكزين = صراف § درهم دينيلن مقدار .

درنك [ف] اكلنمه، آرام ، قرار : «اولورم حق اداده بنه بى تاب ودرنك — نفعى» . بوكله چاك ، چينغيراق كبى شيلرك صداسندن كنايه اوله‌رق دخى قوللانيلير : درنك ناقوس. برشيئك متصل چالنمسندن حاصل اولان اصوات متسلسله (درنكادرنك) تعبيريله حكايه اولنور.

درو [ف] اكين بيچمه، بيچم، حصاد: موسم درو. هنكام درو . دروكر = اكين بيچن، اوراقجى.

درّه [ع] طوره، قيرباچ .

درهم [ع] آقچه، پاره § وزن معروف.

دِریغ [ف] اسیرکەمە: « ساقیٔ بزم دریغ ایتمز الندن کلنی — ریاضی » . بی‌دریغ = دریغسز ، مبذول § یازیق ، ایواه ! : « باقدم دیدم دریغ بی اولدرر بودرد !» . دریغا = حیفا : « دریغا صورمدك بر کره حالم ! »

دِزدار [ف] قلعه محافظی . (دز) حصار دیمکدر .

دِعامَه [ع] بنایه اوریلان دیرك ، دستك ، پایندە .

دِقّ [ع] اینجه آغری : مرض دق .

دِقّت [ع] اینجەلك : دقت نظر § اهتمام ایله صرف ذهن ، اهتمام ایله امالهٔ نظر : « شمعك پانده کردنه دقت ایلدم — ثابت »

دِل [ف] یورك ، کوکل . (خاطر) ایله بینلرنده فرق واردر . (خاطر) مادی اولان یورك مقامنده قوللانلماز . دلارا = کوکل تزیین ایدیجی ، کوکل زینتی اولان ، محبوب قلب . وجه دلارا . وقع دلارا . نظم دلارا . دلارام = کوکل اکلندیریجی ، قلبه آرام وصفا ویریجی . اکثریا کوزللره وصف اولور . دل آزار = کوکل اینجیدیجی . دل آشوب = قلبه اضطراب ویریجی . دل آگاه = قلبی اویانیق ، بصیرتکار . دلاور = یورکلی . دلاویز = کوکل آصیجی ، کوکل جذب ایدیجی . کوکل تعلق ایتدیریجی . دلبر = کوکل کوتوریجی ، کوزل . دلبسته = کوکلی باغلی ، عاشق . دلپذیر = مقبول قلب . دلپسند = قلبك بکندیکی ، کوکل مستحسنی ، مطبوع . دلجو — ی = کوکل آرایجی ، کوکل جذب ایدیجی . دلخون = بك متأثر .

دلداده = کوکل ویرمش ، عاشق . دلدار = بریسنك کوکلنه مالك اولان ، معشوقه . دلربا = کوکل قاپیجی ، محبوبه . دلریش = کوکلی یاره‌لی ، مجروح القلب . دلساز = کوکل یاپیجی ، تطییب خاطر ایدیجی . دلستان = کوکل آلیجی . دلسوخته = کوکلی یانمش . دلسوز = کوکل یاقیجی . دلشاد = کوکلی مسرتلی ، مسرور الفؤاد . دلشده = کوکلی کیتمش ، عاشق . دلشکار = کوکل آولایجی ، کوکل الده ایدیجی . دلشکاف = کوکل یاریجی . دلشکسته = کوکلی قیریق . دلفروز = قلبه شوق وفرح ویریجی . (دل افروز) دخی دینیلیر . دلفریب = کوکل آلدادیجی . دلفگار = مجروح القلب ، عاشق . (دل افگار) دخی دینیلیر . دلکش = کوکل جذب ایدیجی . دلگشا = کوکل آچیجی . دلگداز = کوکل اریدیجی ، قلبه زیاده احتراق ویریجی . دلگیر = خاطری قالمش ، کوجنمش . دلمرده = قلبی اولو ، حسسز . دلنشین = کوکلده بر طوتان . انسان حقنده قوللانلماز . دلنواز = کوکل تلطیف ایدیجی . (دل) کلمه‌سی اورته ، یاری مقامنده‌ده مستعملدر . دلشب = کیجه یاریسی .

دِلیر [ف] جسارتلی ، جسور : امیر دلیر . دلیری = دلیرلك .

دِماء [ع] قان معناسنه اولان (دم)‌ك جمعی : سفك دما .

دِماغ [ع] بین : « بر عالیدر دماغم نغمهٔ دوشینه‌دن »

دِمَن [ع] (دمنه) نك جمعی .

دِمْنَه [ع] سوپورنتیلك .

دِه [ف] کوی : دهخدا = کوی رئیسی . بومعناده (دیه) مخففیدر . ویرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : « آرامده عقل ملامتزدکاندر — لا »

دِهان [ع] قرضی سختیان .

دِهِش [ف] ویرش ، اعطا ، احسان .

دِهقان [ع] چفتجی § کوی آغاسی .

دِهلیز [ع] قاپو ایله خانه آره‌سی ، قاپو آره‌لغی . دالك فتحیله‌ده مستعملدر .

دی [ف] دون ، دونکی کون : دی وفردا . دی روز .

دِیار [ع] مملکت ، اولکه : « غریبه بر بولنورمش عدم دیارنده » . فی الاصل (دار) ك جمعیدر . بناءً علیه (خانه‌لر) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

دِیانت [ع] احکام دینیه‌یه رعایت ، مقتضای دین اوزره حرکت ، دیندارلق . دیانتکار = دیانتلی ، دیندار .

دیبا ، دیباج [ف ع] معروف حریر قماش : دیبای زیبا .

دیباجَه [ع] مقدمه ، کتاب مقدمه‌سی .

دیپلومات [یونانجه‌دن] امور سیاسیه ومناسبات دولیه ایله مشغول آدم § عقللی ، ذکی ایش بیلیر .

دیپلومه [یونانجه‌دن] برفنده بالامتحان اثبات لیاقت ایدنلره ویریلن مأذونیت کاغدی .

دِیَت [ع] نفس ویا عضو بدلی اوله‌رق جانی طرفندن تأدیه‌سی لازم کلن مال : « ایتمزدی وفا آلدیغی نقد دل عشاق — ابرولرینك کشته‌لرنده دیت اولسه — نابی » . تشدید ایله غلطدر . جمعی : دیات .

دیدار [ف] رؤیت جمال : آرزوی دیدار § حسن ایله کورنمه ، ظهور جمال : دیدار دیده فروز § کوزل یوز ، چهرهٔ خوب : عرض دیدار § جناب حقك جنتده مؤمنلره موعود اولان معنوی کورنشی : « طالبك کوثره فردوسده دیداره باقك ! »

دیدان [ع] قورد جغز معناسنه اولان (دُوده) نك جمعی .

دیده [ف] کوز : « دیده الك سود افزا بر صورتك حیرانیدر » . دیده‌بان = کوزجی . (دیدبان) دخی دینیلیر . بو افصحدر . (دیده) کلمه‌سی کورمش معناسنه‌ده کلیر . بوحالده ترکیب ایله قوللانیلیر : احساندیده .

دیر [ف] کچ : دیروزود .

دیرین ، دیرینه [ف] اسکی ، قدیمی : عادت دیرین . بندهٔ دیرینه .

دیك [ع] خروس : آواز دیك .

دیگ [ف] چوملك ، طوپراق تجره : دیك جوشان .

دیگر [ف] باشقه : طرز دیکر . (دگر) صورتنده تخفیف اولنور . دیکرگون ، دکرگون = متغیر ، بوزلمش ، بوزوق : « باقی بیچاره‌نك احوالی دیکر کون اولور — باقی »

دِیَکه [ع] خروس معناسنه اولان (دیك) ك جمعی .

دین [ع] بر ملتك عموماً طوتدیغی طریقت : دین حق . دین باطل .

دینار [ع] سکه‌لی آلتون ، لیرا : « فقر جاویده دوشر دینی دیناره ویرن ! »

دیو [ف] شیطان § انسانه مضرتی اولان جنی؛ خبیث، مخلوق عجیب اساطیری، دو . دیوچه = آغاج قوردی، کووه. دیوباد = قاصیرغه .

دیوار [ف] دووار . دیوارگر = دیوارجی .

دیوان [ع] دعاوی دیکلنوب احکام لازمه اجرا قیلنان مجلس، حضور عالی: دیوان الهی. دیوان حرب. خط دیوانی . (دیوان طورمق) تعبیری بو معنادندر § اسکی یولده مرتب مجموعهٔ اشعار: «بن کیدرسه‌م مجلس دورانه دیوانم کلیر —لا». جمعی اولان (دواوین) اکثریا بو معناده قوللانیلیر . دیوانچه = اوبولده کوچك مجموعهٔ اشعار .

دیوانه [ف] دلی . دیوانه‌رو = مجنونانه حرکت ایدن، چیلغین: «عاقل دیوانه‌رودر عاشق بی باکدر» . دیوانکی = دیوانه‌لك .

دیه [ف] (ده) ه باق .

دیهیم [ف] تاج: «رونق سلطنت آرایش تاج ودیهیم — نفعی»

د

دب [ع] آیی . مؤنثی (دبه) در .

دبر [ع] قیچ، مقعد، سفره .

دثور [ع] محو اولق، اثری قالمامق: دثورنشانهٔ دار. دثورالقلب = اذکار الهیه‌نك دروندن محو اولمسی، اذکار الهیه نسیان کلیسی . دثورالنفس = هرشیئی چابق اونوتمق حالی .

دجاجه [ع] طاووق: بیضهٔ دجاجه . دجاجهٔ هندیه . دالك فتح وکسریله‌ده لغتدر .

دجج [ع] (دجاجه) نك جمعی .

دجر [ع] بوکرلجه .

دجه [ع] زیاده قارالقلق، شدت ظلمت: دجهٔ لجه .

دجی [ع] (ظلمت) معناسنه اولان (دجیه) نك جمعی . ظلمت وظلمات مقاملرنده مستعملدر . مفردی قوللانلماز .

دحور [ع] طرد وتبعید، دفع .

دخان [ع] دومان، توتون: دخان آتش . شرب دخان .

دخت، دختر [ف] قیز، بریسنك قیزی . دخت رز، دخترز = شراب . دختری = بریسنك قیزی اولمه وبکارت، قیزلق .

دختره [ف] قیزلق، بکارت .

دخترندر [ف] اوکی قیز .

دخور [ع] حقیر، ذلیل اولمه، ذلت، خواری .

دخول [ع] ایچری کیرمك، ایچنه کیرمك، داخل اولمق: قابودن دخول . خانه‌یه دخول . بر مبلغك حسابه دخولی .

در [ع] انجو . تخفیف ایله‌ده مستعملدر: درگرانمایه، درناسفته . در یتیم = صدفده یالکز متکون اولان شهدانه انجو . بوتعبیر حضرت پیغمبردن کنایه‌ده اولور .

دراج [ع] بونام ایله معروف ککلکه مشابه لطیف قوش . (دراجه) دخی دینیلیر .

دراعه [ع] فراجه، بنش: «صوفی! بنه دراعه ودستار بولنده!» . تخفیف ایله‌ده مستعملدر .

درج [ع] قوطو، قوطوجق، حقه: درج در . درج کهر . (درجه) دخی دینیلیر .

درجه [ع] نردبان .

درد [ف] طورطو: «غالبا بر اهل دل طوپراغیدر درد شراب — فضولی» . (درده) دخی دینیلیر .

دردور [ع] کرداب . اطائفده قوللانیله‌بیلیر .

دردی [ع] (درد) ایله مترادفدر .

درر [ع] (دره) نك جمعی . (درات) جمع دیکریدر .

درست [ف] صاغ، صحیح، سالم، طوغری: جسم درست . رأی درست . درست اوقومق . درستی = درستلك: درستی عهد .

درشت [ف] سرت، قالین، قابا: قماش درشت . کلام درشت . درشتی = درشتلك .

درکر [ف] دولکر . (دروگر) مخففی .

درود [ف] دعا .

دروس [ع] (درس) ك جمعی . نظمده مصدر اولمق اوزره (اندراس) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

دروگر [ف] دولکر . (درودگر) مخففی . بوراده (درود) آغاج یونمق معناسنه اولان (درودن) دن اسم مصدردر .

دروع [ع] (درع) ك جمعی .

دروغ [ف] یالان . دروغزن = یالانجی: زن دروغزن . دروغزنی = یالانجیلق . دروغی = دروغه منسوب .

دره [ع] انجو، انجو دانه‌سی، بیوك انجو دانه‌سی: «هرزمان دره چیقارماز غواص» .

دری [ع] پارلاق . بیلدیزه وصف اولور: «کوکب دری حکمت برزمان ایتمز غروب — وصفی» .

دزد [ف] خیرسز: دزدزن، بزد . دزدی = خیرسزلق، سرقت ایتمك معناسنه اولان (دزدیدن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: دلدزد = کوکل چالیجی .

دزدیده [ف] چالنمش، مسروق: کوهر دزدیده . نکاه دزدیده = چالوب آلنه باقش .

دستور [ع] قوانین مجموعه‌سی . دستورالعمل = مقتضاسیله عمل اولنه‌جق قانون، قاعده § قاعدهٔ اساسیه: دستور ریاضی § وزیر: دستور مکرم .

دشمن [ف] صاحب عداوت . دشمن کام = دشمن مراملی، مرامی دشمنك مرامنه موافق: مرك دشمن کام .

دشنام [ف] سوکمه، سوکوب صاییه .

دشوار [ف] کوج: کار دشوار . دشواری = کوجلك .

دعاء [ع] درکاه الهیدن خیرورحمت رجاسی: «یارب دعالرم نه‌زمان مستجاب اولور؟» § بو یولده ترتیب وقرائت اولنان عبارات . دعاکو = دعاجی . دعاخوان — دعا اوقویجی .

دعات [ع] (داعی) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

دکان [ع] معروف . دکانچه — دکانجق . تخفیف ایله‌ده قوللانیلیر .

دُلْدُل [ع] اسکندریه ملکی (مقوقس)ك طرف رسالتپناهی‌یه اهدا ایلدیکی قیرا استرکه حضرت علی‌یه احسان بیورلمشدر.

دُلُوك [ع] کونش باتمسی: دلوك شمس.

دُم [ف] قویروق: دم گاو. دمچه = کوچك، قیصه قویروق.

دُمْدار [ف] اردونك آرقه‌سندن کیدن، آرقه طرفنی محافظه ایدن صنف. (پیشدار) مقابلی.

دُمَل، دُمَّل [ع] چیبان.

دُمُوع [ع] (دمع) ك جمعی: اساله دموع.

دُنْبال، دُنْباله [ف] قویروق. دنباله رو = بریسنك آردی صیره کیدن. تابع

دُنْیا [ع] بو عالم: «دنیا نه‌در آکمه‌ق اوتوسه‌ق!»

دُنْیَوِی [ع] دنیایه متعلق: کام دنیوی. آمال دنیویه.

دُو [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی: دوجهان. دوپا - ی = ایکی آیاقلی. دورو - ی = ایکی یوزلو.

دُوتا [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی قات، بوکلمش، اکرلمش: قامت دوتا.

دُوچار [ف] (واو رسمیه ایله) چاتیجی، چاتان. معنویات ومحذورانده قوللانیلیر: «او دخی اولدی بر بلایه دوچار». واو اصلیه ایله استعمالی خطادر.

دُوخْتَه [ف] دیکلمش: جامهٔ دوخته § صانجیلوب، قاقیلوب برلشدیرلمش: نیزهٔ دوخته. مسمار دوخته § صاغلمش: لبن دوخته.

دُود [ع] قورد جغزکه اوفاق بوجکدر.

دُود [ف] دومان، توتون: دود ممدود. مبتلای دود.

دُودْمان [ف] صوی صوپ، خاندان، قبیله.

دُودَه [ع] قورد جغزکه اوفاق بوجکدر. دودة القز = ایپك بوجکی.

دُودَه [ف] (دودمان) ایله مترادفدر.

دُور [ف] اوزاق: دور و دراز راه دور. دورادور = اوزون اوزادی‌یه: فکر دورادور. دوراندیش = ایلریسنی دوشونن. دوری = اوزاقلق.

دُورْباش [ف] دکنك، عصا.

دُوز [ف] دیکمك معناسنه اولان (دوختن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: پالاندوز — پالان دیکن. زر دوز = آلتونله دیکلمش.

دُوزَخ [ف] جهنم. دوزخی = جهنمی.

دُوزَنْدَه [ف] دیکیجی، دیکن: دوزندهٔ موزه.

دُوزِینَه [ایتالیانجه‌دن] اون ایکی پارچه‌دن عبارت طاقم، دسته: بر دوزینه مندیل.

دُوسْت [ف] محب حقیقی: «دوست بولق زیاده مشکلدر — وحید» § سوکیلی. دوستی = دوستلق. دوستدار = محب. دوستکام = دوست مرامی، مرامی دوستك مرامنه موافق: اقبال دوستکام.

دُوش [ف] اوموز: خانه بر دوش § دون کیجه.

دُوش [فرانسزجه‌دن douche] تداوی بالماء انواعندن اوله‌رق یوقاریدن آشاغی‌یه سرپنتی صورتنده صنوق صو دوکنمه § بوکا مخصوص سوزکجلی آلت.

دُوشاب [ف] پکمز.

دُوشَنْبِه [ف] (واو رسمیه ایله) بازار ایرتسی کونی: روز دوشنبه.

دُوشِیزَه [ف] قیز، قیز اوغلان قیز.

دُوشِین، دُوشِینَه [ف] دون کیجه‌یه متعلق، دون کیجه‌کی: صحبت دوشینه.

دُوغ [ف] آیران.

دُوقْتُور [فرانسزجه‌دن] طبیب، حکیم.

دُوقَه [ایتالیانجه‌دن] اوروپاده بر نوع عنوان اصالتدر. بو عنوانی حائز اولانلر وقتیله بیوجك یرلرده حکم سوردکلرندن حاکم معناسنی ده متضمندر.

دُوك [ف] ایپلك اکیرمکده قوللانیلان ایك.

دُوگانَه [ف] (واو رسمیه ایله) اکثریا ایکی رکعت نماز معناسنده قوللانیلیر: ادای دوگانه.

دُوَل [ع] (دولت) ك جمعی: دول معظمه.

دُولاب [ع] معروف: صو دولابی. یمك دولابی: «آبلر غالب کانجه دوندیلر دولابلر - شیخ الاسلام یحیی» § حیله، دك.

دُوم، دُومِین [ف] ایکنجی.

دُون [ع] آشاغی: دون بها. بو آندن دوندر § آلچاق، صویسز، دنی: دشمن دون.

دُومُو - ی [ف] (برنجی واو رسمیدر) صاچنه صاقالنه قیر سرپمش اولان آدم.

دُووَللُو [ایتالیانجه‌دن] بر معامله تحقیریه‌یه دوچار اولان آدمك خصمنه تکلیفیله آره‌لرنده واقع اولا مبارزه.

دُونِیم [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی پارچه، ایکی‌یه بولنمش: «سیف غیرتله مقرردر دونیم اولمق بکا — عونی»

دُوپُسْت [ف] ایکی یوز.

دُهات [ع] (داهی)نك جمعی: دهات اسلام. تشدید ایله غلطدر.

دُهْرِی [ع] بك اختیار، پیرفانی.

دُهْن [ع] سورینه‌جك یاغ.

دُهُور [ع] (دهر)ك جمعی: مرور دهور.

دُیُون [ع] (دین)ك جمعی.

ذ

ذا [ع] شو، بو، او: بعدذا = بوندن، آندن صکره. کذا = بویله، اویله. ترکیبسز قوللانلماز. عربیده مفرد مذکره مخصوص اسم اشارتدر. لسانمزده مذکره اختصاصی یوقدر. عربیده بر (ذا) دها واردرکه صاحب معناسنه اولان (ذو)نك حالت نصبیدر. بو لسانمزده مستعمل دکلدر. (ذو) یه‌ده باق.

ذائب [ع] اریجی، ارین: معدن ذائب. (ذایب) صورتنده یازلمالی.

ذائق [ع] طادیجی، طادان: ذائق تلخ و شیرین. ذائق موت. «کل نفس ذائقة الموت» ده تأنیثی مؤنث سماعی اولان (نفس)ه اسنادینه مبنیدر. (ذایق) صورتنده یازلمالی.

ذائقه [ع] انسانده مادی و معنوی طادیجی قوت : بوشربت آنك ذائقه‌سنه خوش كلدی . بو شعر آنك ذائقه‌سنه اویمدی . (قوهٔ ذائقه) دخی دینیلیر . (ذایقه) صورتنده یازلاملی .

ذابح [ع] ذبح ایدیجی ، ایدن : ذابح ذبیحه ،

ذات [ع] صاحبه معناسنه‌در كه صاحب معناسنه اولان (ذو) نك مؤنثیدر. امرأهٔ ذات الزوج = قوجه‌لی قادین . (ذات) عین وحقیقت معناسنه‌ده كلیر : ذات باری . ذات مسئله . اشخاصدن كنایه اوله‌رق استعمالنده تذكیر وتأنیث اشخاصك نوعنه تابعدر . بر اركك حقنده (ذات عالی)، برقادین حقنده (ذات عالیه) یاخود (ذات علیا) دینیلیر . ذات الصدور = مضمرات قلبیه . ذاتاً = اصلنده، اصل اوله‌رق . ذاتی = ذاته منسوب : فضل ذاتی . مزیت ذاتیه . ذاتیات = ذاته متعلق خصوصات .

ذاتی [شاعر مشهور] بایكسرلیدر . اسمی (عوض) دركه تاریخ تولدی اولان (٨٧٦) سنه‌سنی كوسترر. اوائل حالنده دیكیجیلك ایدردی. مؤخراً بو صنعتی ترك ایله بایزید ثانی دورنده استانبوله كلدی. سلیم اول، سلیمان قانونی زمانلرینه‌ده یتشدی. بواوچ پادشاهی قصائد ایله مدح ایده‌رك احسانلرینه نائل اولمشدر. اول امرده قاضیلك طریقنه سلوك ایتمك ایستدی ایسه‌ده مبتلی اولدیغی صمم جهتیله بو یولده موفق اوله‌میه‌جغنی آكلادی. باشقه بر ایش ایله اشتغاله لزوم كوردی. بایزید جامع شریفی حولیسنه كیرنلر ذاتی‌یی اوراده ایچه بزمرده بر قیافتله بر دكانچه‌ده قاعد بولورلردی . دیكیجی بودفعه رمّال اولمش ایدی . وقفه‌ده یاپه‌بیله‌جكنی سریلوردی . دكانچه‌سنی زیارت ایدنلر آز دكل ایدی . رمل دوكدرمك ، وقف یاپدرمق ایستینلر بوكاهن مشهوره مراجعت ایدرلردی . دكانچه نوهوسان شعر ایچون دخی بر مرجع اولمش ایدی . آره صیره اورایه كیده‌رك شعر نامیله یازمش اولدقلری سطرلری تصحیح اولنمق اوزره رماله كوسترزلردی . اوده هر برینه دائر بر بردرلو ملاحظه بیان ایدردی. نه‌فائده‌كه زوارك كثرتی شاعرك ضرورتدن بری برحالده یاشایه بیلمسنی تأمین ایتمزدی . خلقك دكانچه‌یه كوستردیكی توجه برآزده ذاتینك طبعاً بشوش ، خوشكو اولمسندن نشأت ایدییوردی. ارباب مراجعته شاعرانه سوزلر سویلر، اكلندیرردی ، بعضاً مؤثرجه لطیفه‌لر ایتدیكی‌ده اولوردی . ازجمله چیركین یوزلولردن علی نامنده بر ذاتك دعوتیله حضورینه برنجی دفعه اوله‌رق داخل اولنجه مومی الیه بونك یوزینه باقدقده بعض حضاره « ذاتی كوزل برذات دكل ایمش ! » دیمكله شاعر « بیكیت بیكیدك آینه‌سیدر ! » جوابنی ویرمشدر. وفاتی (٩٥٤) سنه‌سنه مصادفدر . كندندن مروی اولدیغنه اوزره (١٦٠٠) غزل، (٤٠٠)دن زیاده قصیده سویلمشدر. مشهور (شمع و پروانه) منظومه‌سی (٥٠٠٠) بیتی حاویدر. (احمد ومحمود) نامنده‌كی دیكر منظومه‌سی (٢٠٠٠) بیتدن متشكلدر. آثارنده كرك لفظاً ، كرك معنیً قاباعد اولنه‌جق برخیلی شیلره تصادف اولنورسه‌ده كندیسنك دقایق شعریه‌یه واقف برمرد قوی طبیعت اولدیغنی اثبات ایده‌جك بر چوق ابیات‌ده بولنور . كندیسندن یاریم عصر قدر صكره كلمش اولان (باقی) كبی سن كمالده اولسون ضرورتدن وارسته بولنه‌بیلمش اولیدی بزه دها قیمتدار اثرلر براقه‌بیلیردی .

ذاكر [ع] ذكر ایدیجی ، ایدن : ذاكر اسم حق . تكیه‌لرده اثنای ذكرده درویشانی تشویق ایچون الٓهیات اوقویان ذاته‌ده اطلاق اولنور . جمعی ذاكرون، ذاكرین .

ذاكی [ع] كسكین قوقولو . مسك وعنبر كبی شیلره وصف اولور: مشك ذاكی

ذال [ع] (ذ) حرفنك اسمی : ذال معجمه .

ذاهب [ع] كیدیجی ، كیدن . اكثریا ذهنیاتده قوللانیلیر : اومذهبه ذاهب اولدی . اوراده بولنمدیغكزه ذاهب اولمش ایدم . « بن‌ده بو طریقه ذاهب اولدم ـــ لا »

ذاهل [ع] ذهول ایدیجی ، ایدن . ذهن ذاهل . كاتب ذاهل .

ذبائح [ع] (ذبیحه) نك جمعی .

ذبح [ع] بوغازلامق ، بوغازلانمق : ذبح قربان . بر قوزینك ذبحی .

ذبیح [ع] بوغازلانمش حیوان ، فی سبیل الله قربان ایدلمكه صالح اولان حیوان . اسماعیل پیغمبر ایله پدر مكرم نبوی حضرت عبدالله (ذبیح) ایله تلقیب ایدلمشلردر . « انا ابن الذبیحین » حدیث شریفی بونی معلندر. جناب اسماعیلك بولقب ایله مناسبتی محتاج ایضاح دكلدر . كلهلم حضرت عبدالله‌ه : مشارالیهك پدری اولان عبدالمطلب ـــ اركك اولادی اولمدیغی صیره‌لرده ـــ اولاد ذكوری اون نفره بالغ اولدقده برینی قربان ایتمك اوزره عهد ایتمش ایدی. عبدالله اونجی اوله‌رق تولد ایدنجه ذبح ایتمك ایستدی. بعض چاره‌جویانك دلالتیله اونر دوه اوزرینه قرعه آتلدی . اونجی دفعه‌ده قرعه دوه اولمق اوزره ظهور ایتدی . عبدالمطلب یوز دوه قربان ایدرك ایفای نذر ایلمش اولدی .

ذبیحه [ع] اركك اولسون دیشی اولسون فی سبیل الله قربان ایدلمكه صالح اولان حیوان§ ذبح ایدلمش حیوان .

ذخائر [ع] (ذخیره) نك جمعی . (ذخایر) صورتنده یازلاملی.

ذخیره [ع] حین اقتضاده صرف اولنمق اوزره حفظ اولنان حبوبات ومأكولات سائره .

ذرّه [ع] بر آربه‌نك یوزده بر جزئی، پك اوفاق پارچه ، شی : « كیمسه اینجمدی وضعمدن آنك ذره قدر ـــ عاكف » . جمعی : ذرّات : ذرات كائنات .

ذریعه [ع] وسیله : ذریعهٔ بدیعه .

ذقن [ع] چكه كمیكلرینك آشاغی طرفده قاووشدیغی یر ، اكك .

ذكاء [ع] آكلایشی تیز اولمه ، آكلایشده تیزلك : اصحاب ذكا .

ذكی [ع] ذكالی ، ذكا صاحبی : ذكی وغبی .

ذلالت [ع] (ذلّت) ایله مترادفدر.

ذلك [ع] شو . او : كذلك = شونك كبی ، آنك كبی . مع ذلك = شونكله برابر ، بونكله برابر . كافك

سكونيله قوللانيلير . تركيبسز قوللانلماز . عربيده مفرد مذكره مخصوص اشارتدر . لسانمزده مذكره اختصاصى يوقدر .

ذَلُول [ع] سركش اوليان، مطيع، ياواش اولان حيوان وانسان.

ذَليل [ع] خوار ، حقير . اكثريا انسانه وصف اولور. ذليلى = ذليللك .

ذَمائِم [ع] (ذميمه) نك جمعى . (ذمايم) صورتنده يازلماملى.

ذَمّ [ع] يرمك ، يرلك : بر آدمى ذم . بريسنك ذمى . مدح وذم.

ذَمّام [ع]ذم ايدیجى . ذم ايله اشتغال ايدن : عام ذمام .

ذَميم [ع] (مذموم) ايله مترادفدر: خلق ذميم . اخلاق ذميمه .

ذَنْب [ع] كناه : ذنب عظيم .

ذَنَب [ع] قويروق : قطع ذنب .

ذَنَن [ع] انسان سوموكاو اولمه ، سوموكاولك : عيب ذنن .

ذَنين [ع] سوموك .

ذَوائِب [ع] (ذُؤابه) نك جمعى . (ذوايب) صورتنده يازلماملى.

ذَوات [ع] (ذات)ك جمعى : ذوات كرام . « الا اى ذوات لطائف مرام — لا »

ذَوْب ، ذَوَبان [ع] اريمك : ذوبان رصاص. ذوبان برف.

ذَوْق [ع] بر شيئك لذتى طويمق خصوصى: ذوق شراب. ذوق بلاغت . « ذوقه كيتمندى كلش كلشنه — كوج كليور شمدى كيدش مدفنه » § اكلنجه ، اكلنتى ، جنبش. ذوقاً = ذوق جهتيله ، ذوقجه : بلاغتده ذوقاً اقرانه تفوق . ذوقى = ذوقه متعلق : بوبراس ذوقيدر، حقيله تعريف اولنه‌ماز . ذوقيّات = ذوقه ، اكلنجه‌يه متعلق خصوصات.

ذَوِى [ع] (ذُو) نك اضافت سببيله نونى دوشمش جمعيدر. اضافتسز قوللانلماز. ذوى العقول = اصحاب عقول.

ذَهاب [ع] كيتمك : ذهاب واياب § ذهناً بريوله كيتمك كه ذاهب اولمق تعبير اولنور: ذهاب صواب.

ذَهَب [ع] آلتون دينيلن معدن .

ذَهَب [ع] (مُذَهَّب) ايله مترادفدر.

ذَيْل [ع] اتك : ذيل ازار § آخر، صوك، علاوه : ذيل كتاب . ذيل قانونـنامه. ذيلاً = ذيل اوله‌رق : ذيلاً شويله يازلدى . ذيليّات = ذيله متعلق محررات .

ذِ

ذِئاب [ع] (ذئب) ك جمعى : ذئاب گرسنه .

ذِئْب [ع] قوردديلين يرتيجى حيوان. ذئب يوسف = صوچى اولمديغى حالده اتهام ايديلن ، متهم بى كناه . داءالذئب = آجلق .

ذِبْحه [ع] اكثرياچوجقلرك بوغازينه عارض اولان قوش پالازى علتى .

ذِراع [ع] آرشين§ انسانك ديرسكى اوجندن اورته پارماغى اوجنه قدر اولان مقدار . جمعى : ذراعات .

ذِرْوَه [ع] بر شيئك يوقاريسى ، تپه‌سى : ذروهٔ جبل . ذروهٔ علم .

ذِكْر [ع] آكمق ، آكلمق ، ياد ايتمك ، ايدلمك : ذكر اسماء احبا . برشيئك عباره آره‌سنده ذكرى § ياد اسم الٓهى : ذكر درويشان § موعظه .

ذِكْرى [ع] آكمه ، ياد ايتمه § عبرت § موعظه .

ذِلَّت [ع] ذليللك ، حقيرلك ، خوارلق . »

ذِمَّت [ع] عهده : مترتب ذمت اولان وظيفه § عهده‌ده بولنان شى، بورج : اهل ذمت . جمعى : ذِمَم .

ذِمّى [ع] اهل ذمت ، رعيه ، خراجگذار .

ذِه [ع] شو، بو . مؤنثه مخصوص اسم اشارتدر . تنبيه افاده ايدن (ها) ايله قوللانيليركه كتابتده الفى اسقاط اولنور :هذه = ايشته شو : الحالةهذه.

ذِهْن [ع] قوهٔ مدركه ، قوهٔ حافظه: ذهناً = ذهن جهتيله ، ذهن ايله : ذهناً يورغون . برحسابى ذهناً بولمق . ذهنى = ذهنلى ، ذهنه منسوب: مرد ذهنى . حساب ذهنى . ذهنيات = ذهنه متعلق خصوصات .

ذى [ع] (ذو) يه باق .

ذُ

ذُباب ، ذُبابه [ع] سينك : طنين ذباب .

ذُباله [ع] موم فتيلى. لاتكن كالذبالة تضئ للناس وهى تحترق = ذباله كبى خلقه آيدينلغى ويروب ده كندك يانمه !

ذُبُول [ع] پژمرده اولمق، صاراروب صولمق : ذبول شكوفه . ذبول چهره .

ذُخْر [ع] وقت حاجت ايچون اتخاذ وحفظ اولنان شى . اكثريا معنوياتده قوللانيلير : اعمال صالحه انسانك ذخريدر .

ذُراره [ع] صاچيلان شى، صاچنتى: ذرارهٔ عنبر .

ذُرِّيَّت [ع] انسانك ولدى ، نسلى . جمعى : ذرّيات .

ذُكْران ، ذُكُور [ع] اركك معناسنه اولان (ذَكَر) ك جمعى . مفردى بو معناده قوللانلماز .

ذُكُورَت [ع] اركككلك: ذكورت و انوثت .

ذُلّ [ع] (ذلت) ايله مترادفدر .

ذُنُوب [ع] (ذنب) ك جمعى .

ذُو [ع] صاحب . قاعدهٔ عربيه اوزره حالت رفعده بو صورتده بولنور . حالت نصبى (ذا) ، حالت جرى (ذى) در . لسانمزده يالكز (ذو) ايله (ذى) قوللانيلير . بو استعمالده حكم سليقه‌يه تابعدر . نره‌ده (ذو) ، نره‌ده (ذى) قوللانيله جغنه دائر قاعده‌مز يوقدر. مثلا (نبىّ ذى شان، حكيم ذوفنون) ديرز. (نبىّ ذوشان ، حكيم ذى فنون) دیمیز . ديله هانكيسى طاتلى كليرسه اوترجيح اولنور . بونلر (لى ، لو) اداتلريله ترجمه اولنه‌بيلير : ذوالوجهين = ايكى وجهلى . ذى حيات = جانلى .

ذُؤابه [ع] پرچم ، زلف ، كيسو . جمعى ذوائب .

ذُهُول [ع] اونودر كبى قصداً ترك ايتمك § مشغوليت سببيله غفلت ايدوب اونوتمق . (ذن) اداتيله

مستعملدر: مؤلف بوكلمه‌دن ذهول ایلمش.

ذیُول [ع] (ذَیل) لك جمعی.

رَ

رٰاء [ع] (ر) حرفك اسمی: راء مهمله. رای متصله. فتح را ایله.

رٰائِف [ع] رأفتلی، صاحب رأفت. (رایف) صورتنده یازلاملی.

رٰائِق [ع] خالص، صافی: لبن رائق. نجبات رائقه. (رایق) صورتنده یازلاملی.

رٰائی [ع] كوریجی، كورن، رؤیت ایدیجی، ایدن. را حرفنه منسوب دیمك‌ده اولور. بو حالده یاسی مشدد اعتبار اولنور: قصیدهٔ رائیّه. (رانی) صورتنده یازلاملی.

رٰابِح [ع] آلش ویرشده فائده قازانان: تاجر رابح.

رٰابِحَه [ع] فائده‌لی تجارته وصف اولنور: تجارت رابحه.

رٰابِط [ع] ربط ایدیجی، ایدن: حبل رابط. حرف رابط.

رٰابِطَه [ع] باغ، بند. اكثریا معنویاتده قوللانیلیركه (مناسبت) یرنی طوتار: رابطهٔ محبت. فكّ رابطه § نظام، انتظام، ترتیب، دوزكونلك، حسن حركت: رابطه‌لی ایش. رابطه‌سز آدم § درویشك شیخنه صورت مخصوصه‌ده توجهی § ربط ایدیجی ادات: (كه) رابطه‌سی.

رٰابِع [ع] دردنجی: فصل رابع. دفعهٔ رابعه. رابعاً = دردنجی اوله‌رق، دردنجی درجه‌ده.

رٰابَّه [ع] اوكی آنا.

رٰاپُورت [فرانسزجه‌دن] تحقیق ومعاینه اولنان بر شی حقنده تحقیقات ومشهوداتی حاوی ویریلن تقریر، لایحه، مذكره § تداوی‌یه محتاج بر مأمورك دائرهٔ عائده‌سنه تقدیم ایتمك اوزره طبیبدن آلدیغی تذكره.

رٰاتِبَه [ع] معاش، تعیین، وظیفه.

رٰاتِق [ع] بر شیئك یاریغنی قاووشدیروب بیتشدیرن: راتق وفاتق.

رٰاتِنج [ع] رچنه، چام ساقزی. فصیلهٔ راتنجیه.

رٰاجِح [ع] رجحانلی، معنیً ویامادةً اوستون: قول راجح. متاع راجح. مرویّات راجحه.

رٰاجِع [ع] رجوع ویا رجعت ایدیجی، ایدن: بو ضمیر شو كلمه‌یه راجعدر. بونك فائده‌سی سزه راجعدر. بو مقامده (عائد) زیاده قوللانیلیر. فرقهٔ راجعه.

رٰاجِف [ع] تتره‌دیجی جمی، صیتمه.

رٰاجِفَه [ع] صور قیامتك برنجی نفخه‌سی كه آنكله كافهٔ ذی روح امانه اولنور.

رٰاجِل [ع] یایا: فارس وراجل. بوقنده راجلدر. راجلاً = یایا اوله‌رق: راجلاً سیاحت.

رٰاجی [ع] رجا ایدیجی، ایدن: متوسط راجی § امیدلی، امیدوار: عبد راجی.

رٰاح [ع] شراب: «لطف ایله كتیر راحی روحم ساقی!»

رٰاحَت [ع] اضطرابسز، كدرسز اوله: راحت جسم. راحت جان: «كل مهد صفاده راحت ایله — غالب» § مستریح: «جهانده عاشق مهجور صانمه راحت اولور — شیخ الاسلام یحیی»

رٰاحِل [ع] رحلت ایدیجی، ایدن: رحل راحل. نفوس راحله.

رٰاحِلَه [ع] یوك دوه‌سی، یوك حیوانی: راحله‌ران طریق حجاز اولدی.

رٰاحِم [ع] رحم ایدیجی، ایدن: حاكم راحم. جمعی: راحمون، راحمین.

رٰاحَه [ع] آووج ایچی، ال آیه‌سی. «الكأس فی راحة والقلب فی تعب - لا» = قدح الده اما كوكل المده.

رٰاد [ف] سخی، كریم، فاضل، حكیم: «ای ضیاء الحق حسام الدین راد — حضرت مولانا»

رٰادّ [ع] رد ایدیجی، ایدن: راد السلام.

رٰادِفَه [ع] صور قیامتك ایكنجی نفخه‌سی كه كافهٔ امواتی دیریلدر.

رٰادَّه [ع] صیره، درجه، كرته: ساعت ایكی راده‌لرنده. سنی اوتوز راده‌لرنده § خط، چیزكی: راده چكمك.

رٰاز [ف] سر، كیزلیلن خصوص: راز درون. راز نهان.

رٰازِقی [ف] اوزومك معروف نوعی.

رٰازی [ع] ری شهرینه منسوب، ریلی: حكیم رازی. فخر رازی.

رٰازِیانج [ع] رٰازِیانَه [ف] درزنه دنیلن معروف نبات.

رَأْس [ع] باش، قفا، سر: علی الرأس والعین = باش، كوز اوستنه § تپه، اوج: رأس جبل § باشلانغیج، ابتدا، باش: رأس سنه = ییل باشی § جانلی شی عددی: بیك رأس قیون § الك بیوك مقام، صدر، باش: رأس كار. مسقط رأس = برآدمك طوغدیغی یر. رأساً = باشلی باشنه، كیمسه‌یه تابع اولمیه‌رق. برأسه = كندی باشنه، آیریجه.

رٰاسِب [ف] مایعك دیبنه چوكیجی، چوكن: جسم راسب. اجسام راسبه.

رٰاست [ف] طوغری: نهال راست. سخن راست. راستی = طوغریلق. راستكار = اهل استقامت، مستقیم الاطوار. راستكو = طوغری سویلین، صادق القول.

رٰاسِخ [ع] ثابت، پایدار، متین، محكم: جبل راسخ. اعتقاد راسخ. عقائد راسخه. جمعی اولان (راسخون) و (راسخین) علوم نافعه‌ده ملكهٔ كامله‌سی اولان علمای امته اطلاق اولنور.

رٰاسِم [ع] رسم ایدیجی، ایدن.

رٰاسِمَه [ع] رسم، عادت، دأب: راسمهٔ تبریك. راسمهٔ سلام.

رٰاسی [ع] ثابت، پایدار، متین، محكم: جبل راسی. جبال راسیه § دمیراوزرنده طوران. كمی‌یه وصف اولنور: فلك راسی. سفینهٔ راسیه.

رٰاشِد [ع] عاقل: سالك راشد جمعی: راشدون راشدین.

رٰاشی [ع] رشوت ویرن: راشی ومرتشی.

راصِدْ [ع] رصد ایدیجی ، ایدن : راصد قمر .

راضی [ع] رضا کوستریجی ، رضا ویرن .

راضّه [ع] ازیجی : آلت راضه .

راطِبْ [ه مولد] یاش ، نملی ، طوغریسی (رطیب) در .

راعِبْ [ع] کوزباغیجی ، افسونکار : هنرمند راعب .

راعِدْ [ع] رعد اظهار ایدیجی ، کورلده‌ین : آسمان راعد . سحاب راعد . سحائب راعده .

راعِدَه [ع] رعد اظهار ایدیجی ، کورلده‌ین بولوت : راعدهٔ مظلمه .

راعی [ع] حیواناتی اوتلادیجی ، چوبان : « قالمشلره باقیورمی راعی؟ »

راغ [ف] طاغ اتکی ، چایرلق ، چمنلك ، اکثریا (باغ) ایله برلکده ایراد اولنور .

راغِبْ [ع] رغبت ایدیجی ، ایدن : راغب حسنات .

راغِبْ [شاعر مشهور] قوجه راغب پاشا عنوان ملیسنی حائزدر . کندی زادهٔ طبعی اولان « بمحمد یرجو الامان محمد — مما یخاف وفی نوالك راغب » بیتی خاتمنده منقوش ایدی . دفترخانه کتبه‌سندن محمد شوقی افندینك اوغلیدر . (١١١٠) تاریخنده تولد ایتمشدر . اوائل شبابنده بریاندن تحصیل معارفه اهتمام ، بریاندن ده دفتر خانه‌یه دوام ایدردی . ثمرهٔ تمیز اوله‌رق اولاً روان والیسی عارفی احمد پاشانك مکتوبجیلغی خدمتنده ، ثانیاً تبریز جهتی سرعسکری علی پاشانك معیتنده دفتر امینی وکالتنده بولندقدن صکره روان دفترداری اولدی . استانبوله عودتنده رئیس الکتاب وکالتیله و تیمار وزعامت توزیعی خدمتیله همدانه اعزام ایدلدی . بعده کندیسنه بغداد دفترداراتی ویرلدی . بنه استانبوله عودتنده مالیه تذکره‌جیلکنه رونق ویردی . برآز صکره عهده‌سنه ارضروم سرعسکرلکی تفویض اولنان سابقا بغداد والیسی احمد پاشا معیتنده بنه ریاست وکالتیله اردو دفتردارلغنه نصب اولندی . تکرار درسعادته کله‌رك برقاچ مهم مأموریتده دها بولندقدن صکره صدارت مکتوبجیلغنه کچدی . بر مدت ده رئیس الکتابلقده بولندی . نهایت رتبهٔ وزارتله مصر والیلکنه تعیین قیلندی ، اوراده بش سنه قدر غایت مدبرانه بر صورتده ایفای وظیفه ایلدیکندن نشانجیلق ایله عتبهٔ علیایه دعوت بیورلدی . صکره‌لری آیدینده ، صیداده ، رقه‌ده ، حلبده والیلك ایتدی . برآره‌لق شام ایالتی وامیر الحاجلق ایله مبشر اولدیغی حالده مسند صدارته چاغیرلدی . (٦٨) سنه‌سی جمادی الآخره‌سنك سکزنجی کونی دارالخلافه‌یه مواصلتله اوته‌دن بری ابجاب لیاقت ایده کلدیکی مقام سامی‌یه شرفبخش اولدی . مؤخراً سلطان مصطفای ثالث دوری حلول ایتمکله راغبك نیر اقبالی برقاتدها ضیاپاش اولمغه باشلامش ، حتی پادشاه مشارالیهك خواهری صالحه سلطانه اقتران ایله شرف صهریت سنیه‌یه دخی نائل اولمشدر . تاریخك شهادتیله ثابت اولدیغی اوزره بش آلتی سنه دوام ایدن مدت صدارتنده دولته‌یك بیوك خدمتلر ایتمشدر . (٧٦) رمضانك یکرمی دردنجی کونی ارتحال ایتدی . مدت عمرنده جمع ایتمش اولدیغی کتب نفیسه ایچون قوسقه‌ده انشا ایتدردیکی کتبخانه

ایله چشمه و سبیلك یاننه آماده ایلدیکی تربه‌یه دفن ایدلدی . انتقالی ختام انشا آتی تعقیب ایتمشدر . مرتب دیوانی و منشآتیله (سفینة الراغب) نامنده مباحث فنون‌شتایی مشتمل مجلهٔ جلیله‌سی متداولدر . (راغب پاشا مجموعه‌سی) عنوانیله یاد اولنان یازمه مجموعهٔ نفیسه‌سی حمیدیه کتبخانه‌سنده محفوظدر . پاشا سیاسیاتجه (وزیر حکیم) نامنی آلمش اولدیغی کبی ادبیاتجه دخی (شاعر حکیم) عنوانی قازانمشدر . اسکی صدراعظملر ایچنده کندینه مخصوص بر موقع طوتمش اولان راغب ادبامز ، شعرامز آره‌سنده‌ده برمقام عالی احراز ایتمشدر . منشآتی انقلاب زمان ایله اهمیتنی محافظه ایده‌مه‌مش ایسه‌ده اشعار حکیمانه‌سی قیمتدن دوشمك مخاطره‌سندن مصون بولنمقده‌در . بر خیلی سانحاتی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر . مثلا محض حکمت اولدیغی مسلم اسافل واعالی اولان « شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن‌ویلر » مصراعنی صیره‌سی کلدکجه هرکس یادایدر . پاشانك اکثر اشعار منتخبه‌سی حفظه شایان حکیمانه سوزلردر . هیچ برشاعرمز بو یولده کندیسی قدر اثر موفقیت کوستره‌مه‌مشدر دینیله‌بیلیر . طبعی مألوف حکمت اولدیغندن عاشقانه ، رندانه ابیاتی بالنسبه آزدر . شعری تکلفله‌سویلر ، فقط (سامی) کبی لطافتدن خالی براقماز . (نابی) کبی ارسال مثله مائلدر . بوده آثار ایران ایله اشتغالندن ، خصوصیله (صائب) امثالندن ایلری کلیر . صائبی تقدیر وتقلید ایتمسنه برشی دینیله‌مز . سه‌بیله (شوکت) کبی صرف خیالات ایله اوغراشانلره کوستردیکی تمایل جالب تکلمدر . دیوانده سویمز بعض تصوراته تصادف اولنمسی بوتمایلك نتایجندندر . راغب معانیده تقلیدن ، الفاظده مسامحه‌دن برآز دها متحاشی بولنیدی ترکی اشعارینك قسم اعظمی انتخابه شایان کوریلوردی . شمدیکی حالده دخی منقحیتده دیواننه معادل طوتیله‌جق بر دیوان همان بوله‌ماز .

رَأْفَتْ [ع] آجیمه ، اسیرکمه ، لطف ومرحمت .

رافِضْ [ع] ترك ایدیجی ، ایدن : رافض راه صواب .

رافِضَه [ع] شیعه‌دن بر فرقه‌درکه اولدن حضرت (زید بن علی) رضی الله عنه مطاوعت ایتدکلری حالده صکره‌دن بعض اسباب غیر مشروعه‌یه مبنی کندیسنی ترك ایلمشلردر .

رافِضی [ع] (رافضه) فرقه‌سنه منسوب : شخص رافضی . جمعی : رافضیون . تخفیف یا ایله اسلوب فارسی اوزره (رافضیان) صورتنده‌ده جمعلنیر .

رافِعْ [ع] رفع ایدیجی ، ایدن . جناب حقه‌ده اطلاق اولور : یارافع !

رافِه [ع] رفاه ایله یاشایان : مؤمن رافه . (مرفهاً) مقامنده (رافهاً) دینیله‌بیلیر .

راقِمْ [ع] یازیجی ، یازان : راقم الحروف .

راکِبْ [ع] بینیجی ، بینن : راکب جمازه . راکب البحر . راکباً = بینمش اوله‌رق : سفینه‌یه راکباً عزیمت .

راکِدْ [ع] جریان ایتمیوب طوران : ماء راکد . میاه راکده . هوای راکد .

راکِع [ع] رکوع ایدیجی، ایدن: مصلی راکع. راکعاً = رکوع حالنده اوله‌رق: راکعاً سلام ویرمك.

رام [ف] مطیع، منقاد. انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر.

رامپه [ایتالیانجه‌دن] ایکی کمینك یاخود بر کمی ایله دیکر بر شیئك تماس ایده‌جك صورتده یان یانه یناشمه‌سی وضعیتی، قارن قارنه کلمه‌سی: رامپه ایتمك.

رامشگر، رامشی [ف] مطرب، سازنده، خواننده: «میکشان مدهوش نی خاموش رامشکر حزین»

رامی [ع] آتیجی، آتان: رامی تیر. رامی‌الحجاره.

رامی [ف] رامه منسوب، پك مطیع. (رام) آرام، قرار معناسنه‌ده کلدیکندن (آرامی، قراری) دیمك‌ده اوله‌بیلیر.

ران [ف] اویلوق: «زیر رانده رخش اژدرسر». سورمك، سوق ایتمك معناسنه اولان (راندن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: اسبران. خامه‌ران.

راوند [ع] معروف دارو: راوند چینی. فی‌الاصل (روند) در.

راوی [ع] روایت ایدیجی، ایدن: «راستکو اولمیدر برراوی». المهدة علی‌الراوی = بوروایتك صحت وعدم صحتی راوینه عائد.

راه [ف] یول: راه مکه. راه‌محبت. (ره) صورتنده تخفیف اولنور. راهبر، رهبر = یول کوتوریجی، قلاووز، دلیل. راهزن، رهزن = یول اوریجی، قاطع طریق. راهنما، رهنما = یول کوستریجی، قلاووز، دلیل. راهوار، رهوار = صورت معروفه‌ده کوزل یوربین حیوان، راهوان.

راهِب [ع] مناسترده، صومعه‌ده اوطوران خرستیان اخروی آدم، کشیش، تارك دنیا. مؤنثی راهبه.

راهیه [ع] بال آریسی.

رای [ع] (رأی) ملینی: تیره‌رای. نظمده (را) صورتنده تخفیف اولنور: خودرا.

رایت [ع] سنجاق. نظمده (رایه) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: رایات.

رایج [ع] خلق آره‌سنده سوریلور، کچر: رایج آقچه. فی‌الاصل (رائج) در.

رایحه [ع] قوقو: رایحهٔ طیبه. فی‌الاصل (رائحه) در.

رایکان [ف] بادهوا، عوضسز، زحمتسز اله کچن شی.

رایش [ع] رشوت‌ویرن ایله رشوت آلان بیننده واسطه اولان شخص.

رأس [ع] باش: رأس وقدم. رأس‌الحکمه. اوچ راس قوزی. رأس المال = سرمایه.

رأفت [ع] اسیرکمه، پك اسیرکمه، مرحمت، شدت مرحمت.

رأی [ع] نتیجهٔ تفکر اولان حکم، حکم فکری، حکم نظری: رأی سدید. رأی‌العین = کوزیله

کورمك. رأی‌العین کورمش = کوزیله کورمك صورتیله کورمش.

رئیس [ع] باشده بولنان آدم، بر جماعتك باشی: رئیس مجلس. رئیس روحانی.

رَب [ع] جمله مخلوقاتی بسلین، تربیه ایدن جناب حق، پروردکار: رب‌العالمین. رب‌الارباب. § صاحب، مالك: رب الدار = او صاحبی. جناب حقه اطلاق اولنان (رب عزت) عزت حقیقیه صاحبی دیمکدر. (یارَب) (یارَبِ) دن، (یارَبِّ) دخی (یاربی) دن مخففدر. عرب (یا ربّی) دن یاء متکلمی اسقاط ایله (یارَبِّ) دیر. عجم بونی بر قات دها تخفیف ایله (یارَب) صورتنده قوللانیر. بز صور ثلاثه‌یی استعمال ایدرز. فقط نظمده اکثریا قوللاندیغمز (یارب) در: «مبارك ملکدر اول ملك ویران اولمسون یارب! — فضولی»

رَباب، ربابه [ع] کمانچه: «مستغنی نغمهٔ ربابم» «اربابنه خوش کلیر ربابه» ربابی = رباب چالان.

ربّانی [ع] متأله، متعبد، عارف بالله اولان ذات: امام ربانی. عالم ربانی. (محمد بن الحنفیه) (عبدالله بن عباس) ك ارتحالنده «الیوم مات ربانی هذه الامة» بیورمشدر. (رضی الله عنهما). جمعی: ربانیون، ربانیین. فی‌الاصل رب حقیقی اولان جناب حقه منسوب دیمکدر. (امر ربانی، الطاف ربانیه) کبی تعبیرلرده بومعنی ملاحظه اولنور.

رَبط [ع] باغلامق، باغلانمق: ربط قلب. رشته‌نك ربطی. «کچ هر دوسرادن دلکی خالقه ربط ایت»

رَبع [ع] حولی‌یی مشتمل خانه، دار.

رَبوب [ع] اوکی اوغل.

رَبوبی [ع] ربه منسوب، خدایی: علم ربوبی = الهام طریقیله ویریلن علم، علم لدنی.

رَبون [ع] آلش ویرشده ویریلن پی.

رَبیب [ع] اوکی اوغل (راب) کبی اوکی بابایه‌ده اطلاق اولنور.

رَبیبه [ع] اوکی قیز. دایه‌یه دخی اطلاق اولنور.

رَبیط [ع] (مربوط) ایله مترادفدر.

رَبیع [ع] بهار، موسم بهار: «بتدی نهال (کاین خانان) ربیعده — تاریخ — سروری». ربیع‌اول = ایلك بهار. ربیع‌ثانی = صوك بهار. ربیعی = ربیعه منسوب: «یوق کرچه کشایش ربیعی — سویلتمه‌ده جوشش طبیعی». (ربیع‌الاول) و (ربیع‌الآخر) معروف آیلردر.

رَتائم [ع] (رتیمه) نك جمعی. (رتایم) صورتنده یازلملی.

رتژت [فرانسزجه‌دن] بر پولیچه‌نك اعاده حسابنده حاوی حامل طرفندن کشیده اولنمش یکی پولیچه.

رَتق [ع] بر شیئك یاریغنی قاوشدیروب بیتشدیرمك، یاریق قاوشدیریلوب بیتشدیرلمك: رتق چاك روزنه. بریاریغك رتقی. اکثریا (فتق) ایله برلکده ایراد اولنور.

رَتقاء [ع] آلت تناسلی ناقص اولمغله تولیده غیر صالح قادین.

رَتْل، رَتِل [ع] منتظم، خوش، دلكش، روشن‌كلام: رتل شاعر.

رَثْمه، رَثْمه [ع] برشیئی اونوتمامق ایچون انسانك كندی ویا باشقه‌سنك پارماغنه باغلادیغی ایپلك.

رَثاثت [ع] اسكیمش، ییرانمش اولمه، اسكیلك، كهنه‌لك: رثاثت البسه. رثاثت مفروشات.

رَثْی [ع] میتك محاسننی تعداد ایده‌رك آجیبوب آغلامق، مرثیه‌خوان اولمق: رثی میت.

رَثیث [ع] اسكیمش، ییرانمش: لباس رثیث. اثواب رثیثه.

رَثْیه [ع] مفاصلده وسائر جهات بدنده حاصل اولان وجع والتهاب. رومانیزمه.

رَجّ [ع] صاللایوب صارصمق، صاللایوب صارصلمق: رج اجسام. رج شدید. كرهٔ ارضك رجی. (ارتجاج) معناسنده كلیر.

رَجاء [ع] اومه، امیدایتمه. منقطع الرجا = مأیوس، نومید. كسر ایله غلطدر.

رَجَب [ع] معروف آی.

رَجَز [ع] عروضده بحر مخصوصدر كه فی الاصل هرمصراعی درت كره (مستفعلن) دن تشكل ایدر. (ارجوزه) معناسنده‌ده مستعملدر.

رَجْس، رَجْسه [ع] شدتلی گوك گورلیسی.

رَجْع [ع] (ارجاع) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

رَجْعه [ع] بعدالموت دنیایه رجوع: فلان ملحد رجعه‌یه قائلدر.

رَجْف، رَجَفان [ع] شدتله صاللانوب صارصلمه: رجفان ارض. بومعناده متعدی‌ده اولور § شدتله گورلدمه: رجفان رعد.

رَجُل [ع] بالغ اولان اركك انسان: رجل صالح.

رَجْم [ع] طاشه طوتمق، طاشلامق، طاشلانمق: رجم شیطان. برملعونك رجمی § برینه آتیلان طاش.

رَجُولیّت [ع] اركك اولمه. اركككلك، اركلك.

رَجیل [ع] چوق یورین، یوریجی آدم.

رَجیم [ع] قوغلمش، طرد اولنمش، مطرود: شیطان رجیم.

رَچَته [ایتالیانجه‌دن] طبیبك خسته‌یه تنسیب ایتدیكی علاجلرك تركیباتی وصورت استعمالنی مبین اولەرق ویردیكی پوصله.

رَچینه [ایتالیانجه‌دن] چام كبی بعض اشجارك ویردیكی صاقز.

رَحْل [ع] سمر، پالان. شدّ رحل = سفره چیقمق، یولجی اولمق § انسانك یانده آلدیغی یاغمورلق وسائره كبی یول لوازمی: القای رحل.

رِحْله [ع] اوزرینه كتاب وسائره قونلمق اوزره صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صیره: رحلهٔ تدریس.

رَحْم [ع] مرحمت: «احواله رحم ایلر ایدك دشمن اولسه‌ك — عونی». فی الاصل ضم ایله افصحدر.

رَحِم [ع] نسوانده و دیشی حیوانده اولان دول یاتاغی: رحم مادر § خصملق، قرابت، اخوت كبی وسائل قرابت: صلهٔ رحم. لسانمزده اكثریا

حالك سكونیله قوللانیلیر.

رَحْمان [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق. مخلوقه اطلاق اولنماز. رحمانی = رحمانه منسوب، شیطانی دكل: رحمانی رؤیا: «طوندی آفاق او دمده نفس رحمانی — حق». (رحمن) صورتنده‌ده یازیلیر.

رَحْمت [ع] جناب حقك قولنه بعدالموت اولان احسانی، حسن معامله‌سی: «الله رحمت ایلیه بیمار حسرته! — عونی». قبل الموت اولان احسان الهی‌یه‌ده اطلاق اولنه‌بیلیر § یاغمور.

رَحَموت [ع] بیوك مرحمت، مرحمت عظیمه: رحموت حق.

رَحی [ع] دكیرمن. فرس الرحی = دكیرمن باركیری.

رَحیب [ع] گكیش، بول. رحیب الراحه = الی آچیق.

رَحیق [ع] ابی شراب، شراب ناب: «باقكز رحیق بیانمك نه صفافزا جریانی وار!»

رَحیل [ع] كوچمه، كوچ ایتمه، كوچ: یوم رحیل.

رَحیم [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق: رب رحیم (رحمان) بوندن ابلغدر. بو مخلوقه‌ده اطلاق اولنور: «شونكته قلب رحیمكدن ایتمیوری گذر؟»

رَخاء [ع] وسعت معیشت، بوللقله گچینش: نعمت رخاء.

رَخاصت [ع] تازه‌لك، ملایمت. نازكلك: رخاصت بدن. رخاصت اصابع.

رَخامت [ع] سسك ویاسوزك اینجه ویاواش، نرم ولطیف اولمسی: رخامت صوت. رخامت كلام.

رَخاوت [ع] گوشكلك، سولپوكلك: رخاوت بدن. ایفای وظیفه‌ده رخاوت.

رَخْت [ف] آت طاقمی، یول، سفر طاقمی، تجملات.

رَخْش [ف] گوسترشلی، سریع الجولان آت: «رخشی ابتدكچه ضبح ایله جولان — سرّ «والعادیات» اولوردی عیان» § زال اوغلی رستمك آتی: «رخش می بایدكه رستم را بمیدان آورد — صائب»

رَخْشا، رَخْشان [ف] (درخشان) ایله مترادفدر: كوكب رخشان. شان رخشان.

رَخْشنده [ف] (رخشان) ه بدل قوللانیلیر.

رَخْنه [ف] گدیك، یاریق، یریتیق، آره‌لق: رخنهٔ دیوار § ضرر، زیان. رخنه‌دار = رخنه‌لی، متضرر، ضرردیده.

رَخْو [ع] رخاوتلی، گوشك، سولپوك: جسم رخو. اجسام رخوه.

رَخیص [ع] اوجوز: متاع رخیص. امتعهٔ رخیصه § نازك، ملایم توب: لباس رخیص. § آكسیزین اولان اولوم: موت رخیص.

رَخیم، رَخیمه [ع] سسی اینجه ویاواش، سوزی نرم ولطیف اولان قیز: جاریهٔ رخیمه.

رَدّ [ع] گری دوندرمك، دوندرلمك، قبول ایتمه‌مك، ایدلمه‌مك: بر هدیه‌یی رد. بر سوزك ردی. «زعمنجه اولور هركیشك رد وقبولی — لا». رد سلام = سلام ویرنه سلام ایله مقابله سلام آلمق.

رَدائَت [ع] بایاغیلق ، کوتولك ، فاسدلك : ردائت خلقت . ردائت لباس .

رَدّت [ع] چرکینلك ، مدار مردودیت : ردت منظره . ردت قیافت .

رَدْع [ع] کری طوردیرمق ، طوردیرلق : ردع اطفال . اطفالك مهالکدن ردعی . ردع الجیب ، ردع جیب = درونی کدردن تخلیه .

رَدْم [ع] قاپو وکدیك کبی شیلری اهتمام ایله قاپامق ، بویله شیلر اهتمام ایله قاپانمق : ردمدر رخنه‌نك ردمی . (سدّ)دن ابلغدر .

رَدَم [ع] سد ، بند : هدم ردم . رفع ردم .

رَدی [ع] بایاغی ، کوتو ، فاسد : متاع ردیٔ . اخلاق ردیئه . بومعناده (ردیّ) و(ردیّه) غلطدر .

رَدیغ [ع] بره اورلمش : بهلوان ردیغ § احمق : شخص ردیغ .

رَدیف [ع] حیوانده برینك آردینه بینن ، برینك آدری صیره کیدن § عسکرك صنف معروفی : عساکر ردیفه § کافهٔ ابیات اواخرنده مستقل اوله‌رق تکرر ایدن بر ویاداها زیاده لفظ .

رَذائِل [ع] (رذیله) نك جمعی : فضائل ورذائل . (رذایل) صورتنده یازلمالی .

رَذالَت [ع] رذیللك ، پك زیاده چرکین اولان حالت .

رَذیل [ع] آلچاق ، صویسز ، فرومایه ، رسوای .

رَذیله [ع] فنا خصلت ، شیمهٔ ردیئه : یالانجیلق بر رذیله‌در . (رذیل)ك مؤنثی ده اوله‌بیلیر .

رَز [ف] اوزوم آغاجی ، آصمه ، چوبوق .

رَزّاق [ع] جمله‌نك رزقنی ویرن جناب حق : رزاق عالم .

رَزانَت [ع] آغیرلق ، وقارلیلق ، تمکینلیلك : رزانت اطوار . رزانت رأی .

رَزایا [ع] (رزیئه) نك جمعی .

رَزْم [ف] جنك : رزم رستمانه . « عزم رزم ایلدك ارباب غزا ایز شمدی — عزت بك » . رزمگاه ، رزمگه = جنك یری ، محاربه میدانی .

رَزّه [ع] قاپویه کلید کچیرمك ایچون یاپیلان دمیر . لسانمزده تخفیف ایله مستعملدر .

رَزیئه [ع] مصیبت ، بلیه .

رَزین [ع] رزانت ایله متصف ، رزانتلی : رئیس رزین . رأی رزین .

رَس [ف] یتیشمك ، ایرشمك ، معناسنه اولان (رسیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر .

رَسّ [ع] ایچریسی طاش ایله اورلمش قویو § قوم ثمود بقیه‌سنك استعمال ایتدکاری بر قویو . کندیلرینه مبعوث اولان پیغمبری آنك ایچنه القا ایده‌رك آغزینی طاش ایله اورمشلردر : اصحاب الرس .

رَسا [ف] ایریشیجی ، یتیشیجی : « دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا — عزت ملا » . نارسا = رسا دکل ، یتشمز ، الویرمز .

رَسائِل [ع] (رساله) نك جمعی . (رسایل) صورتنده یازلمالی .

رَسّام [ع] رسم یاپان صنعتکار .

رَسان [ف] یتیشدیرمك ، ایرشدیرمك معناسنه اولان (رسانیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : مژده رسان = مژده ایریشدیرن . فرح رسان . شرف رسان .

رَستگار [ع] قورتیلیجی ، قورتیلان . رستکاری = رستکارلق ، نجات .

رَسته [ف] قورتلمش ، خلاص اولمش . نورسته = یکی یتشمش : نهال نورسته . جوان نورسته . جمعی رستگان .

رَسْم [ع] اثر ، نشان ، بقیه : رسم خانهٔ خراب § صورت معروفه‌ده یاپیلان شکل ، هیئت : انسان رسمی . آت رسمی . § یازمه ، چیزمه : بو کلمه شویله رسم اولنور . چهره‌یی کوزل رسم ایتمش § عادت ، اصول : رسم کشاد . § دأب دولت ، اصول دولت . رسماً = اصول اوزره ، اصوله ، عادته موافق اوله‌رق . ظاهراً کوسترشدن عبارت اوله‌رق مقامنده‌ده قوللانیلیر . رسمی = رسمه منسوب : امر رسمی . اوامر رسمیه . معاملات رسمیه . رسمیات = رسمی اولان خصوصات § ویرکو : دخان رسمی .

رَسَن [ف] ایپ ، اورغان . زلف ایچون مشبه به اوله‌ماز .

رَسُول [ع] ایلچی § جانب حقدن کتاب ایله کوندریلن پیغمبر § حضرت پیغمبر .

رَسی [ع] خیرده یاخود شرده ثابتقدم ، صاحب مسلك آدم .

رَسید [ف] دفترده بر مبلغك آلندیغنی یاخود حکمدن ساقط اولدیغنی کوستررو بردرلو اشارت . (ایتمك) ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر : « بز ویریه‌لم پاره‌یی سن بورجی رسید ایت — لا » . فی الاصل ایرشدی ، واصل اولدی معناسنه‌در .

رَسیده [ف] ایرشمش ، واصل اولمش ، یتشمش ، اولمش : پیام رسیده . میوهٔ رسیده . نورسیده = یکی یتشمش : نهال نورسیده . جمعی : نورسیدگان .

رَسیل [ع] ایلچی ، مخبر معتبر .

رَشّ [ع] مایعی سرپمك ، مایع سرپلمك : رش گلاب . رش دموع . صوبك رشی § چیسنتی ، سرپنتی یاغمور .

رَشاش ، رَشاشه [ع] سرپنتی : رشاشهٔ ماه .

رَشْح [ع] ترلمه ، صیزمه : رشح بدن . رشح انا .

رَشْحَه [ع] صیزنتی ، طامله : رشحهٔ خامه . جمعی : رشحات .

رَشْف [ع] مایعی امه‌رك ایچمك ، مایع امیله‌رك ایچلمك : رشف زلال . شرابك رشفی . صونکر صویی رشف ایدر . الرشف انقع = صویی آزار آزار ایچمك تسکین حرارت خصوصنده پك مؤثردر .

رَشْك [ع] حسد . رشك آور = حسد ایتدیریجی ، حسده دوشوریجی : « رنك رخساره‌سی رشك آور گل » . رشکین = حاسد ، حسود . (رشك) محسود معناسنده‌ده مستعملدر : رشك ارم .

رَشیح [ع] تر : رشیح وجه ملیح . رشیح سبو .

رَشید [ع] طوغری یوله سلوك ایدن : سالك رشید § عاقل ، بالغ : ولد رشید . (مرشد) معناسنه اوله‌رق

جناب حقنده اطلاق اولنور: رب رشید. (رشیدیه) دینیلن حلوا هارون رشیده منسوبدر.

رَشیق [ع] بویی موزون و لطیف اولان: جوان رشیق. رشیق القد

رَصّاد [ع] (راصد) ه بدل قوللانیلیر. آندن ابلغدر: «کبی صیاد ماهیدر کبی رصاد ماه اولمش — صفا»

رَصاص [ع] قالای: رصاص مذاب. رصاصی = قالایجی.

رَصافت، رَصانت [ع] متینلك، محکملك: رصانت بنا.

رَصایع [ع] (رصیعه) نك جمعی: رصایع نیام. رصایع لجام. (رصائع) صورتنده یازلاملی.

رَصْد [ع] کوز دیکوب کوزتمك، کوز دیکیلوب کوزه دلمك: رصد کواکب. سیاراتك رصدی. رصد خانه. رصدگاه. «بویله رمز ایتمش آنی اهل رصد — سنبلزاده»

رَصْف [ع] قالدیریم دوشه مك، دوشنمك، قالدیریملامق، قالدیریملانمق. (ترصیف) زیاده قوللانیلیر: ترصیف طرق. اسواقك ترصیفی.

رَصَف، رَصَفه [ع] قالدیریم طاشلری. جمعی: رصفات. تنظیم رصفات.

رَصیعه [ع] قاباره § قاباره کبی بر بر وضع اولنان زینت.

رَصیف، رَصین [ع] متین، محکم: بنای رصین. قلعهٔ رصینه.

رَضاع، رَضاعت [ع] ممه دن سود امه: رضاع صبی. مدت رضاعت. «ژانولرین ایامش نهاده — تسهیل رضاع ایچون زمینه» رانك کسریله ده لغتدر.

رَضیع [ع] سود قارداش.

رَطابت [ع] (رطوبت) ایله مترادفدر.

رَطانت [ع] لسان عربیدن باشقه لسان ایله تکلم. مثلا فارسی سویلمك رطانتدر. رانك کسریله ده لغتدر.

رَطْب [ع] یاش، نملی: میوهٔ رطب. رطب و یابس = مناسبتلی مناسبتسز، صاحبه صاپان سوز § تازه، ملایم: جمع رطب. رطب اللسان = لسانی تازه لك بولمش، لذتیاب اولمش.

رَطَب [ع] خطا، صواب دیلمه نه کلیرسه سویلمك حالی: مبتلای رطب.

رُطَبه [ع] یونجه اوتی. (رطب) ك مؤنثی ده اوله بیلیر: ثمرات رطبه.

رَطیب [ع] ایکی معناسنده ده (رطب) ایله مترادفدر: چشم رطیب. جسم رطیب.

رَعایا [ع] (رعیه) نك جمعی: ترفیه رعایا.

رَعْد [ع] کوك کورلتیسی، صوت سحاب: رعد وبرق.

رِعْدَه، رَعْشَه [ع] تترمه. رعشه دار = رعشه لی: «بر رعشه دار اله طولو پیمانه ویردیلر — لا»

رَعْنا [ع] کوزل، لطیف، خوش نمایشلی: محبوبهٔ رعنا. سرو رعنا. فی الاصل (ارعن) ك مؤنثی اولوب اوزره احمق، چولپه، سونه یه قادین معناسنه در. «رعنا معلومکزدر» بوللو تعبیرلر کوزل کورنمه که باشلادی. گل رعنا = نصفی قرمزی، نصفی صاری اولان کل: «دلم زیم جزان می طپد خوشا

کل رعنا — که دربهار پس سرنمود فصل خزان را — صائب». «ایکیسندن بر کل رعنا کورینوردی کوزه — لاله رخسارکله جمع اولسه رخ زردم بنم — ابن کمال». مطلقا کوزل کلده وصف اولور.

رَعْی [ع] اوتلامق: رعی مواشی. حیواناتك رعیی. اوتلامق معناسنه ده کلیر.

رَعیب [ع] (مرعوب) ایله مترادفدر.

رَعیّه [ع] بر حکومتك الی آلتنده اولان عامهٔ ناس. «کلکم راع وکلکم مسئول عن رعیته» حدیث شریفی مشهوردر. (رعیت) صورتنده ده قوللانیلیر.

رَغائب [ع] (رغیبه) نك جمعی. لیلهٔ رغائب = خاتم الانبیا افندمزك والدهٔ مکرمه لری حضرت (آمنه) نك حامل قالدقلری شب مقدس که رجب شریفك ایلك جمعه کیجه سیدر. عطایای جزیله کیجه سی دیمکدر. (رغایب) صورتنده یازلاملی.

رَغْبَت [ع] دیله مك، ایستمك، ایستك ایتمك، میل قوی: «اولدی عصرنده علم وصنعت وفن — مترقی کمال رغبتدن». راغبك «فهم ایلمدك معنی رغبت نه یه دیرلر» مصراعی بی (معنی) اولسه دها مرغوب اولوردی. رغبةً = رغبت صورتیله: رغبةً عبادت. جمعی: رغبات.

رَغْد [ع] سهولت، وسعت، رفاهیت اوزره اولان دیرلك: عیشهٔ رغد § دیرلکده سهولت ووسعت: رغد معیشت.

رَغْم [ع] بریسنك خوشنه کیتمیه جکی معلوم اولان حرکتك بالتزام اجراسی، کورلك: «ثابت اول عزمکده دهر بی ثباتك رغمنه — لا». رغماً علی انفه = کوستردیکی عظمتی تحقیر ایچون، تحقیر مقصدیله. علی رغم العدو = دشمنك کورلکنه. رغمیات = رغم صورتیله اولان خصوصات.

رَغیبه [ع] رغبت اولنان شی § چوق ویرکی، عطیهٔ کثیره. (رغیبت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

رَغیف [ع] کرده دینیلن اتمك، بوغچه، پیده.

رَفّ [ع] راف: رف رفیع.

رَفاقت [ع] رفیق اولمه، یولداشلق، آرقداشلق: حسن رفاقت. حسب الرفاقه.

رَفاه، رَفاهت، رَفاهیت [ع] وسعتلی، سهولتلی دیرلك، وسعتله، سهولتله خوش کچینمه، وسعت حال، وسعت معیشت. (رفاه) عربیده مستعمل اولمدیغی حالده لسانمزده قوللانیلیر. (رفاهیت) یانك تشدیدیله غلطدر.

رَفْت [ف] کیتمه. (آمد) ایله برلکده قوللانیلیر. آمد و رفت = کیدوب کلمه، کلوب کیتمه.

رَفتار [ف] صالنه رق یوریمه، کوزل یوریش، حسن مشی: «رفتارینه دقت ایت نه موزون!»

رَفته [ف] کیتمش، کچمش، ماضی: عیش رفته. ایام رفته. عمر رفته. رفته رفته = کیده کیده، تدریج ایله: «رفته رفته عدو زوال بولور».

رَفَث [ع] بی ادبانه تعبیرات ایله تکلم § چاپقینجه سنه سویلنیلن سوز.

رفرف ، رفرفه [ع] پردە ودوشەمه یاپیلەجق یشیل بز، قماش § اینجه ، نازك قماش ، دیبا § پردە ، اورتو كبی شیلرك صاچاق یرلرینه كان فضلەسی ، صاچاق § دوشك ، مندر ، یاصدق ، دوشەمه . § صالقم سوكود كبی داللری صارقیق اولان نازك ، لطیف آغاج .

رفش [ع] چاپا . «من الرفش الی العرش» مثلی بی اقتدار ایكن مساعدۀ روزكار ایله پك مقتدر اولان آدم حقنده ضرب اولونور .

رفش [ع] قولاغی بیوك اولمه ، بیوك قولاقلیلق : عیب رفش .

رفض [ع] رافضی اولمه ، رافضیلك . فتحتین ایلەده اغتدر .

رفع [ع] یوقاری قالدرمق ، قالدیرلمق : رفع درجه . حضرت مسیحك رفعی § اورتەدن قالدرمق ، قالدیرلمق : رفع نزاع . مناسبتسزلكك رفعی .

رفو [ف] یامه ، اوركو : «رفوی عافیت چاك گریبانمله دشمندر — نابی» رفوگر = اوركوجی .

رفوشه [ف] شاقه . لطیفه § صوچ گناه .

رفهان [ع] (رافه) ایله مترادفدر .

رفیض [ع] (متروك) ە بدل قوللا . نیله‌بیلیر .

رفیع [ع] یوكسك : بنای رفیع . رتبۀ رفیعه .

رفیق [ع] یولداش ، آرقداش : رفیق شفیق § اوصلو ، اذعانلی ، تربیەلی آدم .

رفه [ع] رافه ایله مترادفدر .

رق [ع] كاغده بدل اوزرینه یازی یازیلان دری ، جیلان دریسی § صحیفه ، بیاض صحیفه .

رقابت [ع] رقیبلك ، رقیبلك ایتمه ، دیكربنی منع ایله كندینی اورتەیه چیقارمغه چالیشمش : «اومهی یانمده طوتدم قمره رقابتندن — كمال» . حسب الرقابه .

رقاص [ع] رقص ایدیجی ، ایدن ، كوچك § ساعتك ایچندە صاغه صوله حركت ایدن آلت مخصوصه : «رقاصی تماشا ایدرز ساعتمزده — سیدوهبی»

رقامیو [ایتالیانجەدن] قبول ایدلمیەرك پروتستو ایدلمش پولیچەنك عكسنه كشیده ایدلمسی .

رقایق [ع] (رقیقه) نك جمعی : رقایق شعریه .

رقبه [ع] بویون : ضرب رقبه § قول ، كوله ، جاریه : اعتاق رقبه ، فك رقبه = قول آزاد ایلمك . جمعی : رقبات .

رقدان [ع] شوق و نشاط ایله صیچرایوب اوینامه : رقدان صبیان .

رقش [ع] (نقش) ایله مترادفدر .

رقص [ع] قالقیوب ، صیچرایوب اوینامق : رقص نسوان . رقص مدید . رقص كنان = رقص ایدیجی ، رقص ایدەرك ، رقص ایده ایده .

رقصان [ف] رقص ایدیجی ، ایدن : «عالم امكانده رقصان اولمدق جان قالمسون»

رقطاء [ع] قارەلی بیاضلی آلاجه حیوان دیمك اولان (ارقط) ك مؤنثی : هرۀ رقطا . دجاجۀ رقطا § عبارەنك بر حرفی نقطەلی ، دیكر حرفی نقطەسز اولمقدن عبارت بر صنعت ادبیه . (اصطلاحات ادبیه) ده ایضاح اولندیغی اوزره اهمیتی یوقدر .

رقم [ع] حسابده عدد اشارتی : (۱) رقمی . صبرینك «بن شبنم اشكم دوكەیم سن رقم ایله» مصراعی كبی بعض آثارده رقم قویمه معناسندەده قوللانلمشدر . رقمزن = یازیجی . رقمزده = یازلمش .

رقیب [ع] دیكربنی منع ایله كندی ایشنی ترویج ایتمكه چالیشان ، انكل : «انصاف اولنسه بزده رقیبك رقیبی یز — نابی» . حافظ ، نگهبان ، گوزەدیجی معناسنه اولەرق جناب حقه ده اطلاق اولنور .

رقیق [ع] رقتلی ، اینجه : رشتۀ رقیق . قلب رقیق . نظم رقیق .

رقیم [ع] یازی یازەجق لوحه : رقیم طفل مكتب .

رقیمه [ع] یازلمش كاغد ، مكتوب ، تذكره .

رگ [ف] طامار . بدرك = طامارسز . رگزن = قان آلیجی ، فصاد .

ركاكت [ع] ضعیفلك ، گوشكلك ، قصورلولق : ركاكت لسان . ركاكت طبع . ركاكت عباره .

رزانت [ع] وقار ، تمكین صاحبی اولمه ، وقارلیلق ، تمكینلیلك : رزانت مشرب . رزانت اطوار .

ركب [ع] سواران گروهی ، سواری طاقمی : ركب غزات .

ركز [ع] یره صاپلایوب دیكمك ، صاپلانوب دیكلمك : ركز علم . سنجاغك ركزی .

ركض [ع] هارل هارل تپمك ، تپلمك : ركض ارض . زمینك ركضی . حیوانی یورتمك ، قوشدرمق ایچون تپمك معناسندەده مستعملدر : ركض دابه .

ركعت [ع] نمازده بر ركوعی حاوی اولان اعمال مخصوصەنك مجموعی : ركعت اولی . «قیلدی اقصاده ایكی ركعت نماز — سلیمان افندی» جمعی : ركعات .

ركیك [ع] ركاكتلی : لسان ركیك . نظم ركیك . افادۀ ركیكه . «الفاظی ركیك وپرتنافر — لا»

رزین [ع] رزانتلی : ركن رزین . وضع رزین . مرد رزین .

رم [ف] اوركمه . رمكرده = اوركمش : رخش رمكرده .

رماد [ع] آتش كولی : «یازسەلر روضەسنك نامنی آتشدانه — زیر آتشده اولور بر چمن سبز رماد — نابی» . رمادی = كول رنكنده : لباس رمادی .

رمال [ع] رمل دوكن ، رملجی : «بن نكته شناسم بنی رماللی صاندك؟ — خیالی»

رمان [ع] اوركیجی ، اوركك : اسب رمان .

رمد [ع] گوز آغریسی ، گوز آغریسی : «دیدۀ گلگون بیاض صانمه سرخ ایتمش رمد — ندیم»

رمز [ع] گیزلیجه اشارت : «صراحتله در صانمه رمز ایلدی — عزت ملا»

رمضان [ع] معروف آی ، اوروج آیی .

رمق [ع] وجودده قالان بقیۀ حیات . پك جزئی ، پك آز مقامندەده مستعملدر : شویله اولمسنه رمق قالدی . سد رمق = اولمیەجك قدر گچنمه .

رمل [ع] قوم : رمل وادی . § معهود علم غریب .

رمل [ع] عروضده بحر مخصوص .

رمنده [ف] (رمان) ایله مترادفدر .

رَمیدَه [ف] اورکمش: دل رمیده. آهوی رمیده.

رَمَه [ف] سوری: رمۀ آهو، رمۀ فیل.

رَمیم [ع] چوریمش. اکثریا کمیکه وصف اولور: عظم رمیم. عظام رمیمه»

رَنّان [ع] چوق سس چیقاران، ایکلهین، چینلایان، طنین انداز.

رَنج [ف] آغری، درد، علت، محنت: رنج شدید. رنج فراق.

رَنجبَر [ف] جفت سورمك، اکین اکمك، باغ چاپالامق کبی آغیر ایشلرله مشغول اولان آدم.

رَنجِش [ف] انجینمش: «نه بورنجش سکا کستاخ نگاه ایلمدك — نابی»

رَنجور [ف] رنجلی، خسته: عاشق رنجور. دل رنجور. رنجوری = رنجورلق.

رَنجَه [ف] اذیت § رنجلی، الملی، متألم.

رَنجیدَه [ف] اینجمش، اینجیدلمش: شخص رنجیده. قلب رنجیده. رنجیدگی = رنجیده لك.

رَندَه [ف] بواسم ایله معروف آلت.

رَندیدَه [ف] رنده لنمش: تختۀ رندیده.

رَنك [ف] معروف، بویانك کورینیشده کی کیفیت: «رنك رخسارك کبی هر رنکنك حیرانی‌یم — وجه باقینك بو حیرتکهده یوز بیك رنکی وار» § طرز، صورت: وقوعاتك رنکی. § حیله: «بلبل شوریده‌یه کللر عجب رنك ایتدیلر — باقی». رنکارنك = درلودرلو رنکلی: «ابره شرمندن کیرر خورشید رنکارنك اولور — غالب بك»

رَنکین [ف] رنکلی، بویالی: قرطاس رنکین § کوزل، لطیف، نظر ربا: «بیك چرخ دکراو بیت رنکین — غالب»

رَو [ف] کیتمك معناسنه اولان (رفتن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: راهرو = یوله کیدن. تیزرو = چابق کیدن.

رَوا [ف] جائز، لایق: «قربانی اولدیغم! بو تردد روامیدر؟»

رَوابِط [ع] (رابطه) نك جمعی: روابط قویه. روابط معنویه.

رَواتِب [ع] (راتبه) نك جمعی: «رواتب نعم مطبخ قضادندر — نابی»

رَواج [ع] کچم، سورم: رواج متاع. «برکون بزم دخی اولور البت رواجمز — نوس قدیم». رواجدار = رواجلی: «هر شی رواجدار اولهماز بی رواج ایکن»

رَواح [ع] مجهول اولان شیئه وقوف تحصیلندن حاصل اولان سوینج: ذوق رواح. صباح ورواح. صباحاً ورواحاً. زوالدن کیجه‌یه قدر اولان وقته‌ده اطلاق اولنور.

رَواعِد [ع] (راعده) نك جمعی: رواعد آتشبار.

رَوافِض [ع] (رافضه) نك جمعی. رافضیلره اطلاق اولنور.

رَوان [ف] یوریبجی، کیدیجی، آقیجی: «زلالی ماوراء النهره دریادن روان اولدی — تاریخ — سنبلزاده» «کویا چمن عالمه بر آب رواندر — نفعی» § روح انسانی: «قوت رواندر قدسی صریری». «دون فضولی عارضك کوردکچ روان طاپشیردی جان — لاف ایدوب دیردی که جانم وار اماندار ایمش» بیتنده اولدیغی کبی (سرعتله، فی الحال) معناسنده قوللانلمامغه باشلامشدر.

رَوانَه [ف] برنجی معناسنده (روان) یرینی طوتار. اکثریا (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر: «کزمك هوسیله خانه خانه — اول پیر ایله اولدیلر روانه — فضولی»

رَواهی [ع] (راهیه) نك جمعی: «رواهی دکلمش دواهی ایمش!»

رَوایِح [ع] (رایحه) نك جمعی: روایح ازهار. فی الاصل (روائح) در.

رَوح [ع] راحت، آسایش، صفا: روح روح § سرین وملایم روزکارك وجوده ویردیکی خوشلق: روح نسیم. روح صبا. روح الله = رحمت الهیه. لاتیأسوا من روح الله.

رَوحانی [ع] خوش، دلکش، دلکشا مقامه واصف اولور: مکان روحانی. سرای روحانی. روحانیت = روحانیلك: روحانیت کاشانه.

رَوزَن، رَوزَنَه [ع - ف] پنجره: «صانکه روزن جمیمه ناظر ایدی» «کلستانه آچیلیر روزنه‌سی»

رَوِش [ف] کیدیش، طرز، طور، اسلوب: «غریبدر روشم مهربان آرار کزرم — سالم» «رتبه شناس روش ساده‌یم». نفعینك «نه طریق روش تازه نه وادیٔ قدیم» مصراعنده (طریق) یاخود (روش) حشو عدا اولنه بیلیر.

رَوض [ع] (ریاض) ه بدل قوللانیله بیلیر.

رَوضَه [ع] چایرلق، چمنلك، آغاجلق وصولو یر، مرغزار، باغچه. روضۀ رضوان = جنت: «نائل روضۀ رضوان اولسون — خاقانی». روضۀ مطهره = حضرت پیغمبرك مرقد مقدسی.

رَوع، رَوعَه [ع] خوف، خلجان.

رَوغَن [ف] یاغ: روغن زیت. روغن گل.

رَؤف [ع] (رائف) ایله مترادف صایلیر. بو جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: رب رؤف.

رَوق [ع] پرده: رفع روق. القای روق § او اوکی: روق الدار. روق البیت § خالص، صافی: ماء روق. روق الشباب = کنجلکك اولی § بوینوز. ذات روقین = داهیه، بلای عظیم.

رَوَندَه [ف] کیدیجی، کیدن § یوریبجی؛ چوق یوریین: اسب رونده. رونده آت.

رَونَق [ع] لطافت، پارلاقلق، آب وتاب: رونق جمال. رونق بهار. رونق سیف.

رَوِیّ [ع] قافیه‌نك حرف اصلیٔ اخیری اولان ویا حرف اصلیٔ اخیری منزله‌سنده بولنان حرف.

رَوِیَّت [ع] فکر، تفکر. بلا رویة = دوشونمکسزین. § فکر سدید، تفکر اصابتکارانه: اصحاب رویتدندر.

رَه [ف] (راه) مخففی. ره آورد = یول ارمغانی، سفردن کلنك کتیردیکی هدیه.

رَها [ف] قورتلمه، خلاص. رهایاب = قورتیلیجی. رها یافته = قورتلمش. (رها) یه بدل (رهابی) دخی قوللانیلیر.

رَهائِن [ع] (رهینه) نك جمعی. (رهاین) صورتنده یازلمالی.

رَهابِنَه، رَهابين [ع] (راهب)ك جمعى: رهابنهٔ نصارى. قدماى رهابين.

رَهْبانِيَّت [ع] راهبلك. «لارهبانية في الاسلام» حديث شريفنده رهبانيتدن مراد رجوليتنى ازاله اتمك، بوينه زنجير كچيرمك، اصلات يه‌مك كبى اوصاف غير معقوله ايله متصف اولنقدركه نهى بيورلشدر.

رَهْب [ع] قورقو، خوف.

رَهْبَت [ع] قورقه، احتراز. اكثريا (رغبت) مقابلنده ايراد اولنور: جنته رغبت، جهنمدن رهبت. رهبة = رهبت صورتيله: رهبهٔ عبادت. جمعى: رهبات.

رَهْبَر [ف] قلاووز. رهبرى = رهبرلك.

رَهْرَو [ف] يوله كيدن، يولجى، سالك: «اى رهرو حقجوى محب حسين اول — تحصيل رضاى شه كونينه بودر يول». رهروى = رهرولك. (راهرو) صورتنده ده قوللانيلير.

رَهْط [ع] برينك قوم وقبيله‌سى § جماعت، كروه.

رَهْگذار، رَهْگذر [ف] كچه‌جك يول، كچيد: «بو رهكذرده هزاران سلام آليربولنور — نابى». (راهكذار) و(راهكذر) صورتلرنده قوللانيلير.

رَهَل [ع] تولدى متعاقب ظهور ايدن صولق.

رَهْن [ع] اودنج ويا عاريت اوله‌رق آلنان شيئك يرينه ويريلن شى، طوتو: «جوهر عقلى ويردم رهنه — فاضل».

رَهْنُمُون [ف] (رهبر) ه بدل قوللانيلير: «آه بيلمم نيلم يوق برموافق رهنمون — فضولى». رهنمونى = رهنمونلق. (راهنمون) صورتنده ده مستعملدر.

رَهين [ع] رهن ايدلمش، مرهون. (قرين) مقامنده ده قوللانيلير: بوصورت رهين جواز اولماز.

رَهينه [ع] رهن ايدلمش شى.

رَيّا [ع] كوزل قوقو، رائحهٔ طيبه، بوى خوش: رياى صبا. رياى قرنفل.

رَياحين [ع] (ريحان) ك جمعى: شم رياحين.

رَيّان [ع] صويه قانمش: «برى عطشان ايله ريان آبكم!»

رَيْب [ع] شبهه: «مرآت جمال شاهد غيب — اول حوض جلى ايدى بلا ريب — غالب». حوادث دهر، حادثات زمان معناسنده قوللانيلان (ريب المنون) تعبيرنده (ريب) حادثه (منون) دهر ديمكدر.

رَيْحان [ع] فسلكن. ريحانه = برطوتام، بردمته فسلكن § رزق، مدار معيشت: روح وريحان.

رَيْعان [ع] آرتمق، بركتلنمك: ريعان مزروعات § كنجلك اولى: موسم ريعان، ريعان شباب. يانك سكونيله ده لغتدر.

رَيْن [ع] برشيئى قاپلايان كير، پاس § كناه ايشلمكدن حاصل اولان قسوت قلب.

رِ

رِئه [ع] آق جكر. جمعى: رئات.

رِبا [ع] معامله‌ده اولان مقدار مشروعى متجاوز زياده. آقچه

ربحى كبى. رباخوار، رباخور = ربايين.

رِباط [ع] كنديسيله برشى باغلانه‌جق شى، باغ: رباط محبتله يكديكره مربوط اولان قلوب § تكيه، منزل، خانه، قوناق: رباط خراب.

رِباطَت [ع] قوى القلب اولمه، قوى القلبلك. § قلب قويلكى، قوت قلب: اصحاب رباطت. رباطت قلب.

رِبْح [ع] تجارتدن قازانيلان فائده، تجارتله اولان قازانج: ربح مشروع. ربح عظيم.

رِبْقه [ع] ايلمك: ربقهٔ اسارت.

رِبّى [ع] بيكلرجه آدم، جماعت كثيره. جمعى: ربيون.

رِثاء، رِثايت [ع] (رثى) ايله مترادفدر.

رِجال [ع] (رجل) ك جمعى: «هر حصه‌دن رجاله نسادن فزون دوشر — نابى». (رجل) مرد كامل، معروف تام معناسنه‌ده كلديكندن (رجال) ده بو معنى كوزه‌ديلير: رجال دولت. باب عالى رجالى. (راجل) ك جمعى ده اولور.

رِجْز [ع] عذاب § عبادت اصنام، بت‌پرستلك § جناب حقه شريك اسنادى، شرك § مادى ومعنوى مردارلق.

رِجْس [ع] عذابى مؤدى اولان عمل، فعل مكروه، كوتو ايش § عذاب § مادى ومعنوى مردارلق.

رِجْعَت [ع] كرى دونمك. اكثريا محاربه‌ده عسكرك كرى دونمسنده قوللانيلير: خط رجعت. منتظماً رجعت. رانك فتحيله‌ده لغتدر.

رِجْعَه [ع] برياخود ايكى دفعه تطليق ايدن كيمسه‌نك مطلقه‌سنه رجوعى. رانك فتحيله‌ده لغتدر. رجعى = رجعه‌يه منسوب: طلاق رجعى.

رِجْل [ع] آياق: رجل طاوس. غسل رجلين.

رِحال [ع] (رَحل) ك جمعى: تنظيم رحال.

رِحاله [ع] اكر، سمر.

رِحْلَت [ع] دنيادن آخرته كوچه‌مه، دم رحلت. في الاصل مطلقا كوچمه معناسنه ايسه‌ده لسانمزده بويله خصوصى اوله‌رق قوللانيلير.

رِداء [ع] بلدن يوقارى‌يه مخصوص اورتو، جار، شال كبى شيلر.

رِدَّت [ع] دين اسلامدن دونمه، مرتد اولمه، مرتدلك: اهل ردت.

رِدْف [ع] قافيه‌ده آره‌لرنده برحرف متحرك بولنماق اوزره (روى)دن اول واقع اولان الف ياخود ماقبلى مضموم واو ساكنه ويا ماقبلى مكسور ياء ساكنه.

رِزْق [ع] يه‌جك، ايچه‌جك شى: «زياده قبض ايدمم رزقى مقدردن — نابى» «رزق مقسومه قناعتدر آلى حكمتك — لا» مطلقا كنديسندن انتفاع اولنان شيئه‌ده اطلاق اولنور.

رِسالَت [ع] رسوللك، پيغمبرلك. رسالتپناه = حضرت پيغمبر. جمعى: رسالات. رانك فتحيله‌ده لغتدر.

رِساله [ع] مختصر، كوچك كتاب: رسالهٔ مرغوبه. § نامه، مكتوب: ارسال رساله.

رِشْتَه [ف] تل، ايپلك.

رِشْوَت [ع] معروف: «كيرمك اولماز بهشته رشوت ايله —

فضولى » رانك فتح وضميله ده لغتدر .

رِضا [ع] راضى اولمه ، راضيلك : تحصيل رضا . رضاى طرفين .

رِضْوانْ [ع] (رضا) ايله مترادفدر : رضوان الله . خازن جنته دخى اطلاق اولنور .

رِطْل [ع] بر نوع اولچك . بيوك قدح معناسنده قوللانيلير : « رطل پيابى صون بزه كيتسون كوكللردن الم — نفعى » . اكثريا (گران) ايله توصيف اولنور : « نشوه‌ى دستمده‌كى رطل گرانم سويليور — وصفى » . فتح ايله‌ده لغتدر .

رِعايَتْ [ع] كوزتمك ، حرمت ايتمك : بر عادته رعايت . بر آدمه رعايت . رعايةً = رعايت صورتيله .

رِفادَه [ع] ياره‌لرك اوزرينه قونيلان قاتلانمش بز ، باصغى .

رِفْد [ع] عطيه ، بخشش ، جائزه : رفد وفير .

رِفْعَتْ [ع] رفيعلك . اكثريا معنوياتده قوللانيلير : رفعت مرتبه . رفعت مقام . « نه ديسه‌م رفعتك اول مرتبه‌دن برتردر — نابى »

رِفْق [ع] ملايمت ، شدتسزلك : رفق ايله معامله .

رِقّ [ع] مملوكيت ، قوللق ، كوله‌لك ، جاريه‌لك . عبد الشهوة اذلّ من عبد الرق § مملوك ، قول كوله ، جاريه .

رِقابْ [ع] (رَقَبه) نك جمعى : « اول در چاكرنواز وبنده‌پرور كيم ايدر — حلقه‌سن بى اختيار آزاده‌لر طوق رقاب — نفعى »

رِقاعْ [ع] (رُقعه) نك جمعى .

رِقَّتْ [ع] يوفقه‌لق ، اينجه‌لك : رقت قلب . رقت شعر .

رِقِّيَّتْ [ع] برنجى معناسنده (رِق) ك يرينى طوتار .

رِكابْ [ع] اوزنكى : « داراطوتار ركابنى خسرو عنان ويرر — نفعى »

رِماحْ [ع] (رُمح) ك جمعى : رماح لامعه .

رِمالْ [ع] قوم معناسنه اولان (رَمل) ك جمعى : « عاقلك كاريميدر عد رمال ؟ »

رِمايَتْ [ع] اوق ، قورشون كبى شيلرى آتمه‌ده ماهر اولمه ، آتيجيلق : فن رمايت .

رِنْد [ع] عارف لاابالى نما ، روش لاابالیانه صاحبى فيلسوف ، باطنى عرفان ايله مزين اولديغى حالده ظاهرى ساده كورينن حكيم : « حياته خنده ايدن رند ، كائناته كولر »

رِنْدَكْ [ف] رندجكز ، رند مقلدى ، ساخته رند .

رِواقْ [ع] اوكنده‌كى سقف ، صاچاق ، شهنشين ، قبه ، كمر . رانك ضميله‌ده لغتدر .

رِوايَتْ [ع] خبر نقل ايتمك ، ايدلمك : بر حديثى روايت . بر وقعه‌نك روايتى . روايت كاذبه . روايت اخرى .

رِهانْ [ع] (مراهنه) يه بدل قوللانيله‌بيلير .

رِياء [ع] كنديني متصف اولمديغى حاللرده كوسترمه ، ساخته صورتلرده كورنمه : « زاهدلرك اطوارينه آلدانمه ريادر » . عربيده (رئاء) صورتنده‌ده قوللانيلير .

رِياحْ [ع] (ريح) ك جمعى : رياح شديده . مرسل الرياح = جناب حق : « اى مظهرى مرسل الرياحك — آقشامكه اويمبور صباحك — دريايه خطاب »

رِياسَتْ [ع] رئيسلك : مقام رياست . عربيده (رئاسه) صورتنده قوللانيلير .

رِياضْ [ع] (روضه) نك جمعى : رياض خلد .

رِياضَتْ [ع] ييوب ايچمكى آزالتمق صورتيله تربيۀ نفس .

رِياضىّ [ع] رياضه منسوب § رياضته منسوب . بو مناسبتله فن معروفه وآنك اهلنه اطلاق اولنمشدر : علم رياضى . رياضى بر آدم . رياضيوندن برى . رياضيات ايله مشتغل برذات .

رِيالْ [اسپانيولجه‌دن] يكرمى بش غروشلق اسپانيا وآوستريا كومش سكه‌سى .

ريبَتْ [ع] شبهه‌يه دوشمه ، شبهه‌لیلك ، بدكمانلق . (ريبه) صورتنده‌ده قوللانيلير .

ريحْ [ع] يل ، روزكار : ريح طيار . ريح شديد . لسانمزده تأنيثى معتبر دكلدر .

ريخْتَه [ف] دوكلمش ، آقيدلمش : خون ريخته .

ريزْ [ف] دوكمك ، آقتمق معناسنه اولان (ريختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : اشكريز = كوز ياشى دوكن . خونريز = قان دوكن .

ريزانْ [ف] دوكيليجى ، دوكيلن : « جانان كيده رندان طاغيله‌ى اوله ريزان — لا »

رِيزِشْ [ف] دوكيلش : ريزش خون شهدا .

ريزَه [ف] دوكنتى ، قيرنتى : ريزۀ الماس . ريزۀ نان . ريزه‌چين = قيرينتى طوپلايان .

ريسْمانْ [ف] ايپ ، اورغان : « مهرى اسطرلاب ايدوب قيلمش شعاعن ريسمان — نفعى » .

ريشْ [ف] ياره . مجروح معناسنده‌ده قوللانيلير . (دلريش) كبى تعبيرلرده بو معنايه‌در . § صاقال : ريش سفيد . ريش دراز . « آغاردى ريش سياهم جوان آرار كزرم — سنبج » . ريشدار = صاقاللى .

ريشْخَنْد [ف] استهزا ايله كولمه ، صاقاله كولمه .

ريشَه [ف] صاچاق ، پوسكول : ريشۀ پرده . آغاجك كوكنده اولان ليف كبى صاچاغه‌ده دينيلير : ريشۀ درخت .

ريقْ [ع] آغيز يارى ، صالیه . على الريق = آج قارنينه .

ريكْ [ف] قوم : ريك بيابان . ريك روان = آقار قوم . ريكدان = ريك قابى .

ريمْ [ف] ايرين : ريم جريحه .

ريمَه [ف] چاپاق : ريمۀ چشم رمد ديده .

ريوْ [ف] حيله : ريو ديو .

رُ

رُبا [ع] قاپمق معناسنه اولان (ربودن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير . دلربا = كوكل

قاپان. نظر ربا = كوز آلان.

رباعی [ع] درت حرفلی مصدر § مصدری درت حرفلی اولان فعل § درت مصراعدن متشكل بر نوع شعر.

ربع [ع] درت جزءده بر جزء، درتده بر. ربع مسكون = كرهٔ ارضك قاره قسمی: «ربع مسكونده اولان دودهٔ شمع عصیان — بر یره كاسه رخ رحمته برخال اولماز — راشد»

ربوبیت [ع] افندیلك، مالكیت § تكریلق، الوهیت.

ربوده [ف] قاپلمش، قاپیلان: «بیلمز. میسین ربودهٔ چوكانك اولدیغم؟ — ندیم»

رتب [ع] (رتبه)نك جمعی: رتب علمیه.

رتبه [ع] پایه، منزلت، درجه، قدر: رتبهٔ عسكریه. «قلبی اول رتبه بولمش استحكام». (رتبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رتبی [ع] رتبه‌یه متعلق: تقدم رتبی. تشریفات رتبیه.

رتیلا [ع] زهرلی و ایری بر جنس قیر اورومجكی.

رجحان [ع] اوستون اولمه، اوستون كلمه: بر شیئك دیگر شیئه رجحانی. (رجحانیت) غلطدر.

رجوع [ع] دونمك، كری دونمك: جناب حقه رجوع. بر سوزدن رجوع. ضمیرك رجوعی § بر نكته‌یه مبنی كلام سابقی نقض ایتمكدن عبارت بر صنعت ادبیه.

رجوم [ع] بریسنه آتیلان طاش معناسنه اولان (رجم)ك جمعی.

رخ [ف] شطرنج ادواتندن بری. رخ الشطرنج = معتبر والاقدر.

رخ [ف] یاكاق: «اول رخلری ایتدی دل تخیل — كللر آره‌سنده‌قالدی بلبل». مجازاً یوز معناسنده‌ده قوللانیلیر.

رخام [ع] مرمر: «بیتمك هر بری بر بتكده‌در كیم یاراشیر — اولسه سنك دل خوباندن آكا فرش رخام — نفعی». رخامی = مرمره متعلق، مرمردن یاپلمش: هیكل رخامی.

رخسار، رخساره [ف] یاكاق معناسنه اولان (رخ) مقامنده قوللانیلیر: «رخسارهٔ عشق وعشق رخسار — غالب»

رخسوده [ف] یوز سورمش: «اك شانلی اكابری جهانك — رخسودهٔ خاك آستانك». رخسودگی = رخسوده‌لك.

رخصت [ع] اذن: «تحمیدده عجزه ویردی رخصت — غالب»

رذلاء [ع] (رذیل)ك جمعی.

رستاخیز [ف] قیامت، محشر: روز رستاخیز. «مست بی پروا یكچر میدان رستاخیزدن — شوقی»

رستاق [ع] كوی، كویلر، ایل. فارسی (روستا)دن معربدر. رستاقی = كویلو.

رستخیز [ف] (رستاخیز) مخففی.

رسته [ف] بتمش، تنبت ایتمش: سبزهٔ رسته. نورسته = یكی بتمش: نبات نورسته.

رسغ [ع] انسان وحیوانك بیلكی.

رسل، رسلاء [ع] (رسول)ك جمعی: «سلطان رسل نبی اكرم»

رسوای [ف] ناس بیننده حیثیتی قالمیان، رذیل اولان: مرآتی رسوا. رسوای عالم. «فضولی رندوشیدا در همیشه خلقه رسوادر» مصراعنده اولدیغی كبی وقتیله شاعرلر كندیلرینه عشق یولنده رسوالق اسنادندن چكنمزلرمش. شمدی بوفدا كارلقدن وازكچلدی. رسوایی = رسوایلق.

رسوب [ع] مایعك دیبنه چوكمك: صویه آتیلان دمیرك رسوبی.

رسوخ [ع] محكم، ثابت، پایدار اولمق. اكثریا معنویاتده قوللانیلیر: رسوخ اعتقاد. بر فنده كسب رسوخ.

رسوم [ع] (رسم)ك جمعی: تحصیل رسوم. علمای رسوم. (رسومات) جمع الجمعدر.

رشد [ع] طوغری یول بولوب سلوك ایتمه: اهل رشد § عاقل، بالغ اولمه: اثبات رشد.

رشیم [ع] تخمك اصل مایهٔ انباتیه‌سی اولان و اكثریا ایكی مصراعك اورته‌سنده بولنان دانه‌جك.

رطوبت [ع] نملیلك، نمناكلك، یاشلق: رطوبت هوا.

رعاف [ع] بورون قانامسی: منع رعاف.

رعب [ع] قورقو، انسانی حركت واقدامدن آلیقویه‌جق قورقو: رعب مشركین. استیلای رعب.

رعونت [ع] بونلك، چولپه‌لق، سونه‌په‌لك § انسانه آغیر كله‌جك اوضاعده بولنمه: «ای دلبر رعنا چكیلیرمی بو رعونت؟»

رفات [ع] چوریوب ریزه ریزه اولمش شی: عظم رفات.

رفت [ف] سوپورمه. (روب) ایله برلكده قوللانیلیر: رفت وروب خانه.

رفدان [ع] رافدان یورطه.

رفقاء [ع] (رفیق)ك جمعی.

رقاد [ع] اویومه، اویقو: ترك رقاد.

رقباء [ع] (رقیب)ك جمعی: دفع رقباء.

رقعه [ع] یازی یازیله‌جق كاغد ویری پارچه‌سی § یازلمش كاغد: دفع رقعه. رقعهٔ منشآت سعدی.

رقوم [ع] (رقم)ك جمعی.

رقیه [ع] اوقونان افسون. رقیه خوان = افسونجی، اوفورو كجی.

ركب [ع] (ركبه)نك جمعی.

ركبان [ع] (راكب)ك جمعی: كروه ركبان.

ركبه [ع] دیز.

ركن [ع] محكم اولان طرف، كوشه، ضلع: ركن كعبه § موقعاً قوی، ثابت، متین اولان آدم: ركن دولت. ركن مجلس.

ركوب [ع] بنمك: كمی‌یه ركوب. آته ركوب.

ركود [ع] راكدلك: ركود ماء. ركود هوا.

ركوع [ع] اوكه طوغری اكلمك. § نمازده بو صورتله اجرا اولنان ركن مخصوص.

ركون [ع] جان ودلدن میل، میل صمیمی: اهل هوایه ركون موجب اضطراب درون اولور.

ركونت [ع] (ركانت) ایله مترادفدر.

رُمّان [ع] نار. رمانی=ناررنکنده: یاقوت رمانی .

رُمح [ع] مزراق، قارغی، سونکی، نیزه. جمعی رماح .

رُمُوز [ع] (رمز) ك جمعی، بعضاً (رموزات) صورتنده جمع الجمع یاپیلیر .

رُو-ی [ف] یوز: روی خوب. روی التفات. روی بروی، روبرو = یوز یوزه، یوزینه قارشی .

رُوات [ع] (راوی)نك جمعی. تشدید ایله غلطدر .

رُوب [ف] سوپورمه . (رفت) ایله برلکده قوللانیلیر .

رُوباه، رُوبَه [ف] تیلکی: «روباه ایله‌شیراولوری‌سیان؟»

روبَه [ایتالیانجه‌دن roba] کیله‌جك شی، اثواب، البسه .

رُوپوش [ف]یوز اورتوسی§یوزاورتیجی

رُوح [ع] مادهٔ حیات اولان ودیعهٔ الهیه . روح القدس = جبرائیل . روح‌الله = حضرت عیسی .

رُوحانی [ع] روحه متعلق، جسمانی دکل: ذوق روحانی. ملك وجنه‌ده اطلاق اولنور. جمعی: روحانیون. روحانیین. اسلوب‌فارسی اوزره‌جمعی‌اولان (روحانیان) تخفیف ایله‌در. روحانیت = روحانیلك حالی .

رُود [ف] ایرماق§ برنوع ساز، چنك، کمانچه § ساز کیریشی، سازتلی.

رُودَه [ف] باغیرصاق .

رُوز [ف] کون. روز افزون=کوندن کونه آرتان . روزمره = هر کونکی .

رُوزگار [ف] زمان، وقت، عهد، هنکام .

رُوزَه [ف] اوروج : «شوبله بی تاب اولمش اول مهپاره تاب رو. زه‌دن — ندیم». روزه‌دار =اوروجلو.

رُوزی [ف] رزق، نصیب: «اکر اولمازسه‌پریشانی زلفك‌روزی — حشره‌دك بارکراندر برآووج خاك بکا — نائلی قدیم» روزی رسان = جناب حق، رزاق .

رُوزینَه [ف] کونده‌لك، یومیه.(یومی) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

رُؤُس [ع] (رأس)ك جمعی§ معروف بابهٔ عامی .

رُؤَساء [ع] (رئیس)ك جمعی

رُوستا [ف] کوی . روستایی=کویلو

رُوشَن [ف] آیدین، ضیادار، رونقلی § آچیق، بللی. روشنی = روشنلك .

رُوشَنا [ف] (روشن)ه‌بدل‌قوللانیلیر. روشنایی = روشنالق .

رُوکَت [فرانسزجه‌دن] تخلیصیه هیئتلرنده ایپ سوق ایتمك ایچون قوللانیلان برنوع‌فشنك. بیوك‌هوائی فشنکی .

رُوگَردان [ف] یوز دوندیریجی، یوز چویریجی. روکردانی = روکردانلق. (روی‌کردان) دخی دینیلیر.

رُوم [فرانسزجه‌دن] چاوداردن وشکر قامشیله سائر بعض موادد‌ن تقطیر و استحصال اولنان سرت بر مسکر .

رُومال [ف] یوز سوریجی. رومالی = رومالك. (روبمال) دخی دینیلیر .

رُومُوزکُوز [فرانسزجه‌دن-remor quer) کمی چکن واپور .

رُونُما [ف] یوزکوستریجی، ظهور ایدیجی§یوزکورملکی.(روی نما) دخی دینیلیر .

رُونُمُون [ف] برنجی‌معناسنده(رونما)یه بدل قوللانیلیر .

رُوی [ف] توتیا. روبین = توتجدن .

رُویا [ف] بیتیجی، تنبت ایدیجی: کیاه رویا .

رُؤیا [ع] اویقو ایچنده کوریلن کیفیت، دوش. لسانمزده تذکیر وتأنیثی مساویدر: رؤیای صادق. رؤیای کاذبه .

رُؤیَت [ع] کورمك، کورلك: بر ایشی رؤیت . هلالك رؤیتی.

رُهبان [ع] (راهب)ك جمعی .

رُهُن، رُهُون [ع] (رهن)ك جمعی.

زَ

زائِد [ع] آرتیق، صکره‌دن‌قاتیلان: حرف زائد. حروف زائده§ لزوم خارجنده، لزومسز: «غیری برهان قوی وار ایسه‌ده زائددر — شناسی». (زاید) صورتنده یازلمامل .

زائِر [ع] زیارت ایدیجی، ایدن: زائر کعبه. «ای زائر اعتبار پرور — سیر ایت نه کوزل طورر شو مقبر — اکرم». (زایر) صورتنده یازلماملی .

زائِل [ع] زوال بولیجی، بولان: ظل زائل. حادثهٔ زائله. (زایل) صورتنده یازلماملی .

زاجِر [ع] زجر ایدیجی، ایدن: آمر زاجر .

زاحِف [ع] زحف صورتیله‌یورین: حیوان زاحف . حیوانات زاحفه. بودرلو حیواناته‌ساده‌جه (زاحفه) دخی دینیلیر .

زاخِر [ع] طاشقین دکیزه وصف اولور: بحرزاخر. بحارزاخره.

زاد [ع] آزیق: زاد راه . «صد راه اولمیانه زاد سفر ویرمزلر — نائلی قدیم .»

زاد [ف] (زاده) یه بدل ترکیب ایله قوللانیلیر: پری زاد. ملکزاد. نوزاد .

زادَگی [ف]زاده‌لك، اصالت:ادعای زادکی .

زادَه [ف] ولد، اولاد، ذریت . اکثریا ترکیب ایله قوللانیلیر: «آفتابم‌خاکدن رفع ایت‌که مردم‌زاده‌در — لا». جمعی اولان (زادکان) اصحاب اصالته اطلاق اولنور . زادهٔ طبع، زادهٔ خاطر = شعر، شعر بلیغ، سانحه .

زار [ف] اسم مکان اداتی . کثرت افاده ایدر : کلزار = کللك. لاله‌زار = لاله‌لك § ضعیف، نحیف: «جسم زارم خاکده پنهان اولنجه ایسترم — بر زمان اولسون ضیا! عالمده نامم پایدار». بومعناده (نزار) مخففیدر. § ایکله‌یجی، کریان ونالان: عاشق زار. عندلیب زار § سوزشله آغلامه: «حکمت! جهانده اکلنه‌مم آه وزارسز». زار زار = یانیق یانیق، حزین حزین: «ایتدم تباعد ایلیه‌رك کریه زار زار»

زارِع [ع] زرع ایدیجی ، زراعتله مشغول اولان، چفتجی .

زاری [ف] آغلایوب صیزلامه: زاری دل . زاری عاشقانه .

زاغ [ع — ف] قارغه : زاغ سیاه. « زاغ رفتارین اونوتدی کبکه تقلید ایتمه‌دن — لا » .

زاکی [ع] صالح ، صافی ، خالص ، پاك : صوفی زاکی . صلوات زاکیه .

زال [ف] اختیار، آق صاقاللی . § رستمك پدری . (رستم زال) رستم بن زال دیمکدر : « دیسه عتباده سزا غبطه ایله رستم زال — لا »

زامِر [ع] دودوك چالان، نیزن: زامر ماهر .

زانو [ف] دیز : « قان اوطوردی سیل افسوسدن زانولره ـ ندیم ». زانو بزانو = دیز دیزه : « یار ایله زانو بزانو جام ایله لب برلب — لا ». زانوزن = دیز چوکن : زانوزن پیش استاد . زانوزده = دیزچوکمش: زانوزده تعظیم.

زانی [ع] زنا ایدن ارکك . مؤنثی تخفیف ایله (زانیه) در .

زاوِیَه [ع] کوشه § تکیه، حجره .

زاهِد [ع] زهد ایله متصف اولان.

زاهِر [ع] پارلاق : کوکب زاهر. طرف زاهر الشرف . نجوم زاهره .

زاهِق [ع] مضمحل اولیجی ، محو اولیجی : باطل زاهق اولور.

زاهِل [ع] اضطرابی سکونه مبدل اولمش اولان : شخص زاهل. قلب زاهل .

زَبان [ف] دیل : زبان شیرین‌بیان . زبان فارسی . زباندراز = دیلی اوزون ، اطاله لسان ایدن . زبانزد = لاقیردی آره‌سنده مستعمل اولان : « اول کونه زبانزد سوزی کیم بولمغه قادر ؟ — نابی »

زَبانه [ف] ترازو وسائره دیلی . § آتش یالینی، آلو : « سوزکیم زبانه کله کویا زبانه‌در ـ شیخ الاسلام یحیی »

زَبانی [ع] اهل جهنمی آتشه آتمغه مأمور اولان عذاب ملائکه‌سندن هربری .

زَبانیَه [ع] زبانیلر، ملائکهٔ عذاب. تشدید ایله غلطدر .

زَبَد [ع] کوپوك .

زَبَر [ف] اوست . زبرین = اوستده‌کی: لب زبرین = اوست دوداق . زبر دست = الی اوستون ، غالب .

زَبَرجَد [ع] زمرد نوعندن معروف جوهر .

زَبور [ع] کتاب، مکتوب § حضرت داوده (علیه السلام) نازل اولان کتاب سماوی : زبور شریف .

زَبون [ع — ف] ضعیف، قوتسز . زبونکش = مدافعه‌یه اقتداری اولمیانی ازن : ایم زبونکش .

زَبیب [ع] قوری اوزوم § قوری انجیر . ضرب الحبیب زبیب .

زَجّاج [ع] صیرچه ایشلین، شیشه‌جی، جامجی .

زَجر [ع] کرك سس ایله ، کرك سسز اوله‌رق منع ونهی ایتمك، ایداك : زجر اهل تجاوز . بر متجاوزك زجری .

زَحف [ع] آیاقلرینی سورییه‌رك یورومك § ایلکلمك: زحف صبی.

زَحمَت [ع] صیقشمه، صیقلمه، صیقنتی: « رحم قیلدك خلقه افغانکله زحمت ویرمدك — فضولی »

زَحیر [ع] ایچ اغریسی.

زَخّار [ع] پك طاشقین دکیزه وصف اولور: بحر زخار .

زَخارِف [ع] (زخرف) ك جمعی . آرایش وآلایشه اطلاق اولنور: زخارف دنیویه .

زَخم [ف] یاره : زخم تیغ. زخمین، زخمناك = یاره‌لی .

زَخمه [ف] ساز چاله‌جق آلت، تزنه.

زَر [ف] سکه‌لی، سکه‌سز آلتون. مطلقا آقچه، مناسبنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

زَرابی [ع] (زربی) نك جمعی. بساط فاخره، مفروشات نفیسه . تعبیر قرآنی اولان (زرابی مبثوثه) ده (مبثوثه) یایلمش دیمکدر .

زَرافه [ع] معروف بویی اوزون ، اوك آیاقلری آرد آیاقلرندن یوکسك حیوان . تشدید ایله‌ده لغتدر : « زرافه‌یه بکزردی ککز کرکدن اولسون! — نفعی »

زَرّاق [ع] مرائی ، ریاکار ، ریا معتاد : زاهد زراق .

زَرد [ف] صاری : روی زرد . زردی = صاریلق، صفرت .

زَردآلو [ف] معروف میوه .

زَرع [ع] تارلایه، یره تخم صاچمق، صاچلمق ، اکمك ، اکلمك : زرع حبوبات . تخمك زرعی § اکلمش اکین : زرع سرنما .

زَرق [ع] ریا، نمایش عابدانه، حیلهٔ صوفیانه .

زَرقاء [ع] (ازرق) ك مؤنثی . § کوك کوزلو قادین. (زرقاء الیمامه) حدت باصره ایله مشهور یمامه‌لی بر قادیندر . « ابصر من زرقاء الیمامه » مثلدر .

زَرگَر [ف] قویومجی : « قدر زر زرگر شناسد قدر کوهر کوهری — لا » زرگری = زرگرلك .

زَرّین [ف] آلتوندن ، آلتوندن یاپیلمش: خاتم زرین § آلتون کبی صاری وپارلاق : تار زرین . ضیای زرین .

زَعفَران [ع] معروف : « زعفران نوع نباتك خواجه نصر الدینیدر — نابی » . زعفران الحدید = دمیر پاسی . زعفرانی = زعفران کبی ، زعفران رنکنده : رنك زعفرانی .

زَغَن [ف] چایلاق : زاغ وزغن .

زَفیر [ع] کوکس کچیرمه .

زَقّوم [ع] معروف آغاج § جهنمده بر آغاج § اهل جهنمك طعامی.

زَکاء [ع] اهل صلاح اوله ، صلاح حال : ذکا ایله زکایی جمع ایدنلر دارینده مسعود اولورلر .

زَکات [ع] انسانك مالندن وجه شرعی اوزره اخراج وانفاق ایلدیکی مقدار معین: « هب کندینه چکدی زر اصحاب زکاتی — ثابت »

زَکی [ع] اهل اصلاح ، صالح ، دیندار : ذکی زکی .

زَلازِل [ع] (زلزله) نك جمعی : زلازل مشهوره .

زَلْزَلَه [ع] ايرغالانمه، صاللانوب صارصلمه : زلزلۀ شديده . اكثريا حركت ارض معناسنده قوللانيلير: «بر ولوله سقف آسمانده — بر زلزله سطح خاكدانده — غالب». زلزلة الساعه = قيامت زلزله‌سى . فى الاصل ايرغالامق معناسنه‌در .

زَلَق ، زَلَقَه [ع] سورچه ، آياق قايمه : دوچار زلقه .

زَلَّه [ع] سورچوب قايمه : زلة القدم § خطيئه، جنحه، بادره ، جزئى كناه: بعض انبيادن زله صادر اولمشدر . جمعى : زلات .

زَمان [ع] آز چوق وقت، چاغ : مرور زمان .

زَمانَه [ف] وقت، دور . اكثريا زمان فسادآميز مقامنده ايراد اولنور: ابناى زمانه . «لال ايتدى بنى شيوۀ بى جاى زمانه — نفعى»

زَمْزَم [ع] كعبۀ معظمه قربنده‌كى معروف قويونك صويى : بئر زمزم . «بر رشحه ديوب بحاه زمزم — غالب» «درون دلده نيت آب زمزمدن مصفادر — باقى» . فى الاصل چوق صو معناسنه‌در .

زَمْزَمَه [ع] از كيلى آواز ، متموج نغمه ، ترانۀ منعكس : زمزمۀ كهسار . زمزمۀ مطرب . «بلبلره كيم ايلدى تعليم زمزمه؟ — لا»

زَمِسْتان [ف] قيش ، قيش موسمى: «زمستان كلدى حكم زمهرير ايردى جهان اوزره — لا» . (زم) برودت معناسنه‌در .

زَمَن [ع] (زمان) ايله مترادفدر . آز قوللانيلير .

زَمْهَرير [ع] پك صوغق ، شدت برد ، برد شديد § قيش موسمنك اك صوغق قسمى : «ديلسه كنديه شايسته زمهرير مجسم !»

زَمين [ف] ير ، ارض ، كرۀ ارض : روى زمين . زمين مجاز . زمين خانه . كرۀ زمين . § اوزرينه ديكر رنكار نقش اولنان رنك اصلى : زمينى آسمانى برلوحه § طرز بيان ، اسلوب افاده : «ششپر طبع ايله آچدم بوزمينى راغب!» «زمان مساعد اولنجه زمين قولاى بولنور» . نوزمين = يكى زمينلى : «سويليه‌لم بر دخى بر غزل نوزمين»

زَن [ف] قارى ، قادين ، زوجه : زن خوشخوى . زن مردافكن § اورمق معناسنه اولان (زدن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : شمشيرزن = قيليج اوريجى .

زَنابير [ع] (زنبور)ك جمعى : مهاجمۀ زنابير .

زَنابيل [ع] (زنبيل)ك جمعى .

زَنادِقَه ، زَناديق [ع] (زنديق) ك جمعى : تفوهات زنادقه . تضييق زناديق .

زَنانير [ع] (زنّار)ك جمعى : قطع زنانير .

زَنْبَق [ع] معروف چيچك : «بوكا زنبق صيغارمى قيل انصاف! — لا»

زَنْبيل [ع] معروف : زنبيللى على افندى . فى الاصل كسر زاى ايله‌در .

زَنْج [ع] قاره‌لر ديديلن اسود اللون طائفه § بونلرك مملكتى ، سودان .

زَنْجَبيل [ع] زنجفيل § شراب .

زَنْجىّ [ع] زنج طائفه‌سندن هر برى : غلام زنجى . جاريۀ زنجيه .

زَنْجير [ف] زنجير . زنجيرى = زنجير ايله باغلانمغه لايق دلى .

زَنَخ ، زَنَخْدان [ف] چكه ، اكاك : «لب تشنۀ حيرته زنخدان — پيمانۀ سيم آب حيوان — غالب»

زَنْد [ع] چاقاق .

زَنْد [ف] دين مجوسك واضعى اولان زردشتك براقديغى كتابكه مجوسيلرك كتاب مقدسى حكمنده‌در . (زنداوستا) ناميله‌ده معروفدر .

زَنْدَقَه [ع] حشرى ، آخرتى ، واجب الوجودى انكار ايتمه ، دينسزلك ، زنديقلق .

زَنْك [ف] پاس : «صيقل اور او مرآته كه پرزنك المدر — روحى بغدادى» . § قاره‌لر مملكتى سودان . (زنج) بوندن معربدر . بومعناده (زنكبار) زياده قوللانيلير .

زَنْكار [ف] برنجى معناسنده (زنك) ايله مترادفدر : «آيينۀ درونكى زنكار قاپلامش»

زَنْگُل ، زَنْگَله ، زَنْگول [ف] چاك ، چينغراق ، دف پولى . حكيم شفائى مشهور مؤمن خان هجونده «باباى كله زنكله جنبان بكجارفت ؟» ديمشدر .

زَنْگى [ف] زنجى : «موى زنكى كبى قارمه قاريشيق»

زَنيم [ع] برقومه صكره‌دن قاتيلان ، فى الاصل آنلردن اولميان : زنيم ذميم § دنائتله مشهور اولان فرومايه ، لئيم معروف .

زَوائِد [ع] (زائده) نك جمعى : زياده ، فضله شيلر . (زوايد) صورتنده يازيلاملى .

زَوائِل [ع] (زائله) نك جمعى : زوال بوليجى شيلر . (زوايل) صورتنده يازيلاملى .

زَوال [ع] يرندن آيريلوب كيتمه ، بيتوب كيتمه § كونشك وسط فلكدن ، نصف نهاردن غروب سمتنه ميلى : وقت زوال .

زَواهِر [ع] (زهره) نك جمعى .

زَوايا [ع] (زاويه) نك جمعى : زواياى صوامع .

زَوْج [ع] جفت ، تك دكل : زوج وفرد § ديشى واركك اش ، بر جفتدن هر برى . فى الاصل قارى قوجه‌دن هر برينه اطلاق اولنور . تصريح تأنيث ايچون قارى‌يه (زوجه) دخى ديديلير . لساننزده (زوج) على الاطلاق ذكر اولندقده اركك مقصود اولور . جمعى اولان (ازواج) لساننزده (زوجلر) معناسنده‌ده قوللانيله‌بيله‌جكندن (زوجه) نك جمعنده اكثريت اوزره (زوجات) ديئيلير . قرينه بولنديغى حالده (زوجات) ه بدله (ازواج) ديمكده بأس يوقدر . زوجين = ديشى ايله اركك ، بر جفت .

زَوْجَه [ع] (زوج) ه باق .

زَوْجِيَّت [ع] زوجلك ويا زوجه‌لك ، اشلك .

زَوْرَق [ع] قايق ، اوفاراق صندال . زورقچه = كوچك زورق .

زَهادَت [ع] زاهدلك ، زهد ايله اتصاف .

زَهْدان [ف] دول یاتاغی، رحم. (زه) دول معناسنه‌در.

زَهْر [ف] معروف. ترکجه‌سی (آغو)در. مشهور نسیمی «سندن آیری دوشدیکم آغولر ایچیردی بکا» دیمشدر. زهراب، زهرابه = زهرلی صو، سملی مایع. زهر خند = آجی آجی کوله، خندهٔ منفعلانه. زهر دارو = پان زهر.

زَهْراء [ع] (ازهر)ك مؤنثی. چهره‌سی هم کوزل هم آق، براق، پارلاق اولان خاتون. حضرت فاطمه‌یه (رضی الله تعالی عنها) بو جهتله وصف اولمشدر.

زَهْرَه [ع] چیچك. زهرة الدنیا = دنیانك رونق ولطافتی. قرآن کریمده «زهرة الحیوة الدنیا» واقع اولمشدر.

زَهْرَه [ف] جکره ملاصق اولان اود: «نعره‌سندن چاك اولوردی زهره‌لر» § جسارت، جرأت: «اقتحام ایلمکه زهره‌سی یوق»

زَهُوق [ع] (زاهق) ایله مترادفدر. ان الباطل كان زهوقاً.

زَهی [ع] نه خوش! نه کوزل!: «تعالی الله زهی رخش همایون همسایه! — نفعی» § نه غریب! نه عجیب!: «زهی تصور باطل! زهی خیال محال! — احمد پاشا»

زَیْت [ع] زیتون یاغی.

زَیْتُون [ع] معروف میوه: شجرهٔ زیتون. آغاجنه‌ده اطلاق اولنور. زیتونی = زیتون رنکنده.

زَیْغ، زَیَغان [ع] میل ایتمه. اکثریا سوء میل مقامنده ایراد اولنور: زیغ نکاه. زیغان قلب. § قاماشمه: زیغ نظر. زیغان بصر. § حق واستقامتدن عدول ایتمه: زیغان حاکم.

زَیْف [ع] مغشوش، قلب آقچه: نقد زیف.

زَیْن [ع] زینت. باقینك «هنکام شب که کنکرهٔ قصر آسمان — زین اولمش ایدی شعله‌لنوب شمع اخترانـ» بیتنده اولدیغی کبی (مزیّن) معناسنده قوللانلماز اولمشدر.

زِ

زِبْر [ع] مکتوب § کتاب.

زِحاف [ع] شعرده اثبات وجود ایتمسی لازم کلن حرفك سقوطی. عیوب شعردندر: «اولدر اغیاری وبالی وارسه صار (یار) بوینه — واصف» جمعی: زحافات: «اسلافده کرچه وار زحافات — لا»

زِحام [ع] غلبه‌لك، صیقیشیقلق: زحام ناس. «کوك صو برنا. خوش هوا شمدی چبوقلو پك زحام — ندیم»

زِراعَت [ع] اکینجیلك، چفتجیلك. مصدر اولان (زرع) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

زِرْنیخ، دِرْنیق [ع] معروف مخلوط.

زِرِه [ف] اکثریا دمیردن یاپیلان معروف جنك لباسی: فاتح محارباتده زره کیر ایدی. زره پوش = زره کیین، زرهلی.

زِشْت [ف] چرکین: روی زشت. کارزشت. زشتی = زشتلك: زشتیٔ چهره. زشتیٔ اعمال.

زِفاف [ع] کلینی یاخود کویکی‌یی کردکه قویمه، کلینك یاخود کویکینك کردکه کیرمسی: اجرای رسم زفاف. لیلهٔ زفاف.

زِفْت [ع] معروف قاره ساقیز.

زِلْزال [ع] (زلزله) ایله مترادفدر: زلزال شدید. فتح ایله ده لغتدر.

زِمام [ع] یولار: تسلیم زمام. زمامدار = یولار النده اولان: زمامداران امور.

زِناء [ع] غیر مشروع مجامعت.

زِناد [ع] (زَند)ك جمعی.

زِنْدان [ف] حبسخانه، جانیلر حبسخانه‌سی. (زندانی) زندانجی وزندانده محبوس اولان معنالرنده قوللانیلیر.

زِنْدَگانی [ف] حیات، تعیش، معیشت: مدار زندگانی.

زِنْدَگی [ع] زنده‌لك، دیریلك، حیات

زِنْدَه [ف] دیری، حیاتده، تندرست، چوبك.

زِنْدیق [ع] آخرته، ربوبیته اینانمیان.

زِنْهار [ف] (زینهار) مخففی: «زنهار غافل اوله سنی امتحان ایدر! — باقی»

زِه [ف] کیریش، یای کیریشی § شریت، قایطان § برشیئك کنارینه چکیلن خط.

زِیّ [ع] هیئت، قیافت، قیلیق: زی علما. (زیّ) صورتنده استعمالی غلطدر.

زِیادَه [ع] چوق، آرتیق.

زِیارَت [ع] کورمکه کیتمك، کورشمکه کیتمك، کیدلك: زیارت احبا. اخوانك زیارتی § تبرك قصدیله برشیئه تقرب: «زیارت ایلدم برتار پاك خرقهٔ پیری — اسرار»

زِیان [ف] ضرر § حیاتده، یاشامقده اولان: پیر زیان.

زیب [ف] زینت.

زیبا [ف] یاقیشیقلی، رونقلی: روی زیبا. جامهٔ زیبا. زیبائی = زیبالق.

زیبَق [ع] جیوه.

زیبَنْدَه [ف] (زیبا) مقامنده قوللانیلیر.

زیج [ع] علم سیر کواکب کتابی. (زایجه) بوندن مأخوذدر.

زیر [ع] طنبور کبی چالغیلرك اینجه تلی. نفعینك «حافظ اولور لب بسته‌دم خامه‌م ایدنجه زیر وبم» مصراعنده یا (لب) یاخود (دم) حشودر.

زیر [ف] آلت، آشاغی: زیر پای. زیر اداره. زیرین = آلتده‌کی، آشاغیکی: لب زیرین.

زیرا [ف] تعلیل اداتی: «اوقوزیرا اوقومق نافعدر». (که زیرا) و (زیرا که) صورتلرنده قوللانلماملی.

زیرْدَست [ف] الی آلتنده، حکمنده، تبعه‌دن. بو معناده اضافتله استعمالی طوغری دکلدر.

زیرَك [ف] عاقل، ذکی، قورناز. زیرکی = زیرکلك.

زیرَه [ف] کمون، کیمیون.

زیفُوس [رومجه‌دن] اثواب وسائره اوستنه صیچرایوب قونان پیس چامور لکه‌سی: زواللی آدم اوبله بر زیفوس ییدی‌که § بوش شی، نافله، فائده‌سز: اوایش زیفوس چیقدی.

زینت [ع] سوس، بزه‌ك، طوناق: زینت عظمی.

زین [ف] اکر: زین زرین.

زیور [ف] (زیب) ایله مترادفدر.

زینهار [ف] صاقن! امان! (زنهار) زیاده قوللانیلیر.

زُ

زبده [ع] خلاصه، اك منتخب: زبدهٔ افکار. زبدهٔ اشعار.

زبر [ع] کتاب ومکتوب معناسنه اولان (زبور) ك جمعی.

زجاج، زجاجه [ع] صیرچه، جام، شیشه، قدح. زجاجی = صیرچه‌جی، صیرچه‌دن.

زحل [ع] معروف ییلدیز.

زخرف [ع] یالدیز، سطحی نمایش، ساخته زینت.

زراع [ع] (زارع) ك جمعی.

زروع [ع] اکلمش اکین معناسنه اولان (زرع)ك جمعی: زروع مصفره.

زعاف [ع] درحال اولدیرن § جزایرده یرلیدن متشکل بر صنف عسکر § جزایرده‌کی زعاف عسکرینك کیدکاری بچمده یعنی آلتی اوستی برکنیشلکده فس: زعاف بچمی فس.

زعم [ع] ظن مرجوح، ظن فاسد: «سن‌ده زعمکجه شاعر او. لمشین!». زعمیات = زعمه متعلق خصوصات.

زعماء [ع] (زعیم) ك جمعی. بیوك تیمار صاحبلری.

زقاق [ع] صوقاق.

زکام [ع] نازله، نزله. تشدید ایله غلطدر.

زلال [ع] صاف، خفیف، صوغق، کوزل صو.

زلف [ع] یوزك ایکی جهتندن صارقان صاچ.

زلفه [ع] اوفاق صاچاق: زلفهٔ الف. زلفهٔ علم.

زلفی [ع] تقرب، قربت، درجه، منزلت.

زلیخا حضرت یوسفك (علیه السلام) زوجه‌سی. عربیده (زلیخا) دینیلیر.

زمر [ع] (زمره) نك جمعی: زمر اهل نار.

زمرد [ع] معروف یشیل طاش. زمردی، زمردین = زمرد کبی، زمرد رنکنده: نباتات زمردین. محاوراتده (زمرد) صورتنده تلفظ اولنور.

زمره [ع] جماعت § صنف § جنس، نوع.

زنار [ع] معهود پاپاس قوشاغی: قطع زنار.

زوار [ع] (زائر) ك جمعی: زوار بیت المقدس. زوار مریض.

زود [ف] تیز، چابوق. زودی = زودلك.

زور [ع] یالان، یالان سوز: قول زور. شاهد زور. «گندی شاهد اوده واحد اوده زور — لا».

زور [ف] قوت: زور بازو § جبر: زور ایله.

زهاد [ع] (زاهد) ك جمعی.

زهد [ع] دنیایه رغبت ایتمه‌مه، پرهیزکارلق.

زهره [ع] معروف کوکب.

زهور [ع] پارلدامه: زهور زهره.

زهوق [ع] مضمحل اولمق، محو اولمق، حکمی قالمامق: زهوق باطل.

زیوت [ع] (زیت) ك جمعی.

زیوف [ع] آقچه قلب، مغشوش اولمه. (زیف) ك جمعی ده اولور. بوصورتده قلب، مغشوش آقچه‌لر معناسنه کلیر.

ژَ

ژاژ، ژاژه [ف] باطل، بی‌ادبانه سوز، هذیان. ژاژ خایی = اویولده سوزلر سویلین، هذیانجی.

ژاله [ف] چی: «ژاله‌می دوشدی ورق آله؟ — آغلادیمی یوقسه فلك حاله؟»

ژاندارمه [فرانسزجه‌دن] محافظهٔ آسایشه مأمور معاشلی بر صنف عسکر، ضبطیه.

ژرف، ژرفا [ف] درین: دریای ژرف. نهر ژرفا. (ژرفا) صویك درین یری معناسنده‌ده قوللانیلیر: ژرفای دریا. ژرف = ژرفلك

ژنده [ف] یامه‌لی، اسکی، اسکی پوسکو. ژنده پوش = ژنده کیین: درویش ژنده پوش.

ژنك [ف] (آژنك) مخففی.

ژنکار [ف] باقر پاصی، کوز طاشی، زنجار.

ژنگله [ف] حیوانده چاتال طیرناق § چاتال طیرناقلی حیوان.

ژِ

ژیان [ف] خشملی، قیزغین، کوکره‌مش. اکثریا ارسلانه وصف اولور: «ای سباع مفازهٔ کنعان — کرك وببر وپلنك وشیر ژیان — حمدالله»

ژیوه [ف] جیوه.

ژُ

ژوری [فرانسزجه‌دن] جنایتله متهم اولانلرك اوجرمی کرچکدن ایشلیوب ایشلمدکلرینه واسباب مخففه بولنوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویره‌ك اوزره موثوق ومعتمد افراددن تشکیل اولنان هیئت مخصوصه، هیئت عدول.

ژوژ قومیسر [فرانسزجه‌دن] افلاس ایشلرینه باقمق اوزره محکمه طرفندن تعیین اولنان مأمور.

ژولیده [ف] بربرینه کیرمش، طاغینق، قارمه قاریشیق. اکثریا صاچه وصف اولور: موی ژولیده.

سَ

سائبه [ع] دابهٔ مهمله، باشی بوش براقلمش حیوان.

سائره [ع] باقی، باشقه، غیری: سائر مواد. مواد سائره § یوریجی، یورین: ابر سائر. سحابهٔ سائره (مثل سائر) تعبیرنده مشهور دیمکدر: «بیستونی زور فرهاد ایلدی سائر مثل — راغب»

سائره [ع] اشخاص، اشیاء، موادکبی محذوف جمعلره صفت اوله‌رق قوللانیلیر. داعما معطوف اوله‌جغندن (و)

سز ایرادی جائز اولماز: احمد، محمد وسائره. صراحی، بارداق وسائره. ادبیات، حکمیات وسائره.

سائغ [ع] بوغازدن قولایلقله کچن ییه‌جك وایچه‌جك: طعام سائغ. شراب سائغ. اطعمهٔ سائغه، اشربهٔ سائغه

سائق [ع] سوق ایدیجی، ایدن: «سوبسو سوق ایلین هپ سائق تقدیردر — راغب»

سائقه [ع] سوق ایدن حالت، کیفیت. موصوفی دائما محذوف اولور: سائقهٔ حدتله ایلری کیتمش. (سائقهٔ شوق) کبی تعبیرلری طوغری عداتمیوب ده (سائق شوق) دیمك صرف وهمدن ایلری کلیر. (حدت)ده‌کی تأنیثك، (شوق)ده‌کی تذکیرك (سائقه)یه تعلقی یوقدر. بونکله برابر (سائق شوق) دخی دینیله‌بیلیر.

سائل [ع] دیلنجی § صوریجی، صوران: سائل ایله مجیب § آقیجی، آقان: دم سائل.

سائمه [ع] کندی باشنه اوتلاغه، چاییره صالیویرلمش حیوان وحیوانات.

سابح [ع] صوده یوزیجی، یوزن: شخص سابح. حوض سابح.

سابحه [ع] کمی. جمعی: سابحات.

سابع [ع] یدنجی: جلد سابع. دفعهٔ سابعه.

سابق [ع] کچیجی، کچن، ایلریجی، ایلریله‌ین: سال سابق. سنهٔ سابقه. مأمور سابق. سابقا = اولدن.

سابقه [ع] کچمش شی، کچمش حال ووقعه، برینك عمرنده وقوع بولان احوال ووقوعاتك هر بری § بر آدمك اولجه بر محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمسنی منتج اولمش جرم وقباحت کچمش جرم: سابقه‌سی واردر. جمعی سوابق: سوابق احوال.

سابقون، سابقین [ع] (سابق)ك جمعی. ایلریده بولنان ذوات کرام، اکابر دین، اعاظم امت: «همعنان سابقون اولمق تمناسنده‌ده»

ساتر [ع] اورتیجی، اورتن: ساتر مکشوف. ساتر عیب. لحاف ساتر. البسهٔ ساتره.

ساجد [ع] سجده ایدیجی، ایدن: عابد ساجد. جماعت ساجده.

ساحر [ع] سحر ایدیجی. ایدن: ساحرئ ساحر. شاعر ساحر. جمعی: ساحرون، ساحرین.

ساحره [ع] (ساحر)ك مؤنثی: فاجرهٔ ساحره. جمعی: ساحرات: ساحرات النسا.

ساحل [ع] صو کناری، یالی: ساحل دریا. ساحل نهر.

ساحه [ع] عرصه، میدان، حولی، دوز وکنیش یر. (ساحت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

ساختگی [ف] ساخته‌لك: ساختگئ اطوار. التزام ساختگی.

ساخته [ف] یاپمه، قلب، کوسترشدن عبارت.

ساخط [ع] پك کوجنوب غضبناك اولان: آمر ساخط.

ساد [ع] سد ایدن، قپایان مانع اولان § آق صو دینیلن کوز پرده‌سی.

سادات [ع] (سید)ك جمعی. (سادات) جمع الجمیدر: سادات کرام.

سادس [ع] آلتنجی: قسم سادس. لیلهٔ سادسه. سادسا = آلتنجی درجه‌ده اوله‌رق.

سادگی [ف] ساده‌لك: سادگئ لباس. ساده‌گئ افاده.

ساده [ف] نقشسز، زینتسز، کلفتسز: البسهٔ ساده. افادهٔ ساده § مخلوط دکل: ساده قهوه § یالکز: «ساده سنسین نقش لوح خاطرم». ساده دل = یورکی تمیز، قورناز دکل، بون. (ساده لوح)ده دینیلیر: سودای ساده لوحانه. بومقامده ساده‌جه (ساده) دخی قوللانیله‌بیلیر: سن «هنوز ای ساده اول مضمونی ادراك ایتمدك — نضولی»

ساذج [ع] (ساده) دن معربدر: «سوز برنفس ساذج بی‌رنکدر اما — برهمزن صورتکدهٔ کون ومکاندر — عونی»

سار [ع] سرور ویریجی، ویرن: پیام سار. اخبار ساره

سارا [ف] خالص: عنبر سارا.

ساربان [ف] دوه‌جی.

سارداليه [ایتالیانجه‌دن] قوچی ویا قوطی ایچنده استیف ایدیله‌رك حفظ اولنمش کوچك بالیقلر.

سارق [ع] خرسز.

ساری [ع] سرایت ایدیجی، ایدن: فیض ساری. ساری خسته‌لك. علت ساریه.

ساز [ف] چالغی آلتی، چاله‌جق چالغی § معروف چالغی: «آلوب دستکه سازیکی چال برآز — عزت ملا». یاپمق، ایتمك معناسنه اولان (ساختن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خاطرساز = کوکل یاپیجی. ناساز = اویغونسز، مناسبتسز: همراه ناساز. طالع ناساز. ناسازی = ناسازلق.

سازکار [ف] اویغون، موافق: بخت سازکار. سازکاری = سازکارلق: سازکارئ طالع.

سازنده [ف] اینجه چالغی چالان، اینجه چالغیجی: سازنده جمعیتی. «فصل منفور اولورمی عالمده — ایکی سازنده‌نك نزاعی کبی؟» § یاپیجی، تطبیب ایدیجی: «مطرب! ینه همدم رباب اول — سازندهٔ خاطر خراب اول»

ساطع [ع] ظاهر و مرتفع اولان، میدانه چیقوب یوکسلن: برق ساطع. علم ساطع. انوار ساطعه. رایات ساطعه.

ساطور [ع] بیوك قصاب پچاغی § ات قییمقده قوللانیلان معروف آلت قاطعه. نائلئ قدیمك «وقف قربانکه عشق ایدی کوکل، بیلمز ایکن — دست قصاب اجل قبضهٔ ساطور هنوز» بیتنه ثقلت ویرمشدر.

ساعت [ع] معروف وقت بیلدیرن آلت: جیب ساعتی § معروف جزء وقت. آلتمش دقیقه‌دن عبارت زمان § وقت حاضر، وقت، آن: «سنك دشمنله پیکار ایتدیکك ساعت قیامتدر — نفعی». جمعی: ساعات § قیامت: اشراط ساعت. قیام ساعت.

ساعد [ع] بیلك: ساعد سیمین.

ساعی [ع] چالیشیجی، چالیشان: «تحصیل دلومه اولدی ساعی» § یوریجی، سرعتله یوریجی، یورین: «ساعئ راه راست الداعی — سامی». بو ایکی معناده (سعی) دن مشتقدر §

قوغیجیلق ایدیجی، ایدن : ساعی پرمسا- عی . بومعناده (سعایت) دن مستقدر . غلط اوله‌رق (سابی) دینیلن شخصه‌ده (ساعی) دینیلیر: «ساعی دكلز، آغیر آغیر كیت»

ساغر [ف] قدح : ساغر زرّین . ساغر گلفام . «كنار ساغره یازمش بو بیتی پیر مغان — لا.»

سافر [ع] سفر ایدیجی، ایدن، سفر حالنده بولنان سفربر : مرد سافر. قافلهٔ سافره . عساكر سافره .

سافل [ع] آشاغی، آلچاق : طرف سافل . فكر سافل . شخص سافل. «اندیس سافلین اولازدل بیدار عالیدر»

ساق [ع] اینجیك، بالدیر : ساق انسان. ساق حیوان . ساق سیمین . سائر شیلرك بالدیر مقامنده بولنان طرف اسفلنه‌ده اطلاق اولنور. ساق شجر. ساق نبات . ساق عرش .

ساقط [ع] دوشیجی، دوشن : حكم ساقط. اعجار ساقطه . اعتبار- دن ساقط .

ساقه [ع] (سائق)ك جمعی. عسكرك كریدن كان ، دمدار طاقمی : ساقة الجیش .

ساقی [ع] قدح صونان : «اوراسن ساقی كاچهره‌نك ابرامی بیلیر — نابی»

ساقیه [ع] (ساقی)نك مؤنثی. جمعی : ساقیات. باغچه، تارلا صولامق ایچون آچیلان جدول وصو دولابی معنا- سنه اولان (ساقه)نك جمعی (سواقی) در.

ساكب [ع] دوكیلیجی ، دوكیلن : دمع ساكب. ماء ساكب . میاه ساكبه .

ساكت [ع] سكوت ایدیجی، ایدن: شخص ساكت. زبان ساكت.

ساكن [ع] حركتسز اولان ، حالی اوزره طوران : هوای ساكن § كندی حالنده اولان : ساكن آدم § اوطوریجی ، اوطوران : فلان محله‌ده ساكن § حركه‌سز ، جزملی : حرف ساكن . حروف ساكنه :

سال [ف] ییل : سال سابق . سال جدید . سالخورده = پك اختیار، چوق یاشلی .

سالار [ف] باش، سركرده : سالار قوم . سالار سپاه .

سالاموره [ایتالیانجه‌دن]پیزوبالیق كبی شیلرك بوزلامامق ایچون یاتیرلدقلری طوزلو صو§ سالاموره‌یه یاتیرلمش، طوزلی شی .

سالب [ع] سلب ایدیجی ، ایدن : سالب آرام .

سالف [ع] كچن، كچمش : ذكری سالف . سالف الذكر. اعصار سالفه .

سالك [ع] سلوك ایدیجی ، ایدن : «سالك مسلك صواب اوله‌لم» § بر طریقت علیه‌یه منتسب اولان : طریقت مولویه سالكی .

سالم [ع] سلامت ایله متصف اولان: خطادن سالم . عیبدن سالم . سالماً = سلامت ایچنده اوله‌رق: «سالماً واصل اولدیلرمی؟ دیدم — دیدی: كیمدر اوسالماً بیلمن ! »

سالوس [ف] ریا : ترك سالوس § ریاكار .

سالنومتره [فرانسزجه‌دن] بخار قزانلرنده‌كی صویك طوزینی اولچمكه مخصوص آلت .

سامّ [ع] زهرلین، آغولی : نباتات سامه § چولدن اسن غایت صیجاق وقوری بر روزكاركه انسان وحیوانی سرسم وبعضاً تلف ایدر .

سامان [ع] طاقم ، اسباب ، ترتیب، انتظام، انتظام حال.

سامح [ع] سماحتلی، سماحت ایله متصف اولان : صاحب سامح .

سامع [ع] ایشیدیجی ، ایشیدن : گوش سامع . شخص سامع§ دیكله‌یجی، دیكلین . جمعی : سامعون ، سامعین .

سامعه [ع] انسانده ایشتمه قوتی ، ایشیدیجی قوت . (قوهٔ سامعه) دخی دینیلیر .

سامّه [ع]زهرلی حیوانه اطلاق اولنور.

سامی [ع] (عالی) ایله مترادفدر . استعمالجه بینلرنده فرق بولنور: امر سامی . رتبهٔ سامیهٔ وزارت .

سانتیم [فرانسزجه‌دن] یوزده بر ، فرانقك یوزده بری اولان فرانسز آقچه‌سی كه ایكی پاره‌دن اكسیكجه‌در .

سانتیمتره [فرانسزجه‌دن] متره دینیلن یكی آرشینك یوزده برقسمی.

سانح [ع] سنوح ایدیجی ، ایدن : فكر سانح . افكار سانحه .

سانحه [ع] سنوح ایدن فكر، سوز: «بر سانحه‌نك اولمسی حقیله مبجل — اولمقله اولور سبك ومؤداسی مكمل » . جمعی : سانحات : « سویله خامه‌م ! سانحات عشق پنهان قالمسون »

ساهر [ع] گیجه‌لری دائما اویانیق طوران، مبتلای سهر : پاسبان ساهر .

ساهره [ع] یر، یریوزی. §قیامتده تجدید بیوریله‌جق ارض § بیابان : ساهرهٔ خالیه .

ساهور [ع] كیجه وقتی اویانیق اولمه، كیجه اویانیقلغی § آی آغیلی، هاله .

ساهی [ع] سهو ایدیجی ، ایدن : حافظ ساهی . محرر ساهی .

سایبان [ف] گولگه‌لك § بیوك چادر. (مستظل) مقامنده استعمالی غلطدر . (سایه‌بان) صورتنده‌ده یازیله‌بیلیر.

سایس [ع] آتك تیمار وسائره‌سیله مشتغل آدم، سیس .

سایه [ف] گولگه: «نوردن بر سرودر دوشه‌زمینه سایه‌سی — ذاتی» § حمایه، صیانت .

سبّ [ع] سوكمك ، سوكوب صایمق. سبّك من بلّغك = سكا سوكن تبلیغ ایدندر .

سبا [ع] بالقیسك عهده وقتیله پك معمور اولان شهری : « ای هدهد امید سبادنمی كلیرسین ؟ — نابی » . (سبأ) دخی دینیلیر .

سبائك [ع] (سبیكه) نك جمعی . (سبایك) صورتنده یازلاملی.

سبابه [ع] شهادت پارماغی .

سبّاح [ع] یوزگیج .

سباحت [ع] صوده یوزمك. فی‌الاصل كسر ایله‌در .

سبّاك [ع] اریدوب قالبه دوكن .

سبایا [ع] (سبی) نك جمعی .

سبب [ع] واسطهٔ توصل، واسطهٔ ظهور : سبب تفیض. سبب

عزل . سبيت = سبب اوله، سببلك .

سَبْت [ع] جمعه ايرتسی : يوم السبت.

سَبْح [ع] (سباحت) ايله مترادفدر .

سَبْحَلَه [ع] سبحان الله ديمك .

سَبْز [ف] يشيل، رنكی يشيل : برك سبز . بو مقامده (سبزين) دخی ديرلر : « اوبولور جامهٔ سبزين ورقله رونق ـ ابن كمال. »

سَبْزَه [ف] يشيللك، ييه‌جك يشيللك .

سَبُع [ع] ييرتيجی جانور ، حيوان مفترس. سبعيت = ييرتيجيلق. بانك سكونيله‌ده لغتدر .

سَبْعَه [ع] يدی : عجائب سبعه. سبعهٔ سياره .

سَبْعِين [ع] يتمش . (سبعون) دخی ديرلر .

سَبْق [ع] ايلری كچمك : سبق ايدن اشعار .

سَبَق [ع] درس . سبق آموز = معلم، معلمه. سبقخوان= شاكرد.

سَبْك [ع] اريدوب قالبه دوكمك ، اريديلوب قالبه دوكلمك : سبك ذهب . كوموشك سبكی § عبارەنك طرز ترتيبی .

سُبُك [ف] خفيف . سبكبار = يوكی خفيف، غائله‌سز . سبكمغز = بينی خفيف، بينسز . سبكروح = روحی خفيف ، آغير جانلی دكل .

سَبَل [ع] كوزه عارض اولان اوروجك آغی كبی پرده علتی § كوز قاپاقلرينك ايچ يوزنده قيل بتمكدن عبارت اولان علت .

سَبْلا [ع] اوزون كيرپيكلی كوزه وصف اولور : عين سبلا ، چشم سبلا .

سَبَلَه [ع] بييق . اكثريا (سبلت) صورتنده وسكون با ايله قوللانيلير : سبلت دراز ، ريش وسبلت .

سَبُو [ف] دستی : سبوی شكسته . سبوی تهی . « شيشيرن دامن پر فيضی سبوی‌ميدر — شيخ كشف ايتمسه‌ده سرّ عبابی بيليرز — ثابت »

سَبُوح [ع] يوزكيج : ملاح سبوح .

سَبُّورَه [ع] مشق يازوب بوزمق ايچون چوجقلره مخصوص تعليم تخته‌سی، ياز بوز تخته‌سی .

سَبْی [ع] اسير ايتمك ، ايدلمك : سبی عدو . اعدانك سبيی . سبی واسترقاق .

سَبِیّ [ع] اسير ايدلمش اولان، اسير اولان : محارب سبی .

سَبِيكَه [ع] اريديلوب قالبه دوكلمش پارچه : سبيكهٔ زر .

سَبِيل [ع] يول، آچيق يول، اولو جاده : فی سبيل الله = الله يولنده . بومعناده (سبيله) دخی قوللا-نيله‌بيلير § خيراتدن اولمق اوزره صو اولشديريلن محال معروفه . سبب تسميه بونلرك جاده‌لر اوزرنده اولمسی ويافی سبيل الله يايلمش بولنمسيدر § فی سبيل الله طاغيديلان صو . (سبيل ايتمك) ماده‌سی (صو يرينه ويرملك) مقامنده قوللانيلير : « صهبای صفا كستری لله سبيل ايت ! ـ لا»

سَپا [ف] اوچ آياقلی معروف يوكسك اسكمله كه اكثريا كزديريجی صاتيجيلر قوللانير . اصل اوزره (سه‌پا) صورتنده‌ده يازيله‌بيلير .

سَپَد [ف] معروف قاب . سپدك يوزنده، يعنی الك اوستنده بولنان كل ديمك اولان (كُلِ روىِ سپد) تركيبی لطائفده (منتخب ، مقبول ، يوزده) مقامنده ايراد اولنور .

سَپِيد [ف] (سفيد) ه بدل قوللانيلير .

سَپِيدَه‌دَم [ف] صباح وقتی ، وقت صبح صادق، صباحلين: «سپيده‌دم كه اولوب ديده خوابدن بيدار — خروشه باشلادی ناكاه سرده درد خمار — نديم ». (سفيده دم) صورتنده قوللانلماز .

سِتا [ف] اوچ تللی‌ساز. اصل اوزره (سه‌تا) صورتنده‌ده يازيله‌بيلير. اكثريا طنبور مقامنده قوللانيلير .

سَتّار [ع] قوللرينك عيوب‌وذنوبنی ستر وعفو ايدن جناب‌حق: «خدا ستاردر طعن ايتمه رنده عيب بين اولمه — شيخ الاسلام يحيی» «نديم مجلس اسرار حضرت ستار ـ لا »

سَتْر [ع] اورتمه ، قپامه ، كيزله : ستر عورت. ستر حقيقت.

سَتِير [ع] (مستور) ايله مترادفدر: امر ستير . امور ستيره . «كنجينه‌لرز خرقهٔ پشمينده ستيرز »

سَتِيرَه [ف] (ستير)ك مؤنثی . مستوره خاتون : «ای ستيره هيچ توبر خاستی — خويشتن را بهر كور آراستی؟ — حضرت مولانا» = ای مستو-ره ، سن هيچ قالقدكده كنديكی اعمی ايچون تزيين ايتدكمی ؟

سَجّادَه [ع] معروف .

سَجّان [ع] حبسخانه مأموری ، غارديان .

سَجاوَنْد [ف] قرآن كريمك وقف ووصل كبی قواعد قرائتنی بعض علامات واشارات مخصوصه ايله قيد واشارت ايتمك اصولی .

سَجايا [ع] (سجيه)نك جمعی : «مرضية السجايا محمودة الخصائل — حافظ »

سَجْدَه [ع] عبادت وياتعظيم طريقيله آلنی يره قومه: « آدم‌سكا ايتمسونمی سجده ؟ » § اويولده آلنی يره قومه‌دن عبارت وضع مخصوص .

سَجْع [ع] قمری ، كوكرجين كبی قوشلرك متموج آواز ايله اوتمسی: سجع بلبل § نثرده فواصل وفقرات اواخرينك قافيه طرزنده توافقی § فواصل وفقراتك بووجه ايله توافق ايدن كلمات اخيره‌سی .

سَجَنْجَل، سَجَنْجَلَه [ع] آيينه . فی الاصل يونانيدر.

سَجِيَّه [ع] خوی ، طبيعت، ملكه : سجيهٔ مرضيه . سجيهٔ شعريه .

سَخاء [ع] بين زاری. جمعی: اسخيه. (سخايا) ياكلشدر .

سَحائِب [ع] (سحابه) نك جمعی : (سحايب) صورتنده‌يازلمالی.

سَحاب [ع] بولوت: سحاب مطير. فی الاصل (سحابه) نك جمعی اولديغندن (سحائب) موقعنده‌ده قوللا-نيله‌بيلير .

سَحابَه [ع] بولوت، بربولوت : تك بولوت : سحابهٔ رفيعه .

سَحّار [ع] پك ساحر: طبع سحار. محتالهٔ سحاره .

سَحاقَه [ع] صورت مخصوصه‌ده ارلك طالايلن عورت .

سَحَر [ع] طاڭ یری آجلمازدن اولجه اولان وقت: «سحرده سیره کلدی باغه جانان — اسرار». سحری = سحره منسوب، سحرده اولان: دعای سحری. بلبل سحری. (سحر وقتنده) مقامنده‌ده قوللانیلیر: «کیتدم سحری طاعت ایچون مسجده ناکاه — روحیٔ بغدادی»

سَحْق [ع] دوکوب ازمك، دوکلوب ازلمك: سحق اجزا. اجزانڭ سحقی.

سَحْلَبْ [ع] سالب. سحلبی = سحلبجی، سحلب فروش.

سُحُورْ [ع] تمجید یکی. واصفڭ «جانم نینه! بو شب بنی ساحوره اویاندر» مصراعنده اولدیغی وجه ایله استعمالی غلطدر. (وقت سحور) مقامنده‌ده قوللانیلیر. سحور طاوولجیسی ایله سحورده‌کی طاوول ولوله‌سنه (سحوری) دینیلیر: «محله بکجیسی اولمش سحوری»

سَحِیقْ [ع] (بعید) ایله مترادفدر: مکان سحیق. (مسحوق) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

سَخَاء [ع] جومردلك ایتمه، جومردلك: فضیلت سخا. اهل سخا. همزه‌سز دخی لغتدر.

سَخَافَتْ [ع] ضعیفلك، خفیفلك، بوفقه‌لق، بوزوقلق. معنویاتده قوللانیلیر.

سَخَانَتْ [ع] صیجاقلق، قیزغینلق: سخانت ماء. سخانت معدن.

سَخَاوَتْ [ع] (سخا) ایله مترادفدر.

سَخْتْ [ف] قاتی، پك، قوتلی، شدتلی: دل سخت. روی سخت. بازوی سخت. سختی = سختلك.

سَخْتِیَانْ [ف] معروف. سختیانی = سختیانجی. اعلام علمادن ایوب سختیانی سختیان فروش ایدی.

سَخْنْ [ع] صیجاقلق، حرارت.

سَخِیّ [ع] سخا ایله متصف اولان: مرد سخی. اصیلهٔ سخیه.

سَخِیفْ [ع] سخافت ایله متصف اولان. اشخاصه وصف اولماز.

سَخِینْ [ع] سخانت ایله متصف اولان. ماء سخین. مایعات سخینه.

سَدّ [ع] قاپامق. طیقامق، قاپانمق، طیقانمق: سد باب. سد رخنه. قاپونڭ سدی. کدیكڭ سدی. «سکندر سیر ایسه‌ڭده سد نطق ایت پیش کاملده — ارسطوی حقیقت بیننه نقل ماجرا اولماز — فنی» § حائل، حاجز، مانع: سد اسکندر.

سَذَاجَتْ [ع] ساده‌لك: سذاجت قلب. سذاجت افاده. (ساده) دن معرب اولان (ساذج) دن مأخوذدر. ذالڭ نقطه‌سی کثرت استعمال ایله دوشمشدر.

سَدَادْ [ع] صوابلق، طوغریلق، خطاسزلق: رشد وسداد. طریق سداد. سداد قول. «کوهر بحر خرد پادشه ملك سداد — نابی»

سَدِیدْ [ع] سداد ایله متصف اولان: رأی سدید. شدید اولمیان قول سدید سدید اولمیان قول شدیددن مؤثردر. آرای سدیده.

سَدِیرْ [ع] قاریوله ویوکسك مندر کبی زمین مکاندن مرتفعجه اولان یرلره اطلاق اولنور. فی الاصل کوشك معناسنه‌در.

سُدِیَه [ایتالیانجه‌دن] خسته‌لرڭ، کبار ناسڭ نقلنه مخصوص اطرافی

قپالی بر قولتوقلو صندالیه‌که ایکی صیریقله ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر.

سَرْ [ف] باش: «پایمال اولسون یولنده دشمن دینڭ سری — نفعی» § اوج: سر زلف. سر تیغ.

سَرَا - ی [ف] کاشانهٔ عظیم. تغنی ایتمك معناسنه اولان (سراییدن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر.

سَرَّاء [ع] وسعت، سهولت، یسر حالی: سرا وضرا.

سَرَائِرْ [ع] (سریره) نڭ جمعی. (سرایر) صورتنده یازلمالی.

سَرَابْ [ع] چولده صو کبی کورینن اشعهٔ شمس: «سیراب اولورم صانمه قوری برکورینشدر — چوق تشنه یورلدی هوسیله بو سرابڭ»

سَرَابِیلْ [ع] (سربال) ڭ جمعی: اکسای سرابیل.

سَرَاپَا [ف] باشدن آیاغه قدر، تماماً کاملاً: سراپا کوزلدر. سراپا مطالعه ایتمش.

سَرَاپَرْدَه [ف] اوتاغ. § اوك اورته‌سنه چکیلن پرده، حرم پرده‌سی § چادر پرده‌سی، توزاق.

سَرَّاجْ [ع] اکر وسائره یاپان اهل صنعت.

سَرَاچَه [ف] اوجکز: سراچهٔ دماغ.

سَرَاحْ [ع] تطلیق، طلاق: سراح جمیل.

سَرَاسَرْ [ف] باشدن باشه. § بو اسم ایله معروف قماش: سراسره قاپلانمش کورك.

سَرَاسِیمَه [ف] شاشیرمش، حیرتزده. (آسیمه‌سر) صورتنده استعمالی نظمه تخصیص ایدلملی.

سَرْآمَدْ [ف] باشده، ایلریده بولنان، ایلریده اولان، ایلری کلن: سرآمدان بلدان.

سَرْانْجَامْ [ف] باشه کلن وقعهٔ عبرتبخش. (انجام) مقامنده قوللانلماملی.

سَرْانْدَازْ [ف] فداکار. سراندازی — سراندازلق.

سَرَاوِیلْ [ع] ایچ طونی. جمعی: سراویلات.

سَرْآهَنْكْ [ع] باش چالغیجی، چالغیجی باشی، خوانندگان وسازندگان طاقمی رئیسی.

سَرَایَا [ع] (سریه) نڭ جمعی: سرایای غالبه.

سَرَایَنْدَه [ف] تغنی ایدیجی، ایدن. «سرایندهٔ نغمهٔ دلکشا».

سَرْبَازْ [ف] جسارتلی، قورقوسز.

سَرْپَاشْ [ف] چوماق، کرز: سرپاش رستم.

سَرْبَسْتْ [ف] آزاده، مقید دکل، مانعسز. سربستی = سربستلك: سربستیٔ تجارت.

سَرْبَسْتَه [ف] باشی باغلی § اورتولو، کیزلی.

سَرْبَسَرْ [ف] (سراسر) ه بدل قوللانیلیر. (باش باشه) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر.

سَرْبُلَنْدْ [ف] مادةً ویا معنیً عالی اولان شیلره وصف اولور: درخت سربلند. مرصاد سربلند. خطیب سربلند. دانشور سربلند. سربلندی = سربلندلك.

سَرْپَنْجَه [ف] قوت بازو صاحبی، زورلو، کربز. سرپنجگی =

سرنجه‌لك : لاف سرنجكى .

سَرْپوش [ف] باشه كيلن هردرلوشى .

سَرْج [ع] اكر : سرج فرس .

سَرْد [ع] سوزى حسن اداوانسجام ايله‌سوق ايتمك، سوزبوصورتله سوق ايدلمك : سرد براهين . دلائلك سردى . « سرد ايلديكم سوزلرى اس . الحركات ايت »

سَرْد [ف] صوغق : هواى سرد . اداى سرد § قانى، ملايمتسز، سركش، سرت . سردى = سردلك .

سَرْداب، سَرْدابَه [ف] ير آلتنده اولان سرين اوطه، بودروم : « اولمش اوده سردابه نشين عربستان »

سَرْدار [ف] فرقه باشى، قوماندان، الك بيوك قوماندان: سردار حيدرى كردار . سردار اكرم. «باقدقجه اوكنج اردو قوماندانه پيران — ديرلردى ديسونلر سكا سردار دليران». سردارى = سردارلق .

سَرِشْتَه [ف] ايپ اوجى ، معنوى طوتاماق : « سررشتهٔ عشق الده‌در الحمدلله — شيخ الاسلام يحيى » . اصل اوزره اضافتله استعمالى نادردر .

سَرْزَدَه [ف] اوج ويرمش ، باش كوسترمش ، ظهور ايتمش: سر سرزده . (سرزدهٔ ظهور) تعبيرينى بكننلر « سرزده اولان » و « سرزدهٔ ظهور اولان) تعبيرلرى بيننده بر فرق بوله‌رق (ظهور) ك حشو اولمديغنى اثبات ايتمليدرلر .

سَرْزَنِش [ف] (توبيخ) معادليدر .

سَرْسام [ع . ف] انسانى سرسم ايدن برنوع بين علتى: علت سرسام بومعناده (سرسم) صورتنده قوللانلماز § بينى برنده دكل ، آليقلاشمش، آليق . بو معناده ايكى صورتله‌ده قوللانيلير . (سرسم) عربى عد اولنه‌ماز .

سَرْسَرى [ف] اوته‌ده بريده بوش كزن ، اولدم اوله‌سى‌يه طولاشان : سرسريانه = سرسرىجه‌سنه: باشدن چيقمش ، سرسريانه كزيبور . § نابخته ، بوش، بيهوده سوز : « عارفم دوشمز بكا لاف وكذاف سرسرى — نفعى » . بومعناده آز قوللانيلير .

سَرْشار [ف] دوكيله‌جك درجه‌ده طولو : ساغر سرشار § زياده ، حددن زياده، طاشقين : مستى سرشار . « بى محابا نشوهٔ سرشار كنديى كوستر — راغب » § حدى آشيرمش، طولغون : مست سرشار . « سرشارلق خراب ايدر انجام آدمى — لا » . سرشارى = سرشارلق .

سَرَطان [ع] يكنچ § معروف برج § معروف علت .

سَرَف [ع] اسراف: لاخير فى السرف ولاسرف فى الخير . (ايتمك ، ايلمك، قيلمق) ماده‌لريله قوللانلماز .

سَرْفِراز [ف] (سرافراز) مخففى . مادهٔ ويا معنىٔ عالى: شاخ سرفراز . غالب سرفراز . « سرفراز ايتدك لواء الحمد دين احمدى — نفعى» . سرفرازى= سرفرازلق .

سَرْفُرُو [ف] باش اكه. (ايتمك، ايلمك، قيلمق) ماده‌لريله قوللانيلير . مثلا « سكا سرفرودن مقصدى نه‌در؟ »

ديديله‌من . سرفروبرده = باش اكمش: «سرفرو بردهٔ شكر اولدى نهال عرعرجون — لا» .

سَرَقَه [ع] (سارق) لك جمعى: مشاهير سرقه .

سَرْكَرْدَه [ف] كروه باشى ، باش ، رئيس. اعالى‌يه اطلاق اولنماز.

سَرْكَش [ف] اطاعتسز ، عنادجى : سركش آدم. اسب سركش. «سركشلك ايتدى توسن بخت ستيزه‌كار — باقى » . سركشى = سركشلك .

سَرْگُذَشْت [ف] باشه كلن، باشدن كچن وقعه، وقايع .

سَرْگِران [ف] كچكينجه سرخوش : « سركران همتز بر جام آشنا كدن — كيم چراغ مجلس جمشيددر هرقطره‌سى — حكمت» § مخمورسركرانى = سركرانلق .

سَرْگَردان [ف] باشى دونن، متحير ، نه ياپه‌جغنى بيلمز : سرگردانى = سركردانلق .

سَرْگَرْم [ف] دماغى حرارتلى: سركرم غرام اولمش. § نشئه‌لى، سرخوش: سركرم باردنوا. سركرمى = سركرملك.

سَرْگَشْتَه [ف] (سركردان) ه بدل قوللانيلير: سياح سركشته. سرگشتگى = سركشته‌لك .

سَرْگِين [ف] فيشقى .

سَرْما [ف] قيش ، قيش موسمى ، صوغق : شدت سرما .

سَرْمايَه [ف] اصل مال كه آنكله قازانيلير : سرمايهٔ تاجر . « سرمايهٔ شاعران توكنمز — غالب »

سَرْمَد ، سَرْمَدى [ع] دائم، دائمى: عيش سرمد. عمر سرمدى . حيات سرمديه . سعادت سرمديه .

سَرْنِوِشْت [ف] باش يازيسى ، تقدير الهى : اوت ، سرنوشت ازلى قابل تغيير دكلدر — جامى .

سَرْو [ع] معروف آغاج : سرو آزاد. سرو سهى. سروناز.

سَرْوَر [ف] رئيس، سيد ، اولو : حضرت سرور انبيا عليهم التحايا. سرورى = سرورلك: «دستكير دين ودولت كامبخش سرورى — نفعى»

سَرُوم [لاتينجه‌دن serum] اساساً قانك قسم مايعى اولان ماده، مصل .

سَرْهَنْك [ف]چاوش، قواس، ياساقجى، قاپو بكجيسى : سرهنك بى‌فرهنك .

سَرِير [ع] تخت : سرير شوكتمصير عثمانى. § اوطوره‌جق يوكسك، مكلف ير .

سَرِيرَه [ع] درونده اخفا ايديلن سر، سر مكتوم : عارف سريره‌دان .

سَرِيرِيّات [ع]خسته‌خانه‌ده وخسته‌لرك ياتاقلرى يانتده ويريلن طب درسلرى : سريريات معلمى . ياتاق معناسنه اولان (سرير) ه منسوبدر .

سَرِيع [ع] سرعتلى ، چابوق : سير سريع . حركت سريعه . سريعاً = سرعتله ، چابوق اوله‌رق : سريعاً ارسال .

سَرْيُوم [لاتينجه‌دن] نادراً بعض معادنك تركيباتنده بولنان برجسم بسيط معدنى .

سَرِيَّه [ف] دشمن اوزرينه كوندريلن فرقهٔ قليله، آزجه عسكر، بلوك.

سَزا، سَزاوار [ف] لایق: «هردرلو ستایشه سزاوار». (سزاوار) حسنیاتده قوللانیلیر.

سَطْح [ع] بر شیئك دوز اوستی: سطح زمین. سطح دریا. سطح مائل.

سَطْحی [ع] سطحه منسوب: امتداد سطحی. مساحهٔ سطحیه § ایچ یوزه متعلق دکل، یالکز طیشدن شویله‌جه: نظر سطحی. تحقیقات سطحیه. سطحی نظر = نظری سطحی، مدققانه دکل: «اولسون سطحی نظر معنی‌شناس ایت چشمکی». سطحیّات = سطحی‌شیلر.

سَطْر [ع] یازی صیره‌سی: سطر مکتوب.

سَطْوَت [ع] قوهٔ قاهره، اقتدار قاهرانه، اخذ وقهر مقتدرانه: سطوت عسکریه. «سیر ایدك عثمانیانك حملهٔ شیرانه‌سن — بردن اولمشدر هزاران سیف سطوت منجلی»

سَعادَت [ع] بختلیلق، نیکبختی: سعادت ازلیه. «هرخانه کورلسه پر مسرت — یارب نه‌قدر بیوك سعادت!»

سَعْد [ع] قوتلولق، مبارکلك: سعد طالع § قوتلو، مبارك: طالع سعد. سال سعد. «اویله برکوکب سعد اولمش آکا تاب افکن — عزت ملا»

سَعَه [ع] (وسعت) ه بدل قوللانیلیر: سعهٔ حال. کسرایله‌ده اغتدر.

سَعْی [ع] چالشمق: سعی بلیغ. محصول سعی. «انسان کامل اولمغه سعی ایله آدم اول - باقی» § یوریمك، سرعتله یوریمك: صفا ایله مروه بیننده سعی.

سَعید [ع] سعادت ایله متصف اولان: شهید سعید § قوتلو، مبارك: عید سعید.

سَعیر [ع] آتش، آلولنمش آتش، یانار آتش § جهنم: عذاب سعیر.

سَفائِن [ع] (سفینه) نك جمعی: سفائن تجاریه. سفائن حربیه. (سفاین) صورتنده یازلمالی.

سَفارَت [ع] ایلچیلك، ایلچیلك مقامی.

سَفالَت [ع] دوشکونلك، حقیرلك.

سَفاهَت [ع] عقل خفیفلکی، خفت عقل، عقلسزلك § ذوق عالمنده‌یاشایش، بیهوده پاره صرف ایدش: سفاهت انسانی کرفتار سفالت ایدر.

سَفَر [ع] قطع مسافه، یولجیلق § عسکرك دشمن قارشیسنه کیتمك اوزره حرکتی. سفر بر = سفر حالنده بولنان عسکر: سفر بر عسکر. سفر بری = سفر برلك: حال سفر بری § دفعه، کرّه. سفری = سفر حالنده بولنان آدم.

سَفَرْجَل [ع] آیوا.

سَفْسَطَه [ع] صادق کبی کورندیکی حالده حقیقتده کاذب اولان قیاس، طوغری کبی کورینن سقیم النتیجه اقوال: «بیك سفسطه برمصرع برجسته‌یه دکمز — عونی». سفسطه پرداز = سفسطه‌جی.

سَفْك [ع] قان دوکمك.

سَفَه [ع] برنجی معناسنده (سفاهت) ایله مترادفدر:

سَفَلَه [ع] (سافل)ك جمعی.

سَفید [ف] (سپید) ایله مترادفدر. بوزیاده قوللانیلیر: ریش سفید. باز سفید. سفیدی = سفیدلك.

سَفیداج [ف] اوستوبج.

سَفیر [ع] ایلچی: سفیر کبیر.

سَفینَه [ع] کمی: سفینهٔ مجهّزه.

سَفیه [ع] سفاهت ایله متصف اولان: مالدار سفیه. غنیهٔ سفیهه.

سَقّاء [ع] صوطاشیجی، صواولشدیریجی.

سَقام [ع] خسته‌لك: اندفاع سقام.

سَقامَت [ع] بوزوقلق: تکلمده سقامت. عباره‌ده سقامت. سقامت کلام.

سَقَر [ع] جهنم. سقر مقر = مکانی سقر اولان، جهنمه کیدن.

سَقْط [ع] بر عارضهٔ جسمانیه‌یه اوغرامش، حال اصلیسنده دکل: سقط آدم § کلامده خطا، بوزوقلق: عباره‌ده سقط وار § خطالی، بوزوق.

سَقَطات [ع] کلامده خطا، بوزوقلق معناسنه اولان (سقطه) نك جمعی: اصلاح سقطات.

سَقَطی [ع] عادی، کوتو متاع صاتان، صاتیجی § سقطاتی چوق اولان محرر وشاعر. جمعی: سقطیون.

سَقْف [ع] طاوان: سقف بیت. سقف منقش.

سَقَم [ع] (سقام) ایله مترادفدر. بو زیاده قوللانیلیر.

سَقْمونیا [ع] مسهل کبی قوللانیلان برنبات، بیك کوز اوتی.

سَقَنْقور [ع] بو اسم ایله معروف جانور § تول، صارغی.

سَقْی [ع] (اسقا) ایله مترادفدر: سقی نباتات. تشنه‌لرك سقیی. سقی ماه = صوطاغتمق، صواولشدرمك.

سَقیم [ع] سقامت ایله متصف اولان، بوزوق: «نجه معنای درستی بوزه برلفظ سقیم - نفعی» § سقم ایله متصف اولان، مریض: طبیب سقیم.

سَگ [ف] کوپك: سك شکاری. سك بازاری. سك بچه = کوپك یاوروسی، ایت انیکی. سك جان = ایت جانلی: صیاد سك جان.

سَگابی [ف] (سك آبی) مخففی. قوندوز دینیلن صو جانوری.

سَکْب [ع] مایعی دوکمك، مایع دوکلمك: سکب ماء. شرابك سکبی.

سَکَبَه [ع] باشه کیلن اورمه، طاقیه.

سَکَبَه [ع] باشده حاصل اولان کیك کبی شی. جمعی: سکبات.

سَکْت [ع] سسی صولوق آلقسزین فصل ایتمه: «من مرقدنا هذا» = سکت ایله اوقونور § کلام موزونده بر حرکه‌نك سقوطندن حاصل اولان آهنك قیریقلغی: سکت ملیح. «دریا دریا دوکردی یاشن — فضولی»

سَکْتَه [ع] کسلمه، طورمه، طورغونلق: ایشه سکته کلمك. سکتهٔ قلبیه. (سکت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. سکته‌دار = دوزنی بوزلمش، دوزنی بوزوق: کارسکته‌دار.

سُکْر [ع] سرخوشلق: حد سکر. حال سکر. سکر جزئی.

سَکْران [ع] سرخوش.

سَکْرَه [ع] سرخوشلق، صاحبنه غلبه ایدن سرخوشلق: سکرهٔ سودا § حیرت، شدت: سکرة الموت. سکرهٔ موت.

«سكرت» صورتنده ده قوللانيله بيلير. جمعی: سكرات: سكرات موت.

سكستانت [فرانسزجه دن] افقی وعمودی زاویه لری مساحه یه مخصوص و ١٢٠ درجه لك قوس درجاتی محتوی آلت.

سكنات [ع] ساكنلك، سكون معناسنه اولان (سكنه) نك جمعی: حركات وسكنات. مفردی قوللانلماز.

سكنه [ع] (ساكن) ك جمعی. ساكن اولانلر، اوطورانلر: سكنهٔ محله. سكنهٔ شهر.

سكينه [ع] وقار، تمكين، قوت قلب، آرام درون. (سكينت) صورتنده ده قوللانيلير.

سل [ع] صييرمق، صييرلق: سل سيف. سيفك سلی.

سلاست [ع] كلامده روانلق، سهولت وآهنك ايله تلفظ اولنمق خاصه سی: سلاست الفاظ. سلاست كلام.

سلاسل [ع] (سلسله) نك جمعی. وقتيله كوزل صاچلره (مشكين سلاسل) ديرلردی.

سلاطين [ع] (سلطان) ك جمعی: سلاطين عثمانيه عظامی.

سلام [ع] عيوب وآفاتدن سالم اولمه، ويريلوب آلنان سلام بو معناده عرض دعادن عبارتدر. دار السلام = جنت. مدينة السلام = بغداد.

سلامت [ع] بلايا واكداردن بری اولمه، سالملك: نعمت سلامت. «كيت سلامتله، كل سلامتله!». (سالم) معناسنده ده قوللانيلير: «بر سلامی آلان سلامت اولور — باقی» «سن صاغ كوزلم، كوكل سلامت — اياس»

سلب [ع] نفی، محو ايتمك، بدلمك: امكانك سلبی. «ماسوی اللهی دلكدن سلب ايت — خاقانی». (استلاب) معناسنده ده قوللانيلير.

سلب [ع] بريسندن قاپيلوب آلنان شی: سلب قبيل.

سلجم [ع] شلغم.

سلخ [ع] دريسنی يوزمك، دريسی يوزلمك: قربانك سلخی § هرشهر عربينك صوك كونی: سلخ رمضان.

سلسال [ع] طاتلی، كوزل صو: «روضهٔ ماه نهرها سلسال — سعدی»

سلسبيل [ع] طاتلی، خفيف، لطيف صو. سلساله فائق عد اولنور § جنتده بر چشمه.

سلطنت [ع] پادشاهلق، حكمدارلق § دولت، حكومت: سلطنت سنيهٔ عثمانيه § دبدبه، طنطنه، دارات.

سلف [ع] برينه كچيلن آدم، مأمور. (اسلاف) مقامنده ده قوللانيلير. اخيار حقنده استعمالی غالبدر: سلف صالحين.

سلم [ع] مؤجلی معجله صاتمه، پشين پاره ايله ويره سيه مال آلمه.

سلوت [ع] آرام دل، فراغ بال، استراحت قلب.

سلوی [ع] بال § بيلدرجينه شبيه برقوش كه بنی اسرائيله ترزيق بيورلمش ايدی.

سله [ع] تخفيف ايله (سله) دينيلن سپد. سله باف = سپدجی، كوفه جی.

سليب [ع] عقلی سلب ايدلمش آدم، (مسلوب). بدل دخی قوللانيلير.

سليس [ع] سلاستلی: «اولمسه نظم سليسمده عجبی تعقيد؟ — نفعی». افصحی عد اولنان (سلس) (سلس البول) تعبيرينی اخطار ايده جكی جهتله بو مقامده قوللانلماملیدر.

سليط [ع] كوتو سوزلرله خلق انجيدن، بدزبان، زباندراز: عورت سليط.

سليطه [ع] صالاطه. مترجم قاموسك بياننه كوره زيتون ياغيله ياپيلديغی ايچون اطلاق اولنمشدر. (سليط) زيتون ياغی معناسنه ده كلير. فصيحی بوايش ديه (صالاطه) يرنده (سليطه) يازمق كولنج اولور.

سليقه [ع] طبيعتده حاصل اولان انشای كلام ملكه سی.

سليقی [ع] سليقه يه منسوب: ادای سليقی. لطافت سليقيه.

سليم [ع] عيب وآفتدن، غل وغشدن بری اولان. اكثريا معنوياته وصف اولور: عقل سليم. فكر سليم. «يوم لا ينفعده قلب سليم ايسترلر — روحی بغدادی»

سم [ع] زهر: سم قاتل. سم الفار = صيچان اوتی.

سماء [ع] كوك: «ايلدی نور ايچنده عزم سماء». جمعی: سماوات: «آغوشمه صيغسه ده سماوات — يانده وجود بولنماز اثبات». سماوی = سمايه منسوب: كتاب سماوی. كتب سماويه. «آجدقچه سنی سپهر ماوی — كوكلم نصل اولمسون سماوی؟». سماويات = سماوی شيلر.

سماجت [ع] چركينلك، بدمنظرلق. اكثريا كلام حقنده قوللانيلير. مثلا سوزك باشلانغيجنده اولان چركينلكه (سماجت ابتدا) دينيلير.

سماحت [ع] جومردلك ايتمه، جومردلك. (سخاوت) ايله بينلرنده فرق واردر: (سخاوت) ده طبيعيلك تصور اولنور. (سماحت) غير طبيعی ده اوله بيلير.

سماسره [ع] (سمسار) ك جمعی. سماسرهٔ سائره.

سماع [ع] ايشتمه. سماعاً = ايشتمه صورتيله: سماعاً محبت ايتمك § ارباب طريقتك صور مخصوصه ده ذكر ايتمسی، خصوصيله مولويلرك دونمسی.

سمانت [ع] سميرمه، سميزلك: سمانت غنم. سمانت لحم.

سمت [ع] طرف: «جست وجو ايلرنی ای سرو بالا سمت سمت — باقی» «ای نونهال عشوه بهاريه سمتنه، بر سنبلی هواده خرامان اولورميسين؟ — شناسی» § سيرت: حسن سمت.

سمع [ع] ايشتمه § قولاق: «ايتدی تكرار او لفظ ممتازی — ايردی سمع زبيره آوازی»

سمك، سمكه [ع] باليق: سمك نهری. سمكهٔ بحريه. «يمك يمك نه ديمك بی نمك اولنجه سمك! — سروری»

سمن [ع] تره ياغی.

سمن [ع] سميزلك: سمن كاذب. «رجائی يه سمن كلدی بو مخزنده اوطورمقدن — رجائی». فی الاصل سينك كسريله در.

سمن [ف] ياسمين: برك سمن.

سمند [ف] آت، قوله آت: سوق سمند. «اندامنی سوديكم

كينمش ـ بر جلوه نماسنده بنمش»

سمندر [ع ـ ف] اساطيرى بر حيوان كه آتشده متكون اولور، آتشدن چيقنجه اولور ايمش .

سموح [ع] سماحتى چوق ، كثير السماحه : نصوح سموح .

سمور [ع ـ ف] بو اسم ايله معروف حيوان كه دريسندن كورك ياپيلير . دريسنه، توينه ده اطلاق اولنور: «سموريكى قايلات بوسنه قرمزى شاله ـ نديم» «دوك زلفكى سمور كبى عارضك اوزره ـ وله»

سموم [ع] سام يلى: سموم باديه .

سمى [ع] آداش، همنام: سمى نبى . سميهٔ بتول . «وكم من سمى ليس مثل سميه — وان كان يدعى باسمه فيجيب ـ لا »

سمير [ع] كيجه‌لرى بر برلريله صحبت ايدن آدملردن هر برى، مصاحب شب . (فضائل سمير) كبى تعبيرلرده (همدم) مقامنده بولنور . مثلا (درايت سمير) همدمى درايت اولان ديمك اولور .

سميع [ع] قوهٔ سامعه‌سى قوتلى اولان، زياده ايشيديجى: شب زنده‌دار سميع . جناب حقه‌ده اطلاق اولنور : سميع الدعاء .

سمين [ع] سميز: سمين محمد كراى . بازوى سمين . لحم سمين .

سنا [ع] شيمشك پارلتيسى : «برق ربانى سنايم، اولمسونمى تا ابد ـ اهل وحدت رخشش وجد آورمدن مستنير؟ ـ شيخ اكبر اسانندن» § سنامكى ديلن نبات مسهل . بو معناده همزه ايله‌ده لغتدر . بو اعتباره كوره (سنامكى) فى الاصل (سناء مكى) در .

سنابك [ع] حيوان طيرناغى اوجى معناسنه اولان (سنبك) ك جمعى: سنابك خيول . سنابك عاديات . سنابك افراس . مفردى قوللانلماز .

سنابل [ع] (سنبله) نك جمعى: سنابل پردانه .

سنج [ف] طارتمق، وزن ايتمك معناسنه اولان (سنجيدن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: نكته سنج، سخن سنج،

سنجيده [ف] طارتلمش ، موازنتلى ، منتظم: سخن سنجيده . فكر سنجيده .

سند [ع] بورج وسائره ايچون صورت مخصوصه‌ده يازيلان كاغد : «سنى بونلر نه‌يه شق ايلديلر يا سندى ! » § دليل، برهان . § ملجأ، استنادگاه : «اى بنم شانلى سيدم، سندم!»

سندان [ع] اورس ديلان معروف دميرجى آلتى .

سنك [ف] طاش : «طارتيلير جوهر ماهيت انسان ايله سنك ـ نفعى» سنكدل = طاش يوركلى ، مرحمتسز . سنكستان = طاشلق بر . سنكين = طاشدن : دل سنكين .

سنوى [ع] سنه‌يه منسوب، ييللق ، بر ييللق : ربع سنوى . واردات سنويه .

سنه [ع] ييل : سنهٔ سابقه . سنهٔ حاضره . سنهٔ آتيه .

سنى [ع] رفيع، عالى : امر سنى . نبى سنى . سنت سنيه . ارادهٔ سنيه .

سوابق [ع] (سابقه) نك جمعى . حسنيات وقبحياتده قوللانيلير: سوابق احوال . بر آدمك سوابقى .

سواحل [ع] (ساحل) ك جمعى .

سواد [ع] سياهلق، قارالتى . تكثير سواد = فائده‌سز اوله‌رق يازى يى چوغالتمق، تحرير بى فائده . سواد اعظم = بيوك شهر : «موى ژوليده مده‌در جمعيت اصناف غم ـ ملك سوداننك بودر كويا سواد اعظمى — فضولى» . سواد خوان = يازى اوقويه‌بيلن، چيقاره‌بيلن . سوادالعين ، سواد عين = كوز قاره‌سى، كوز ببكى .

سوام [ع] (سامّه) نك جمعى : دفع مضرت سوام .

سوانح [ع] (سانحه) نك جمعى: سوانح صوفيانه .

سوداء [ع] هوس، آرزو . § شدت ميل، عشق § اخلاط اربعه‌دن برى . § (اسود) ك مؤنثى: صحيفهٔ سودا . حبهٔ سودا .

سوط [ع] قامچى، قيرباچ .

سوق [ع] ايلرى سورمك، سورلمك: سوق عسكر . كلامك سوقى .

سوگند [ف] يمين: سوگند منافق .

سوى [ع] دوز ، طوغرى : صراط سوى . طرق سويه .

سويه [ع] برابرلك، مساويلك . على السويه = مساوات اوزره .

سه [ف] اوچ : سه‌زبان . سه‌خوان = اقانيم ثلاثه‌يه قائل اولان، مثلث .

سهر [ع] كيجه‌لرى اويويه‌ميوب اويانيق طورمه : علت سهر . مبتلاى سهر .

سه‌شنبه [ف] صالى كونى .

سهل [ع] قولاى . سهل ممتنع = قولاى كورندبكى حالده تنظيرى زياده‌سيله مشكل اولان سوز: شيخ سعدى‌نك اكثر آثارى سهل ممتنع قبيلندندر . «باشدن باشه سهل ممتنعدر — لا»

سهم [ع] اوق § حصه .

سهم [ف] قورقو . سهمگين، سهمناك = قورقونج .

سهى [ف] طوغرى . مادياتده قوللانيلير : سرو سهى . قد سهى .

سيآت [ع] (سيئه) نك جمعى .

سياح [ع] چوق سياحت ايدن ، سياحت ايتمك معتادى اولان . جمعى: سياحين .

سياحت [ع] بلده‌دن بلده‌يه طولاشوب گزمك: سياحت بريه . سياحت بحريه . فى الاصل سينك كسريله‌در .

سيار [ع] يوريجى ، گزيجى: كشتى سيار . سفينهٔ سياره .

سياره [ع] يورين ، ثابت اولميان كوكب § كاروان، قافله: سيارهٔ حجاج . جمعى: سيارات .

سياف [ع] قليجلى § قيليججى § جلاد .

سيال [ع] آقيجى ، آقان: نور سيال . انوار سياله . «جان دكرتنده نور مهر جلال — قان دكل ركده، آتش سيال »

سياله [ع] آقيجى ماده : سيالهٔ برقيه . جمعى : سيالات .

سيئ [ع] كوتو، فنا : خلق سيئ . اخلاق سيئه .

سيئه [ع] كوتو، فنا ايش : جمعى سيئات

سيد [ع] اولو، برقومك اولوسى : «بركاير اويله سيد صابر» «دنيايه رغبت ايلمدى سيدالبشر — لا» §

حضرت پیغمبرك سلالهٔ طاهره‌سندن اولان ذات .

سَیْر [ع] یوریمك : سیر سریع . سریع السیر . سیر متوسط § گزمه ، كشت وگذار . § تماشا : «یاری هر كوشه‌ده برصورت ایله سیر ایله — بیداری»

سَیْف [ع] قیلیج : سیف صارم . «سیف اسلامه دكل صاعقه تعبیری سزا — اویله برصاعقه ایندرمدی تقدیر هنوز»

سَیْل ، سَیْلاب ، سَیْلابه [ف] كثرتله آقان صو ، خصوصیله یاغموردن بیریكه‌رك كثرتله آقان صو : سیل منحدر . «خاك دركاهن نظردن سورمه ای سیلاب اشك — فضولی» . سیلابهٔ خروشان .

سَیَلان [ع] آقمق : سیلان ماء . سیلان دم .

سِ

سِباع [ع] (سبع) ك جمعی : سباع جبال . سباع بیابان .

سِیاق [ع] عباره‌نك اوسط طرفی : سیاق كلام .

سِبْط [ع] طورون : «سبط ذی شان سید الثقلین — نورعین علی امام حسن .» سبطین = حضرت پیغمبرك ایكی طورونی ، حسن وحسین حضراتی : سبطین مكرمین .

سِپارِش [ف] ایصمارلامه ، ایصمارلایش .

سِپاس [ف] حمد ، شكر ، ثنا : سپاس بی‌قیاس .

سِپاه [ف] عسكر : سپاه ظفرپناه .

سِپَر [ف] قالقان : «شمشیری قور اندیشهٔ زره وسپر ایلر — نفعی» § آردینه گیزلنه‌جك ، آردینه صیغینه‌جق شی .

سِپَرْغَم [ف] فسلگن .

سِپَنْج [ف] مسافر ، قونوق .

سِپَنْد [ف] اوزرلك تخمی كه آتشه آتیلنجه چیتردی احداث ایدر . اشعار قدماده چوق ایراد اولنمشدر .

سِپَه [ف] (سپاه) مخففی . سپهسالار = سرعسكر . (سپهدار) دخی دینیلیر .

سِپِهْر [ف] گوك : سپهر نیلگون . نابینك «نه قدر عالی دورایتمه سپهر — بوغاز استانبوله بكزر برشهر» بیتنده اولدیغی كبی فتح ایله قوللانلمامالی .

سِتارَه [ف] كوكب . ستارهٔ رخشان .

سِتان [ف] آلمق معناسنه اولان (ستادن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر : دلستان = گوكل آلیجی آلان ، محبوب .

سِتان [ف] ادات ظرفدر . الحاق ایتدیكی اسمك صوك حرفی ساكن ایسه مكسور اولور : گلستان = گللك . سنگستان = طاشلق یر .

سِتایِش [ف] مدح ایدش ، اوكش : ستایش حضرت پادشاهی .

سِتَبْر [ف] قالین ، غلیظ : قماش ستبر .

سِتْر [ع] پرده .

سِتَم [ف] ظلم § گوجه گیده‌جك معامله .

سِتَّه [ع] آلتی : جهات سته . ستهٔ نور . (عشره) یه‌ده باق .

سِتیز ، سِتیزَه [ف] غوغا ، جدال . ستیزه‌كار = غوغاجی .

سِتّین [ع] آلتمش : ستین سنه ! (ستون) دخی دینیلیر .

سِجال [ع] طولو قوغه معناسنه اولان (سجل) ك جمعی . «الحرب سجال» مثلی غلبه گاه برطرفده گاه دیگر طرفده گورینور دیه‌جك یرده ایراد اولنور .

سِجِلّ [ع] محكمه دفتری . جمعی : سجلات .

سِجْن [ع] (حبسخانه) .

سِحْر [ع] جادولق ، گوز باغجیلق : سحر مبین .

سِدْره [ع] طربزون خرماسی نوعندن برآغاج ، عربستان كراسی . كواكه‌سی خفیف ولطیف اولور . سدرة المنتهی = گوكده برمقام . آگاساده‌جه (سدره) دخی دینیلیر : «سدره‌دن قدینه ایتدكجه نگاه — روح قدسی دیر ایدی طال بقاه — خاقانی»

سِرّ [ع] گیزلی خصوص : افشای سر . سراً = گیزلیجه ، گیزلیجه اوله‌رق .

سِراج [ع] قندیل ، موم ، یانار فتیل : سراج وهاج .

سِراجَه [ف] معروف علت .

سِرایَت [ع] گچمك ، بولاشمق : برعلتك سرایتی .

سِرْبال [ع] گوملك .

سِرْحان [ع] بیرتیجی حیوانلردن قورد .

سِرِشْت [ف] طبیعت ، خلقت ، طینت : سرشت خوب .

سِرِشْتَه [ف] یوغورلمش ، مخمر : «نهاد آب وخاكنده سرشته عدل فاروق — نفعی»

سِرِشْك [ف] گوز یاشی .

سِرْقَت [ع] چالمق ، چالنمق ، اوغورلامق ، اوغورلانمق : سرقت كتاب . اشیانك سرقتی § خرسزلق .

سِرْكَه [ف] معروف . سركه‌فروش = اكشی یوزلو . سركه فروشی = سركه فروشلق .

سِعایَت [ف] قوغوجیلق ایتمك ، ایدلمك ، قوغولامق . قوغولانمق : برآدمی سعایت . بریسنك سعایتی .

سِفاد [ع] حیوانلرك چفتلشمه‌سی : سفاد موسمی .

سِفال ، سِفالَه [ف] چاناق چوملك پارچه‌سی .

سِفالین [ف] چاموردن یاپلمش شی ، چاناق چوملك : كوزهٔ سفالین .

سِفْر [ع] كتاب ، جزء : توراتك برنجی سفری .

سِفْلَه [ع] فرومایه ، آلچاق .

سِقایَه [ع] صو ایچه‌جك قاب .

سِقْط [ع] دوشن ولد ، دوشوك . سقط الزند = چاقماق چاقیلیركن صیچرایان قیغلجملر .

سِكال [ف] فكر ، اندیشه ، قورتی . بدسكال = فكری گوتو .

سِكالِش [ف] فكرایدش . دوشونش ، قورش : سكالش بدخواهانه .

سِكَّه [ع] آقچه اوزرینه ضرب اولنان نقش § مولوی كلاهی § صوقاق . سكة الحدید = دمیر یول .

سِكّین [ع] بچاق .

سِلاح [ع] قیلیج ، تفك كبی حرب آلتی : استعمال سلاح . (سلحدار ، سلحشور) كبی كلمه‌لرده مخففدر .

سِلّ [ع] بين العوام ورم دينيلن علت: سل ارئه = آق جكرده ظهور ايدن ورم.

سِلْسِلَه [ع] زنجير § بربرينه اولاشوب كيدن شيلرك هيئت مجموعه‌سى: سلسلهٔ جبال. سلسلهٔ خواجكان.

سِلْعَه [ع] متاع، تجارت متاعى.

سِلْك [ع] ايپلك: سلك سبحه. § صيره، ديزى: سلك جليل عسكرى.

سِلْم [ع] صلح: سلم وسلامت. فتح ايله‌ده لغتدر.

سِلِيسْيُوم [لاتينجه‌دن] اجسام بسيطه‌دن بر جنس طاش كه قوم وچاقماق طاشى باشليجه بوندن مركبدر.

سِمات [ع] نشان، علامت معناسنه اولان (سِمه)نك جمعى. اكثريا وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير. مثلا (فضائلسمات) علائم فضائلدن عبارت اولان ديمك اولور. مفردى قوللانلماز.

سِماط [ع] سفره‌يه ديزلمش اطعمه، سفره: سماط خسروانه. ترتيب سمات.

سِمْحاق [ع] باش كميكنى وعلى العموم كميكلرى اورتن اينجه درى ويا زار: التهاب سمحاق.

سِمْسار [ع] صاتيجى ايله آليجى بيننده توسط ايدن شخص، متاع ميانجيسى: «دلال باشقه، سمسار باشقه»

سِمْط [ع] ديزى، ديزلمش ديزى: سمط لؤلؤ.

سِنّ [ع] ديش: سن سفيد § ياش.

سِنان [ع] مزراق: «تن اعدايى ايندى خيلى زمان — غازيان ضربه‌كاه سيف وسنان»

سِنْجاب [ع] معروف حيوان كه دريسندن كورك ياپيلير. سنجابى = سنجاب رنكنده.

سِنْخ [ع] ديش كوكنك كوميلى بولنديغى ير، ديش يوه‌سى. جمعى اسناخ.

سِنْدِيق [فرانسزجه‌دن] افلاس ايشلرينك تسويه‌سى ايچون محكمهٔ تجارت طرفندن تعيين اولنان وكيللر.

سِنْدِيقَه [فرانسزجه‌دن] معاملات تجاريه وصرافيه‌دن برينك محافظهٔ منفعت ضمننده متحداً ايفاسى ايچون تشكيل اولنان هيئت: فس سنديقه‌سى.

سِنِمّار نعمان ايچون خورنق كوشكنى ياپان معمار مشهور.

سِنَّوْر [ع] كدى.

سِنَه [ع] اويوقلامه، اويقو ابتداسى.

سِنِين [ع] (سنه) نك جمعى: سنين سالفه.

سِنْيُور [ايتاليانجه‌دن] افندى، آغا، موسيو.

سِواء [ع] بر، مساوى.

سِوار [ف] بيله‌زيك: سوار زرين.

سِهام [ع] اوق معناسنه اولان (سهم)ك جمعى.

سى [ف] اوتوز: «سى ودو حرفدر اول دندانلر — نابى»

سِيا [ايتاليانجه‌دن] كوركى ترسنه قوللانه‌رق كرى‌يه وقيچه طوغرى يوروتمه: سيا: سيا كورك.

سِيادَت [ع] سيدلك.

سِياسَت [ع] امور تبعه‌يى، مصالح دولتى محور لايقنده جريان ايتديرمك صورتيله اولان حاكملك § مجرمين اوزرينه ترتب ايدن مجازاتلرك اجراسى.

سِياسىّ [ع] سياسته، امور دوليه‌يه متعلق: امر سياسى. امور سياسيه. سياسيات = امور دوليه‌يه متعلق خصوصات.

سِياق [ع] سوق كلام، سوزك كايشى: سياق وسباق.

سِياقَت [ع] معروف برنوع يازى: خط سياقت.

سِيّان [ع] ايكى مساوى، مساوى ايكى شى. تثنيه‌در. مفردى (سى) دركه قوللانلماز.

سِياه [ف] قاره: خاك سياه. روى سياه. سياهى = سياهلق.

سيب [ف] الما.

سيخ [ف] دمير شيش.

سير [ف] طوق: سير وكرسنه. «نه بيلير كرسنه‌نك حالنى سير!» § صارمصاق: سيروپياز.

سِيَر [ع] (سيرت)ك جمعى: سير نبويه. سير اصحاب. كتب سير.

سيراب [ف] صويه قانمش. § تازه، طراوتلى، لطافتلى: كل سيراب. لالهٔ سيراب.

سيرَت [ع] انسانك معنى طوتديغى يول، مسلك، كيدش: سيرت حسنه.

سيغورطه [ايتاليانجه‌دن] اموال منقوله وغير منقوله‌نك حريق وغرق وسائر قضالره قارشى سنوى براجرت معينه مقابلنده تأمينى يعنى قضا وقوعنده شركتى طرفندن تضمينى § بووجه ايله اموالك تضمينى درعهده ايدن وبو مقصدله تشكل ايتمش اولان شركت واداره: عثمانلى سيغورطه‌سى.

سيفون [يونانجه‌دن] بر قابى چوير مكسزين ايچنده‌كى مايعى ديكر برقابه نقل ايتمكده مستعمل مقوس بورى.

سيلى [ف] شامار: سيلئ خدايى.

سيم [ف] كوموش. سيمين = كوموشدن، كوموش كبى: پيالهٔ سيمين. سروسيمين. سينهٔ سيمين.

سيما [ع] چهره، چهره‌نك طرز مخصوصى: «هركسك حالن اولو الابصاره سيما سويليور»

سِيَّما [ع] باخصوص، على الخصوص، خصوصا، خصوصيله. (ولاسيما) و (لاسيما) صورتلرنده‌ده مستعملدر. آز قوللانلمغه باشلامشدر.

سيماب [ع] جيوه.

سيمرغ [ف] عنقا: «تا كه پروازايده آفاقده سيمرغ وهما ـ لا»

سيمياء [ع] معروف علم موهوم: «سيمياسيمه باتيرماز بيلنى — سنبلزاده»

سين [ع] (س) حرفنك اسمى: «لبلرك مجروح اولور دندان سين بوسه‌دن — نديم»

سيناء [ع] حضرت موسايه تجلئ الهى واقع اولان طاغ. طورسينا. سينك فتحيله‌ده لغتدر.

سينه [ف] كوكس. (درون) مقامنده‌ده ايراد اولنور.

سينى [ف] بو اسم ايله معروف تپسى نوعى، بيوك تپسى.

سينين [ع] (سينا) يه بدل قوللانيله‌بيلير. (طورسينين) صورتنده ايرادى ترجيح ايدلملى.

سپوپل [فرانسزجه‌دن] عسكرينك غيرى، ملكى § عسكرينك غيرى قيافت، باشى بوزوق قيافتى .

سيه [ف] (سياه) مخففى .

سيه‌روز [ف] بختسز، بدبخت .

سيه‌كار [ف] فاسق ، حركاتى كوتو: بكار، سيه‌كار .

سُ

سباب [فرانسزجه‌دن] طلومبه‌وسائره‌ده آچيلوب قپانير منفذ . امنيت سبابى = بعض ماكينه‌لرده استيمك تضييقيله كنديلكندن آچيلان دليك .

سبات [ع] اويقو، خفيف اويقو .

سباعى [ع] يدى حرفلى .

سبحان [ع] جناب حق . سبحان‌الله = جناب حقه تسبيح ايدرم . استغراب واستعظام موقعنده‌ده ايراد اولنور .

سبحه [ع] چكيلن تسبيح .

سبع [ع] يدى جزءده برجزء، يديده بر . بانك سكونيله‌ده لغتدر .

سبل [ع] يول معناسنه اولان (سبيل)ك جمعى .

سبوح [ع] جناب حق : «روح اعظمدن مددخواه اول، صيغين سبوحكه»

سترده [ف] يونلمش، تراش ايدلمش: روى سترده، موى سترده .

سترك [ف] بيوك، ايرى: كرك سترك .

ستره [ع] پرده، اورتو: سترهٔ خضراء .

ستوده [ف] مدح اولنمش، ممدوح : سيرت ستوده .

ستور [ف] بينك حيوانى: تربيت ستور .

ستون [ف] ديرك : ستون سنكين § برصحيفه‌نك منقسم اولديغى ايكى ويا دها زياده بولوكلردن هربرى : غزته ستونى .

سجود [ع] سجده ايتمه ، سجده : سربسجود .

سخن [ف] سوز . (سخُن و (سخَن) صورتلرنده‌ده لغتدر .

سخونت [ع] صيجاقلق ، قيزغينلق : سخونت اناء . سخونت بيت .

سداسى [ع] آلتى حرفلى .

سدس [ع] آلتى جزءده بر جزء، آلتيده بر . دالك سكونيله‌ده لغتدر .

سده [ع] قاپو، قاپو اشيكى § بعض اعضايه عارض اولان طوتقونلق ملتى .

سرادق [ع] (سراپرده) معربى . جمعى سرادقات .

سراق [ع] (سارق) لك جمعى .

سرخ [ف] قرمزى : روى سرخ . سرخسر = قزلباش .

سرر [ع] (سرير)ك جمعى .

سرعت [ع] چابوقلق: سرعت حركت .

سرفه [ف] اوكسوروك .

سرمه [ف] كوزه چكيلن معروف دارو .

سرنا [ف] زورنا. سرنازن = زورنا چالان .

سروج [ع] (سرج)ك جمعى .

سرود [ف] تغنى، ترنم سرود حزين .

سرور [ع] سوينج .

سروش [ف] ملك: نزول سروش .

سره [ع] كوبك، ناف § بزورك اوره‌سنده كوبكه مشابه بركه اصل تخم مايه‌سنى حاويدر. جمعى سرات .

سست [ف] كوشك. سستى = كوشكلك .

سطوح [ع] (سطح)ك جمعى: سطوح مستويه . سطوح بحار .

سطور [ع] (سطر)ك جمعى: سطور صحيفه . سطور منحنيه .

سعال [ع] اوكسوروك: مبتلاى سعال . دافع سعال .

سعداء [ع] سعادتله متصف آدم معناسنه اولان (سعيد)ك جمعى : سعداى قوم .

سفته [ف] دلنمش: درسفته .

سفراء [ع] (سفير)ك جمعى: سفراى اجنبيه .

سفره [ع] اوزرنده يمك يديلن يايغى وسائره: آداب سفره .

سفلاء [سفيل]ك جمعى .

سفلى [ع] آلچاق، باياغى، دوشكون ولاابالى: فكر سفلى . شخص سفلى . افكار سفليه . اشخاص سفليه . سفليات = سفلى اولان خصوصات . سفليت = سفليلك .

سفن [ع] (سفينه)نك جمعى . (سفائن) دها زياده قوللانيلير .

سفهاء [ع] (سفيه)ك جمعى .

سقاطه [ع] قيرنتى، دوكنتى: سقاطهٔ سفره . سقاطه چين .

سقوط [ع] مادةً ويا معنىً دوشمك .

سقوف [ع] (سقف)ك جمعى: سقوف منقشه .

سكارى [ع] (سكران)ك جمعى: مدهوشراى سكارى .

سكان [ع] شخصه وصف اولان (ساكن)ك جمعى: سكان قريه . دومن معناسنده‌ده قوللانيلير: سكان سفينه . ادارهٔ سكان . بو معناده مفرددر .

سكر [ع] شكر .

سكنى [ع] ساكن اوله‌جق يره مسكن: برعائله‌نك سكناسى § ساكن اولمه: بوخانه قابل سكنى دكل .

سكوت [ع] صوصمه: سكوت دائم . سكوتى = صوصمه‌يى التزام ايدن .

سكون [ع] اضطرابسزلق، حركتسزلك : حال سكون . سكون دريا . بو معناده (سكونت) دخى قوللانيلير § حركه‌سزلك : و اوك سكونيله . بو معناده (سكونت) قوللانلماز .

سلاف، سلافه [ع] شراب: سلاف صاف . سلافهٔ محبت .

سلاله [ع] ذريت : سلالهٔ طاهره .

سلطان [ع] حضرت پادشاه: سلطان البرين . § پادشاه شوكتلو اكتناهك والده و يا كريمهٔ محترمه‌سى § سطوت شاهانه، قدرت عاليه: سلطان مبين .

سلم [ع] مردیون ، نردبان .

سلوك [ع] يوله كيرمك، يول طوتمق: طريق حقه سلوك . بر طريقته سلوك .

سم [ف] حيوان طيرناغى: سم سمند . تشديد ايله‌ده قوللانيلير .

سُمّاق [ع] كبابه قونيلان معروف قرمزى دانه .

سُمتِراش [ف] حيوانلرك طيرناغنى كسمكه مخصوص نعلبند آلتى ، صونتراش .

سُمرَت [ع] اسمرلك : سمرت لون . سمرت وجه .

سمعه [ع] ايشيدلسون ديه رياكارانه ايشله نيلن ايش : فلانك ايتديكى فداكارلق سمعه در § بوايشى بو يولده ايشلهمه : سمعه طريقيله شويله ياپدى .

سُمُو [ع] يوكسكلك : سمو پايه . (علوّ) دها زياده قوللانيلير .

سُمُوم [ع] (سمّ)ك جمعى : سموم غير مهلكه .

سُنبَك [ع] آت طيرناغى . جمعى : سنابك

سُنبُل [ف] معروف چيچك : «آب ناب ايچره طورر تازه و خوشتر سنبل — باقى » . زلف دلبران ايچون مشبه به اولور . سنبلى = سنبل رنكنده . اكثريا قاپانيقجه وياغمورسز هوايه وصف اولور : سنبلى هوا . «هم حزين هم حزنى دافعدر هواى سنبلى »

سُنبُله [ع] باشاق : سنبلهٔ صددانه . جمعى : سنبلات . § معروف برج .

سُنَّت [ع] سيرت حسنه ، خصوصيله حضرت پيغمبرك سيرت حسنه سى . سنت مؤكده . سنة الله = حكم الٓهى ، عادت الٓهيه § ختان .

سُندُس [ع] اينجه ديبا ، نازك اطلس . سندسى = سندسدن : بالين سندسى .

سُنَن [ع] سيرت حسنه معناسنه اولان (سنت)ك جمعى : سنن سنيه . «الفرار مما لايطاق من سنن المرسلين » .

سُنُوح [ع] حسن صورتله خاطره كلمه : قلبمه اويله سنوح ايتدى . جمعى اولان (سنوحات) سانحات معناسنده ده قوللانيلير .

سُنُوخ [ع] طمش اولمه ، معلومات قويه يه دسترس اولمه .

سُنّى [ع] اهل سنتدن اولان ذات : مرد سنى . جاريهٔ سنيه .

سُوى [ف] طرف : سوى سما . هرسوى . هرسو . سوبسو = طرف طرف ، هريانه ، هريانده .

سُوء [ع] كوتولك . معنوياتده قوللانيلير . اضافتسز قوللانلماز . بعض تراكيبده مآله نظراً (كوتو) معناسنى ده مفيد اولور . مثلا (سوء اداره) تعبيرنده (ادارهنك كوتولكى) معناسى آكلاشيله بيله جكى كبى (كوتو اداره) مآلى ده آكلاشيله بيلير . (حسن) لفظى ده ايكى معنايه دلالتده بويله ايسهده او اضافتسز دخى قوللانيلير .

سُوار [ف] بنمش : سوار مسلح . اشترسوار = دوه يه بنمش .

سُؤال [ع] صورمق ، صورلق : بر كيفيتى سؤال . بر مسئلهنك سؤالى § ديلنمك : ذل سؤال . جمعى : سؤالات .

سُوخته [ف] يانمش ، يانيق : نان سوخته .

سُود [ف] فائده : «ايتمز حساب سود و زيانى غريب حال ! — سالم » .

سُوده [فرانسزجه دن] طوز كبى بر مادهٔ كيمويه . چماشيرده قوللانيلير .

سُور [ع] حصار : خارج سور .

سُور [ف] دوكون : سور همايون . سورپرسرور . § ضيافت : ترتيب سور . بو كلمه فارسى اولديغى حالده خندق غزوه سنده «قوموا فقد صنع جابر سورا » صورتيله لسان پيغمبريدن صدور ايتمشدر .

سُوَر [ع] (سوره نك) جمعى : اوائل سور . سور شريفه .

سوره [ع] قرآن كريمك منقسم اولديغى يوزاون درت باشدن هربرى : سورهٔ فاتحه . نظمده (سورت) صورتندهده قوللانيله بيلير .

سُوز [ف] حرارت ، احتراق يانمه : سوز دل . شعر پرسوز . ياقمق معناسنه اولان (سوختن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : خانمانسوز = خانمان ياقيجى .

سُوزان [ف] ياقيجى ، ياقان : آتش سوزان § يانيجى ، يانان : دل سوزان .

سُوزِش [ف] محرقلق ، مؤثرلك : «يارب اونه سوزش اول نه سوزدر ــ لا » « مآل محرق اولور سوزش بيانمدن » . (سوز) مقامندهده قوللانيلير : سوزش درون .

سُوزناك [ف] محرق ، مؤثر § موسيقيده برمقام : «كفتهٔ سوزناك عشقم ايسه ــ بستهٔ بى قرار حسنكدر ــ حيرت »

سُوزَن [ف] ايكنه . چشم سوزن = ايكنه دليكى . سوزندان = ايكنه لك .

سُوزَنده [ف] (سوزان) ه بدل قوللانيلير .

سُوش [ف] كووه : سوس منحوس .

سُوسمار [ف] كلر .

سُوسَن [ف] صوصام دينيلن چيچك .

سُوفار [ف] ايكنه دليكى § اوق كزى .

سُوق [ع] چارشى ، پازار : سوق عكاظ . سوق صحافين . سوقى = چارشى يه منسوب شى ، چارشى آدمى .

سُومَنات هندده بر بتخانه ايمش .

سُوَيداء [ع] يوركده اولان سياه نقطه ، حبة القلب ، دانهٔ دل . اكثريا قلبدن كنايه اولهرق قوللانيلير : «سوداك ايله زندهدر سويدا — روح دل ناتوانم اولدك »

سُها [ع] بنات النعش صغرى ايچنده غايت كوچك كورينور بر كوكب .

سُهولَت [ع] قولايلق : «هر كارده عاقل كوزهدر سمت سهولت ــ سامى »

سُهَيل [ع] بر پارلاق يلديز . يمندن پك پارلاق كورنديكى ايچون (سهيل يمنى) و (سهيل يمانى) ديه توصيف ايدرلر .

سُيُوف [ع] (سيف) ك جمعى : سيوف صارمه .

سُيُول [ع] (سيل) ك جمعى : سيول منحدره .

شَ

شائبه [ع] اثر ، اماره ، شبهه : شائبهٔ امتناع . شائبهٔ نفاق . اعتقاد بى شائبه . (شايبه) صورتنده يازلمامل .

شائق [ع] شوقلى ، آرزولى ، آرزومند : قلب شائق . قلوب شائقه . (شايق) صورتنده يازلمامل .

شاب [ع] معروف بورشه‌دیریجی ماده‌که نشادره مشابهدر .

شابّ [ع] کنج آدم، جوان .

شاباش [ف] آفرین، تحسین: سزاوار شاباش .

شاتم [ع] شتم ایدیجی، ایدن: نادان شاتم .

شاخ [ف] دال: شاخ میوه‌دار . «شاخ کلده ژاله دوشمش غنچهٔ زیبامیدر؟ — باقی» . شاخ شاخ = پارچه پارچه: «شاخ شاخ ایلدی بر صدمه حصارك بابن» § بوینوز: شاخ آهو .

شاخسار [ف] داللق، آغاجلق، قورولق: «بر نغمه کلدی کوشمزه شاخساردن»

شاخه [ف] بیوندوروق کبی آغاجدن یاپیلان ضبط وتضییق آلتی .

شاد [ف] سوینجلی. شادی = شادلق: بادیٔ شادی .

شاداب [ف] طراوتلی، تر، تازه: مرغزار شاداب . «آب نظمله کلستان تخیل شاداب — نفعی» . شادابی = شادابلق .

شادان [ف] (شاد) ه بدل قوللانیلیر: «برلطف ایله شهریار دوران — قیلدی ینه اصدقایی شادان»

شادکام [ف] زیاده سونجلی. آنجق شخصه وصف اولور. مثلا (دل شادکام) دینلمز. شادکامی = شادکاملق .

شادمان [ف] (شاد) ه بدل قوللانیلیر: «شادمان اول که سن آنلر دنسین» . شادمانی = شادمانلق .

شادی [ع] علم وادبدن حصه‌دار اولان § نغمه‌ایله شعراوقویان.

شاذّ [ع] قاعده‌دن خارج، قاعده خارجنده: بوکلمه شاذدر . کلمات شاذه .

شارب [ع] ایچیجی، ایچن: شارب شراب . شارب اللیل والنهار = کیجه کوندوز ایچن سرخوش، بکری § بییق: شارب دراز .

شارح [ع] شرح ایدیجی، ایدن: شارح قول حکیم . شارح مثنوی . «شارح دیسه‌لر فهم اولنور انقروی — غالب»

شارع [ع] شروع ایدیجی، ایدن: شارع تحریر § واضع شریعت، جناب حق یاخود حضرت پیغمبر: اذن شارع .

شارق [ع] پارلایجی، پارلایان: نجم شارق . نجوم شارقه .

شارلاتان [فرانسزجه‌دن] حائز اولمدیغی فضل وهنره مالك اولمق ادعاسیله خلقی اغفال ایدن، شقلبان، شعبده‌باز § متطبب .

شاطر [ع] شطارتلی، چویك آدم: برید شاطر .

شاعر [ع] شعر سویلین: شاعره‌یی شاعر سوه‌بیلیر .

شافع [ع] شفاعت ایدیجی، ایدن: نبیّ شافع . شافع روز جزا .

شافی [ع] شفا ویریجی، ویرن: داروی شافی . ادویهٔ شافیه § قناعت ویریجی، ویرن: جواب شافی . اجوبهٔ شافیه . «مریض بستر حسرت بوکون شافی جواب آلمش = راغب»

شاقّ [ع] زحمتلی، مشقتلی . اکثریا مؤنث اولان (شاقّه) قوللانیلیر: اعمال شاقه . عملیات شاقه .

شاکر [ع] شکر ایدیجی، ایدن: «شاکر لطف مستعان اولدم»

شاگرد [ف] چراق، تحصیلده بولنان: شاکرداولمیان استاداولماز.

شاکله [ع] مذهب، مسلك، خلقت، طبیعت: شاکلهٔ مرضیه .

شاکی [ع] شکایت ایدیجی، ایدن: شاعر شاکی . (مشتکی) دها زیاده قوللانیلیر . شاکی السلاح = آلات حربیه‌یی مکمل اولان آدم .

شالوپه [فرانسزجه‌دن] اعصار سالفه‌ده عثمانلیلر طرفندن قوللانیلان ایکی دیرکلی سفائن صغیرهٔ خفیفه.

شام [ف] آقشام: شام هجران .

شامّ [ع] قوقو طویجی، طویان . اکثریا مؤنث اولان (شامّه) قوللانیلیر . قوهٔ شامّه .

شامخ [ع] یوکسك: جبل شامخ. جبال شامخه .

شامل [ع] شمولاو، احاطه ایدیجی، ایدن: شو عباره بو معنالری شاملدر . لطف شامل. عنایت شامله .

شامه [ع] بك دینیلن لکه: شامهٔ سودا . جمعی: شامات .

شآمت [ع] اوغورسزلق: شآمت مقدم .

شأن [ع] ایش، فعل § یکی ایش، یکی ظهور ایدن حال، حادثه، وقوعات جمعی: شئون. جمع الجمعی: شئونات.

شان [ع] خلق نظرنده بیوك کورین وصاحبی ایچون مدار افتخار اولان حالت: «شانی هیچ اولدی مقارن شین» § حال .

شانه [ف] طاراق: «باری اولسون سودیکم پیوسته شانهٔ زلفکه».

شانه‌زن = طارایجی: شانه‌زن زلف دلبران .

شاه [ف] بیوك آمر، حکمدار: شاه جهان .

شاهباز [ع] ایری طوغان. تشبیهاً انسانه‌ده اطلاق اولنور: «شاهبازم، غیری مرغ دل شکارکدر سنك — عاصم»

شاهبال [ف] قنادك الك اوزون توپلری: ظل شاهبال جبریل .

شاهبندر [ف] نظمده (شهبندر) ه بدل قوللانیلیر .

شاه بیت [ف] برمنظومه‌نك الك کوزل بیتی: شاه بیت دیوان فطرت.

شاهپر [ف] (شاهبال) ه بدل قوللانیلیر.

شاهد [ع] شهادت ایدیجی، ایدن: شاهد عادل . شاهد زور § محبوب، محبوبه . شاهد بازار = مبتذل کوزل .

شاهدانه [ف] ایری دانه‌لی. اکثریا انجو حقنده قوللانیلیر.

شاهراه [ف] ایشلك، بیوك یول، جاده: شاهراه شریعت .

شاهسوار [ف] آته پك کوزل بینن، پك ایی بینیجی: «ای رسول قرشی شاهسوار مدنی — جامی»

شاهق [ع] (شامخ) ایله مترادفدر: جبل شاهق. جبال شاهقه .

شاهنشاه [ف] الك بیوك پادشاه، پادشاهلرك پادشاهی. ملك الملوك: «انبیانك یارسول الله شاهنشاهیسین».

شاهنشه [ف] (شاهنشاه) مخففی: شاهنشه دوران.

شاهنشین [ف] صوقاغه ناظر اوطه چیقمه‌سی .

شاهوار [ف] شاهه ، پادشاهه لايق . اكثريا اينجو حقنده قوللانيلير: «شهلر خزينه سنده كرك در شاهوار — نوعى »

شايان [ف] لايق : شايان مطالعه . «خصوصيله بهارى مطلع مخصوصه شاياندر — لا »

شاهين [ف] معروف آوجى قوش : شاهين چابكپرواز .

شايد [ف] ادات احتمال . اكثريا احتمال بعيده دلالت ايدر . فى الاصل (لايق اولور ، مناسبت آلير ، ياقيشير ، اوله بيلير) كبى معنالرى مفيد مضارعدر . بنه ادات احتمال اولان (بلكه) جمل شرطيه ايله بكده اويوشه مدينى حالده (شايد) اكثريت اوزره جمل شرطيه ده بولنور : «سير ايت بونى كورمدكسه شايد — محزونلق ايچنده شاد بريز — اكرم »

شايسته [ف] لايق . حسنياتده استعمالى غالبدر : «شايسته يز اولسه ق ايكى عالمده سرافراز »

شايع [ع] شيوع بولمش ، بولان : قول شايع . اقوال شايعه .

شايعه [ع] شيوع بولمش ماده ، كيفيت : تكذيب شايعه . جمعى : شايعات .

شايكان [ف] چوق ، بول : قافيهٔ شايكان .

شب [ف] كيجه : شب قدر . شب تاريك

شباب [ع] كنجلك ، جوانلق : «عمرك بهار موسمى عهد شبابدر — شيخ الاسلام حكمت » . بعض شعرا (سكون) ايله (سكونت) ه قياساً (شبابت) استعمال ايدرلر .

شبانكاه [ف] كيجه وقتى : آه شبانكاه . (شبكاه) ديلمز .

شبانه [ف] كيجه لك ، كيجه وقتى اولان : ضيافت شبانه .

شببوى [ف] معروف چيچك : «بكزه در كنديسنى كاكل ياره شببو — سنبح » «شببوبى كوركه برك سمندن قباى وار — نديم »

شبپره [ف] ياراصه : «شبپره خصم طبيعيسى ايمش خورشيدك »

شبتاب [ف] آتش بوجكى .

شبچراغ [ف] بر كوهر ايمش كه كيجه وقتى چراغ كبى شعله فشان اولورمش : «اول فهيمه ضميرم كيم نقاط خط نظمم — شبچراغ ايتدم شعاع مهر طبع روشنمدن — فهيم قديم »

شبح [ع] جسد ، جثه ، جسم ، شخص : شبح مرئى .

شبخون [ع] كيجه باصقينى : اجراى شبخون .

شبخيز [ف] كيجه وقتى اويانوب قالقان : زاهد شبخيز .

شبديز [ف] ياغيز آت § خسرو پرويزك آتى .

شبرو [ف] كيجه وقتى يورين ، كزن ، سائر الليل : دزد شبرو .

شب زنده دار [ف] كيجه اويوميان : «آرزوى وصل ايله شب زنده دار اولدقلرم — كريهٔ حسرتله چشم انتظارم سويلسون — نابى » § كيجه اويوميوب عبادت ايدن ، محيى الليل : عابد شب زنده دار .

شبستان [ف] حرم دائره سى § خلوتخانه § ياتاق اوطه سى .

شبعان [ع] طوق ، طويمش : بطن شبعان . شخص شبعان .

شبكه [ع] آوجى آغى ، بالق آغى § قفس كبى دليك دليك اولان پارماقلق وسائره .

شبگير [ف] كيجه وقتى ايشله نيلن ايشه وصف اولور : نالهٔ شبگير . آه شبگير .

شبنم [ف] كيجه ياغان رطوبت ، چى : «كوكلنه كير اى كوكل اول غنچه نك شبنم كبى — شيخ الاسلام يحيى »

شبيخون [ف] (شبخون) ه بدل قوللانيلير : «دشمن آكاه ه تدبير شبيخون ايتمز — سامى »

شبيكه [ع] (شبكه) يه بدل قوللانيلير .

شبيه [ع] بكزه يجى ، بكزه ين : فلان فلانه شبيهدر .

شتم [ع] سوكمك ، سوكوب صايمق ، سوكش .

شتى [ع] (شتيت) ك جمعى : آيرى آيرى ، باشقه باشقه : مواد شتى . مسائل شتى .

شتيت [ع] طاغينيق : شئ شتيت . اشياى شتيته .

شجاعت [ع] انسانده قورقه جق احوالده قورقامق خاصه سى ، يوركلك : شجاعتك افراطى تهوردر .

شجر [ع] آغاج : شجر زيتون .

شجره [ع] جدول سلاله ، سلسلهٔ سلاله : شجرهٔ آل عثمان . (شجر) معنامنده ده قوللانيلير .

شجن [ع] دال ، بوداق ، فرع ، شعبه .

شجيع [ع] شجاعتلى . شخصه وصف اولور : محارب شجيع . مثلا (قلب شجيع) ديلمز .

شحنه [ع] صوباشى ، شهر ضابطى ، ضابطه مأمورى : «درميخانه يى شحنه قاپامق ايستر ايمش — سنبلزاده » . فى الاصل شينك كسريله در .

شحم [ع] ايچ ياغى : لحم وشحم .

شحمه [ع] بر پارچه ايچ ياغى ، ايچ ياغى پارچه سى : شحمة العين .

شخص [ع] انسانك هيئت جسمانيه سى : شخصيات = بريسنك شخصنه متعلق اويغونسز سوزلر .

شد [ع] صيقى باغلامق ، صيقى باغلانمق : شد رحل .

شدائد [ع] (شديده) نك جمعى : شدائد روزكار . (شدايد) صورتنده يازلمامليدر .

شديد [ع] شدتلى : عذاب شديد ، ضربهٔ شديده .

شديده [ع] بلا ، مصيبت ، شدتلى حالت مكدره .

شر [ع] خير دكل ، خير اولميان ، خيرلى اولميان شى ، خصوص .

شرائط [ع] (شريطه) نك جمعى : شرائط اشترا . (شرايط) صورتنده يازلماملى .

شراب [ع] ايچيله جك شى ، ايچه جك : طعام و شراب § سرخوشلق ويرن معهود مايع .

شراپنل [فرانسزجه دن] محاربه ده استعمال اولنور . برنوع مرمى

شرارت [ع] شريرلك ، شرايشلمه ، فنالق .

شرافت [ع] شرف صاحبى اوله ، شرفليلك : شرافت علما .

شرايع [ع] (شريعت) ك جمعى . (احكام شريعت) معناسنده قوللانيلير : علم شرايع .

شربت [ع] طاتلى ايچه جك : «شربته رغبت ايلمز مستان »

شَرْح [ع] آچق، آچلمق : بر كتابى شرح . كتابك شرحى. شرح صدر § ايضاح ايچون سويلنيلن سوزلر وبو يولده يازيلان كتاب : شرح عقائد علامهٔ تفتازانينك اثريدر .

شَرْحَه [ع] ياريق : شرحهٔ سينه . شرحهٔ خونين .

شَرَزْ [ع] قيغلجم .

شُرْسُوف [ع] قبورغه كميكارينك اوك طرفده‌كى اوجلرنده بولنان قيقرداق . جمعى شراسيف .

شَرْط [ع] بر شى‌كه ديكر شيئك وجودى آنك وجودينه توقف ايدر ، آنسز اولماز : شرط بولنمينجه مشروط بولنماز .

شَرْع [ع] طرف الٰهيدن وضع اولنان امر ونهى كبى احكامى مشتمل اصول مقدسه، پيغمبرمزك تبليغ بيورديغى اصول مقدسه : شرع شريف . «آچماز كسديكى پارمق شرعك — شناسى»

شَرَف [ع] معنوى يوكسكلك، اولولق: شرف ذاتى . شرف عارضى. شرف المكان بالمكين .

شَرْق [ع] كونشك طوغديغى جهت : «آفتاب بحروبر صاحبقران شرق وغرب — نفعى»

شَرْم [ف] اوتانمه: شرم جبلى . شرم جعلى .

شَرْمْسار [ف] اوتانان ، اوتانمش : شرمسار احسان. شرمسار اولدى .

شَرْمْكين [ف] اوتانغاج: دخترشرمكين.

شَرْمَنْدَه [ف] (شرمسار) كبى قوللانيلير.

شَرَه [ع] زياده حرص، بك دوشكون اولمه ، زياده دوشكونلك : اصحاب شر وشره .

شَرْهان [ع] زياده حريص ، بك دوشكون : شرير شرهان.

شَرِير [ع] شرلى ، شرى سون : لئيم شرير .

شَرِيطَه [ع] شرط، شرط مخصوص.

شَرِيعَت [ع] (شرع) ايله مترادف صاييلير : شريعت غرا .

شَرِيف [ع] شرفلى : ذات شريف. نعت شريف . § سلالهٔ پيغمبريدن اولان ذات .

شَرِيك [ع] اورتاق، همكار: شريك تجارت . درس شريكى .

شَسْت [ف] تيراندازلرك باش پارمقلرينه كچيردكارى يوكسوك، زهكير§ باقى اولطه‌بى .

شَشْ [ف] آلتى: دوشش. شش جهت.

شَشْپَرْ [ف] آلتى باشلى معروف آلت.

شَشْخانَه [ف] آلتى ييولى تفك وطوپ. (ششخانه تفك) كبى تعبيرلرده (ششخانه‌لى) استعمالى طوغرى اولمامق لازم كلير .

شَصْت [ف] آلتمش . (شست) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

شَطّ [ع] بيوك نهر § فرات ايله دجله‌نك اجتماعندن متشكل بيوك نهر . شط العرب .

شَطارَت [ع] شنلك ، شوخلق : شطارت موقته .

شَطْحِيّات [ع] هزليات .

شَطْرَنْج [ع ـ ف] معروف اويون : «نرده كوردك ايسه نرد وشطرنج — مبتلاسنده هويدا صدرنج— سنبلزاده»

شَعائِر [ع] علامت معناسنه اولان (شعيره) نك جمعى : شعائر اسلام . مفردى بو معناده قوللانلماز . (شعاير) صورتنده يازلمامل .

شَعْب [ع] جماعت ، طائفه، قبيله . جمعى شعوب .

شَعْبان [ع] معروف آى : «شعبانده كلدى عالمه شهزاده مصطفى — تاريخ — سرورى»

شَعْر [ع] قيل : شعر شارب .

شَعْشَعَه [ع] پارلاقلق : كونشك شعشعه‌سى . شعشعه‌لى سوز.

شَعير [ع] آرپه : خبز شعير .

شَعيرَه [ع] آرپه دانه‌سى، بردانه آرپه.

شَغاف [ع] يورككى احاطه ايدن زار: التهاب شغاف .

شَغال [ف] چقال دينيلن حيوان .

شَغَف [ع] چيلديره‌يه سومه ، محبت مجنونانه : مبتلاى شغف.

شَفاعَت [ع] صوچلو ويا محتاج اولان ايچون عفو ويا احسان رجاسى. فى الاصل اعانه معناسنه‌در .

شَفّاف [ع] باقلدقده اوته طرفى كورينن براق اجسامه وصف اولنور : جسم شفاف . اجسام شفافه . بلور شفافدر .

شَفْتالو [ف] معروف ميوه .

شَفَق [ع] كونش باتدقدن صكره افقده قالان قيزل آيدينلق. كونش طوغمازدن اول افقده ظاهر اولان آيدينلغه‌ده اطلاق اولنور : ظهور شفق. شفق سوكدى .

شَفَقَت [ع] آجيوب اسيركمه : شفقت مادرانه. فانك سكونيله‌ده مستعملدر .

شَفَوِى [ع] شفه‌يه منسوب: حرف شفوى . حروف شفويه .

شَفَه [ع] دوداق : «زير شفه‌دن كلر ايدر خنده بوحاله» . آغيز آچمق ديمك اولان (شق شفه) تعبيرى اكثريا نفياً قوللانيلير: شق شفه ايتمدى.

شَفيع [ع] شفاعت ايدبجى ، ايدن : شفاعتجى : شفيع روز جزا .

شَفيق [ع] شفقتلى : رفيق شفيق . مادر شفيق .

شَقّ [ع] يارمق، يارلاق : شق‌سنده كاغدك شقى § ياريق، چاتلاق: شق ديوار .

شَقاء [ع] شقيلك، بدبختلق، بدطينتلك: اصحاب شقا .

شَقاوَت [ع] فى الاصل (شقاء) ايله مترادف ايسه‌ده هايدودلق معناسنده‌ده قوللانيلير: شقاوت مستمرّه.

شَقايِق [ع] كلينجك چيچكى.(شقائق النعمان) و (شقايق نعمانيه) دخى دينيلير .

شَقِىّ [ع] شقاوتلى، شقاوت صاحبى : شقىٔ مشهور .

شَقيق [ع] اورته‌سندن يارلمش برشيئك هر بر پارچه‌سى § اوز اركك قارداش .

شَقيقَه [ع] يارىم باش آغريسى § اوز قيز قارداش .

شَكّ [ع] شبهه : شك ويقين .

شَكَر [ف] معروف . نظمده كافك تشديديله‌ده قوللانيله‌بيلير . «كوياكه قارشدى شير وشكر ـ لا»

شَكل [ع] بچم، قيلق: شكل مستطيل. شكل قبيح § منطقده قياسك هيئت ترتيبى.

شَكُور [ع] شكر ايتمك معتادى اولان: عبدشكور.

شَكوه، شَكوى [ع] شكايت.

شَكيمه [ع] انسانده بى‌پروا مقاومت ايتمك حالى: شديدالشكيمه.

شَل [ع] چولاقلق.

شَلّاله [ع] بيوك چاغلايان، بر نهرك يوكسكدن دوشمه‌سيله حاصل اولان چاغلايان: نياغاره شلاله‌سى.

شَلوار [ف] معروف.

شَم [ع] قوقلامق، قوقلانمق: شم رياحين. كلك شى.

شَمائل [ع] خوى معناسنه اولان (شِمال) ك جمعى. اخلاق: شمائل كريمه. اشكال وصفات معناسنده ده قوللانيلير. مفردى بومعنالرده قوللانلماز. (شمايل) صورتنده يازلمالى.

شَماتت [ع] دشمنك دشمنه اصابت ايدن بلادن طولايى اظهار سرور ايتمسى: شماتت اعدا.

شَمامه [ع] كوراتى، باغريشوب جاغرشمه.

شَمس [ع] كونش. تأنيثى معتبر دكلدر: شمس منير.

شَمسه [ع] خرجله ايشلمه‌لى ويا اويه‌لى وسائر درلو اوله‌رق كونش رسمنده يافته § بو رسمده يازمه كتابلرك باشنه نقش اولنمش تزيينات.

شَمّه [ع] بك جزئى مقدار: شمۀ وفا. فى‌الاصل بركره قوقلامه معناسنه‌در.

شَمشير [ف] قيليج: شمش بر تيز. كسر ايله‌ده لغت صاييلير.

شَمع [ع] يانه‌جق موم § بال‌مومى.

شَميم [ع] كوزل قوقو، رائحۀ طيبه: شميم صبا. شميم زلف.

شَناعت [ع] زياده چركينلك. اكثريا افعال حقنده قوللانيلير: شناعت فعل. شناعت‌كار.

شَنايع [ع] كوتو ايش معناسنه اولان (شنيعه) نك جمعى: ارتكاب شنايع.

شَنبه [ف] جمعه ايرتسى كونى.

شَنيع [ع] شناعتلى: كارشنيع. افعال شنيعه.

شَوائب [ع] (شائبه) نك جمعى: شوائب تردد.

شَوارب [ع] (شارب) ك جمعى.

شَوّال [ع] معروف آى: شوال مكرم.

شَوامخ [ع] (شامخه) نك جمعى.

شَواهد [ع] (شاهد) و (شاهده) نك جمعى. بر مسئلۀ لسانيه‌يى اثبات ايچون آثار بلغادن كتيريلن مثاللر.

شَواهق [ع] (شاهق) و (شاهقه) نك جمعى، يوكسكلر، يوكسك جهتلر، تپه‌لر. اكثريا طاغ حقنده ايراد اولنور: شواهق جبال. يوكسك طاغلر مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

شَوق [ع] كوكل ميلى، آرزو: شوق شديد.

شَوكت [ع] پادشاه علويت‌پناه اسلامه مخصوص اولان قدرت وهيبت.

شَوهر [ف] قوجه، زوج: شوهروزن.

شَه [ف] (شاه) مخففى.

شَهادت [ع] شاهدلك ايتمه، شاهدلك: شهادت صادقه. «اثرى فضلنه شهادت ايدر» § شهيد اوله، شهيدلك: «طالب دولت شهادتدر» § كوزه كورينن اشيا، جهان: عالم شهادت. جناب حق عالم الغيب والشهاده‌در.

شَهامت [ع] شجاعت وحشمته مقارن شدت ذكا § نفوذ اوامره مقارن رياست وحاكميت: «اورنك شهامتمدن ايشدم — آت صيرتنه نقل مركز شان ـ لا»

شَهباء [ع] (اشهب) ك مؤنثى: بغله شهبا. حلب شهرينه‌ده اطلاق اولنور. (حلب‌الشهبا) صورتنده استعمالى غالبدر.

شَهباز [ف] (شاهباز) مخففى.

شَهبال [ف] (شاهبال) مخففى.

شَه‌بيت [ف] (شاه بيت) مخففى.

شَهپر [ف] (شاهپر) مخففى.

شَهد [ع] بال، كومج بالى.

شَهداب، شَهدابه [ف] شربت، بال شربتى.

شَهدانه [ف] (شاهدانه) مخففى.

شَهر [ع] بكى آيدن يكى آيه قدر اولان مدت: شهر شوال. رؤيت آيله شهر اطلاقى مدت جهتيله بونلرك شهور عربيه‌يه شابه اولمسنه‌مبنيدر.

شَهر [ف] بيوك قصبه: حلب شهرى. شهر غرا.

شَهراه [ف] (شاهراه) مخففى.

شَهريار [ف] بيوك حكدار، قدرتلى پادشاه.

شَهسوار [ف] (شاه‌سوار) مخففى.

شَهلاء [ع] (اشهل) ك مؤنثى: چشم شهلا. (شائى) معناسنده‌ده مستعمل اولديغندن جديادده استعمالى روا كورلمز.

شَهنشاه، شَهنشه [ف] (شاهنشاه) مخففى.

شَهنشين [ف] (شاهنشين) مخففى.

شَهوار [ف] (شاهوار) مخففى.

شَهوانى [ع] شهوته متعلق: فكر شهوانى. هوسات شهوانيه.

شَهوات [ع] (شهوت) ك جمعى.

شَهيد [ع] دين حق اوغرنده قتل اولنان وبو يولده سائر بعض اسباب شديده‌ايله اولن آدم: شهيد سعيد. شهيدۀ سعيده.

شَهير [ع] (مشهور) ايله مترادفدر: شاعر شهير. شهر شهير.

شَهيق [ع] صولوغى ايچرى آله‌رق سدانمه: شهيق حمار. شهيق جهنم § نفس آلمه، مقابلى (زفير).

شَهيم [ع] شهامتلى: شاه شهيم.

شَهوت [ع] اركك وديشى ذوى الارواحك بربرينه اولان ميل وآرزوى طبيعيلرى.

شَى [ع] نسنه. قاعدۀ فارسيه اوزره مضاف اولديغى وقت دائما همزه‌سى اثبات اولنور: شئ واحد. همزه حركه‌لنه‌جك اسمه دائما حذف اولنبلير. مثلا (شيلر) دينيلير، (شيئلر) دينلمز. حركه‌لنه‌جك ايسه اثباتى مرجح اولمقله برابر

حذفی دخی جائز اولور . مثلا (شیئه) دینلدیکی کبی (شیه) دخی دینله‌بیلیر .

شیاطین [ع] (شیطان)ك جمعی : شیاطین انس . شیاطین بدآیین .

شیب [ع] صاچ صاقال آغارمه ، قوجه‌مه ، اختیارلق : شیب وشباب . موسم شیب .

شیخ [ع] اختیار : شیخ الوزرا § قبیله رئیسی § برطاقم درویشلرك مقتداسی .

شیخوخت [ع] اختیارلق : کمال شیخوخت .

شیدا [ف] دلی .

شیطانی [ع] شیطانه متعلق : خواب شیطانی . وسوسهٔ شیطانیه .

شیطنت [ع] شیطانلق ، قورنازلق .

شین [ع] عیب معنوی ، لکه : « خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین — باقی »

شِ

شبر [ع] قاریش .

شبع [ع] طویمه . طوقلق : حصول شبع .

شبه [ع] برشیئك بکزری : شبه جزیره

شتاء [ع] قیش : موسم شتا . « صیفی قیلار شتا وخزانی بهارایدر ـ لا »

شتاب [ف] عجله : « کیتدیکك وقت آکلادم عمرم شتابکدن سنك — ندیم »

شتابان [ف] عجله ایله کیدن : « کجمه ای روح روان عمر شتابانم کبی — ندیم »

شدت [ع] سردلك قاتیلق ، زیاده‌لك : کمال شدت . شدت کامله . شدت ضرب . شدت شتا . شدت ذکا .

شراء [ع] صاتین آلمه ، صاتین آلنمه . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . بیع وشرا = آلوب صاتمه . آلنوب صاتلمه . « ضروریدر بتون بیع و شراسی یوق ایجادك — عونی »

شرار ، شراره [ع] (شرر) ایله مترادفدر . (شراره) تك قیغلجم مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

شراع [ع] یلکن : فتح شراع .

شرارت [ع] شریر اولمه ، شریرلك ، شرلیلك . مبالغهٔ صفت مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

شرذمه [ع] آزاولان انسان کروهی ، جماعت قلیله . ایجابی حالنده (قلیله) ایله توصیف اولنورکه بو صورتده سادەجه کروه انسانی دیمك اولور .

شرك [ع] جناب حقه شریك قوشمه ، اللهه شریك اثبات ایتمه : خدای بی‌انباز شركی عفو ایتمز .

شرکت [ع] اورتاقلق : عقد شرکت . فسخ شرکت . شرکت مفسوخه . § بربرلریله اورتاق اولان برهیئتك اداره‌سی ، اداره‌خانه‌سی . عربیده اولدیغی کبی (شرك)ه بدل قوللانلمامالی .

شریان [ع] بدنده متحرك طامارلردن هربری ، آتار طامار ، عرق نابض . فتح ایله‌ده لغتدر .

شریر [ع] شرلی چوق ، پك شریر اولان ، کثیر الشر .

شعار [ع] علامت ، مدار تمیز اولان علامت : شعار عفت § عادت ، مدار تمیز اولان عادت : « اظهار کین شعار دل‌زارمز دکل — نابی » . (ظفر شعار) کبی وصف ترکیبلرده بوایکی معنادن هربری ملاحظه اولنه‌بیلیر : تیغ ظفرشعار . سردار ظفر شعار .

شعب [ع] طار یول ، طاغ یولی . جمعی شعاب .

شعر [ع] موزون ومقفی سوز : شعر بلیغ § اك بلیغ ، پك بلیغ سوز : هرموزون سوزه شعر دینیله‌مز .

شفاء [ع] خسته‌لکدن قورتلمه ، صاغالمه : شفا بولدی .

شفاه [ع] (شفه) نك جمعی . شفاهاً = آغیز ایله ، دیل ایله : شفاهاً افاده ایتدی . شفاهی = آغیز ایله ، دیل ایله اولان : شفاهی افاده . افادهٔ شفاهیه . شفاهیات = شفاهی اولان افادات .

شفره [فرانسزجه‌دن] کیمسه آکلامیه‌جق صورتده محرمانه تلغراف چکمکده مستعمل رقمدن عبارت رموز اصولی .

شق [ع] مسئله‌نك ایکی جهتندن هربری : ایکی شقدن برینی ترجیح . شق اول . فی الاصل ایکی‌یه بولنمش شیئك بر پارچه‌سی دیمکدر . لسانمزده مادیاتده استعمالی اندردر .

شقاق [ع] اتفاقسزلق ، جدال آمیز اختلاف : نفاق وشقاق .

شکار [ف] آو : شکار شیر . شکاری = آوه متعلق ، آوجی : کلب شکاری § آولامه : « که بر سنك کبی سرکش پری‌یی قیلدی شکار — ندیم » § دکرلی ، جالب طمع : شکار بر شی دکل . آولامق معناسنه اولان (شکردن) مصدرندن امر حاضر عد اولندیغی وقت وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . مثلا (دلشکار) کوکل صید ایدیجی دیمك اولور .

شکاف [ف] یاریق ، یرتیق ، ییریق ، چاتلاق : شکاف دیوار . شکاف جامه . یارمق ، ییرتمق معناسنه اولان (شکافتن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . مثلا (زره‌شکاف) زره ییرتیجی دیمك اولور .

شکایت [ع] عدم خشنودی صورتنده‌کی افاده ، خشنود اولمدیغنی سویلمك : برآدمدن شکایت . « ال دکمدی شکایته شکر وصالدن — حالتی » . جمعی : شکایات : شکایات محققه .

شکست [ف] قیرلمش ، قیریق . بو معناده (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر § قیرمه : « بر خلیل اول کاوب اصنامی ایتمشدی شکست — حقی » § قیرله : شکست جام . شکست توبه .

شکسته [ف] قیرلمش ، قیریق : ساغر شکسته . توبهٔ شکسته . خاطر شکسته .

شکم [ف] قارین : شکم مادر .

شکن [ف] قیوریم ، قیرمه ، بوکلم : شکن کاکل . قیرمه معناسنه اولان (شکستن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر . مثلا (خاطر شکن) کوکل قیریجی دیمك اولور .

شکنج [ف] برنجی معناسنده (شکن) ایله مترادفدر : شکنج زلف .

شکیب [ف] صبر . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . (ناتوان) قبیلندن اولەرق صبرسزه (ناشکیب) دینیلیر .

شکیبا ، شکیبنده [ف] صابر .

شمال [ع] صول § كونشك طوغدیغی طرفه توجه اولندقده صولده قالان طرف : شمال وجنوب .

شمشاد [ف] چمشیر آغاجی . اوللری قامت خوبان شمشاده بكزه دیلیردی .

شنا [ف] (شناه) ه بدل قوللانیله بیلیر .

شناس [ف] اكلامق ، طانیمق ، بیلمك معناسنه اولان (شناختن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر : حقوق شناس . مزیت شناس .

شناوز [ف] صوده یوزیجی ، یوزمه بیلن ، یوزكیج .

شناه [ف] صوده یوزمه : « محیط عرقده ایدردم شناه – عزت ملا »

شنیده [ف] ایشیدلمش . ناشنیده = ایشیدلمه مش .

شهاب [ع] كوك یوزنده بعضاً آقوب كیتدیكی كوریلن آتش پارچه سی شهاب ثاقب § جرأتلی ، كاركذار ، آتشپاره آدم .

شیر [ف] ارسلان § سود : شیرمادر . شیر جوشان .

شیرازه [ف] كتابك یاپراقلرینی صورت منتظمه ده ضبط ایدن باغ ، اوركو : « مبتذل اولسون كتابك چیقمسون شیرازه دن » . مجازاً دخی قوللانیلیر .

شیره [ف] اوزوم صویی . سائر میوه لرك صیقیله رق چیقاریلان صولرینه ده اطلاق اولنه بیلیر .

شیرین [ف] طاتلی : آب شیرین . خواب شیرین § سویملی ، محبوب القلب : شیرین چهره لی .

شیشه [ف] صیرچه قاب : « دوكیلن می قیریلان شیشهٔ رندان اولسون – ندیم »

شیعه [ف] بر ذاتك متفق وناصری اولان طاقم . § حضرت امام علی ایله خاندان كریمنی سووب التزام ایدن فرقهٔ مسلمین .

شیفته [ف] نه یاپدیغنی بیلمیه جك درجه یه كلمش اولان . اكثریا وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر . شیفته دل . شیفته حال .

شیق [فرانسزجه دن] كوزل ، ظریف ، خوش ادالی ، موادیه موافق سوسلو .

شیم [ع] (شیمه) نك جمعی : حضرت شهریار حمیدالشیم .

شیمه [ع] خوی ، خصلت . معناسنده همان دائما كوزللك ملاحظه اولنور : شیمهٔ كریمه . شیمهٔ مهماننوازی .

شین [ع] (ش) حرفنك اسمی : شین مكسوره .

شیون [ف] ماتم : روز شیون . شیونكاه = ماتمخانه ، ماتم یری .

شیوه [ف] كوزللرك طبیعته خوش كلن ، قلبی جذب ایدن طوری § طرز ، طور ، اسلوب . شیوهٔ لسان = برلسانك طرز تكلم وتحریری .

شُ

شؤون [ع] (شأن) ك جمعی . احوال : شؤون یومیه . « حیثیت حوادث وكیفیت شؤون – لا » (شؤونات) صورتنده ده قوللانیلیر : « شؤونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق — حكمت »

شباط [سریانیدن] معروف آی : « دم شباطده كی نوبهاره آلدانمه — لا »

شبان [ف] چوبان : « ازهار ایچنده اویقویه طالمش اولان شبان »

شبان [ع] (شابّ) ك جمعی . اكثریا كنجلر مقامنده قوللانیلیر : شبان اهل جنت . ریشداران شبان ادبا .

شبه [ع] (شبهه) نك جمعی . نظمده قوللانیله بیلیر .

شبهه [ع] اویله می یوقسه دكلمی دیه برخصوصده كسدیره مه مك حالی : « شبهه یوق مظهر لطف حقسین — خاقانی » . جمعی : شبهات .

شتر [ف] (اشتر) مخففی . شتر گربه = اطرادسز ، ایلی فنالی .

شتوم [ع] (شتم) ك جمعی : شتوم غلیظه .

شجاع [ع] شجاعتلی : رجل شجاع .

شجعان [ع] (شجیع) ك جمعی : شجعان عرب . « الرأی قبل شجاعة الشجعان — متنبی »

شجون [ع] شجنك جمعی . ذوشجون = داللی بوداقلی ، متفرع .

شخوص [ع] (شخص) ك جمعی . (اشخاص) زیاده قوللانیلیر .

شذوذ [ع] شاذ اولمه . شاذلق : بوكلمه شذوذاً بویله قوللانیلیر .

شرب [ع] ایچمك ، ایچلمك : شرب شراب . ماه باردك تدریج ایله شربی .

شرفا [ع] نسل حضرت پیغمبریدن اولان ذات معناسنه كلن (شریف) ك جمعی : كبار شرفا .

شرفه [ع] یوكسك محلك چیقینتیسی ، مناره نك اذان اوقونان محلی . جمعی : شرفات .

شركا [ع] (شریك) ك جمعی : فلان وشركاسی .

شروح [ع] برأثری ایضاح ایچون یازیلان دیكر اثر معناسنه اولان (شرح) ك جمعی : شروح شافیه .

شرور [ع] (شر) ك جمعی : اهون شرور . شرور نفس .

شروط [ع] (شرط) ك جمعی : شروط مقاوله . شروط مرعیه .

شروع [ع] باشلامق : مقصده شروع . بسمله ایله شروع .

شست [ف] ییقامه . (شو – ی) ایله براكده قوللانیلیر : شست وشوی جامه .

شسته [ف] ییقانمش : جامهٔ شسته . روی ناشسته .

شش [ف] آق جكر .

شعاع [ع] ضیا ، تل تل كورینن ضیا : شعاع شمس . جمعی : شعاعات .

شعبه [ع] بولنتی ، بولوك ، طاقم : نهرك شعبه سی . شعبهٔ مسئله . شعبهٔ قوم . جمعی : شعبات .

شعبده [ف] الچابوقلغی كبی وسائط ایله كوستریلن هنر ، حقه بازلق : « الامان اول آلامان دلبرینك شعبده سی — نورس افندی »

شعرا [ع] (شاعر) ك جمعی : شعرای عرب .

شعله [ع] آلو : شعلهٔ آتش . شعلهٔ جواله .

شعوب [ع] (شعب) ك جمعی .

شعور [ع] طویمه ، حس ایتمه ، آكلامه ، بیلمه : شعوری یوق . مختل الشعور . بی شعور . (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز .

شغل [ع] مشغول اوله جق شی ، ایش : شغل بی فائده .

شفعاء [ع] (شفيع)ك جمعى: شفعاى امت ، « اولەلر وهبى زاره شفعا — سذلزاده »

شفعه [ع] صاتيلن بر مال وملكه مشترك وحصەدار وقومشو اولانلرك عين ثمنله صاتين آلمق اوزره اغياره ترجيح اولنملرى حقى : حق شفعه.

شقه [ع] پارچه . اكثريا كاغد پارچەسى ومكتوب معناسنده قوللانيلير .

شقوق [ع] ياريق معناسنه والان (شق)ك جمعى: شقوق جدار.

شكات [ع] (شاكى) نك جمعى: شكات اهل درد .

شكر ، شكران [ع] كوريلن نعمته مقابل اظهار اولنان قيمتشناسلق : « سكا اى لطفكار بيك شكران » . (شكران) (ايتمك) مادەسيله قوللانلماز .

شكفته [ف] آچلمش : كل شكفته. لالۀ شكفته .

شكوفه [ف] چيچك : « يكى چيقمش شكوفەلر بر بر »

شمار [ف] صايى حساب : بى شمار § صايمه، حساب ايتمه. عدايتمه. شمار اعداد . «دل جور بى حسابكى احسان شمار ايدر » . صايمق معناسنه اولان (شمردن) مصدرندن امر حاضر دخى اولور . بوحالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير . مثلا (خطوه شمار) آديم صايجى ديمك اولور .

شمارنده [ف] صايجى ، صايان: شمارندۀ امواج .

شمرده [ف] صايلمش، حساب ايدلمش : نقود شمرده . «عمردن اوللاز شمرده بزجه ايام فراق »

شموس [ع] (شمس) ك جمعى : فضاده كى شموس .

شموع [ع] (شمع) ك جمعى : شموع موقده . شموع پفكردر .

شمول [ع] معنى ايچنه آلمه: بوسوزك آكا شمولى يوقدر .

شوى [ف] يقامه (شست) ايله برلكده قوللانيلير : شست وشو. يقامق معناسنه اولان (شستن) مصدرندن امر حاضر دخى اولور. بو حالده وصف تركيبى اولەرق قوللانيلير. مثلا (دست شوى) ال يقايجى ديمك اولور

شوخ [ف] حركاتنده سربست نازلى، شيوەلى، شن اويناق . كوزللره وصف اولور. شوخى = شوخلق .

شور [ف] ككرەسى ، طوزلو : آب شور§ شماته ، چيغلق ، قاريشيقلق: شور دريا .

شورش [ف] قاريشيقلق ، بربرينه كيرش .

شوره [ف] منبت اولميان ، چوراق ير: زمين شوره .

شورى [ع] مشاوره: اهل شورى.

شوريده [ف] حالى پريشان، دل شوريده عاشق شوريده .

شوسه [فرانسزجەدن] باليق صيرتى يچيمنده اولەرق قيرمه طاشلرله دوشەنمش، ايكى طرفى خندقلى يول.

شوم [ف] اوغورسز : طالع شوم.

شوى [ف] قوجه: زن وشوى. شوى بى وفا . «شوى زن زشت روى نابينا به — سعدى »

شهداء [ع] (شهيد)ك جمعى: شهداى بدر. شهداى كربلا..

شهرت [ع] خلق آرەسندەسويلنمه، اوننلمه، اون: شهرت كامله. شهرت بولدى .

شهره [ع] شهرتلى ، مشهور : شهرۀ دوران .

شهود [ع] شهادت ايدن معناسنه اولان (شاهد)ك جمعى: شهود عادله . اقامۀ شهود .

شهود [ع] وجود بولمه ، موجود اولمه ، ميدانه كلمه ، كوزه كورنمه : عالم شهود . مهد شهود § كورمه ، مشاهده ايتمه : اصحاب شهود .

شهور [ع] (شهر)ك جمعى : شهور عربيه . شهور ثلاثه .

شيوخ [ع] (شيخ)ك جمعى : شيوخ قبائل. طريقته متعلق اولان شيخك جمعنده اكثريا (مشايخ) دينيلير .

شيوع [ع] خلق آرەسنده بيلنمه ، هر كسجه طويلمه. اشخاص حقنده قوللانلماز: شيوع كيفيت. شيوع بولدى .

صَ

صائب [ع] صواب ايله ، خطاسزلق ايله متصف ، خطا ايتمين ، طوغريجه نشانه واران : رأى صائب . سهم صائب . افكار صائبه . (صايب) صورتنده يازلاملى .

صائل [ع] صالديريجى ، صالديران: دفع صائل . جاهل صائل . فرقۀ صائله . (صايل) صورتنده يازلاملى.

صائم [ع] اوروجلو: رجل صائم . صالحۀ صائمه. (صايم) صورتنده يازلاملى.

صابر [ع] صبر ايديجى، ايدن، صبرلى: ايوب صابر . آسيۀ صابره . « بركلير اويله سيد صابر »

صابون [مشترك] معروف .

صاحب [ع] بر شى حقنده « بندر » ديمكده صادق، مالك، متصرف. قاعدۀ فارسيه اوزره مضاف اولديغى وقت اضافتدن منقطع اولەرق استعمالى غالبدر : صاحب خانه. صاحب ورقه§ صحبت ايديجى ، ايدن. بومعناده استعمالى اندردر.

صاد [ع] (ص) حرفنك اسمى: صاد مفتوحه .

صادر [ع] صدور ايديجى ، ايدن : كلام صادر. كلمات صادره .

صادق [ع] طوغرى ، كرچك: مرد صادق . قول صادق . قضاياى صادقه .

صارف [ع] صرف ايديجى، ايدن § دكشديريجى، تحليل ايديجى.

صارم [ع] كسيجى، كسكين، اكثريا قيليجه وصف اولور : سيف صارم . سيوف صارمه .

صاع [ع] كيله كبى اولچك، شيدك ، بيك درهملك قوطى .

صاعد [ع] صعود ايديجى ، ايدن : دود صاعد . ادخنۀ صاعده .

صاعقه [ع] يلديريم : نزول صاعقه. سبر صاعقه .

صاف ، صافى [ع] صفوت ايله متصف، خالص، تميز، طورو : قلب صاف. آب صاف . قلوب صافيه . (صاف) صافى مخففيدر .

صافنات [ع] صافنك جمعى . صوى آتلر. صافنات الجياد.

صالح [ع] صلاح ايله متصف، صلاح صاحبى: رجل صالح . صالحه

بر قادین§ یارار، الویرشلی: کرسته اعمالنه صالح آغاج .

صامت [ع] (ساکت) ایله مترادفدر.

صانع [ع] یاپیجی، پیدا ایدیجی، میدانه کتیرن . جناب حقه ده اطلاق اولنور : صانع لم یزل .

صب [ع] دوکمك، دوکلمك، بوشالتمق .

صبا [ع] لطیف روزکار : هبوب صبا. «صبا کوینده دلدارك نه در افتاده لر حالی؟ — فضولی»

صبابت [ع] عاشق اولمه، عاشقلق: صبابت برنوع صباوتدر .

صباح [ع] کون ابتداسی: «اویان ای دیدهٔ جان خواب غفلتدن صباح اولدی — رضایی»

صباحت [ع] کوزللك، دلبرلك . اکثریا چهره حقنده صرف اولنور: صباحت سیما .

صبار [ع] صبری چوق، چوق صبرلی: مبتلای صبار.

صباغ [ع] بویایان، بویاجی: «صباغنه صد هزار تحسین!»

صباوت [ع] صبیلك، چوجقلق : حال صباوت «ممکن اولیدی عودت ایدردم صباوته»

صبر [ع] شدائد ولذائذده ضبط نفس: «هپ صبر ایله بولدیلر اکابر»

صبغ [ع] بویامق، بویانمق : صبغ البسه. کرباسك صبغی .

صبوح [ع] صباحلین ایچیلن شراب، صباح شرابی : «صبح اولدی مهیامی صبوحم ساقی؟»

صبور [ع] (صبار) ایله مترادفدر . جناب حقه ده اطلاق اولنور .

صبی [ع] کوچك ارکك چوجق : صبی ذکی . صبیهٔ باکیه .

صبیح [ع] صباحت صاحبی، صباحتلی : طفل صبیح . صبیهٔ صبیحه . وجه صبیح

صح [ع] تصدیق علامتی، بعض اوراق رسمیه یه، خصوصا رؤس وبروات ظهرینه وضع اولنان کرفت یازیلی امضا . صح الباقی .

صحائف [ع] (صحیفه)نك جمعی: صحائف مطبوعه . (صحایف) صورتنده یازلاملی .

صحابت [ع] صاحب چیقمه، نمسه یوب یاردیم ایتمه : صحابت صحیحه. صحابت اهل حق . بربی چاره یه صحابت .

صحابی [ع] اصحاب کرامدن اولان ذات : ابن مسعود صحابیدر . ام ایمن صحابیه در .

صحاری، صحاری [ع] (صحرا) نك جمعی: صحارای خالیه. صحاری بی آب . صورت ثانیه دها زیاده قوللانیلیر .

صحاف [ع] کتاب آلوب صاتان، کتابجی .

صحراء [ع] اووه : صحرای کربلا . صحرای واسع . تأنیثی ملتزم دکلدر . «کوردم آثارین بهارك اولدی صحرالر بنم» . جمعی : صحراوات .

صحن [ع] مکانك اورته سی، اورته یر : صحن صفه §زیل. صحنین= جفته زیل : ضرب صحنین . بیوك کاسه معناسنه ده کلیر. بومناسبتله لسانمزده فتحتین ایله معروف یملك قابنه اطلاق اولنور .

صحنه [ع] تیاترودە اویونجیلرك اویون اوینادقلری محل مخصوص: هیچ براویونجی حقیقتده صحنه اوزرنده کورندیکی کبی دکلدر .

صحو [ع] آیلمه، آییقلق : سرخوش صحوه کلدی. حال استغراق صحوه متحول اولدی : سکر صحوه منقلب اولدی.

صحیح [ع] صحت ایله متصف، صحتلی: فکر صحیح . وجود صحیح . افکار صحیحه . ادبیات صحیحه .

صحیفه [ع] کاغد یوزی: صحیفهٔ ثانیه. صحیفهٔ خالیه .

صخره [ع] پك وبیوك طاش ، قایا : صخرة الله . صخرهٔ مندکه .

صد [ف] یوز : صد کلمهٔ علی .

صدا [ع] مطلقا سس: صدای مؤثر. صدای مؤذن § سسلنلدکده طاغ وقبه کبی شیلره منعکس اولان سس، یانق : «باقی قالان بوقبه ده برخوش صدا ایمش — باقی» «هر طاغده کی قابی صدا افغانمك افغانیدر» «ایکی یاندن صداویرر طاغلر»

صدارت [ع] صدر اعظملق : مقام صدارت . مسند صدارت. صدارت عظمی § الك باشده بولنمه: جمله ده برکلمه نك صدارتی § روم ایلی یاخود آناطولی قاضی عسکرلکی .

صداقت [ع] طوغریلق، یورك طوغریلغی : صداقت مجربه . «واردر آنلرده صداقت الحق — سنبلزاده»

صدد [ع] لاقیردی صیره سی : صدد بحث . تحویل صدد . صدددن چیقدی .

صدر [ع] کوکس : صدر واسع . علل صدریه § الك باش، الك یوقاری ، اوست باش : صدر جمله . صدر کلام . صدر مجلس § وزیر اعظم: صدر عالی. صدرکزین § روم ایلی یاخود اناطولی قاضی عسکری : صدرین .

صدف [ع] اینجی قابوغی : «هر صدفده دریکدانه بولنماز الحق — ندیم»

صدقه [ع] فی سبیل الله کوکل خوشلغی ایله فقرایه ویریلن شی: صدقهٔ نقدیه . صدقهٔ جزئیه . جمعی: صدقات .

صدمه [ع] چارپمه : صدمهٔ شدیده. جمعی : صدمات .

صدیق [ع] کرچك دوست: صدیق شفیق § طوغری سوزلو ، راستکو : رفیق صدیق .

صراحت [ع] سوز آچیق اولمه، سوزده آچیقلق : صراحت کامله . افاده ده التزام صراحت .

صراف [ع] پاره بوزمق، فائضله پاره ویرمك کبی ایشلرله مشغول اولان اهل تجارت : «صافدل وار ایسه صراف اولمماز»

صرصر [ع] پك شدتلی، پك کورلتیلی روزکار: باد صرصر. صرصر سرعتیله .

صرف [ع] خرج ایتمك ، ایدلمك : صرف نقود . صرف ذهن. صرف نفس. برمبلغك صرفی §چویرمك، دوندرمك، چویرلمك، دوندیرلمك: صرف نظر . نظر دقتك او جهتدن صرفی § کلماتك تبدلاتندن بحث ایدن علم .

صریح [ع] صراحتلی : قول صریح. تعریضات صریحه . «قلبه قوت ویرر مقال صریح»

صعب [ع] کوج، چتین : کار صعب. امور صعبه . صعب الحصول .

صَعْقَه [ع] بایلمه ، بایغینلق : صعقهٔ شدیده .

صَعْوَه [ع] نوبروق صالان قوشی : « هوالاندك یتر ای صعوهٔدل دیده‌باز اول کیم — ثابت »

صَعِیدْ [ع] یوکسك طرف ، مملکت علیا : صعید مصر .

صَغائِرْ [ع] کوچك کناه معناسنه اولان (صغیره) نك جمعی : ارتکاب صغائر . (صغایر) صورتنده یازلمالی .

صَغِیرْ [ع] کوچك : اناء صغیر . « بزه حرمت ایلر صغیر وکبیر — شیخ الاسلام یحیی »

صَغِیرَه [ع] کوچك کناه : عندالله توبه‌سز صغیره‌نك عفوی مأمول قویدر .

صَفّ [ع] برجیرپیده دیزلمش شیلرك هیئت مجموعه‌سی ، دیزی ، صیره : صف عسکر . صف اطفال . اکثریا تخفیف ایله قوللانیلیر : «قورلدقجه صف هیجای معنی روحی بی‌باك — دیوب « هل من مبارز ؟ » هرچه‌باد‌باد اولور پیدا — علی روحی » . صف نعال = قابوده پاپابوشلرك طوردیغی یر ، پابوشلق .

صَفَاء [ع] صافیلك ، کدرسزلك ، کوکل شنلکی : صفای ساعد . صفای خاطر . موسم صفا . صفای تام .

صَفائِحْ [ع] (صفیحه) نك جمعی .

صَفْحْ [ع] یوزچویرمه ، یوزدوندرمه : عفو وصفح . صفح جمیل . عفو معناسنه‌ده کلیر .

صَفْحَه [ع] بر شیئك یاصی یوزی : صفحهٔ قرطاس . صفحهٔ سینه . صفحهٔ واسعه . « باقی بو شعری صفحهٔ چرخ برینه یاز — باقی » جمعی صفحات .

صَفْدَرْ [ف] صف بیرتیجی معناسنه وصف ترکیبیدر : دلاور صفدر .

صَفَرْ [ع] معروف آی : صفرالخیر . خروج صفر .

صَفْصَافْ [ع] سوگوت ، آقجه سوکوت .

صَفْوَتْ [ع] صافیلك : صفوت قلب . صفوت سما . صفوت کامله .

صَفِیّ [ع] تمیز ، پاك ، پاکیزه : قلب صفی . صفیّ القلب . صفی‌الله = حضرت آدم علیه‌السلام .

صَفِیحَه [ع] معادن تخته‌سی § صفحه .

صَفِیرْ [ع] ایصلیق . اکثریا انجه وکوزل سس مقامنده قوللانیلیر : صفیر بلبل .

صَكّ [ع] قاضی حجتی : علم صك . اصول صك .

صَلا [ع] میدان اوقومه : « غمده دشمن بلای تیغندن الامانخوان صلای تیغندن » . (الصلا) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « الصلا هرکیم یانارسه نار عشقه الصلا — نیازی »

صَلابَتْ [ع] پکلك ، قاتیلق : صلابت اجسام § معنوی متانت ، قوت قلبدن ایلری کلن متینلك : صلابت دینیه .

صَلاتْ [ع] نماز : ادای صلات . صلات فجر § پیغمبرمز افندمز حضرتلرینه دعا : صلات وسلام . جمعی : صلوات : صلوات مفروضه . صلوات شریفه .

صَلاحْ [ع] فاسد اولمیوب ایی اولمه ، ایلك : صلاح حال . حال صلاح . صلاح نفس . صلاح تام .

صَلاحِیَّتْ [ع] وظیفه‌سنك خارجنده اولمیوب حقلی اولمه ، وظیفه داخلنده حقلی حرکت : بر پدرك لزومی حالنده اوغلنی تکدیره صلاحیتی واردر .

صَلْبْ [ع] آصمق ، بردار ایتمك ، آصلمق ، بردار ایدلمك : بر جانیی صلب . بر مفسدك صلبی . صلباً اعدام .

صَلِیبْ [ع] خاچ : اهل صلیب . تعلیق صلیب . القاء الصلیب فی الماء .

صَمّاء [ع] صاغیر معناسنه اولان (اصم) ك مؤنثی . قانی طاش ، صوم قایا : صخرهٔ صما § معده‌یه قریب باغیرصاقلر .

صَمْتْ [ع] سکوت . (صمت وسکوت) تعبیرنده بری حشودر : « یا سوبله سوزی کهر نثار ایت — یاصمت وسکوتی اختیار ایت — لا »

صَمَدْ [ع] صوك درجه‌ده عالی اولمقله برابر دائم اولان . اسماء حسنادندر : « ایتمه درد اهلنی ای فرد صمد هیبت « ثم رددنا » ایله رد — خاقانی » . الله الصمد .

صَمَدانِیّ [ع] صمده منسوب ، الٓهی : عون صمدانی . عنایت صمدانیه .

صَمْصامْ ، صَمْصامَه [ع] یوزی دونمز کسکین قیلیج : « هرمنکره صمصام بلند ایلدك ابراز » . قهرمانان عربدن عمرو بن معدی کربك معروف قیلیجنه دخی (صمصامه) دینیلیر .

صَمْغْ [ع] بو اسم ایله معروف آغاج صیزنتیسیدرکه صکره قویولاشوب اوزلنیر : صمغ عربی .

صَمَمْ [ع] صاغیرلق .

صُمُوتْ [ع] سکوته ملازمت ایدن . اکثریا چهره‌سنی اکشیدرك صوصوب طوران معناسنده قوللانیلیر : جاهل صموت .

صَمِیمْ [ع] یورك ایچی ، باطن قلب ، درون دل . عن‌صمیم . عن صمیم القلب . میل صمیمی . محبت صمیمیه .

صَنادِیدْ [ع] بهادر وعالیشان ، اولو ونافذ الحکم معناسنه اولان (صندید) ك جمعی : صنادید قریش . صنادید عجم . « آثار پدیدست صنادید عجم را — عرفی »

صَنادِیقْ [ع] (صندوق) ك جمعی : صنادیق مقفله .

صَنایِعْ [ع] (صنیعه) نك جمعی اولدیغی حالده (صنعت) ك جمعی عد اولنور : صنایع نفیسه . صنایع شعریه .

صَنْدَلْ [ع] معروف قوقولو آغاج : صندل صداعی دافعدر .

صَنْدَلِیّ [ع] صندالیه : صندلی نشین تعظم . « صندلی زیب داستان خیال — وحید »

صَنْدُوقْ [ع] صندق : صندوق آهنین . مال صندوقی . « ایلدی تقدیر صندوق تحذرده نهان — نابی »

صَنْدُوقَه [ع] تربه‌لرده مزار اوزرینه قونیلان صندوق سرنکون : صندوقهٔ مزینه .

صَنْعَتْ [ع] بر آدمك معتاد اوزره ایشلدیکی ایش که آنکله کچینیر : صنعت صیدله . صنعت مقبوله § دوام ایله حاصل ایدیلن ملکه : صنعت کتابت § کلامده اعتبار مقبول : مراعات نظیر صنعتی . « ایتمز غزلنده فکر صنعت —

صنعت اولور آنده بی صناعت — لا»

صَنَمْ [ع] بت، پوت § محبوبه

صَنَوْبَرْ [ع] چام آغاجی. قوزالاغنه‌ده اطلاق اولنور: شکل صنوبری. صنوبری الشکل.

صُنْعْ [ع] ایشلنیلن، عمل.

صَنِيعَه [ع] دوزمه ایش، حیله طریقیله ایشلنیلن ایش، حیله.

صَوَابْ [ع] طوغری، یاکلش دکل: قول صواب. طریق صواب. جواب صواب.

صَوَارِمْ [ع] (صارم) ك جمعی: صوارم لامعه. التماع صوارم.

صَوَاعِقْ [ع] (صاعقه) نك جمعی: صواعق محرقه. نزول صواعق.

صَوَامِعْ [ع] (صومعه) نك جمعی: صوامع معموره. اعمار صوامع.

صَوْبْ [ع] طرف: صوب والا. صوب عالی. ضم ایله غلطدر.

صَوْتْ [ع] سس: صوت بلبل. صوت اعلی. صوت شدید.

صَوْلَتْ [ع] صالدرمه، اوزرینه یوریوب صالدرمه: صولت شدیده.

صَوْلَجَانْ [ع] چوکان، اوجی اکری جرید.

صَوْمْ [ع] اوروج: صوم داود. صوم وصال.

صَوْمَعَه [ع] خصوصی عبادتخانه، وحدتخانه: صومعهٔ زاهد. صومعهٔ خالیه. صومعهٔ راهب. «درصومعه رفته‌دل ببازار چه‌سود — لا»

صَوْنْ [ع] (صیانت) ایله مترادفدر: صون صمدانی.

صَهْبَا [ع] شراب. فی الاصل عربیده مؤنث اعتبار اولنان (خمر) ك صفتیدرکه صهوبتلی، یعنی آل دیمکدر. فضولینك «بن کیمم ساقی اولان کیمدری صهبانه‌در» مصراعنده (صهبا) اواعتباره کوره (حمرا) موقعنده ایراد اولنمشدر.

صَهِيلْ [ع] آت کیشنه‌مسی: طنین صهیل. صهیل دمادم. «آواز صهیلی نفخهٔ صور — غالب»

صَيَّادْ [ع] آوجی: صیاد حیله معتاد.

صَيَّاغْ [ع] قویومجی. (صوّاغ) دخی دینیلیر.

صَيْحَه [ع] صوك درجه‌ده بلند آواز ایله هایقیرمه، هایقیریش، پك سس: صیحهٔ جبریل. صیحهٔ حبلی. صیحهٔ واحده.

صَيْدْ [ع] آو: صید مقید. العلم صید والکتابة قید. § آولامق، آولانمق: صید ماهی. برقوشك صیدی.

صَيْدَلَانِیّ [ع] اسپنچیار.

صَيْدَلَه [ع] اسپنچیارلق: فن صیدله.

صَيْرَفْ، صَيْرَفِیّ [ع] قورناز، متبصر، کارکذار § صراف.

صَيْرُورَتْ [ع] اولمق، اولیویرمك، وجود، کون.

صَيْوَانْ [ع] سایبان، صایوان صاچاق، قیرمه پرواز کبی شیلر. صیوان اذن = قولاغك کنار قیوریمی.

صَيْفْ [ع] یاز: موسم صیف. الصیف ضیعت اللبن.

صَيْقَلْ [ع] پرداخت ایدیجی، ایدن جلا ویریجی، ویرن آدم وآلت: «صیقل اور او مرآته‌که پرزنك المدر — روحی بغدادی» «اولدی کوکلم عشق ایله آیینهٔ صیقلزده»

ص

صِبَاغْ، صِبْغْ، صِبْغَه [ع] بویا: صبغهٔ حسنه. صبغة الله = فطرة الله، فطرت اسلام. صبغة الله ومن احسن من الله صبغة ؟

صِبْيَانْ [ع] (صبی) نك جمعی: صبیان محله.

صِيتْ [ع] شهرت، اون: صیت نبی. صیت سخن. صیت جمیل.

صِحَّتْ [ع] صحیحلك، صاغلق: صحت املا. صحت وجود. حفظ الصحه. صحت تامه.

صِدَاقْ [ع] زوجه‌نك مهری، نکاح آقچه‌سی: تأدیهٔ صداق.

صِدْقْ [ع] طوغریلق: صدق افاده. صدق نیت. صدق تام.

صِدِّيقْ [ع] صدق تام صاحبی: یوسف صدیق. ابوبکر صدیق. عائشهٔ صدیقه.

صِرَاطْ [ع] یول: صراط مستقیم § جهنمك اوزرینه قوریلان کوپری: قنطرهٔ صراط. جسر صراط.

صِرْفْ [ع] ساده، صافی، ایچنده باشقه شی یوق: کذب صرف. مداهنهٔ صرفه.

صِغَارْ [ع] (صغیر) ك جمعی: صغار وکبار. اولاد صغار.

صِغَرْ [ع] کوچکلك: صغر جرم. صغر سن.

صِفَتْ [ع] حال، کیفیت، صورت، وجودیت: صفت ممدوحه § برشیئی توصیف ایدن کلمه وترکیب: صفت کاشفه. ادات تشبیه مقامنده دخی قوللانیلیر. بوحالده وصف ترکیبی صورتنه کیرر. مثلا (حیدرصفت) دینیلیرکه حیدر صفتلی، یعنی حیدر کبی دیمك اولور.

صِفْرْ [ع] بوش: صفر الید = الی بوش § رقم نقطه‌سی: صولده صفر. صفر معکوس.

صِلَه [ع] مملکتنه کیتمه، اقرباسنه اولاشمه: صلهٔ رحم § بخشش، جائزه: صلهٔ قصیده. صلهٔ وفیره. جمعی: صلات.

صِمَاخْ [ع] قولاق: «کذار باشتاب عمری اشرابه کلیر دائم — لب جوده صماخ جانه جوش آبدن فریاد — راغب»

صِنَاعَتْ [ع] صنعتکارلق حال وکیفیتی، صنعتکارلق، صنعت: صناعت انشا. جمعی: صناعات.

صِنَاعِیّ [ع] صناعته منسوب، طبیعی اولمیوب صنعت سایه‌سنده حصوله کلن: شکوفهٔ صناعی. اشیای صناعیه. جمعی: صناعیات.

صِنْفْ [ع] بولوك، طاقم: مکتبك برنجی صنفی. صنف ثانی.

صِهْرْ [ع] قاین آتا، قاین آنا، بالدیز، داماد، انشته کبی قیز ویروب آلمقله اقربادن معدود اولان ذواته اطلاق اولنور. صهریت = صهر اولمق صورتیله اولان قرابت.

صِيَاغَتْ [ع] قویومجیلق: صنعت صیاغت

صِيَامْ [ع] اوروج طوتمه، اوروجلولق: شهر صیام.

صِيَانَتْ [ع] قوریمق، قورنمق: صیانت صبیان. بر صبینك تهلکه‌دن صیانتی. صیانت جعلیه.

صِيَغْ [ع] (صیغه) نك جمعی: صیغ ناقصه.

صِيغَه [ع] فعلك آلدیغی هیئات مختلفه‌دن هربری: صیغهٔ مجهوله.

ص

صُبح [ع] صباح : صبح کاذب. صبح صادق. عمود صبح .

صُحبَت [ع] کوریشوب قونشمه : صحبت مدیده . آداب صحبت. برکت صحبت نبی. الصحبة مؤثرة .

صُحُف [ع] (صحیفه) نك جمعی. بعض پیغمبران عظامه نزول ایدن رسائل جلیلهٔ الٰهیه‌یه اطلاق اولنور: صحف ابراهیم. صحیفه‌لر معناسنده اکثریا (صحائف) قوللانیلیر.

صُخُور [ع] قایا معناسنه اولان (صَخره) نك جمعی .

صُداع [ع] باش آغریسی : دعوت صداع. دفع صداع.

صُدغ [ع] کوز ایله قولاق آره‌سی شاقاق § زلف .

صُدُور [ع] (صدر)ك جمعی: صدور ناس . روم ایلی وآناطولی صدوری .

صُدُور [ع] چیقمق، صادر اولمق : صدور کلام .

صُراحی [ع] صورت معروفه‌ده یاپیلان قاب: صراحیٔ شفاف.

صُرَدان [ع] دیلی آلتنده بولنان ایکی سیاه طامار .

صُرّه [ع] آقچه کیسه‌سی، پاره چیقنی: صره امینی « لایألف الدرهم المضروب صرتنا — لا»

صُعُوبَت [ع] کوچلك: صعوبت تحصیل. صعوبت مندفعه .

صُعُود [ع] یوکسکه چیقمق : صعود بخار. بالونك صعودی.

صُغری [ع] (اصغر)ك مؤنثی : زینت صغری § قیاس منطقینك کوچك مقدمه‌سی.

صُفر [ع] طوج، برنج، باقر، روی .

صُفرَت [ع] صاریلق: صفرت وجوه. کسب صفرت .

صُفُوف [ع] (صف)ك جمعی: ترتیب صفوف . صفوف مرتبه .

صُفّه [ع] اوطوره‌جق سدلی محل : صفهٔ باغ. چمن صفه § خانه‌لرده صوفه دینیلن محل.

صُکُوك [ع] (صك)ك جمعی : صکوك مقبوله .

صُلب [ع] آرقه کمیکی، اوکورغه: صلب پدر. صلبی اوغل.

صُلب [ع] پك، قاتی: زمین صلب. جسم صلب. اجسام صلبه .

صُلح [ع] بارشمه، باریشیقلق: صلح نافع. «حاضر اول جنکه اکر ایسترسه‌ك صلح و صلاح — لا». الصلح خیر. الصلح سید الاحکام.

صُلَحاء [ع] صلاح صاحبی معناسنه اولان (صالح)ك جمعی: صلحای امت. صلحای سالفه.

صُمُوت [ع] سکوت ایتمه، صوصوتمه.

صُنع [ع] یاپیش، عمل، اثر قدرت: صنع باری . «لب جوده کمال صنعی هر برك چمن سویلر — نابی». صنعی = یاپمه: صنعی چیچك .

صُنُوف [ع] (صنف)ك جمعی : صنوف عالیه .

صُور [ع] دودوك کبی چالنان بوینوز، نفیر: صور اسرافیل. نفخ صور .

صُوَر [ع] (صورت)ك جمعی: صور مختلفه . صور جمیله : «آیینه صفت سیر اوله‌مازسین بو صوردن — طالب»

صُورَت [ع] شکل ظاهری، قیلق: صورت حسنه § حال ظا-

هری § رسم: صورت مرتسمه § طرز، کیفیت: حسن صورتله تسویهٔ امور § بر شیئك عینی: صورت مکتوب.

صُوری [ع] صورته متعلق، معنایه تعلقی یوق: علو صوری . مدایح صوریه .

صُوف [ع] یوك § یوك طوقومه‌سی: شرابی صوف .

صُوفی [ع] اهل تصوفدن اولان ویا آنلردن کچینن ذات: صوفیٔ صافی. صوفیٔ تیره‌دل .

صُوفیّه [ع] اهل تصوف طائفه‌سی: کلمات صوفیه .

ض

ضابِط [ع] (ظ) ضبطه مأمور . اکثریا عسکر حقنده صرف اولنور . اسلوب فارسی اوزره جمعنده (ضابطان عسکری) دینیلیر، (ضابطان عسکریه) دینلمز.

ضابِطه [ع] (ظ) ضبطه مأمور اداره: انتظام ضابطه § قاعده.

ضاحِك [ع] کولیجی، کولن: رجل ضاحك. عجوز ضاحکه .

ضاحِکه [ع] آزی دیشلردن هر بری. جمعی: ضواحك .

ضاد [ع] (ض) حرفنك اسمی: ضاد مفتوحه .

ضارِب [ع] ضرب ایدیجی، ایدن شخص ضارب . اشخاص ضاربه .

ضالّ [ع] ضلالتده قالان: فرق ضاله.

ضامِن [ع] (ظ) کفیل: ضامن امین. صدیق ضامن. اصدقای ضامنه.

ضایِع [ع] (ظ) الدن چیقان ، تلف اولان : متاع ضایع . اشیای ضایعه . جمعی ضایعات .

ضَبط [ع] (ظ) حسن تدبیر و بصیرت ایله حفظ : ضبط افاده . سرکش حیوانك ضبطی § حسن تدبیر وبصیرت و یاقوت ایله کندی دائرهٔ تصرفنه ادخال .

ضَبُع [ع] صیرتلان .

ضَخامَت [ع] ایریلك : ضخامت عظام .

ضَخم [ع] ایری : ضخم العظام = ایری کمیکلی.

ضَرّ [ع] (ضرر) ایله مترادفدر : نفع وضر. ضم ایله‌ده لغتدر.

ضَرّاء [ع] محنت، شدت، بلا: اصابت ضرا. مس ضرا .

ضَرائِر [ع] (ضره) نك جمعی . (ضرایر) صورتنده یازلمالی.

ضَراعَت [ع] تواضع، تذلل، مسکنت: ضراعتنامه. عرض ضراعت.

ضَرب [ع] (ضادی اکثریا (ظ) کبی اوقونور) اورمق، اورلمق: ضرب تیغ. بر عددك بر عدده ضربی § دوکمك، دوکلك: بریسنی ضرب. بریسنك ضربی § قوت، قدرت : ضرب دست . ضرب نطق. ضرب طبل = طاوول چالمه. ضرب مثل = ایراد مثل. بو تعبیر مثل مقامنده‌ده قوللانیلیر.

ضَرَبات [ع] (ضربه) نك جمعی.

ضَرَبان [ع] اورمق، اورش: نبضك ضربانى. شدت ضربان. ضربان شديد.

ضَرْبَه [ع] اورش، اورمه: ضربهٔ شديده. جمعى ضَرَبات.

ضَرَر [ع] (ظ) نقصان، بدحاللك. (ضرر ايتمك) مصدر مركبى ضرر ايرشدرمك معناسندن زياده ضرره دوچار اولمق معناسنده قوللانيلير.

ضَرورَت [ع] (ظ) محتاجلق، چاره‌سزلك: ضرورت شديده. بالضروره. جمعى: ضرورات. الضرورات تبيح المحظورات = ضرورات محرماتى مباح قيلار.

ضَرورى [ع] (ظ) ضرورته منسوب. ناچار، چاره‌سز: قبول ضرورى. تمايلات ضروريه. جمعى: ضروريات.

ضَرَّه [ع] بر آدمك ايكى ياخود دها زياده زوجه‌سندن هر برى، اورتاق.

ضَريح [ع] قبر، مزار: نور الله ضريحه.

ضَرير [ع] آنادن طوغمه كور، اعماى مادر زاد، كور مادر زاد.

ضَعْف [ع] (ظ) ضعيفلك، قوتسزلك: ضعف بازو. ضعف ادراك. (ضعفيت) غلطدر.

ضَعيف [ع] (ظ) ضعف ايله متصف، قوتسز، زبون: جسم ضعيف. قول ضعيف.

ضَفادِع [ع] (ضفدع) ك جمعى.

ضَلال، ضَلالَت [ع] طوغرى يولدن چيقمه، صاپمه، صاپيقلق. ضلال بعيد = ضلال كامل، طوغرى يولدن بتون بتون اوزاقلاشمه.

ضَمّ [ع] (ظ) قاتمق، قاتلمق: ضم معاش. بر مقدارك ضمى § اوتره ايله اوقوتق، اوقونمق: ضم ضاد. ضادك ضمى.

ضَمائِر [ع] (ظ) (ضمير) ك جمعى: ضمائر شخصيه. واقف ضمائر. (ضماير) صورتنده يازلمالى.

ضَمائِم [ع] (ظ) (ضميمه) نك جمعى: ضمائم عشريه. (ضمايم) صورتنده يازلمالى.

ضَمان [ع] (ظ) كفالت: ضمان قوى.

ضَمَّه [ع] (ظ) اوتره: ضمهٔ خفيفه.

ضَمير [ع] (ظ) قلب، درون. مافى الضمير § كوكلده گيزلى اولان سر: كشف ضمير § اسمك برينى طوتان كلمه كه متكلم ياخود مخاطب ويا غائبه دلالت ايدر.

ضَميمَه [ع] (ظ) قاتيلان شى: ضميمهٔ جديده.

ضَوابِط [ع] (ظ) قاعده معناسنه اولان (ضابطه) نك جمعى: ضوابط نحويه.

ضَوْء [ع] (ظ) ضيا: ضوء شمس.

ضَياع [ع] (ظ) ضايع اولمه: ضياع كلى. ضياع سرمايه. ضياع شعور.

ضَيف [ع] مسافر، قونوق: ضيفه مكرم.

ضَيِّق [ع] بك طار: مكان ضيق.

ضِ

ضِحك [ع] كولمك: ضحك ضرورى. ضحك مديد.

ضِدّ [ع] (ظ) بر شيئك عكسى، مخالفى، خلافى: ضد اكبر.

ضِعف [ع] (ظ) برشيئك مقدارجه مثلى، بر او قدرى: ضعف عذاب. ضعفين.

ضِفْدَع [ع] قورباغه: صوت ضدع.

ضِلْع [ع] قابورغه كميكى، يان: ضلع ايسر § شكلك بر جانبى.

ضِمْن [ع] (ظ) قول و فعلك ايچ يوزى: «دولتى انكار اولنماز بذل واسراف ايتمه‌نك — آه ضمننده اكر انديشهٔ وام اولمسه! — نابى» § مقصد، حقيقت مقصد: «سويله اى شوخ جفا پيشه‌نه‌نك ضمننده؟ — لا»

ضِياء [ع] (ظ) پارلاقلق، آيدينلق: ضياى شمس. «طولدردى ضياسى كاشانى — لا» «ضيا ويركلهٔ احزانمه اى ماه كنعانم — ابن النجار»

ضِيافَت [ع] (ظ) برقاچ ذاتى دوستانه و اكرام ايله اطعام: ضيافت چكمك. ضيافت مكمله.

ضِيفان [ع] (ضَيف) ك جمعى: ضيفان محترمه. ضيفان حضرت ابراهيم.

ضِيق [ع] (ظ) طار اولمه، طارلق: ضيق نفس § طار.

ضُ

ضُجْرَت [ع] ايچ صيقنتيسى، تنكدل.

ضُحى [ع] قوشلق وقتى: سورهٔ ضحى. نور ضحى. صلات ضحى.

ضُروب [ع] (ضرب) ك جمعى: ضروب امثال.

ضُعَفاء [ع] (ظ) شخص ضعيف معناسنه اولان (ضعيف) ك جمعى: ضعفاى امت. حمايت ضعفا.

ضُمور [ع] علتدن اعضا قورومه § حيوان آريقلايوب قارنى ايچرى چوكمك.

ضُيوف [ع] (ضيف) ك جمعى: اكرام ضيوف.

طَ

طاء [ع] (ظ) حرفك اسمى، طاء مفتوحه.

طائِر [ع] اوچيجى، اوچان: خيال طائر. خيالات طائره § قوش: طائر فرخنده. طائر خيال. طائر جنت. (طاير) صورتنده يازلمالى.

طائِف [ع] طواف ايديجى، ايدن: طائف كعبه. (طايف) صورتنده يازلمالى.

طائِفَه [ع] بولوك، كروه، طاقم: طائفهٔ صوفيه § كمى ايشچيلرينك جمله‌سى وياهر برى: برسفينه‌نك طائفه‌سى. برقاچ طائفه. (طايفه) صورتنده يازلمالى.

طائِل [ع] فائده. سلب مقامنده قوللانيلير: سعى بى طائل. (طايل) صورتنده يازلمالى.

طابِخ [ع] پيشيريجى.

طابِع [ع] طبع ايديجى، ايدن.

طاحِنَه [ع] آغزك كريده بولونوب آلتى اوستلو اون ايكى دانه‌دن عبارت اولان اوكوديجى ديشلردن هر برى. جمعى: طواحن.

طاحونه [ع] صو دكرمنى، آسياب § بيوك آزى ديشى.

طارِدْ [ع] طرد ایدیجی، ایدن.

طارِقْ [ع] صباح کوکبی: لمعان طارق.

طارَمْ [ف] قبه. طارم فیروزه، طارم نیلکون=کوك، فلك: «هوای جنبشندن چاك اولور بو نیلکون طارم — نفعی»

طارِیْ [ع] طریان ایدیجی، ایدن.

طاسْ [ع] معروف قاب.

طاعَتْ [ع] جناب حقك امر ونهیینی یرینه کتیرمه، رضای الٰهی‌یی طلبده بولنمه: طاعت دائمه. انسانه اولان انقیادده نادر قوللانیلیر. لاطاعة للمخلوق عندمعصیة الخالق. جمعی: طاعات: طاعات شب.

طاعُونْ [ع] علل مستولیه‌دن یومورجاق.

طاغِیْ [ع] طغیان ایله متصف، آزغین: شخص طاغی. طائفهٔ طاغیه.

طاقْ [ع] بنا کمری، کمرلی بنا، کمر: طاق عالی. طاق ظفر. چار طاق. «انهدامی اوبر ترین طاقك» «طاق ایدر طاقتمی ذره‌جه بار منت — راغب» § تك: طاق نعل. طاق نعلین. جمعی: طاقات.

طاقَتْ [ع] قدرت حیوانیه، قدرت بشریه. اکثریا نفی مقامنده قوللانیلیر: طاقتی قالمدی. طاقت کثیره‌مدی. جمعی: طاقات.

طاقِیَّه [ع] صورت معروفه‌ده یاپیلان سرپوش. (طاق) باشه اورتیلن شی معناسنه‌ده کلیر.

طالْ [ع] اوزون اولسون معناسنه دعادر. طال بقاه = بقاسی اوزون اولسون.

طالِبْ [ع] طلب ایدیجی، ایدن: طالب علم. طالب مساعی پرور. جمعی: طالبون. طالبین. مؤنثی اولان و اکثریا مکتبلی قیز معناسنده قوللانیلان (طالبه)نك جمعی (طالبات) کلیر.

طالِحْ [ع] ایی دکل، صلاح ایله متصف دکل، یاراماز: صالح وطالح.

طالِعْ [ع] طلوع ایدیجی، ایدن: نجم طالع، نجوم طالعه § بخت: طالع مسعود.

طامات [ع] مناسبتسز لافیردیلر، صاچمه صاپان.

طامِعْ [ع] طمع ایدیجی، ایدن، طمعکار: شخص طامع. اشخاص طامعه.

طاوُسْ [ع] معروف قوش: پرطاوس. «طاوس کشاده باله دوندی — شیخ الاسلام یحیی»

طاهِرْ [ع] تمیز، پاك: مکان طاهر. قلب طاهر. قلوب طاهره.

طایِعْ [ع] بر ایشی کندی ایستکیله یاپان: مقر طایع. طایعاً اقرار.

طَبابَتْ [ع] طبیبلك اتمه، طبیبلك: اجرای طبابت. طبابت دائمه.

طَبّاخْ [ع] آشجی: طباخ ماهر.

طَبایِعْ [ع] (طبیعت)ك جمعی: اختلاف طبایع. طبایع مختلفه.

طَبّالْ [ع] طاوول چالان، طاوولجی: طبال بطال.

طَبْخْ [ع] پیشیرمك، پیشیرلك: طبخ طعام. لحمك طبخی.

طَبْطَبَه [ع] طپیردی، چاغلتی § خروش.

طَبْعْ [ع] طبیعت: لطف طبع. طبع نازك § باصمق، باصلمق: طبع کتاب. بر رساله‌نك طبعی. طبع ثانی.

طَبْعَه [ع] باصمه، باصش: طبعهٔ اولی.

طَبَقْ [ع] معروف قاب. طبقچه = کوچك طبق. طبق الارض = وجه ارض، روی زمین.

طَبَقَه [ع] قات: طبقهٔ ثانیه. برطبقه کاغد. جمعی: طبقات: طبقات الارض.

طَبْلْ [ع] طاوول: ضرب طبل. طبل بلند آواز. طبل تهی.

طَبْلَه [ع] معروف قاب.

طَبیبْ [ع] طب عالمی، طب علمنی بیلن، خسته‌لره باقان حکیم: طبیب حاذق. طبیب خسته‌کش.

طَبیعَتْ [ع] یارادیلشده‌کی کیفیت، مشرب، مزاج: طبیعت اشیا. طبیعت شعریه.

طَبیعیّ [ع] طبیعته منسوب، صنعی دکل، مقتضای طبیعت اوله‌رق: میل طبیعی. تمایلات طبیعیه. جمعی: طبیعیات.

طَحّانْ [ع] دکرمنجی: طحان کرانجان.

طَحْنْ [ع] اوکودمك، اوکودلمك: طحن حنطه. آرپه‌نك طحنی. (تطحین) دها زیاده قوللانیلیر. «الناس فی غفلاتهم — ورحی المنیة تطحن — ابوالعتاهیه»

طَرائِقْ [ع] (طریقت)ك جمعی. مسالك معناسنده قوللانیلیر: طرائق مختلفه. (طرایق) صورتنده یازلاملی.

طَرّادَه [ع] قدیماً صیغ صولرده قوللانیلان دیبی دوز قایق.

طَرّارْ [ع] یانکسیجی، کیسه بر: طرار عیار. (طرهٔ طرار) تعبیری جدیاتده بکنلمز اولمشدر.

طَراوَتْ [ع] تازه اولمه، تازه‌لك: طراوت نباتات. طراوت رخسار. طراوت جملیه.

طَرَبْ [ع] شنلك، سوینجلك: طرب تام. موجب طرب. طربناك=طربلی.

طَرْحْ [ع] آتمق، آتلمق: طرح اساس. بر عددك بر عدددن طرحی. «فرزی طرح ایتمکه قادر کچینیر - سنبلزاده» § ترتیب ایتمك، یاپمق: «برغزل طرح ایده‌یم لعل لبك وصفنده - لا» § یاپلمش، قورلمش بنا: طرح لطیف. طرح دلجو.

طَرْدْ [ع] خارجه سوروب ایراق ایتمك، بوصورتله ایراق ایدلك، قوغمق، قوغلمق: برخدمتكارك طردی.

طَرْزْ [ع] شکل، هیئت، اصول، اسلوب، یول: طرز معماری. طرز افاده.

طَرْفْ [ع] (طَرَف) مخففی: طرف رخ § کوز، نظر: امالهٔ طرف ارسال طرف. طرف الفتی یخبر عن ضمیره = کیشینك کوزی کوکلندن خبرویرر.

طَرَفْ [ع] صاغ، صول، اوك. آرد، اوست، آلت جهتلرندن هر بری، یان: شرق طرفی.

طَرْفَه [ع] کوز قاپاقلرینی بر کره ایندرمه یاخود اویناتمه: طرفة العین. طرفهٔ عین.

طَرِیّ [ع] طراوتلی، تازه: ورد طری. لحم طری.

طَرَیانْ [ع] عارض اولمق، کلیویرمك: طریان مرض.

طَرِیدْ [ع] (مطرود) ایله مترادفدر: یزید طرید.

طَرِیفْ [ع] غریب، نادیده: شئ طریف. هدایای طریفه.

طَرِیقْ [ع] مادی ومعنوی یول: طریق مستقیم. طریق واسع. طریق حق. اهل طریق. طریق تعلیم. الرفیق ثم الطریق.

طَرِيقَتْ [ع] اعزۀ کرام طرفندن طوتیلوب کوستریلن معنوی یول: پیرطریقت. طریقت علیۀ مولویه. بعضاً (طریقه) صورتنده دخی قوللانیلیر.

طَشْتْ [ف] لکن: طشت زرین.

طَعَامْ [ع] یمك: اکل طعام. طعام نفیس.

طَعَّانْ [ع] طعن ایتمك معتادی اولان: حسود طعان. حاسدۀ طعانه.

طَعْمْ [ع] طاد: تغیر طعم.

طَعْنْ [ع] زباندرازلق صورتیله بریسنی ذم وتعییب: طعن حسود. «عاشقه طعن ایتمك اولمازمبتلادر نیلسون ـ نفعی»

طَعْنَه [ع] طعن ایتمه، طعن. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. طعنه‌زن = طعن ایدن.

طَفْرَه [ع] بی‌وجه متعالی کورنمه. کندینی عالی کوسترمه: طفره فروش § ارتفاع رتبۀ علمیه. جمعی: طفرات: طفرات متوالیه.

طَلَاقْ [ع] زوجه زوجندن بوشانمه، بوش اولمه، طلاق ثلاثه. طلاق ویرمك = بوشامق.

طَلَاقَتْ [ع] دوزکون سوزلولك، فصیحلك: طلاقت لسان. طلاقت نادره § کولربوزلولك: طلاقت سیما.

طَلَاوَتْ [ع] کوزللك جهتیله مقبولیت، محبوب القلوبلق: حلاوت وطلاوت. طلاوت ادا. طلاوت کلام.

طَلَبْ [ع] ایستمك، ایستنمك، رغبت ایتمك، ایدلمك: طلب حق. آلهجغك طلبی. «ایدن ارباب شوقی نائل مطلب طلبدر هپ»

طَلَبَه [ع] (طالب) ك جمعی: طلبۀ علوم. برمکتبك بعض طلبه‌سی. یرینه کوره مفرد مقامنده دخی قوللانیلان جملردندر.

طَلْحْ [ع] ضمغ آغاجی، آقاجیا: «دامانی مقام طلح منضود»

طَلْعْ [ع] چیچکلرك صاری تخم توزی.

طَلْعَتْ [ع] چهره، دیدار: اشتیاق طلعت یار.

طَلِیعَه [ع] مقدمة الجیشك اوکنده بیوك قره‌غول، چرخه‌جی طابوری.

طَمَعْ [ع] حریصانه ایستمك.

طَنَّازْ [ع] قول وفعلی استهزا آمیز اولان: دلبر طناز. نازطنازانه.

طَنْبُورْ [ع] معروف چالغی: «هرمویی طربده تار طنبور ــ غالب». فی‌الاصل ضم طا ایله‌در.

طَنْزْ [ع] قول وفعلده استهزاآمیزلك: طنز بی جا. طنز منافقانه.

طَنْطَنَه [ع] طان طان یاخود طنین دیه سسلنمه: طنطنۀ طبل. طنطنۀ طنبور § کورلتی، هارلتی، کلفت، آلایش: طنطنۀ سور.

طَنِینْ [ع] طینلامه، چینلامه: طنین طاس. طنین کاسه. § ویزلامه، ویزلتی: طنین ذباب.

طَوَائِفْ [ع] کروه معناسنه اولان (طائفه) نك جمعی: طوائف ناس. (طوایف) صورتنده یازلمامالی.

طَوَافْ [ع] اطرافنی طولاشمق، اطرافی طولاشلمق: طواف کعبه. بیت اللهك طوافی.

طَوَّافْ [ع] الك، یلك، دها طواف ایدیجی، ایدن.

طَوَالِعْ [ع] (طالع) ك جمعی.

طَوَامِیرْ [ع] (طومار) ك جمعی: طیّ طوامیر. طوامیر مطویه.

طَوْرْ [ع] ادا، صورت حرکت: طور عالمانه. «کولر انسان بو طور بی سببه»

طَوْعْ [ع] ارادۀ ذاتیه، ایستك: طوعاً اقرار.

طَوْفْ [ع] (طواف) ایله مترادفدر. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله‌بیلیر: «کل طوف ایده‌لم کعبۀ اصحاب دهادر»

طَوَفَانْ [ع] (طواف) ایله مترادفدر.

طَوْقْ [ع] کردنلك، کردن حلقه‌سی: طوق زرین. قمرینك طوقی § طاقت: قرأن کریمده طوق بشردن خارج بر اعجاز واردر.

طَوِیَّتْ [ع] کوکلده کیزلی اولان قصد، نیت: حسن طویت.

طَوِیلْ [ع] اوزون: حسن طویل. ذیل طویل. طویل الذیل. مقالۀ طویله.

طَوِیلَه [ع] حیوان طاوله‌سی: طویلۀ خر

طَهَارَتْ [ع] تمیزلك، پاکلك: طهارت ذیل.

طَهُورْ [ع] کندیسی پاك اولدیغی حالده پاك ایدن: ماء طهور § زیاده‌سیله پاك: شراب طهور.

طَیّْ [ع] دوروب بوکمك، دوریلوب بوکلمك: (طیّ مسافه) تعبیری بو معنادندر. کویا که یول دوریلوب بوکیلور § آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: طیّ فقره. بر عباره‌نك طیّ.

طَیَّارْ [ع] اوچیجی، اوچان، چوق اوچان: ربع طیار. برك طیار.

طَیِّبْ [ع] ایی، کوزل، خوش: قول طیب. کلمات طیبه.

طَیْبَه [ع] مدینۀ منوره: اهل طیبه. «خاك طیبه توتیای دیدۀ عشاق قدر ــ اشرف»

طَیْرْ [ع] قوش: طیرالدوله = هما.

طَیَرَانْ [ع] اوچمق: طیران طیور. «طیران ایتدی سماواته همای والا»

طَیْفْ [ع] اویقوده عارض اولان خیال: طیف یار. طیف هائل.

طَیْلَسَانْ [ع] باشه صاریلان صاریغك اوموزلر اوزرینه صالیویریلن اوجی: طیلسان دراز. طیّ طیلسان § باشه وبیونه اورتیلن شال وسائره.

طِ

طِبّْ [ع] حکیملك: فن طب. امر طبی. کتب طبیه.

طِبَاخَتْ [ع] آشجیلق: صنعت طباخت.

طِبَاعْ [ع] طبیعت معناسنه اولان (طبع) ك جمعی: طباع سلیمه. اختلاف طباع. «وارسون اولسون شیوۀ ایران طباع ناسده»

طِبْقْ [ع] موافق، مطابق، فرقسز: بوآنك طبقیدر.

طِحَالْ [ع] طالاق.

طِرَادْ [ع] قیصه مزارق حربه.

طِرَازْ [ع ـ ف] اثوابه دیکیلان علامت: طرازعسکری. طراز شاکردان. طرز معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: طراز انسیاق. طراز اصطفاف جنود. بوندن وصف ترکیبی دخی یاپیلیر: بلیغ حریری طراز. فارسی اولدیغی تقدیرده زینت ویرمك، دوزوب قوشمق معناسنه اولان

(طرازيدن) مصدرندن اسم حاضراولور. بو حالده وصف تركيبي صورتنده قوللا. نيلير: بديعه طراز. ياوه طراز. بونده طانك فتحيله دخي لغتدر.

طِفل [ع] چوجق: طفل نامّ. مذكر ومؤنثه شاملدر. مؤنثنده (طفله) دخي دينيلير.

طِلاء [ع] سوريله‌جك وسوريئه‌جك مايع. زرطلا = يالديز آلتوني. طلا ايتمك = سورمك. طلا فارسيده آلتون معناسنده دخي قوللانيلير: طلاكار = يالديزجي.

طِلِسم [ع] سحر نوعندن بر اسم موهومكه او بوزلدقجه مثلا بر دفينه ضبط اولنه‌ماز ايمش. جمعي: طلسمات.

طِناب [ع] چادرايپي‌كه قازيغه باغلانير: «عرصهٔ عالمده بر پاپي ستون وبي طناب — نفعي».

طيب [ع] سورينه‌جك كوزل قوقولو شي: استعمال طيب.

طيره [ف] انفعال: طيرهٔ عقل. § منفعل: طبع طيره.

طِيَره [ع] كنديسيله تشأم اولنان شي، فال بد: تصادف طيره.

طين [ع] چامور، بالچيق: ماء وطين.

طينت [ع] مايه، خميرمايه، اصل خلقت.

طُ

طُبول [ع] (طبل) ك جمعي: ضرب طبول.

طُرفه [ع] غريب، نادیده، تحف، كولنج. اكثريا ذمّياده قوللا. نيلير: جحود طرفه اذعان.

طُرُق [ع] (طريق)ك جمعي: تسويهٔ طرق. طرق عليه.

طُرّه [ع] آلين صاچي، جبهه‌ده‌كي صاچ: طرّهٔ لطيفه.

طُعمه [ع] ييلنی: طعمهٔ نار اولدي.

طُغات [ع] (طاغی)نك جمعي: تشديد ايله غلطدر.

طُغرا [ع] نام عالئ پادشاهيي مشتمل اوله‌رق شكل مخصوص اوزره ترسيم اولنان خط معروف: طغراى همايون. طغراى غرا.

طُفولت، طُفوليّت [ع] چوجقلق: هنكام طفوليت. مقتضاى طفوليت. (طفولت) نوظهورلق وتازه‌لك معناسنده‌ده قوللانيلير: طفولت نباتات، طفولت ازهار.

طُغيان [ع] حدي تجاوز، آزمه، آزغينلق: طغيان مياه.

طُفَيلي [ع] طالقاووق. (طفيل الاعراس) ياخود (طفيل العرائس) عنوانيله ياد اولنان و طالقاووق زمره‌سنك پيري اولان (طفيل بن زلال الكوفی) يه منسوبدر. دعوت اولنمقسزين بريسيله طعامه كيدن شخصه دخي طفيلي دينيلير.

طُلّاب [ع] (طالب)ك جمعي: زمرهٔ طلاب. طلاب حطام دنيا.

طُلوع [ع] طوغمق: طلوع شمس. طلوع قمر. طلوع كوكب. بر فكرك قلبه طلوعي. بر مولودك طلوعي. جمعي: طلوعات.

طُمأنينت [ع] سكونت قلب، اطمينان.

طُنُب [ع] (طناب)ك جمعي: قطع طنب.

طُوبى [ع] كوزللك، اييلك، خوشلق، سعادت، دولت: طوبى لك = نه موتلو سكا! «حورلر ديرلر ايدي

ابدي طوبى له — خاقاني» § جنتده بر آغاج: بو معناده اسلوب فارسي اوزره كسريا ايله دخي قوللانيلير.

طُور [ع] طاغ § حضرت موسايه تجلي الٓهي واقع اولان طاغ. (طورسينا) و (طورسينين) دخي دينيلير.

طُوطي [ع] معروف قوش: طوطي كويا. «نه طوطيدر نه آيينه اوبر سر الٓهيدر — صبري»

طُوفان [ع] هر يري قاپلايان چوق صو، پك زياده ياغان ياغمور: طوفان نوح.

طُول [ع] اوزونلق: طول مسافه. طول عمر. ايكي مترو طول. طولاً = اوزونلق جهتيله، اوزونلغنه.

طُولي [ع] (اطول)ك مؤنثي: يدطولي.

طُومار [ع] دفتر، اوزون دفتر. فضولينك «آچلدي غنچه طوماري و معلوم اولدي مضموني» مصراعنده‌كي تشبيه شمدي غريب كورينيور.

طُيور [ع] (طير)ك جمعي: مهاجرت طيور. طيور اهليه.

ظ

ظاء [ع] (ظ) حرفنك اسمي: ظاى مفتوحه.

ظالِم [ع] ظلم ايدیجي، ايدن: شخص ظالم. حاكمهٔ ظالمه. جمعي: ظالمون، ظالمين.

ظاهِر [ع] كورينيجي، ميدانده: نور ظاهر. صورت ظاهره. ظاهر اولدي.

ظَبي [ع] كيك: ظبي صحرا. جمعي: ظبيات.

ظَرافت [ع] ذكايه مقارن خوش آينده قول و فعل ايله اتصاف: ظرافت نادره § ياقيشيقليلق، خوشنمالق: ظرافت قيافت. ظرافت البسه.

ظَرف [ع] قاب: ظرف ظريف § زمانه ياخود مكانه دلالت ايدن كلمه: ظرف زمان. ظرف مكان. (ايكي آي ظرفنده) كبي تعبيرلرده‌كي (ظرفنده) ايچنده ديمكدر.

ظَريف [ع] ظرافت ايله متصف، ظرافتلي: ظريف بر آدم. ظريف بر ساعت. جاريهٔ ظريفه.

ظَفَر [ع] مقصوده وصول: قيده ظفرياب اولمق (ياخود) ظفر بولمق § غلبه: دشمنه (ياخود) دشمن اوزرينه ظفر بولمق.

ظَلام [ع] (ظلمت) ايله مترادفدر: ظلام ليل. ظلام شديد. ضم ايله غلطدر.

ظَلّام [ع] ظالم، زياده ظالم: ظلام بدفرجام.

ظَلوم [ع] پك ظالم: انسان ظلوم وجهولدر.

ظَليل [ع] كولكه‌لي: مكان ظليل. (ظل ظليل) تعبيري قويو كولكه ياخود دائمي كولكه موقعنده قوللانيلير.

ظَنّ [ع] امارده‌دن حاصل اولان علم غير قطعي، صانمه، سزمه: ظن غالب. سوء ظن. حسن ظن.

ظَواهِر [ع] (ظاهر) و (ظاهره) نك جمعي: كوزه كورينن،

کوریله‌بیلن جهتلر: ظواهر احوال. ظواهر حرکات.

ظَهر [ع] آرقه: ظهر انسان. ظهر کتاب. «باغـلایوب ظهرینه دوبازوسن»

ظَهیر [ع] آرقه چیقان، معین: ظهیر مقتدر.

ظِ

ظِلّ [ع] کولکه: ظـل ممدود. ظل الله = حضرت پادشاه اسلام.

ظِلال [ع] (ظل) ك جمعی: ظلال سیوف. ظلال اشجار.

ظُ

ظُرَفا [ع] ظرافتلی شخص معناسنه اولان (ظریف) ك جمعی: ظرفای روز کار.

ظُروف [ع] (ظرف) ك جمعی: ظروف خالیه. ظروف زمان. ظروف مکان.

ظُفْر [ع] طیرناق: قطع ظفر. ضمتین ایله‌ده لغتدر.

ظُلْم [ع] بر شیئك محل حقیقیسندن باشقه بر یره وضعی، عـدالته مغایر حرکت.

ظُلْمانی [ع] ظلمته منسوب، ظلمتلی: چاه ظلمانی. مواقع ظلمانیه.

ظُلْمَت [ع] قاراكلق، ضیاسزلق: ظلمت لیل. ظلمت شدیده. جمعی: ظُلُمات، ظُلْمات.

ظُنُون [ع] (ظن) ك جمعی: ظنون باطله. «باقیلیرمی ظنون کاذبه‌یه؟»

ظُهْر [ع] اوکله: وقت ظهر. قبل الظهر. بعدالظهر. صلات ظهر.

ظُهُور [ع] ظاهر اولمق، میدانه چیقمق، بللی اولمق: ظهور دخان. ظهور لطف الٓهی. جمعی: ظهورات.

عَ

عائِد [ع] دونوب کلن، دونوب کیدن: ضمیر عائد. فائده‌سی آکا عائددر. اشخاص حقنده آز قوللانیلیر: قاصد عائد. (عاید) صورتنده یازلاملی.

عائِدَه [ع] برینه عائد اولان حصه: اعطای عائده. قطع عائده. عائدهٔ جزئیه. (عایده) صورتنده یازلاملی. جمعی: عائدات.

عائِق [ع] آلیقویجی، منع ایدیجی، ایدن: امر عائق. وقعهٔ عائقه. (عایق) صورتنده یازلاملی.

عائِقَه [ع] آلیقویجی، منع ایدیجی خصوص، کیفیت: بر عائقه ظهوریله وقت معینده کیدیله‌مدی. (عایقه) صورتنده یازلاملی.

عائِلَه [ع] خانه خلقی، فامیلیا: عائلهٔ بی‌عائله. (عایله) صورتنده یازلاملی.

عابِد [ع] عبادتله اشتغال ایدن، عبادت ایتمك معتادی اولان: مرد عابد. عفیفهٔ عابده.

عابِر [ع] عبور ایدیجی، ایدن: شخص عابر. اشخاص عابره. جمعی: عابرون، عابرین.

عاج [ع] فیل دیشی: شانهٔ عاج.

عاجِز [ع] عجز ایله متصف: عبد عاجز. عباد عاجزه. بر عاجزه.

عاجِل [ع] سرعتلی: دوای عاجل. تدارکات عاجله.

عادَت [ع] کوره‌نك: عادت حسنه. عادت قبیحه. جمعی: عادات.

عادِل [ع] عـدالت ایله متصف، عدالتلی: پادشاه عادل. سلاطین عادله.

عادی [ع] عادت اوزره کورلدیکی صورتده، بایاغی: شعر عادی. آثار عادیه.

عار [ع] خلقك تعییبنه سبب اوله‌جق برشیئك ارتکابندن حاصل اولان انفعال نفس: موجب عار اولور. «عار ایتدی شهید غم کفندن — فضولی»

عارِض [ع] برشیئه صکره‌دن تعلق ایدن، صکره‌دن کلن: اویقو عارض اولمش. خلجان عارض اولدی § یاکاق: عارض آل. بو معناده اسلوب فارسی اوزره فتح را ایله دخی اوقونور.

عارِضَه [ع] عارض اولان حالت: باش آغریسی برعارضه‌در. جمعی: عارضات.

عارِف [ع] عرفان ایله متصف، عرفانلی: مرد عارف. عابدهٔ عارفه. «حیرانم اولور نکاه عارف»

عاری [ع] چیپلاق، خالی: عیبدن عاری. شبهه‌دن عاری.

عارِیَت [ع] حاجت بیترمك ایچون موقتاً آلنان یاخود ویریلن شی: عاریت کتاب. تشدید ایله‌ده لغتدر.

عازِم [ع] عزم ایدیجی، عزیمت ایدن: یازیغه عازم اولدی. اوطرفه عازم اولدی.

عاشِر [ع] اونجی: سطر عاشر. صحیفهٔ عاشره.

عاشِق [ع] عشق ایله متصف، صاحب عشق: عاشق برذات. «کورمه‌مشکن وفایه عاشقدر»

عاشُوراء [ع] شهر محرمك اونجی کونی: یوم عاشورا § محرمده پیشیریلن معروف طعام: طبخ عاشورا.

عاصِف، عاصِفَه [ع] شدتله اسن روزکار: ریح عاصف. ظهور عاصفه. جمعی: عاصفات.

عاصِم [ع] عصمت ایله متصف، عصمتلی: زاهد عاصم. عابدهٔ عاصمه.

عاصِمَه [ع] قلعه ایله محفوظ اولان شهر، مدینه.

عاصی [ع] عصیان ایله متصف، عصیانلی: عبد عاصی. جاریهٔ عاصیه.

عاطِر [ع] عطرلی، کوزل قوقولو، خوشبو: نسیم عاطر. (معطر) زیاده قوللانیلیر. (عاطر) عطری سون، محب عطر معناسنه‌ده کلیر. (خاطر عاطر) تعبیری مشهوردر. حافظ شیرازی «من که باشم که بران خاطر عاطر کذرم» دیمشدر.

عاطِش [ع] آقصیران: تشمیت عاطس.

عاطِف [ع] شفقتلی، مهربان: عارف عاطف § عطف ایدیجی: حرف عاطف. واو عاطفه.

عاطِفَت [ع] اسیرکه‌مه، شفقت، مرحمت، احسان: عاطفت عظیمه.

عاطِل [ع] عطالت ایله متصف، عطالتلی: جاهل عاطل.

عافِیَت [ع] وجود صاغلغی: عافیت کامله. کسب عافیت.

عاق [ع] سركش، معند. ولد عاق = حقوق والدينه رعايتى اولميان ولد.

عاقبت [ع] صوك، نتيجه : عاقبت كار. عاقبت حسنه. حسن عاقبت. الك صكره، الك صوكنده مقامنده دخى ايراد اولنور: عاقبت نائل موفقيت اولدى.

عاقر [ع] قيصير : زوجۀ عاقر.

عاقل [ع] عقللى، عقل صاحبى : زوج عاقل. زوجۀ عاقله.

عاكف [ع] اعتكاف ايدن : زاهد عاكف § اصلاح ايديجى، ايدن : عارف عاكف.

عالم [ع] مجموع مخلوقات: خالق عالم § احوال خصوصيه‌يى حاوى موجوديت : عالم آب. «بر عالم مهتاب ايده‌لم بزده فلكده — واصف» (عالمين) صورتنده جمعلنمسى ذوى العقولك تغليبنه مبنيدر: رب العالمين. «جان چيقمه‌ده رب عالمينه»

عالم [ع] علم ايله متصف، علم صاحبى: عالم بر آدم. ادبيۀ عالمه § بيليجى، بيلن : عالم الغيب. عالم الخفيات.

عالى [ع] يوكسك : قدر عالى. عالى بنا. افكار عاليه. ابنيۀ عاليه.

عام [ع] ييل : عام فيل. عام الحزن.

عام [ع] عموم افاده ايدن: اسم عام. اسماء عامه.

عامر [ع] معمور ايديجى، ايدن : عامر مساجد. معمور معناسنه‌ده كلير. دوائر اميريه‌دن بعضلرينه وصف اولان (عامره) بو معناده‌در : مطبعۀ عامره.

عامل [ع] عمل ايديجى، ايشله‌يجى : علميله عامل. عالم عامل § نحوده رفع، نصب، جر، جزم حالاتندن برينى وقوعه كتيرن شى : عامل قياسى.

عامه [ع] جمله، هركس، عموم خلق.

عباء [ع] معروف ثوب : تلبس عباء. آل عبا. حضرت پيغمبرك عبا كيديكى اولوردى.

عبث [ع] بوش، بيهوده، مناسبتسز: عبثله اشتغال. «حكيم كامله كار عبث نقيصه ويرر — نجيبى»

عبد [ع] كوله، قول : عبد آبق. «عبد عاجز نه ياپار قادر مطلق سنسين — عزت ملا»

عبده [ع] (عابد) ك جمعى : عبدۀ اصنام.

عبوس [ع] ناخوش، كريه، اكشى، چاتلمش : يوم عبوس. وجه عبوس. چهرۀ عبوس.

عبهر [ف] نركس : عبهر اصفر.

عبير [ع] (عنبر) مقامنده قوللانيلير: «دامنى باد صبا ايلسه پر مشك وعبير — نفعى»

عتبه [ع] قاپو اشيكى : عتبۀ عليه. عتبۀ فلك‌رتبه. جمعى اولان (عتبات) بعضاً امام حسين افندمزك مشهد مقدسندن كنايه اولور : عتبات عليه.

عته [ع] بونامه، بوناقلق. اكثريا (كلمك) و (كتيرمك) ماده‌لريله قوللانيلير : آرتق آكا عته كلمش. عته كتيرمش. بر اختياره «سن عته كتيرمشسين» ديمشلر. «بن كتيرمدم، كندى كلدى» ديمش.

عتيق [ع] اسكى: طرز عتيق. ادبيات عتيقه § آزاد ايدلمش كوله : حضرت بلال ابوبكر صديقك عتيقيدر. عبد عتيق. جناب صديق دخى (عتيق) ايله توصيف اولنور : «ظل حق حضرت صديق عتيق — خاقانى». بيت عتيق = كعبۀ معظمه.

عثره [ع] سورچمه : عثرۀ واحده. جمعى: عثرات. عثرات متتاليه.

عجائب [ع] (عجيبه) نك جمعى: عجائب سبعه. مقام تعجبده دخى ايراد اولنور.

عجائز [ع] (عجوز) ك جمعى: صحبت عجائز. (عجايز) صورتنده يازلمالى.

عجب [ع] تعجب اولنه‌جق شى، عجيب: «قالسه باطل عجبى بى رونق؟» (عجبا) مقامنده‌ده ايراد اولنور: «گلزارده هزار نه عالمده‌در عجب! — عزت على»

عجبا [ع] فارسى (آيا) معادليدركه مراقى متضمن تردد اداتيدر. استفهام ايله قوللانيلير.

عجز [ع] عاجزلك، اقتدارسزلق : عجز تام. «عجزم سكا قار شيدر الٓهى»

عجزه [ع] (عاجز) ك جمعى : اقدار عجزه. حمايۀ عجزه. دار العجزه

عجله [ع] تركجه‌ده (ايومك) دينيلن حالدركه صبرسزلق ايله حركت ايتمكدر : «عجله اكثر احوالده ممدوح اولماز». (على العجله) مقامنده‌ده ايراد اولنور : عجله كلسون.

عجوز، عجوزه [ع ف] قوجه قارى : افسانۀ عجوز. «مجو درستئ عهد از جهان سست نهاد — كه اين عجوزه عروس هزار داماد است - حافظ»

عجول [ع] عجله‌جى: همراه عجول.

عجيب [ع] موجب تعجب اولان : طور عجيب. احوال عجيبه.

عجيبه [ع] تعجب اولنه‌جق شى، كيفيت: عجيبۀ طبيعت. عجيبۀ رؤيت. رودس هيكلى بر عجيبه ايدى.

عجين [ع] ادويه خميرى.

عد [ع] صايمق، صايلمق، اعتبار ايتمك، ايدلمك : ناموزونى موزون عد ايتمك. اصحاب قلمك علمادن عدى. (تعداد) مقامنده آز استعمال اولنور.

عدالت [ع] طوغريدن آيرلمامه، حقه رعايت ايتمه، كافۀ فضائلى جامع بر خصلتدركه سعادت دارين آنكله حصوله كلير : عدالت دائمه.

عداوت [ع] دشمنلك : عداوت شديده. عداوت ايدنه عداوت ايدرلر.

عدد [ع] صايى : عدد معلوم. اون عددى.

عدل [ع] (عدالت) ايله مترادفدر: عدل شامل. عدل الٓهى.

عدم [ع] يوقلق، اولمامه : وجوديله عدمى مساوى. عدم التفات. عدم رغبت. «وجهى وار دينسه بنى آدمه ابناى عدم — عاكف»

عدن [ع] جنت : «محفل عدنى مقر ايتسون بلال — تاريخ - سرورى». فى الاصل اقامت وتمكن معناسنه اولديغندن (جنت عدن) (جنات عدن) (بهشت عدن) تعبيرلرى دخى قوللانيلير.

عدو [ع] دشمن : عدوّ اكبر. اكثريا تشديدى اسقاط اولنه‌رق واوى حرف مد حكمنده بولنديريلور : عدوى جان. فلان فلانك عدوسيدر.

عديد [ع] (متعدد) ايله مترادفدر. اكثريا مؤنثى قوللانيلير : دلائل عديده.

عَدِيل [ع] مساوى ، دنك : «جهانده عديلى عديم الوجود — عزت ملا»

عَدِيم [ع] عدم ايله متصف ، يوق : «بيم قهريله وجود ستم وفتنه عديم — نفعى»

عَذَاب [ع] اذيت : عذاب اليم . عذاب عظيم . عذاب مهين .

عَذْب [ع] طاتلى ، خوش ، خوشكوار : لسان عذب البيان . ماء عذب . «هر شربت عذبم كه دهى عين عذابست — حافظ»

عَذْرَاء [ع] قيز اوغلان قيز : مريم عذرا .

عَرَائِس [ع] (عروس) ك جمعى : تزيين عرائس . عرائس معانى . (عرايس) صورتنده يازلاملى .

عَرَائِض [ع] (عريضه) نك جمعى : تقديم عرائض . (عرايض) صورتنده يازلاملى .

عَرَّادَه [ع] متحرك تكرلك اوزرنده منجنيق كه قديم آلات حربيه دندر .

عَرْبَدَه [ع] غوغا ، سرخوش غوغاسى : عربدهٔ مضحكه .

عَرَج [ع] طوباللق ، اعرجلك .

عَرْش [ع] طاوان : «سجدهٔ شكر ايتدى عرشى فرشى اوزره خانه نك — لا» § فلك اعظم : عرش اعلى . عرش الهى . «دكل كرسى يه واعظ عرشه چيقسه ك آدم اولمازسين — ثابت»

عَرْصَه [ع] بنادن خالى ير ، ميدان : عرصهٔ واسعه . عرصهٔ قيامت . جمعى : عَرَصات .

عَرْض [ع] كوسترمك ، كوسترلمك : حقيقت حالك عرضى . «نوبت عرض هنر سمنده مى شاهينكراى ؟ — شاهينكراى» . اكثريا كوچكدن بيوكه اولمق اوزره قوللانيلير .

عَرْض [ع] ان ، اكليلك : ايكى مترو عرضنده . عرضاً شوقدر .

عَرَض [ع] بنفسه قيامى اولميوب جوهر ايله قائم اولان شى . الوان كبى : «اولماز نمايشى عرضك جوهر اولمسه — لا»

عَرْعَر [ع] سرو ، طاغ سروى ، ديكنلى آرديج . وقتيله قامت خوبانه مشبه به اولوردى .

عَرَفَات [ع] مكهٔ مكرمه ده عرفه كونى حاجك وقوف ايتدكلرى موقف شريف : جبل عرفات .

عَرَفَه [ع] حاجك عرفاتده وقوف ايتدكارى كون كه شهر ذى الحجه نك طقوزنجى كونيدر : يوم عرفه . رانك كسريله غلطدر .

عَرَق [ع] تر : عرق جبين . عرقيه = معروف سرپوش § راقى : «ميدن اول عرقك حكمى كچر ملك دله — لا»

عُرْقُوب [ع] اوكجه سيكيرى ، اكريجه § كذب وخلف .

عَرُوس [ع] كلين : عروس شرمكين .

عَرُوض [ع] بيتك برنجى مصراعنك جزء اخيرى § علم اوزان شعر .

عَرِيض [ع] اكلى ، ياصى ، ككيش : كف عريض . اظفار عريضه .

عَرِيضَه [ع] كوچكدن بيوكه كوندريلن مكتوب : عريضهٔ ملفوفه .

عَرِيف [ع] شخص حقنده (معروف) ه بدل قوللانيلير .

عَزَاء [ع] بلا وقوعنده صبر ايتمه : عزا وماتم .

عَزَائِم [ع] دعا ، افسون معناسنه اولان (عزيمت) ك جمعى : عزائم عظيمه . (عزايم) صورتنده يازلاملى .

عَزَب [ع] بكار . مؤنثى (عزبه) در . اوائلده بحريه سلاح اندازنفراتنه دينيليردى .

عَزْرَائِيل [ع] قبض ارواحه مأمور اولان ملك : وكيل عزرائيل = خسته اولديريجى دوقتور ، طبيب خسته كش .

عَزْل [ع] منصبدن چيقارمق ، چيقارلمق : عزل مدبر . بر مأمورك عزلى .

عَزْم [ع] برايشى ايشله مكه ربط قلب ايله قصد وتوجه . ماديا تده كيتمك معناسنى متضمن اولور : تحصيل علومه عزم ايتدى . عزم راه ايلدى .

عَزْو [ع] نسبت ايتمك ، ايدلمك ، اسناد : عزو نقصان . برقباحتك بريسنه عزوى .

عَزِيز [ع] صاحب عزت ، عزت ايله متصف : رب عزيز . محب عزيز . عمر عزيز . عزيز الوجود . محبهٔ عزيزه .

عَزِيمَت [ع] كيتمك : بر يره عزيمت ايتمك § دعا ، افسون : عزيمتخوان . (عزم) مقامنده ده قوللانيلير .

عَسَاكِر [ع] (عسكر) ك جمعى : عساكر شاهانه . عساكر منصوره .

عَسْجَد [ع] خالص التون .

عَسَس [ع] برمحلك محافظه سى ايچون كيجه كزوب طولاشان ، ضابط ليلى : «مست باتمكينه رهزنمى اولور يم عسس ؟ — راغب»

عَسْكَر [ع] بلده محافظه سى ايچون مسلح ومرتب طوتيلان آدملر : سوق عسكر . ادارهٔ عسكريه . مفرد مقامنده دخى قوللانيلير : بن عسكرم . بر عسكر .

عَسَل [ع] بال : عسل مصفى . شمع عسل .

عَسِير [ع] كوچ : امر عسير . امور عسيره .

عَشَائِر [ع] (عشيرت) ك جمعى : عشائر سياره .

عَشَرَه [ع] اون : عقول عشره . عشرهٔ مبشره . (اربعه) وامثالنده اولديغى كبى اسلوب فارسى اوزره صفت اولەرق قوللانلديغى وقت موصوفك مفردى مؤنث اولسه ده قاعدهٔ عربه اتباع ايله (عشر) دينلمز . بوقبيلدن اولان ملاحظاتمز نثره عائددر . اما نظمده مثلا (معلقات سبعه) دينلديكى كبى (معلقات سبع) دخى دينيله بيلير . جمعى : عشرات .

عِشْق [ع] پك زياده سومه ، افراط محبت . «عشق اولسون» تعبيرى فى الاصل مثلا بر قدح شراب ايچن برذاته قارشى «بو ايچديكك كوكلكده عشقه منقلب اولسون ، محبت كسلسون» ديمك اولديغى حالده تحسين مقامنده دخى قوللانلمشدر : «عشق اولسون او پرورى پروردهٔ عشقه — لا» فى الاصل عينك كسريله در . لسانمزده اكثريا فتح ايله قوللانيلير .

عُشْر [ع] اونده بر : عشر ذراع .

عَشِيرَت [ع] بر اصلدن منشعب اولان كروه انسانى ، قبيله : عشيرت اصيله .

عَصَا [ع] دكنك ، صوپا ، اوزون باستون : «مستم طوره مم ديرسه عصاسيله طاياق باص — ثابت» . العصا لمن عصى .

عَصَبْ [ع] سیکیر: مرض عصبی . امراض عصبیه .

عَصَبَه [ع] خصم، اقربا.

عَصَبِیَّتْ [ع] اقربا و قومنه نصرت ایتمك قیدنده بولنمه، غیرت کوده: عصبیت شدیده .

عَصْرْ [ع] یوز سنه‌دن عبارت زمان: اون دردنجی عصر . اوزونجه مدت معناسنده‌ده قوللانیلیر: عصر سعادت § ایکیندی: صلات عصر. بعدالعصر. (تعصیر) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

عَصِیدَه [ع] معروف طعام. آسیده.

عَصِیرْ، عَصِیرَه [ع] عصاره ایله مترادفدر.

عَصَافِیرْ [ع] (عصفور) ك جمعی: عصافیر مجتمعه .

عَضَلَه [ع] بدنده اولان سیکیرلی قابا ات، بالق اتی. جمعی: عضلات.

عَطَاءْ [ع] (عطیّه) ایله مترادفدر: عطای جزیل. بخشش اوله‌رق ویرمه معناسنده‌ده قوللانیلیر: «یا محمد بن سکا قیلدم عطا — سلیمان »

عَطَّارْ [ع] عطریات وسائره صاتان اهل صنعت: عطار حیله‌کار.

عَطَالَتْ [ع] ایشدن قالمه، طورغونلق.

عَطَایَا [ع] (عطیّه) نك جمعی: عطایای سنیه .

عَطْسَه [ع] آقصیرمه ، آقصیریق: عطسهٔ اولی .

عَطَشْ [ع] صوصامه، صوسزلق: دفع عطش.

عَطْشَانْ [ع] صوصامش، صوسز: اروای عطشان. اشتر عطشان.

عَطْفْ [ع] میل ایتدرمك، ایتدیرلمك: عطف نظر. بر نظر مرحمت عطفیله . کلمه‌لر ، ترکیبلر ، جمله‌لر بیننده جریان ایدن عطف بو معناده‌ندر § اسناد: کندی قباحتنی باشقه‌سنه عطف ایدیور.

عَطُوفْ [ع] زیاده اسیرکه‌ییجی ، مرحمتلی، شفقتلی: اب عطوف.

عِطِیَّه [ع] بخشش: عطیهٔ عظیمه .

عَظَائِمْ [ع] (عظیمه) نك جمعی: عظائم امور. (عظایم) صورتنده یازلاملی .

عَظْمْ [ع] کمیك : عظم مکسور.

عَظَمَتْ [ع] بیوکلك ، اولولق : عظمت الٰهیه . عظمت جبال. عظمت فکر .

عَظِیمْ [ع] بیوك، اولو: امر عظیم. فوز عظیم. جبال عظیمه.

عَظِیمَه [ع] بیوك ایش ، مصلحت جسیمه: قوم عربه هر صورتله انقلاب ویرمك عظیمه‌سی بر معجزهٔ محمدیه‌در.

عَفَارِیتْ [ع] (عفریت) ك جمعی: عفاریت انس .

عَفَافْ، عَفَافَتْ [ع] (عفت) ایله مترادفدر .

عَفْوْ [ع] صوچندن کچمك، باغشلامق: عفو کناه . برجرمك عفوی . عفو الٰهی . عفو عالی .

عَفِیفْ [ع] عفت ایله متصف، عفتلی: زوج عفیف . زوجهٔ عفیفه.

عَقَائِدْ [ع] (عقیده) نك جمعی: عقائد صحیحه . (عقاید) صورتنده یازلاملی .

عَقَارْ [ع] خانه، خان، دکان، تارلا، باغ ، بوستان کبی ملك. جمعی: عقارات .

عَقَارِبْ [ع] (عقرب) ك جمعی : عقارب مهلکه .

عَقَارَتْ [ع] قیصیر اولمه، قیصیرلق: عقارت نسوان. عقارت حیوان.

عَقَاقِیرْ [ع] معالجاتده قوللانیلان اوت کوکی معناسنه اولان (عَقّار) ك جمعی .

عَقِبْ [ع] اوکجه. عقبکیر = تعقیبجی § برزمانی تعقیب ایدن زمان: عقبنده یتشمك . درعقب = همان: «باقلی درعقب نهایتنه» . محاوراتده قافك فتحیله تلفظ اولنور .

عَقَبَه [ع] تهلکه‌لی کچید : عقبه آتلامق . جمعی : عقبات .

عَقْدْ [ع] باغلامق ، باغلانمق : عقد نکاح . رشته‌نك عقدی § قورمق ، قورلمق : عقد انجمن . مجلسك عقدی .

عَقْرَبْ [ع] معروف مضر حیوان : نیش عقرب . § فلکده بر برج : برج عقرب .

عَقْلْ [ع] انسانده مادهٔ ادراك اولان ودیعهٔ الٰهیه : عاقل کامل . عقل ایتمك = عقلنه کتیرمك ، درخاطر ایتمك . عقلی = عقله منسوب، عقلیات = عقلی اولان خصوصات. (نقلیات) مقابلی .

عَقُورْ [ع] قودورمش ، قودوز : کلب عقور .

عَقِیدَه [ع] درونده‌کی مادهٔ اعتقاد: عقیدهٔ صحیحه . « انسان دکل عقیده‌سنی قدسیان بوزار — کاظم » § معروف برنوع شکر .

عَقِیقْ [ع] معروف قرمزی طاش: عقیق یمانی .

عَقِیقَه [ع] چوجغك ولادتنك یدنجی کونی یاخود صاچنك قیرقلدیغی کون ذبح اولنان قربان .

عَقِیمْ [ع] قیصیر : جاریهٔ عقیم زوجهٔ عقیمه . حیوانات عقیمه .

عَکَّامْ [ع] چادر مهتری ، ابنای عربدن یوك قالدیران خدمتکار.

عَکْسْ [ع] خلاف، مخالف ، ضد : ایش عکسنه کیتمك § سس، آیدینلق، کولکه کبی شیلرك بر یرده اثر پیدا ایتمسی : کولکه دیواره عکس ایتدی § بوکبی شیلردن حاصل اولان اثر : قبه‌ده‌کی صدا بوسسك عکسیدر § ترسنه چویرمك : (باب) عکس ایدیلنجه بئه (باب) اولور .

عَلَاءْ [ع] یوکسکلك . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : «سومز اهل علایی آلچاقلر»

عَلَائِقْ [ع] (علاقه) نك جمعی : ایلیشیکلر، تعلق اولنان شیلر معناسنده قوللانیلیر : علائق دنیویه. ترك علائق .

عَلَائِمْ [ع] (علامت) ك جمعی: علائم خیر. علائم ظاهره. علائم السما .

عَلَاقَه [ع] ایلیشیك، تعلق، مناسبت: علاقهٔ قاب . علاقهٔ کافیه. قطع علاقه . جمعی علاقات .

عَلَّامْ [ع] هرشیئی بیلن جناب حق: حکیم علام . علام الغیوب .

عَلَامَتْ [ع] برشیئك بیلنمسنه وسیله اولان شی ، نشان : علامت فتحه . علامت فارقه .

عَلَّامَه [ع] چوق بیلن ، هر فنی بیلن : علامهٔ شیرازی. علامهٔ تفتازانی . « علامه وحده ابدا لاشریك له — کانی »

عَلَانِیَتْ [ع] ظاهر اولمه، ظاهرلك، آشکارلق : میدان علانیته

جيقدى . سراً وعلانيةً . تشديد ايله غلطدر .

عَلَفْ [ع] حيوان ييه‌جكى ، حيوان يمى . خوش علف = بولديغى يين، عبدالبطن .

عَلَمْ [ع] سنجاق ، بايراق : علمدار. « الفوز للعلم ليس الفوز للعلم — لا » § طاغ § اسم خاص .

عَلَنْ [ع] (علانيت) ايله مترادفدر . علنا = آشكار ، ميدانده اوله‌رق : علناً عرض شكران . علنى = آشكار، ميدانده : شكر علنى . شكايت علنيه . « علنيدر بوانجلا علنى »

عَلىٰ [ع] حرف جر. اوزره ، اوزر. ينه ، اوزرنده . على الحساب ، على العميا ، على ملاء الناس كبي تركيبانده قوللانيلير .

عَلِىّ [ع] اسدالله بن ابي طالبك اسم عاليسى § يوكسك : اكثريا مؤنث صورتنده قوللانيلير : اواصر عليه .

عَلِيلْ [ع] علتلى : شخص عليل . جشم عليل . اشخاص عليله .

عَليمْ [ع] جوق بيلن، علمى جوق. وفوق كل ذى علم عليم . اكثريا (علام)ه بدل قوللانيلير: رب عليم .

عَمّ [ع] عمجه : عم نبى. عم اكرم. عمه = خاله .

عَمائِمْ [ع](عمامه)نك جمعى: عمائم علما.

عَمْدْ [ع] برايشه ملاحظه ايله بيله‌رك باشلامه . عمداً = عمد صورتيله: عمداً جرح .

عَمَشْ [ع] كوز ضعيف وياشلى اوله: مبتلاى عمش .

عَمَلْ [ع] ايش : عمل صالح § ايش ايشلمه : « ايله علمكله عمل تا اوليه سميك هبا — سنبلزاده »

عَمَلَه [ع] (عامل)ك جمعى: ايشجيلر . مفرد مقامنده دخى قوللانيلان جمعلردندر . مفردى بومعناده قوللانلماز.

عَمَلى [ع] عمله منسوب، فعلاً اجرا . حكمت عمليه = تجربه اجراسيله بولنان قواعد طبيعيه .

عَمَليّات [ع] برعملك قواعدينى فعلاً اجرايه متعلق خصوصات : عمليات جراحيه§ اعمالات: عمليات ترابيه.

عَمُودْ [ع] ديرك: عمود قائم .

عَمىٰ [ع] كوزسزلك ، كورلك : عماى صورى. عماى قلب.

عَميقْ [ع] درين : بحر عميق . فكر عميق . ملاحظات عميقه .

عَميمْ [ع] جمله‌يه شامل، عمومى: احسان عميم. عميم الاحسان. الطاف عميمه.

عَنْ [ع] حرف جر. دن : عن قصد، عن الغياب ، عن قريب كبي تركيبانده قوللانيلير .

عَنادِلْ [ع] (عندليب)لك جمعى: نغمات عنادل .

عَناصِرْ [ع] (عنصر)لك جمعى: عناصر كثيره كشف اولندى. عناصر اربعه آتش وهوا ايله آب وترابدن عبارتدر.

عَنْبَرْ [ع] معروف كوزل قوقولو ماده : « بيلنمز اصلى جوق سوز سويلنير عنبر خصوصنده — نيلى»

عَنْدَليبْ [ع] بلبل: فرياد عندليب.

عَنْعَنه [ع] برخصوصك آدمدن آدمه حكايه اوله‌رق خيلى كيمسه‌لردن منقول اولمسى : عنعنه ايله مرويدر (عن فلان وعن فلان) تعبيرلرندن آلمه‌در .

عَنْقاء [ع] معلوم الاسم ومعدوم الجسم بر بيوك قوش : «عنقانك اصلى اولسه‌ده كورسه‌ك نصل اوچار ! »

عَنْكَبُوتْ [ع] اوروميجك : پردهٔ عنكبوت. بيت عنكبوت.

عَنُودْ [ع] عنادجى: نمرود عنود .

عَنيدْ [ع] (عنود)ه بدل قوللانيلير : وليد عنيد .

عَنيفْ [ع] عنف ايله متصف، حشونتلى، سرد: خطاب عنيف. كلمات عنيفه .

عَوائِدْ [غ] (عائده)نك جمعى: عوائد منقطعه .

عَوائِقْ [ع] (عائقه)نك جمعى: عوائق متواليه.

عَوارِضْ [ع] (عارضه) نك جمعى : ازالهٔ عوارض . عوارض جديده .

عَوارِفْ [ع] كرم ، احسان معناسنه اولان (عارفه)نك جمعى . عوارف جليله. مفردى بومعناده قوللانلماز.

عَواصِفْ [ع](عاصف) و(عاصفه)نك جمعى : هبوب عواصف.

عَواصِمْ [ع] (عاصمه)نك جمعى.

عَواطِفْ [ع] (عاطفت) ك جمعى : عواطف سنيه .

عَواقِبْ [ع] (عاقبت)ك جمعى: عواقب امور. عواقب حسنه .

عَوالِمْ [ع] (عالم)ك جمعى: عوالم علويه. « شهود ربو بيتكدر عوالم »

عَوامّ [ع] (عام) ك جمعى : آحاد ناس، آياق طاقمى: عوام ناس.

عَوامِلْ [ع] (عامل) نحوينك جمعى: عوامل قياسيه.

عَوْدْ، عَوْدَتْ [ع] كرى دونمك : حجازدن عودت.

عَوْرَتْ [ع] ستري واجب اولان اعضاءبدن§ قادين، زوجه.

عَوْعَوَه [ع] هاولامق : عوعوهٔ كلاب .

عَوْقْ [ع] آليقويمق ، آليقونمق : عوق وتأخير .

عَوْلْ [ع] تجاوز .

عَوْنْ [ع] ياردم ايتمه ، ياردم : عون الهى .

عَهْدْ [غ] سوز ويرمه ، اجراسنى اوزرينه آلمه : عهد ايتدى § برخصوصك اجراسى ايچون ويريلن سوز: عهدينى بوزدى. نقض عهد ايتدى§زمان، دور : عهد شباب. عهد خلافت فاروق.

عَيّارْ [ع] اوته‌يى بريى چوق طولاشير ، چويك ، ذكى، قورناز: عمروعيار .

عَيّاشْ [ع] عشرته مبتلى ، چوق عشرت ايدن: عياش بدمعاش.

عَيانْ [ع] آچيق ، آشكار : عيان اولدى . عيان ايتدى . عينك كسريله‌ده قوللانيلير .

عَيْبْ [ع] چيركين كورينن حال : « يارسز قالمش جهانده عيبسز يار ايستين — احمد پاشا »

عَيْشْ [ع] ييوب ايچوب ذوق وصفا ايتمه : التزام عيش . § ياشامه عيش خوش . محاورتده كسر ايله قوللانيلير .

عَيُّوقْ [ع] سمانك كوزه مرتفع كورينن برنده وقطبه قريب بركوكب.

عَيْنْ [ع] كوز: نورعين § كنديسى: عين حقيقت § طبق : بوآنك عينيدر § قايناق : عين خليل الرحمن § (ع) حرفنك اسمى .

ع

عِباد (عبد) لك جمعى . اللهه نسبتله قوللر: عباداللّه . اضعف العباد.

عِبادَت [ع] قوللق ايتمك ، طاپمق ، طاپنمق: اللهه عبادت. عبادت اصنام. عبادت خالصه . جمعى: عبادات .

عِبارَت [ع] مجموع موجوديت : بو ايش شوندن عبارتدر . نظمده (عباره) معناسنده قوللانيله بيلير . « دير عقله عقل عبارتنده ـ لا»

عِبارَه [ع] كلام ياخود ايكى ويا دها زياده كلمه دن متركب جزء كلام : عبارهٔ واضحه . نظمده (عبارت) صورتنده دخى قوللانيله بيلير . «بو بوندن عبارتدر » مقامنده « بو بوندن عباره در» دينيله مز . جمعى : عبارات .

عِبَر [ع](عبرت)لك جمعى: عبرمؤثره. مرآة العبر .

عِبْرانى [ع] اسكى يهود لسانى : لسان عبرانى . كلمات عبرانيه.

عِبْرَت [ع] موجب انتباه اوله جق وقعه ، خصوص : عبرت مؤثره . عبرت آلمق = عبرت اولان شيئى ملاحظه ايله تربيهٔ نفس ايلمك .

عِبْرى [ع] (عبرانى) يه بدل قوللا- نيله بيلير : لسان عبرى .

عِتاب [ع] آزارلامه، تكدير: عتاب عنيف. «ايلمه عاشق بى تابه عتاب»

عِتْرَت [ع] نسل ، ذريت ، اقربا ، عشيرت : عترت رسول . « عترت طاهرهٔ پيغمبر »

عِتْق [ع]قول آزاد اوله، آزادلق: عتقنامه .

عِجْل [ع] اركك بوزاغى : عجل سامرى . مؤنثى (عجله) در .

عِداد [ع] حساب، صايى . مثلا «اهل خيردن معدوددر » دينيله جك يرده « اهل خير عدادندندر » دينيلير .

عِدَّت [ع]زوجه نك زوجندن بوشانديغى صورتده يوز كون ، زوجى وفات ايتديكى تقديرده يوز اوتوز كون اوله رق بكله ديكى مدت كه آنك انقضاسندن اول شرعاً قوجه يه واره ماز : ختام عدت.

عِذار [ع] ياكاق : عذاريار. كلعذار. « عذارنده عرق كويا كه شبنمدر كل اوستنده — بليغ »

عِرْض [ع] انسانك نفسنه وحرمنه متعلق حيثيت كه جاندن عزيزدر: محافظهٔ عرض .

عِرْفان [ع] مساعدهٔ خلقتله حاصل اولان معرفتمندلك كه استعدادى اولميانلرده علم ايله حصوله كلمز. «عرفانده مقدم جهانسين— وار وجهى ديدكسه ماعرفنا — حمداللّه»

عِرْق [ع] طامار § صوى. ضيانك «هركيم كه خساست اوله عرق وكهرنده» مصراعنده (عرق) ويا(كهر) حشودر.

عِزّ ، عِزَّت [ع] عزيز اوله، عزيزلك، عاليقدرلك: عزشهادت . عزت نفس. (عزت) قدرت وغلبه معنا- سنده ده قوللانيلير. (رب عزت) قدرت وغلبه صاحبى ديمكدر.

عِشاء [ع]ياتسى: وقت عشا. صلات عشا.

عِشْرَت [ع] استعمال مسكرات: اهل عشرت. عشرت دائمه .

عِشْرُون ، عِشْرين [ع] يكرمى .

عِشْوَه [ع] (عـؤ) دلبرلرده كى دلفريب اطوار وادا . عشوه گر = عشوه جى .

عِصابَه [ع]جماعت ناس، خيول طيور § صاريق ، دابند ، قاش باصدى كبى باشه وآلنه اكليلكنه صا- ريلان صارغيلر § فسك ، سرپوشك جبهه دن كنارينه قدر اولان عرضى . بو معناده محاورانده عينك فتحيله قوللانيلير.

عِصْمَت [ع] معصوملق: عصمت انبيا § عرض و ناموسه مغاير اولان ايشلردن اجتناب : اهل عصمت . عصمت مجسمه .

عِصْيان [ع] امره انقياد ايتمه مه ، اطاعتسزلك ، عاصيلك : عصيان جزئى .

عِطارَت [ع]عطارلق: صنعت عطارت.

عِطْر [ع] كوزل قوقولو ياغ وتركيب. اوقبيلدن اولان شيلره (عطر- يات) دينيلير: استعمال عطريات .

عِظام [ع] (عظيم)لك و(عظم)لك جمعى: سلاطين عظام. عظام رميمه.

عِظَم [ع] بيوكلك،اولولق: عظم قدر.

عِفَّت [ع] عفيفلك، پرهيزكارلق، منهيا- تدن اجتناب، اهل عرضلق: عفت متوارثه .

عِفْريت [ع] جن طائفه سندن مقتدر، شرير، مهيب بر نوع .

عِقاب [ع] (عذاب) ايله مترادف صاييلير : عقاب شديد .

عِقال [ع] باغ ، بند ، پابند: عقال عقل . «نهاية اقدام العقول عقال — فخر رازى »

عِقْد [ع] كردنلك: عقدزرين. عقد ثريا.

عِلاج [ع] دفع مرض ايچون استعمال اولنان شى : علاج مؤثر . «معالجه» مقامنده ده قوللانيلير: علاج ايتمك.

عِلاوَه [ع] بر شيئه قاتيلان شى : علاوهٔ فائقه. غزته علاوه سى § قاتمه : علاوه ايتمك .

عِلَّت [ع] مرض : علت مزمنه . § سبب : علت خلقت .

عِلَل [ع] (علت)لك جمعى: علل ساريه. علل امور .

عِلْم [ع] بيلمه، بيلنمه: علم الٓهى. هر شيئك علمى جهلندن اولادر § برطاقم مسائل مخصوصه نك هيئت مجموعه سندن عبارت معلومات: علم حقوق.

عِلِّيُّون، عِلِّيِّين [ع] فوق السماوات ياخود اشرف مقا- مات جنات اولان برمقام كه ارواح عرفاى مؤمنين اورايه صعود ايدر : « فخر ايله سير ايليور اعلاى عليين سنى »

عِماد [ع] ديرك : نماز دينك عماد- يدر § استناد ايده جك شى : عماد الملك .

عِمارَت [ع] معمورلق: عمارت بلدان § طلبهٔ علوم وسائره يه طعام توزيع ايديلن محل مخصوص .

عِمامَه [ع] صاريق : عمامهٔ خضرا . محاوراتده فتح ايله قوللانيلير.

عِناد [ع] مخالفتده ثبات : « اوله ماز حقلينك ثباتى عناد »

عِناق [ع] بويونه صارلمه .

عِنان [ع] ديزكين: عطف عنان ،

عِنايَت [ع] ايلامه ايتمك خصوصنده التزام اهتمام ، بالاهتمام احسان: عنايت جليله .

عِنَب [ع]اوزوم. بنت العنب=شراب.

عِنْد [ع]يان ، حضور معنوى: عند اللّه = نزد الٓهيده . من عند اللّه =

طرف آلمیدن. عندی = براساسه مستند اولیوب قائلك كیفنه تابع اولان: عندی سوز. عندیات = او مقوله سوزلر.

عِوَج [ع] اكریلك: خط بی عوج. صحرای بی عوج.

عِوَض [ع] بدل، قارشیلق: عوض خدمت.

عِیادَت [ع] خسته نك حال وخاطرینی صورمق: عیادته كیتمك: ایفای وظیفهٔ عیادت.

عِیاذ [ع] صیغنمق. عیاذاً بالله = اللهه صیغینیرز.

عِیار [ع] آلتون وكوموش كبی شیلرك درجهٔ صفوتی: خالص العیار. كمعیار. محاورانده فتح ایله اوقونور.

عِیافَه [ع] قوش قسمیله تفأل.

عِیال [ع] (عیل)ك جمعی. برآدمك كچینه جكلرینی وبردیكی اشخاص، ازواج وانساب واتباع: اولاد و عیال.

عید [ع] بایرام: عید فطر. عید اضحی. عید سعید.

عِین [ع] ایری وكوزل كوزلو معناسنه اولان (عینا) نك جمعی: حور عین.

عُ

عُبُودِیَّت [ع] قوللق، بنده لك: عبودیت كامله. عرض عبودیت.

عُبُور [ع] بر طرفدن او بر طرفه كچمك، كچلمك: نهردن عبور ایتدیلر. نهرك عبوری.

عُبُوس، عُبُوسَت [ع] یوز اكشیلكی: عبوست چهره. اظهار عبوست.

عُتَقاء [ع] آزادلی معناسنه اولان (عتیق)ك جمعی: عتقای بنی هاشم.

عُتُوّ [ع] سركشلكه مقارن تكبر: عتو كبیر.

عُجْب [ع] كندینی برشی صانمق صفتی: عجب عجیب.

عُجْمَه [ع] كلامی فصاحت اوزره ادا ایده مه‌یوب تعقید وابهام ایله سویلمك، دیل طوتوقلغی.

عُدْوان [ع] تجاوز، ظلم: عدوان عظیم.

عُدُول [ع] صاپمق: طریق مستقیمدن عدول. قول اولدن عدول § (عادل)ك جمعی: شهود عدول. شهادت عدول ایله ثابت اولدی.

عُذْر [ع] بر ایشك ایشلنلمه‌سنه یاخود ایشلنلمه‌سنه سبب اولان خصوص: عذر شرعی. عذر مقبول. بیان عذر. «العذر عند كرام الناس مقبول — لا». عذرلنك = مناسبتسز، ناملایم عذر.

عُذُوبَت [ع] طاتلیلق، شیرینلك: عذوبت لسان. عذوبت افاده.

عُراضَه [ع] هدیه، مسافره اكراماً اوكنه كتیریلوب قونیلان یه‌جك.

عُرْبان [ع] (عرب)ك جمعی: عشائر عربان. عربان بادیه.

عُرْف [ع] حكم اولو الامر: ادارهٔ عرفیه § عادت: مجاز عرفی. حقیقت عرفیه.

عُرَفا [ع] (عارف)ك جمعی: عرفای امت.

عُرُوج [ع] یوقاری آغمه، چیقمه.

عُرُوض [ع] عارض اولمق: عروض مرض.

عُرْیان [ع] چیپلاق: طفل عریان. صبیهٔ عریانه.

عُزْلَت [ع] ناس ایله اختلاط ایتمیوب چكلمك: اختیار عزلت.

عزلت دائمه.

عُزُوبَت [ع] عزبلك، اركنلك: ترجیح عزوبت. عزوبت موقته.

عُسْر، عُسْرَت [ع] كوجلك: حال عسر. عسرت تحصیل.

عُشّاق [ع] (عاشق)ك جمعی: عشاق عرب. «عشاق ملامتزده رسوا اوله كلش — لا».

عُشْر [ع] اون جزءده بر جزء، اونده بر: عشر شرعی. عشر مزروعات.

عُصات [ع] (عاصی) نك جمعی. عصات امت. شفاعت عصات. تشدید ایله غلطدر.

عُصارَه [ع] صیقیلان شیئك صووباغ وسائره‌سی: عصارهٔ عنب.

عُضال [ع] اطبایی عاجز براقان مرض: داء عضال. «اول درد عضالك بوله‌مازكیسه علاجن — كاظم».

عُضْو [ع] ال، آیاق كبی بدنك برجزئی: عضو بصر.

عُطارِد [ع] معروف كوكب. كتابه منسوبدر: «زحلدر ستاره‌ك عطارد دكادر — عطارد دكادر زحلدر ستاره‌ك».

عُظَماء [ع] ظاهراً بیوك آدم معناسنه اولان (عظیم)ك جمعی: عظمای قوم. عظمای ترشرو.

عُظْمی [ع] (اعظم)ك مؤنثی: صدارت عظمی. معرفت عظمی.

عُفُونَت [ع] چوریوب فنا قوقه: عفونت سبزه. كسب عفونت.

عُقاب [ع] طاوشانجیل قوشی: برعقاب. تشدیدایله غلطدر.

عُقْبی [ع] آخرت. فی الاصل مجازات ومكافات معناسنه‌در. (دارعقبی) تعبیرنده بومعنی ملاحظه اولنور. نظمده اسلوب فارسی اوزره (عقبی) صورتنده دخی اوقونه‌بیلیر.

عُقَد (عقده) نك جمعی: حلال العقد.

عُقْدَه [ع] دوكم: عقدهٔ دشوارکشاد. حل عقده.

عُقْر [ع] قیصیر اوله، قیصیرلق.

عُقَلاء [ع] (عاقل)ك جمعی: عقلای محله. مقام تهكمده مفرده بدل اوله‌رق دخی قوللانیلیر: عقلا دنبلكی. عقلالق.

عُقْم [ع] عقیملك، حاصلسزلق، ثمره‌سزلك، قیصیرلق.

عُقُوبَت [ع] عذاب، عذاب اتمه: اجرای عقوبت. عقوبت آلهیه.

عُقُود [ع] عقدك وعقده‌نك جمعی.

عُقُوق [ع] آنایه، بابایه عاصی اولمه: عقوق والد. عقوق والده. عقوق والدین.

عُقُول [ع] (عقل)ك جمعی: عقول ضعیفه.

عُكُوس [ع] (عكس)ك جمعی: عكوس مرایا. نهرده عكوس اشجار.

عُلَماء [ع] (عالم)ك جمعی: علمای امت. علمای عاملین. علمای عامله.

عُلُوّ [ع] یوكسكلك: علو افكار. علو همت. علو جناب.

عُلُوفَه [ع] عسكر وسائره‌یه اوقات معینه‌ده ویریلن معاش: علوفهٔ سپاهیان.

عُلُوم [ع] (علم)ك جمعی: علوم دینیه. تحصیل علوم.

علوی [ع] (علو)ه منسوب، یوکسك فکر علوی . جان علوی . «دیدیکم روح روح علویدر» . علویت= علویلك : علویت افکار .

علیا [ع] (اعلی) نك مؤنثی: کعبهٔ علیا.

عمان [ع] بیوك دکیز: عمان عدم .

عمده [ع] محل اعتماد، معتمد علیه : عمدة الاکابر .

عمر [ع] مدت حیات : عمر عزیز . شتاب عمر .

عمران [ع] معمورلق : آثارعمران. عمران ممالك .

عمره [ع] افعال حجدن فعل معروف: ایفای عمره .

عمق [ع] درینلك . عمق بحر .

عموم [ع] هپ، جمله : عموم حضار. عمومنه بردن § شامل اوله : عموم وخصوص. عموماً = جملةً ، هپ بردن : عموما سی ایدش. عمومی= عمومه منسوب ، جمله‌یه متعلق : عفو عمومی . منافع عمومیه . عمومیت = عمومیلك : برامرك عمومیتی .

عناب [ع] معروف میوه : دانهٔ عناب .

عنصر [ع] اصل ، اساس، ماده ، مادهٔ خلقت: عنصر اسلام . عنصر خاك .

عنف [ع] سردلك ، ملایمتسزلك : عنف ایله خطاب ایتدی.

عنفوان [ع] کوزللك هنکامنك ابتداسی : عنفوان شباب . عنفوان جوانی .

عنق [ع] بویون: ضرب عنق .

عنقود [ع] صالقیم .

عنوان [ع] اسم ، وصف ، لقب : عثمانلی عنوانی § سرنامه ، دیباجه: عنوان کتاب .

عود [ع] معروف کوزل قوقولو آغاج: رایحهٔعود. عودپردود.

عهده [ع] دائرهٔ حق و مالکیت: بریسنك عهده‌سنه برمأموریتك توجیهی. برایشك عهده‌سندن کلمك = حقنی ادا ایتمك، حقیله یاپمق § اوزرینه، بوینه آلمه، کفالت: العهدة علی الراوی = صدق و کذبی راویسنه عائددر .

عهود [ع] ویریلن سوز معناسنه اولان (عهد)ك جمعی: عهود مرعیه. عهود قدیمه .

عیوب [ع] (عیب)ك جمعی: افشای عیوب. عیوب جسمانیه.

عیون [ع] کوز و قایناق معناسنه اولان (عین)ك جمعی: عیون ناظره. عیون جاریه .

غ

غائب [ع] کورنمین، حاضر دکل: غائب ایتمك. شیء غائب. اشیای غائبه.

غائله [ع] صیقنتی ویریجی کیفیت، بلا: دفع غائله. غائلهٔ زائله.

غابن [ع] معاملاتده حیله ایدیجی ، ایدن: بایع غابن .

غابه [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق اورمان: شیرشرزهٔ غابه. اسدالغابه.

غادر [ع] غدر ایدیجی، ایدن: غادر نفس .

غار [ع] مغاره : غار شریف . یار غار .

غارت [ف] یغما : غارت ایتمك . غارتکر = یغماجی .

غازه [ف] دوزکون : «پاره ایتمز یوزنده‌کی غازه»

غازی [ع] غزا ایدیجی، ایدن، اهل غزا: «سن زره‌پوش ایمشسین ای غازی»

غاشیه [ع] قیامت: حدیث غاشیه § آت طاقمندن معدود اولان معروف اورتو ، خاشه .

غاصب [ع] غصب ایدیجی ، ایدن: «غاصب حق بر آزاو تانسه‌ایدی»

غافر [ع] مغفرت ایدیجی ، ایدن ، جناب حق: غافر الذنب . غافر ذنوب عباد .

غافل [ع] غفلت ایدیجی، ایدن، غفلت ایله متصف ، غفلتلی : شخص غافل. قلوب غافله.

غالب [ع] غلبه ایدیجی، ایدن، غلبه ایله متصف : مرد غالب . فرقهٔ غالبه. «غوغای سخنده غالبم بن— غالب». غالبا = ظن ایتدیکم وجه ایله ، ظنمه کوره: غالبا کلدی .

غالی [ع] بهالی : متاع غالی . اشیای غالیه .

غالیه [ع] کوزل قوقولو بر ترکیب: غالیه سا .

غامر [ع] معمور اولمیان ، خراب، ایصسز یر . (عامر)ك ضدی. ارض غامر. اراضیٔ غامره .

غامض [ع] اکلاشلمسی کوج ، مبهم، مغلق: سؤال غامض. مسئلهٔ غامضه .

غانم [ع] غنیمته نائل اولان. غانماً= غانم اوله‌رق .

غامضه [ع] غامض اولان کیفیت : غامضهٔ تشکل ارض.

غاوی [ع] غوایتله متصف، آزغین: غافل غاوی. غافلهٔ غاویه.

غایت [ع] صوك ، صوك درجه : «غلهٔ نعمت بی غایتی بیلمز مکیال—لا» غایت تشنکی. بو معناده (غایه) صورتنده دخی قوللانیلیر: حمد بی غایه § ادات مبالغه : غایت کوزل . بوکا بعضاً (ب) ادخال اولنه‌رق (بغایت) دینیلیرکه صوك درجه‌ده دیمك اولور .

غباوت [ع] عقلسزلك، آکلایشسزلق: غباوت مجسمه .

غبراء [ع] یر ، یر یوزی: «تن شهیداً دوشنجه غبرایه»

غبغب [ع] چکه آلتی: غبغب سمین.

غبن [ع] معامله‌ده آلداتمق: غبن فاحش:

غبی [ع] غباوت ایله متصف، غباوتلی: شاکرد غبی .

غثیان [ع] قوصمق: غثیان صنعی.

غداء [ع] قوشلق طعامی .

غدار [ع] غدر ایتمك معتادی اولان، غدرجی: روزکار غدار .

غدر [ع] وفاسزلق، خیانت، ظلم: غدر کلی.

غدیر [ع] کول: القطرة تدل علی الغدیر.

غراء [ع] پارلاق، کوزل، کوستر. شلی، نمایشلی: غرهٔ غراء. شهر غرا. ماکیان غرا.

غرائب [ع] (غریبه) نك جمعی : غرائب وقوعات . و من الغرائب .

غرابت [ع] غریبلك، خلاف عادەلك. تحفلق: غرابت قیافت.

غرام [ع] عشق شدید، محبت شدیده: «حرم‌ده اسیری‌یم غرامك»

غرامت [ع] اداسی لازم اولان شی. دین ودیت کبی.

غرب [ع] کونشك باتدیغی جهت، کون باتیسی: غرب شمالی.

غرس [ع] آغاج دیکمك، دیکلمك: غرس اشجار. برفدانك غرسی.

غرض [ع] مقصد § مقصد بدخواهانه: اجرای غرض.

غرغره [ع] صویی بوغازده اویناتمق: غرغرهٔ شدیده.

غرق [ع] صویه باتمق: بر کمینك غرقی § باتمش، مستغرق: «هر شب مهتابده اولدقجه دریا غرق نور». غرق ایتمك = باتیرمق، مستغرق ایلمك.

غرقاب [ف] صویه باتان، باتمش اولان: «اینسه فرعونی خدا بویله هواده غرقاب — نفعی»

غرقه [ف] صویه باتمش، باتمش، مستغرق: غرقهٔ دریای رحمت.

غریب [ع] یابانجی: بوآدم بوشهرك غریبیدر § غرابتلی، موجب تعجب: حال غریب: کیفیت غریبه.

غریبه [ع] غریب کیفیت: کوکدن حنطه یاغمق غریبه‌سی.

غریزه [ع] انسانك مجبول اولدیغی طبیعت. غریزی = غریزه‌یه منسوب: غریزی بر قوت. قوهٔ غریزیه.

غریق [ع] صویه باتمش، بوغلمش، مستغرق.

غریم [ع] آلاجقلی، صاحب غرامت: غریم لئیم.

غزا [ع] دشمن دین ایله جنك: غزا ایتمك. غزایه کیتمك.

غزال، غزاله [ع] آهو، کنج آهو، آهو یاوروسی. (غزاله) دیشیسنه‌ده اطلاق اولنور.

غزل [ع] بر نوع شعر عاشقانه‌که اقلی درت ویا بش بیت اولور: «عاشق عمر غزللری هپ ازبرمه‌در-لا»

غزوه [ع] جنك: غزوهٔ بدر. غزوهٔ کبری. جمعی: غزوات.

غسال [ع] اولو ییقاییجی، مرده شوی: غسال کهنسال. مؤنثی (غساله)در.

غشی [ع] کندندن کچمش، بی‌خود: غشی اولدم. غشی ایتمك = بی‌خود ایلمك § کندندن کچمه، بی‌خودلق: غشی کلدی.

غصب [ع] ظلم وزور ایله آلمق، آلنمق: غصب اشیا. برشیئك غصبی.

غضب [ع] طارغینلق، طارلمه، قیزغینلق، قیزمه: نکاه غضب. «لطف ایله دیسه‌م روحی زاره غضب ایلر — روحی بغدادی»

غضبان [ع] طارغین، قیزغین: قهرمان غضبان.

غضنفر [ع] ارسلان: غضنفر غضوب.

غضوب [ع] غضبی چوق، غضبجی: مربیٔ غضوب.

غطس [ع] صویه طالدرمق، طالدیرلمق: غطس ید. الك ماء بارده غطسی.

غفار [ع] مغفرتی چوق اولان جناب حق: غفارالذنوب. رب غفار.

غفلت [ع] بی‌خبرلك، سهو وترك: غفلت جعلیه.

غفور [ع] (غفار) ایله مترادفدر.

غفیر [ع] چوق، کثیر: جم غفیر.

غلاء [ع] بهالیلق، قیمت یوکسکلکی: قحط وغلا. غلای اسعار.

غلات [ع] (غله) نك جمعی.

غلبه [ع] اوستون کلمك: غلبهٔ کامله غلبه ایتمك. غلبه چالمق.

غلصمه [ع] غیرتلاق آغزی، خنجره.

غلط [ع] یاکلش: غلط فاحش. غلط مشهور. جمعی غلطات. «وار ایمش بزده مکر چوق غلطات — سنبلزاده»

غلطان [ف] یووارلانیجی، یووارلانان: سرغلطان. کوی غلطان.

غلطیده [ف] تکرلنمش، یووارلانمش: غلطیدهٔ خاك دمار.

غله [ع] ذخیره، محصول: انباربی غله.

غلیان [ع] قاینامق: غلیان ماء. «ایلدی عشق الٰهی غلیان-خاقانی»

غلیظ [ع] قالین، قابا: لسان غلیظ بساط غلیظ. طباع غلیظه.

غم [ع] قایغو، تاسه: «جکمه غم دستکیردرالله — غالب» «غم عالم بنی آدم ایچوندر — عارف»

غماز [ع] غمز ایتمك معتادی اولان: شخص غماز. جاریهٔ غمازه. غمازیت = غمازلق.

غمام، غمامه [ع] بولوط: غمام غم. غمام نازل. غمامهٔ بیضا. (غمامه) تك بولوت مقامنده‌ده قوللانیلیر.

غمر [ع] صویك درینلکی، درینلك.

غمز [ف] قوغولامق، غمازلق ایتمك: بر شخصی دیکرینه غمز ایتمك. بریسی حقنده اجرای غمز.

غمزه [ع] کوزل کوزده، خصوصیله قویروغنده کوریلن دلفریب حرکات: غمزهٔ فتان. غمزهٔ فتانه.

غمزدای [ف] غم دفع ایدیجی، ایدن

غمکسار [ف] تسلیت‌ویرن، دافع کدر.

غمکین، غمناك، غمین [ف] غملی، کدرلی.

غنائم [ع] (غنیمت) ك جمعی: غنائم مأخوذه.

غناج [ع] شیوه‌کار: «روای اکرم اونوتمق اوهر غناجی ؟ — اکرم»

غنم [ع] قویون: لحم غنم.

غنی [ع] زنکین: شخص غنی. صالحهٔ غنیه.

غنیمت [ع] حربده دشمندن آلنان مال: غنیمت مصیبه. مجازاً دخی قوللانیلیر: فرصت غنیمتدر.

غوائل [ع] (غائله) نك جمعی: غوائل مندفعه.

غواشی [ع] (غاشیه) نك جمعی: حامل الغواشی.

غواص [ع] طالغیج: «عمری اولدقجه عدن بحرینه طالسه غواص — عاکف»

غوامض [ع] (غامض) و (غامضه) لك نك جمعی: غوامض فقهیه.

غوایت [ع] آزغینلق، کمراهلق: غوایت نفس. غوایت کلیه.

غوث [ع] فی الاصل مدد، نصرت معناسنه‌در، مددکار، ناصر معناسنده وکبار اولیاء الله حقنده قوللانیلیر: غوث اعظم. غوث الواصلین.

غور [ع] دیب، اساس، کنه: غور عمیق. بئر عمیق الغور. غور

مسئله‌یه واصل اولمق .

غوص [ع] صویه طالمق: غوص ماهرانه

غوغا [ف] جنك ، نزاع ، دوكشمه ، كورلتی: غوغاده احراز شهادت.

غوی [ع] (غاوی) ایله مترادفدر.

غیا [ع] جهنمده بر دره: غیاقو یوسی .

غیب [ع] كورنمین، بیلنمین حال واحوال: عالم الغیب ، عالم غیب ، ایمان بالغیب، (غائب ایتمك) مقامنده (غیب ایتمك) دینلمه‌ملی .

غیبت [ع] غائبلك: فعل مضارعك غیبت حالی.§ ایشیدنجه منفعل اوله‌جنی صورتده بریسنك غیابنده واقعه مطابق اوله‌رق سوز سویلمك: غیبت ایتمك

غیبوبت [ع] كوزه كورنمه‌مك، كورونمز اولمق: غیبوبت ایتمك. غیبوبت موقته .

غیث [ع] یاغمور: غیث نافع .

غیر [ع] باشقه: سندن غیری. سنك غیرك § دكل: غیر منتظم .

غیرت [ع] نام وناموسه خلل ویره‌جك شیلره قارشی اولان حس انسانی‌كه پك ممدوحدر: بو حال آنك غیرتنه طوقندی. § اهتمام ایله‌سی: یازیقه غیرت ایدیبور .

غیظ [ع] غضب، مقدمهٔ غضب ، فوران غضب: كظم غیظ . كاظم غیظ .

غیم [ع] بولوت: غیم شباط. غیم زائل.

غین [ع] (غ) حرفنك اسمی: غین مفتوحه .

غیور [ع] غیرت ایله متصف، غیرتلی: طابع غیور. غیور بغدادی .

غِ

غبطه [ع] بریسنك نائل اولدیغی نعمته آنك زوالنی ایسته‌مكسزین نائل اولمنی آرزو ایدش: غبطه ممنوع دكلدر. «غبطه ایتدم شرف طالعه ملانك — عزت ملا »

غداء، غذاء [ع] یه‌جك، ایچه‌جكدن وجودك قوام و نماسنه مدار اولان شی: غدای كافی .

غرار، غراره [ع] قیل چوال ، خرار .

غربال [ع] قالبور: «بو دقت جسمنی سوراخ سوراخ ایتدی غربالك — سامی»

غره [ع] مغرور: «غره اولمه حسنكه جانا دیدم — حلیمكرای». فتح ایله‌ده مستعملدر .

غریو [ف] فریاد ، شماته ، چیغرشمه، چیغلتی: غریو صبیان .

غش [ع] حیله ، قاریشیقلق ، صفوتسزلك، خیانت. سلیقهٔ عجمانه اوزره فتح ایله اوقوندقده اصله نظراً مصدر اولور: دل بی غش. بادهٔ بی غش. زر بی غش .

غشاء، غشاوه، غطاء [ع] اورتو ، پرده: غشاوهٔ قلب ، غشاوهٔ غلیظه . غطای بصر . غطای رقیق .

غل [ع] كوكل صفوتسزلكی، خیانت قلب: دل بی غل. غل كای.

غلاف [ع] قیلیف ، قین : غلاف مذهب. غلاف شمشیر.

غلظت [ع] قالینلق ، قابالق: غلظت طبیعت. غلظت مزاج. غلظت كلیه .

غلمان [ع] (غلام)ك جمعی: غلمان جنان.

غمد [ف] قین: غمد سیف. غمد مذهب.

غنا [ع] زنكینلك: استحصال غنا: غنای تام. غنای طبع § اوصانج: محرره بعضاً یازمقدن غنا كلیر § نغمه ، ازكی: مجلس غنا .

غیاب [ع] غائب اولمه ، غائبلك: غیاباً فلان ذاتك ثناسنده بولندیلر . غیابنده بویله سویلدیلر. عن الغیاب اظهار محبت .

غیابه [ع] دیب ، قعر .

غیاث [ع] یاردیمجی ، مددكار، ناصر.

غیبت [ع] ایشیدنجه منفعل اوله‌جنی صورتده بریسنك غیابنده واقعه مطابق اوله‌رق سویلنیلن سوز: بو سوزلرك آره‌سنده غیبت یوقدر.

غیلان [ع] (غول)ك جمعی .

غُ

غبار [ع] توز: غبار پای. غبار طریق. غبار منتشر .

غدو [ع] صباح وقتی: بالغدو والاصال.

غده [ع] كووده‌ده دری ایله ات آره‌سنده حاصل اولان یومروجه، بز .

غراب [ف] قارغه : نعیب غراب . «دیدیلر ای غراب طرفه نعیب — الك زیاده بو اعتذار غریب » . غراب البین = شخص مشئوم.

غران [ف] خومور دانیجی، كومور دنیجی، خشم ایله هایقیریجی: شیر غران .

غرباء [ع] دیار یابانجیسی معناسنه اولان (غریب)ك جمعی: غربا خسته‌خانه‌سی .

غربت [ع] وطندن باشقه یرده بولنمه، غریبلك: دیار غربت. كربت غربت، مجازاً (دیار غربت) مقامنده‌ده قوللانیلیر .

غرر [ع] (غره) نك جمعی : غرر زاهره .

غرف [ع] (غرفه) نك جمعی : غرف جنان . غرف عالیه.

غرفه [ف] چارطاق، كوشك: غرفهٔ منهدمه. جمعی: غرفات: غرفات جنات .

غرم [ع] غرامت .

غرماء [ع] (غریم) ك جمعی: تقسیم غرما. بین الغرما تقسیم .

غرنده [ف] (غران)ه بدل قوللانیلیر: پلنك غرنده .

غروب [ع] باتمق : غروب شمس. غروب كوكب.

غرور [ع] قورلمه، مغرورلق: غرور منفور § بیهوده شیئه اعتماد ایله آلدانمه: دار الغرور = دنیا.

غره [ع] یوزده‌كی نورانیلك: «غرهٔ جبهه‌كه مغرور اولمه» . § آتك آلننده‌كی صباح الخیر تعبیر اولنان بیاض: غرهٔ لطیفه § عربی آیك برنجی كیجه‌سی وكونی: غرهٔ شوال § ابتدا كورینن آی پارچه‌سی: غرهٔ غرا. رومی آیلرده غره اولماز .

غزات [ع] (غازی) نك جمعی : غزات كرام . بین الغزاة ، تشدید ایله غلطدر.

غسل [ع] ییقانمق ، صورت مشرو . عەده ییقانمق: غسل مفروض.

غصص [ع] (غصه) نك جمعی : غصص متوالیه .

غصن [ع] دال: غصن شجر. غصن مکسور .

غصه [ع] قلبه طاری اولان صیقنتی، قایغو ، تاسه : غصهٔ دائمه .
«قصهٔ غصهٔ زلفن نه دراز ایلیه‌لم — لا»

غصون [ع] (غصن)ك جمعی: غصون اشجار. غصون مائله .

غضروف [ع] قیقیرداق کمیك. جمعی غضارف .

غفران [ع] یارلیغامه: غفران حق. غفران بی پایان . « قولکی نائل غفران ایله »

غل [ع] متهمك بوینه و بیلکارینه کچیریلن دمیرطوقه، نعله: غل آتشین.

غلات [ع] غلیان ایدیجی معناسنه اولان (غالی)نك جمعی. بعض مذاهبك آزغین طاقمنه اطلاق اولنور : غلات شیعه. تشدید ایله غلطدر .

غلاظ [ع] قابا ، قالین : ایمان غلاظ = بیوك یمین .

غلام [ع] تازه دلی قانلی، جوان. § کوله: « غلام مشرب عرفانی یم اول رند عشقك کیم — نه صونمش دستنی تسبیحه نه زناره با غلانمش — عونی »

غلغل، غلغله [ف] کورولتی ، شماته ، چیغرشمه: غلغل اطفال. غلغلهٔ تکبیر .

غلفه [ع] سنت دریسی .

غلو [ع] سوزده مبالغه § هجوم، اوشوتی .

غموم [ع] (غم)ك جمعی: غموم زائله.

غنج [ع] ناز، شیوه، عشوه .

غنجه [ف] یاپراقلری هنوز آچلمامش ویا آز آچلمش چیچك طومسوغی . اکثریا کل طومسوغنه اطلاق اولنور : « غنجه آچماز سرو شاد اتمز قاپانمش کوکلی ـ فضولی » . فارسی جیم ایله غلطدر .

غنه [ع] ککیزدن کلن سس : ادغام مع الغنه .

غنوده [ف] ایمیزغانمش ، اویومش : مادر غنوده .

غوره [ف] قورروق: «نه‌لر کوررسر غوره شراب اولنجه‌یه دك — غالب »

غوطه [ف] صویه طالمه . غوطه‌خور، غوطه‌خواز = صویه طالان.

غوك [ف] قورباغه: آواز غوك . غلغلهٔ غوکان.

غول [ع] تنها یرلرده اشکال مختلفه ایله انسانه کورینور عد اولنان مخلوق : غول بیابانی .

غیوب [ع] (غیب)ك جمعی: علام الغیوب. استطلاع غیوب .

غیوم [ع] (غیم)ك جمعی: غیوم سائره

ف

فائز [ع] فوز بولیجی، بولان: سالك فائز. سالکهٔ فائزه .

فائض [ع] فیضان ایدیجی ، ایدن : حضور فائض النور § اودنج آلنان آقچه ایچون ویریلن اجرت، کذشته: فائض مرکب .

فائق [ع] معنوی اوله‌رق فوقنده بولنان ، اوستون اولان : بو افندیلردن بری ذکاجه دیکرینه فائقدر. تعظیمات فائقه .

فاتح [ع] فتح ایدیجی ، ایدن : فاتح اندلس § سلطان محمد خان ثانی. فاتح قسطنطینیه مخففیدر .

فاتحه [ع] باش‌لانغیچ: فاتحهٔ کلام § قرآن کریمك برنجی سوره‌سی : سورهٔ فاتحه. فاتحهٔ شریفه. فاتحة الکتاب .

فاتر [ع] فتور ایله متصف، فتورلو: نظر فاتر. نظرهٔ فاتره . جرهٔ فاتره.

فاجر [ع] فجور ایله متصف، معاصی ایله مشتغل: شخص فاجر. محتالهٔ فاجره.

فاجع [ع] خلقی دردناك ایدیجی، ایدن: فاجع بروقعه. وقعهٔ فاجعه .

فاجعه [ع] خلقی دردناك ایدن حادثه § اویولده موثر اوله‌رق ترتیب اولنان اویون ، تیاترو .

فاحش [ع] پك چركین و منكر: فعل فاحش. خطای فاحش. خطیئات فاحشه .

فاخته [ف] اوکیك: آواز فاخته. «صبحدم ای فاخته بیهوده افغان ایلمه — باقی»

فاخر [ع] فخر ایدیجی، ایدن. بوکا بدل اکثریا (مفتخر) قوللانیلیر § کوزل، شعشعه‌لی، احتشاملی: لباس فاخر. خلعت فاخره، دائرهٔ فاخره .

فارس [ع] آتلی: فارس تیزرو.

فارغ [ع] آزاده، مشتغل دکل: نمازدن فارغ اولدی ، « فارغ اول بزدن سنکله یوق نزاعی کیمسه‌نك — نائلی »

فارق [ع] فرق ایدیجی ، ایدن : فارق نیك و بد . علامت فارقه .

فاروق [ع] حق و باطلی فرق ایتمکده مشار بالبنان اولان حضرت عمر: عمر الفاروق .

فاسخ [ع] فسخ ایدیجی ، ایدن : فاسخ شرکت .

فاسد [ع] بوزوق ، صحیح دکل : فکر فاسد . اقوال فاسده .

فاسق [ع] فسق ایله متصف، فسق ایله مشتغل: فاسق محروم. مؤمن فاسق.

فاش [ع] میدانه چیقان. ظاهر اولان. اکثریا سر حقنده قوللانیلیر: فاش ایتمك = میدانه چیقارمق: «چشمم یاشی فاش ایلدی اسرار نهانم » . اصلی: فاشی .

فاصل [ع] بولیجی ، بولن : ایکی خانه بینی فاصل. خطوط فاصله .

فاصله [ع] ایکی شی آره‌سنی آییران شی: فاصلهٔ بیت.

فاضل [ع] فضل ایله متصف، فضیلتلی : مرد فاضل. زوجهٔ فاضله .

فاطر [ع] یارادیجی ، یارادان ، خالق : فاطر السماوات. قدرت فاطره .

فاعل [ع] ایشله‌یجی ، ایشله‌ین : فاعل خیر. فاعل مختار.

فاقه [ع] فقیرلك : فاقهٔ شدیده . شدت فاقه .

فاکهه [ع] میوه : فاکههٔ لذیذه ، فاکهة الشتاء .

فال [ع] منتظر اولان خصوصی استخراج مقصدیله کتاب آچمه کبی تشبث و بویله بر تشبثك کوستردیکی نتیجه: فال آچمق . فاله باقمق. فال خیر. فال بد .

فالج [ع] لقوه ، نصف نزول .

فام [ف] رنك ، ترکیب ایله قوللانیلیر : کلفام = کل رنکلی .

فانوس [ع] چراغ اوزرینه شعله‌سنی خارجه عکس ایتدیره‌جك بر حالده یاپیلان شی: شمع. فانوس خیال.

فانی [ع] بقاسی اولمیان ، زوال بولیجی ، بولان: عالم فانی. حظوظات فانیه . پك اختیاره (پیر فانی) دینیلیر .

فایحه [ع] ازهار و فواکه قوقوسی § کوزل قوقولو: رایحهٔ فایحه .

فتّاح [ع] قوللرینك قاپالی ایشلرینی آچان، جناب حق: فتاح کریم.

فتّان [ع] فتنه قوپاریجی، فتنه انکیز: چشم فتان. غمزهٔ فتان.

فتاوى . فتاوی [ع] (فتوی) نك جمعی: فتاوای شریفه.

فتح [ع] آچیق، آچلدق: فتح باب. دریچه‌نك فتحی، (فتح بلاد) تعبیری بومعناده‌در § اوستون اوقوتمق، اوقوداق: فتح فا ایله. فانك فتحیله.

فتحه [ع] اوستون: فتحهٔ خفیفه.

فترت [ع] ایکی پیغمبر بیننده‌کی زمان: زمان فترت. ایکی وقعه آره‌سنده‌کی زمانده اطلاق اولنور.

فتق [ع] یارمق، یارلاق: فتق ورتق امور. امورك فتق ورتقی.

فتوی [ع] سؤال مشروعه ویریلن جواب رسمیٔ شرعی: فتوای شریف. نظمده اسلوب فارسی اوزره (فتوی) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

فتی [ع] دلی قانلی، یکیت «لافتی الا علی لاسیف الا ذوالفقار - لا» «بکزر روشنك حیدره بر شانلی فتاسین - ناجی» § سخی، جومرد.

فتیل و فتیله [ع] فتیل، موم فتیلی: «نور آکدی فتیلهٔ سحردن - غالب» § بوکلش: فتیلهٔ گیسو = صاچ اورکوسی.

فجر [ع] کونش طلوعنده‌ن اول افق شرقیده پیدا اولان قیزیللق، طاك بریننك آغارمسی: «برصباح روشن ومسعودك انجمش العطاف - فجر نورانیسی دهرك افق استقبالنه». فجر صادق. فجر کاذب. فجرده وجه تسمیه کیجه‌یی کوندزدن آییرمسیدر.

فجره [ع] (فاجر)ك جمعی: کفرهٔ فجره.

فجیع [ع] فاجع، آجیقلی: کربلا حقنده: «بر اشی وار ایسه جهانده صلا - هر بلادن فجیعدر بو بلا - ناجی».

فجیعه [ع] مصیبت، بلا. (drame) مؤثر اویون کلمه‌سنه مقابل قوللانیلان (فاجعه) کلمه‌سیله ایکیسی بر اصلدن مشتقدر.

فحّاش [ع] کثیر الفحش آدم: عیاش فحاش.

فحاوی [ع] (فحوا) نك جمعی: «اثرك آتشین فحاویدر - چوق دلافروز نظمی حاویدر - ناجی».

فحشاء [ع] طبع سلیم وعقل مستقیمك تنفر ایتدیکی شی. فحش: رخصت شرعیه خارجنده اولان لذائذ شهوانیه: «شیاطین دیده‌بان فرصت ینهی عن الفحشا - نابی» «ولی اذن عن الفحشاء صما - لا» = بنده بر قولاق واردرکه فحشایه قارشی صاغیردر. § ادای زکاتده بخل.

فحص [ع] برشیئك ایچ یوزینی آراشدرمق، تفحص: فلاسفهٔ طبیعیون یالکز بحث وفحصی عالم شهود وموجوداته حصر ایدوب - رموز الحکم.

فحم [ع] کومور.

فحوی و فحواء [ع] معنی، کلامك سیاق وسباقندن ذهنك انتقال ایده‌جکی مدلول.

فخ [ع] آلت صید، قاپان، طوزاق: فخ الفار = فاره قاپانی.

فخّار [ع] بالچیقدن معمول چاناق، دستی، بارداق.

فخّار [ع] زیاده اوکونیجی، اوکونن، تعداد فضائل ایله فخر ایدیجی ایدن: نفیٔ فخار.

فخامت [ع] قدر وشان عظیم، رفیع اولمق، اولولق § فخامتلو: القاب رسمیه‌دندر. صدر اعظملره، خدیوه، پرنسلره یازیلیر.

فخذ [ع] اویلوق.

فخر [ع] تعداد مناقب صورتیله اظهار فضل، اوکونمك: «فخر ایتمیسین ای شرف نامتناهی - زیرا سکا مظهردر او محبوب الهی - ناجی» § مدار افتخار: فخر کائنات. فخر الوزرا، فخر الادبا. «اولدی اخلاصکله فخر دودمان - اوغلك ارطغرل کبی برقهرمان - ناجی» § تعظم، تکبر «مانندهٔ ماکیان غرامك بیضه هزار فخر ودعوی - شیخ غالب».

فخریات [ع] (فخریه) نك جمعی.

فخری [ع] پاره‌سز، شرف ایچون ایفا ایدیلن خدمت ومأموریت: فخری شهبندرلك. فخری مأموریت. § اویله برخدمت ومأموریتی ایفا ایدن: فخری کاتب، فخری معلم.

فخریه [ع] تمدح بولنده سویلنن شعر. زمانزده تمدح ممدوح کورلمکده‌در. نفعینك فخریه‌لری مشهوردر.

فخور [ع] دها، پك فخر ایدیجی، ایدن: فرح وفخور. بوندن باشقه برده استعمال اولندیغی یوقدر.

فخیم [ع] فخامتله متصف، عظیم: دول فخیمه. فخیمانه = فخیم اولانه یاقیشیر صورتده.

فداء [ع] برشیئه مقابله ذکرلی برشیدن واز کچمك. اختیاری محرومیت. بومعناده (ایتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر: فدا ایتمك، فدا ایلمك § فدا اولنمش: «عندمده خدا بیلیر فدادر - برلحظه صفایه ماسوی الله - ناجی» § قربان: «حاصل ای شه اقلیم وفا - سکا جانم ده فدا بنده فدا - خاقانی». «دیدمکه ای کل نوخیز ناز وعشوه سکا - فدا ندیم کبی بنده‌لر هزار هزار» § اسیرکه‌مه‌مك، ایثار ایتمك: «جانی راه حقده قیلدی فدا - ناجی» فی الاصل فانك کسریله‌در. «روحی فداك عرفت ام لم تعرف - ابن فارض» لسانمزده فتحله قوللانیلیر.

فدائی [ع] برچوق کیمسه‌نك باعث حیاتی اوله‌جق براصر خطیر ایچون فدای نفس ایدن مرد دلیر: لسانمزده (فدیی) صورتنده قوللانیلیر: حرب فدابیلری. «او فدائی غضنفر شرزه - دشمن اردوسین ایتدی برلرزه - ناجی».

فداکار [ع] کندینی، یاخود ذکرلی بر شیئی اسیرکه‌مین: فداکار آدم. فداکاری = فداکارلق. فداکارانه = فداکارجه‌سنه. فداکاری خصائل عالیه‌دندر.

فدّان [ع] مصردونمیدرکه تقریباً ایکی بیك بش یوز آرشوندر.

فذلکه [ع] نتیجه، خلاصه، اجمال: «برفذلکهٔ حیات شاعر - کوز یاشلری، برده عشق و سودا - لا» § حسابات استجواباتی خلاصه‌سی § اجمال مقررات.

فر [ع] نور، ضیا: «فروریدی جهانه مهرحسنك» § زیب وزینت: «شاهد صیفه زیب و فرسندن - خسرو صبحه تاج زرسندن - سنان پاشا تضرعاتندن». «نور وحدتدن اولوب شعله پذیرای حدوث - ویردی فرعالم تکوینه صفایای حدوث - هرسکلی حکمت بك» § شان وشوکت: فرودولت. بوبله برکلمه‌یه مضاف ویامعطوف علیه اولدیغی صورتده تشدیدیله قوللانیلیر: «یارب بفیض نورظهور محمدی - یارب بفر لطف سیدانام - حمدی بك». «ساقی ویراول پیالهٔ الماسه فروتاب - شیخ غالب».

فر [ع] فرار. کر و فر.

فرائد [ع] (فرید و فریده) نك جمعی.

فرائض { [ع] (فريضه) نك جمعی § مستحقلرينه تركه‌نك كيفيت تقسيمنی بيلديرن علم.

فراخ { [ف] واسع. بول. كنيش: ماديات و معنوياتده قوللانيلير: آسمان فراخ. «طاق اباوينی قوس فلكدن فراخ ورنكين ... ـ تحفة الحرمين، نابی». «هيچ يارمده خاطر و هيچ دبار ـ كه برو بحر فراخست و آدمی بسيار ـ سعدی» = هيچ بريار وديارده كوكل ويرمه. زيرا قره، دكز واسع وبنی آدم چوقدر. غالب دده‌نك «اولورمی آدمه خوليا كبی حساب فرح» مصراعنده‌كی «حساب فرح» يا كلشدر. طوغريسی «حساب فراخ» در. فراخ دست = كريم، جوانمرد. فراخ كام = دولتمند، مسعود. فراخی = بوللق، اوجوزلق.

فراديس { [ع] (فردوس) ك جمعی: «كيم كورسه ايدر صفا كی تقديس ـ دينسون سكا اقدس الفراديس ـ ناجی»

فرّاش { [ع] بايبجی، دوشه‌يجی § كعبهٔ معظمه جاروبكشی § خادم: «هر رخام فرشی بر آيينهٔ عالمنما ـ هركزن فراشی بر اسكندر كيتی ستان ـ نفعی»

فراشت { [ع] كعبهٔ معظمه فراشلغی: فراشت براتی. (فراشيت) غلطدر.

فراشه { [ع] پروانه.

فراعنه { [ع] (فرعون) ك جمعی: فراعنهٔ مصريه.

فراغ { [ع] ترك اشتغال § راحت، استراحت: «كنج فراغ اهل دله قهوه‌خانه‌در ـ نابی». «شوشكناده همان كوشهٔ فراغ آرارز ـ راغب پاشا» § آسوده‌لك، آزاده‌لك: فراغ بال، فراغ خاطر: «شعر اولمق ايچون جديد وفاخر ـ شاعرده كرك فراغ خاطر.» § واز كچمه. قطع تعلق: «خاطر اغيار ايچون بن ياردن قيلدم فراغ ـ غالب». «روح محضم خاكدان شوردن قيلدم فراغ ـ مهر بالايم شب ديجوردن قيلدم فراغ ـ اسرار دده» § بر ملكك حق تصرفنی آخره ترك ايتمك.

فراغت { [ع] فراغ، راحت: «جهانده جای فرح كوشهٔ فراغت ايمش ـ فطنت خانم» § واز كچمه، ال چكمه: «فراغت كوزل ـ ومه‌دن، توبه‌ميدن ـ باقی» § بعد الدعوی برحقدن فراغت § استغنا: اظهار فراغت. (دستكش فراغ) ياخود (دستكش فراغت اولدی) تعبيرلرينی استعمالدن فراغت ايتمليدر.

فراموش { [ف] اونوتمه، نسيان: «شوقندن اورته‌اولدی مدهوش ـ عرش ايلدی صاحبن فراموش ـ معراج و صفنده ـ غالب» فراموش كلمه‌سی فرمش، فرامش، فرموش صورتلرنده تخفيف ايديلير. بو استعمال نظم عجمه مخصوصدر.

فراهم { [ف] طوپلانمق، تحشد: «فراهم شد از شام چندان سپاه ـ كزان خيره شد ديدهٔ مهر وماه ـ هاتفی» = شامدن او قدر عسكر تجمع ايتدی كه ديدهٔ مهر وماه قاماشدی § طوپلو، دوشيرلی: «پيش حكمنده او شاه رسالك ـ دامن انبيا فراهمدر ـ نظيم»

فربه { [ف] سمز، اتلی، بسيلی: ابله فربه. فربهی = فربهلك.

فرتوت { [ف] بوناق. پير. § كهنه: سپهر فرتوت.

فرج { [ع] طارلقدن، صيقنتيدن قورتلمق. ظفر. (شدت) مقابلی: الصبر مفتاح الفرج.

فرجام { [ف] صوك، عاقبت، انجام: بسيط اوله‌رق قوللانلماز. بدفرجام = منحوس، سيئ العقبه: طالع بدفرجام. بخت نافرجام. فرجاكاه = مزار.

فرح { [ع] سونمه، بر امله نائلیتدن ويا تماشای طبيعتدن حصوله كلن لذت

روحانيه: فرح و ترح. «نصل فرح بوله‌يم بن كه بی صفا بولودم ـ كان زمانمی ناجی كيدن زمانمدن ـ ناجی». بو كلمه يالكز (بولمق) مصدريله تركب ايدر. فرح بخش = فرح باغشلايجی. فرح افشان ياخود فرح فشان = فرح صاچيجی. فرح آور = فرح كتيريجی. فرح افزا، فرحفزا = فرح آرتيريجی، صفالی: «عالم شكفته باغ مفرح هوا لطيف ـ دللر كشاده نفحهٔ بادصبا لطيف ـ جوری»

فَرِح و فرحان { [ع] شاد، مسرور: «كل حزب بما لديهم فرحون» = هر طائفه كندی مسلكيله مسرور ومفتخردر. (فرح) يالكز (مغرور) ايله برلكده وآزقوللانيلير. فرح و فخور = ممنوناً ومفتخراً.

فرحت { [ع] مسرت، سونچ، زمان فرحت نشان.

فرحناك { [ف] فرحلی، مسرور: «عشق اولدی بو مژده‌دن فرحناك ـ غالب» § مقامات موسيقيه‌دن برينك اسمی: فرحناك فصلی.

فرّخ { [ف] مبارك، اوغورلو: «ايلدی مقدم فرخفالی ـ پايهٔ آل قريشی عالی ـ خاقانی». فرخزاد = ولد مسعود. فرخی = ميمنت.

فرخال { [ف] قيوبرجق وطولاشيق اولميان صاچ: «آزكوردكن نور اسود نامنی فرخالنه ـ ناجی»

فرخنده { [ف] مبارك، متيمن، مسعود: «سايهٔ فرخندهٔ رب رحيم ـ جانشين صاحب خلق عظيم ـ ناجی» فرخنده طالع = مسعود طالعلی: «همين جاهل شود فرخنده طالع ـ فلك بر دولتش رايست مانع ـ ميرنظمی». فرخنده پای: آياغی اوغورلو. فرخنده فال = فالی متيمن.

فرد { [ف] نظيری اولميان، تك: «قيلمه دردد اهلنی ای فرد صمد ـ هيبت نم رددنا ايله رد ـ خاقانی» § جنسنده نظيری اولميان، فريد، بيهمتا: «بر كاليسی وارمی هيچ پرورد ـ آنجق آراده بن قالان فرد ـ ناجی» § بنی آدمدن هر بری، بر آدم: فرد آفريده. «اوغراشمغه هر فرد ايله دكمز بو دنيای اخس ـ سامی پاشا» بو معناده جمعی (افراد) كلير. افراد بشر، افراد امت. § مصرع اولميان تك بيت. § تك، ايكی‌يه تقسيم ايديله‌مين عددلر.

فردا { [ف] يارين. كونك ايرتسی: «هر شب كويم كه فردا ترك اين سودا كنم ـ بازچون فردا شود امروزرا فردا كنم ـ» = هر كيجه ديرم كه يارين بو سودادن واز كچه‌يم، فردا حلول ايدر، بو كونی ينه فردايه تعليق ايدرم. «نيست يك وعده كه شرمندهٔ صد فردا نيست ـ لا» = بر وعده يوقدر كه يوز فردانك شرمنده‌سی اولمسون. انديشهٔ فردا = يارينی دوشونمه. انديشهٔ فردا شعار ارباب ذكادر. § قيامت: «فردا الن چكمه كوكل باق رخ خوبه ـ عاشقلره فردا ده دخی وعد لقا وار ـ علی روحی» تا بفردا = قيامته قدر موقعنده استعمال اولنور.

فردانيت { [ع] برلك. صفات الهيه‌دندر: واحدسين. سرادقات لم يزليده فردانيتله موصوف ـ سنان پاشا.

فرديت { [ع] وحدانيت، تكلك: «كنج پنهان كبی تا اولدن ـ ذاتی فرديت ايله قائم ايكن ـ خاقانی»

فرز { [ف] شطرنج اويونی طاشلرندن شاهك وزيری مقامنده بر آلت: «فرزی طرح ايتمكه قادر كچينير ـ سنبلزاده». اصلنده فانك كسريله‌در.

فرزانه [ف] حکیم، فیلسوف، عارف، ذوفنون : « بر حمیت شناس فرزانه - بایه‌ماز جنبش فرنکانه - ناجی » . « اقبال وبخت جاهلی فرزانه کوسترر - ادبار سخت عاقلی دیوانه کوسترر - عزت ملا » § قیودات نفسانیه‌دن عاری اولان ذات .

فرزند [ف] اوغل، ولد: فرزندار جمند. «مال وفرزنده باغلانیرمی حکیم؟ - ناجی »

فرس [ع] آت، بارکیر. جمعی: افراس.

فرسا [ف] فرسودندن فعل امر ترکیب حالنده قوللانیلیر . جان فرسا. طاقت فرسا. خرد فرسا. «بزم جمدر بونده حکم جام غم فرسا بورر - راغب پاشا »

فرسخ [ع] **فرسنك** [ف] اوچ بیللك مسافه: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. اورادن بورایه بش فرسخدر. معنویاتده اکثریا تکرار ایله (بول بول) معناسنده قوللانیلیر : شیخ غالب شاعرلکده خواجه‌سی نشأتی فرسخ فرسخ کچمشدر .

فرسوده [ف] اسکیمش، آشنمش، ییرانمش : جامهٔ فرسوده . ندیمك : « خیالك کلزاولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه» مصراعنده مجازاً (دوکلمش) معناسنده استعمال ایدلمشدر. بومعناده اولان (فرسود) مرکب اوله‌رق استعمال اولنور. فرسودکی = فرسوده‌لك .

فرش [ع] دوشه‌مك، دوشه‌نك، یایمق، یایلمق: سجاده‌نك فرشی. « یوزینی ایتمش ایدی پاینه فرش - بوندر عزت واجلال ایله عرش - خاقانی » § دوشك، خالی، سجاده کبی یره سریله جك شی: « رخشنده چراغی نورتنزیل - فرش چمن آنده بال جبریل - غالب » § زمین: عرش وفرش . « شاه ملکوت عرشپایه - ماه جبروت فرش سایه - غالب » « سجدهٔ شکرایتدی عرش وفرشی اوزره خانه‌نك - لا » .

فرض [ع] دلیل قطعی ایله ثابت اوله‌رق شبهه ایدیله‌مین واجراسی واجب ترکی معصیت اولان اوامر الٓهیه : صوم وصلات کبی . فرض عین = اداسی هرفرده لازم اولوب بعض افرادك اداسیله دیکرلرندن ساقط اولمیان اوامر. فرض کفایه = اداسی بالجمله مسلمینه لازم اولیوب بعض افرادك اداسیله باقیسندن ساقط اولان اوامر. § لازم، واجب «فرضدر تحصیل علمه اعتنا» . « کلك دعا ایده‌لم پادشاه دورانه - ادای فرضه شتابان دکلمی مکتبمز - ناظم الحکم احمد حمدی » بومعناده (اولمق) مصدریله ترکب ایدر : آرتق سلاح مدافعه‌یه صارلمق فرض اولدی § تقدیر، تخمین. بومعناده (ایتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر « فرض ایلیه‌لم که همت ایتمش » . فرضا = طوته‌لم که : « غفلت مدار معذرت جرم اولورمی هیچ - معفو اولورمی ایلسه فرضا گناه مست - راشد مورخ » . رانك فتحیله فرضا صورتنده استعمالی غلطدر. بالفرض = مثلا فرضی = امر اعتباری .

فرضیه [ع] تصویر مدعا ایچون ایراد اولنوب حکمی قطعی اولمیان مسئلهٔ فنیه . جمعی فرضیات .

فرط [ع] زیاده‌لك، شدت، فوق العاده‌لك، افراط . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: فرط ذکا. فرط سوزش. فرط سن. « عاشقه باقمدیغی فرط محبتندر - صاقینیر کندی کوزندن دخی دلداده‌سنی - ثابت » .

« فرط تحسرمله بوشب پك چوق آغلادم - لا » (افراط) کبی بسیط اوله‌رق قوللانلماز.

فرع [ع] بر اصله ابتنا ایدن هرشی، شعبه، قول: فرع اصله تابعدر. جمعی فروع. فروع مسئله.

فرق [ع] باشقه‌لق، باشقه‌لق علامتی، تفاوت: « بحکم فن هیأت شمسی کوردم زیر پایمده - کناه اولماز دیسه‌م ارضك سمادن فرقی وار بوقدر... » مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: شوایکی قماش آره‌سنده نفاستجه فرق بوقدر، شوایکی دکریننده فرق بوقدر. بومعناده جمعی فروق کلیر. § آییرمق، آییرلمق، تمییز: « حق وباطل نور عدل ایله عیان - رسعید - فرق اولنماز نیك وبد کیتسه نظردن آفتاب - دیاربکرلی سعید پاشا »

فرق [ع] باش، تپه « الحاصل فرق اقتدارمی افسر قناعت وقالب اعتبارمی خلعت عزلت ایله مزین قیلوب . . . فضولی »

فرقد [ع] قطب شمالی‌یه یقین دائما بولندیغی یردن طلوع وغروب ایدن ایکی پارلاق کوکبدن هر بری. صیغهٔ مثنی ایله (فرقدان) قوللانیلیر. « اول ظل خدا که خاك پایی - پیرایهٔ فرق فرقداندر - عونی بك »

فرمان [ف] امر، اراده: فرمان الٓهی « الٓهی پادشهلر پادشاهی - نه حیرت بخشدر صنعك الٓهی - ازلده جلوهٔ فرمانك اولمش - وجودك مصدر عزتپناهی - اکرم بك » § یرلیغ، حکم پادشاهی: والیلك فرمانی، قرعه فرمانی. کلمه فارسی اولدیغندن جمعی اولمق اوزره استعمال ایدیلن (فرامین) بالطبع طوغری عد اولنه‌ماز .

فرمانبر و فرمانبردار [ف] تابع فرمان، مطیع: « یارب بو نه قدرت که سراپای ممالك - فرمانبر شمشیر جهانکیر زباندر - عونی بك »

فرمانده، فرمانروا، فرمان فرما [ف] حکمی نافذ پادشاه، مطاع: فرمان فرمای اقلیم روم و عرب . « فرمانده عوامدر افکار باطله - وولتر »

فرمایش [ف] امر، سپارش . بعض اسکی محررلرده والیوم عجم منشآتنده کوریلن (بحسب الفرمایش) ترکیبنده‌کی سقامت محتاج بیان دکلدر .

فرموده [ف] امر . فرمودهٔ عالیلرینه امتثالا . آز قوللانیلان کلمه‌لردندر .

فروردین [ف] سنهٔ جلالیه‌نك یعنی فصل ربیعك ایلك آیی: « باغه رشك ایتسه روا روضهٔ فردوس برین - اول قدر زینت ویر ویردی بنه فروردین - باقی » .

فروه [ف] کورك : فروهٔ سمور : فروهٔ بیضا .

فرهنك [ف] ادب، معرفت « سجده‌کاه عرفا کعبهٔ اهل فرهنك - کاظم پاشا » § هنر: قیلدی مغلوب اسارت طبعمك حریتن - باق نکاه شوخنك معجزنما فرهنکنه - ناجی » فرهنك شعوری‌ده (فرهنك) کلمه‌سنك لغات فارسیه‌یی جامع کتاب معناسنده دلالت ایتدیکی بیان اولنیورسه‌ده بو قول عند اللغویین ضعیف عد اولنمقده‌در.

فریاد [ف] استمداد ایچون چیقاریلان آوازهٔ بلند : فریاد عاشقانه « فریاد بسی کردم وفریاد رسی نیست - کویاکه درین قبهٔ فیروزه کسی نیست - لا » = چوق فریاد ایتدمسه‌ده برفریاد رس بوله‌مدم. صانکه بو کوك قبه‌ده برکیمسه یوقدر . § الحان: فریاد عندلیب . § سس، شارلاق « کذار باشتاب عمری اشرابه کلیردائم - ابجوده

صماخ جانه جوش آيدن فرياد - راغب پاشا » § بايغره : « رو بكار خوادى واعظ اين چه فريادست - حافظ » = واعظ ايشكه كيت بونه بايغره‌در . فريادرس = امدادجى : « فرياد ايدرم بيهوده فرياد - رسم يوق - فريادكه فريادى دخى غيرى رسم يوق ... » فريادخوان = متظلم ، دادخواه .

فريد [ع] امثالسز ، بى نظير . فريد الزمان . فريد العصر . § ديزلمش انجى . عقد منظوم . جمعى (فرائد) كلير .

فريضه [ع] فرمودۀ آلهى § لازم ، واجب « فريضه‌در بشره اكتساب علم وهنر - انكله حاصل اولور دلده ذوق روحانى » § بورج ، وظيفه : دعاى پادشاه اسلام فريضۀ ذمت خاص و عامدر .

فريق [ع] بولوك ، فرقه : « چاره‌سز شهرى ايلدم تضييق - النجا ايتديلر فريق فريق - ناجى » § فرقۀ عسكريه قوماندانى . فريقين = ايكى فرقه ، ايكى طرف . تقابل فريقين .

فساد [ع] چورومك ، بوزلق . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير . فساد معده ، فساد اخلاق . § شورش § بطلان : قضيه‌نك فسادى بديهيدر . § فنالق (صلاح) مقابلى : « بى مبدأ فتن ايسه خم منبع الفساد - لا » . « عبيدر عاقله شيطان بنى آلداتدى ديمك - كندى نفسيدر ايدن كندمه القاى فساد - نابى » عالم كون و فساد = وجود و فنا عالمى يعنى دنيا .

فسان [ف] بيلكى طاشى : سنك فسان . « پارۀ الماسدر سنك فسانى نيلر اول - چرخه چكمه بردخى شمشير والا كوهرى - نفعى » . « اول داور اعجازكه شمشير زبانه - خاصيت الماسده سنك فساندر - عونى بك » .

فسانه [ف] (افسانه) مخففى . « بور تبه‌ديلره دوشدك عجب فسانه ميسك - على روحى »

فسخ [ع] عقد وعهدى بوزمق : عهدوعقد بوزلق : فسخ مقاوله ، فسخ شركت . فسخ نكاح . فسخ بيع § اولجه مقرر اولان اوامر رسميه‌ى دكشديرلك : موادقانونيه‌نك فسخى . § استيناف محكمه‌سنك براعلام ابتدائى حكمنى بوزمسى .

فسده [ع] (فاسد) ك جمعى . اسانمزده (مفسد) ك جمعى كبى قوللانيلير .

فسقه [ع] (فاسق) ك جمعى .

فسيح [ع] فسحتلى ، كنيش ، آچيق : صحراى فسيح . ساحۀ فسيحه .

فشافش [ف] آتيلان اوقك سسى : فشافش تير . § خيشيلتى : فشافش لباس . « برابتدى كوجه‌يى صيت فشافش دامان - ايرشدى ذروۀ ناهيده چن چن خلخال - نديم »

فشان [ف] (افشان) مخففى . (فشاننده) مرخمى اوله‌رق صاچيجى ، صاچان . تركيبسز قوللانلماز : كوه آتش فشان . « مشرق اودم تلاطم امواج نوردن - دريای رنك جوش جواهر فشان اولور » . « نه عشق سوزش تأثير حالتندندر - شررفشان نغمات نى وترانۀ عود - سامى »

فص [ع] يوزوك طاشى : فص نكين . « بن ده نوآد عصر ايدم - فص نكين صدر ايدم - سامى پاشا » جمعى (فصوص) .

فصاحت [ع] روشنالق § كلمه‌ده تنافر حروفدن ، غرابتدن ، قياسه مخالفتدن ، كلامده كلماتك فصاحتيله برابر ضعف تأليفدن ، تنافر كلماتدن سلامت : كلۀ فصيحه ، كلام فصيح . متكلمده الفاظ فصيحه ايله افادۀ مرام

اقتدارى : فصاحت متكلم § كلامده ، متكلمده بالفعل تجلى ايدن حال : بلاقتسز فصاحت جارى اولسه‌ده فصاحتسز بلاغت كيده‌مز - اكرم بك . فصاحت پرداز = فصاحتله سوز سويليه‌ن . اكثريا مقام تهكمده استعمال ايديلير .

فصاد [ع] قان آليجى ، آلان ، حجامتجى : « دردمند كهنه خار رهك نافمدر - نه قدر انفع ايسه خسته‌يه نيش فصاد - نابى »

فصال [ع] فصل ايديجى ، ايدن ، پك زياده آدم ذم ايدن .

فصد [ع] قان آلمه .

فصل [ع] آيبرمق ، آيبرلمق (وصل) مقابلى . § حق و باطل بينى تمييز ايله اولان حكم : فصل دعوى ، دعوانك فصلى § ذم ، آدم چكشدرمه ، چكشديرمه : بوايكى معناده (ايتمك ، ايلمك) مصدرلريله تركب ايدر . § كتابلك ديكرلرندن مستقل ومنفصل اولان قسمى : « افتراقك فصلنى يازدقجه دل ايلر انين - كالك حزن انكيز كوكلم سازينك مضرابيدر - ناجى » § سنه‌نك اقسام اربعه‌سندن هربرى . موسم : فصول اربعه . فصول زندكانى . « تاكى كوكل چكرسين اندوه روزكارى - فصل بهار كلدى سير ايله لاله‌زارى - ... » § مقامات موسيقيه‌دن هر برى . حجازكار فصلى . « كلسون بهار ، فصلنى سير ايله بلبلك - احمد نيلى » بو معنالرده جمعى (فصول) كلير § ترك عطف ، كلمه‌لر ، تركيبلر ، جمله‌لر آره‌سنده عطف و تشريك ادواتى بولنمه‌مه . فصل الخطاب = خطاب فاصلى . ايكى كلام بينى فصل ايدن « اما بعد ، بعدذا » كبى سوزلر : « هرخيالك صيقل آيينۀ حسن ادا - هركلامك كوهر كنجينۀ فصل الخطاب - نفعى » . فصل الجسد = بدنك اويناق يرلرى .

فصيح [ع] فصاحتله متصف اولان : كلۀ فصيحه ، كلام فصيح ، متكلم فصيح .

فصيح دده [احمد] استانبوللودر . مشاهير شعراى مولويه‌دندر . اوائل حالنده كوپريلى زاده احمد پاشانك خدمت كتابتنده بولنمش ، صكره « فوثى » دده‌يه انتساب ايله غلطه مولويخانه‌سنده حجره‌نشين اولمشدر . حسن خطى اولديغندن كتابتله تعيش ايدردى . « جلوه كاه اوله فصيحه كلشن دارالنعيم » مصراعندن اكلاشلديغنه كوره (١١١١) ده ارتحال ايتمشدر . شعرى كبى انشاسى ده كوزلدر . مرتب ديوانيله « مناظرۀ كل و مل » ، « مناظرۀ شب وروز » ، « خسرو شيرين » ، « محمود و اياز » ، « تنبا كونامه » ناملرنده اثرلرى واردر . بونلردن يالكز مناظرۀ كل ومل » عنوانلى اثرى مطبوعدر . دده جذبه داران عرفاى مولويه‌دن معدوددر .

فصيله [ع] خواص مميزه‌سنده مشابهت تامه بولنان نباتاتك هيات مجموعه‌سى .

فضاء [ع] بعد مجرد ، اوجى بوجاغى اولميان بوشلق ، ساحۀ بيكران كائنات : « نه عالى كتاب بديع المتوندر - شوبى حد فضا كيم كواكب عموندر » § مكان واسع : « چيقدك بيويوب فضاى فيضه - خاطرده‌مى تنكناى بيضه - ناجى » § كنيش ، آچيق صحرا ، اووه : « كيمى كنار چنده كناره كير حبيب - كيمى فضاى محنده كزر غريب غريب - سامى » .

فضا نورد = فضاده کیدیجی ، کیدن: « شوقکله فضا نورد عشقم - هرلیل‌مثال نجم سیار - عندلیب » . اذا جاءالقضا ضاق الفضاء = قضا کلنجه فضا طارالبر.

فضائل [ع] (فضیلت)ك جمعی . خصائل عالیهٔ ذاتیه : « سنسك اول فارس میدن دنائت کیم اولور - اشهب قهریکه ارباب فضائل پامال - ناظم‌الحکم حمدی بك »

فضاحت [ع] رسوایلق، کشف مساوی: فضاحت لسانیه .

فضایح [ع] (فضیحه)نك جمعی : عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده (فضائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر .

فضل [ع] (نقص) مقابلی ، زیاده‌لك، مزیت ذاتیه § کرم و عاطفت ، احسان: اکر ازلده بنی قوللغه قبول ایتدکسه فضل سنك نعمت بکا - سنان پاشا . § کمال، علم، معرفت : توحیدندن « درفضلنده مستعمل سخن ماهیت عالم - رەجودنده پاشیده کهرخاصیت اشیا- نابی »

فضلات [ع] (قاذورات) معناسنه اولان (فضله)نك جمعی.

فضله [ع]زائد، زیاده § آرتیق، بقیه § قاذورات .

فضیح [ع] رذیل، رسوای .

فضیحه [ع] فضاحت، رسوایلق .

فضیلت [ع] خصلت ممدوحهٔ ذاتیه ، یارادیلشده‌کی اییلك : ای روح مقدس! برلطف‌دائمی وبرانبساط‌درونینك تجلیکاهی اولان بو سیما اوزرنده لمعانی کوردیکم بونجه فضیلت سنك ایچون بر خیال کاذبدنمی عبارت قاله‌جقدر - لامارتین § فضل جهتیله اولان درجهٔ رفیعه: برفضیلت یاراتمامش مولی - حسن ختم حیاتدن اعلی - ناجی » § علم و معرفت : صاحب علم وفضیلت. فضیلت‌پرور = صاحب‌فضیلت. فضیلتمند = فضیلتلی . جمعی فضائل . فضیلتله (مزیت) بیننده فرق واردر .

فطانت [ع] (غباوت) مقابلی . ادراك جبلی، ذهنك تعلق ایتدیکی شیئی ادراك خصوصنده‌کی جودت استعداد.

فطور [ع] اوروج آچه‌جق شی. « دخی غدا وعشاسی هنوزباقیدر- نهنك تیغنه بوفتحدر کمینه فطور - نابی »

فطین [ع] فطانتله متصف اولان .

فظ [ع] غلیظ ، کوتو سوزلو ، خویلو آدم، ناتراشیده .

فظاظت [ع] غلظت ، ناتراشیده‌لك ، کوتو سوزلولك : فظاظت لسانیه .

فعال [ع] چالشقان، غیور : « کلسون برکون فتور اندیشهٔ فعالمه - شیخ وصفی افندی » مرد فعال = چالشقان آدم. فعالانه = فعالجه‌سنه . فعال لمایرید = هرایستدیکنی ایشله‌ین جناب حق .

فغفور [ف] چین ایمپراطورلرینك علم مخصوصیدر. ایران حکمدارلرینه (شاه) ، حبش حکمدارلرینه (نجاشی) دینلدیکی کبی. وقتیله هندستان حکمدارلرینه‌ده (رای) نامی ویریلیردی. لسانمزده « هما. یونامه » نامیله برترجمه‌سی موجود اولان مشهور (کلیله‌ودمنه)یی حکیم بید پای ، رای دابشلیم نامنه تألیف ایتمشدر. « زمستی تلخ حمایت درچین - بی پیاله شکسته بر سرفغفور - عرفی »

فغفوری [ف] فغفوره منسوب § اوانیٔ چین: « کاسهٔ لبریز ، فغفور

اوالسه‌ده ویرمز صدا - راغب پاشا » . « نشئه امید ایتدیکك ساغرده سندن غملیدر - برطوقن بیك آه دیکله کاسهٔ فغفوردن - عالی »

فقار [ع] (فقارة) نك جمعی . آرقه‌ده یاغرینندن قویروق صوقمنه قدر استیف استیف دیزیلی اولان قابورغه کمیکاری . ذوالفقار = عاص بن منبهك قیلجیدر . بدر ملحمه‌سنده اغتنام ایدلکله طرف اشرف رسالتپناهیدن امام علی « رضی الله عنه » حضرتلرینه احسان بیورلشدر. (فقاره) لری حاوی اولمغله بواسم ایله‌تسمیه ایدلشدر. « هر علی حیدر دکل هر سیفه دینمز ذوالفقار - لا » فانك کسریله غلطدر .

فقاهت [ع] فقیهلك. علم فقهده رسوخ. فقاهتلو = مفتیلره مخصوص عنوان رسمی .

فقد [ع] فقدان. فقد نقد .

فقر [ع] یوقسوللق، احتیاج: الفقر قمیص من النار = فقر آتشدن کوملکدر. « دوزخ نشین آتش فقر اولدیغك قالیر - ای آخرت خراب تهیدر توکلك - غالب دده » . « ثوب فقری زیب دوش افتخار ایتدم بو عید - قدرتمجه بن ده تحصیل مسار ایتدم بوعید - رشاد بك » اشخاص واشیاده قوللانیلیر : فقرحال ، فقردم .

فقط [ع] (فا) ایله (قط) لفظلرندن مرکب ادات استدراك: بیچاره... بك ضروب امثال نشرینه قالقیشوب فقط درجنك اول آثاردن قالمه ضروب امثال ترکیبنی هیچ مناسبتی یوق ایکن موقع اعتراضه وضع ایتدیکندن ... بعضاً عربیده اولدیغی کبی معنای حصری یعنی (یالکز) مفهومنی متضمن اولور. « صدامه اهل سمعه فریادم فقط رقت ویرر - الك حلیم انسانلرك افکارینه حدت ویرر - ناجی »

فقیر [ع] یوقسول ، محتاج § سائل ، دیلنجی § زواللی، بیچاره، عاجز: « طوپراقدی هرمزار فقیرانه بی رخام - فقرمله بن‌ده زائر ذی‌ابتصار ایدم - اکرم » فقیر ناموسپرور. فقیرانه — فقیرجه‌سنه.

فقیه [ع] فقاهتله متصف اولان.

فك [ع] آییرمق، کسمك: فك رابطه. § تخلیص : فك رهن = رهنك تخلیصی § اعتاق: فك رقبه § چکه، زنخ: فك اعلی، فك اسفل .

فلاة [ع] چول ، بیابان .

فلاح [ع] فوز وظفر، نجات: « بومثل ایله بولور جمله دول فوز وفلاح - حاضر اول جنکه اکر ایسترایسه‌ك صلح و صلاح - عبدالحق ملا » نصیحت دیکله‌مین چوجق فلاح بولماز. فلاح کلمه‌سی یالکز بولمق مصدریله ترکب ایدر .

فلاح [ع] اکینجی، حراث.

فلاحت [ع] اکنجیلك ، حراثت . فصیحی (فا) نك کسریله‌در .

فلاخن [ف] طاش آتمغه مخصوص آلت، صپان : بیت آتیده (فاضل) بانك ضمیله اوقونان (کابن) کلمه‌سیله یاکاش تقفیه ایتمشدر : « برغنچهٔ تردی کابن ایچره - چرخ آنی قودی فلاخن ایچره »

فلاسفه [ع] (فیلسوف)ك جمعی. فلاسفهٔ اسلامیه .

فلاطون [ع] (پلاطون) مشهور حکیم یونانی: « سکندر سیرایسه‌ك ده

سد نطق ایت پیش کامله – فلاطون
حقیقت یبنه نقل ماجرا اولماز – فنی ».
« بیك سفسطه بر مصرع برجسته‌یه دکمز
– عندمده اساطیر فلاطون هذیاندر –
عونی بك ».

فلاکت [ع] مصیبت، داهیه، اقبالك ادباره تحولی، بدبختی: «فلاکت کورمه‌مشسین دردمی ایلرسك استخفاف – فلاکت اولمه لایقدر بو خلقه سنده‌کی اوصاف – حامد بك ». « هر فلاکت شعله بخش انتباهمدر بنم – ضیا بك». فلاکتزده، فلاکتدیده = کرفتار مصیبت اولان، جمعی فلاکتزدکان، فلاکتدیدکان. بو کلمه عربجه‌ده مستعمل دکلدر. فقط لسانمزده استعماله محتاج اولدیغمز الك کوزل کلماندندر.

فلج [ع] اینمه، نزول، بدنده‌کی اعصاب محرکه‌نك وظیفه‌سنی اجرا ایده‌مه‌مسندن متولد آفت. عضوك حرکتدن محرومیتی.

فلسفه [ع] حکمت § اعاظم حکمادن هر برینك اصول حکیمانه‌سی: محی الدین عربینك فلسفه‌سی. بو [?] فلسفه‌سی § هر کسك فکر مخصوصی، مسلکی: بنم فلسفه‌م بودر، بویله‌در. § بر علمك حکم و حقایقندن بحث ایدن علم: فلسفهٔ دینیه، فلسفهٔ اخلاقیه، فلسفهٔ تاریخیه § منطق، آداب، اخلاق وطبیعیات والهیات قسملرینه منقسم بر علم مخصوص.

فلق [ع] صبح، فجر: قل اعوذ برب الفلق آیت کریمه‌سنده‌کی (فلق) کلمه‌سنی بعض محققین مجموع مخلوق ایله تفسیر ایتمشلردر § طلوع، وق، فلقه.

فلك [ع] کوك، سما: ماهتاب فلك آرا. هیأت عتیقه‌یه کوره فلك دوار اعتبار ایدلدیکندن اسکی شعرلرده هپ او یولده مضمونلر صرف اولنمشدر « مدت دور فلك بردمدر آدم برنفس – باقی» بو معناده جمعی افلاك. افلاکیان = ملکلر، ساکنان سما. § زمان، دهر، اجل: «فلك دیدکلری اول نا بکار کچرودن – نه‌در بو اهل دلك چکدیکی عذاب والم – نفعی». «بنه دیرم که فلك قیماق کرکدی آکا – حیاتنك بو زماننده کیم بهاری ایدی – اکرم بك» بو اعتباره کوره کافهٔ احکام حادثات وشئون فلکه یعنی زمانه اسناد اولنمشدر. § عالم، دنیا «فلکده برکون ایسه کورمك ای کوکل قصدك – او ماهپاره‌یی کور آفتابی نیلرسین – لا »

فلوات [ع] (فلاة)ك جمعی. «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات – تو قدر آبچه دانی که در کنار فراتی – سعدی » = مصانعك قدرینی فلواتده متحیر اولان سواراندن صور. سن صویك قدرینی نه بیلیرسین که کنار فراتده بولنیورسین ؟

فکاهت [ع] خوشخولق، لطیفه – کولق.

فم [ع] آغز، دهان: فم لطیف. فم نازك. کلفم = آغزی کل کبی اولان. غنچه فم = آغزی غنچه کبی اولان. « هر نورسیده شاخ کل آلدی الینه جام مل – لطف ایت آجل سن داخی کل الك سروقد وغنچه‌فم – نفعی» اصلی (فوه)در. جمعی اولان افهام لسانمزده مستعمل دکلدر.

فن [ع] چشید، درلو، نوع: بو معناده یالکز جمعی اولان (فنون) قوللانیلیر. § معارف بشریه‌نك عملیات ایله ثابت اولان قسمی، هنر وصنعت: فن زراعت. فن کیمیا. فناً، بالفن = فن واسطه‌سیله. فنی = فنه منسوب. مسائل فنیه. حقایق فنیه. ارباب فن. آشنایان فن. « برکشف ایدن حقایق

اکوانی وارمیدر – ظنم بودر که ظننده‌در ارباب فن دخی – روحی بك » § علومدن برشعبه: فن تشریح. فن صیدلی. فن طبقات الارض. فنون ریاضیه، فنون طبیعیه § حیله کارلق، معامله‌ده آلداتش: آنك فننه آلدانمامليدر. هزار فن = هر شیئه آشنا اولان، هر تلدن چالان. پرفن = مکار، حیله کار: «کیدرمه‌ده روزکار پرفن – هر طالعه‌یه برقبا کوبوکدن – ناجی »

فنا [ع] یوق اولمق، زوال بولمق: « فنا بقایه مقابل عدم وجوده ردیف – جهان یوق اولمه‌ده مانند شمع وار اولمه – حامی » یالکز (بولمق) مصدریله ترکب ایدر. فنایاب، فناپذیر = فنا بولیجی، بولان. فنا قبول ایدیجی، ایدن، قابل فنا. دار فنا = دنیا. آغوش فنا = مزار. هیچ کیمسه کاوب دوکمیه جك اشك تأثر – آهسته روان اولدیغم آغوش فنایه – ژیلبر» فنا فی الله = تجرید، ماسوادن کلیاً قطع رشتهٔ تعلقله دریای احدیته استغراق. § ایدنك ضدی. کوتو: فنا سوز، فنا آدم. فنا سوزکم آقچه صاحبیکدر. «بوکون بنم صانیرم کوردیکم فنالقدر – دیمم که بویله فنالق خدایه لایقدر – حامد بك »

فند [ف] دك، حیله، دسیسه.

فواحش [ع] (فاحشه)نك جمعی. دارالفواحش = عمومخانه.

فواخر [ع] (فاخره) نك جمعی.

فوارس [ع] (فارس) ك جمعی.

فواره [ع] فسقیه، دروننده صو فوران ایدن شی: «آب روی فیض جویان اولمه عنوانم نه وار – خاك پاك معرفتدن فشقیرر فوارهیم – ناجی »

فواکه [ع] (فاکهه‌نك) نك جمعی.

فوت [ع] وصول وادراکی بر دها ممکن اولمیه‌جق صورتده بر شیئك الدن چیقوب کیتمسی: انسان فرصتی فوت ایتمه‌ملیدر.

فوج [ع] بولوك، جماعت: فوج فوج = بولوك بولوك.

فور [ع] همان، فی الحال: علی الفور، فوراً = درحال، چارچابوق، بردنبره.

فوران [ع] قاینایوب فشقیرمق: مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: فوران آب خوشجریان. وزوو ولقانك فورانی. فوران دم حمیت. فوران حدت. فوران غضب.

فوز [ع] نجات وظفر: حسنیاتده قوللانیلیر. فوز نصرت.

فوق [ع] اوست: (تحت) مقابلی. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. سنا اوبونك فوقنده‌در. افقك فوقنده کورونن نجم پرتوزا. ما کلف الله نفساً فوق طاقتها = جناب حق کیمسه‌یه اقتدارینك فوقنده برشی تکلیف بیورمامشدر. « عذاب چکمه‌دیم اضطرار فوقنده – اکرم بك» § اکثریا قهر و غلبه اعتباریله قوللانیلیر: « بیك مهاجم قارشی چیقمشکن لوای خامه‌ی – دیکدی طبع عالم سحر البیانك فوقنه – ناجی » . فوقانی = یوکسك، اوست طرفده بولنان: خانه‌نك جهت فوقانیه‌سی.

فوق العاده [ع] عادتك فوقنده، کورلمه‌مش: « سن نه سین سن آه فوق العاده بردلبر ملك – صفا »

فهارس [ع] (فهرس)ك جمعی.

فهام [ع] پك، الك زیاده آکلایان. غایت ذکی.

فهم [ع] آكلامق . (ایتمك) (اولنمق) مصدرلریله ترکب ایدر : « اولمسه نازوعنا ترجمان حسن وعشق - فهم اولنماز نکتۀ شرح وبیان حسن وعشق - جوری »

فیاض [ع] زیاده فیض ویریجی ، ویرن : فیاض مطلق ، فیاض ازل . حکیم فیاض . شاعر فیاض . فیاضانه = فیاضه لایق .

فیافی [ع] (فیفا) نك جمعی . « نهور کنان ایتدی آغاز جنك - فیافی‌یی ایکلتدی آواز جنك - ع . نادر »

فیصل [ع] حق و باطل بینی تمییز ایله حکم § ایکی شی بینی آییران شی § ایکی شی بینی تفریق .

فیض [ع] نفس انسانیه‌یه وقوع بولان القاآت آلهیه ، واردات : فیض آلهی . فیض ربانی . فیض ازل . « فیض حق برق اورر آیینۀ اندیشه‌مدن - چشم جان روشن اولور مشرق ادراکمدن - نفعی » § تأثیر : فیض غرام . فیض محبت . فیض انفاس . فیض باران . « بویله کویالبکی ای یوزی کل ملمی ایدر - فیض کیفیت مل غنجه‌یی بلبلی ایدر - اکرم بك » § یمن وبرکت ، بوللق : باران فیض رسان . فیض محصولات « لطف اطوارکله احسان وعدالت کاکار - فیض آثار کله‌در بو دین وامت پایدار - اکرم بك » § احاطه ، عمومیت : « فیض استعداد ذاتی کورکیم ایتمش تاازل - جذبه‌سی خورشید وماه وآسمانی مولوی - نفعی » § ظهور وتجلی : « فیض حسنکدن کوکلر نوره غرق اولمقده‌در - انعکاسندن اولور ماهك سرایا غرق نور ! ناجی » § جوش وخروش : فیض میاه . فیض جویبار . § کمال تنمی وتجدد : فیض بهار . فیض چمن . § علم ومعرفت : فیض عرفان . ازدیاد فیض وکمال § ترقی ، معناً ایلریله‌مك . فیضیاب = فیض بوایجی ، بولان § کیفیت روحانیه ، صفای روحانی : فیض عبادت . فیض سحر « نه‌در بو فیض مکمل نه در بو حال سحر - اکرم » § فضل وکرم : فیض واحسان . § فیضناك = فیضلی . خاك فیضناك = منبت طوپراق . « ای خوشه‌لر یتشدیریجی خاك فیضناك - ای اینجیلر نثار ایدیجی بحر - بینه چاك - ناجی » .
فیض بخش = فیض باغشلایجی ، باغشلیان .
فیضرسان = فیض ایرشدیریجی . ایرشدیرن .
فیض افزا = فیض آرتیریجی آرتیران . فیض آور = فیض کتیریجی ، کتیرن .
فیضافیض = فیض ایله مالامال اولان .
جمعی فیوض . فیض اقدس ، فیض مقدس اصطلاحات اهل تصوفندندر .

فیضان [ع] صویك طاشمه‌سی ، جوشمه‌سی : فیضان میاه . نهر نیلك فیضانی مصرك موجب ثروت وعمرانیدر .

فیفاء [ع] دوز ، بیوك صحره § چول ، بیابان : فیفای واسع الانحا .

فیلسوف [ع] حکیم ، محب حکمت § کنفت وکوی عالمدن اوزاق اوله‌رق لاقیدانه دمکذار اولان ذات حکمت سمات . § ادیانه معتقد اولمیان ، دهری : « فیلسوفك کندیسی نا قابل اصلاح ایکن - قالمار اصلاح ایتمکه زعمنجه حال عالمی - شیخ وصفی »

فیال [ع] فیلجی ، پیلبان .

فِ

فئه [ع] طائفه ، کروه ، جماعت : فئۀ قلیله .

فتراك [ف] ترکی ، آت اکرینك آردنده‌کی تاصمه .

فتن [ع] (فتنه) نك جمعی . تحریك دریای فتن .

فتنه [ع] اختلاف آراء ، شورش ، شقاق وغوغا : اسکیدن هاله‌ده هلال ، آفاقده فتنه ظهورینه دال عد اولنوردی . القای فتنه . فتنه جو = فتنه آرایجی ، آرایان . دروغ مصلحت آمیز به از راست فتنه انکیز - سعدی = موافق مصلحت اولان یالان موجب فساد اولان طوغریدن ایبدر . فتنه انکیز = فتنه قوباریجی ، قوباران . « عشوه طوتمش دامندن فتنه کیرمش آره‌یه - کلمش ابرولرینه مستانه خنجر خنجره - ندیم » § محنت ، بلیه : هر بارکه کفار ، اهل اسلام اوزرینه نار فتنه ایقاد ایلیه حق تعالی کندی لطفندن اول آتشی سوندیرر - نعیما . فتنه کار = مضل § حسن وجاذبۀ دلبران : « کوزل تصویر ایدرسین خال و خط دلبری اما - فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد نیلرسین - بهایی » بر کوزل چهره ، بر کوزل کوز ، بر قامت موزون بعضاً قلب و فکره مورث شور وجنون اولدیغی ایچون بو معناده استعاره طریقیله مستعملدر .

فتیان [ع] (فتی) نك جمعی .

فخام [ع] (فخیم) ك جمعی . وکلای فخام .

فرار [ع] قاچمق . صاوشمق ، بلا اذن غیبوبت : ارتکاب عار فرار . فراره قدم باصمق . « لشکر نصرت شماری دست برتیغ ثبات - دشمن ناپایداری پای درراه فرار - نظیم » فراری = قاچاق ، عسکر فراریسی .

فراز [ف] یوقوش . فراز و نشیب = یوقوش اینیش § موقع بالا ، نقطۀ رفیعه : « نادان فراز عز وسعادتده سرفراز - دانا حضیض عجز ومذلتده سرنکون - . . . » فراز عرش . فراز آسمان .

فراست [ع] آکلامق ، ادراك . فتح فا ایله غلطدر .

فراش [ع] یاتاق ، دوشك : فراش عطالت . فراش استراحت . فراش نومیدی . فراش بیماری ، اسیر فراش = خسته ، بی تاب . « خسبیدۀ فراش اماندر نفوس هپ - بر طوپ شعله‌نا کده بی قید وهم وباك - . . . » . « دوا نه‌در عجبا درد بی دوا که سنك - فراش هجرده بیمار اولان کوکلجکزم - سنیح افندی »

فراق [ع] آیریلق . هجران : سوزش فراق . محن فراق . لیل فراق . « کوکلم شب یلدای فراقکدن اوصاندی . هر کوردیکی مهپاره‌یه باقدی سنی صاندی - صفا » .

فرانق [فرانسزجه‌دن] تقریباً درت بچق غروش قیمتنده بر فرانسز سکه‌سی .

فردوس [ع] جنت ، بهشت : فردوس آشیان = مقامی جنت اولان . § بوستان . باغچه .

فرستاده [ف] رسول ، پیغمبر : فرستادکان — پیغمبران § کوندرلمش : بو معناده (افاده) کلمه‌سیله تسجیع ایدیله‌رك پك نادر قوللانیلیر .

فرشته [ف] ملك . فرشته خصلت — ملك خویلو . فرشتکان — ملکلر . فر

هنك شعورى وجهانكيرى بولنغى (فا) نك فعيله قيد ايتمشلردر.

فرعون [ع] متكبر. § موسى عليه السلامه ايمان ايتمين وليد بن مصعب. ولكل فرعون موسى = هر فرعونك بر موساسى واردر. § اسكى مصر حكمدارلرينك علم مخصوصى: فراعنهٔ مصريه.

فرق [ع] (فرقه) نك جمعى.

فرقت [ع] آيريلق. فراق: «فرقتيله بر مهك رشك آور سياره يم - هيچ بر منزلده اكلنمم غريب آواره يم - ناجى». «جانا، نه قزاندم الفتكدن - قهر اولدم عذاب فرقتكدن - معلم فيضى» فرقتزده = سوديكندن آيرلمش اولان. فى الاصل (فا) نك ضميله در.

فرقيت (انكليزجه دن) قروتدن بيوك برنوع سفينهٔ حربيه.

فرقه [ع] بولوك: فرقهٔ ناجيه. «ديرلر سكا برفرقه اديبان سبكسر - اعجاز نه در باق نه ديمش شاعر اكبر - ناجى» § فريق رتبه سنى حائز بر قوماندانك معيتى افرادى: فرقهٔ عسكريه. فرقه مركزى.

فريب [ف] آلداتمق معناسنه اولان (فريفتن) دن فعل امر. تركيبسز قوللانلماز. دلفريب = كوكل آلداتيجى، آلداتان. نكهفريب، نظر فريب = كوز آلداتيجى، آلداتان. بقال مشترى فريب.

فريفته [ف] آلدادلمش. فريفتهٔ دل.

فستان [يونانجه دن] قادينلره مخصوص برنوع لباس.

فسق [ع] طريق حقدن چيقمق. جناب حقه قارشى عصيان ايتمك.

فصاد [ع] قان آلمق.

فضه [ع] كوموش. فضهٔ خالصه.

فطام [ع] چوجغك سوددن كسلمسى.

فطر [ع] اوروج آچمق § اوروج آچان. عيد فطر = رمضان بايرامى.

فطرت [ع] صدقهٔ فطر § يارادلش آفرينش، طينت: «علو فطرتمك برنشانيدر ناجى - جهانده هركسى عاليجناب ظن ايتدم - آلاى بك زاده ناجى» § قوهٔ فاطره: «طورمه سامع نغمه پرداز اولكه دائم، فطرتك - اك بيوك احسانى فيض ارتجال اولمش سكا - سامح». «ديده دن چيقماز خيالك بر زمان اى مه جمال - سايه ده فطرت خيالمدن خيال عالى»

فطنت [ع] ذهنك تعلق ايتديكى شيئى ادراك خصوصنده كى جودت استعدادى. (غباوت) مقابليدر.

فطنت (زبيده) قديم شاعره لرمزدن ايچنده نظيرى اولميان شاعرهٔ مشهوره در. شيخ الاسلام شاعر محمد اسعد افنديك كريمه سيدر. غرائبدن عد اولنه جق واقعاتدندركه بر خاندان معرفت ايچنده پرورش بولمش اولان مشاراليها بوخرا درويش افندى نامنده علم و ادبدن بى بهره بر آدمه زوجه اولمش ايدى. ديوانى مطبوع و اشعارى مردانه در. (١١٩٤) ده وفات ايتمشدر.

فعال [ع] (فعل) ك جمعى: بد فعال = افعالى كوتو اولان. پسنديده فعال افعالى مستحسن.

فغان [ف] آوازهٔ استيمان، فرياد: «ا[illegible]لى بوله بك مشكل رضادن - فغان يارب فغان حكم قضادن - اكرم بك».

«مؤثر برفغان اشتكادن دم اوروب كيتمش - كورنلر هپ بو سقف بى ستون كهنه بنياددى»

فقدان [ع] يوق اولمق. يوقلق: فقدان نقود.

فقرات [ع] (فقره) نك جمعى.

فقره [ع] جملهٔ كلاميه § حكايه، قصه.

فقه [ع] بيلمك § حضرت امام اعظمه كوره نفس انسانيه نك له و عليهنده كى شيئى بالتفكر بيلمسيدر. امام مشاراليه فقهك وجدانيات واعتقادياته شمولنى تجويز و حتى علم كلامه فقه اكبر تسميه ايتمش وبناء عليه تعريفده (عمل) قيدنى زياده يه لزوم كورمه مشدر. § علم شريعت.

فكار [ف] آزرده، مجروح: دلفكار = مجروح الفؤاد. «نه دلفكارمن اولسون نه دلفكار اولم - سالم بك.»

فكر [ع] دوشونمك، اعمال نظر. «فكر ايله اولورى برسمن تن - تاب آور جمله تهمتن - ناجى» § قوهٔ مفكره، ذهن، خاطر § دوشونيلن شى، مطالعه § انديشه، محترزانه دوشونمه. جمعى افكار، افكار عاليه.

فكره [ع] فكر.

فلاندا [ايتاليانجه دن] انجه. اوزون باندره، بيراق.

فلاوطه [ايتاليانجه دن] معروف دودك.

فهرس [ع] بركتابك مشتمل اولديغى فصول وابوابى كوسترن مفردات جدولى § اسامى كتبى حاوى دفتر. قاتالوغ. (فهرست) كلمهٔ فارسيه سندن معربدر.

فى [ع] ادات ظرف وحرف جردر. (ده) لفظيله ترجمه اولونور. فى الاصل = اصلنده. فى الحقيقه = حقيقتده. فى الحال = بو آنده.

فى سبيل الله = الله يولنده. فيه = آنك حقنده، اكا دائر. منازع فيه = اكا دائر منازعه واقع اولان. مانحن فيه = اكا دائر مباحثه ايديلن خصوص. فيما مفرد مؤنثه مخصوصدر. § بدل بها: بوكلمه بو معناده مولدلردن معدوددر. ظن اولنوركه مثلا (باع الكتاب بخمسة قرش) عبارهسنده عوض ايچون كان (با) حرفنه بدل فى اداتى قونلمش وبوصورت عربلردن بزه انتقال ايدوب (بخمسة) مقامنده مجرورى محذوف اوله رق (فى) يازلمغه باشلانمشدر فقط يالكز بونكله قالمامش، بوكلمه يه برده جمع اويدرمق لازم كلمش، اورته يه غلط فاحش اوله رق (فيئات) كلمه سى چيقمشدر.

فيروز [ع] سعيد، خرم § منصور ومظفر: فيروز بخت = مسعود، نيك بخت. فيروز مندى = غلبه، ظفر. (پيروز) كلمهٔ فارسيه سنك معربيدر.

فيروزه [ع] كوك رنكلى قيمتدار برنوع بوزك طاشى: (پيروزه) كلمهٔ فارسيه سندن معربدر. فيروزه رنك، فيروزه فام = فيروزه رنكلى. قبهٔ فيروزه، فيروزه رواق = آسمان. «يوقدر سپر بوقبهٔ فيروزه فامده»

فيل [ع] معروف خرطوملى بيوك حيوان. ديشلرى مقبولدر.

فيلو (فرانسزجه دن) دونما، قوهٔ بحريه.

فيلورين [فرانسزجه دن] سكهٔ خاصه اعتباريله طقوز غروش قيمتنده آوستريا سكه سى.

فيلوقسه را [فرانسزجه دن] كوتو كلرك كوككنه عارض اوله رق باغلرى خراب ايدن غايت كوچك بوجك.

فیله‌تو [فرانسزجه‌دن] محرف. صیغیرك آرقه کمیکنك ایکی یانندن چیقاریلان اوزون ات پارچه‌سی.

فیلیغران [فرانسزجه‌دن] کاغدك ایچنده کورونن خطوط و نقوش.

ف

فتاده [ف] (افتاده) مخففی.

فتوت [ع] سخا، کرم، احسان: «سخن ازمن آفرید چوفتوت ازمروت - هنر ازمن آشکارا چوطراوت ازجوانی - نظامی». فتوتلو = رتبهٔ رابعه اصحابنه یازیلیر القاب رسمیه‌دندر.

فتوح [ع] آچمق، آچلمق § فرحلنمق، کشایش خاطر: «صبح اولدی مهپای صبوحم - ساقی - آچ شیشه‌یی محتاج فتوحم - ناجی». § ظفر ونصرت «بوبوکب فتوح که هم تابش نجوم - صف صف جنود صف‌شکن آمادهٔ هجوم» § قلب ایله علم لدنی‌یی کشف واظهار. جمعی: فتوحات.

فتور [ع] کوشکلك، فرسزلك، ضعف وسکون: بدنه عارض اولان فتور. § یأس ونومیدی: فکره عارض اولان فتور. «اکرچه برنجه دم اقتضای حکمت ایله مزاج عالمی جرح ایتدی پایمال فتور - نابی» «ساغر امیدی سنك فتور ایتدی شکست». امارهٔ فتور = علامت فتور. بلافتور = فتورسز. بوکلمه لسانمزده مادیاتدن زیاده معنویاتده قوللانیلیر.

فجاءه [ع] آنسزین، بردنبره: فجاءةً وفات ایتمك = بردنبره اولمك. (فجئةً) یازمالی.

فجار [ع] (فاجر)ك جمعی.

فجور [ع] طریق حقدن رجوع، ارتکاب معصیت: فسق وفجور.

فحش [ع] حدی تجاوز § کوتولك، خلاف عفت وناموس حرکت: ارتکاب فحش ورذالت.

فحول [ع] فضل وکمال جهتیله امثالنه فائق اولانلر. متبحران، سرآمدان: فحول علما. فحول محدثین. فحول مفسرین. «وار ایسه شبهه‌ك اکر اور محك تجربه‌یه - اشته لوح، اشته قلم، اشته کتب، اشته فحول - حامی». ابوالسعود مرحوم فحول علمادن ایدی. فحول شعرا = اثنای مشاعره‌ده معارضلرینه غلبه ایدن، تفضیل اولنان شاعرلر. بوکلمه‌نك مفردی اولان (فحل) لسانمزده مستعمل دکلدر.

فرات [ع] طاتلی صو. بومناسبتله کوفه نهرینه علم اولمشدر.

فرجه [ع] یاریق، ایکی شی بیننده آچیقلق: فرجهٔ باب. فرجهٔ دیوار. § وقت فرصت: خرسزك خانه‌دن فرجه‌یاب فرار اولمسی. بوعباره‌ده‌کی (فرجه) کلمه‌سی ایکی معنایه‌ده توجیه اولنه‌بیلیر. فرجه‌یاب فرار اولدی. مقامنده دائما فراره موفق اولدی. حمله‌سنی یازان بزم غزته‌جیلره امتثالاً «موفقیت» کلمه‌سنی دوما استعمالدن اوغراشمه‌ملیدر.

فرصت [ع] نوبت § برخصوصك اجراسنه مساعد وقت، حال: «فرصت دیدیکك دم سحردر - کویا که صبای خوش اثردر - افسوس اولور اول نسیم نافع - برغفلت یکدم ایله ضایع - نرکسی». «فرصت کفتار یارب! دوشمسون بدکولره - ندیم» فرصت

جو = فرصت آرایجی، آرایان. فرصتیاب = فرصت بولیجی، بولان.

فرقان [ع] قرآن کریم. حق وباطلی‌یی تفریق ایتدیکی ایچون بواسم شریف ایله تسمیه ایدلمشدر. یوم بدره یوم الفرقان دینیلیر.

فروق [ع] (فرق)ك جمعی.

فرومایه [ف] صویسز، بدطینت، ناکس: «بافرومایه روزکار مبر - کزنی بوریا شکر نخوری - سعدی» = فرومایه ایله دمکذار اولمه، زیرا حصیر قامشندن شکر ییه‌منسك.

فروز [ف] (افروز) مخففی. ترکیبسز قوللانلماز. جهان فروز = جهانی نوره ایدیجی، ایدن. آفتاب جهانفروز. انجمن فروز = انجمنی رونقلندیریجی، رونقلندیران. شمع انجمن فروز. دلفروز = قلبه شوق و فرح ویریجی، ویرن. خاطرفروز = خاطره فرح ویریجی، ویرن. «عرض مسرته بوزمین منورك - هرطاق دلفروزی برر کهکشان اولور - جلال بك».

فروزان [ف] پارلایجی، پارلایان، ضیادار. نجم فروزان. «آفتاب آلمه‌ده مغرب فروزاندر هنوز - کیدی جانان ره‌کذر چشممده حالا غرق نور - هاشم بك».

فروغ [ف] ضیاء، شعله، آب وتاب: فروغ آفتاب، فروغ ماه. فروغ حسن. فروغ باده. «کسمه بندن التفاتی ساقیا بیلمزمیسك. روح عصمتدر فروغ عشرتك پروانه‌سی».

فزود [ف] (افزود) مخففی: محنت فزود = محنت آرتیریجی، آرتیران.

فزون [ف] افزون مخففی.

فستق [ع] فستق، (پسته) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر.

فسحت [ع] کنیشلك، وسعت: فسحتسرای = سرای عظیم. فسحتسرای آسمان. فسحتکده = محل واسع: «فسحتکدهٔ سپهر ایچنده - دریای ضیای مهر ایچنده - ماهی کبی خوش سیاحتك وار - طور نه‌ده چوق سیاحتك وار - ناجی».

فسرده [ف] (افسرده) مخففی. فسرده‌دل. فسرده مغز. فسرده بیان.

فسوس [ف] (افسوس) مخففی.

فسون [ف] (افسون) مخففی. سحر: فسونکر = محیل، ساحر. نکاه فسون‌پناه، طبع فسونساز. کلك فسونساز. «سن حسن و فسون بن سکا کوندن کونه مفتون - فکرت بك». § عزیمت، اوفوروك: فسونکر = عزیمت خوان.

فصحاء [ع] (فصیح)ك جمعی. فصحای عرب. فصحای ترك.

فصوص [ع] (فص)ك جمعی

فصول [ع] (فصل)ك جمعی. فصول کتاب. فصول اربعه = بهار، صیف، خزان، شتا فصللری.

فضلاء [ع] (فاضل)ك جمعی، فضلای ارباب قلم.

فضولی [ع] بوش بوغاز، مالایعنی ایله مشتغل، حددن، وظیفه‌سندن خارج سوز سویلین، ایشه قاریشان آدم. § بغیر اذن شرعی آخرك حقنده تصرف ایدن: فضولی ضبط اموال. (فضول) فضلك جمعی اولدیغی حالده مفرد مقامنده استعمال ایدیله‌رك لفظنه نسبتله (فضولی) اولمشدر.

فضولي [محمد بن سليمان] اسلاف ايچنده شرقك يكانه شاعر حساسيدر. بغداد مضافاتندن حله قصبه سنده طوغمشدر. بو سببله فضولئ بغدادی ديه ياد اولنه كلمشدر. تاريخ ولادتی معلوم دكلدر. سلطان سليمان قانونی بغدادی فتح ايتديكی زمان فضولی تقديم ايتديكی قصائدله التفات شاهانه يه مظهر اولمشدر. بغدادده اكمال تحصيل ايتدكدن صكره كربلاده اختيار انزوا ايدرك (٩٧٢) تاريخنده وفات ايتمشدر. مشاراليه كربلاده مرقد مقدس حضرت سيدالشهداء جوارنده مطموره كزين خاك فنادر. ديوان تركی، ديوان فارسی، حديقة السعداء نامنده كی اثرلريله دها بعض آثاری واردر. نظم ونثری كنديسنه مخصوص بر و ديده در. بو عراق عندليب غريبك مای آلهی نوای طبعندن جوشان اولان او عرق زمزمه لرشمدی يه قدر هيچ برشاعر طرفندن حقيله تقليد اولنه مامشدر. صنعتله ساده لكی تكلفسز برصورتده امتزاج ايتدرمشدر. اسلاف ايچنده آثاری حالاك زياده لذتله اوقونان فضوليدن عبارتدر. مشاراليه (فضولی) تخلص ايتمسنك سببنی بيان ايدركن شويله ديور: « بيليرم كه بو مخلص كيمسه نك خوشنه كيتمز بو سببله بكا شريك ظهور ايتميه جكندن امينم »

فقاع [ع] شربت.

فقراء [ع] (فقير) جمعی. فقراء صابرين.

فقهاء [ع] (فقيه) ك جمعی. فقهاء حنفيه. فقهاء شافعيه.

فكاهة [ع] لطيفه، مزاح.

فكاهات [ع] (فكاهه) نك جمعی.

فكن [ف] (افكن) مخففی.

فلان [ع] اسم بنی آدمدن، اسمای اعلامدن كنايه در. « ابنای زمانك طالبی نام ونشاندر - هر بيری تصورده فلان ابن فلاندر - روحی بغدادی »

فلس [ع] پول، منقور [مانقر]. وقتيله تداول ايتمش بر نوع آقچه: فلس احمر = قزل منقور. جمعی (فلوس).

فلفل [ع] بوبر: (فلفل خال) تشبيهی زمانمزده بكنلمين تشبيهات مهجوره دندر.

فلك [ع] كمی، سفينه: فلك مشحون. « نوكل باد بانن قيل كشاده فلك اخلاصه - اسر بحر املده بر موافق روزكار البت فطت خانم »

فندق [ع] فندق: (بندق) معربيدر.

فنون [ع] (فن) ك جمعی: ذوفنون = صاحب فنون. « فنونه منتسبم آشنا دكلسه مده - رضا توفيق »

فؤاد [ع] قلب، كوكل: مسرور الفؤاد = قلبی مسرور اولان. مجروح الفؤاد = قلبی يارەلنمش اولان. روشن فؤاد = منورالقلب.

فوته [ف] پشتمال.

فورطنه [ايتاليانجه دن] كورولتيلی اسن روزكار.

فورمه [فرانسزجه دن] مطبوع كتابك هر جزئی كه اون التی صحيفه دن عبارتدر § شكل، صورت، هيئت.

فوسفور [رومجه دن] اجسام بسيطه دن يانغه غايت مستعد و ظلمتده پارلايان صاری بتراق بر عنصر.

فوطوغراف [رومجه دن] معروف. برتونويس § رسم صورت

فوطه [ع] فوته، پشتمال.

فول [ع] حبوباتك نخوده شبيه برنوعی. باقلايه ده دينور.

فولاد [ع] [پولاد] معربی « فراقك اودينی كوردكجه موم تك اريدی - ثبات وصبرده فولاد كورديكك كوكلم - فضولی »

فولاسپيد [انكليزجه دن] واپور قپودانك چرخجی يه ويرديكی سرعت امری

فوندو [ايتاليانجه دن] حصه سندی اسهام عموميه. بورسه اصطلاحاتندندر.

فونوغراف [رومجه دن] هرنوع اصواتی حفظ ايدوب آرزو اولنديغی زمان عينی تكرار ايدن نو ايجاد ماكنه. صدانويس

فيوض [ع] فيض: « مقيم راغ اول ای كوكل فيوض نوبهاری كور - شكوفه لرده موج اوران صفای حسن ياری كور - اكرم بك »

فيوضات [ع] [فيوض] جمعی: فيوضات الهيه.

فيول [ع] (فيل) ك جمعی.

ق

قاآن [ف] قديماً آسيا حكمدارلرندن بعضلرينه ويريلان عنوان.

قابض [ع] قبض ايديجی، ايدن: قابض ارواح = عزرائيل عليه السلام. قابض مال = تحصيلدار. § طبيعه پكلك كتيريجی. كتيرن. انقباض ويريجی، ويرن.

قابل [ع] قبول ايديجی، ايدن § مستعد، سخن شناس: ناقابل = ادراكسز، لايفهم، بداصل. ناقابلان = بداصلان، تهی مغزان. § ممكن: « كرم مبذول اولورسه عرض استعداد قابلدر - وجدی ». ناقابل = غير ممكن. § ٣ بو البشرك بيوك اوغلی.

قابلو [فرانسزجه دن] دكز التنده تلغراف خطی.

قابله [ع] ابه قادين.

قابليات [ع] (قابليت) ك جمعی، قابليات متخالفه.

قابليت [ع] قابللك § استعداد فطری: « قابليت اثرين محو ايده لم قابل ايسه

قائد [ع] يديجی: قائد فرس § سرعسكر، عسكر قوماندانی: « قائد الجيشكدر امداد رسل - فيض تأييد سماوی ياورك - حمدی بك » قائد الجبل = طاغك چيقينتيسی، برونی.

قائل [ع] سويليجی، سويلين § راضی. جريان ايدن مذاكره نتيجه سنده افندی ده بو صورته قائل اولدی « تك كسمه ده التفاتی كاهی - ايتدير بكا محنتكله آهی - ای غمزه سی جانك پناهی - هر جوركه قائل اولدی كوكلم - اكرم بك »

قائم [ع] آياقده طوريجی، طوران § موجود، باقی § برايشده ثبات ايدن. قائمقام = تقسيمات ملكيه جه لوانك مادونندە بولنان قضانك اك بيوك آمری. جهت عسكريه جه بيكباشيدن بردرجه بيوك رتبه يی حائز اولان ذات.

قائمه [ع] نقد مقامنده متداول اولوب ناطق اولديغی مبلغ عائد بولنديغی محلده موجود و محفوظ اولان سند، كاغدپاره: بانقه قائمه سی

سنبلزاده وهبی ». «شخصك استعدادی لطف پیکرندن بللیدر. کیمیای قابلیت جوهرندن بللیدر - نائلیٔ قدیم ». قابلیت اك بیوك بخشایش فطرتدر.

قابینه [فرانسزجه‌دن] خلوت اوطه‌سی § یازی یازمغه. حساب کورمکه وسائر ایشلره مخصوص حجره، قلم § مجلس وکلا § هیئت وکلا § دولت، حکومت.

قاپوت [فرانسزجه‌دن] یاغمورلق، عبا

قاپیتولاسیون [فرانسزجه‌دن] بر دولتك مملکتنده دیکر بر دولت تبعه‌سنه بعض حقوق و امتیازات ویرن معاهده.

قاتل [ع] جسددن روحی ازاله ایدن بر فعل موثرك مرتکبی. بو، تعریف شرعیسیدر. کرك سلاح وتسمیم ایله کرك صور سائره ایله اولدیرن. بو، تعریف قانونیسیدر.

قادح [ع] قدح ایدیجی، ایدن، طعنه‌زن

قادر [ع] ثروت ویسار، قدرت وقوت صاحبی § جناب حقك اسماء شریفه سندندر: قادر مطلق، خداوند قادر.

قادمه [ع] ایلری قره‌غول. مقدمة الجیش.

قاذوره [ع] پیسلك § مردار یر، مزبله. جمعی قاذورات.

قارابینا [ایتالیانجه‌دن] قیصه ششخانه تفنکی.

قارت دو ویزیت [فرانسزجه‌دن] زیارت کاغدی. مختصراً (قارت) ده دینیلیر. عربجه بونك مقابلی اولمق اوزره قوللانیلان (بطاقة لزیارة) یه قارت دوویزیتدن دها غریب کلیر.

قارتوچ [فرانسزجه‌دن] فشنك، خرطوج

قارعه [ع] اشد شدائد روزکار، بلا: قارعهٔ زمان § بلادن خلاص اولمق ایچون حالت فزعده اوقونان آیت کریمه. آیة الکرسی کبی.

قارناوال [لاتینجه‌دن] فرنکلرك بیوك پرهیزدن اول اجرا ایتدکلری مسخره‌لقلر § ات کسیمی، آپوقوریا.

قاروره [ع] صرجه‌دن معمول شیشه.

قارون [ع] حضرت موسی علیه السلامك اقرباسندن مشهور بر متمردك نامیدر. ابتدا پك فقیر ایکن نبی مشار الیهك فیض دعاسیله ثروت بی پایانه مالك اولمشیدی. صکره‌دن طغیان ایتمکله ینه مشار الیهك دعاسیله کندیسی ومال واشیاسی منخسف اولمشدر. نامی السنه‌ده ضرب اولنور. قارون کبی زنکین، قارون قدر مالی واردیرلر. « ویرمدی کندیسنه فائده کنج مخزون - آندی قارونی عدم چاهنه چرخ وارون»

قارئ [ع] قرائت ایدیجی، ایدن: قارئ مثنوی.

قاری [ع] قریه‌ده ساکن اولان، کویلو.

قاشر [ع] زوراکی ایشلدیجی، ایشلدن.

قاسم [ع] تقسیم ایدیجی، ایدن.

قاسی [ع] طاش کبی پك قاتی: قلب قاسی.

قاصد [ع] پیك، نامه‌بر § متوجه، عازم § قصد ایدیجی، ایدن. قاصد چرخ = شمس وقمر.

قاصر [ع] عاجز.

قاصرة الطرف [ع] زوجندن بشقه‌سنه نظر ایتمین قادین: جمعی قاصرات

الطرف. « بکر فکرم قاصرات الطرف ربات الحجال - حق بك »

قاصف [ع] پك کورلییجی، کورلاین، شدید الصوت: رعد قاصف، ریح قاصف.

قاصه [ایتالیانجه‌دن] درونده آقچه واوراق نقدیه حفظنه مخصوص دمیر صندوق.

قاضی [ع] حاکم، دعاویده حکم وقضا ایدیجی، ایدن: قاضی الحاجات = حاجات عبادی ویرن جناب حق. قاضی عسکر = شیخ الاسلاملق رتبه‌سنك مادوننده‌کی رتبهٔ علمیه‌یی حائز اولان ذات.

قاطبه [ع] جمیع، جمله، کافه: قاطبةً = جمیعاً، عموماً. (قطب) کلمه‌سندن مأخوذ اولان بو کلمه عربجه‌ده آنجق حال اوله‌رق قوللانیلور. ذو الحالك دائما ارباب عقولدن اولمسی شرطدر. مثلا (جاء القوم قاطبةً) دینیلیر. بز ایسه قاعدهٔ نحویه‌یه رعایت ایتمه‌رك بو مقامده (قاطبه) کلمه‌سنه بدل (جمله، کافه) کلمه‌لرینی قوللانیرز، (قوم قاطبةً کلدی) دکل، (قوم عموما کلدی - یاخود - قومك جمله‌سی کلدی) دیرز. (قاطبه) کلمه‌سنی (عاقبه) وزننده مصدر بمعنی مفعول اوله‌رق (مجموع) معناسنه اکثریا بشقه موقعده، بشقه صورتله استعمال ایدرز. مثلا: قاطبهٔ احوالده دیرزکه جمیع احوالده، احوالك جمله‌سنده دیمك اولور.

قاطع [ع] کسیجی، کسن: سیف قاطع

قاعد [ع] اوطوریجی، اوطوران.

قاعده [ع] تمل، اساس. § دستور، بر شیئك وقوعنه شرط اولان خصوص، بو خصوصك تعریفی: قاعدهٔ صرفیه. قاعدهٔ نحویه. قاعدهٔ ریاضیه قاعدهٔ اساسیه. « الفاظنه باقسه‌م بوسوزك قاعده‌سزدر - معناسنه باقسه‌م اودخی فائده‌سزدر - ناجی». قاعده‌شکن = قاعده‌یه رعایت ایتمین، قاعده‌یی بوزان. قاعده شکنانه = قاعده شکنه لایق. برلسانك قاعده‌لری مضبوط اولمدقجه خطاسز یازی یازیلمز. § ضلع اسفل: بر مثلثك قاعده‌سی، قاعده‌سندن ارتفاعنه قدر.

قاف [ع] اعتبار قدمایه کوره کرهٔ ارضی محیط اولان طاغ. «لانه کیر قاف استغنا اولور عنقای عشق لا »

قافله [ع] قطار، کاربان: قافلهٔ حجاج. قافلهٔ غم. قافلهٔ یمن، قافلهٔ امواج. «دینه فراش صباصحن رباط چمنه - کلدی برقافله قوندردی یوکی جمله بهار - باقی » شمار قافله انفاس جدا بدن بیرون شکر ومنت اول حضرت منعم‌لی علته که - نابی. « ایکلتدی بتون کوه بلند عرفانی - هر قافله‌دن عکس ایدن آوازهٔ لبیك» § زمره فرقه: قافلهٔ ادبا. قافلهٔ شعرا. قافلهٔ عشاق. قافلهٔ رندان. قافله سالار = رئیس قافله. قافله سالار انبیا = فخر کائنات افندیمز.

قافیه [ع] هم لفظ هم معنی یاخود یالکز لفظ ویا یالکز معنی حسبیله مختلف اولدقلری حالده مصراعلرك یاخود بیتلرك اواخرنده ویا بونلرك اواخری منزله‌سنده بولنان یرلرده - تلفظده استقلالی مشروط اولمامق وروی، تأسیس، دخیل، ردف، قید، وصل، خروج مزید، نائره دینیلن حروف وحرکاتدن عبارت اولمق اوزره - تکرر ایدن شیئك مجموعیدر. (قافیه) مسئله‌سی کتب ادبیه‌ده مفصل بر بحث تشکیل ایتمکده اولدیغندن هوسکارانه ادبه آنلره مراجعت ایتملرینی توصیه ایدرم. «پلای شاعری وایه‌در

ضرورت وزن - دهابلاسی آنك اضطراب قافیه‌در - لا »

قافیه سنج [ف] شاعر. قافیه‌سنجان = شعرا. قافیه سنجان عرب = شعرای عرب.

قاقله [ع] بواسطه معروف اولان علاج. ققوله.

قال [ع] سوز: قال وحال. اکثریا قیل ایله برلکده قوللانیلیر. قیل وقال = بیهوده سؤال وجواب، مالایعنی.

قالب [ع] قیومجیلرك اریتش جوهر آقتدقلری ظرف، قالب § نمونه. قوندوره قالبی. شکر قالبی § بدن: قالب انسان. قالب بی‌روح «قالب هرسخن دلکشه جاندر معنی - بلیغ». فتح لام ایله ده لغتدر.

قالع [ع] کوکندن چکوب قوپاریجی، قوپاران.

قالیچه [ف] کوچك خالی: قالیچهٔ زمردین

قاماره [ایتالیانجه‌دن] اوطه، واپور اوطه‌سی.

قامبال [فرانسزجه‌دن] پولیچه.

قامت [ع] بوی. قد: قامت موزون = دوز، لطیف قامت. «قامتك ای بوستان لامکان پیرایه‌سی - نوردن بر سرودر دوشمز زمینه سایه‌سی - ذاتی»

قامع [ع] قمع ایدیجی، ایدن.

قاموس [غ] انکین، دکزك اورته‌سی، وسط البحر § مفصلات کتب لغات: قاموس عربی. قاموس فرانسوی.

قانال [فرانسزجه‌دن] صویونی، جدول، جرا: سویش قانالی.

قانچلاریه [لاتینجه‌دن] سفارات اجنبیه معیتلرنده‌کی هیئت حاکمه.

قانط [ع] نومید، مأیوس.

قانع [ع] حالندن خشنود اولان، رزقنه راضی اولوب زیاده‌سنی ایسته‌مین: قانعین = قانعلر. فخر القانعین = قانعینك مدار افتخاری.

قانغرن [فرانسزجه‌دن] برعضوك دیکر اعضایه سرایت ایده‌جك صورتده چوروسی، تشنج.

قانون [ع] قاعده، قضیهٔ کلیه: قانون ریاضی. قانون ادبی. § عادت، رسم: قانون قدیم = اسکی عادت § فارابینك اختراعکرده‌سی اولان بر نوع ساز. «قانون محبت چالنیر مجلسمزده - نابی». نغمهٔ قانون شفابخش خسته‌دلان محبت اولوب ... وله § برحکومتك صلاحیتدار اولان هیئتلری طرفندن اصول ادارهٔ داخلیه ومصالح عامه‌یه دائر تنظیم اولنه‌رق جمعیتجه مجبوری الاجرا قواعد وضع وتعیین ایدن اعلان رسمیسی. بو اعلان رسمیی حاوی اولان کتاب: قانون جزا. قانون تجارت. اصول محاکمات حقوقیه قانونی. (قانوننامه) دیمکه حاجت یوقدر «یالکز می بورایه منحصر اولمش قانون - یوقمی قانون الهی اوته‌کی دنیاده - رشاد بك». قانون حقوق انامك محافظه‌سنی متکفلدر. قانونی = موافق قانون. قانون شناس = دقایق قانونیه‌یه واقف. قانون شناسان = قانون شناسلر. حکم قانون. تفسیر قانون. لایحهٔ قانونیه احکام قانونیه، دلائل قانونیه.

قاهر [ع] قهر ایدیجی، ایدن. غالب: قوهٔ قاهره. سطوت قاهرهٔ عثمانیه. قاهر الاشرار = اشراری قهر ایدیجی، ایدن.

قاهره [ع] مصرك مقر حکومتی: «یتر شو قاهره نك قهری عزم

روم ایده‌لم - راغب پاشا »

قباء [ع] روبه، قفتان: «النده کل - باشنده تول - قبای آل زیب دوش - ریاض خلدی کیم آرار کلیرمی خاطره سروش - چمنده ناز ایله کزن بنات مه‌عذاری کور - اکرم بك». قبای آهنین = زره - جمعی (اقبیه). اقبیهٔ مزینه = زینتلی قفتانلر.

قبائل [ع] (قبیله) نك جمعی. قبائل عرب. رؤسای قبائل.

قباحت [ع] صوچ. فنا عمل. فعل ناسزا: § قانوناً معامله‌ٔ تکدیریه‌یی استلزام ایدن افعالدر که یکرمی درت ساعتدن بر هفته‌یه قدر حبس ونهایت یوز غروشه قدر مجازات نقدیه‌یی موجبدر.

قباله [ع] التزام تمسکی § حجت قاضی.

قپان [ع] بیوك ترازو. (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. (اون قپانی)، (یاغ قپانی) تعبیرلرنده‌کی (قپان) لفظی بوندن محرفدر.

قبایح [ع] (قبیحه) نك جمعی. ارتکاب قبایح.

قبر [ع] مزار، قرارکاه اخیر بشر، مغرب حیات: انسان دنیایه کلدیکی دقیقه‌ده قبره طوغری بر آدیم آتمش اولور. - قبرستان = مزارلق. اسکی ترکجه‌ده قبرستانه (صاوو یری) دیرلرمش. (صاوو) آغلامه معناسنه اولدیغی ایچون «محل بکا» دیمك اولور - «مرحبا ای غریب قبرستان - مرحبا ای جهان تنهایی - ایلیورسك فنای دنیایی - برسکوت بلیغ ایله اعلان - لا».

قبض [ع] پنجه ایله طوتمق § ضبط ایتمك § دورمك، دوشیرمك: قبض وبسط. § تحصیل: سندك حاوی اولدیغی مبالغی قبض ایتمك. § پکلك، عملسزلك.

قبضه [ع] برطوتام، بر آوج شی: «یارب بونه عزت وعلادر - یارب نه کمال وکبریادر - برقبضه ترابه جان ویررسك - طوپراغه طاشه لسان ویررسك - ...» § پنجه: «محیط دائرهٔ عشقدن خروج محال - نه چاره قبضهٔ تقدیر کرد کارده بز - عونی بك» § قلیجك الده طوتیله‌جق یری: قبضهٔ سیف.

قبقبه [ع] کوکرمه، هایقرمه: قبقبهٔ شیر. قبقبهٔ ابل.

قبل [ع] اول معناسنه ظرف زماندر. (بعد) مقابلیدر. قبل المیلاد = میلاددن اول، قبل الهجره = هجرت سنه‌سیدن اول. قبل الظهر = اوکله وقتندن اول. «صبحه قارشی زهره‌لر ای ماه! قبل الانکشاف - بر تبسم لمعه‌سی بکار نکاهکدن سنك»

قبول [ع] آلمق، تلقی: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. کوندریلن هدیه‌یی اخذ وقبول ایتدی. نصیحت قبول ایدر طاقتدن اولمدیغی ایچون کندینی پریشان ایتدی. «اوکازارك که آتشدرکلی شبنم قبول ایتمز - رامی پاشا» § رضا: اول رد ایتمشیکن صکره‌دن ینه قبول ایتدی. درمیان اولنان تکلیفی انلرده قبول ایتدیلر. § انشای تصرف ایچون ایجابدن صکره سویلنیلن سوزدرکه عقد بونکله تام اولور. ایجاب وقبول. (قبول) کلمه‌سی منحصراً (ایتمك) مصدریله ترکب ایدر.

قبیح و قبیحه [ع] چرکین، فنا شی، ناسزا حال: انسان صباحلین قالقنجه آیینه‌یه باقلی. چیرکین ایسه بر فعل قبیح ارتکابیله ایکی چرکینلکی برلشدرمه‌ملیدر - لا. اویله برقبیحه‌یی ارتکاب ایتدی. افعال قبیحه = قبیح اولان فعللر.

قَبِيلَه [ع] بر بدرك ذريتندن منشعب جماعت .

قَپُودَانْ [فرانسزجه‌دن محرف] كمی رئیسی . اصلی capitaine در .

قَتَّالْ [ع] زیاده قتل ایدیجی ، ایدن .

قَتْلْ [ع] اولدرمك . نفس انسانی‌یه تعلق ایدن جنایت . شرعاً جسددن روحی ازاله ایدن بر فعل مؤثردن ، قانوناً كرك سلاح وتسمیم ایله كرك صور اخری ایله برینی اولدرمكدن عبارتدر . مَنْ قَتَلَ قُتِلَ = قتل ایدن قتل اولنور . وقتیله زواللی نفعی حقنده : « آن شاعر هجا كوكه نام اوست نفعی - قتلش بچار . مذهب واجب جوقتل افعی » دینلمشدر .

قَحْبَه [ع] زانیه . فاحشه ، روسپی .

قَحْطْ [ع] قیتلق ، قورافلق :

قَحِيطْ [ع] شدتلی قیتلق اولان سنه . سال قحیط .

قَدْ [ف] بوی . قامت : قد موزون . « جیقمدی بر یمین قد بلند همت - اطلس كردونی بر قاچ كره تخمین ایتدیلر - نورس قدیم »

قَدَاحَه [ع] قدحجیلك صنعتی .

قَدَّاحْ [ع] قدح یاپان ، یاپیجی .

قَدَحْ [ع] آغاجدن ، طوپراقدن ، بلوردن معمول كاسه ، بارداق درونده مسكرات قونیلان كوچك بارداق ، پیمانه : « قدح ملیه دلم شوق ایله مالی - دكل كوكلم كبی برلا ابالی - رفعت بك » قدح پیما = شراب ایچن . قدح شكن = قدح قیران . « قدح قیرارسه‌ده ارباب دل كوكل قیرماز - طوقنمه خاطره آداب عشرت اوبله دكل - ناجی » ، قدح لاجوردی = آسمان . قدح مریم = ساقسی كوزلی دینلن چیچك . زرین قدح = بر نوع چیچك .

قَدْحْ [ع] عرضه ، نسبه دخل وطعن ، سوكوب صایمق . آنوب طوتمق .

قَدْرْ [ع] دكر ، مقدار : رحم الله امرءاً عرف قدره ولم تعد طوره = جناب حق كندی مقدارینی بیلن ، طورینی تجاوز ایتمین آدمه رحمت ایتسون . « فكر هر كس بقدر همت اوست - حافظ » = هر كسك دكری مقدار همتنه كوره اولور . § اعتبار ، حیثیت ، شرف ومزیت : « قدر وشرف شاعری شاعر بیلیرانجق - روح القدسك سری سرافیله عیاندر - عونی بك » . « تمیشی متناسبدی قدر و شانی ایله - حقیقةً شودمك اعظم كباری ابدی - اكرم بك » . قدردان = قدر بیلیجی ، بیلن . قدردانی = قدردانلق ، قدرشناسی = قدر شناسلق . قدر شناسان = قدر شناسلر . قدر بخش = قدر باغشلایجی ، باغشلایان .

قَدَرْ [ع] ازلدن ابده قدر جاری اولان احوال و شئونك لوح محفوظده صورت ثبوتی وجه ایله اعیان موجوداتده وقوعه كان حكم كلئ آلهیدر . دیكر بر تعریفه كوره (قضاء) صور جمیع اشیانك علم اعلاده وجه كلی اوزره ثبوتندن عبارتدر . حكمای متقدمین بوكا (عقل اول) دیرلر . (قدر) لوح محفوظده صور جمیع موجوداتك حصولیدر . بوكاده حكمای مشارالیهم (نفس كلیه) دیرلر . بعضلری قضایی من‌الازل الی الابد اعیان

موجودات اوزرینه آنلرك احوالیله حكم كلئ اجمالیدن ، قدر اعیان موجوداتك ایجادینی اوقات وازمانه تخصیص واحوال اعیاندن هرحالی بر زمان معین و سبب مخصوصه تعلیق وتعیین اسباب ایله بو حكمك تفصیلاندن عبارت اولاق اوزره تعریف ایتمشلردر . بعض محققین بر حدیث نبویدن استدلالاً قضا ایله قدر بینینی بالتفریق (قدر) جناب حقك ازلدن ابده قدر ذاتی قبل الایقاع لوح محفوظه اوله‌جغی وجه ایله تحریرندن ، (قضاء) ایسه مقدراتی عدمدن ساحهٔ فعل و ظهوره اخراج ایلمسندن عبارتدر دیمشلردر . هرحالده حكم قدر تزاید سن وسال وتجارب احوال ایله بیلنیر برامر لایتغیردر . « كیم اولور زور ایله مقصودینه رهیاب ظفر - كاید البته ظهوره نه ایسه حكم قدر » قدرت ، طاقت : قرنجه قدرنجه .

قَدَرِيَّه [ع] معتزله‌دن قدری انكار ایدن ، قول افعالنك خالقیدر دیین طائفه . (جبریه) مقابلیدر .

قَدَمْ [ع] آیاق . « خاك اول كه خدا مرتبه‌كی ایلیه عالی - تاج سر عالمدر او كیم خاك قدمدر - روحی بغدادی . » قدم بوس = آیاق اوپیجی اوپن . قدمنهاده = آیاق باصمش اولان . ثابت قدم = فكرندن ، نیتندن جایمیان : ثبات ایدن : « ثابت قدمز توبه‌مز اوستنده نصوحز - روحی » § اون ایكی پارمق طولنده ، یاریم آرشون : بورادن اورایه قدر یكرمی بش قدمدر . § قدملی = اوغورلو ، یمنلو ، قدمسز = یمنسز . جمعی اقدام . خاك اقدام . صدای اقدام .

قَدَمِيَّه [ع] آیاق تری : اجرت قدمیه .

قَدَمَه [ع] مردیون باصامغی . برنجی قدمه . بشنجی قدمه .

قَدِيمْ [ع] زمان جهتیله اسكی شی ، دیرین . (حادث) مقابلیدر : « نه طریق روش تازه نه وادئ قدیم - نفعی » . آشنای قدیم = اسكی آشنا . عهد قدیم = اسكی قول . بنای قدیم . ، جامع قدیم . ادبیات قدیمه ، مخالصت قدیمه . مودت قدیمه . § اوانی بیلیر كیمسه بولنمیان ، اولی بیلنمین شی : قدیم قدمی اوزره ترك اولنور . - مجله .

قَدِيدْ [ع] قوریدلمش ات . حیوانك قورومشی . § قورومش شی .

قَدِيرْ [ع] قادر . اسماء الٓهیه‌دندر . « قدیر ومقتدر وقادر ومقتد روحی - علیم وعالم وعلام واعلم واعلی . فضولی » .

قَذَافَه [ع] صپان ، فلاخن .

قَذَرْ [ع] پیسلنمك ، مردارلنمق .

قَذْفْ [ع] آتمق § عفیفه قادینه تهمت زنا ایله بهتان . حد قذف .

قَرّ [ع] قرار . یوم القر = قربان بایرامنك حجاجك مناده آرام ایتدیكی ایكنجی كونی . افضل الایام یوم النحر ثم یوم القر . حدیث = كونلرك افضلی یوم نحردن صكره یوم القردر .

قُرَّاء [ع] كوزل اوقویجی ، اوقویان . حافظ قراء . جمعی ، قرائون .

قَرَابَه [ع] رحم جهتیله یاقینلق ، خصملق :

قَرَابَه [ع] بیوك دستی ، قربه § بیوك شیشه : « ساقی نه‌دم قرابه‌سنی می نثار ایدر - بزمی عكوس نشئه‌سی نقش ونكار ایدر - اسرار دده » .

قرابين [ع] (قربان)ك جمعى.

قرار [ع] طورمق . سكون وآرام : صحراده قرار . شامهٔ جلده قرار . ساحل دريادهٔ قرار « اوكل بريرده اى آرام جان سنسز قرار ايتمز - ... » لانهٔ قرار = لانهٔ حضور . قراریاب = قرار بولیجی ، بولان . قرار = قرارسز . « قراریاب اوله‌مم كرچه مست سرشارم - حسد اوزنده كه آسوده در مزارنده - ناجى » . « تن اوندن رخنه‌كى جهد ايله اى جان طشره جك - آفت سيل سرشك بى قرارمدن صاقين - فضولى » . قرارگاه = محل قرار ، آرامگاه . قرارداده = قرار ويرلمش ، مقرر . قراركير = قرار طوتيجى ، طوتان ، مقرر . § حدلايق : برشيئك قرارينى بولمسى . § دارفنينك ادعالرينه نهايت ويرمك اوزره اثناى محاكمه‌ده محكمه جانبندن سويلنيلان سوز قرار اعدادى = دعوانك تحقيق ورؤيتنى تسهيل ونتيجهٔ حكمنى حاضرليان برتدبيرى مبين قرار ، قرارقرينه = دعوانك رؤيتنى تسهيل ونتيجهٔ حكمنى اعدد ايله برابر بوحكمك نه اوله جغنى احساس ايدن برتدبيرى مبين قرار . قرارقطعى = دعوايه نهايت ويرن قرار . قرارموقت = دعوى صورت قطعيه‌ده فصل اولنمه‌دن اول موقتاً اتخاذ اولنمسى لازم كان برتدبيرى متضمن قرار . قرارنامه = مظنون عليهك بعدالاستنطاق كنديسنه اسناد اولنان جرمده علاقه‌دار ويا برى‌ء الذمه اولديغنه دائر مستنطق طرفندن تنظيم ايديلان مهرلو ورقه .

قراطيس [ع] (قرطاس)ك جمعى .

قراول [ف] قراغول .

قرائن [ع] (قرينه) نك جمعى . قرائن حاليه .

قرح [ع] يارەلمق ، يارەلنمق . § بدنده آزبتان چيبان .

قرض [ع] اودونج ويرمك ، آلمق § اودونج ويريلن ، آلنان شى . قرضاً = قرض اولەرق « قرض خداو قرض خلايق بكردنم - يا اداى قرض كنم يا اداى قرض - عبيد زاكانى »

قرن [ع] بوينوز . قرن كوسفند = قيونك بوينوزى . قرن الجراد = چكركەنك باشنده‌كى اوزون توى . § باشك ايكى طرفلى تپەسى § اصح اقواله كوره يوزسنەدن عبارت زمان : قرناً بعد قرن = عصراً بعد عصر . دولت عثمانيه آلتنجى قرن هجرى اواخرنده ظهور ايتمشدر . فن طبع سكزنجى قرن هجرى اواسطنده اختراع اولنمشدر § تاريخ عموميك منقسم اولديغى دورلردن هربرى § برامتدن صكره كلن ديكر امت : قرناً بعد قرن § بر زمان ، بروقت : كچن قرن رجالنك تمايلات فكريه‌سى .

قرنفل [ع] معروف چيچك . (قرنفل) ده ديناير . لسانمزده بو كلمه (قرنفل) صورتنده تلفظ اولنور .

قريب [ع] ياقين . (بعيد)ك ضدى : مكان قريب . مسافهٔ قريبه . عن قريب = ياقينده § نسب جهتيله ياقين خصم .

قريح [ع] مجروح ، چيبانلى : مرد قريح .

قريحه [ع] طبيعت ، فكر : جودت قريحه = قريحه‌نك ايلكى . وسعت قريحه = قريحه‌نك وسعتى . تنكى‌ء قريحه = قريحه‌نك طارلغى . قريحهٔ صبيحه = كوزل قريحه .

قريرالعين [ع] مسرور ، روشن چشم . (قريرالعين ابتهاج) ، (قريرالعين انشراح) كبى تركيبلرى استعماله حاجت يوقدر ظن اولنور .

قرين [ع] ياقين § آرقداش ، رفيق . § حكمدارانك ياقينلرنده بولنان سراى مأمورلرندن هربرى ، مابينجى : قرين اول ، قرين ثانى . (شوكت قرين) كبى تركيبلرده صاحب شوكت معناسنى افاده ايدر .

قرينه [ع] سوزك معناى مقصوده دلالت ايدن سياق وسباق : قرينه ايله كشف مرام . § برشيئك حقيقتنه دليل اولان شى . قرينهٔ قاطعه = حقيقته بالغ اولان اماره .

قريه [ع] كوى . تشديد ايله (قريه) صورتنده استعمالى غلطدر .

قز [ع] خام ايپك . (كژ) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر .

قزاز [ع] ايپك صاتان ، قزاز .

قسام [ع] تركه‌يى تقسيم ايدن مأمور شرعى .

قسامه [ع] قاتلى معلوم اولميان وكندى يسنده قتل ياضرب ويابوغلمق اثرى بولنان وياخود كوزندن ، قولاغندن قان آقه‌رق اثر قتل ظاهر اولان ، برمحله ويا قريه وياخود بركيسه‌نك ملك وياسكننده وياخود برقريه وياقصبه‌يه صوت استماع اولنه بيله جك مرتبه‌ده ياقين اولوب كيمسه‌نك ملكى اولميان خاليده جسدينك نصفندن زياده‌سى وياجسدينك نصفيله برابر باشنك تمامى بولنان قتيلك بولنديغى يرلر اهاليسندن اللى كشينك وبومقداردن دون اولديغى حالده اللى يه بالغ اولمق اوزره جمله‌سنك مكرراً يمين ايتمه‌سندن عبارت برمعاملهٔ شرعيه‌دركه قاتل ميدانه چيقمازسه بعدالتحليف مشتركاً قتيلك ديتنى اداية مجبور اولورلر . قسامه‌نى آدمه مخصوص اولديغى كبى ولى قتيلك دعواسى ده شرطدر .

قساوه [ع] غم ، غصه : قساوت قلب . قساوت كلمه‌سى يالكز اولديغى حالده (چكمك) مصدريله استعمال اولنور . قساوت چكمك .

قسر [ع] زورا كى ايشلتمك ، جبراً ايش كوردرمك : قسرى = جبرى . حركات قسريه = قسرى حركتلر .

قسم [ع] آند ، يمين .

قسوه [ع] صيقنتى ، غصه ، كدر : قسوت افزا = قسوت آرتيريجى آرتيران . قسوت انكيز = قسوت قوپاريجى ، قوپاران : بوكون هوانك قسوت افزادر . بوراسى پك قسوت انكيزدر .

قصاب [ع] معروف . قصابيه = اجرت ذبحيه .

قصائد [ع] (قصيده) نك جمعى : « نابى دخى سويلمش قصائد - اما كه مقولهٔ زوائد »

قصب [ع] قامش ، ساق بوغملو نباتات § نفس بوريلرى . § قصب السبق = اسكيدن عربلر قوشى ميدانك نهايتنه بعض قيمتدار اشيا ايله منزين برقازغى نصب ايدرلر وسواران آكا طوغرى هپ بردن فرسران اولوردى . ميدان مسابقه‌ده امثالنه تقدم ايدن جندى بوقازغى‌يى يرندن سوكه‌رك اوزرنده‌كى اشيايى اخذ ايدردى . اشته بوكا (قصب السبق) دينمشدر . صكره

بوترکیب برخصوصده امثالنه تفوق ایدن ارباب فضل وکمال حقنده استعمال اولنمغه باشلامشدر. مثلا (حائز قصب السبق اعجاز) ویا (حائز قصب السبق کمال) دینیلیرکه بوندن مقصد موصوفك اعجاز ویا فضل وکمال خصوصنده امثالنه متفوق اولدیغنی بیاندر.

قَصَبَه [ع] (قصب)ك مفردی. بوغملو نبات § نفس بوریلرندن هربری. قصبات رئه = آق جکرداخلنه ممتد اولان نفس بوریلری § قریه‌دن بیوك، شهردن کوچك یر: باندیرمه قصبه‌سی قره‌سی سنجاغنك یکانه اسکله‌سیدر. جمعی: قصبات.

قَصْد [ع] نیت، تصور: اکثریا سیئاتده قوللانیلیر: قتل قصدیله تشهیر سلاح. § نیت ایدیلن شیئك اجراسنه تشبث: اورادن فراره قصد ایتدی ایسه‌ده طیشاری چیقار چیقماز یقایی اله‌ویردی. § صالدرمق. قصداً = نیت ایده‌رك، التزاماً: عن قصد = نیت ایله، بالالتزام. شرعاً (قصد) ایله (عمد) بیننده فرق یوقدر. لسان قانونده ایسه قصد (تهور)، عمد (تصمیم وتصور) معناسنه قوللانمشدر. مثلا قصداً قتل بالتصمیم برینی اولدرمك دیمکدرکه اولکیسی نهایت اون بش سنه حبس، ایکنجیسی اعدام جزاسنی استلزام ایدر.

قَصْر [ع] قیصه کسمك، قیصالتمق: لحیه‌نك لزومندن زیاده قصری وجاهت سیمایی اخلال ایدر. افاده‌نك اودرجه قصری فهمی اشکال ایده‌جکی جهتله خوش کورلماز. قصر ید = ال چکمك، فراغت.

قَصْر [ع] کوشك، کاشانه: کاغدخانه قصر عالیسی. قصر بهرام کورتاریخده عظمت وآرایشیله مشهوردر. «قصر روح افزا دکل حسن وبها مأواسیدر – ندیم». قصر جنت = جنت کوشکی.

قَصْعَه [ع] چناق، طبق. قصعه‌لیس = دال قاووق، مداهن. قصعه لیس رذالت انیس.

قَصِید [ع] قصیده. بیت – یاخود بیت القصید = برقصیده‌نك کوزل بیتی: «قصیده‌ده براولور بیت نادرالمضمون ساقی».

قَصِیدَه [ع] مطلعی مصرع اوله‌رق اون بشدن زیاده برقافیه اوزره سویلنمش بیتدن متشکل اولان نظم. اللی بیتی حاوی قصیده. قصیده اکثریا مدایح اکابری متضمن اولور. الك ایی قصیده سویلاین شاعر نفعیدر. قصیده‌کو = قصیده سویلیجی، سویلین. قصیده کویی = قصیده کواق. قصیده‌سرا = قصیده‌کو. قصیده سرایان = قصیده‌سرالر. قصیده سرایان عجم. قصیده پرداز = قصیده تنظم ایدیجی، ایدن. قصیده‌پردازن = قصیده پردازلر. قصیده‌پردازی = قصیده‌پردازلق.

قَصِیر [ع] قیصه، بویسز. قصیر القامه = قیصه‌بویلی. قصیر الذنب = تعیین نسبده، پدری نامدار اولمغله اجدادینی تعداددن مستغنی اولان آدم.

قَصِیرَه [ع] اوندن طیشاری چیقارلمیان قادین.

قَصِیل [ع] وقتندن اول بیچیلان کوك اکین. آکالسانمزده تحریف ایله (حاصل) دینیلیر.

قَضا [ع] مقدراتك ساحهٔ ظهوره کلمسی: «وفا ایدر بزی، امور کریهٔ حسرت – اکرچه چاره‌سی یوق امردر قضا وقدر – اکرم بك». شامده طاعون اولدیغنی حضرت عمر (رضی الله عنه) ایشیدنجه داخل شهره کیرمیه‌رك بشقه طرفه توجه

بیورمشیدی. ابوعبیده: «یا امیرالمؤمنین قضادن فرارمی ایدیورسك» دیدی. مشار الیه «قدر مادام‌که قضا صورتنی بولمامشدر. دفعی جناب حقدن مستدعادر» جوابنی ویردی. «قضا شخصیست پنج انکشت دارد، چو خواهد ازکسی کامی برآرد، دوبر چشمش نهد دونیز درکوش. یکی برلب نهد کوید که خاموش».

—مألی—

قضا عادتا بش پارمقلی برشخصدرکه برکیمسه‌دن کام آلمق ایستدیکی زمان پارمقلرینك ایکیسیله کوزنی قاپار، ایکیسیله‌ده قولاقلرینی طیقار. برینی‌ده دوداغی اوزرینه قویه‌رق (صوص!) دیر.

بعضاً قضا قدر مقامنده قوللانیلیر: «احکام قضا وقع تحقیقه کلنجه – هیچ کیمسه حقیقتده کنهکار بولنماز – عونی بك» § قاضیلك، حاکملك: «توجه ایلسه دانشوران دهره قضا – ویرر افندی ضروری همان قضایه رضا – ثابت» امضای قضا = حکم واقعی تنفیذ واجرا: قصاصده امضای قضا تتمهٔ قضادندر. § امرایله ثابت اولان شیئك مثلنی تسلیم: نماز وقتنده قیلنمیرسه اداء، وقتندن صکره قیلنیرسه قضا ایدلمش اولور. دیون امثالیله قضا اولنور اعیانیله اولنماز. برشیئی مستحقنه تسلیم وواجبی اسقاط خصوصلرنده مشترك اولدقلرندن مجاز شرعی اوله‌رق ادایه قضا، قضایه ادا دینلدیکی واقعدر. § تقسیمات ملکیه‌جه ملحقاتیله برابر برقائممقامك ید اداره‌سنه تودیع ایدلمش اولان محل: قائممقام قضا. مجلس ادارهٔ قضا. مأمورین قضا. مرزیفون اهمیت موقعیه‌یی حائز برقضادر. § خرابیت، مصیبت، بلا § قصداً وقوع بولیان، خطادن ایلری کلن حال: برینه، اورمق ایچون فالدیریلان باستونك بردیکرینك باشنه اصابتی اثر قضادر. قضاء = قضا اوله‌رق. قضاء مردیوندن سقوط. ازقضا = قضا اوله‌رق، وقعنده قوللانیلیر. قضارا = قصداً اولمیوب خطا اوله‌رق: «قضارا برصپان طاشی برآلتون کاسه‌یی قیرسه – نه آرتار قیمتی طاشك نه قیمتدن دوشر کاسه‌لا». قضای حاجت = دفع حاجت § تهلکه. قضازده = قضایه اوغرامش.

قَضایا [ع] (قضیه) نك جمعی. قضایای منطقیه.

قَضِیب [ع] اینجه دال، چبوق. آلت تناسل ذکور.

قَضِیَّه [ع] صدقه، کذبه احتمالی اولان سوز: قضیهٔ منطقیه. قضیهٔ کلیه = حکمی موضوعنك جمیع افرادینه شامل قضیه. انسانلرك جمله‌سی ناطقدر. جمله‌سی برقضیهٔ کلیه‌در. قضیهٔ محکمه = مواد جزائیه‌ده اساس ماده حقنده صلاحیتی اولان برمحکمه‌دن ویریلوب استیناف وتمییز مدتلرینك مروریله لایتغیر حالنه کلمش اولان حکم. (امر مقضی) ده دینیله‌بیلیر.

قِطار [ع] برصره‌یه دیزلمش اولان حیوان سوروسی: دوه قطاری، مرکب قطاری. مطلقا دیزی: برقطار آلتون. برقطار اینجو، شمندوفر قطاری. «دیزلمش نهالان کل سو بسو – قطاریله کلمش مکررنك وبو – ندیم» اصلنده قافك کسریله‌در.

قَطّاع [ع] پك، الك قطع ایدیجی، ایدن.

قَطایِف [ع] معروف طاتلی.

قَطَرات [ع] (قطره) نك جمعی. قطرات باران = یاغمور قطره‌لری. قطرات عیون = کوزیاشلری: «درو یاقوت

ایله برنخل صاصع صاندم ـ ارغوان اوزره دوکلمش قطرات امطار ـ باقی ».

قطران [ع] آردیچ ، چام آغاجلرندن چیقاریلان فناقوقولی یاغ. لسانمزده ده بو نام ایله معروفدر . قطران طباً نافع بر دوادر .

قطره [ع] طامله . قطرهٔ باران . قطرهٔ تأثر . «سرکران همتز برجام آشنا کدن ـ کیم چراغ مجلس جمشیددر هر قطره سی ـ هر سکلی حکمت بك ». قطر = قطره لر : القطرة تصیر غدیراً = طامله طامله کول اولور . «اهل دقت قطره دن عمانه ایلر انتقال ـ لا»

قطع [ع] کسمك ، کسلمك : مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . آغاجك قطعی . قطع مناسبت . قطع علاقه . «سرقت شعرایدنه قطع زبان لازمدر ـ بویله در شرع بلاغتده فتاوای سخن ـ سنبلزاده وهبی ». § قرار ویرمك ، فصل ایتمك : قطع دعوی . § کچمك ، ایلریلمك : قطع مسافه . قطع ایتدیکم دریا بر حوض بهشتیدن نشانه نما ایدی . واپور دکزده تقریباً برساعتلك مسافه قطع ایتمشدر . قطع طریق = یول کسمك ، رهزنلك . قطع نظر = باقماق ، نظر اعتباره آلمامق . قطعی = کسوب آتیجی ، آتان ، تردده محل براقمیان : دلیل قطعی . قطعیاً = قطعی اولەرق ، الك صوك دفعه ، اصلا شبهه وتردده محل براقمیەرق . قطعیاً بیان اولنور . قطعی المفاد . قطعی المفاد امرنامه .

قطعاً [ع] اصلا ، هیچ بر وقت : کندیسنك بو بابده قطعاً خبری یوقدر . (قطعاً) مقامنده (قطعیا) کلمه‌سنی استعمال ایتمه‌ملیدر .

قطیرة [ع] قطره ، جمعی قطیرات .

قطیفه [ع] . معروف قماش . § بر نوع چیچك

قعاره [ع] دیکلك : قعارهٔ دریا .

قعده [ع] بر کره اوطورمق . ذوالقعده = شوال آیندن صکره کلن آی .

قعر [ع] دیب ، نهایت ، درینلك : قعر دریا . قعر چاه . قعر نایاب = بولنمیجی ، بولنمیان قعر .

قعقعه [ع] سلاح سسی ، چکاچاك ، ایکی شیئك تماسندن حاصل اولان صدا : «طوپولور قعر بیانکده صدای آهن : ـ ضرب ششپرله چیقان قعقعه مغفرلردن ـ فکرت ».

قعور [ع] و

قعیر [ع] پك ، الك درین : بحر قعور . دریای قعیر . بئر قعیر .

قفا [ع] انسه ، بوینك آرقه جهتی : قفادار = آرقداش ، همدم .

قفال [ع] چلنکیر .

قفر [ع] ارض خالی ، چول ، بیابان .

قفس [ف] معروف محبس طیور : «بلبله دام بلا اولدی اسانیله قفس ـ راغب ».

قفص [ع] (قفس) معربیدر .

قفنس [ف] و

ققنوس [ف] پروبالی منقش بر بیوك قوش ایمش که هندستان جزیره‌لرنده اولورمش . غاغه‌سی اوزرنده کویا اوچ یوز آلتمش دلیك وارمش ، شاهقهٔ جبلده روزکاره قارشی طورنجه بو دلیکلرك

هر بریدن بلند وپست الحان لطیفه چیقارمش . بو مرغ هزاران آهنکك ترنماتی ایشیدن طیور باشنه طوپلانیر واوده بو صره‌ده آنلردن بقالادیغی قوشلرله کچینیرمش . حکمای متقدمین کویا موسیقی‌یی بونك الحانندن آلمشلر! ققنوسك ارککی ، دیشیسی اولمازمش! ختام عمرنده خار وخس جمع ایدرك اوستنه چیقار ، کمال وجد ایله ترنمه باشلارمش . قنادلرینی شدتله چارپەرق چیقاردیغی شراره ایله چورچوپی طوتشدیررو بو صورتله مترنمانه آتشك ایچنده یانار کیدرمش! صکره رمادندن بر یومورطه حاصل اولەرق ایچندن کندی کبی بر قوش یاوریسی چیقارمش! حقنده‌کی روایت اساطیر شرقیه‌دندر . «زعمنجه سنور زمانه ـ سجاده‌نشین قهوه‌خانه ـ تریاکیء هرزه‌خواب منحوس ـ آتشلر ایچنده پیر ققنوس ـ شیخ غالب ». «همچو ققنس بناله وافغان ـ سوختم خویش را بر آتش عشق ـ لطیفی » = ققنس کبی ناله وافغان ایله کندمی آتش عشق اوزرنده یاقدم .

قلاش [ع] دوبارەجی ، خراباتی ، مفلس ، بالدیری چیپلاق : قلاش بدمعاش .

قلائد [ع] (قلاده) نك جمعی . قلائد الشعر = ناظمك ارتحالندن صکره روزکاره یادکار قالان شعر . آکا (مقلدات الشعر) ده دینیلیر .

قلائل [ع] (قلیل) ك جمعی .

قلب [ع] یورك ، کوکل : بو کلمه لسانمزده مادی ومعنوی (یورك) معناسنه قوللانیلیر . قلبنده‌کی خلجانی تسکین ایده‌مدی . قلبك بر ثانیه انقطاع ضربانی روحك بدندن سبب طیرانیدر . قلب داخل بدنده الك مهم بر وظیفهٔ حیاتیه‌یی ایفا ایتمکده‌در . قلب مؤمن نظرکاه الهیدر . دقرانك قلبنه اصلا طوقونمه‌ملیدر . «وقتا که طوروب شو قلب غمناك ـ طوپراقده نهان اولور وجودم ـ وقتا که طولوب دهان خاك ـ شوقیله تمام اولور سرودم ـ اکرم بك » فکرنده میدرکه اشکریزان ـ بردیده سکانکاه ایدردی ـ یادکده میدرکه زار وکریان ـ بر قلب سنکچون آه ایدردی ـ فکرت » . قلب ، عندالحکما نفس ناطقه دنیلان حقیقت انسانیه‌یه ، عندالعرفا (یورك) دنیلان لحم جسمانی‌یه متعلق لطیفهٔ ربانیه‌یه دینیلیر . بناءً علیه (قلب) سکون وحرکت ومیل واستکراه کبی حالاتك مداری اولان (کوکل) مقابلی اولمش اولور . قلب سلیم = غل وغشدن بری اولان قلب . § جناحینك اورته‌سنده بولنان صف عسکری : قلب دشمن . قلبکاه دشمن . «قلب لشکرکاهده اولدقچه حضرت منجلی ـ ناجی » § قاریشیق ، مغشوش : نقد قلب = قلب اقچه . § بر شیئی کری‌یه چویرمك ، دوندرمك : بو معناده مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر . § بازیچه بوعندن بر صنعت ادبیه درکه کلمه‌نك آلتنی اوستنه چویرمکدن عبارتدر . داماد ، ربك فکبر کبی . لفظین متجانسین ، ترتیب جهتیله مختلف اولورسه (جناس قلب) دنیلیر . بوده ایکیدر . قلب (کاف) (فلك) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی تام اولورسه (قلب تام) ؛ (اهمال) (امهال) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی ناقص اولورسه (قلب بعض) نامنی آلیر . قلبزن = قلب آقچه یاپان . § قلباً = قلب ایله ، قلبدن اولەرق . قلباً محبت . قلبی = قلبه منسوب . محبت قلبیه .

قلع [ع] قوپارمق ، قوپارلمق ، یرندن آییرمق ، آییرلمق . باغچه‌ده‌کی آغاجلرك قلعی . قلع اسنان .

قلعه [ع] مملكتی تسلط اعدادن محافظه ایچون اطرافنه یاپیلان محکم دیوار، بنا : قلعه بندلك = مجازات ترهیبیه‌دن اوله‌رق دولتجه تعیین اولنان قلعه‌لرك برنده محبوسیت جزاسی . قلعه‌بند=بوجزایی چکن آدم . موقت قلعه‌بند ، مؤبد قلعه‌بند .

قلق [ع] کوکل طارلغی . اضطراب قلب . «ادعوك ربی حزیناً هائماً قلقاً-فارحم بکائی بحق البیت والحرم - امام زین العابدین = یاربی ! محزون ، متحیر ، مضطرب اوله‌رق سکا یالواریورم . بیت مکرم وحرم محترم حقی ایچون کوز یاشلرمه مرحمت ایت .

قلقله [ع] سسلنمك .

قلم [ع] قامش ، معروف آلت تحریر : «توصیف اولندی نص وما یسطرون ایله - شایان ترین رتبهٔ اعزاز درقلم - هرسکی حکمت بك». «ارباب قلم تربیت آموز امم‌در - آداب امم ماحصل فیض قلم‌در - عونی بك» ارباب قلم دینیلدیکی زمان یازدیغنی بیلیر ، بیلدیکنی یازار منیتلی ذوات خاطره کلیر . یوقسه اوکرندیکی برقاچ جمله‌یی بربرینه ربط ایدرك محدود برواد‌یده یازی یازانلره «یازیجی» نامی‌ویریلیر. § دوائر دولتده کتبه‌نك اوطوردیغی حجره‌لردن هربری : محاسبه قلمی . مکتوبی قلمی . ایستاتستیق قلمی . § مفردات دفترینك هربر قسم مخصوصی . برقلم اشیا . جمعی : اقلام . اقلام دوات . اقلام ادبا .

قلمتراش [ف] معروف قلم آچمغه مخصوص آلت .

قلمدان [ف] قلم قویمغه مخصوص آلت .

قلمرو [ف] برحکمدارك تحت حکومتنده بولنان ، فرمانی جاری اولان بلاد: «عزم ایتمیشیدم قلمرومده - ترك ایتمه‌مکه خراب بربر - . . . . »

قلمزن [ف] کاتب .

قلمکار [ف] قلمله ایش ایشله‌یجی ، ایشله‌ین . هنرور ، نقاش : قلمکاری استاد طبیعت . قلمکاری = قلمکارلق .

قلمکش [ف] قلم چکیجی ، چکن ، کاتب .

قلندر [ف] ایلیشیکسز ، لاقید ، لاابالی ، علائقدن مجرد آدم: «کیروب بیك عالمه هرعالمی برعالم ذوق ایت - قلندر اول ، حکیم اول عالمك هرعالمندن کچ - جلال پاشا». تبیان نافعده قلندر شویله تعریف اولنمشدر: «... لکن اصل قلندر اول ذاتدر که نقوش واشکال ورخوت وانتقال وامانی وآمال قیوداندن مبرا و روحانیت درجه‌سنه ارتقا ایلمکله شعاع آفتاب آسا مصفا اولوب الحاصل تکلفات رسمیه و تعرفات اسمیه‌دن منزه و ماسوادن منقطع و طالب جمال و جلال حق و واصل فیوضات سنیهٔ احد مطلق اوله . اکر مقدار ذره کونین واهل کونین طرفنه رکون و امالهٔ درون ایدرسه عداد اصحاب غروردن ، معدود وسلسلهٔ قلندراندن خارج ومطرود اولور . بونلرك خلاصه‌سی تجرید وتفریدده کمال وتخریب عادات وعباداتده قصد وقصر اعمالدر . وملامی طائفه‌سی اغیاردن کتم اعمال حسنه ایدوب صورت سیئه‌ده جلوه غا افعاللرینی اخفا صددنده اولمازلر وصوفی زمره‌سی قطعا قلوبنی خلائله مشتغل وآنلرك رد وقبولی جهتلرینه ملتفت و مائل اولمازلر و بونلرك خلاصه‌سی تفرید و تجریدك وجودیله مطیع پیغمبر و پیر و آنلر ایله قدم بر قدم وهر و منزل اثیر اولورلر . پس بونلرك مرتبه‌سی فرقتین مزبورتین مرتبه‌لرندن ممتازدر». «قلندری نه بریش است وموی ویا ابرو - حساب راه قلندر بدانکه موی بپوست - حافظ.» قلندرانه = قلندرجه‌سنه . قلندرانه برذوق .

قلیان [ف] نارکله .

قلیل [ع] آز شی . (کثیر)ك ضدیدر .

قماری [ع] (قمریه) نك جمعی .

قمر [ع] آی . اوچنجی کیجه‌یه قدر (هلال)، صکره نهایتنه قدر (قمر) دینیلیر . قمر کونشدن اقتباس انوار ایدرك کرهٔ ارضك حوالنده دور ایدر . قمر ، لقای نورانی وجمال روحانیسیله ملکة اللیال اطلاقنه سزادر . لیلهٔ قمراء = شب مهتاب . قمری = قمره منسوب . جمعی (اقمار) اقمار کائنات .

قمریه [ع] مهتاب کیجه‌لرنده اوطورمق ایچون باغچه درونده تلدن و سائره‌دن یاپیلوب اطرافی صارماشیق وسائر ازهار لطیفه ایله اورتیلن تپه‌سی قبه شکلنده چادر . § قمره منسوب . حروف قمریه = (القمر)ده اولدیغی کبی برکلمه‌نك اولنه الف لام کلدیکی زمان قمرك قافی مقامنده اولان کلمه‌نك اول حرفی تشدیدسز اوقنوب لام حرفنك‌ده تلفظ اولنمه‌سی . بونك نقیضی حروف شمسیه‌در .

قمطریر [ع] شدتلی ، سخت .

قمع [ع] قهر و تذلیل .

قمیص [ع] کوملك ، پیراهن .

قناة [ع] برآلتنده بولنان کونك ، مجرای ما . جمعی : قنوات .

قناد [ع] شکرجی . قناد سخن . قناد ادب .

قنادیل [ع] (قندیل)ك جمعی .

قناطیر [ع] (قنطره نك جمعی .

قناعه [ع] قسمته راضی اولمق : قناعت فنا بولماز برخزینه‌در . § مطلقا رضا: «فهیما شاعران بوالهوسده قالمامش انصاف - قناعت ایلمز مضمونه دیوانی چالار چارپار - فهیم». قناعتکار = قناعت ایدیجی ، ایدن . قناعتبخش = قناعت‌ویریجی ، ویرن .

قنبر [ع] امام علی رضی الله عنه افندمز حضرتلرینك کوله‌سی ایدی . مشار الیهه اولان صداقت و محبتیله مشهوردر . زمان خلافت علیه‌لرنده حاجبلری ایدی . حجاج بن یوسف زماننده شهید ایدلمشدر . «قدر کل بلبل شناسد قدر قنبررا علی - لا» = کلك قدرینی بلبل ، قنبرك قدرینی‌ده حضرت علی بیلیر .

قند [ع] شکر ، شکر قامشنك منجمد عصاره‌سی . (کند) کلهٔ فارسیه‌سندن معربدر . قندمکرر = محبوبه‌نك ایکی دوداغی .

قندیل [ع] درونده فتیل ایله زیتون یاغی یاقیلان ، معابده وسائر محللره تعلیق ایدیلان آلت تنویر . قندیل ترسا = خرستیانلر کلیسالرنده صورت دائمه‌ده یاقیلان قندیل .

قنطار [ع] ترازوایله طارتیله‌میان اشیایی وزنه مخصوص برنوع میزان . اصلی کسر قاف ایله‌در .

قنطره [ع] طاشدن یاپیلان کمرلی بیوك کوپری : قنطرهٔ حقیقت . قنطرهٔ حیات .

قنوع [ع] اك ، بك قناعت ایدیجی ، ایدن .

قَوارِع [ع] (قارعه) نك جمعی، قوارع قرآن = اثنای قرعده اوقونان آیات کریمه.

قَوارير [ع] (قاروره) نك جمعی.

قَواصِف [ع] (قاصف)ك جمعی. شدتله اسن روزکارلر. قواصف طوفان انکیز.

قَواعِد [ع] (قاعده) نك جمعی. قواعد لسانیه. قواعد اساسیه.

قَوافِل [ع] (قافله) نك جمعی. «ای باد! ای قوافل امواج بیقرار - ای کائنات ایچنده کی الحان بی شمار. ناجی». قوافل کذران = کچیجی، کچن قافله لر.

قَوافی [ع] قافیه) نك جمعی. «شعری رنکین کوسترن فیض قوافیدر کوکل - شیخ وصفی»

قَوّال [ع] فصاحتله چوق سوز سویلین آدم. § کوەزه. پرکو. قوالەده دینیلیر.

قَوالِب [ع] (قالب) ك جمعی. : الفاظ قوالب معانیدر.

قَوانين [ع] (قانون) ك جمعی: قوانین ریاضیه. قوانین جزائیه. «وجدانیدر اسائت فعلنده آدمك - دعواجیسی شهودی. قوانینی، حاکمی - اکرم بك»

قَوائم [ع] (قائمه) نك جمعی. قوائم نقدیه.

قَوس [ع] یای. § محیط دائره نك بر پارچه سی. § برج تاسع. قوس قزح = هواده کی یاغمور قطراتی آراسنده کچن شعاع آفتابك بالتحلل مرکب بولندیغی یدی رنکدن هربرینك آیری آیری نصف ویا قوس دائره شکلنده کورنمسندن عبارت علامت سماویه، تیراژه: «فرش پای نازیدر پیشنده ازهار زمین - قوس رنکین قزح کویا سماوی افسری»

قَوصَرَه [ع] بو اسم ایله معروف اولان سپد.

قَول [ع] سوز. کلام. جمله: صاحب مسلك، قولی فعلنه توافق ایدن آدمه دینیلیر. قول مجرد = دلیلسز، برهانسز لقردی. جمعی اقوال. جمع الجمعی اقاویل. اقوال حکما = حکمانك سوزلری.

قَوم [ع] جماعت، ملت: قوم عاد. قوم یهود. «یکانه سوکیلمزدر لسان عثمانی - لسان محبتی هرقوم ایچون جبلیدر - ناجی». قوم محصور = یوز نفردن آز اولان قریه اهالیسی. جمعی اقوام. اقوام فاضله. آفریقا اقوام وحشیه سی.

قَوِی [ع] کوجلو، قوتلی: مرد قوی.

قَويم [ع] طوغری، راست: راه قویم. مسلك قویم.

قَهّار [ع] پك، اك قهر ایدیجی، ایدن: صفات الهیه دندر. خداوند قهار. قهارانه = قهارجه سنه.

قَهر [ع] تذلیل صورتیله غلبه. قهراً = قهر ایله.

قَهرَمان [ف] کارفرما، صاحب حکم، ولی الامر: «شرق وغربی برق شمشیرکله تنویر ایلدك - قهرمانلر قهرمانی دهری تسخیر ایلدك - محمد جلال بك» § یکیت، شجیع، بهادر: قهرمان بر آدم. قهرمان برضابط. قهرمانی = قهرمانلق. قهرمانانه = قهرمانجه سنه. قهرمانان = قهرمانلر: قهرمانان امت.

قَهقَرَه [ع] رجعت قهقری ایله دونمك.

قَهقَری [ع] بردنبره کری یه دونمك، ایز اوزرینه رجوع.

قَهقَهَه [ع] زیاده کولمه: «بابیلیر قهقهه دن حالنه ارباب هوا» § برنوع چیچك.

§ ایرانده برقلعه اسمی: قهقهه قلعه سی. «درقهقهه ام ولیك خون میکریم - لا» = قهقهه دەیم اما قان آغلایورم.

قَهوَه [ع] معروف. قهوه خانه = اجتماعکاه تن پروران.

قَیْء [ع] قوصمق.

قَیاصِرَه [ع] (قیصر)ك جمعی. قیاصرۀ روم.

قَید [ع] باغلامق، باغلانمق. § باغ: قیدك چوزولمسی. § بوقاغی. § اوراقك صورتی دفتر مخصوصنه تحریر، تحریر اولنان شی: قیده مراجعت. § اندیشه، امل، رابطه‌تلق: «اولەیم قیددن آزاده دین قیده دوشر - راغب پاشا». § حصر وتخصیص: مؤلف عباره‌یی قید ایتمشدر. § شرط. لاقید، بی قید = اندیشه‌سز. بی قیدانه = بی قیدجه سنه. بی قیدی = بی قیدلق.

قَیس [ع] مشهور مجنون عامرینك عنوانی: «مژه سین هول قیامت ایده مزدی تحریك - فکر لیلی ایله اول مرتبه حیران ایدی قیس - فصیح دده»

قَیصَر [ع] اسکی روم حکمدارلرینك علمی. «پرده داری میکند در قصر قیصر عنکبوت - لا»

قَیِّم [ع] بر وظیفه‌یه نظارت ایدن § جامع خدمه سندن هر بری.

قَیّوم [ع] اسماء حسنادندر.

قِباب [ع] (قبه) نك جمعی: قباب آسمان. ضم قاف ایله غلطدر.

قِبالَة [ع] ابلاك: من قباله.

قِبطی [ع] مصرك اهالئ اصلیه سی اولان (قبط) قومنه منسوب. § چنکانه طائفه سنه منسوب: «شعاعت عرض ایدرکن مرد قبطی، سرقتن سویلر - راغب پاشا». قبطیان = قبطیلر.

قِبَل [ع] عند، جانب: من قبل الرحمن = طرف الهیدن.

قِبلَه [ع] توجهکاه اسلامیان اولان بیت الهی، کعبۀ معظمه. قبله‌یه توجهله ادای صلاة. § طرف جنوبی: قبله‌دن اسن روزکاره (لدوس) دینیلیر. § توجه ایدیلن طرف، یر: قبلۀ حاجتمندان = حاجتمندانك توجهکاهی. قبلتین = بیت معظم ایله بیت مقدس. قبله‌کاه = کعبۀ مکرمه‌نك بولندیغی خاك مقدس. قبله‌نما = قبله طرفنی کوسترن بر آلت: «مستغنی ارشاد اولور ارباب حقیقت - سکان حرم نیلر ایمش قبله‌نمایی - سید وهبی» (قبله‌نامه) غلط فاحشدره

قِتال [ع] بربرینی اولدورمك. (مقاتله) ایله مترادفدر.

قِحف [ع] بینك ظرفی اولان کمیك. کاسۀ سر.

قِدَم [ع] اسکیلك، قدیملك. § بر خصوصده سائرلرینه تقدم.

قِدوَه [ع] کندیسنه اویوله‌جق، اقتدا ایدیله‌جك کیمسه: قدوة العلما. قدوة الحکما. قافك حرکات ثلاثه‌سیله اوقونمسی جائز اولان کلماتندر.

قِراءَه [ع] اوقومق. قرائت کتابی = چوجقلری اوقومغه الیشدیره‌جق رساله دینلر.

قِراب [ع] قلیچ قینی: «یاد ایلسون هنرلرکی قانلی آغلاسون - تیغك بونجه قاره‌یه باتسون قرابدن - باقی».

قِران [ع] ایکی شیئك برلشمسی، مقارنت. سیاراتدن ایکیسنك بر برجده اجتماعی: قران زین، قران کواکب. صاحبقران = سعدین دینیلن زهره و مشتری ییلدیزلرینك قراننده تخت سلطنته جلوس ایدن حکمدار فرخنده بخت «آفتاب بحر و بر، صاحبقران شرق و غرب - شهریار نامور، رایت کشای صفدری - نفعی» جمعی قرانات: منجم اولیدم احکام قرانات علویه‌دن استخراج ایدردم....

قِربه [ع] صوقابی.

قِرد [ع] مایمون.

قِرزام [ع] قالدیرم شاعری، هرزه‌کو، ثابتك: «قالدیرم طاشلری آلتنده برر شاعر وار» دیدیکی کروه افرادینه دینیلیرکه غریب ایسه‌ده زمانزده استعماله احتیاج حس ایدیلن کلمانندندر: شاعر قرزام.

قِرطاس [ع] کاغد. قرطاسیه = کاغد بدلی.

قِرمِز [ع] قزل بویه.

قِسط [ع] حصه، نصیب: قسط الیوم = کونده‌لکه دوشن حصه. معاشك قسط الیوم قطعی. § جسته.

قِسطاس [ع] ترازو.

قِسم [ع] پارچه، بولوك: جمعی اقسام.

قِسمه [ع] بولك. § نصیب، مقدار: «ایتمسه‌م حق نوله عالمده آرام و سکون - سهم آلام اولدی چون روز ارادات قسمم - حقی بك»

قِسّیس [ع] کشیش، پاپاس: (کشیش) دن معربدر.

قِشرا [ع] قبوق: قشر شجر، قشر ارض.

قِصار [ع] (قصیر)ك جمعی.

قِصاص [ع] قاتلی مقتول مقابلنده قتل ایتمك، یاخود مجروحك تلف ایدیلن عضوی مقابلنده جارحك آکا مماثل عضوینی تلف ایتمکدن عبارت بر جزای شرعیدر. قصاصده حیات واردر.

قِصَص [ع] (قصه)نك جمعی. قصص انبیا.

قِصّه [ع] فقره، حکایه: قصه پرداز = قصه ترتیب ایدیجی، ایدن، مصالحجی.

قِطعه [ع] بولوك، پاره، جزء: السفر قطعة من السقر = سفر سقردن برقطعه‌در. برقطعه نشان تعبیری معناسز عد اولنور. § مطلعی مصرع اولمدیغی حالده یکقافیه اولان نظم. اقلی ایکی بیت اولور.

قِلادَه [ع] کردانلق.

قِلاع [ع] (قلعه) نك جمعی.

قِلّه [ع] آزلق. (کثرت) مقابلیدر. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: قلت بضاعه. قلت نقود.

قِناع [ع] باش اورتوسی. نقاب، پچه.

قِنَّب [ع] اینجه سیجم.

قِوام [ع] دیرك § بر شیئك وجودی کندیسیله قائم اولان شی، نظام، مدار قیام: قوام دین.

قِیاس [ع] برشیئی دیکر شیله تقدیر ایتمك، ایکی شیئی ذهناً بربرینه بکزتمك، ایکی شی ذهنا بربرینه بکزه‌دلك: «کل سرقبرمده طور برلحظه ای سیمین بدن - توردن بر سرودیکمشلر قیاس ایتسون کورن - عونی بك». هر خصوصده قیاس نفس جائز دکلدر. بوراسی عندالقیاس آکلاشیلیر. علی غیر القیاس = قیاسه موافق اولمامق اوزره: علی غیر القیاس ثابت اولان شی سائره مقیس علیه اولماز - مجله.

قِیافه [ع] شکل، هیئت، صورت: قیافت فقیرانه. علم قیافت = اعضای خارجیه‌دن اوصاف باطنیه‌یی استخراج علمی.

قِیام [ع] آیاق اوزره قالقمق، طورمق: «اولسون دعای شاه جهان آخر الکلام - ایفا ایچون شو رسمی عموماً قیام ایدك - حمدی بك» § نظم. روز قیام = روز آخرت.

قِیامه [ع] عموم اولولرك دیریلمسی: روز قیامت = قیامت کونی. (قیامت) کلمه‌سی بعضاً یالکز اوله‌رق (روز قیامت) مقامنده قوللانیلیر. قیام قیامت = حلول قیامت. «کوسترمك اوزره بن دخی برکره قامتم - موقوف انتظار قیام قیامتم - اکرم بك».

قِیر [ع] زفت، قطران: «زکرد سواران وازکرز، تیر - سرکوه شد همچو دریای قیر - فردوسی» = سوارانك غبارندن، کرزدن، تیردن طاغك تپه‌سی دریای قیر کبی اولدی.

قِیراط [ع] قیومجیلر بیننده مستعمل کوچك بر وزن. شرعیسی بش متوسط آرپه آغیرلغندن عبارتدر.

قِیروان [ف] اطراف عالم، شرق و غرب: «سنسن اول خورشید اوج آرای شوکتکیم سنك - طوتدی دهری نور عدلك قیروان تا قیروان - حقی بك».

قیل وقال [ع] (قال) ماده‌سنه مراجعت.

قِیَم [ع] (قیمت) ك جمعی.

قِیمه [ع] دکر، برمالك حقیقی بهاسی. § شرف، قدر، اعتبار: انسانك قیمت حقیقیه‌سی حائز اولدیغی فکر ایله متناسب اولور - ناجی. ذی قیمت = دکرلی، بهالی. قیمت شناس = قیمت بیلیجی، قیمت شناسی = قیمت شناسلق. قیمت ناشناس = قیمت بیلمیجی، بیلمین. قیمت ناشناسان = قیمت ناشناسلر.

قُبّه [ع] تپه‌سی یووارلاق بنا، نصف کره شکلنده طاوان، کنبد: «باقی قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش - باقی» قبهٔ فیروزه فام، قبهٔ مینا = سما. قبهٔ زربفت = سمای مکوکب.

قُبح [ع] چرکینلك: تمییز حسن و قبح الك کوچ شیدر. قبحیات = چرکین اولان خصوصات.

قُبور [ع] (قبر) ك جمعی.

قُتّال [ع] (قاتل) ك جمعی.

قُتَلاء [ع] (قتیل)ك جمعی.

قُدّام [ع] اوك، پیش.

قُدرَه [ع] ثروت، غنا: ذی قدرت = صاحب یسار. قدرت علمیه، قدرت ادبیه. § قوت: سوز نه قدر مؤثر بر قدرتدرکه جهانك الك بیوك علامه‌لرندن برینی .... - ... «یارب بو نه قدرت، بو نه تأثیرکه برسوز - رونق شکن معرکهٔ سیف و سناندر - عونی بك» § تاب، طاقت، اقتدار: «قدرتم یوق حالی عرض ایتمکه جانانمه - اصولی». بی قدرت = بی اقتدار. یدقدرت = ید الله. «عبارتدر ید قدرتده بر بازیچه‌دن عالم».

قدس [ع] (مقدس اولسون) معناسنه دعادر. قدس سره = سری مقدس اولسون. اولیاء الله حقنده استعمال اولنور. محی الدین عربی قدس سره. بومقامده قدس الله سره = عبارهسی دهقوللانیلیرکه (جناب حق سرینی تقدیس ایلسون) دیمکدر.

قدس [ع] پاکلك ، تمیزلك ، طهارت. روح القدس = جبریل علیه السلام «روح القدسك مریمه نفخ ایتدیکی روحز روحی». حظیرة القدس = جنت. قاف ودالك ضمیلهده تلفظی جائزدر.

قدسی [ع] (الهی) معناسنه قوللانیلیر: قدسی بر آهنك. قدسی برعشق.

قدسان [ف] ملكلر.

قدماء [ع] (قدیم) لك جمعی: قدمای ادبا، قدمای محررین. «قدمانك كوروب آثارنی بز ذوق ایتدك ـ قدما كورمدی حیفا بزم آثارمزی ـ نابی».

قدوس [ع] پاك. معبودن بری: اسماء الهیهدندر.

قدوم [ع] كلك ، وصول : «مجبوردر رقیبك منتبوقدر قدومنده ـ نابی».

قراضه [ع] آلتون ، كوموش قرپنتیسی قماش وسائره قرپنتیسنهده دینلیر.

قرآن [ع] روح الكائنات افندمزه نازل اولان كتاب جلیل سماویدركه دینی. دنیوی هردرلو سعادتمزك اسباب حصولنی بزه تعلیم ایدن اودر. اوبر نیرقدسیدركه شعشعهسی زوالیله كرهٔ زمین اوزرندن ظلام جهل وضلالتی قالدیرمش، عالم انسانیته نورانی برطریق سلامت وهدایت آچمشدر.

قرب [ع] یاقین، جوار: آیاصوفیه جامعنك قربنده. قرب مولاناده مدفوندر § یاقینلق: «قرب معنی چو بود بعد مكانی سهلست ـ لا» = قرب معنوی اولورسه مكانجه اوزاقلغك اهمیتی یوقدر. (قرب) كلمهسی لسانمزدهزمانده، مكانده، نسبتده استعمال اولنور.

قربان [ع] جناب حقه وسیلهٔ تقرب اولان شی. § ذبیحه.

قربه [ع] رحم جهتیله یاقینلق، خصملق. § جناب حقه یاقینلق.

قرة العین [ع] كوزك كندیسیله آیدینلانهجغی، روشن اولهجغی شی؛ قرة العینم مقابلنده لسانمزده (كوزمك نوری) دینیلیر. «قرة العینی مجاهد امتك ـ روح جسمی غازیان صفدرك ـ حمدی بك».

قرحه [ع] یاره، چیبان: قرحهٔ افرنجیه = فرنكی علتنك چیبانی. فتح قاف ایله استعمالی غلطدر.

قرشی [ع] (قریش) قبیلهسنه منسوب. (قریشی) ده دینیلیر.

قرص [ع] جرم، دائره، كره: قرص آفتاب = كرهٔ شمس. قرص قمر = كرهٔ قمر. § چورك. كولجه: قرص نان.

قرطه [ع] كوبه: قرطهٔ كوش.

قرعه [ع] نومرو كشیدهسی صورتیله افراز وتقسیم ایدیلهجك شیئه ـ تجربهٔ طالع مقصدیله اشتراك: قرعه چكمك § پیانقونك هروقت چكیلیشی. § نومرو كشیدهسی صورتیله اجرا اولنان اخذ عسكر معاملهسی.

قرناء [ع] (قرین) لك جمعی.

قروح [ع] (قرحه) نك جمعی.

قرون [ع] (قرن) ك جمعی: قرون. «سربهم دادهٔ دست احدیتدر هپ ـ بك بیك سلسلهٔ نسبت انشای قرون ـ منیف».

قروی [ع] كویلو.

قری [ع] (قریه) نك جمعی.

قریش [ع] حجازده عرب مستعربهدن بر قومدر. حضرت اسماعیل بن ابراهیم (علیهما السلام) نسلندن اولدیغی مرویدر. قریش قبیلهسی برچوق اقسامه منقسم اولوب، كندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنوردی. رؤسای قریشدن بری كعبة الله نظارت وظیفهسنی ایفا ایتمكله دیكر قبائلدن زیاده شهرت بولمش، فخر كائنات افندمزك قبیلهٔ قریشده ظهوری ده قریشك شهرتنی برقات دها آرتیرمغه سبب اولمشدر. «آفتاب قریش اولنجه عیان ـ ظلمات اوزره اولدی نور افشان ـ ناجی». صنادید قریش = قریشك اولولری.

قزح [ع] (قوس) مادهسنه مراجعت.

قسطنطینیه [رومجهدن معرب] مقر سلطنت سنیه اولان استانبول شهری: خلیج قسطنطینیه. Constantinople

قشور [ع] (قشر) لك جمعی: قشور اشجار.

قصور [ع] بر شیئی یاپمغه مقتدر كن یاپمامق، یاپمقدن امتناع ایتمك: زیارتده قصور § صوچ، قباحت: ارتكاب قصور. «سنی سومكمیدر بیلمم قصورم» § تدبیرسزلك: اوروپا جزائیوننده بعضلری آرابهجینك قصورندن نشأت ایدن بر فلاكتدن افندیسنكده مسئول طوتولمسی لازم كلهجكی رأینددر. § عجز، نقصان: اعتراف قصور. قصورینی اعتراف ایله ایندن چكیلدی. § فضله، بقیه: پارهنك قصورینی فقرایه توزیع ایتدی.

قصور [ع] (قصر) لك جمعی: قصور بهشت، قصور جنان.

قصوی [ع] صوك درجهده بولنان § نهایت، آخر.

قضاة [ع] (قاضی) نك جمعی: قضات مسلمین.

قطاع [ع] (قاطع) لك جمعی. قطاع طریق = یول كسیجیلر، رهزنان.

قطب [ع] دكرمنك آلت طاشنده بولنان اوزون دمیردركه اوست طاشنك دلیكی آكا كچیریلهرك دور ایدر، ایك، میخ آسیا. § فخر كائنات افندمز حضرتلرینك یروزنده خلیفهٔ ذیشانی اولان ذات عالی صفات. § قومك اولوسی، رئیسی، سید القوم. § برشیئك مدار قوامی اولان شی. § مرشد. مقتدا: «مركز پركار دانش قطب كردون هنر ـ مالك ملك فضائل مفتیٔ دور زمان ـ نفعی». قطب العارفین = پیشوای عرفا. دمیر قازیق كوكبی § محور ارضك نهایت نقطهلری: قطب شمالی = شرقه باقان كیمسهنك صول طرفنده قالان، خط استوانك هرجزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضیه. قطب جنوبی = شرقه باقان كیمسهنك صاغ طرفنده قالان، خط استوانك هرجزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضیه. جمعی اقطاب. قطبین = ایكی قطب.

قطر [ع] طرف، جانب، ناحیه §. بر دائرهنك مركزندن كچهرك محیطك بر نقطهسندن دیكر نقطهسنه قدر اوزانان خط مستقیم: قطر دائره.

قطن [ع] پاموق، پنبه. قطنی = پاموق ایله ایپكدن یاپیلان بر نوع قماش.

قعود [ع] اوطورمق: عازده قعود. § اجنبی حكمدارانك تخت حكمرانی یه اوطورمسی: انكلتره قرالیچهسنك تخت حكمرانی یه آلتمش برنجی سنهٔ دوریهٔ قعودی.

قفل [ع] کلید : قفل گنجینهٔ حکمت .

قفول [ع] (قفل) ك جمعی .

قفول [ع] گری دونمك ، سفردن عودت.

قلاب [ع] اوجی اکری اولان شی ، چنگال : «طرهٔ سود اپنامك دلارك قلابیدر - چشم روحانی نگاهك جانلرك جذابیدر - نابی » .

قله [ع] طاغ تپه‌سی ، شاهقهٔ جبل .§ هرشیئك اوست طرفی ، تپه‌سی ، جمعی : قلل .

قلزم [ع] دکز . § بحر احمر. فتح قاف ایله غلطدر.

قلوب [ع] (قلب) ك جمعی ، محبوب القلوب = قلبلرك سودیکی. معشوق عمومی.

قلوب [انکلیزجه‌دن] club مصالح عمومیه مذاکره‌سی ایچون ایدیلن اجتماع.§ قونوشمق ، اوینامق ایچون واقع اولان معین و خصوصی اجتماع . § بو اجتماعاتك واقع اولدیغی محل. انجمن الفت.

قمار [ع] ایکی طرفدن آقچه ویا بشقه شی اوزرینه کاغد وسائره ایله اوینانان اویون : قمار اوینامق شرعاً حرام اولدیغی کبی قانونا ده افعال ممنوعه‌دندر. قمارك صوکی خرابیتدر . قمارباز = قمار اوینایجی ، اوینایان : قماربازلق زیانی سودشکنده کورمکدن عبارت غریب برابتلادرکه قمارده قازانیلان پاره‌دا ئما سفاهت عالملرنده مصروف ، الده‌کی سرمایه‌ایسه ینه اویولده الدن کیدر. قماربازلق سائقهٔ اعتیاد وضرورتله هر درلو فضاحت وجنایتی ارتکابه مألوف اولور. قمارخانه = قمار اوینانیلان او ، محل . (قمار) کلمه‌سی اصلنده قافك کسریله‌در . (قومار) غلط فاحشدر.

قمری [ع] معروف قوش : قمری سوخته بال . « دکل چشم کبود اول ابروانك زبرطاقنده - ایکی آواره قمریدرکه کلمش آشیان طوتمش - ندیم » .

قمدز [ع] دربندن اعلا کورك یاپیلان برجانور .

قنوت [ع] طاعت ، عبادت .§ صلوة وتر. § صلوة وتر دعاسی .

قنوط [ع] مأیوسیت ، نومیدی .

قواد (قائد) ك جمعی.

قوپون [فرانسزجه‌دن] اسهام وتحویلاتك هر تقسیطك تأدیه‌سنده کسیلوب براقیلان پارچه‌سی .

قوپه [فرانسزجه‌دن] یالکز برطرفنده اوطوره‌جق یری اولان قپالی آرابه.§ coupe دن محرف اولدیغنه کوره بارداق.

قوپیه [فرانسزجه‌دن] copier صورت چیقارمق، استنساخ § تبییض ایتمك قوپیه‌جیلق .

قوردله [فرانسزجه‌دن] ایپ ، شریت .

قوردون [فرانسزجه‌دن] انجه ایپك صیجیم . § غیطان قوردونی . § شریت ، نشان شریتی . § جیقندلی طاشلر صره‌سی ، نجم § قره‌قول خطی .

قورسه [فرانسزجه‌دن] corset قادین کوکسنی صیقی ، دوزکون طوتمغه مخصوص باله‌لی یلك .

قورصان [فرانسزجه‌دن محرفدر] اثنای حربده دشمن سفائنی اورمق ایچون چیقاریلان سفینه. (دکز خرسزی) بشقه‌در .

قورنش [فرانسزجه‌دن] corniche ساچاق. بجره‌لرك مربوط اولدیغی یالدیزلی آغاجلر .

قوزموغرافیا [ع] یونانجه‌دن ، علم هیئت .

قوستوم [فرانسزجه‌دن]قیافت ، کسوه ، § تبدیل البسه‌سی . § برجنسقماشدن تکمیل اثواب طاقمی .

قوله [فرانسزجه‌دن محرف] colle چریش . نشاسته . قوله‌لی کوملك ،

قولرا [یونانجه‌دن] مهلك ، ساری برخسته‌لك .

قوماندا [فرانسزجه‌دن] امر ، حکم.

قوماندان [فرانسزجه‌دن] آمر ، حاکم ، رئیس . قائد ، بیکباشی .

قومپانیه [ایتالیانجه‌دن] . compagnie هیئت رفقا . § زمره .§ جمعیت. جماعت . § شرکت . § هیئت شرکا .

قومدیا [ایتالیانجه‌دن] comédie کولنج تیاترو اویونی ، مضحکه § بواویونی اجرایه مخصوص تیاترو . § مضحکه اجرا ایدن تیاتروجیلر .§ مضحکه ترتیب وتحریری. کولنج شی .

قومیسر [فرانسزجه‌دن] commissaire مأمور مخصوص. § فوق العاده مأمور ، مرخص .

قومیسیون [فرانسزجه‌دن] commission اصمارلمه . سپارش. § مجلس شعبه‌سی ، انجمن . § صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش مجلس.§ صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش محکمه. § تجارت توسطی ، دلالق . § اجرت دلالیه .

قومیق [فرانسزجه‌دن] مضحکه‌یه متعلق. § مخف ، کولنج. § تیاترو اویونلرینك مضحك نوعی . § مضحکه محرری . § تیاترو اویوننك مضحك شخصنی تقلید ایدن اویونجی . § کولنج طور وحال . § مقلد ، صویتاری .

قونت [فرانسزجه‌دن] comte مارکی ایله بارون آراسنده براصالت عنوانی حائز آدم .

قونتس [فرانسزجه‌دن] comtesse قونتك زوجه‌سی .

قونترول [فرانسزجه‌دن] contrôle قائمه دفتری . § قید رسمی ، قیدیه .§ حکومت طرفندن بر مأمور ویا دائره‌نك احوال وحرکاتی حقنده اجرا اولنان تفتیش ، مراقبه . § یوقلامه . § کومش وآلتون معمولاتی اوزرینه باصیلان تمغا § مؤاخذه ، اعتراض .

قوندوکتور [فرانسزجه‌دن] conducteur یول کوستریجی ، قلاوز .§ ترامواي وعمومی آرابه مأموری.§ مدیره § امور نافعه مهندس معاونی .

قونسر [فرانسزجه‌دن] موسیقی جمعیتی، چالغی طاقمی : « طوپلانوب اهل هوا هربری برساز چالار - چلبی ! بویله اولور بزده‌ده قونسر دیدیکك - نابی »

قونسلوس [فرانسزجه‌دن محرف] consul شهبندر . جنرال قونسلوس = consul général باش شهبندر . ویس قونسلوس = vice.consul شهبندر وکیلی.

قونسولتو [فرانسزجه‌دن] consultation استشاره . مشاوره برخسته‌یه باقمق ایچون اطبانك واقع اولان اجتماع واستشاره‌لری ، مشورت .

قونسول [فرانسزجه‌دن] console اوزرینه آینه وسائره وضع اولنان چکمه‌جه‌لی

برنوع ماصه .

قونسولید [فرانسزجه‌دن] consolide اسهام عمومیه .

قولشمنتو [ایتالیاجه‌دن] بر سفینه‌یه تحمیل اولنان اشیانك جنس و مقداری بیلدیرن جدول ، مفردات جدولی .

قونطراتو [ایتالیانجه‌دن] مقاوله‌نامه .

قونغره [فرانسزجه‌دن] congrès مسائل سیاسیه تسویه‌سی ایچون منعقد و دوللر مرخصلرندن مرکب مجلس . § مصالح عمومیه‌یه ویا علوم و معارف و صنایعه متعلق مذاکرات ایچون منعقد انجمن مخصوص . مؤتمر .

قونفرانس [فرانسزجه‌دن] conférence مشورت ، مذاکره . § دیپلوماتلر بیننده مصالح دولیه‌نك قرارلشدیرلمسی ایچون منعقد مجلس : لاهی قونفرانسی .

قوه [ع] قدرت ، زور . (ضعف) مقابلی قوة‌الظهر = آرقه ویرن قوت ، یاردمجی ، امدادجی . جمعی (قوی) . قوای نفس اوچدر : برنجیسی (نطق) در . بونك اعتدالی (حکمت) ، افراطی (جربزه) ، تفریطی (غباوت) در . ایکنجیسی (غضب) در . بونكده اعتدالی (شجاعت) ، افراطی (تهور) ، تفریطی (جبن) در . اوچنجیسی (شهوت) در . بونك دخی اعتدالی (عفت) ، افراطی (فجور) ، تفریطی (جمود) در . افراط ایله تفریط بیننده اولان ملکات (فضائل) افراطه ویاهر یطه مقارن بولنان ملکات (رذائل) نامیله یاد اولنور .

قوای خمسهٔ ظاهره [ع] بش حس ظاهری .

قوهٔ باصره [ع] کوزده‌کی کورمجیلك قوتی .

قوهٔ ذائقه [ع] آغزده‌کی دادیجیاق قوتی .

قوهٔ سامعه [ع] قولاقده‌کی ایشیدیجیلك قوتی .

قوهٔ شامه [ع] بروندە قوقویی حس ایدن قوت .

قوهٔ لامسه [ع] اشیاء خارجیه‌نك قابلیتی ، یومشاقلغنی حس ایدن قوت اعضا .

قوهٔ خمسهٔ باطنه [ع] بش حس باطنی .

قوهٔ حافظه [ع] برشیئی ذهنده حفظ ایدن قوت .

قوهٔ متخیله [ع] حس اولنان شیئی - غیابنده رسم و تصویر قوتی .

قوهٔ متصرفه [ع] متخیله واسطه‌سیله ذهنده احضار ایدیلان شیلری ترتیب قوتی .

قوهٔ مدرکه [ع] ظاهرده‌کی قوتلردن برینه مخصوص اولان شیئی ذهنده حس ایدن قوت .

قوهٔ ممیزه [ع] باطناً محسوس اولان شیلری بربرندن تمییز قوتی .

قوهٔ جاذبه [ع] کرهٔ ارضك اجسامی جذب ایتمسی قوتی . قوهٔ جاذبهٔ عمومیه = اجرام سماویه‌نك یکدیکرینه اولان تأثیر جذبیلی .

قوهٔ دافعه [ع] برشیئك دیکر شیئی بولندیغی نقطه‌دن تبعید ایتمسی قوتی . (جاذبه) نك ضدیدر .

قوهٔ قدسیه [ع] اسرار ملکوت کندیسیله متجلی اولان قوت . انبیا و اولیایه مخصصدر .

قوت [ع] غدا ، یوشه : «غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار .....»

قولنج [ع] باغرصاقلرده حاصل اولوب بدنك هر طرفنی طولاشان بر مرض . فارسیدن معربدر .

قوی [ع] (قوت)ك جمعی : قوای عسکریه ، قوای عقلیه .

قیود [ع] (قید) ك جمعی . «ناجی یم ایلمش بنی وارستهٔ قیود - ربطایاین عناصر امکانه عالی - ناجی » دام قیود .

قیودات [ع] (قید) ك جمع الجمعی . دفاتر و محررات رسمیه . قیودات عتیقه .

ك

کائن [ع] اولیجی ، وار ، موجود اولان . دائما محسوساتده قوللانیلیر : باب عالی جاده‌سنده کائن عصر مطبعه‌سی ، بروسه‌ده کائن امیر سلطان تربهٔ شریفه‌سی ، بو مقامده (واقع) کلمه‌سنی قوللانمالیدر .

کائنات [ع] وار اولان شیلرك جمله‌سی . موجودات ، عالم : کتاب کائنات . اجزای کائنات بی نهایه مرایای تجلیاتدر . « سنی منظاره براقدم حیاته کوسدم بن - دکل حیاته بتون کائناته کوسدم بن - وفاء . کائنات افروز = کائناتی تنویر ایدیجی ، ایدن . مهر کائنات افروز . فخر کائنات = کائناتك مدار افتخاری اولان پیغمبرمز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری . مفردی اولان (کائنة) لسانمزده مستعمل دکلدر .

کالاول [ع] اولکی کبی : کالاول خدمت نشریه‌یه دوام ایدیورز (کالاول) کاف حرف تشبیهی لام حرف تعریفیله (اول) لفظندن مرکبدر .

کأن [ع] ادات تشبیهدر . (صانکه - کبی) معناسنه‌در . اکثریا تشبیه تعریضیده قوللانیلیر . کأن بزی کورمیور . یالکز اولدیغی حالده لسانمزده دائما بویله مشدداً قوللانیلیر . کأن لم یکن = صانکه اولمدی معناسنه اهمیتسز ، حکمسز موقعنده ایراد اولنور . « هر سخنك نیجه کأن لم یکن - ناجی » بو ترکیبده ایسه اصلنده اولدیغی کبی مخففاً قوللانیلیر .

کابر [ع] بیوك ، اولو ، کبیر : فطرةً کابر اولان آدمه متکبر دیمك خطادر .

کابوس [ع] اویقوده عارض اوله‌رق انسانده حرکته مجال براقمیان آغیرلق ، آغیر باصمه : « سوز آکلامیور نه شخص منحوس ! - چوکدی باشمه مثال کابوس »

کابن [ف] و

کابین [ف] کلینه ویریلن آغیرلق ، پاره ، اشیا ، مهر مؤجل : « دخترانی که بکر فکر منند - هریکی را بشوهری دادم - آن که کابین ندا دعنین بود - زو کرفتم بدیکری دادم - انوری »

کاتب [ع] کتابت ایدیجی ، ایدن : افندی ایی کاتبدر . (منشی) بشقه موقعده قوللانیلیر .

کاتب وحی [ف] حضرت عثمان بن عفان رضی الله عنه .

کاتم [ع] کتم ایدیجی ، ایدن : کاتم اسرار هر درلو ستایشه سزاواردر .

کاثر [ع] چوق ، کثیر .

کاذب [ع] یالانجی : شخص کاذب . § حقیقی اولمیان شی ، اویدرمه : خبر کاذب . خیال کاذب . اخبار کاذبه . حوادث کاذبه . صبح کاذب = کونش طوغمدن اول برمدت پیدا اولوب ده زائل اولان بیاضلق . « صباحك

بر نفسده نصفی صادق ، نصفی کاذبدر – نابی »

کاج [ف] چام آغاجنك كوچك نوعی .

کاخ [ف] كوشك ، قصر : ساحل دریاده بر کاخ دلارا . § یوکسك خانه .

کار [ع] ایش گوج ، شغل وصنعت : « حلواجی‌یه طبله کار لازم – اول کارده اقتدار لازم – خرابات » § قزانج ، تمتع ، سود : « بنم نه کارم اولور دهره التفاتمدن – حامد » § جنك .

کار [ف] ادات فاعلیتدر . اواخر کلماته لاحق اولور . (ایدیجی) معناسنی افاده ایدر . ستمکار = ستم ایدیجی . ایدن . گنهکار = گناه ایدیجی . ایدن . خدمتکار = خدمت ایدیجی ، ایدن . § لایق : رستکار = قورتولمغه لایق . § سبب معناسنه دلالت ایدر : روزکار = روز وشبك سببی . یادکار = یاده کتیرمك ایچون سبب . سبب تخطر .

کارآزموده [ف] ایش بیلیجی . تجربه‌دیده آدم . مردکار آزموده . کارآزمودگی = کارآزموده‌لك . کارآزمودکان = کار آزموده‌لر .

کارآگاه [ف] ایش بیلیجی صاحب وقوف وتجربه ، حقیقت آشنا : کار آگاهی = کار آگاهلق . جمعی کار آگاهان = کار آگاهلر .

کاروبار [ف] ایش گوج ، کسب وکار .

کاربان [ف] دوه ، قاطر ، اشك قطاری . § قافله ، کاروان : کاربان غم . جمعی کاربانان . کاربانان عرب .

کاربانسرای [ف] شهرلرده ، قصبه‌لرده ، یول اوزرنده یولجیلرك ، مسافرلرك اقامت ویتوتنه مخصوص اولمق اوزره انشا ایدیلن خان .

کاربرداز [ف] ایش دوزیجی ، دوزن . ایش گوریجی ، گورن § عجم شهبندری : کاربرداز خداوندکار ، جمعی کاربردازان .

کارپرورد [ف] ایش ایشلیجی . ایشلین . صحیح الفکر آدم .

کارخانه [ف] ایش محلی . دستگاه ، دکان ، فابریقه . کارخانهٔ دنیا .

کارد [ف] بیچاق .

کاردان [ف] ایش بیلیجی بیلن . کاردانی = کاردانلق . جمعی کاردانان = کاردانلر .

کاردیده [ف] ایش کورمش ، صاحب تجربه آدم . کاردیدگی = کاردیده‌لك . جمعی کاردیدکان .

کارزار [ف] جنك وجدال ، محاربه : فضای کارزار = میدان جنك .

کارساز [ف] موافق ایش دوزیجی ، دوزن . فاعل .

کارشناس [ف] صاحب تجربه ووقوف ، حکیم ، صاحب فراست . کارشناسی = کارشناسلق . جمعی کارشناسان . کارشناسان عالم . کارشناسان دولت .

کارفرما [ف] ایش بیوریجی . بیوران . امری نافذ حکمدار . کارفرمایی = کارفرمالق . جمعی کارفرمایان .

کارگاه [ف] کارخانه . نظمده تخفیف ایله (کارکه) ده دینیلیر . کارگاه کن فکان = دنیا ومافیهادن کنایه‌در .

کارگذار [ف] ایشکذار . کارگذاری = کارگذارلق . جمعی کارگذاران .

کارگر [ف] ایش ایشلیجی ، ایشلین § مؤثر ، نافذ : (کارکر تأثیر) دینه‌ملی یا یالکز (کارکر) ، یاخود (مؤثر)

دیمکدر .

کارگیر [ف] ایش طوتیجی . طوتان . عجملرك قافیه‌یه (کارکار) دیدکاری بنه نظراً متین مستحکم بنا معناسنه اولمق اوزره قوللاندیغمز (کارگیر) تعبیری (کارکر) دن محرف اولمیدر .

کاروان [ف] کاربان . جمعی کاروانان .

کاروانسرای [ف] کاربانسرای .

کاریز [ف] یر آلتنده باغچه‌لری صولامق ایچون یاپیلان صو یولی § یر آلتنده جرکابك جریانه مخصوص اولمق اوزره یاپیلان لغم ، کریز ، مجرا . بو کلمه‌یی شمدیلرده آنجق بو موقعده قوللانیورز .

کاس [ع] ایچی طولو قاب ، چناق § جیجکی خارجاً احاطه ایدن یشیل ظرف . جمعی کؤوس وکاسات .

کاسب [ع] کسب ایدیجی ، ایدن : الکاسب حبیب الله .

کاسته [ف] اکسیلمش .

کاسد [ف] قیمتسز ، رواجسز ، کچمز اولان شی : متاع کاسد : « بضاعهٔ گفتارومدعیانی کاسد بازار اعتبار ایلدیلر – سامی پاشا »

کاسه [ف] معروف قاب . کاسهٔ آب . کاسهٔ سر .

کاسه‌بند [ف] کاسه وسائر قیریق اوانی تعمیر ایدن .

کاسه‌گر [ف] کاسه یاپیجی ، یاپان § موسیقیده کربرنوا .

کاسه‌لیس [ف] دالقاووق ، مداهن .

کاشانه [ف] مکلف خانه : اودلدن کاشانه دریایه قارشی شیلی بولنماز بر تماشا خانه‌در . (کاشانه) کلمه‌سی فی الاصل (کلبهٔ فقیرانه) دیمکسه‌ده بز اومعناده قوللانمیز . § اوطه ، حجره § یووا ، آشیانه : کاشانهٔ مرغان . کاشانهٔ کبوتران .

کاشف [ع] کشف ایدیجی ، ایدن : کاشف اسرار نهان .

کاشکی [ف] ادات تمنیدر . دائما (کاسه – کیتسه – اولیدی – بولیدی) کبی تمنی‌یه موافق افعال ایله برابرکده بولونور : « کاشکی سودیکمی سوسه‌یدون خلق جهان – سوزمز جمله همان قصهٔ جانان اولسه – شیخ الاسلام یحیا افندی » . « کاشکی جهلمی حفظ ایتسه ایدم – اوسلامتلی یوله کیتسه ایدم – ناجی » محاورانده دائما (کشکه) صورتنده تلفظ اولنورسه‌ده لسان ادبده بو وجه ایله استعمال اولنماز . (کاش) مهجوردر .

کاظم [ع] اوفکه‌سنی ، غضبنی هضم ایدیجی ، ایدن .

کاظمین [ع] (کاظم) ك جمعی . کاظمین هبط ، یارم جودانم باغیظ وکینست – ورد زبانم والکاظمین است – زهاوی زاده غنی » والکاظمین الغیظ . . . آیت کریمه‌سنه تلمیحدر .

کاعب [ع] طومورجق ممه‌لی قیز . کاعب سیمینبر . جمعی کواعب .

کاغد [ف] معروف (کاغد) بونك معربیدر . بزده معربی استعمال ایدرز .

کافه [ع] هپ ، جمله ، جمیع : کافهٔ احوالده = احوالك جمله‌سنده . یولجیلرك کافه‌سی کیتدی . کافهٔ = جمیعاً .

کافر [ع] مؤمن اولمیان ، نعم الهیه‌یی انکار ایدن : عجملر بونی فتح (فا) ایله (کافر) تلفظ ایدرلر . « کافران از بت بی جان چه تمتع دارید – باری این بت بپرستید که

جانی دارد - سعدی» کافرانه = کافرجه‌سنه. کافرستان = محل کفار. جمعی کفار، کفره کلیر. کافر نعمت = نانکور. کافره = مؤمنه اولمیان. جمعی (کوافر). (کافر) کلمه‌سی لسانمزده بشقه معنالرده قوللانیلماز.

کافل [ع] بوینه آلیجی، آلان. درعهده ایدیجی، ایدن: کافل اعاشهٔ ایتام § ضامن، کفیل: قانون، آسایش عمومینك خللدن وقایه‌سنه کافلدر.

کافور [ع] بیاض، کوزل قوقولی بر علاجك اسمی: کافور بیاض. «برعکس نهند نام زنکی کافور - لا» = عکسنه اولمق اوزره زنجینك آدینی کافور قورلر. § جنتده بر پیکار اسمی. کافوری = کافوره منسوب.

کافی [ع] کفایت ایدیجی، ایدن. § الویرر، یتیشیر.

کاکل [ف] باشك تپه‌سنده‌کی صاچ، پرچم § زلف، بناقلره طوغری اوزانان صاچ: «شمیم کاکلن آلمش نسیم کلشنده - دیمش که سنبله‌سنده امانت اولسون بو - فغانی»

کالا [ف] قماش، متاع: کالای کرانبها. «بزه عرض ایلمه کالای وصالك یتیشیر - بیلدك ای شوخ سنك بزنه قماش اولدیغنی - لا» § اثاث البیت.

کالبد [ف] قالب، جسد، هیئت مشخصه، تمثال: «سوز کالبد قدر بنی آدمه جاندر - سوز واسطهٔ رابطهٔ عالمیاندر - عونی بك» فتح با ایله (کالبد) ده لغتدر.

کالوس [ف] احمق، ابله.

کاله [ف] کالا: کالهٔ سخن § قباق: کالهٔ شراب § خام قاوون کلك.

کام [ف] مطلوب، مقصود، امنیه: نائل کام اولمق. کام آلمق. § آغزك طاوانی، طماق.

کامبخش [ف] کام باغشلایجی، باغشلایان.

کامبین [ف] کام کوریجی، کورن، بختیار، صاحب عز و جاه. کامبینی = کامبینلك جمعی کامبینان.

کامپرور [ف] صاحب کام و اقبال. تاجدار کامپرور، کامپروری = کامپرورلك. جمعی کامپروران.

کامران [ف] کام سوریجی، سورن. بختیار، صاحب دولت و اقبال. کامرانی = کامرانلق ایام کامرانی. سریر کامرانی. جمعی کامرانان.

کامکار [ف] حکمدار صاحب اقبال: سلطان کامکار. کامکاری = کامکارلق. تخت کامکاری. کامکارانه = کامکارجه‌سنه، کامکارانه بر عالم.

کامل [ع] اجزاسی تام اولان، نقصانسز، صفت کمال ایله متصف بولنان. § صاحب علم و کمال، فاضل، ادیب، تربیه‌لی: مرد کامل. کامل بر آدم. «کامل خطا ایدرکه آنی جاهل ایلمز - غالب دده» § بحور عروضدن برینك اسمی: بحر کامل.

کاملاً [ع] تماماً. نقصانسز: کاملاً اوقودق.

کاملیه [ع] روافضك اشری بر طائفه درکه (ابو کامل) نامنده بر شخص بلیدك پیرویدر. ابو کامل، امام علی رضی الله عنه حضرتلرینه بیعت ایتمدیلر دیه جمیع صحابهٔ کرامی وطالب حقنی ترك ایتدی دیه مشارالیه امامی اکفاره جرأت ایتمشدر. تناسخه قائل ایمش.

کامن [ع] کیزلی، صاقلی، بلیرسز.

کامور [ف] کاملی، صاحب کام، بختیار، مسعود. شهریار کامور. کاموری = کامورلك. جمعی کاموران.

کامیاب [ف] کام بولیجی، بولان بختیار، طالعلی: «سایهٔ لطفکده اولدق پادشاهم کامیاب». کامیابی = کامیابلق. جمعی کامیابان.

کامه [ف] کام. بدکامه = کثیر المطلوب، کثیر الامنیه آدم.

کان [ف] معدن: کان هنر. کان فضائل.

کانون [ع] دمیردن باقیردن، طوپراقدن یاپیلان آتش اوجاغی. صوبه: کانون سینه. § قیش فصلنك ایکی آیی، کانون اول = مارتدن اعتباراً شهور رومیه‌نك اوننجی آیی، کانون ثانی = ینه بو اعتبار ایله اون برنجی آیی و قیشك اك شدتلی زمانی. «کانونه موافق اولدی کانون»

کانی [ع] کنایه سویلیجی، سویلین.

کانی (ابوبکر) توقادلی بر منشیدرکه هزل و مزاح طرزنده یازدیغی لطیف مکتوبلرله شهرت بولمشدر. مشارالیه صدر اعظم حکیم اوغلی علی پاشا ایله استانبوله کلمش، طریق خواجکانی‌یه ادخال اولنمش ایسه‌ده دوام ایده‌میه‌رك کاه دیوان قلمنه منسوبیت صورتیله استانبولده، کاه دیوان کتابتی خدمتیله خارجده وقت کچیرمشدر. سرورینك:

«چوق هوایلری ولد ایدیکه یازلسه بتون بوش قالیر بونجه مرکبیلرك دکانی شهری دور ایتمشیدی دف چالهرق سورکبی رقصی قیلمشدی کذر دائرهٔ امکانی» دیمش اولمسندن آکلاشیلدیغنه کوره کانی عمرینی بتون بتون لاابالیکله امرار ایتمشدر. شعری عادیدر. فقط مزاح طرزنده یازمش اولدیغی مکتوبلر فوق العاده‌در. تأسف اولنورکه منشآتی طبع اولنه‌مامشدر» سرورینك:

«هر سوزی معدن جوهر ایدی کندی کانی» مصراعندن آکلاشیلدیغی اوزره (١٢٠٦) ده وفات ایتمشدر.

گاو [ف] اوکوز. گاو مشرب.

گاوبان [ف] صیغیرتماچ: گاوبان بی اذعان.

گاودشتی [ف] بیان صیغیری.

گاودم [ف] اسکیدن چالنان بر نوع بوری: «خروش آمد از نالهٔ گاودم - فردوسی»

گاوزمین [ف] اعتبار قدمایه کوره ارضی صیرتنده کوتورن اوکوز. آکا (گاو ارض) ده دینیلیر. «اویله قیلیج اوردرکه فرضی - ایلر ایکی پاره گاو ارضی - خرابات»

کاوه [ف] ایرانلی مشهور بر دمیرجینك اسمیدر.

کاه [ف] صمان، چوپ.

کاه [ف] اکسلمك معناسنه اولان (کاستن) دن فعل امر. ترکیبسز قوللانیلماز. جانکاه = جان اکسیلدیجی، اکسیلدن. آه جانکاه. بو مقامده کاف فارسی ایله اوقومق خطادر.

گاه [ف] ادات زمان اولور: سحرگاه = سحر وقتی. شبانگاه = کیجه وقتی. نالهٔ شبانگاه. «بندن سزی ایتدکجه خبیر آه شبانگاه - سزدن ده بکا بادسحر نفحه بر اولسون - اکرم بك» § ادات مکان اولور: سجده‌گاه = سجده محلی. نخچیرگاه = آو محلی. تختگاه = تخت محلی. تختگاه سلطنت «کعبه جویان محبت خضری رهبر ایلمز - سجده‌گاه اهل دل خاك

دروننده بللیدر ـ وجدی» . وقت ، زمان : «کورمك ایستردل فرقتده هرکاه‌سنی ـ نحیف» § بعضاً : «کاه برحرف ـ قوطیله ایدر ناصری نار ـ کاه بر نقطه قصوریله کوزی کورایلر ـ فضولی» بعضاً نظمده (که) صورتنده تخفیف اولنور : کاهی = بعضاً (کاهیجه) مهجوردر . کاه کاه = بعضی بعضی . ناکاه = وقتسز ، آکسزین ، بردنبره : «کویا اویویورمشم اویاندم . ـ ناکاه سنی کورنجه صاندم ـ ناجی»

گاه گاه [ف] وقت وقت ، زمان زمان

گاه وبی گاه [ف] وقتلی ، وقتسز ، صره‌لی صره‌سز .

کاهبان [ف] خرمن بکجیسی .

کاهدان [ف] صمانلق .

کاهربا [ف] صمان قاپیجی ، قاپان دیمکدر . الکتریق قوتی حاوی صاری بر ماده‌درکه سیغاره آغزلغی ، چبوق اوجی ، تسبیح کبی شیلر اعمال اولنور . (کهربا) صورتنده تخفیف اولنور . لسانمزده دائما مخففی قوللانیلیر .

کاهکشان [ف] کوك یوزنده کیجه‌لری بیاض ، یول شکلنده کورونن کوکبلردرکه ارضدن میلیونلرجه مسافه اوزاقده بولندقلری ایچون اویله خرده کورینورلر . هیئت شناسان بونلردن هربرینك کونش کبی برعالم عظیم اولدیغنی بیان ایتمکده‌درلر . (کهکشان) صورتنده تخفیف اولنور . لسانمزده همان دائما مخففی قوللانیلور . «دکل خالی عموماً آسمانلر کهکشانلردن» کهکشانه ترکجه‌ده (صمان اوغریسی) دینیلیر .

کاهل [ع] (کهولت) ایله متصف اولان . بو مناسبتله تنبل ، غیرتسز معناسنه قوللانلمشدر . کاهلانه = کاهلجه‌سنه .

کاهن [ع] فالجی ، باقیجی ، غیبدن خبرویرن کاهن ابلهفریب . کاهنانه = کاهنجه‌سنه . جمعی (کهنه) و (کهان) .

کاهواره [ف] بشیك ، مهد : (کهواره) صورتنده تخفیف اولنور . لسانمزده اکثریا مخففی قوللانیلیر : جنبش کهوارهٔ صفا . کهواره پیرای وجود .

گاهی [ف] بعضاً : «کاهی اونکاه وحشت آثار ـ حس ایتدیریورکه برغمك وار ـ ناجی» نظمده (کهی) صورتنده تخفیف اولنور . «زلفکه سینه‌که دوشدکجه کهی برك خزان ـ تتره‌دیر روح غریبانه‌کی بر آه نهان ـ سیرت بك»

کباب [ع] اتی صوسز اوله‌رق آتش اوزرنده پیشیرمك § بوصورتله پیشیریلن طعام . «کباب جکر» تشبیهی زمانمزده بکنلمین تشبیهاتدندر .

کبابه [ع] بر نوع علاج . (کبابیه) غلطدر .

کباده [ف] تعلیم یای . کباده‌کش = کباده چکیجی ، چکن ، تیراندازلغه هوسکار . کباده‌کشی = کباده کشلك .

کبائر [ع] (کبیره) نك جمعی . بیك کناه اولان افعال : اهل کبائر . ارتکاب کبائر .

کبان [ع] بیوك ترازو . (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

کبد [ع] قره جکر ، جمعی اکباد . کبودکلیر . کسر با ایله‌ده لغتدر . کبدالبحر = دکزك انکین یری . کبد کلمه‌سنی دوقتورلر غلط اوله‌رق فتح با ایله استعمال ایدیورلر .

گبر [ف] مجوسی ، آتش پرست : «اکرصد ساله کبر آتش فروزد ـ اکریکدم درو افتد بسوزد ـ سعدی» .

کبش [ع] دردینه کیرمش ارکك قیون ، قوچ ، چپش .

کبك [ف] کیکلك : کبك خرامان . «روشی زاغ اونودر کبکی ایدرکن تقلید ـ ثابت» . «تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر ـ یحیا»

کبوتر [ف] کوکرجین : کبوتر منقش پر . کبوترنامهٔ بر . «بکا طوغری میل ایدرکاه او کبوتر ملاحت ـ چیقار آشیان دلدن آکا بیك ترانه قارشی ـ فکرت» کبوترباز . = کوکرجین بسله‌ین ، صاتان ، جمعی کبوتران . کبوتران خوش آواز .

کبوتر حرم [ع] مکهٔ مکرمه‌ده حرم کعبه‌ده بولنان ، صیدی ممنوع اولان کوکرجین : کبوتران حرم § صید و وصلی مشکل محبوبه .

کبود [ف] کوك ، مائی : سپهر کبود . چشم کبود . «مائی کوزلك نه روا عین کبودکده سنك ـ علوی»

کبیر [ع] بیوك ، اولو § یاشلی ، سالخورده آدم .

کبیسه [ع] طولدیرلمش § سنهٔ شمسیه‌نك خللدن وقایه‌سی ضمننده هردرت سنه‌ده بر کسور ایامی جمع ایله شباط آینه علاوه ایدرلرکه او سنه شباط یکرمی طقوز کون اعتبار ایدلمش اولور . ایشته او سنه‌یه (سنهٔ کبیسه) نامی ویریلیر . تأنیثی موصوف اعتباریله‌در .

کبیکج [ف] بر نوع نبات § سریانیده حشرات اوزرینه مؤکل بر ملك اسمی اولدیغندن کووه طوتوغسون دییه بو اسمی بعض کتابلره یازارلر .

کبچه [ف] کپچه .

کتائب [ع] (کتیبه) نك جمعی . «عرشه اولنورسه‌نکاه اعلا ـ کلبانك تضرعی عبادك ـ شوقك غلیان ایدردی پیدا ـ خوننده کتائب جهادك ـ قدسیتی کوسترن بوشیلر ـ علویتکه دلالت ایلر ـ اکرم بك» (کتایب) صورتنده یازلمامللی .

کتان [ع] معروف . لسانمزده تخفیف ایله مستعملدر . کتان کیجه ماهتابه قارشی آچیق بر محلده براقلسه چوررمش ، «آن پرنورونیاورم تاب ـ مانند کتان به پیش مهتاب ـ لا»

کتب [ع] یازمق .

کتبه [ع] (کاتب) ك جمعی . دوائر دولت مداوملرندن اولان کوچك مأمور افندیلر : کتبه‌دن فلان افندی . (کتبه) کاتبك جمعی اولدیغی حالده مثلا دوائر رسمیه‌یه انتسابی اولمیان بر ذاتك کتابتده‌کی اقتدارینی بیان ایچون افندی ایی کتبه‌دندر دینیله‌مز . بو مقامده ایی کاتبدر دینیلیر . (کتبه) دیندیکی مطلقا دوائرده مستخدم کوچك مأمورین خاطره کلیر . کتبهٔ اقلام .

کتم [ع] بر سوزی ، بر خبری کیزله‌مك . بر شیئی صاقلامق : کتم سر ، کتم نفوس .

کتوم [ع] سری بك . الك کتم ایدیجی ، ایدن .

کتیبه [ع] عسکر آلای کتیبهٔ شان واجلال § اردودن آیرلمش طوپلو آلای § دشمنه چاپول ایدن یوزدن بیك نفره قدر سواری عسکری .

کثافت [ع] لطافتك ضدی § قالینلق ، صیقلق ، چوقلق ، کورلك : کثافت اشجار ، کثافت نفوس § مایعاتك قویولغی ، برشی شفاف اولمیوب ایچندن آیدینلغك کیچه‌مه‌مسی .

کثرة [ع] چوقلق (قلت) مقابلیدر . مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : کثرت نقود .

انسانى مسعود ايده‌من . » وحدت حسنكله
قطع ايتدى علائق رشته‌سين — كثرت شوق
خرد سوزم دل ديو نه‌دن »

كثير [ع] چوق اولان شى. كثير الوقوع

كثيف [ع] كثافتله متصف اولان: جيش كثيف، ابر كثيف. ماء كثيف: «بن آغلارم دوكيلور ابرلر كثيف — كولنجه سن آچيلير بيك كوزل بهار كوزل وفا § قويولمش مايعات، ضيانك دروندن كچمه‌سى ممكن اولميان شى.

كج [ف] اكرى، منحنى، اعوج، كثر.

كجابه [ف] و

كجاوه [ف] محفه، كعبهٔ معظمه يوللرنده دوه اوزرينه قوردقلرى شى، هودج: كجابهٔ شان واجلال. كجاوهٔ اقبال.

كج باز [ف] اويونده حيله بازلق ايدن.

كج بين [ف] شاشى ، احول.

كج رأى [ف] سقيم الرأى.

كجرو [ف] اكرى كيديجى، كيدن، مسلك سقيم صاحبى.

كج فهم [ف] ترس آكلايجى، آكلايان جمعى كج‌فهمان.

كج مزاج [ف] مزاجى ناخوش، متغير.

كج منظر [ف] اكرى باقيشلى، حسود.

كج نهاد [ف] طينتى بوزوق.

كچكول [ف] كشكول، كاسهٔ سائلان.

كحال [ع] كوز حكيمى، § سرمه چكيجى، چكن.

كحل [ع] كوزه سورمه چكمك.

كحيل [ع] سرمه چكلمش: عين كحيل = سرمه چكلمش كوز.

كد [ع] بر شيئك حصولى ايچون مشقت، محنت، امك چكمك: «ومن طلب العلى من غير كد - اضاع العمر فى طلب المحال - ابو الفتح البستى» = مشقتسز معارج كماله يوكسلمك ايستين طلب محال ايله عمرينى اضاعه ايدر. كديمين = ال امكى.

كدا [ف] يوقسول، ديلنجى، سائل: «محبت اهلى هپ ساغر كدادر - حكمت بلكه». كدايى = كدالق. كدايانه = سائلانه. كدايان = كدالر.

كدبانو [ف] خانه‌نك امورينه مديرانه نظارت ايدن بيوك قادين. كهيا قادين. بى بى.

كدر [ع] بولانقلق (صفوت) مقابليدر. بو مناسبتله اضطراب قلب، غم، غصه معناسنه قوللانيلمشدر. كدر افزا = كدر آرتيريجى، آرتيران. كدر انكيز = كدر قوباريجى، قوپاران.

كدو [ف] قباق: ياش اولسون قورى اولسون هر ايكيسنه‌ده ديرلر. «كدو افتاد بادنجان برآمد»

كده [ف] ادات محليدر: آتشكده = آتش پرستلرك عبادتخانه‌سى. ميكده = مى صاتيلان محل، ميخانه. محنتكده = محل محنت.

كذاب [ع] يالانجى، الكالان سويليجى سويلين: كذاب بى حجاب.

كر [ع] برشيدن رجوع ايتدكدن صكره يكيدن اوزرينه ميل وتوجه: كروفر = دشمن اوزرينه هجوم وبر مدت قا-

چامق كوستردكدن صكره دونرك تكرار حمله ايتمك صورتيله جنك. بوندن بشقه يرده قوللانيلديغى يوقدر.

كرار [ع] دشمن اوزرينه دونه دونه حمله ايدن مبارز: حيدر كرار.

كر [ف] (اكر) اداتنك مخففيدر. استعمالى نظمه مخصوصدر: «كر بو مهدنده وفا ايلرسه جانان ايشته بن - يحيى» § ادات فاعل اوله‌رق اسمه لاحق اولور: زركر = قيومجى. كفشكر = پاپوشجى § اوبوز علتى.

كرات [ع] (كره) نك جمعى. كرات عديده. كرتان = صبح وشام. جدول كرات = اعدادك يكديكرينه ضربيله حاصلى بيلديرن جدول.

كراسته [ف] معروف.

كرامة [ع] صفت كرم واحسان ايله اتصاف § عزيزلك § اولياء اللهدن صادر اولان خارق العاده بعض امثال واقوال: «كرامت كوستروب خلقه صوبه سجاده صالمشسك — بقاسين روم ايلينك پنجهٔ همتله آلمشسك — سليمان دده».

كران [ف] اوج، صوك، كنار، نهايت دائما (بى) اداتيله برابر قوللانيلير: بى كران = نهايتسز. افق بى كران. تفكرات، درياى بى كران تأثرات: «كوزلرم ضيانك فسحت بى كران اشعه نثارينه قاريشان صولرك سطح بى پاياى ضيادارى اوزرنده سرسريانه طولاشيرديى - لامارتين». بو كلمه‌يى بو معناده اولرق اوزره كاف فارسيدن كسريله تلفظ غلط فاحشدر. (كرانه) ده لغتدر.

كراهة [ع] و

كراهية [ع] برشيدن خوشلانمامق، ايكرنمك.

كرب [ع] غم، غصه، اندوه: جمعى كروب.

كربلا [ع] عراقده حضرت حسين افندمزك نوش جام شهادت بيوردقلرى محلدركه مشاراليه افندمزك وجود مقدسلرى اوراده دفين خاك عطرناكدر.

كره [ع] دفعه، مره. «حالى تصور ايلدم بيك كره اى آيينه‌رو — سن ده اولمازسه‌ك كيم اولسون انكسارمدن خبير - ناجى»

كرچه [ف] (اكرچه) مخففى.

كرد [ف] توز، طوپراق، غبار: كرد آلوده = توزه، طوپراغه بولاشمش.

كردان [ف] دونيجى، دونن: چرخ كردان. سپهر كردان. «دنفوباد برچرخ كردان تنو - فردوسى». فانوس كردان = بورنجكدن يابيلوب ايچنه درلو اشكال وضع ايديلرك مومك شعله‌سى قوتيله دوندكجه طرف طرف او اشكال نمايان اولان فانوس. آكا (فانوس خيال) ده ديرلر. «بكزر فلك اول چنبر فانوس خياله - كيم نقش تماثيل سريع الجرياندر ...»

كردش [ف] دونش، طولانش: كردش افلاك. كردش زمين. كردش اجرام. «بيك بيل يشاسه‌ك ينه جهان بو - كردش بو، زمين بو، آسمان بو...» كافك كسريله استعمالى ياكلشدر.

كردن [ف] بيون: بلور كردن. «كردنندن سينه‌سندن بوسه‌لر اتمشدى وعده - جمله‌سندن نيله‌يم كافر پشيمان اولدى هپ - نديم» كردنندن جوش ايدر صبح تجلى موج موج - ازدحام ايلر طولار نور الهى قوينه...

كردن بسته [ف] بيونى باغلى، مطيع، منقاد.

گردن بند [ف] کردنه باغلانان شی، قلاده.

گردن فراز [ف] بیونی قالدیریجی، قالدیران، فخر ایدیجی، ایدن.

گردنکش [ف] سرکش، معاند.

گردون [ف] دونیجی، دونن § فلك، دنیا، سما: چرخ کردون. کردون حشمت = کردون کبی صاحب حشمت.

گردونه [ف] آرابه کردونهٔ سلطنت. کردونهٔ اجلال. آرابه دونه‌رك کیتدیکی ایچون (کردونه) نامی ویرلشدر.

گردیده [ف] دونمش. حالی تغیر ایتمش.

گرفس [ع] معروف سبزه. کرویز.

گرگدن [ف] بربیوك جانوردر. آلننده بر بیوك بوینوزی اولور. عربلر بونی کاف عربی و تشدید نون ایله تلفظ ایدرلر.

گرگس [ف] آق بابا. نسر.

گرم [ع] اوزوم چبوغی، کوتوك. جمعی کروم.

گرم [ع] نفاست، عزت، شرف، علو جناب (خساست) مقابلیدر. (اکرم) کلمه‌سیله جناب حق توصیف اولنورسه الطاف و احسانی، انسان توصیف اولنورسه اخلاق حمیده و افعال پسندیده‌سی قصد اولنور. اثری ظهور ایتمدکجه کریم اطلاق اولنماز. کرم اصلی و نفسیدر. بی کسانه دستگیر اولمق، ضعفایه ترتب ایدن تکالیفی درعهده ایتمك اثر کرمپروریدر.

گرم [ف] صیجاق، حار: مقابلی (سرد) در. دم گرمان = آتی، دوایی یك ـ ویریجی، سورن کرمخیز = جست و چابك. کرمند = مجهول. کرمیٔ تام. (کرمیت) غلطدر.

گرما [ف] صیجاق. حرارت: موسم کرما = فصل صیف.

گرمابه [ف] صیجاق صو حمامی: کرمابهٔ وصلنده بایلدق اوپرینك ـ کانی یتیشیر طوپلایه‌لم طاسی طراغی ـ کانی «دکز حماملرینه کرمابه دیمز.

گرما گرم [ف] قیزیشوب، ایصنمش اولان، پرسوز و شوق: مجلس کرما کرم اولدی. کرما کرمی = کرما کرملك.

گرمکار [ف] کرم ایدیجی، ایدن. کرمکاری = کرامکارلق، کرامکارانه = کرمکارجه‌سنه. التفات کرمکارنه. کرمکاران = کرمکارلر.

گرمگستر [ف] کرم دوشه‌یجی، یاییجی، مکرم. کرمگستری = کرمگسترلك. کرمگسترانه = کرمگسترجه‌سنه. کرمگستران = کرمگسترلر.

گرمپرور [ف] صاحب کرم و احسان. کرمپروری = کرمپرورلك. کرمپرورانه = کرمپرورجه‌سنه. کرمپروران = کرمپرورلر.

گرمی [ف] صیجاقلق، حرارت: کرمیٔ صحبت، کرمیٔ مباحثه.

گرنای [ف] ایکیدن قوللانیلان بر نوع بکر بوریسی: «آل کرنایی دستکه چال روزکاره یوف ـ شیخ غالب». «خروشان یلان و دم کرنای ـ چنان شد که چرخ اندر آمد زجای ـ فردوسی» تخفیف را ایله ده لغتدر.

گرنك [ف] آل آت: «بن نه خاکم که اوله بنده بو آثار کمال ـ فارس طبعمه احسان اوله بویله کرنك § لشکرکاه، اردو § محل توقف § میدان جنك.

گروبیون [ع] اشراف ملائکهٔ کرام، مقرب درکاه جناب الٓهی اولان ملکلر: فارسی جمعی (کروبیان). مفردی اولان (کروبی) آز قوللانیلیر: ذات کروبی صفات. تخفیف را ایله ده لغتدر.

گره [ع] خوشلانمامق، ایکرنمك § جبر ایتمك، اکراه ایتمك، زورلمق: کرهاً = ایسته‌میه‌رك، خوشلانمیه‌رق: کرهاً ارتکاب قباحت.

گری [ع] قازمق

گریم [ع] کرمله متصف: کریم فضائلپرور. کریمانه = کریمجه‌سنه، معاملهٔ کریمانه § عفو و مسامحه‌سی غالب: مرد کریم = مرد صفوح. جمعی: کرماء، کرام، کرایم.

گریمه [ع] قرآن عظیم الشانك هر آیت جلیله‌سی § قز اولاد.

گریه [ع] مکروه، طبیعته ایکرنه‌کتیرن: کریه المنظر، کریه الصوت.

گریهه [ع] شدت حرب § مصیبت § نفسه حالت اکراه ایراث ایدن جنحه، بادره.

[ف] ایپك، (قز) بوندن معربدر.

گزا [ف] کزیدندن مشتق کزاینده معنی اوله‌رق ایصیریجی، ایصیران معناسنه. ترکیبسز قوللانیلماز: جانگزا، یكگزا.

گزند [ف] ضرر، زیان، الم، آفت، مصیبت: «وجود نازکت آزردهٔ کزندمباد ـ حافظ»

گزیده [ف] ایصیرلمش

گژچشم [ف] شاشی، احول.

گژدم [ف] عقرب، قویروغی اکری اولدیغی ایچون بو نام ویرلشدر.

کس [ف] کیمسه، کشی: یالکز اولدیغی حالده باشنه بر هر ویا (بی) کتیرلمدکجه قوللانلماز: هرکس. جمعی اولان (کسان) یالکز رسمیاتده قوللانیلیر. (فلان کس) کبی سوزلر لسان ادبه یاقیشه‌جق شیلردن دکلدر. هله (کسان) هیچ یاقشماز. بی کس = کیمسه‌سز.

کساد [ع] آلیش ویریشده طورغونلق. متاعك کچمه‌سی، اعتباردن سقوطی: «ایله بازار جهانه بر آلیر کوزله نظر ـ کیمی همدست رواج و کیمی همکرد کساد ـ نابی»

کساله [ف] تنبللك، اوشنمك: کسالت موجب ندامتدر.

کسانه [ف] کسه لایق، کسجه‌سنه. دائما (بی) ادات سلبیله برابر قوللانیلیر: بی کسانه = بی کسجه‌سنه، کیمسه‌سز کبی. بی کسانه آغلامق. بی کسانه حیات. «سنی یاد ایلدم صباحه قدر ـ آغلادم بی کسانه حسرتله»

کسب [ع] چالیشوب قازانمق. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: کسب ثروت، کسب قدرت. کسب کمال. کسب شرف. کسب شهرت. «سرشار غمم فهم مآل ایلدیکمدن ـ رامی پاشا» کافك کسریله ده لغتدر.

کسر [ع] قیرمق. قیرلمق: اعضانك کسری. شیشه‌نك کسری § سهم تامه بالغ اولمیان جزء. اجزاء واحددن جزء غیر تام: نصف عشر، خمس کبی. کسر عادی کسر اعشاری § بلك آزشی. § اسره.

کسره [ع] اسره، حرفی مجرور اوقوتدیران حرکه.

کسل [ع] کوشکلك، بر ایشه آغیر دورانمق، اوشنمك.

کسلان (مولد) کسل: کسلان روح. بو کلمه عربجه‌ده بوقدر (فلاکت) و سائره کبی بزم اختراع ایتدیکمز مصادردندر. هم بو

صورت قاعدهٔ عربیه یه توافق ایتمز. چونکه (فعلان) وزنده کی مصادر عربیه ده معنای حرکت ملاحظه اولنور. دوران، جریان، خفقان، جولان، سیلان کبی. فقط بزجه استعمالنده باس یوقدر.

گَسْلان [ف] اوشه نجی، اوشه نن، تنبل، طفل کسلان.

گَسُوب [ع] بلك، الك کسب ایدیجی، ایدن.

گَسِيد [ع] کچمز، قیمتسز § هرشیئك آشاغیسی، ادناسی.

گَسِير [ع] قیرلمش § وجودینه ضعف عارض اولمش ناقه.

کَش [ف] چکمك معناسنه اولان (کشیدن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانیلماز: محنتکش = محنت چکیجی، چکن. سوداکش = سودا چکیجی چکن. جفاکش = جفا چکیجی، چکن. جفاکش امید. جفاکشان = جفا چکنلر.

کَشّاف [ع] بلك، الك کشف ایدیجی، ایدن. کشاف حقایق. «کشاف دقایق معانی»

کَشاکَش [ف] ایکی کشینك برشیئی ایکی جندن طوتوب هربری کندی طرفنه چکمسی § جنك، غوغا: «کشاکش چوکار خردمند نیست — لا» § پهلوانلرك بربرله صواشه لری، مصارعه. § غم، غصه، فلاکت متعاقباً عارض اولوب کوز آچدیرماماسی.

کَشان [ف] چکیجی، چکن. § ادرنه داخلنده برقضا اسمی: «کشانك ده کورسون کوزی میکشان — عزت ملا»

کَشان بَرْکَشان [ف] عنف ایله، زور ایله کوتورمه. چکه چکه کوتورمه.

گَشْت وگُذار [ف] کزمه، طولاشمه، سیاحت: «حقیقات فرق یوق عمرك منلدن — خیال وخوابدر کشت وکذارم — حامد بك»

کَشْتی [ف] کمی، سفینه: کشتی نشین = کمیده بولنان. کشتی نشینان = کمیده بولنانلر. کشتیٔ نوح = نوح علیه السلامك کمیسی. «کوکل سیار برکشتی، جهان عمان بی پایان — کوزمدن ساحل امید پنهان اولدی کتدی — آصف» کاف فارسی ایله استعمال طوغری دکلدر.

کَشْتیبان [ف] کمیجی، ملاح، قپودان.

کَشْتیگاه [ف] لیمان، مرسی: کشتیگاه پهنا.

کَشْتیگَر [ف] کمی یاپان، صانعوز.

کَشْف [ع] برشیئك یوزنده کی پرده یی قالدیرمق، آچیغه چیقارمق: کشف نقاب. کشف غطاء، کشف سدول. «کشف ایت نقابکی پری، کوکی منور ایت — بو عالم عناصری فردوس انور ایت — زینب خانم» § کیزلی برشیئی میدانه چیقارمق: «کشف اسرار ایلمه اظهار الله مشفقه — شیخ الاسلام اسحاق افندی» «کشف ایلدك حقایقی ده ایشی ایلدك — دنیایی جاهل ایلدك ای خردمبین اوتان — حیرت افندی» مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: کشف پردهٔ راز. کشف حقیقت. کشف عیوب. کشف مساوی. § تخمین ایله برشیئك انشاسنه لازم اولان مصرف حساب ایتمك: اوبنانك انشاسی مصرف یوزبیك غروش کشف اولنمشدر. کشف ضبطه سی. § اولیاء اللهك مغیباتدن خبردار اولمسی: ارباب کشف وکرامت. «دیرمش بکا کشف اولدی رموزات حقیقت — والله یالاندر سوزی بالله یالاندر — روحی بغدادی»

کَشَف [ف] قبلومبغه. «عاجزایکن عقابه کرفتار اولور کشف — غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار — ...»

کَشْکُول [ف] کچکول، دیلنجی کاسه سی.

کَشْمَکَش [ف] نزاع، مجادله، جنك: «یارب نه در بو کشمکش درد احتیاج — انسانك احتیاجی که برلقمه نانه در — ...»

کَشَنْدَه [ف] چکیجی، چکن.

کَشیدَه [ف] چکلمش، طارتلمش § یازلمش، یازیلان: کشیده بیوریلان تلغرافنامه آلنمشدر.

کَشیدَه قامَت [ف] اوزون بویلو.

کَشیدَه رُو‌ی [ف] صوبو بوزلو.

کَشیش [ف] پاپاس، راهب. جمعی کشیشان. ترکجه دن معجمدر.

کَظْم [ع] غیظ وحدتی اظهار ایتمه مك، اوفکه یی هضم ایلمك.

کَظیم [ع] حدتنی، غضبنی حبس ایدیجی، ایدن.

کَعْب [ع] اعضا کمیکلرینك اویناق یرلری، مفاصل، پیوندگاه § طوپوق § آشیق § طاوله زاری § مجذوری بردفعه دها جذره ضرب ایتمك § مجد، شرف وشان: علو کعب § کنج قیزك ممه سی یومرلنمق § کعب بن زهیر = مداح حضرت پیغمبر.

کَعْبَه [ع] قبلهٔ اهل اسلام اولان بیت الحرام: «حاجی بره کعبه رودکین ره دین است — خوش می رود اما ره مقصودنه این است — لا» کعبة الآمال، کعبهٔ ارباب تحقیق.

کَفّ [ع] منع ایتمك، امتناع ایتمك کف ید = ال چکمك، برکیمسه نك قبل الدعوی مطلوبندن واز کچمسی. کف ید آنجق حقوق شخصیه دعوالرنده جاریدر. حقوق عمومیه دعواسندن کف ید اولنه ماز. § ال، ید، بش پارمغی مشتمل اولان آوج، پنجه: جمعی کفوف. ظاهر کف = الك اوستی، صیرتی. باطن کف = الك ایچی، آیه § اصطلاح عروضیونده بدنجی حرف ساکنی اسقاط.

کَف [ف] کوپوك: امواج کف فشان. موجهٔ کف نثار. «پیش عزمده کف نثار هجوم — موج طوفا نخروشی دریانك»

کَفّارَه [ع] کناهلری ستر ایدیجی، ایدن شی، بدل جنایت: مثلا کفارهٔ قسم بربنده آزاد ایتمکدر. «کفارهٔ شراب خوریهای بی حساب — هشیار درمیانهٔ مستان نشستن است — صائب»

کَفاف [ع] برشیئك مثل، مقداری § احتیاجی دفع ایلیه جك قدر رزق، معاش. کسر کاف ایله غلطدر.

کَفالَه [ع] بوینه آلمق، برینه عائد اولان شیئك ایفاسنی تعهد ایتمك § برشیئك مطالبه سی حقنده ذمتی ذمته ضم ایتمکدر. یعنی برکیمسه ذاتنی دیکرك ذاتنه ضم ایدوب آنك حقنده لازم کلن مطالبه یی کندی دخی التزام ایلمکدر — مجله.

کَفالَت بالتَّسْلیم [ع] برمالك تسلیمنه کفیل اولمق.

کَفالَت بِالدَّرَك [ع] مبیع بالاستحقاق ضبط اولندیغی تقدیرده آقچه سنی ادا وتسلیمه یاخود

بایمك نفسنه کفیل اولمقدر .

کفالت بالمال [ع] بر مالك اداسنه کفیل اولمقدر .

کفالت بالنفس [ع] بر آدمك شخصنه کفیل اولمقدر . بو کفالت امام شافعی حضرتلرینك عندنده باطلدر .

کفالت منجزه [ع] شرطه معلق و زمان مستقبله مضاف اولمیان کفالتدر .

کفالت معلقه [ع] شرطه معلق اولان کفالت : فلان آدم سنك آله جغکی ویرمز ایسه اداسنه کفیلم دیمك کبی .

کفالت موقته [ع] زمان موقت ایچون عقد ایدیلن کفالت . بوکوندن فلان وقته قدر کبی .

کفالت نقدیه [ع] بر خصوصی تأمین ضمننده معین اولان بر آقچه بر صندوق ویا بانقه یه دیپوزیتو ایدلمك یعنی او خصوص مطلوب درجه ده جریان ایدرسه کری یه آلنمق اوزره آقچه ترهین اولنمق . عکسی صورتده تضمینات بو آقچه دن آلنیر .

کفج [ف] آغزدن جریان ایدن صو وکوبوك .

کفچه [ف] کپچه .

کفره [ع] (کافر) لك جمعی : کفرهٔ فجره .

کفش [ف] پابوش ، آیاق قابی .

کفش دوز [ف] پابوش دیکیجی ، دیکن .

کفشگر [ف] پابوش دیکیجی ، دیکن ، پابوشجی .

کفگیر [ف] کوبوك آلمغه مخصوص معروف دلیکلی ظرف . کفچه .

کفن [ع] اولویه صاریلان بز ، انسانك دنیادن الك صکره کوتوره جکی شی ، جامهٔ عدم : « ازبیابان عدم تا سر بازار وجود — بتلاش کفنی آمده عریانی چند — لا » . کفن بدوش = کفنی اوموزنده . کفن بدوش جنون . کفنپوش = کفن قوشانجی قوشانان . « صویوندی ثوب فانیدن کفنپوش اولدی عریانی — لا » جمعی اکفان . اکفان . موتا

کفه [ع] ترازو کوزی . کفة الصاعد = دکری آوجی آغی . کفة الدف = دائره قصناغی ، دکری شی . کافك کسر وضمیله ده لغتدر .

کفیل [ع] بوینه آلیجی ، آلان . درعهده ایدیجی ، ایدن : « امورینه قاریشان آخرك وکیل کبی — نتیجه سنده غرامت چکن کفیل کبی — ثابت » § کندی ذمتنی آخرك ذمتنه ضم ایدن یعنی آخرك متعهد اولدیغی شیئه کندی دخی متعهد اولان کیمسه در — مجله .
کفیل بالتسلیم = برمالك تسلیمنه کفیل اولان کیمسه در . کفیل بالمال = بر مالك اداسنه کفیل اولان کیمسه در : کفیل بالدرك = مبیع بالاستحقاق ضبط اولندقده آقچه سنی ادا و تسلیمه یاخود بایمك نفسنه کفیل اولان کیمسه در . کفیل بالنفس = بر آدمك شخصنه کفیل اولان کیمسه در . بو کفالت عندالشافعی باطلدر .

کلاه [ع] یشیل اوت .

کلاغ [ف] قوزغون : « طفیل خوار مشو چون کلاغ بی پر و بال — لا » .

کلال [ع] یورغونلق ، بی تابلق : کلال آور = کلال کتیریجی ، کتیرن . کلال روح . « بوکون زواللی کوکلك غریب بر ملالی وار — عماندن توحشی ، حیاتدن کلالی وار — اکرم بك » . (کلالة) ده لغتدر .

کلام [ع] سوز ، قول ، سخن : کلام عارفانه . « کلامندن اولور ظاهر کشینك کندی مقداری — لا » . کلام الله ، کلام قدیم = قرآن عظیم الشان . علم کلام = علم عقائد .

کلان [ف] هیبتلی ، جثه لی ، ایری کوده لی : خرد و کلان .

کلب [ع] کوبك ، سك : کلب عقور . § ییرتیجی جانور ، انسانی ، حیوانی طالایان آرسلان ، قپلان ، قورد وامثالی . جمعی کلاب ، کلاب محله = محله نك کوپکاری . § کوبك بالغی . کلب الماء = قندز . § بر قبیله اسمی .

کلبتان [ع] نعلبند و دوالکر آلتلرندن دمیر قیصقاج : (کلبتین) ده دینیلیر .

کلك [ف] خام ، اولمامش قاون ، قاربوز .

کلم [ع] (کلمه) نك جمعی . یاخود اسم جمعدر : الیه یصعد الکلم الطیب .

کلمات [ع] (کلمه) نك جمعی . کلمات فصیحه .

کلمه [ع] لفظهٔ واحده ، کرك اسم کرك فعل و حرف اولسون : کلمهٔ فصیحه . § بعضاً بر جملهٔ مخصوصه یه ده اطلاق اولنور : کلمهٔ شهادت . کلمهٔ توحید . کلمهٔ باقیه = کلمهٔ توحید ، اعلای کلمة الله .

گلو [ف] انسان ، حیوان بوغازی . حلقوم ، ضم کاف ایله ده لغتدر .

گلوبند [ف] کردن بند .

گلوگیر [ف] طاغ ارمودی ، خلط § بوغازدن کچمسی کوج اولان شی : « لقمهٔ غمکه گلوگیر ملال اولدی بکا — شیرمادر کبی شمدی می حلال اولدی بکا — عونی » .

گله [ف] سوری ، قیون وسائره سوریسی .

کله [ف] باش ، باشك تپه سی .

کلیسا [ف] معبد نصاری . مناستر .

کلیل [ع] کسمز قلیج ، بچاق : سیف کلیل § یورولمش : « وعین الرضا عن کل عیب کلیلة — کما ان عین السخط تبدی المساویا — لا »

کلیم [ع] مکالمه ایدیلن کیمسه ، کلیم الله = جبل طورده مظهر خطاب الهی اولان موسی علیه السلام . « خامه م اول معجز طراز صد هزاران پیشه در — کیم نظیر اولماز اکا لا کلیمك اژدری — نفعی »

کم [ف] ذاتاً کسیك ، ناقص اولان شی . (بیش) مقابلیدر : کمبضاعه = بضاعه سی آز ، ناقص . ادیب کمبضاعه . کمبها = بهاسی آز ، قیمتسز . کمپایه = پایه سی دون . « تحصیل کمالات کم آلات ایله اولماز — لا »

کما [ع] (ك) ایله (ما) دن مرکب ادات تشبیهدر : کماکان = اولدیغی کبی . کما فی السابق = سابقده کی کبی . کما فی الاول = اولکی کبی . کما ینبغی = لایق اولدیغی کبی . کما هی = اولدیغی کبی .

کمال [ع] بر شیئك جمیع اجزاسنك تمامی § تمام اولمق . نقصاندن خالی اولمق ، صفات عالیه ایله متصف بولنمق . § علم ، عرفان ، فضیلت : « تحصیل کماله خیلی مدت — محنت چکه رك چالشدم اما — محمود افاضل اولدی فضلم — شاهد آرا نیرسه اشته اعدا — ناجی » عین الکمال = اصابت عین . وقبیله هذیل قبیله سندن (کمال) نامنده مشئوم بر حریف وارمش . هرنه یه باقارسه او شی درحال هلاك اولورمش . بو ملابسه ایله اصابت عینه

عین الکمال) دیلمش. «آفت عین الکمال
ـتبارمدن صاقین — نائلیٔ قدیم»

کمالات [ع] (کمال)ك جمعی. کمالاتپرور= صاحب کمالات.

کمان [ف] یای، قوس: کمان ابرو=کمان قاشلی «ای کمان ابرو شهید خنجر مژکانکم — بواشم فیض نظرسندن سنك قرآنکم — فضولی» § کماندار=یای طوتیجی، قواس. کمانکش=کمان چکیجی، چکن. تیرانداز. «توکمان کشیده ودرکمین که زنی بتیرم ومن غمین — همهٔ غمم بوداز همین که خدانکرده خطاکنی — لا» § برنوع چالغی. «روحم دمبدم آهنك اوله رق ناله کناندر — هرنغمهٔ کریان حزینه کمانك» کمانچه= معروف کوچك کمان، رباب.

کمائن [ع] (کمین)ك جمعی.

کمتر [ف] اکسیك، ناقص§ عاجز حقیر، بی اعتبار. عبد کمتر. کمترانه= کمترجه‌سنه. آثار کمترانه. کمترین=اك آز، اك اکسیك. اك دون: کمترین پایهٔ عرفان § پك عاجز، حقیر: بندهٔ کمترین. «عرض ایدر خاکسار بی مقدار — بندهٔ کمترین فضولی زار»

کمخا [ف] ایپکدن طوقونمش قاش: پاینده کمخاده یا ویرانده جان ویر — چون بای وکدا خاکه برابر کیره‌جکدر — ...»

کمر [ف] قوشاق، کمر بسته. کمر بند خدمت=خدمته آماده.§ طاق، قوس کمانده بنا: بنانك کمرلری بتون رهین انهدام اولدی.

کمسال [ف] کنج: کمسال خوش جمال.

کمعقل [ف] عقلی آز، احمق.

کمعیار [ف] ناقص العیار، مغشوش.

کمقیمت [ف] دکرسز.

کمکو [ف] آز سویلیجی، سوبلین، کمکویی=کمکوق. کمکو. یانه=کمکوجه‌سنه. کمکویان=کمکولر. (کمفتار)ده دینیلیر.

کم مایه [ف] دنی، فرومایه، ناکس: «کم مایه‌لرك جوری آچار جوهر ذاتی — امریله تراشیده اولور جوهر الماس — شیخ غالب»

کمنام [ف] نامی شهرتی اولمیان: بندهٔ کمنام. کمنامی=کمناماق. کمنامانه =کمنامجه‌سنه. کمنامان=کمناملر.

کمند [ف] ایلمك، باغ: کمند محبت. «ندیم نامه بر شاعر جهان وارایمش — کمند زلفمه دوشسون آهوی اول عیار»

کمون [ع] کیمیون.

کمی [ع] شجیع بهادر. جمعی کماة.

کمیاب [ف] آز بولنان، نادر.

کمیت [ع] مقدار.

کمین [ف] جنك زماننده پوصویه کیرمش عسکر، آدم: قوم کمین.

کمین [ف] پوصو: درکمین احتیال، § اکسیك ناقص.

کمینگاه [ف] پوصویری، نظمده (کمینکه) صورتنده تخفیف اولنور.

کمینه [ف] ناقص§ عاجز، حقیر بندهٔ کمینه. «ویرمز بنای فقره خلل جوش حا-

دنات — محو ایده‌مز کمینه خسی صدهزار موج — سامی»

کن [ف] (کندن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانلماز: کورکن = مزار قازیجی، قازان.

کنار [ف] اوج، نهایت صوك: کنار صحرا § قیی: کنار کتاب. مکتوبك کناری §ساحل: کنار دریا. § قوجاق، آغوش: زیب کنار. درکنار=محررالك کنارینه یازیلان شی. کنارگیر=قوچی و سائره جنبری.

کناره [ف] کنار، اوج § قوجاق § قیون آصیلان دمیر چنکال، سلخخانه، قناره.

کناس [ع] سوپوریجی.

کنائس [ع] کنیسه‌نك جمعی. معابد نصاری.

کنج [ف] خزینه: کنج قناعت، کنج احسان. «سخن برکنج لایفنای اسرار الهیدر — که طبع زیرکیه دائمدر اوکنجك شمدی کنجوری — نفعی» کنجدار، کنجور= خزینه‌دار. § مال مدفون، دفینه: «یوقسه ویرانه‌لرده کنج نهان یوقمی کنجینه‌لر دکر النسان — ناجی»

کنجینه [ف] کنج، خزینه: کنجینهٔ الطاف واحسان. دفینه: کنجینه‌لر اکثریا خرابه‌لرده بولنورمش.

کندم [ف] بغدای.

کندم کون [ف] بغدای رنکلی.

کندم نما [ف] یوزه کولوب آدم آلداتان.

کنده [ف] چوقور خندق.

کنده خایه [ف] خادم آغاسی عنین.

کنز [ع] مال مدفون، دفینه: کنز مدفون. کنز عرفان. کنج کلمهٔ فارسیه‌سندن تعریب ایدلمشدر.

کنف [ع] جانب، طرف. بومعناده یالکز جمعی اولان (اکناف) قوللانیلیر. § صیغینه‌جق یر.

کنعان [ع] یعقوب علیه السلامك مملکتی. ماه کنعان=یوسف علیه السلام.

کنود [ع] کفران نعمت ایدیجی، ایدن، ناسپاس§ اوغرادیغی مصائب وبلیات ایله نعم الهیه‌یی انکار ایدرك — حاشا — جناب حقه اعتراض ایدن تبهکار، عاصی، کناهکار § بخیل، ناکس § رشی بتیرمین طوپراق، شوره‌زار: ارض کنود.

کنه [ف] حیوانك قانی امن معروف بوجك.

کنیز [ف] و **کنیزك** [ف] جاریه.

کنیسه [ع] معبد نصاری (کلیسا) دن تعریب ایدلمشدر.

کنین [ع] اورتولی، کیزلی، مکنون.

کواعب [ع] (کاعب)ك جمعی.

کواعب انجم [ف] بنات النعش.

کواکب [ع] (کوکب)ك جمعی: کواکب سما. کواکب رخشان.

کواکب شناس [ف] منجم، اختر شناس

کوثر [ع] جنتده بر نهرك اسميدر : آب کوثر. شراب کوثر. «دوزخ قرقنده قویمه باندم ایمانم علی - کوثرك ساقیسیدر قاندر بی جام علی - خیری» لساننمزده بشقه معنالری قوللانیلماز .

کودن [ف] احمق ، ادراکسز ، کجفهم : «بن سنی بیلمیه جك مرتبه کودن دکلم - لا» بولغتی بعض فرهنکلر کاف فارسی ایله قید ایتمشلردر .

کوکب [ع] اختر ، نجم : کوکب دری = پارلاق کوکب . ستارهٔ رخشان . کوکب شان و اقبال ، کوکب طالع . «هر تفنکندن فروزان نور جوال ظفر — هر طوبندن کوکب اقبال ملت منجلی - ناجی» کوکب الحدید = جلالی چلیکك پارلاییسی .

کوکبه [ع] اختر § انسان جماعتی ، آلای : کوکبهٔ عظیمه . § درخشان .

کوکبه [ف] طنطنه ، دارات واحتشام ، صیت وشهرت : کوکبهٔ اقبال . کوکبهٔ شان واجلال . کوکبهٔ خاقانی § اسکی ایران حکمدارانك رکابنده چکیلیر باشنه پولاددن مجلا بر طوپ مربوط چوکان شکلنده اوجی اکری اوزون بر آغاج § غلبه ، اکثرت

کوهر [ف] جوهر . (جوهر) بونك معربیدر طینت وجبلتك اوزرینه خلق اولندیغی شی . اصل ، نژاد : پاك کوهر = اصلی نسلی پاك . بدکوهر = بداصل ، صویسز . § اینجی § بذاته قائم اولان شی . بو معناده (عرض) مقابلیدر .

کوهرتاب [ف] آلتون تل ایله ایشلنمش نسوانه مخصوص باش ورتوسی : «سیر ایدوب کیسوی مشکیننده کوهر تابنی — لیلی تنویع ایلمش نوریله صاندم ماهتاب» § غایت اینجه دلبند .

کوهرریز [ف] کوهردوکیجی ، دوکن : کوهر ریز ادب .

کوهرفشان [ف] کوهرصاچیجی ، صاچان کوهرفشان = کوهرفشانلق . کوهرنثاده بومعنایه‌در .

کوهری [ف] جواهرجی ، جوهرفروش .

کوهرین [ف] جوهرلی ، مرصع . تاریخ کوهرین = یالکز نقطه‌لی حرفلر حساب اولنه‌رق سویلنیلن تاریخ .

کون [ع] اولمق ، حدث . بر شیئك حدوث ووقوعی § وارلق ، موجود اولمق ، وجود : عالم کون وفساد .

کونین [ع] عالم جسمانی ایله روحانی : «کونینی کچرکن ایدرز غرقهٔ انوار — ناجی»

که [ف] صمان معناسنه اولان (کاه) دن مخففدر .

که [ف] (کاه) مخففیدر . نظمده قوللانیلیر .

کهان [ف] وقت ، زمان : سحر کهان = سحر وقتی ، اکثریا (نا) ادات نفیی ایله برابر قوللانیلیر : ناکهان = وقتسز ، بردنبره ، آکسزك : قضای ناکهانی .

کهانت [ع] غیبدن خبرویرمك . فالجیلق ، باقیجیلق ایتمك .

کهربا [ف] (کاهربا) یه باقکز .

کهف [ع] طاغلرده اویولمش بر ، اویوق ، مغاره ، بیوك غار § صیغینه‌جق یر ، پناه : کهف امان . § صیغینه‌جق آدم . کهف القوم = قومك ملجائی ، پناهی .

کهکشان [ف] (کاهکشان) ه باقکز .

کهل [ع] صقالنه قیردوشن ، وجودنده اختیارلق اماره‌سی ظهور ایدن کیمسه . § برقوله کوره اوتوز یاخود اوتوزدرت یاشندن اللی بریاشنه‌قدر (کهل) دینیلیر ، جمعی کهول ، کهال ، کهلان ؛ مؤنثی (کهله) جمعی کهلات ، کهلات .

کهنه [ع] (کاهن) ك جمعی کهنهٔ هند .

کهواره [ف] (کاهواره) یه باقکز «عارف اول عارف که اصلا فرقی یوقدر عارفه — کوشهٔ لحدك کنار مادرو کهواره‌دن — ...»

کهوارهٔ فنا [ف] دنیا ، عالم فانی .

کی [ف] ادات استفهامدر . نه‌زمان ، نه وقت معناسنه . اسکی ترکجه‌ده بومقامده (قچان) قوللانیلیردی . (نه زمانه قدر) معناسنه اولمق اوزره دائما (تا) اداتیله برابر قوللانیلیر : تاکی عزیزم ! «تاکی کوکل چکرسك اندوه روزکاری - فصل بهار کلدی سیر ایله لاله‌زاری - . . .»

کی [ع] قیزغین دمیر وسائره ایله بدنك بر یرینی ویا بر یاره‌یی داغلامق : کی ، مشارٌك الیك برنجی دواسیدر .

کیال کیله ایله اولچیجی ، اولچن .

کیالیه [ع] کیله جینك اجرتی ، اجرت کیال .

کیان [ف] و

کیانیان [ف] بو ، (کیانی) نك ، اواکی بیوك حکمدار معناسنه اولان (کی) ك جمعیدر که حکمداران ایراندن ایکنجی فرقه‌نك لقبیدر . دولت کیانیانی کیقباد تاسیس ایتمش ، مؤخرا کیکاوس ، کیخسرو ، وکیلهراسب نامنده اوچ حکمدار دها کلمش اولمغله دیکرلرینه دخی بطریق التغلیب کیان وکیانیان دنیلمشدر . (قباد) ك نامنه بوکلمه‌یی اضافه ایدن رستمك باباسی زالدر .

کیخسرو [ف] کیانیان ملوکینك اوچنجیسی اولان حکمدار مشهوردر . کیکاوسك تورونی ، سیاوشك اوغلیدر . یونان قدیم مورخلری کیخسروه (کیروس) نامنی ویرمشلردر . مشارالیه اسکیتلرله محاربه ایتدیکی اثناده (تومارس) اسمنده برملکه طرفندن قتل ایدلمشدر .

کید [ع] مکروحیله ایتمك § مکروحیله ، خیانت .

کیس [ع] ذکا ، فطنت . (حمق وبلاهت) مقابلیدر .

کیس [ع] ظریف ، زیرك .

کیف [مولد] حال ، صحت ، عافیت : کیفسز خسته ، مزاجی متغیر . کیفکز ایدر ان شاء الله . § سرور ، انشراح : کیفلنمك = دلشاد . مسرور اولمق ، کیف قاچمق = تکدر . § نشئه . مسکرات تأثیرندن حصوله کلن حال ، سرخوشلق : کیف اولمق . «نه‌نامه‌در بوکه کیف رحیق مضمونی — ویرر ملاحظه‌یه برنشاط روحانی — نفعی» رأی . اختیار : کیفنه کوره حرکت . «کیفنجه اوچارسك ای پرستو — هر یرده نه بختیارلق بو — ناجی»

کیف ما اتفق [ع] نصل تصادف ایدرسه .

کیف ما یشاء [ع] نصل ایسترسه ، ایستدیکی کبی : انسان خصوصات مشروعه‌ده کیف مایشاء حرکت حقنه مالکدر .

کیفر [ف] جزا ، مکافات .

کیفیت [ع] نصل معناسنه اولان (کیف) اسم مبهم عربیسندندر . نصللق .

نصل اولدیغی ده ترجمه اولنور : « بونك کیفیتی تعبیر اولنماز ذوقه دائردر — نوعی » « بیلنمز قدری مخمور اولمدقجه نشوۂ جامك — شباب ایامنك کیفیتی بر دوتادن صور — فطنت خانم » . § نشوه ، مسکرلك خاصه سی : کیفیت مل . کیفیت باده . § ایش ، امر ، خصوص : کیفیتك تدقیق ضمننده محلنه حواله سی . کیفیتدن خبردار اولمق . جمعی اولان (کیفیات) اکثریا (حالات) معناسنه قوللانیلیر : کیفیات روحانیه . کیفیات نفسانیه . کیفیات وجدانیه .

کَیْل [ع] اولچمك § اولچك .

کَیْلی [ع] کیل ایله اولچیلان شی .

کَیْلُوس [ع] معده ده هضم اولنان مواد اغذیه‌نك طمارلره کچدیکی صره ده اوعیهٔ لنفاویهٔ معائیه دنیلن باغیرصاقلره مخصوص بیاض قان طمارلری ایچنده دوران ایدن سود رنکنده‌کی مایع .

کَیْمُوس [ع] معده ده مأکولاتك هضمه خدمت ایدن افرازات ایله اختلاط ایده‌رك خمیر قوامنده بولنمسی حالی .

کَیْنُونَت [ع] وار اولمق ، موجودیت .

کَیْوان [ف] زحل یلدیزی : اوج کیوان .

کَیُومَرث [ف] وقتیله ایرانده ظهور ایتمش اولان پیشدادیان دولتنك مؤسسیدر .

كِ

کِبار [ع] (کبیر)ك جمعی . صغار و کبار = کوچکلر ، بیوکلر . کبار مفسرین = مفسرینك اولولری ، اعاظمی . کبار امت = امتك بیوکلری ، اولولری . بو معناده دائما جمع اوله‌رق قوللانیلیر . بعضاً صفت اوله‌رق استعمال اولنور : انبیاء کبار « شرع حفظنده اتم معجزات مصطفی — دین ظهورنده شریك اجر اصحاب کبار — فضولی » § نازك ، تربیه‌لی ، نجیب : کبار آدم . کبار بر ذات . کبارانه = کبارجه سنه . وضع کبارانه ، معامله کبارانه . هیئت کبارانه . § ظریف ، لطیف ، خوش نما : نه کبار شی . نه کبار منظره . § زنکین ، بلندجاه . بو اوچ معناده دائما مفرد کلمه کبی قوللانیلیر .

کِباش [ع] (کبش)ك جمعی .

کِبْر [ع] بیوکلك ، اولولق ، عظمت تعبیر : کبرلی آدم . صاحب کبر و غرور ، کبر ، اخلاق مذمومه‌نك اشنعیدر .

کِبَر [ع] بیوکلك اولولق : (صغر)ك نقیضیدر . کبر سن . کبر اخلاق . کبر عقل . کبر قدر = جلالت قدر . کبر حجم . کبر جثه .

کِبْرِیا [ع] زیاده بیوکلك ، اولولق ، عظمت . صفات الٰهیه دندر . درکاه کبریا پناه . کبریا کاه رحمت پناه . کبریائی = کبریایه منسوب . § بعضاً موصوف اوله‌رق قوللانیلیر . جناب کبریاء .

کِبْریت [ع] قرمزی یاقوت ، آلتون § کوکورد . کبریت احمر = قرمزی کوکورد ، اسکی کیمیاکرلره کوره پك آز بولونور بر اکسیر . § اوجی کوکوردلو و یا آتش آلدیرن چوپ : چاقماقسز کبریت ، شمعه‌لی کبریت . کبریتی = آچیق لیمون رنکی .

کِتاب [ع] معروف : « لال اولورسك سویلسه‌م بر فقره تاب سینه‌دن بر صحیفه آچسه‌م آغلارسك کتاب سینه‌دن — ناجی » . کتاب الله = قرآن عظیم الشان . اهل کتاب = کتب سماویه‌دن برینه ایمان ایدن ملتلر . جمعی کتب .

کِتابَة [ع] یازی یازمق ، سویله‌نیلن بر ماده‌یی شرائطه موافق قلمه آلمق : ایفای وظیفهٔ کتابت . قوییه جلیله کتابت نامی ویریله‌من .

کِتابه [ف] ابنیه‌لرك طاقه قپو باشلرنده ، چشمه‌لره ، مبانیٔ عالیه فوقنه و سائر محللره وضع اولنان یازیلی لوحه ، او لوحه اوزرنده‌کی یازی : « صدر اقبال را کتابه نوشت » ، « مانده جاوید آن کتابه بجای » . مصراعلرندن بو ایکی معناده قوللانیلدیغی آکلاشیلیر . بناء علیه (کتابهٔ سنك مزار) ترکیبنده‌کی (سنك) برینه کوره بی لزوم عد اولنه‌ماز . کتابهٔ مزارده دینیلیر ، کتابهٔ سنك مزارده .

کِتْمان [ع] کیزلمك ، صاقلامق : معنویاتده قوللانیلیر . کتمان سر . ضدی (اظهار)در .

کِذْب [ع] یالان سویلمك : ارتکاب کذب . § یالان ، دروغ (صدق)ك ضدیدر .

کِراء [ع] طوتیلان بر شی مقابلنده ویریلن اجرت ، مستأجرك ویردیکی اجرت ، بدل اجاره : حیوانك کراسی . خانه‌نك کراسی .

کِرار [ع] تکرار . کراراً = تکرار اوله‌رق . کراراً تنبیه . کراراً عرض ایتمك .

کِرام [ع] (کریم)ك جمعی : اعضای کرام . کرام ادبا . رجال کرام . « پاره ایسه محروم کرام ، صاحب امتیاز حیرتده — ناجی »

کِرامی [ف] عزیز و محترم ، مکرم : التفاتنامهٔ کرامیلری . « آه بو محبتنامهٔ نامی و بو فرزند دلبند کرامی که زادهٔ طبع فسونساز و بدیعهٔ ادراك سحر پردازمدر — فضولی » . کاف عربی ایله اوقونملی .

کِران [ف] آغیر ، ثقیل : مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . بار کران . تکلیف کران . عنوان کران . کلمه معنای مصدریی متضمن اولمدیغندن (کران ویردی) دیمك خطای فاحشدر .

کِرانبار [ف] آغیر یوکلو § میوه‌سی چوق آغاج : درخت کرانبار § زنکین § کبه قادین ، حیوان .

کِرانبها [ف] بهاسی آغیر ، قیمتلی : قماش کرانبها . اشیای کرانبها .

کِران پشت [ف] صیرتی صاغلام ، بارکش ، حمول .

کِرانجان [ف] آغیرجانلی ، ثقیل الروح ، صوغوق . کرانجان . کرانجانی = کرانجانلق . کرانجانانه = کرانجه سنه . کرانجانان = کرانجانلر .

کِرانخواب [ف] آغیر اویقولی . کرانخوابی = کرانخوابلق . کرانخوابانه = کرانخوابجه سنه . کرانخوابان = کرانخوابلر .

کِرانخوار [ف] چوق ییجی ، اکول ، عبدالبطن . کرانخواری = کرانخوارلق . کرانخوارانه = کرانخوارجه سنه . کرانخواران = کرانخوارلر .

کِراندست [ف] الی آغیر . کراندستی = کراندستلك . کراندستانه = کراندستجه سنه . کراندستان = کراندستلر .

کِرانرکاب [ف] ثابت قدم ، متین § وقور ، رزین آدم § آت اوزرنده دلیرانه طوران . کرانرکابی = کرانرکابلق . کرانرکابانه = کرانرکابجه سنه . کرانرکابان = کرانرکابلر .

کِرانسایه [ف] رتبهٔ عالیه صاحبی ، والاجاه . کرانسایکی = کرانسایه‌لك .

کِرانسر [ف] کبرلی ، متکبر . کرانسری = متکبرلك . کرانسرانه = متکبرانه . کرانسران = کرانسرلر .

کِرانسرشت [ف] آغیر طبیعتلی ، صاحب تمکین § تنبل . کرانسرشتی =

کرانسرشتلك. کرانسرشتانه = کرانسرشتان = کرانسرشتلر.

گرانسیر [ف] سیری آغیر، بطیء الحرکه. کرانسیری = کرانسیرلك. کرانسیرانه = کرانسیرجه سنه. کرانسیران = کرانسیرلر.

گرانگوش [ف] صاغیر. کرانکوشی = صاغیرلق. کرانکوشانه = صاغیرجه سنه. کرانکوشان = صاغیرلر.

گرانمایه [ف] بهاسی اغیر، قیمتدار، نفیس شی: در کرانمایه.

گرانی [ف] آغرلق. ثقلت: کرانی صحبت.

کرباس [ع] خام بز، (کرباس) کلمه سندن معربدر.

گرج [ف] کیرچ.

گرد [ف] دکرمی، مدور، چوره، دوره. (تاء کرد) بواراق تا: شو (ة)

گرداب [ف] دکزلرده، نهرلرده صولرك دوندیکی، چورلدیکی موقع خطرناك: کرداب عمیق حزن و تأثر، کرداب فلاکت. «دوشدیکم فیفای عشقك فرقی یوق کردابدن»

کردار [ف] شغل، عمل، فعل: «بنم او عاصی وآثم که عالمه کله لی ـ برر کناه کبیر اولدی باکه هر کردار — ...» اکثریا ترکیب حالنده قوللانیلیر: مصطفی کردار. فاروق کردار، (مرحمت کردار) کبی ترکیبلرده ایشی کوجی مرحمتدن عبارت یعنی غایت مرحمتلی معناسنی افاده ایدر. تاجدار معدلت کردار. § روش، طرز و طور، عادت.

گرداگرد [ف] چپ چوره، دائراً مادار.

گردباد [ف] قاصیرغه، فورطنه نك دهشتلی صوبی: کردباد فنا.

گردگار [ف] فعال مطلق. صفات الٓهیه دندر.

گردگان [ف] جوز.

گرشمه [ف] ناز، عشوه، محبوبه نك کوزیله، قاشیله ایماسی. غمزهٔ دلبران: کرشمه بار. کاف عربی ایله اوقومق ذوق عثمانی یه خوش کلیور.

گرفتار [ف] طوتولمش، اسیر: کرفتار محبت. کرفتاری = کرفتارلق. کرفتارانه = کرفتارجه سنه. کرفتاران = کرفتارلر. کرفتاران سودا.

گرفته [ف] طوتولمش. اسیر: کرفتهٔ دام بلا. کرفته لب = ساکت خاموش، کرفته لبانه = خاموشانه. کرفته لبان = خاموشان. کرفته دم = نفسی طوتولمش.

گره [ف] دوکوم، عقده: «بهم بسته مورا بصد پیچ و تاب — که داده شب را پس افتاب — فردوسی» = صاچلرینی یوز پیچ وتاب ایله بر برینه باغلایه رق کیجه یی کونشك اردنده دوکمله مشدر. کره کیر = عقده دار. کرهچه = کوچك دوکوم دوکمجك. کره بند = اوچقور. فتح را ایله ده لغتدر.

گریان [ف] آغلایجی، آغلایان: دیدهٔ کریان. کریان شوق و غرام. «مجلس وصلنده کریان اولدیغم معذور طوت بر طبیعتدر که قالمش غم زمانندن بکا ـ اکرم بك». کریانی = کریانلق.

گریبان [ف] البسه یاقه سی: «عشقه دوشدم جان ودل مفت ـ والان اولدی هب — صبر و طاقت مصرف چاك کریبان اولدی هب — ندیم» کریبانکیر = یاقه یی طوتیجی، طوتان،

گریزان [ف] قاچیجی، قاچان، فرار ایدن: «بندن ایچون بو رتبه کریزانسین ای کوکل — ندیم» کریزانی = کریزانلق.

گریزگاه [ف] قاچاجق یر § قصائدده تغزلدن صکره ممدوحك وصفنه مناسبت پیدا ایدن بیت § قصد اولنان شیئه مناسبت پیدا ایدن سوز. بوکا سادهجه (کریز) ده دینیلیر.

گریزنده [ف] کریزان.

گرینده [ف] کریان: کرینده هجران.

گریوه [ف] چیقماز یول: کریوهٔ سودا. کریوهٔ امل. § وچوروم، یار.

گریه [ف] آغلامه، بکاء انین وناله: کریهٔ عاشقانه. کریهٔ بدبختانه. «کریه دربجلین رند غریبك کاری — که کلیر شاعر اولان ناله ایچون دنیایه — سامح بك». کریه خیز = کریه قوپاریجی قوپاران: «ای چشم کریه خیز نرك یوقیدر سنك — آتش ایچره دیم خبرك یوقیدر سنك ـ راغب پاشا» کریه بار، کریه ریز = آغلایان، کوزیاشی دوکن کریه ناك = آغلایجی آغلایان. چشم کریه ناك کریه فشان، کریه پاش = کوزیاشی دوکیجی دوکن. چشم کریه فشان. دیدهٔ کریه پاش. کریه فشانی = کریه فشانلق. کریه پاشی = کریه پاشلق. کریه پاشانه = کریه پاشجه سنه. کریه پاشان = کریه پاشلر. کریه خیزانه = کریه خیزجه سنه. کریه خیزی = کریه خیزلك. کریه خیزان = کریه خیزلر.

کسب [ع] (کسب) ایله مترادفدر.

کسری [ع] حکمداران ایرانك لقبیدر. بو نامك اك اول نوشیروان عادله ویرلمشدر. (خسرو) دن معرب اولدیغی ظن اولنور. جمعی قیاسه مخالف اوله رق اکاسره) کلیر: اکاسرهٔ عجم.

کسفه [ع] جزء، پاره.

کسوه [ع] رثبه، لباس. (کسوت) بوندن محرفدر.

کش [ف] شطرنج اویوننده شاهك خانه سنه نظر ایتمك اوزره آلاتدن ویا پیاده دن بری سورلدکده بو کیفیتی خبرویرمك ایچون استعمال اولنان لفظ.

کشت [ف] اکین، کشتزار = اکینلك: کشتکار = اکینجی چفتجی.

کشمش [ف] و

کشنیز [ف] بو نام ایله معروف اولان خوشبو تخم.

کشور [ف] اقلیم، ولایت، مملکت: کشور عثمانی کشور علوم. «تاجداری اك بیوك بر دولتك — شهریاری اك دلارا کشورك — ناظم الحکم حمدی بك». کشور بکشور = ولایت بولایت. کشور خدا — حکمدار. کشور کشا = کشور آچیجی، آچان، فاتح البلاد. کشور کشایی = کشور کشالق، کشور کیر = کشور طوتیجی، طوتان، پادشاه فرمانفرما. کشور کیری = کشور کیرلك. کشور کیرانه = کشور کیرجه سنه. کشور کیران = کشور کیرلر.

کفایه [ع] بتیشیر اولمق الویرمك. استغنا بخش اولمق: کوندریلن پاره آلنه جق اشیایه کفایت ایتمدی.

کفل [ع] حصه، نصیب § مثل و نظیر. ذو الکفل = بر پیغمبر اسمیدر که بیضاوی علی الاختلاف تفسیر ایتمشدر.

گل [ف] بالچق، صو ایله ایصلانمش طوپراق، طین: ء آدم. «مانده سنکی که ایجاد مکر درکل نور که همه جای تونازك بود الادل تو — لا»

كِلاب [ع] (كلب) كـ جمعى خرخرهٔ كلاب .

كِلس [ع] كيرج .

كِلك [ف] قامش قلم، يراعه : كلك هنر. «كلك ماننرزبانى و بيانى دارد = حافظ» = بزم قلبمزكده لسان و بيانى واردر .

گِلَه [ف] يانوب ياقيلمه. شكايت : كله‌مند= شاكى، شكايت ايديجى، ايدن: «ساقى كله‌مندو بزم خاموش ـ رقاصهٔ باده‌خوارمغبر ـ حامد بك» كله‌مندى = كله‌مندلك، كله‌مندانه = كله‌مندجه‌سنه مراجعت كله مندانه. كله‌مندان = كله‌مندلر .

كِليد [ف] فى الاصل آناختارمعناسنه‌ايسه‌ده لسانمزده آناختارله آچيلان معروف آلت‌معناسنه قوللانيلير: كليد گنج حكمت

كِليم [ف] دوشمه، بساط § قاليں صوف خرقهٔ دوريشان ، كليم پوش = كليم قوشانيجى ، قوشانان، كليم پوشان .

كِمام [ع] (كم) كـ . جمعى .

كِنايه [ع] سوزى قپالى سويلمك ، يعنى بر شى سويليوب ديكربرشى قصدايتمك § علم بيـنجه حقيقت و مجاز طرفلرى متجاذب اولان برلفظى تكلم ايتمكدر. كرك حقيقى، كرك مجازى اراده ممكن اولور . سخى بر آدم حقنده (كثيرالرماد=كولى چوق ديمك) كبى. § مفهوم مخالفى قصد ايدرك سوز سويلمك ، تلميحاً سرزنش ايتمك. بو معناده لسانمزده تعريض وكنايه بردر: «طوررزمين‌بيانمده عرض قدرت ايچون‌ـ صفوف چند كنايات ايله صنوف مجاز ـ حمدى بك »

كِه [ف] فارسيدن مأخوذدر. باشليجه‌اوچ وجه ايله استعمال اولنور. ادات تبيين اولور: «ارواح كه تحفهٔ خدادر ـ خاكره‌شاه انبيادر ـ شيخ غالب»§ادات تفريع اولور. بوصورتله‌ماقبلنك بعض متفرعاتى‌مابعديله‌ارائه ايدر . § ادات تعليل اولور. آلدانمه كه شاعر سوزى البته يالاندر ـ فضولى». (او وقتده‌كه كبى تعبيرلرك يرينى طوته‌جق‌صورتده (كه) استعمالى‌مهجوردر نديمك «صبا كه دست اوره اول زلفه مشك ناب قوقار » مصراعى كبى .

كِه [ف] كوچك، صغير .

كِهال [ع] (كهل) ك جمعى : كهال كهنسال .

كِهان [ف] (كه)كـ جمعى. كوچكلر، داغما (بيوك) معناسنه (مه) ك جمعى اولان (مهان) ايله برابر قوللانيلير: كهان و مهان = صغارو كبار. «سنى عالى طانير كهان و مهان ـ ناجى»

كِهانة [ع] كاهنلك صنعتى .

كِهتر [ف] زياده كوچك. كهترى=زياده كوچكلك.

كِهترين [ف] دها، اك زياده كوچك: فرزند كهترين .

كِهين [ف] كوچك .

گِيازار [ف] ، چايرِ ، اوتلاقِ. گيازارِ سبزين .

كِياسة [ع] زيركلك ، فطانت .

گِياه [ف] تازه‌اوت. نبات. نظمده (گيه) صورتنده تخفيف اولنور «مانند گيهى كه سراز راه برآرد ـ زير قدم محنت ايام شكفتيم ـ لا» = يول اوزرنده سرنما اولان‌اوت كبى پاى محنت ايام آلتنده آچيلدق.

(گيه) ده جائزدر، گياه شتر = دوه تيكنى گياه غناك = سميز اوتى ، بقلة‌الحمقا .

گيتى [ف] دنيا، جهان، گيتى‌بان=جهانبان، پادشاه ، گيتى پژوه = طالب دنيا گيتى نورد = جهان گرد ، سياح . گيتى ستان = جهان آليجى، آلان، فاتح جهان. گيتى‌فروز = جهان تنوير ايديجى، ايدن آفتاب گيتى فروز. گيتى‌نما = جهانى كوستريجى ، كوسترن: كاخ گيتى نما .

كير [ف] اركك انسان و حيوانك عضو تناسلى .

گير [ف] (كرفتن) مصدرندن مشتق امر حاضردر. تركيبسز قوللانلماز. جهانگير = جهانى طوتيجى ، طوتان . موجهٔ نور تجلىٔ جهانگيركدر ـ شعلهٔ رنكى كلستانده آچان ازهارك» عالمگير گريبانگير. كاوگير.

گيرودار [ف] جنك، غوغا. آشوب: عرصهٔ گيرودار . «آلديغك زخم الم دكمز بو عمريكدمه ـ قارشيدن سيرايله دائم گيرودار عالمى» .

كيس [ع] پاره كيسه‌سى§رحمده چوجق باغى، مشيمه. جمعى (اكياس) . يونانجه‌دن تعريب اولنمشدر .

گيسو [ف] اوموزاوسته دوكيلن صاچ، باش صاچى : گيسوى مشكين ، «ياده كلدكجه خيال سنبل گيسوى يار ـ كوزلرمدن سرپيلير اشك تحسر دانه‌سى » گيسودار = صاچلى. نجم گيسودار، فتح كاف ايله استعمالى غلطدر .

گيسوبند صاچ اوركوسى. صاچ باغى.

كيسه [ف] معروف. بر كيسه آقچه بشيوز غروش اعتبار اولنور كيسه بر = يان كسيجى .

كيلوغرام [فرانسزجه‌دن] اوزان جديده اوقه‌سى، قيهٔ اعشاريه. تخفيف ايديله‌رك (كيلو) ده دينيلير .

كيلومترو [فرانسزجه‌دن] Kilomètre طول مقياس جديدينك بيك مترودن عبارت مسافه‌سى .

كيش [ف] دين مذهب، ملت . يالكز قوللانلماز . گبر كيش = مجوس مذهبلى .

كيمياء [ع] اكسير§باقيرى آلتون ويا كوموش ياپمق علم باطلى. بواوروده نيجه حمقا اللرنده كى سرمايه‌يى افنا ايدرك آچلقدن اولمشلردر. كيمياگر= كيمياعملنى ياپان: «كيميا كر بغصه مرده ورنج ـ ابله اندر خرابه يافته گنج ـ سعدى» = كيمياگر غمله، مشقتله اولدى ، ابله خرابه‌ده خزينه بولدى. § chimie مقابلى . اجسام عضويه و غير عضويه‌نك خواص اصليه‌لرى تبدل ايتمك شرطيله يكديكرى اوزرينه اجرا ايتدكارى تأثيراتدن و بوتأثيراتك تابع اولديغى قوانيندن بحث ايدن فن

chimie minérale كيمياى معدنى ، chimie organique كيمياى عضوى. كيمياگر = بو علم ايله مشغول اولان ذات.

كين [ع] بغض ، حقد ، عدوت . كين توز = منتقم .

گين [ف] صاحب معناسنه‌دردر. دائما مركب استعمال اولنور . غمگين = غملى ، مكدر. شرمگين = صاحب شرم ، محجوب.

كينه [ف] قلبده كيزلنن حقد، بغض، عداوت. كينه‌ور = كينلى، كين طوتيجى . كينه‌كش= دشمندن انتقامنى آلان، منتقم . كينه خواه = كينه ايستيجى ، ايستين ، بغض ايديجى ، ايدن .

كينه گاه [ف] جنك يرى. معركه. نظمده كينه كه صورتنده تخفيف اولنور.

ك

كُبَراء [ع] (كبير) جمعى. كبراء قوم = قومك بيوكارى. كبراى امت = امتك اولولرى .

كُبرى [ع] (اكبر)ك مؤنثيدر .

كُتّاب [ع] (كاتب)ك جمعى: جهلهٔ كتّاب. «صرير خامهٔ صاعقه اصطلاحاته بو غلغله — ايدر بى چاره دائم شيوهٔ كتابدن فرياد — راغب پاشا»

كُتُب [ع] (كتاب)ك جمعى. كتب فقهيه. كتب سجلات بزم تركجه ده مستعمل اولان (كوتوك) بوندن محرفدر .

كُحل [ع] سرمه. كحل اصفهانى .

گُداخته [ف] اريمش. مذاب .

گُداز [ف] (گداختن) مصدرندن امر حاضر. تركيبسز قوللانيلماز: تحملگداز = تحمل محو ايديجى، ايدن ماحئ تحمل. طاقتگداز = طاقتى محو ايديجى. ايدن. تكليف طاقتگداز. محنت جانگداز.

گُدازنده [ف] اريتيجى، اريتن .

كُدور [ع] (كدر)ك جمعى .

كُدورات [ع] (كدر)ك جمع الجمعى: كدورات فلك. «بدن شكسته كدورات دهر قوجا فوج - نائلئ قديم»

كُدورت [ع] بولانقلق. (صفوت) مقا. بليدر: كدورت آب. § غم، همه، اندوه: «خلاص اولماز كدورتدن دل بيچاره بر برده»

گُذار [ف] (گذاشتن) مصدرندن مشتقدر. كچمه، كچيش: گذار حيات. گذار عمر. گذار باشتاب. «ندانستم گذارشانه بر زلف توبى افتد - وگرنه تا قيامت خدمت شمشاد ميكردم - لا» = طراغك گذارى سنك زلفك اوزرنده وقوع بوله جغنى بيلمدم. يوقسه قيامته قدر شمشاده خدمت ايدردم. لسانمزده منحصراً (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: ايام جوانى، برق يمانى كبى گذار ايتدى. مشتق معنئ متعدى اعتبار اولنديغى حالده «گذار» كلمه سى دائما وصف تركيبى حالنده استعمال اولنور. دمگذار = دم كچيريجى، كچيرن. زمانگذار = زمان كچيريجى، كچيرن «بو شب نمله اى ملك زمانگذار اولور. يسك — دل خزان رسيده يه دم بهار اولور. يسك — منيفلى زاده طاهر بك». رهگذار = كچيد، كچه جك يول: «اى مصور رهگذارى اوزره جك تمثالى - فضولى» § اودهمه، ادا ايتمه. بو معناده تركيبسز قوللانيلماز. شكرگذار = اداى شكر ايديجى، ايدن. خدمتگذار = اداى خدمت ايديجى، ايدن. وامگذار = اداى دين ايديجى، ايدن. كارگذار = ايشگذار. سخنگذار = سوزى حقيله ادا ايديجى، ايدن. اهل سخن: اديب سخنگذار. سخنگذارى = سخنگذارلق. سخنگذارانه = سخنگذارجه سنه. «شكر نعمت ونكو ميكن كه حق — دوست دارد بندگان حقگذار — سعدى» = نعمتك شكرينى حسن ايفا ايت كه خداوند مطلق، اداى حق ايدن بنده كى سور .

گُذارنده [ف] كچيجى، كچن. كچيريجى، كچيرن. گذارندهٔ ايام .

گُذارش [ف] كچمه، كچيش: گذارش ايام، گذارش حيات. «گذارش حياتدن

بو سرى آكلادم كه بن — مماتمده بر ديديمه نك سكونه انقلابيدر — سامح»

گُذاف [ف] بوش لقردى، معناسز سوز، لاف: «اشته او قدر دراول حكايت باقيسى گذاف بى نهايت — غالب دده»

گُذَر [ف] كچمه: (ايتمك) مصدريله قوللانيلير. گذر ايدن. «بردوش كيدر حق بوكه معنى ده بو عالم — كيم كوز يوموب آچنجه زمانى گذر ايلر — نفعى». خوشگذر = خوش كچيجى، كچن. رهگذر = كچيد كچه جك يول. «اى خطوه شماران چكيلك رهگذرمدن - ناجى» (جامعدن كچدم) مقامنده (جامعدن گذر ايتدم) ديديلسه كولنج اولور .

گُذران [ف] كچيجى، كچن: جهان گذران، عمر گذران. گذران اولان ماه تموزده كلمه لازم اولديغندن [گذران اولان] مقامنده (گذران ايدن) ديمك خطاى فاحشدر. گذرانى = كچيجيلك: استحصال وسائل خوشگذرانى .

گُذرگاه [ف] كچيد. بوكك اوغراديغى محل، دربند: گذرگاه نورى. گذرگاه جانان .

گذرنامه [ف] مرور تذكره سى .

گُذشتگان [ف] (گذشته)نك جمعى. كچمشلر، اسلاف، متقدمين: گذشتگان شعرا، گذشتگان بشر .

گُذشته [ف] كچمش: سال گذشته. گذشته زمان. § قرضاً آلنان آقچه نك تأديه سندن عبارت تعهداتك زمانيله ايفا ايديله مامسندن طولايى لازم كلن تضمينات. گذشته نظامى .

كُرات [ف] (كره)نك جمعى. تشديد را ايله استعمالى غلطدر. كرات انجم. «صاجدك بر آوج گهر سمايه — اولدى بو كرات بى نهايه - عشقكله او رميه دن بر در هر بر كره زار وسر سريدر — ...»

گُراز [ف] آزيلى اركك طوموز .

گُران [ف] آل آت كوران: كران سبك جولان. تركجه دن تعجيم اولنمشدر.

كُربت [ع] غم، غصه، محنت: كربت غربت .

گُربه [ف] كدى، سنور .

كُره [ع] يووارلاق، مدور اولان شى: كرهٔ ارض. كرهٔ آفتاب. تشديد را ايله استعمالى غلط فاحشدر .

كُره [ف] آت وسائر حيوان ياوريسى. كرهٔ صبا .

گُرد [ف] بهادر، پهلوان، دلاور، قوى دست.

گُرز [ف] اسلحهٔ عتيقه دن صاپى اوزون دمير برطوپوزدر كه زره اوزرينه اوقدن، قليجدن زياده تأثير ايدرمش «ستاره سنان بود و خورشيد تيغ - ازآهن زمين بود و از گرز ميغ — فردوسى»

گُرسنه [ف] آچ. جوعان كرسنكى = آجلق. سكون را، كسر سين ايله (كرسنه)ده لغتدر .

گُرسنه چشم [ف] آچ كوزلى، حريص، جرى. كرسنه چشمانه = كرسنه چشمجه سنه. كرسنه چشمى = آچ كوزليلك .

كُرسى [ع] تخت، سرير § واعظلرك جامعلرده اوزرينه اوطوردقلرى يوكسكك ير. كرسى نشين = كرسيده اوطوران، واعظ. § تحت العرش بر سما .

كُرَماء [ع] (كريم) جمعى .

كرميخ [ف] اكسر .

كرك [ف] قورد : كرك زاده . كرك آشنايى = منافقانه كورشمه . كرك باران ديده = اسكى قورد . كورمش كچيرمش آدم .

كرنك [ف] آل آت : كرنك زرين پالهنك .

كروب [ع] (كرب) جمعى .

كرور [ع] تكرار ، برشيئك دفعه بعد دفعه وقوعى ، كرور ايام كرور ادوار . كرور ليل ونهار .

كروم [ع] (كرمك) جمعى :

كروه [ف] جماعت ، بولوك : كروه اشقيا . كروه متمردين . كروه عصات . كروه فسده . كروها كروه = بولوك ، بولوك ، فوجا فوج .

كروى [ع] كره يه منسوب ، كره كبى يووارلاق : جسم كروى . كروى الشكل . (كرى) ده ديديلير .

كريوات [ع] كره جكلر . كريوات بيضاء = قان دروننده بولنان بياض كره جكلر . كريوات حمراء = قان دروننده بولنان قرمزى كره جكلر ، صحيحى (كريات) در .

كريوه [ع] كره جك . كره نك مصغرى . واو ايله يا اجتماع ايدوبده برنجيسى ساكن اولورسه واو يايه قلب اولنمق قاعدهٔ صرفيه اقتضاسندن اولديغندن صحيحى (كريه) اولمق لازم كليردى .

كزارش [ف] دوش يورمه . رؤيا تعبير ايتمه . كزارشكر = دوش يوروجى يوران . معبر . كزارشنامه . كزارنامه = تعبير نامه .

كزاف [ف] كذاف .

كزيده [ف] سچيلمش ، منتخب : كزيده اسلوب ، كزيده سخن .

كزين [ف] سچلمش ، منتخب ، مطبوع : شعر كزين . اسلوب كزين § (كزيننده) مرخمى اوله رق تركيب حالنده قوللانيلير : خلوت كزين = اختيار خلوت ايديجى ، ايدن . عزلت كزين = عزلت اختيار ايديجى ، ايدن . وحدت كزين = وحدت اختيار ايديجى ، ايدن .

كزير [ف] چاره ، علاج ، ناكزير = ناچار ، لاعلاج ، ضرورى .

كزينش [ف] سچمه ، سچيش .

كسار [ف] ايچمك ، تناول ايتمك معناسنه اولان (كساردن) مصدرندن مشتقدر . ا[مردر] تركيبسز قوللانيلماز : ميكسار = مى ايچيجى ، ايچن . مينوش . غمكسار = غم ييجى ، يين ، شريك الم . «كيمك همبزميسين ياران عيش وعشرتك كيمدر — نديمك غمكسارك همدمك هم صحبتك كيمدر — نيلى .

كستاخ [ف] ادبسز ، حياسز . كستاخانه = كستاخجه سنه . كستاخى = كستاخلق . حركت كستاخانه .

كستر [ف] ياييجى ، دوشه مك معناسنه اولان (كستردن) مصدرندن مشتقدر . تركيبسز قوللانيلماز : ضيا كستر = ضيا ياييجى ، يايان . ناشر ضيا . كمالات كستر = كمالات ياييجى ، ناشر كمالات . عدالت كستر .

كسترده [ف] ياييلمش ، دوشنمش ، مفروش .

كستهم [ف] ابن نوذر بن منوچهر ، ياخود (كژدهم) نامنده كى پهلوان ايرانينك اوغلى اولان مبارز : «اول دم كه قصد جنك ايدر صحراليرى كلارنك ايدر — دنيايى خصمه تنك ايدر اولورسه سام و كستهم — نفعى .

كسبه [ع] ياغى چيقاريلان شيئك بعد التعصير قالان پوصه سى ، لسانمزده ده بو نام ايله معروفدر .

كسسته [ف] قوپمش قيرلمش . كسسته مهار = كندى باشنه حركت ايدن لاقيد ، لاابالى .

كسور [ع] (كسر) ك جمعى . (كسورات) جمع الجمعى . كسورات اعشاريه .

كسوف [ع] كونش طوتلمق : كسوف آفتاب . سبب كسوف قمرك كونشله ارض آره سنه كيره رك ضياسنك انتشارينه حيلولت ايتمسندن عبارتدر . بوكبى حادثات سماويه سكى انسانلر طرفندن پك اهميتله تلقى اولونوردى .

كش [ف] (كشتن) مصدرندن مشتقدر ، تركيبسز قوللانيلماز : دشمن كش = دشمن اولديريجى ، اولديرن . عاشق كش = عاشق اولديريجى ، اولديرن . «بربرواراءش دلبرى عاشق كش اولورمش — اسحاق مكر وار ايسه اسكوب اوله جقدر — اسحاق»

كشا [ف] آچيق ، فتح ايتمك معناسنه اولان (كشادن) مصدرندن مشتق فعل امردر . تركيبسز قوللانلماز : دلكشا = كوكل آچيجى ، آچان ، مفرح . ممالك كشا = ممالك آچيجى ، آچان . فاتح البلاد .

كشاد آچلمه ، آچيليش : «كشاده غنچهٔ دل قالدى بربهاره دخى — لا» . يكى ياپيلان مكتبك رسم كشادى . § طاوله اويونلرندن برينك اسمى .

كشاده [ف] آچيلمش ، آچيق : كشاده پيشانى = آلن آچيق ، صاح الجبين . كشاده ابرو = كولر يوزلى ، صبيح الوجه . كشاده روى = آچيق يوزلى ، بشوش . «خوبروبان كشاده روباشند — توكره بسته مكر زشتى — لا» = كوزل يوزليلرك يوزلرى آچيق اولور ، سن چركينى اولمليسك كه يوزينى قپامشسك . كشادكى = كشاده لك .

كشاده دل [ف] كريم ، منعم ، جوانمرد § شن بشوش آدم كشاده دلى = كشاده دللك . كشاده دلانه .

كشاده زبان [ف] فصيح ، بليغ . كشاده زبانى = كشاده زبانلق .

كشاده دست [ف] جوانمرد ، كريم . كشاده دستى = كشاده دستلك . كشاده دستانه = كشاده دستجه سنه . جمعى : كشاده دستان .

كشايش [ف] آچيلمه ، آچيلش : كشايش بخش خاطر . كشايش بخش دل . § آچيقلق ، صافيت ، رونق : كشايش هوا . كشايش آسمان «بركشايش ، براطافت وار بوكون اولا كده — وارسه دنيادن كلمش آشنالردن برى — لا» .

كشاينده [ف] آچيجى ، آچان .

كشتار [ف] قربان ، مذبوح .

كشتره [ف] دولكرلرك اوزون رنده سى . كشتره .

كشتكان [ف] (كشته) نك جمعى . كشتكان راه عشق . كشتكان زنده = شهدا .

كشته [ف] اولديرلمش مقتول . كشتهٔ هجران .

كشتى [ف] كورشمك ، مصارعه .

كشتيكير و كشتكير [ف] كورش طوتيجى ، طوتان ، پهلوان : كشتكير بى نظير .

كشتنى [ف] اولديرلمكه لايق ، سزاى قتل .

گشنده [ف] اولدیریجی، اولدیرن، قاتل.

گشوده [ف] آچیلمش.

کعوب، کعوبه [ع] قزمه‌سنك بیومسی، قبارمه‌سی.

گفتار [ف] سوز، کلام: گفتار دلپسند.

گفت وگو [ف] سوز، دیدی قودی، قیل وقال: گفت وگوی خلق. «هپ حسن وعشقه دائر ایمش گفت وگوی خلق — دیللرده داستان ایمش اسرار صاندیغم — نوعی» (گفتگو) یازمق ده جائزدر.

گفت وشنید [ف] دیدی قودی.

کفر [ع] وحدانیت ویا نبوتی انکار: ایمانك ضدیدر. کفر درت درلو اولور: کفر انکاری = قلب ولسان ایله کفر ایتمك، وجود واجب الوجودی اصلا بیلمه‌مك، اقرار ایتمه‌مك. کفر جحودی = قلباً بیله‌رك لساناً اعتراف ایلمه‌مك. کفر عنادی = قلب ایله بیلوب ولسان ایله اقرار ایدوب متدین اولمامق. بوکا کفر عاری ده دینیلیر. ابی طالبك کفری کبی. کفر نفاقی = لسان ایله اقرار ایدوب قلب ایله معتقد اولمامق. (کفر) کلمه‌سی آنجق انکار دین وشریعتده مستعملدر. عربجه‌ده کفر (ظلمت) معناسنه‌ده کلدیکندن بزم اسکی شاعرلر بو مناسبتله (زلف سیاه) اوزرینه اینجه مضمون صرف ایتمشلردر. § سوکوب صایمق، طعن ودشنام ایتمك: نه کفر ایدییور. سك. ایتدیکك کفر الویرمدیمی؟

کفران [ع] نعمتی، احسانی انکار ایتمك. کوریلن لطفی اونوتمق: کفران نعمت، شعار ارباب دنائتدر. (کفر ایتدی) مقامنده ترکجه‌ده (کفران ایتدی) دینیلمز. ذاتاً کفران کلمه‌سی عربجه‌ده بیله غالباً انکار نعمتده مستعملدر.

کفو [ع] اش، مثل، همتا، قدرجه مساوی: اوقز بوافندینك کفوی دکل. انسان اثنای تأهلده کفوینی آراملیدر. (کفؤ) ده لغتدر.

کفه [ف] قامشدن، آغاج چیبوغندن اورولمش سپد، کفه.

کفیه [ع] کچنه‌جك غدا.

کل [ع] برلفظ مفرددرکه شیئك جمیع اجزاسنك شمول واستغراق اوزره اسمیدر. ترکجه‌ده مقابلی هر، هپ، بتون کلمه‌لریدر: کل نفس ذائقة الموت. کل شیء یرجع الی اصله = هرشی اصلنه رجوع ایدر. کلی = کله منسوب. قوهٔ کلیه = قوهٔ عمومیه. قدرت کلیه = قدرت الهیه. امور کلیه کلیاً = کلی اوله‌رق، بسبتون: سویلدیکی سوزلر کلیاً خلاف حقیقتدر. عقل کل = عقل اول. «عقل کل» برهانده شویله تعریف اولنمشدر: «ارباب عقول تقریرلری اوزره حضرت خالق بیچون جلت قدرته جمیع اشیادن مقدم لاعن سبب محض فیض وعنایتیله عقل کلی ایجاد ایلدی. بوکا عقل اول وجوهر اول دخی دیدیلر وبوعقله اوچ معرفت عنایت بیورلدی. بری معرفت حق، بری معرفت نفس وبری معرفت احتیاجدرکه مولاسنه محتاج اولدیغنی بیلمکدر. الخ» کلیت = کلیلك، جزئیت. کلیت.

گل [ف] معروف خوش قوقولی شکوفهٔ رنکین، ورد: گل وبلبل. «سرگذشت عهد گل را ازهزاران بشنوید — عندلیب آشفته ترمیکوید این افسانه‌را — لا» گل زمانك وقایعنی بلبللردن دیکلیکز. بلبل بوافسانه‌یی بك چیلغنجه‌سنه سویلر. «میان نالهٔ مانیست چندان فرق ای بلبل — نواز رخسار گلمن از گل رخسار می‌نالم — جمیل صدقی زهاوی» = ای بلبل بزم ناله‌مز آراسنده پك اوقدر فرق یوقدر. سن رخسار گل، بن ده گلرخسار ایچون نالانز» «لفظ پرخنده، معنی گریان — وار سه بونلر دیمك بدیع وبیان — همه گلی هم هزاری پك سوردم — اکرم بك» «طوردکو گلمده مبهم براملِ عمر نزار مدن — المده بر گل پژمرده قالدی نوبهارمدن — راسم بك». «قاچمه‌ای نوبهار باغ دلم — اورسه لمز گلك خزان دکلم — ناجی» گلباغ = گل باغچه‌سی: گلباغ کوی جانان. گل صدبرك = قتمرلی برنوع ایری گل. گل تر = تازه، طراوتلی گل. گل سرخ = قرمزی گل. گل نشاط = باده. گل رعنا = طیشی صاری ایچی قرمزی برنوع گل. گل تصویر = گل مصور: «گل تصویر بهاراولسه‌ده خندان اولماز — راشد مورخ» گلبیز = گل سرپیجی سرپن. گل دوکیجی، دوکن. گلخیز = گل بتیریجی، بتیرن. ارض گلخیز گل زمین = محل عیش وعشرت. گل اندام = گل بویلی، نازك، لطیف اندامی: او گل اندام برآل شاله بورونسون بورونسون — اوجی کوکلم کبی آردنجه سورونسون سورونسون — واصف» برك گل، گلبرك = گل یاپراغی، گلبرك حیا § چیچك: گل نسرین، گل بادام. گل زنبق.

گلاب [ف] گل صویی.

گلابدان [ف] ایچنه گل صویی قونیلان اوجی سیوری ظرف.

گلاج [ف] نشاسته‌دن غایت اینجه صورتده یاپیلان طاتلی یوفقه‌سی.

کلاله [ف] قویرجق صاچ، موی مجعد § چیچك دسته‌سی.

کلاه [ف] قالپاق § باش اورتوسی، سرپوش: کلاه مولوی. مناره کلاهی. کاغد کلاهی. کلاهجی = حیله‌کار. کلاه قاپمق = قپاروز ایتمك. کیجه کلاه = رفع رتبه، علامت مأموریتی فك ایله طرد ایتمك. کلاه ایتمك = برینه اویون اوینامق. بعضاً نظمده (کله) صورتنده تخفیف اولنور: «چه غم زبی کلهی کاسمان کلاه منست — لا» = کلاهسزلقدن نه غم. زیرا آسمان بنم کلاهمدر.

کلبه [ع] شدت، مشقت: کلبت شتا.

گلبانك [ف] آوازهٔ بلند: برآغزدن چیقان سس: گلبانك توحید. گلبانك تضرع. گلبانك ظفر. «الله اکبر» گلبانك جلیلی بتون طاغلری، وادیلری اینکلتمشیدی. (گلبام) ده بومعنایه‌در.

گلبدن [ف] گل بدنلی، بدنی گل کبی لطیف ونازك. (گلتن) ده بو معنایه‌در.

گلبشکر [ف] گل خمیره‌سی، گل رچلی: «حقهٔ گلبشکر در دهنك — طویامم آغزکی اوپمکله سنك — احمد مدحت افندی، مشهور شرقیسندن» (گلشکر) ده دینیلیر.

گلبن [ف] گل فدانی، گل اوجاغی فتح با ایله استعمالی یا کلشدر.

کلبه [ف] قولوبه § طار، قرانلق حجره ودکان: کلبهٔ محنت. کلبهٔ تاریك هجران.

گلچهره [ف] گل چهره‌لی، چهره‌سی گل کبی لطیف. جوان گلچهره. دختر گلچهره.

گلچین [ف] گل دوشیریجی، دوشیرن: گلچین باغ کامرانی.

کلخان، کلخن [ف] حماملرده صویی تسخین ایچون آتش

باقلاں محل. کلخانی = سرسری .

گلدان [ف] گل محفظه‌سی، چیچك .

گلدسته [ف] گل دمتی، چیچك دسته‌سی: گلدستهٔ تحات .

گلرخ، گلرخسار [ف] گل یناقلی .

گلرو-ی گل یوزلو .

گلزار، گلستان، گلشن [ف] گل تارلاسی گل باغچه‌سی §: «گلزاره صالان موسمیدر گشت وگذارك — ویر حکمنی ای سرو روان کهنه بهارك — ندیم» . «سنبك بوگلستانك سرمایهٔ صفاسی — الله ای بهارم گوسترمسون خزانك — نورس افندی». «خندهٔ گاله دگل گلشنده آه عندلیب — منتشردر گوشه گوشه داستان حسن وعشق — لا» (گلستان) کلمه‌سی سینك سکونیله ده اوقونور.

گلعذار [ف] گل یناقلی: «گلعذارم سن همان صاغ اول فدا جانلر سکا....»

گلغنچه [ف] گل غنچه‌سی، وردنا شکفته .

گلفام [ف] گل رنکلی: بادهٔ گلفام. ابر گلفام «ابر گلفام شفق ایلدی تشکیل صفوف — طرف دامانیله دوندی گلستانه بنه»

کلفت [ع] رنج، مشقت، تعب: کلفتلی ایش. کلفتلی شی. § مشقتله ایش ایشله‌مك: «آنجق گوریورکه کلفت ایتمش — گویا جبر طبیعت ایتمش — ...» § مراسم: «میانٔ اصدقاده شرط الفت ترك کلفتدر — شیخ الاسلام عارف حکمت بك» بومعناده مجازاً مستعملدر.

گلفشان [ف] گل صاچیجی، صاچان. گلفشانی = گلفشانلق .

گلگشت [ف] تفرجگاه، مسیره، چمن .

گلگون [ف] گل رنکلی: بادهٔ گلگون. رخ گلگون. § معشوقهٔ فرهاد اولان شیرینك آل آتی .

گلگونه [ف] برنوع قادین دوزگونی § گل رنکلی .

گلمیخ [ف] قپوقناتلرینه، دولاب قپاقلرینه میخ آلتنه قونیلان پول، قباره .

گلنار [ف] نار چیچکی .

گلنخل [ف] گل آغاجی .

گلنگبین [ف] بال ایله یاپیلان گل مرباسی .

کلنك [ف] قازمه، طاش قیران دمیر آلت .

کله [ف] (هاء ملفوظه ایله) (کلاه) مخففی، نظمده قوللانیلیر: طرف کله. کله‌گوشه = فس گوشه‌سی. کله‌گوشهٔ مباهات .

کلیات [ع] (کلیت) جمعی: کلیات امور § برشاعرك بالجمله آثارینی حاوی اولان مجموعه: کلیات فضولی. کلیات نابی .

کلیچه [ف] کولچه، قرص: کلیچه آفتاب. کلیچهٔ قمر. کلیچهٔ سیم = بدرتام .

گم [ف] ضایع «گم اولدی راحتم زیلیلمز نهار گم اوله‌لی — لا». «اللهدن ایلدش نجم — اللهده کائنات اولورکم — ناجی»

کماة [ع] (کمی) لك جمعی .

گمان [ف] ظن. (یقین) مقا. § گمانه — بلند گمان ارباب غرور .

گمراه [ف] آزغین، یولنی شاشیرمش. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر. معنویاتده (ضال) معناسنی افاده ایدر: «نه‌دن کافی دگلدر خلق ایچون رهبر الکی عقلك — نیچون هامون خلقت قالیور گمراهدن خالی — صفا». نظمده (گمره) صورتنده تخفیف ایله‌ده استعمال اولنور. گمراهی — گمراهلق. گمراهانه = گمراهجه‌سنه. گمراهان = گمراهلر .

گمکرده‌پی [ف] ایزی غائب اولمش، آدی صانی باتمش، بی‌نام ونشان § مصنوعاتی کیمسه‌نك تقلید و تنظیره مقتدر اوله‌مدیغی صنعتکار .

گمگشته [ف] ضایع اولمش «هلال عید بر اوج فلك هویدا شد — کلید میکده گمگشته بود پیدا شد — لا»

گمنام [ف] نام ونشانی ضایع اولمش، اونوتولمش. گمنامی = گمناملق. گمنامانه = گمنامجه‌سنه. گمنامان = گمناملر .

کمون [ع] گیزلنمك، اختفا ایتمك .

کمیت [ع] قرمزی شراب § یلیسی قویروغی سیاه طوری آت: کمیت سبك رفتار. کمیت خامه. کمیت نشاط = باده .

کناس [ع] آرامگاه آدم، آشیانهٔ طیور § میشه، بیشه § ارسلان یتاغی. «رایت افرازوعازهره شکاف اعدا — سیف مسلول وغا شیرکنام دولت — منیف»

کنان [ف] ایدرك، یاپارکن قوللانیلماز. نظام کنان مراجعت ایتدك. ناله کنان گیتمك. برینه گوره ایدیجی، ایدن معنالرینی ده افاده ایدر .

گناه [ف] اوامر الهیه‌یه موافق اولمیان عمل: «گناهم بغیه چاره یاربزی سوسیور گناهی قدر — لا». گناهکار = گناه ایشله‌ییجی ایشلین. گناهکاری = گناهکارلق. گناهکارانه = گناهکارجه‌سنه. گناهکاران = گناهکارلر. گناهپیشه = گناه ایشلمه‌یی عادت ایدینن، آثم. نظمده (گنه) صورتنده تخفیف ایله‌ده استعمال اولنور. «یا شفیعم که پشکان دم‌بوعود — سامی»

گنبد [ف] قبه، جنبذ: «کیم اولمش واقف اسرار هستی هانکی دم قالش — بو گنبد پرسش لاریب ابن اللهدن خالی — صفا» بو کلمه‌یی بعض فرهنکلر کاف عربی ایله‌ده قید ایتمشلردر. (کنبده) دخی بومعنایه ایسه‌ده ترکجه‌ده مستعمل دگلدر .

کنج [ف] گوشه، بوجاق، زاویه: کنج هجران. «کنج غربت گلشن جنت قدر جانبخش اولور — داغ غربتده بولنسه آشنالردن بری — نابی»

کنجایش [ف] صیغیش، صیغیشمه، کنجایش پذیر = صیغیشیجی، صیغیشان .

کنجشك [ف] سرچه قوشی، عصفور .

کنجیده [ف] کنجیدن مصدرندن مشتق اسم مفعولدر، صیغمش، صیغدیرلمش: «کنجیده طورور خرقه‌مزه آتشده گوزات — درویشلرز گرچه نظرده فقرایز — ...»

کنشت [ف] مجوس آتشکده‌سی، یهودی هاوراسی (کنش) صورتنده تخفیف ایله استعمال اولندیغی ده واردر .

کنگره [ف] هرشیئك طبقه طبقه یوکسك یری، تپه‌سی § قلعه بدنلری اوزرینه یاپیلان شرفه. (کنکر) ده لغتدر .

کننده [ف] ایدیجی، ایدن یاپیجی، یاپان یالکز اولدیغی حالده قوللانیلماز. آغاز کننده = باشلاییجی، باشلایان .

کنود کفران نعمت ایتمك .

کنوز [ع] (کنز) لك جمعی: کنوز حکمت، کنوز غیب .

کنون [ف] برشیئی گیزله‌مك .

کنه [ع] برشیئك جوهری، حقیقتی § برشیئك قعری، نهایتی: کنه مسئله .

کنه [ف] (گناه) مخففی، نظمده قوللانیلیر .

کنیه [ع] لقب. برآدمه اب، ام، ابن، بنت کلمه‌لرینك برینی اضافه ایدرك تسمیه ایتمك .

گو [ف] گفتن مصدرندن امر حاضردر . ترکیبسز قوللانیلماز : سخنگو = سوز سویلیجی ، نادره‌گو = نادره سویلیجی ، اعجازگو = اعجاز سویلیجی. اعجاز گویی = اعجز گواق. اعجاز گوینه = اعجاز گوجه‌سنه. اعجاز گویان = اعجاز گولر .

گوا [ف] (گواه) مخففی ، شاهد ، بینه .

گوار ، و گوارا [ف] هضمی قولای . ناگوار ، گولات ، (گلوگیر) مقابلیدر . (گواران) ده اقتدر .

گوارش [ف] هضمه یاردمی اولان ترکیب ،

گواه [ف] شاهد .

گواهی [ف] شهادت . « هر سنه قیلار وارلغنه حسن شهادت هرذره ایدر وحدتکه عرض گواهی ... »

گوب [ف] (گوفتن) دن امر حاضر ترکیبسز قوللانلماز. پایکوب = آیاق اورنجی ، اوران. کوبان = اوره‌رق ، پایکوبان = آیاق اوره‌رق .

گوپال [ف] گرز ، دمیر طوپوز ، اسکی محاربانده قوللانیلیر ایدی. «ززخم تبرزین وکوبال وتیغ ـ زدریا بر آمد یکی تیره میغ ـ فردوسی»

کوتاه [ف] قیصه ، بویسز . کوتاه نظر = غافل ، عاقبت اندیش اولمیان؛ کوتاهتر = دها قیصه. کوته آستین = صورت صلاحده کورونن اهل فساد. کوتاهترین = اڭ زیاده قیصه. کوتاهترین ایام. کوته‌اندیش = صوڭی صایمیان . دوشونمین . (کوته) صورتنده تخفیف ایله استعمال اولنور. کوتاه‌بال قیصه بویلی .

کوچه [ف] طار سوقاق ، انجه یول § محله. کوچه‌گردان . (کوچه) ده دینیلیر

کودک [ف] چوجق ، طفل . کودکی = چوجقلق. کودک‌منش ، چوجق طبیعتلی .

گودرز [ف] اشکانیان سلاله‌سندن بر حکمدار غدارڭ اسمیدرکه زماننده دنیایی قاسمش قاورومش وحسابسز معابد خراب ایتمشدی.

کور [ف] اعمی . کوری = کورلك . کورانه = کورجه‌سنه . کوران = کورلر .

گور [ف] مزار ، قبر «هیز اگر توبه کند باز چنان تالب گور ـ حرکات وسکناتش همه هنر انه بود ـ لا ادری» § ملوك ساسانیاندن یزد جردڭ لقبیدر. گور ، یبان اشکی معناسنه ده کلدیکندن و بهرام بونی صید ایتدیکندن کندیسنه بو نام ویرلشدر .

کوره [ع] دمیرجی اوجاغی ، معدن اوجاغی.

گوراب [ف] سراب .

گورابه [ف] قبه‌لی تربه .

کوردل [ف] قلبی کور ، جاهل ، اذعانسز.

گورستان [ف] مزارستان .

کورفز [روجه‌دن] قوی : سلانیك کورفزی .

گورکن [ف] مزار قازیجی ، قازان .

گورمیخ [ف] قازیق .

کوز [ع] بارداق .

گوزش [ف] تظلم .

کوزه [ف] صو دستیسی . کوزه‌گر = چوملکجی . بارداقجی .

گوژ [ف] آلیچ .

کوس [ف] اسکیدن محاربه‌لرده ، بیوك آلایلرده چالنان بیوك طاوول «دو لشکر

بهم بر کشیدند کوس ـ چو شطرنجی از عاج واز ابنوس ـ فردوسی» کوس رحیل = کوچ محلنده چالنان کوس: «آخر چالندی کوس رحیل ایتدك ارتحال ـ اول قوناغك اولدی جنان بوستانلری ـ باقی »

گوساله [ف] بر یاشنده صغیر ، طانه . اصلی (گاوساله) در . § کوندن تربیه اولنان قالین دری .

گوسفند [ف] قویون . غنم .

کوسه [ف] چکه‌سنده بر قاچ تل صقالی اولان آدم ، (کوسج) بوندن معربدر. «اوزون بویلی کوسج جسیم الوجود ـ جهانده عدیلی عدیم الوجود ـ عزت منلا »

گوش [ف] قولاق ، اذن: گوش پیچ = قولاق بورمه. تأدیب. گوش پیچیده وگوش خورده = تأدیب اولنمش. گوشدار سوزی لایقیله دیکلیجی ، حفظ ایدیجی . گوشگذار = ایشیدیلان سوز § ایشیدیجی .

گوشاب [ف] پکمز .

گوشت [ف] ات ، لحم .

کوشش [ف] چالشمه ، چالیشیش .

کوشك [ف] معروف. قصر «کشیده سر باوج آن کوشك عالی ـ ولکن چون دل عشاق خالی ـ میرنظمی». بوکلمه‌نك ترکجه‌دن آلنمش اولدیغی ظن اولنور.

گوشمال [ف] قولاق بورمه ، تأدیب .

گوشوار [ف] کوپه . (گوشواره) ده دینیلیر .

گوشه [ف] بوجاق ، پیغوله: اقتباس فیض بی پایان ایدوب بیمانه‌دن ـ بیك جهان ایتدم تماشه گوشهٔ میخانه‌دن ـ محی الدین افندی». گوشهٔ دهن = آغزڭ ایکی طرفی. گوشهٔ چشم = گوز اوجی. گوشه‌گیر و گوشه نشین = منزوی ، عزلت گزین .

کوف [ف] بایقوش .

کوفته [ف] دوکولمش شی § معروف دوکولمش اتدن یاپیلان طعام. کوفته خور = لافزن ، دوباراجی .

کوگرد [ف] کوکرت ، کبریت .

کوکنار [ف] خشخاش. خشخاش تخمی. عصاره‌سی. افیون بوندن حاصل اولور : «من از شراب میخورم بیانك کوس میخورم ـ ببارگاه تهمتن بزم طوس میخورم ـ پیالهای دهمنی علی الرؤس میخورم ـ شراب کبر میچشم می مجوس میخورم ـ نه جوکنم که جوکنم ببرك کوکنارها ـ قاآنی»

کولاب [ف] گول ، غدیر § بیوك طالغه.

کومه [ع] طوپراق ییغینی. § یوکسك یر.

کون [ف] مقعد .

گون [ف] رنك ، لون: یالکز قوللانیلماز . گلگون = گل رنکلی. لاله‌گون = لاله رنکلی شفق‌گون = شفق رنکلی . سبزگون = یشیل رنکلی. گوناگون = درلو درلو ، انواع مختلفه‌ده اولان. § طرز ، روش ، صفت.

گونه گون . درلو . گونه گونه = رنکارنك. درلو درلو.

کوه [ف] طاغ . جبل: کوه ودشت. کوه آتشفشان = یانار طاغ ، وولقان کوه شکوه = شکوه . کوهی = طاغه منسوب. شکوفهٔ کوهی مردکوهی (که) صورتنده تخفیف اولنورسه‌ده ترکجه‌ده یالکز اوله‌رق قوللانیلماز. کوهپایه = طاغلق کوهپاره = طاغ پارچه‌سی. کوهمون = تپه‌سی دوز طاغ . کاف فارسی ایله اوقونمالی .

گُوهْ [ع] نجاست.

كُوهْسارْ [ف] طاغلق § طاغ، طاغ تپه‌سی. جمعی كوهساران.

كُوهِسْتانْ [ف] طاغلق. طاغی چوق یر. كسرسین ایله‌ده اوقنور. بو ایكنجی صورت قرائت — اقتضای وزن ایله — دائما نظمده واقع اولور. (گلستان) وامثالی كلمه‌لرده بویله‌در.

كُوهْكَنْ، كُوهْ كُوبْ [ف] طاغ قازیجی، طاغ دوكیجی: «بیستون فلكی آه ایله برباد ایده‌یم - كوهكنلك یولن اوكرتمك نجون فرهاده — حمدی بك» § شیرینك عاشقی اولان فرهادك لقبی.

كُوی [ف] قریه § محله، صوقاق: «شویله پنهان كیده‌سین كوینه جانانك كیم — همدمك راه اولماوده خوابیده كرك - ندیم» بو ایكنجی معناده یالكز نظمده قوللانیلیر.

گُوی [ف] مدور شی. طوب. عجملرك چوكان دیدكلری شئ ایله اویناد قلری یووارلاق.

گُویا [ف] سویلیجی، سویلین: «برنكهله قومدی درسی تقریره مجال - چشم مستك نیجه كویالری خاموش ایلر — فطنت» § ادات تشبیه. (صانكه) معناسنه «برحمله اوررکه خصم دینه - كویا ایندی آسمان زمینه ...» بعضاً مقام تعریضده قوللانیلیر: كویا شعر سویلیور. بو صورتده كویانك (كه) ایله استعمالی ممنوعدر. (كویا)نك بریاء زائده ایله (كوییا) صورتنده استعمالی جائز دكلدر.

گُوینْدَه [ف] سویلیجی، سویلین، قائل: «كوینده‌سی عمرو ایمش ویازید...»

كُهْ [ ] (كوه) مخففی.

كُهّانْ [ع] (كاهن)ك جمعی.

گُهَرْ [ف] (كوهر) مخففی: «سوز كهردر نه بیلیر قدرینی نادان كهرك — باقی». كهر پاش، كهرفشان = كهر صاچیجی، صاچان. كهربار = كهر یاغدیریجی، یاغدیران. كهرپاره = كهرپارچه‌سی. كهرریز = كهر دوكیجی، دوكن. كهرفروش = كهر صاتیجی. صاتان.

كُهْسارْ [ف] (كوهسار) مخففی: كهسار انجم جوار. «چشم حق بیننه انوار تجلا كوربنور — هانكی كهساره باقسه‌م بو تجلیزارك» «فیض ازهار ایله پرنور فضای كلشن — صوت مرغان ایله پرزمزمه دشت و كهسار» جمعی: كهساران.

كُهِسْتانْ [ف] (كوهستان) مخففی. كسرسین ایله‌ده اوقنور.

كُهَنْ [ف] اسكی، قدیم: دیركهن. معبد كهن. كهن كار ارباب سخن، تجدید مضامین كهندر. «فخر اجداد وپدر تازه كل باغ كهن — عزت ملا». بعضاً مقام تزییفده قوللانیلیر: برمغز كهندن غرابت فرمای طلوع اولان بو فكر جدید، مركز اصابت وحقیقتدن بعد نامتناهی ایله بعیددر. — اكرم بك. كهن پیر = اسكی پیر، فرتوت.

كُهْنَه [ف] اسكی: كهنه لباس. كهنه فكر. بزم كهنه. (كهن) ایله بینلرنده استعمالجه فرق واردر. «شراب كهنه وساقئ خنده‌رو تازه — وجدی». كهنه بهار = صوك بهار، فصل خریف.

كُهَنْسالْ [ف] اسكی، قدیم: معبد كهنسال. قصر كهنسال § یاشلی، قوجه‌مش: شیر كهنسال. پیل كهنسال «چون شیر كهنسال برنجیر شدم - لا»

كُهُوفْ [ع] (كهف)ك جمعی.

كُهُولْ [ع] (كهل)ك جمعی.

كُهُولَتْ [ع] اوتوز یاشنی تجاوز ایتمك، صاچه آقلق دوشمك.

كُئُولْ [ع] اسپرتو. فرانسزجه (آلقول) كلمه‌سی (الكئول) كلمهٔ عربیه‌سندن محرفدر.

لَ

لِ [ع] حرف جردر. لسانمزده یالكز ادات تعلیل اوله‌رق قوللانیلیر. لهذا = شونك ایچون

لا [ع] حرف نفیدر. لایتغیر = تغیر ایتمز: قانون لایتغیر.

لاابالی [ع] ایلیشكسز، قیدسز، مبالاتسز: رند لاابالی. لاابالیلك پرده‌بیرونلق دیمك دكلدر. لاابالیانه = لاابالیجه‌سنه. اوضاع لاابالیانه. غائب ایچون (لایبالی) یازمغه حاجت یوقدر. چونكه بو كلمه تركجه‌مزده اوصاف مفرده صره‌سنه كچمشدر.

لآمَة [ع] آلچاقلق، دنائت، فرومایه‌لك.

لائِم [ع] لوم ایدیجی، ایدن: لوم لائم.

لائِمَة [ع] لوم وسرزنش.

لابُدّ [ع] البته، مطلقا، لازم. فی الاصل آیرلیق یوق دیمكدر كه لازمدر، واجبدر كبی لزوم ووجوبی افاده موقعنده استعمال اولنور برجمله‌در. لسانمزده تخفیف دال ایله قوللانیلیر.

لابَه [ف] عجز ونیاز وتملق یوزندن سویلنیلن سوز

لات [ع] زمان جاهلیتده حرم كعبهٔ معظمه‌ده موجود بربتك اسمیدر. بو، ثقیف قبیله‌سنك، عزی، غطفان قبیله‌سنك بتلری ایدی.

لاجَرَم [ع] لابد معناسنه‌در. فی الاصل (انقطاع یوق) دیمكدر. لسانمزده سكون میم ایله قوللانیلیر.

لاجِوَرْد [ع] ماوی رنكلی برطاش اسمی. لازورد كلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. لاجوردی = لاجوردرنكنده. قبهٔ لاجوردی = سما.

لاحِق [ع] لحوق ایدیجی، ایدن. اولاشیجی، اولاشان: برحرف كلمه‌نك صوكنه علاوه اولنورسه اكا لاحق اولان، اولنه علاوه اولنورسه اكا داخل اولان دینیلیر. § (سابق) مقابلی. صكره‌دن تعیین ایدیلن، حالا مقامنده اوطوران: ناظر لاحق. مأمور لاحق.

لاحِم [ع] دائما ات ییین طوغان وامثالی طیور. جمعی (لواحم) § ات ییرن.

لاحُوس [ع] اوغورسز، مشئوم آدم.

لاخ [ف] ادات محلدر. مركب اوله‌رق قوللانیلیر. سنكلاخ = طاش یری، طاشلق. دیولاخ = اجنه یتاغی. رودلاخ = چای محلی، چایی چوق یر، جای مهیب، محل خطر. اهرمن لاخ. آتش لاخ. بونلردن بشقه، كلمانه لاحق اولمامشدر بناء علیه راست كلن كلمه‌یه الحاق ایدیلمه‌مز.

لاخَه [ف] پاره.

لاخیز [ف] سیل صویی، سیلاب: لاخیز خروشان.

لاد [ف] دیوار، جدار: سرلاد = دیوارك باشی، اوستی. بن لاد = دیوارك دیبی. «دلا مجوی سلامت ز آستان وجود - كه برندامت وحسرت نهاده اندش لاد — همكر شیرازی»

لادَه [ف] احمق، ابله، بون.

لاحِقَه [ع] علاوه، ضمیمه، ذیل: لاحقهٔ جمیله.

لازال [ع] اكسیك اولمسون معناسنه. (لا) بوراده دعائیه‌در.

لازِب [ع] یاپیشیجی، یاپیشان شی § ثابت، پایدار

لازِم [ع] برشیدن اصلا آیرلمیان، آنكله برابر اولان § كرك، مقتضی، وجودینه احتیاج اولان شی: «لازم دكل عنایتی اهل تكبرك — بخش ایلدم عطاسنی وجه عبوسنه — نابی» (اولمق)، (كلمك) مصدرلریله تركب ایدر: لازم اولمق. لازم كلمك. لازم كلن سوزلری سویلدم.

§ متعدی اولمیان فعل . فعل لازم .

لازمه [ع] لازم اولان شی و اوشیئی مبین ورقهٔ رسمیه .

لاژورد [ف] برنوع ماوی طاش لاجورد .

لاسیّما [ع] باخصوص، خصوصیله .

لاشك [ع] شبهه‌سز .

لاشه [ف] اولمش حیوان. لش ، جیفه . § ضعیف ، زبون حیوان .

لاشیٔ [ع] شی دکل ، هیچ ، جزئی .

لاطائل [ع] فائده‌سز ، بیهوده ، عبث : «حاصل شعره کیرشمك مشکل — چونکه ابحاثی بتون لاطائل - لا»

لاطه [ایتالیانجه‌دن محرف] قوقولانه‌نك باشلقسزی .

لاغ [ف] لطیفه ، مزاح ، هزل .

لاغر [ف] آریق ، ضعیف ، (قربه) . مقابلی : اسب لاغر . خرلاغر . لاغری = لاغرلك .

لاف [ف] بوش لقردی ، معناسز دعوی و تفاخر : «لاف دعوای انانیت نه لازم عاقله — هر کسك عالمده بیك مافوقی بیك مادونی وار — اسعد مخلص پاشا» . لافزن = کوه‌زه ، معناسز دعوی و تفاخر ایدن ، لقردی قوافی . لسانمزده (آتمق) (ایتمك) مصدرلریله قوللانیلیر . لاف آتمق . لاف ایتمك = سویلنمك ، میرلدانمق ، خشودسزاق . اسکیدن (اورمق) مصدریله‌ده قوللانیلردی .

لال [ف] دیلسز ، ابکم : «وصف حسنده لال اولور قلم» § قرمزی رنك : کل لال . شکوفهٔ لال . § برنوع جوهر قیمتدار ، (لعل) بونك معربیدر .

لالا [ف] کوله ، قول ، چوجق مربیسی ، خادمی § اسکیدن (اتابك) معناسنه‌ده قوللانیلیر : «یارغارم و لالای اختیارم غازی بالی بك - سلطان سلیمان قانونی» .

لاله [ف] معروف خودرو بیتن چیچك : «بزم چنده ژاله ایله طولدی لاله‌لر — عشرت زمانی کلدی پراولسون پیاله‌لر — دلی برادر» . «خون حسرتله طولار جام صفاسی لاله‌نك - اکرم بك» . بونك برچوق انواعی واردر . لالهٔ کوهی . لالهٔ بری . لالهٔ شقایق . لالهٔ دلسوخته . لالهٔ دلسوز . لالهٔ خطایی . لالهٔ خودرو . دیکر برقوله کوره : لالهٔ سفید . لالهٔ آل . لالهٔ سرخ ، لالهٔ زرد لالهٔ دورویی . لالهٔ نعمان . لالهٔ دختری = یاپراغنك کنارلری غایت قرمزی . وسطی سیاه بر نوع لاله . بوکا (آذرکون) ده دیرلر . عربیده مقابلی (شقایق النعمان) در . § اسکیدن اسرا و مجرمینك بیونلرینه طاقیلان برنوع دمیر حلقه .

لاله‌رخ [ف] ولاله‌رخسار [ف] یناغی لاله کبی قرمزی اولان .

لاله‌زار [ف] لاله‌لك . لاله‌نك بتدیکی محل .

لاله‌رنك ولاله فام و لاله کون [ف] لاله رنکلی ، لاله رنکنده : «یتر اولدق غبار غمله بنکی - کتیر ساقی شراب لاله رنکی — خیالی» . شراب لاله‌فام . ابر لاله‌فام . اشك لاله‌کون .

لآلی [ع] (لؤلؤ) لك جمعی . لآلی فشان = لآلی صاچیجی ، صاچان . ضم لام ایله غلطدر .

لامبه [فرانسزجه‌دن محرف]lambe قندیل . ترکجه‌ده (لامپه) یازلمه‌ه حاجت یوقدر .

لامح [ع] پارلدایجی ، درخشنده .

لامحاله [ع] محل حواله‌سی یوق دیمکدر . بویله اولق ضروریدر مفهومنده اوله‌رق (لابد) معناسنه‌در .

لامس [ع] لمس ایدیجی ، ایدن .

لامسه [ع] حواس ظاهره‌دن بر شیئك قابیلغنی ، یومشاقلغنی حس ایدن . قدرت ، قوهٔ لامسه .

لامع [ع] لمعان ایجی ایدن . برق لامع .

لامعه [ع] پارلایان شی .

لانه [ع] قوشلرك وسائر حیوانا تك یووه‌سی ، مسکنی ، خانه‌سی : «فرق اولنماز جسم بیمارم بوزولمش لانه‌دن — فیضی افندی» . «خود کلشن بخت است این یارب چه درخت است این — صد بلبل مست اینجا هر لحظه کند لانه — لا» . لانه‌بدر = خانه‌بدر . لانهٔ زمین = یومشاق لانه . لانهٔ خراب = بوزولمش یووه لانه‌کیر = لانه طوتیجی ، طوتان . «لانه‌کیر قاف استغنا اولور عنقای عشق - لا» . لانه کیران = لانه‌کیرلر .

لاندو [فرانسزجه‌دن] اوستی اوکدن و آرقه‌دن آچیلوب قپانیر برنوع بیوك آرابه .

لاو [فرانسزجه‌دن] یانار طاغلردن قاینار بر نهر کبی آقان مادهٔ سیاله . اندفاعات برکانیه .

لوانطه [فرانسزجه‌دن] عطریات .

لاهف [ع] دادخواه ، متظلم مضطر § قلبی یانیق ، لاهف القلب .

لاهوت [ع] جناب حقك ذات کبریاناهندن عبارت اولان عالم اعلی : «ناسوت ایدی بر زمان مقامك — لاهوته‌می شمدی اعتزامك — ناجی» . عالم لاهوت = عالم علوی . لاهوتی = لاهوته منسوب .

لای [ف] سویلمك معناسنه اولان (لاییدن) مصدرندن مشتقدر . ترکیبسز قوللانلماز : هرزه‌لای = هرزه‌کو .

لایتجزی [ع] قابل تجزی و تقسیم اولمیان : جزء لایتجزی . اسکی شاعرلر دهان دلبری جزء لایتجزایه تشبیه ایله موهوم بر حاله کتیرمشلردر . شو بیت مشهوردر : «بیك پاره اولسه‌ده اوله‌مازاول دهان قدر — یانده جزء لایتجزی جهان قدر - لا»

لایح [ف] ظاهر § پارلدایجی ، پارلدایان . عربجه‌ده اولدیغی کبی (لائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر .

لایحه [ع] بر ماده حقنده تفصیلاتی حاوی قلمه آلنه‌رق مقامات رسمیه‌دن برینه تقدیم ایدیلن ورقه § جهت عدلیه‌ده : مدعی و یا مدعی علیهك صورت ادعا و مدافعه‌سنی و دلائلنی مبین محکمه‌یه ویردیکی ورقه .

لایحصی [ع] صاییلماز . قابل تعداد و حساب دکل .

لایخطی [ف] خطا ایتمز . Impecable مقابلی . لایخطیانه = لایخطیجه‌سنه . یانك فتحی ، خانك سکونیله اوقومق یا کلشدر .

لایزال [ع] قابل فنا و زوال اولمیان . خداوند لایزال . لایزالی = لایزاله منسوب : «جهات سته‌ده کشوربکشور - مرتب لایزالی بر حکومت - آصف» . حسن لایزالی .

لایعد [ع] صاییلمیان ، قابل تعداد اولمیان : لایعد آلتون .

لایعقل [ع] ادراك ایتمز . دالغین ، بی هوش . مست لایعقل صیزمش . لایعقلانه = لایعقلجه‌سنه .

لایق [ع] مناسب ، شایان ، یاقیشان : «عصرمزك شانه لایق بودر — کیم اوله شمشیر وفادر نیام — لا» «سز بنی برکره‌جك فکر ایتمه‌مك لایقمیدر — بن سزی سزدن زیاده فکر ایله مشغول ایکن» (اولمق) ، (کورمك) مصدرلریله ترکب ایدر ، لایق اولمق . لایق اولان . لایق کورمك = تنسیب ایتمك .

لایموت [ع] اولمز ، فنا بولماز ، جاودانی . Immortel مقابلی . لایموتانه = لایموتجه‌سنه .

لَبَابَة [ع] زيركلك. عقللك ، فطانت .

لَبَاجَه [ف] اوكى آچيق البسه، خرقه، جبه:

لَبْ [ف] دوداق، شفه: لب جانان § اوج ، کنار: لب جويبار. لب دريا. لب ساغر.
«ترانهٔ لب هر جويبار فاعتبروا — زبان بلبلك اورادى يا اولى الابصار — جودت پاشا» .
غنچه لب = دوداغى غنچه كبى، غنچه دوداقلى. طفل غنچه لب. لب بر لب - و - لبالب = دوداق دوداغه ، آغزينه قدر طولمش :
« لبالب است زخون جگر پيالهٔ ما - لا» . لب آفتاب = كوالكيه متصل شعاع آفتاب .
لب خضرا = افق آسمان، زمينه متصل كورينن دائره . لب كشتيكاه = نهرلرك بكيد برى ، بوغاز وليمان آغزى كبى .

لَب بَسْتَه [ف] آغزى باغلى ، ساكت، خاموش.

لَبْرِيز [ف] طاشقين ، طاشيجى : اكثريا معنوياتده قوللانيلير. پيمانهٔ لبريز، لبريز شوق وغرام. لبريز مسرت .

لُبْس [ع] كيه جك شى. لباس .

لَبَن [ع] سوت. شير. جمى البان. لبنى = لبنه منسوب. جمى لبنيات .

لَبْلاب [ع] صارماشيق.

لُبَان [ع] سودجى .

لَبُون [ع] - ودلى حيوان: حيوانات لبونه .

لَبِيق [ع] عاقل، حاذق ، طاتلى سوزلو .

لَبِيب [ع] عاقل ، ذكى: اديب لبيب .

لَبَّيْك [ع] (لب) كلمه سى اقامت ، مواجهه ، محبت ، خالص معنالرينه كلمكله بو تركيبه بر وجه آتى درت درلو معنى ويرلشدر. (١) بن سنك امر وفرمانكه اطاعت واجابت مركزنده مرةً بعد اخرى تابتم . (٢) بن قصد وتوجهم دائما سكادر . (٣) بن دائما محبت وانجذابم سكادر . (٤) اخلاصم يعنى صدق وصبودم دائما سكادر. بو بابده تفصيلات آلمق ايستينلر قاموسده (لب) مادهسنه مراجعت ايتمليدرلر.
« اولسه حاشا دامنك چوقدن ايدردم چاك چاك — يوقمى برلبيك يارب صد هزاران يار به — ناجى »

لَتّ [ع] قارشديرمق. خلط ايتمك § باغلامق § مقارن اولمق .

لَثّ [ع] دائم وقائم اولمق .

لاَجْ [ع] طارشى: مكان لاج .

لَجّ [ع] خصومتده عناد ايتمك .

لَجْلَجَه [ع] سوزده تردد .

لَجَاجَه [ع] خصومتده عناد ايتمك .

لُجُوج [ع] پك عنود ومخاصم .

لَحَامَه [ع] اتليلك ، سمزلك: لحامت وجود.

لَحْس [ع] يالامق .

لَحْظ [ع] و لحظان [ع] كوز اوجيله باقق: لحظان آهو نكاهان .

لِحَاظ [ع] كوز قويروغى ، كوز اوجى .

لَحْظَه [ع] آن، دقيقه: برلحظه استراحت - « آهم كه لحظه لحظه ره آسمان طوتار — فضولى» جمى الحاظ. لحوظ. § كوز اوجيله باقق.

لَحِيظ [ع] نظير ، شبيه .

لَحْد [ع] جوقور . مزار : اطلبوا العلم من المهد الى اللحد - حديث شريف. = علمى مهددن لحده قدر طلب ايديكز. حالك فنحيله ده لغتدر: « بو اضطرابنه پايان ويروب دل رنجور - اولنجه جسم نزارم لحد كزين حضور — عندليب » . « كز لحد باروى خون آلوده بر خيزد دفين — سعدى »

لَحْم [ع] ات، كوشت. جمى لحوم، لحام .

لَحْمَة [ع] ات پارچه سى .

لَحِيم [ع] اتلى سمز: مرد لحيم. كوسفند لحيم.

لَحْن [ع] آهنك، نغمه: لحن غرام. سوزشناك. جمى الحان، لحون § لغت، لسان § قراتده خطا ايتمك .

لاَحِن و لَحَّان [ع] قرائتده پك خطا ايدبجى ، ايدن .

لَخْت [ف] بر شيئك پارچه سى ، جزئى : لخت لخت جكر .

لَدْغ [ع] ييلان ، عقرب صوقمق .

لَدُنّ [ع] علم غيب ، خفايانى منكشف بر حالده كوسترن ، اسرار الهيه يه اطلاع كسب ايتديرن علم: علم لدن. لدنى = لدنه منسوب. لدنيات = اچ يوزى ، اسباب خفيه : اكثريا مفرد مقامنده قوللانيلير : ايشك لدنياتى . لدنيات امور.

لَدَى [ع] عندنده، اسنه در: لدى التحقيق = عند التحقيق. لدى الحاجه. لدى الحواله = عند الحواله « اصلى يوق آكلادم لدى التحقيق » .

لَدِيغ [ع] عقرب ، ييلان صوقمش آدم.

لَذَّات [ع] (لذة) ك جمى .

لَذَائِذ [ع] (لذيذه) نك جمى . طاتلى شيلر ، لذائذ بهشت . لذائذ روحانيه .

لَذَّة [ع] طات، چاشنى، مزه. ماديات ومعنويات ده قوللانيلير : لذت باده. لذت علم. لذتدن. لذت آب. لسان عوامده تخصيص ايله شكر طادينه دينور .

لَذِيذ [ع] طاتلى ، خوشمزه . لذت عام . (حلاوت) خاصدر . فارسيده بر نجينك مقابلى (مزه) ، ايكنجينك مقابلى (شيرينى) در.

لَرْزَان [ف] (لرزيدن) مصدرندن مشتقدر. تتره ييجى، تترهين. مرتعش: دست لرزان.
«سودالى، كوزل بر نظرك قلبه خطابى ... مژكانلرك اول غمزه سى. شيرين حركاتى — جوشان ايديور سينه ده سوداى شبابى — لرزان ايديور پيش جلالنده حياتى» لرزان احتراص .

لَرْزِش [ف] تترهمه، تترهيش: لرزش اوراق لرزش پرده. لرزش روح. لرزشنون.

لَرْزَه [ف] تترهمه، تترهيش، رعشه: لرزه ور = تترهيجى، تترهين. لرزهلى. لرزه ناك = لرزهلى، تترهيجى، تترهين: زمان اولور كه شواهق جبال راسيه بى چالقه يرك، بتون ساحهٔ زمينى كمال دهشتله لرزه ناك ايدرك ناكهان ظهور ايدن زروالقان، سكانى غودهٔ آرام وبرچوق عصرلرده ساحه پيراى تكمل وانتظام اولان بر معمورهٔ مدنيتى آن واحدده خاك ايله يكسان ايدوب او معمورهدن مرور زمان ايله كرهٔ زمين اوزرنده بللى بلرسز برنشان براقيور.

لاَزِق [ع] لزوق يابيشقان شى § باچق: طين لازق .

لَسْع [ع] ييلان، عقرب، آرى صوقمق . ايصيرمق .

لَشْكَر [ف] عسكر. تركجه سى (چرى): لشكر عرمرم = جيش كثير. صفوف شكر. لشكر كش = عسكر چكيجى ، چكن، لشكر پژوه = جاسوس.

لَشْكَرْ شِكَاف [ف] لشكرشكن - لشكر شكوف عسكر يارېجى ، ياران، دلاور، دشمن آلايى ياران بهادر . لشكركاه اردو محلى . معسكر.

لَصَاص [ع] لصوصيه - خرسزلق ايتمك .

لَصِيف [ع] پارلاييجى ، پارلاياق ، تابان .

لَطافَه [ع] لطيفلك ، كوزللك ، تناسب ، نزاكت: لطافت سيما. لطافت اندام. لطافت افاده. لطافت معنى § آچيقلق، كشايش ، رونق (كثافت)ك ضدى: «قيل كوكـ يوزينك لطافتندن — صافيت عشقمى نخطر ـ اكرام بك»

لَطائِف [ع] (لطيفه) نك جمعى: مجموعهٔ لطائف. لطائف كويان شعرا. § كوزل شيلر. محاسن ، بدايع: لطائفدن نه كورديسه بيلوب الطاف باريدن ـ درخت اوستنده بر ديكر قوشه تعداد ايدر برقوش ـ عبد الحق حامد بك»

لَطْم [ع] ال آيه سيله اورمق. شمار اورمق.

لَطْمَه [ع] ضربه ، شمار: لطمه خوار = لطمه ييجى ، يين. لطمه خواران جفا ويرانه دن ويرانه به ـ بختياران صفا كاشانه دن كاشانه به — آطنه لى ضيا بك »

لَطيف [ع] صغير ، دقيق § كوزل ، نازك ، متناسب: روى لطيف سيماى لطيف. مزاج لطيف. سخن لطيف § كشاده ، رونقلى (كثيف)ك ضدى: «اى ابر لطيف رنك سيار ـ بك شعشعه لى نمايشك وار ـ ناجى» § اسماء حسنادندر: عبداللطيف.

لَطيفَه [ع] شاقه ، حقيق اوليه رق اكلنجه مقصديله بر نكته يى حاوى اولمق اوزره سويلنيلن سوزيا خود يازيلان شى: «لطيف اولمق كركدر هر لطيفه بندارده» درجه سنه واردير آلمق شرطيله بونك اديبانه سى خوشه كيدر. لطيفه پرداز ولطيفه كو = لطيفه ترتيب ايدبجى ، ايدن. لطيفه سويليجى . سويلاين: لطيفه پردازبى انباز. لطيفه كوى خوشخو. لطيفه پردازى = لطيفه پردازلق لطيفه پردازانه = لطيفه پردازجه سنه. لطيفه پردازان = لطيفه پردازلر لطيفه كويى = لطيفه كولق. لطيفه كويان = لطيفه كولر.

لَظى [ع] آتش ، آلاو. § جهنم اسملرندن بر ى .

لَعْل [ع] قرمزى بر نوع قيمتدار جوهر. (لال) كلمهٔ فارسيه سندن معربدر. بونك مقبولى بدخشان طاغلرنده اولورمش. لسان شعر شرقده لب دلبران دائما آكا تشبيه اولنمشدر. حتى (لعل)ك لب مقامنده قوللانيلديغى بك چوقدر: «ناز اولور دمبسته چشم يمخو ايكدن سنك ـ شرم ايدر رنك تبسم لعل نابكدن سنك ـ نديم» لعل فام. لعل رنك. لعلكون = لعل رنكلى . لعل روان = باده . لعل مذاب = شراب ، قان .

لَعَلَّ [ع] ادات ترجيدر. «أمولدركه. احتمال كه معناسنه: ليت ولعل ايله وقت كچيرييورز ، ليت ولعل ايله بزى آووتيور. تركجه منده بوندن باشقه يرده قوللانيلديغى يوقدر .

لَعْن [ع] سورمك ، ابعاد ايتمك ، خيردن اوزاقلشديرمق : جناب حق طرفندن اولورسه دنياده توفيقدن ، آخرتده لطف و رحمتدن ابعاد قصد اولنور. خلق طرفندن اولورسه سب ونفرين موقعنده ايراد ايدلمش اولور. لعنتلمه = آفوروز ايدلمش .

لَعْنَة [ع] نفرين ، مطروديت . § سب ودشنام. لعنة الله .

لَعين [ع] ملعون ، مطرود: شيطان لعين § هركسك لعن ونفرين ايتديكى آدم. يزيد كى .

لَغْزان [ف] سورچيجى ، قايجى .

لَغْزيده [ف] سورچمش . قايمش: لغزيده پاى = آياغى قايمش .

لَغْزِش [ف] سورچش ، قايش ، سورچمه قايمه: لغزش پاى. «ذوقمى بر نعمت عظمادر اهل درد ايچون ـ سرخوشك هر لغزشى بر سجدهٔ شكرانيدر — ناجى»

لَغْو [ع] فائده سز ، بيهوده ، باطل سوز § اورته دن قالديرمق ، قالديرلمق : لغو ايديلن قوميسيوز . لغو = اثناى كلامده من غير فكر ولا روايه اساندن صادر اولان يمين . لا يؤاخذكم الله باللغو فى ايمانكم . لغوى = لغوه منسوب. جمعى لغويات : لغويات ايله اشتغال .

لَفّ [ع] دورمك ، ظرف ايچنه قويمق. (ايتمك) ، (اولنمق) مصدرلريله قوللانيلير: لف ايديلن ورقه. لف اولنان پوصله. لفاً = دورلمش ، صارلمش اوله رق ، ملفوفاً. مصدر بمعنى مفعولدر. لفاً تقديم ايديلن پوصله. الك زياده رسمياتده قوللانيلير. لف و نشر = عباره ده اول امرده ايكى ياخود دها زياده شيئى ذكر ايدرك بعده آنلردن هر برينه عائد اولان شيلرى ايراد ايلمكدر. لف ونشر مرتب ، لف ونشر مشوش .

لَفاء [ع] طوبراق § خيس ، حقيرشى.

لَفائِف [ع] (لفافه) نك جمعى .

لَفْج [ف] وافجه ـ قالين دوداق: «خروشان زكابل همى رفت زال — فروهشته لفج وبر آورده بال — فردوسى »

لَفْظ [ع] سوز . § صرفيونجه : لفظ معنيدار ايسه كلمه . دكل ايسه حرفدر. جمعى الفاظ . لفظاً = لفظ جهتندن : لفظاً دوزكون. لفظى ومعنوى نقائص مجموعه سى اطلاقنه شاياندر. لفظه ده بو منايه در. لفظهٔ جلاله

لَفْق [ع] ايكى شيئى بر برينه ضم ايتمك .

لَفيف [ع] دورلمش § ثلاثيسنده ايكى حرف علت واقع اولان فعل . لفيف مقرون. لفيف مفروق .

لَقانَة [ع] سريع الفهم اولمق.

لَقَب [ع] اسم اصليدن بشقه اولمق اوزره صكره دن مناسبتله قونيلان آد. جمعى القاب.

لَقْط [ع] يردن ديوشيريلن شى .

لَقْلَق [ع] لكلك دنيلن قوش: آمدن لقلق. (لكلك) كلمهٔ فارسيه سندن معربدر . § طار آغزدن چيقان مايعاتك صوتى: «ز لحن باربدى خوشتر آيدن لقلق ـ ابن سينا »

لَقْلَقَه [ع] لكلك آوازى. § صوت ، معناسز سوزلر . قورو لقردى. لقلقيات = معناسز كورولتودن عبارت لقرديلر .

لَقيط [ع] كوشه باشنه ، جامعه ، كليسايه وسائر محله براقيلوب بولنان چوجق . طفل متروك . لقيطه = ينه بويله اولان قزچوجق. (لقيط) آدمده استعمال اولنور .

لَقيم [ع] يوتولمش شى . ملقوم .

لَك [ف] يوزبيك عددى . § احمق . ابله.

لَكَد [ف] تپمه: لكدزن = لكد اوروجى ، اوران ، تخفيف ايله (لكزن) ده لفتدر. لكدخوار = لكد ييجى ، يين .

لَكْلَك [ف] معروف بويى اوزون قوش ، لقلق: لكالك عمرى لقلق ايله كچر.

لَگَن [ف] ايچنده ال ييقانان معروف قاپ ، طشت .

لٰكِنَّ [ع] ادات استدراكدر. لسانمزده مخففاً قوللانيلير: «مهتاب دخى لطيف لكن — آنده نه كزر بو نور ساكن — حقى» «ايسه ده . ايسه لرده ، ايسه ك ده . ايسه كزده ، ايسه م ده ، ايسه ك ده » تعبيرلرندن صكره هيچ بر وقت ادات استدراك كتيريلمز .

لَمْح [ع] كوز ، كوريلن شيئك كنهنى آكلامدن باقمق ، چالوب آله باقمق : «عينى يه عمرى كلمدى لمح بصر قدر — سرورى» § پارلدامق ، لمعان ايتمك .

لَمَحات [ع] لمحه نك جمعى .

لمحه [ع] بر دفعه باقمق. § پارلتی، لمعه. دیکر جمعی خلاف قیاس اوله‌رق (ملامح) کلمشدر. انسانك یوزنده‌کی کوزللك، چهره کیمنلك آثارینه‌ده (ملامح) دینیلیرسه‌ده لسانمزده مفردی بو معناده قوللانیلماز. ملامح وجهیه.

لمحة البصر [ع] کوزك بر دفعه باقمسی ممتد اولدیغی قدر. بك آز: لمحة البصرده نهان اولدی.

لمس [ع] ال ایله یوقلامق.

لمع [ع] پارلامق.

لمعات [ع] (لمعه) نك جمعی. لمعات خورشید.

لمعان [ع] پارلامق: لمعان برق.

لمعه [ع] پارلتی، روشنی. فی الاصل بر کره پارلامق دیمکدر.

لم یزل [ع] زوال بولماز، پاینده: خدای لم یزل.

لنك [ف] آقساق، طوپال. اعرج. تیمورلنك = مشهور طوپال جهانکیر. لنکی = طوپاللق. لنکانه = طوپالجه‌سنه.

لنکر [ف] واپورلر، کمیلر لیمانه کیردیکی وقت برنده طوردیرمق ایچون دکزه آتیلان آغیر دمیر: لنکر انداز = لنکر آتیجی، آتان: ای کول! لیلهٔ ابدیت ایچنده بر دها عودت ایتمه‌مك اوزره دائما بویله یکی یکی ساحللره طوغری سوزولوب کیده‌جکمی یز؟ وقیانوس ازمان اوزرنده بر کون اولسون لنکر انداز آرام اولمق بزه نصیب اولمیه‌جقمیدر. لامارتین.

لنکری [ف] باقیردن یاپیلان بیوك صحن، لنکر.

لو [ع] ادات شرطدر. لسانمزده اوله‌رق او علاوه‌سیله قوللانیلیر (اولسه بیله) معناسنی افاده ایدر: ولو سویلمش، نه اولمق لازم کلیر.

لواحق [ع] (لاحقه) نك جمعی.

لوازم [ع] (لازمه) نك جمعی. (لوازمات) یاکلشدر.

لوام [ع] اك دها لوم ایدیجی، ایدن. نفس لوامه.

لوامع [ع] (لامعه) نك جمعی.

لوایح [ع] (لایحه) نك جمعی.

لوث [ع] نجاست، پیسلك، مردارلق: لوث فحش. لوث دنائت.

لوح [ع] ولوحه [ع] تخته‌دن وساره‌دن یاپیلان یصصی صحیفه: لوح الغرام. «آنم که ز حیرت نتوان گفت که‌ایم — یك حرف بخوانی مگر از لوح جبینم — عونی بك» § مصور صحیفه، تابلو. بو ایکنجی معناده دائما (لوحه) قوللانیلیر. جمعی (الواح) جمع الجمعی (الاویح) کلیر. لوح المحفوظ، لوح محفوظ = اهل شریعت عندنده یدنجی کوکك فوقنده اولمشلر واوله‌جقلر اوزرنده محرر بولنان لوح.

لوحش الله [ع] الله ایراق ایلمسون، وحشت ویرمسون دیمکدر. اصل (لا اوحش الله) در. تخفیفاً (لوحش الله) دینیلمشدر: «ز رکنا باد ما صد لوحش الله — که عمر خضر می بخشد زلالش — حافظ» اکثریا تمنایم واستعجاب موقعنده تحسین وآفرین معناسنه استعمال اولنور: «لوحش الله زهی قصر رفیع البنیان — ابو المعانی». بعضاً مقام تهکمده قوللانیلیر: «بارك الله زهی کوکبهٔ عالی العال — لوحش الله عجب نصرت وفیض واقبال — ظفرنامه». بونلر کبی ایران وعثمانلی شاعرلری قوللانمشلردر. عرب اشعارنده کورلمز.

لوذعی [ع] ظریف، زیرك آدم.

لوز [ع] بادام.

لوزینه [ف] باداملی حلوا، معربی (لوزینج) در.

لوع [ع] یاقق یانق: لوع غرام.

لوعه [ع] عشقدن ویا حزن واندوه کبی حالاتدن یورکده اولان یانیقلق، سوزش دل: لوعهٔ قلب § یانوب یاقلمق. نظمده (لوعت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی لوعات.

لوم [ع] قنامق سرزنش ایتمك: مستحق لوم.

لومه [ع] موجب لوم اولان ایش.

لون [ع] رنك، صفت: سواد وحمرت کبی. § نوع، صنف، چشید. جمعی الوان، الوان مختلفه، الوان سبعه.

لوند [ف] تنبل، کاهل، عیاش، زندوست § پیشکار، شاکرد، خدمتکار.

لوند [ایتالیانجه‌دن] وندیکلینك وقتیله ممالك شرقیه‌دن آلدیغی بحریه سلاح انداز نفری § تشکیلات قدیمهٔ عثمانیه‌دن بر نوع صنف عسکری. بو معنایه دلالت ایدن (لوند) کلمه‌سنك ایتالیانجه‌دن آلنمش اولدیغنی بیان ایدن اعاظم لسانیونمزدن وفیق پاشا مرحومدر. فرهنك شعوری، مجمع الفرس، تحفة الاحباب، مؤید الفضلاء، فرهنك جهانکیری ایله میرزا علی قلیخانك فرهنك ناصری نامنده اك صکره تألیف ایتمش اولدیغی لغت کتابنده فارسی اولان لوند کلمه‌سنك بالاده کوستریلن معنالردن بشقه معناسی اولدیغی قید وبیان ایدلمه‌مش ویالکز برهان قاطعده فضله اوله‌رق عبارات آتیه کورلمشدر: «واصطلاحاً اول سرهنك بی فرهنکه دینور که درونده خوف خدادن وحیادن اثر اولمیوب بی باك بی پروا خلقه اطالهٔ دست تعدی واموالرینی عندنده مباح عدیله یکندیکنی آلوب قطعا انصاف ومبادلات ایلمیه»

له [ع] آنك ایچون آنك طرفنه معناسنه لام حرفیله (ه) ضمیرندن مرکبدر. لهنده = آنك منفعتنه موافق آنی ثنا ایدر یولده: لهنده اعطای حکم ایتمك. لهنده ادارهٔ لسان ایتمك. علیهنده = آنك مضرتنه، آنی ذم ایدر یولده: علیهنده اعطای حکم ایتمك. علیهنده ادارهٔ لسان ایتمك. فقط شایان دقتدرکه بو یولده قوللانیلان (له وعلیه) ترکیبلری بعضاً ضمیرلرندن صرف نظرله مفرد کلمه کبی استعمال اولنور. مثلا لهکزده، علیهکزده، لهمده یاخود علیهمده قرار ویرلدی دینیلیر. بونلرده ضمیر بر یره ارجاع اولنه‌ماز: بنی بشر علی ما هو علیه واقف حقایق خیر وشر اولمدقلرندن درجهٔ حظ ونفرتلرینه کوره بر شیئك وعلیهنده حکم ایدرلرسه‌ده ... تلماق ترجمه‌سی — یوسف کامل پاشا. موصی له = کندیسنه بر مال وصیت اولنان. محکوم علیه = کندیسی اوزرینه حکم اولنان. مؤنث ایچون (لها) ضمیری استعمال اولنور.

لهب [ع] آتش یالکی، آلاوی، شعله: لهب النار = زبانهٔ آتش.

لهبان [ع] آتش یالکلنمق، آلاولنمك. اشتعال النار: لهبان آتش غرام.

لهجه [ع] دیل لسان: فصیح اللهجة = فصیح اللسان. § سوزك محل استعمالی، جایگاه سخن § فارسیده وضع تکلم، صوت لطیف، لغت، شکل وصورت معنالرنده قوللانیلیر: حافظ خوش لهجه.

لهف [ع] فوت اولان شی ایچون تحسر چکوب غمکین اولمق.

لهفان [ع] قلبی یانیق، متحسر، مضطر، دادخواه.

لهو [ع] اویون. انسان، مهم شیدن کندیسنی آله‌قویان شیله مشغول اولمق، غفلت. بوندن طولایی اویونه، چنك وچغانه‌یه لهو دینلمشدر.

لهیب [ع] آتشك آلاوی، شعله‌سی زبانه: لهیب دلسوز غرام. § آتش آلاولنمك: لهیب آتش تحسر.

لهیف [ع] لهفان، ملهوف.

لیال [ع] لیالی [ع] (لیل)ك جمعی: لیال هجران. لیال محنت. لیال تنهایی، ملكة اللیال. لیالیٔ حسرت. لیالیٔ وحدت. «صبت علی مصائب لوانها — صبت علی الایام صرن لیالیا — حضرت فاطمه رضی الله عنها — حضرت فخر كائنات حقنده‌كی مرثیه‌سندن» = بنم اوزرمه‌دو كوان مصیبتلر اكر كوندزلرك اوزرینه‌دو كولسیدی كیجه‌لره تحول ایدردی. «دكل هلال، او بر حور آسمانیدر — تجلیاتنه آیینه‌در ظلام لیال» عربیده (لیل)ك جمع مستعملی (لیالی)در. (لیال) قوللانلماز، بونی عجملرله بز قوللانیورز.

لیت [ع] ادات تمنیدر. كاشكی معناسنه. غالباً مستحیلاتده قوللانیلیر: لیت ولعل = كاشكی... اولمولدر كه معناسنه ان شاء الله ماشاء الله كبی ایشه تعلق اولمیان بوش سوزلرله وقت كچیرمك موقعنده ایراد اولنور، لیت ولعل ایله وقت كچیریورز، لسانمزده كرك (لیت)نك كرك (لعل)نك بوندن باشقه قوللانلدیغی یر یوقدر.

لیث [ع] آرسلان، شیر.

لیل [ع] كیجه، شب: كونشك غروبندن فجر صادقك یاخود ینه كونشك طلوعنه قدر اولان مدت. قانوناً لیل، ٩٩ تاریخلی برنذ كرهٔ سامیه موجبنجه ساعت بردن صكره اعتبار اولنمشدر. لیل هجران. لیل محنت. لیل مظلم، ظلمت لیل. لیل متخیل. لیل ابدیت: ردای ظلمانیٔ لیل سطح مجیره‌یی ستر ایتمش، نجوم سما آیینهٔ آبه عكس ایدرك كائناتك سكون عمیق كرهٔ زمینی پرده‌پوش خواب ایلمشیدی لامارتین. «ولیل كموج البحر ارخی سدوله — علیّ بانواع الهموم لیبتلی — امرؤ القیس» = نیجه لیل، انواع غموم واحزان ایله بنی امتحان ایچون موج دریا كبی پرده‌لرینی اوزرمه صا

لیوردی. لیلاً = كیجه وقتی، كیجه‌لین: سرقت قصدیله لیلاً خانه‌یه دخول. لیلی = لیله منسوب.

لیلاء [ع] پك قراكلق كیجه، شب تاریك. كیجه‌نك طوانی شدتنی افاده ایچون ده قوللانیلیر. لیلهٔ لیلا.

لیلی [العامریه] مشهور مجنون عامرینك معشوقه‌سی: «تالله یا ظبیات القاع قلن لنا — لیلای منكن ام لیلی من البشر — مجنون» = ای غزالان دشت! الله ایچون بكا سویلیك. لیلی سزدنمیدر؟ یوقسه لیلی بشردنمیدر؟ لیلای لیال. عجملر لیلایی كسر یا ایله بعضاً (لیلی) صورتنده‌ده قوللانمشلر و بو صورت آنلردن بزه‌ده انتقال ایتمشدر. «هربا نبهای لیلی كرد مجنون راخراب — ورنه آن بیچاره رامیل كرفتاری نبود — لا» «اولیلیٔ امیدك جذبهٔ شیرین سوداسی — دوشورمش كوه و صحرایه هزاران قیس و فرهادی».

لیلة [ع] كیجه، لیل: «اوزاندی لیلهٔ حسرت مددیا شمس تبریزی — برنو پاشا» فی الاصل بر كیجه دیمكسه‌ده لسانمزده (لیل) كبی قوللانیلیر. لیلهٔ محنت، لیلهٔ ابدیت. لیلة الاسری = شب معراج. لیلة القدر = اصح روایاته كوره رمضان شریفك یكرمی یدنجی كیجه‌سی. لیلة البدر = نور ماهك رسیدهٔ كمال اولدیغی اون دردنجی كیجه.

لین [ع] لین = یومشاق شی. جمعی الیناء. لین الجانب = ملایم مشرب، شائبهٔ تعصب و غروردن آزاده.

لینة [ع] یومشاق قولتون یاصدیغی.

لئیم [ع] آلچق، دنی § جمری، بخیل: آره‌سنده فرق واردر. لئیم نه كندی برنه باشقه‌سنه یدیرر. بخیل كندی یر باشقه‌سنه یدیرمز. لئیمانه = لئیمجه‌سنه. جمعی لئام. فارسی جمعی: لئیمان. سفرهٔ لئیمان. معاملهٔ لئیمانه.

لِ

لئام [ع] (لئیم)ك جمعی.

لباس [ع] كیه‌جك شی، روبه، جامه: «لباس نوبنوله‌ای اولان آرایشه مائل — كمالكدن خبر ویر كیمسه‌سندن احتشام آلماز — راغب پاشا» لباس فرسوده = اسكیمش لباس. لباس التقوی = حیا. جمعی (البسه) البسهٔ فاخره. (البسه) یاكلشدر.

لبان [ع] قادین سودی § رضاع.

لبس [ع] لباس.

لبسه [ع] كیش. لباس كیمك حالاتندن بر نوعی.

لثام [ع] یاشماق، نقاب.

لثه [ع] دیش اتی ثانك تشدیدیله‌ده لغتدر.

لجام [ع] حیوان آغزینه اوریلان كم. (الكام) كلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. جمعی (لجم).

لحاء [ع] آغاج قبوغی، قشر شجر.

لحاظ [ع] دوشونمك، ملاحظه ایتمك، رعایت ایلمك.

لحاف [ع] اورتونه‌جك شی، یورغان: زیر لحاف. جمعی (لحف).

لحام [ع] (لحم)ك جمعی، دیكر جمعی (لحوم). § لحیم، پاره‌لنمش شیئی بربرینه یاپیشدیره‌جق شی، (لحیم) بوندن محرفدر. فتح لام ایله‌ده لغتدر.

لحیانی [ع] اوزون صقاللی، عظیم اللحیه.

لحیه [ع] صقال، ریش: لحیه‌دار = صقاللی. لحوی لحیه‌یه منسوب. جمعی (لحی).

لذلك [ع] بوندن طولایی، بو سببدن.

لزام [ع] لازم اولق، لزوم.

لسان [ع] دیل، زبان. جمعی السنه، السن. «ولا یلتام ماجرح اللسان — لا» = دیل یاره‌سی اونوتلماز § برقومك كندینه مخصوص لغتی، لهجه‌سی: عثمانلی لسانی عربی لسانی فرانسز لسانی. «ایسترایسه‌ك آكلامق جهانی — اوكرنملی اوروپا لسانی — خرابات». «عموم السنهٔ شرق و غربی اوكرندم — تأثرات دلی شرح ایدر لسان یوقدر — فیضی افندی». «لسان عشقی بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن النجار». دیكر السن عتیقه‌نك هپ خرابات. لسان الله = كلام الهی. لسان القوم = قومی طرفندن سوز سویلین. لسان النار = آتشك شعله‌سی، زبانه. لسان الثور = صغیر دیلی دینیلن نبات. لسان العصافیر = قوش دیلی دینیلن نبات. لسان حال = وضعیتك، سیمانك لسانیدر كه بونك تبیین ایتدیكی معنالری لسان قال تعریفدن عاجزدر، بوندن طولایی: «لسان الحال ابلغ من لسان المقال» دنیلمشدر. «لسان حال حیا اعتذاردر كویا — راغب پاشا» لساناً = لسان ایله. لساناً عرض مرام.

لص [ع] خرسز، سارق، دزد.

لطاف [ع] (لطیف)ك جمعی.

لطام [ع] لطم، ال آیه‌سیله اورمق.

لعان [ع] یكدیكره لعن ایتمك.

لفافه [ع] صارغی، جمعی (لفائف).

لقاء [ع] كورمك. راست كلوب قاووشمق، ملاقات § یوز، چهره: مهلقا = یوزی آی كبی، قمر منظر. خورشید لقا = یوزی كونش كبی، كونش یوزلو. لقای طبیعت.

لقاى آفاق. «شهنشه‌منقبت، درويش خصلت — ملك سيرت، مه‌قسى لقادر. هر سكلى حكمت بك» لقاءالله = روز قيامت. ايكنجى معناده فارسى ايله تركجه‌ده قوللانيلير.

لِقاط [ع] باشاق ديوشيرمك: لقاط ايله تميش.

لِكاف [ع] پالان: اكاف زرين.

لِگام [ف] حيوان آغزينه اوريلان كم. (لغام)ده بو معنايه‌در ضم لام ايله استعمالى ياكلشدر.

لِلّه [ع] الله ايچون: «هيچ كيمسه‌نك اقبالنه اصلا حسد يتمه الله تعالى و تقدس رشادمك».

لِمُؤلِّفِه [ع] بر تركيب عربيدر. بو راده‌كى لام حرف جرى تملك و اختصاص معناسنه‌در. (مؤلف كتابك كندى سوزيدر) ديمكدر. لمحرره، لمترجمه، لقائله كبى تركيبلرده بوكا قياس ايدلميدر.

لِواء [ع] بيراق، سنجاق: لواء عثمانى. لواى اتحاد اسلام. لواى ظفر. در كز لواى كشور ستانى. § ايكى آلاى يعنى التى بيك نفردن عبارت هيئت عسكريه: لوا قوماندانى. ميرلوا = فريقك مادوننده بولنان قوماندان. § تشكيلات ملكيه‌جه ملحقاتيله برابر ارادۀ سنيه ايله منصوب بر متصرفك بالاداره‌سنه توديع اولنان قطعۀ ممالك، سنجاق، متصرفلق: مركز لوا = متصرفك اوطورديغى قضا. عموم قضالر، لوالره؛ لوالر — مستقل متصرفلقلر مستثنا اولمق اوزره — ولايتلره تابعدر.

لِواذ [ع] يكديكره صيغنمق، برى برى آرقه‌سنه كيزلنمك.

لِواطه [ع] اولاشمق § كودكبازى.

لِياقه [ع] لايق اولمق، مناسب اولمق: التفاتكزه حالا كسب ليات ايده‌مدم. § اقتدار، هنر، فضيلت، كاركذارى: لياقتلى بر ذات. لياقتسز بر آدم. لياقت موهومه. لياقتمند = لياقتلى. لياقتمندانه = لياقتمندجه‌سنه. لياقتمندان = لياقتليلر.

ليپارى [رومجه‌دن] اوسقومرى بالغنك قارنى بنكلى بر نوعى.

ليتره [فرانسزجه‌دن Litre] بر دسيمتره مكعبندن عبارت يكى اولچك.

ليرا [فرانسزجه‌دن Livre] هر شيئك مدار حصولى اولان معروف آلتوندن معمول واسطۀ مبادله‌در كه عموم اهل جهان پينده شتابانددر، عثمانلى ليراسى. انكليز ليراسى. (ليراى عثمانى) يازمق خطادر.

ليس [ف] يالامق معناسنه اولان (ليسيدن) مصدرندن مشتقدر. تركيبسز قوللانيلماز: كاسه‌ليس = كاسه يالايجى، داللاوق. مداهن: «سن كاسه‌ليس بزمكه عمرو وزيدسين — من كچمشم معاشرت خاص و عامدن — رمزى باباه». كاسه ليسانه = كاسه‌ليسجه‌سنه. كاسه ليسان = كاسه‌ليسلر.

ليطوغرافيا [رومجه‌دن Lithographie] طاش باصمه‌سى.

ليف [ع] خرما آغاجنك چوپى. ليف § اجسام ناميه‌ده تل تل كورينن شى: ليف نباتى، ليف حيوانى. جمعى الياف.

ليقه [ع] مركب حقه‌سنه قونيلان ايپك وسائره ليقه.

ليك [ف] لكن كبى ادات استدراكدر. نثرده هيچ قوللانيلماز. نظمده مسامحات قبيلندن اوله‌رق استعمالى تجويز اولنور: «ليك بو سر مبهمك حلى عقله تيسير ولنمامش بللى — آدمه عجز و غفلت و جهلى ابتدبرلر خطا ايچنده خطا — ژان ژاق روسو مترجمى ادهم پرتو پاشا».

لِكيداسيون [فرانسزجه‌دن] تسويۀ حساب، قطع محاسبه، تصفيه § تعيين قيمت.

لِينَه [ع] يومشاقلق، نرمى، ملايمت. ضدى (خشونت)در. لينت مزاج.

لُ

لُبّ [ع] هر شيئك ايسى، خالصى § ايچلى شيئك ايچى، اوزى: لب الجوز = جوز ايچى. § عقل سليم، هوش: بو معناده جمعى اولان (الباب) قوللانيلير: «آچيلدقجه اولو الالباب اولور دمبستۀ حيرت — لب اعجاز كوبى اب اسرار مثانيدر — ناجى».

لُبان [ع] كونلوك لبان جاوى. بانك تشديديله ده جائزدر.

لُبس [ع] كيمك.

لُبنان [ع] شامده بر طاغ اسميدر. جبل لبنان = مستقل متصرفلق.

لُجّه [ع] انكين صو، وسط دريا: لجۀ غرام.

لُجمَه [ع] ايرماق آغزى.

لُجَين [ع] كموش، فضه.

لُحود [ع] (لحد)ك جمعى: لحود اكابر.

لُحوق [ع] اولاشمق، ايرشمك، تابع اولمق (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: لحوق ايدن.

لُحوم [ع] (لحم)ك جمعى.

لُزوب [ع] ياپيشمق، كيرشمك.

لُزوجَة [ع] چكيلوب اوزامق، طوتقال كبى بر شيئه صوانوب ياپيشمق، ياپيشقانلق.

لُزوم [ع] لازم اولمق: بورادن كيتمك لزومى حس اولنيور. اشتراسنه لزوم كوستريلن اشيا.

لُسُن [ع] (لسان)ك جمعى: لسن عتيقه. پك آز قوللانيلير.

لُصوص [ع] (لص)ك جمعى.

لُصوصيه [ع] خرسزلق ايتمك.

لُصوق [ع] ياپيشمق، اولاشمق.

لُطف [ع] كوزللك: لطف سيرت. لطف اخلاق § رفق و نوازشله معامله ايتمك، بو صورتله ايديلن معامله: لطفكزك منتداريم. لطفپرور § توفيق الهى: بلطفه تعالى مقصود حاصل اولدى.

لُعاب [ع] آغزدن آقان صاليا.

لُعب [ع] اويون، مقصد صحيحه دال اولميان ايش.

لُعبه [ع] كنديسيله اويون اوينانان شى، اويونجاق: لعبتكاه = لعبت محلى. لعبت باز = حقه‌باز. § كورنلرك مفتون و مجلوب اولديغى شى. لعبة العين = كوزببكى.

لُغات [ع] (لغت)ك جمعى: لغات مأنوسه. لغات غريبه. (لغات عثمانيه) نامنده‌كى كتاب پك چوق لغات غريبه‌يى حاويدر.

لُغه [ع] هر قومك كنديسنه مخصوص ديلى، افادۀ مرام ايچون قوللانديغى اصوات. بز بو موقعده (لسان) كلمه‌سنى استعمال ايدرز. بر قومك جملۀ كلاميه‌سنى تشكيل ايدن كلماتدن هر برى: «لغتك ترجمه‌سى يانده — بر ايدر اهل دلك جاننده — سنبلزاده» لغت نويس = لغت يازيجى، يازان. لغت شناس = لغت بيليجى، آكلايجى. لغت نويسانه. لغت نويسلك بو قدر مشكل اولديغنى بيلسيدم بو كتابى اتمامه باشلامازدم. لغوى = لغت شناس، آشناى علم لغت. جمعى لغويون.

لُغَز [ع] بيلمجه، چيستان: شو لغز خوش آينده در: «دودانه كبوتران ابلق — جفتند وزهم دگر جدا بند — پرواز كنند سوى افلاك — وزخانهٔ خود برون نيايند — لا» = هم جفت هم بر برندن آيرى ايكى آلاجه كوكرجين سماوانه پرواز ايدرلر. اولرندن ده طيشارى يه چيقمازلر. بونك نه اولديغنى عين ادراكه خفى قالماز. جمى (الغاز). لغز ايله (معما) بيننده فرق واردر، لغز اكثريا سؤال طريقيله اولور.

لُقاطه [ع] يره آتيلمش دكرسز شى: اما بو لقاطه چين اقلام اكابريغنى ويسى پريشان مآثرك ديدنهٔ سلوكى ... ويسى.

لُقَطه [ع] يرده بولوب آلنان شى. لقطه آدمك غيرى يه مخصوصدر.

لُقمه [ع] بر يودوم طعام. لقمهٔ غم. § مطلقا طعام. بو معناده (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: برلكده لقمه ايتمك. لقمه كوز = پاتلاق كوزلى.

لقمه شُمار [ع] لقمه صايجى. بخيل، خسيس.

لُكْنَت [ع] الكونة = لكنونة = ديلده كى پلتكلك، سوز سويلركن ديلده كى طوتوقلق. كرفتكئ زبان.

لُوط [ع] انبياء عظامدن بر پيغمبر ذيشان اسميدركه قومندن بعضيسى كودكباز اولدقلرى ايچون قهر الهى يه اوغرامشلردر.

لوطى [ع] قوم لوطه اقتفا ايدن كودكباز.

لُؤلُؤ [ع] اينجى. لؤلؤ لالا = پارلاق اينجى. وجه تسميه لمعانيدر.

لؤلؤبار = اينجى ياغديريجى، ياغديران.

لؤلؤپاش [ف] لؤلؤفشان = اينجى صاچيجى، صاچان.

لوجه [فرانسزجه‌دن محرف Loge] قولبه. § كوچك اوطه، حجره § قپوجى اوطه‌سى § تياترو حجره‌سى.

لودوس [رومجه‌دن محروف] جنوب طرفندن اسن روزكار.

لورد [انكليزجه‌دن] انكلتره‌ده زادكاندن بر صنفه ويريلن عنوان.

لوستارا [ايتاليانجه‌دن] كوچك لوقانطه.

لوستره [ايتاليانجه‌دن] قوندره بوياسى. لوستره‌جى.

لوفر [رومجه‌دن] بر نوع بالق.

لوقوموتيف [فرانسزجه‌دن] دمير يول Locomotive آرابه‌لرينى چكن ماكنه‌لى آرابه.

لوقانطه [ايتاليانجه‌دن] بيوك آشجى دكانى، آشجى دكاننك آلافرانغه‌سى.

لوله [ف] چشمه، وصلق وامثالنه طاقيلان كوچك بورى، صوولوچوسى. «تاريخى سلطان احمدى جارك زبان لوله‌دن — سيد وهبى» § چبوغك باشنه طاقيلان مدورجه توتون ظرفى: «زاهد بو برودتله اكر دوزخه كيتسه‌ك — برلوله توتون ياقمغه آتش بولمازسك — لا».

لول [ف] بى شرم، بى حيا. لولى = بى شرى § لوله منسوب. جمى لوليان.

لونجه [فرانسزجه‌دن] اصنافك، تجارك مذاكره اوطه‌سى.

م

ماء [ع] صو، آب: ماء جارى = آقار صو. ماء راكد = طوران صو. ماء معين = آب صاف وروان. ماء الحيوة = آب حيات. مائى، ماوى = ماء به منسوب. جمى (مياه): مياه دريا.

مآب [ع] رجوع ايده‌جك ير، مرجع: شوكتمآب، فضائلمآب كبى تركيبلرده شوكتك، فضائلك قرار ايتديكى وجود معناسنى افاده ايدر.

مآبده [ع] (مؤبد)ك جمى. مآبدهٔ مجوس.

مآثر [ع] كوزل اثرلر، نشانه‌لر، افعال حسنه، يادكار ومفاخر اسلاف: مآثر بركزيدهٔ ظفر، مآثر علميه. مآثر عرفان. بونك مفردى اولان (مأثره) استعمالده قوللانيلماز.

مآثم [ع] كناهلر، اثملر. مفردى اولان (مأثم) قوللانيلماز.

مآخذ [ع] (مأخذ)ك جمى. مآخذ علوم.

مآدب [ع] (مأدبه)نك جمى. مفردى ضم دال ايله‌ده لغتدر.

مآرب [ع] حاجات، مطالب، مفردى اولان (مأربه) قوللانيلماز.

مآزب [ع] (ميزاب)ك جمى.

مآزر [ع] صيغينه‌جق يرلر، ملجألر. (مأزر)ك جمى.

مآل [ع] زبده، حاصل اولان شى، نهايت، سوزك دلالت ايتديكى خصوص، معنى، مفهوم. مآلك حزن اشتمال. بى مآل = مآلسز.

مائل [ع] ميل ايديجى، خواهشكر، شائق.

مائده [ع] سفره، خوان: مائدهٔ مسيح.

ماباقى [ع] باقى قالان. (مابق) ده بو معنايه‌در. «علم نبود غير علم عاشقى — مابقى تلبيس ابليس شقى — بهاء الدين آملى».

مابعد الطبيعه [ع] طبيعتك غيرى اولان شى، علم الهى.

مابين [ع] ايكى شيئك آراسى § اولرده حرمله سلاملق بيننده كى اوطه § مابين اوطه‌سى. § سراى پادشاهينك سلاملق دائره‌سى. اندرون: مابين همايون جناب ملوكانه.

مات [ف] شطرنج اويونجيلرينك اصطلاحنده يكيلمكه دينور، مغلوبيت ديمكدر.

ماتقدم [ع] كچمش زمان، ماضى، سابق.

ماتم [ع] حزن ومصيبت دمنده كى آغلايش، نوحه. ناله. فارسى مقابلى (شيون). «يادكده‌مى طوغديغك زمانلر — سن آغلار ايدك كولردى عالم — براويله زمان كچيركه اولسون — مونك سكا خنده خلقه ماتم — خاكى افندى». § حزن وكدر، مأيوسيت: روز ماتم. ماتمزده = مأيوس، ناله زن. ماتم كتان = ماتم ايدرك. ماتمى = ماتمه منسوب، ماتملى: نداى ماتمى. ماتم انكيز = ماتم قوپاريجى، قوپاران: خبر ماتم انكيز. ماتم فزا = ماتم آرتيريجى، آرتيران. ماتمسرا - و - ماتمكده = محل ماتم، بيت الحزن: «درين ماتمسرا ازغفلت اى جاهل! چه ميخندى؟ - تراچون دل، عزيزى مرده اى غافل چه ميخندى — نهنك مرك پشاپش وموج عمر پى درپى — شكسته كشتى ودرياست بى ساحل چه ميخندى — كليم همدانى» برنجى معناده اك زياده (ايتمك، ايلمك) مصدريله قوللانيلير: «ايل عيد اكبر ايلدى بن ماتم ايلدم — حليمكراى».

ماتيس [رومجه‌دن] صيرمش سرخوش.

مأثوره [ع] سلفدن روايت اولنان خبرلر. ادعيهٔ مأثوره = عليه الصلاة والسلام افندمزله صحابهٔ كرامدن منقول اولان ادعيه.

مأثوم [ع] صوچلو، كناهلى عد اولنمش اولان. معصوم مقابلى.

ماجد [ع] صاحب مجد وشرف، عالى بزركوار، كريم: والد ماجد.

ماجرى [ع] ماوقع، كچمش، واقع اولمش شى، سركذشت: ماجراى عاشقانه. ماجراى غم افزا.

ماجن [ع] خلقه خيلى كارلق، بوللق اوكره‌دن. مفتى ماجن.

مأجور [ع] اجرو ثوابى ويرلمش . § كرايه ويريلن شى .

ماچين [ف] چينك جنوبنده برملك .

ماحصل [ع] حاصل اولان شى .

ماحضر [ع] حاضر اولان شى ، عجله بونى وقت حاجت ايچون موجود اولان طعام قليل معناسنه قوللانير : خير الطعام ماحضر = طعامك خيرليسى حاضر اولانيدر .

ماحى [ع] محو ايديجى ، ايدن يوق ايديجى ، ايدن : ماديات و معنوياتده قوللانيلير : ماحىٔ آرام ، ماحىٔ تحمل . ماحىٔ اوثان ضلال ماحىٔ ظلام .

مأخذ [ع] برشيئك آلنديغى ، چيقارلديغى ير .

مأخوذ [ع] اخذ اولنمش ، آلنمش . چيقارلمش ، طوتولمش .

مادام [ع] «ما» لفظه كى ما مصدريهٔ زمانيه در . (مدتجه) ديه ترجمه اولور . مادام الحيات . § چونكه : «مادام كه بيتميور حيانم - ظن ايتمه بيتر ترنمانم - ناجى »

مادام [فرانسزجه دن] خانم . اولنمش قادينلر حقنده مستعملدر .

مادامپول [فرانسزجه دن] قالين پاتيسقه .

مأدبه [ع] ضيافت ، ضم دال ايله ده لغتدر .

مادح [ع] مدح ايديجى ، ايدن .

مادر [ف] آنا ، والده : «آيرى دوشمش برريدن شرم ايله خورشيد وماه - مادرى اول كونده كيم آلمش او ماهى قوينه - ..» مادرى = مادرلك . (مادريت) ياكلشدر . مادرانه = مادرجه سنه . شفقت مادرانه . مادرزاد = آنادن طوغمه : اعماى مادرزاد . شاعر مادرزاد . مادر اندر = اوكى آنا .

مادموازل [فرانسزجه دن] - Made-moiselle اولنمه مش قادينلره ، قزلره ويريلن عنوان . خانم قز . كوچك خانم .

مادون [ع] آلت ، فروتر . مادون النفس .

ماده [ع] مايه ، اصل ، جوهر § ايش ، امر ، خصوص : اساس ماده . § سوزك بربندى § جسم . مادى = ماده يه منسوب ، جسمانى . جمعى ماديات . (معنوى) مقابلى .

ماده [ف] ديشى حيوان . شير ماده = ديشى ارسلان .

مادى [ع] ماده يه منسوب . (معنوى) اولميان شى . جمعى ماديات = مادى اولان خصوصات § ماديتدن بشقه برشيئه اينانمايان ، دهرى . جمعى ماديون : مسلك ماديون . ماديت = ماديلك . ماديتدن بشقه سنه اينانمامق مسلك فلسفيه سى .

ماديان [ف] ديشى آت . (اسب ماده ن) ديمك خطادر . چونكه آتدن بشقه حيوانك ديشيسنه (ماديان) دينمز . خاصة ديشى آته دينير

مأذون [ع] اذن ويرلمش ، رخصتلى . مأذونيت = مأذونلق .

مار [ف] ييلان ، حيه . جمعى ماران .

مار [ع] امرور ايديجى ، ايدن ، كچن : مار الذكر = ذكرى كچن . مار البيان = بيانى كچن جمعى مارين .

مارپيچ [ف] پرچم علم § (مار بوج) بوندن محرفدر .

مارت [رومجه دن] معروف سنهٔ روميه نك برنجى آيى .

مارج [ف] دومانسز آتش ، شعله ، زبانه .

مارش [فرانسزجه دن] عسكرك يورودكن آياقلرينى بردن آتملرينى تسهيل ايدن شرقى . چالغى : «سور عسكرى سور قوملندنه سندن — بن شاعرم ايشته مارش بندن — ناجى » § آرش ! ايلرى !

مارض [ع] خسته ، مريض .

مارق [ع] دينندن چيقان . كمراه .

مارقه [فرانسزجه دن] اشيا اوزرينه وضع اولنان تمغا ، نشانه .

ماركى [فرانسزجه دن] Marquis زادكان صنوفنك دوقه ايله قونت آراسنده بولنان بر صنف مخصوصى .

ماركيز [فرانسزجه دن] زادكاندن ماركى عنوانى حائز بر آدمك زوجه سى .

مارمهره [ف] ييلانك باشنده بولنان مهره .

ماروت [ع] برملك اسميدركه (هاروت) اسمنده بولنان ديكر ملكله برابر بابلده برقيويه نكونسار اوله رق صلب اولنمشلر ، كويا برانسان اوقيونك كنارينه كيدوب ده سحر تعلمنى ايستسه كنديسنه تعليم فسون ايدرلرمش . ماروت نكاه .

مازو [ف] درى دباغتنده قوللانيلان معروف دانه دركه مازو آغاجنك يمشيدر . (مازون) ده بو معنايه در .

ماس [ع] مس ايديجى ، ايدن .

ماسبق [ع] كچن شى ، كچمش : حكايهٔ ماسبق .

ماست [ف] يوغورت .

مأسده [ع] آرسلانلى بر ، آرسلان يتاغى .

ماسك [ع] طوتيجى ، ضبط ايديجى .

ماسكه [فرانسزجه دن] نقاب ، يوز اورتوسى .

ماسلف [ع] كچمش ، كچن شى .

ماسواء [ع] ماسوى = غيرى اولان شى ، بشقه : ماسوى الله = اللهك غيريسى ، علائق دنيويه ، موجودات ، مخلوقات ، بو موقعده بعضاً يالكز (ماسوا) ده قوللانيلير .

مأسور [ع] يولى كسيلمش ، اسير ايدلمش .

ماسور [ف] بربرينه قاتيلمش ، ممتزج شى .

ماسه [ايتاليانجه دن] ترابزه نك كوچكى ، سفره § تاجر مفلسك مال موجودى ، مال غرما .

ماشطه [ع] قادينلرك صاچلرينى طراايان ، كلينك چهره و اندامنه زينت و آرايش ويرن قادين . بوكا (مشاطه) ده دينير .

ماشوره [ف] اوزرينه ايپلك صاريلان اينجه قامش ، ايكه صارلمش ايپلك يوماغى . ماصوره § لوله ، امزيك .

ماشى [ع] يورويجى ، يوروين ، ياياق كيدن . ماشياً = ياياق اوله رق : ماشياً سياحت . ماشياً سفر .

ماشيه [ع] دوه ، قيون ، كچى ديينلن حيوانات . جمعى (مواشى) . اولادى كثير اولان قادينله سائر حيوانه ده ماشيه ديديلير .

ماصدق [ع] اصلى (ماصدق عليه) در . (صادق اولان شى اوزرينه) ديمكدر . محاوره ده مضمون ، معنى موقعنده مستعملدر .

ماضغ [ع] چيكنه ييجى ، چيكنه ين .

ماضى [ع] كچن ، كچمش زمان : «آه ماضى دينيان شعشعه لى صبح شباب — ايلدى ابر سحردن دها سرعتلى گذر — محمد جلال بك» . الماضى لا يذكر .

ماعدا [ع] بشقه ، غيرى .

ماعون [ع] زكات مال § كنديسيله انتفاع اولنه جق شى § تاوه ، تنجره و سائره كبى اسباب خانه ، لوازم بيتيه .

مافات [ع] فوت اولان ، الدن كيدن شى : تلافىٔ مافات : جبر مافات .

مأفون [ع] ادراكی كوشك، سبكمغز.

مافوق [ع] اوست، بالا.

مافی الباب [ع] باب ایچنده اولان شی. غایة مافی الباب.

مافی البال [ع] مافی الضمیر = كوكلده اولان شی: عرض مافی البال. اظهار مافی الضمیر. «سكا عرض مافی الضمیر ایلدم بن — نلر سویلمشدك دوشون صوكره دن سن — نه انصافسزلق، وفاسزلق ایتدك»

ماق [ع] كوشهٔ چشم. كوزك برون جهتی، كوز.

ماقة [ع] انسانه آغلاركن عارض اولان هیچقریق.

ماقبل [ع] اوك، پیش، مقدم.

ماقه [فرانسزجه دن] Macao یكرمی براویونی

ماكث [ع] مكث ایدیجی، ایدن.

ماكر [ع] مكر ایدیجی، ایدن، حیله كار.

مأكل [ع] یمك، خوردن. مجازاً (مأكول) معناسنه قوللانیلیر. § خدمتسز، منتسز معاش. قزانج. جمعی مآكل.

مأكله [ع] بریردن جلب اولنان ذخیره § بنه جك شی.

مأكول [ع] اكل اولنمش، ینلمش. جمعی مأكولات.

ماكیان [ف] طاووق. خروسك زوجه سی اولان صوغ خانكی.

ماكینه [فرانسزجه دن] Machine آلت § چرخ، دولاب.

مال [ع] قیمتدار شی، انسانك تحت تصرفنده بولنان اشیا. فقهده: «طبع انسانی مائل اولوبده وقت حاجت ایچون ادخار اولنه بیلن شی» دیه تعریف اولنمشدر. جمعی (اموال).

مالدار = زنكین. مال ناطق = آت، دوه قاطر كبی چارپا حیوان، سكه لی آلتون. بیت المال = خزینهٔ دولت. بیت المال مسلمین.

مالاكلام [ع] سوز قبول ایتمز. اصلی (مالا كلام فیه) در.

مالامال [ف] زیاده طولو، پر، مملو. فی الاصل كثیر، فراوان معناسنه در. مجازاً معنای اولده مستعملدر.

مالانهایه [ع] اوجسز، نهایتسز.

مالایعنی [ع] معناسز، فائده سز بوش. مالایعنیات.

مالشگر [ف] سورتیجی، اووجی، دلاك.

مالك [ع] صاحب ملك، پادشاه § متصرف، قادر. مؤنثی (مالكه) در: مالكهٔ دریا. مالكهٔ حسن وآن.

مالكانه [ف] اراضیٔ امیریه دن بعض شرائط ایله ملكیت اوزره متصرفه تملیك اولنان اراضی. تركیبك معنای اصلیسی صاحب ملك دیمك اولان (مالك) كلمه سنه الحاق اولنان (آنه) اداتیله مالكجه سنه دیمكسه ده معنای اولده استعمالی شایعدر.

مألوف [ع] الفت اولنمش، آلیشلمش، خوی ایدلمش: مألوف غرام. مألوف محنت.

مألوم [ع] المه كرفتار اولمش، آزرده، مكدر.

ماله [ف] دیوار صیوامغه مخصوص آلت، سوركو. لسانمزده ده بونام ایله معروفدر. (مالج) بوندن معربدر.

مالی [ع] طولدیریجی، طولدیران.

مالی [ف] چوق. فراوان. مجازاً طولی، پر، مملو معناسنه قوللانیلیر.

مالی [ع] ماله منسوب. (مالیه) كبی تعبیرلرده موصوفی مقدردر. (دائرهٔ امور مالیه) دیمكدر.

مالیخولیا [یونانجه دن مفرس] قره سودا، حزن دائمی. «دراصل جنون عشق جانان — یك ماده ایست همچو سودا — شد نام یكی جنون اول — پس عشق شد است مالیخولیا — ابو المعانی» بوكا فرنكلر mélancolie دیبورلركه مالیخولیا ایله بر اصلدن مأخوذ اولدیغنه شبهه یوقدر. مالیخ، ماخولیا صورتنده كی مخففلری لسانمزده نه قوللانیلمشدر، نه قوللانیلمه سی آرزو اولنور. § مالیخولیا كلمه سی لسانمزده تصورده قوریلان زنكینلك، خیال باطل، خیال خام معناسنه ده قوللانیلیر.

مالیده [ف] سورلمش، اوغولمش.

مالیز [ف] سولوك.

ماضی [ع] كچمش شی، كچمش زمان: مضی ما مضی = كچن كچدی، كچن شی كچمش اولسون.

مَملك [ع] مالك اولنان شی، انسانك مالك اولدیغی اشیا: «مملك خاكستر اولدی كندیسی كول اوكوزی = تاثیلك قالدی ایشی الطاف سبحانیه یه»

مأمن [ع] محل امن: مأمن رضا = كعبهٔ مكرمه یه اشارتدر.

مأمور [ع] امر اولنمش، برخصوصك اجراسنه تعیین ایدلمش آدم. مأموریت = مأمورلق: اعشار مأموری. اغنام مأموری.

مأمول [ع] آرزو ایدلمش، اومولمش، امید اولنمش شی: «دیانتین ظهوری مأمولدر» «واپورك باتمش اولمسی مأمولدر» یولنده، یعنی (محتملدر) مقامنده قوللانیلماسی اولادر. لطف مأموله نائلیت.

مأمون [ع] امین قلنمش، محفوظ، قورقوسز، تهلكه سز § خلفای عباسیه دن هارون الرشیدك اوغلینك اسمیدركه زمان سلطنتی تاریخجه مدنیت اسلامیه نك دورهٔ كمالی عد اولنور.

مانتو [فرانسزجه دن] manteau اوستدن كیلن كنیش لباس. قپوت، یغمورلق. ساقو، خرمانی، برنس.

مانجه [ایتالیانجه دن] یه جك بیاغیسی، مادیسی: كمیجی مانجه سی.

مانده [ف] قالمش. عمل مانده = ایشدن قالمش، ایشه یرامز.

ماندارن [پورتكیزجه دن مأخوذ] چین وزراسنه اوروپاده ویریلن عنوان: چین ماندارنلری.

ماندالینه [فرانسزجه دن محرف] mandarine پورتقال جنسندن كوچك لذتلی برمیوه.

ماندولین [فرانسزجه دن] mandoline برنوع ساز، چالغی.

مانع [ع] منع ایدیجی، ایدن. اسیركه ین، كری طوردیران، برشیئك عدم حصولنه سبب اولان «مانع رزق اولانك رزقنی الله كسر — لا».

مانغانز [فرانسزجه دن] manganèse برنوع سرت معدن.

ماند [ف] و مانده = ادات تشبیهدر. كبی، بكزر، نظیر وشبیه معناسنه. ماند آباد = عالم برزخ.

مانكن [فرانسزجه دن] اكثریا حاضر البسه مغازه لرینك قپولرنده، جامكانلرنده بولنان آغاجدن معمول مجسم انسان تمثالی.

مانورا [فرانسزجه دن] manœvre عسكر تعلیمی § عسكرك آلیشمق ایچون

اجرا ایتدکاری حرکات حربیه تقلیدی § کمیجیلك عملیاتی، تعلیم بحری، صنعت بحریه § دولاب، اویون، حیل ودسائس.

مأنوس [ع] آلیشلمش، خوی ایدلمش، § پسندیده، مرغوب.

مانی [ف] مشهور بر نقاشك اسمیدر که دین زردشت ایله خرستیانلغی مزج ایدرك دعوای نبوتله میدانه آتیلمش و بر خیلی حمقایی باشنه جمع ایتمشدی. مذهبنی ترویج ایچون ادیان سابقه‌یی یکدیکرینه مزج ایدرك بر قاچ پارچه کتاب تألیف ایتمش واثنای سیاحتنده ایراد ایتدیکی نطقلرله خلق مذهبنه دعوت ایلمشدر. نقاشلق صنعتنده زمانینك فریدی اولدیغندن محصول دست مهارتی اولان نقوش لطیفه‌یی خلقه معجزه مقامنده کوستردی.

بیامدیکی مرد کویا زچین
که چون او مصور نه بیند زمین
زچین نزد شاپور شدبار خواست
به پیغمبری شاه را یار خواست

بیتلریله شهنامه‌ده‌ده حکایه اولندیغی وجهله ملوك ساسانیاندن شاپورك زمان حکمرانیسنده ایرانه کله‌رك بر چوق صور واشکال عجیبه‌یی حاوی اولان کتابنی مشار الیهه تقدیم واصول وعقائد دینیه‌سنی عرض وتفهیم ایلدی. شاپور دانشپرور، ذکی بر آدم اولدیغندن مانینك بطلان نبوتنی آکلامش وکندیسنی حضورینه جلب ایدرك بینلرنده محاورهٔ آتیه جریان ایتمشدر.

مانی — ارواح پاك آسماندن نزول ایتمشدر. زمین سفلی ایله اتصالنه سبب قادینلردر. ازدواجك اوکی آلنملی. تاکه روحلر آسماندن نزول ایتمسون.

شاپور — سنك بو سوزلرکله دنیا خراب اولور. آبادیمی ایدر؟ خرابیمی؟

مانی — آبادیٔ روح، خرابیٔ تنده‌در.

شاپور — سنی اولدرسه‌لر اولومکده آبادیمی اولور، ویرانیمی؟

مانی — ویرانیٔ تن، آبادی روان. بونك اوزرینه کندیسنه توبه تکلیف اولنمش ومانی قبول ایتمیه‌رك دعوای باطلنده اصرار ایتمش اولدیغندن امر شاه ایله اعدام ایدیلوب جسدی دروازهٔ شهره صلب اولنمشدر. وفاتنده بر چوق پیروانی قالمشدر. آنلره (مانویه) دینیر. مانیده زردشت کبی نوری فاعل خیر، ظلمتی فاعل شر اولمق اوزره تلقی ایدردی. «وکم لظلام اللیل عندی من ید — تخبران المانویة تکذب — متنبی» (ارژنك) نامنده‌کی کتاب مشهور مانینك جملهٔ تصنیفاتندندر.

مانیپولاتور [فرانسزجه‌دن manipulateur] تلغراف ویرمکه مخصوص آلت.

مانیفاطوره [فرانسزجه‌دن محرف manufacture] فابریقه ایشی، فابریقه مالی، معمولات صناعیه.

مانیفستو [فرانسزجه‌دن manifeste] حموله قائمه‌سی.

ماوراء [ع] آرد، کری طرف، ماوراء النهر = ملك توران.

ماناف [ف] ابه قادین، قابله.

ماوقع [ع] واقع اولمش شی، سرکذشت.

مأوی [ع] یورد، واره‌جق مکان، صیغنه‌جق یر: درکاه سلطان، مأوای مظلوماندر.

ماه [ف] آی قمر: «بو کیجه بزه کل ای عالم حسنك ماهی — یوقسه بردن کوکه‌دك انجینیرز والله — لا» § آی، شهر، سنه‌نك اون ایکی‌یه تقسیم اولنان اقسامندن هر بری: ماه تموز، ماه اغستوس. ماه کنعان = یوسف علیه السلامدن کنایه‌در.

ماه نو = یکی آی، هلال. ماه سی روزه = اوچ کونلك آی، پك اینجه هلال. ماه بماه = آیدن آیه، شهریه. ماهیانه = آیلق، آی باشنده ویریلن اجرت. ماه عالی = فخر کائنات افندمز. (مه) صورتنده تخفیف اولنور.

ماهپاره [ف] آی پارچه‌سی، صاحب حسن وآن. بعضاً (مهپاره) صورتنده تخفیف اولنور: «چرخده انجم قدم مهپاره وار اما که سن — مهر اوج حسن وآنسك بکزه‌مز آنلر سکا — سنبل زاده وهبی افندی».

ماه پیکر [ف] یوزی آی کبی ضیادار. بعضاً (مه پیکر) صورتنده تخفیف اولنور.

ماهتاب [ف] آی آیدینلغی، روشنیٔ ماه: «سیه طبعان اولور روشندلانك دشمن جانی — که دزد تیره روزی دائما دلکیر ایدر مهتاب — بلیغ» (آی ماهتابی) تعبیر عامیانه‌یی کوانجدر. § اون دردت کیجه‌لك آی بدر: شب ماهتاب. لیلهٔ ماهتاب. ماهتاب شب آرا. ماهتاب ایله بیرا. (مهتاب) صورتنده تخفیف اولنور: «کیوب بر آل اتکاك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش — سماده مولوی آیدنی تصور ایدر مهتاب — بلیغ». § یوقاری چیقوب آی کبی پارلایان بر نوع فشك. ماهتاب ایتمك = اکلنمك، صفا. «طاغلرکه وقار ایله صابرسین — رفع تتق سحاب ایدرلر — عمانه دونوب خطاب ایدرلر — امواج کنار ایله صابرسین — بکدیکره ماهتاب ایدرلر — عبد الحق حامد بك»

«ماهتاب ومهتاب — بمعنی ماه وپرتو ماه هردو آمده معنی دوم مشهور است — غیاث اللغات» ماهتاب — آی آیدینلغیدر واون دردت کیجه‌لك آیه دینور. عربیده بدر دیرلر — برهان قاطع». حضور صحبت روشندلان غنیمت دان — پیاله کیرکه شبکیر میکند مهتاب — صائب»

ماه تابان [ف] پارلایجی، پارلایان آی: ماه تابان سما. «دریغا دریغا دریغا دریغ — که شد ماه تابان من زیر میغ — فردوسی»

ماهچه [ف] سنجاق باشنه، مناره، کنبد تپه‌لرینه آلتون ایله کموش وسائره‌دن آی شکلنده یاپیلان شی.

ماهد [ع] یاپیجی، دوشه‌یجی.

ماهر [ع] مهارتله متصف اولان، صنعتنده استاد، هنرور، حاذق: شاعر ماهر، ناخدای ماهر.

ماهرو ـ ی [ف] آی یوزلو، یوزی آی کبی. ماهرویان = ماهرولر. (مهرو) صورتنده تخفیف اولنور. مهرویان = مهرولر.

ماه روزه [ف] شهر رمضان.

ماهشید [ف] آی § آی ایدینلغی، روشنیٔ ماه.

ماهانه [ف] ماهیانه، آی باشنده ویریلمسی مقرر اولان اجرت، آیلق.

ماه نخشب [ف] ابن مقنع نامیله یاد ایدیلن حکیم ابن هطانك ماوراء النهرده نخشب شهری جوارنده‌کی سیام طاغی اتکنده بولنان بر قیودن سیماب وسائر موادن بالترکیب سحر وشعبده ایله طوغدیردیغی آیدرکه کویا بو آی ایکی ماه مدت هر کیجه قیودن طلوع ایدرك درت ساعتلك مسافه‌یی تنویر ایدرمش. نخشب ایله چاهك آراسی ایکی ساعتلك مسافه ایمش. بوکا ماه سیام، ماه مقنع، ماه کش ده دینیلیر. حقنده‌کی روایت اساطیر شرقیه‌دن کی کورینور.

ماهواره [ف] آيلق، آى باشنده ويرلمسى مقرر اولان اجرت .

ماهودانه [ف] حب الملوك دينيلان دانه .

ماهه [ف] بورغو ، مثقب .

ماهى [ف] بالق ، سمك : « اوماهيلركه دريا ايچره در دريايى بيلمزلر ... خيالى » ماهيان = ماهيلر ، ماهلر . بوكلمه هم ماهينك هم ماهك جمعيدر . ماهيان دريا . ماهيان كائنات . ماهى خوار - و - ماهى كير = بالقچيل قوشى . ماهى دان = حوض .

ماهى فروش [ف] بالق صاتيجى ، بالقجى .

ماهى كير [ف] بالق طوتيجى ، صياد سمك .

ماهيه [ع] برشيئك كنهى ، حقيقتى . مصادر مجهوله دندر . « ماهيتى اثبات ايدن آثار عملدر — مقدارينه نسبتله كشى خير وشر ايلر — شناسى » . اظهار ماهيت . ماهيت رديئه . ماهيت حقيقتدن اعمدر . زيرا حقيقت آنجق موجوداتده ، ماهيت ايسه موجودات ومعدومانده استعمال اولنور . جنسيتى اشعار ايتديكى ايچون متكلمين جناب حقه ماهيت اطلاقندن امتناع ايتمشلردر .

مايع [ع] صيويق ، صوكبى آقان شى . جمعى مايعات : مايعات قانونى .

مايعرف [ع] بيلنمز § منـدر آلتنده صاقلانان مال .

ماينا [ايتاليانجه دن] يلكنلرى قيامه ، ايندیرمه ، براقمه . ضدى فوره .

مأيوس [ع] يأسه دوشمش ، ناامید . مأيوسيت = مأيوسلق ، نوميدى . بز بوكلمه يى (يأس - و - آيس) كلمه لرى موقعنده قوللانيورز . عربجه ده بشقه صورتله قوللانيلير . مثلا (مأيوس منه) دينيلير .

مايه [ف] اصل ، اساس ، بنياد § بضاعه ، ثروت وسامان : سرمايه § دشى دوه ، ناقه . مايهٔ شب = كيجه قرا كلغى ، ظلمت ليل .

مباحث [ع] (مبحث) ك جمعى : مباحث شتى . مباحث ادبيه .

مباد [ف] مبادا = اوليه معناسنده . اسكى اثرلرده قوللانيلشدر .

مبادى [ع] (مبدأ) ك جمعى : مبادئ شهور . مبادئ مسافات . مبادئ تحصيل . مبادئ كتابت . مبادئ الفنون .

مبال [ع] موضع بول ، فرج ، قضيب .

مبالغ [ع] (مبلغ) ك جمعى : مبالغ كليه .

مبانى [ع] (مبنى) نك جمعى . § سوزك بناء اولنديغى يرلر ، مضامين ، مبانى : مبانئ كلام ، مبانئ سخن .

مبثوث [ع] طاغلمش پراكنده ، پريشان .

مبحث [ع] برشيئك بحث اولنديغى ير ، مقاله .

مبدأ [ع] باشلايه جق زمان ، برشيئك باشلاديغى زمان ، زمان بدء : موسم بهارك مبدأى . مبدأ ومنتهى . مبدأ حيات § باشلايه جق ير ، برشيئك باشلاديغى ير ، مكان بدء : صحرانك مبدأى . « بوقدر بيلن جهانه كلنلرده مبدأى — بيلمز معادى بزم فنادن كيدن دخى — على روحى بك » § باشلانغيچ ، اول ، ابتدا : مبدأ تعلم ، مبدأ تدرس . (مبدأ) ك ادواته اتصالى حالنده همزه سنك مركزى دكشمز : ايشك مبدأى ، مبدأينه ، مبدأيى ، مبدأينك .

مبذول [ع] بذل اولنمش . حسن رضا ايله صرف ايدلمش § چوق ، كثرت اوزره موجود . مبذوليت = مبذوللك . مبذولى = مبذوللك .

مبرات [ع] (مبره) ك جمعى : خيرات ، حسنات .

مبرود [ع] صغومش ، صغوق .

مبرور [ع] خيرلى ، مقبول ، ايى اولان شى : عمل مبرور . خدمات مبروره .

مبروز [ع] آچلمش مكتوب § ابراز اولنمش .

مبروص [ع] (برص) علتنه كرفتار .

مبسوط [ع] بسط اولنمش ، يايلمش ، آچيلمش : خوان مبسوط نعم .

مبشوره [ع] يراديليشى ، بويى بوصو ، رنكى لطيف قادين .

مبشوش [ع] سيلنمش .

مبطون [ع] عليل البطن .

مبعوث [ع] بعث اولنمش ، كوندرلمش : طرف حقدن مبعوث پيغمبر . § ديرلدلمش ، احيا اولنمش § بردولت ياخود برآدم طرفندن برخصوص ايچون وكالةً كوندرلمش .

مبغوض [ع] بغض اولنمش .

مبلغ [ع] مقدار § آقچه ، آلتون . جمعى مبالغ : « جهان مشتاقك اما اولينجه مبلغ معلوم — كاوبده خاك پايه يوزلرين قابلمى سورسونلر — اشرف . »

مبلوع [ع] بلع اولنمش ، يتلمش ، يوتلمش .

مبلول [ع] ايصلانمش .

مبنى [ع] بنايرى ، جاى بنا . حاجى ابراهيم افندى مرحوم وقتيله « شوكوردكيمز مبناى عظيم سلطنت كه ... » جمله سنه اعتراض ايدرك بومقامده اولى اولان بناى عظيم سلطنت ديمكدى » ديمشيدى . مبنى كلمه سى يالكز اسم مكان دكلدر . مصدر ميمى ده اولور . بنا كلمه سى ده اساساً يايى يابمق معناسنه مصدر اولديغى حالده صكره دن اسم اوله رق بانى خانه معناسنه قوللانيلمشدر . او حالده بوكلمه ده اسم اوله رق استعمالنده بأس كورلمه مك لازم كلمزمى ؟ باخصوص كلمه آهنكدار اولديغى ايچون ابنيهٔ عاليه تركيبنه مبانئ عاليه تركيبى هرحالده ترجيح اولنور .

مبنى [ع] بنا اولنمش . مبنى على الحكايه = حكايه اوزرينه بنا اولنمش ، حكايه يه مستند . مبنياً قيمت = بنانك قائماً يعنى يرنده طورديغى حالده قيمتى . مقلوعاً قيمت بونك عكسيدر . § صرفيونجه حرف اخرى اولديغى وضع اوزره طوران ، اختلاف عوامل ايله تغير ايتمين كلمه . § طولايى ، ايچون : بوكا مبنى .

مبهوت [ع] حيران .

مبهور [ع] هار هار صولويان ، صولغان علتنه اوغرايان . شخص مبهور . اسب مبهور .

مبيت [ع] كيجه لمك ، شب كذرانى § كيجه ليه جك ير ، جاى شب كذرانى .

مبيع [ع] صاتيلمش . فقهده صاتيلان شيئه دينوركه بيعده تعيين ايدن عيندر وبيعدن مقصود اصلى ده اودر .

مبيض [ع] قادينلرده رحمك ايكى يان طرفنده اولدقجه بيضى الشكل اولان ويومورطه لق دينيلان عضودركه طاووق وامثالى حيواناتك يومورطلامسى كبى طائفهٔ نسانك دخى يومورطه سى بوعضو واسطه سيله حصول بولور . حيضلرينى كورملرى بوعضودن يومورطه حصوله كلديكنه اشارتدر . حاصل اولان يومورطه لرده برطرفى رحمه مربوط ، ديكر اوجى واسع وصچاقلى اولديغى حالده يومورطه لرى قوشاتمش ونفير يعنى مجرا واسطه سيله رحمه كلير كه بويومورطه اكر حوينات منويه يدن برينه تصادف ايتمش ايسه رحمده بيويوب جنين اولور . ايتمه مش ايسه محو اولور كيدر . يومورطه يومورطه لغك برطرفى يانق قارجنى

کبی ایچی صوطولو اوله‌رق قبوروب بر تلاسیله خروج ایدر . بوروطه‌لق هر قادینده ایکی دانه‌در . § برچیچکده میوه اولمق شانندن اولان قطعه‌نك القاح فعلندن اولکی حالی .

مَتَاع [ع] قماش ، اثواب کبی مدار تمتع وانتفاع اولان اشیا : « بلك اوجوز ویردك متاع میلی اول غداره‌یه — بزده شمدی آه جانکاهك بیکی برپاره‌یه — ناجی » متاع کم بها . جمعی امتعه : امتعهٔ تجاریه . فی الاصل فائده ، منفعت معناسنه‌در .

مَتَاعِب [ع] خلاف قیاس اوله‌رق (تعب) لك جمعیدر . رنجلر ، مشقتلر . متاعب سفریه .

مَتَانَت [ع] صاغلاملق ، محکملك ، استواری : متانت اخلاق . متانت بنا . متانت افکار .

مَتْبُوع [ع] تابع اولنمش ، کندیسنه اویولمش § حکمدار : متبوع مفخم .

مَتَرَس [ع] قیونك آردینه آچیلمامق ایچون قونیلان آغاج . § موقع حربده عسکری محافظه ایچون ییغلمش طوپراق ، سپر ، قلعه : مترس حصار « بدان حصار کروهی پناه بردهمی — زترس قالب بی‌روح چون مترس حصار — لا » . ترکجه‌ده (مترس) بوندن محرفدر . (مترس) معربیدر . فی الاصل (قورقه) معناسنه‌در .

مَتْرُوك [ع] ترك اولنمش ، براقیلمش : آشیان متروك . مؤنثی متروکه .

مَتْرُوكَات [ع] متروکك جمعی . اکثریا بر آدمك مخلفاتی ، یعنی اولدکدن صکره قالان اشیاسی حقنده قوللانیلیر : افندینك متروکاتی شوندن عبارتدر . متروکات قلمیه .

مَتِين [ع] صاغلام ، محکم ، استوار : مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : مرد متین ، فکر متین ، طبع متین ، متین الاخلاق .

مَثَاب [ع] کری دونه‌جك یر § صویك انسانلرك طوپلاندیغی یر .

مَثَابَه [ع] درجه ، رتبه ، مرحله . منزله . تشبیه ایچون قوللانیلیر . فی الاصل محل رجوع معناسنه‌در .

مَثَالِب [ع] عیوب ، نقائص .

مَثَالِث [ع] سه‌تالر ، سازلر .

مَثَانَه [ع] سدیك قاووغی .

مَثَانِی [ع] ایکی رکعتده ایکی دفعه اوقوندیغی ایچون « سورهٔ فاتحه » یه دینلمشدر § آیت رحمت وآیت عذابه قترانندن طولایی تمام قرآن مجیدده مثانی دنیلیر . محققیندن بعضلری مثانی‌یی (دودو) معناسنه اولان (مَثْنَی) نك جمعی ، بعضلری ده تثنیه ایدلمش معناسنه اولان (مُثَنَّی) نك جمعی اولمق اوزره قید ایتمشلردر : اسرار مثانی .

مَثَاوِی [ع] (مثوی) نك جمعی .

مَثْقُوب [ع] ثقب اولنمش ، دلنمش .

مَثَل [ع] شبیه ، مانند § داستان ، قصهٔ مشهوره (ماصال) بوندن محرفدر § ایضاح مطلب ایچون اتیان اولنان حکایه ، قصه . مثلاً = مثال اوله‌رق . ضرب مثل = مثل مضروب معناسنه بر ترکیبدرکه حکمة العوام اولان جمل وعباراته دینیلیر . (ضرب المثل) ترکیبی آثار عربیه‌ده‌ده استعمال اولنمشدر .

مَثْلُوث [ع] ثلثی اخذ اولنمش . § اوچ قات بوکلمش ایپ .

مَثْنَوِی [ع] مختلف الفوافی ابیاته ، تعریف دیکرله هربیتی باشلی باشنه مقفی اولان نظمه دینیلیر .

مَثُوبَه [ع] ایلیکك مکافاتی ، جزای نیکی § قیامتده عبادتك اجری ، مکافات اعمال . جمعی مثوبات . (اجر مثوبات) دیه‌ملی .

مَثْوِی [ع] مأوی ، مسکن ، خانه .

مَثِیل [ع] شبیه ، نظیره ، مانند ، مثال .

مُجَادِل [ع] (مجدل) لك جمعی . کوشکلر ، قصرلر .

مَجَاذِیب [ع] (مجذوب) لك جمعی .

مَجَارِی [ع] (مجرا) نك جمعی ، صویك آقه‌جغی یرلر ، صو یتاقلری .

مَجَاز [ع] یول ، کچه‌جك یر § حقیقتك ضدی . عندالبیانیون معنای موضوع لهنك غیرنده علاقهٔ مشابهت ویا ظرفیت یاخود سببیت ومیریسیله استعمال اولنان کلمه‌در . مثلا (خر) کلمه‌سی حیوان ناهق دیمك اولدیغی حالده علاقهٔ مشابهت اولان حماقتله احمق آدمه دخی اطلاق اولنور . مجازاً = مجاز اوله‌رق . مجازی = مجازه منسوب . معنای مجازی . عشق مجازی .

مَجَاعَه [ع] آجیقمق § آچلق ، ضد شبع .

مَجَال [ع] طاقت ، توان ، قدرت : بی‌مجال = مجالسز . « نیکخواه عالمم غمخواری‌یم هم یوعمك — بی مجالم یوقسه هپ بی‌چارکانه چاره‌یم — ناجی » فی الاصل جولان وجولان ایده‌جك یر ، میدان دیمكدر . معنای اولده مجازاً مستعملدر .

مَجَالِس [ع] (مجلس) لك جمعی مجالس دینیه . اعضای مجالس ، مجالس طرب .

مَجَالِی [ع] (مجلی) نك جمعی . آینه‌لر ، مرایا .

مَجَامِر [ع] (مجمر) لك جمعی .

مَجَامِع [ع] (مجمع) لك جمعی . جمع اولنه‌جق ، طوپلانه‌جق یرلر . مجامع بلده .

مَجَامِیع [ع] (مجموعه) نك جمعی : مجامیع موقوته . صحائف مجامیع .

مَجَّان [ع] بادهوا ، مفت ، رایکان . مجاناً = مجان اوله‌رق ، بدلسز .

مَجَانِیق [ع] (منجنیق) لك جمعی .

مَجَانِین [ع] (مجنون) لك جمعی . دیوانه‌لر .

مَجْبُور [ع] قیرلدقدن صکره بتونلنمش § زور ایله بر ایشه صالدیرلمش . مجبوریت = مجبورلك : مجبوریت معنویه .

مَجْبُول [ع] یارادلمش ، طبیعت ، جبلت یاپلمش ، ایدلمش .

مَجْد [ع] شانلیلق ، شرفلیلك ، جلالت اولواق ، بیوکلك . مجد آنجق آبا واجداد ایله اولور . اصالتی اولمیان آدمه وصف اولماز § بیوك اولمق ، شرفمند اولمق .

مَجْبُوب [ع] ذکری ، خصیه‌لری کسیلمش .

مَجْدُود [ع] رزق یول ، نصیبلی ، بختیار .

مَجْدُور [ع] چیچك چیقارمش آدم .

مَجْدُول [ع] صاغلام ، محکم شی § بوکولمش ، مفتول .

مَجْذُوب [ع] جذب اولنمش ، چکلمش ، جذبه‌دار ، ربوده ، بی‌اراده ، بی‌اختیار § دلی ، دیوانه .

مَجْذُور [ع] بر عددك مثلنه ضربندن حاصل اولان عدد .

مَجْرُور [ع] جبر اولنمش . چکلمش § کسر ایله اوقونان کلمه .

مَجْذُوم [ع] جذام علتنه کرفتار اولمش .

مَجْرِی [ع] آقه‌جق یر ، صو جریانی : مجرای ماء . « مجرای قلمدن دوکولن ماء معارف — باغ وطن و دولته باران کرمدر — عونی بك » مجرای بول = سدیك یولی .

مَجْزُوم [ع] جزم اولنمش . کسدیریلوب آتیلمش . یقین حاصل ایدلمش § بلا

حركه قرائت اولنان .

مجعول [ع] ياپيلمش ، دوزلمش ، محدث ، مصنوع : مصادر مجعوله .

مجلس [ع] اوطوره جق ير § برخصوصك بين الاعضا مذاكره سى ايچون تخصيص اولنان مقام رسمى : مجلس وكلا ، مجلس معارف . هيئت مجلس . مجلسك قرارى § صحبت وملاقات ايچون طوپلانيلان محل : مجلس عشرت . مجلس ادبا . مجلس ادب . مجلس افروز - و - مجلس فروز = مجلس ضيا الانديرجى ، مجلسه رونق ويرجى : شمع مجلس افروز . مجلس بيع = بازارلق ايچون اولنان اجتماع . مجلس عقد = برخصوصى تعهد والتزام ضمننده يعنى ايجاب وقبولك ارتباطى ايچون طرفينك اجتماع ايلديكى محل ياخود بو بابده اولنان اجتماعه دينور . مجلس محاكمه = طرفينك محاكمه اولنديغى محل ، ياخود محاكمه ضمننده اولنان اجتماع . مجلس هبه = برشيئك باغشلانديغى محل . مجلس نويس = وقعه نويس . مجلس آرا = مجلسى تزيين ايديجى ، ايدن ، خوش صحبت .

مجلّه [ع] حكمتى حاوى صحيفه § كتاب ، نامه § علم فقهك معاملات قسمندن مأخوذ موادى حاوى قانون مدنى . مجلهٔ جليله .

مجلوب [ع] جلب اولنمش ، باشقه سى طرفنه چكلمش ، افتاده : مجلوب التفات مجلوب محبت . مجلوب غرام .

مجلى [ع] محل جلا ، آينه ، مرآت : مجلاى مجلا .

مجمجه [ع] قلبنده كنى سويلمك ايسته يوب ده ينه كيزلك . § يازى مشوش اراق .

مجمده [ع] بوزلق .

مجمع [ع] جمع اوله جق ، طوپلانه جق ير . مجمع البحرين = ايكى دكزك برلشديكى ير ، موسى وخضر عليهما السلامك ملاقات ايتمش اولدقلرى برمقام ، درياى روم ايله بحر فارسك برلشديكى محل . ميمك كسريله (مجمع) ده لغتدر .

مجمعه [ع] بر ويابر قاچ فنه عائد طوپلانان شيلرى يازمغه مخصوص كتاب ، دفتر منتخبات .

مجموع [ع] شورادن بورادن طوپلانمش شى ، طوپ . مجموعاً = مجموع اوله رق .

مجموعه [ع] بر ويابر قاچ فنه متعلق انتخاب ايديلان شيلرك يازلديغى دفتر : مجموعهٔ اشعار . «مجموعه جق الده حقه بلده — لا» § فنون وادبياتدن باحث هفته لق ، اون بش كونلك ، آيلق رساله . مجموعهٔ موقوته .

مجنّه [ع] جنى چوق محل ، ديولاخ § دليلك ، ديوانه لك .

مجنوب [ع] جنوب روزكارى آلان آدم § ذات الجنب خسته لغنه طوتيلان .

مجنون [ع] دلى ، ديوانه : « اكر مجنون منم پس كيست در روى زمين عاقل — وكر عاقل تويى ديوانه درعالم نمى باشد — لا » = اكر بن مجنون ايسه م روى زمينده عاقل كيمدر ؟ يوق اكر سن عاقل ايسه ك عالمده ديوانه اوله ماز . § دربوده ، آشفته § ليلانك افتاده سى اولان مشهور قيس عامرى : « مجنون ملامتزده الك عاقلمز در — لا » مجنونانه = مجنونجه سنه ، چيلغنجه سنه : حركت مجنونانه . مجنونيت = مجنونلق .

مجنى عليه [ع] كندى اوزرينه جنايت واقع اولان .

مجوس [ع] برهانك تعريفنه كوره زردشتك توابعندن اولان آتش پرست برقوم . منتخبك تعريفنه نظراً آيه ، كونشه طاپانلر ، عبدهٔ شمس وقمر . قاموسك تعريفنه كوره مجوس كلمه سى كوچك قولاقلى معناسنه اولان (منجكوش) دن معربدر . دين مجوسك واضعى صغير الاذن اولديغى ايچون بويله دينلمشدر . مجوسى = دين مجوسه منسوب .

مجهل [ع] نشانسز ، بايرسز § يولى ايزى اولميان بيابان . جمعى مجاهل .

مجهله [ع] برينى جهله مؤدى اولان شى .

مجهود [ع] جهد اولنمش ، چاليشلمش § قدرت ، استطاعت : بذل مجهود .

مجهول [ع] بيلنمه مش ، بيلنمين (معلوم) ك ضدى : « اويله جاهلسك كه اجهللر سنى تجهيل ايدر — سنجه هپ مجهولدر دنياده كى معلوملر — نهادبك » . فعل مجهول = فاعلى معلوم اولميان فعل . مجهوليت = مجهوللك .

مجّى [ع] كلك .

مجيد [ع] رفيع ، عالى ، بيوك ، عزيز ومحترم : قرآن مجيد .

محابس [ع] (محبس) ك جمعى .

محابب [ع] (محبوب) ك جمعى : اجتماعكاه محابيب .

محاذير [ع] (محذور) لك جمعى . محاذير عظيمه .

محارم [ع] (محرم) ك جمعى . جناب حقك منع بيورديغى شيلر .

محاريب [ع] (محراب) ك جمعى .

محاسن [ع] خلاف قياس اوله رق (حسن) لفظنك جمعيدر . كوزللكلر : محاسن اشيا . محاسن كائنات . محاسن اخلاق § وجود انسانيدك كوزل اولان يرلرى : محاسن بدن . بعض لغويونه كوره بو معناده مفردى يوقدر .

محاضر [ع] (محضر) ك جمعى .

محافل [ع] (محفل) ك جمعى . اجتماعكاه رجال : محافل سياسيون . محافل ادبا . محافل علميه .

محاق [ع] آيك اكسيلمه سى § آيك آخرنده كى اوچ كون كه بو مدتده آى نابديد اولور حد محاق . ميمك حركات ثلاثه سيله اوقونمسى جائزدر .

محالّ [ع] (محل) لك جمعى : محال تنزه .

محامد [ع] (محمدة) ك جمعى . مدحلر ، ستايشلر § ايى خصلتلر ، كوزل خويلر : « محامد توجه كويم كه ماوراى صفاتى — سعدى »

محاوى [ع] (محوى) نك جمعى .

محبت [ع] سوكى ، سومك ، مادى ومعنوى تلذذ اولنان شيئه روحك ميلانى : محبت مادرانه . لسانمزده اكثريا عشق ، سودا مقامنده قوللانيلير : « مست صهباى محبت كوزلرندن بلليدر — عونى بك » « الهى روزئ اين خود پرستان ساز جنت را — كه دوزخ جنت است آتش پرستان محبت را — مظهر هندى » § دوستلق ، تودد : بينلرنده كى محبت غايت صميمى ايدى . محبت خالصانه . محبتنامه = محبت مكتوبى . ميمك ضميله استعمالى ياكلشدر .

محبس [ع] محل حبس ، حبس ايديله جك ير ، زندان : محبس بلا . « قيسه دكلدر خطرانم مقيس — محبس شاهين بلادر سرم — ناجى »

محبوب [ع] سولمش ، محبت اولنمش ، كوزل . مؤنثى محبوبه .

محبوس [ع] حبس اولنمش ، بعد المحاكمه بر يره قپادلمش . آليقونلمش . محبوسيت = محبوسلك .

محجر [ع] كوز چوقورى ، حفرة العين . § كوزك اطرافى ، چوره سى § نقاب آلتنده كى چهره نك كوزله اطرافندن كورونن ير . جمعى محاجر . محاجر القريه = اطراف قريه .

محجوب [ع] اوتانان ، اوتانمش ، شرمنده ، صاحب حيا : محجوب بر آدم .

محجوبانه = محجوبجهسنه. محجوبانه عودت § حجابلی، پردهدار. محجوبیت = محجوبلق: اوبولده حرکت بالآخره بادیٔ محجوبیت اولور.

محجوبه [ع] پردهنشین قادین § قپو آردینه قونیلان آغاج.

محجور [ع] تصرفات قولیهدن یعنی مالنده تصرفدن منع اولنمش محجور ایکی قسمدر. برنجیسی صبیان، مجانین، معتوهین کبی ذاتاً محجور اولانلردر. ایکنجیسی بر مقتضای شرع حاکم طرفندن حجر ایدیلنلردر. سفها کبی.

محجوز [ع] دائنك آله جغنی تأمین ایچون مدیونك بیع و افراغدن منع ایدلمش ودائرهٔ اجرا طرفندن مهر رسمی آلتنه آلنمش اموال واملاکی.

محدود [ع] سینیرلنمش، حدلنمش. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. اطراف شو وشونلرله محدود خانه. باغ. خداوندکار ولایتی جوباً آیدین ولایتیله محدوددر. «محدودمیدر دیار افکار — خرابات» محدودیت = محدوداتی، طارلق، ضیق، سعت: محدودیت علمیه. محدودیت فکریه. معلومات محدوده اصحابندن. نامحدود = حدسز. نهایتسز: فضای نامحدود. «اوچار برشوق نامحدود ایله روحم سمواته».

محذور [ع] صاقنلمش، قورقولمش § حذر اولنهجق، چکینیلهجك شی: بونك اجراسنده نه محذور وار. بلا محذور = محذورسز. جمعی محذورات، محاذیر. (محذور) کلمهسی قرآن کریمده وارد اولمشدر.

محذوره [ع] صاقنمق، احتراز § قورقو، حذر اولنهجق داهیه § جنك.

محذوف [ع] حذف اولنمش، آرهدن چیقارلمش: حرف محذوف. § آخرنده ایکی حرفدن عبارت سبب خفیف اسقاط اولنمش اولان رکن. (مفاعیلن)دن (لن) آتیلنجه (مفاعی) قالیر. آنك یرینه (فعولن) کلیر.

محرم [ع] تزوجی حلال اولمیان اقربا. ذکور واناثه شاملدر. جمعی محارم. محرم اللیل = قورقنج کیجه. نامحرم = محرم دکل، بالنکاح آلنمسی جائز § جناب حقك حرم ایتدیکی شی § واقف اسرار، واقف کار، آشنا: محرم وبیگانه. «سنسك ای آشیان تنهایی — آشنای مآل افغانم — محرم راز روح نالانم — کیمه عرض ایلیم بو سودایی — بوشیدر گزدیکم دیار حیات — بوقمی بر آشنای حیات». محرمانه = محرمجهسنه. محرمیت = محرملك. بو معناده مجازاً قوللانیلمشدر. جمعی اولان محارم بو معناده قوللانیلماز.

محروب [ع] رزقی، مالی الندن آلنمش، صفر الید براقلمش.

محرور [ع] کرك غیظ وغضب کرك اسباب سائرهدن طولایی درونی برحرارت اولان: قلب محرور، دل محرور. «فیض حبکدن دل محروری مهجور ایتمسون — یا حبیب الله محبوبم دیین سلطانکا — فکرت».

محروس [ع] حفظ اولنمش. اسکی اثرلرده کورولن «محروسهٔ ادرنه» کبی ترکیبلرده موصوفی محذوفدر. (بلدهٔ محروسهٔ ادرنه) تقدیرندهدر. ممالك محروسه = حفظ وحراست اولنمش ممالك: ممالك محروسهٔ شاهانه.

محروض [ع] رذیل محقر.

محروق [ع] حرق اولنمش، یاقلمش.

محروقات [ع] (محروق)ك جمعی. اودون، کومور کبی یاقیلان شیلر. محروقات بدلی. مفردی بو معناده قوللانیلماز.

محروم [ع] خیردن منع ایدلمش، بدبخت، بی نصیب، بی فلاح: الحریص محروم. محرومیت = محروملق. محرومانه = محرومجهسنه. عمر محرومانه: «اولمدی برصبح شوقه منقلب شامم بنم — کچدی محرومانه هپ دنیاده ایامم بنم».

محزون [ع] حزنلی، غملی، اندوهکین: طفل محزون، شاعر محزون. محزونیت = محزونلق: «سیرایت بونی کورمدکه شاید — محزونلق ایچنده شادبربر — اکرم بك». محزونانه = محزونجهسنه. نوحات محزونانه. گریهٔ محزونانه. اوضاع محزونانه.

محسوب [ع] حساب اولنمش. محسوبیت = محسوبلق. محسوباً = محسوب اولمق اوزره: محسوبی اجرا قلنان. معاشه محسوباً شوقدر غروش.

محسود [ع] حسد اولنمش: محسود جهانیان. محسود شعراء محسود افاضل اولدی نظمم — شاهد آرانیرسه اشته اعدا — ناجی».

محسور [ع] فری کیتمش، یورلمش کوز. نظر محسور. بو قامده (حسیر)ده قوللانیلیر.

محسوس [ع] حواس خمسهدن بریله حس اولنمش، آکلاشلمش: «کوزله محسوس ازلیان ارواحه دوندی صورتم — حقی بك» § آشکار. جمعی محسوسات.

محشه [ع] دبر.

محشر [ع] طوپلانهجق بر، جمع اولنهجق بر: محشر ارباب تنزه. محشر النفائس. § بشرك روز قیامتده طوپلانهجغی یر: «امرایت اولهم کرسکا بارایسه حیاتم — محشرده دخی خواهشك اولازسه دیرلمم — نورس». (محشر) کلمهسی ترکجهده زیاده غلبهلکدن کنایه اولهرق ده قوللانیلیر.

محشور [ع] حشر اولنمش.

محصود [ع] حصاد ایدلمش، اکینی بچیلمش.

محصوب [ع] قیزامق چیقارمش.

محصور [ع] اطرافی قوشادلمش، آلنمش، منع وتضییق ایدلمش.

محصول [ع] محصول بولان شی، حاصل: محصول قلم. محصول فکرت § اثمار، حبوبات وسائره. جمعی محصولات. محصولات مملکت. محصولدار = محصولی چوق، منبت یر.

محض [ع] صو قاتیلمامش سوت، لبن خالص. § هرخالص اولان شی. محضاً = خالص اولهرق؛ آنجق، مجرد: محضا لطفکزه استناداً کلدی.

محضر [ع] پیشگاه، محل حضور § متعدد امضایی حاوی اولمق اوزره برماده حقنده تحریر وعائد اولدیغی مقام رسمییه تقدیم ایدیلن ورقه، عرضحال عمومی § سجل محکمه. نیك محضر = غائبی ایلکله یاد ایدن.

محط [ع] قوناق یری، منزل، موقف.

محظور [ع] حرام ایدلمش، منع ایدلمش. جمعی محظورات، محاظیر: الضرورات تبیح المحظورات = ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار — مجله. محظور تعبیرات شرعیهدندر. محذور مقامنده استعمال ایدلهملی.

محظوظ [ع] بهرهمند، بختور § حظ ایتمش، خوشلانمش. محظوظیت = محظوظلق: تقدیم ایدیلن قصیده موجب محظوظیت اولدی. تبلیغ محظوظیت.

محفه [ع] هودج کبی اکثریا دوه اوزرینه قوریلان اوستی قپالی و قارشیقلی برنوع اوتوره‌جق شی، محافه. کسر میم ایلهده لغتدر.

محفظه [ع] ایچنده اوته بری حفظه مخصوص ظرف.

محفل (و) محفل [ع] طوپلانه‌جق یر، جمعیتگاه: محفل ادبا. محفل ظرفا § جامعلرده مؤذنلره مخصوص یوكسك یر. جمعی محافل.

محفور [ع] حفر اولنمش، قازلمش: مزار محفور.

محفوظ [ع] حفظ اولنمش، صاقلانمش: مبلغ محفوظ. § ازبرلنمش: محفوظی بولنان قصیده‌یی سراپا اوقودی.

محفوف [ع] اطرافی قوشادلمش، چویرلمش: «محفوف غم اولدی شاد كوكلم — ابر آلتنه كیردی آفتابم — یاراتی‌ایتدی یاد كوكلم — اولدی متزاید اضطرابم — ناجی».

محقوق [ع] طوغرلدلمش، درست یاپلمش.

محك [ع] اوزرنده آلتون تجربه اولنان برنوع سیاح طاش، آلتونك عیاری بونده بللی اولورمش: «بدمایه اولان آكلاشیلیر مجلس میده — عشرت كهر آدمی تمیزه محكدر — .... » میمك كسری، حانك فتحیله (محك) ده لغتدر. تركجه‌ده تخفیف كاف ایله قوللانیلیر. بوكا لسانمزده بالتحریف (مهنك طاشی) دینیلیر.

محكمه [ع] دعوالرك فصلنه مخصوص محل: «طورسون كف حكمكده ترازوی عدالت — خوفك وارایسه محكمهٔ روز جزادن...» محكمه‌لر حقوق عبادی محافظه، آسایش عمومی‌یی خللدن وقایه مقصد مقدسیله تأسیس اولنمشدر. «قاضی اوله دعواجی و محضر دخی شاهد — اول محكمه‌نك حكمنه دیرلری عدالت —...» جمعی محاكم. محاكم شرعیه = نكاح، تحریر وتقسیم تركه كبی قوانین موضوعه ایله قابل فصل اولمیان خصوصاتی رؤیت ایدن محكمه‌لر. ملل غیرمسلمه رؤسای روحانیه‌سی معرفتیله رؤیت اولنان دعاوی مستثنادر. محاكم نظامیه = قوانین ونظامات موضوعه ایله قابل فصل وحكم اولان دعاوی‌یی رؤیت ایدن محكمه‌لر. محاكم نظامیه، هربری درجهٔ اولی ودرجهٔ ثانیه‌یه تقسیم اولنمق اوزره جزا وحقوق نامیله ایكی نوعدر. درجهٔ اولی بدایت، درجهٔ ثانیه استیناف محكمه‌لریدر. بونلرك فوقنده استانبولده تمیز محكمه‌سی واردر. مواد جزائیه‌دن جنحه وقباحتله قابل استیناف اولان حقوق دعوالری ایكی درجه‌ده یعنی بدایةً واستینافاً؛ جنایت دعوالری حقنده‌كی حكملر قابل استیناف اولمیوب آنجق تمیزاً رؤیت اولنور.

محكوك [ع] حك اولنمش، قازنمش: مهر محكوك. غلطات محكوكه.

محكوم [ع] حكم اولنمش: محكوم فرمان.

محكوم به [ع] حاكمك محكوم علیهه الزام ایتدیكی شیدر كه قضاء الزامده مدعینك حقنی ایفا ایتمسی وقضاء تركده مدعینك منازعه‌دن واز كچمسیدر. محكوم علیه = علیهنه حكم اولنان یعنی دعوایی غائب ایدن. محكوم له = لهنه حكم اولنان یعنی دعوایی قازانان.

محكی [ع] حكایه اولنمش.

محل [ع] یر، جای: بومحلده شونی‌ده اخطار ایدرم. § حلول ایده‌جك مكان: محل عشرت. محل تنزه. جمعی محال.

محلات [ع] (محله) نك جمعی: محلات بلده.

محلوج [ع] دانه‌سی چیقارلمش، آتیلمش پاموق.

محل المبیع [ع] مبیع یعنی صاتیلان شی — مجله.

محلوف [ع] آند ایتمك، یمین ایتمك.

محلوق [ع] تراش اولنمش.

محلول [ع] صاحبی بلا وارث وفات ایدن ملك، صاحبسز معاش ومنصب: «قالوب نفس معجز دمدن اورنك سخن محلول — سخن سنجان روم اولمشدی هر بر مصرده طالب — ایدنجه شعدی دعوی طبع اول جاه معلایی — دیدی حكام دیوان قضا «الحكم للغالب» — لسقوفچه‌لی غالب بك» § برماده‌نك مایعات ایچنده ازیلدكدن صكره‌كی حالی. محلولیت = محلوللك.

محله [ع] برشهر ویاقصبه‌نك مختلفناملرله یاد ایدیلن اقسامندن هربری، برده برمسجده مربوط دائرهٔ مملكت § منزل، مقام.

محمدة (و) محمدة [ع] اوكمك، ستایش، ثنای جمیل، شكر وسپاس. § اوزرینه لازم كلن حق، منت نعمتی ادا ایتمك: ایفای محمدت. § سبب ثناء جمیل اولان خصلت: جمعی محامد.

محمل [ع] محفه طرزنده ایكی طرفلی دوه اوستنه چاتیلوب هر برینه برآدم اوتوره‌جق شی. جمعی محامل.

محمود [ع] حمد اولنمش، ثنا ایدلمش: محمود الشیم. § ابرهه‌نك فیللرندن هدم كعبه ایچون كتیردیكی فیلك اسمی.

محموده [ع] برعلاج.

محمول [ع] یوكلنمش § حمل اولنمش، اسناد اولنمش § منطقیونك اصطلاحنده خبر. مقابلی موضوعدر. مثلا «انسان حیواندر» جمله‌سنده انسان موضوع، حیوان محمولدر. محمولاً = محمول اولەرق.

محموم [ع] حما علتنه كرفتار. محمومانه = محمومجه‌سنه. اشعار محمومانه.

محمی [ع] حمایه اولنمش.

محمیه [ع] برشیئی قوریمق، حفظ ایتمك § استنكاف ایتمك § بیوك شهر: محمیهٔ قسطنطینیه.

محو [ع] یوق ایتمك، ازاله ایلمك. § آینه‌كی سیاهلق § صوفیونك اصطلاحنده اوصاف وعادات بشریه‌نك معدوم اولمسنه دینیر § عجملر بونی شیفته، عاشق، افتاده معناسنه‌ده قوللانمشلر وبوصورت بزده‌ده قبول اولنمشدر: محو سودا. «محو خاك رهشا هنشه كونیم بن – نه تولای وجود ونه تبرای عدم — كاتب پاشا».

محویت [ع] آلچاق كوكللیلك، تواضع: محویت حالی ایچنده‌كی رفعت كمالی — اكرم بك. مولداتدندر. فقط بومعنایه مناسبتله نقل اولنمشدر. (محو) ماده‌سنه مراجعت.

محیص [ع] برشیدن دونمك § خلاص بولمق.

محیض [ع] حالت حیض.

مخائل [ع] (مخیله) نك جمعی. مخال خیال § آثار خیال.

مخابز [ع] (مخبز) جمعی.

مخاتیم [ع] (مختوم) ك جمعی.

مخادیم [ع] (مخدوم) ك جمعی. مخادیم كرام.

مخاذیل [ع] (مخذول) ك جمعی.

مخارج [ع] (مخرج) ك جمعی: مخارج حروف.

مخازن [ع] (مخزن) ك جمعی: مخازن عرفان. مخازن علوم.

مخافه [ع] قورقو، خوف، ترسیدن: رأس الحكمة مخافة الله = حكمتك باشی اللهدن قورقمقدر.

مخالب [ع] (مخلب) ك جمعی. طوغان وآرسلان كبی یرتیجی حیوانلرك جنكللری.

مخاوف [ع] (مخوف) ك جمعی. قورقونج یرلر.

مخبون [ع] قیصالمق، وقتی ایچون صاقلانمش شی. § ایكی حرف اسقاط اولنمش وزن. مستفعلن دن سینك سقوطیله (مفاعلن) قالمسی كبی.

مختوم [ع] مهرلنمش § مقفل، باغلانمش شی.

مختون [ع] سنت اولنمش، ختانی اجرا ایدلمش.

مخدوش [ع] طیرمالانمش، خراشیده ایدلمش § وسوسه لندیرلمش.

مخدوم [ع] اوغل، اولاد. فی الاصل خدمت اولنمش دیمكدر. اولادك تربیهٔ مادیه وروحانیه‌سی كبی خدمت مهمه پدره عائد اولدیغی جهتله اوغل مقامنده استعمالی پك موافقدر. بوكلمه اوللری بیوك، بزركوار مقامنده‌ده قوللانیلیردی. مثلا مخدوم سامی جناب جامی كبی عباره‌لر یازیلیردی. صكره‌لری لسانمزده منحصراً اوغل مقامنده قوللانلمغه باشلامشدر.

مخذول [ع] خوار ایدلمش، حقیر، پریشان، رسوای: شخص مخذول. «نیجه برخدمت مخلوق ایله مخذول اوله‌لم — سائل حق اوله‌لم نائل مسئول اوله‌لم — قاموس مترجمی عاصم افندی». مخذولاً = مخذول اوله‌رق.

مخرج [ع] طیشاری چیقه‌جق یر: مخرج خانه. مخرج خان § رتب علمیه‌دن استانبول طریقی مولویتلرینك ابتدا پایه‌سی.

مخرم [ف] ایكی طاغ آره‌سنده‌كی یول.

مخروب [ع] حراب ایدلمش.

مخروط [ع] مثلث قائم الزاویه‌نك زاویهٔ قائمه‌سنی محیط اولان ضلعلردن بری محور حكمنده اوله‌رق او مثلثك محور اطرافنده دور ایتمسندن حاصل اولان شكل. مخروطی = مخروطه منسوب. مخروط قائم. مخروطیات = مخروطی اولان شیلر. قطوع مخروطیات.

مخزن [ع] ایچنده اشیا حفظ اولنان یر، بودروم كبی یر آلتنده‌كی محل، زیر زمین. جمعی مخازن.

مخزون [ع] خزینه‌ده حفظ اولنان شی: درّ مخزون.

مخصوص [ع] تفریق وتعیین ایدلمش § محدود ومنحصر، عمومی دكل: «منت آكا شایسته وشكران آكا مخصوص — رشاد بك». مخصوصاً = مخصوص اوله‌رق. مخصوصیت = مخصوصلق § بیله بیله، عمداً، بالالتزام: مخصوص سویلیور.

مخضوب [ع] بویانمش.

مخضوع [ع] خضوع ایتمش، سرفرو برده.

مخطوبه [ع] تزوج ایچون ایستنمش قز.

مخطور [ع] خطره، هلاكه یاقلاشدیرلمش § فكر واندیشه. جمعی مخطورات.

مخطوط [ع] خطلنمش، چیزكیلنمش.

مخفوض [ع] آلچالدلمش.

مخفوق [ع] یورك اوینامسنه مبتلی، خفقانلی.

مخلص [ع] اسم اصلیدن بشقه طاقیلان اسم: مخلص اسمی محمد اولان آدمك طارق علاوه‌سیله محمد طارق دینمسی كبی.

مخلوط [ع] خلط اولنمش، قاتیلمش، قارشدیرلمش.

مخلوق [ع] خلق اولنمش، یارادلمش. جمعی مخلوقات: مخلوقات سماویه.

مخلوقه [ع] بشقه‌سنك قصیده، سرقت ایدیلن شعر.

مخلول [ع] دلنمش، او بر طرفه ایشلنمش شی.

مخمصه [ع] آجلق § آجلق زبون ایتمك.

مخمور [ع] سرخوش، مست، بیمار: مخمورانه = مخمورجه‌سنه. نگاه مخمورانه، چشم مخمور. «او برلرده كونش مخمور فكرت بر بربدركیم — طوفارسودالی آقشاملر نگاه واپسیندن — رضا توفیق». مخمورلق = سرخوشلقدن صكره كان حال، سرسملك، كوشكلك.

مخنق [ع] بوغازك بوغاجق یری.

مخنوق [ع] بوغولمش: مخنوقاً = مخنوق اوله‌رق. مخنوقاً وفات ایتمك.

مخوف [ع] قورقونج یر: طریق مخوف. «بكوش تابلامت عمانی برسی — كه‌رام سخت ومخوفست ومنزلت بس دور — ظهیر فاریابی» § قورقونج شی: مخوف الافعال.

مدّ [ع] چكمك، اوزاتمق § دكزك یاخود نهرك صویی چوغالوب طاشمق: مد وجزر. § برشیئه اوزاتمق: مد نظر § الفك اوزرینه چكیلن (~) شارتی.

مدّاح [ع] دهاء الك. پك مدح ایدیجی، یان: مداح رسول § اشخاص مختلفه‌یه قولا تقلید بولنده قصه نقل ایدن، افسانه پرداز، مقلد.

مداین [ع] (مدینه) نك جمعی § وقتیله بابل حوالیسنده معموریتله معروف یدی شهرك اسمیدر كه تقلبات روزكار بوكون آثاری حزین بر خرابه‌زاره چویرمشدر. § دیگر بر روایته نظراً عراق عربده نوشیروان عادلك تختگاه سلطنتی اولان برشهر اسمی. مشهور (طاق كسری) بوشهرده‌در (مدائن) ده لغتدر.

مدایح [ع] (مدیحه) نك جمعی: مدایح سنیهٔ رسالتپناهی. مدایح اكابر. (مدائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر.

مدار [ع] برشیئك دونه‌جكی بر، جای گردش: «دونمز بو كارخانهٔ حكمت مدارسز — حكمت بك» § یاردمجی، معین، وسیله، سبب: «مداراولوردیه تخفیفه دردجگرتكی — ناجی» § دائره، حلقه.

مدارج [ع] (مدرجه) نك جمعی.

مداخل [ع] (مدخل) ك جمعی. § اماكن، بیوت.

مدارس [ف] (مدرسه) نك جمعی.

مدافع [ع] (مدفع) ك جمعی. طوپلر: «اذار عدت فیها مدافع باسنا — سمعت هزیعاً یملأ الصب والسهلا — جمیل صدقی زهاوی».

مدامع [ع] (مدمع) ك جمعی. كوز یاشلری: مدامع مجران. فیضان مدامع. «تذكرت اوطانی ففاضت مدامعی — لا».

مدبوغ [ع] دباغت اولنمش.

مدح [ع] اوكمك، ستایش ایتمك، ثنا ایتمك: «سحر ایدردم مدحكه كلدكجه امانیایم — انمش حق وصفكی قید تصوردن بری نفی».

مدخل [ع] داخل اولمق، ایچری كیرمك § كیره‌جك یر، جای دخول: مدخل خانه. § قارشمق، تأثیر وتشویق: مدخلدار. اونك بو ایشده مدخلی یوقدر.

مدخول [ع] دخل ایدلمش، تعییب وتعریض اولنمش، دیللنمش شی: شخص

مدخول § كنديسنه برشى كيرمش اولان شى: زوجهٔ مدخول بها = جماع اولنمش زوجه. زوجهٔ غير مدخول بها بونك عكسيدر.

مدد [ع] باردم، نصرت: «زرقيب ديو سيرت بخداى خودپناهم — مكر آن شهاب ثاقب مددى كند كدارا — حافظ» مددجو = مدد آرايجى، آرايان. مددجويانه = مدد جوجه سنه. مددجويى = مددجولق. مدد خواه = مدد ايستيجى، ايستهين. مدد خواهى = مددخواهلق، مددخواهانه = مددخواجه سنه. مددرسان = مدد ايرشديريجى، ايريشديرن. مددرسانى = مدد رسانلق. مددكار = مدد ايديجى، ايدن. مدد كارى = مدد كارلق. مددكارانه = مددكارجه سنه. § الامان دريغ، ابواه: «مدد اى طالع دونم بكادنيايى تار ايتدك» مشهور نعيما تاريخنده اسكى عثمانليجه ده مستعمل (بره مدد، هاى مدد) كبى برخيلى تحف تعبيرات واردر.

مدرجه [ع] سلوك و مرور ايده جك ير، مسلك، طريق.

مدرسه [ع] معروف. مدرسه نشين = طالب علم.

مدروس [ع] اثرى زائل اولمش، اسكيمش، فرسوده § اوقونمش.

مدعو [ع] دعوت اولنمش. مدعوا = مدعو اولەرق مدعوين = مدعولر.

مدعس [ع] طرفيندن بردن هجوم اولنەرق ايديلن شدتلى جنك.

مدفن [ع] دفن اولنه جق ير، مزار: جوار مدفن.

مدفوع [ع] دفع اولنمش، چيقارلمش، جمعى مدفوعات: صندوقك بركونلك مدفوعاتى، مدفوعات دفترى.

مدفون [ع] دفن اولنمش، كومولمش: كنج مدفون.

مدقوق [ع] دوكلمش، اينجەلمش.

مدلول [ع] دليل كتيرلمش شى § دليلك حكمى، معنى، مآل: مدلول سخن.

مدمع [ع] موضع دمع، كوز § كوز ياشى. جمعى مدامع: مدامع كلكون. مدامع تأثر.

مدنك [ف] قابى سورمەسى.

مدنى [ع] شهرى، مدينه يه منسوب انسان. مدنى الطبع = طبيعتى اقتضاسندن اولەرق مجتمعا ياشامغه مجبور. يعنى انسان. آرسطو انسانى (انسان حيوان مدنيدر) ديه تعريف ايتمشدر.

مدنيت [ع] مدنيللك، شهرليلك. بدويلكك ضدى. ترقيات حاضره يه موافق صورتده معيشت واجتماع: جهان مدنيت.

مدهوش [ع] متحير، سركشته § مست، بى هوش. ايكنجى معناده مجملرله نزقوللانيلماز.

مدى الايام [ع] ايامك نهايتنه قدر.

مدى الاعوام [ع] سنه لرك نهايتنه قدر.

مديح [ع] مدحه سبب اولان شى، وسيلهٔ مدح، جمعى مدائح.

مديحه [ع] مديح § مدحى حاوى اثر، مدحيه. مديحه سنج = مديحه انشاد ايديجى، ايدن، مادح.

مديد [ع] چكيلمش § اوزون، طويل: مدت مديده. زمان مديد § عروضده بربحرك اسمى: بحر مديد. مديد البصر = اوزاقدن كورن.

مدينه [ع] بيوك شهر، شهر معظم § فخر كائنات افندمزك روضهٔ مطهره لرينى حاوى اولان شهر مبارك: مدينهٔ منوره. مدينة السلام = بغداد شهرى. جمعى مدائن،

مدن. مدنى = شهره منسوب انسان. مدينى = شهره منسوب حيوان.

مديون [ع] بورجلو: «دفتر ميفروشه مديونم سخيرى» مديون شكران.

مذابح [ع] (مذبح) ك جمعى.

مذاق [ع] طاتمق، ذوق § طاده جق ير.

مذام [ع] ذم ايتمك، تعييب ايتمك.

مذاهب [ع] (مذهب) ك جمعى: اختلاف مذاهب، جمعيت بشريه نك حضورينى سالبدر.

مذبح [ع] حيوان بوغازلانه جق ير. جمعى مذابح

مذبوب [ع] سينكلى.

مذبوح [ع] ذبح اولنمش، بوغازلنمش.

مذروع [ع] آرشون ايله اولچلمش. جمعى مذروعات.

مذكور [ع] ذكر اولنمش، آكلمش.

مذلت [ع] خوردلق، حقيرلق، ذليللك: مذلته تحمل. «بالين نازه خواجهٔ شهر ايلر اتكا — خاك مذلت اوزره ياتير آج برغريب ...»

مذلقه [ع] آياق قاياجق ير، قايه جق محل: مذلقهٔ فحش ورزالت. جمعى مذالق

مذمت [ع] ذم ايتمك، يرمك. (محمدت) ك ضديدر. كسر ذال ايله ده اغلطدر.

مذموم [ع] ذم اولنمش، يرلمش، ممدوح دكل. اخلاق مذمومه.

مذهب [ع] كيده جك يول § مسلك، طريقه: مذهب فلاسفه. مذهب ماديون. § دين § مجتهدين كرامدن مقتدا اتخاذ اولنانلرك مسلك مختارلرى: مذهب حنفى. مذهب شافعى. مذهب مالكى. مذهب حنبلى. جمعى مذاهب. مذاهب اربعه.

مذى [ع] زوجه ايله ملاعبه اثناسنده ذكردن چيقان بياضجه مايعدركه غسلى ايجاب ايتمز.

مرء [ع] آدم، اركك انسان. امرء ده بو معنايه در. بونك جمعى رجالدر لفظندن جمعى يوقدر. مؤنثى مرأة، مرء، امرأة كلمه لريدر.

مرابع [ع] (مربع) ك جمعى.

مرات [ع] (مرة) نك جمعى. كره لر، دفعه لر.

مراتب [ع] (مرتبه) نك جمعى: اقصاى مراتب انسانيه.

مراثى [ع] (مرثيه) نك جمعى: مراثى كريه فزود.

مراح [ع] راحت ايده جك ير. § مطلقا مكان، مأوى.

مراحل [ع] (مرحله) نك جمعى: مراحل بعيده، مراحل پيما.

مراحم [ع] (مرحمت) ك جمعى.

مرادة [ع] فوتليلك، صلابتليلك.

مرارة [ع] آجيلق، تلخى. (حلاوت) ك ضدى: مرارت حيات، مرارت عشق.

مراسم [ع] (مرسم) ك جمعى. رسملر، عادتلر. مفردى قوللانيلماز.

مراصد [ع] (مرصاد) ك جمعى.

مراعى [ع] (مرعى) نك جمعى.

مرافق [ع] (مرفق) ك جمعى.

مراقد [ع] (مرقد) ك جمعى: مراقد اولياء.

مراقى [ع] (مرقات) ك جمعى.

مراكب [ع] (مركب)ك جمعی . مراكب بحريه = واپور ، كمی وامثالی .

مراكز [ع] (مركز)ك جمعی . مراكز مدنيه . مراكز حكومات .

مرام [ع] آرزو ، خواهش ، مطلب : « مرام ابقای نام ايتمكسه برمصرعده كافيدر — عجب حيرتده‌يم بن سد اسكندر خصوصنده — راغب پاشا »

مرانة [ع] يومشاقلق § يومشاده‌جق ير ،

مراوح [ع] (مروحه)نك جمعی .

مراويح [ع] (مروحه)نك جمعی . اووه‌لر ، صحرالر ، مغازه‌لر .

مراهم [ع] (مرهم)ك جمعی .

مرايا [ع] (مرآت)ك جمعی : مرايای عكوس . « انعكاسندن اولورماهك مرايا غرق نور — ناجی »

مربط [ع] طوار باغلايه‌جق ير .

مربع [ع] چاره مخصوص اقامتگاه ، لانه ربيعی . مربع نشين = مربعده اوتورمجی ، اوتوران .

مربوب [ع] قول ، مملوك .

مربوط [ع] ربط اولنمش ، باغلانمش . مربوطاً = مربوط اولارق . مربوطاً تقديم ملنار عريضه . § عائد ، راجع ، متعلق : اوفقره بالاده‌كی شوفقره‌يه مربوطدر . مربوطيت = مربوطلق .

مرة [ع] كره ، دفعه . جمعی مرار ، مرات . مرةً بعد مرةٍ = دفعات ايله ، بالتكرار .

مر [ف] اللی عددی .

مرت [ف] زنده . (مرده) مقابلی .

مرتبه [ع] پايه ، منزلت . نظمده (مرتبت) صورتنده قوللانيله‌بيلير .

مرتوم [ع] قيرلمش ، خرده‌لنمش شی .

مرثيه [ع] وفات ايدن برينك محاسننی تعداد ايدرك آجيوب آغلامق § بوصورتله يازيلان شعر حزن انگيز : اصمارلامه مرثيه يازيله‌ماز . محتشم كاشانيدك « بازاين چه شورش است كه‌در خلق عالمست — بازاين چه نوحه وچه عزاوچه ماتمست » مطلعيله واقعهٔ كربلايی مصور يازديغی مرثيه آثار قديمهٔ ادبيه ميانده نظيری كوستريله‌مين اثرلرندندر . مرثيه خوان = مرثيه اوقويجی ، اوقويان . مرثيه خوانی = مرثيه خوانلق .

تشديد يا ايله (مرثيّه) صورتنده استعمالی ياكلشدر .

مرج [ع] صولوچايرلی ، چراكاه . مرغزار .

مرجان [ع] دكزدن چيقان معروف قرمزی بونجوق § برنوع نبات ربيعی .

مرجع [ع] رجعت اولنه‌جق ير ، مراجعت اولنه‌جق محل : مرجع كل . مرجع انام .

مرجمك [ف] معروف دانه .

مرجو [ع] رجا اولنمش ، مأمول .

مرجوح [ع] مفضول ، مغلوب ، بشقه شيئك كنديسنه كسب رجحان ايتديكی شی § خصمندن اول اقامهٔ بينه‌يه يعنی اثبات مدعايه صلاحيتی اولميان .

مرجوم [ع] رجم اولنمش ، طاشلانمش .

مرحان [ع] فرح ، سرور § ضعيف اوق .

مرحبا [ع] مسافره خطاباً استعمال اولنان بركلمه‌دركه (واسع ومعمور مكانه كلديكز . استيناس ايديكز ، متوحش اولميكز) مآلنی افاده ايدر : « مرحبا مرحبا تعال تعال — لا » § بعضاً تعظيم واستعجاب موقعنده تحسين وآفرين معناسنه قوللانيلير : « مرحبا ای جام مينای می ياقوت رنك — دوری كلسون سندن اوكرنسون سپهر بی درنك — نفعی » § بعضاً مقام تهكمده استعمال اولنور : « مرحبا ای سمت عرفانك بعيد ابتری — شيخ ذائق » . تأسف اولوركه بين المسلمين بركلمهٔ آشنائی اولان (مرحبا) مقامنده مقلدانه (بونژور) استعمالی تعمم ايتمكه باشلامشدر .

مرحله [ع] برقوناق مسافه ، منزل . جمعی مراحل . مرحله پيمای غربت .

مرحمة [ع] اسركمك ، شفقت ايتمك . بری حقنده قلباً آجينمق : « سيمرغ مرحمتدن بن كورمدم نشانه — ای خواجه سن كوررسه‌ك بندن سلام سويله — هوبی بك » . مرحمت شعار = عادتی مرحمت اولان ، رحيم . مرحمت كستر = مرحمت ياپيجی ، ناشر مرحمت . مرحمت پرور = مرحمتلی . مرحمت پرورانه = مرحمت پرورجه‌سنه . مرحمت پروری = مرحمت پرورلك . بی مرحمت = مرحمتسز .

مرحوم [ع] رحمت خدايه نائل اولمش . (متوفی) مقامنده قوللانيلير .

مرحوض [ع] ييقانمش ، مغسول : ثوب مرحوض .

مرحی [ع] دكرمن ترى ، جمعی مراحی .

مرد [ف] ارككك آدم ، رجل : «حد بلوغی كچمدكجه مرد دينمز» § ييكيت ، بهادر ، شجيع . مردی = مردلك . مردانه = مردجه‌سنه . « مردانه يوروروسون يوری ای سرور مردان — مرد ايستدی ميدان — برشانده بوصورتله قازان وارايكن امكان — حاق سكايك شان — ناجی » نامرد = مرد دكل ، آدم دكل ، قحبه . « نامرد اوله‌يم چرخه اكر منت ايدرسه‌م — . . . . »

مردان [ف] (مرد)ك جمعی : مردان دلاور . مردان خدا .

مردم [ف] انسان . مردمی = مردملك . مردم آزار . آدم انجيديجی ، انجيدن . دلشكن . مردم خوار = آدم ييجی ، ييين . مردم كش = آدم اولدريجی ، اولديرن . مردم زاد = بنی آدم ، آدم اوغلی . مردمان = مردملر .

مردمك [ف] كوز بيبكی ، انسان العين . (مردمه) ده‌دينلير .

مردم گياه [ف] عبد السلام دينيلن نبات .

مردود [ع] رد اولنمش . مردوديت = مردودلق .

مرذول [ع] رذيل ، رسوای ايدلمش .

مرزبان [ف] حاكم ، مارقدار ، پادشاه ، حافظ زمين . ضم زا ايله (مرزبان) بولمه معربيدر .

مرزوبوم [ف] بلند و پست زمين مزروع . ملك ، اقليم مقامنده قوللانيلير .

مرزنجوش [ع] و مرزنكوش [ف] مرجان كوشك دينيلن چيچك : « ای مرزنكوش چيچكارينك نفحاتی — آندره شه‌نيه » . (مرزنجوش) بوندن معربدر .

مرزغه [ع] بطاقلق ، متعفن صو بركينتيسی : اتجرهٔ مرزغيه .

مرزوق [ع] رزقلنمش ، بختيار ، اقباللی باور ،

مرسی [ع] ليمان : مرسای استانبول .

مرسوم [ع] رسم اولنمش .

مرسين [ع] معروف آغاج .

مرشد [ع] منزل مقصوده اولاشديران طوغری يول ، جمعی مراشد .

مرصود [ع] رصد اولنمش، کوزه تیلمش.

مرصوص [ع] صاغلام، متین، محکم: بنیان مرصوص.

مرض [ع] طبیعتك اعتدالنی غائب ایتمسی، وجودك افعال طبیعیه خارجنده عارضی تغیراته اوغرامسی، خسته لق. مادی و معنوی خسته لقده قوللانیلیر: مرض جسمانی. مرض نفسانی = شك، نفاق، فتور، ظلمت، نقصان، سوء عقیده، حقد و حسد، میل معاصی کبی شیلر. فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا. جمعی امراض: امراض جسمانیه. امراض روحانیه. مرض موت = اول خسته لقدر که آنده اولوم قورقوسی اولدیغی حالده خسته ذکوردن ایسه خانه سی خارجنده اناثدن ایسه خانه سی داخلنده اولان مصالحنی کورمکدن عاجز اولوب بو حال اوزرینه بر سنه مرور ایتمدن وفات ایلیه. کرك صاحب فراش اولسون کرك اولمسون — مجله.

مرضاة [ع] خشنودلق. رضا. طلباً لمرضاة الله تعالی.

مرضی [ع] (مریض) ك جمعی: العافیة تاج على رؤس الاصحاء لا یراه الا المرضی — لا = عافیت، حال صحتده بولنانلرك باشلری اوزرنده بر تاجدر که آنی آنجق مریضلر کورور.

مرضی [ع] پسندیده، مختار: افعال مرضیه. افعال غیر مرضیه.

مرطوب [ع] رطوبتلی.

مرعی [ع] اوتلاق، چایرلق، چراکاه.

مرعبه [ع] شاشقینلق، تحیر، انسانه قورقو کتیرن محل § بردنبره قورقوتمق.

مرعوب [ع] قورقمش، رهیب.

مرعی [ع] رعایت اولنمش، معتبر.

مرغزار [ف] چایرلق. چمنزار یشللکی چوق یر. (مرغ) ایله (زار) مرکبدر. (مرغ) سبزه معناسنه در: «نسیم خلد می وزد مگر ز جویبارها — که بوی مشك میدهد هوای مرغزارها — قاآنی» «مرغزاری قیلار بلند آهنك — اکرم بك»

مرغوب [ع] رغبت اولنمش، بکنلمش.

مرغول و مرغوله [ف] بوکولمش صاچ، موی پیچیده: زلف مرغول. § قوش آوازی، مطرب نغمه سی: «شراب در سر و مرغول شاهد اندر دست — کجاست مرغ سحر خوان که بر کشد مرغول — هدایت»

مرفوع [ع] رفع اولنمش، یوقاری قالدیرلمش: دست مرفوع. § ضمه ایله حرکه لنمش.

مرقد [ع] مزار، قبر. فی الاصل اویویه جق یر دیمکدر.

مرقوم [ع] رقم اولنمش، یازلمش.

مرکب [ع] بنیله جك شی: «آلمش یوکنی اویله که سیرنده خللسز — بر ذره دخی قالدیرهماز مرکب عالم — .....» لسانمزده دائما (اشك) معناسنه قوللانیلیر. جمعی اولان (مراکب) ایسه اکثریا واپور، کمی، قایق کبی شیلر حقنده مستعملدر: مراکب بحریه.

مرکز [ع] قرار ایده جك یر، مقر: مرکز سلطنت. مرکز حکومت. مرکز مدنیت. فرقهٔ عسکریه مرکزی. § دائره نك اورتاسی: «مرکزله آشنا اول ایتمه محیطه رغبت — مستغرق حقیقت میل کناری نیلر — نابی» § بر شیئك میخلندیغی یر: مرکز رماح.

مرکوب [ع] اوزرینه بینلمش.

مرکوز [ع] رکز اولنمش، دیکلمش، صاپلانمش. مرکوزیت = مرکوزلك.

مرگ [ف] اولوم: مرگ شادی. «دنیا کورینور چشممه ظلمتکدهٔ تنك — یومدردی کوزل کوزلرکی مرگ سپهرنك — ناجی»

مرگامرگی [ف] وبا، طاعون کبی عمومی اولوم. بلای عام.

مرمه [ع] اوکارمق، اصلاح ایتمك، تعمیر و ترمیم ایلمك.

مرمر [ع] معروف متین طاش، رخام.

مرموز [ع] رمز اولنمش، کیزلیجه اشارت ایدلمش.

مرمی [ع] رمی اولنمش، آتیلمش § قورشون، کله: «سیر ایلرکان مرمی‌یه عاشق بولسه جانان — ره جانانده جان ایثارینه آماده در سوزده — ناجی»

مروه [ع] مکهٔ مکرمه ده بر طاغ اسمی: صفا ایله مروه بیننده سعی.

مروحه [ع] اووه، صحرا، مفازه § هر طرفندن روزکار اسن محل، بادخیز.

مروی [ع] روایت اولنمش.

مرهم [ع] یاره اوزرینه قونیلان یومشاق دوا، ملهم. مرهمسای = مرهم سوریجی، سورن. جمعی مراهم.

مرهوب [ع] آرسلان.

مرهون [ع] رهن اولنمش، اودنج ویا عاریت اوله رق آلنان شیئك یرینه ویرلمش شی: مال مرهون.

مری [ع] مجرای طعام، بوغازدن آشاغی‌یه براوجی بلعومك آشاغی اوجنه، دیکر اوجی معده‌یه مربوط یول.

مریخ [ع] کونشك اطرافنده دور ایدن سیاراتدن برینك اسمی، بهرام: «کرمرایست ازفلك بهره — ... مریخ بر ... زهره — لا»

مریض [ع] مرضلی، خسته.

مرئی [ع] کورنمش، ظاهر. جمعی مرئیات.

مریم [ع] عیسی علیه السلامك والده سنك اسمی: عفت مریمانه.

مزابر [ع] (مزبر) ك جمعی.

مزابل [ع] (مزبله) نك جمعی.

مزاحم [ع] (زحمت) ك جمعی. صیقنتیلر، محنتلر، مشقتلر.

مزاد [ع] هرکیم زیاده ویررسه اکا صاتمق اوزره برمالی چارشویه چیقارمقدن عبارت معامله: مزاد مالی.

مزار [ع] انسانك اولدکدن صکره دفن اولندیغی یر، قرارکاه اخیر: «زبان حال قاصردر بیان حال رازمدن — اوقونسون حال زارم لوحهٔ سنك مزارمدن — عندلیب» فی الاصل زیارت اولنه جق محل دیمکدر.

مزارستان [ف] مزارلرك بولندیغی یر، مزارلق.

مزاره [ع] شدت قلب، عظمت.

مزارع [ع] (مزرعه) نك جمعی: مزارع سبزین.

مزارق [ع] (مزراق) ك جمعی.

مزاریع [ع] (مزروع) ك جمعی.

مزالق [ع] (مزلقه) نك جمعی: مزالق اقدام.

مزامیر [ع] (مزمار) ك جمعی. § داود علیه السلامه انزال بیورلان

(زبور) نامنده‌کی کتاب سماوینك سوره‌لری. مزامیر داود.

مَزَاهِرْ [ع] (مزهره)نك جمعی.

مَزَايَا [ع] (مزیت)ك جمعی. فضائل: مزایای سخن. دیکر جمعی اولان (مزایات) ایله استعمالجه بینلرنده فرق واردر. مثلا (فلان ذاتك مزایاسی تعریفه حاجت یوقدر) جمله‌سنده‌کی (مزایاتی) مقامنده (مزایاسنی) استعمال اولنماز. (مزایا) کلمه‌سی اکثریا سوزده‌کی نکات ومحاسن حقنده قوللانیلیر. (مزیات) ایسه هم انسانك متصف اولدیغی کافهٔ فضائل یعنی ذکاء، علم وهنر، سخا، شجاعت، وسائره کبی نعمت غیرمتعدیه حقنده هم (مزایا) یعنی محاسن کلام موقعنده قوللانیلیر: مزیات افکار. مزیات کلامیه. اساتذهٔ ارباب قلم بوایکی کلمه‌نك استعمالنده بودقیقه‌یه دائما رعایت ایتمشلردر: ابکار افکار صانکه هر موسمده برکونه قبای لطافت ایله بورونور وهرجمعیتده برنوع حلی نکت ومزایا ایله کورینور — جودت پاشا. پاشا مرحومك بوعباره‌ده‌کی (مزایا) دن (نکت) قیدیله مقصدی محاسن دیمك اولدیغی مستغنی ایضاحدر. برده بیوك برادبمزك شو جمله‌لرینه باقه‌لم: ملتك ادبیاته اولان قابلیت کلیه‌سی طریق استعماله سوق ایچون لازم اولان اسبابك بری ده قواعد ادبیه‌یی مخصوص برطرزده تدوین ایدی. مزیاتی افهامه تامی ذکر ایتمك کافی اولان ادیب معرفت پرور اکرم بك تعلیم ادبیاتندن بواحتیاجی ایفا ایلدی. جودت پاشا (مزایا)، دیکری (مزیات) دییور (مزایا) دیمیور، چونکه بوراده (مزیات) دیمك لازمدر. بوایکی کلمه‌نك استعمالنده هرحالده بوفرقی کوزتملیدر. چونکه (مزیات) موقعنده (مزایا)، بالعکس مزایا) موقعنده (مزیات) استعمالی لسانمزه وقوفسزلغی ایما ایدر. برزماندنبری غزته لرده «فلان ذاتك مزیاتی چوقدر» مقامنده (مزایاسی چوقدر) کبی کوریلن عباره‌لر شایان تقلید عد اولنماملیدر. مزایا کلمه‌سی لسانمزده معنی کنه وحقیقت معناسنه‌ده قوللانیلیر: سوزك مزایاسنی ادراك.

مَزْبَلَه [ع] سوپرندیلك، پیسلك دوکیلن یر.

مَزْبُورْ [ع] یازلمش: مبلغ مزبور.

مَزْجْ [ع] ایکی شیئی بربرینه قارشدیرمق.

مَزْجُوجْ [ع] سونکی ایله دورتولمش.

مَزْرَعْ و مَزْرَعَه [ع] اکیلوب بیچیله‌جك یر، تارلا: دنیا مزرعهٔ عقبادر.

مَزْرُوعْ [ع] زرع اولنمش، اکلمش.

مَزْقْ [ع] ییرتمق، شق ایتمك.

مَزْكُومْ [ع] زکاملی، زکامه طوتولمش.

مَزْلَقَه [ع] آیاق قایاجق یر.

مَزْمُورْ [ع] دودك، نای، مزمار.

مَزَه [ف] طات، چاشنی: بی‌مزه = طاتسز. خوشمزه = طاتلی، لذتلی § ایچکی ایله یدیلن اشیاء بوصرقا مزه‌سی.

مَزِيَّت [ع] فضیلت، کمال، بشقه‌سنه تحقق ایدن مایهٔ رجحان: علم، سماحت شجاعت کبی نعمت غیرمتعدیه: مزیتلی بر آدم. (مزیت سخن) کبی ترکیبلرده نکته حسن ولطافت معناسنی افاده ایدر.

مَزِيدْ [ع] آرتمق، آرتیرمق § آرتیرلمش.

مَزْدَكْ [ف] قباد زماننده ادعای نبوتله ظهور ایتمش برینك آدیدر، ضم میم ایله‌ده

لغتدر.

مَژَنْگ [ف] ناخوشی، غم، غصه: «همه آراستهٔ جنك فزاینده کین — روزکاری بخوشی خورده وناخورده مژنك — فرخی»

مَسّ [ع] یاپشمق، دکمك، ال ویرمك: حاجت مس ایتمك.

مَسَاءْ [ع] آقشام: صبح ومسا.

مَسَاءَة [ع] فنالق ایتمك، برینك انفعالنی دعوت ایده‌جك ایش ایشله‌مك.

مَسَاجِدْ [ع] (مسجد)ك جمعی.

مَسَّاحْ [ع] پك اك، دها مساحه ایدیجی، اولچوجی.

مَسَاحَه [ع] یری اولچمك: مساحه زنجیری § اولچو. فی الاصل میمك کسریله‌در.

مَسَارّْ [ع] (مسرت)ك جمعی.

مَسَارِحْ [ع] (مسرح)ك جمعی. اوتلو یرلر، چایرلقلر.

مَسَاعِیْ [ع] سعی معناسنه اولان (مسعی) نك جمعی: «تحصیل کماله اول که ساعی — محو اولسون ابتدیکك مساعی — ناجی». «ابذال مساعیده قصور ایتمه که اولمش — وابسته بوعالمده سکونك حرکاته — مونا یاقیشیر وار ایسه راحت دوشکنده — اقدام، تحمل کرك ارباب حیاته — ...» مساعی جمیله. مفردی قوللانیلماز.

مَسَاغْ [ع] جواز، رخصت، اذن: مساغ قانونی.

مَسَافَاتْ [ع] (مسافه)نك جمعی. مسافات بعیده. طی مسافات.

مَسَافَه [ع] ایکی منزل آراسی § اوزاقلق، بعد.

مَسَاقْ [ع] سوره‌جك یر، موضع سوق.

مَسَاقِطْ [ع] (مسقط)ك جمعی.

مَسَاكِنْ [ع] (مسکن)ك جمعی. بیوت ومساکن.

مَسَاكِينْ (مسکین) جمعی.

مَسْأَلَه [ع] سؤال اولنان شی.

مَسَالِكْ [ع] (مسلك)ك جمعی: مسالك ادبیه، مسالك قدما.

مَسَامّ و مَسَامَّاتْ [ع] اولکیسی (مسمه) نك جمعیدرکه کندیسنده دلیك اولان یرلر معناسنه‌در. مسام الجلد = دری اوزرنده‌کی کوچك دلیکلر. مسامات = (مسمه)نك جمع الجمعیدر: مسامات بدن. لسانده تخفیف میم ایله مستعملدر.

مَسَامِعْ [ع] (مسمع)ك جمعی: مسامع شکران. مسامع سرور.

مَسَامِيرْ [ع] (مسمار)ك جمعی: مسامیر نسیانه تعلیق.

مَسَانِدْ [ع] (مسند)ك جمعی. مساند عالیه.

مَسَاوِیْ [ع] خلاف قیاس اوله‌رق کوتولك، فنالق معناسنه اولان (سوء) کلمه‌سنك جمعیدر. مساوئ اشخاص، نقل مساوی. بعض تراکیبده مفردی کبی بوده ماله نظراً صفت یرینی طوتار. مثلا (مساوئ احوال) تعبیرندن احوال کوتولکاری معناسی آکلاشیله‌بیله‌جکی کبی کوتو حالار معناسی‌ده آکلاشیله‌بیلیر. (حسن)ك جمعی اولان (محاسن) کلمه‌سیله تقابل ایدر: محاسنی مساویسنه غالب اولان ذاته ایی آدم دینیله‌بیلیر. § عیوب، نقائص: «وعین الرضا عن کل عیب کلیلة — ولکن عین السخط تبدی المساویا — لا» = خشنودی ایله باقان کوز هیچ برعیبی کورمز. عدم خشنودی ایله باقان کوز ایسه هرعیبی کورر. کشف مساوی

تشهیر مساوی . میمك ضمیله (مساوات) مصدرندن اسم فاعل اولور : «برنسنه برابر ایسه‌دی غیره مساوی — عیبیله محاسن دیمه‌نك ضدی مساوی — سنبلزاده وهبی»

مسائل [ع] (مسئله) نك جمعی . مسائل شتی = متفرق، متعدد مسئله‌لر. مسائل متقدمه = محکمه‌ده دعوانك فصل و رؤیتندن اول تدقیقی لازم کلن مسائل . مسائل مستأخره = بر دعوانك فصل و حکمندن اول اقامه اولندیغی محکمه‌ده یاخود دیکر بر محکمه و یا دائره‌ده فصلی لازم کلن و بناءً علیه هنوز اقامه اولنمامش دعوانك اقامه‌سنی و دردست رؤیت بولنان دعوانك فصل و حکمنی تعلیق ایدن اعتراضاتدر . بو اعتراضات ایکی صورتده اولور . برنجیسی اصل دعوانك اقامه اولندیغی محکمه و یا دائره‌ده اول باول فصلی لازم کلن برطاقم احوال بیان اولنور سرور زمان وارد دیمك کبی . ایکنجیسی اصل دعوانك رؤیت اولندیغی محکمه و یا دائره‌ده فصلی لازم کلن بر مسئله درمیان ایدیلیر . تخریب اولندیغی ادعا اولنان باغ دعواسنده تصرف مسئله‌سی چیقارمق کبی . مسائل مستأخره جهت جزائیه‌ده حقوق عمومیه دعواسنك حکمنی تأخیر ایدر .

مسئله [ع] صوریلان شی : مسئلهٔ علمیه § خصوص ، کیفیت ، امر : مسئلهٔ معلومه . (مسأله) صورتنده‌ده یازیلیر .

مسبوق [ع] سبوق ایتمش ، کچمش . مسبوق الخدمة = خدمتی کچمش ، امدکدار . مسبوق الذکر = ذکری کچمش . امثالی نامسبوق .

مست [ف] سرخوش . تأثیر مسکرات ایله باشی دونوب کوزی قاراران ، نه سویلدیکنی بیلمین . اکا سرمست سیه‌مست ده دینیر : «مست آنچنان خوش است که کوید بروز حشر — من کیستم شماچه کسانید این چه جاست — لا» = سرمست اودرکه محشره وارنجه سویلیه — سز کیمسکز ؟ بو یر نه محلدر ؟ نه‌در بو حال ؟ — عونی بك» . مستانه = مستجه‌سنه . روش مستانه . نعرهٔ مستانه . نکاه مستانه .

مستور [ع] ستر اولنمش ، اورتولی ، کیزلی : «حسن هرچندکه بی‌پرده بود مستور است — صائب» . محاسن مستورهٔ خلقت . § عفیف ، پرهیزکار آدم ، ستیر . مؤنثی مستوره .

مستوره [ع] شاهدلری تزکیه ایتمك ایچون حاکم طرفندن منسوب اولدقلری جانبه کوندریلان مهرلو ورقه .

مستی [ف] مستلك ، سرخوشلق . سائقهٔ مستی و یا دعوای خویشتن پرستی ایله نه سویلدیکنی بیلمین طاقمدن .

مسجد [ع] نمازقیلنه‌جق یر ، جامعك کوچکی ، سجده‌کاه . فارسیسی مزکت .

مسجود [ع] سجده اولنمش ، کندیسنه طاپیلمش : خالق مسجود .

مسجور [ع] آلاولندیرلمش آتش . قزغین فرون § طاشقین دکز .

مسجن [ع] حبس یری ، محبس .

مسجوم [ع] دوکلمش ، صاچلمش : دمع مسجوم . اشك مسجوم .

مسجون [ع] محبوس .

مسح [ع] سیلمك ، صیغامق . § برشیئه ال سوروب صیغامق .

مسحاة [ع] دوز یر .

مسحور [ع] سحرلنمش ، سحره اوغرامش : مسحور غرام . مسحور نکاه .

مسحوق [ع] سحق اولنمش ، دوکولمش .

مسخ [ع] صورتك اولکندن دها فنا برصورته تحویلی .

مسخره [ع] صوبتاری . کوازه ، خلقی کندیسنه کولدیرن . فلد : عالم مسخره‌سی ، قورت قوجانجه کوپکك مسخره‌سی اولور .

مسخوط [ع] بکنلمین ایش ، امر مکروه .

مسدود [ع] سد اولنمش ، قپانمش : باب مسدود .

مسرة [ع] سوینج ، شادی ، سرور : مسرت آور = مسرت کتیریجی ، کتیرن ، مسرت افزا = مسرت آرتیریجی ، آرتیران . مسرت بخشا = مسرت باغشلاییجی . باغشلاین .

مسرح [ع] چایراق ، مرغزار .

مسرود [ع] سرد اولنمش ، بیان اولنمش . افادات مسروده . بروجه مسرود

مسرود [ف] افسون ، رقیه .

مسرور [ع] سرورلی ، ممنون ، محظوظ ، دلشاد .

مسروق [ع] سرقت اولنمش ، چالنمش : مال مسروق . شعر مسروق .

مسطور [ع] سطرلنمش ، یازلمش : بروجه مسطور .

مسعدة [ع] سعادت ، بختیاری ، نیك بختی : امید مسعدت ، خولیای مسعدت .

مسعل [ع] بوغازده اوکسوره‌جك یر ، موضع سعال .

مسعود [ع] سعادتلی ، بختلی ، نیکبخت : طفل مسعود . مسعودیت = مسعودلك . استحصال اسباب مسعودیت . مسعودانه = مسعودجه‌سنه . حیات مسعودانه .

مسفوح [ع] دوکلمش ، آقیدلمش § طاغ اتکی ، دامن جبل .

مسفوع [ع] نظر اصابت ایتمش اولان . مسفوع العین = کوزی چوقورلشوب ایچنه باتمش .

مسفوك [ع] دوکلمش شی : خون مسفوك . (سفیك) ده بو معنایه‌در .

مسقط و مسقط [ع] دوشه‌جك یر ، موضع سقوط . مسقط الرأس و مسقط رأس = انسانك طوغدیغی یر ، محل ولادت : شاعر مشهور نفعینك مسقط رأسی حسن قلعه‌سیدر .

مسکن [ع] ساکن اوله‌جق یر ، خانه ، منزل : مسکن فقیرانه . جمعی مساکن .

مسکنة [ع] مسکینلك ، فقر و ذلت ، ضعف .

مسکوك [ع] سکه‌لی ، اوزرینه سکه اورلمش . جمعی اولان مسکوکات آقچه ، پاره معناسنه قوللانیلیر : مسکوکات عثمانیه . مسکوکات خاصه .

مسکون [ع] ایچنده طورلمش ، اوتورلمش درونده وطن طوتلمش یر . محل مسکون . اراضیٔ مسکونه . ربع مسکون = بر یوزینك انسان بولنان یرلری . مسکون محلك صفتی اولدیغندن اهالیٔ ساکنه‌یرنده اهالیٔ مسکونه دیمك خطادر .

مسلخ [ع] حیوان بوغازلیه‌جق ، یوزه‌جك یر . قناره . جمعی مسالخ .

مسلك [ع] معنا طوتیله‌جق یول : مسلك جدیت . مسلك ادب . «طریق باده پرستی خرابه‌زاره چیقار — براق شو مسلك عرفانه اویمیان روشی — ناجی» . الك فنا مسلك مسلکسزلکدر . جمعی مسالك .

مسلوب [ع] سلب اولنمش ، محو و نفی ایدلمش : مسلوب الشعور .

مسلوج [ع] بلع اولنمش . یوتولمش .

مسلوخ [ع] دریسی یوزلمش .

مسلوط [ع] مغلوب ، مقهور . مسلوط اللحیة = صقالی خفیف آدم .

مسلول [ع] قینندن چیقارلمش قلنج : سیف مسلول . آلهی سیف مسلول شجاعت .

مَسْعُود [ع] كوده‌سى، چلبسز، عروقى ، اعصاب وعظامى قوتلى آدم . § صافى، هموار اوليان دبرلك : عيش مسعور. مؤنثى مسعوره : جاريهٔ مسعوره .

مَسْمُوع [ع] ايشيدلمش. جمعى مسموعات. مسموعات موثوقه .

مَسْمُوم [ع] آغيلى، زهرلى شى § آغيلانمش. زهرلنمش : مسموما = مسموم اوله‌رق . مسموماً ارتحال .

مَسْنَد [ع] اوزرينه طيايلان شى ، مسند نقطه‌سى § درجه. رتبه ، جاه، منصب: مسند صدارت . « مسند اجلالك رفعت برادنا پايه‌سى — دركه اقبالك دولت قديمى چاكرى — نفعى » جمعى مساند .

مَسْنَدْ آراى [ف] مسندى بزه‌يجى، بزه‌ين: مسند آراى وكالت كبرى . مسند آراى اقبال .

مَسْنَدْ نِشِين [ف] مسندده اوتوريجى ، اوتوران: مسند نشين صدارت عظمى . مسند نشين اقبال .

مَسْنُون [ع] سله‌نمش بيچاق § اوزرندن عمر كچمش بيللمش شى § سنت قيلمش، سنت سنيه‌دن معدود شى: امر مسنون.

مَسْهُوف [ع] سهاف يعنى صوصه‌مق علتنه كرفتار اولان، پك چوق صو ايچديكى حالده قانميان . تشنه .

مَسِيح [ع] عيسى عليه‌السلام . بو نامك نى مشاراليه چوق سياحت ايتديكندن ياخود خسته‌لرى مسح ايدوب شفاوبرديكندن طولايى ويرلديكى حقنده‌كى ذهابه كلمه‌نك عبرانيجه (مشيح)دن معرب اولمسى ظنى ترجيح اولنور . مسيحى = حضرت مسيحه منسوب ، خرستيان. جمعى مسيحيون. مسيحا نفس — و — مسيحادم = مسيحانفسلى. نفسى مسيحا كبى : « بن نه‌مسيحى نه‌مسيحادم =

ذوقى حقيقتده آزار آدمم — ناجى »

مَسْئُول [ع] سؤال اولنمش § كنديسندن صورلمش، دوچار توبيخ و مجازات اولمش : بو ايشده مسئول اولان فلاندر . « حق قزانمق دعوىٔ تزوير ايله اولمك دكل — ارا و دركيم كندى وجداننده مسئول اوليه — لا » § بر خصوصك امر محافظه‌سى كنديسنه عائد اولان : مأمور مسئول. مدير مسئول. § حاجت . طلب واستدعا ايدلمش شى: اسعاف مسئول. مسئوليت = مسئوللك. مسئوليت وجدانيه. مسئوليت معنويه . مسئوليت جزائيه .

مَسِير و مَسِيرَه [ع] كزمك ، كشت وگذار ايتمك § كزيله‌جك بر، سير محلى، قيرعالى : « نيله‌يم سير مسيرى دل اسير غم ايكن — ايلا خانم » . مسيره مصدر ميمى ده اولديغندن (مسيره كاه) تعبيرى طوغرى اولمق لازم كلير .

مَسِيل [ع] صويك آقديغى بر. رهگذار آب.

مَشارِب [ع] (مشرب)ك جمعى. مشارب القوم شتى — لا = طبايع قوم مختلفدر .

مَشارِع [ع] (مشرع)نك جمعى .

مَشارِق [ع] (مشرق)ك جمعى: مشارق ومطالع « صحارىٔ سماده مبتسم مشارق جنان — نادر » .

مَشّاطَه [ع] (ماشطه) ماده‌سنه مراجعت. « دست مشاطهٔ نسيم بهار — ايتدى تزيين چهرهٔ كلزار — رشاد بك ».

مَشاعِر [ع] (مشعر)ك جمعى § حواس انسانيه : شاعر خسيده مشاعر.

مَشاعِل [ع] (مشعل ومشعله)ك جمعى : مشاعل حكمت .

مَشاغِل [ع] (مشغله) نك جمعى : مشاغل كثيره، حيلولت مشاغل .

مَشاقّ [ع] (مشقت)ك جمعى : مشاق عمر. مشاق حيات .

مَشامّ [ع] برون : مشام جان . « زلفك قوقوسيله بادكلبيز — تعطير مشام مسرت ايتدى »

مَشْأَمَه [ع] شآمت موقعنده قوللانيلير : مشامت افعال .

مَشاهِد [ع] (مشهد) ك جمعى .

مَشاهِر [ع] (مشهر)ك جمعى :

مَشاهِير [ع] (مشهور)ك جمعى: مشاهير ادبا. مشاهير سياسيون. مشاهير ارباب قلم .

مَشايِخ [ع] (شيخ) ك جمعى : مشايخ طريقت مولويه . مشايخ كرام . تركجه‌ده (مشائخ) صورتنده تحريرينه لزوم يوقدر .

مَشاوِب [ع] (مشاوب)ك جمعى .

مَشائِيم [ع] (مشئوم)ك جمعى .

مَشْبُوب [ع] ايكى آياغى آق آت § كوزل شى . جمعى مشابيب .

مَشْتاة [ع] قيشين طوره‌جق بر .

مَشْتُوم [ع] شتم اولنمش ، سب ايدلمش.

مَشْتِى [ع] قيش اوى، لانهٔ سرما.

مَشْج [ع] قارشديرمق .

مَشْجَر [ع] آغاچ بيتن بر. نماكاه اشجار .

مَشْجَرَه [ع] آغاجى چوق بر، آغاجاق، قورو، درختستان. (شجراء)ده بو معنايه‌در : « عكس تكبير ايله طولاش دره‌لر — سجده ايلر دى بوكا مشجره‌لر — حامد بك » مشجرهٔ سودا فزا .

مَشْجُوج [ع] باشى ويوزى يارهلنان كيمسه .

مَشْجُوع [ع] شجاعت جهتندن مغلوب اولان آدم .

مَشْحُون [ع] طولديرلمش، طولو ، : فلك مشحون. بزده ماديا‌ندن زياده معنويا‌ته قوللانيلير : قلب نار مشحون. مشحون غرام « دائما كاركه‌بند راقبالى اوله جنس كالاى امانى ايله يارب مشحون — منيف »

مَشْدُود [ع] شد اولنمش، باغلانمش .

مَشْدُوه [ع] مدهوش .

مَشْرَب [ع] ايچمك § ايچه‌جك ير § خوى، مزاج، طبيعت . خلقت : مشرب رندانه. مشرب لاابالبيانه. « مشرب اولور شراب ايچر حرمتن بيلير — مذهب اولور حقوق عبادى كورر حلال — ... » جمعى مشارب : مشارب اقوام .

مَشْرَع [ع] يول، راه ، طريق § صو اولوغى، ميزاب .

مَشْرِق [ع] كونشك طوغديغى بر، خاور. جمعى مشارق : مشارق آسمان ، مشرق و مغرب كلمه‌لرى مفرد صيغه‌سيله ذكر اولنورسه شرق وغرب جهتلرى، (مشرقين مغربين) كبى تثنيه صيغه‌سيله ذكر اولنورسه صيف وشتا مطلع ومغربلرى ، (مشارق ومغارب) كبى جمع صيغه‌سيله ذكر اولنورسه هر كونك ياخود هر فصلك درجهٔ مطلع و مغربى اراده اولنور . مشرقى = مشرقه منسوب .

مَشْرُوب [ع] ايچلمش، ايچيله‌جك شى. جمعى مشروبات . مشروبات كئوليه = اسپرتولى ايچكيلر. راقى واشفلى كبى.

مَشْرُوح [ع] شرح اولنمش، آچيلمش § بيان و ايضاح اولنمش : بروجه مشروح .

مَشْرُوط [ع] شرط قیلنمش. مشروط له = واقف طرفندن منافع وقفك شرط و وقف ایدلمش اولدیغی شخص ویا جهت.

مَشْرُوع [ع] شرعاً جواز ویرلمش شی، موافق شرع: امل مشروع. مشروعیت = مشروعلق. خلاف مشروعیت.

مَشْرُوم [ع] یارلمش، مشقوق.

مَشْعَر [ع] حاسهٔ انسانیه‌دن هر بری. § مناسك حج محللرینك هر بری. مشعر الحرام = مزدلفه‌ده بر محل اسمی.

مَشْعَل و مَشْعَله [ع] قندیل، زیاده آیدینلق ویرمك ایچون ایچنده چیره وسائره یاقیلان بیوك قندیل: مشعلکش = مشعل چکیجی، چکن: «ای برق جهانفروز سنسك — مشعلکشی کاروان عشقك — نابی». «حج یوللرنده مشعلهٔ کاربان کبی — ارباب عشق ایچنده نمایانسك ای کوکل — ندیم». جمعی مشاعل.

مَشْعُون [ع] طاغیق صاچ، موی ژولیده.

مَشْغَلَه [ع] مشغولیته سبب اولان ایش کوج، جمعی مشاغل.

مَشْغُوف [ع] مفتون، آشفته، شوریده سز.

مَشْغُول [ع] برشیله اوغراشان آدم: مشغول اشغال اولنماز § طولدیرلمش، اشغال اولنمش: خانهٔ مشغول.

مَشْفُوع [ع] حق شفعه‌نك تعلق ایتدیکی عقار. مشفوع به = شفیعك مابه الشفعه اولان ملکی.

مَشْق [ع] یازمق، کتابت § اوزانمق ایچون چکمك، یرتمق § یازی اورنکی، نمونهٔ تعلیم: «هر سهی قد جلوه‌سی بر سیل طوفان بلا — هر هلال ابروقاشی بر سرخط مشق جنون — فضولی». مشق ایتمك = برشیئی اوکرنمك ایچون ادمانه دوام ایتمك.

مَشَقَّت [ع] زحمت، محنت: «چالش مشقت اولدرر چالشمه درد احتیاج — سامح» مشقت تیسیری جالبدر. (چکمك) مصدریله ترکب ایدر: مشقت چکمك.

مَشْکُور [ع] اوزرینه شکر اولنمش، ممدوح، مقبول: خدمات مشکوره.

مَشْکُوك [ع] شك اولنمش، شبهه‌لی: مشکوك الاحوال.

مَشْکُول [ع] اوچ آیاغی بیلکارینه قدر بیاض آت.

مَشْمُول [ع] اخلاق وشمائل حسنه صاحبی § احاطه اولنمش، محاط: مشمول نکاه التفات. مشمول نظر مرحمت.

مَشْمُولَة [ع] باده، خمر.

مَشْمُوم [ع] مسك، عطر: رایحهٔ مشموم. § قوقلانمش.

مَشْوَرَه [ع] دانشق، بر خصوصی بر قاچ کشی مذاکره ایتمك: مجلس مشورت.

مَشْؤُوم [ع] اوغورسز، منحوس، (مشوم) ده بو معنایه‌در.

مَشْهَد [ع] محل شهادت.

مَشْهُود [ع] کورلمش، کوریلان شی. جمعی مشهودات. تصویر مشهودات. نقل مشهودات.

مَشْهُودٌ بِه [ع] شهادتله اثبات اولنه‌جق حق، بو حقك تعلق ایتدیکی مال.

مَشْهُور [ع] شهرتلی، اونلی، هر کسك بیلدیکی: محرر مشهور. ادیبهٔ مشهوره. بین الاعوام ایی. اعلی معناسنه قوللانیلان معهود (منشور) لفظی بوندن محرفدر.

مَشْهُوم [ع] یوركلی، جرأتلی.

مَشْی [ع] یورومك: تاب مشی.

مَشِیب [ع] اختیارلق، حد شیبه دخول ایتمك، صاچ صقال آغارمق.

مَشِیئَّت [ع] دیلك، ارادت: «آدم اسیر دست مشیت دکلیدر — عالم زبون پنجهٔ قدرت دکلیدر — نابی». مشیة الله. مشیة ایله اراده بیننده فرق واردر. مشیت اکوانده، اراده اکوان واحکامده اولور. فصیحی (مشیئة) در.

مَشْیَخَه [ع] فی الاصل اسم جمع اولدیغی حالده لسانمزده شیخلك، مرشدلك، استاذیت معناسنده مصدر اوله‌رق قوللانیلیر. مشیخت اسلامیه = شیخ الاسلاملق، منتهای مناصب علمیه. مقام مشیخت. دائرهٔ مشیخت اسلامیه.

مَشِید [ع] کرجله یاپلمش بنا: قصر مشید.

مَشِیمَه [ع] صوك، چوجغی آناسنك قارننده بسلمه‌مك ایچون قان طوربه‌سی کبی بر جسمدر که چوجغك کبکنه متصل اولدیغندن وجودنده دوران ایدن قان بوکا داخل اوله‌رق والده‌سنك رحمی کنارنده‌کی طمارلرله ارتباطی اولدیغی حالده انلرله مبادلات غذائیه‌ده بولنور، جنینك تنفس وتغذیسنه خدمت ایدر. چوجق طوغدیغی زمان کوبکی کسلمز یعنی مشیمه ایله ارتباطی قطع ایدلمزسه بدننده طولاشان قان درحال مشیمه‌یه قاچه‌رق چوجق اولور: «کون طوغمدن مشیمهٔ شبدن نه‌لر طوغار — رحمی». جمعی مشیم، مشائم.

مَشَائِن [ع] خلاف قیاس اوله‌رق (شین) لفظنك جمعیدر. معایب، مقابح.

مَشْیُوم [ع] بکلی آدم.

مَصّ [ع] صورمق، امك.

مَصَابِیح [ع] (مصباح) ك جمعی. چراغلر، سراجلر، تنویر آلتلری: مصابیح نجوم. وزینّا السماء الدنیا بمصابیح.

مَصَاحِف [ع] (مصحف) ك جمعی: مصاحف شریفه.

مَصَادِر [ع] (مصدر) ك جمعی: مصادر کرم، مصادر مجهوله.

مَصَارِع [ع] (مَصْرَع و مِصْرَع) ك جمعی.

مَصَارِف [ع] (مصرف) ك جمعی: مصارف متفرقه. مصارف کثیره (مصارفات) یاکلش.

مَصَارِیف [ع] (مصروف) ك جمعی.

مَصَارِین [ع] باغرساق.

مَصَاعِد [ع] (مصعد) ك جمعی.

مَصَالِح [ع] (مصلحت) ك جمعی: مصالح دولت. آشنای مصالح. ارباب مصالح.

مَصَام و مَصَامَه [ع] طوره‌جق یر، محل وقوف: مصام فرس.

مَصَانِع [ع] (مصنع — و — مصنعه) نك جمعی یاغمور صوبی بیریکمك ایچون حوض طرزنده یاپلمش یرلر، صهرنجلر: «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات — تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی — سعدی» = مصانعك قیمتنی صوسز چوللرده سرکردان اولان سواران کروهنه صور. سن صو قدرینی نه بیلیرسین که فرات کنارنده‌سین.

مَصَائِب [ع] (مصیبت) ك جمعی: مصائب دنیا. اعظم مصائب. مصائب خانمانسوز. مصائب قوم عند قوم فوائد — متنبی = برقومك دوچار اولدیغی مصائب دیکر برقومك موجب منافعی اولور.

مَصَائِد [ع] (مصید) ك جمعی.

مَصَائِف [ع] (مصیف) ك جمعی.

مَصْبَح [ع] طوغاجق ير، موضع طلوع. § طوغاجق زمان.

مصبوره [ع] كنديسنه عين ترتب ايدن آدمك سبب حبسى اولان يمين.

مَصْبُوغ [ع] خودبين، متكبر.

مَصْبُوغ [ع] بويانمش، ملون.

مَصْحُوب [ع] صحبت اولنمش، همدم ايدلمش، توفيق ايدلمش، برابر، قوجاقلامش: مصحوبا = مصحوب اوله‌رق.

مَصْدَر [ع] برشيئك چيقديغى ير، محل صدور: مصدر محاسن اخلاق. § ذات ايله قائم برمعنايه دلالت ايدن وصفات وافعاله مأخذ اولان اسم. مصدرى = مصدره منسوب: ياء مصدرى. مصدريت = مصدرلق.

مَصْدُور [ع] كوكسنده آغريسى اولان.

مَصْدُوقَه [ع] طوغرى سوز، كرچك.

مَصْدُوم [ع] كنديسنه اورلمش، چارپلمش.

مَصْرَع [ع] كوره‌شه‌جك ير، ميدان مصارعه. جمعى مصارع.

مَصْرِف [ع] فى الاصل (صرف ايده‌جك ير) ديمكدر. لسانمزده اكثريا خرج. صرفيات معناسنه اوله‌رق «مصروف» معناسنده قوللانيلير. مثلا: (استانبوله كلدكجه مصرف بيوقالدى) عبارسنده صرف ايده‌جك ير بوقالدى معناسنى ويرمك ممكن اولديغى حالده (اوقدر مصرفه مقابل باديه بركت يوقدر) جمله‌سنده اومعنايى ويرمك ممكن اولماز. بوراده مصرف خرج، مبلغ، مصروف مقامنده مستعملدر. جمعى مصارف: مصارف زائده. بو اعتباره كوره برشيئك اعمال وانشاسى ايچون وقوع بولان صرفياتى مبين يازيلان بوصله ويادفتره مصارف بوصله‌سى ويادفتر مصارف ديمك طوغرى ايسه‌ده مصاريف بوصله‌سى ويادفتر مصاريف دينلسه دها ايى اولور.

مَصْرُوع [ع] صرعه علتنه طوتلمش. مصروعا = مصروع اوله‌رق.

مَصْرُوف [ع] صرف وخرج اولنمش: ماديات ومعنوياتده قوللانيلير. نقود مصروفه. همت مصروفه. مصروفيت = مصروفلق. مصروفيت عنايت. § چويرلمش، دوندرلمش.

مَصْطَبَه [ع] پيكه، سد، سكى § ميخانه پيكه‌سى، اجتماعگاه خلق: مصطبهٔ رندان. فصيحى كسر ميم ايله‌در. جمعى مصاطب.

مَصْعَد [ع] يوقارى چيقه‌جق ير، محل صعود. جمعى مصاعد.

مَصَفّ [ع] صف، طابور باغلايه‌جق ير. جمعى اولان (مصاف) لسانمزده مجازا جنك معناسنه قوللانيلير.

مَصْفُوف [ع] صف باغلامش، صف هيئتنه كيرمش.

مَصْقُول [ع] صيقل اورلمش، جلالنمش، مجلا.

مَصْل [ع] يوغورت صويى. مصل دم = يوغورت صويى كبى بر آزصارى براق اولان قان صويى.

مَصْلَحَه [ع] بر ايشك خيرلى اولمسنه باعث اولان شى. (مفسدت) مقابلى: دروغ مصلحت آميز. مصلحته موافق اولان بودر. § امر، خصوص. مصلحت شناس = مصلحت آكلايجى، آكلايان. مصلحت بين = آشناى مصلحت. مصلحتكذار = سفير، كيلى، كوچك ايلچيك آشاغيسى، مبعوث وبيى دولتك خارجيه نظارتى نزدينه مأمور.

مَصْلُوب [ع] صلب اولنمش، آصلمش: جانى مصلوب. مصلوبا = مصلوب اوله‌رق. مصلوبيت = مصلوبلق.

مَصْنُوع [ع] ياپلمش شى: مصنوع خدا. جمعى مصنوعات. مصنوعات الهيه. مصنوعات بشريه. تشهيرگاه مصنوعات. § دوزمه، ياپمه شى ساخته: او ورقه‌نك مصنوع اولديغى بالآخره آكلاشيلدى.

مَصْنَع و مَصْنَعَه [ع] ياغمور صويى بيريكمك ايچون ياپيلان ير، صهريج.

مَصُون [ع] حفظ اولنمش، محفوظ: حريت شخصيه قانونا هر درلو تعرضدن مصوندر. مصون الساحه. مصون الزوال. «افكار مصون انهدر — ناجى»

مَصِير [ع] صويك آقديغى ير، (سرير شوكت مصير) كبى تركيبلرده مرجع، قرارگاه معناسنى افاده ايدر.

مَصِيف [ع] ياز موسمنده اوتوره‌جق ير، صيفيه. لانه گرما.

مَضَاء [ع] كچمك، نفاذ.

مَضَاجِر [ع] (مضجر) ك جمعى. كوكل طارالاجق يرلر.

مَضَاجِع [ع] (مضجع) ك جمعى. مقابر: مضاجع اولياء.

مَضَارّ [ع] (مضرت) ك جمعى. دفع مضار.

مَضَارِب [ع] (مضرب ومضراب) ك جمعى.

مَضَامِين (مضمون) ك جمعى. مضامين كلام.

مَضَاق [ع] طارلق.

مَضَائِق [ع] (مضيق) ك جمعى. مضائق غم.

مَضَامِير [ع] (مضمار) ك جمعى.

مَضْبُوط [ع] ضبط اولنمش، حسن تدبير ايله حفظ اولنمش § دائرهٔ تصرفه ادخال اولنمش: ممالك مضبوطه. § يازلمش، قيد ايدلمش: افادهٔ مضبوطه § طوپلو.

مَضْبَطَه [ع] مجلسلرك مذاكراتى ضبط ايچون يازيلان زيرى مهرلو ورقه. § بش اون كشى طرفندن برماده حقنده يازيلوب عائد اولديغى دائرهٔ رسميه‌يه تقديم ايديلان مهرلو ورقه.

مَضْجَر [ع] كوكل طارالاجق ير.

مَضْجَع [ع] مزار، قبر، خوابگاه ابدى: نورالله مضجعه. فى الاصل ياتاجق ير ديمكدر.

مَضْرِب [ع] ضرب ايده‌جك ير: سرمنزل اختتام ضرب خيام كلام اولمق لازم كلدى — زكى.

مَضَرَّة [ع] زيان، مشقت، (منفعت) ك ضدى.

مَضْرُوب [ع] ضرب اولنمش، اورولمش. § ضرب عمليانده مقداربنك چوغالدلمسى مطلوب اولان عدد.

مَضْرُور [ع] ضرره دوچار اولمش، زيانديده.

مَضْرُوس [ع] ياپلمش، اورلمش شى: چاه مضروس = طاشله اورلمش قيود.

مَضَض [ع] آجيمق، المناك اولمق § مصيبت آجيسى، وجع مصيبت.

مَضْغ [ع] طعامى آغزده چيكنه‌مك.

مَضَلَّه [ع] يولك غائب اولديغى ير.

مَضْمَضَه [ع] (ض حرفلرى ظ كبى تلفظ اولنور) صويى آغزده چالقامق.

مَضْمُوم [ع] (ظ كبى تلفظ اولنور) ضم اولنمش، علاوه ايدلمش § ضمه ايله اوقونان حرف.

مَضْمُون [ع] (ظ كبى تلفظ اولنور) ضمانى ويرلمش، اودنمش، اودنمسى لازم كلن شى § اصلاب آباده

اولان ذریت § معنی مآل، مفهوم. مضمون لطافت مشحون. مضمون شعر. مضمون کلام § نکته، صنعت، جناس: «سوزده مضمون کرك هی . . . . . — نفعی —».
مضمونپرداز = مضمون ترتیب ایدیجی، ایدن. جمعی مضامین. مضامین اشعار. مضامین کلام.

مضنوك [ع] زکام اولمش، مزکوم.

مضیعه [ع] ضیاع § محل ضیاع.

مضیر [ع] اکشی، حامض. (ماضر) ده بومعنایه‌در.

مضیض [ع] مصیبت آجیسنه اوغرامق.

مضیف [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضیافتخانه، دار الضیافه.

مضعوف [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضعیف قیلنمش.

مضوفه [ع] حاجت، مرام.

مضیفه [ع] غم، غصه، حزن واندوه. میمك ضمیله‌ده لغتدر.

مضیق [ع] طار یر، مکان تنك: «دوشمش مضیق غمده ایکار زواللی برفرد — ضیابك» § زور، صیقی ایش: امر مضیق.

مضیم [ع] مظلوم.

مطابخ [ع] (مطبخ) ك جمعی.

مطابع [ع] (مطبعه) نك جمعی. استانبول مطابعی.

مطاره [ع] قوشی چوق یر: زمین مطاره.

مطارد [ع] (مطرد) ك جمعی.

مطارق [ع] (مطرقه) نك جمعی.

مطاعم [ع] (مطعم) ك جمعی.

مطاعن [ع] (مطعن) ك جمعی.

مطاعین [ع] (مطعان) ك جمعی.

مطاف [ع] طواف ایده‌جك یر: مطاف انبیا. مطاف قدسیان. «میخانه‌یی سیر ایتدم عشاقه مطاف اولمش — تکلیف وتکلفدن سکانی معاف اولمش — شیخ غالب» ضم میم ایله استعمالی طوغری دکلدر.

مطالب [ع] (مطلب) ك جمعی: «جناب طالب حق نائل مطالب ایده — مطالبی اوهنرمنده بلکه طالب ایده — عرفان پاشا»

مطال [ع] دائما وعدینی یاخود دینینی اوزادوب کجیکدیرن: مطال بطال.

مطالع [ع] (مطلع) ك جمعی: مطالع النجوم.

مطامح [ع] (مطمح) ك جمعی: مطامح انظار.

مطامیر [ع] (مطموره) نك جمعی: مطامیر فنا.

مطاوی [ع] (مطوی) نك جمعی.

مطاهر [ع] (مطهره) نك جمعی.

مطایا [ع] (مطیه) نك جمعی.

مطائب [ع] سچلمش، کزیده شی. مفردی بوقدر.

مطائن [ع] (مطین) جمعی.

مطبخ [ع] یمك پشیریله‌جك یر: «مطبخلر ینه آچ واران آدم دکلك بر — در بانلری وار کوزقپوده ال دکنکده — روحی بغدادی»

مطبعه [ع] کتاب، غزته وامثالك باصیلدیغی یر: عصر مطبعه‌سی. (مطبعه خانه) یاکلشدر.

مطبوخ [ع] طبخ اولنمش، پیشیرلمش: طعام مطبوخ مطبوخ.

مطبوع [ع] طبع اولنمش، باصلمش: مطبوع برکتاب. کتب مطبوعه، کتب غیر مطبوعه قدرقیمتدار اوله‌ماز. § حسن طبیعته موافق، لطیف، دلپسند، مقبول: قامت مطبوع. طرح مطبوع.

مطحون [ع] طحن اولنمش، اوکودلمش.

مطر [ع] یاغمور. جمعی امطار.

مطره [ع] قربه، مطره، ایچنه صو قویه‌جق قاب.

مطرح [ع] طرح ایده‌جك یر: «حاش لله کیم فراغت کنجنك کاشانه — مطرح مکراوله درکاه خلافت دستکاه — فضولی» جمعی مطارح.

مطروح [ع] طرح اولنمش، ترتیب اولنمش، یاپیلمش.

مطرود [ع] طرد اولنمش، ایراق ایدلمش، قوغلمش: مأموریتندن مطرود. مکتبدن مطرود. مطرودیت = مطرودلق.

مطروش [ع] فارسی (تراش) کلمه‌سندن اویدورلمش بر اسم مفعولدر که تراشلی قارت آدملر حقنده استعمال اولنور. بوقدر هلط کلمه اوله‌ماز. عثمانلی لساننده‌ن تراش ایدیله‌جك کلمه‌لردندر.

مطروق [ع] کوشك، سولبو آدم: مرد مطروق. § قوربدقدن صکره یاغمور اصابتیله نوعاً طراوتلنمش: کلاء مطروق.

مطعم [ع] طعام یییه‌جك یر.

مطعن [ع] محل طعن.

مطعون [ع] طعن اولنمش، قدح وتعییب ایدلمش § مزراق وسائره ایله کندیسنه دورتلمش § وبایه طوتولمش: مطعوناً = مطعون اوله‌رق. مطعوناً ارتحال.

مطفی [ع] سوندیرلمش.

مطل [ع] کچیرمك، دفع ایتمك § چکمك.

مطلب [ع] ایستنیلن شی، مرام، مقصد § بحث، مسئله.

مطلع [ع] طلوع ایده‌جك یر. طوغاجق محل: مطلع خورشید. «دیجور هجری مطلع نور سرور ایدر — آه درونی مشعلهٔ صبحکاه ایدن — ابن النجار» § بر منظومه‌نك ایلك بیت مصرعی. حسن مطلع = غزلده مطلعی تعقیب ایدن بیت رنکین: «ملك حسن ترا از حسن یوسف کرده کلکون تر — که رنکین ترکند شاعرز مطلع حسن مطلع را — شوکت فراهی»

مطلوب [ع] طلب اولنان، ایستنیلن شی § آلاجق. جمعی مطلوبات.

مطلول [ع] یاش، ایصلانمش شی، مبلول: زمین مطلول.

مطمح [ع] کوزی قالدیروب باقه‌جق یر، کوزدیکیلن شی: مطمح نظر.

مطمور [ع] طوپراق آلتنه دفن ایدلمش.

مطموره [ع] سرداب ومخزن کبی یر آلتنده حبوبات وسائره حفظنه مخصوص محل، زیرزمین § مزار، قبر: مطمورهٔ فنا. مطمورهٔ نسیان.

مطموس [ع] کوزی صکره‌دن کور اولمش آدم: مرد مطموس. (طمیس) ده بومعنایه‌در.

مطموع [ع] طمع اولنمش.

مطوی [ع] دورولمش، بوکلمش. مطویاً = مطوی اوله‌رق. مطویاً تقدیم اولنان ورقه.

مطهره [ع] ایچنه صو قونیلان قاب، مطره. کسر میم ایله‌ده لغتدر.

مَطِيّه [ع] بينمكه صالح حيوان ، دابه : « يارب نه‌مطيه‌يله كزر قالب عالمه — .... » مطيه‌ران = مطيه‌يى سوريجى ، سورن . مطيه‌ران جلادت .

مَظالِم [ع] (مَظلمه)نك جمعى .

مَظاهِر [ع] (مظهر)ك جمعى : « اى تجليكهى آيينهٔ جومطاق — كوردر آكاه دلان جمله مظاهرده سنى »

مَظائِن [ع] (مظنه) نك جمعى .

مَظْرُوف [ع] ظرفلنمش ، ظرف ايچنه قونلمش . مظروفا = مظروف اوله‌رق : مظروفاً تقديم .

مَظْلَمه [ع] ظلم ، تعدى .

مَظَلّه [ع] كولكه‌لك ، سايه‌كاه : مظلهٔ آرام . مظله نشين .

مِظَلّه [ع] قيلدن ياپيلان چادر .

مَظْلُوم [ع] ظلمديده § حليم ، سليم ، ساكن ، آغزى وار ديلى يوق . مظلومانه = مظلومجه‌سنه . نوحهٔ مظلومانه اوضاع مظلومانه . مظلوميت = مظلوملق .

مَظِنّه [ع] برشيئك وجودينك ظن اولنديغى ير ، فتح ظا ايله ياكلشدر . (مظنة الكرامة) مقامنده (مظنهٔ كرام) ديمك غلطدر . مظنهٔ ولايت . مظنهٔ كرامت .

مَظْنُون [ع] ظن اولنمش ، قوياً مظنون ولان بودر § كنديسنه برجرم اسناد اولنمش ، وقوع بولان جرمك فاعلى ظن اولنمش : « كبى مظنون كوررسه‌ك هپ قباحت سنده‌در ديرسك — اشرف » . مظنون عليه .

مَظْهَر [ع] برشيئك ظاهر اولديغى ير : التفا تكزه مظهر اولدم ديمك التفاتكزك محل ظهورى اولدم يعنى التفاتكزه بنده ظاهر اولدى ديمكدر . مظهريت = مظهرلق : مظهريت التفاتكزله جهانى زير پاى استغنايه آلمق ايستين كوكلم — اكرم بك .

مَعَ [ع] مصاحبته دلالت ايدن بركلمه‌دركه (ايله) (برابر) لفظلريله ترجمه اولنور . مع‌الجماعة = جماعت ايله . مع هذا = شونكله برابر .

مَعاب [ع] موضع عيب § عيب .

مَعابِد [ع] (معبد)ك جمعى : معابد مقدسهٔ اسلاميه .

مَعابِر [ع] (معبر)ك جمعى . طرق ومعابر .

مَعاجِل [ع] (معجل)ك جمعى .

مَعاجِين [ع] (معجون)ك جمعى .

مَعاد [ع] رجوع ايده‌جك ير ، عالم آخرت : مبداء ومعاد . (بيلمز معادى بزم فنادن كيدن دخى — روحى بك § كيرى دونمك ، انصراف ايديلان شيئه تكرار رجوع ايتمك يوم معاد = آخرت ، يوم قيامت . بو معناده ميمك ضميله اوقومق طوغرى دكلدر . چونكه اوصورتده اعاده‌دن اسم مفعول اوله‌رق (اعاده اولنمش) معناسنى افاده ايدر .

مَعادِن [ع] (معدن)ك جمعى .

مَعاذ [ع] صيغنمق ، التجا ايتمك . معاذالله = اللهه صيغنمق . ايجابنه كوره متكلمه ، مخاطبه ، غائبه صرف اولنور § التجاكاه ، ملاذ .

مَعاذِير [ع] (معذار) ك جمعى .

مَعارِج [ع] (معراج) ك جمعى : معارج كمال .

مَعارِف [ع] (معرفت)ك جمعى . معارف جزئيه . معارف شتى . معارف نظارتى = معارفه عائد خصوصاته باقيلان دائرهٔ رسميه : انجمن معارف . مجلس معارف . معارفپرور = معارفك ترقيسنه خدمت ايدن ، محب معارف . معارفپرورى = معارفپرورلك . معارفپرورانه = معارفپرورجه‌سنه . همت معارفپرورانه .

مَعارِك [ع] (معركه) نك جمعى .

مَعاش [ع] ديرلك ، كچنمك § ديرلك ، مدار تعيش اولان شى . آيلق .

مَعاشِر [ع] (معشر) ك جمعى . معاشر مسلمين .

مَعاصِى [ع] (معصيت)ك جمعى . ارتكاب معاصى .

مَعاطِف [ع] (معطف) جمعى .

مَعاقِد [ع] (معقد) ك جمعى .

مَعالِم [ع] (مَعلم)ك جمعى . مظنه § علم موضعلرى ، كنديسيله برشى استدلال اولنان اثرلر ، نشانه‌لر . يول نشانى كبى : معالم اليقين . « قد طفت فى تلك المعاهد كلها — وسرحت طرفى بين تلك المعالم — فلم ار الا واضعاً كف حائر — على ذقن اوقارعاً سن نادم — لا » مفردى قوللانيلماز .

مَعالى [ع] كسب شرف ودرجهٔ رفيعه معناسنه اولان (معلاة)ك جمعيدركه مفردى لسانمزده قوللانيلماز . اكثريا اسم اوله‌رق يوجه‌لكلر ، درجات عاليهٔ عرفان معناسنه قوللانيلير : كسب معالى . ميل معالى . « آچار ذكايه فروغ جمالى نورانى — اسمان معالئ فكر واستدلال — قمر حتنده » . « مقدار مشاقه كوره در كسب معالى — ترك ايتمليدر خوابى هوسكار تعالى » . اسم مكان اولديغى حالده معالئ امور كبى تركيبلرده مكسب الشرف معناسنى افاده ايدر .

مَعامِع [ع] (معمعه) نك جمعى . آتش چاتيرتيسى صوت النار § حربده جنكاورانك حايقيرمه‌لرى ، صوت الابطال .

مَعان [ع] مكان ، منزل .

مَعانِى [ع] (معنى) نك جمعى : معانئ بلند . « الفاظ معانى ايچون آيينه شاندر — الفاظه باقلمازمى ديورلر هذيان در — ناجى »

مَعاوِل [ع] (معول) ك جمعى . كولنكلر ، بالطه‌لر .

مَعاهِد [ع] (معهد)ك جمعى . مواضع عهد .

مَعايِب [ع] (معيب) ك جمعى .

مَعايِش [ع] (معيشت) ك جمعى . (معائش) يازلمالى .

مَعْبَد [ع] عبادت ايده‌جك ير . جامع ، مسجد ، كليسا ، حاورا وامثالى : معبد اسلام . كهنسال برمعبدك مشرف انهدام برپنجره‌سى آلتنده قورولوب يارولرك آنا وبالرينى چاغيره‌رق اونلره طوغرى بركشاى جنبش واشتياق اولدقلرى آشيانهٔ پرستو — رافائل ترجمه‌سى — حسين دانش .

مَعْبَر [ع] نهرى كچمك ايچون ياپيلمش ير ، كچيد . جمعى معابر .

مَعْبُود [ع] كنديسنه عبادت اولنمش ، طاپيلمش : معبود حقيقى آنجق جناب حقدر .

مَعْتُوه [ع] عته كتيرمش . بونامش ، فرتوت : معتوه بر اختيار . معتوه بر كنج . معتوه مجله‌ده شويله تعريف اولنمشدر : او مختل الشعور كيمسه‌دركه فهمى قليل ، سوزى مشوش ، تدبيرى فاسد اوله . معتوهانه = معتوهجه‌سنه . معتوهانه سويلنمك .

مَعْجَل [ع] منزله اولاشديران يول : طريق معجل .

معجون [ع] معروف .

معدلة و معدلة [ع] عدالت ايتمك ، حق وانصافى التزام ايلمك ، نفوس وعقولده استقامتى دركار اولان امر و حاقى اجرا ايتمك . § عدل ، داد . (جور)ك ضدى : اهل معدلت . صاحب معدلت . معدلتكستر = معدلت ياپيجى ، ياپان . معدلت پرور = صاحب معدلت . معدلت پرورانه = معدلت پرورجه‌سنه . معدلت پرورى = معدلت پرورلك .

معدن [ع] ير آلتنده آلتون ، كوموش ، بوراسيت و سائر جواهر ارضيه‌نك بولنديغى ير ، كان ، اويردن چيقاريلان جواهر ، فلزات : معدن فضل وادب . بونك فصيحى كسر دال ايله (معدن) در . ذاتاً محبس ، مصرف ، مدفن ، مفصل ، كلمه‌لرى ده مكسور الوسط اولان مضارعدن متولد اولمغله قاعدةً (مفعل) وزننده اولوغق لازم كلير . فقط بز لسانمزده بو كلمه‌لرى دائما (مفعل) وزننده استعمال ايدرز . چونكه بزه كوره اولكى صورت بك غريب دوشر . معدنى = معدنه منسوب . جمعى معدنيات .

معدود [ع] صاييلش ، صاييلان شى ، عدو اعتبار اولنمش . ايام معدودات = قربان بايرامنك برنجى كوننده صكره كلن اوچ كون . برنجى كوننه (يوم النحر) ديرلير .

معدل و معدول [ع] عدول ايديله‌جك ير ، صاپيله‌جق محل .

معدوم [ع] يوق ، نابود . (موجود) مقابلى . النادر كالمعدوم = نادر اولان شى معدوم كبيدر . جمعى معدومات و معدوميت = معدوملق . يوقلق .

معذره [ع] عذر و بهانه‌يى قبول ايلمك ، معذور طوتمق § عذر ، بهانه : بيان معذرت . معذرتمند = عذرلى . معذرتمندانه = معذرتمندجه‌سنه . معذرتمندى = معذرتمندلك . معذرتخواه = معذرت ايسته‌يجى ، ايسته‌ين ، عذر ديله‌ين . معذرتخواهانه = معذرتخواهجه‌سنه . معذرتخواهى = معذرتخواهلق . كسر ذال ايله‌ده لغتدر . جمعى معاذير .

معذور [ع] عذر كتيرلمش : كورمك . طوتمق ماده‌سيله تركب ايدر . معذور طوتمق . معذور كورمك . « معذور طوتار كرم نهادان — لا »

معرض [ع] محل عرض § سركى ، بازار : بيك طقوز يوز معرضى . بو مقامده (مشهر) كلمه‌سى قوللانيلماملدر . ذاتاً سركى طورركن نه مشهره نه معرضه حاجت واردر .

معرفة [ع] بيلمك : معرفت حق ، معرفت حقايق . معرفت نفس . (علم) ايله معرفت بيننده فرق واردر معرفت بر شيئى تفكر و اثرينى تدبرله بيلمكدن عبارتدركه علمك مفهومندن اخصدر . بونك مقابلى انكار ، علمك مقابلى جهلدر علم وجه كلى ايله ، معرفت وجه جزئى ايله بيلمكدر . بوندن طولايى جناب حقه معرفت اسناد اولنماز . § بيلكى ، دانش ، علم وفن ، هنر وصنعت : « معرفت التفاته تابعدر — مشتريسز متاع ضايعدر — ناجى » . انسانك مدت عمرى ايچنده ياد ، تسليه لايق بر موسم سعادت وار ايسه اوده مجرد تحصيل معرفتله كچن زماندر — اكرم بك . معرفت پرور = صاحب معرفت . معرفت پرورانه = معرفت پرورجه‌سنه . معرفت پرورى = معرفت پرورلك . جمعى معارف .

معركه [ع] جنك ايديله‌جك ير ، ميدان حرب . جمعى معارك . (معركه‌زار) اولماز .

معروض [ع] عرض اولنمش : معروض بازار انتشار . بر وجه معروض ، جمعى

اولان (معروضات) لسانمزده دائما بيوكاره قارشى وقوعبولان افادات شفاهيه و تحريريه مقامنده قوللانيلير .

معروف [ع] بيلنمش ، مشهور ، معلوم شى . كتاب معروف . ذوات معروفه § (منكر) مقابلى ، عقلك ادراك ، شرعك تحسين ايتديكى فعل وعمل . منكر بونك ضدى يعنى عقل وشرعك قبول ايتمديكى عمل . امر بالمعروف = معروف ايله امر . نهى عن المنكر = منكردن نهى : « بارگاهك مركز اجراسيدر — امر بالمعروف ونهى منكرك — جمدى بك » § احسان وانعام : اهل معروف .

معزول [ع] عزل ايدلمش ، مأموريتندن چيقارلمش ، منصبسز : « خواجكان درزمان معزولى — همه شبلى وبايزيد شوند — لا » . معزوللى ، و ، معزوليت = معزوللك . معزوليت معاشى . معزولاً خانه‌ده اقامت . فارسى جمعى معزولان عربى جمعى معزولين .

معسرة [ع] كوجلك ، چارزلق .

معشر [ع] متحد الشان جماعت ، كروه : معشر مسلمين ، معشر انبيا ، معشر فقها ، معشر انس ، يا معشر المسلمين ! آرقه‌كز دريا ، اوكيكز محصور جند اعدادر . اللهه قسم ايدرم كه سزك ايچون صبر وثبات ايتمكدن بشقه چاره يوقدر — طارق بن زياد .

معشوش [ع] آرق ، ضعيف آدم .

معشوق [ع] سولمش . عشقك كوكلده سبب حصولى اولان وجود : معشوق اسم مفعولدر — عالى بك مرحوم ، لهجة الحقايقندن . مؤنثى معشوقه . معشوقيت = معشوقلق .

معصره [ع] اوزوم وصوصام كبى شيلرى صيقاجق ير . كسر ميم ايله (معصره) منكنه معناسنه اسم آلت اولور : معصرهٔ اضطراب .

معصور [ع] صيقلمش شى ، عصير .

معصوم [ع] عصمتله متصف ، عرض ، ناموسه مغاير اولان ايشلردن مجتنب ، صوچسز ، بى كناه : § كوچك چوجق ، صبى : خواب معصوم . « معصوملق قدر سوديكم حال كورمدم — صبيانه انجذاب دلم بر كمالدر — ممكن اوليدى عودت ايدردم صباوته — تعريف اطفى نجه‌او حالك محالدر — ناجى » . بعضاً صفت اوله‌رق قوللانيلير : طفل معصوم . معصوم چوجق . « معصوم چوجق بى خبر احكام قدردن — صفابك » . بو صورتده عصمت ايله متصف ديمك اولور . معصومانه = معصومجه‌سنه : بكاى معصومانه . رقت معصومانه . معصوميت = معصوملق .

معصيه [ع] عاصيلك ، اطاعتسزلك ، امره عدم انقياد ، طاعتدن خروج . § كناه ، عصيان . جمعى معاصى .

معطوف [ع] عطف اولنمش ، ميل ايتديرلمش : كوزلرى آسمانه معطوف اولديغى حالده دوشونيوردى . § اسناد اولنمش : او قباحت فلانه معطوفدر .

معفو [ع] عفو اولنمش ، صوچدن كچلمش : « مرآت دلده صورت اخلاصه قيل نظر — معفودر مراسه‌ده دائر قصور من — نابى »

معفون [ع] قوقمش ات . بوزلمش ، چورومش شى .

معقد [ع] عقد ايديله‌جك ير . جمعى معاقد .

معقود [ع] عقد اولنمش . باغلانمش . معقود عليه = بر عقدك اجراسندن مقصد اصلى اولان خصوص .

معقول [ع] عقل ايله بيلنمش ، عقله موافق ، عقلك بكنديكى : امر معقول . معقول بر افاده . سوزلرى معقول دكل . معقول اولان حركت بودر . معقولات = عقلك ادراك ايتديكى خصوصات ، معقوليت = معقوللك .

مَعْقُوم [ع] قیالی ، مسدود .

مَعْکُوس [ع] عکس اولنمش ، ترسنه چویرلمش : لوای معکوس . (طالع معکوس) کبی ترکیبلرده یاور اولمیان طالع معناسنی افاده ایدر .

مَعْلَف [ع] علف قونیلان یر . جمعی معالیف

مَعْلُول [ع] علتلی ، مرضلی ، خسته‌لقلی . معلولاً = معلول اوله‌رق . معلولیت = معلوللك .

مَعْلُوم [ع] بللی ، هر کسك بیلدیکی شی : «معلومدر بنم سخنم مخلص ایسته‌مز - فرق ایلر آنی شهر هنرك نکته دانلری — ندیم» فعل معلوم = فاعلی معلوم اولان فعل . جمعی اولان (معلومات) هم بیلینن شیلر ، هم علم و هنر معنا - سنه قوللانیلیر . مثلا قابقچی فلانك بو خصوصده ویردیکی معلومات شوندن عبارتدر . فقره - سنده (بیلدیکی شیلر) معناسنه‌در . بو معناده قوللانیلان معلومات اکثریا ویرمك ، مصدریله ترکب ایدرکه بوراده ویرمك عرض و بیان معناسنه‌در . دیکر معناسنه کوره . مثلا فلان ذات اصحاب معلوماتدندر . دینیلیرکه واقف ، هنرلی ، کمالی آدملردندر دیمکدر . معلومات فروش = معلومات صاتیجی ، صاتان . مقام استهزاده قوللانیلیر .

مَعْلُومِیَّت [ع] معلوملق .

مَعْمُور [ع] شرفلی ، آبادان . خراب دکل : بیت معمور . بلدهٔ معموره .

مَعْمُوره [ع] معمور اولان یر ، بلده . معموره ممملکت ، آبادان محل : پارس برمعمورهٔ مدنیت وعرفاندر . «هر شکاف خرابهٔ دهینست — که بمعمورهٔ جهان خندد — لا» = برخرابه‌نك هر رخنه‌سی بر آغز درکه معمورهٔ جهانه کولر .

مَعْمُول [ع] یاپیلمش : طوپراقدن معمول دستی . صرچه‌دن معمول شیشه . معمول به = کندیسیله عمل اولنان ، دستور العمل طوتیلان شی . قوانین وامثالی . جمعی معمولات . معمولات صناعیه .

مَعْنَا [ع] کلمه‌نك ، کلامك دلالت ایتدیکی معنی شی ، مقابلنه الفاظ وضع اولنان صورت ذهنیه . (مفهوم) بوندن اعمدر . بو تعرفه کوره معنی افاده ایده‌بیلدیکمز صور ذهنیه‌دن عبارتدر . حال بوکه لسانمزده معنی هم قارشیسنه الفاظ وضع اولنه‌بیلن صور ذهنیه ، هم الفاظ ایله تبیین وتبلیغنه قدرتیاب اوله‌مدیغمز افکار وحسیات رقیقهٔ روحانیه مقامنده قوللانیلیر . بلکه ادراکمزك تعلق ایتدیکی هر شی برمعنادر : معنای بیت . «کیمسه ادراك ایتمدی معناسنی دعوامزك — بزدخی حیرانی بز دعوای بی‌معنامزك — عونی بك» نظمده مضاعف جمعلر کبی (معنی) صورتنده قوللانیلیر : «لفظ پرخنده معنی کریان — اکرم» § رؤیا : معنی . جمعی معانی : «مقدس قبهٔ خضراکه فاقدر سمواته — زمینه سایه صالمش عرش اعلای معانیدر — ناجی» معنا = ظاهراً دکل ، معنی جهتندن . معنیدار = معنالی ، معنیدار برنظر . معنیدار برتبسم . بو طوررکن (معنادار) یازمغه حاجت یوقدر .

مَعْنَوِی [ع] روحانی ، مجرد . صوری وجسمانی دکل . مادیات ایله بیلنمین : امر معنوی ، فیض معنوی . احوال معنویه . معنویات = معنوی اولان خصوصات : معنویاته ایناغمق نیچون اثر حماقت عد اولنسون . معنویون = آلهیون .

مَعْوُول [ع] غلبه اولنمش . مغلوب .

مَعُونَه و مَعُونَه [ع] یاردم ، امداد . § برلیمان داخلنده اشیا نقلنده قوللانیلان و (ماونه) دینیلن شی بوندن محرف اولسه کرك .

مَعْهَد [ع] عهد یری ، موضع عهد .

مَعْهُود [ع] عهد اولنمش . اکثریا ذکری کچن ، یا معلوم اولان برشی حقنده تهکماً استعمال اولنور : معهود حریف . معهود بیت .

مَعِیب [ع] عیب ، نقیصه § عیبلنمش .

مَعِیَّت [ع] برابرلك . رفاقت ایدیلن آدمك درونده ، امری تحتنده بولنش : متصرفلر ولاتك معیتنده بولنور . معیت مأموری . معیت دولتلرنده بولنان فلان افندی .

مَعِیشَت [ع] دیرلك ، کچنمك : دردمعیشت . استحصال اسباب معیشت . «کیمسه تعریفه مقتدر اوله‌ماز — چکیلن محنتی معیشت ایچون » § دیرلك ، کندیسیله کچینیله‌جك شی ، مطعومات ، واردات کبی مدار زندکی وتعیش اولان شی ، مابه الحیات : معیشت واسعه . تأمین معیشت . «افی کل یوم رحلة وتغرب — وسعی لادراك المعیشة متعب — جمیل زهاوی » = هر کون بویله برسفر ، برغربت واسباب معیشته اولاشق ایچون متعب برسعیی اختیار ایدیله‌جکدر . جمعی معایش .

مَعِین [ع] صاف وروان صو : ماء معین . شکل معین = ایکی زاویه‌سی حاده ، دیکر ایکیسی زاویه‌سی منفرجه اولان درت مساوی ضلعی حاوی — باقلوا رسمنده‌کی — شکل هندسی .

مَعْیُوب [ع] عیبلنمش ، عیبلی شی : امر معیوب . عادت معیوبه . معیوباً = معیوب اوله‌رق .

مَعْیُون [ع] (معین) معناسنه .

مَغَاره [ع] طاغلرده ، قیالرده حجره طرزنده‌کی اویوق ویاریق یر ، غار ، این . جمعی مغارات . مغارات صخور . مغارات جبال . دیکر جمعی مغایر .

مَغَارِب [ع] (مغرب)ك جمعی : «مغارب اولدی دریغا مطالع عرفان — نه قالدی شهرت روم وعرب نه مصر وهرات — سعدالله پاشا »

مَغَازِل (مغزل)ك جمعی .

مَغَازِی [ع] غزاتك مناقبی ، داستانی . سیر وشهنامه کبی : کتاب المغازی مناقب غزاتی حاوی کتاب غازی ابو المغازی = مناقب صاحبی غازی .

مَغَاسِل [ع] (مغسل)ك جمعی .

مَغَافِر [ع] (مغفر)ك جمعی : مغافر جنکاوران .

مَغَاك [ف] چقور ، حفر ، مزار : مغاك هلاك . «ای دریغا کزین منوجاری — زیر تاری مغاك بایدشد — عنصری . »

مَغَالِیق [ع] (مغلاق)ك جمعی : مغالیق ابواب .

مَغَامِض [ع] (مغمض)ك جمعی . پك چوقور یرلر .

مَغَانِم [ع] (مغنم)ك جمعی .

مَغْبَط [ع] غبطه ایدیله‌جك یر .

مَغْبَن [ع] اویلاق دیی ، قاصیق . جمعی مغابن .

مَغْبُوط [ع] غبطه اولنمش . مغبوط امثال . «کوزم اندامنه مطوفدر بن خواب حیرتده — او مغبوط ملك خوابیده در بیدار شکلنده — نوزاد »

مَغْبُون [ع] معامله‌ده آلدنمش .

مغدور [ع] غدر اولنمش، خیانت کورمش ستمدیده: «صورسه‌لر مغدوری غدار کندین کوسترر — راغب پاشا». مغدوریت = مغدورلق. مؤنثی مغدوره.

مغدانوس [یونانجه‌دن] معروف نبات. بونك یونانیله (معده‌نواز) صورتنده یازلدی تصلقه محمول اولسه بیله مغدانوسك — خاصیتی اعتباریله — حقیقةً معده‌نواز وصفنه لایق بر نبات اولدیغی ده انکار اولنه‌ماز.

مغرب [ع] کونشك غروب ایتدیکی یر، باتی. § آفریقانك سواحل شمالیهٔ غربیه‌سی: مغرب ادنا = طرابلس. مغرب اوسط = تونس، جزایر. مغرب اقصا = فاس، مراکش. جمعی مغارب. مغربی = مغربه منسوب.

مغرور [ع] غرورلنمش، کبرلی، عظمتلی: نه مغرور آدم. § بیهوده شیئه اعتماد ایله آلدانمش. مغروریت = مغرورلق. مغرورانه = مغروره یاقیشه‌جق صورتده: روش مغرورانه. نکاه مغرورانه.

مغروس [ع] غرس اولنمش، دیكلمش: شجر مغروس. نهال مغروس.

مغروض [ع] تازه، طری: لحم مغروض.

مغروق [ع] صویه باتمش معناسنه (غرق) کلمه‌سندن یاپیلمش یا کلش بر اسم مفعولدر. بونك برینه (غرق) کلمه‌سنی استعمال ایتملی. مثلا مغروقاً وفات ایتدی دکل، غریقاً وفات ایتدی دیملیدر.

مغز و مغزیه [ف] بین، دماغ: تهی مغز = بوش بینلی، احمق، بدلا. افسرده مغز = بینی طوكمش، ادراكسز. § ایچ، اوز، لب: مغز بادام، مغز فستق.

مغزی [ع] مقصد و مرام. اسكیدن قوللانیلیردی. شمدی قوللانیلماز اولمشدر.

مغسل [ع] غسل ایدیله‌جك یر: مغسل موتی. جمعی مغاسل.

مغسول [ع] غسل اولنمش، ییقانمش: ثوب مغسول.

مغشوش [ع] باقر وسائره ایله قاریشق آلتون، كومش: مسكوكات مغشوشه. § بشقه شیله قارشمش. خالص اولمایان شی: لبن مغشوش. جمعی اولان مغشوشات الك زیاده قاریشیق مسكوكات حقنده قوللانیلیر.

مغشی [ع] غشی اولمش، عقلی کیتمش، حیران. مغشی علیه = بایلمش، بایغین.

مغصوب [ع] غصب اولنمش، صاحبنك اذنی اولمقسزین اخذ وضبط ایدلمش: مال مغصوب عیناً موجود ایسه صاحبنه تسلیمی، استهلاك ایدلمش ایسه تضمینی لازم کلیر.

مغصوب منه [ع] اذنی اولمقسزین مالی اخذ وضبط اولنان کیمسه.

مغضبه [ع] غضب ایتمك. § باعث غضب اوله‌جق شی.

مغضوب علیه [ع] اوزرینه غضب اولنمش، خشمدیده.

مغطوس [ع] غطس اولنمش باتیرلمش: صویه مغطوس طاش.

مغفره [ع] اسكی ترجه‌ده مقابلی (یارلغامق) کلمه‌سیدر. جناب حق قوللرك کناهنی ستر و عفو ایتمك: مغفرت الهیه.

مغفور [ع] جناب حق طرفندن کناهی عفو اولنمش. (مغفورله) ده دینیلیر.

مغلطه [ع] یاكلتمج، اغلوطه، یكدیكری تغلیط ایده‌جك مسائل § صاچمه صاپان، معناسز سوز: مغلطه پرداز = مغلطه ترتیب ایدیجی، ایدن. مغلطه پردازانه

= مغلطه پردازجه‌سنه. مغلطه پردازی = مغلطه پردازلق.

مغلق [ع] كلیدلیه‌جك یر.

مغلوب [ع] غلبه اولنمش، کندیسنه اوستون کلنمش: مغلوب هوس. جند مغلوب. مغلوب سودا: «عورت کی مغلوب هوا اولمه از اول ار — نفسك سنی رام ایتمیه سن نفسكی رام ایت — ...». مغلوبانه = مغلوبجه‌سنه. مغلوبیت = مغلوبلق: یونانیلرك هر محاربه‌ده مغلوبیتی عثمانلیلرك برهان شجاعتیدر.

مغلوق [ع] قپانمش، مسدود.

مغلول [ع] النه یاخود بوینینه دمیرلاله کچیرلمش.

مغمور [ع] شهرت و شانی اولمیان، کمنام، بی وجود: صهد مغمور. مغموریت = مغمورلق.

مغموز [ع] متهم.

مغموم [ع] بلوطلو، صیقینتیلی: بوکون هوا پك مغموم. § غملانمش، مكدر: قلب مغموم. مغمومیت = مغموملق.

مغنم [ع] دشمندن آلنان غنیمت مالی. جمعی مغانم.

مغیب [ع] غائب اولمق.

مفاتح و مفاتیح [ع] (مفتاح)ك جمعی. مفاتیح القیب.

مفاحیص [ع] (مفحص)ك جمعی.

مفاخر [ع] (مفخر)ك جمعی: مفاخر اسلاف. مفاخر ظفر. مفاخر ملیه. استانبولك فتحی مفاخر عظمای ملیه‌دندر.

مفارق [ع] (مفرق)ك جمعی. باش تپه‌سنك اورته‌سی، وسط رأس: مفارق انام. مفارق رجال.

مفازه [ع] چول، بیابان، صحرا. جمعی مفاوز. (مفاز) ده بو معنایه‌در.

مفسده [ع] (مصلحة)ك ضدی: فساد ایتمك. اكثریا فساد معناسنه اسم اوله‌رق قوللانیلیر: ایقاع شورش و مفسدت. جمعی (مفاسد).

مفاصل [ع] (مفصل)ك جمعی.

مفاطیر [ع] (مفطر)ك جمعی.

مفالیس [ع] (مفلس)ك جمعی.

مفتح [ع] خزینه، کنجینه.

مفتوت [ع] اوفالنمش، پاره‌لنمش.

مفتوح [ع] فتح اولنمش، آچیلمش: ممالك مفتوحه § فتحه ایله اوقونان کلمه.

مفتول [ع] بوكلمش، اورولمش: کیسوی مفتول. کاکل مفتول.

مفتون [ع] فتنه‌یه دوشمش، سحر اولنمش، دوشكون، عاشق، شوریده: مفتونانه = مفتونجه‌سنه. مفتونیت = مفتونلق. اعلان مفتونیت.

مفحص [ع] قوش یوواسی، آشیانه.

مفخرة [ع] کندیسیله افتخار اولنان، باعث فخر اولان شی. مابه الفخر: فطنت، مخدرات قوم ایچون مدار مفخرت عد اولنه‌جق بر نادرهٔ بلاغتدر — ناجی».

مفخر [ع] فخرلنمك § فخرانه‌جك یر، شی. جمعی مفاخر.

مفر [ع] قاچاجق یر: این المفر = فرار ایده‌جك یر نره‌ده؟ این المفر کویان اوله‌رق دشمنه صولت. فانك فتحیله یاكلشدر.

مفرق [ع] باش تپه‌سنك اورته‌سی، وسط رأس. الك زیاده جمعی اولان مفارق قوللانیلیر.

مفروز [ع] افراز اولنمش .

مفروش [ع] فرش اولنمش ، دوشنمش . جمعی اولان مفروشات سجاده ، كلیم وسائر اوطه دوشه‌مه‌سی معناسنه قوللانیلیر : مفروشات بیتیه .

مفروض [ع] فرض قیلنمش : دعاء مفروض . صلاة مفروضه § فرض اولنان شی ، حقیقةً موجود دكل : مسئلهٔ مفروضه .

مفروغ به [ع] فراغ اولنان اراضیٔ امیریه ومسقفات ومستغلات موقوفه .

مفروغ له [ع] كندیسنه بر شیئك حق تصرف وتملكی فراغ اولنمش كیمسه .

مفروق [ع] آییرلمش .

مفروك [ع] اوغولمش § زعفرانله بویانمش شی .

مفسح [ع] بوزمق § بوزه‌جق یر ، موضع فسخ .

مفسقه [ع] فسق ایده‌جك یر ، محل فسق .

مفسوح [ع] فسخ اولنمش ، حكمی ابطال ایدلمش : قانون مفسوخ . مادهٔ مفسوخه . مفسوخیت = مفسوخلق . مفسوخیت احكام .

مفصل [ع] اعضاده‌كی الك یری ، اویناق محلی . فصیحی صادك كسریله‌در . جمعی مفاصل .

مفصود [ع] فصد اولنمش ، قان آلنمش .

مفضول [ع] كندیسی اوزرینه بشقه شیئك كسب فضل ایتمش اولدیغی شی .

مفطور [ع] فطرتلندیرلمش ، جبلتلندیرلمش .

مفطوم [ع] ممه‌دن كسلمش چوجق . (فطیم) ده بومعنایه‌در .

مفعول [ع] ایشلنمش ، یاپلمش : مفعولیت = مفعوللك . § بر فاعلك اثر فعلی اوزرنده ظاهر اولان شی .

مفقد [ع] غائب اوله‌جق یر .

مفقود [ع] غائب اولمش ، یوق : بورادە طریق نجات مفقوددر . § حیات ومماتی معلوم اولمیان شخص غائب . مفقودیت = مفقودلق . مفقودیت نقود .

مفقور [ع] اوكورغه‌سی كمیكاری قیرلمش انسان وحیوان .

مفكوك [ع] فك اولنمش ، آییرلمش .

مفلوج [ع] فلج علتنه كرفتار . وجودینك برقسمی حركت اراده‌دن ساقط .

مفلول [ع] آغزی كدلمش قلیج : سیف مفلول .

مفهوم [ع] فهم اولنمش ، آكلاشلمش § مآل ، معنی : مفهوم سخن . مفهوم بیت . (معنی) ایله بونلرنده فرق واردر . (معنی) ماده‌سنه مراجعت .

مقابر [ع] (مقبره — و — مقبر)ك جمعی : «بكلر بو خاكدان فناده صباح وشام — حزن وسكون جوارنی تنها مقابرك — لامارتین»

مقاتل [ع] (مقتل) ك جمعی .

مقادیر [ع] (مقدار) ك جمعی .

مقارنه [ع] (ایتالیانجه‌دن) معروف خمیردن دودك شكلنده یاپیلان طعام .

مقاریض [ع] (مقراض) ك جمعی .

مقص [ع] معروف البسه كسه‌جك آلت ، مقراض . جمعی مقاص . فصیحی میمك كسریله‌در .

مقاصد [ع] (مقصد)ك جمعی : مقاصد خیریه .

مقاصیر [ع] (مقصوره) نك جمعی .

مقاعد [ع] (مقعد) ك جمعی .

مقال [ع] سوز ، كلام : مقال بدیع . كزیده مقال . هر مقامك بر مقالی واردر .

مقاله [ع] علمی ، ادبی ، سیاسی بر مسئله‌یه دائر قلمه آلنان شی : مقالهٔ فنیه . مقالهٔ مفصله . مقالهٔ سیاسیه . جمعی مقالات ، مقالات فنیه .

مقالم [ع] (مقلم) ك جمعی .

مقالید [ع] آناختار معناسنه اولان (مقلاد) ك جمعیدر . مفردی قوللانیلماز : مقالید عشق .

مقام [ع] طوریله‌جق یر ، قرارگاه ، موضع قیام : «طوته‌لی یارقوش دیلنده مقام اوجكیر اولدی نالهٔ عشاق — ناجی» § جاه ، مسند ، منصب ، جایگاه : مقام اقدس خلافت اسلامیه . مقام جلیل صدارت . مقام ولایت . مقام مأموریت § بربیوك ذاتك مزاری : كبار اولیاء اللهدن فلان ذاتك مقامی § حجاز ، عشاق ، حسینی ، راست ، رهاوی ، اصفهان كبی موسیقی هوالرندن هر بری . جمعی مقامات . مقامات موسیقیه . مقامات اشواق . مقامات عالیه . مقامات مباركه . مقامی طوتدیرمق = یایغره ایتمك ، سب وهذیان .

مقامه [ع] مجلس جمعی مقامات . مقامات حریری . مقامات همدانی .

مقامع [ع] (مقمع) ك جمعی .

مقانع [ع] (مقنع) ك جمعی .

مقاویل [ع] (مقول) ك جمعی .

مقبر [ع] مزار ، مدفن : مقبر جانان . «باشنده سنك مقبر ایكی ویران مناره — حامد بك» . «جسمله چون علامت مقبر سكون نما — فكرمله لیك مضطرب وبی قرار ایدم — اكرم بك» § مزارلق .

مقبره [ع] مزار ، مدفن : یاعمر ! بوتوده مقبرهٔ خاك مادر مدر — تركسی § مزارلق ، قبرستان . (مقبر) كلمه‌سی (مزار) معناسنه‌یكی قوللانیلان كلمه‌لردندر . یاكلش عد اولنه‌ماز . چونكه (مقبره) كلمه‌سنك بعضاً آخرنده‌كی (ها) حرفی حذف اولنه‌رق استعمال اولندیغی كتب لغاتده مصرحدر . (مزار) معناسنده استعماله كلنجه تركسی مرحومك بالاده‌كی عباره‌سنده بولنان و (مقبر) ك اصلی اولان (مقبره) كلمه‌سنك دخی وقتیله مزار معناسنه قوللانیلدیغی آكلاشیلیر . دیمك ایسترم كه اسلاف بلغاء عثمانیه (مقبره) یی هم مزار ، هم مزارلق معناسنه قوللانمشلردر . او حالده بزده (مقبر) ی مزار معناسنه قوللانه‌بیلیرز .

مقبور [ع] كومولمش ، دفن اولنمش .

مقبوض [ع] قبض اولنمش . مقبوض سندی = آلنان پاره‌یی ناطق اولمق اوزره پاره‌یی ویرن آدمه اعطا اولنان مهرلو سند . بعضاً تخفیف ایله مقبوض آلدم . ویردم دیدیلیر كه مقبوض سندی آلدم تقدیرنده‌در .

مقبول [ع] قبول اولنمش ، تلقی ایدلمش ، بكنلمش : روش مقبول . مسلك مقبول . تحفهٔ مقبوله . نصائح مقبوله . مقبولیت = مقبوللك .

مقتل [ع] قتل ایدیله‌جك یر ، محل قتل .

مقتول [ع] قتل اولنمش ، اولدیرلمش : شخص مقتول .

مقدرة و مقدره [ع] غنا ، یسار ، قدرت § كوج . قوت ، زور : بذل مقدرت .

مقدم [ع] كلمك ، قدوم : مقدم دلدار .

مقدوح [ع] قدح اولنمش ، طعن ایدلمش ،

مقدور [ع] كوج . قدرت ، استطاعت : بذل مقدور . مقدور الاستیفا =

استيفاسي ممكن. مقدور التسليم = تسليمي ممكن:

مقذوف [ع] قذف اولنمش. آتيلمش .

مقر [ع] قرار ايده جك ير، قرارگاه: مقر سلطنت. مقر حكومت. مقر نسوان = مطبخ، قيوباشى، خانه حواليسى كبى محللر. باغچه داخل دكلدر .

مقربه [ع] قرابت .

مقروح [ع] قرح اولنمش، يارهلنمش.

مقروض [ع] قرض اولنمش.

مقرون [ع] قوشلمش، ياقيلاشديرلمش، مقارن قيلنمش: مقرون مساعده§ عروضده برسبب ثقيل ايله برسبب خفيفه مقارن اولان جزء: وتد مقرون. مقرونيت = مقرونلق .

مقسم [ع] تقسيم ايده جك ير، محل قسمت

مقسوم [ع] قسم قسم بولنمش، تقسيم اولنمش: مال مقسوم. اشياء مقسومه.§ تقسيم اولنه جق عدد. مقسوم عليه = تقسيم اولنه جق عددك قاچه تقسيم اولنه جغنى بيلديرن عدد .

مقشور [ع] قابيغى چيقارلمش ، صويلمش.

مقصد [ع] قصد، مطلب، مرام: بومقالهيى يازمقدن مقصد كز نهدر؟ مقصد الهسايدكارانه . « مقصدك تحصيل اطمينان ايسه — ذكر حقدن اولسون قلبك سرى — ناجى». جمعى مقاصد. مقصد كلمهسى كسر صاد ايله اوقونورسه محل قصد ويازمان قصد معناسنى افاده ايدر. اولكى معناده اسم اولهرق مستعملدر .

مقصود [ع] قصد اولنمش، ايستنلمش، مطلوب

مقصور [ع] قصر اولنمش، قيصالدلمش§ قصلمش، آليقونلمش ، حصر وتخصيص ايدلمش .

مقصوره [ع] جامعلرده اطرافى پارمقلقلى يوكسك محل. بونلر اول سلاطينه مخصوص اولمق اوزره معاويه طرفندن اختراع ايدلمشدر .

مقضى [ع] قضا اولنمش، اودنمش .

مقطع [ع] قطع ايده جك ير § برجسمك كسيلن محلى: اسطوانهنك مقطعى§ بر غزلك نهايتنده اولان بيت. حسن مقطع = مقطعك اوست طرفنده حسن تنظيم ايديلان بيت. جمعى مقاطع. مقاطع الاوديه = درهلرك آشاغى اوجى، صولرك طاغيلديغى يرلر. مقاطع الانهار = انهارك كچيدلرى .

مقطوع [ع] قطع اولنمش ، كسيلمش: ير مقطوع. شجر مقطوع . § Prix fixe مقابلى. معين، مقرر: فئ مقطوع.

مقطور [ع] قطران سورلمش، قطرانلى .

مقعد [ع] اوتورمق§ اوطوره جق ير، مندر اوزرينه اورتيلان چوخه وساره، مقاط § قيچ، كوت .

مقلب [ع] قلب ايتمك، برشيئك آلتنى اوستنه چويرمك§ قلب ايده جك ير .

مقلوب [ع] قلب اولنمش. آلتى اوستنه كتيرلمش . شكل اصليسندن دوندرلمش .

مقلوع [ع] قلع اولنمش، كوكندن قوپارلمش ، سوكلمش. مقلوعيت = بعد القلع ابنيه وانقاضك واشجار مقلوعهنك قيمتى. قائما قيمت بونك عكسيدر .

مقلوم [ع] كسلمش: اظفار مقلومه .

مقول [ع] سويلنلمش .

مقهور [ع] قهر اولنمش .

مقيأ [ع] قوصمق. قئ ايتمك§ قوصه جق ير، موضع قئ .

مقيس [ع] بشقه شيئه قياس اولنمش، بكزهدلمش : بو اوكا مقيس دكلدر. ميمك ضميله اوقومالى .

مكائد [ع] (مكيده)نك جمعى: مكائد اعدا.

مكاتب [ع] (مكتب)ك جمعى. مكاتب عاليه.

مكاتيب [ع] (مكتوب)ك جمعى: مكاتيب وارده. مكاتيب عاشقانه. مكاتبله مكاتيبى فرق ايتملى .

مكار [ع] بك ، اك ، دها مكر ايديجى ، ايدن . مؤنثى مكاره .

مكارب [ع] (مكرب)ك جمعى .

مكارم [ع] خلاف قياس اولهرق (كرم) ك جمعى : اخلاق حميده ، افعال پسنديده : مكارم اخلاق . اجل مكارم . مكارمپناه = ملجاء مكارم . مكارمپرور = صاحب مكارم .

مكاره [ع] (مكروه) ك جمعى . محن وشدائد : مكاره روزكار .

مكاسب [ع] (مكسب) ك جمعى ، اسم اولهرق قرانج معناسنه اولان (كسب)ك جمعى كبى قوللانيلير .

مكامن [ع] (مكمن)ك جمعى .

مكان [ع] ير ، جا ، محل كون وحصول، خانه ، مسكن: مكان روحانى . جنت مكان = جنت مكانلى ، مكانى جنت. جمعى امكنه ، و ، اماكن. اماكن مقدسه. اماكن اميريه .

مكانه [ع] پايه ، منزلت§ وقار ، رزانت (خفت)ك ضدى: اصحاب مكانت .

مكاناً مهايئه [ع] ايكى كشى بيننده مشترك اولان برقوناغك برطرفنده برى ، ديكر طرفنده ديكرى ياخود اوست قاتنده برى وآلت قاتنده ديكرى ومشترك ايكى خانهنك بريسنده برى وديكرنده ديكرى اوطورمق اوزره مهايئهلرى .

مكبر [ع] قوجالمق ، اختيارلامق .

مكتب [ع] فى الاصل (يازى يازاجق ير) ديمكدر. (مدرسه) معناسنه اولهرق على الدرجات تحصيل علوم وفنون ايچون كشاد ايديلن محل مقدسهيه ديدير. مكتب حقوق. مكتب ملكيه . مكتب حربيه [*] «مكتب كه فيض بخشيدر ابناى امتك — مكتب كه رحله كاهيدر آيات نصرتك — سرمايهٔ سعادتيدر دين ودولتك — بومدعا مسلميدر شرح وحكمتك — منيف پاشا». زمانمزده مكتبلر اوقدر اهميت كسب ايتمشدركه دهاندن بريسى : «كليا بيكانه‌ى بولنديغكز برملكك حالنه مطلع اولمق ايسترسهكز مكتبلرينك درجهٔ مكمليت وانتظامنى نظر دقته آلمكز كافيدر» ديمشدر. جمعى مكاتب . (مكتبخانه) ياكلشدر . تشكر اولوركه بزده : «تاماباد آكاه از ذوق كرفتارى شوند — ميكنم آزاد طفلانرا از مكتبخانها — صائب» بولنده استعمال ايدن اولامشدر. عربيده (مكتبه) كتابخانه معناسنه مستعملدر .

مكتوب [ع] يازلمش§ بشقه بشقه محلده بولنان ايكى كشينك يكديكرينه كوندردكلرى كاغد، نامه، تحريرات. برشهر داخلنده تعاطى ايديلن اوراقه (تذكره) نامى ويريلير. اسكيدن (امرنامه) مقامنده دخى قوللانيليردى «برصودن مكتوب يازلسون چاغلايان اعيانيه — على پاشا . مكتوبجى = ناظرلرك، واليلرك معيتلرنده بولنان باش كاتب .

---

[*] بوكبى تركيبلرده جهت مطابقت آرايهرق مثلا (مكتب فنون ملكيه) بولنده برموصوف تقديرينه حاجت يوقدر، چونكه بوراده كى ملكيه ، حربيه تعبيرلرى وصفيتدن اسميته نقل اولنمشدر، وصفيت قالمينجه بالطبع موصوف بولنميه جغندن مطابقت آرانماز، اوبولده كى تركيبلر تراكب اضافيه قبيلندندر .

مکتوم [ع] کتم اولنمش، گیزلی، صاقلی: مال مکتوم. نفوس مکتومه. جمعی اولان مکتومات الك زیاده مأمورین اختلاساتی معناسنه قوللانیلیر: فلان مأمورك شوقدر مکتوماتی ظهور ایتدی. مفردی (طوتمق) ماده سیله ترکب ایدر: بو سری مکتوم طوتمق لازمدر.

مکتوف [ع] ایکی الی آرقه سنه باغلانمش.

مکث [ع] انتظار ایله اگلنمه، آرام: مکث معتاد. (ایتمك) ماده سیله ترکب ایدر. مکث ایتمك. اکثریا قوللانیلان (مکث وارام) دن بری زائددر.

مکذوبه [ع] یالان سوز، قول دروغ آمیز. اکذوبه.

مکر [ع] دوباره، حیله، خدعه، سحر § حیله ایله آلداتمق، بریی مقصدندن انصراف ایتدیرمك. مکر محمود = مقصدندن صرف نظر ایتدیرلمن حقنده فعل جمیل تحریسی صورتیله اولان مکر. (والله خیر الماکرین). مکر مذموم = مقصدندن صرف ایدیلان حقنده فعل قبیح تحریسی صورتیله اولان مکر.

مگر [ف] اداتدر. اوچ صورتله قوللانیلیر: ۱ - ادات استثنا اولور. بو صورتده داخل اولدیغی جمله مثبت ویا منفی برفعل التزامی ایله نهایت بولور: خواجه افندی مگر که بویله جواب ویرمیه دیه‌رك عودت ایلمش اولدیغی مرویدر — جودت پاشا. بعضاً فعل التزامی حکمنده اولان بر امر غائب ویا نهی غائب صیغه سی قائم اوله‌بیلیر: ... طبیعی اوله‌رق ایراد اولنه‌ماز. مگر که صورت مخصوصه‌ده آرانوب بولنمش اولسون — اکرم بك ادات استثنا اولان (مگر) نزدنده دائما (که) ایله استعمال اولنور سه ده نظمده (که) سزدخی ایراد اولنه‌بیلیر: «آلدیلر عقلم بر پری رولر پریشان ایتدیلر — بر یره گلمز مگر جمعیت خوبان اوله — بیانی» ۲ — استغراب ومفاجاه اداتی اولور. بو صورتده داخل اولدیغی جمله بر روایت صیغه سیله نهایت بولور: بن آنی عالم صانیردم مگر جاهل ایمش. بو (مگر) ك دخی نظمده تأخیری جائزدر: «قدرله مگر پنجه اشمك ایمش — عزت ملا» فقط «مگر کیم او بر جوهر کان ایمش — لا». مصراعنده اولدیغی کبی (که) ویا (کیم) ایله ایرادی ممنوعدر. ۳ — ظن وتخمین اداتی اولور. بو صورتده «غالبا — بس بللی» تعبیرلرینك یرینی طوتار: «مگر خلق جهان هپ آشنای وحدت اولمشدر — ...» بونكده تأخیری جائزدر. «دلینه سرگشته در تیر هوایی وش ندیم — برکمان ابرونك اولمشدر مگر افتاده‌سی — ندیم» بو دخی (که) (کیم) ایله ایراد اولنه‌ماز: «مگر کیم پنجهٔ سیمینه بر مهپاره یاصلانمش» مصراع مشهورنده‌کی (کیم) زائددر. بو اوچنجی وجه نظمه مخصوصدر. «قالمشمی مگر دینلمدك سوز — شیخ غالب» مصراعنده اولدیغی کبی (مگر) ك مقام استفهامده ایرادی شیمدیکی شیوه منه مخالفدر (مگر سه) تعبیری عامیانه‌در.

مکرمه [ع] کرم، عزت وشرف: «مکرمت جمله‌یی آدمه ویرمش مولا — که بیورمشدر ازلده ولقد کرمنا — انطاکیه مفتیسی صادق افندی». مکرمتلو = مدرس پایه‌سنك عنوان رسمیسی.

مکروب [ع] کربلنمش، کدرلنمش، غملی، اندوهگین. مکروبیت = مکروبلق.

مکروه [ع] طبعاً وشرعاً خوشلانلمامش، کریه. جمعی مکاره.

مکروهه [ع] محنت، شدت.

مگس [ف] سینك، ذباب. مگس گیر = اوروموجك، اوروموجك آغی. مگسران = سینك سوریجی، یلپازه، سینکلك.

مکسب، مکسب [ع] کسب ایتمك، قزانمق § محل کسب.

مکسوب [ع] کسب اولنمش، قزانلمش.

مکسور [ع] کسر اولنمش، قیریلمش. § اسره ایله اوقونان حرف.

مکشوف [ع] کشف اولنمش، میدانه چیقارلمش، بولنمش: اراضئ مکشوفه.

مکظوم [ع] غملی، اندوهناك، مکروب. (کظیم) ده بو معنایه‌در.

مکفره [ع] ستر ایده‌جك بر: مکفرهٔ سیئات.

مکفوف [ع] کف اولنمش، ممنوع. مکفوف العین = کور.

مکفول به [ع] کفیل اولان کیمسه‌نك تسلیمنه یاخود اداسنه متعهد اولدیغی شیدرکه کفالت بالنفسده مکفول عنه ایله مکفول به بر شیدر.

مکفول عنه [ع] کندیسنه کفالت اولنان کیمسه.

مکفول له [ع] کفالت خصوصنده طالب ودائن اولان کیمسه.

مکلوم [ع] یاره‌لنمش، مجروح.

مکمن [ع] گیزلنه‌جك بر، پوصو.

مکموره [ع] جماع اولنمش قادین.

مکنون [ع] گیزلنمش، صاقلانمش، مخفی.

مکنوز [ع] یره گومولمش، مدفون § کنزه قونلمش، صاقلانمش.

مکنوس [ع] سپورلمش.

مکنون [ع] دیزلمش، منظوم: در مکنون. «درمکنون گیبیدر دیشلری اول غنچه فمك» § گیزلی، صاقلی، مستور.

مکوك و مکیك [ع] جولهه آلتلرندن معروف شی.

مکنت [ع] وقار وتمکین صاحبی.

مکیدة [ع] مکر وحیله ایتمك § حیله.

مکیل [ع] اولچمك § کیل ایله اولچیلن شی.

مکیلات [ع] (مکیل) ك جمعی حبوبات وامثالی.

مکین [ع] ساکن، وقارلی، تمکینلی، صاحب رزانت جمعی مکناء.

مکینة [ع] وقار، تمکین، مکانت، اطواراً خفیفلك ضدی.

مکیول [ع] کیل ایله اولچلمش.

ملاء [ع] طولدیرمق § طولمق.

ملاء [ع] مشورت § اجله واعیان قوم. § جماعت § خوی، خلق. جمعی املاء. ملاء اعلی = اشرف ملائکه وارواح رسل.

ملا [ع] صحرا.

ملابس [ع] (ملبس) ك جمعی.

ملاح [ع] گمیجی، قپودان. ملاحان = ملاحلر.

ملاحة [ع] گوزل یوزلیلك، گوزللك. (آن) مقامنده مستعملدر. لسانمزده (طوزلیلق) معناسنه قوللانیلماز.

ملاحه [ع] طوزله، مملحه.

ملاحف [ع] (ملحفه) نك جمعی.

ملاحم [ع] (ملحمه) نك جمعی. ملاحم عظمی.

ملاذ [ع] صیغینه جق یر، ملجاء.

ملاسة [ع] یومشاقلق. (خشونت) ك ضدی.

ملاسه [ع] یردوزلته جك سورکو.

ملاعن [ع] (ملعنه) نك جمعی.

ملاعق [ع] (ملعقه) نك جمعی.

ملاعین [ع] (ملعون) ك جمعی. ملاعین ملحدین.

ملاغم [ع] آغز چوره‌سی.

ملال و ملالة [ع] اوصانق § بر شیئك کثرتندن نفسه عارض اولان ضعف، فتور: ملال قلب. ملال خاطر. «کل ای همای امل کوی یاره پرواز ایت — بودام ودانه‌دن آرتق ملال کلدی بی — هرسکلی عارف حکمت بك»

ملامة [ع] قنامق، عتاب ایتمك، سرزنش ایلمك. ملامتزده = لوم اولنمش.

ملاءن [ف] طولو، لبریز.

ملاهی [ع] (ملهی) نك جمعی. آلات لهو، چالغی وامثالی.

ملائك و ملائکه [ع] (ملك) ك جمعی. «ای ملائك خاکه نازل اولسه‌کز افلاکدن — بردها آیرلمکز قابل دکلدر خاکدن — ناجی» ملائك پی = قدمی میمنتلی، آیاغی اوغورلی.

ملبس [ع] کیه‌جك شی، لباس.

ملبوس [ع] کیلمش، روبه، لباس. جمعی ملبوسات. ملبوسات مغازه‌سی.

ملجاء [ع] صیغینه جق یر، پناکاه: ملجاء بیچارکان.

ملحد [ع] محل لحد.

ملحمه [ع] جنك عظیم: اکری ملحمهٔ کبراسی تاریخ عثمانی صحیفه‌لرینی تزیین ایدن وقایع مهمه‌دندر.

ملحود [ع] لحد ایچنه قونلمش، مدفون.

ملحوظ [ع] کورلمش، فکر وملاحظه ایدلمش، خاطره کلمش: بونك اجراسنده هیچ بر فنالق ملحوظ دکلدر. جمعی ملحوظات.

ملخ [ف] چکرکه دینیلان مضر بوجك، جراد: «از سردیٔ دی فسرده مانند بخم — زانوپس کوش برده همچون ملخم — لا»

ملزوم [ع] بشقه شی کندینه لازم قیلنمش. ملزومیت = ملزوملق. لازم وملزوم.

ملساء [ع] آیاق قیاجق دوز، هموار شی: صخرهٔ ملساء. ساحهٔ ملسای صحائف لطائفنمای فیروزه فامه بال کشای پرواز نرکسی. ارض ملساء = اوتسز ارض. § بادهٔ خوشکوار: خمر ملساء.

ملسون [ع] یالانجی، کذاب.

ملصه [ع] خرسز یتاغی.

ملصوق [ع] یاپیشدیرلمش، الصاق اولنمش.

ملعب [ع] اویون اوینانه جق یر. جمعی ملاعب.

ملعبه [ع] اویونجاق: ملعبهٔ صبیان.

ملعنه [ع] لعن ونفرینه باعث اولان شی § دفع طبیعی ایده جك یر. جمعی ملاعن.

ملعنة [ع] ملعونلق.

ملعوب [ع] سالیالی آغز.

ملعون [ع] مطرود § هرکسك لعن ونفرین ایتدیکی کیمسه، لعین: ابلیس لعین.

ملفوظ [ع] تلفظ اولنمش، سویلنمش، اوقونمش.

ملفوف [ع] لف اولنمش، بر ورقه ایچنه صارلمش، دورولمش. جمعی ملفوفات: ملفوفاتیله برلکده مجلسه حواله. ملفوفاً = ملفوف اوله‌رق.

ملقوحه [ع] آناسی قارننده‌کی اوغلان چوجق. جمعی ملاقیح.

ملقوط [ع] یردن قالدیروب آلنمش شی § کوشه باشنه، جامعه، کلیسایه براغلمش چوجق، طفل متروك، لقیط.

ملك [ع] فرشته، آسمانیاندن هر بری.

ملك [ع] ملك صاحبی، پادشاه، ملیك. جمعی ملوك. ملکانه = ملکجه‌سنه.

ملکه [ع] مملوك § نفس انسانیه‌ده‌کی صفت راسخه. کیفیات نفسانیه دینیلن وبعضی افعال سببیله نفسده حاصل هیئت مخصوصه‌دن عبارت اولان شی سریع الزوال ایسه (حالت) وبالتکرار ممارسه حاصل اوله‌رق ارتسام ایله عدیم الزوال ویا بطیٔ الزوال ایسه (ملکه) دینیلیرکه کویا صاحبنك مملوکی اولمش اولور. جمعی (ملکات) ملکات فاضله دردر: سخاوت، شجاعت، عفت، عدالت. ملکات ردیه سکزدر: حسد، بغض، بخل، حرص، کذب، غضب، کبر، حیاسزلق.

ملکوت [ع] عز وسلطنت، عظمت § ارباب تحقیق ملکی عالم ظاهرده ملکوتی عالم باطنده استعمال ایتمشلردر. نهایتنده‌کی تاء زائده مبالغه ایچوندر. ملك عظیم معناسنه‌در. ملکوتیان = ملکوتیلر، عالم ملکوته منسوب اولانلر. «سزای ملکوتیلر اولوب نائل پایه — حامد بك»

ملل [ع] اوصانق، ملال.

ملموس [ع] لمس اولنمش، ال ایله طوقنلمش. جمعی ملموسات.

ملنك [ف] باشی آچیق آیاغی چیپلاق، برهنه سر وپا § سرخوش، مست.

ملوان [ع] کیجه و کوندز. ماتعاقب الملوان = کیجه کوندز تعاقب ایتدکجه: «یشاسون ماتعاقب الملوان»

ملول [ع] ملال ایله متصف. ملاللی، اوصانمش، مکدر. ملولانه = ملولجه‌سنه.

ملوم [ع] لوم اولنمش، عتاب ایدلمش.

ملهوب [ع] آلا اولنمش.

ملهوف [ع] محزون، متحزن، قلبی یانیق، دادخواه: «نه‌دن بیلمم بنی ملهوف وبی آرام ایدر بلبل — اکرم بك».

ملهی [ع] اکلنق یری. اویون محلی.

ملیح [ع] ملاحتله متصف. کوزل، جاذبه‌دار. ترکجه‌ده (طوزلو) معناسنده قوللانیلماز. تعالی بخش روحم برملیح لامکانیدر — کوکل سلطان طفیلی سرای امهانیدر — ناجی».

ملیك [ع] صاحب ملك، پادشاه: «بر اویله ملیکه ای اسیران — حرمی اولسونمی قربان — ناجی». جمعی ملکاء.

ممات [ع] اولوم. موت.

ممالك [ع] (مملکت) ك جمعی: ممالك عثمانیه.

ممالیك [ع] (مملوك) ك جمعی.

ممثون [ع] مثانه علتنه مبتلی آدم.

ممحو [ع] محو اولمش.

ممحوص [ع] پاسی چیقارلمش، جلاویرلمش § درین اعضاسی، اندامی طوپلو، صیقی انسان وحیوان.

ممدوح [ع] مدح اولنمش، اوکلمش، ثنا ایدلمش: فعل ممدوح. مسلك

ممدوح . افعال مدوحه . ممدوحيت = ممدوحلق . عند الناس ممدوح اولان عندالله ده ممدوح اولور .

ممدود [ع] مد اولنمش، چكلمش، اوزادلمش، اوزون: ظل ممدود. آه ممدود.

ممر [ع] مرور ايديله جك ، كچيله جك ير ، كچيد ، جاده ، صوقاق: ممرناس

ممزوج [ع] مزج اولنمش، قارشديرلمش.

ممسوح [ع] مسح اولنمش، ال ايله صيفانمش.

ممسوخ [ع] مسخ اولنمش ، صورتى اولكندن دها چركين بر صورته چويرلمش . بو ، من طرف الله اولور . فيل ، آيى ، طاوشان ، عقرب ، كلر ، طوموز ، تيلكى ، قبلوبغه ، قارغه ، اوكيك ، سرچه ، فاره ، بايقوش دينيلن حيوانات افعال سيئه لرندن طولايى ممسوخ ايمش .. اول آيت منسوخ كبى ممنوع العمل بن امت ممسوخ كبى مقطوع الامل — فضولى .

ممسوس [ع] مس اولنمش، طوقنلمش .

ممشوق [ع] مشق اولنمش، يازلمش .

ممشى [ع] كنيف ، آبدستخانه .

ممصوص [ع] مص اولنمش، صورلمش، املمش .

ممطور [ع] اوزرينه ياغمور ياغمش : ارض ممطور .

ممطول [ع] چكيچ ايله دوكلمش، ايشلنمش.

مملحه [ع] طوزله .

مملكت [ع] قصبه دن بيوك شهر ، بلده.

مملو و مملوء [ع] طولديرلمش ، طولو، پر.

مملوح [ع] طوزلنمش .

مملوك [ع] مالكك ملكى . تحت تصرفنده بولنان شى : عبد مملوك . مملوكيت = مملوكلك .

مملول [ع] كندندن اوصانلمش .

ممنوع [ع] منع اولنمش، يساق ايدلمش، اجراسى تجويز ايدلمه مش: شراب ايچمك شرعاً ممنوعدر. ممنوعيت = ممنوعلق: ممنوعيت شرعيه. ممنوعيت قانونيه. ممنوعيت قانونيه خلافنده حركت بالآخره بادئ مسئوليت اولور. جمعى ممنوعات .

ممنون [ع] كنديسنه ايديلان ايلكدن قلبى سويندير لمش. دلشاد قيلنلمش، مسرور. ممنونيت = ممنونلق، محظوظيت : بيان ممنونيت. § محسوب، مقطوع: (فلهم اجر غير ممنون)

ممهور [مولد] مهرلنمش معناسنه اولوب اوزره خاتم معناسنه اولان فارسى (مهر) كلمه سندن موقد براسم مفعولدر . بوده سالف الذكر (مطروش) قبيلندندر. (ممهور) يرينه (مختوم) كلمه سنى قوللانملى.

ممهوره [ع] مهرى يعنى بدل نكاحى ويرلمش قادين: (كالمهورة من مال ابيها) مثلى نابمحل امتنان اولنان يرده ضرب اولنور.

مموراندوم (فرانسزجه دن) mémo-randum بر مسئله نك حالى مجملاً مبين سياسى لايحه، تقرير، مخطره، مذكره، بياننامه.

مميل [ع] ميل ايتمك ، اكلمك ، ميلان .

من [ع] كيم، كيم كه، اوكيمسه كه معنالرينه براداتدر كه استفهاميه، شرطيه، موصوله اوله رق قوللانيلير: من عليه القصاص كندى اوزرينه قصاص واجب اولان قاتل. من عليه الديه = كندى اوزرينه ديت واجب اولان قاتل. من له القصاص = قاتلك قصاصنه مالك اولان كيمسه .

مئين [ع] محل اين وبكا .

من [ع] نعمت ويرمك، ايلك ايتمك § ايديلن ايلكى تعداد ايله باشه قاقق. تحميل منت ايتمك، امتنان: «يرى وار آدمه من ايلسه سلواى عدم — عاكف پاشا» § قدرت حلواسى. § بطان .

مناب [ع] برينك يرينه قائم اولمق § محل نيابت: نائب مناب حكومت .

منابر [ع] (منبر)ك جمعى: منابر جوامع. منابر اشجار .

منابع [ع] (منبع)ك جمعى: منابع انهار. منابع موثوقه دن ترشح ايدن روايات

منات [ع] قبل الاسلام هذيل وخزاعه قبيله سنك طاپدقلرى برطاش .

مناجم [ع] (منجم)ك جمعى. ترازو قوللرى.

مناحه [ع] محل نوحه، ماتمگاه .

مناحس [ع] خلاف قياس اوله رق (نحس)ك جمعى . اوغورسز شيلر .

مناحر [ع] (منحر)ك جمعى. حيوان بوغازلنه جق يرلر .

مناديل [ع] (منديل)ك جمعى .

منار [ع] موضع نور. بو مناسبتله مناره يه دينلمشدر : « فراز سرو بوستان نشسته اند قريان — جو مقريان نغز خوان بز صدين منارها — قا آنى» § يوللرده اولان ميللر، نشانه لر .

مناره [ع] موضع نور. اذان وقتى. مأذنه. جمعى مناور. لسانمزده مفردى كسر ميم ايله مستعملدر .

منازل [ع] (منزل)ك جمعى: منازل غربت. منازل عرفان. « بسا كه گفته ام ازشوق بادو ديدهٔ خود — ايا منازل سلمى فاين سلماك؟ — حافظ » .

مناسك [ع] عبادتگاه معناسنه اولان (منسك) كلمه سنك جمعيدر. (مناسك حج) تعبيرى ذكر محل اراده حال قبيلندن مجاز اوله رق طواف كعبه ، رمى جمار ، صفا ايله مروه بيننده سعى ، عرفاتده وقوف ، قربان كسمك ، احرام كيمك كبى اعمال حج معناسنه قوللانيلير. ياخود (منسك) عبادت معناسنه در. كلديكنه كوره تركيب ، عبادات حج معناسنى افاده ايدر .

مناسم [ع] (منسم) ك جمعى . اثرلر ، علامتلر § يوللر، توجه ايده جك جهتلر .

مناشر [ع] (منشار)ك جمعى . دستره لر.

مناشير (منشور)ك جمعى .

مناص [ع] قاچوب صيغينه جق ير ، مفر ، ملجاء § فوت .

مناصب [ع] (منصب)ك جمعى: مناصب دولت.

مناط [ع] تعليق ايديله جك ير، محل تعليق.

مناطق [ع] (منطقه)نك جمعى : مناطق معتدله ، مناطق مجهوله . مناطق بعيده .

مناظر [ع] (منظره)نك جمعى. مناظر لطيفهٔ طبيعت. مناظر عاليه. مناظر غروب. « كلسه م نه زمان بولده آنكله متناظر — هر روزنى چشم شفقتدر بكا ناظر — تبريك ايديور صانكه بنى جمله مناظر — برشى ديورم صوت حزينله جنانك — بن سايهٔ سقفنده يتشدم بوبنانك — اسماعيل صفانك » فن مناظر = اجسامك ابعاد ومقادرينى كوزله

کورلدکلری هیئت وتناسب اوزره رسم ایتمك اصولندن بحث ایدن فن .

مناظم [ع] متعدد شیلری بر یره دیزمك معناسنه اولان (منظم)ك جمعی .

منّاع [ع] پك، الك، دها منع ایدیجی، ایدن .

مناعه منیعلك ، صرپلق ، ال ایرشمه مکلك : مناعت موقع .

مناعف [ع] طاغلرك سیوری تپه‌لری : مناعف جبال .

مناعی [ع] اولوم خبری معناسنه اولان (منعا)نك جمعی .

منافذ [ع] (منفذ)ك جمعی .

منافع [ع] (منفعت) ك جمعی : منافع وقف . « بدریا در منافع بی شمار است — اگر خواهی سلامت در کنار است — سعدی » = دکزده منافع بی حسابدر اما سلامت ایسترسه‌ك کناردەدر .

مناقب [ع] (منقبه)نك جمعی : مناقب غزات . جلیل المناقب .

مناکب [ع] (منکب)ك جمعی .

منال [ع] یتشمك ، نائل اولق § نائل اولنان شی ، ملك ، مال .

منام [ع] اویقو ، رؤیا : عالم منام § یتاق اوطه‌سی ، خوابگاه .

منامه [ع] دوشك ، اوستونده یاته‌جق شی .

منّان [ع] عبادینه انعام ایدن جناب حقك اسماء حسناسندن بر اسم شریف . جناب منان .

منّانه [ع] مالی ایچون تزوج اولنمش قادین . دائما قوجه‌سنك باشنه قاقدیغی ایچون بویله دنیلمشدر . آکا منونده دنیلیر .

مناهج [ع] (منهاج) ك جمعی .

مناهی [ع] (منهی)نك جمعی : ارتکاب مناهی .

منایا [ع] (منیه)نك جمعی .

منبت [ع] اوتلو یر ، اوتلاق ، چایر .

منبع [ع] صویك چیقدیغی یر ، پیکار § برشیئك محل ظهور وخروجی : منبع حوادث . منبع فضیلت . بو صورت استعمالی تشبیه طریقیله‌در . جمعی منابع .

منبوذ [ع] پیچ ، ولد زنا § یوله براقیلان چوجق ، لقیط § آرقلغندن اتی اکله صالح اولمیان طوار .

منبل [ف] تنبل ، کاهل ، بی کار .

منبوش [ع] صویولمش ، آچلمش : میت منبوش .

منثور [ع] صاچلمش ، طاغلمش ، پراکنده : در منثور § منظوم دکل ، وزنسز ، قافیه‌سز سوز .

منجا [ع] نجات بولمق § محل نجات .

منجم [ع] ترازو قولی . جمعی مناجم .

منجنك و **منجنیق** [ع] اسکی محاربانده غایت بیوك طاشلر آتمق ایچون قوللانیلان بر نوع بیوك صپان ، آلت حرب . بو الك زیاده دشمن قلعه‌لرینك هدمنده قوللانیلیردی : «ز منجنیق فلك سنك فتنه می بارد — من ابلهانه گریزم در آبگینه حصار — عرفی» . عربیسنك جمعی منجنیقات و مجانیق . کسر جیم ایله ده لغتدر . عربیسی فارسیدن ویا (مقانیق) دن مأخوذدر . (منجلیق) ده لغتدر .

منجود [ع] غملی ، کدرلی ، مکروب .

منجوق [ف] سنجاق باشنه طاقیلان دگرمی شی ، ماهچه ، علم : زر منجوق § چتر ، شمسیه § سنجاق .

منحر [ع] حیوانی بوغازلیه‌جق یر ، محل نحر .

منحوت [ع] نحت اولنمش ، یونلمش ، تراش اولنمش . یونمق معناسنه اولان (نحت) ایکی کلمه‌دن بر کلمه تصویر ایتمك معناسنه صرفیون اصطلاحاتندن اولدیغندن او یولده یاپیلان شیلره (الفاظ منحوته) دینیلیر . مثلا ایری بوینوزلی قوچ معناسنه اولان شقحطب کلمه‌سی اودون پارچه‌سی معناسنه کان (شق حطب) ترکیبنی نحت ایله وجوده کلمشدر . لساننزده ده بویله کلمه‌لر واردر . عثمانلیجه بعض لغت کتابلرنده بو معنایه دلالت ایتمك اوزره کوریلن (منحوط) ! کلمه‌سنی نره‌دن آلمش اولدقلری محررلرینه صورملی .

منحوس [ع] نحس ایله متصف ، اوغورسز ، یمنسز : منحوس حریف ! طالع منحوس .

منخر [ع] بورون دلیکی ، بورون ایچی . جمعی مناخر .

منخوس [ع] قوبروغنك یانلری اویوز دوه : بعیر منخوس .

مند [ف] ادات نسبتدر . کلمانه لاحق اولور : خرد مند = عقللی ، عاقل . ارجمند = عزیز . دردمند = دردلی ، خسته . درد مندانه = دردمندجه‌سنه . دردمندی = دردمندلك . حرکت خردمندانه .

مندمه [ع] پشیمان اولمق § پشیمان اوله‌جق یر .

مندوب [ع] ایی ، مستحسن ، مستحب : عمل مندوب = عمل مستحب . فی الاصل مندوب الیه‌درکه ایشلمسنه اغرا ایله دعوت اولنان امر دیمکدر . صکره‌دن صله حذف اولنه‌رق مندوب قالمشدر . § محاسنی تعداد اولنه‌رق کندیسنه آغلانیلان میت .

مندوف [ع] دیدیلمش ، آتیلمش .

مندیل [ع] معروف . فی الاصل میمك کسریله‌در .

منذور [ع] نذر اولنمش ، شرط ووعد ایدلمش .

منزل [ع] یوللرده‌کی قوناق یری : منزل لطیف § خانه ، دار : منزل دلدار . § بنات النعش دینیلن یدی ییلدیز . § آتیم ، مسافه : قورشون منزلی ، طوپ منزلی .

منزلة [ع] قوناق یری ، موضع نزول § درجه ، پایه : علیین منزلت . بلند منزلت . . . . سنك منزلت عرفانکه یتیشمك ایچون مصروف اولان بوسعی مدید بی بیابان تنهائی ایچنده مقصودی طافیق ، منزلی مجهول ، آرامی مفقود بر گمگشته فتوره‌می دوندیرملی ایدی — راسم بك . بو معناده جمعی یوقدر § خانه سرای : منزلهٔ عالیه (منزله) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

منزوع [ع] نزع اولنمش ، قوپارلمش .

منزوف [ع] قانی پك آرقه‌رق درمانسز قالمش کیمسه ، نزیف § صوسزلقدن دیلی ، طمارلری قوریمش آدم : مرد منزوف .

منزول [مولد] کندیسنه نزول اصابت ایتمش معناسنه مفلوج مقامنده قوللانیلیر .

منسج و **منسج** [ع] بز و آلاجه طوقیان جولاهه‌لرك ، اوروجیلرك کارخانه‌سی .

منسك و **منسك** [ع] عباداتك طریقه‌سی ، امور شرعیه‌سی ، طریقهٔ اعمالی § عبادتگاه § نسك وعبادت . § قربان کسه‌جك یر ، بسملگاه .

منسم [ع] دوه طرناغی ، اثر ، علامت § یول .

منسوب [ع] نسبت اولنمش ، معنا مربوط . منسوبیت = منسوبلق : افندینك فلان ذاته منسوبیتی واردر . منسوبین = منسوبلر . § نسیبی مشتمل شعر : شعر

منسوب، منسوب کلمه‌سی عربیده اولدیغی کبی لسانمزده صاحب نسب معناسنده قوللانیلماز.

منسوج [ع] نسج اولنمش، طوقونمش، اوروِلمش: ایپکدن منسوج کوملك.

منسوخ [ع] نسخ اولنمش، ابطال ایدلمش، حکمی قالدیرلمش: کتب منسوخهٔ سماویه. آیات منسوخه.

منسوق [ع] نسق اولنمش، کلماتی یکدیگره ربط ایدیلوب اسلوب و نظام واحد اوزره ترتیب ایدلمش.

منسی [ع] اونوتلمش، متروك، جمعی: منسیات. «نامه‌و بردی بقا منسیات — فکرت».

منش [ف] خوی، طبیعت، لسانمزده یالکز قوللانیلماز: بدمنش = کوتو خویلو. «— ترا بدر زاهد آلوده منش باده‌سنی — ثابت».

منشأ [ع] بر شیئك نشأت ایتدیکی، ظهوره کلدیکی، باشلادیغی یر: بر حادثه‌نك منشأی. بر حادثه‌نك منشأینه، منشأینی، منشأینك.

منشد [ع] ایستمك، طلب.

منشر [ع] یایوب طاغیده‌جق یر. محل نشر.

منشله [ع] کوچك پارمغك یوزك طاقیلان یری.

منشور [ع] نشر اولنمش. طاغیدلمش، یایلمش. § طغرایی حاوی برات سلطانی، فرمان همایون: وزرات منشوری. § هم قاعده‌لری همیان و جهلرینك ضلع بجسه‌لری موازی و مساوی اولان شکل هندسی.

منصب [ع] اصل، بنیاد، مرجع § مأموریت، جاه، معین رتبه‌لی خدمت مخصوصهٔ دولت: جمعی مناصب. مناصب قلمیه اصحابی. (جاه معناسنه اولان منصب شارحك بیانه کوره مولددر — قاموس ترجمه‌سی اوقیانوس.)

منصه [ع] جهاز اوطه‌سی، حجله. (مَنصه) ایله (مِنصه) یی فرق ایتملی.

منصوب [ع] نصب اولنمش: منصوب و معزول. جمعی منصوبین § آخرنده‌کی حرفی مفتوح کلمه.

منصوبه [ف] شطرنج اویونی، نردك منقسم اولدیغی اویونلردن بدنجیسی.

منصور [ع] نصر اولنمش، کندیسنه جناب حق طرفندن یاردم اولنمش، تأییدات الهیه‌یه مظهر اولمش، مظفر: عساکر منصورهٔ عثمانیه.

منصوص [ع] اظهار و بیان ایدلمش § برشی اوزرینه تعیین ایدلمش § نص ایله ثابت قیلنمش: احکام منصوصه.

منضود [ع] صیق یتشمش آغاج: «دامانی مقام طلح منضود — ناجی» § بر بری اوزرینه نظام اوزره بیغیلوب استیف ایدلمش، نضید: متاع منضود.

منطق [ع] نطق، کلام § فکرك صحیح و فاسدینی تمییزه و معلوماتدن مجهولاته توصله خدمت ایدن علم، تعبیر آخرله حقیقته تعلق ایتمسی اعتباریله صورت تفکردن بحث ایدن علم. منطقی = منطقه منسوب — و آشنای علم منطق. منطقیات = منطقه عائد مسائل. منطقیون = علم منطق علماسی.

منطوق [ع] سویلنمش، مآل معنی.

منطیق [ع] بلیغ، سخنور.

منظر [ع] نظر ایتمك، باقمق § نظر ایده‌جك یر، جای نظر: منظر لطیف. منظر آفاق § کوز، چشم: «اولدکسه‌ده دور

منظرمدن — ای مه! ینه سن بکا عیانسین — اکرم بك» § چهره، دیدار: خوش منظر = کوزل یوزلو. منظر لطیف. منظری — و منظرانی = کوسترشلی، منظر حسن صاحبی آدم. منظر چشم = کوز ببکی: «رواق منظر چشم آشیانهٔ تست — کرم نما و فرود آ که خانه خانهٔ تست — حافظ»

منظره [ع] نظر ایتمك، باقمق § نظرك تعلق ایتدیکی یر، کورونش: بوغاز ایچنك منظره‌سی نه قدر لطیفدر. منظرهٔ سما. منظرهٔ حسنه. منظرهٔ شاعرانه. «منظرهٔ عالیه خالیهٔ خلیه — لا» § پنجره. دریچه.

منظور [ع] نظر اولنمش، باقلمش، کورلمش: آفاق منظوره. اجرام منظورهٔ سماویه.

منظوره [ع] نظره‌لی، عیبلی نقیصه‌لی قادین. § آفت داهیه.

منظوم [ع] نظم اولنمش، دیزلمش: در منظوم. § وزنلی، قافیه‌لی سوز: هر منظوم اولان سوز شعر اولمدیغی کبی هر شعرك ده منظوم اولمسی لازم کلمز. منظوم کلمه‌سندن اکثریا: «نهایت اول قدر واردر که موزون و مقفادر — نفعی» مآلنه ماصدق اولان سوزلر خاطره کلیر.

منظومه [ع] منظوم اولان سوز. حائز اولدیغی مزایانه کوره شعر عنوانی برینه‌ده قائم اوله‌بیلیر. زمانمزده منظومه‌یی اسکیدن معروف اولان اشکال نظمیه‌دن بشقه بر طرزده مثلا بیاتی بر فکری تعقیباً مرتب و قوافیسی ایجابنه کوره ایکی، اوچ، درت مصراعده متوافق شکل نظم حقنده قوللانیورز: منظومه خوان سودا. منظومات = منظومه‌لر: اکرم بکك منظوماتی.

منع [ع] ویرمه‌مك، اسیرکمك § برینی برشیدن کری طوردیرمق، صاومق، یساق ایتمك: المرء حریص علی منع = «حریص اولور کشی بك منع اولندیغی فعله — عزت ملا».

منعاء [ع] اولوم خبری.

منعه [ع] (مانع)ك جمعی.

منعوت [ع] کوزللکله، اییلکله وصف اولنمش، ممدوح.

منعوش [ع] یوقاری قالدیرلمش § بعد الفقر خوشحال ایدلمش § خیر ایله یاد ایدلمش میت § تابوته قونلمش.

منفذ [ع] نفوذ ایده‌جك، ایشلیه‌جك یر، دلیك: منفذ ریاح. جمعی منافذ.

منفر [ع] نفرت ایده‌جك یر.

منفس [ع] نفس ویره‌جك یر.

منفعه [ع] فائده، سود: اختطاف کلاه منفعت. جمعی منافع.

منفوخ [ع] نفخ اولنمش، اوفورلمش § بیوك قارنلی، شیشمان.

منفور [ع] کندیسندن اورکلمش، قاچلمش. نفرت اولنمش: شخص منفور.

منفوس [ع] آتیلمش، دیدلمش.

منفی [ع] نفی جزاسنه دوچار ایدلمش، وجودی اورتادن قالدیرلمش، سورکنه کوندرلمش: منفیا = منفی اوله‌رق. § نفی ادواتندن بریله ترکیب اولنمش. (مثبت)ك ضدی. جملهٔ منفیه.

منفی [ع] برینك نفی اولندیغی، سورلدیکی یر، محل نفی: منفای مجرمین.

منقبه [ع] مفخرت، باعث افتخار اوله‌جق وصف، فضل و مزیت، فعل حسن. (مثلبه)نك ضدی: منقبت خوان = منقبت

اوقویجی، اوقویان. بعضا (منقبه) صورتنده ده قوللانیلیر. منقبهٔ ولادت رسالتپناهی. جمعی مناقب.

مَنْقَصَه [ع] نقص، اکسکلک.

مَنْقُوب [ع] دلنمش.

مَنْقُور [ع] دلنمش، اویولمش.

مَنْقُوش [ع] نقش اولنمش، ایشلنمش، زینلندیرلمش.

مَنْقُوض [ع] نقض اولنمش، بوزلمش، حکمی ابطال اولنمش.

مَنْقُوط [ع] نقطه‌لنمش، اوزرینه نقطه قونلمش، نقطه‌لی.

مَنْقُوع [ع] صوده قابنادلمش § قایار صویه خاشلانان نباتك صویی.

مَنْقُول [ع] نقل وبیان اولنمش، آغزدن آغزه روایت اولنمش: منقولات تاریخیه. § بولندیغی یردن بر بشقه یره قالدیرلمش، کوتورلمش: اشیاء منقوله. فقهده: بر محلدن محل آخره نقلی ممکن اولان شی دیه تعریف اولنمشدر که وقف یر واراضیٔ امیریه اوزرنده بولنان اشجار وابنیه‌ده منقول حکمنده‌در.

مَنْکِب [ع] کتف ایله قول کمیکنك برلشدیکی یر. جمعی مناکب.

مَنْکُوب [ع] فرط محنت ومشقته اوغراتلمش، مصیبته دوچار ایدلمش: منکوب روزکار. منکوب زمان.

مَنْکُوحَه [ع] نکاحلی قادین.

مَنْکُوس [ع] باش آشاغی چویرلمش، زیر وزبر ایدلمش: لوای منکوس وصدر اولده تأسیس و تدریس اولنان مدارس ودروس همان کلیاً مندرس ومنکوس اوله‌رق — عارف حکمت بك. § علتی نکس وعودت ایلمش.

مَنْگُوش [ف] کوپه، کوشواره، قرطه.

مَنْمُول [ع] اوزرینه قرنجه اوشمش شی.

مَنُوط [ع] تعلیق اولنمش، ربط ایدلمش، محول، متوقف: بوخصوصك اجراسی رأیکزه منوطدر. اوایشك حصولی فدا کارلق اختیارینه منوطدر § صکره‌دن بر قوم وقبیله‌یه داخل اولان.

مَنُون [ع] دهر، زمان: «نعره‌لرمشته‌زن طبل صماخ کردون — صدمه‌لر، زلزله‌لر خدشه‌رس قلب منون — فکرت» (منون) (منانه) کبی مالی ایچون تزوج اولدیغندن زوجنه امتناندن خالی قالمیان قادینه‌ده دینیلیر. ریب المنون=حادثهٔ دهر، حادثهٔ ایام. (ریب) شبهه معناسنه کلدیکی کبی (حادثه) معناسنه‌ده کلیر: «دهشت ریب المنون صالسون عدویه هیبتم — ناجی»

مَنْوِی [ع] قصد اولنان شی، مقصود، مرام، نیت: منویٔ ضمیر.

مَنَوِی [ع] منی‌یه منسوب: حوینات منویه.

مَنْهَج [ع] آچیق، واسع یول، طریق روشن. منهاج: منهج سداد، منهج صواب.

مَنْهَل [ع] صحراده حیوانات صولانان محل، قیو، پیکار، نهر کنارنده‌کی صولاق § بربده قوناجق صولاق یر، منزل. جمعی مناهل.

مَنْهُوب [ع] نهب اولنمش، چاپول ایدلمش، غارت اولنمش: مال منهوب. اشیاء منهوبه.

مَنْهُوش [ع] ییلان، عقرب وامثالی طرفندن صوقلمش.

مَنْهِی [ع] نهی اولنمش، منع ایدلمش، حرام: شراب ایچمك منهی‌در. منهیات=

منهی اولان خصوصات: منهیاتدن اجتناب شعار اولو الالبابدر.

مَنِی [ع] مادهٔ تولید اولان بیاض صو. بالجمله حیوانات بوندن تکون ایدر.

مَنِیَّه [ع] اولوم، موت. § مقدار.

مَنِیع [ع] صرپ، ال ایرشمز، دشوار: ارض منیع. موقع منیع.

مَنِین [ع] توز، غبار.

مَوَائِد [ع] (مائده) نك جمعی.

مَوَات [ع] جانسز، بی روح § مالکی بولنمیان واوزرنده کیمسه منتفع اولمیان ارض. غیر مزروع طوپراق.

مَوَاثِق [ع] (موثق) ك جمعی.

مَوَاثِیق [ع] (میثاق) ك جمعی: عرض مواثیق.

مَوَّاج [ع] پك، الك، دها طالغه‌لنیجی، طالغه‌لنان: بحر مواج. ضیای مواج. چمنزار مواج. «نور مواج معانیمی سرزمینده برق اوران — یالباسی نظممك برآتشین خارامیدر — نفعی»

مَوَاجِب [ع] (موجب) ك جمعی. معاش، علوفه. یاخود بو کلمه (ماوجب) دن مقلوبدر: یکیچریلرك مواجبی وقت وزمانیله اعطا اولنمدیغندن — نعیما.

مَوَادّ [ع] (ماده) نك جمعی. مواد قانونیه. مواد حقوقیه. اکثریا (مسائل) موقعنده قوللانیلیر.

مَوَارِد [ع] (مورد) ك جمعی.

مَوَارِیث [ع] (میراث) ك جمعی.

مَوَازِین [ع] (میزان) ك جمعی.

مَوَاسِم [ع] (موسم) ك جمعی. مواسم حیات. مواسم اربعه = بهار، یاز، کوز، قیش موسملری.

مَوَاشِی [ع] قیون، کچی، صیغیر ومثالی حیوانات. طوار.

مَوَاضِع [ع] (موضع) ك جمعی.

مَوَاطِن [ع] (موطن) ك جمعی.

مَوَاعِد [ع] (موعد) ك جمعی.

مَوَاعِظ [ع] (موعظه) نك جمعی. مواعظ حکیمانه. مواعظ ابلهفریبانه.

مَوَاعِید [ع] (میعاد) ك جمعی.

مَوَاقِیت [ع] (میقات) ك جمعی. الیواقیت تشتری بالمواقیت والمواقیت لا تشتری بالیواقیت= یاقوتلر وقتلرله اشترا اولنور اما وقتلر یاقوتلرله اشترا اولنه‌ماز.

مَوَاقِع [ع] (موقع) ك جمعی: مواقع حربیه، مواقع بعیده.

مَوَاقِف [ع] (موقف) ك جمعی: شمندوفر مواقفی.

مَوَاکِب [ع] (موکب) ك جمعی. سواران کروهی.

مَوَاکِن [ع] (موکن) ك جمعی: مواکن طیور.

مَوَالِد [ع] (مولد) ك جمعی.

مَوَالِی [ع] (مولی) نك جمعی: موالیٔ کرام.

مَوَالِید [ع] (مولود) ك جمعی. موالید ثلثه=حیوانات، نباتات، معدنیات.

مَوَانِع [ع] (مانعه) نك جمعی: موانع مشکله. «رفع ایلیك شوابر کثیف موانعی — طوغسون بزمده افقمزه آفتابعز».

مَوَاهِب [ع] (موهبه) نك جمعی: مواهب الهیه. مواهب قدرت.

مَوْئِل [ع] صیغینه‌جق یر، ملجأ: موئل قوم. موئل دل محبت موئل. § سیل صویی قرار ایدن یر: موئل سیل.

مَوْت [ع] اولوم، مرك، حيوان و نباتدن قوهٔ ناميه‌نك زوالی: آه من الموت «ومن لم يمت بالسيف مات بغيره — تنوعت الاسباب والموت واحد — ابن نباته» = قيليج ايله اولمين بشقه شيله اولور. اسباب، تنوع ايدرسه ده اولوم بردر. موت احمر = مشقتلی، قانلی اولوم. قرون سابقه‌دن برنده غايت دهشتلی برطاعون ظهور ايدرك كرهٔ ارض اوزرنده اوتوز مليونی متجاوز نفوس انسانيه‌يی آلوب كوتورمشيدی. اشته بواولومه ده (موت اسود، مراك سيهرنك mort noir ديلمشدر.

مَوْتی [ع] (ميت) ك جمعی: «موتی ياقيدشيروار ايسه راحت دوشكنده — اندام و تحمل كرايد ارباب حياته — ... » ادبادن برقسمی بوكلمه‌نك جمع اولديغنی تنزلاً اوكرنيوبرمليدرلر.

مَوْثِق [ع] اينانمق، اعتماد ايتمك § عهد و پيمان، ميثاق.

مَوْثُوق [ع] اينانلمش، امنيت اولنمش، معتمد، كرچك: خبر موثوق. اخبار موثوقه. موثوق الكلام. موثوقاً = موثوق اوله‌رق، موثوقاً استخبار ايديلان حوادث.

مَوْج [ع] طالغه: موج دريا، موج ازهار. موج انوار. «كلمز تغير اصلنه بردر حقيقتی — درياده كرچه ظاهر اولور صد هزار موج — راتب بك» § دكز خروش ايدوب طالغه‌لنمق: موج دريا، موجا موج = پر موج. جمعی امواج. امواج دريا. موج خيز — طالغه قالديرجی، قالديران: باد موج خيز. (موج) كلمه‌سی فی الاصل اضطراب معناسنه موضوعدر. معنی سائره‌اندن منفرعدر.

مَوْجه [ع] طالغه: دكزك موجه‌سی فی الاصل (موج واحد) معناسنه‌در. جمعی (موجات) موجة الشباب = عنفوان شباب.

مَوْجزَن [ف] طالغه اورېجی، اوران: بحر موجزن. جوی موجزن. ازهار موجزن.

مُوجُوب [ع] كنديسنه برشی واجب قلنمش.

مَوْجُود [ع] يوق ايكن وار ايديلان شی: موجوديت = موجودلق، وارلق: اثبات موجوديت. موجودين = موجودلر. جمعی موجودات وار اولان شيلرك جمله‌سی: موجوداتك مبدأ و منتهاسی يوقدر.

مَوَدَّه [ع] سومك، محبت: اظهار مودت. بيان مودت.

مَوْدُود [ع] ود اولنمش، سولمش، كنديسنه محبت اولنمش، دوست ايدينلمش: «خطيب منبر طه مخاطب يس — اديب مكتب اوحی مقرب مودود — ثابت» «نه عشق عصمت دامان يوسف مودود — سامی».

مَوْدُوع [ع] امانت قيلنمش، احاله اولنمش: ملانك عهدهٔ كفايته مودوع ايش. وظائف مودوعه.

مَوْرِد [ع] وارد اوله‌جق، واره‌جق يرن مورد نصده اجتهاده مساغ يوقدر — مجله. جمعی موارد.

مَوْرُوث [ع] ميراث ايدلمش مال موروث. اشياء موروثه.

مَوْحِل [ع] چامورلی ير.

مَوْرُود [ع] واريلان ير: منهل مورود. حوض مورود. وارن معناسنه اولان (وارد) ك يرنده ورود ايتمش معناسنه استعمال ايدرك (اوراق وارده) يه بدل (اوراق موروده) ديمك بالطبع طوغری عد اولنه‌ماز.

مَوْزُون [ع] وزن ايله طارتيلمش، طارتيلان شی: جمعی موزونات § وزنلی، وزنه موافق: موزون سوز. اقوال موزونه. «ناسخنور مصرع موزونی ناموزون اوقور — نديم» § دوز، كوزل، بلند، معتدل: قامت موزون. «بن شاعرم اوقامت موزونی طوغريسی — سوومم ديسه‌م ده بلكه يالان سويلرم سكا — نديم».

مَوْسِم [ع] وقت، علامت § سنه‌نك درت قسمندن هر بری: موسم بهار. موسم صيف. موسم خريف. موسم شتا. § برشيئك وقتی، هنكامی: كل موسمی. «كل موسميدر دوز و ديوانه باقلماز — شيخ الاسلام يحيا» § زمان حج: موسم حج، جمعی مواسم. مواسم اربعه.

مَوْسُوم [ع] وسملنمش، تمغالنمش، نشانلی، علامتلی § اسم قونلمش، تسميه ايدلمش.

مَوْسُومه [ع] اول بهار ياغموری ياغمش ارض. § سراپا مزين زره.

مَوْصُوف [ع] وصف اولنمش.

مَوْصُول [ع] وصل اولنمش، بتشديرلمش، اولاشديرلمش، اكلنمش. § كنديسنه بشقه شی واصل اولمش.

مَوْصِل [ع] الك يری: موصل حبلين.

مَوْضِع [ع] برشی وضع اولنه‌جق ير § مطلقا ير، جا: موضع خفا. جمعی مواضع.

مَوْضُوع [ع] وضع اولنمس، قونلمش، نهاده: كلمه‌نك معنای موضوعی. صندوق درونته موضوع اشيا. § ترتيب و تنظيم اولنمش، قرارلاشديرلمش، ياپلمش: قوانين موضوعه. موضوع اولان اوتكون قرانتنه مدتنك غوی. § برعلمده كنديسندن بحث ايديلان شی، مقصود: علم صرفك موضوعی: § منطقده مبتدايه اطلاق اولنور: موضوع و محمول.

مَوْطِن [ع] وطن طوتيله‌جق ير، قرار ايديله‌جك محل: «عازم موطن بقايم بن — ناجی» جمعی مواطن.

مَوْطُوئه [ع] وطی اولنمش قادين: زوجهٔ موطوئه.

مَوْعِد [ع] موضع وعده، سوز ويريلن ير: موعد ملاقات. «اولمه مغرور زندكی كه اجل — شيخه‌ده، شابه‌ده ملاقيدر — برلشير قبرده ابدله ازل — نه حزين موعد تلاقيدر — سلمان نظيف»

مَوْعِظه [ع] برينك قلبنی يومشاده‌جق صورتده ثواب و عقابه دائر سوز سويلمك، نصيحت ايتمك، اوكوت ويرمك و بو صورتله سويلنيلن سوز: موعظهٔ بليغانه. نظمده (موعظت) صورتنده‌ده قوللانيلير جمعی مواعظ.

مَوْعُود [ع] وعد اولنمش، سوز ويرلمش: الطف موعود. الطاف موعوده § وعده‌سی معين، مقرر: اجل موعود.

مَوْفُور [ع] شیء تام § وفر اولنمش. چوغالدلمش، چوق: مال موفور.

مَوْقِد [ع] آتش اوجاغی.

مَوْقِع [ع] دوشه‌جك ير: موقع مطر. § بر شيئك واقع اولديغی ير، محل وقوع: موقع حرب. § مطلقا ير، محل: «موقع حالم خيال اربابنه دهشت ويرر — ناجی» موقع لطيف. موقع دلارا. جمعی مواقع.

مَوْقِف [ع] طوره‌جق ير، جای وقوف: شمندفر موقفی. جمعی مواقف.

مُوَقَّت [ع] تعيين و تحديد اولنمش وقت: وقت موقوت. محدود الوقت اولان شيئه وصف اولور: رسالهٔ موقوته. جريدهٔ موقوته.

مُوقَد [ع] ايقاد اولنمش، ياقلمش.

موقوف [ع] وقف اولنمش: مسقفات موقوفه. مستغلات موقوفه. § آلیقونلمش، طوردیرلمش: قانوناً موقوف ایله محبوس بیننده فرق واردر. موقوفیت قبل الحکم اولور. § دیکر بر شیئه عائد، متوقف، وابسته. موقوفاً = موقوف اولارق.

موکب [ع] آلای، کروه، آتلی و پیاده جماعت: موکب حج § چوق عسکر: موکب ظفر. موکب اجلال. جمعی مواکب.

موکن [ع] قوش یواسی.

موکول [ع] برینك عهده‌سنه براقیلان، سپارش ایدیلن شی: امر موکول. موکول الیه = عهده‌سنه براقیلان آدم.

مولی [ع] مالك، افندی § قول آزاد ایدن، معتق § ولی، دیکرك امورنده ولایتی اولان. ولی نکاح. ولی یتیم § صاحب، معین § خداوند، منعم § شانلی، شرفلی آدم، سید. لسانمزده خدای متعال معناسنده قوللانیلیر: «مولی کورملم نیلر نیلرسه کوزل ایلر — لا». مولانا = افندمز. اکثریا لطیفه مقامنده اقرانه خطاباً: مولانا! اوبله اولماز — یاخود مولانا! یارین بنه کلیرسکز. طرزنده قوللانیلیر. برده لسانمزده یالکز اوله‌رق (مولانا) دینیلیرسه اکثریا صاحب مثنوی شریف حضرت جلال الدین رومی خاطره کلیر: حضرت مولانا «بلای عشق ایله سوراخ سوراخ اولمش ایکارسك — سن ای قلب حزینم نای مولانایه بکزرسك — لا» جمعی (موالی). موالی پایه‌سی بر نوع رتبهٔ علمیه.

مولد [ع] انسانك طوغدیغی یر، زمان: نابینك مولدی اورفه قصبه‌سیدر. (مولد) کلمه‌سی اسم زمان اوله‌رق لسانمزده یالکز زمان ولادت حضرت پیغمبریده قوللانیلیر. ذاتاً بو کلمه عرف اسلامده ولادت سنیهٔ رسالتپناهی زمان مسعودینه، (میلاد) کلمه‌سی ایسه حضرت مسیحك زمان ولادتنه تخصیص اولنمشدر.

مولود [ع] یکی طوغمش چوجق، مطلقا چوجق، صبی، ولید.

مولویه [ع] مولالق، مولالنمق، مولویت پایه‌سی = مدرسلکك فوقنده بر رتبهٔ علمیه.

مولوی [ع] حضرت مولانایه منسوب. حضرت مولانانك طریقی منتسبلرندن: «ای مولوی ای مولوی کوش ایت صدای بشنوی — اسراردده».

مؤنه [ع] سدرمق ایده‌جك قوت، زاد § زحمت، مشقت، رنج، محنت.

موهبه [ع] بخشش، عطا، احسان: موهبهٔ الهیه. موهبهٔ زلیه.

موهوب [ع] هبه اولنمش، باغیشلانمش: مال موهوب.

موهوب له [ع] هبه‌یی قبول ایدن.

موهوم [ع] وهم اولنمش، شك وتردد اولنان شیئك طرف مرجوحنه صاپلامش § خارجده وجودی اولمیان، تخیل ایدیلن شی: لیاقت موهومه. اقتدار موهوم.

موهون [ع] آریق، ضعیف آدم.

مه [ف] (ماه) مخففی. آی. بو صورتله اکثریا نظمده قوللانیلیر: «یتر ای فلك بو جفا یتورمن زاره سرور روانمی — مه طلعتیله منور ایت دل و دیدهٔ نکرانمی — فضولی».

مهابه [ع] هیبت، جلال وعظمت، قورقونجلق: فلان مهابتیله حضاری تترتدی. مقام حکمدارینك مهابتی. عسکرك مهابتی. «تمثال رجولیت ایکن ذات مکبنی — بیلسه‌م بو مهابتله کسن کیم‌دی...—...»

مجملره اقتضاء (شکوه وشان) معناسنه قوللانیلدیغی ده واردر.

مهابل [ع] (مهبل)ك جمعی.

مهار [ف] دوه‌نك بروننه کچیریلن حلقه شکلنده آغاج. یولار بوکا طاقیلیر. کسسنه مهار.

مهارت [ع] ماهرلك، زیرکلك، استادلق، حذاقت: مهارت قلمیه. ابراز مهارت.

مهالك [ع] (مهلکه) جمعی: «نیجه کاشانه‌لر سکانی قورتلدی مهالکدن — اشرف».

مهام (مهم) جمعی: مهام امور دولت، مهام سلطنت.

مهانه [ع] حقارت. خوارلق.

مهبط [ع] اینه‌جك یر، محل هبوط: مهبط الهام. مهبط انوار.

مهبل [ف] دهان فرج زن § فرجك آغزندن رحمه کیدن یول، طریق ذکر.

مهپاره [ف] (ماهپاره) مخففی. آی پارچه‌سی کوزل.

مه پرست [ف] (ماه پرست) مخففی. آیه طاپیجی، طاپان § عاشق.

مهتاب (ماهتاب) کلمه‌سنه مراجعت. شب مهتاب. مهتاب، دنیایی غرق آب وتاب ایتدی. «الدنده خامهٔ زرینی مولانای دومی وش — کیجه آثار شمسی شوق ایله تنظیر ایدر مهتاب — بلیغ». مهتابی = تماشای ماهتاب ایچون حوض کنارینه یاپیلان کوچك کوشك، چادر، قریه. (مهتابیه) یا کلشدر.

مهتوك [ع] هتك اولنمش، یرتلمش: پردهٔ مهتوك.

مهجو [ع] هجو اولنمش.

مهجور [ع] هجر اولنمش، کندیسندن قطع الفت ایدلمش، ترك اولنمش: مهجور التفات. لفظ مهجور.

مهچه [ف] (ماهچه) مخففی. سنجاق باشنه، مناره تپه‌سنه آی شکلنده قونیلان شی. علم: «قیلدی رونقدار عید ایامکی — مهچهٔ رایات پرتو کسترك — احمد حمدی بك».

مهد [ع] چوجق بشیکی، کهواره: مهد صفا. مهد مدنیت. مهد آرام. جمعی (مهود). § یاتق، دوشه‌مك، بسط ایتمك.

مهدوم [ع] هدم اولنمش، ییقلمش: بنای مهدوم.

مهر [ع] اثنای تزوجده ویریلن بدل نکاح، کابین: جمعی مهور — و — امهار. مهر معجل = اثنای عقدده آغراق نامیله ویریلان شی. مهر مؤجل = عقد نکاحك فسخنده و یاخود زوجینك وفاتی وقوعنده ویرلمك اوزره اثنای عقدده تعیین اولنان مبلغ، نکاح اقچه‌سی.

مهره [ع] (ماهر)ك جمعی. مهارتله متصف اولانلر: مهرهٔ ارباب قلم. مهرهٔ ادبا.

مهروی [ف] (ماهرو) مخففی آی یوزلو، یوزی آی کبی کوزل، صبیح: مهروی بدخو. جمعی مهرویان.

مهزوم [ع] هزم اولنمش، بوزلمش، مغلوب: لشکر مهزوم.

مهشید [ف] (ماهشید) کلمه‌سنه مراجعت.

مهل [ع] رفق وتأنی ایله ویریلن زمان، مهلت. مهل معین § تأخیر ایتمك، زمان ویرمك.

مهلقا [ف] (ماه لقا) مخففی. یوزی آی کبی کوزل، جاذبه‌دار: «اسیر عشقم بر مهلقانك».

مهلکه [ع] هلاك اوله‌جق یر، تهلکه‌لی محل § اولمك، هلاك اولمق.

مهما امکن [ع] هرنه‌که ممکن اولورسه، ممکن اولدیغی قدر: مهما امکن چالشمق.

مهموز [ع] معیوب § حروف اصلیه سندن بری همزه اولان کلمه . مهموز اللام .

مهوار [ف] (ماهوار) مخففی ، آی کبی .

مهواره [ف] آیلق ، شهریه ، معاش .

مهوب و مهیب [ع] هرکسك کندیسندن خوف وحذر ایتدیکی هیبتلی ، عظمتلی آدم : مرد مهیب . § آرسلان ، شیر .

مهوش [ف] (ماهوش) مخففی . آی کبی کوزل ، محبوبه .

مهیره [ع] بدل نکاحی پك زیاده اولان حره قادین § هرخصوصده استاد ، ماهر ، حاذق آدم § ماهر یوزکیج ، شناور . جمعی مهره .

مهیل [ع] قورقنج یر . جای خوف .

مهین [ع] خوار وحقیر ، ضعیف شی .

می [ف] شراب ، خمر : « انیس اهل دلدر ، غمزدادر ، یار جاندر می — فقط هیهات ای غافل که خصم بی اماندر می — رشاد بك » . « آچلمش کل کبی پهلورخ آتشبار اولوب میدن — کوکل هم بلبل شوریده هم پروانه اولمازمی — وجدی » « نشوۂ ذوق میی تحقیر ایدن دیوانه‌در — نابی » می ناب = خالص ، قاتقیسز شراب . می آشام = می ایچیجی ، ایچن . می پرست = دوام اوزره شراب ایچن ، مدمن خمر . می پرستی = می پرستلك . می پرستانه = می پرستجه‌سنه . می پرستان = می پرستلر . « می پرستان خامان بردوش »

میادین [ع] (میدان) ك جمعی : میادین هنر . میادین حرب .

میازیب [ع] (میزاب)ك جمعی .

میازر [ع] (میزر)ك جمعی .

میال [ع] دها ، پك ، اك میل ومحبت ایدیجی ، ایدن : میال هوا . میال بقا . میال اعتلا .

میامن [ع] علی غیر القیاس (یمن) کلمه‌سنك جمعیدر .

میامین [ع] (میمون)ك جمعی .

میت و میّت [ع] اولو ، اولمش انسان ، مرده : « سن میت ساکنی موت ایتمه‌ده بیزار — حامد بك » . ایکنجیسی اولمك اوزره بولنانه‌ده دینیلیر . جمعی اموات . موتی .

میته [ع] بوغازلنمدن کندیلکندن اولمش حیوان ، لاشه .

میخانه [ف] می وسائر مسکراتك صاتیلدیغی ایچیلدیکی یر : « بردر میخانه رفتن کار یکرنکان بود — خودفروشانرا بکوی میفروشان راه نیست — لا »

میخوار و میخواره [ف] شراب ایچن ، مدمن خمر ، عیاش : « نطقشه جهاندر پیدربی ایکی تاریخ — میخواره نی اولنسون ، میخانه‌لر قپانسون — سروری . »

میخوش [ف] طاتلیلقله اکشیلك آراسنده‌کی طعم . مایخوش .

میدان [ع] کنیش ، آچیق یر ، واسع ساحه . میدان جنك . میدان انتشار . « میدانه دوشن قورتیله منسك قضادن ... » میدان ایستمك = مساعده طلب ایلمك ، استمهال ایتمك . میدان اوقومق = صلا دعوت . میدانه چیقمق = بارز ومبارز اولمق . میدانه چیقارمق = اظهار واخراج ایتمك . میدانه قومق = ابراز ایتمك . میدانه کتیرمك = یتشدیرمك ، احداث وتربیه ایتمك . میدان ویرمه‌مك = صیق بوغاز ایتمك ، کوز آچدیرمامق . میدان شعراسی = چوکور شاعرلری ، الی سازلی شاعرلر : « ویردی بکا اولامراقی — میدان شعراسنك نهاقی — ... »

میزر [ع] پشتمال .

میسره [ع] زنکینلك . توانکری § اثنای حربده قوماندانك صول طرفنده بولنان عسکر ، صول جناح .

میسور [ع] قولای ، آسان § آسان اولمق .

میع [ع] اریمك ، صیویق اولمق .

میعه [ع] براوزرینه دوکیلن شیئك سیلانی .

میفروش [ف] می صاتیجی ، صاتان ، میخانه‌جی ، شراب تاجری : میفروش خم خروش .

میکده [ف] میخانه : « زمین میکده را تا بحشر اکر بشکافی — بجای پارۂ خم توبۂ شکسته بر آید — لا » = میخانه‌نك زمینی اکر محشره قدر قازمش اولسه‌ك کوپ پارچه‌لرینه بدل قیرلمش توبه ظهور ایدر . (کده)نك کافنی فارسی کاف ایله اوقومالی .

میکسار [ف] می ایچیجی ، ایچن .

میکون [ف] قرمزی یه مائل رنك : لب میکون . چشم میکون .

میل [ع] اکلمك ، اکلمه : دیوارك میلی . آغاجك میلی § محبت ، خواهش وتوجه : میل دل .

میلان [ع] اکلمك § محبت . خواهش طبیعت : میلان قلب .

میمنت [ع] برکت ، سعادت ، یمنلیلك ، اوغورلیلق . (نحس) مقابلی .

میمنه [ع] اثنای حربده قوماندانك صاغ جهتنده بولنان عسکر . صاغ جناح .

میمون [ع] اوغورلی ، مبارك ، خجسته .

میمون [ف] معروف انسانه بکزر حیوان . نسناس ، قرد .

میوه [ف] یمش ، ثمره . میوۂ دل = ثمرۂ فؤاد ، اولاد . میوۂ خشك = قوری یمش . میوۂ خشك كمركی . (میوه خوش کمرکی) تعبیری بوندن غلطدر . میوۂ تر = تازه یمش : میوۂ تر کمرکی . (میوه) کلمه‌سی فی الاصل میمك کسریله‌در . مع هذا بعض فرهنکلر ایکی صورتی ده صحیح اولمق اوزره قید ایتمشلردر .

میوه‌دار [ف] میوه‌لی ، مثمر ، یمش ویریجی : « میوه‌دار اولملیدر حاصلی باغ وطنك — پرورش ویردیکی خیر اومدیغی هر تازه نهال — ناجی »

میوه‌فروش [ف] میوه صاتیجی ، صاتان ، مناو ، فاکهانی .

م

مائه [ع] یوز ، صد . جمعی مئات .

مائتین [ع] ایکی یوز . دو صد .

مبرد [ع] اکه .

مبزغ و مبضع [ع] نیشتر ، قان آله‌جق آلت .

مبوله [ع] اوردك ، ایچنه بول ایدیلن قاب .

مترس [ع] سپر ، استحکام . فارسی (مترس) دن معربدر .

مثال [ع] کبی ، مانند : « مثال کعبه ایا نور دیدۂ عشاق — کورن جهانی مشتاق کورمین مشتاق — هدایی مؤذن » § اورنك ، شبیه ، نظیر ، بعض اعراضده مشارك : مثلا دیوارده نقش اولنان انسان ، انسان طبیعتك مثلیدر . بو مقامده (مثلیدر) دینمز . (مثل) حقیقتك عینا

منده مشارك ديمكدركه مقام نفيده مستعملدر. مثلا جناب حقك مثلي برشي يوقدر. عبارهسنده اولديغي كبي. حاصلي (مثل) جميع صفاتده مساوي اولورسه دينيلير. حال بوكه (مثال) ايچون صفاتده مساوات شرط دكلدر. § بر مسئلهيي ايضاح ومخاطبه تفهيم ايچون ايراد اولنان شي: مثال اولهرق بر فقره سويلدي. (نموذج) ايله بونلرنده فرق واردر. عالم مثال= عالم ارواحك درونندهء. عالم وجودك فوقنده بر عالم. صور عالم مثالي= رؤيا. (مثال) اسكيدن حكم وفرمان پادشاهي معناسنهده قوللانيليردي.

مثقال [ع] وزن، مقدار. § يكرمي قيراط مقدار. جمعي مثاقيل.

مثقب [ع] برشيئي دلهجك آلت، بورغو. (مانقب) بوندن محرفدر.

مثل [ع] كبي، مانند، شبيه، طبق. مثلي= چارشو وبازارده معتد بهيعني بهالك اختلافني موجب برتفاوتسز مثلي بولنان شي — مجله.

مجداف [ع] قاييق كوركي. ذال ايلهده لغتدر.

مجدل [ع] كوشك، قصر. جمعي مجادل.

مجذام [ع] ايك كسكين قليج. (مجذامه) ده لغتدر.

مجسطي [يونانجهدن معرب] بطلميوسك فنون رياضيهدن هندسه اوزرينه تصنيف ايتديكي كتاب. كتاب مجسطي.

مجمر [ع] ايچنده عود ياقيلان آلت، بخوردان. بو كه اسم مكان صيغهسيله (مجمره) ديمك ده جائزدر. مجمره كردان. جمعي (مجامر)

مجن [ع] قالقان، سپر.

مجهار [ع] سوزي جهر ايله سويلين.

محراب [ع] مسجد وجامع درونونده قبله طرفندن بولنان طاق، امامك طورديغي يري: «مسجدنوله كيتدي ايسه محراب برندهلا» محل مجاهده اولديغي ايچون بويله دينلمشدر.

محراك [ع] چوق حركت ايديجي.

محراق [ع] حرارت وضيانك مقعر يعني چقور بر آيينهدن عكس ايلهكلري نقطه مقابلنده وقوع اجتماع ايلهكلري ديكر نقطه.

محصد [ع] اكين اوراغي.

محطب [ع] اودون كسهجك آلت. باطه.

محفر [ع] قازمه، بل.

محقنه [ع] حقنه، احتقان طلومبهسي بو آلتله خستهنك مقعدندن باغرصاقلرينه علاج شرينغه ايدلير.

محن [ع] (محنت)ك جمعي: محن حيات.

محنت [ع] بلا، غم، كدر، مصيبت: «خواب يوق غمدن شب تاريك محنت بي صباح — آغلامقدن كوزلرمده اولدي مژكانم تيكن» في الاصل تجربه معناسنهدر. اولكي معناده استعمالي مجاز طريقيلهدركه انسانك كنديسيله امتحان اولنديغي بلا ديمكدر. محنتزده= محنته اوغرامش، محنت چكمش. محنتديده= محنت كورمش. مصيبته اوغرامش. محنتكش= محنت چكيجي، چكن، كرفتار بلا. محنت كشي= محنت كشلك. محنت كشانه= محنت كشجهسنه. محنت كشان= محنت كشلر: محنت كشان عالم. محنت گاه ومحنتكده= محنت محلي: محنتكدهٔ روزكار.

محور [ع] چرخ كبي شيلرك اورتهسندن كچن ودورانته سبب اولان اوق، تير چرخ § براوجي قطب شمالييه، ديكر اوجي قطب جنوبييه منتهي اولمق اوزره مركزدن مروري فرض اولنان خط موهوم: محور ارض، محور عالم.

مخطاط [ع] جدول چيزهجك تخته.

مخلب [ع] يرتيجي حيوان پنجهسي. جمعي (مخالب).

مخيط [ع] ايكنه، سوزن.

مداد [ع] مركب: «خامهء دمبسته قاليرا اولمسه امداد مداد — آلاي بك زاده ناجي»

مدحت [ع] اوكمك، ستايش. مدحتكر= اوكيجي، اوكن. مدحتكري= مدحتكرلك.

مدرار [ع] چوق صو دوكن. ابر مدرار= چوق ياغمور ياغديران بلوط.

مديان [ع] دائما بورج ايدن.

مدفع [ع] طوپ. جمعي (مدافع)

مذبح [ع] آلت ذبح. بچاق.

مذكار [ع] دائما اركك طوغوران ديشي.

مرآت [ع] آيينه، تركجهسي (كوزكو) لفظ مهجوريدر: «مرآته باقمه بر ايكي كون ايله تجربه — صبر ايلمك فراقكه مشكل دكليدر — نحيفي» جمعي مرايا. مرايا محدبه.

مرار [ع] (مره)نك جمعي.

مرساة [ع] كمي دميري، لنكر.

مرشحه [ف] سوزكچ.

مرصاد [ع] كوزجيلرك اوتوروب كوزتدكلري يول، مكان. مكان رصد. او مكان آلت رصد اعتبار اولنمشدر: «اختلافاتيله اوغراشمقده دهرك ذوق يوق — ذوق آنك مرصاد عبرتدن تماشاسندهدر — ناجي»

مرصد [ع] مرصاد، كوزهتهجك آلت. جمعي (مراصد).

مرفد [ع] بيوك كاسه.

مرفق [ع] ديرسك § خانهنك مطبخ وكيلاري كبي مدار منافعي اولان يري. جمعي مرافق. مرافق البيت.

مرقاة [ع] مرديون، نردبان: مرقات علوم.

مرقم [ف] قلم.

مروحه [ف] يلپازه: مروحه جنبان= يلپازه صاللايجي، صاللايان. مروحه جنباني= مروحه جنبانلق. «خيلي زمان مروحه جنبان ايدم — اويقويه طالمش ايدي اول شيوهكار — ملك دلهبن ده سليمان ايدم — قبضهٔ دستمده ايدي روزكار — لا» ... نغمات طيور آشيانساز ومروحه جنبانئ باد صباح حياتنواز ايله ... تلماق ترجمهسي- كامل پاشا. جمعي (مراوح).

مزاج [ع] آميزش § طبيعت، سرشت § وجود بشرده وظائف عضويهدن برينك سائرلري اوزرينه غلبهسندن حاصل اولان كيفيت. مزاجدن= مزاج بيليجي، بيلن مزاجكير= مزاج طوتيجي، طوتان. مزاجه كوره خدمت ايدن، دالفاوق.

مزاح [ع] يكديكريله لطيفه ايتمك.

مزبر [ع] قامش قلم. جمعي مزابر.

مزداق [ف] معروف.

مزمار [ف] ناي. جمعي مزامير.

مزواج [ع] زوجي چوق قادين، چوق قوجه دكشديرن.

مزهر [ف] عود دينيلن ساز.

مسبار [ف] جراحت فتيلي، جمعي مسابر.

مسطر [ع] سطر رسم ايتمكه مخصوص آلت.

مسعار ومسعر [ع] آتش كوسكوسي.

مِسقات [ع] سق ایده‌جك آلت، قوغه. جمی (مساق)

مِسقام [ع] خسته‌لكلی، ممراض.

مِسك [ع] معروف کوزل قوقولی شی.

مِسكین [ع] هیچ برشیئه مالك اولمیان، افراط ضرورتدن حرکته مجالی قالمیان. (فقیر) ایله آرالرنده فرق واردر. فقیر کندیسنه اعطای زکات واجب اولمیه‌جق قدر شیئه مالك اولانه دینیلیر § حرکتسز، زیاده قوتسز، ذلیل، عاجز ومقهور. جمی (مساکین)

مِسمار [ع] قازیق، چنکل، میخ آهنین: «معمار نسیانه تعلیق. جمی (مسامیر).

مِسمع [ع] قولاق، اذن § خسته‌نك سوکسنده‌کی اصوات مرضیه‌یی دیکله‌مکه مخصوص برنوع آلت طبیه.

مِسواك [ع] دیش فورچه‌سی، دیش تطهیرینه مخصوص لیفلی بر آغاج. جمی مساویك.

مِسّیك [ع] پك ممسك، خسیس.

مِشراق [ع] قیش موسمنده ایصنمق ایچون کونشه قارشی اوتوریله‌جق یر، شمس آباد.

مِشربه [ع] صو ایچمك ایچون قوللانیلان قاب، (ماشرابا) بونك محرفیدر.

مِشراط و مِشرط [ع] حجام نشتری، جمی مشارط.

مِشکاة [ع] درونه لامبه قونه‌جق حجره، باجه. (قندیل) معناسنه استعمالی یاکلشدر. (مکوة) صورتنده‌ده یازیلیر.

مِشوار [ع] روش، طور و طرز.

مِصباح [ع] قندیل، چراغ، آلت تنویر. مصباح المسحور = صباحلامش، ضیاسی سونوك قندیل. مصباح السرور — و — مفتاح الشرور = باده.

مِصداق [ع] آلت صدق، مجازاً برشیئه موافق اولان ودلیل صدق سخن معناسنه قوللانیلیر.

مِصر [ع] شهر، مملکت. جمی امصار § آفریقاده بولنان قطعهٔ معروفه. ام الدنیا.

مِصراع [ع] قپوقنادی § موزون پارچه. درکه کندیسیله بحراً متساوی دیکر موزون برپارچه‌یه مقارنتندن بربیت تشکیل ایدر. مصراع آزاده = تك مصراع: «مضحکات دهره بن اولسه‌مده تصویرم کولر — ناجی» مصراع برجسته = تکلفسز سویلنیلن لطیف مصراع: «صحتم، عمرم، حیات جاودانمسین بنم — ذاتی». ذوق آنکدرکه پریشانلغی جمیعتیدر — لا». (مصرع) صورتنده‌ده یازیلیر.

مِصرانِ [ع] کوفه ایله بصره‌دن کنایه‌در.

مِصطبه [ع] پیکه.

مِصعاد [ع] آلت صعود، مردیون، سلم. (آسانسور)

مِصقله [ع] قلیج وآیینه کبی شیلرك پاسنی ممیزیله‌جك، آنلره جلا ویره‌جك آلت.

مِصوات [ع] پك هایقیریجی، شدید الصوت.

مِصید و مِصیده [ع] آو آولامغه مخصوص آلت، آلت اصطیاد. (مصیده) ده بو معنایه‌در.

مِضراب [ع] اوره‌جق آلت، طنبور و ساز چالمغه مخصوص آلت، زخمه: «ابدری ساز سینه‌م دکه برمضرابدن فریاد — راغب پاشا»

مِضمار [ع] (ض حرف ظ کبی اوقونور) قوشی میدانی. (فارس مضمار بلاغت) کبی ترکیبلر چوقدن پایدار اولمشدر. جمی مضامیر.

مِطحَن [ع] دکرمن، آسیا.

مِطراب [ع] کثیرالطرب آدم، طروب.

مِطرَقه دمیرجی چکیجی. جمی مطارق.

مِطعام [ع] کثیرالاطعام. مضیاف.

مِطلان [ع] حیواناتك آرقه‌سندن دورتن سوریجی.

مِطلاق [ع] چوق قاری بوشایان، کثیرالطلاق.

مِطواع [ع] پك مطیع.

مِطهَره [ع] صو قابی، مَطره.

مِظفار [ع] عزم ایلدیکی شیئه ظفریاب اولان بختیار.

مِعاء [ع] باغرصاق. جمی امعاء. معاء رقیق = براوجی معده‌یه، دیکر اوجی قالین باغرصاقلرك باش طرفنده بولنوب معاء اعور دنیلان باغرصاغه مربوط اینجه ودوز باغرصاق. معاء غلیظ = اینجه باغرصاقلرك آشاغی اوجنه مربوط معاء اعوردن مقعده قدر ممتد قالین وبوغوملو باغرصاق.

معبر [ع] قایق، کلك، کوپری کبی صویی چکمکه آلت و واسطه اولان شی: «منهل شمشیربدر جان عدونك معبری — نظیم».

معجر [ع] نسوانه مخصوص برنوع باش اورتوسی، سربند: «دوی کیسوی ماکدر تارو بود جامه‌سی — پارهٔ پیرامن حوجنانذر معجری — نفعی»

معده [ع] یدیلن شیلرك باغرصاقلره ایمدن اول کیتدیکی غایده شکاده کی کیسه قورساق. جمی (امعده)

مِعذار [ع] پرده، حجاب. جمی معاذیر.

مِعراج [ع] مردیون، سلم § چیقه‌جق یر، مصعد § عروج: معراج النبی. شب معراج. جمی معارج.

مِعشار [ع] اونده بر.

مِعصار و مِعصَر [ع] منکنه، شرابخانه. بوکا اسم مکان صیغه‌سیله (معصره) دیمك ده جائز اولدیغنه سکره‌دن اطلاع ایدلمشدر.

مِعطار [ع] دائما کوزل قوقو سورونن، کثیر التعطر.

مِعمار [ع] بنا اوسته‌سی، فن انشا مهندسی: «کوکله ساقی بی معمار ایلدم میخانه‌ده — ناجی». معماران = معمارلر.

مِعماری [ع] معمارلق: فن معماری.

مِعوَل [ع] کولنك.

مِعیار [ع] برشیئك درجهٔ خالصیتی آکلامق ایچون قوللانیلان آلت.

مِغزل [ع] ایپلك اکیره‌جك آلت، ایك. جمی مغازل.

مِغسل [ع] کندیسیله برشی غسل اولنه‌جق آلت، طاس، ابریق.

مِغفر [ع] اسکی زمان دلاورانك اثنای جنکده باشلرینه کیدکاری دمیرکلاه. بونك ترکجه‌سی (توغلغه) ایمش: «صفدر کشور کشا کیم جنکه چیقدقجه اولور — جبرئیل انا فتحنا خوان تیغ مغفری — نفعی».

مِغلاق [ع] کلید، ماندال. جمی مغالیق.

مِغوَل [ع] اینجه قلیج، خنجر. جمی مغاول.

مِفتاح [ع] آناختار. جمی مفاتیح.

مِفتَله [ع] اورکه دنیلان آغاج.

مِفصَد [ع] قان آله‌جق آلت ، نیشتر .

مِفضال [ع] فضل وشرف صاحبی .

مِقدار [ع] برشیئك اندازه‌سی ، قدری § غنا ، قوت وقدرت : مقداركی بیل برایشه یا باشلامه اول — یا باشلادیغك كاری پذیرای ختام ایت — . . . » . § پارچه : برمقدار شی . جمعی مقادیر .

مِقدام [ع] پك مقدم ، دلیر . كثیر الاقدام .

مِقراض [ع] كسه‌جك آلت ، مقص : مقراض اجل . مقراض تشریحی .

مِقرمه [ع] پرده ، زار ، دوشك چارشفی § منديل ، دستمال . مشهوری میمك فتحیله‌در .

مِقلاد [ع] كلید ، دیلی ، آناختار . § خزینه . جمعی مقالید .

مِقناطیس [یونانیجه‌دن معرب] قوای طبیعیه‌دندر . نظریات جدیده‌یه كوره قدرت الكتریقیه‌نك برصورت دیكرده تجلیسندن عبارتدر . دلك ایله رجنه وجامده مثبت و منفی اولمق اوزره ایكی صورتده متجلی اولور . عوام اصطلاحنجه (میخلادیز) حجر مقناطیسی دینیلن حدیدی بر ماده‌دركه دمیر اكنتیلرینی جذب ایتمك خاصه‌سنی حائزدر . قوهٔ مقناطیسیه . (مغناطیس) ده لغتدر .

مِقنعه [ع] باش اورتوسی . (مِقنع) ده بو معنایه‌در .

مِقطه [ع] اوزرنده قلم كسه‌جك آلت ، (مقطه) بونك محرفیدر .

مِقول [ع] دیل ، لسان . جمعی (مقاویل) .

مِقیاس [ع] قیاس ایده‌جك ، ایكی شیئك بینی تقدیر ایله‌جك آلت . § مقدار ، میزان . مقیاسات = مقیاسلر . مقیاسات عتیقه .

مِكثار و **مِكثیر** [ع] چوق سویلین ، كوه‌زه ، كثیر الكلام .

مِكحال و **مِكحل** [ع] كوزه سرمه چكه‌جك میل .

مِكرام [ع] پك چوق كرم ایدن .

مِكنسه [ع] سپورگه ، جاروب .

مِكیال [ع] اولچك .

مِلاحه [ع] كمیجیلك .

مِلّه [ع] دین و شریعت : بزجه دین و ملت بردر . § بردینده بولنان كروه : ملت اسلامیه . (بر مملكتده طوغان یاخود توطن ایدن وعینی برحكومت تحتنده یشایان افرادك هیئت مجموعه‌سی) دیمك اولان nation مقابلنده استعمال ایتمه‌مك اولادر . اوكا مقابل (قوم ، امت) كلمه‌لری قوللانیلملیدر .

مِلح [ع] طوز ، تمك . جمعی املاح .

مِلحفه [ع] بورینه‌جك شی ، یورغان .

مِلزاب [ع] پك جری ، بخیل آدم . جمعی ملازیب .

مِلعقه [ع] قاشیق .

مِلقط [ع] یردن برشی آله‌جق آلت ، جمعی ملاقط .

مِلك [ع] بر شیئی بر وجه استقلال ضبطه قادر اوله‌رق زیر استیلایه آلمق ، برشیئه مالك اولمق § برینك تحت تصرف و اقتدارنده بولنان شی . (مال) دن اعمدر : «صورتده دكل فقط جهانكیر — ملك هنری ده ایتدی تسخیر — . . . » ملك یمین = جاریه ، كوله . (یمین) بوراده غلبه معناسنه‌در . جاریه وكوله‌یه غلبهٔ اسلام ایله ضبط اولندیغی ایچون دینلمشدر . مجازاً پاره‌یله آلنمش كوله ، جاریه معناسنه قوللانیلیر . بعض لغویون (مِلك) ی ذوی العقولك غیریده ، (مُلك) ی هم ذوی العقولده هم غیریسنده تصرف دییه تعریف ایتمشلردر . نظمده (ملكت) صورتنده ده قوللانیلیر .

مِلل [ع] (ملت) ك جمعی . ملل اجنبیه . ملل ونحل .

مِلّی [ع] بر ملته منسوب و یا مخصوص . ملی برهوا ، شعر ملی .

مِلّیت [ع] بر ملتی دیكر ملتدن تفریق ایدن احوال و خصوصاتك هیئت مجموعه‌سی : عثمانلی ملیتی . ژاپونیا ملیتی . ملیت آثار وصنایعدن آكلاشیلیر .

مِن [ع] دن) مفهومنی افاده ایدر برحرف جردر . من الاول = اولدنبری . من بعد = بوندن صكره . من الازل = ازلدنبری . من طرف الله = الله طرفندن . من الباب الی المحراب = قپودن محرابه قدر قپوقپامه‌جه‌سنه : « من الازل سزك آزاده سراسیر كزم — الی نهایه‌ده مملوك آستانكزم — آصف » . (من) حرفنك صورت استعمالی حقنده تفصیلات آلمق ایستینلر كتب نحویه‌یه مراجعت ایتملیدر . بوراده یالكز شو قدر سویله‌یه‌لم كه بو حرفك لسانمزده هر یرده (دن) اداتیله ترجمه‌سی مناسب دكلدر : « الفت الهوی طفلاً فشابت عوارضی — لعشرین من عمری فاین شبابیا — حسن البزاز » = طفل ایكن سودا ایله الفت ایتدم ، یكرمنجی سال حیاتمده صفحات رخسارمده‌كی تویلر آغاردی . بنم شبابم نره‌در ؟

مِنا [ع] مكهٔ مكرمه‌ده بر محل اسمی .

مِنبر [ع] جامعده خطیبك خطبه اوقودیغی مرتفع یر . رفعت معناسنه اولان (نبر) دن اسم آلتدر . جمعی منابر .

مِنبض [ع] یوك وپاموق آته‌جق آلت ، حلاج طوقماغی .

مِنّت [ع] برینه ایلك ایتمك ، احسان ایلمك § ایدیلن لطف واحسانی بر بر تعداد ایله باشه قاقمق ، امتنان : « حق تعالی كیمسه‌یی برفرده محتاج ایتمسون — یوقسه خلقك ایتدیكی احسانه دكمز منتی — شناسی » . منت چكیلیر بلا دكلدر . § نعمت ، احسان . منتدیده = منت كورمش ، احساندیده . منت كش = منت چكیجی ، چكن : « هیچ اولمدی اول نبی صابر — منتكش نعمت اكابر — . . . » منت شناس = ایلك طانیان ، شاكر نعمت . منت شناسی = منت شناسلق . منت شناسانه = منت شناسجه‌سنه . منت شناسان = منت شناسلر .

مِنجل [ع] اكین اوراغی . جمعی مناجل .

مِنحات [ع] دوارگر رنده‌سی . جمعی مناحت .

مِندف [ع] حلاج یایی . جمعی منادف .

مِنسر [ع]ییرتیجی قوش قاغه‌سی . جمعی مناسر .

مِنشار [ع] دستره ، بیچقی : « منشاره ایلدی زكریا فدای سر — . . . » جمعی مناشر .

مِنسغه [ع] جولهه مكیكی .

مِنشفه [ع] صوبی سیله‌جك ، ازاله ایده‌جك آلت ، بز ، صونكر .

مِنصّه [ع] كلین صندالیه‌سی منصه پیرای ناز . جلوه‌گر منصهٔ اقبال .

مِنطق و **مِنطقه** [ع] قوشاق ، كمر ، میان بند . § خط استوادن اعتباراً ارضك شمالی جنوبی درجات معینه‌یه تقسیم اولنان اقسامندن هر بری : منطقهٔ حاره : منطقهٔ بارده .

مِنْطَقَةُ الْبُرُوجْ [ع] حمل، ثور، جوزا، سرطان، اسد، سنبله، میزان، عقرب، قوس، جدی، دلو، حوت دینیلن اون ایکی برجك کندیسی اوزرنده واقع اولدیغی دائرۀ فلکیه. کونش دائرۀ منطقة البروج یله دائرۀ معدل النهارك نقطتین متقاطعینه کلدیکی زمان ارضك هر طرفنده لیل ونهار متساوی اولور. بو ایکی محل تقاطعه اعتدالین نقطه‌لری دینیلیر. کونش حمل برجندن کچدیکی زمان اعتدال ربیعی و آنك مقابلی اولان میزان برجندن کچدیکی زمان اعتدال خریفی نقطه‌لرنده بولنور. بونی میمك ضمیله اوقومق غلط فاحشدر.

مِنْطِیقْ [ع] بلیغ، سخنور. [*]

مِنْظارْ [ع] آیینه.

مِنَرْوا [یونانیجه‌دن] اساطیر یونانیه‌ده عقل معبودۀ موهومه‌سی.

مِنْفاخْ [ع] کوروك. جمعی منافخ.

مِنْقارْ [ع] قوش قاغه‌سی. § طاشجی قلمی. جمعی مناقر.

مِنْقاشْ [ع] جنبز دنیلن آلت. موچینه.

مِنْقَلَه [ع] کاغد اوزرینه زاویه ترسیم ومساحه‌سنده قوللانیلان نصف دائره شکلنده بر آلت.

مِنْعامْ [ع] چوق انعام واحسان ایدن.

مِمْراضْ [ع] خسته‌لكلی، مسقام.

مِنَنْ [ع] (منت)ك جمعی.

مِنْوالْ [ع] جولهه‌لرك (جولاه) اوزرینه بز صاردقلری بر آلت § مجازاً طور،

[*] بو کلمه میم مفتوحه فصلنه سهواً کچمشدر. طوغریسی بودر.

طرز، دستور، وجه وصورت معناسنه قوللانیلیر: برمنوال مشروح.

مِنْهاجْ [ع] آچیق، کنیش یول، شاهراه: منهاج سلامت. جمعی مناهج.

مِهْ [ف] بیوك، اولو، عظیم. جمعی (مهان). دائماً (کهان) ایله برابر قوللانیلیر: کهن و مهان = صغار وکبار. مه آباد = عجملرك قولنجه کندیلرینه مبعوث ایللك پیغمبرك اسمی.

مِهادْ [ع] دوشك، بساط، فراش.

مِهْتَرْ [ف] زیاده بیوك، اعظم. مهتری = مهترلك. مهتران = مهترلر.

مِهْذارْ [ع] بیهوده‌کو.

مِهْرْ [ف] کونش، آفتاب: «مهر دولت بخت ارباب دله آیینه‌دار — پرده‌کش صبح وطن شام غریبان اوستنه — ندیم» § عشق ومحبت، شفقت: «مهرم که اولدی عالمه روشن کونش کبی — برذره کلمز ای مه نامهربان سکا — جامی».

مِهْرْبانْ [ف] شفقتلی، مرحمتلی، محب: «بی سندن آیردی جور فلك — آه صد آه مهربان پدرم — فیضی» مهربانی = شفقتلیلك. مرحمتلیلك.

مِهْرْگانْ [ف] صوك‌بهار § اسكی ایرانیلرك ایكی عید عظیمندن بری دیکرینك اسمی (نوروز) در. عجملرك زعمنجه جناب حق کویا شهور شمسیه‌سنك بدیجیسنده کونش میزان برجنه تحویل سیر ایتدیکی زمان ارضی خلق وابداع واجسامی مقر ارواح ایتمش وبنه اوکون معاونت فرشتکان ایله کاوۀ آهنکر خروج ایدرك وفریدون ضحاکه ظفریاب اوله‌رق کندیسنی کوه دماونده حبس ایتمشدر. هرسنه اوکونك حلولنده عظمای ایرانك خلقه لطف وشفقت وبسط موائد

عاطفت ایتملری وجه تسمیه ایمش. دیکر برروایته نظراً مهر نامنده برغدار اوکون وفات ایتمش اولمغله کندیسنك نتیجۀ اعتسافندن رهایاب اولان خلق اوکونی استسعاد ایله هرسنه عیدملی اتخاذ ایتمشلردر. اردشیر بابکان کونش رسمنی حاوی بربیوك تاجی اوکون باشنه کیمش وکندیسندن صکره کلن حکمداران ایرانده بونی دستور اتخاذ ایدوب اولادلرینی اوکون تتویج وبدنلرینه دهن بان طلا ایلمشلردر. اوکون حضور حکمدارانه جمله‌دن اول موبدان ودانشمندان دخول وترنج، الما، ایوا، نار، عناب، بیاض اوزوم، نبق تقدیم ایدرلردی. اعتقادلرنجه اوکون بومیوه‌لردن تناول ودهن بان طلا وکلاب استعمال ایتمك ختام سنه‌یه قدر هر درلو آلام واسقامدن باعث مصونیتدر. (مهرجان) بوندن معربدر.

مِهْمازْ [ع] و **مِهْمیزْ** [ف] سواران چزمه‌لرینك اوکچه‌لرینه حیوانی یورتمك ایچون قونیلان دمیر پارچه‌سی، میخ آهنی (ماهمیز) بوندن محرفدر. عربجه‌سنك جمعی مهامز — و — مهامیز.

مِهْمانْ [ف] مسافر. ترکجه‌سی (قونوق). ضیف. ابن کمال مرحوم بولفتی بیوك معناسنه اولان (مه) ایله بکزه‌یجی معناسنه اولان (مان) لفظندن مرکبدر دیمشدر که تسمیه‌ده مناسبت آشکاردر. بعضا نظمده (میهمان) صورتنده‌ده قوللانیلیر. مهمانپرور = مهمان بسله‌یجی، بسله‌ین. مسافره اکرام ورعایت ایدن: عثمانلیلرك مهمانپرورلكی امثال صره‌سنه کچمشدر. مهمانپروری = مهمانپرورلك: عادت مهمانپروری. مهمانپرورانه = مهمانپروره یاقیشه‌جق صورتده: معاملۀ مهمانپرورانه. مهمانخانه = مسافرخانه، مسافر اقامتنه مخصوص محل: مهمانخانۀ دنیا. مهماندار = مهمان طوتیجی، طوتان، کندیسنه مسافر کلن § کندیسنه بریسی مسافر ویریلن یاخود صورت رسمیه‌ده مسافر نزدینه مأمور تعیین ایدیلن. مهمانداری = مهماندارلق. مهمانسرای = مسافرخانه. مهماننواز = مسافره اعزاز واکرام ایدن. مهماننوازی = مهماننوازلق. مسافرپرورلك. مهماننوازانه = مهماننواز اولانه یاقیشیر صورتده. مهماننوازان = مهمان نوازلر. مهمانی = مهمانلق. مسافرلك.

مِهِینَه [ف] بیوك، بزرك.

مِئاتْ [ع] (مائه)نك جمعی.

مِیاسْموسْ (فرانسزجه‌دن محرف) miasme چورومکده اولان موادنباتیه وحیوانیه‌دن چیقان متعفن بخار. بخارات منتنه.

مِیانْ [ف] اورته، وسط § بل، کمرکاه. معهود (مومیان) خیال باریکی چوقدن اونوتلمشدر.

مِیانَه [ف] اورته، وسط § کردنلك اورته‌سنده‌کی شهدانه اینجی.

مِیانْ بَسْتَه [ف] بلی باغلی. ایشه آماده.

مِیانْ بَنْد [ف] قوشاق، کمر، منطقه.

مِیانْجی [ف] آرایه کیرن، برخصوصده توسط ایدن. بوکلمه یا (میانه) ایله کلمۀ نسبت اولان (کی)دن مرکب اولدیغی حالده کاف جیم عربی‌یه تبدیل ایدلمش ویاخود میان ایله (جی) ادات ترکیبندن مرکب بولنمشدر.

مِیانْخانَه [ف] موسیقی شناسلرجه آواز متوسط معناسنه‌در.

مِیانْدارْ [ف] دلال وبرایشده واسطه اولان. میانداری = میاندارلق، دلالق،

وساطت . میاندارانه = میاندار اولانه یاقیشه‌حق صورتده .

میانسَر [ف] نصفی مرصع بر نوع تاج .

میاه [ع] (ماء) کلمه‌سنك جمیدر. صولر : میاه دریا .

مِبْرَ و مِبْرَه [ع] ایکنه ظرفی. ایکنه قوطیسی .

میئَه [ع] اولوش، بر نوع اوله .

میتین [ف] کولنك، جغتایجه‌دن مفرسدر.

میثاق [ع] عهد، پیمان ، روز میثاق = روز ازل . جمی مواثیق .

میخ [ف] قازیق . میخ قدم = آیاغی قریق.

میر [ف] بك، امیر. باش. امیر کلمهٔ عربیه‌سندن مخففدر .

میراث [ع] برینك وفاتنده ورثه‌سنه قالان اموالی : «نیك و بدهر کس بولور عالمده البت ابتدیکن — کندی بولازسه جزا میراث اولور اولادینه — .. » جمی مواریث. میراثخور = میراث یدی .

میران [ف] (میر) ك جمی . میرمیران = رتب ملکیه‌دن بر نوع رتبهٔ رسمیه، پاشالق رتبه‌سی. امیرالامراء بونك دونده‌در.

میرزا و مِرزا [ف] بك‌زاده. (میرزاده) دن مرخمدر . بو ، مقدما ایران شهزادکانی القابندن ایدی . مؤخراً اسمك آخرینه کتیریلیرسه شهزاده‌لکه (بایسنقر میرزا کبی) ، اولنه کتیریلیرسه افندیلکه (میرزا مهدی کبی) دلالت ایتمك اوزره استعمال اولنمشدر .

میزاب [ع] اولوق ، ناودان : « میزاب قلمدن دوکیلن ماءمعارف — باغ وطن ودولته باران کرمدر — عونی بك » میزاب رحمت. فارسیدن معربدر . (مئزاب)

ده لغتدر .

میزاد [ف] سرور وشادمانی ، بزم عیش وطرب .

میزان [ف] ترازو . § دائرهٔ منطقة البروج اوزرنده بر برجك اسمی. § عملیات حسابیه‌نك طوغری اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون یاپیلان حساب .

میزبان [ف] مسافری اطعام ایدن ، خانه صاحبی . اسباب ضیافت وطعام سفره‌سی دیمك اولان (میز) لفظیله مالکیت معناسنی افاده ایدن (بان) لفظندن مرکبدر. میزبانی = میزبانلق . میزبانان = میزبانلر .

میزان الحراره [ع] حرارتك درجه‌سنی بیلدیرن بر آلت. ترمومترو.

میزان الهوا [ع] هوانك درجهٔ تضییقنی بیلدیرن بارومترو .

میس [انکلیزجه‌دن]اولنمه‌مش قز عنوانی. مادموازل ، خانم قز .

میساق [ع] سورمك ، سوق ایتمك .

میسیونر [فرانسزجه‌دن] نشر دینه مأمور راهب .

میش [ف] قیون .

میشین [ف] دباغت اولنمش قیون دریسی، مشین .

میعاد [ع] یکدیکرینه وعد ایتمك، مواعده § زمان وعد § وعد اولنان محل . مکان وعد .

میعه [ع] کونلك .

میغ [ف] قره بلوط . غمامه . § اطرافی محیط اولان کثیف دومان، سیس: « محاط میغ احزاندر سمای عمر ناشادم »

میقات [ع] بر ایش ایچون تعیین اولنان وقت ، هنکام § وقت وعد § محل وعد . § حجاجك احرامه کیردکاری محل .

میقادو [فرانسزجه‌دن] ژاپونیا امپراطورلرینك عنوانی .

میقروب [فرانسزجه‌دن] خرده بین واسطه‌سیله کوریلن وکوزله کورلمسی محال اولان حیوانجق ، حوین.

میکائیل [ع] مخلوقاتك تحصیل ارزاقنه من طرف الله مأمور ایدیلن بر فرشته

میل [ع] کوزه سرمه چکمکه مخصوص بر آلت § یوللرده تعیین مسافه ایچون دیکیلان نشان ، منار . § طولی هرمملکته کوره مختلف مسافه اوایچیسی . میل بحری عموماً ١٨٥٢ متره‌در .

میلاد [ع] زمان ولادت عرف اسلامده حضرت عیسانك زمان ولادت سنیه‌لرینه تخصص اولنمشدر : میلادعیسی : میلادی = میلاده منسوب . تاریخ میلادی .

میلیار [فرانسزجه‌دن] بیك میلیون .

میلیون [فرانسزجه‌دن] بیك کره بیك،

مینا [ف] شراب شیشه‌سی : « صهبای خروشان کبی مینای فلکدن — تاخارج خمخانهٔ امکانه آتیلسه‌ق — عونی بك » . § قیومجیلرك کوموش اوزرینه نقش ایتدکلری یشیل یاخود لاجورد رنکنده صرچه. آبکینهٔ رنکین. (مینه) بوندن محرفدر.

مینارنك و مینافام [ف] مینا رنکلی : قبهٔ مینافام سما : آسمان مینارنك .

میناکار [ف] مینا ایشلیجی ایشلین. میناکاری = میناکارلق .

مینو [ف] عالم علوی ، جنت § فلك § مینا § زمرد، زبرجد. مینوی خاك = قبر ، مزار .

و م

مُباح [ع] ایشلنمه‌سی نه حرام ، نه حلال اولان شی ، جائز . جمی مباحات .

مُباحث [ع] مباحثه ایدیجی ، ایدن . مباحثین = مباحثلر.

مُبادِر [ع] مبادرت ایدیجی ، ایدن .

مُباهات [ع] ناز ایتمك ، تفاخر ایتمك . اکثریا اسم اوله‌رق (فخر) معناسنه قوللانیلیر : اعلان مباهات .

مُباهله [ع] یکدیکرینه نفرین ایتمك ، بد دعا ایتمك .

مُباهی [ع] فخر ایدیجی ، ایدن .

مُبایعه [ع] صاتون آلمق .

مُباینه [ع] یکدیکردن آیرلمق ، جدا اولمق § آیریلمق. بشقه‌لق، اختلاف: ایکی افاده بیننده‌کی مباینت .

مُبدی [ع] ابدا ایدیجی ، ایدن. خالق ، نمونه‌سز اوله‌رق یارادان: جناب حق ! مبدی و معیددر . مبدیٔ الکائنات . مبدیٔ کائنات .

مُبتَداء [ع] باشلانلمش § لسانعزه کوره براسم یاخود اسم حکمنده برکلمه درکه خبر آکا اسناد اولنور. اسلوب فارسی اوزره مضاف اولدقده (مبتدای مؤخر) صورتنده ایراد اولنور . مبتدأیه = کندیسیله باشلانیلان .

مُبتَدِع [ع] یکیدن بر شی پیدا ایدیجی ، ایدن.

مُبتَدی [ع] بر شیئی اوکرنمکه یکی باشلایان، عجمی ، شاکرد : بو چوجق علم حسابده مبتدیدر . بو افندی شهرمزك مبتدیسیدر . مبتدیانه = مبتدیجه‌سنه. عربی جمی مبتدئین، فارسی جمی مبتدیان= مبتدیلر.

مُبتَذَل [ع] ذلیل ، خوار، اعتبارسز .

مُبتَسِم [ع] ابتسام ایدیجی، ایدن، لطیف صورتده کولسه‌ین : دلبر مبتسم.

مبتغی [ع] مطلوب، آرزو. جمی (مبتغیات).

مبتل [ع] ایصلانمش.

مبتلی [ع] بر شیئه دوشکون اولمش، دوشکون، کرفتار: مبتلای عشرت. «مبتلی تیغك بكا بن مبتلی شمشیرکه — عصمت افندی مرحوم» مبتلای درد هجران.

مبتنی [ع] ابتناء ایدیجی، ایدن: شو اساسه مبتنیدر.

مبتهج [ع] شادان، مسرور.

مبجل [ع] تعظیم اولنمش، مکرم: شاعر مبجل.

مبخر [ع] بخاره قلب اولنمش § توتسولنمش.

مبخل [ع] تبخیل اولنمش، بخله نسبت ایدلمش، بخیل.

مبدع [ع] ابداع ایدیجی، نمونه‌سز برشی وجوده کتیریجی: مبدع کائنات. § نظیری کورلمه‌مش شعر سویله‌یجی، سویلین: شاعر مبدع.

مبدل [ع] تبدیل اولنمش. دکشدیرلمش.

مبذر [ع] تبذیر ایدیجی، ایدن، نابجا صرف واسراف ایلین.

مبرا [ع] بری قیلنمش، پاك و منزه.

مبادره [ع] عزم وسرعت ایتمك: کیفیتك عرضنه مبادرت قیلندی. (ابتدار) ده‌بو قاعده قوللانیلیر.

مبادله [ع] برشیئی دیکر برشیله دکشمك.

مباداة [ع] آشکار ایتمك، میدانه چیقارمق.

مبادی [ع] آشکار ایدیجی، میدانه چیقاریجی.

مبارات [ع] زوجین بکدیکرندن بیزار اولمق. عجملر (مبارا) صورتنده ده قوللانیر.

مبارز [ع] جنکده دشمنه مقابله ایدن، ایلری کلن بهادر. مبارزانه = مبارزجه‌سنه. مبارزین = مبارزلر.

مبارزه [ع] قارشیلقلی جنك ایتمك. نظمده (مبارزت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مبارك [ع] برکتلندیرلمش § اوغورلو، خجسته، متیمن: «سفر مبارك اوله ای خدیو فرخ دم — ندیم». بعضاً کنایه صورتیله (منحوس) معناسنه قوللانیلیر: بو مبارك! § بیوك، بزرکوار، شایسته تعظیم: مبارك برذات. مبارکی = اوغورلو، قدملی اوله معناسنه اکثریا مقام تهکمده استعمال اولنور: (عاشقله طولدی خانه بلالر مبارکی‌لا).

مباسطه [ع] بریسیله تکلیفسز کورشمك. نظمده (مباسطت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مباسله [ع] جنکده حمله ایدوب شجاعت کوسترمك.

مباشر [ع] برایشه بالذات باشلایان. فاعل: مباشر متعمد اولمسه ده ضامن اولور — مجله. § محضر معناسنه. دعواده علاقه‌دار اولانلر محکمه طرفندن تبلیغاتده بولنان مأمور رسمی.

مباشرت [ع] برایشه بالذات باشلامق § جماع ایتمك. مباشرة اتلاف = برشیئی بالذات تلف ایتمك.

مباصره [ع] ایکی کشی هانکیمز اول کوریرز دیه برشیئه باقشمق.

مباطشه [ع] ایکی کشی بربرینی قاورامق ایچون اللرینی اوزادوب اوغراشمق.

مباصقه [ع] توکورمك.

مباعده [ع] بربرندن اوزاقلاشمق، مفارقت.

مبالاة [ع] قایرمق. § فکر واندیشه ایتمك.

مبالغه [ع] برخصوصده زیاده چالشمق § برینك اوصاف محموده ویا مذمومه‌سنی مستبعد ویا محال کورینه‌جك صورتده بیان ایتمك. اویولده سویلنن سوز اکر عقلاً وعادتاً ممکن اولورسه (تبلیغ)، عقلاً ممکن، عادتاً محال اولورسه (اغراق)، عقلاً وعادتاً محال اولورسه (غلو) نامنی آلیرکه مردوددر. مبالغه‌نك مقبولی افاده‌یه روح ورونق ویرر. نفعینك شوبیتی غلو مثالرندندر: «ابردی برعایته تأثیر هوا کیم برمور — بردم کرم ایله ایلریدی دریای سراب».

مبرد [ع] تبرید ایدیجی ایدن، صوغودان.

مبرد [ع] تبرید اولنمش، صوغودلمش.

مبرر [ع] یعنی تصدیق اولنمش.

مبرز [ع] ابراز ایدیجی، ایدن. ظاهره چیقاران.

مبرز [ع] ابراز اولنمش، ظاهره چیقارلمش.

مبرم [ع] ابرام ایدیجی، ایدن. برخصوصك اجراسنی جان صیقه‌جق درجه‌ده اصرار ایله رجا ایدن. § ثقیل، کرانجان، معناسز سوزلر سویلین آدم.

مبرم [ع] ابرام اولنمش: بلای مبرم.

مبرهن [ع] برهان ایله ثابت قیلنمش، اثبات اولنمش.

مبشر [ع] ابشار ایدیجی، ایدن. مژده لین.

مبشر [ع] ابشار اولنمش، کندیسنه مژده ویرلمش.

مبشر [ع] تبشیر ایدیجی، ایدن، مژده‌لین. مبشرین = مبشرلر.

مبشر [ع] تبشیر اولنمش، کندیسنه مژده ویرلمش: «عفو ایله مبشر میدر اصحاب مراتب — ...»

مبصر [ع] تبصیر ایدیجی، ایدن.

مبضع [ع] کاری تماماً کندیسنه عائد اولمق اوزره برینه سرمایه ویرن.

مبطل [ع] ابطال ایدیجی، ایدن، بوشه چیقاران.

مبطل [ع] ابطال اولنمش.

مبطی [ع] ابطاء ایدیجی، آغیر حرکت ایدن، کجیکن.

مبعد [ع] ابعاد ایدیجی، ایدن. اوزاقلاشدیران.

مبعد [ع] تبعید ایدیجی، ایدن. اوزاقلاشدیران.

مبهج [ع] ابهاج ایدیجی، ایدن. سوینج ویرن، فرح بخش.

مبهج [ع] تبهیج ایدیجی، ایدن، کوزللشدیرن.

مبهم [ع] ابهام اولنمش، آکلاشیلمیه‌جق صورتده قونلمش، قپالی، پوشیده: مآلی مبهم برنشیده. مبهمات = مبهم اولان شیلر.

مبیض [ع] تبییض ایدیجی، ایدن، آغاردن، بیاضه چکن. مبیضین = مبیضلر: مبیضین اقلام.

مبیض [ع] تبییض اولنمش.

مبین [ع] عیان وآشکار ایدیجی، ایدن. § عیان اولنمش. آشکاره.

مبین [ع] تبیین ایدیجی، ایدن. آچیغه چیقاران، عیان ایدن.

مبین [ع] تبیین اولنمش. میدانه چیقارلمش، عیان ایدلمش.

متاءمه [ع] برقرندن ایکیز اوله‌رق طوغمق.

متابع [ع] متابعت ایدیجی، ایدن، اویان. متابعین = متابعلر. تابعین: تعظیم بتون متابعینه — ناجی».

متابعه [ع] اویمق ، تبعیت ایتمك .

متأثر [ع] تأثر ایدیجی ، ایدن . محزونیت وانفعال صورتنده حسله‌نیجی ، ایچله‌نیجی . متأثرانه = متأثرجه‌سنه : متأثرانه نقل ماجرا .

متاجره [ع] یکدیکریله تجارت ایتمك .

متأخر [ع] تأخر ایدن ، صکره‌یه ، کری‌یه قالان . کجکن . متأخرین = متأخرلر : متأخرین علما .

متأدب [ع] تأدب ایدن ، ادبله‌نن ، ادبی طاقنن . متأدبین = متأدبلر . متأدبانه = متأدبجه‌سنه .

متأذی [ع] تأذی ایدیجی ، ایدن . اینجینن . متأذیانه = متأذیجه‌سنه .

متأدی [ع] اوده‌ین .

متارك [ع] متارکه ایدیجی ، ایدن .

متارکه [ع] برشیئی حالی اوزره ترك ایتمك § ترك ایدشمك § مواقع حربیه‌نك جمله‌سنده ویا بعضیسنده برمدت معینه ویا غیرمعینه ایچون حرکات عسکریه‌نك تعطیلی حقنده طرفین محاربین بیننده عقد اولنان مقاوله .

متأسف [ع] تأسف ایدیجی . ایدن . کدرلنن . متأسفانه = متأسفجه‌سنه . متأسفاً = متأسف اوله‌رق .

متأکد [ع] تأکد ایدیجی ، ایدن .

متألف [ع] تألف ایدیجی ، ایدن .

متألم [ع] تألم ایدیجی الملنیجی . متألمانه = متألم اولانه یاقیشه‌جق صورتده متألمانه نظر .

متأله [ع] جناب حقه پرستش وعبادت ایدن . متألهین = متأله‌لر ، حکمای اسلام .

متأمر [ع] تأمر ایدیجی ، ایدن . آمرلنن ، تغلب ایدن .

متأمل [ع] تأمل ایدیجی ، ایدن . دقتله تفکر ایدن . متأملانه = متأملجه‌سنه : متأملانه نظر .

متأنی [ع] تأنی ایدیجی ، ایدن . تمکینلی طوراثان . متأنیانه = متأنی اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متأنیانه حرکت .

متأهل [ع] تأهل ایدن ، اوانن ، اولی .

متأید [ع] تأید ایدیجی ، ایدن . قوتلنن .

متبادر [ع] تبادر ایدیجی ، بردن بره ذهنه کلیجی ، کلن .

متبادل [ع] تبادل ایدیجی ، بربرینه بدل اولان ، بربرینك برینه کچن .

متبارز [ع] تبارز ایدیجی ، ایدن . متبارزین = متبارزلر .

متباعد [ع] تباعد ایدیجی ، ایدن ، اوزاقلاشان : داولسه‌م اولمام خوابکهکدن متباعد — ناجی »

متباغض [ع] تباغض ایدیجی ، ایدن . متباغضین = متباغضلر .

متباقی [ع — مولد] باقی قالان .

متباکی [ع] تباکی ایدن ، آغلارکبی کورینن ، صنعی آغلایان . متباکیانه = متباکی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

متباهی [ع] تباهی ایدن . تفاخر ایدن . متباهیانه = متباهی اولانه یاقیشیر صورتده : روش متباهیانه .

متباین [ع] ضد اولان : اقوال متباینه .

متبایعان [ع] آلان وصاتان ، بایع ایله مشتری .

متبتل [ع] تبتل ایدن ، ماسوادن انقطاع ایله مخلصاً حقه توجه ایدن . متبتلاً = متبتل اوله‌رق .

متبثر [ع] تبثر ایدن ، سویلجه چیقاران .

متبحر [ع] تبحر ایدن ، دریالاشان . علمده دریا کبی توسع وتعمق ایدن . علامه . متبحرانه = متبحرجه‌سنه . متبحرین = متبحرلر .

متبختر [ع] تبختر ایدن . صالنه‌رق متکبرانه یوروین . متبخترانه = متبخترجه‌سنه .

متبخر [ع] تبخر ایدن ، بوغو حالنه کلن . § توتسولنن .

متبدع [ع] تبدع ایدن . اهل سنت ایکن اهل بدعت اولان .

متبدل [ع] تبدل ایدن . دکیشن . باشقه حاله کلن .

متبرد [ع] تبرد ایدن . صوغویان : ماء متبرد .

متبرر [ع] تبرر ایدن ، جناب حقه انقیاد وطاعت اوزره بولنان .

متبرز [ع] تبرز ایدن ، میدانه چیقان .

متبرع [ع] تبرع ایدن . اوزرینه واجب اولمیان عطیه‌یی ویرن .

متبرقع [ع] تبرقع ایدن . پچه‌لنن ، نقابلانان .

متبرك [ع] تبرك ایدن . مبارك عد ایدن . متبركاً = متبرك اوله‌رق .

متبری [ع] تبری ایدن . بری اولان . یوز چویرن .

متبسل [ع] تبسل ایدن ، غضب ویا شجاعتدن یوزنی اکشیدن .

متبسم [ع] تبسم ایدن . کولمسه‌ین . متبسمانه = متبسم اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

متبشبش [ع] تبشبش ایدن . کولر یوز کوستروب التفات ایدن . جدیاتده قوللانیلماملی .

متبصبص [ع] تبصبص ایدن ، یالطاقلانان . متبصبصانه = متبصبص اولانه یاقیشیر صورتده . متبصبصین = متبصبصلر . متبصبصین کروهی .

متبصر [ع] تبصر ایدن ، ایلریسنی کورن ، کوزی آچیق . دقت نظر صاحبی . متبصرانه = متبصرجه‌سنه . متبصرانه حرکت .

متبع [ع] اتباع ایدن . اویان .

متبغض [ع] تبغض ایدن . بغض کوسترن .

متبکم [ع] تبکم ایدن . سوز سویلرکن طوتیلوب قالان . متبکمانه = متبکمجه‌سنه .

متبلد [ع] تبلد ایدن ، آغیر طورانان ، تنبل .

متبلر [ع] تبلر ایدن ، بلورلنان .

متبلل [ع] تبلل ایدن ، ایصلانان .

متبنی [ع] تبنی ایدن ، بریسنی اوغل ایدینن ، اوغللق اتخاذ ایدن .

متبول [ع — مولد] تبول ایدن ، صودوکن .

متبین [ع] آچیغه چیقان ، عیان اولان ، وضوح بولان . معنویاتده قوللانیلیر .

متتابع و متتالی [ع] تتابع وتتالی ایدن ، بربری آردنجه کیدن ، پی در پی اولان : متتابع الورود . متتالی الظهور .

متتبع [ع] تتبع ایدن آردینه دوشوب آراشدیران ، معنویاتده قوللانیلیر .

متتوج [ع] تتوج ایدن ، باشنه تاج کین .

متثائب [ع] تثائب ایدن ، اسنه‌ین .

متثاقل [ع] تثاقل ایدن ، اوشنوب آغیرلاشان § محاربه‌یه کیتمکه تشویق ایدلمش ایکن اویالانوب قالان .

متثبت [ع] تثبت ایدن . ثابت ، برقرار اولان ، ثبات کوسترن .

متثقب [ع] تثقب ايدن. دليكلنن، دلنن.

متثوب [ع] تثوب ايدن ، فرضدن صكر نافله نمازقيلان § ثواب قازانان .

متثيب [ع] تثيب ايدن ، طول قالان قادين .

متجادل [ع] تجادل ايدن، مجادله ايدن: قوم متجادل .

متجاذب [ع] تجاذب ايدن .

متجاسر [ع] تجاسر ايدن، جسارتلنن، جسارت ايدن. متجاسرانه = متجاسرجه‌سنه. متجاسرين = متجاسرلر: متجاسرينك دردستی .

متجانب [ع] تجانب ايدن ، چكينن.

متجانس [ع] برجنسدن اولان: قوافیٔ متجانسه .

متجاوب [ع] تجاوب ايدن .

متجاور [ع] تجاور ايدن ، قومشو اولان . قومشو .

متجاوز [ع] تجاوز ايدن ، كچن: سنی اوتوزی متجاوز § حدمعروفی كچن ، ظلم ايدن . متجاوزانه = متجاوز اولانه‌ياقيشه‌جق صورتده: متجاوزانه ادارهٔ لسان . متجاوزين = متجاوزلر .

متجاول [ع] جولان ايديشن .

متجاهل [ع] تجاهل ايدن ، جاهل كبی كورينن، بيلمزلنن: عارف متجاهل متجاهلانه= متجاهلجه‌سنه. متجاهلانه ايراد كلام .

متجبر [ع] تجبر ايدن، كبرلنن، جباره طوری طاقنان . متجبرانه = متجبرجه‌سنه .

متجدد [ع] تجدد ايدن، يكيلنن. متجدد. انه = متجدد اولان ياقيشه‌جق صورتده. متجددين = متجددلر .

متجرد [ع] تجرد ايدن، صويينان، چيپلاق اولان § متأهل اوليان، اولی دكل، بكار § ماسوادن انقطاع ايله جناب حقه متوجه اولان .

متجرع [ع] تجرع ايدن، تكلفله ايچن: متجرع آلام .

متجزی [ع] تجزی ايدن، جزء جزء اولان.

متجسد [ع] تجسد ايدن، جسدلنن جسد صاحبی اولان: جنين متجسد. حشرات متجسده.

متجسس [ع] تجسس ايدن، دقتله آراشديران ، متجسسانه = متجسس اولان ياقيشه‌جق صورتده: متجسسين = متجسسلر .

متجسم [ع] تجسم ايدن ، جسملنن مجسم كورينن: « متجسم مثال عبرتدر — لا »

متجمد [ع] تجمد ايدن. قيويرجق اولان.

متجفف [ع] تجفف ايدن، قوريسان: البسهٔ متجففه .

متجلد [ع] تجلد ايدن، تكلفله جلادت كوسترن. متجلدانه = متجلد اولانه ياقيشه‌جق صورتده. متجلدانه اعطای جواب. متجلدين = متجلدلر .

متجلی [ع] تجلی ايدن، عيان اولان. كورينن : « چوقدندر اوليور متجلی اوما. هرو — يارب! جهانده بن نه تجليسز آدم — صافی »

متجمع [ع] تجمع ايدن، طوپلانان، بريره كلن. متجمعين = متجمعلر .

متجمل [ع] تجمل ايدن، زينتلنن، سو. سلنن. متجملانه = متجملجه‌سنه. متجملين = متجملر .

متجنب [ع] تجنب ايدن، صاقنان، چكنن، اوزاقلاشان. (مجتنب) زياده قوللانيلير .

متجنن [ع] تجنن ايدن، دليرن، چيلديران، قاچيران. متجننانه = متجنن اولانه ياقيشير صورتده: متجننانه حركت .

متجنی [ع] تجنی ايدن، ميوه دوشيرن. § بريسنك اوزرينه صوچ آتان، اسناد جنايت ايدن .

متجوز [ع] تجوز ايدن، جائز اوليان شيئی جائز كورن § سوزی مجاز طريقيله سويلين. متجوزانه = متجوز. جه‌سنه . متجوزين = متجوزلر .

متجوف [ع] تجوف ايدن. ايچی بوشالان، قووق اولان .

متجهز [ع] تجهز ايدن، لوازمی مرتب، منتظم اولان .

متحاب [ع] بربرينی دوست اتخاذ ايدن: دول متحابه = يكديكرينی دوست اتخاذ ايدن دولتلر .

متحاسد [ع] تحاسد ايدن .

متحاشی [ع] تحاشی ايدن، احترازايدن، چكنن. متحاشيانه = متحاشيجه. سنه: مهالكه قارشی متحاشيانه طوراغلی .

متخالف [ع] تخالف ايدن، خصميندن ايكيسنه‌ده عين ويرن .

متحامی [ع] تحامی ايدن، نفسنی حمايه ايدن، صاقنان. متحاميانه = متحاميجه‌سنه .

متحاور [ع] تحاور ايدن ، يكديكريله قونوشان .

متحبس [ع] تحبس ايدن ، حبس نفس ايدن ، بريره قاپانان ، متحبسانه = متحبسجه‌سنه .

متحتم [ع] واجب اولان، درجهٔ وجوبده بولنان : متحتم ذمت حميت .

متحثر [ع] تحثر ايدن، يغيلانان: دم متحثر.

متحجر [ع] تحجر ايدن، طاش اولان، طاش كسيلن : طاش دكل ، او برمتحجر مثال عبرتدر — لا

متحجم [ع] تحجم ايدن، حجملنن، جثه‌لنن.

متحدب [ع] تحدب ايدن. قانبوراولان، قانبورلاشان .

متحدث [ع] تحدث ايدن، حادث اولان- يوق ايكن پيدا اولان .

متحدر [ع] تحدر ايدن، اينشه طوغری اينن. (منحدر) زياده قوللانيلير.

متحدی [ع] تحدی ايدن، مغالبه طريقيله معارضه ايدن .

متحذر [ع] تحذر ايدن ، حذر اوزره اولان ، صاقنان .

متحرز [ع] تحرز ايدن، صاقنان. قورينان.

متحرس [ع] تحرس ايدن، صاقلانان قورينان.

متحرك [ع] تحرك ايدن ، قيملدانان ، حركت ايدن : الكتريق ايله متحرك تراموای § حركه‌لنن: حرف متحرك .

متحرم [ع] تحرم ايدن، ناسزا شيلردن عزت نفس سائقه‌سيله قورينان. متحرمانه = متحرمجه‌سنه . متحرمين = متحرملر . متحرم حرامه ميل ايتمز .

متحری [ع] تحری ايدن. آراشديران. متحريانه = متحريجه‌سنه .

متحزب [ع] تحزب ايدن ، كروه كروه جمع اولان .

متحزن [ع] تحزن ايدن ، محزون اولان. متحزنانه = متحزنجه‌سنه .

متحسر [ع] تحسر ايدن ، الدن كيدن ويا الده ايدلمی آرزو اولنان شی ايچون حسرت چكن : عاشق متحسر. متحسرانه = متحسر اولانه ياقيشير صورتده:

« ایلر سزی یاد ایدنجه هر آن — کوکلم متحسرانه فریاد » متحسرین = متحسرلر .

متحسس [ع] تحسس ایدن ، خبر ، حوادث طلب ایدن § حس ایدن : شاعر متحسس . متحسسانه = متحسسجه سنه .

متحشد [ع] تحشد ایدن ، بیریکن ، طوپلانان : قوافل متحشده . لشکر متحشد . متحشدین = متحشدلر .

متحصل [ع] تحصل ایدن ، حاصل اولان ، حصوله کلن : قلبم بوتبشیره‌دن متحصل ممنونیتله چارپمغه باشلادی .

متحصن [ع] تحصن ایدن ، مستحکم برموقعه قاپانان .

متحضر [ع] تحضر ایدن ، حضورده اولان ، حاضر .

متحفظ [ع] تحفظ ایدن ، کندینی حفظ ایدن ، قوروینان . متحفظین = متحفظلر .

متحقد [ع] تحقد ایدن ، کین طوتان .

متحقق [ع] تحقق ایدن ، حقیقت اوزره میدانه چیقان .

متحکم [ع] تحکم ایدن ، حاکملك طاقنان ، برینی بغیر حق حکمی آلتنه آلان . متحکمانه = متحکمجه سنه . متحکمین متحکملر .

متحلل [ع] تحلل ایدن ، اجزاسی آیریلان ، جزء جزء اولان .

متحلی [ع] تحلی ایدن ، زینتلنن ، طوتانان : زن متحلی . فضائل عالیه ایله متحلی بر وجود .

متحمض [ع] تحمض ایدن ، اکشیین ، اکشیلك پیدا ایدن .

متحمل [ع] تحمل ایدن ، قاتلانان ، مادی ومعنوی یوك آلتنده سنی چیقاره‌یان : او ، بو قدریوکه متحمل دکلدر . اوقدر عتابه متحمل دکلم . متحملانه = متحملجه سنه . متحملین = متحمللر .

متحمی [ع] تحمی ایدن ، کندینی حمایه ایدن ، قوروینان : کثرت اکلدن متحمی .

متحنن [ع] تحنن ایدن ، شدتله مشتاق اولان : مادر متحنن .

متحنی [ع] تحنی ایدن ، منحنی ، اکری .

متحول [ع] تحول ایدن ، دکشن ، بشقه درلو اولان .

متحیر [ع] تحیر ایدن ، حیران اولان ، حیرته دوشن . متحیرانه = متحیراولانه یاقیشیر صورتده : سمابه متحیرانه نظر . متحیرین = متحیرلر .

متحیز [ع] تحیز ایدن ، یر طوتان ، یر ضبط ایدن : جسم متحیز § موقع مخصوص طوتان ، اعتبار واهمیت پیدا ایدن . عربی جمعی متحیزین ، فارسی جمعی متحیزان . متحیزین ارباب قلم . متحیزان مملکت . متحیزان وکلای دعاوی .

متخادع [ع] تخادع ایدن ، آلدانمامش ایکن آلدانمش کبی کورینن .

متخارش [ع] تخارش ایدن ، خیرلداشوب ، طالاشان .

متخاطب [ع] تخاطبه ایدن .

متخبر [ع] تخبر ایدن ، ایی بیلن ، کنهنه واقف اولان .

متختم [ع] تختم ایدن ، خاتم طاقنان .

متخدر [ع] تخدر ایدن ، اورتولنن ، اورتو طوتنان : دختر متخدر .

متخدع [ع] تخدع ایدن ، بیله‌رك آلدانان .

متخدش [ع] تخدش ایدن ، طیرمالنان ، مضطرب اولان .

متخرش [ع] تخرش ایدن ، طیرمالنان ، طیرمق یین .

متخرق [ع] تخرق ایدن ، ییرتیلان .

متخشع [ع] تخشع ایدن ، خشوع کوسترن ، خشوعلانان .

متخشن [ع] تخشن ایدن ، خشونتلنن ، درشت اولان : ادیب متخشن .

متخشی [ع] تخشی ایدن ، خشیتلنن ، تعظیم آمیز برصورتده قورقان . متخشیانه = متخشی اولانه یاقیشه‌جق صورتده : وضع متخشیانه .

متخصص [ع] تخصص ایدن ، اختصاص کسب ایلین : طبیب متخصص .

متخضع [ع] تخضع ایدن ، خضوع کوسترن ، خضوعلانان ، متخضعانه = متخضعجه سنه .

متخضر [ع] تخضر ایدن ، یشیللنن ، یشیل رنك باغلایان : صحرای متخضر .

متخطر [ع] تخطر ایدن ، درخاطر ایدن : متخطر ایام ماضی .

متخطی [ع] تخطی ایدن ، آتلایوب کچن .

متخفف [ع] تخفف ایدن ، خفیفلنن ، خفیف اولان § آیاغه مست ، چیزمه کبی قونجلو بر شی کین .

متخلد [ع] تخلد ایدن ، بریرده دائمی صورتده قالان : متخلد فی النار .

متخلص [ع] تخلص ایدن ، قورتیلان ، خلاص اولان § مخلص ایدینن ، مخلصلانان .

متخلط [ع] تخلط ایدن ، قاریشان ، قاریشیق اولان .

متخلف [ع] تخلف ایدن ، خلاف اوزره بولنان ، اویغون کلین ، اویمایان .

متخلق [ع] تخلق ایدن ، اخلاق پیدا ایدن ، اخلاقلانان .

متخلل [ع] تخلل ایدن ، خلل پذیر اولان § آره‌لغه صوقیلان ، آره‌سنه کیرن .

متخلی [ع] تخلی ایدن ، بوشالان ، بوش قالان .

متخمر [ع] تخمر ایدن .

متخوف [ع] تخوف ایدن ، قورقو پیدا ایدن ، خوفه دوشن . متخوفانه = متخوف اولانه یاقیشیر صورتده : حرکت متخوفانه .

متخیل [ع] تخیل ایدن ، خیاله آلان : شاعر متخیل ، متخیلانه = متخیلجه سنه : نکاه متخیلانه .

متداخل [ع] تداخل ایدن ، بربرینه داخل اولان ، کیریش . اکثریا معاشات واوراق کبی شیلر حقنده (تأخر) ایدن معناسنی مفید اولور : معاشات متداخله .

متدارك [ع] تدارك ایدن ، تهیئه واحضار ایلیز .

متدافع [ع] تدافع ایدن ، ایتیشن ، قاقیشن ، یکدیکرینه اجرای تأثیر ایدن . § دشمنی دفع ایدن . متدافعانه = متدافعجه سنه متدافعاً = متدافع اوله‌رق .

متداول [ع] تداول ایدن ، الدن اله کزن ، بین الناس مستعمل اولان . § الدن اله کزدیریلن ، استعمال ایدیلن : مسکوکات متداوله . مصدری فی الاصل متعدی اولدیغی حالده لسانمزده لازم اوله‌رق قوللانیلیر .

متداوی [ع] تداوی ایدن ، دوا ایدن .

متدبر [ع] تدبر ایدن ، عاقل ، حقیقی تفکر ایدن ، متدبرانه = متدبرجه سنه .

متدثر [ع] تدثر ایدن ، جامه‌یه بورونن .

متدرس [ع] تدرس ایدن ، درس آلان ، درس اوله‌رق اوقویان .

متدرع [ع] تدرع ایدن ، زرهلنان ، زره کیر ، جوشن پوش اولان .

متدفن [ع] تدفن ایدن، دفن اولنان.

متدلی [ع] تدلی ایدن، نازلنان: شوخ متدلی، دلبر متدلی. متدلیانه = متدلیجه سنه.

متدنس [ع] تدنس ایدن، کیرپیدا ایدن، کیرلنن.

متدنی [ع] تدنی ایدن، آشاغیلایان، کریله ین، مترقی اولمیان.

متدهن [ع] تدهن ایدن.

متدهی [ع] داهیه لشن، اصحاب دها کبی حرکتده بولنان. متدهیانه = متدهیجه سنه.

متدین [ع] تدین ایدن، بورج ایدینن § بر دینک احکامنه تطبیق حرکت ایدن دیندار اولان.

متذبذب [ع] تذبذب ایدن، متردد، قرارسز، نظامسز.

متذکر [ع] تذکر ایدن، درخاطر ایلین § برایشه دائر سویلشن.

متذلل [ع] تذلل ایدن، کندینی ذلیل کوسترن، اظهار ذلت ایدن. متذللانه = متذللجه سنه.

متذوق [ع] تذوق ایدن، طادان § ذوقیاب اولان.

متراخی [ع] تراخی ایدن، کری چکیلن، کری طوران، کجیکن، آغیر طاورانان.

مترادف [ع] ترادف ایدن، یکدیکره تابع اولان، بربرینک آردی صره کیدن § بر معنایه تابع اولان ایکی ویا دها زیاده لفظ: الفاظ مترادفه. بعضی علما بونک وجودینی انکار ایتمشلردر.

متراسل [ع] تراسل ایدن.

متراضی [ع] تراضی ایدن، بربرندن راضی اولان.

مترافع [ع] ترافع ایدن، مرافعه ایدن.

متراکم [ع] تراکم ایدن، بیریکن: ماء متراکم. نقود متراکمه.

مترتب [ع] ترتب ایدن، برسببله متعلق، عائد اولان: عهده مزه مترتب وظیفه نک ایفاسی. § برشیئک نتیجه سی اوله رق حاصل اولان: سوء استعمالدن مترتب مسؤلیت.

مترجم [ع] ترجمه ایدن، بر لسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن، یوا کثریا تحریراً ترجمه ایدن، ترجمان تقریراً ترجمه ایدن معناسنه قوللانیلیر. مترجمین = مترجملر. مترجمانه = مترجمجه سنه. جیمک تشدیدیله (مترجّم) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر.

مترجم [ع] ترجمه اولنمش: فرانسزجه دن مترجم برنشیده.

مترجی [ع] ترجی ایدن، اومان، امید ایدن.

مترحل [ع] ترحل ایدن، بریردن بریره کوچن: قوافل مترحله.

مترحم [ع] ترحم ایدن، مرحمت ایدن، آجیان. مترحمانه = ترحم اولانه یاقیشه جق صورتده: نوازش مترحمانه.

متردد [ع] تردد ایدن، ایکی جهتدن برینه قرار ویره میوب شویله می یوقسه بویله می یاپسه م یوللو ایکیرجینلک حالنده بولنان. مترددانه = مترددجه سنه. مترددین = مترددلر.

مترزن [ع] ترزن ایدن. اظهار وقار ایلین.

مترسب [ع] ترسب ایدن، دیبنه چوکن.

مترسم [ع] ترسم ایدن، ارتسام ایلین.

مترشح [ع] ترشح ایدن، صیزان، ترکبی خارجه چیقان: ماء مترشح.

مترشف [ع] ترشف ایدن، ارتشاف ایلین. امه رک آزار آزار ایچن.

مترصد [ع] ترصد ایدن، دقتله کوزه دن. مترصدانه = مترصدجه سنه. مترصدین = مترصدلر.

مترعد [ع] ترعد ایدن، ارتعاد ایلین، تتره ین.

مترفع [ع] ترفع ایدن، یوقاری قالقان، یوکسلن.

مترفق [ع] ترفق ایدن، حلم ایله، ملایمتله معامله ایلین. مترفقانه = مترفقجه سنه، مترفقین = مترفقلر.

مترفه [ع] ترفه ایدن. رفاه بولان. وسعت حاله نائل اولان. مترفهانه = مترفهجه سنه. مترفهین = مترفهلر.

مترقب [ع] ترقب ایدن، منتظر.

مترقص [ع] ترقص ایدن، بردوزی یه یوقاری چیقوب آشاغی اینن: ماکینه لرک آلات مترقصه سی.

مترقی [ع] ترقی ایدن، ایلریله ین، ایلری کیدن، اولکی حالدن دها ایی بر حاله کلن. مترقیانه = مترقیجه سنه.

مترکب [ع] ترکب ایدن، دیکر شیله امتزاج ایدن، مرکب اولان.

مترکن [ع] ترکن ایدن، ارکاندن اولان. معناً قوت بولان.

مترمرم [ع] ترمرم ایدن، سوز سویلیه جک کبی طاورنغله برابر سویلیه میوب قالان: خائف مترمرم. مترمرمانه = مترمرمجه سنه. مترمرمین = مترمرملر.

مترنح [ع] ترنح ایدن، سرخوشلق ویا باشقه برعارضه دن طولایی ایکی طرفه تمایل ایدرک یوروین، متمایل: مست مترنح. نهال مترنح. مترنحانه = مترنحجه سنه

مترنم [ع] ترنم ایدن، دلکش برصورتده اجرای آهنک ایلین، سراینده: مترنمانه = مترنمجه سنه. مترنمین = مترنملر.

متروح [ع] تروح ایدن، برشیدن رایحه آلان، رایحه لنان.

مترهب [ع] ترهب ایدن، راهب اولان، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل بولنان. مترهبانه = مترهبجه سنه. مترهبین = مترهبلر.

متزاحف [ع] تزاحف ایدن، اثنای حربده بربرینه یوریوب چاتان: لشکر متزاحف. متزاحفانه = متزاحفجه سنه. متزاحفین = متزاحفلر.

متزاحم [ع] تزاحم ایدن، غلبه لکدن صیقیشان: فرقهٔ متزاحمه، افکار متزاحمه. متزاحمین = متزاحملر.

متزاور [ع] تزاور ایدن، بربرینه زیارت ایدن: قوم متزاور. متزاورین = متزاورلر.

متزاول [ع] تزاول ایدن، مزاوله ایلین.

متزاید [ع] تزاید ایدن، ازدیاد ایلین، آرتان.

متزبد [ع] تزبد ایدن، کوپوکلنن، کوپورن: ماء متزبد. دهان متزبد § قایماقلانان: لبن متزبد.

متزقم [ع] تزقم ایدن، تکلفله یوتان. متزقمانه = متزقمجه سنه. متزقمین = متزقملر. مقام ذمده قوللانیلیر.

متزکی [ع] تزکی ایدن، اهل صلاح اولان.

متزلزل [ع] تزلزل ایدن، تیره ین، ایرغالانان، صارصلان، صاللانان: زمین متزلزل. پای متزلزل.

متزلق [ع] تزلق ایدن، قایان، سورچن: پای متزلق.

متزمل [ع] تزمل ایدن، جامه‌یه بورونن.

متزنبر [ف] تزنبر ایدن، کبرلنن، قوریلان، روحه ثقلت ویره‌جك برطور طاقنان.

متزندق [ع] تزندق ایدن، زندیق اولان.

متزوج [ع] تزوج ایدن، نکاح ایله آلان، زوجه ایدینن. متزوجین = متزوجلر.

متزود [ع] تزود ایدن، یانه آزیق آلان، زادراه تدارك ایدن. متزودین = متزودلر.

متزهد [ع] تزهد ایدن، اختیار زهد ایلین، زاهد اولان. متزهدانه = متزهدجه‌سنه متزهدین = متزهدلر.

متزین [ع] تزین ایدن، بزه‌نن، سوسلنن، زینتلنن.

متسأل [ع] تسأل ایدن، دیلنجیلك ایدن، دیلنن. متسألانه = متسألجه‌سنه. متسألین = متسألار.

متسابق [ع] تسابق ایدن، مسابقه ایدن.

متساقط [ع] تساقط ایدن، بربری معاقب دوشن: دلیلین متساقطین.

متسالف [ع] تسالف ایدن، بربریله باجاناق اولان.

متسامح [ع] تسامح ایدن، مسامحه ایدن.

متساوی [ع] تساوی ایدن، بردرجه‌ده، برمقدارده اولان، یکسان اولان: کونش حمل برجنه تحویل سیر ایتدیکی کون لیل و نهار هربرده متساوی اولور.

متساهل [ع] تساهل ایدن، مساهله ایدن، متساهلانه = متساهلجه‌سنه، متساهلین = متساهللر.

متسایف [ف] تسایف ایدن، مسایفه ایدن.

متسبب [ع] تسبب ایدن، سبب اولان: متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز — مجله.

متستر [ع] تستر ایدن کیزلنن، اورتونن.

متسجد [ع] تسجد ایدن، سجده ایدن، سجده‌یه قاپانان. متسجدانه = متسجدجه‌سنه. متسجدین = متسجدلر.

متسخن [ف] تسخن ایدن، ایصینن، قیزان: طاس متسخن.

متسرع [ع] تسرع ایدن، شتاب ایدن، قوشان.

متسری [ع] تسری ایدن، اوطه‌لق ایدینن.

متسفل [ف] تسفل ایدن سفیل، آشاغی، بایاغی اولان. آشاغیلایان، بایاغیلاشان. متسفلانه = متسفلجه‌سنه. متسفلین = متسفللر.

متسفه [ف] تسفه ایدن، سفیه اولان.

متسقف [ف] تسقف ایدن، بر خرستیان باباسلغی طاقنان، پاپاس اولان § طاوانلانان.

متسکر [ع] تسکر ایدن، سرخوش اولان.

متسکن [ع] تسکن ایدن، کسب سکون ایدن، یاتیشان: بحر متسکن. شورش متسکن.

متسلب [ع] تسلب ایدن، قوجه‌سنك وفاتی جهتیله ماتم لباسی کیوب یاس طوتان.

متسلح [ع] تسلح ایدن، سلاح قوشانان، سلاحلانان. متسلحین = متسلحلر.

متسلسل [ع] تسلسل ایدن، زنجیرواری بربرینه اولاشوب کیدن: اسباب متسلسله. جبال متسلسله.

متسلط [ع] تسلط ایدن، صاتاشان، مسلط اولان، حاکمانه معامله‌ده بولنان. متسلطانه = متسلطجه‌سنه. متسلطین = متسلطلر.

متسلم [ف] تسلم ایدن، تسلیم اولنان شیئی اخذ وقبض ایدن § عثمانلی تشکیلات قدیمهٔ اداره‌سنده متصرف لوا طرفندن بر قضاده وکالةً اجرای حکومت ایدنلره دنیلیردی. (مسلم) باشقه‌در.

متسلی [ع] تسلی بولان، قلب غمناکی نصیحت، تلطیف، تبشیر کبی بعض اسباب ایله آچیلان: «خلاق جهان عالمه ایتدکده تجلی — هرشخصی بر حال ایله قیلمش متسلی — مصاحب جلال بك». متسلیانه = تسلی بولمشجه‌سنه.

متسمم [ع] تسمم ایدن. زهرلنن: زهردن متأثر اولان.

متسمن [ع] تسمن ایدن، سمن کتیرن، سمیرن.

متسمی [ع] تسمی ایدن، بر آد ایله آدلانان، مسمی اولان.

متسنه [ع] تسنه ایدن، کوفلنن.

متسوی [ع] تسوی ایدن، دوزلنن، دوز اولان.

متسهر [ع] تسهر ایدن، کیجه‌اویویه‌میوب اویانیق طوران: عاشق متسهر. متسهرانه = متسهرجه‌سنه. متسهرین = متسهرلر.

متسیب [ع] تسیب ایدن، قیدسز اولان، اهمالجی. متسیبانه = متسیبجه‌سنه متسیبین = متسیبلر.

متشابه [ع] تشابه ایدن، بربرینه بکزه‌ین: متشابه الحروف. متشابهات = مخفی المعنی آیات کریمه: متشابهات قرآنیه. محکمات ایسه ظاهر المعانی یعنی معانیسی صریح اولان آیاته دینیلیر.

متشاتم [ع] تشاتم ایدن، مشاتمه ایدن.

متشاجر [ع] تشاجر ایدن. متشاجرانه = متشاجرجه‌سنه. متشاجرین = متشاجرلر.

متشارك [ف] تشارك ایدن.

متشاعر [ع] تشاعر ایدن، شاعر طوری طاقنان. شاعر کچینن. متشاعرانه = متشاعرجه‌سنه. متشاعرین = متشاعرلر. متشاعریت = متشاعرلك.

متشاکل [ع] تشاکل ایدن.

متشاکی [ع] تشاکی ایدن، بربرینه حاللرندن شکایت ایدن.

متشائم [ع] تشائم ایدن، اوغورسزعد ایدن، اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی حسلنن.

متشاور [ف] تشاور ایدن.

متشبث [ع] تشبث ایدن، ایشه یاپیشان، ایش طوتان. متشبثین = متشبثلر.

متشبك [ع] تشبك ایدن. اجزاسی بالیق آیاغی کبی بربرینه کچوب، و قیشان، شبکه شکلی باغلایان: اغصان متشبکه.

متشبه [ع] تشبه ایدن. بکزه‌ین آکدیران. متشبهانه = متشبهجه‌سنه. متشبهین = متشبهلر.

متشتت [ف] تشتت ایدن. طاغیلان، پریشان اولان، متفرق: آرای متشتته.

متشتی [ع] تشتی ایدن، بر برده قیشلایان.

متشجع [ع] تشجع ایدن، شجیع کورینن، ساخته شجاعت کوسترن. متشجعانه = متشجعجه‌سنه. متشجعین = متشجعلر.

متشخص [ع] تشخص ايدن، شخص حالنه كلن، تجسم ايدن § شخصى درخاطر ايدن .

متشدد [ع] تشدد ايدن ، شدتلنن .

متشدق [ع] تشدق ايدن، آوورد چاتلاتوق ديميلن بولده تكلم ايدن، فصاحت فروشلق ايلين . متشدقانه = متشدقجه سنه . متشدقين = متشدقلر .

متشرع [ع] تشرع ايدن، شرع شريفه موافق عمل وحركتده بولنان . متشرعانه = متشرعجه سنه .

متشرف [ع] تشرف ايدن، شرفلنن ، كسب شرف ايدن .

متشعب [ع] تشعب ايدن ، شعبه پيدا ايدن، شعبه لنن .

متشعشع [ع] تشعشع ايدن ، شعشعه پيدا ايلين ، شعشعه لنان .

متشفى [ع] حقنده غيظى اولان كيمسه دن انتقام آلمله يوركى صوغويان .

متشكر [ع] تشكر ايدن، نعمته، احسانه، ايلكه مقابل مدحده ، ثناده بولنان . متشكرانه = متشكرجه سنه .

متشكل [ع] تشكل ايدن، شكله، هيئته كيرن، شكل باغلايان، شكللنن .

متشكى [ع] تشكى ايدن، اشتكا ايلين .

متشلشل [ع] تشلشل ايدن، آتيله رق آقان .

متشمر [ع] تشمر ايدن، ايشه حاضرلانان، صيغانان .

متشمس [ع] تشمس ايدن، كونشه چيقان ، كونشلنن .

متشمل [ع] تشمل ايدن، احرامه بورينن .

متشمم [ع] تشمم ايدن ، قوقلايان .

متشنج [ع] تشنج ايدن، بوروشان . § تشنج ديديلن حالى كسب ايدن .

متشنف [ع] تشنف ايدن ، كوپه طاقنان .

متشوش [ع] تشوش ايدن، قارمه قارشيق اولان: امور متشوشه .

متشوق [ع] تشوق ايدن، اظهار شوق و آرزو ايلين . متشوقانه = متشوق اولانه ياقيشه جق صورتده . متشوقين = متشوقلر .

متشهد [ع] قعده ده شهادتى مشتمل اولان تحياتى اوقويان .

متشهى [ع] تشهى ايدن ، اشتهالانان .

متشيخ [ع] تشيخ ايدن، اختيارلانان، قوجالان § اختيار كبى كورينن، اختيار طورى طاقنان § مشايخدن ايمش كبى كورينن ، شيخ طورى طاقنان .

متشيد [ع] تشيد ايدن، مرتفع ومحكم اولان .

متشيطن [ع] تشيطن ايدن ، شيطانلق ايدن، شيطنتكارانه حركتده بولنان .

متشيع [ع] تشيع ايدن، شيعه لق ادعاسنده بولنان، شيعه دن اولان . متشيعين = متشيعلر .

متصابى [ع] تصابى ايدن، نسوانك كوكلنى جلب ايده جك صورتده معامله عشقبازانه ده بولنان ، اظهار عشق ايدن . متصابيانه = متصابيجه سنه .

متصاحب [ع] تصاحب ايدن ، صاحب چيقان، صحابت ايدن . متصاحبين = متصاحبلر .

متصادف [ع] تصادف ايدن، راست كلن . متصادفين = متصادفلر .

متصادم [ع] تصادم ايدن، چاربشن .

متصاعد [ع] تصاعد ايدن ، يوقارى چيقان، آغان: « امابم اولقده در آهم متصاعد — ناجى »

متصاغر [ع] تصاغر ايدن ، كوچك كورينن كوچلن .

متصافح [ع] تصافح ايدن، مصافحه ايدن .

متصالح [ع] تصالح ايدن . متصالحين = متصالحلر .

متصالخ [ع] تصالخ ايدن، صاغير كبى كورينن ، صاغيرلق كوسترن .

متصبر [ع] تصبر ايدن . صبر ايدن .

متصبى [ع] تصبى ايدن ، چوجق طورى طاقنان، چوجقلانان . (متصابى) معناسنده ده قوللانيله بيلير . متصبيانه = متصبى اولانه ياقيشير صورتده .

متصدر [ع] تصدر ايدن ، صدر مجلسه كچن ، الك باشه اوطوران . متصدرانه = متصدرجه سنه . متصدرين = متصدرلر .

متصدع [ع] تصدع ايدن . طاغيلان ، پراكنده اولان § ياريلوب چاتلايان: جبل متصدع .

متصدق [ع] تصدق ايدن، صدقه اوله رق ويرن، متصدقين = متصدقلر .

متصدى [ع] تصدى ايدن ، شروع ، تشبث ايدن .

متصرف [ع] تصرف ايدن، ديله ديكنى ياپيق صورتيله بالاقتدار اداره ايدن: موجوداتده متصرف حقيقى جناب حقدر § فاعل مختار اولوق اوزره ضبط ايدن : بر ملكك متصرفى § اداره لكيه جه بر سنجاغك ارادهٔ سنيه ايله منصوب حاكمى .

متصرم [ع] تصرم ايدن، كسب صرامت ايدن ، جلادتلنن . متصرمين = متصرملر .

متصعب [ع] تصعب ايدن، كوچ اولان، كوجلشن .

متصعد [ع] تصعد ايدن ، يوقارى چيقان .

متصفى [ع] تصفى ايدن، صافيلنن . صافيلك پيدا ايدن، كسب صفوت ايلين: ماء متصفى . قلب متصفى .

متصل [ع] اتصال ايدن، اولاشان قاووشان، بيقيشن § دائما، لاينقطع، هرزمان .

متصلب [ع] تصلب ايدن ، كسب صلابت ايلين، قاتيلاشان : مايع متصلب .

متصلف [ع] حدندن، اقتدارندن خارج فضل وظرافت ادعاسنده بولنان، شارلاتان ، متصلفانه = متصلفجه سنه . متصلفين = متصلفلر .

متصنع [ع] تصنع ايدن ، تكلفله كندى اطوارينى كوزل، ظاهرينى مزين كوسترن . متصنعانه = متصنعجه سنه . متصنعين = متصنعلر .

متصوت [ع] تصوت ايدن ، سس چيقاران، سس ويرن، سسلنن . براسكى عرب شاعرينك « مافى الديار مجاوب الا صدى المتصوت ناديت اين احبتى فاجاب اين احبتى » شعرنده كوريلن بوكلمه نك عربى خالص اولمديغى ادعاسى تسليم اولنسه بيله لسانمزده استعمالنه احتياج واردر .

متصور [ع] تصور ايدن، ذهنده صورت ويرن .

متصور [ع] تصور اولنمش ، ذهنده صورت ويرلمش ، ذهنده صورتلنديرلمش: امر متصور .

متصوف [ع] ظاهراً وباطناً آداب شريعتله تحلى ثمرسى اوله رق لساننده حصوله كلن كمال فيض نبويدن عبارت حالى حائز اولان . متصوفانه = متصوفجه سنه . متصوفين = متصوفلر .

مُتَصَيِّفْ [ع] تصيف ایدن ، بر یرده یازلایان ، یاری کچیرن .

مُتَضاحِكْ [ع] تضاحك ایدن ، قارشیلقلی کولوشن : اطفال متضاحكه .

مُتَضادّ [ع] بربرینه ضد اولان : امور متضاده . افکار متضاده .

مُضارِبْ [ع] تضارب ایدن .

مُتَضاعِفْ [ع] تضاعف ایدن، ایکی ویا دها زیاده قات اولەرق زیادەلشن : سیل متضاعف . حزن متضاعف .

مُتَضَجِّرْ [ع] تضجر ایدن. ایچی صیقیلان، درونده اضطراب پیدا اولان.

مُتَضَرِّرْ [ع] تضرر ایدن ، ضرره ، زیانه اوغرایان .

مُتَضَرِّعْ [ع] تضرع ایدن، تذلل ایله یالواران. متضرعانه = متضرع اولانه یاقیشیر صورتده . متضرعین = متضرعلر.

مُتَضَمِّنْ [ع] تضمن ایدن ، حاوی ، مشتمل اولان : کتابك متضمن اولدیغی مسائل. سوزك متضمن اولدیغی نکات

مُتَضَوِّعْ [ع] تضوع ایدن، کوزل قوقوسی اطرافه یاییلان : مسك متضوع .

مُتَضَيِّقْ [ع] تضيق ایدن ، طارالان ، صیقیشان : مکان متضیق .

مُتَطابِقْ [ع] تطابق ایدن، بربرینه اویان، اویغون کلن .

مُتَطاوِلْ [ع] تطاول ایدن، اوزون اولان، اوزانان .

مُتَطَبِّبْ [ع] تطبب ایدن، کندینه طبیب سوسی ویرن، طبیب کبی کورینن، شارلاتان . مشهور بوانو بر متطبب حقنده دیمش که : دیرسك که چاره جو اولەرق عم حاذقم — «احسان صحت ایتدی سکان مریض یکن» — عمرنده باقدی بکا اول خسته قاتلی — برهان مدعا بوکه صاغم

هنوز بن»

مُتَطَبِّعْ [ع] تطبع ایدن ، طبیعتلنن .

مُتَطَرِّبْ [ع] تطرب ایدن، طربلانان ، شوقه کلن. متطربانه = متطربجه سنه . متطربین = متطربلر .

مُتَطَرِّفْ [ع] تطرف ایدن، برطرفه چکلن.

مُتَطَرِّقْ [ع] تطرق ایدن ، یول بولان ، حلول ایدن .

مُتَطَفِّلْ [ع] تطفل ایدن ، طفیلی اولان§ تبعیت ، اتباع ایدن .

مُتَطَعِّمْ [ع] تطعم ایدن، طادان، طادینه باقان.

مُتَطَوِّعْ [ع] تطوع ایدن ، نافله عز قیلان.

مُتَطَوِّقْ [ع] تطوق ایدن، بوینه کردنلك وسائره طاقنان .

مُتَطَهِّرْ [ع] تطهر ایدن ، مادی ومعنوی تمیزلنن ، پاکلنن : قلب متطهر . جسد متطهر .

مُتَطَيِّبْ [ع] تطیب ایدن، کوزل قوقولو شی ایله قوقولانان. قوقو سورنن.

مُتَطَيِّرْ [ع] تطیر ایدن، اوغورسز عد ایدن. اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی حس لنن . متطیرانه = متطیرجه سنه . متطیرین = متطیرلر .

مُتَظاهِرْ [ع] تظاهر ایدن، بربرینه کورینن، طرفیندن ظهور ایدن .

مُتَظَرِّفْ [ع] تظرف ایدن ، ظرافت طاسلایان ، ظرافت صاتان : متظرفانه = متظرفجه سنه . متظرفین = متظرفلر

مُتَظَلِّلْ [ع] تظلل ایدن ، کولکەده اوطوران ، کولکەلنن § حمایه آلتنده بولنان .

مُتَظَلِّمْ [ع] تظلم ایدن، ظلمدن شکایت ایدن ، اظهار مظلومیت ایدن ، دادخواه. متظلمانه = متظلم اولانه یاقیشه جق صورتده : اوضاع متظلمانه . متظلمین = متظلملر.

مُتَظَنِّنْ و **مُتَظَنّی** [ع] ظن ایله ایش کورن.

مُتَعادِلْ [ع] تعادل ایدن، بربرینه عدیل اولان ، بربرینه دنك کلن .

مُتَعادی [ع] تعادی ایدن، معادات ایلین .

مُتَعارِضْ [ع] تعارض ایدن ، حکمجه بربرینه ضد ، مخالف اولان.

مُتَعارَفْ [ع] هرکسك بیلدیکی، معروف، مشهور

مُتَعاسِرْ [ع] تعاسر ایدن، کوچلشن .

مُتَعاشِرْ [ع] معاشرت ایدن .

مُتَعاضِدْ [ع] تعاضد ایدن ، قول قوله طوتنان ، بربرینه قول ویرن.

مُتَعاطِفْ [ع] تعاطف ایدن ، بربرینه محبت، شفقت ایدن § معطوف ومعطوف علیه اولان، عطفلاشان .

مُتَعاطی [ع] تعاطی ایدن، بربرینه ویرن، ویریشن .

مُتَعاظِمْ [ع] تعاظم ایدن، نظرده بیوین، بیوك کورینن: موج متعاظم .

مُتَعاقِبْ [ع] تعاقب ایدن، بربرین آردی صره یورویـن .

مُتَعالْ [ع] عالی، بلند، برترین. اوصاف الهیەدندر : خدای متعال. اصلی (متعالی) در .

مُتَعالِمْ [ع] تعالم ایدن، هرکسجه بیلن . (عالملك صاتان) معناسنه دلالت ایتمز . بناءً علیه (متفضل) موقعنده استعمالی خطادر .

مُتَعالی [ع] تعالی ایدن، یوکسك اولان، یوکسلن : فکر متعالی. روح متعالی.

مُتَعامی [ع] تعامی ایدن، کورمز کبی کورینن، کورمزلنن، کورلك طاقنن: بصیر متعامی. متعامیانه = متعامیجه سنه .

مُتَعاوِنْ [ع] بربرینه معاونت ، یاردم ایلاشان .

مُتَعاهِدْ [ع] تعاهد ایدن، معاهده ایدن.

مُتْعِبْ [ع] اتعاب ایدن، زحمت، یورغونلق ویرن .

مُتَعَبِّدْ [ع] تعبد ایدن، عبادت ایدن، قوللق ایدن. متعبدانه = متعبدجه سنه. متعبدین = متعبدلر .

مُتَعَبِّسْ [ع] تعبس ایدن، صورتنی اکشیدن، اکشی یوز کوسترن. متعبسانه = متعبس اولانه یاقیشه جق صورتده. متعبسین = متعبسلر .

مُتْعَه [ع] قاموسده شویله تعریف اولنمشدر : «بر نسنه‌یی ایلتمك وتمتیع معناسنه نفعلندیرمکه دنیلور. وعلم فقهده «نذ کور اولدیغی وجه‌اوزره فائده مقصدیله برخاتونی تزوج ایدوب برایام آنکله تمتع وانتفاع ایلدکدن صکره سبیلنی تخلیه ایلمکدن عبارتدرکه نکاح متعه تعبیر اولنور. واصل متعه برخاتونی مدت معینەده مبلغ معدود ومعین مقابلی تمتع لحظندن مأخوذ بعض تعبیرات ایله درعهده ایلمکدن عبارتدرکه نفسنی ایجار واستیجار ایلمك کبی برمعنادر. حالا عجم دیارنده بین الروافض جاریدر . مثلا برکیمسه برخاتونه نکاح وتزوجی مشعر تعبیرات ایراد ایلمیەرك قرق کون سندن منتفع اولمق ضمننده اون غروشه بکا کاورمیسك دیوب اول دخی راضی اولوب اشبو اشتراط جهتیله قرق کون ارو عورت کبی معامله‌دن صکره اون غروشی تسلیم ایلدکده اطلاع وتسمیه دائر برسوز سویلمکسزین عورت براقوب کیدر . بعینه ایجار واستئجار کبی برحالتدر . وبویله نکاح حرامدر . خیبر ملحمه سندن اوچ کون رخصت اولدقدن

صکره امام علی کرم الله وجهه برموجب امر عالی تحریمی بابنده ندا ایلمشدر . اشبو متعه نکاح موقتڭ بشقه‌در . تفصیلی کتب فقهیه‌ده مبسوطدر »

متعجب [ع] تعجب ایدن . متعجبانه = متعجبجه‌سنه .

متعجل [ع] تعجیل ایدن ، عجله ایدن ، عجله‌جیلك ایلین . متعجلانه = متعجلجه‌سنه . متعجلین = متعجللر .

متعجن [ع] تعجن ایدن ، خمیرلشن ، خمیر حالنه کلن : دقیق متعجن .

متعدد [ع] تعدد ایدن ، بردن زیاده اولان ، برقاچ دانه اولان ، مختلف : اوراق متعدده .

متعدی [ع] تعدی ایدن ، ظلم ایدن § فاعلندن مفعول‌بهنه تجاوز ایدن ، کچن فعل : فعل متعدی .

متعذر [ع] تعذر ایدن ، ممکن اولمیان ، محال اولان : اضدادڭ جمعی متعذردر .

متعرس [ع] تعرس ایدن ، زوجه‌سنه اظهار محبت ایلین .

متعرض [ع] تعرض ایدن ، ایلشن ، طاقیلان .

متعرف [ع] تعرف ایدن ، تتبع ثمره‌سی اوله‌رق واقف اولان .

متعرق [ع] تعرق ایدن ، ترله‌ین .

متعری [ع] تعری ایدن ، صویلان ، چپلاق اولان : فضائلدن متعری . لباسدن متعری .

متعزب [ع] تعزب ایدن ، اولنیوب ارکن طوران . متعزبانه = متعزبجه‌سنه

متعزز [ع] تعزز ایدن ، عزت ، شرف کسب ایدن ، عزتمند اولان § عزتلنن ، عزتفروشلق ایدن .

متعزل [ع] تعزل ایدن ، معزول اولان .

متعسر [ع] تعسر ایدن ، کوچ اولان ، کوجلشن : امر متعسر .

متعسف [ع] تعسف ایدن ، طوغری یولدن صاپان ، یولسزلق ایدن .

متعشق [ع] تعشق ایدن ، عاشق اولان .

متعصب [ع] تعصب ایدن ، عادات وسائره‌ده ثباتکارانه طرفدارلق ایدن ، غیرتکشلك یولنی طوتان . متعصبانه = متعصبجه‌سنه . متعصبین = متعصبلر (تعصب) ه ده باق .

متعطر [ع] تعطر ایدن ، کوزل قوقو ایله قوقولانان § کوزل قوقو ، عطر سورونن .

متعطش [ع] تعطش ایدن ، آڭصیران .

متعطف [ع] تعطف ایدن ، اسیرکه‌ین ، شفقت ایدن ، احسان ایدن . متعطفانه = متعطفجه‌سنه .

متعطل [ع] تعطل ایدن ، ایشسز قالان § معطل اولان ، ایشله‌مز اولان : اسباب متعطل .

متعظم [ع] تعظم ایدن ، بیوکلك صاتان ، عظمت فروشلق ایدن ، قوریلان . متعظمانه = متعظمجه‌سنه .

متعفف [ع] تعفف ایدن ، عفتلی اولان ، التزام عفت ایدن . متعففانه = متعففجه‌سنه . متعففین = متعففلر .

متعفن [ع] تعفن ایدن ، فنا قوقان .

متعقل [ع] تعقل ایدن . متعقلانه = متعقلجه‌سنه . متعقلین = متعقللر .

متعقد [ع] تعقد ایدن ، دوکملنن ، معقد ، مغلق اولان .

متعکس [ع] تعکس ایدن ، معکوس اولان ، ترسنه دونن .

متعلق [ع] تعلق ایدن ، ایلیشکی ، مناسبتی اولان ، متعلقات = اقربا ، خویشان .

متعلل [ع] تعلل ایدن ، برخصوصك اجراسنی تأخیر ایچون بهانه درمیان ایدن ، بهانه درمیان ایدرك بر خصوصك اجراسنی تأخیر ایلین .

متعلم [ع] تعلم ایدن ، علم حاصل ایدن ، اوکره‌نن ، طالب . متعلمانه = متعلمجه‌سنه . متعلمین = متعلملر ، شاکردان .

متعلن [ع] تعلن ایدن ، علانیته چیقان ، علنی وآشکار اولان .

متعلی [ع] تعلی ایدن ، یوکسلن .

متعمد [ع] تعمد ایدن ، بیله‌رك عزم ذهنی ایله شروع ایلین . متعمدانه = متعمدجه‌سنه . متعمدین = متعمدلر .

متعمق [ع] تعمق ایدن ، درینلشن . § درینه کیدن ، درینه طالان : بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : فلان متعمق برذاتدر .

متعمم [ع] تعمم ایدن ، عمومی اولان ، جمله‌یه شامل اولان .

متعمی [ع] تعمی ایدن ، کور اولان ، اعمی اولان .

متعنت [ع] تعنت ایدن ، خطاجولق ایدن ، اوته‌کینك بریکینك خطاسنی طوتان ، یاکلشنی بولمق سوداسنده بولنان . متعنتانه = متعنتجه‌سنه .

متعند [ع] تعند ایدن ، عناد ایدن ، دیدیکندن دونمین . متعندانه = متعندجه‌سنه . متعندین = متعندلر .

متعنی [ع] تعنی ایدن ، زحمت چکن ، زحمتلی برایشی اوزرینه آلان . متعنیانه = متعنیجه‌سنه .

متعوج [ع] تعوج ایدن ، اکری اولان ، اکریلن : [illegible]

متعود [ع] تعود ایدن ، عادت ایدینن .

متعوذ [ع] تعوذ ایدن ، استعاده ایدن ، صیغینان .

متعوض [ع] تعوض ایدن ، عوض ، بدل آلان .

متعوق [ع] تعوق ایدن ، اویالانوب اکلنن ، کجیکن .

متعهد [ع] تعهد ایدن ، اوزرینه آلان ، اجراسی ایچون سوز ویرن . متعهدانه = متعهدجه‌سنه ، متعهدین = متعهدلر .

متعیش [ع] تعیش ایدن ، یاشایان ، کچینن .

متعین [ع] تعین ایدن ، عیان اولان ، آشکار اولان ، میدانه چیقان § میدانه چیقان ، بللی باشلی آدم اولان ، متعینان = متعینلر : متعینان بلده . متعینان قضا .

متغابن [ع] تغابن ایدن ، بربرینی آلدادان .

متغابی [ع] تغابی ایدن ، احمق طوری طاقنان کندیسنی غبی کوسترن : «مقصوده ظفریاب اولان آنجق بوجهانده — یاشخص غبیدر یافطین متغابی — آطنه‌لی ضیا بك » . متغابیانه = متغابیجه‌سنه .

متغافل [ع] تغافل ایدن ، غافل کورونن ، غافل کبی طاورانان . متغافلانه = متغافلجه‌سنه . بصیر متغافل . متغافلین = متغافللر .

متغالب [ع] تغالب ایدن .

متغامز [ع] تغامز ایدن ، بربرینه کوزاوجیله اشارت ایدن ، کوزاوجیله اشارت ایدیشن . متغامزین = متغامزلر .

متغایر [ع] تغایر ایدن ، مغایر .

متغایظ [ع] تغایظ ایدن ، مغایظه ایدن .

متغذی [ع] تغذی ایدن ، غدالانان ، بسلنن . اصل (متغذی) در .

متغرب [ع] تغرب ايدن ، غربته چيقان. متغربين = متغربلر .

متغرد [ع] تغرد ايدن ، لطيف برصورتده نغمه پرداز اولان. اكثريا قوش حقنده قوللانيلير : مرغ متغرد . عندليب متغرد .

متغرر [ع] تغرر ايدن ، اغترار ايدن

متغزل [ع] تغزل ايدن غزل سويلين ، غزل يازان . متغزلين= متغزللر.

متغسل [ع] تغسل ايدن ، اغتسال ايدن . ييقانان .

متغشى [ع] تغشى ايدن، بورونن، اورتونن § غشى اولان ، غشى حالنه كلن : مستمع متغشى .

متغضب [ع] تغضب ايدن، اغضاب ايدن: متعصب متغضب .

متغفل [ع] تغفل ايدن ، متغافل .

متغلب [ع] تغلب ايدن، بغيرحق استيلا، تحكم ايدن . : فئهٔ متغلبه. بومقامده بعضاً موصوفى محذوف اوله‌رق (فلان متغلبه‌دندر) دينيليركه جماعت ويا فئهٔ متغلبه‌دندر ديمك تقديرنده‌در . متغلبانه= متغلبجه‌سنه. متغلبين = متغلبلر .

متغلط [ع] تغلط ايدن ، غلطه دوشن، ياكيلان : لغوئ متغلط .

متغلى [ع] تغلى ايدن ، غاليه سورونن ، تطيب ايدن .

متغنج [ع] تغنج ايدن، نازلانان ، ناز كوسترن . لطائفده استعمالى ياقيشق آلير .

متغنى [ع] تغنى ايدن ، نغمه ايدن ، تعبير قديم اوزره ايرلايان . متغنيانه = متغنيجه‌سنه .

متغول [ع] تغول ايدن ، غوللشن ، رنكدن رنكه كيرن ، متلون .

متغيب [ع] تغيب ايدن ، غائب اولان ، كوزدن نهان اولان .

متغير [ع] تغير ايدن، باشقه‌لاشان، باشقه درلو اولان. متغيرانه=متغيرجه‌سنه.

متغيظ [ع] تغيظ ايدن ، اغتياظ ايدن . غضبه كلن .

متغيم [ع] تغيم ايدن، بولوتلانان: هواى متغيم.

متفاخر [ع] تفاخر ايدن . (تفاخره) ده باق .

متفاضل [ع] تفاضل ايدن، فضل ومزيت ياريشنه چيقان .

متفاوت [ع] بربرندن فرقلى اولان : درجات متفاوته .

متفايد [ع] تفايد ايدن ، فائده‌لشن ، بربرندن استفاده ايدن .

متفأل [ع] تفأل ايدن ، فال آچان ، طوتان . § خيره يوران، مقدمهٔ خيرعد ايدن. متفألانه=متفألجه‌سنه. متفألين = متفأللر .

متفتت [ع] تفتت ايدن ، ريزه ريزه اولان، اوفاق اوفاق پارچه‌لنان.

متفجر [ع] تفجر ايدن، متفجر: صبح متفجر.

متفجع [ع] تفجع ايدن، برمصيبت وقوعنده آجيان، دردناك اولان .

متفحص [ع] تفحص ايدن، ايچ يوزينى دقتله آراشديران .

متفخر [ع] تفخر ايدن، افتخار ايدن. متفخرانه= متفخرجه‌سنه .

متفرج [ع] تفرج ايدن، ازالهٔ غم ايدن. كسب فرح ايچون قيره چيقان، كزمكه، سيره چيقان. متفرجين=متفرجلر.

متفرح [ع] تفرح ايدن ، فرحلانان ، كسب فرح ايدن : متفرج متفرح .

متفرد [ع] تفرد ايدن، تك اولان، عديلى، اقرانى اولميان . متفردانه = متفردجه‌سنه. متفردين= متفردلر .

متفرز [ع] تفرز ايدن، مفرز اولان، آيريلان.

متفرس [ع] تفرس ايدن، وجه مصيب اوزره ادراك ايدن، سزن .

متفرش [ع] تفرش ايدن، مفروش اولان، دوشنن .

متفرع [ع] تفرع ايدن، اصلدن منشعب اولان، ورعلنن، داللانان .

متفرعن [ع] تفرعن ايدن، فرعونلشن، فرعون طورى طاقنان. فرعون كسيلن، متكبر، متجبر .

متفرغ [ع] تفرغ ايدن، فارغ اولان، واز كچن .

متفرق [ع] تفرق ايدن، طاغينق، پريشان: مسائل متفرقه. مصارف متفرقه. موصوفى محذوف اوله‌رق (حوادث متفرقه ويامصارف متفرقه) مقامنده اكثريا يالكز (متفرقه) قوللانيلير .

متفسح [ع] تفسح ايدن، منفسح اولان .

متفسخ [ع] تفسخ ايدن، منفسخ اولان.

متفصم [ع] تفصم ايدن ، انفصام ايدن .

متفضل [ع] تفضل ايدن، ادعاى فضل ايدن، مزيت فروشلق ايلين . متفضلانه = متفضلجه‌سنه. متفضلين = متفضللر .

متفطر [ع] تفطر ايدن، انفطار ايدن، ياريلان.

متفطن [ع] تفطن ايدن، فهم ايدن، آكلايان .

متفق [ع] اتفاق ايدن، بربرينه اويوب برلشن.

متفقد [ع] تفقد ايدن، آرايوب صوران.

متفقه [ع] تفقه ايدن، فقه تحصيل ايدن. فقيه اولان، متفقهانه = متفقهجه‌سنه. متفقهين = متفقهلر.

متفكر [ع] تفكر ايدن، دوشنن. متفكرانه = متفكرجه‌سنه. متفكرين = متفكرلر .

متفلق [ع] تفلق ايدن، انفلاق ايدن، ياريلان ، آچيلان .

متفنن [ع] تفنن ايدن، فنونه آشنا اولان . فنوندن بهره‌دار اولان : متفنن بر ذات. متفننانه= متفننجه‌سنه .

متفوض [ع] تفوض ايدن، عهده‌يه آلان، متفوضين = متفوضلر .

متفوق [ع] تفوق ايدن، اوسته چيقان، اوستون اولان، فائق. متفوقانه= متفوقجه‌سنه. متفوقين= متفوقلر .

متفوه [ع] تفوه ايدن، آغزه، لسانه آلان.

متفهم [ع] تفهم ايدن، تكلفله آكلايان، ادراك ايدن . (تفهم) ه ده باق .

متقابل [ع] تقابل ايدن ، قارشى قارشى‌يه اولان ، قارشى قارشى‌يه كلن . قارشيلاشان: سراياى متقابله. لشكر متقابل.

متقاتل [ع] تقاتل ايدن .

متقادم [ع] تقادم ايدن، كچمش بولنان.

متقارب [ع] تقارب ايدن ، بربرينه يقين كلن ، يكديكرينه ياقلاشان .

متقارن [ع] تقارن ايدن ، بربرينه قرين اولان ، يكديكرك يانته كلن . (مقارن) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

متقاسم [ع] تقاسم ايدن ، بولشن ، آندلاشان § بولشن .

متقاصر [ع] تقاصر ايدن ، برشيئى ياپمغه قدرتى وار ايكن چكينوب ياپميان. متقاصرانه=متقاصرجه‌سنه. ايفاى وظيفه‌ده .

متقاصرانه حركت جالب مسؤلیتدر . متقاصرین = متقاصرلر .

مُتَقاضِی [ع] تقاضی ایدن . صیقشدیرن ، دینی طلب ایدن .

مُتَقاطِر [ع] تقاطر ایدن ، قطره قطره دوكان ، طاملایان .

مُتَقاطِع [ع] تقاطع ایدن ، بربرینی كسن : خطین متقاطعین .

مُتَقاعِد [ع] مأموریتدن چكیلوب چراغ اولان . متقاعدین = متقاعدلر .

مُتَقاصِر [ع] تقاصر ایدن ، مقاصره ایدن . قار اویناشان .

مُتَقَبِّل [ع] تقبل ایدن . قبول ایدن .

مُتَقَدِّس [ع] تقدس ایدن ، زیاده سیله پاك اولان ، مقدس اولان .

مُتَقَدِّم [ع] تقدم ایدن ، اوكه كچن ، ایلری كچن ، مقدم اولان . (مقدم عریضه) مقامنده (متقدم عریضه) تعبیر سقیمنی قوللانمقدن جهلهٔ كتاب حالا واز كچه مدیلر . متقدمین = متقدملر : متقدمین ادبا . متقدمین فضلا . فضلای متقدمین .

مُتَقَرِّب [ع] تقرب ایدن ، اقتراب ایدن . متقربین = متقربلر .

مُتَقَرِّر [ع] تقرر ایدن ، قرار بولان ، قرارلاشان ، مقرر اولان .

مُتَقَصِّی [ع] تقصی ایدن ، استقصا ایدن . دقتله آراشدیران .

مُتَقَطِّر [ع] تقطر ایدن ، طاملایان .

مُتَقَلِّب [ع] تقلب ایدن ، دونن ، دكیشن ، طرز آخره دوكان (تقلب) ه ده باق .

مُتَقَلِّد [ع] تقلد ایدن ، طاقنان ، قوشانان : متقلد سیف § بوینه الان ، اوزرینه آلان ، درعهده ایدن . متقلدین = متقلدلر .

مُتَقَلِّص [ع] تقلص ایدن ، چكیلوب طوپلانوب بوزوشن : عصب متقلص .

مُتَقَلْقِل [ع] تقلقل ایدن ، آزاولان ، آزالان : ماء متقلل .

مُتَقَمِّص [ع] تقمص ایدن ، كوملك كین .

مُتَقَوِّت [ع] تقوت ایدن . (متغدی) یه بدل قوللانیله بیلیر .

مُتَقَوِّس [ع] تقوس ایدن ، یای شكلنه كیرن ، یای كبی اكان : خط متقوس .

مُتَقَوِّل [ع] تقول ایدن ، قریحه دن یالان سویلین . متقولانه = متقولجه سنه . متقولین = متقوللر .

مُتَقَوِّم [ع] تقوم ایدن ، اكری ایكن طوغریلان : نهال متقوم .

مُتَقَوِّی [ع] تقوی ایدن ، قوت بولان ، قوتلنن : مریض متقوی .

مُتَّقِی [ع] اتقا ایدن ، صاقنان ، چكینن § الاهدن قورقان ، عابد ، زاهد .

مُتَقَیِّح [ع] تقیح ایدن ، ایرینلنن : جروح متقیحه .

مُتَقَیِّد [ع] تقید ایدن ، قیدلی بولنان ، دقتلی طاورانان . متقیدانه = متقیدجه سنه . متقیدین = متقیدلر . § قیدلانان ، مقید اولان .

مُتَكاثِر [ع] تكاثر ایدن ، چوغالان .

مُتَكاثِف [ع] تكاثف ایدن ، صیقلاشوب بربرینه كیره رك قالینلاشان ، كثافت پیدا ایدن ، كثیف اولان : بخار متكاثف .

مُتَكاسِل [ع] تكاسل ایدن ، اوشنن ، تنبلجه سنه طاورانان . متكاسلانه = متكاسلجه سنه . متكاسلین = متكاسللر .

مُتَكافِی [ع] تكافؤ ایدن ، برابرلشن ، بربرینه كفو اولان . متكافیا = متكافی اوله رق .

مُتَكالِب [ع] تكالب ایدن ، كوپك كبی بربرینك اوزرینه صیچرایوب آتیلان . متكالبانه = متكالبجه سنه . متكالبین = متكالبلر .

مُتَكامِل [ع] تكامل ایدن ، تكمل ایدن . متكاملانه = متكاملجه سنه . متكاملین = متكامللر .

مُتَكايِد [ع] تكاید ایدن ، بربرینه حیله ایدن . متكایدانه = متكایدجه سنه . متكایدین . متكایدلر .

مُتَكَبِّر [ع] تكبر ایدن ، كبرلنن ، بیوكلنن ، نفسنی بیوك كورن : «متكبرلره كبر ایتمه تصدق كبیدر — لا» . متكبرانه = متكبرجه سنه . متكبرین = متكبرلر .

مُتَكَثِّر [ع] تكثر ایدن . چوق اولان ، چوغالان .

مُتَكَحِّل [ع] تكحل ایدن ، كوزینه سرمه چكین . متكحلین = متكحللر .

مُتَكَدِّر [ع] تكدر ایدن ، كدرلنن : قلب متكدر . متكدرانه = متكدرجه سنه متكدرین = متكدرلر § بولانان : ماء متكدر .

مُتَكَرِّر [ع] تكرر ایدن ، مكرر اولان ، بردن زیاده وقوع بولان .

مُتَكَرِّه [ع] تكره ایدن ، كریه كورن ، تیكسینن . متكرهانه = متكرهجه سنه

مُتَكَسِّر [ع] تكسر ایدن ، قیریلان : پیمانهٔ متكسر .

مُتَكَشِّف [ع] تكشف ایدن ، آچیلان .

مُتَكَفِّل [ع] تكفل ایدن ، كفالت ایدن ، كفیل اولان : دینك اداسنه متكفل . متكفلانه = متكفلجه سنه . متكفلین = متكفللر .

مُتَكَلِّف [ع] تكلف ایدن ، كلفتلی ایش طوتان ، اختیار زحمت ایدن . متكلفانه = متكلفجه سنه . متكلفین = متكلفلر : متكلفین شعرا .

مُتَكَلِّم [ع] تكلم ایدن ، سویلین . (تكلم) ه ده باق . متكلمین = اهل سنتك عقائد دینیه علماسی .

مُتَكَمِّل [ع] تكمل ایدن ، كماللنن ، كمال بولان ، كامل اولان . متكملانه = متكملجه سنه . متكملین = متكمللر .

مُتَكَمِّن [غ] تكمن ایدن ، كیزلنن ، پوصویه كیرن ، دركمین اولان : لشكر متكمن .

مُتَكَوِّن [ع] تكون ایدن ، پیدا اولان ، وار اولان ، موجود اولان .

مُتَكَهِّن [ع] تكهن ایدن ، كاهنلك ، فالجیلق ، باقیجیلق ایدن : قبطی متكهن متكهنانه = متكهنجه سنه . متكهنین = متكهنلر .

مُتَكَیِّس [ع] تكیس ایدن ، كیاستلی كورینن ، ذكا فروشلق ایدن . متكیسانه = متكیسجه سنه متكیسین = متكیسلر .

مُتَكَیِّف [ع] تكیف ایدن ، بر كیفیتله متصف اولان ، كیفیتلنن .

مُتَلاحِظ [ع] تلاحظ ایدن ، كوزاوجیله بربرینه باقان ، كوز اوجیله باقیشان . متلاحظین = متلاحظلر .

مُتَلاحِق [ع] تلاحق ایدن . بربرینه ملحق اولان ، بربرینه قاتیلان ، قاتیشان .

مُتَلاشِی [ع ـ مولد] تلاش ایدن ، اضطراب ایله قاریشیق عجله ایدن : «نور جمالدن متلاشی اولنجه دل — دوشسه م زمینه وقتی تجلی زمانیدر — ناجی» . متلاشیانه = متلاشیجه سنه .

متلاصق [ع] تلاصق ايدن ، بر برينه يتيشن : خطوط متلاصقه .

متلاطف [ع] تلاطف ايدن ، تلطف ايدن . نازكانه ، لطف ايله معامله ايدن .

متلاطم [ع] تلاطم ايدن ، بر برينه اورروشان ، چارپيشان : بحيرهٔ متلاطم الامواج § زياده اوينايوب طالغه‌لنان بحر متلاطم .

متلاعب [ع] تلاعب ايدن ، تلعب وملاعبه ايدن . اويناين . اويون ايله مشغول اولان .

متلاعن [ع] تلاعن ايدن ، ملاعنه ايدن .

متلافى [ع] تلافى ايدن ، الدن كيدن شيئى صكره‌دن تدارك ايدن .

متلاقى [ع] تلاقى ايدن ، بر برينه قارشى كاوب بولوشان ، بر بريله بولوشان

متلاكم [ع] تلاكم ايدن ، بر برينه يومروق اوران .

متلاهى [ع] تلاهى ايدن ، آلات لهو ايله اوغراشوب ، اويناين . متلاهيانه = متلاهيجه‌سنه .

متلالى [ع] تلألؤ ايدن ، پارلداين ، لمعان ايدن . (متلال) صورتنده ده قوللانيلير : «او ، كلفشان خيابان روضهٔ ملكوت — ينده صانكه جواريسى انجم متلال» .

متلبس [ع] تلبس ايدن ، كين . متلبسين = متلبسلر .

متلثم [ع] تلثم ايدن ، ياشماق طوتنان ، ياشماقلانان .

متلجلج [ع] تلجلج ايدن ، سوزى ديلى چيكنه‌يه‌رك سويلين ، آكلاشيلير آكلاشيلماز بر صورتده سويلين : خائف متلجلج .

متلحز [ع] تلحز ايدن ، ديكرى اكشى برشى يركن آغزى صولانان .

متلذذ [ع] تلذذ ايدن ، لذت بولان ، لذت آلان ، شيرينكام اولان . متلذذانه = متلذذجه‌سنه .

متلزج [ع] تلزج ايدن ، لزوجتلى اولان .

متلطخ [ع] تلطخ ايدن ، بولاشان ، بولاشيق اولان .

متلطف [ع] تلطف ايدن ، نازكانه معامله ايدن ، لطف ايله معامله ايدن . متلطفانه = متلطفجه‌سنه .

متلظى [ع] تلظى ايدن ، آلو چيقاران ، آلوانن .

متلعب [ع] تلعب ايدن ، اويناين . اويونله مشغول اولان .

متلعثم [ع] تلعثم ايدن ، جواب ويرمسى لازم كلير كن ويره‌ميوب اير كلن § صاچه صاپان جواب ويرن ، كم كوم ايدن . متلعثمانه = متلعثمجه‌سنه متلعثمين = متلعثملر .

متلفظ [ع] تلفظ ايدن ، (تلفظ) ه باق .

متلقب [ع] تلقب ايدن ، كندى ايچون لقب اتخاذ ايدن ، لقب طاقنان ، لقبلانان . متلقبين = متلقبلر .

متلقم [ع] تلقم ايدن ، التقام ايدن ، يوتان .

متلقى [ع] تلقى ايدن ، نظريله باقان ، ادراكه ، اعتقاده كوره قبول ايدن .

متلمذ [ع] تلمذ ايدن ، شاكردلك ايتمك صورتيله تعلم ايدن . متلمذين = متلمذلر . متلمذانه = متلمذجه‌سنه .

متلمس [ع] تلمس ايدن ، لمس ايدن .

متلمع [ع] تلمع ايدن ، التماع ايدن ، پارلداين : سيف متلمع .

متلوث [ع] تلوث ايدن ، بولاشوب مردار اولان ، ملوث اولان .

متلون [ع] تلون ايدن ، رنكدن رنكه كيرن § برحالده طورميوب حالدن

حاله انتقال ايدن ، ثباتسز اولان : مزاجى متلون آدمدن وفا بكلانلمز . متلونانه = متلونجه‌سنه .

متلهب [ع] تلهب ايدن ، آلولنان .

متلهف [ع] تلهف ايدن ، متحسر ومحزون اولان تحسر و محزونيت حالنده بولنان ، يانوب ياقيلان ، متلهفانه = متلهفجه‌سنه . متلهفين = متلهفلر .

متلهى [ع] تلهى ايدن ، آلات لهو ايله اوغراشوب اويناين .

متليث [ع] تليث ايدن . آرسلان روشلى ، آرسلان يوركلى اولان . متليثانه = متليثجه‌سنه : صولت متليثانه .

متلين [ع] تلين ايدن ، يومشاق اولان ، يومشايان ، (متخشن) لك ضدى .

متماثل [ع] تماثل ايدن ، مماثله ايدن .

متماجد [ع] تماجد ايدن ، مجدينى ، شرفنى ياد ايله افتخار ايدن .

متمادى [ع] تمادى ايدن ، زياده اوزايان ، زياده اوزون اولان ، بيتوب توكنمين ، متماديا = متمادى اوله‌رق ، آرقه‌سى كسيلمه‌يه‌رك ، دائما .

متمارض [ع] تمارض ايدن ، خسته كبى كورينن ، يالاندن خسته اولان : طبيب متمارض . متمارضانه = متمارضجه‌سنه . متمارضين = متمارضلر .

متمالك [ع] تمالك ايدن ، نفسنه مغلوب اوليان ، نفسنى ضبطه مقتدر اولان . كنديسنه مالك اولان .

متمايل [ع] تمايل ايدن ، ميل ايدن ، ميللنن . متمايلانه = متمايلجه‌سنه . (تمايل) ه ده باق .

متمتع [ع] تمتع ايدن ، فائده‌لنن ، كار ايدن . ماديانده قوللانيلير .

متمثل [ع] تمثل ايدن ، بر شيئك صورتنه كيرن : انسان صورتنده متمثل بر ملك § بر سوزى مثل اوله‌رق ايراد ايدن .

متمجد [ع] تمجد ايدن ، مجد صاحبى اولان ، كسب مجد ايدن .

متمجس [ع] تمجس ايدن ، مجوس اولان .

متمخط [ع] تمخط ايدن ، سومكورن .

متمدح [ع] تمدح ايدن ، كنديني اوكن ، اوكنن . متمدحانه = متمدحجه‌سنه . متمدحين = متمدحلر .

متمدن [ع] تمدن ايدن ، كسب مدنيت ايدن ، مدنى اولان .

متمرد [ع] تمرد ايدن ، عناد واستكبار ايدن ، ديك كان . متمردانه = متمردجه‌سنه . متمردين = متمردلر .

متمرن [ع] تمرن ايدن ، ادمان ايدن ، ملازمت ايدن ، آلشمق ايچون دوام اوزره چاليشان .

متمزق [ع] تمزق ايدن ، ييرتيلان پاره‌لنن ، پاره پاره اولان .

متمسح [ع] تمسح ايدن ، بر شيئه ال سورن ، مسح ايدن § بر شيئه سورونن .

متمسخر [ع] تمسخر ايدن ، مسخره‌لنان ، مسخره‌لق ايدن § مسخره‌لق اجراسيله استهزا ايدن . متمسخرانه = متمسخرجه‌سنه . متمسخرين = متمسخرلر .

متمسك [ع] تمسك ايدن ، اهتمام ايله طوتنان : شريعت غرايه متمسك .

متمسكن [ع] تمسكن ايدن ، مسكين اولان ، مسكينلشن ، مسكينلك كوسترن .

متمشط [ع] تمشط ايدن ، صاچنى صاقالنى طارايان .

متمشق [ع] تمشق ايدن ، مشق آلان ، مشق اتخاذ ايدن .

متمشى [ع] تمشى ايدن، يوروين: مصالح متمشيه.

متمطر [ع] تمطر ايدن، سريتله‌مك كبى بر مقصدله ياغموره چيقان.

متمكن [ع] تمكن ايدن، مكانلانان، مكان طوتان، يرلشن: ازبرده متمكن فلان.

متملق [ع] تملق ايدن، يالطاقلانان. متملقانه = متملقجه‌سنه. (تملق) ه‌ده باق.

متملك [ع] تملك ايدن، ملك ايدين، تحت تصرفه آلان.

متملل [ع] تملل ايدن، بر ملته داخل اولان، بر ملتك افرادندن اولان، بر ملت ايله ملتلن: ملت اسلام ايله متملل.

متمنى [ع] تمنى ايدن، ديله‌ين، آرزو ايدن، متمنيانه = متمنيجه‌سنه.

متمنى [ع] تمنى اولنمش، ديلنمش، آرزو ايدلمش.

متموج [ع] تموج ايدن، طالغه‌لنان، طالغه طالغه اولان: بحر متموج، چنرار متموج، نغمهٔ متموج.

متمول [ع] تمول ايدن، چوق مال صاحبى اولان، مالدار اولان، زنگين. متمولانه = متمولجه‌سنه. متمولين = متمولر.

متمهد [ع] تمهد ايدن، يايلوب دوشنن.

متمهدى [ع] تمهدى ايدن، مهديلك دعواسنه قالقيشان، مهديلك دعواسنده بولنان. متمهديانه = متمهديجه‌سنه

متمهر [ع] تمهر ايدن، ماهر اولان، كسب مهارت ايدن: كتابتده متمهر برذات. متمهرين = متمهرلر.

متميز [ع] تميز ايدن، معنا امثالندن آيريلان، امثالى آراسندن آيريلوب آيريجه بر موقع طوتان، سچيلن. فارسى جمعى متميزان، عربى جمعى متميزين. متميزان ادبا. متميزين ارباب قلم.

متميع [ع] تميع ايدن، صيويق اولان، صيويقلاشان، مايع حالنه كلن.

متنائر [ع] تنائر ايدن، انتشار ايدن، صاچيلان.

متناجى [ع] تناجى ايدن، فيسلداشن، فيسلتى ايله اسرار سويلشن. متناجيانه = متناجيجه‌سنه.

متنادر [ع] تنادر ايدن، نادرلشن، كسب ندرت ايدن.

متنادم [ع] تنادم ايدن، منادمه ايدن.

متنادى [ع] تنادى ايدن، بربرينه ندا ايدن، ندا ايدلمش.

متنازع [ع] تنازع ايدن، منازعه ايدن.

متناسب [ع] تناسبله متصف. بربرينه مناسب اولان. اعضاى انسانك بربرينه مناسب اولمسى كبى.

متناسل [ع] تناسل ايدن، بربرندن طوغوب اورهين.

متناشد [ع] تناشد ايدن، مناشده ايدن.

متناصر [ع] تناصر ايدن، بربرينه نصرت ايدن، ياردملاشان. (تناصر) ه‌ده باق.

متناطح [ع] تناطح ايدن، بوينوزلريله بربرلرينه اوران، سوسوشن.

متناظر [ع] تناظر ايدن، بربرينه باقان، بربرينه ناظر اولان: ايكى متناظر پنجره.

متنافر [ع] تنافر ايدن، بربرندن اوركن، بربرندن نفرت ايدن.

متنافس [ع] تنافس ايدن، منافسه ايدن.

متناقص [ع] تناقص ايدن، آزالان، اكسيلان.

متناقض [ع] تناقض ايدن، ايكى سوزى بربرينه مخالف اولان. § ايكنجى سوزى برنجى سوزينه مخالف اولان.

متناكح [ع] تناكح ايدن، نكاحلاشان، بربرله زوج وزوجه اولان.

متناكر [ع] (متجاهل) ايله مترادفدر.

متناول [ع] تناول ايدن، آلوب يين. متناولين = متناوللر.

متناوم [ع] تناوم ايدن، اويور كبى كورونن، يالاندن اويويان. متناومانه = متناومجه‌سنه. متناومين = متناوملر.

متناهى [ع] تناهى ايدن، نهايت بولان، پايانى اولان. نامتناهى — و — غيرمتناهى = نهايتى اولميان، اوجى بوجاغى بولنميان، بى پايان: فضاى نامتناهى. عدد نامتناهى.

متنبت [ع] تنبت ايدن، نابت اولان، يردن بيتن.

متنبى [ع] تنبؤ ايدن، نبوت كاذبه ادعا ايدن، يالان اوله‌رق پيغمبرلك دعواسنده بولنان. § شاعر مشهور (ابوالطيب احمد). مشار اليه اشعار بليغانه‌سنه كووه‌نه‌رك دعواى نبوت ايلديكندن (متنبى) عنوانيله شهرت بولمش ومؤخراً بويله بر دعواى باطله قيامندن طولايى حبس ايدلدكده توبه ايتمشدر.

متنبه [ع] تنبه ايدن، انتباه ايدن، اويانيق، آگاه.

متنثر [ع] تنثر ايدن، صاچيلان.

متنحنح [ع] تنحنح ايدن، بوغازينى مكرراً خرلدادوب سسلنديرن: ترياكى متنحنح. متنحنحانه = متنحنحجه‌سنه. متنحنحين = متنحنحلر.

متنحى [ع] تنحى ايدن، آلارغه طوران، بر طرفه چكيلن.

متندم [ع] تندم ايدن، ندامت كتيرن، پشيمان اولان. متندمانه = متندمجه‌سنه. متندمين = متندملر.

متنزل [ع] تنزل ايدن، آشاغى اينن، آشاغيلايان. § كوكل آلچاقلغى ايدن، لطف كوسترن، قدر حقيقيسندن آشاغى عداولنه‌جق صورتده معامله‌ده بولنان. متنزلاً = متنزل اوله‌رق. متنزلانه = متنزلجه‌سنه. متنزلين = متنزللر.

متنزه [ع] تنزه ايدن، كسب انشراح ايدن، كسب انشراح ايچون فرحلى يرلرده كزين. متنزهانه = متنزهجه‌سنه. متنزهين = متنزهلر. (تنزه) ه‌ده باق.

متنسق [ع] تنسق ايدن، يك نسق اولان

متنسم [ع] تنسم ايدن، روزكار استشمام ايدن: متنسم نسيم بهار. متنسمانه = متنسمجه‌سنه. (متنفس) معناسنه‌ده كلير.

متنشب [ع] تنشب ايدن، برشيئه ايليشوب طوتيلان.

متنشر [ع] تنشر ايدن، انتشار ايدن، طاغيلان، ياييلان.

متنشط [ع] تنشط ايدن، نشاطلانان.

متنشف [ع] تنشف ايدن. صويى، ورطوبتى كنديسنه چكرب ايچن، امن.

متنصب [ع] تنصب ايدن، انتصاب ايدن، ديكيلوب طوران.

متنصح [ع] تنصح ايدن، انتصاح ايدن، نصيحت ديكله‌ين، قبول ايدن. متنصحانه = متنصحجه‌سنه.

متنصر [ع] تنصر ايدن، خرستيان اولان

متنطر [ع] تنظر ايدن، دوشونه‌رك دقتله باقان، دقتله باقه‌رق دوشونن.

متنظرانه = متنظرجه‌سنه .

متنظف [ع] تنظف ایدن ، ماده تمیزلنن ، پاكانن

متنظم [ع] تنظم ایدن ، منتظم اولان .

متنعم [ع] تنعم ایدن ، نعمت ایچنده بولنه‌رق راحت ایدن . متنعمانه = متنعمجه‌سنه .
متنعمین = متنعملر .

متنغم [ع] تنغم ایدن . نغمه‌پردازلق ایدن . (تنغم) ه‌ده باق .

متنفر [ع] تنفر ایدن ، نفرت ایدن . متنفرانه = متنفرجه‌سنه .

متنفس [ع] تنفس ایدن ، صولوق آلان .

متنفل [ع] تنفل ایدن ، نافله نماز قیلان .

متنقد [ع] منقد .

متنقل [ع] تنقل ایدن ، بر یردن دیكر بر یره كوچن .

متنكر [ع] تنكر ایدن ، بیلنمیه‌جك . طانلمیه‌جق قیافته كیرن . متنكراً = متنكر اوله‌رق . متنكرانه = متنكرجه‌سنه .

متنكس [ع] تنكس ایدن ، باش آشاغی اولان ، سرنكون اولان .

متنمر [ع] تنمر ایدن ، قاپلانلاشان ، قاپلان خویلو اولان § بریسنی لسان ایله تهدید ایدركن كوموردعك صورتنده سسنی اوزاتان § اكشی چهره ولسان شدید ایله تهدید ایدن . متنمرانه = متنمرجه‌سنه .

متنمل [ع] تنمل ایدن ، قارینجه كبی قایناپان .

متنوح [ع] تنوح ایدن ، نوحه ایدن : مرغ متنوح . متنوحانه = متنوحجه‌سنه .

متنور [ع] تنور ایدن ، نورلانان ، روشن اولان ، آیدینلق اولان : « كوردكجه اولوردی متنور نظرجان » .

متنوع [ع] تنوع ایدن ، نوعلنن ، نوع نوع اولان ، كونا كون اولان : نباتات متنوعه . مسائل متنوعه .

متواتر [ع] تواتر صفتیله متصف اولان ، افواه ناسده دائر اولان . هركسجه معلوم ومصدق . متواتراً = متواتر اوله‌رق .

متواثب [ع] تواثب ایدن ، بربری اوزرینه صیچرایان ، بربری اوزرینه آتیلان

متواثق [ع] تواثق ایدن ، بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشن .

متواجه [ع] تواجه ایدن ، مواجهه ایدن . یوزلشن .

متوارث [ع] توارث ایدن ، برندن دیكرینه میراث قالان ، برندن دیكرینه ارثاً انتقال ایدن .

متوارد [ع] توارد ایدن ، كلن : مكاتیب متوارده .

متواری [ع] تواری ایدن ، كیزلنن : زیر ترابده متواری . قمر ، زیر سحابده متواری اولدی .

متوازن [ع] توازن ایدن . ایكیسنك وزنی مساوی اولان ، وزناً بر اولان : متوازن ایكی یوك .

متواصل [ع] تواصل ایدن ، بر برینه واصل اولان ، قاووشان .

متواصی [ع] تواصی ایدن ، بر برینه توصیه ایدن .

متواضع [ع] تواضع ایدن ، آلچاق كوكوللولك كوسترن : ضعفا بشقه ، متدال ینه بشقه‌در . متواضعانه = متواضع اولانه یاقیشه‌جق صورتده : معامله‌ٔ متواضعانه . متواضعین = متواضعلر .

متواعد [ع] تواعد ایدن ، وعدلشن ، بر برینه سوز ویرن . متواعدین = متواعدلر .

متوافر [ع] توافر ایدن ، چوق اولان ، بوغالان : نشان متوافر ، ماء متوافر .

متوافق [ع] توافق ایدن ، اویان ، اویغون كلن .

متواكل [ع] تواكل ایدن ، بر برینی وكیل ایدن .

متوالد [ع] (متناسل) ه باق .

متوالی [ع] توالی ایدن ، بربری آردنجه كیدن ، پی در پی اولان ، متتالی . متوالیاً = متوالی اوله‌رق .

متوتر [ع] توتر ایدن ، كریلن ، كركین اولان : حبل متوتر . اعصاب متوتره .

متوثق [ع] توثق ایدن ، وثوق ایله طوتنان ، اعتماد ایله استناد ایدن . متوثقانه = متوثقجه‌سنه .

متوج [ع] تتویج ایدن ، تاج كیدیرن .

متوج [ع] تتویج اولنمش ، تاج كیدیرلمش .

متوجد [ع] توجد ایدن ، وجده كلن ، حاللنن . (متواجد) یازه اوله‌رق توجد ایدن معناسنده قوللانیلیر .

متوجع [ع] توجع ایدن ، آغریان ، وجعلانان : عضو متوجع . معنی درناك اولان معناسنه‌ده قوللانیلیر : قلب متوجع ، روح متوجع . متوجعانه = متوجعجه‌سنه .

متوجه [ع] توجه ایدن ، یوزینی بر جهته دوندیرن ، یوكلن : قبله‌یه متوجه . قلباً جناب حقه متوجه . متوجهاً = متوجه اوله‌رق . متوجهانه = متوجه اولانه یاقیشیر صورتده . متوجهین = متوجهلر .

متوحد [ع] توحد ایدن . (متفرد) ایله مترادفدر . (متفرد) زیاده قوللانیلیر .

متوحش [ع] توحش ایدن ، وحشتلنن ، اوركن : اكثر حیوانات انساندن متوحشدر . متوحشانه = متوحشجه‌سنه .

متودد [ع] تودد ایدن ، محبت ، دوستلق ایدن . متوددانه = متوددجه‌سنه .

متورث [ع] تورث ایدن ، وارث اولان .

متورط [ع] تورط ایدن ، ورطه‌یه دوشن ، بر مشكل ایشه تصادف ایدن .

متورع [ع] تورع ایدن ، ورع صاحبی اولان پرهیزكار اولان . متورعانه = متورع اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

متورق [ع] تورق ایدن ، یاپراقلانان شجر متورق .

متورم [ع] تورم ایدن ، ورم علتنه كرفتار اولان . متورماً = متورم اوله‌رق . متورمین = متورملر .

متوزع [ع] توزع ایدن ، طاغیلان .

متوسخ [ع] (متدنس) ایله مترادفدر .

متوسد [ع] توسد ایدن ، یاصدیغنه طایانان : یوزیاصدیغنه متوسد بر آدم . (مستند) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . متوسداً = متوسد اوله‌رق .

متوسط [ع] توسط ایدن ، آره‌یه كیرن ، وساطت ایدن ، واسطه اولان . متوسطین = متوسطلر .

متوسع [ع] توسع ایدن ، وسعتلنن ، كنكیشلنن .

متوسل [ع] توسل ایدن ، وسیله اتخاذ ایله معنی طوتنان ، صاریلان : حضرت پیغمبرك روحانیتنه متوسل . متوسلاً = متوسل اوله‌رق .

متوشح [ع] توشح ایدن ، (متزین) مقامنده قوللانیلیر . بونده طوب طاقندیران معناسی ملاحظه اولنور .

متوصل [ع] توصل ایدن ، اولاشان ، قاووشان ، واصل اولان . مملكتنه متوصل بر غربتزده .

متوضح [ع] توضح ایدن ، وضوح پیدا ایدن ، واضح اولان .

متوضی [ع] توضؤ ایدن، آبدست آلان.

متوطن [ع] توطن ایدن، وطنلانان، وطن طوتان: قونیه‌ده متوطن.

متوغل [ع] توغل ایدن، زیاده‌سیله مشغول اولان، مشغول اولدقده ایلری کیدن: فن طب ایله متوغل. متوغلین = متوغللر.

متوفق [ع] توفق ایدن، موفق اولان، توفیقه مظهر اولان.

متوفی [ع] وفات ایتمش، اولمش. بونك مؤنثی اولمق اوزره قوللانیلان (متوفیه) یا کاشدر. طوغریسی (متوفاة) در.

متوقد [ع] توقد ایدن، طوتیشوب یانان: آتش متوقد.

متوقر [ع] توقر ایدن، وقار پیدا ایدن، وقارلانان. متوقرانه = متوقرجه‌سنه. متوقرین = متوقرلر.

متوقع [ع] توقع ایدن، امید ایدن، اومان. متوقعانه = متوقعجه‌سنه.

متوقف [ع] توقف ایدن. اکلنن، طوران § تعلق ایدن، آنسز اولمیان: ایلك حلولی شمسك غروبنه متوقفدر. ایکنجی معناده استعمالی غالبدر.

متوقی [ع] توقی ایدن، صاقنان، چکنن.

متوکل [ع] توکل ایدن، جناب حقه تسلیم امور ایله انقیاد ایدن (توکل)ه باق. متوکلاً = متوکل اوله‌رق. متوکلاً علی الله. متوکلانه = متوکلجه‌سنه.

متولد [ع] تولد ایدن، حقیقی و مجازی طوغان: بو چوجق فلان قادیندن متولددر. بو نزاع، او سوزدن متولددر.

متولول [ع] تولول ایدن، ولوله ایدن.

متوله [ع] توله ایدن، وله کتیرن، حیران، سراسیمه اولان: عاشق متوله.

متولهانه = متولهجه‌سنه.

متولی [ع] امور اوقافه نظارت ایدن: «چونکه وقف ایلیه‌مزدك جهت عشقه تنك — متولی قزی سومك نه وظیفه‌کدی سنك — لا» ترکجه‌ده بشقه معناده قوللانیلماز.

متوهم [ع] توهم ایدن، وهمه دوشن، توهم ایدن، فاسد اوله‌رق ظن ایدن. متوهمانه = متوهمجه‌سنه. متوهمین = متوهملر.

متویل [ع] تویل ایدن، واویلا چاغیران: مصیبت زدهٔ متویل.

متهاجم [ع] تهاجم ایدن، بربرینه هجوم ایدن. (مهاجم) کبی ساده‌جه هجوم ایدن معناسنده‌ده قوللانیلیر. متهاجمانه = متهاجمجه‌سنه. متهاجمین = متهاجملر.

متهاجی [ع] تهاجی ایدن، بربرینی هجو ایدن. ساده‌جه هجو ایدن معناسنده‌ده قوللانیلیر. متهاجیانه = متهاجیجه‌سنه.

متهارم [ع] تهارم ایدن. اختیار کبی کورونن، یالاندن اختیارلق کوسترن: جوان متهارم. متهارمانه = متهارمجه‌سنه. متهارمین = متهارملر.

متهافت [ع] تهافت ایدن، برشیئك پی‌درپی اوزرینه دوشن، کندینی پی‌درپی برشیئه چارپان: شمعه متهافت پروانه. متهافتانه = متهافتجه‌سنه.

متهالك [ع] تهالك ایدن، عجولانه، بی‌صبرانه میل ایدن. متهالکانه = متهالکجه‌سنه. متهالکاً = متهالك اوله‌رق.

متهاون [ع] تهاون ایدن، برایشی مهمسه‌میوب آغیرطاورانان.

متهتك [ع] تهتك ایدن، پیرتیلان § صیریق اولان، رسوا ایلقدن متأثر اولمیه‌جق

برحالده بولنان.

متهجد [ع] تهجد ایدن، کیجه اویانوب نماز قیلان.

متهدم [ع] تهدم ایدن، منهدم اولان، ییقیلان.

متهدی [ع] تهدی ایدن، هدایتلنن، هدایت بولان: فاسق متهدی. (مهتدی) مقامنده قوللانیله‌ماز.

متهزج [ع] تهزج ایدن، ترانه‌پرداز اولان. متهزجانه = متهزججه‌سنه. متهزجین = متهزجلر.

متهزز [ع] تهزز ایدن، اهتزاز ایدن، تتره‌ین.

متهکم [ع] تهکم ایدن، استهزا ایدن. متهکمانه = متهکمجه‌سنه.

متهلل [ع] تهلل ایدن، مسرتدن یوزی کولن.

متهنج [ع] تهنج ایدن، آناسنك قارننده یکیجه جانلانوب حرکته باشلایان: جنین متهنج.

متهود [ع] تهود ایدن، یهودی اولان.

متهور [ع] تهور ایدن، شدت کوسترن، صوکنی دوشونمیه‌رك بردنبره حدتلنن. متهوراً = متهور اوله‌رق: متهوراً قتل. متهورانه = متهورجه‌سنه.

متهیب [ع] تهیب ایدن، اظهار هیبت ایدن § هیبت آلوب قورقان.

متهیج [ع] تهیج ایدن هیجانه کلن، هیجانلانان: قلب متهیج. متهیجاً = متهیج اوله‌رق. متهیجانه = متهیج اولانه یاقیشیر صورتده.

متهیم [ع] تهیم ایدن. (متحیر)ه بدل قوللانیله‌بیلیر. متهیمانه = متهیمجه‌سنه. متهیمین = متهیملر.

متهیی [ع] تهیؤ ایدن، حاضرلانان. متهیئ حرکت.

متیبس [ع] تیبس ایدن، قورویان، کسب یبوست ایدن.

متیسر [ع] تیسر ایدن قولایلقله حصوله کلن، میسر اولان.

متیقظ [ع] تیقظ ایدن، اویانق بولنان. متیقظانه = متیقظجه‌سنه.

متیقن [ع] تیقن ایدن، یقیناً بیلن.

متیمم [ع] تیمم ایدن، آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت ایدن، یوز ایله دیرسکه وارنجه‌یه قدر اللره طوپراق مسح ایدن. متیمماً = متیمم اوله‌رق. متیممانه = متیممجه‌سنه.

متیمن [ع] تیمن ایدن، برشیئی یمنلو عد ایدرك آندن میمنت اومان.

متیمن [ع] تیمن اولنمش، یمنلو عد اولنه‌رق کندیسندن میمنت اومولمش. مبارك، مسعود.

مثاب [ع] ثوابه نائل اولمش.

مثابرت [ع] برشیئه مداومت ایتمك.

مثبت [ع] اثبات ایدیجی، ایدن.

مثبت [ع] اثبات اولنمش.

مثبت [ع] تثبیت ایدیجی، ایدن. ثابت قیلیجی، قیلان.

مثبت [ع] تثبیت اولنمش.

مثقب [ع] تثقیب ایدیجی، ایدن، دلن.

مثقب [ع] تثقیب اولنمش. دلنمش.

مثقل [ع] تثقیل ایدیجی، ایدن، آغیرلاشدیران.

مثقل [ع] تثقیل اولنمش. آغیرلاشدیرلمش.

مثلث [ع] اوچلنه‌یرلمش § اوچ کره تصفیه اوله‌رق چکلمش برنوع شراب §.

اوچ كوشەلى برنوع شكل هندسى .

مثلثات [ع] مثلثلرك خواص وكيفياتندن بحث ايدن بر علم .

مثمر [ع] ميوەدار، ميوەوبريجى،وبرن.

مثمن [ع] سكز ركنلى § ثمن مقابلنده صاتلمش شى، مبيع § سكز ضلعى حاوى شكل .

مثنى [ع] ايكى قات ياپلمش .

مثول [ع] برينه حرمةً آياقده ديكيلوب طورمق. بالكز رسمياتده قوللانيلير: فلان سفير حضور همايونده شرف مثوله نائل اولدى .

مجاب [ع] كنديسنه جواب ويرلمش § قبول ايدلمش .

مجادل [ع] مجادله ايديجى ، ايدن .

مجادله [ع]منازعه ايتمك، خصومت ايتمك، § الزام خصم ايچون بر مسئلهٔ علميەده منازعه .

مجاذبه [ع] ايكى شى بربرينى چكمك : ايكى روحك مجاذبەسى .

مجارات [ع] يورومكده ياريش ايتمك .

مجازره [ع] برده بيرونانه لطيفه ايتمك . حويرانجەسنه شقەلشمق .

مجاز [ع] اجازت ويرلمش ، كنديسنه اذن ورخصت ويرلمش . § استادى طرفندن اكمال تحصيل ايتديكى تصديق اولنمش، كنديسنه اجازتنامه ويرلمش .

مجازات [ع] كرك ايلكه كرك كوتولكه مقابل جزا و مكافات ايتمك § مجرمه ارتكاب ايتديكى جرمه مقابل ويريلن جزا .

مجازفه [ع] كوتورو صاتمق .

مجاسر [ع] مجاسرت ايديجى ، ايدن .

مجاسرت [ع] جسارت ايتمك .

مجالس [ع] مجالست ايديجى ، ايدن .

مجالست [ع] مجلس تشكيل ايتمك، بر مجلسده اوطورمق ، همنشين اولمق .

مجامعه [ع] جماع ايتمك .

مجامله [ع] بريسيله صميمانه دوستلق ايتميەرك صورتا كوزلجه معامله ايديشمك § كوزل الفت ومعاشرت ايديشمك. نظمده (مجاملت) صورتندەده قوللانيلير .

مجانبت [ع] برشيدن اوزاقلشمق، اوزاق اولمق .

مجانس [ع] بكزەين، هم جنس اولان .

مجانست [ع] بكزەمك. هم جنس اولمق.

مجاوبه [ع] بربرينه جواب ويرمك .

مجاودت [ع] كرم واحسان ايتمك .

مجاور [ع] قومشو . قومشولق ايدن§ حرمين شريفينده اعتكاف ايدن.

مجاورت [ع] مجاورلك ، قومشولق ، همسايكى .

مجاهد [ع] دشمن دين ايله جنك ايدن§ جهد ايدن ، چاليشان. مجاهدانه = مجاهدجەسنه. مجاهدين = مجاهدلر .

مجاهده [ع] رنج ومشقت، كوشش§ دشمن دين ايله جنك ايتمك .

مجاهره [ع] ظاهره چيقارمق ، آشكاره ايتمك. مجاهرةً = مجاهره صورتيله.

مجبر [ع] اجبار اولنمش، كندوسنه زور ايدلمش .

مجبر [ع] اجبار ايدن. زورله‌يان . آمر مجبر= تهديدينى ايقاعه قادر اولان آمر .

مجبى [ع] انتخاب اولنمش، بركزيده . (اجتبايه) ده باق .

مجتمع [ع] اجتماع ايدن، بريكن، طوپلانان ، بربره ، برآرەيه كلن. اشخاص مجتمعه .

مجتنب [ع] اجتناب ايدن، صاقنان، چكنن، اوزاقلاشان : قبايحدن مجتنب .

مجتنح [ع] اجتناح ايدن ، ميلان . § سجدەده وجه مشروع اوزره اللرينى يره وضع ايله ديرسكلرينى آچەرق قوللرينى قناد شكلنده طوتان: ساجد مجتنح.

مجتنى [ع] اجتنا اولنمش . دوشيرلمش .

مجتور [ع] اجتوار ايدن، قومشو اولان.

مجتهد [ع] اجتهاد ايدن ، قدرتى يتديكى قدر چاليشان § كتاب وسنتدن استخراج حكم شرعى خصوصنده بذل مقدور ايدن ، بو صورتله بر مذهب ميدانه چيقاران فقهده متبحر ذات . مجتهدين = مجتهدلر .

مجد [ع] برايشده چاليشان، سعى وغيرت ايدن. مجدانه = مجد اولانه ياقيشير بر صورتده .

مجدد [ع] تجديد ايدن، يكيلندبرن. مجددانه = مجدد اولانه ياقيشير صورتده مجددين = مجددلر .

مجدد [ع] تجديد اولنمش، يكيلنديرلمش. مجدداً = مجدد صورتيله : خانەنك مجدداً انشاسى.

مجدر [ع] چيچك چيقاران .

مجرب [ع] تجربه ايدن، دنەين، جهانك امور واحوالنه واقف اولان . عربى جمعى مجربين فارسى جمعى مجربان : «مجربان اموركه كلامى كرچك ايمش — يالان ديدكلرى دنيايى بويله بيلمز ايدم — عونى بك » .

مجرَّب [ع] تجربه اولنمش، دنەنمش : «من جرب المجرب حلت به الندامه — حافظ»

مجرد [ع] تجريد اولنمش ، صويلمش ، عريان ايدلمش § تارك دنيا ، نفسنى ماسوادن قطع ايله جناب حقه توجه ايدن§ بكار اولان ، متأهل اوليان، مرد بى زن§ فقط ، آنجق ، يالكز : مجرد اطفكزه اغتراراً سويليورم § عندالحكما عقول ونفوس كبى مادەدن منزه اولان شى . ارباب شريعت عندنده ملائكه وارواح . مجردات= مجرد اولان شيلر، جسمانى اوليانلر، روحانى اولانلر .

مجرم [ع] ارتكاب جرم وكناه ايدن § قانونك اوامرينه مغاير حركتده بولنان ، مجرمين = مجرملر .

مجسم [ع] تجسيم اولنمش، جسملنديرلمش، جسملى. كودەلى .

مجعد [ع] تجعيد اولنمش، صاچى قيوريجق ايدلمش، قيوريجق، موى مرغول: زلف مجعد .

مجفف [ع] تجفيف اولنمش، قورودلمش.

مجلى [ع] اجلا اولنمش ، سوركونه كوندرلمش .

مجلى [ع] جلا ويرلمش ، روشن وآشكار ايدلمش ، جلالى: مرآت مجلى .

مجلجل [ع] چنغراقلى : استر مجلجل .

مجلد [ع] تجليد ايدن ، كتاب جلدلاين ، جلدجى، مجلدين = مجلدلر .

مجلد [ع] تجليد اولنمش . مجلدات = مجلد اولان شيلر .

مجمد [ع] طوندرلمش .

مجمل [ع] اجمال اولنمش. قيصالدلمش § قيصه، خلاصه. مجملاً = مجمل اولەرق .

مجنح [ع] قنادلی .

مجوِّد [ع] قرآن عظیم الشانی تجوید اوزره اوقویان ، حسن تلاوت ایدن .

مجوَّر [ع] تجویر اولنمش ، جوره نسبت ایدلمش .

مجوَّز [ع] تجویز اولنمش ، جائز کورلمش .

مجوَّزه [ع] اسکیدن کیلن برنوع قاووق .

مجوَّف [ع] تجویف اولنمش ، اویوق ، ایچی بوش شی .

مجهَّز [ع] تجهیز اولنمش ، لوازمی ترتیب وتنظیم اولنمش ، آرمسترونغ طوپلرله مجهز برسفینهٔ حربیه .

مجوهر [ع] جواهر ایله تزیین اولنمش .

مجهَّل [ع] جهالته نسبت اولنمش . § حوالی نامعلوم . بیلنمکه مدار برشیئی قالمامش اولان . مجهلا = مجهل اولەرق .

مجیب [ع] اجابت ایدن ، قبول ایدن : جناب حق مجیب دعواتدر .

مجیز [ع] اذن ورخصت ویرن ، اجازت ویرن .

محابا [ع] محابات مصدرینك تاسنی اسقاط ایله یاپیلمش برکلمه‌درکه دائما بی اداتیله (بی محابا) صورتنده ودوشونمەدن ، بلا قید وحذر معناسنده قوللانیلیر . «بی محابا ره نارفته به کیتسه‌م دەنه‌وار — قهرخصم ایلەکه الده عصادر خامه‌م — رشید پاشا »

محاجات [ع] بیلمه‌جه‌سویلشمك صورتیله فطانتده مسابقه ایتمك .

محادثه [ع] بربرینه سوز سویلمك .

محاذره [ع] بربرینی قورقوتمق .

محاربه [ع] جنك ایتمك § جنك ، محاربات = محاربه‌لر : محاربات بحریه ، ناپولیونك محارباتی .

محازات [ع] بوز یوزه کلمك ، مقابله ایتمك ، ایکی شی بربریله قارشیلشمق .

محاذی [ع] قارشی ، مقابل ، حذاده بولنان .

محارسه [ع] حفظ وحراست ایتمك .

محاسب [ع] محاسبه ایدیجی ، ایدن ، امور حسابیه‌یه آشنا اولان .

محاسبه [ع] حسابلشمق ، برینك حسابنه باقمق .

محاصر [ع] محاصره ایدیجی ، ایدن . محاصرین = محاصرلر .

محاصره [ع] برشیئك اطرافنی احاطه ایتمك ، چویرمك . قوشاتمق ، تضییق ایتمك .

محاضره [ع] معلومات ، خاطرده طوتیلان شی ، حاله موافق سوز ، مقامه مناسب حکایهٔ سلف یعنی علم تاریخ . محاضرات = محاضره‌لر .

محاط [ع] اطرافی احاطه اولنمش ، چویرلمش ، چوره‌سی آلنمش : عسکرله محاط برحصار . (محاط علم) تعبیر معروفی رسمیاتدن بشقه برده قونیلمازسه‌ده بونی (محاطعلم) صورتنده متصل یازوق خطادر .

محافظ [ع] محافظه ایدیجی ، ایدن .

محافظه [ع] حفظ ایتمك ، قورومق .

محاق [ع] آیك آخرنده‌کی اوچ کون که اوصره‌ده آی ناپدید اولور . میمك حرکات ثلاثه‌سیله اوقونمه‌سی جائز اولان کلماتدندر .

محاکات [ع] بکدیکره حکایه سویلمك حکایه سویلشمك .

محاکمه [ع] دفع خصومت ایچون حضور حاکمه کیتمك § مرافعه ایتمك . محاکمات = محاکمه‌لر .

محال [ع] وقوعی ممکن اولمیان شی : شیء محال . مثلا کونشه چیقمق محالدر . محالات = محال اولان شیلر .

محال به [ع] برینه حواله اولنان مال .

محال علیه [ع] حواله‌یی قبول ایدن کیمسه .

محال له [ع] آله‌جقلی اولان کیمسه .

محامات [ع] برندن برشیئی دفع ایتمك ، نکهبانلق ایتمك .

محاوره [ع] جواب ویرمك § ایکی کشی قارشیلقلی کوروشمك . نظمده (محاورت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . جمعی محاورات : « محاورات محافل طبیعتمجه دکل — ناجی »

محاوله [ع] ایسته‌مك ، طلب ایتمك .

محب [ع] محبت ایدیجی ، ایدن ، دوست . محبانه = محب اولانه یاقیشه‌جق صورتده : معاملهٔ محبانه . لطیفهٔ محبانه .

محتال [ع] حیله‌کار ، مکار . مؤنثی محتاله : محتالهٔ کهنسال .

محتبس [ع] احتباس ایدیجی ، ایدن ، قپانوب قالان .

محتجب [ع] احتجاب ایدن ، صاقلانان ، کیزلنن : « محتجب خورشید ، مغرب ماتمی ، خاور حزین — سوبسو کریان سحاب ، آفاق سرتاسر حزین — ناجی » محتجبات = پرده نشین قادینلر .

محتد [ع] کسکینلشمش § غضبه کلمش ، غضبلنمش .

محتذر [ع] احتذار ایدن ، صاقنان . (محترز) زیاده قوللانیلیر .

محترب [ع] احتراب ایدن ، بربریله جنك ایدن . محتربین = محتربلر .

محترز [ع] احتراز ایدن . صاقنان . محترزانه = محترزجه‌سنه .

محترس [ع] احتراس ایدن ، صاقنان . آز قوللانیلیر .

محترق [ع] احتراق ایدن ، طوتشوب یانان ، یانیق : شاعر محترق . قلب محترق .

محترم [ع] احترام اولنمش ، کندیسنه تعظیم ایدلمش : محترم برذات . ذوات محترمه .

محتسب [ع] اسکیدن شرعاً ممنوع اولان شیلرك اجراسنی نهی ایدن برمأمور درکه ضابطهٔ بلدیه وظیفه‌سنی ایفا ایدردی . شیخ سعدی کلستاننده مساکنك شرعاً تعرضدن مصونیتنه ایماءً : « محتسب را درون خانه چه‌کار ! » دیمشدر .

محتشد [ع] احتشاد ایدن ، بریکن ، طوپلانان .

محتشم [ع] احتشاملی ، طنطنه‌لی ، دبدبه‌لی .

محتصد [ع] احتصاد ایدن ، بیچن .

محتضر [ع] احتضار ایدن ، موته یقین زیاده یاقلاشان : دختر محتضر ، محتضرانه = محتضر اولانه یاقیشیر صورتده .

محتضر [ع] (محتضر) ایله مترادفدر بو زیاده قوللانیلیر .

محتطب [ع] احتطاب ایدن ، اوطون طوپلایان .

محتقر [ع] احتقار ایدن ، خوارلایان ، حقیر کورن .

محتکر [ع] احتکار ایدن ، مالی ، ذخیره‌یی آغیر بهایه چیقمه‌سنه انتظاراً —

صاتیوب صاقلایان. محتکرانه = محتکرجه‌سنه. محتکرین = محتکرلر.

محتلق [ع] احتلاق ایدن، تراش ایدن .

محتمل [ع] ممکن ، اوله‌بیلیر . کسر میم ایله یاکلشدر .

محتمی [ع] احتماء ایدن ، مضر اولان مأکولات ومشروباتدن پرهیزایدن.

محتوی [ع] احتواء ایدن، جامع وشامل اولان ، ایچنه آلان : برکتابك محتوی اولدیغی مباحث .

محجل [ع] زفافخانه‌یه قونولمش .

محدب [ع] قنبورلشدیرلمش ، قنبور ، بومبو .

محدث [ع] احداث ایدن ، یکیدن پیدا ایدن .

محدث [ع] فخر کائنات افندیمزك احادیث نبویه‌لرینی نقل وروایت ایتمش اولان ذات . محدثین = محدثلر: محدثین کرام .

محدد [ع] تحدید ایدن، حد تعیین ایدن.

محدد [ع] تحدید اولنمش .

محذر [ع] تحذیرایدن ، حذر ایتدیرن ، صاقندیران.

محرر [ع] تحریر ایدن ، یازی یازان. بو کلمه‌نك عالم مطبوعاتده یازی یازانلر حقنده استعمالی شایعدر. محررین = محررلر.

محرر [ع] تحریراولنمش ،یازلمش. محررات = رسمی وغیررسمی مکتوبلر .

محرز [ع] احرازایدن ، آلان، قازانان .

محرز [ع] احرازاولنمش § دکزده‌کی باتق ویقیق‌ورسوبی کبی فی‌الاصل کیمسه‌نك مالی اولیوب هرکس ایچون انتفاعی مباح اولان برشیئك اله کچیرلمسی .

محرص [ع] تحریص ایدیجی ایدن. حریص ایدن، حرصلاندیران. محرصانه = محرصجه‌سنه .

محرض [ع] تحریض ایدن، تشویق ایدن .

محرف [ع] تحریف اولنمش ، افساد صورتیله تغییرایدلمش. محرفات = محرف اولان شیلر .

محرق [ع] احراق ایدن ، یاقان .

محرق [ع] تحریق ایدن ، زیاده‌سیله یاقان § پك صوصادن.

محرك [ع] تحریك ایدن، حرکت ایتدیرن، قلدادن § فساده تشویق ایدن .

محرم [ع] تحریم اولنمش، حرام قلنمش. محرم الحرام = سنهٔ قمریه‌نك برنجی آیی. ایام جاهلیتده بو آیده هرکسك قتالدن تحریم اولنمسی سبب تسمیه‌در .

محسر [ع] تحسیراولنمش، دوچار حسرت ایدلمش .

محس [ع] حس ایتدیرن، درونی اوله‌رق طویوران .

محسن [ع] احسان ایدن ، بخشش ، عطیه ویرن .

محسن [ع] تحسین ایدن ، کوزل قیلان .

محشد [ع] تحشید ایدن، بریره جمع ایدن.

محشی [ع] تحشیه اولنمش، حاشیه یازلمش، درکنار ایدلمش .

محصل [ع] تحصیل ایدن، حاصل ایدن، اله کتیرن § اسکیدن متصرفك مادوننده برمأموره دینیلیردی.

محصل [ع] تحصیل اولنمش، حاصل ایدلمش § حاصلی، خلاصه.

محصن [ع] احصان ایدن، قلعه کبی متین ومحفوظ قیلان § نامحرمدن صاقلایان .

محصی [ع] احصا ایدن، صایان .

محضر [ع] احضار ایدن، حضوره کتیرن، حاضر ایدن § طرفینی محکمه‌یه جلب ایدن مأمور.

محق [ع] احقاق ایدن، حقی برینه کتیرن § حقلی اولان § امر معقول. محقانه = محقجه‌سنه .

محقر [ع] تحقیر ایدن. خوارلایان . محقرانه = محقر اولانه یاقیشه‌جق صورتده: اطوار محقرانه.

محقق [ع] تحقیق ایدن، حقیقتنی آرایوب میدانه چیقاران § سوزی دلیلی ایله اثبات ایدن § اصطلاح صوفیه‌ده کندیسنه حقیقت اشیا کماینبغی منکشف اولان ذاته دینیلیر . بومعنی او کیمسه‌یه میسر اولورکه حجت وبرهان کبی شیلردن کچه‌رك مرتبهٔ کشف الهی‌یه واصل اولمش وعین عیان ایله جمیع اشیانك حقیقتی حق و وجود واحد مطلقدن بشقه موجود مفقود اولدیغنی مشاهده ایلمشدر — غیاث اللغات. محققانه = محقق اولانه یاقیشیر صورتده ، محققین = محققلر .

محقق [ع] تحقیق اولنمش ،حقیقتی آرانیلوب میدانه چیقارلمش، بللی، مثبت.

محکم [ع] احکام ایدن ، متین قیلان ، قوت ویرن .

محکم [ع] احکام اولنمش ، متین قیلنمش، قوت ویرلمش . صاغلام استوار .

محکم [ع] تحکیم اولنمش، محکم قیلنمش § حکم نصب ایدلمش ، خصمینك دعوالرینی فصل ایچون رضالریله حکم اتخاذ اولنمش .

محکمات [ع] معانیسی صریح اولان آیات جلیلهٔ قرآنیه .

محلل [ع] تحلیل ایدن ، اجزاسنی آییران، جزء جزء ایدن .

محلم [ع] تحلیم ایدیجی ، ایدن، حلیم ایدن محلمانه = محلمجه‌سنه .

محلی [ع] تحلیه اولنمش ، تزیین ایدلمش ، طونادلمش .

محمر [ع] تحمیر اولنمش ، اشکله نسبت اولنمش ، کندیسنه اشك دینلمش.

محمس [ع] تحمیس اولنمش، آتش اوزرنده قزدیروب طاولانمش . (محمص) ده بومعنایه‌در .

محنط [ع] تحنیط ایدن، حنوط دینیلن طیب ایله میتك کفننی تعطیر ایدن .

محنط [ع] تحنیط اولنمش. محنطا = محنط اوله‌رق .

محنی [ع] حنالنمش : دست محنی .

محوط [ع] تحویط ایدن ، دیوار چکن .

محوط [ع] تحویط اولنمش. دیوارچکلمش.

محول [ع] تحویل ایدیجی ، ایدن ، دکشدیرن ، باشقه درلو ایدن .

محول [ع] تحویل اولنمش، دکشدیرلمش، باشقه درلو ایدلمش . § اصمارلنمش: (فلانك عهدهٔ کفایتنه محول وظیفه) دیمك فلانك عهده‌سنه دکشدیرلمش، اصمارلانمش، دیمکدر .

محیر [ع] تحییر ایدن ، حیرت ویرن : محیر عقول .

محیط [ع] احاطه ایدن ، اطرافنی چویرن، قوشادان : محیط کائنات § کرهٔ زمینی احاطه ایدن دکز: بحر محیط . «سوروکلنیر طورورم بر محیط ماتمده — اسماعیل صفا» . § شکلك درت جانبنی احاطه ایدن خط.

محیل [ع] احاله ایدن، عهده‌سنه ویرن § دینی آخرك ذمتنه نقل ایدن.

مُخّ [ع] کمیکده‌کی ایلیك . مخ شوکی = مردار ایلیك .

مُخابِرْ [ع] مخابره ایدیجی ، ایدن .

مُخابَرَه [ع] خبرلاشمق ، ایکی کشی بربرینه خبر ، مکتوب کوندرمك . مخابرات = مخابره‌لر .

مُخادَنَتْ [ع] دوستلق . محبّت .

مُخاذَلَه [ع] حقیرلك ، رسوالق .

مُخادِعْ [ع] خدعه ایدن ، مکر ایدن . مخادعانه = مخادعجه‌سنه .

مُخادَعَه [ع] آلداتمق ، مکر ایتمك . نظمده (مخادعت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُخاصِمْ [ع] مخاصمه ایدن .

مُخاصَمَه [ع] ایکی کشی بربرینه خصومت ایدشمك . مخاصمات = مخاصمه‌لر

مُخاطَبْ [ع] کندیسنه خطاب اولنان ، سوز سویلنن .

مُخاطَبَه [ع] خطاب ایدیشمك . قارشی قارشی‌یه سوز سویلشمك : ایال صیفده قمرله مخاطبه نه قدر خوشدر . مخاطبات = مخاطبه‌لر .

مُخافَتَه [ع] یواش اوقومق ، سویلمك .

مُخالَصَتْ [ع] بریله خالصانه کچنمك ، دوستلق ایتمك .

مُخالَطَه [ع] حسن امتزاج ایتمك ، اختلاط ایتمك .

مُخالَعَه [ع] زوجین فسخ نکاح ایله بربرندن آیرلمق .

مُخالِفْ [ع] مخالفت ایدن ، اویمیان ، اویغون اولمیان ، ضد اولان : قانونه مخالف حرکت . افندی بو خصوصده بزه مخالف بولنیور .

مُخالَفَتْ [ع] مخالفلك ، اویغون کلمه‌مزلك ، اویمامقلق .

مُخْبِرْ [ع] اخبار ایدن ، خبر ویرن : غزته مخبری . مخبر صادق .

مُخْتارْ [ع] اختیار ایدیجی ، ایدن § اختیار اولنمش ، سچلمش § شهرلرده منسوب اولدیغی محله طشره‌لرده کویك امام ویا پاپاس ایله برابر امورینه نظارت ایدن . بونك براول برده ثانیسی واردر . مختاران = مختارلر .

مُخْتالْ [ع] متکبر .

مُخْتَبِرْ [ع] اختبار ایدیجی ، ایدن ، یوقلایاق ، دنه‌ین . مختبرانه = مختبرجه‌سنه . (اختبار) ه ده باق .

مُخْتَدِعْ [ع] اختداع ایدن . حیله کاراق ، دوباره جیلق ایدن . مختدعانه = مختدعجه‌سنه .

مُخْتَرِعْ [ع] اختراع ایدن ، مثالی کورلمه‌مش برشیئی وجوده کتیرن : فونوغرافك مخترعی ادیسون نامنده برآمریقالیدر . مخترعانه = مخترعجه‌سنه .

مُخْتَصَرْ [ع] اختصار اولنمش ، قیصالدلمش ، قیصه : مختصر برافاده . مختصراً = مختصر اوله‌رق : مختصراً عرض معلومات .

مُخْتَصّ [ع] اختصاص ایتمش ، خاصةً منتسب اولمش . مختصین = مختصلر .

مُخْتَصِمْ [ع] اختصام ایدیجی ، ایدن ، خصومت ایدیشن .

مُخْتَضِبْ [ع] اختضاب ایدن ، بویانان ، رنکلنن .

مُخْتَضِعْ [ع] اخضاع ایدن ، تواضع سرفرو ایدن . مختضعانه مختضعجه‌سنه .

مُخْتَطِبْ [ع] اختطاب ایدن ، نکاح ایله ایستین .

مُخْتَطِفْ [ع] اختطاف ایدن ، قاپان § قاماشدیران .

مُخْتَفِی [ع] اختفا ایدن ، صاقلانان ، کیزلنن .

مُخْتَلّ [ع] بوزوق ، بوزولمش ، قاریشیق ، انتظامسز ، فتنه وفساده اوغرامش .

مُخْتَلِجْ [ع] اختلاج ایدن ، سکیرن .

مُخْتَلِسْ [ع] اختلاس ایدن ، قاپان ، چالان ، مختلسانه = مختلسجه‌سنه .

مُخْتَلِطْ [ع] اختلاط ایدن ، قاریشان . قاریشوب کوروشن . صیق صیق کوروشن . دوشوب قالقان .

مُخْتَلِعْ [ع] اختلاع ایدن ، قوجه‌سندن بوشانان .

مُخْتَلِفْ [ع] اختلاف ایدن ، بربرینه اویمایان ، اویوشمایان ، برحالده طورمایان : مسائل مختلفه .

مُخْتَلِقْ [ع] یالان پیدا ایدن ، اویدیران .

مُخْتَمِرْ [ع] اختمار ایدن ، مایه‌لنن ، اوزلنن ، خمیر اولان . § قاینایوب کمالی بولان ، شراب اولان § باشنه اورتو اورتونن ، چارشاف بورونن ، یاشماقلانان .

مُخْتَنِقْ [ع] اختناق ایدن ، نفس آله‌میان ، بوغولان .

مُخْجِلْ [ع] اخجال ایدن ، اوتاندیران .

مُخَجِّلْ [ع] تخجیل ایدن . (مخجل) ایله مترادفدر . بو زیاده قوللانیلیر .

مُخَدِّرْ [ع] تخدیر ایدن ، اوروشدوران . اورتوطوتندیران .

مُخَدَّراتْ [ع] (مخدره) نك جمعی . اهل پرده نسوان ، زنان پرده نشین : مخدرات اسلامیه . پرده معناسنه اولان (خدر) دن مأخوذ اولدیغنه کوره (مخدرات خرستیانیه) دیمك طبیعی طوغری اوله‌ماز . کسر دال ایله ادویه‌دن برنوع .

مُخَدِّشْ [ع] تخدیش ایدن ، طیرمالایان ، مضطرب ایدن : مخدش اذهان .

مُخَذِّلْ [ع] تخذیل ایدن ، ذلت ایچنده براقان . مخذلانه = مخذلجه‌سنه .

مُخْرِبْ [ع] اخراب ایدن ، خراب ایدن : مخربین = مخربلر .

مُخَرِّبْ [ع] تخریب ایدن ، خراب ایدن : «عالمده مخرّب خرابات — شرمده سیدر عتاب سمیك — رشاد پاشا» . مخربین = مخربلر .

مُخْرَجْ [ع] اخراج اولنمش ، طیشاری چیقارلمش .

مُخَرِّشْ [ع] تخریش ایدن ، طیرمیقلایان .

مُخَرِّقْ [ع] تخریق ایدن ، ییرتان

مُحَرَّفْ [ع] تحریف اولنمش . بوناقنه نسبت ایدلمش کندیسنه بوناق دینلمش .

مُخَسِّرْ [ع] تخسیر ایدن ، خساره دوچار ایدن . مخسرین = مخسرلر .

مُخَشِّی [ع] تخشیه ایدن .

مُخَصِّصْ [ع] تخصیص ایدن ، خاص قیلان .

مُخَصَّصْ [ع] تخصیص اولنمش ، خاص قیلنمش : معاش مخصص . مخصصات = مخصص اولان شیلر .

مُخَضَّبْ [ع] تخضیب اولنمش ، بویانمش ،

مُخَضَّرْ [ع] تخضیر اولنمش ، یشیل رنك ویرلمش .

مُخْطِرْ [ع] اخطار ایدن ، خاطره کتیرن : مخطر ایام ماضی . مخطره = برشیئی خاطره کتیرمك ایچون یازیلان ورقه .

مُخَطِّطْ [ع] تخطیط ایدن . چیزن . § ترسیم ایدن .

مُخَطَّطْ [ع] تخطيط اولنمش، چيزلمش § ترسيم ايدلمش .

مُخْطِى [ع] اخطاء ايديجى، ياكلتيجى ، خطايه دوشوريجى، دوشورن § ياكليجى، خطاايديجى، مخطيانه = مخطيجه سنه .

مُخَفِّفْ [ع] تخفيف ايدن، خفيفلدن : مخفف جزا. مخفف جزا اولان قانونك احكامى ماقبلنه شاملدر .

مُخَفَّفْ [ع] تخفيف اولنمش، خفيفلدلمش.

مُخِلّ [ع] اخلال ايديجى، ايدن ، خلل ويرن ، سقطلايان : مخل فصاحت. مخل ناموس.

مُخَلِّدْ [ع] تخليد ايدن ، دائمى صورتده مقيم قيلان .

مُخَلَّدْ [ع] تخليداولنمش، دائمى صورتده مقيم قيلنمش: مخلد فى النار .

مُخْلِصْ [ع] اخلاص ايله متصف. طوغرى، رياسز ، غرضسز دوست ، مخلصانه = مخلص اولانه ياقيشير صورتده: تحيات مخلصانه .

مُخَلِّصْ [ع] تخليص ايدن، قورتاران.

مُخَلَّصْ [ع] تخليص اولنمش، قورتارلمش.

مُخَلِّطْ [ع] تخليط ايدن، قارشديران .

مُخَلَّفْ [ع] انسانك وفاتنده براقديغى شى، تركه. مخلفات = مخلف اولان شيلر.

مُخَلّٰى [ع] تخليه اولنمش، بوشالدلمش .

مُخَلِّى [ع] تخليه ايدن ، بوشالدان .

مُخْمِدْ [ع] اخماد ايدن ، آتشك آلوينى باصديران .

مُخَمَّرْ [ع] تخمير اولنمش ، يوغورلمش : « مخمردر سراپا مايهٔ من خون شهادتدن — . . . » § مايه‌لنديرلمش .

مُخَمَّسْ [ع] تخميس ايدلمش ، بشه ابلاغ ايدلمش § بشه تقسيم ايدلمش § هربندى بشر مصراعدن مركب اولان نظم. بشنجى مصراع تكرر ايدرسه اكا (مخمس متكرر) اتمزده قافيه‌جه يكديكره توافق ايدرسه اكا (مخمس مزدوج) دينيلير.

مُخَمَّنْ [ع] تخمين ايدلمش. ظن ايله رأى بيان ايدلمش، تقدير ايدلمش: قيمت مخمنه.

مُخَمِّنْ [ع] تخمين ايدن ، ظن ايله رأى بيان ايدن : رژى مخمنى .

مُخَنَّثْ [ع] قارى خويلو. نامرد. قاموس ديوركه « بوكا اصطلاح ظرفاده مذكر سماعى تعبير اولنور. بوكلمه نفسى تخنيث ايلديكى ايچون تخنيثدن مأخوذ اوله‌رق اسم فاعل عنوانيله لغتدر . و ناموسسز طاقمى لوطيلره بانى بوكديرديكى ايچون اسم مفعول عنوانيله‌ده جائزدر . »

مُخَوِّفْ [ع] تخويف ايدن ، قورقودن.

مُخَوَّنْ [ع] تخوين ايدلمش، خيانته نسبت ايدلمش، كنديسنه خائن دينلمش.

مُخَيِّبْ [ع] تخييب ايدن، محروم ومأيوس قيلان . مخيبانه = مخيبجه سنه .

مُخَيَّبْ [ع] تخييب ايدلمش ، محروم ومأيوس قيلنمش. مخيباً = مخيب اوله‌رق: مخيباً عودت .

مُخَيِّرْ [ع] تخيير ايدن ، ايكى شى بيننده مخير قيلان .

مُخَيَّرْ [ع] تخيير ايدلمش، ايكيسندن برينك اختيارى عهده‌سنه براقلمش . § بكنديكى صورتده آلمق، بكنمديكى حالده رد اولنمق شرطيله مشترى‌يه امانة تسليم اولنمش.

مُخَيِّلْ [ع] تخييل ايدن ، ذهنده خياله صورت ويرن .

مُخَيَّلْ [ع] تخييل اولنمش ، ذهنده صورت ويرلمش. مخيلات = مخيل اولان شيلر: مخيلات عزيز افندى.

مُدَابَرَه [ع] ايكى كشى بربرينه آرديني دونمك .

مُدَاخَلَه [ع] ايشه قارشمق ، ال صوقمق .

مُدَارا و مُدَارَاتْ [ع] خلق ايله حسن معامله ايتمك ، صلح وآشتى اوزره بولنمق ، رعايت ايتمك : « مداراة الناس صدقة » بيورلمشدر . « آسايش دوگيتى تفسير اين دوحرفست — بادوستان تلطف بادشمنان مدارا — حافظ » (مدارا) يى عجملر بزقوللانيرز .

مُدَارَسَه [ع] بربرينه اوقومق .

مُدَاعَبَه [ع] بريله لطيفه‌لشمك ، مزاح ايتمك . نظمده (مداعبت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مُدَافِعْ [ع] مدافعه ايديجى ، ايدن . مدافعين = مدافعلر .

مُدَافَعَه [ع] دفع ايتمك ، دشمنك هجومنى منع ايتمك ، دشمنه مقابله ايتمك § مدعينك دعواسنى دفع ايده‌جك بر دعوى درميان ايلمك. مدافعة = مدافعه صورتيله .

مُدَامْ [ع] شراب ، خمر: « ما در پياله عكس رخ يار ديده‌ايم — اى بى خبر ز لذت شرب مدام — حافظ » § دائماً ، هرزمان: « مدام آرار گزردم سو بسو نشانگزى » § دائم، باقى .

مُدَامَه [ع] شراب .

مُدَانِى [ع] يقين، قريب، اش، نظير. دائماً (بى) اداتيله قوللانيلير : بى مدانى = بى نظير . حكيم بى مدانى . غازئ بى مدانى. فتح ميم ايله ياكلشدر .

مُدَاوَاتْ [ع] خسته‌يه باقمق. علاج ويرمك . دوا ايتمك . نظمده (مداوا) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مُدَاوَرَه [ع] دوندورمك، تدوير ايتمك .

مُدَاوَلَه [ع] الدن اله گزديرمك ، دور ايتديرمك .

مُدَاوَمَتْ [ع] دوام ايتمك ، اقدام واهتمام ايتمك .

مُدَاهَرَه [ع] بلاتوقيت مقاوله ومعامله ايتمك.

مُدَاهِنْ [ع] مداهنه ايديجى ، ايدن : « ديكليه‌يم اوبله مداهنجه لاف ». مداهنانه = مداهنجه سنه .

مُدَاهَنَه [ع] قلبده كنك خلافنى اظهار ايتمك ، يالاندن محبت كوسترمك، يوزه كولمك، منافقلق ايتمك § قاووق صاللامق، چرب زبانلق ايتمك . نظمده اصلى اوزره (مداهنت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مُدَايَنَه [ع] اودونج الوب ويرمك .

مُدْبِرْ [ع] دنيا كنديسندن يوز چويرمش، طالعسز، بدبخت : « مدبره اقبال جنت كوسترر دنياسنى — اسماعيل صفا »

مُدَبَّرْ [ع] افنديسى كندى وفاتى آزادلغنه شرط قيلمش اولان قول .

مُدَبِّرْ [ع] تدبير ايدن ، بر شيئك انجامنى تفكرله تهيئهٔ لوازم وترتيب اسباب ايدن . مدبرانه = مدبر اولانه ياقيشه‌جق صورتده . فارسى جمعى مدبران . عربى جمعى مدبرين : مدبران امور .

مُدَّتْ [ع] زمان ، وقت : مدت حيات. مدت آرام . « مدت دورفلك بر دمدر آدم برنفس — باقى » . § زمانك بر جزئى، مقدارى، § بر شيئك باقى اولديغى زمان جزئى، پارچه‌سى . جمعى مدد . مدت عدت — قادينك بعدالطلاق ازدواجندن شرعاً ممنوع اولديغى ايامدركه مطلقه ايچون اوچ حيض ياخود اوچ آى، طول قادين ايچون

درت آی، اون کوندر. کبه قادینلر ایچون مدت عدت وضع حملدر. مدت استیناف = مواد جزائیه‌دن قباحت و جنحه‌ده اون، مواد حقوقیه‌ده آلتمش بر کون. مدت اعتراض = حکم غیابیلر ایچون مواد جزائیه‌دن قباحتده اوچ، جنحه‌ده بش، مواد حقوقیه‌ده اوتوز بر کون، مدت تمیز = مواد جزائیه‌ده سکز. مواد حقوقیه‌ده طقسان کون.

مُدْخِرْ [ع] دخار ایدن، اذلال تحقیر ایدن.

مُدَّخِرْ [ع] ادخار ایدن، بریکدیرن، طوپلایوب صاقلایان.

مُدَّخَرْ [ع] ادخار اولنمش بریکدیرلمش، طوپلانیلوب صاقلانلمش: مدخر اولان نقودك مقداری.

مُدْخِلْ [ع] ادخال ایدن، صوقان، کیردیرن.

مُدْخَلْ [ع] ادخال اولنمش، کیردیرلمش.

مُدْخِنْ و **مُدَّخِنْ** [ع] توتن.

مُدِرّ [ع] آقیدان. ادرار ویرن. (مدرر) یاکلشدر.

مُدْرَجْ [ع] ادراج اولنمش، ایچریسنه قونلمش: رساله‌یه مدرج مسائل.

مُدَرِّسْ [ع] تدریس ایدن، درس ویرن، درس ویره‌رق اوقودان § برنوع رتبهٔ علمیه: مدرسین = مدرسلر.

مُدْرِكْ [ع] ادراك ایدن، آکلایان = بیتیشن، اولاشان. قوهٔ مدرکه = انسانده حقایق اشیایی ادراك ایدن قوت، عقل. مدرکات = عقول.

مُدَرْهَمْ [ع] پاره‌سی چوق، زنکین.

مُدْرِی [ع] ادراء ایدن، بیلدیرن، آز قوللانیلیر.

مُدَسّی [ع] اغوا، اضلال ایدن.

مَدْعُوّ [ع] دعوت اولنمش، چاغرلمش. مدعواً = مدعو اوله‌رق، مدعو صفتیله: ضیافتده مدعواً حاضر بولنمق. مدعوین = مدعولر.

مُدَّعِی [ع] ادعا ایدن، دعواجی § حقلی حقسز بر حکمده آیاق دیره‌ین § عنادجی. مدعیٔ عمومی = محاکم جزائیه‌ده حقوق عمومیه نامنه اقامهٔ دعوایه مأمور.

مُدَّعیٰ [ع] ادعا اولنمش. ادعا اولنان شی. مدعی علیه = علیهنده اقامهٔ دعوا اولنان، کندیسندن حضور حاکمده بر حق دعوی ایدیلن. مدعی به = سبب دعوا اولان خصوص، مدعینك دعوی ایتدیکی شی.

مُدْغَمْ [ع] (ادغام) ه باق.

مُدَقِّقْ [ع] تدقیق ایدن، دقتله آراشدیران. اینجه الکدن کچیرن. مدققانه = مدقق اولانه یاقیشیر صورتده. مدققین = مدققلر.

مُدَلَّلْ [ع] دلیل ایله ثابت. مدللاً = مدلل اوله‌رق.

مُدْمِجْ [ع] ادماج ایدن، درج و ادخال ایدن.

مُدَمِّرْ [ع] تدمیر ایدن، هلاك، محو ایدن.

مُدَمَّرْ [ع] تدمیر اولنمش، هلاك ایدلمش.

مُدْمِنْ [ع] ادمان ایدن، مداومت ایدن: مدمن خمر.

مَدَنْ [ع] شهر معناسنده اولان (مدینه)نك جمعی: مدن قدیمه.

مُدَنِّسْ [ع] تدنیس ایدن، کیرلتن.

مُدَنَّسْ [ع] تدنیس اولنمش، کیرلتلمش.

مُدَوَّرْ [ع] تدویر اولنمش، دوندرلمش، چویرلمش § دکرمی، یوارلاق: ارضك شکلی مدوردر.

مُدَوِّرْ [ع] تدویر ایدن، دوندرن، چویرن.

مُدَوِّنْ [ع] تدوین ایدن، بر علمی، بر فنی تشکیل ایدن مسائلی جمع و توضیح ایله کتاب حالنه افراغ ایدن.

مُدَوَّنْ [ع] جمع و توضیح ایله کتاب حالنه افراغ اولنمش. مجلداته ادراج ایدلمش. مدونات = مدون اولان شیلر: مدونات عتیقه.

مُدْهِشْ [ع] ادهاش ایدن، دهشته دوشورن، دهشت ویرن: مدهش برحرب. مدهش برفیرطنه.

مُدَهِّشْ [ع] تدهیش ایدن. (مدهش) ایله مترادفدر.

مُدَّهِنْ [ع] ادهان ایدن، کوزل قوقولو یاغ سورونن.

مُدَهِّنْ [ع] تدهین ایدن، کوزل قوقولو یاغ سورن.

مُدَهَّنْ [ع] تدهین ایدلمش، کوزل قوقولو یاغ سورلمش: جامهٔ مدهن.

مُذابْ [ع] اذابه ایدلمش، اریدلمش، اریمش: امل مذاب. «آلیر قراری هردم اوخون غیرت که — کزر عروقمی سوز مذاب شکلده — لا»

مُذارَعَه [ع] ذراع ایله صایمق.

مُذاکَرَه [ع] بر شیئك کیفیت و مقتضاسنی یکدیکریله سویلشمك.

مُذَبْذَبْ [ع] متردد، برحالده بر محلده قرار ایده‌مین.

مُذَکِّرْ [ع] تذکیر ایدن، آکدیران، یاد ایتدیرن.

مُذَکَّرْ [ع] ارکك، نر. مذکر سماعی = زوجه‌سنه مطیع اولان ارکك.

مُذَکَّرَه [ع] دوائر رسمیه‌ده بر خصوصه دائر بلاالقاب یازیلان ورقه. محاوراتده فتح کاف ایله قوللانیلیر.

مُذِلّ [ع] اذلال ایدن، ذلیل قیلان.

مُذَلِّلْ [ع] تذلیل ایدن، ذلیل ایدن.

مُذْنِبْ [ع] کناهکار، کناه ایشله‌ین. مذنبانه = مذنبجه‌سنه. مذنبین = مذنبلر.

مُذَوِّبْ [ع] تذویب ایدن، اریدن.

مُذَوَّبْ [ع] تذویب ایدلمش، اریدلمش.

مُذَهَّبْ [ع] تذهیب اولنمش، آلتون سورلمش، یالدزلانمش: کتاب مذهب.

مُذَیَّلْ [ع] تذییل ایدلمش، ذیلی اوله‌رق ایراد ایدلمش. مذیلاً = مذیل اوله‌رق.

مُذیعْ [ع] اذاعه ایدن، فاش ایدن: مذیع اسرار.

مُرّ [ع] آجی.

مُرابَحَه [ع] متاعی کار ایله صاتمق § فاحش فائض ایله پاره اقراض ایتمك. مرابحه‌جی = اویولده پاره اقراض ایدن.

مُرابِطْ [ع] برنوع درویش. مرابطین = مرابطلر.

مُرابَطَه [ع] باغلانمق § دشمن هجوم ایده‌جك یرلرده بکله‌مك.

مُرابَعَه [ع] ایام ربیعه مخصوص مقاوله عقدیله معامله.

مُراجَعَتْ [ع] کیری دونمك، معاودت § حجت ویا دستور طوتیلان شیئه ویا کیمسه‌یه کیدوب آندن استفاده یاخود آنکله استشاره ایتمك: بو لغتك تحقیقی ضمننده لسان العربه مراجعت ایتمك لازمدر. بو خصوصده معلومات آلمق ایچون فلان ذاته مراجعت ایدلملدر

مُرادِفْ [ع] دیکر بر کلمه ایله معناسی بر اولان § رفیق، یولداش.

مُرادَفَه [ع] مرادفلك.

مراسله [ع] خبرلشمك ، ايكی كشی بربرينه مكتوب كوندرمك ، مكتوبلاشمق: المراسلة نصف المواصله = مراسله .مواصله‌نك نصفيدر .

مراصده [ع] كوزتله‌مك ، دقتله باقمق .

مراضعه [ع] امزيرمك .

مراعی [ع] مراعات ايديجی ، ايدن .

مراعات [ع] حفظ ايتمك ، كوز اوجيله باقمق . مجازاً سلوك ورعايت معناسنده قوللانيلير . مراعات نظير — ياخود — مراعات النظير = تضاد صورتنده اوليه‌رق معنی جهتيله متناسب اولان ايكی ويا دها زياده شيئی عباره‌ده جمع ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه . تناسب ، توفيق ، ائتلاف ، تلفيق ، جمعيت ده بونك ديكر نامليدر . سيد وهبينك : « مثال بحر درونكده صاقلايوب كهرك — هنر مخالفه ميل ايتمه وار ايسه هنرك » بيتی مراعات نظير مثاللرندندر .

مرافع [ع] مرافعه ايديجی ، ايدن .

مرافعه [ع] حضور حاكمده اقامهٔ دعوی ايتمك ، مدعی عليهی حضور حاكمه جلب ايتمك .

مرافق [ع] مرافقت ايديجی ، ايدن ، رفاقت ايدن ، همراه اولان .

مرافقت [ع] يولداشلق ، رفاقت ، همراهی .

مراقب [ع] مراقبه ايديجی ، ايدن .

مراقبه [ع] كوز آلتنده بولنديرمق ، باقمق . حفظ ايتمك § بويونی اشاغی اكمك ، اكديرمك § ماسوادن قطع تعلقله قلباً جناب حقه توجه .

مرامات [ع] ری ايتمك ، آتمق .

مرانه [ع] سونكو . جمعی مران .

مراوده [ع] طلب ايتمك .

مراوغه [ع] كورشمك ، كورش طوتمق ، مصارعه .

مراهق [ع] سن بلوغه ياقلاشمش اركك چوجق § شرعاً سن بلوغه يعنی اون ايكی ياشنه كيروبده بلغ اولميان اركك چوجغه ديرلركه اون بش ياشنه قدر بالغ اولمديغی حالده ينه بو نام ايله ياد اولنور .

مراهقه [ع] چوجق سن بلوغه ياقلاشمق .

مراهنه [ع] رهن قومق § ايكی كشی آتلرينی يارشديروب هرهانكيسی كچرسه برشی ويرمك اوزره بحث ايدشمك .

مرائی [ع] رياكار ، خودنما . كوسترش ايچون ياپان .

مرائيانه [ف] مرائی اولانه ياقيشه‌جق صورتده : عبادات مرائيانه .

مربع [ع] تربيع اولنمش ، درده ابلاغ ايدلمش § درت ضلعی ودرت زاويهٔ قائمه‌يی حاوی شكل هندسی § اسكی اعرابلرك باغداش قوره‌رق اوتوروشی . مربع نشين = باغداش قوره‌رق اوطوران ، چارزانو نشين . § هر بندی دردر مصراعدن مركب اولان نظم .

مربی [ع] تربيه ايديجی ، ايدن ، چوجقلرك تعليم وتربيه‌سنی درعهده ايدن .

مربی [ع] تربيه اولنمش § شروب وياشكر ايچنده حفظ اولنمش ميوه طاتليسی : قزلجق مرباسی .

مرتب [ع] ترتيب ايدن ، ديزن ، يرلی يرينه قويان § مطبعه‌لرده حروفاتی ديزه‌رك كتاب ، غزته وامثالی شيلرك سطور وصحائفنی باغلايان : مهو مرتب . مرتبين = مرتبلر .

مرتب [ع] ترتيب ايدلمش ، ديزلمش ، يرلی يرينه قونلمش .

مرتبط [ع] ارتباط ايدن ، باغلانان ، منسوب ، متعلق : « تن مرتبط اولسه‌ده زمينه — جان جيقه‌سه‌ده رب عالمينه — ناجی » .

مرتجل [ع] ارتجال ايدن ، سوزی دوشونمه‌دن حاضر جوابلق ايله سويلين ، بالبداهه سويلين . مرتجلاً = مرتجل اوله‌رق . مرتجلانه = مرتجلجه‌سنه .

مرتجل [ع] بالبداهه سويلنمش § بر معنادن ديكر معنايه بلامناسبت نقل اولنان لفظ .

مرتجی [ع] ارتجا اولنمش ، اومولمش ، اميد ايدلمش .

مرتجی [ع] ارتجاء ايدن ، اومان .

مرتحض [ع] ارتحاض ايدن ، رسوای اولان .

مرتحل [ع] ارتحال ايدن ، دنيادن آخرته كوچن ، وفات ايدن .

مرتخص [ع] ارتخاص ايدن ، اوجوز عد ايدن .

مرتد [ع] ارتداد ايدن ، دين اسلامدن دونن .

مرتدع [ع] ارتداع ايدن ، ممنوع اولان شيدن كری طوران .

مرتدف [ع] ارتداف ايدن ، آردينه دوشن ، آردی صره كيدن .

مرتزق [ع] ارتزاق ايدن ، رزقلانان ، رزق آلان .

مرتس [ع] ارتساس ايتمش ، شايع اولمش .

مرتسم [ع] ارتسام ايدن ، رسمی چيقان ، نقش اولان .

مرتشی [ع] ارتشاء ايدن ، رشوت آلان ، رشوتی قبول ايدن : جناب حق راشی‌يه‌ده مرتشی‌يه‌ده رائشه‌ده لعنت ايتسون — حديث شريف مألی .

مرتضی [ع] ارتضاء ايدلمش ، تقدير وانتخاب ايدلمش ، پسنديده . § امام علی كرم الله وجهه حضرتلرينك بر لقب عاليلری : علی المرتضی .

مرتضوی [ع] حضرت مرتضايه منسوب . بونك قاعدهٔ طوغريسی (مرتضی) اولمقدر . (مصطفوی) ده بويله‌در . بونلر اغلاط مشهوره‌دندر .

مرتضع [ع] ارتضاع ايدن ، سودامن .

مرتعی [ع] ارتعاء ايدن ، اوتلايان .

مرتعب [ع] ارتعاب ايدن ، قورقان .

مرتعد و مرتعش [ع] ارتعاد وارتعاش ايدن ، تتره‌ين . بو زياده قوللانيلير .

مرتغب [ع] ارتغاب ايدن ، رغبت ايدن ، آز قوللانيلير .

مرتفد [ع] ارتفاد ايدن ، اكتساب ايدن . آز قوللانيلير .

مرتفع [ع] ارتفاع ايدن ، يوكسكه چيقان ، يوكسلن . § يوكسك .

مرتقی [ع] ارتقاء ايدن ، يوقاری چيقان ، يوكسلن § ايلريله‌ين ، ايلری كيدن ، حسن صورته كيرن . بو مقامده (مترقی) زياده قوللانيلير .

مرتقب [ع] ارتقاب ايدن ، بكله‌ين ، كوزه‌دن (مترقب) زياده قوللانيلير . بونلر (منتظر) دن قوتلی عد اولنور .

مرتقش [ع] ارتقاش ايدن . اثنای حربده بربرينه كيرن ، قارمه قاريشيق اولان .

مرتكب [ع] ارتكاب ايدن ، ناسزا ، كوتو ايش ايشله‌ين . §

مأموريتنى سوء استعمال ايدن. مرتكبين = مرتكبلر.

مرتهن [ع] ارتهان ايدن، رهن اوله‌رق آلان.

مرجب [ع] ترجيب ايدلمش، هيبتى حس اولنه‌رق تعظيم اولنمش.

مرجح [ع] ترجيح ايدن، زياده شايان اعتبارعد ايدن، اوستون طوتان.

مرجح [ع] ترجيح ايدلمش، زياده شايان اعتبار عد ايدلمش، اوستون طوتولمش. مرجحيت = مرجحلق.

مرجئه [ع] عملى رتبه‌ده نيتدن واعتقاددن تاخير ايدن وايمانى قول بلاعملدر دين فرق ضاله‌دن برفرقه‌نك لقبيدر. (بر انسان مؤمن اولنجه معصيت كنديسنه ضرر ايتمز. كفر ايله طاعت مفيد اولمديغى كبى) سوزى ده بونلره منسوب اقوال باطله‌دندر.

مرحل [ع] ترحيل ايدن، بريردن بريره كوچورن.

مرحم [ع] ترحيم ايدن، مولى رحمت ايتسون دين، رحمتله ياد ايدن.

مرخص [ع] ترخيص ايدلمش. رخصت ويرلمش، مساعده ايدلمش.

مرخم [ع] ترخيم اولنمش. حرف اخيرى اسقاط اولنمش اسم.

مرد [ف] مردن مصدرندن. (مرد اولدى) تعبيرى لسانمزده (كبردى) مقامنده قوللانيلير.

مرداء [ع] (مربد) ك جمعى.

مرداد [ف] سنهٔ شمسيه‌نك بشنجى آيى. § هر آيك يدنجى ياخود سكزنجى كونى. اسكى ايرانيلرك بورطو كونلرى.

مردار [ف] پيس، ناپاك.

مردارخوار [ف] چيلاق، زغن.

مرداسنك [ف] مرداسنج [ع] مرده‌سنك.

مردف [ع] ترديف ايدلمش، آردى صره بوروتولمش، آردى صره ايراد ايدلمش § رديفلى: غزل مردف.

مردگان [ف] (مرده) نك جمعى. اولمشلر، اولولر.

مرده [ف] اولمش، كبرمش.

مرده‌دل [ف] قلبى اولمش. حسسز.

مرده‌سنك [ف] معروف.

مرده شوى [ف] اولو ييقايان، غسال.

مرسل [ع] ارسال ايدن، كوندرن: مرسل مكتوب.

مرسل [ع] ارسال ايدلمش، كوندرلمش § طرف حقدن كوندرلمش پيغمبر. مرسل اليه = كنديسنه برشى كوندرلمش اولان.

مرسلين [ع] مرسللر، پيغمبران عظام. سيد المرسلين = مرسلينك سيدى، اولوسى اولان پيغمبرمز عليه السلام.

مرسل [ع] ترسيل ايدن، تأنى وتدريله حسن قرائت ايدن.

مرسم [ع] ترسيم ايدن. رسم ايدن، رسمنى ياپان.

مرسم [ع] ترسيم ايدلمش، رسم ايدلمش، رسمى ياپلمش.

مرشح [ع] ترشيح ايدلمش بومعناده آز قوللانيلير § عباره‌ده مشبه‌ بهه ملايم ايراد ايدلمش.

مرشد [ع] ارشاد ايدن، طوغرى يول كوسترن: « سالكلر منجيقمازه شهراه ديور — ارباب حقيقت ييدوب آه ديور — ناجى ده مربد اولمه يوق استعداد — مرشد ديه‌لر ارشده الله ديور

— ناجى ». مرشدانه = مرشده ياقيشه‌جق صورتده: نصايح مرشدانه. كلمات مرشدانه. مرشدين = مرشدلر.

مرصع [ع] ترصيع ايدلمش، اوزرينه جواهر اوطورتمق صورتيله تزيين ايدلمش: مرصع نشان امتياز. مرصع سيف. § ايكى فقره‌دن هربرينى تشكيل ايدن الفاظك وزن وقافيه‌جه بربرينه توافقندن عبارت بر صنعت ادبيه: « شاه ملكوت عرش پايه — ماه جبروت فرش سايه — شيخ غالب ».

مرضع [ع] ارضاع ايدن، امزيرن.

مرضعه [ع] چوجق امزيرن قادين، دايه.

مرغ [ف] قوش، طير: « پرشكسته مرغيم افتاده‌ام دردام تو — يابكش يادانه‌ده يا ازقفس آزادكن — لا ». مرغ روز = مرغ زر = مرغ زرين‌بال = مرغ زرين‌پر [ف] كونش. مرغ باغ = مرغ بام = مرغ چمن = مرغ خوشخوان = مرغ سحر = مرغ شب آهنك = مرغ شبخوان = مرغ شبخيز = مرغ صبح [ف] بلبل: « دردهجرانكه وقت صبحه دك اى غنچه‌فم — مرغ شبخوانى بوشب ناله‌مله اسكات ايلدم ». « دوش زياد رخت آه جكرسوزمن — شدهوا پرسوخت مرغ شب آهنك را — خسرو ». « يكانه مرغ شباهنك باغ سودايم — لبمله بوس ايده‌لى غنچهٔ دهانكزى ».

مرغ زرين [ف] سوكلون.

مرغ سليمان [ف] هدهد قوشى.

مرغ شب‌آويز و مرغ حق‌كو [ف] كيجه‌لرى ايكى آياغيله آغاجدن باش آشاغى يه آصيله‌رق آواز بلند ايله حق حق ديه فرياد ايدن قوش، اسحق قوشى.

مرغ شب‌وروز [ف] آى وكونش.

مرغ طرب [ف] بلبل، كوكرجين § خواننده.

مرغاب [ف] اوردك.

مرغ الهى [ف] روح، نفس ناطقه.

مرغان [ف] (مرغ) ك جمعى. قوشلر، طيور: ترانهٔ مرغان. مروحهٔ لانهٔ مرغان. مرغان سدره = ملائكهٔ كرام.

مرغانه [ف] قوش يورطه‌سى.

مرغك [ف] قوشجغز.

مرغ نامه‌بر [ف] كوكرجين، هدهد.

مرغ دل [ف] قورقاق.

مرفه [ع] ترفيه ايديجى، ايدن، راحته نائل قيلان.

مرفه [ع] ترفيه اولنمش، راحتلندرلمش، مرفهاً = مرفه اوله‌رق: مرفه محل مقصوده مواصلت.

مرقع [ع] ترقيع ايدلمش، ياماغمش، يامه اورلمش: لباس مرقع. § كتاب تصاوير § خرقه ودلق درويشان. مرقعات = مرقعلر.

مرقم [ع] ترقيم ايدلمش، رقم آتلمش.

مرقن [ع] ترقين ايدلمش، بوزولمش، آره‌دن چيقارلمش.

مركب [ع] تركيب ايدن.

مركب [ع] تركيب اولنمش، برلشدرلمش. مركبات = مركب اولان شيلر.

مركز [ع] تركيز ايدلمش، ركز اولنمش.

مرك [ف] سوموك.

مروارید [ف] اینجی . فتح میم ایله‌ یا کلشدر .

مروت [ع] مردلك ، انسانیت § مقتضای انسانیت اولان شیئی اجرا ایلمك .

مروج [ع] ترویج ایدیجی ، ایدن ، رواجلاندیران : مروج افکار .

مروج [ع] ترویج اولنمش . رواجلاندیرلمش

مروح [ع] ترویح ایدیجی ، ایدن ، رایحه ویرن ، رایحه‌لاندیران . § راحتلندیریجی ، راحتلندیران .

مروح [ع] ترویح ایدلمش . رایحه‌لاندیرلمش § راحتلندیرلمش .

مروده [ع] نهایت درجه‌ده عتو وطغیان ایتمك . عتو وطغیانك غایه‌سنه وارمق .

مرور [ع] کچمك ، کیتمك : یولدن مرور . آرابه‌نك مروری اثناسنده وقوعه کلن قضا . مرور ایدن شباط آینده . § نهایتپذیر اولمق .

مروق [ع] ترویق ایدلمش ، سوزوب طورولدلمش : شراب مروق = خالص شراب ، شراب پالوده : « درین برف سرما دو چیزاست لایق — شراب مروق رفیق موافق — ادیب صابر ترندی »

مرهب [ع] ترهیب ایدیجی ، ایدن . مرهبانه = مرهب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مرهب [ع] ترهیب ایدلمش ، قورقودلمش .

مرید [ع] اراده ایدیجی ، ایدن § برشیخه انتساب ایدن درویش .

مریدانه [ف] مرید اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مریدان [ف] مریدلر : قافلهٔ مریدان .

مزاح [ف] شاقه ، لطیفه . مزاحکو = مزاح سویلین . مزاحکویانه = مزاحکو وجه‌سنه .

مزاحف [ع] زحافلی ، کندیسنه عیب زحاف عارض اولمش ، رکن غیر سالم : شعر مزاحف .

مزاحم [ع] مزاحمه ایدیجی ، ایدن .

مزاحمه [ع] صیقنتی ، مشقت ویرمك ، صیقیشدیرمق § غلبه‌لك .

مزارعه [ع] اکنجیلك وجه ایله معامله § بر طرفدن اراضی ، دیکر طرفدن عمل اولمق وحاصلات آراده تقسیم اولنمق اوزره عقد شرکت .

مزاوجه [ع] جفتلشمك .

مزاوله [ع] بر شیئی دیکر برشیئه قرین ایتمك § بر شیئی میدانه کتیرمك ایچون چالشمق .

مزایده [ع] مزاد ایتمك ، بر مالی کیم زیاده ویررسه آکا ویرمك اوزره موقع فروخته قویمق .

مزایله [ع] یکدیکردن آیرلمق .

مزجاة [ع] آز ، قلیل : بضاعهٔ مزجات .

مزخرف [ع] زینتلی ، یالدیزلی § طوغری شکلنه قونلمش ، تللدیرلمش بوللاندیرلمش یالان . § قاریشیق . جمعی اولان مزخرفات اسانمزده اکثریا بیهوده سویلنمش یا دی معناسنده قوللانیلیر .

مزد [ف] اجرت ، کرا .

مزداد [ع] آرتیرلمش ، زیاده‌لندیرلمش .

مزدجر [ع] ازدجار ایدن ، ایدیلن منعی قبول ایله موجبنجه حرکت ایدن .

مزدحم [ع] غلبه‌لك ، ازدحاملی ، مزدحمگاه = غلبه‌لك محل .

مزدور [ف] اجرتله مستخدم ، اجیر . فتح میم ایله یا کلشدر .

مزدلفه [ع] کعبهٔ معظمه‌ده عرفات ایله منا بیننده برموضع مبارك .

مزرکش [ف] آلتون صیرمه ایله ایشلمه‌لی : پردهٔ مزرکش .

مزعج [ع] ازعاج ایدیجی ، ایدن ، راحتسز ایدن .

مزعفر [ع] زعفرانی ، صاری رنکلی § برنجی زعفران ایله تلوین ایدلمش بر نوع پلاو : پلاو مزعفر .

مزفت [ع] تزفیت ایدلمش ، زفتلنمش .

مزکی [ع] تزکیه ایدلمش ، حال صلاحه کتیرلمش . § پاك ایدلمش .

مزکی [ع] تزکیه ایدیجی ، ایدن .

مزلف [مولد] نوخط .

مزلق [ع] تزلیق ایدلمش ، ازلاق اولنمش ، آیاغی قایدیرلمش .

مزمل [ع] تزمیل ایدلمش ، ثوب ایچنه صارلمش : طفل مزمل .

مزمن [ع] اوزرندن زمان کچمش ، اسکیمش کهنه ، دیرینه : مزمن برخسته‌لك .

مزوج [ع] تزویج ایدلمش ، جفتلندیرلمش .

مزور [ع] تزویر ایدن ، یالانی ترویج ایچون تلله‌یوب بوللایان ، مزورانه = مزور اولانه یاقیشه‌جق صورتده . مزورین = مزورلر : کروه مزورین .

مزور [ع] تزویر ایدلمش ، تلله‌یوب بوللاندیرلمش .

مزهره [ع] چیچکلی یر . جمعی مزاهر .

مزیل [ع] ازاله ایدیجی ، ایدن ، کیدیریجی ، کیدیرن .

مزیف [ع] تزییف ایدیجی ، ایدن . قلبه چیقاران قلب اولدیغنی اوزره کوسترن . مزیفانه = مزیف اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مزین [ع] تزیین ایدیجی ، ایدن ، سوسله‌ین ، زینتله‌ین .

مزین [ع] تزیین ایدلمش ، سوسلنمش ، زینتلندیرلمش ، آراسته : الواح لطیفه ایله مزین برصالون . مزین برکتاب § زینتلی ، سوسلو : مزین تعبیرات . اسلوب مزین . مزینات = مزین اولان شیلر .

مژدگانی [ف] مژده‌یه مقابل ویریلن بخشش ، هدیه : « بو یدا لطیفه‌در ارباب شوقه مژدهٔ اکبر — او اکبر مژده‌یه ارواح کمر مژدکانیدر — ناجی »

مژده [ع] سوینج خبری ، بشارت .

مژده‌رسان [ف] مژده ایرشدیریجی ، ایرشدیرن . مژده‌لین : مژده‌رسان اقبال . مژده‌رسانی = مژده‌سانلق .

مژگان [ف] (مژه) نك جمعی . بوکلمه‌نك مفرد مقامنده‌ده قوللانیلدیغی واردر . فی الاصل زای فارسینك فتحه‌سیله (مژکان) در . صکره‌دن سکون را ایله استعمالی شایع اولمشدر : « چشمت بدامن مژکان برکباب دل — مسیح کاشی » آثار فارسیه‌ده (مژکانها) صورتنده جمعلندیرلمش اولمسنه نظراً بزده برینه کوره (مژکانلر) دیه‌بیلیرز : « غمزه‌لر جلاد ، مژکانلر بلا پیکانیدر — برکمان ابروکه عالم چشمنك قربانیدر »

مژه [ف] کیرپیك .

مسابقت و مسابقه [ع] یارشمق . بریندن ایلری‌یه کچمك ، ایلری بولنمق ، تفوق ایتمك : مسابقه امتحانی .

مساتره [ع] اورتمك § اورتمك ، ستر ایتمك .

مسارعت [ع] عجله ایتمك ، سرعت .

مُسارَقه [ع] چالق، سرقت ایتمك.

مُساعِد [ع] الویرشلی، اویغون، موافق: بوكون هوا تنزهه پك مساعددر.

مُساعَده [ع] یاردم ایتمك. الویرشلیلك. رفق وملایمت كوسترمك § فرصت ایله رخصت ویرمك. نظمده (مساعدت) صورتنده ده قوللانیله‌بیلیر.

مساعِف [ع] مساعفه ایدیجی، ایدن.

مُساعَفه [ع] مساعده ایله مترادفدر.

مُساغ [ع] اساغه اولنمش، بوغازدن قولایلقله كچیرلمش.

مُسافِر [ع] مسافرت ایدیجی، ایدن، بشقه بر محلدن كلوب ده موقتاً بر محلده اوطوران، قونوق § كوزه عارض اولان بریاض نقطه.

مُسافَرت [ع] بر محلدن دیگر محله كوچمك.

مُسافِرخانه [ف] مسافر اوی. § دنیا.

مُساقات [ع] بر طرفدن اشجار، دیگر طرفدن تربیه اولنق وحاصل اولان میوه بینلرنده تقسیم ایدلمك اوزره بر نوع شركت.

مُساقَطه [ع] دوشورمك § پی در پی دوشورمك.

مُسالِف [ع] مسالفت ایدیجی، ایدن.

مُسالَفه [ع] بربریله سیر ایدشمك § بر خصوصده برابرلشمك. سائره تقدم ایلمك، برینه یول آرقداشی اولمق.

مُسالَمت [ع] بربریله صلح ایتمك، صلح اوزره بولنمق: مسالمت عمومیه‌نك محافظه‌سی.

مُسامِح [ع] مسامحه ایدیجی، ایدن.

مُسامَحه [ع] بر خصوصده كوجلكه دكل، رفق وسهولتله معامله ایتمك § تكاسل ودقتسزلك ایتمك.

مُسامَره [ع] كیجه صحبتی، مسامرات = مسامره‌لر. مسامرات قسطنطینیه.

مُسانات [ع] ییللق ایله معامله ایتمك.

مُسانَحه [ع] سانح اولمق.

مُسانَهه [ع] ییللق ایله معامله ایلمك.

مُساوات [ع] مساویلك، بر شیئك دیگر شی ایله برابرلكی، برابرلیی، برابرلك. مساوات حقوق مساوات سطور.

مُساوَمه [ع] بازارلشمق.

مُساوی [ع] صفت مساوات ایله متصف اولان. برابر: «عموماً بی آری عادلانه — مساوی یاراتمش خداوند مطلق — ناجی»

مُساهَره [ع] كیجه اویویه‌میوب اویانیق طورمق.

مُساهَله [ع] رفق وسهولتله معامله ایتمك § امورده صیقی طاورانمیوب وظیفه‌سنده دكل كبی معامله ایتمك § قولای ظن ایتمك. مساهله كرانه = مساهله كار اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُساهَمه [ع] قرعه‌لشمق.

مُسایَفه [ع] یكدیكری سیف ایله اورمق. یكدیكره سیف ایله اوروشمق.

مُسَبِّب [ع] سبب اولیجی، اولان. سببی حصوله كتیرن. «صرام ایدرسه مسبب بر آدمك كارینی — یدی آتشینی جستجو ایدر اسباب — لا»

مُسَبِّح [ع] تسبیح ایدیجی، ایدن. مسبحانه = مسبحه اولانه یاقیشه‌جق صورتده. مسبحان = مسبحلر. مسبحان ملأ اعلی = ملائكهٔ كرام.

مُسَبِّحه [ع] شهادت پارمغی.

مُسبِغ [ع] اسباغ ایدیجی، ایدن. تمام قیلان.

مُستأجِر [ع] استیجار ایدیجی، ایدن، كرا ایله طوتیجی، طوتان: خان مستأجری. خانه مستأجری. مستأجرین = مستأجرلر.

مُستأجَر [ع] كرا ایله طوتیلان شی.

مُستأجَرفیه [ع] اجیرك عقد اجاره ایله التزام ایلدیكی عملی ایفا ایچون مستأجر طرفندن كندیسنه تسلیم اولنان شی.

مُستأخِر [ع] استیخار ایدن، تأخر ایدن: مسائل مستأخره.

مستأذِن [ع] استیذان ایدیجی، ایدن، اذن ایستەین.

مُستأصِل [ع] استیصال ایدیجی، ایدن، كوكندن قوپاران.

مُستأصَل [ع] استیصال اولنمش، كوكندن قوپارلمش.

مُستأمِن [ع] استیمان ایدیجی، ایدن، امان دیله‌ین. دول متحابه تبعه‌سندن اولوب ده وقتیله ممالك شاهانه‌ده اقامت ایدنلره دینیلیردی.

مُستأنِس [ع] استیناس ایدیجی، ایدن، وحشتی ترك ایدوب الفت ایدن، انس طوتان.

مُستأنِف [ع] استیناف ایدن، یكیدن باشلایان § بدایت محكمه‌سندن ویریلن حكمی مافوقنده‌كی محكمه‌یه مراجعتله فسخ ایتدیرمك استدعاسنده بولنان.

مستأنَف علیه [ع] استینافاً اقامهٔ دعوی ایدن كیمسه‌نك خصمی.

مُستَبان [ع] واضح، آشكار.

مُستَبِد [ع] استبداد ایدن، كیمسه‌یی دیكله‌میه‌رك باشلی باشنه حركت ایدن. مستبدانه = مستبد اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُستَبحِر [ع] استبحار ایدن دریا كبی واسع اولان: فقهده مستبحر برذات. (متبحر) زیاده قوللانیلیر.

مُستَبدِع [ع] استبداع ایدن، بدیع، نادیده عد ایدن. مستبدعانه = مستبدع اولانه یاقیشه‌جق صورتده: نظر مستبدعانه.

مُستَبدِل [ع] استبدال ایدن، دكشدیرن.

مُستَبدَل [ع] استبدال ایدلمش، دكشدیرلمش. عسكر حقنده قوللانیلیر: افراد مستبدله.

مُستَبشِر [ع] استبشار ایدن، مژده آلان. § سوینن، فرحناك اولان.

مُستَبطِن [ع] استبطان ایدن، ایچ یوزینه، لدنیاتنه واقف اولان.

مُستَبعِد [ع] استبعاد ایدن، بعید عد ایدن.

مُستَبعَد [ع] استبعاد ایدلمش، بعید عد اولنمش، بعید، دشوار: او شی مستبعد عد اولنماز.

مُستَبقی [ع] استبقاء ایدن، باقی اولمسنی ایستین.

مُستَبین [ع] واضح، آشكار اولان.

مُستَتِر [ع] استتار ایدن، كیزلنن. (مختفی) ایله بینلرنده فرق واردر. (مختفی) اكثریا اجسامده قوللانیلیر.

مُستَتِم [ع] ستتمام ایدن، اتمامنی ایستین.

مُستَثقِل [ع] استثقال ایدن، ثقیل عد ایدن § قوغارجه‌سنه معامله ایدن. مستثقلانه = مستثقل اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ مستثقلانه.

مُستَثقَل [ع] استثقال ایدلمش، ثقیل عد ایدلمش § كندیسنه قوغارجه‌سنه معامله ایدلمش، ثقیل، منفور.

مُستَثنی [ع] استثناء ایدلمش، آییرلمش، ممتاز: «بویله كوستردی بكا اول

قدمستثنی سنی — ندیم» § قاعده‌دن خارج طوتلمش : اوقاعده‌نك مستثناسی شودر .
مستثنیات = مستثنالر .

مُسْتَجاب [ع] استجابه ایدلمش ، قبول اولنمش : مستجاب الدعوه .

مُسْتَجْلِب [ع] استجلاب ایدن ، چکن . (استجلاب) ه‌ده باق .

مُسْتَجْمِع [ع] استجماع ایدن طوپلایان ، حاوی ، شامل .

مُسْتَجْوِب [ع] استجواب ایدن ، افاده‌سنی آلان § جواب طلب ایدن .

مُسْتَجْهِل [ع] استجهال ایدن ، جاهل عد ایدن . مستجهلانه = مستجهله یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَجِیر [ع] استجاره ایدن ، طلب امان وحمایت ایدن . مستجیرانه = مستجیر اولانه یاقیشیشه‌جق صورتده .

مُسْتَحَب [ع] رسول الله فندمزك ثوابنی بیان ویاخود بعضا ذات اقدس رسالتپناهیلرینك اجرا بیورمش اولدقلری فعللرکه عباداتدن معدوددر .

مُسْتَحْسَن [ع] استحسان ایدلمش ، کوزل عد ایدلمش ، بکنلمش ، پسندیده : طرز مستحسن . اصول مستحسنه .

مُسْتَحْصِل [ع] استحصال ایدن ، حاصل قیلان ، الده ایدن .

مُسْتَحْضِر [ع] استحضار ایدن حاضر ایدن .

مُسْتَحِق [ع] استحقاقلی ، حق اولان ، لایق اولان : مستحق جزا . مستحق عقوبات .

مُسْتَحْقِر [ع] استحقار ایدن ، حقیر عد ایدن

مُسْتَحْقَر [ع] استحقار ایدلمش ، حقیر ، خوار عد ایدلمش .

مُسْتَحْکَم [ع] استحکام ایدلمش ، کندیسنه قوت ، متانت ویرلمش : مستحکم بر موقع .

مُسْتَحْلِب [ع] استحلاب ایدن ، صاغان : مستحلب ابن .

مُسْتَحَل [ع] استحلال ایدن ، حلال ایدلمسنی ایستین § حلالاشان .

مُسْتَحْمِل [ع] استحمال ایدن ، یوکلنن .

مُسْتَحِیل [ع] محال ، وقوعی ممکن دکل ، باطل .

مُسْتَخْبِر [ع] استخبار ایدن ، خبر آلان .

مُسْتَخْبَر [ع] استخبار ایدلمش ، خبر آلنمش : فلان ذاتك وفاتی مستخبردر .
مستخبرات = مستخبر اولان شیلر : فلان ذاتك استانبوله کلدیکی جمله‌ٔ مستخبراتدندر .

مُسْتَخْدِم [ع] استخدام ایدن ، خدمتده قوللانان .

مُسْتَخْدَم [ع] استخدام ایدلمش ، خدمتده قوللانلمش : فلان دائره‌ده مستخدم فلان افندی . مستخدمین = مستخدم اولانلر : فلان دائره مستخدمینی .

مُسْتَخْرِج [ع] استخراج ایدن ، چیقاران § عباره‌دن معنا چیقارمق اقتدارینی حائز اولان .

مُسْتَخْرَج [ع] استخراج ایدلمش ، چیقارلمش .

مُسْتَخِف [ع] استخفاف ایدن ، بایاغی عد ایدن ، برشی عد اتمین . (مستحقر) بوندن قوتلیدر .

مُسْتَخْلِب [ع] استخلاب ایدن . طیرمالایان .

مُسْتَخْلِص [ع] استخلاص ایدن ، قورتاران .

مُسْتَخْلَص [ع] استخلاص ایدلمش ، قورتارلمش .

مُسْتَخْلَف [ع] استخلاف ایدلمش ، کندی یرینه کچیرلمش ، قائممقام عد ایدلمش .

مُسْتَخْلِف [ع] استخلاف ایدن ، کندی یرینه کچیرن ، قائممقام عد ایدن .

مُسْتَدام [ع] دوامی طلب ایدلمش § دائم ، باقی .

مُسْتَدْبِر [ع] استدبار ایدن ، آرقه چویرن ، یوز دوندرن .

مُسْتَدْرِك [ع] استدراك ایدن ، اکلامق ایستین .

مُسْتَدْعی [ع] استدعا ایدن . حکومته مراجعتله ، عرض حال ایله طلب ایدن : مستدعی‌یه جواب رد اعطاسی .

مُسْتَدْعیٰ [ع] استدعا ایدلمش ، استدعا ایدیلن خصوص .

مُسْتَحاثَه [ع] نوعی منقطع اولمش اولدیغی حالده یر آلتنده متحجر حالده بولنان حیوانات ونباتات انقاضی .

مُسْتَدَل [ع] استدلال اولنمش ، دلیل کتیرلمش § دلیل واسطه‌سیله اکلاشلمش . (مستدلل) یا کلشدر .

مُسْتَدِیر [ع] دکیرمی اولان ، دکیرملنن ، دائره شکلنه کیرن .

مُسْتَدِیم [ع] استدامه ایدن ، دوامنی طلب ایدن .

مُسْتَدِین [ع] استدانه ایدن ، اودنج آلان .

مُسْتَذْکِر [ع] استذکار ایدن ، درخاطر ایدن .

مُسْتَذِل [ع] استذلال ایدن ، ذلیل کورن ، برینی ذلیل عد ایدن .

مُسْتَراح [ع] محل استراحت ، جای آسایش § آبدستخانه ، پایخانه .

مُسْتَرْجیٰ [ع مولد] استرجا ایدلمش . رجا ایدلمش .

مُسْتَرْجِع [ع] استرجاع ایدن . (استرجاع) ه باق .

مُسْتَرْحِم [ع] استرحام ایدن ، یالواران ، نیاز ایدن § طلب مرحمت ایدن . مسترحمانه = مسترحم اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَرْحَم [ع] استرحام ایدلمش ، یالوارلمش ، نیاز ایدلمش § طلب مرحمت ایدلمش

مُسْتَرْخی [ع] استرخاء ایدن ، کوشك ، سونپوك اولان ، کوشه‌ین .

مُسْتَرْخِص [ع] استرخاص ایدن ، اوجوز عد ایدن .

مُسْتَرَد [ع] استرداد ایدلمش ، کری آلنمش .

مُسْتَرْذِل [ع] استرذال ایدن ، ناخوش ، بایاغی ، رذیل عد ایدن .

مُسْتَرْشی [ع] استرشاء ایدن ، رشوت طلب ایدن . مسترشیانه = مسترشی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَرْشِد [ع] استرشاد ایدن ، طلب هدایت ایدن . مسترشدانه = مسترشد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . مسترشدین = مسترشدلر .

مُسْتَرْفِه [ع] استرفاه ایدن ، طلب رفاهیت ایدن .

مُسْتَرَق [ع] استراق ایدلمش ، چالنمش .

مُسْتَرْوِح [ع] استرواح ایدن ، استراحت ایدن .

مُسْتَرْهِب [ع] استرهاب ایدن ، ترهیب ایدن ، قورقودان .

مُسْتَرْهِن [ع] استرهان ایدن ، رهن آلان .

مُسْتَریح [ع] استراحت ایدن ، راحت بولان ، راحتلنن . مستریحانه = مستریح اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَزاد [ع] استزاده ایدلمش ، زیاده اولمسی ایستنلمش § بحر هزج اوزانندن اولان «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» یاخود «مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل» وزننده بولنان مصراعلره «مفعول فعولن» ویا

« مفعول مفاعيل » جزءلرينه مساوی برر پارچه ضم ایتمك صورتیله میدانه كتیریلن نظم اوپارچه‌لره (زیاده) نامی ویریلیر .

مستسخر [ع] استسخار ایدن ، استهزا ایدن

مستسعد [ع] استسعاد ایدن ، اوغورلو ، میمنتلی طوتان .

مستسعد [ع] استسعاد ایدلمش ، اوغورلو ، میمنتلی طوتولمش .

مستسقی [ع] استسقاء علتنه كرفتار اولان . بدننك برطرفنده ویاخود قارننده صو بریكن § قوراقلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقان .

مستسلم [ع] استسلام ایدن ، انقیاد ایدن § دین اسلامی قبول ایدن مستسلمین = مستسلملر .

مستسن [ع] استسنان ایدن ، قوجالان ، پیر اولان .

مستسهل [ع] استسهال ایدن ، قولای عد ایدن . مستسهلانه = مستسهل اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستشار [ع] استشاره ایدلمش ، كندیسنه دانشلمش ، كندیسیله مشورت ایدلمش .

مستشرق [ع . ولد] استشراق ایدن ، علوم و ادبیات شرقیه ایله مشغول اولان غربلی . مستشرقین = مستشرقلر .

مستشعر [ع] استشعار ایدن ، یازی ایله بیلدیرلمسنی ایستین .

مستشفی [ع] استشفاء ایدن ، شفا طلب ایدن .

مستشفع [ع] استشفاع ایدن ، شفاعت طلب ایدن . مستشفعانه = مستشفع اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستشهد [ع] استشهاد ایدن ، شاهد طوتان .

مستشهد [ع] استشهاد ایدلمش ، شاهد طوتلمش . آثار فصحا حقنده قوللانیلیر . مستشهدات = مستشهد اولان شیلر .

مستصحب [ع] استصحاب ایدن ، یاننه آلان ، برابر بولندیران . مستصحباً = مستصحب اولارق . سبقی مستصحباً حرکت .

مستصعب [ع] استصعاب ایدن . كوج عد ایدن

مستصغر [ع] استصغار ایدن ، كوچك كورن . مستصغرانه = مستصغر اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستصفی [ع] استصفاء ایدن . خالصنی آلان .

مستصوب [ع] استصواب ایدن ، صواب ، معقول كورن .

مستصوب [ع] استصواب ایدلمش ، صواب ، معقول كورلمش .

مستضعف [ع] استضعاف ایدن ، ضعیف كورن .

مستضیء [ع] استضائه ایدن . ضیا آلان ، ضیالانان : قمر كونشدن مستضیدر .

مستطاب [ع] استطابه ایدلمش ، خوش بولنمش : كتاب مستطاب .

مستطب [ع] استطباب ایدن ، دوا آرایان .

مستطرب [ع] استطراب ایدن ، سرور ایستین ، آرایان . مستطربانه = مستطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستطرف [ع] استطراف ایدن ، طرفه ، نادیده عد ایدن .

مستطیل [ع] استطاله ایدن ، اوزایان § درت زاویهٔ قائمه ایله ایكی اوزون ایكی قیصه درت ضلع متقابلی حاوی شكل هندسی .

مستظل [ع] استظلال ایدن ، كولكه‌ده اوطوران ، كولكه‌لنن § حمایه

آلتنده بولنان .

مستظهر [ع] استظهار ایدن ، طایانان ، آرقه‌ویرن . معنویاتده قوللانیلیر . مستظهراً = مستظهر اوله‌رق .

مستعار [ع] استعاره ایدلمش ، عاریت اوله‌رق آلنمش .

مستعار منه [ع] كندیسندن عاریت اوله‌رق برشی آلنمش اولان كیمسه .

مستعان [ع] كندیسندن یاردیم طلب اولنمش : خدای مستعان . یا مستعان ! وقتیله فضائل اخلاقه مسكن اولان اوسقف كیاه بسته‌وكاشانهٔ ساده‌لرنره‌یه كیتدی — فضائل اخلاقیه .

مستعبد [ع] استعباد ایدن ، قول ایدینن .

مستعبر [ع] استعبار ایدن ، رؤیا تعبیر ایتدیرن . مستعبرین = مستعبرلر .

مستعجب [ع] استعجاب ایدن ، شاشان تعجب ایدن . مستعجباً = مستعجب اوله‌رق .

مستعجل [ع] استعجال ایدن ، عجله ایله تیز اولمسنی ایستین § عجله كیدن ، عجله زائل اولان : « خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود — حافظ .

مستعجل [ع] عجله ، تیز ، یاپلمسی لازم كلن شیء ، اهمیتلی . مستعجلاً = مستعجل اوله‌رق .

مستعد [ع] استعدادلی ، قابلیتلی ، قبول و اتصافه طبیعی آماده بولنان :
« مستعد قیل یوق ایسه لطف كه استعدادم — سكا كوجلكمی وار ای شاه كرم معتادم — عزت ملا » . مستعدانه = مستعد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . عربی جمعی مستعدین ، فارسی جمعی مستعدان : مستعدان ارباب قلم . مستعدین طلاب .

مستعرب [ع] اصلاً عرب اولمدیغی حالده حالده صكره‌دن عربلاشمش اولان .

مستغرق [ع] استغراق ایدن ، ترله‌مك ایچون یاتان .

مستعطف [ع] استعطاف ایدن ، شفقت طلب ایدن .

مستعظم [ع] استعظام ایدن . بیوك كورن ، بیوك طوتان § متكبر .

مستعفی [ع] استعفا ایدن ، بر خدمتدن ، بر مأموریتدن معفو طوتلمسنی ایستین § طلب عفو ایدن .

مستعلم [ع] استعلام ایدن ، معلومات طلب ایدن .

مستعلی [ع] استعلاء ایدن ، یوكسلن § اوسته چیقان ، اوستون ، غالب كلن .

مستعمر [ع] استعمار ایدن ، معمور ایتدیرن .

مستعمر [ع] استعمار ایدلمش ، معمور ایتدیرلمش . شنلندیرلمش . مستعمرات = مستعمر اولان یرلر : انكلیز مستعمراتی .

مستعمل [ع] استعمال ایدن ، قوللانان . مستعملین = مستعمللر .

مستعمل [ع] استعمال ایدلمش ، قوللانلمش : مستعمل البسه . مستعمل قاریوله .

مستعیر [ع] استعاره ایدن ، عاریت آلان .

مستعین [ع] استعانه ایدن ، یاردیم طلب ایدن .

مستغاث [ع] استغاثه ایدلمش ، كندیسندن مدد ، یاردیم ایستنلمش ، استمداد اولنمش : رب مستغاث . « بز راضی یز جهنمه ای رب مستغاث — اما آنك ایچنده یهودی بولنمیه — عونی بك »

مستغرب [ع] استغراب ایدن ، غریب ، عجیب كورن ، بولان . مستغربانه

= مستغربجه‌سنه. مستغربين = مستغربلر.

مستغرب [ع] استغراب ايدلمش، غريب، عجيب كورلمش، بولنمش.

مستغرق [ع] غرق اولان: مستغرق ديون. مستغرق درياى احزان § استغراقلى كنديني بيامه‌جاه درجه‌ده طالفين، مدهوش. محاورانده اكثريا فتحرا ايله قوللانيلير.

مستغفر [ع] استغفار ايدن، اللهدن مغفرت ايستين.

مستغلات [ع] (مستغل)ك جمعى. مستغلاتدن يعنى او-ى اورتولو عقاراتدن ماعدا حاصلات وايراد كتيرن شيلردركه مؤسسات خيريه‌نك اداره‌سى ايچون اقتضا ايدن غلات و وارداتى كتيرمك اوزره وقف ايدلمش اموال ديمكدر.

مستغنى [ع] استغنا ايدن، احتياجى اولميان § چكينن، تنزل ايتمين. مستغنيانه = مستغنى اولانه ياقيشه‌جق صورتده: نكاه مستغنيانه.

مستغيث [ع] استغاثه ايدن، مدد، ياردم ايستين، استمداد ايدن.

مستفاد [ع] استفاده اولنمش. فائده بولنمش § فائده طريقيله حاصل اولمش.

مستفتى [ع] استفتاء ايدن، فتوى ايستين § برمشكلك حل وبيانى ايستين.

مستفتح [ع] استفتاح ايدن. آچان، باشلايان.

مستفرغ [ع] استفراغ ايدن، قوصان.

مستفسر [ع] استفسار ايدن، صوران. مستفسرين = مستفسرلر.

مستفهم [ع] استفهام ايدن، آكلامق ايستين، صوران.

مستفيد [ع] استفاده ايدن، فائده‌لنن، فائده بولان. مستفيدانه = مستفيد [illegible]

مستفيض [ع] استفاضه ايدن، فيضلنن، فيض آلان، بولان: معنوياتده قوللانيلير. مستفيضانه = مستفيض اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

مستقبل [ع] استقبال ايدن، قارشيلايان: «مستقبلم اثك حروشان ايله فخرك — ناجى». مستقبلين = مستقبللر.

مستقبل [ع] استقبال ايدلمش، قارشيلانمش § كله‌جك زمان، زمان آتى: «مستقبل ابديله طولو برمقبر مسدود — نادر».

مستقتل [ع] استقتال ايدن، اولومدن قورقميوب بى باكانه مهلكه‌يه آتيلان.

مستقدم [ع] استقدام ايدن، تقدم ايدن § جرى وكثير الاقدام اولان.

مستقر [ع] استقرار ايدن، ساكن وثابت اولان.

مستقرض [ع] استقراض ايدن، اودونج پاره آلان. مستقرضين = مستقرضلر.

مستقسم [ع] استقسام ايدن، بولشن § يمين ايتين.

مستقص [ع] استقصاص ايدن، قصاص طلب ايدن.

مستقصى [ع] استقصاء ايدن، دقتله آراشديران.

مستقطر [ع] استقطار ايدن، طاملادن.

مستقل [ع] باشلى باشنه اولان، بر يره مربوط اولميان. مستقلاً = مستقل اولەرق: مستقلاً اداره حكومت.

مستقيم [ع] استقامتله متصف، طوغرى، راست: طريق مستقيم. مستقيم برذات. مستقيمانه = مستقيم اولانه ياقيشه‌جق صورتده: حركات مستقيمانه.

مستكبر [ع] استكبار ايدن، بيوكلنن، نفسنى بيوك كورن. مستكبرانه =

مستكبر اولانه ياقيشه‌جق صورتده. مستكبرين = مستكبرلر.

مستكتب [ع] استكتاب ايدن، يازديران § سويليوب يازدر ن.

مستكثر [ع] استكثار ايدن، چوق كورن، چوق عد ايدن.

مستكره [ع] استكراه ايدن، كريه كورن، تيكسنن.

مستكره [ع] استكراه ايدلمش، كريه كورلمش، تيكسيلمش.

مستكرى [ع] استكراء ايدن، كرا ايله طوتان.

مستكشف [ع] استكشاف ايدن، كشف ايتمكه چاليشان.

مستكمل [ع] استكمال ايدن، تام، كامل قيلان.

مستكن [ع] استكنان ايدن، كيزلنن، صاقلانان.

مستكنه [ع مولد] استكناه ايدن، كنهنى، حقيقتنى آراشديران.

مستلذ [ع] استلذاذ ايدن، شيرينكام اولان.

مستلذات [ع] كنديسندن لذت آلنان شيلر.

مستلزم [ع] استلزام ايدن، لازم كترن، ايجاب ايدن: مستلزم جزاء. مستلزم عقوبات: «اكر مستلزم احسان ايسه فرياد قابلدر — كرم مبذول اولورسه عرض استمداد قابلدر — وجدى».

مستلقى [ع] استلقاء ايدن، آرقه او زرينه ياتان، بوزجه ايله ياتوب اويويان.

مستمتع [ع] استمتاع ايدن، تمتع، انتفاع ايدن.

مستمد [ع] استمداد ايدن، مدد، ياردم ايستين. مستمدانه = مستمد اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

مستمر [ع] استمرار ايدن. بردوزى يه اوزايوب كيدن، اوزون اوزادى يه دوام ايدن. مستمراً = مستمر اولەرق، دائما.

مستمزج [ع] استمزاج ايدن، رأى، فكر يوقلايان.

مستمع [ع] استماع ايدن، ديكله‌ين، ايشيدن. مستمعين = مستمعلر = مستمع اولەرق.

مستملى [ع] استملاء ايدن. (مستكتب) ه باق.

مستمند [ف] اندوهكين، غمكين، مجازاً حاجتمند معناسنده قوللانيلير: مستمند وصالى. بوكلمه غم واندوه معناسنده اولان (مست) ايله (مند) اداتندن مركبدر. مستمندانه = مستمند اولانه ياقيشه‌جق صورتده. فتح تا ايله ياكلشدر.

مستمهل [ع] استمهال ايدن، مهلت، ميدان ايستين.

مستنبئ [ع] استنباء ايدن، (مستخبر) ه باق.

مستند [ع] استناد ايدن، طايانان. مستنداً = مستند اولەرق.

مستنبط [ع] استنباط ايدلمش، معناسى، حكمى استخراج ايدلمش.

مستنتج [ع] استنتاج ايدن نتيجه چيقاران.

مستنسخ استنساخ ايدن، نسخه‌سنى عينى آلان، قوپيه ايدن.

مستنشد [ع] استنشاد ايدن، بريسنك شعر اوقومسنى ايستين.

مستنشق [ع] استنشاق ايدن. تطهير ايچون بورونه صو چكن.

مستنصر [ع] استنصار ايدن، ياردم ايستين.

مستنطق [ع] استنطاق ايدن، صوران سويلتمك ايستين. § حراءك ميدانه چيقارلمسى ايچون لازم كلن هر درلو

معامله‌یی ایفا ایدن مأمور .

مستنفر [ع] استنفار ایدن ، اورکن . اورکوب قاچان .

مستنقص [ع] استنقاص ایدن ، بهاسی تنزیل ایتمك ایستین ، تنزیل ایتمکه چالیشان .

مستنکف [ع] استنکاف ایدن ، یوز چویرن ، چکینن .

مستنیر [ع] استناره ایدن ، نور آلان

مستنیم [ع] استنامه ایدن ، یالاندن اویویان . اویور کبی کورونن .

مستوجب [ع] سزاوار ، لایق .

مستودع [ع] محافظه ایتمك اوزره برمالی قبول ایدن .

مستوضح [ع] استیضاح ایدن ، ایضاحات ایستین .

مستوطن [ع] استیطان ایدن ، وطن طوتان . (متوطن) زیاده قوللانیلیر .

مستوعب [ع] استیعاب ایدن ، ایچنه آلان § طوتان ، قاپلایان .

مستوفی [ع] طولغون : مستوفی برمعاش .

مستوقع [ع] استیقاع ایدن ، وقوعنه منتظر اولان § وقوع بوله‌جق دیه اندیشه‌یه دوشن .

مستولی [ع] استیلاء ایدن ، بریری ، برمملکتی قوهٔ غالبه ایله ضبط ایدن § سرایت ایدن ، طاشیلان ، یاییلان : مرض مستولی . امراض مستولیه .

مستوی [ع] دوز ، طوغری : خط مستوی .

مستهام [ع] سرکشته ، حیران .

مستهان [ع] مستحقر .

مستهجن [ع] استهجان ایدن ، قبیح عد ایدن .

مستهجن [ع] استهجان ایدلمش ، قبیح عد ایدلمش : ذکری مستهجن .

مستهدی [ع] استهداء ایدن ، هدایت طلب ایدن .

مستهدف [ع] استهداف ایدن ، هدف کبی دیکیلوب طوران .

مستهزی [ع] استهزا ایدن ، ذوقلنن ، مسخره‌یه آلان . مستهزیانه = مستهزی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستهلك [ع] استهلاك ایدن ، صرف ایتمك صورتیله توکدن .

مستهلك [ع] استهلاك ایدلمش ، صرف ایتمك صورتیله توکنمش .

مستهوی [ع] استهواء ایدن ، عقلنی آلان ، حیران ایدن ، هوا و هوسنی خوش کوسترن .

مستیثر [ع] استیثار ایدن . نفسنه تخصیص ایدن .

مستیقظ [ع] استیقاظ ایدن ، اویقودن اویانان ، بیدار .

مستیقن [ع] استیقان ایدن ، یقیناً بیلن .

مسجع [ع] تسجیع ایدلمش ، سجعلندیرلمش .

مسجل [ع] تسجیل ایدلمش ، سجله قید ایدلمش .

مسحر [ع] تسحیر ایدلمش ، آلدادلمش ، مسحور ایدلمش .

مسخر [ع] تسخیر ایدن ، اطاعته کتیرن . الده ایدن .

مسخر [ع] تسخیر ایدلمش ، اطاعته کتیرلمش ، الده ایدلمش .

مسخن [ع] تسخین ایدلمش ، ایصیدلمش ، قیزدیرلمش .

مسدد [ع] تسدید ایدلمش ، اوزونلغنه طوغرولدلمش .

مسدس [ع] تسدیس ایدلمش ، آلتی‌یه ابلاغ ایدلمش § آلتی‌یه تقسیم ایدلمش § ابیاتنه دردر مصراع ضمیله هر بیتی آلتی مصراعه ابلاغ ایدلمش منظومه .

مسرج [ع] تسریج ایدلمش ، اکراورلمش ، اکرلنمش ات : مسرج .

مسرح [ع] تسریح ایدلمش . تطلیق ایدلمش

مسرع [ع] اسراع ایدن ، سرعت ایدن .

مسرع [ع] تسریع ایدن ، سرعت ویرن ، سرعتلندیرن .

مسرف [ع] اسراف ایدن ، حددن متجاوز ، لزومسزاوله‌رق صرف ایدن مسرفانه = مسرفجه‌سنه .

مسطح [ع] تسطیح ایدلمش ، یاصی ، دوز ایدلمش .

مسطر [ع] تسطیر ایدلمش ، یازلمش .

مسعد [ع] اسعاد ایدن ، مسعود قیلان ، بختیار ایدن .

مسعد [ع] اسعاد ایدلمش ، مسعود قیلنمش ، بختیار ایدلمش .

مسقف [ع] تسقیف ایدلمش ، طاوانلانمش ، اوستی طاوانله ورتولمش . مسقفات = مسقف اولان شیلر ، خان ، خانه ، دکان وامثالی .

مسکت [ع] اسکات ایدن ، صوصدیران . مسکتانه = مسکت اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مسکر [ع] اسکار ایدن ، مست ایدن . کل مسکر حرام = هر مسکر اولان شی حرامدر . مسکرات = مسکر اولان شیلر ، مشروبات کئولیه .

مسکن [ع] تسکین ایدن ، سکون حصول کتیرن ، یاتشدیران .

مسلح [ع] تسلیح ایدلمش ، سلاحلاندیرلمش سلاحلی . مسلحاً = مسلح اوله‌رق .

مسلسل [ع] اجزاسی زنجیرواری بربرینه متصل اولان .

مسلط [ع] تسلیط ایدن ، صاتاشدیران .

مسلط [ع] تسلیط ایدلمش ، صاتاشدیرلمش .

مسلم [ع] دین اسلام اوزره بولنان . مسلمین = مسلملر . امام المسلمین = خلیفهٔ اسلام اولان پادشاهمز افندمز حضرتلری .

مسلم [ع] تسلیم ایدن ، طاپشیرن ، ویرن § اسکیدن متصرفلك مادوننده بولنان مأمورین ملکیه‌یه دنیلیردی .

مسلم [ع] تسلیم ایدلمش ، طاپشیرلمش ، ویرلمش § طوغری اولدیغی اعتراف ایدلمش ، § بلا اعتراض انقیاد ایدلمش ، بویون اکلمش .

مسلمان [ف] مسلم . بوکلمه حقنده فارسی لغت کتابلرندن بری دییورد که : « مسلمان کلمه‌سنك اصلی مانند مسلم معناسنده اولان مسلم مان ایدی . نصل که آسمان لفظی ده (آس) ایله (مان) دن مرکبدر . لسان فارسیده لفظ اولك حرف اخیریله . لفظ اخیرك حرف اولی برجنسدن اولورسه بریسی حذف اولنور ، مسلم ماندن میمك بری حذف ایدله‌رك (مسلمان) قالمشدر . بوتقدیرده کلمه عربی وفارسی ایکی لفظدن مرکبدر . بعضیلری (مسلمان) کلمه‌سنی قاعدهٔ فارسیه اوزره مسلمك جمعی دییورلرسه‌ده مفرد اوله‌رق استعمالی مشهوردر (مسلمان)ك جمعی (مسلمانان) در . بوایکی توجیهك ایکیسی ده تماميله طوغری دکلدر . زیرا هرایکی وجهه کوره سکون سین ایله ثابت اولور . حال بوکه متقدمین ومتأخریندن هیچ برینك اشعارنده (مسلمان) کلمه‌سنك سینی سکون ایله واقع اولمامش . بدیهه هر یرده مفتوح اوله‌رق استعمال ایدلمشدر . طوغریسی ضم میم فتح سین ایله اولان (مسلمان) لفظی (مسلم)

كلمهٔ عربیه سیله ماده‌جه متحد واقع اولمشدر. بناء علیه (مسلمان) كلمه‌سی (اسلام) كلمه‌سندن مأخوذ اولیوب فارسیدر. مركب دكل، مفرددر. جمع دكل، واحددر»: «ببری مال مسلمان وچومالت ببرند — بانك وفریاد برآری كه مسلمانی بیست — سعدی». «مسلمانان بزمم شوید وهندو بسوزاند — عرفی» «امان كیتدم مسلمانلر مسلمان قورتاران یوقمی — عونی بك»

مُسَمَّطْ [ع] بیتلری اكثریت اوزره قافیه‌لی درت جزءدن متشكل اولان نظم: «عكس ایتدی بیك واحسرتا — طاغلرله چیقدم آشنا — هر طاقده‌كی قلبی صدا — افغانك افغانیدر — ناجی».

مُسَمّٰى [ع] تسمیه ایدلمش، اسم ویرلمش، آد قونلمش: «اندوه ایسه اسم مسمی — ناجی».

مُسِنّْ [ع] یاشلی. اختیار، قوجالان.

مُسْنَدْ [ع] اسناد ایدلمش، نسبت ایدلمش. § نحوده خبره دینیلیر.

مُسْنَدٌ اِلَیْهْ [ع] نحوده مبتدایه دینیلیر.

مُسَنَّیاتْ [ع] (مسناة)ك جمعی. صینیرلر، صو بندلری ایله خرقلرینك كنارلری.

مُسَوَّدَه [ع] برماده حقنده مؤخراً تبییض ایدلمك وایجابی حالنده بعض فقراتی طی وتصحیح اولنمق اوزره قلمه النان ورقه. بوملك بومعناده استعمالی مجازاً‌در. معنای مدلولی «سیاهلنمش» دیمكدر. (اسوداد) كلمه‌سندن مأخوذدر. چونكه كندیسنده معنای لون اولان هر لفظ اكثریا (افعلال) بابندن كلیر: احمرار، اخضرار، اصفرار، اسوداد كبی. قرآن كریمده ده (مسوده) لفظی (افعلال) بابندن وارد اولمشدر: واذا بشر احدهم بالانثی ظل وجهه مسوداوهو كظیم. تشدید واو ایله (مسوّده) خطادر. چونكه (مسوده) لفظی كلام عربده تفعیل بابندن استعمال ایدلمه‌مشدر. بعض محققین بوتوجیهه اعتراض ایدرك مسوده لفظنك كلام العربده مطلق (سیاه) معناسنده اولوب تسوید ایدلمش یعنی قارارلدلمش ویازلمش معناسنده قوللانلمامش اولدیغنی وطوغریسی تشدید واو ایله (مسوّده) اولوب هرنه‌قدر كلام عربده اسم مفعولی وارد اولمامش ایسه‌ده مصدری اولان (تسوید) كلمه‌سنك یازمق معناسنده كلام اكابر وثقاتده چوق قوللانلمش اولدیغنی بیان ایدیورلر. هر حالده تشدید دال ایله (مسودّه) دیمك ده طوغریدر. برنجی اعتباره كوره جمعی (مسوّدت). ایكنجی اعتباره كوره (مسوّدات)‌در.

مُسَوَّغْ [ع] تجویز اولنمش. جمعی مسوغات.

مُسْهِلْ [ع] اسهال ویرن، معده وباغرصاقلری تطهیر ایدن وقازوراتی سهولتله دفع ایدن دوا.

مُسِیءْ [ع] اسائت ایدن، كوتولك ایدن، فنالق ایدن.

مُسَیَّبْ [ع] ایشنه باقیلمیان، تنبل، اوشنكن.

مُشابِهْ [ع] بكزه‌ین، بكزر، برشیئك نظیری.

مُشابَهَتْ [ع] مشابهلك، بكزه‌مك. نظیر اولمق: ایكی سیمانك یكدیكرینه مشابهتی.

مُشاتَمَه [ع] شتم‌لشمك، سوكشمك، بربرینه سوكوب صایمق.

مُشاجَرَه [ع] نزاع ایدشمك، منازعه ایتمك.

مُشارٌ اِلَیْهْ [ع] كندیسنه اشارت اولنمش، اولنان، یوقاریده اسمی كچن. بوتعبیر رسمیاتده رتبهٔ اولی رجالیله مافوقی حقلرنده، غیررسمی شیلرده منزلتلی ذوات حقنده استعمال اولنور.

مُشارٌ بِالْبَنانْ و مُشارٌ بِالْاَنامِلْ [ع] كندیسنه پارمقله اشارت اولنان، پارمقله كوستریلن، مشهور، ممتاز: مشار بالانامل بروجود كامل.

مُشارَبَه [ع] برابر ایچمك.

مُشارِزْ [ع] مشارزه ایدن.

مُشارَزَه [ع] منازعه، بدخویلق ایتمك.

مُشارَطَه [ع] شرطلشمه، شرائط معینه اوزره عقد معامله ایتمك.

مُشارَفَه [ع] یوكسك یره چیقمق § شان وشرف خصوصنده بربریله مفاخره ایتمك.

مُشارِكْ [ع] مشاركت ایدن، اورتاق، شریك اولان: «توزاق ایله توز مشارك اولمش — پوشیدهٔ پای نازك اولمش — ناجی».

مُشارَكَتْ [ع] اورتاقلق. اورتاقلاشمق، بربرینه شریك اولمق.

مُشاطَرَه [ع] بریله برشیئی یاری یاریه بولشمك.

مُشاعْ [ع] اشاعه اولنمش § حصص شایعه‌یی حاوی اولان شی.

مُشاغَبَه [ع] اوزاقلاشمق.

مُشاعَرَه [ع] ایكی شاعر بربرینه شعر سویلمك. شعر سویلشمك.

مُشافَهَه [ع] یوز یوزه سوز سویلمك.

مُشاكِلْ [ع] مشاكله ایدیجی، ایدن.

مُشاكَلَه [ع] شكلجه بر اولمق، بكزه‌مك. نظمده (مشاكات) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مُشاوَبْ [ع] شیشه قلیفی.

مُشاوِرْ [ع] مشاوره ایدیجی، ایدن: مشاور خاص.

مُشاوَرَه [ع] مشورت ایتمك. نظمده (مشاورت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مُشاهَدْ [ع] مشاهده اولنمش، كورلمش: مشاهد اولان خدمتندن طولایی.

مُشاهِدْ [ع] مشاهده ایدیجی، ایدن. مشاهدین = مشاهدلر.

مُشاهَدَه [ع] برشیئی كوزله كورمك.

مُشاهَرَه [ع] آیلغله طوتمق. مشاهرةً = مشاهره صورتیله.

مُشایَعَه [ع] بریله دوستلق ایتمك § برینه پیرو، تابع اولمق.

مُشَبِّعْ [ع] تشبیع ایدن، قارنی طویوران.

مُشَبَّكْ [ع] تشبیك ایدلمش، اجزاسی بالق آغی كبی بربرینه كچیریلوب صوقوشدیرلمش، شبكه شكلنه قونلمش.

مُشَبَّهْ [ع] تشبیه ایدلمش، بكزه‌دلمش.

مُشْتْ [ف] یومروق، توقات: «هله اینسون برایكی مشت كران اكسه‌سنه — نه‌آهیر باشلی اولور باق اوسبكسر دیدیكك — ناجی». § مجازاً [illegible] معناسنده‌ده قوللانیلیر.

مُشْتاقْ [ع] اشتیاقلی، آرزومند، قلبی میال: مشتاق دیدار. «بجان مشتاق زخم دیكرم ای عمر! تأخیری — یغما». عربی جمعی مشتاقین، فارسی جمعی

مشتاقان : « دامن افق امیده کافشان اولسون اوماه — برنجابیله مشتاقنی اسعاد ایلسون » .

مشتاقانه [ع] مشتاق اولانه یاقیشه‌جق صورتده : تحیات مشتاقانه .

مشتبه [ع] اشتباه ایدن ، شبهه‌لنن .

مشتد [ع] اشتداد ایدن ، شدتلنن : « نه‌درکوکلده بوسودا که دائما مشتد — صفا » .

مشترك [ع] اشتراك ایدن ، اورتاق اولان ، برحالده بولنان . شریك . مشترکاً = مشترك اوله‌رق . مشترکین = مشترکلر . محاورانده یاکلش اولارق دائما فتح را ایله قوللانیلیر .

مشتری [ع] سیاراتدن بری ، برجیس ، اهل تنجیم بوکا (سعد اکبر ، قاضئ فلك) دیرلر : « عمرت دراز بادکه نادور مشتری — مازتوبرخوردیم وتوازعمر برخوری — لا . » § اشتراء ایدن ، صاتین الان : « معرفت التفاته تابعدر — مشتریسز متاع ضایعدر — ناجی . »

مشتری [ع] اشتراء ایدلمش ، صاتین آلنمش : عبدمشتری ، مال مشتری .

مشترن [ف] مشت اوریجی ، اوران ، توقاتلیان .

مشتعل [ع] اشتعال ایدن ، شعله‌لنن ، یالیلانان ، شعله زن .

مشتغل [ع] اشتغال ایدن ، مشغول اولان ، ایش ایله اوغراشان . شو : « زسودای جانان بجان مشتغل — بذکر حبیب زجهان مشتغل » بیتده اولدیغی کبی ترکجه‌ده روکردان معناسنده قوللانلماز .

مشتق [ع] اشتقاق ایتمش ، بنك نده معنی وترتیب جهتیله مناسبت ، صیغه جهتیله مغایرت اولان اوزره دیکر کلمه‌دن اخراج اولنمش کلمه .

مشتکی [ع] اشتکاء ایدن ، شکایت ایدن . § وقوع بولان برجرمدن کندینی متضرر عد ایدرك بر مستنطق ویا محکمه حضورنده دعوای شخصی اقامه ایدن . مشتکیانه = مشتکی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مشتکی [ع] اشتکاء ایدلمش ، شکایت ایدلمش : مادهٔ مشتکی . مشتکی عنه = کندیسندن شکایت اولنان کیمسه .

مشتمل [ع] اشتمال ایدن ، احاطه ایدن .

مشتمل [ع] اشتمال ایتمش ، احاطه ایتمش .

مشته [ف] خنجر ، بچاق قبضه‌سی کبی آوج ایله طوتیله‌جق شی § سراج وپاپوشجی اصنافنك قوللاندقلری برنجدن معمول معروف طوقماق .

مشتهر [ع] اشتهار ایدن ، شهرت بولان ، مشهور اولان .

مشتهی [ع] اشتهالی ، ایشتکلی .

مشتهی [ع] اشتهاء ایدلمش ، ایستنلمش . مشتهیات = اشیاء مرغوبه ، آرزو ایدیلن شیلر .

مشجر [ع] اوزرینه آغاج صورتی نقش اولنمش اوربه .

مشخص [ع] تشخیص ایدلمش ، طانمش § شخص حالنه کتیرلمش ، تجسم ایتدیرلمش .

مشدد [ع] تشدید ایدن ، شدتلندیرن . شدت ویرن : مشدد جزا .

مشدد [ع] تشدید ایدلمش ، شدتلندیرلمش . شدت ویرلمش . § شده‌ یمش . اوزرینه اشارتی وضع اولنمش .

مشرف [ع] یوکسان ، یوکسك یره‌ چیقان § برشیئه اوست طرفندن باقوب مطلع اولان § اولومه پك یقین اولان § قریب ، مستعد اولان : مشرف خراب .

مشرف [ع] تشریف ایدلمش ، شرفلندیرلمش ، کندیسنه شرف ویرلمش .

مشرك [ع] اشراك ایدن ، جناب حقه شریك قوشان . مشرکین = مشرکلر : مشرکین قریش .

مشط [ع] طراق .

مشعر [ع] اشعار ایدن ، تحریراً بیلدیرن .

مشعشع [ع] شعشعه‌لی ، پارلاق ، روشن .

مشفق [ع] شفقت ایدن ، مهربانلق کوسترن ، شفقتلی : پدر مشفق .

مشفقانه [ف] مشفق اولانه یاقیشه‌جق صورتده : کلمات مشفقانه ، نوازش مشفقانه .

مشك [ف] مسك دینیلن کوزل قوقولوشی (مسك) بونك معربیدر کسر ایله‌ده لغتدر : « چووا کرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بپابوسئ آفتاب — فردوسی » . مشك آلود = مشکه بولاشمش ، مشکلی .

مشکبار [ف] مشك یاغدیران ، تعطیر ایدن .

مشك بید [ف] سلطانی سکود آغاجی ، عود آغاجیله‌ده مفسردر .

مشکفام [ف] مشك رنکلی ، سیاه .

مشکفروش [ف] مشك صاتان ، عطار مشکفروشان .

مشك افشان [ف] ومشك فشان = مشك صاچیجی ، صاچان .

مشكك [ع] تشکیك ایدلمش ، شکه دوشورلمش .

مشکل [ع] اشکاللی ، کوج ، مغلق ، چتین : مشکل برایش . مشکل برسیاحت . امور مشکله .

مشکل [ع] تشکیل ایدلمش ، شکل ، هیئته قونلمش ، شکل ویرلمش § یری ، قوجامان ، شکلی ، قیافتی غیرمستحسن : برمشکل حریف .

مشکلات [ع] مشکل اولان خصوصات : « حلال مشکلاتی اولدم جهانیانك — مشکل بودرکه قالدم بن مشکلات ایچنده — سعدی » . مشکلات امور .

مشکل پسند [ف] مشکل بکنیجی ، کوج ، چتین شیدن خوشلانان . مشکلپسندان = مشکلپسندلر : مشکلپسندان ادب .

مشکل پسندانه [ف] مشکل پسند اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مشکلپسندانه برنظر .

مشکلتر [ف] پك مشکل . مشکلترین = الك مشکل : مشکلترین امور .

مشکل گشای [ف] مشکل شیلری حل ایدن . مشکل کشایان = مشکل کشالر .

مشکین [ف] مشکلی ، مشك قوقولی ، عطرناك : زلف مشکین .

مشمس [ع] کونشه سرلمش ، کونشه قونلمش ، کونشه طوتلمش . (کیسوی مشمس) کبی معناسز تعبیرلری استعمالدن توقی ایتملیدر .

مشمع [ع] تشمیع ایدلمش ، اریمش بال مومنه باتیرلمش . (موشامبا) بوندن محرفدر .

مشمئز [ع] اشمئزاز ایدن ، صیقیلان § استکراه ایدن .

مشنف [ع] تشنیف ایدلمش ، کوپه طاقلمش ، کوپه ایله تزیین ایدلمش .

مشوّش [ع] تشویش ایدلمش، قارمه قاریشیق، ایدلمش : امور مشوشه .

مشهد [ع] اشهاد ایدن ، شاهد کتیرن .

مشیّد [ع] تشیید ایدلمش ، رفیع ومحکم قیلنمش .

مشیر [ع] اشارت ایدن § سلك جلیل عسکریده اك صوك رتبه‌یی احراز ایدن ذات . ملکیه‌ده مقابلی وزیر . مشیرانه = مشیره یاقیشه‌جق صورتده . مشیریت = مشیرلك . مشیران = مشیرلر .

مصاب [ع] اصابت ایتمش ، اورلمش § مصیبته اوغرامش ، علیل .

مصابره [ع] صبر ایتمك .

مصاحب [ع] مصاحبه ایدیجی ، ایدن .

مصاحبه [ع] ومصاحبت = بربریله صحبت ایتمك ، همدم اولمق .

مصادره [ع] جریمه صورتیله برینك بالجمله اموالنی ضبط ایتمك : مصادره زمانمزده کلیاً منع اولنمشدر .

مصادف [ع] مصادفه ایدیجی، ایدن .

مصادفه [ع] راست کلمك ، تصادف ایتمك .

مصادقت [ع] صداقت اوزره دوستلق .

مصادمه [ع] ایکی شی بربرینه چارپمق ، چارپشمق ، اورشمق : ایکی واپورك مصادمه‌سی . بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افکاردن چیقار . مصادمات = مصادمه‌لر : مصادمات بحریه .

مصارعه [ع] ایکی کشی بربریله کورشمك ، کورش طوتمق .

مصافات [ع] بربریله خالصانه دوستلق ایتمك § اخلاص ، مودت .

مصافحه [ع] اثنای ملاقاتده یکدیکرینك النی طوتمق .

مصالح [ع] مصالحه ایدن ، عقد صلح ایدن .

مصالحه [ع] ایکی طرف مخاصمه‌یی ترك ایدرك بارشمق ، صلح ایدشمك ، اوزلاشمق .

مصاهره [ع] برقوم وقبیله‌دن قیز آله‌رق داماد اولمق § خصملق ، کوبکولك .

مصایحه [ع] بربرینه صیحه ایتمك ، چاغیرمق . چاغیرشمق .

مصایفه [ع] یازلغنه یازلق ایتمك .

مصحح [ع] تصحیح ایدن ، صحیح قیلان ، درجهٔ صحته یردیرن § یاکلشی طوغرلدان . مصححین = مصححلر .

مصحح [ع] تصحیح ایدلمش ، یاکلشی طوغرلدلمش مصحح برکتاب .

مصحف [ع] قرآن عظیم الشان : « محبت مصحفن ختم ایلدم بن — زلیخا سورهٔ یوسفده قالدی — لا » .

مصحف [ع] تصحیف اولنمش ، خطاءً تغییر ایدلمش .

مصدّر [ع] تصدیر ایدلمش ، دیباجه‌لنمش : مدیحك « خوشا نزهت آباد جنت سرشت » مصراعیله مصدر منظومه‌سی .

مصدّع [ع] تصدیع ایدن ، باش آغریدان .

مصدّع [ع] تصدیع ایدلمش ، باشی آغریدلمش .

مصدّق [ع] تصدیق ایدن ، کرچکدر دین ، کرچکله‌ین .

مصدّق [ع] تصدیق ایدلمش ، کرچکدر دینلمش ، کرچکلنمش .

مصرّح [ع] تصریح ایدلمش ، آچیق سویلنلمش ، اچیقدن آچیغه بیان ایدلمش . مصرحاً = مصرح اوله‌رق .

مصرّع [ع] تصریع ایدلمش ، مصراعلنلدیرلمش .

مضطبر [ع] اصطبار ایدن ، صبر ایدن .

مصطفی [ع] اصطفاء ایدلمش ، منتخب ، کزیده § سید المرسلین افندمز حضرتلرینك برنام شریفلری .

مصطلح [ع] ساده‌لکدن عاری ، تکلفلی افاده .

مصغّر [ع] تصغیر ایدلمش ، کوچلتلمش .

مصفّر [ع] تصفیر ایدن ، ایصلق چالان ، سسلنن ،

مصفّف [ع] تصفیف ایدلمش ، دیزلمش ، صف حالنه قونلمش .

مصفّی [ع] تصفیه ایدلمش ، دوری ، صافی قیلنمش ، صفوت ویرلمش : ماء مصفی ، شراب مصفی .

مصلّب [ع] تصلیب ایدلمش ، صلابت ویرلمش ، قاتیلاشدیرلمش .

مصلح [ع] اصلاح ایدن ، ایی حاله کتیرن ، ایی حاللی قیلان .

مصلّی [ع] نماز قیلان .

مصلّی [ع] جنازه نمازی قیلمغه مخصوص آچیق محل : « قدرکیسنك مصلاده بیلوب ای باقی — طوروب ال باغلایه‌لر قارشیکه یاران صف صف — باقی »

مصمّم [ع] تصمیم ایدلمش ، صورت قطعیه‌ده نیت ایدلمش ، اجراسنه قطعیا قرار ویرلمش : فلان کونی اجراسی مصمم اولان ولیمه جمعیتی .

مصنّع [ع] تصنیع ایدلمش ، برصورت صنعتکارانه‌ده یاپلمش § ساخته اوله‌رق یاپلمش .

مصنّف [ع] تصنیف ایدن ، کتاب یاپان . مصنفین = مصنفلر .

مصنّف [ع] تصنیف ایدلمش ، یاپلمش . کتاب . مصنفات = کتابلر : مصنفات اسلاف .

مصوّت [ع] تصویت ایدن ، سسلنن ، سس چیقاران ، اظهار صوت ایدن : اوراق مصوته .

مصوّر [ع] تصویر ایدن ، صورت ویرن ، برصورته قویان § ترسیم ایدن ، رسام : « ای مصور رهکذاری اوزره چك تمثالی — فضولی » . مصورانه = مصور اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مصورانه بر منظومه . مصورین = مصورلر .

مصوّر [ع] تصویر ایدلمش ، صورت ویرلمش ، برصورته قونلمش § ترسیم ایدلمش . اشعار قدماده کوریلن (کل تصویر) تعبیری (کل مصور) معناسنه‌در : « کل تصویر بهار اولسه‌ده خندان اولماز — راشد » .

مصیب [ع] اصابت ایدن ، طوغریجه کیدوب ایریشن ، راست کلن § قول وقولده صوابه تصادف ایدن : قرار مصیب . رأی مصیب .

مصیبت [ع] انسانك باشنه کلن قضا ، بلا . جمعی مصائب .

مصیقل [ع] جلالی ، یالدیزلی .

مضادّ [ع] ضد اولان ، تأثیرینه قارشی قویان : مضاد تعفن .

مضارب [ع] مضاربه ایدن ، دوکوشن § شرکت مضاربه‌ده سرمایه‌یی قوللانوب تجارت ایتمك اوزره چالیشان .

مضاربه [ع] دوکوشمك § برطرفدن سرمایه دیکر طرفدن سعی وعمل اولمق اوزره عقد ایدیلن برنوع شرکت .

مضارع [ع] شریك ، شبیه § حال ویا استقباله دلالت ایدن شکل فعل .

مضاعف [ع] ایکی ویا زیاده قات ایدلمش ، برمثلی ویا امثالی اوزرینه زیاده لشدیرلمش . § صرف علماء اصطلاحنده عین الفعل لام الفعلی برجنسدن وحروف صحیحه‌دن اولان فعل .

مضاف [ع] اضافه اولنمش § دیکر براسمه علاوه واسناد اولنمش اسم .

مضاف = مضافلر.

مضاهات [ع] برشیئه بکزه‌مك، شبیه اولمق.

مضاهی [ع] شبیه، ماننده: «دیردم ای روزم سکا روز اخیر عمرم اول — نور وجه پاره پاره یوزدن مضاهی اولمه‌لك — ناجی».

مضایقه [ع] طارلق، ضرورت، فقر.

مضحك [ع] اضحاك ایدن، کولدیرن.

مضحکه [ع] کوله‌جك شی، تیاترولرده اویناتیلان کولنج اویون، قومدی.

مضر [ع] اضرار ایدن، ضرر ویرن، ضرره صوقان.

مضطجع [ع] اضطجاع ایدن، یان اوستی یاتان. مضطجعاً = مضطجع اوله‌رق.

مضطر [ع] چاره‌سز قالمش، ناچار، مجبور.

مضطرب [ع] اضطراب ایدن، چالقانان، تحرك ایدن § مادی ومعنوی راحتسز اولان، تلاش ایچنده بولنان. مضطربانه = مضطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مضطرم [ع] اضطرام ایدن، آلوانن.

مضعف [ع] تضعیف ایدلمش، برا وقدر دها زیاده‌لشدیرلمش.

مضغه [ع] برچینم ات، بر پارچه ات.

مضل [ع] اضلال ایدن، ضلالته دوشورن، یولدن چیقاران.

مضمحل [ع] زائل، نابود اولان.

مضمر [ع] اضمار ایدن، درونده کیزلین.

مضمر [ع] اضمار ایدلمش، درونده کیزلنمش. مضمر جمعی مضمرات.

مضیء [ع] اضائه ایدن، ضیا ویرن، ضیالاندیران.

مضیع [ع] اضاعه ایدن، ضایع ایدن.

مضیف [ع] مسافر قبول ایدن، میزبان.

مطابق [ع] مطابقت ایدیجی، ایدن.

مطابقت [ع] اویغونلق، موافقلق.

مطارحه [ع] بربرینه سوز سویلمك.

مطارده [ع] حربده جنکاوران بربرینه حمله ایتمك.

مطاع [ع] کندیسنه اطاعت وانقیاد اولنمش.

مطالبه [ع] طلب ایتمك § بربرینك ذمتنده‌کی آلاجغنی ایستمك.

مطالع [ع] مطالعه ایدن، اوقویان. مطالعین = طالعلر.

مطالعه [ع] برشیئه وقوف حاصل ایتمك ایچون متصل نظر وتفکر ایتمك § اوقومق.

مطاوع [ع] مطاوعت ایدیجی، ایدن.

مطاوعت [ع] بربرینه اویمق، موافقتلشمك.

مطایبه [ع] اطایبه ایتمك، مزاح ایتمك. مطایبات = مطایبه‌لر.

مطبق [ع] بر شیئی اورتن، بورین.

مطبق [ع] مطبق اولنمش، اورتیلمش § [illegible]

مطرب [ع] اطراب ایدن، طرب ویرن § خواننده: «مطرب بزن نوایی ساقی بده پیاله — مولانا».

مطرز [ع] زینت ویرلمش، طرازلانمش، کنار ایشلنمش.

مطری [ع] صرونی، تازه، رونقلی.

مطعم [ع] اطعام ایدن.

مطفی [ع] اطفاء ایدن، سوندیرن.

مطلسم [ع] طلسملی، سحرلی، افسونلی: کنج مطلسم.

مطلع [ع] اطلاع ایدن، وقوف کسب ایدن، آکلایان.

مطلق [ع] اطلاق اولنمش، صالیویرلمش، باشی بوش براغلمش.

مطلق العنان [ع] صالیویرلمش، آزاده.

مطلقاً [ع] مطلق اوله‌رق، هرحالده، هرنه وجه ایله اولورسه اولسون.

مطلی [ع] طلالنمش، اوزرینه یالدیز وسائره سورلمش.

مطمئن [ع] ربط قلب ایله سکون حاصل ایدن، آرمیده.

مطوق [ع] تطویق ایدلمش، بوینه کردنلك وسائره طاقلمش.

مطول [ع] تطویل ایدلمش، اوزادلمش. مقاله مطوله، سخن مطول.

مطهر [ع] تطهیر ایدلمش، مادی ومعنوی تمیزلنمش، پاکلنمش: لباس مطهر، قلب مطهر.

مطیب [ع] تطییب ایدلمش، خوش ایدلمش، کوکی خوش پیشمش.

مطیع [ع] اطاعت ایدن، انقیاد ایدن.

مظاهر [ع] مظاهرت ایدیجی، ایدن. (ناظر کالا نظاهر) کبی ترکیبلری وسیاقدن باشقه یرده قوللانلمالی.

مظاهرت [ع] یاردیم ایتمك، حمایه ایتمك.

مظفر [ع] مطلوبنه ظفریاب اولان، نائل فیروز منذی اولان § حربده مقصدینه نائل اولان، دشمنه غلبه ایدن: «مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — مهو عند اولان ناکامی دشمنله کام آلماز — راشد». مظفرانه = مظفر اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مظفرانه برهوا.

مظفراً = مظفر اوله‌رق، مظفر اولمق صورتیله. مظفریت = مظفرلك.

مظلم [ع] قرانلق، تاریك: «مهر اولسه اکر یرنده سنایه — کیسوی کبی قالیر مظلم — ...».

معاتب [ع] عتاب اولنمش.

معاتبه [ع] عتاب ایتمك، آزارلامق، لوم وتوبیخ.

معاد اعاده ایدلمش، کری چویرلمش.

معادات [ع] بربرینه عداوت ایتمك، دشمنلك ایتمك: «ابنای بشرده قاله‌جقمی بومعادات — بیلمم نه‌زمان طوغریله‌جق مذهب عالم — ...». عجملر بونی (معادا) صورتنده‌ده قوللانیرلر.

معادل [ع] عدیل، شبیه، نظیر.

معادله [ع] برشیئه مساوی، نظیر اولمق.

معاذره [ع] بهانه ایتمك، یالاندن عذر درمیان ایتمك.

معار [ع] اعاره اولنمش، اعاره اولنان شی.

معارض [ع] معارضه ایدن، مخالفت ایدن: «نااهل اولور معارض اهل — هرآنده بولنور ابوجهل — ابن کمال».

معارضه انصراف ایتمك § قولاً، فعلاً برینه مخالفت ایتمك.

معارفه [ع] بیلشمك، طانیشمق، آشنا چیقمق، آشنالق.

معارکه [ع] بربریله جنك ایتمك.

معاسره [ع] کوجلك، فقیرلك.

مُعاشِر [ع] معاشرت ایدیجی ، ایدن . معاشران = معاشرلر .

مُعاشَرَت [ع] بربریله کچنمك ، همدم اولمق : طرز معاشرت ، آداب معاشرت .

مُعاشَقه [ع] سومك ، اظهار عشق ایتمك .

مُعاصِر [ع] هم عصر ، هم زمانه . معاصرین = معاصرلر .

مُعاصَره [ع] بریله برابر برعصرده بولنمق ، هم عهد اولمق .

مُعاضَدَت [ع] یاردیم ایتمك ، ظهیر اولمق .

مُعاف [ع] عفو اولنمش ، بونك اصلی (معافی) در . مفاعله بابندن اسم مفعول درکه مصدری (مناجات) وزننده معافاتدر . عجملر آخرنده یادن مقلوب اولان الفی اسقاط ایتمشلردر . صاف کلمه‌سی کبی که اصلی صافیدر . فتح میم ایله معاف خاطدر .

مُعافِیَت [ع] معافلق ، امتیازلیاق ، مستثنالق : معافیت فرمانی § مرضی دعوت ایدن برسببك تأثیر شدیدی آلتنده بولندیغی حالده اومرضدن عفو اولنمش کبی بعض کیمسه‌لرك متأثر اولمامری حالی .

مُعاقَبه [ع] عذاب ایتمك ، عقوبت ایتمك .

مُعاقِد [ع] بربریله عقد اتفاق ایدن § برعقدك حصولنه بادی اولان طرفیندن هربری .

مُعاقَده [ع] عقد اتفاق ایتمك ، مقاوله ایتمك .

مُعالَجه [ع] خسته‌یه باقمق ، علاج ویرمك .

مُعامِل [ع] معامله ایدیجی ، ایدن .

مُعامَله [ع] بربریله ایش یاپمق ، عمل ایتمك . معاملات = معامله‌لر : معاملات تجاریه .

مُعانِد [ع] معانده ایدیجی ، ایدن .

مُعانَده [ع] عناد ایتمك .

مُعانِق [ع] معانقه ایدیجی ، ایدن .

مُعانَقه [ع] بربرینك بوینه صاریلمق : معانقهٔ عاشق ومعشوق .

مُعاوَدَت [ع] کری دونمك ، عودت ایتمك .

مُعاوَضه [ع] برشیئی دیکر برشیئه بدل اوله‌رق ویرمك § اصلی اولمدیغی حالده جلب منفعت ضمننده صورت مخصوصه‌ده مشاوره ایله یاپیلان دوباره‌لی شی .

مُعاوَمه [ع] آغاج برسنه یمش ویروب بر سنه ویرمه‌مك § اجیری بیالمقله طوتمق § بوسنه‌نك اکینی برینك سنهٔ آتیه‌ده حاصل اوله‌جق اکیننه مقابل بیع ایتمك .

مُعاوِن [ع] معاونت ایدیجی ، ایدن § بعض امورده عاقلرندن هربری : شورای دولت معاونلرندن .

مُعاوَنَت [ع] یاردیم ایتمك .

مُعاهِد [ع] معاهده ایدیجی ، ایدن .

مُعاهَده [ع] بربریله عهدوپیمان ایتمك § یا حقوق طبیعیه‌یه ویا عاداته مستنداً بین الدول جاری اولان حقوق و وظائف متقابله‌یی حالیله تصدیق ویا بعض مرتبه توسیع ویاخود تحدید ایدلکه برابر او حقوق و وظائفه واجب الاجرا حکمنی ویرمك مقصدیله بر ویا زیاده دولتلر آره‌سنده تعاطی اولنان سندات . معاهدات = معاهده‌لر .

مُعاهَدهٔ اِتِّفاقِیّه [ع] یکدیکرینی محافظه ایتمك یاخود ایکیسی بردن

برعدو مشترك اوزرینه هجوم ایلمك مقصدیله ایکی ویازیاده دولت آره‌سنده عقد اولنان معاهده .

مُعاهَدهٔ تأمینِیّه [ع] بردولتك استقلالنه ویا حقوق حکمرانیسنه خارجدن برتسلط وقوعنده دیکر بر دولت طرفندن معاونت ایدیله‌جکنه دائر طرفین بیننده عقد اولنان معاهده .

مُعاهَدهٔ حِمایَت [ف] بر دولت دیکر بر حکومتی حمایه ایله دشمنلرینك کافه‌سنه قارشی محافظه ایلیه‌جکنه دائر عقد اولنان معاهده .

مُعاهَدهٔ صُلْحِیّه [ع] ایکی ویازیاده محارب دولتلر بیننده حال حربك دفع وازاله‌سیله مناسبات دوستانه ومصافاتکارانه‌نك اعاده‌سی ضمننده عقد اولنان معاهده .

مُعاهَدهٔ مُظاهَرَت [ف] بر دولتك ایکی دولت آره‌سنده وقوعه کلن محاربه‌یه طوغریدن طوغری‌یه مشارکت ایتمکسزن طرفین محاربیندن برینه اعانهٔ نقدیه‌ده بولنه‌جغنه ویاخود آقچه مقابلنده محدود بر مقدار عسکر ویا سفن حربیه اعطاسیله یاردیم ایلیه‌جکنه دائر عقد اولنان معاهده .

مُعایَده [ع] بیرام‌لاشمق ، بیرامده بربرینی تبریك ایتمك .

مُعایَنه [ع] برشیئك حقیقتنه وقوف ایچون کوزدن کچرمك ، تفتیش ایتمك ، یوقلامق .

مُعَبِّر [ع] تعبیر ایدن ، دوش یوران . معبرین = معبرلر .

مُعْتاد [ع] اعتیاد اولنمش ، عادت ایدینلمش . § اعتیاد ایدن .

مُعْتَبَر [ع] اعتبارلی ، شرفلی ، حیثیتلی .

مُعْتَدّ [ع] تعداد اولنمش . معتدبه = بهانك اختلافنی موجب برتفاوت تمیزمثللی بولنان شی .

مُعْتَدِل [ع] اعتدال ایله متصف ، ایکی حال بیننده متوسط اولان . اورته حالده بولنان § متناسب ، اویغون ، بچملی .

مُعْتَذِر [ع] اعتذار ایدن ، عذر دیله‌ین ، برعذر درمیان ایدرك قصورینك عفونی ایستین .

مُعْتَرِض [ع] اعتراض ایدن ، بر شی حقنده (نیچون بویله اولمش ؟ بویله اولمسی لازم کلیردی) یوللی بیان فکر ایدن ، معترضین = معترضلر .

مُعْتَرِف [ع] اعتراف ایدن ، اقرار ایدن .

مُعْتَرَف [ع] اعتراف اولنمش ، اقرار ایدلمش .

مُعْتَزِل [ع] اعتزال ایدن ، آیریلان ، چکیلن ، عزلت ایدن .

مُعْتَزِله [ع] قدری انکار ایدن برفرقه درکه فرق ضاله‌دن معدوددر . مذهب حقدن اعتزل ایتدکاری ایچون کندیلرینه بونام ویرلمشدر .

مُعْتَزِم [ع] اعتزام ایدن ، توجه ، عزیمت ایدن .

مُعْتَسِف [ع] اعتساف ایدن ، طوغری یولدن صاپان ، یولسزلق ایدن .

مُعْتَصِم [ع] اعتصام ایدن ، ال ایله طوتان ، تمسك ایدن : «هرجوریکه راضیلرز ای شاه ملاحت — بزلرکه قولز معتصم بابه رضابز — ضیا» § معاصیدن چکینن ، قورونن .

مُعْتَضِب [ع] قول اوزرینه آلان ، یکدیکرینه معاونت ایدن مقامنده قوللانیلیر .

مُعْتَق [ع] اعتاق اولنمش ، کوله‌لکدن آزاد ایدلمش .

مُعْتَقِدْ [ع] اعتقاد ایدن كوكل باغلایان، قلباً محتنه قراروبرن، حكم ایدن§ معنویاته ایمان ایدن .

مُعْتَقَداتْ [ع] اعتقاد اولنان خصوصات.

مُعْتَكِفْ [ع] اعتكاف ایدن، بر یرده حبس نفس ایدوب قالان . § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره جنس نفس ایله اجرای عبادت ایدن .

مُعْتَلّ [ع] علتلی، كندیسنده حروف علتدن بریسی بولنان كلمه .

مُعْتَمَدْ [ع] اعتماد ایدلمش، قلباً استناد، امنیت ایدلمش .

مُعْتَنىٰ [ع] اعتنا ایدلمش ، دقت، اهتمام ایدلمش، اهمیتلی .

مُعْجِبْ [ع] اعجاب ایدن، تعجب ویرن، تعجبه دوشورن .

مُعَجِّبْ [ع] (معجب) ایله مترادفدر .

مُعْجِزْ [ع] اعجاز ایدن ، عاجز قیلان ، عجزه دوشورن§ بلاغتجه طوق بشردن خارج برمرتبه‌ده بولنان كلام: قرآن معجز بیان.

مُعْجِزَه [ع] پیغمبران عظامدن صادر اولان خارق العاده افعال واقوال. جمعی معجزات: «كورمدكجه حسنكی ایمانه كلمز عاشقلك — یوز بیبر جمع اولوب كوسترسه‌لر (بیك معجزات) — فضولی »

مُعْجِزْ نُما [ع] خارق العاده شیلر كوسترن.

مُعَجَّلْ [ع] تعجیل ایدلمش، عجله ایدلمش. § وعده‌سز، مدتسز ، فی الحال ایفاسی لابد اولان. معجلاً = معجل اوله‌رق.

مُعْجَمْ [ع] اعجام ایدلمش ، نقطه‌لنمش ، نقطه‌لی: حروف معجمه. تاریخ معجم = تاریخ جوهری .

مُعَدّ [ع] اعداد ایدن، حاضرلایان .

مُعَدّ [ع] اعداد اولنمش، حاضرلانمش. معد الاستغال = كرایه‌ویرلمك ایچون حاضرلنمش .

مُعَدِّلْ [ع] تعدیل ایدن، معتدل قیلان، ایكی طرفی برایدن § اعتدال حالنه كتیرن .

مُعَدَّلْ [ع] تعدیل ایدلمش، معتدل قلنمش، ایكی طرفی برایدلمش § اعتدال حالنه كتیرلمش .

مُعَدِّلُ النَّهار [ع] شرقدن غربه فلكی ایكی‌یه بولن بر دائره‌در كه قطب شمالیدن محسوس اولدیغی حالده قطب جنوبیده كورلمز . كونش دائرهٔ معدل النهار اوزرنده سیر ایتدیكی زمان كرهٔ ارضك هرطرفده لیل ونهار متساوی اولور. كونش سنه‌ده ایكی دفعه بو دائره اوزرنده سیر ایدركه بریسی حمل برجنك اولنده ، دیكری ده سنبله‌نك آخرنده‌در. دائرهٔ معدل النهار كرهٔ ارضده مفروض اولان خط استوایه محاذیدر .

مُعْدِمْ [ع] اعدام ایدن ، یوق ایدن ، اولدیرن .

مُعَذِّبْ [ع] تعذیب ایدن ، عذابه كرفتار ایدن ، اشكنجه ایدن : معذب بر حریف .

مُعَذَّبْ [ع] تعذیب ایدلمش، عذابه كرفتار ایدلمش، اشكنجه ایدلمش .

مُعَذِّرْ [ع] تعذیر ایدن ، عذر كاذب ایراد ایلین، ساخته عذر درمیان ایدن .

مُعَذَّلْ [ع] تعذیل ایدلمش، لوم ، تعییب ایدلمش .

مُعْرَبْ [ع] اعراب ایدلمش .

مُعَرَّبْ [ع] تعریب ایدلمش، عربجه‌لشدیرلمش.

مُعْرِضْ [ع] اعراض ایدن، یوزچویرن .

مُعَرِّضْ [ع] تعریض ایدن . كنایه طریقیله ادارهٔ كلام ایدن.

مُعَرِّفْ [ع] تعریف ایدن ، اطرافیله آكلادن ، اطرافیله بیلدیرن .

مُعَرَّفْ [ع] تعریف ایدلمش ، اطرافیله بیلدیرلمش : تعریف معرفك افرادینی جامع، اغیارینی مانع اولملیدر .

مُعَرّیٰ [ع] صویولمش، چیپلاق ایدلمش ، عاری ، بری ، خالی .

مُعِزّ [ع] اعزاز ایدن ، عزتلین .

مُعَزَّزْ [ع] تعزیز ایدلمش، عزتلنمش .

مُعَسْكَرْ [ع] اردو یری. اشكركاه .

مُعَشِّرْ [ع] تعشیر ایدن، اونده برینی آلان.

مُعَشَّرْ [ع] تعشیر ایدلمش ، اونده بری آلنمش .

مُعْضِلْ [ع] كوچ، مشكل جمعی معضلات: معضلات امور .

مُعَطَّرْ [ع] تعطیر ایدلمش، كوزل قوقولی ایدلمش: «هر لحظه سمن پوش طراوت كسلیردی — برباد معطرله كلستان غرامم »

مُعَطَّلْ [ع] تعطیل ایدلمش، بوش براقلمش § طوردیرلمش .

مُعَطِّسْ [ع] تعطیس ایدن، آقصردان .

مُعَطِّشْ [ع] تعطیش ایدن، صوصادن.

مُعْطیٰ [ع] اعطا اولنمش ، ویرلمش .

مُعْظَمْ [ع] اعظام ایدلمش ، بیودلمش ، بیوك كورنمش. معظمات = معظم اولان خصوصات : «تدبیر معظمات امور جهان ایچون — یاقشدی شمع فكرنی بر جیس نكته‌دان — باقی .

مُعَظَّمْ [ع] تعظیم ایدلمش، بیوكلنلمش ، اولولنمش، بیوك عد اولنمش .

مُعَقِّبْ [ع] تعقیب ایدن، آردی صره كلن: خیال معقب § آردینه دوشن . معقبین = معقبلر .

مُعَقَّبْ [ع] تعقیب اولنمش . آردی صره كلمش § آردینه دوشولمش .

مُعَقَّدْ [ع] تعقید ایدلمش، دوكوملنمش، مغلق ایدلمش. مغلق، غیر واضح.

مُعَلَّقْ [ع] تعلیق ایدلمش، آصیلمش: دیواره معلق بر لوحه § آصلمیده براقلمش. معلقات = صنادید شعرای عربك قبل الاسلام جدار كعبه‌یه تعلیق ایتمش اولدقلری قصائد .

مُعَلِّلْ [ع] تعلیل ایدن ، علت اولمق اوزره كوسترن ، علت، سبب بیان ایدن .

مُعَلَّلْ [ع] تعلیل ایدلمش، علت اولمق اوزره كوسترلمش، علت، سبب بیان ایدلمش: افعال الٰهیه معلل بالحكمدر .

مُعَلِّمْ [ع] تعلیم ایدن، اوكره‌دن. معلمین = معلملر.

مُعَلَّمْ [ع] تعلیم ایدلمش، اوكره‌دلمش: معلم بر نفر .

مُعْلِنْ [ع] اعلان ایدن، آشكار ایدن § عمومه بیلدیرن .

مُعَلّیٰ [ع] یوكسك، عالی، بلند: «قدركك عرش علادن معلی پایه‌سی — ذاتی»

مُعَمَّرْ [ع] چوق یشامش ، چوق عمر سورمش: نابیٔ معمر .

مُعَمّیٰ [ع] بیلمجه. معمی اكثریا منظوم اولور. بونك قواعد مخصوصه‌سی واردر . اسلاف شعرا معمایه پك چوق اهمیت ویرمشلردر: «بن‌ده یوق بهر سكون، سن‌ده وفادن ذره — ایكی یوقدن نه‌چیقار فكر ایده‌لم بر كره — نابی »

معنبر [ع] عنبر سورلمش، عنبرلی: باد معنبر، كيسوى معنبر .

معند [ع — مولد] عناد ايدن .

معنف [ع] تعنيف ايدن، شدتله تكدير وتوبيخ ايدن .

معنون [ع] عنوانلامش، برعنوان ايله طانلمش. (معنون) ياكلشدر .

معوج [ع] تعويج ايدلمش، اكيلمش، اكيردلمش .

معوق [ع] تعويق ايدن، اويالانديروب اكلنديرن، كجكديرلمش .

معوق [ع] تعويق ايدلمش، كجكديرلمش .

معيب [ع] تعييب ايدلمش، عيبلانمش. جمعى معيبات = معيب اولان خصوصات: بيوكارك يانده آياق اوزاتمق معيباتدندر .

معير [ع] اعاره ايدن. عاريت اولهرق ويرن: «فجاوبنى من فوق غصن اراكة — الا كانا يا مستعير معير — مجنون»

معين [ع] اعانه ايدن، ياردم ايدن: معين فقراء. جناب حق معينكز اولسون .

معين [ع] تعيين ايدلمش، بللى ايدلمش: اوقات معينه. جمعى اولان معينات، اكثريا عسكره ويريلن، آكولات معناسنده قوللانيلير .

معين [ع] تعيين ايدجى، بللى ايدن .

مغ [ف] آتش پرست، مجوس. اصلى (موغ) در .

معابه [ع] ايكى كشى بربرينى آلداتمق، آلداشمق .

مغادرت [ع] صاووشمق، ترك ايتمك .

مغالبه [ع] غلبه ايتمك § غلبه ايتمك ايچون اوغراشمق .

مغالطه [ع] بربنى يانلتمق § حقه شبيه مقدماتدن مركب اولان قياس، سفسطه .

مغان [ف] (مغ) ك جمعى. پير مغان تعبيرى مغزاسكيدن ميخانه جيلكله مشغول اولدقلرى ايچون لسان شعرده ميخانه جيلرك پيرى، ميخانه جيلر اسكيسى معناسنده قوللانيلير: «خمار آلودكانك ثقلتى پير مغان چكمز — ... زاده وهبى» «... پير مغاندهمنت اتمم ... — على رضا پاشا»

مغانه [ف] آتش پرستلرك آداب وآيينى .

مغايبه [ع] غائب اولمق .

مغاير [ع] مغايرت ايدجى، ايدن .

مغايرت [ع] اختلاف، باشقه‌لق: مغايرت افكار .

مغبچه [ع] مجوس چوجغى § ساقى، ميخانه چوجوغى. نظمده بعضاً مشدد اولهرق قوللانيلير: «خراباتى مكر بزكورمدن چوق زمان اولمش — ... نازه‌لر مغبچه‌لر پير مغان اولمش — عطائى» جمعى مغبچكان .

مغبر [ع] توزلانمش § مكدر، قيرلمش، كوجنمش: «بيك كره طوتوب آلتك الدن — كچمدى بوره كذاردن بن — موقع ينه باكه اوبله درشن — اما كه اوبادكار مغبر — عبدالحق حامد»

مغتدى و مغتذى [ع] غدالانان .

مغترب [ع] اغتراب ايدن، غربته چيقان § غروب ايدن: «مغترب خورشيد، مغرب ماتمى، خاور حزين — سوبسو كريان سحاب، آفاق سرتاسر حزين — ناجى»

مغترق [ع] اغتراق ايدن، صوده بوغولان، صويه باتان .

مغتسل [ع] اغتسال ايدن، ييقانان .

مغتصب [ع] اغتصاب ايدن، غصب ايدن، ظلماً آلان .

مغتنم [ع] اغتنام ايدن، غنيمت اولهرق آلان § غنيمت بيلن .

مغرد [ع] تغريد ايدن، لطيف برصورتده نغمه پرداز اولان .

مغرق [ع] اغراق ايدلمش، غرق ايدلمش .

مغضب [ع] اغضاب ايدن، غضبلانديران .

مغكده [ف] آتش پرستلرك عبادتخانه‌سى § ميخانه .

مغفل [ع] اغفال ايدن، غفلته دوشورن، آلدادان .

مغفل [ع] اغفال ايدلمش: غفلته دوشورلمش، آلدادلمش: حال بوكه احوال اعتقاداته توافق ايتمديكندن زواللى قادين نهايت كندى اعتقاديله مغفل قالدى — زافائل »

مغلق [ع] اغلاق ايدلمش، قپانلمش § قپالى سويلنمش، آكلاشلماز درجه‌ده قپالى سويلنمش سوز: مغلق برافاده .

مغنى [ع] اغنا ايدن، زنكين ايدن § مستغنى قلان: بوكتاب ديكر كتابلره مراجعتدن مغنيدر .

مغنى [ع] مطرب، خواننده: «مغنى كجاى بتارى بزن — حافظ» مؤنثى مغنيه .

مغيب [ع] تغييب ايدلمش، غائب. حواس ظاهره‌دن مستور. جمعى مغيبات .

مغير [ع] تغيير ايدلمش، باشقه‌لاشديرلمش، باشقه درلو ايدلمش .

مغيلان [ع] آكنلى برنوع آغاج: اصلى ام غيلاندر. مغيلانزار — و مغيلانستان = مغيلان بتديكى ير. دنيادن‌ده كنايه اولور: «بو فانى مغيلانستان محنت خطرناك يارب ره آزموندر »

مفاجات [ع] آكسزين اولمق، ايرشمك .

مفاخره [ع] برينه قارشى فخر ايتمك، اوگونمك، كوكلنمك. نظمده (مفاخرت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

مفاد [ع] سوزك افاده ايتديكى معنى، مآل، مضمون. ميمك فتحيله استعمالى ياكلشدر .

مفارقت [ع] بربرندن آيرلق، اوزاقلاشمق .

مفاغمه [ع] اوپمك .

مفاوضه [ع] مساوات § ايكى كشى مالالرينك جمله‌سنده شريك اولمق. شركت مفاوضه = ايكى كشى اموالده، تصرفده مساوات اوزره واحدهما آخره وكيل وكفيل اولهرق شريك اولمق .

مفت [ع] بادهوا، بلاش .

مفتت [ع] تفتيت ايدن، اوفالدان، پارچه پارچه ايدن .

مفتتح [ع] تفتيح ايدن، فتح ايدن .

مفتخر [ع] افتخار ايدن. فخرايدن، اوكنن، كوكللونن. مفتخرانه = مفتخر اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مفترس [ع] افتراس ايدن، آولايان. حيوان حقنده قوللانيلير: آرسلان مفترس برحيواندر .

مفترق [ع] افتراق ايدن، آيريلان § طاغيلان .

مفترى [ع] افتراء ايدن، يالان اولهرق اسناد قبائح ايدن .

مفتش [ع] تفتيش ايدن، كركى كبى صوروب آراشديران § ملحقات امورلرينك، بعض اصنافك احوال ومعاملاتنى تفتيش وظيفه‌سيله مكلف اولهرق دوائر دولتدن بعضلرنده مستخدم اولان مأمور مخصوص: عدليه مفتشى، مطبوعات مفتشى .

مفتصد [ع] افتصاد ايدن، قان آلان .

مفتضح [ع] افتضاح ايدن، رسواى اولان .

مُفْتَقِر [ع] افتقار ایدن ، محتاج : مفتقر عنایت § خضوع ایدن .

مُفَتِّل [ع] تفتیل ایدن ، بوکن .

مُفَتَّل [ع] تفتیل ایدلمش ، بوکلمش : کیسوی مفتل .

مُفَتِّن [ع] تفتین ایدن ، فتنه‌یه دوشورن : مفتن بر حریف § مفتون ایدن .

مُفْتی [ع] افتاء ایدن ، فتوی ویرن ، مسائل فقهیه‌نك جواب شرعیسنی بیان ایدن مأمور رسمی .

مُفْتیِ الاَنام [ع] انامك مفتیسی . تشدید ایله (مفتیّ الانام) یا کلشدر : «اولدی دری زادهٔ والا کهر مفتی الانام — سروری »

مُفَجِّر [ع] تفجیر ایدن ، یردن قاینادوب آقیدان .

مُفَجِّع [ع] تفجیع ایدن ، آجیدان ، دردناك ایدن : مفجع قلوب .

مُفْحِم [ع] افحام ایدن ، مباحثه‌ده اسکات ایدن .

مُفَخَّم [ع] تفخیم ایدلمش ، تعظیم اولنمش : وزیر مفخم § قبا ، قالین تلفظ ایدلمش .

مُفَرِّج [ع] تفریج ایدن ، ازالهٔ غم والقای سرور ایدن .

مُفَرِّح [ع] تفریح ایدن ، فرحلندیران : مفرح بر موقع . «برنو خبر آلدم بنه امانه مفرح — سنبلزاده وهبی »

مُفْرَد [ع] تك ، یالکز § بر شیئه دلالت ایدن کلمه § مصرع اولیان تك بیت . آکا (فرد) ده دینیلیر . جمعی مفردات : مفردات امور .

مُفَرِّد [ع] تفرید ایدن ، عالم دنیاده تجرد ایله امر ونهی الهی‌یی بروجه کمال یرینه کتیرمك ایچون اختیار عزلت ایدن .

مُفْرَز [ع] افراز ایدلمش ، آیرلمش .

مُفَرَّش [ع] تفریش ایدلمش ، دوشه‌نلمش .

مُفْرِط [ع] افراط ایدن ، حدی تجاوز ایدن : جاهل مفرط § شدید ، فوق العاده : ذکای مفرط . عشق مفرط .

مُفَرِّط [ع] تفریط ایدن ، تقصیر ایدن . (مفرط)ك ضدی : جاهل یا مفرط اولور یا مفرّط .

مُفْرِغ [ع] افراغ ایدن ، دوکن . (افراغ)ه ده باق .

مُفْرَغ [ع] افراغ اولنمش ، دوکلمش .

مُفَرِّع [ع] تفریع ایدن ، فرعلندیرن .

مُفَرِّغ [ع] تفریغ ایدن ، طولوقابی بوشالدان § یکی قورتاران .

مُفَرَّق [ع] تفریق ایدلمش . آیرلمش .

مُفَزِّع [ع] تفزیع ایدن ، بکلدن .

مُفْسِد [ع] افساد ایدن ، بوزان ، فساده اوغرادن . مفسدانه = مفسدجه‌سنه . مفسدین = مفسدلر .

مُفَسِّر [ع] تفسیر ایدن ، معناسنی بیان ، ایضاح ایدن : مفسر قانون § قرآن کریمك معانیٔ منیفه‌سنی ایضاح ایچون کتاب تألیف ایدن . مفسرانه = مفسرجه‌سنه مفسرین = مفسرلر : مفسرین کرام .

مُفَسَّر [ع] تفسیر ایدلمش . معناسی بیان ، ایضاح ایدلمش .

مُفْصِح [ع] افصاح ایدن ، فصاحتله تکلم ایدن .

مُفَصَّل [ع] تفصیل ایدلمش ، اطرافیله ، اطرافلی اوله‌رق بیان ایدلمش : مکتوب مفصل . مقالهٔ مفصله . مفصلاً = مفصل اوله‌رق .

مُفَضَّح [ع] تفضیح ایدن ، رسوای ایدن .

مُفَضَّض [ع] تفضیض ایدلمش ، کموشلنلمش کموشه قاپلامش : سیف مفضض

مُفَضَّل [ع] تفضیل ایدلمش ، سائرلرندن زیاده مزیت اثباتیله ترجیح ایدلمش .

مُفْضی [ع] ایصال ایدن ، اولاشدیران : بتشدیرن .

مُفْطِر [ع] افطار ایدن ، اوروج آچان .

مُفْقِر [ع] افقار ایدن ، فقره دوچار ایدن .

مُفَكِّر [ع] تفکیر ایدن ، دوشونن § دوشوندیرن . هم لازم هم متعدیدر . قوهٔ مفکره = حواس باطنه‌دن دوشونمك قوتی .

مُفْلِح [ع] افلاح ایدن ، فلاح بولان ، قورتولان ، قوردن امین اولان ، صلاح وسعادت کسب ایدن . مفلحانه = مفلحجه‌سنه . مفلحین = مفلحلر .

مُفْلِس [ع] افلاس ایدن ، برپاره‌سی ، پولی اولمیان : مفلس عریان . «بوندن اوته اولسونمی عجب مسخره‌لق کیم — هم مفلس اولوب هم اوله‌سن دلبره عاشق — لا » مفلسانه = مفلسجه‌سنه : مفلسانه کشت وکذار . عربی جمعی مفلسین فارسی جمعی مفلسان . § تجارتدن متولد بورجنی ویره‌مین تاجر . قانون تجارت حکمنجه مفلس اوچ قسمدر : برنجیسی حقیقی ، ایکنجیسی تقصیراتلی ، اوچنجیسی حیله‌کار . مفلساً = مفلس اوله‌رق : مفلساً وفات .

مُفْنی [ع] افناء ایدن ، یوق ایدن .

مُفَوِّض [ع] تفویض ایدن ، احاله ایدن ، سپارش ایدن .

مُفَوَّض [ع] تفویض ایدلمش ، احاله ، سپارش ایدلمش : فلانك عهدهٔ درایتنه مفوض اولان مأموریت .

مُفَهِّم [ع] تفهیم ایدن ، آکلادان .

مُفید [ع] افاده ایدن ، بیان ایدن § فائده‌لندیرن : مفید بر کتاب .

مُفیض [ع] افاضه ایدن ، فیض اوله‌رق ویرن .

مُفیق [ع] افاقت بولان ، ایلشن .

مُقابِل [ع] مقابله ایدن .

مُقابَله [ع] ایکی کشی بربرینه قارشی کلمك ، یوز یوزه اولمق ، قارشیلاشمق § اوراق بربرینه تطبیق ایتمك ، قارشیلاشدیرمق .

مُقاتِل [ع] مقاتله ایدیجی ، ایدن .

مُقاتَله [ع] (قتال) ایله مترادفدر .

مُقارِب [ع] مقاربه ایدیجی ، ایدن .

مُقارَبه [ع] یاقینلاشدیرمق ، بربرینه قریب ایتمك .

مُقارِن [ع] مقارنت ایدیجی ، ایدن .

مُقارَنَت [ع] قرینلك ، یقینلك ، مصاحبت § ایکی کوکبك بر برجده اجتماعی .

مُقاسات [ع] زحمت چکمك .

مُقاطَعه [ع] بربرندن کسلمك ، قطع علاقه ایتمك § مالکانه اراضینك تأجیل ایله التزام اولنمسی § اعشاری جانب سلطانتدن برینه تخصیص اولنوب آخره بیعی جائز اولمیان اراضی .

مُقامِر [ع] مقامره ایدیجی ، ایدن .

مُقامَره [ع] قمار اوینامق ، اویناشمق .

مُقاوَله [ع] سویلشمك ، بر شیئك نصل یاپیله‌جغنی قرار آلتنه آلمق . مقاوله‌نامه = یازلق ویا قرار آلتنه آلنان برخصوص اوزرینه تنظیم قیلنان سند .

مقاولات = مقاوله‌لر .

مقاوم [ع] مقاومت ایدیجی ، ایدن .

مقاومت [ع] قارشی طورمق ، قارشی گلمك : استحكام آردنده بولنان عسكر دشمنك قوهٔ كلیه ایله هجومنه مقاومت ایده‌مدكلرندن موقعلرینی ترکه مجبور اولدیلر .

مقایسه [ع] ایکی شیئی بربرینه قیاس ایتمك .

مقایضه [ع] تراپه ایتمك .

مقبب [ع] تقبیب ایدلمش ، قبه‌لنمش : بنای مقبب . معبد مقبب .

مقبل [ع] قبول ایدیجی § اقباللی ، بختلی ، طالعلی . (مدبر) ك ضدی : مقبلانه = مقبلجه‌سنه . فارسی جمعی مقبلان . عربی جمعی مقبلین : مقبلان روزكار . مقبلان زمانه .

مقبل [ف] تقبیل ایدن ، اوپن .

مقبل [ف] تقبیل ایدلمش ، اوپلمش .

مقتبس [ف] اقتباس ایدن ، استفاده صورتیله آلان .

مقتبس [ع] اقتباس ایدلمش ، استفاده صورتیله آلنمش : فرانسوا قوپه‌نك برمنظومه‌سندن مقتبس . مقتبسات = مقتبس اولان شیلر .

مقتحم [ع] اقتحام ایدن ، كوكس گرن ، هجوم ایدن .

مقتدر [ع] اقتدارلی ، گوجی یتن ، یاپه‌بیلن . مقتدرین = مقتدرلر : مقتدرین ارباب قلم .

مقتدی [ع] اقتدا ایدن ، اویان ، تابع اولان

مقتدی [ع] اقتدا ایدلمش . كندیسنه اویولمش ، تابع اولنمش ، پیشوا : مقتدای ارباب ادب .

مقترب [ع] اقتراب ایدن ، یاقلاشان . (متقرب) زیاده قوللانیلیر .

مقترح [ع] اقتراح ایدن ، بالبداهه سویلین یکیدن پیدا ایدن ، قریحه‌دن چیقاران .

مقترض [ع] اقتراض ایدن . (مستقرض) ایله مترادفدر .

مقترن [ع] اقتران ایدن ، یاقلاشان ، یانته گلان .

مقتصد [ع] اقتصاد ایدن . اعتدال اوزره حركت ایدن § اداره و تصرفله گچینن . (اقونومیست)

مقتصر [ع] اقتصار ایدن ، قیصه كسن .

مقتضی [ع] اقتضا ایدن ، لازم گلن § لازم گتیرن : بوایش سزك اورایه گیتمه‌كزی مقتضیدر .

مقتضی [ع] لازم گتیرمش : مقتضاسیله عمل .

مقتطف [ع] اقتطاف ایدن ، دوشیرن .

مقتطف [ع] اقتطاف ایدلمش ، دوشیرلمش ، طوپلانمش : مقتطفات = مقتطف اولان شیلر .

مقتفی [ع] اقتفاء ایدن ، آردینه دوشن ، آردی صیره گیدن ، پیرو اولان : «جاناده مهاجر اولدی شمدی = اثر نبوی‌یه مقتفی‌یز — ناجی»

مقتفی [ع] اقتفاء ایدلمش ، آردینه دوشولمش ، آردی صیره گیدلمش ، كندیسنه پیرو اولنمش .

مقدر [ع] تقدیر ایدن ، قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنی لوح محفوظه ثبت ایدن جناب حق § قیمت بیچن § بیلن ، قدرینی بیلن : مقدر برذات . مقدرانه = مقدرجه‌سنه : كوندریلن منظومه‌یی مقدرانه نظردن گچیردی . مقدرین مقدرلر .

مقدر [ع] جناب حق طرفندن قبل الایجاد نصل اوله‌جغی لوح محفوظه ثبت

ایدیلان شی : المقدر لایتغیر . «مقدرمش بو ماتملر ازلدن — فراق امر ایله‌مش پرورد كارم — كه كاچین اولمادن نخل املدن — پذیرای خزان اولدی بهارم — عبدالحق حامد» § قیمت بیچلمش § بیلنمش ، قدری بیلنمش § عباره‌یه ذهناً علاوه ایدلمش : لفظ مقدر . مقدرات = مقدر اولان احوال : مقدرات انسانیه . مقدرات بشریه . احكام مقدرات . مقدرات كلمه‌سی لسان فقهده كیل ویا وزن وصایی ایله یاخود ذراع ایله مقداری تعیین اولنان شیلره دینیلیركه مكیلات ، موزونات ، معدودات ومذروعاته شاملدر

مقدس [ع] تقدیس ایدلمش ، پاك ایدلمش ، بری قیلنمش مطهر : امر مقدس . فكر مقدس . خاك مقدس . حقوق مقدسه . «مقدس قبهٔ خضرا كه فانقدر سماوانه — زمینه سایه‌صالمش عرش اعلای معانیدر — ناجی» . كتب مقدسه = كتب سماویه .

مقدم [ع] اقدام ایدن ، غیرت وثبات ایله چالیشان : مقدم برآدم . مقدمانه = مقدمجه‌سنه .

مقدم [ع] تقدیم ایدن ، اوكه گچیرن . ایلری گچیرن . مقدم طوتان § عرض ایدن . بومقامده (متقدم) تعبیرینی استعمال خطادر .

مقدم [ع] تقدیم ایدلمش ، اوكه گچیرلمش ، ایلری گچیرلمش ، مقدم طوتلمش : بوایش دیگرینه مقدمدر § عرض ایدلمش اولجه ، اسكیدن مقدما = مقدم اوله‌رق ، اولدن . مقدم العین = كوز پیكاری كوشهٔ چشم .

مقدمات [ع] (مقدمه) نك جمعی : مقدمات علوم .

مقدمه [ع] اوكه گچیجی ، گچن ، پیشرو § مطلب سائره‌نك تسهیل تفهیمی ایچون كتابك اولنه یازیلان مقالهٔ مخصوصه ، باشلانغج . مقدمة الجیش = ایلری‌یه سوق اولنان عسكر ، پیشدار . مقدمة العلم = شروعك صحتی كندیسنه توقف ایدن شی .

مقر [ع] اقرار ایدن ، واردردین . مقرانه = مقرجه‌سنه .

مقرب [ع] تقریب ایدن ، یاقلاشدیران .

مقرب [ع] تقرب ایدلمش ، یاقلاشدیرلمش § خدمات خاصهٔ پادشاهیده مستخدم اولان . مقربین = مقربلر .

مقربه [ع] مقرك اقرار ایتدیكی شی .

مقرر [ع] تقریر ایدن ، یرلشدیرن ، ثابت قیلان § افاده ، بیان ایدن § رمضان شریفده دینه دائر حضور پادشاهیده درس ویرمك وظیفه‌سیله مكلف اولان . مقررین = مقررلر .

مقرر [ع] تقریر ایدلمش ، یرلشدیرلمش ، ثابت قیلنمش § افاده ، بیان ایدلمش . مقررات = مقرر اولان خصوصات .

مقرض [ع] اقراض ایدن ، اودنج ویرن .

مقرض [ع] تقریض ایدن ، مدح ایدن . بر تألیفی مدح بوللو یازی یازانلر حقنده قوللانیلیر . مقرضین = مقرضلر .

مقرظ [ع] (مقرض) ایله مترادفدر .

مقرع [ع] تقریع ایدن ، توبیخ ، تعنیف ایدن .

مقرن [ع] تقرین ایدن ، برلكده بولندیران .

مقرنس [ع] منقش خانهٔ بالا ، اوزرنده قدمه ایله كزیلن بنای رفیع ومدور § اوزری نردبان هیئتنده اولان چاتمه قبه بنا . بوكلمه ضم قاف ایله طاغ

چقندیسی ودوه اورکوجی دیمك اولان « قرناس » کلمه‌سندن مأخوذدر صکره‌دن تشبیه طریقیله طاق وقبه معناسنده استعمال اولنمشدر § برنوع سرپوش § درلودرلو، رنك رنك § عربیده منقش ومزین معناسنده قوللانیلیر : طاق مقرنس .

مُقَرَّلَه [ع] مقرلك ذمتنده حق اولدیغنی خبر ویرن ، کندیسنه بورج اقرار اولان .

مُقْسِط [ع] اقساط ایدن ، اجرای عدالت ایدن .

مُقَسَّط [ع] تقسیط ایدلمش، پارچه پارچه ادا ایدلمش . مقسطاً = مقسط اوله‌رق .

مُقْسِم [ع] اقسام ایدن ، یمین ایدن ، آند ایچن .

مُقَسِّم [ع] تقسیم ایدن ، قسم قسم ایدن ، بولن .

مُقَسَّم [ع] تقسیم ایدلمش ، قسم قسم ایدلمش ، بولنمش .

مُقَشَّر [ع] تقشیر ایدلمش ، قابوغی صویولمش : مقشر بادام

مُقْشَعِرّ [ع] اقشعرار ایدن ، اورپرن .

مُقَصِّر [ع] تقصیر ایدن ، برشیئی یاپمغه قدرتی وار ایکن چکینوب یاپمیان . بو معناده (متقاصر) ایله مرادفدر . § برشیئی یاپمغه قدرتی اولمادیغندن ترك ایدن § قصور ایدن .

مُقْصِر [ع] قصار ایدن ، برشیئی یاپمغه مقتدر ایکن امتناع ایله ترك ایدن .

مُقَطَّر [ع] تقطیر ایدلمش ، قطره قطره دوکلمش ، طامله‌دلمش . § انبیقدن چکلمش : ماء مقطر .

مُقَطَّع [ع] تقطیع ایدلمش ، پارچه پارچه کسلمش .

مُقَطَّعات [ع] مقطعك جمعی § قطعات : مقطعات بن یمین .

مُقَعَّر [ع] چقور ، اویوق ، چوکوك .

مُقَفَّل [ع] تقفیل ایدلمش ، کلیدلنمش ، کلیدلی : باب مقفل .

مُقَفّی [ع] تقفیه ایدلمش ، قافیه‌لنمش § قافیه‌لی قیلنمش : شعر مقفی . « یاقیشیر آخرینه موزون ومقفی سوزلر — شناسی »

مُقْلَه [ع] آق وقاره سیله برابر کاسهٔ چشمك تمامی § کوز ببکی : وامقلة عینی = آه کوزمك ببکی .

مُقَلِّد [ع] تقلید ایدن ، طاقلان ، قوشادان § اصله بکزتمه یولنده اجرای عمل ایدن § تقلید یاپان ، مضحك ، مسخره . مقلدانه = مقلدجه‌سنه . استدلالات مقلدانه . مقلدین = مقلدلر .

مُقَلَّد [ع] تقلید ایدلمش ، طاقیلمش ، قوشادلمش § عمل کندیسنه بکزه‌دلمش : « اولمشدی مقلدم جهانده — عدل عمری ، عطای جعفر — ... »

مُقَلَّب [ع] تقلیب ایدلمش ، قالاقالانمش : کثیر مقلب .

مُقْمِر و مُقْمِرَه [ع] مهتابلی کیجه : شب مقمر . لیلهٔ مقمره = کیجه مقمر ، سما سحاب آلوده آیك آلتنده نوردن دریا ، هپ مناظر خوش خوش مشهود — هپ کون اوزره نور و آب وهوا — اکرم بك » یولی « مقمر » صورتنده استعمال غلط فاحشدر .

مُقْنِع [ع] اقناع ایدن ، قانع قیلان ، قاندیران : مقنع براهین .

مُقَنَّع [ع] برآدمك اسمیدرکه اوهلی عطا (ابن مقنع) کنیه‌سیله اشتهار ایده‌رك ماه نخشبی اختراع ایتمشدر . ماه نخشب ماده .

سنه‌ده مراجعت بوکا عربیده « قمر المقنع » دینیلیر .

مُقَنِّن [ع] قانون یاپان ، قانون ترتیب وتنظیم ایدن ، قانونشناس . (تقنین) مصدر جعلیسندن مشتقدر .

مُقَنَّن [ع] قانون اتخاذ ایدلمش ، قاعده حکمنه قونلمش ، واجب ، مقرر .

مُقَوَّس [ع] تقویس ایدلمش ، قوس ، یای شکلنده : « مقوس قاشلرك کیم وسمه ایله زلفك طوتمشلر — فضولی »

مُقَوِّم [ع] تقویم ایدن ، اکری‌یی طوغریلدان .

مُقَوّی [ع] تقویه ایدن ، قوت ویرن ، قوتلندیرن .

مُقَهِّر [ع] تقهیر ایدن ، قهر ایدن .

مُقَیِّد [ع] تقیید ایدن ، مطلق براقیوب قیدلایان § باغلایان ، بوقاغی‌یه اوران § اوراقك صورتلرینی دفتره قید ایدن ، دفتر یازان ، کاتب . مقیدین = مقیدلر .

مُقَیَّد [ع] تقیید ایدلمش ، مطلق براقیلمیوب قیدلنمش § باغلانمش ، بوقاغی‌یه اورلمش : « مقید اولدی اول آزاد کوردیکك کوکلم — فضولی » § دفتره قید ایدلمش .

مُقَلْقَل [ع] پرقرار § شراب .

مُقَلْقَلَه [ع] آواز صراحی وشیشه .

مُکابَرَه [ع] کندی کلامنك فسادی وکلام خصمك صحتنی بیله‌رك نزاع

مُکاتِب [ع] مکاتبه ایدیجی ، ایدن .

مُکاتَب [ع] مولاسنك رضاسیله کندی قیمتنی متکفل اولان کوله‌درکه بهاسنی نه زمان ادا ایدرسه آزاد اولور .

مُکاتَبَه [ع] مکتوبلاشمق ، یازی ایله مخاطبه ایتمك § قول کندیسنی کتابته کسدرمك یعنی بهاسنی نه زمان ادا ایدرسه آزاد اولمق اوزره افندیسنه نفسنك بهاسنی یازدرمق .

مُکاتَمَه [ع] کتم ایتمك ، کیزلمك .

مُکاذَبَه [ع] یالان سویلمك § یالان سویلشمك .

مُکاشِف [ع] مکاشفه ایدیجی ، ایدن .

مُکاشَفَه [ع] آشکار ایتمك ، میدانه چیقارمق § ولی اللهك قلبنده امور غیبیه‌نك ظاهر اولمسی .

مُکافات [ع] برابرلك ، مساوات § برینك خدمتنی ، سعی وغیرتنی تقدیراً کندیسنه ویریلن شی : « هیچ بوقمی سنده بشقه مکافات افندمز — صادقلرینی دیلنده‌کی بر آفرین ایله — خیری بك »

مُکافی [ع] مساوی ، برابر .

مُکِبّ [ع] اکباب ایدن ، اوزرینه دوشن ، مقدم .

مُکْتَحِل [ع] اکتحال ایدن ، سرمه چکین .

مُکْتَرِب [ع] اکتراب ایدن ، غملك اولان .

مُکْتَرِی [ع] اکترا ایدن ، کرا ایله طوتان .

مُکْتَسِب [ع] اکتساب ایدن ، قازانان .

مُکْتَفی [ع] اکتفا ایدن ، کافی عد ایدوب قانع اولان .

مُکْتَتِم [ع] اکتتام ایدن ، صاقلایان ، کیزلین .

مُکْثِر [ع] اکثار ایدن ، چوغالدان .

مُکَحَّل [ع] تکحیل ایدلمش ، سرمه‌لنمش : « اوقدرتدن مکحل کوزلره .

دلبسته آهولر — واصف »

مکدّر [ع] تکدر ایدلمش، آزارلنمش § بولاندرلمش: ماء مکدر § غملی، کدرلی: دکل بیهوده بو فریاد و آهم — مکدر در دل سودا پناهم » . مکدرانه = مکدر اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مکدِّر [ع] تکدر ایدن، آزارلایان § بولاندیران § غمناک ایدن ،

مکذِّب [ع] تکذیب ایدن ، کذبه نسبت ایدن .

مکرِّر [ع] تکریر ایدن، ایکی ویا دها زیاده تکرار ایدن § قانوناً جرمدن معدود اولان برفعلی بردن زیاده ارتکاب ایدن .

مکرَّر [ع] تکریر ایدلمش ، ایکی ویا دها زیاده کره اجرا ایدلمش .

مکرِم [ع] اکرام ایدن، اظهار آثار حرمت ایدن . مکرمانه = مکرمجه‌سنه .

مکرَم [ع] اکرام ایدلمش ، حقنده اظهار آثار حرمت ایدلمش .

مکرَّم [ع] تکریم ایدلمش، تعظیم ایدلمش. مکرماً = مکرم اوله‌رق .

مکرِه [ع] اکراه ایدن، اجرای جبر ایدن .

مکرَه [ع] کندیسنه اجرای جبر ایدلمش مکرهاً = مکره اوله‌رق .

مکسِّب [ع] تکسیب ایدن، قازاندیرن.

مکسِّر [ع] تکسیر ایدن ، زیاده‌سیله قیران .

مکسَّر [ع] تکسیر ایدلمش زیاده‌سیله قیرلمش .

مکعَّب [ع] تکعیب ایدلمش ، درت کوشه‌لی یاپلمش . § بربرینه مساوی آلتی عدد مربع ایله محدود شکل هندسی § برعددک کندی مربعنه ضربندن حاصل اولان عدد

مکفَّن [ع] تکفین ایدلمش ، کفنه صارلمش .

مکلَّف [ع] تکلیف ایدلمش ، برشیئک اجراسی کندیسندن ایستنلمش § شرعاً وقانوناً کندیسنه امر واقع اولان کیمسه § کلفتله تزیین ایدلمش ، زینتلی ، طنطنه‌لی: مکلف برخانه. مکلف برضیافت.

مکلَّل [ع] تکلیل ایدلمش ، باشنه تاج کیدیرلمش § مزین . درین درخشان .

مکمِّل [ع] تکمیل ایدن ، بتیرن، تمام ایدن .

مکمَّل [ع] تکمیل ایدلمش، بیترلمش ، تمام ایدلمش § تام، نقصانسز ، کوزل ، اعلی .

مکناء [ع] (مکین) ک جمعی .

مکنّی [ع] کنیه‌لنمش، کنیه‌لی .

مکور [ع] (مکر) ک جمعی .

مکوِّن [ع] تکوین ایدن ، اولدران احداث ، ایجاد ایدن .

مکوَّن [ع] تکوین ایدلمش، اولدرلمش، احداث ، ایجاد ایدلمش .

مکوّنات [ع] (مکون) ک جمعی . مخلوقات، موجودات. خالق مکونات.

ملّا [ع] مدرسلک فوقنده برنوع رتبهٔ علیه . (مثلا) یازمقده معنی بودر.

ملابس [ع] ملابسه ایدیجی ، ایدن .

ملابسه [ع] قارشمق، مخالطه § مناسبت.

ملاحظه [ع] کوز اوجیله باقمق، باقشمق § عین بصیرتله براسرک حقیقتنه نظر، تفکر ، اندیشه .

ملازِم [ع] ملازمت ایدیجی ، ایدن § رؤسالو رتبه‌یه قریب اولان پایه‌ده منصبدار : شورای دولت ملازمی § مراتب عسکریه‌ده یوزباشی نائبی .

ملازمت [ع] برشی دیکر شیدن آیرلمامق § مداومت § برنک معیتنده اولمق § زیارت رسمیه ایچون هر طریقک کوچکارینک بیوکارینه معین کونلرده دوامی جمعی ملازمان « بملازمان سلطان که رساند این دعارا — حافظ »

ملاصِق [ع] بتیشک، یاپیشق ،

ملاصقه [ع] بتیشمک. یاپیشمق، اولاشمق.

ملاطِف [ع] ملاطفه ایدیجی، ایدن .

ملاطفه [ع] لطیفه ایتمک § لطیفه ایدشمک. عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده احسان ایتمک معناسنده قوللانلماز .

ملاطمه [ع] شمارلاورمق، اوروشمق،

ملاعِب [ع] ملاعبه ایدیجی، ایدن .

ملاعبه [ع] اویناشمق .

ملاقات [ع] قاووشمق، بولشمق ، کورشمک: ایکی حکمدارک ملاقاتی.

ملاقی [ع] ملاقات ایدیجی، ایدن: « دوران نی یارن قدمندن آییردی — اولدقلری کون خضر ایله الیاس ملاقی — امداد طلب ایلدم کندیلرندن — وصلتده اولانلر نه بیلیر حال فراقی — صافی »

ملّاک [ع] (مالک) ک جمعی .

ملامسه [ع] لمس ایتمک، ال ایله یاپشمق، طوتمق .

ملائِم [ع] موافق § اویغون، یومشاق، نرم .

ملائمت [ع] موافقت ، اویغونلق § یومشاقلق ، نرمی .

ملتبس [ع] التباس ایدن ، بکزه‌ین .

ملتجَا [ع] صیغینه‌جق یر ، پناهگاه : ملتجای فقرا .

ملتجی [ع] التجا ایدن، صیغینان § ممالک اجنبیه‌دن التجا ایدن، زیر حمایه‌یه کلن: مجار ملتجیلری . ملتجیانه = ملتجی اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ملتجیان = ملتجیلر.

ملتحِق [ع] التحاق ایدن، قاتیلان .

ملتزِم [ع] التزام ایدن، کندی اوزرینه لازم قیلان § التحاب ، اختیار ایدن § واردات دولتک بعضیلرینک کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلاتی کفیل ارائه‌سیله اوزرینه آلان : فلان قریه‌نک ملتزمی. ملتزمانه = ملتزمجه‌سنه : ملتزمانه بر توصیه. ملتزمین = ملتزملر .

ملتزَم [ع] التزام ایدلمش، انتخاب، اختیار ایدلمش ، مطلوب .

ملتصِق [ع] التصاق ایدن ، یتیشن ، قاووشان .

ملتفِت [ع] التفات ایدن ، آشنالق کوسترن . تلطیفکارانه معامله ، اظهار حسن توجه ایدن: ملتفت برذات § دونوب باقان . ملتفتانه = ملتفتجه‌سنه : معاملهٔ ملتفتانه .

ملتفَت [ع] التفات ایدلمش ، کندیسنه آشنالق کوسترلمش ، حقنده تلطیفکارانه معامله، اظهار حسن توجه ایدلمش.

ملتف [ع] بربرینه صارلمش، قارشمش: ملتفة الساق بالساق .

مُلْتَقِطْ [ع] التقاط ایدن ، دوشیروب آلان .

مُلْتَقِمْ [ع] التقام ایدن ، یودان . ملتقمانه = ملتقمجه‌سنه .

مُلْتَقَا [ع] ایکی شیئك التقاء ایتدیکی ، راست کلدیکی ، قارشیلاشدیغی ، بولشدیغی محل : ملتقی الابحر . « ملتقی الابحر ایدر بر ّی نباتی کشینك — سری پاشا »

مُلْتَقِی [ع] التقاء ایدن ، راست کلن ، قارشیلاشان ، بولوشان .

مُلْتَمِسْ [ع] التماس ایدن ، طلب ایدن توصیه یولو طلب ایدن . ملتمسانه = ملتمسجه‌سنه . ملتمسین = ملتمسلر .

مُلْتَمَسْ [ع] التماس ایدلمش ، طلب ایدلمش توصیه یولو طلب ایدلمش .

مُلْتَمِعْ [ع] التماع ایدن ، پارلدیان .

مُلْتَهِبْ [ع] التهاب ایدن ، آلوانن § شیشوب قیزاران .

مُلْتَئِمْ [ع] التیام بولان ، اوکولان .

مُلْجِی [ع] الجاء ایدن ، مضطر ، مجبور ایدن : اکراه ملجی .

مُلْحِدْ [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك ایدن . ملحدانه = ملحدجه‌سنه . ملحدین = ملحدلر .

مُلْحِقْ [ع] الحاق ایدن ، قاتان .

مُلْحَقْ [ع] الحاق ایدلمش ، قاتلمش : فلان یره ملحق فلان قصبه § آخرینه کتیرلمش . جمعی اولان ملحقات اك زیاده ولایته تابع الویه ، قصبات ، قرا حقنده قوللانیلیر : جکمجه قضاسی استانبول ولایتی ملحقاتندندر .

مُلَحَّمْ [ع] شیشمان .

مُلَخَّصْ [ع] تلخیص ایدلمش ، خلاصه‌سی آلنمش ، خلاصه ایدلمش .

مُلْزِمْ [ع] الزام ایدن ، سکوته مجبور ایدن ، صوصدیران § لازم قیلان . ملزمانه = ملزمجه‌سنه .

مُلْزَمْ [ع] الزام ایدلمش ، سکوته مجبور ایدلمش ، صوصدیرلمش : فلان بحثده ملزم اولدی § لازم قیلنمش .

مُلْصَقْ [ع] الصاق ایدلمش ، یاپشدیرلمش ، قاووشدیرلمش .

مُلَطِّفْ [ع] تلطیف ایدن ، مظهر لطف ایدن .

مُلْغَی [ع] الغاء ایدلمش ، فسخ . ابطال ایدلمش : ملغی قانون حکمی . ملغی فلان ولایتی .

مُلَفَّفْ [ع] تلفیف ایدلمش ، لف ایدلمش ، ایچنه دورلمش ، قونلمش .

مُلَقَّبْ [ع] تلقیب ایدلمش ، لقب وضع ایدلمش ، لقبلانمش .

مُلْكْ [ع] زیر تصرفده اولان شی § بر وجه استقلال دست استیلایه آلنان شی ، ولایات . § برینك تحت اقتدارنده اولان شی . § اعیان و منافعدن انسانك مالك اولدیغی شی . § عالم شهادت . دار الملك = پای تخت .

مُلْكْدارْ [ف] پادشاه ، حکمدار . ملکداری = ملکدارلق . ملکدارانه = ملکدارجه‌سنه .

مُلَمَّعْ [ع] تلمیع ایدلمش ، پارلاق . صیغ ملمع بدن = کونش § ایکی ویا اوچ لسان مزج ایدیله‌رك سویلنمش شعر . ملمعات = اولان اشعار : شیخ سعدینك ملمعاتی .

مُلَوَّثْ [ع] تلویث ایدلمش . بولاشدیروب مردار ایدلمش .

مُلُوكْ [ع] ملکك جمعی : فخر الملوك . کلام الملوك ملوك الکلام = پادشاهلرك کلامی کلامك پادشاهلریدر .

ملوکانه = ملوکجه‌سنه .

مُلْهِمْ [ع] الهام ایدن ، قلبه فیض طریقیله القا ایدن .

مُلْهَمْ [ع] الهام ایدلمش ، قلبه فیض طریقیله القا ایدلمش : « سن شعر مجسم — بن شاعر ملهم — فکرت »

مُلُوخْیا [یونانجه‌دن معرب] ابه‌کومه‌جی § ملخیه .

مُلَیِّنْ [ع] تلیین ایدیجی ، یوموشادیجی . یوموشاقلق ویریجی .

مُلَیَّنْ [ع] تلیین ایدلمش . یوموشادلمش .

مُماثِلْ [ع] مشابه ، مانند .

مُماثَلَه [ع] بکزه‌مك ، مشابهت .

مُماجَدَه [ع] مباهات ایتمك ، فخر ایتمك .

مُمارَه [ع] مجادله ایتمك .

مُمارَسَه [ع] چالیشمق § چالیشه‌رق مهارت کسب ایتمك .

مُماسْ [ع] طوقنان .

مُماشاتْ [ع] بریله برابر کیتمك ، یولداشلق ایتمك § فکره خدمت ایدر یوللو حرکت ، خوش کچینمك ، لنده معامله : « خلق ایله لازمدر اولدقجه مماشات ایلمك — کر بکا اوبمازسه نیام اویارم ایامه بن — رضا پاشا »

مُماطَلَه [ع] وعده‌یی ، بورجی اوزادوب کجکدیرمك .

مُمانَعَتْ [ع] منع ایتمك ، اسرکه‌مك ، رخصت ویرمه‌مك .

مُمْتازْ [ع] امتیاز کسب ایتمش ، امتیازلی : ادیب ممتاز ممتاز الاقران ، ممتاز الامثال .

مُمْتَثِلْ [ع] امتثال ایدن ، کمال ایله انقیاد ایدن .

مُمْتَحِنْ [ع] امتحان ایدن ، ذهنی بر شخصك علمی ، فنی ، صناعی ، معلومات مکتسبه‌سنك درجه‌سنی آکلاشدق اوزره تجربه ایدن .

مُمْتَدْ [ع] امتداد ایدن ، اوزانان : نه‌درکوکلده بو سودا که دائما ممتد — نه کیجه‌م شب یلدا و نیچون ممدد صفای .

مُمْتَزِجْ [ع] امتزاج ایدن ، بربرینه اویان ، اویوشان : الوان ممتزجه § اویوشوب کچینن : ممتزج بر آدم .

مُمْتَلی [ع] امتلاء ایدن ، معده طولغونلغنه کرفتار اولان .

مُمْتَنِعْ [ع] امتناع ایدن ، کری طوران ، چکینن § امکانسز . غیر ممکن : اجتماع ضدین ممتنعدر .

مُمَثِّلْ [ع] تمثیل ایدن ، مثال کتیرن ، مثال اوله‌رق ایراد ایدن § برشیئك صورتی نقش ایدن . بو معنیده اکثریا (طابع) ه بدل قوللانیلیر : بر کتابك ممثلی . بر رساله‌نك ممثلی .

مُمَثَّلْ [ع] تمثیل ایدلمش ، مثال کتیرلمش ، مثال اوله‌رق ایراد ایدلمش ، § صورتی نقش ایدلمش ، طبع ایدلمش ،

مُمَجَّدْ [ع] تمجید ایدلمش ، ثنا ایله تعظیم ایدلمش .

مُمَحَّصْ [ع] تمحیص ایدلمش ، تجربه ، امتحان ایدلمش .

مُمِدّْ [ع] امداد ایدن ، یاردیم ایدن : هر نفسی که فرو می رود ممد حیاتست وچون بر می آید مفرح ذات . پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکری واجب — سعدی = آشاغی کیدن هر بر نفس که ممد حیات ، یوقاری چیقان هر بر نفس ده مفرح ذاتدر بو صورتده هر بر نفسده ایکی نعمت موجود و هر بر

نعمت اوزرینه ده برشکر واجبدر . ممدانه = ممد اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

ممزق [ع] تمزیق ایدلمش ، ییرتلمش . پاره پاره ایدلمش : نامهٔ ممزق .

ممسك [ع] امساك ایدن ، بخیل ، جمری ، خسیس .

ممضی [ع] امضاء ایدن . مکاتیب واوراقه اسمنی یازان .

ممضی [ع] امضا ایدلمش ، امضالانمش : ممضی ورقه .

ممطر [ع] امطار ایدن ، یاغدیران .

ممکن [ع] قدرت داخلنده اولان ، یاپیله بیلن : ممکن دکل . « یابی ترك ایله یاخود کچ دکر عشاقدن — ممکن اولماز کوکلی آلمق هزار افتاده نك » . ممکن الوجود = وجود وعدمی ضروری اولمیان ، مخلوقات . ممکنات = ممکن اولان شیلر : « کتاب ممکنات اسرار حقی بی دهن سویلر — نابی » (ممکنسز ، ممکنی یوق) دیه‌ملی .

ممل [ع] املال ایدن ، اوصاندیرن : اطناب ممل .

ممهد [ع] تمهید ایدن ، یاپوب دوشه‌ین .

ممهد [ع] تمهید ایدلمش ، یاپوب دوشه نلمش ، مبسوط .

ممهل [ع] امهال ایدن ، مهلت ویرن .

ممهل [ع] تمهیل ایدن ، (ممهل) ایله مترادفدر .

ممیت [ع] اماته ایدن ، اولدرن .

ممیز [ع] تمییز ایدن ، آییران ، سچن ، فرق ایدن : ممیزنیك وبد . « تمییز نیك وبد ایده‌نك خصم جانیدر — حیرانیم ممیز تمییز دشمنك — ناجی » § بعض اقلامك قلفه‌سی : مکتوبی قلمی ممیزی § بعض شیلك امتحان مأموری .

ممیز [ع] تمییز ایدلمش ، آییرلمش ، سچلمش ، فرق ایدلمش .

مناجات [ع] بارکاه الوهیتده یالوارمق ، نیاز ایتمك ؛ بارکاه الوهیتده ایدیلن نیاز : لامارتینك مناجاتی مناجات عارفانه

منادم [ع] منادمه ایدیجی ، ایدن : « اسانی یغفی و فکری منادی — وکفی یسقیفی وسمی یطرب — لا »

منادمه [ع] برینه بزم شرابده همدم اولمق ، ندیملك ایتمك . (منادمت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

منادی [ع] ندا ایدیجی ، چاغیریجی § دلال .

منادی [ع] ندا ایدلمش .

منازع فیه [ع] سبب نزاع اولان خصوص .

منازعه [ع] غوغا ، خصومت .

مناسات [ع] اونوتمق ، نسیان ایتمك .

مناسب [ع] یاقیشیق آلان ، یاراشان ، لایق ، اویغون ، شبیه .

مناسبت [ع] مناسبلك ، یکدیکره شباهت § یاقیشمق ، یانیشق آلمق : « مناسبتله اولان اقترانه مشکل ایمش — لا » § قرابت ، ارتباط ، تعلق .

مناصفه [ع] یاری یاری‌یه بولشمك ، مساوات اوزره ایکی‌یه تقسیم . مناصفةً = مناصفه صورتیله .

مناطحه [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه اوروشمق ، سوسشمك .

مناظر [ع] مناظره ایدن . مناظرین = مناظرلر .

مناظره [ع] اظهار صواب مقصدیله بحثده ایکی طرفدن بصیرت اوزره نظر .

فن مناظره = قوانین مباحثه‌دن باحث اولان فن

منافات [ع] بربرندن آییرلمق § نفی ایتمك § هر ایکی شی بربری یوق ایتمك § مغایرت ، مخالفت .

منافرت [ع] حسب ونسبك بیوکلکنی اثبات ایچون بریله نزدحاکمه کیتمك § بربرندن نفرت ایتمك ، نفرت ایدشمك .

منافسه [ع] معارضه ، محاسده .

منافق [ع] ظاهراً معتقد ، باطناً کافر اولان § ایکی یوزلو منافقانه = منافقجه‌سنه . منافقین = منافقلر .

منافقه [ع] ستر کفر ایله صورتا اظهار اسلام ایتمك § ایکی یوزلو ایلك .

منافی [ع] مبطل § مغایر ، مخالف .

مناقشه [ع] برینك محاسبه‌سنده کرکی کبی تدقیق واستقصا ایتمك . § مباحثه ، بو معناده کی قوللانیلان کلمه‌لردندر . فقط معناسنده برشیئی ایکی طرفدن اوزون اوزادی‌یه چکشدرمك ملاحظه اولنور . جمعی مناقشات .

مناقض [ع] مخالف .

مناقضه [ع] برسوزی اوایکی سوزك مفهومنه مخالف اوله‌رق سویلمك § ایکی سوزك معناسی بربرینه مخالف اولمق .

مناکحه [ع] نکاح ایتمك . مناکحات = مناکحه‌لر .

مناوبه [ع] نوبتلشمك ، نوبتله واقع اولمق . مناوبةً = مناوبه طریقیله .

مناوحه [ع] فریاد ایله آغلامق .

مناوله [ع] صونمق ، برشیئی ال اوزادوب ویرمك : مناولهٔ اقداح .

منبت [ع] انبات ایدن ، بتیرن : ارض منبت ، خاك منبت .

منبسط [ع] انبساط ایدن ، یاییلان § وسعتلنن ، توسع ایدن : استعداد منبسط § کوکلی آچیق . فرحلی .

منبعث [ع] انبعاث ایدن ، ایلری کلن ، نشأت ایدن : اومسرت خبر عافیتکزك ورودندن منبعث ایدی .

منبه [ع] تنبیه ایدن ، اهتمام ایله امر ، یاخود نهی ایدن § افعال حیاتیه‌یی موقتاً تزیید وتشدید ایدن ادویه‌دن هر بری . فی الاصل اویاندیریجی معناسنه‌در .

منتبه [ع] انتباه ایدن ، اویانق ، آکاه .

منتج [ع] انتاج ایدن ، نتیجه ویرن ، حصوله کتیرن ، حاصل ایدن : جهالت منتج ندامتدر .

منتثر [ع] انتثار ایدن ، صاچیلان .

منتحر [ع] انتحار ایدن ، کندینی اولدیرن . منتحرانه = منتحرجه‌سنه . منتحرین = منتحرلر .

منتحل [ع] انتحال ایدن ، باشقه‌سنك شیئی حقنده بنمدر دیه ادعا ایدن : بنمسه‌ین . اکثریا باشقه‌سنك شعرینی بنمسه‌ینلر حقنده قوللانیلیر . منتحلانه = منتحلجه‌سنه . منتحلین = منتحللر .

منتخب [ع] انتخاب ایدن ، سچن .

منتخب [ع] انتخاب ایدلمش ، سچلمش ، کزیده : « بالخاصه نخبه منتخبدر — کشاف بلاغت عربدر — . . . » جمعی منتخبات : منتخبات میرنظیف .

منتزع [ع] انتزاع ایدن ، (نزع) ه باق .

منتسب [ع] انتساب ایدن ، نسبت ، تعلق پیدا ایدن : « فنونه منتسبم آشنادکلسه‌مده — رضا »

منتسق [ع] انتساق ایدن . نظام اوزره دیزیلن ، دوز کون اولان .

منتشر [ع] انتشار ایدن، یاییلان : بوی منتشر. «خندهٔ کاله دکل کلشنده آه‌عندلیب — منتشردر کوشه کوشه داستان حسن و عشق — لا.» § طاغیلان: آثار منتشره. «وقتا که مقدما اقلیم عربدن ظهور ایله آز مدت ایچنده نور سحر کبی آفاقه منتشر اولان فرق اسلامیه‌نك پرتو اقبالی.»

منتصب [ع] انتصاب ایدن، دیکیلوب طوران: عموده منتصب ستون منتصب.

منتصح [ع] انتصاح ایدن، نصیحت قبول ایدن، ویریلان نصیحته تطبیق حرکت ایدن. منتصحانه = منتصحجه‌سنه.

منتظر [ع] انتظار ایدن، بکلین، کوزله‌ین: منتظر ملاطفت. منتظرانه = منتظرجه‌سنه. منتظرین = منتظرلر.

منتظم [ع] انتظاملی، دوزکون، نظام تحتنده: منتظم بر اردو، قاعدهٔ «منتظم» اولمق لازم کلیردی.

منتفخ [ع] انتفاخ ایدن، قاباران شیشن: بطن منتفخ.

منتفع [ع] انتفاع ایدن، منفعتله‌نن.

منتفل [ع] انتفال ایدن، نافله نماز قیلان.

منتفی [ع] انتفاء ایدن، یوق اولان، آرادن چیقان، اورته‌دن قالقان.

منتقد [ع] انتقاد ایدن «منقد» ایله مرادفدر.

منتقش [ع] انتقاش ایدن، نقش اولنان.

منتقض [ع] انتقاض ایدن، بوزیلان: روایات منتقضه.

منتقل [ع] انتقال ایدن، بر یردن دیکر بره کوچن § دنیادن آخرته کوچن § برشیدن دیکر شیئه کچن § برشیدن دیکر شیئی آکلایان، قرینه ایله آکلایان: منتقل برذات.

منتقم [ع] انتقام آلان، اوچ آلان، اخذثار ایدن § اسماء حسنادندر: منتقم حقیقی. منتقمانه = منتقمجه‌سنه.

منتکس [ع] انتکاس ایدن باشی آشاغی دوشن، سرنکون اولان: لوای منتکس.

منتمی [ع] انتماء ایدن، نسبت، تعلق پیدا ایدن، منتسب: سلاله‌سی خاندان نبوته منتمی.

منتن [ع] انتان ایدن، قوقان، متعفن، بدبو.

منتهب [ع] انتهاب ایدن، نهب ایدن، غارت ایدن، یغما ایدن.

منتهز [ع] انتهاز ایدن، فرصتی غنیمت بیلن، فرصت دوشورن.

منتهی [ع] نهایت بولان، غایته ایرن: صنف منتهی.

منتها [ع] نهایت بولمش، غایته ایرمش، نهایت، غایت: «برشاعره منتهای مقصد — برشیشه شراب، برسمن خد — ضیا». منتهای تعلم § زمان انتهاء: منتهای شهر صیام. منتهای حیات. «سنده اولسون منتهای عمرمك — کچمه عمرم کچمدن ای نوبهار — ناجی.»

منتقب [ع] انتقاب ایدن، دلیش.

منجذب [ع] انجذاب ایدن، چکیجی، برشیئه طوغری چکیلن: کهبارهٔ منجذب. روح منجذب. قلب منجذب.

منجر [ع] انجرار ایدن، چکیلن: «منجر اولور اوور جهان بر نهایته — صیفك عقابه میلی بهارك خزانه‌در — ضیا.»

منجز [ع] انجاز ایدن، وعدی برینه کتیرن.

منجلی [ع] انجلا ایدن، آچیلان، آچیلوب روشن اولان، روشن: «منجلی وجهنده نور حسن جانان صبحمك — ظاهر آفاقنده سرمستی سودا شامك» § آچیق.

منجم [ع] علم نجومه آشنا اولان § کوکبك سیر و حرکتندن بر طاقم احکام خسیسه استخراج ایدن: کل منجم کذاب. «کوکب بخت مرا هیچ منجم نشناخت — یارب از مادر گیتی بچه طالع زادم — حافظ» = بنم کوکب طالعمی هیچ بر منجم آکلایه‌مدی. الهی! مادر جهاندن نصل طالع ایله طوغدم. منجمانه = منجم اولانه یاقیشه‌جق صورتده. منجمین = منجملر.

منجمد [ع] انجماد ایدن، طونان، طوكمش: ماء منجمد. طبیعت منجمده «دیشلری نور بیاض منجمد — عبدالحق حامد»

منجی [ع] انجا ایدن، قورتاران.

منحدر [ع] انحدار ایدن، اینیشه طوغری اینن: سیل منحدر.

منحدر [ع] محل انحدار، اینه‌جك یر، اینیش.

منحرف [ع] انحراف ایدن، اکیلوب بیله‌ین: طریق حقدن منحرف بر عاشقین حریف. منحرف المزاج = مزاجی قیرغین، کیفسزجه.

منحصر [ع] انحصار ایدن، بر حد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌ین. منحصراً = منحصر اوله‌رق، بشقه شیئه شمولی اولمایه‌رق، یالکز: فلان مجلسده منحصراً ادبیاتدن بحث اولندی.

منحط [ع] انحطاط ایدن، آشاغی اینن، آشاغیلایان.

منحل [ع] انحلال ایدن، آچیلان، چوزولن: منحل اولان فلان مأموریت.

منحنی [ع] انحناء ایدن. اکیلن: خط منحنی.

منخسف [ع] انخساف ایدن، بر کیجن § کور اولان: عین منخسف. اکثریا آیك طوتلماسی حقنده قوللانیلیر.

منخفض [ع] انخفاض ایدن، آلچاقلانان: قدر منخفض.

منخنق [ع] انخناق ایدن، نفسی کسیلوب بوغیلان.

مندرج [ع] اندراج یدن، داخل اولان: مجله‌ده مندرج مسائل فقهیه.

مندرس [ع] اندراس ایدن. اثری قالمامق اوزره بوزیلوب محو اولان: بنای مندرس. ابنیهٔ مندرسه. (محو و مندرس) دن بریسی زائددر.

مندفع [ع] اندفاع ایدن، صاوولان: موانع مندفعه.

مندمج [ع] اندماج ایدن، دوریلوب صاریلان، ایچنه یرلشن.

منذر [ع] انذار ایدن، بر خصوصك تبلیغیله تحذیر و تخویف ایدن. (مبشر) ك ضدی.

منزل [ع] انزال ایدن، ایندیرن: منزل قرآن.

منزل [ع] انزال ایدلمش ایندیرلمش: کتب منزله. = کتب سماویه

منزل [ع] تنزیل ایدن، آشاغی ایندیرن.

منزل [ع] تنزیل ایدلمش، آشاغی ایندیرلمش.

منزوی [ع] انزواء ایدن، چکیلوب بر بوجاقده اوطوران، زاویه‌نشین اولان. منزویانه = منزویجه‌سنه.

منزه [ع] تنزیه ایدلمش، قباحتدن بری قیلنمش § کافهٔ نقایصدن بری

قیلمش . (تجزیه)ه ده باق .

منسجم [ع] انسجاملی ، آب روان کبی دوزی یه کیدن ، دوز کون ، ارتباطلی اولان : کلام منسجم . شعر منسجم .

منسد [ع] انسداد ایدن ، قاپانان ، طیقانان ، قاپالی : باب منسد .

منسلب [ع] انسلاب ایدن ، محو اولان : کثرت ازدحامدن حضورم منسلب اولدی .

منسلخ [ع] انسلاخ ایدن ، صیریلوب چیقان ، صویونان .

منسلك [ع] انسلاك ایدن ، یوله کیرن ، سالك اولان .

منشد [ع] انشاد ایدن ، شعر اوقویان .

منشت [ع] انشتات ایدن ، طاغنیق ، پریشان .

منشرح [ع] انشراحلی ، کوکلی آچیق : منشرح البال .

منشعب [ع] انشعاب ایدن . شعبه‌لنن .

منشق [ع] انشقاق ایدن ، یاریلان .

منشل [ع] انشلال ایدن ، آنیلارق آقان .

منشی [ع] انشاء ایدن ، یاپان ، وجوده کتیرن § حسن کتابته ، علوم ادبیه‌یه آشنا . (کاتب) یشقه یولده قوللانیلیر . منشیانه = منشیجه‌سنه : تصویرات منشیانه .

منصب [ع] انصباب ایدن ، دوکیلن : آب منصب .

منصبغ [ع] انصباغ ایدن ، بویانان .

منصرف [ع] انصراف ایدن ، کری دونن : «فبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار — کندك کبی عاشقلرکی صانعه وفادار — یارنی — مترجمی نابی »

§ محوده کسره‌یی ، تنوینی قبول ایدن اسم . غیرمنصرف بونك خلافیدر .

منصرم [ع] انصرام ایدن ، کسیلن ، انقطاع ایدن .

منصف [ع] انصاف ایدن ، معامله‌ٔ عادلانه‌ده بولنان . منصفانه = منصفجه‌سنه : معامله‌ٔ منصفانه .

منضج [ع] انضاج ایدن ، پخته قیلان ، کماله ایردیرن .

منضم [ع] انضمام ایدن ، قاتیلان .

منطبخ [ع] انطباخ ایدن ، پیشن .

منطبع [ع] انطباع ایدن ، باصیلان ، مطبوع ومنقوش اولان .

منطبق [ع] انطباق ایدن ، اویان ، مطابق اولان .

منطفی [ع] انطفا ایدن ، سونن .

منطلق [ع] انطلاق ایدن ، کیدن .

منطمس [ع] انطماس ایدن ، زائل ، بلیرسز اولان .

منطوی [ع] انطواء ایدن ، دوریلوب بوکیلن ، مطوی اولان : ثوب منطوی .

منظر [ع] انظار ایدلمش ، تأخیر ، امهال ایدلمش .

منظف [ع] تنظیف ایدلمش ، مادة تمیزلنمش ، پاکلنمش .

منظلم [ع] انظلام ایدن ، طوعاً ویا کرهاً ظالمك ظلمنه بویون اکن .

منعدل [ع] انعدال ایدن ، عدول ایدن .

منعدم [ع] انعدام ایدن ، یوق اولان .

منعزل [ع] انعزال ایدن ، معزول اولان . منعزلین = منعزلر . منعزلاً = منعزل اوله‌رق .

منعطف [ع] انعطاف ایدن ، میلان ، تمایل . توجه ایدن .

منعقد [ع] انعقاد ایدن ، قوریلان ، مرتب اولان .

منعکس [ع] انعکاس ایدن ، مقلوب اولان ، مقابلنه دونن ، عکس ایدن : ضیای منعکس .

منعم [ع] انعام ایدن ، نعمت احسان ایدن . منعمانه = منعمجه‌سنه .

منعم [ع] تنعیم ایدلمش ، نعمتلندیرلمش ، نائل رفاه ایدلمش .

منغص [ع] زندکانیسی مکدر ایدلمش ، یاشایشنده صفا براقلمامش . منغصاً = منغص اوله‌رق : منغصاً امرار حیات .

منفتح [ع] انفتاح ایدن ، آچیلان .

منفجر [ع] انفجار ایدن ، آچیلان ، سوکن : صبح منفجر § یردن قاینایوب آقان : عین منفجر .

منفرج [ع] انفراج ایدن ، آچیلان : زاویهٔ منفرجه = زاویهٔ قائمه‌دن بیوك اولان زاویه § کوکلی آچیلان .

منفرد [ع] انفراد ایدن ، یالکز اولان ، یانده کیمسه بولنمیان ، یالکز : «منفرد واسطهٔ رؤیت ایکن - کوره‌مز کندیسنی دیده‌بیله — . . . » . منفرداً = منفرد اوله‌رق .

منفرق [ع] انفراق ایدن ، آیریلان : خط منفرق .

منفسح [ع] انفساح ایدن ، بوللاشان ، کنیشله‌نن : مکان منفسح . بومعناده « متفسح » دخی قوللانیلیر .

منفسخ [ع] انفساخ ایدن ، بوزیلان : قانون منفسخ . نکاح منفسخ .

منفصل [ع] انفصال ایدن ، آیریلان ، برندن آیریلان § معزول اولان . منفصلاً = منفصل اوله‌رق ، معزولاً .

منفصلین = منفصللر .

منفصم [ع] انفصام ایدن ، قیریلان ، اوزولن ، اکسیلن .

منفطر [ع] انفطار ایدن ، یاریلان .

منفعل [ع] انفعال ایدن ، متأثر اولان § کوجه‌نن ، کوسه‌ن ، کوجمش ، کوسمش : « منفعل کائناته قلب حزین » . « هم طبیعت منفعل هجرکله هم کوکلم خراب — کلدی اما نیله‌یم سنسز بهارك شوقی یوق — اکرم بك » منفعلاً = منفعل اوله‌رق . منفعلانه = منفعلجه‌سنه : نکاه منفعلانه .

منفق [ع] انفاق ایدن ، خرج ایدوب توکه‌دن .

منفك [ع] انفكاك ایدن ، آیریلان .

منفلق [ع] انفلاق ایدن ، یاریلان ، آچیلان .

منفهم [ع] انفهام ایدن ، آکلاشیلان .

منقاد [ع] انقیاد ایدن ، رام اولان ، اطاعت ایدن . § انقیاد ایتمش ، رام اولمش .

منقح [ع] تنقیح ایدلمش ، زوائدی طرح ایدیله‌رك دوزلدلمش : منقح برافاده . منقح برنظم .

منقرض [ع] انقراض بولان ، اجلرندن کیمسه قالمامق اوزره بیتوب کیدن .

منقسم [ع] انقسام ایدن ، بولونن ، قسم قسم اولان .

منقش [ع] تنقیش ایدلمش ، نقش ایدلمش : ذهنه منقش بربیت § نقشلانمش ، نقشلی ، زینتلی : منقش برطاوان .

منقشر [ع] انقشار ایدن ، قبوغی سویلان .

منقص [ع] تنقیص ایدن ، اکسیلدن .

منقص [ع] تنقیص ایدلمش ، اکسیلدلمش .

منقضی [ع] انقضاء ایدن ، بیتن ، تمام اولان : مدت منقضیه .

مُنَقَّط [ع] تنقيط ايدلمش، نقطه‌لانمش.

مُنْقَطِع [ع] نقطاع ايدن. كسيلن: «بردم اولمازمنقطع اى مهراستغنا نه‌دن؟ — آشنادن محنتك، الطفك بتون بيكانه‌دن»

مُنْقَلِب [ع] انقلاب ايدن. دونن، دكيشن، طرز آخره دوكولن: « اولسه جهولانه جهان دشمنم — منقلب اولماز بنم فكرم بنم — ناجى »

مُنْقَلِع [ع] انقلاع ايدن، كوكندن قوپاريلان.

مُنْكَب [ع] انكباب ايدن، يوزاوستى دوشن، قاپانان.

مُنْكَر [ع] انكار ايدن، اويله دكلدر دين. (مقر) ك ضدى: منكر حقيقت. §(مؤمن)ك ضدى: «بيلمم مؤمنى، منكرينى — حق بدر حشره بر برينى — حامد» منكرانه = منكره ياقيشه‌جق صورتده. منكرين = منكرلر.

مُنْكَر [ع] انكار ايدلمش، اويله دكلدر دينلمش § بد، قبيح § طانيلمامش، بيلنمه‌مش، ناشناخته: «سكنچون منكر اولمق نورحكمت بك طبيعيدر — نه كورمشدر دماغك ظلمت اوهامدن بشقه» § عقلك تقبيح، شرعك تحريم ايتديكى شى، نامشروع، «معروف» مقابلى. نهى عن المنكر = منكردن نهى: امر بالمعروف، نهى عن المنكر ايله هر كس مكلفدر § قبرده سؤال ايدن ملكلردن هر برى: منكرين.

مُنَكَّر [ع] تنكير ايدلمش، نكره قلنمش.

مُنَكَّس [ع] باش آشاغى به ايدلمش، سرنكون قيلنمش: كاسهٔ منكس.

مُنْكَسِر [ع] انكسار ايدن، قيريلان: شيشهٔ منكسر. قلباً منكسر. منكسراً = منكسر اولەرق.

مُنْكَسِف [ع] انكساف ايدن، طوتيلان. كونشك طوتلمسى حقنده قوللانيلير: مهر منكسف.

مُنْكَشِف [ع] انكشاف ايدن، آچيلان: شكوفهٔ منكشف. « نوبهار املم منكشف اولمازمى بنم — » § آچيغه چيقان، آشكار اولان: هرشى ضدى ايله منكشف اولور.

مُنَوِّر [ع] تنوير ايدن، نورلانديران، روشن ايدن: منور اذهان.

مُنَوَّر [ع] تنوير ايدلمش، نورلانديرلمش، روشن ايدلمش، روشن: روح منور. فكر منور. آفاق منور. الكتريك ضياسيله منور بر شهر. قلب منور. « بر توفيضكله اولمشكن منورمشربم — بونجه يللردر واصل روز اولمور مظلم‌شبم — ناجى» منوّريت = منورلك: منوريت وجدان.

مُنْهَبِط [ع] انهباط ايدن، هبوط ايدن، آشاغى اينن.

مُنَوِّم [ع] تنويم ايدن، اويوديجى، اويودان: منوم برافسانه.

مُنْهَدِم [ع] انهدام ايدن، ييقيلان: منهدم اولدى بناى املم.

مُنْهَزِم [ع] انهزام ايدن، بوزولان. منهزماً = منهزم اولەرق: دشمن عسكرينك منهزماً فرارى. منهزمين = منهزملر.

مُنْهَمِك [ع] انهماك ايدن، دوام اوزره شدتله ميل ايدن: تحصيل كماله منهمك بر كنج. مذموماتده دها زياده قوللانيلير: عشرته منهمك. جان ياقيجه منهمك.

مُنْهِى [ع] انهاء ايدن، تبليغ ايدن.

مُنَى [ع] (منيه) نك جمعى. املر، آرزولر: «منى انكن حقاً تكن احسن المنى — والافقد عشنابها زمناً رغداً — لام» = اكر بو آرزولر حقيقت حاله موافق ايسه املرك الك كوزليدر. دكلسه آنلرله برمدت مسعودانه يشادق آ او ده كافيدر.

مُنِيب [ع] انابه ايدن، ترك معاصى ايله حقه رجوع ايدن § كوزل ياغيشلى، نافع باهمور § فيض وطراوتى چوق بهارلطيف.

مُنِير [ع] اناره ايدن، نورلانديران، روشن ايدن، روشن، پارلاق: شمس منير. وجه منير. اختر منير.

مُنِيف [ع] بيوك، عالى، بلند: قانون منيف.

مو [ف] قيل، شعر: «آغاردى موى سر سوداى زلف يارمتمزى — فضولى». موچينه = قيل قوپارمغه مخصوص آلت معروفه، چيمبز.

مُوَاثَبَه [ع] بر برينك اوزرينه آتلمق، صيچرامق.

مُوَاجَهَه [ع] يوزلشمك، يوزيوزه كلمك. مواجهةً = مواجهه صورتيله.

مُؤَاخَات [ع] قارداشلق ايتمك، برينى قارداش ايدنمك.

مُؤَاخِذ [ع] مؤاخذه ايديجى، ايدن.

مُؤَاخَذَه [ع] صوچه مقابل عقاب ايتمك § مقابلى اولەرق دخى Critique قوللانيلير: مؤاخذه آسان ايسه‌ده صنعت قولاى دكلدر — اكرم بك. مؤاخذات = مؤاخذه‌لر، اعتراضات.

مُوَادَعَه [ع] وداع ايدشمك، وداعلاشمق.

مُوَارَثَه [ع] بر برندن ميراث يمك.

مُوَارَدَه [ع] برله برابر صويه كلمك § كلمك. مواردات = كلن شيلر.

مُوَازِن [ع] وزنجه مساوى.

مُوَازَنَه [ع] ايكى شى وزنده بر برينه مساوى اولمق: موازنهٔ ماليه.

مُوَازَات [ع] مقابلك، محاذات.

مُوَازِى [ع] مقابل، برابر.

مُوَاسَات [ع] برينه يارلق ايتمك § برينه مالاً وبدناً غمخوارلق ايتمك، معاونتده بولنمق § مأمورين دولتدن وفات ايدنلرك ايتام وارامله معاش باغلامق. نظمده اسلوب فارسى اوزره « مواسا » صورتنده‌ده قوللانيلير.

مُوَاصَلَت [ع] واصل اولمق، اولاشمق، قاووشمق: استانبوله تاريخ مواصلتم.

مُوَاضَعَه [ع] برخصوصده بحث ايدوب اوكدل قويمق § متاركه، بيع § برخصوصده برينك رأينه موافقت § بر بريله بالاتفاق عامه قارشى خلافنى كوسترمك يعنى برينى ضرره صوقمق قصديله خلاف حقيقت معامله‌ده بولنمق آله‌جقليدن مال قاچيرمق ايچون مديونك اشياى محصلده آبرله حق مال اتمامى كنديسنه عائد اولمق اوزره اخره بورج اقرارى وبومقصده مبنى دين سندى تنظيمى كبى. مواضعةً = مواضعه صورتيله.

مُوَاطَات [ع] موافقت.

مُوَاظِب [ع] مواظبت ايديجى، ايدن.

مُوَاظَبَت [ع] آيرلمامق اوزره برشيئك اوزرينه دوشمك، بر ايشى تعهد ايدەرك دائما آكا ملازمت ايتمك.

مُوَاعَده [ع] وعده‌لشمك، سوزلشمك.

مُوَاعَظَه [ع] وعظ ايتمك، نصيحت ايتمك.

مُوَافِق [ع] اويغون، مناسب: «موافقدر بنه البت مزاجه شيوهٔ حكمت —

طبيك اولسه‌ده كندى مريضك صحتن سويلر — راغب پاشا »

موافقت [ع] اويغونلق . مساعدلك . مناسبلك : طرفينك موافقتى .

موالات [ع] دوستلق ، محبت .

موانس [ع] موانست ايدنجى ، ايدن : « شرم ايليور موانس ديدار كوزلرم — بر قتل ايتمك استيور احضار كوزلرم — ناجى »

موانست [ع] آليشقلق ، الفت وانسيت .

موايسه [ع] مأيوس ايتمك .

موبد [ف] مجوسيلرك بيوك ، عالى ، دانشمندى § حكيم ، فيلسوف . موبدان = موبدلر (موبذ) بوندن معربدر . فتح يا ايله‌ده لغتدر .

مؤبد [ع] تأبيد ايدلمش . باقى قيلنمش . مؤبداً = مؤبد اوله‌رق : مؤبداً كورك .

موبمو [ف] قيل قيل ، اينجه‌دن اينجه‌يه : « اى نامه پاى زلفنه دوش بندن اول مهك — عرضات سياهنامهٔ هجرانى مومو — لا »

مؤتفك [ع] ترسنه دونن ، دونمش .

مؤتلف [ع] ائتلاف ايدن ، الفت ايدن ، آليشان .

مؤثر [ع] تأثير ايدن ، اثر ايدن ، ايشله‌ين : مؤثر بر دوا . مؤثر بر سوز . مؤثر بر مرثيه انشادیله حضارى آغلاتدى . § اثر براقان ، عامل : « الٓهى حكمت ايجادى كيم كيمدن سؤال ايتسون — مؤثر پرده پوش كبريا آثر حيرتده — ناجى »

موجب [ع] ايجاب ايدن . لازم كتيرن ، واجب قيلان : قانك قيرلمه‌سنه‌

بچنده‌كى صويك دوكولمسى موجبدر § لازم كلن ، واجب اولان .

موجب [ع] ايجاب ايتمش ، لازم كتيرمش . واجب قيلمش : موجبيله عمل .

موجد [ع] ايجاد ايدن ، وجوده كتيرن : جناب حق موجد كائناتدر § يكى بر شى چيقاران : فن طباعتك موجدى غوتنبرغدر .

موجر [ع] ايجار ايدن ، كرايه ويرن .

موجر [ع] كرايه ويريلان شى .

موجز [ع] مختصر . قيصه .

مؤجل [ع] تأجيل ايدلمش ، تأخير ايدلمش ، مهلت تعيين ايدلمش : دين مؤجل . ديون مؤجله . مؤجلاً = مؤجل اوله‌رق .

مؤجل [ع] تأجيل ايدن ، تأخير ايدن .

موجه [ع] توجيه ايدلمش ، يوزى بر جهته دوندرلمش § مناسب ، اويغون .

موحد [ع] توحيد ايدن ، جناب حقى برله‌ين . موحدانه = موحدجه‌سنه . موحدين = موحدلر : « موحدين ايله بر لكده‌در كوكلرمز — تفرق ايتسه‌ده اجزاسى خاكداً نمزك — ناجى »

موحش و **موحش** [ع] ايحاش ، توحيش ايدن ، حشيتلنديرن ، اوركودن : موحش بر حيوان . موحش بر اورمان .

مؤخر [ع] تأخير ايدلمش ، صكره‌يه ، كرى‌يه براقلمش . كجكدرلمش . مؤخراً = مؤخر اوله‌رق ، صكره‌دن : مؤخراً قالقوب كيتدى .

مود [ف] طوشنجل قوشى ، عقاب .

مؤدب [ع] تأديب ايدن ، ادبلنديرن . مؤدبين = مؤدبلر .

مؤدب [ع] تأديب ايدلمش ، ادبلنديرلمش .

مودع [ع] ايداع ايدن ، امانت اوله‌رق ويرن .

مودع [ع] ايداع ايدلمش . كنديسنه امانت اوله‌رق ويرلمش .

مؤدى [ع] تأديه ايدن . ادا ايدن ، اوده‌ين . § سبب ، باعث : مؤدى نزاع .

مؤدى [ع] تأديه ايدلمش ، ادا ايدلمش ، اودنمش § معنى ، مفهوم : مؤداى كلام .

مؤذن [ع] تأذين ايدن ، اذان اوقويان : « ديدى مؤذن اذان پرده سيله تاريخن — سرورى »

مؤذى [ع] ايذاء ايدن ، اينجيدن .

مور [ف] قارنجه : « ميازار مورى كه دانه كشست — كه جان دارد وجان شيرين خوشست — فردوسى » . « مور درخانهٔ خود حكم سليمان دارد — سعدى » . مورچه = كوچك قارنجه . مورانه ، موره يافيشه‌حق صورتده : هديهٔ مورانه . موران = مورلر .

مورث [ع] ايراث ايدن ، ويرن ، حصوله كتيرن : مورث خسار . مورث فتور . مورث مضرت . § ميراث براقان .

مورخ [ع] تاريخ يازان ، وقايع ماضيه‌يى ضبط وقيد ايدن : مورخ شهير ابن خلدون . مورخين = مورخلر : مورخين عرب مورخين افرنج .

مورخ [ع] تاريخلنمش ، زمانى و قوعى تعيين ايدلمش . مورخا = مورخ اوله‌رق .

مورد [ف] مرسين آغاجى .

موز [ع] عربستانده حاصل اولان بر نوع ميوه .

موزع [ع] توزيع ايدن . طاغيدان : پوسته موزعى . غزته موزعى . موزعين =

موزعلر .

موز [فرانسزجه‌دن] muse اساطير يونانيه‌ده علوم وفنون وصنايع نفيسه حاميه‌لرى اعتقاد اولنان طقوز پريدن هر برى : « شاعرلرى موزلر طاپارلر — صنعتلى تياترولر يابارلر — صباح » § شعر ، موسيقى ، ادبيات § سنوحات شاعرانه .

موزه [فرانسزجه‌دن] musée آثار عتيقه و مواد علميه و فنيه‌نك حفظ و تشهيرينه مخصوص دائره : كتبخانه‌لر ، افكار موزه‌سيدر — بوقون . (موزه‌خانه) تعبيرنده‌كى « خانه » كلمه‌سى زائددر .

موزه [ف] چيزمه . موزه‌دوز = چيزمه‌جى ، چيزمه ديكيجى : الك ذكرى شاعرلرمزدن معدود اولان ذاتى اوائل حالده موزه دوز ايدى . موزه دوزى = چيزمه‌جيلك ، موزه دوزان = چيزمه‌جيلر .

موژه [ف] غم ، بلا ، مصيبت .

موشح [ع] توشيح ايدن ، كيرلدن .

موشح [ع] توشيح ايدلمش ، كيرلدلمش .

موسر [ع] صاحب يسار ، زنكين .

مؤسس [ع] تأسيس ايدن ، وضع اساس ايدن : مؤسس دولت . مؤسس بنيان سلطنت . مؤسسين = مؤسسلر : مؤسسين فنون .

مؤسس [ع] تأسيس ايدلمش ، اساسى وضع ايدلمش شى . جمعى اولان مؤسسات ، آثار ومبانى معناسنده قوللانيلير : مؤسسات خيريه . مؤسسات تجاريه .

موسع [ع] توسيع ايدن ، واسع قيلان ، كنيشلدن .

موسوس [ع] وسوسه‌لى ، وسوسه ايدن .

موسی [سریانیدن معربدر] اسره § طورسیناده کندیسنه تجلیٔ الٰهی واقع اولان پیغمبرذیشانك اسمی ، بوکلمه سریانیجه‌ده تابوت معناسنه اولان (مو) ایله صو معناسنه اولان (سا) کلمه‌سندن مرکب ایمش. نبی مشارالیه نیل اوزرنده فرعون طرفندن برتابوت ایچنده بولندیغی ایچون بو اسم ایله مسمی اولمشدر. دیگر بر تعریفه نظراً لسان قبطیده (مو) صو وشین معجمه ایله (شا) شجر معناسنده ایمش. مشارالیه صوده اشجاره یقین بر محلده بولندیغی ایچون (موشا) تسمیه ایدلمش، صکره بالتعریب (موسی) دنیلمشدر. نظمده اسلوب فارسی اوزره (موسی) صورتنده‌ده قوللانیلیر :

موسقار [ف] کوچك بیوك برطاقم بیپاره‌لر مثلث شکلنده یکدیگرینه وصل ایدیله‌رك یاپیلان و آغزله چالنان برنوع ساز. بوکا ترکجه‌ده تحریف ایله (متقال) دنیلیر: «تن زارمده پهلو استخوانی صایلیر بر بر — نی سیر ایتمین احباب موسیقاری کورسونلر — باقی» § غاغاسنده برچوق دلیکلر بولنان واو دلیکلردن درلو درلو سلرچیقاران بر طائر موهومك اسمیدرکه کویا حکمای متقدمین موسیقی‌یی بوندن استخراج ایتمشلردر. (موسیقال) ده بو معناده‌در.

موسیقی [سریانیدن] علم الحان: مقامات موسیقیه. موسیقی شناسان قدما مقاماتی ترنم ایچون برطاقم وقتلر تعیین ایتمشلردر. مثلا رهاوی ایچون صبح صادقدن طلوعه قدر صکره حسینی. اوکله وقتنده عراق. بعضاً (یا) نك حذفیله (موسق) صورتنده‌ده قوللانیلیر. فرانسزجه Musique کلمه‌سی بوندن آلنمش اولملیدر.

موش [ف] صیچان، فاره: موش دریده. موش کوش. موش پریده هوش.

موش خرما [ف] برنوع جانور.

موشخوار و موشگیر [ف] چایلاق قوشی: «بی جنحه ماکیان بچه‌یی چاك ایدرزغن — بی سابقه دوپاره ایدر موشی موشخوار — ضیا»

موشح [ع] توشیح ایدلمش ، تزیین ایدلمش

موشکاف [ف] قیل یاران ، دقت نظر صاحبندن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر : موشکاف بر آدم . موشکافانه = موشکافجه‌سنه : مقاله‌یی موشکافانه نظردن کچیرمك . موشکافی = موشکافلق . موشکافان = موشکافلر .

موصل [ع] ایصال ایدن، واصل قیلان . واردیران : موصل پیام غایت .

موصل [ع] ایصال ایدلمش، واردیرلمش.

موصی [ع] ایصاء ایدن، وصی نصب ایدن § وصیت ایدن .

موصی [ع] توصیه ایدن ، برایشی برینه سپارش ایدن .

موصی [ع] ایصاء ایدلمش ، وصی نصب ایدلمش § وصیت ایدلمش .

موصی به [ع] وصیت اولنان شی .

موصی له [ع] کندیسنه برشی وصیت اولنان کیمسه .

موضح [ع] ایضاح ایدن ، واضح قیلان، عیان ایدن .

موضح [ع] توضیح ایدن، واضح قیلان، عیان ایدن .

موضح [ع] توضیح ایدلمش، عیان ایدلمش، موضحاً = موضح اوله‌رق : کیفیتك موضحاً اشعاری .

موظف [ع] توظیف ایدلمش، کندیسنه وظیفه تعیین ایدلمش ، ارزاق

اعطاسیله وظیفه‌لندیرلمش: عساکر موظفه § معاشلی. موظفاً = موظف اوله‌رق: موظفاً قلمه دوام . موظفین = موظفلر .

موظف [ع] توظیف ایدن ، وظیفه تعیین ایدن .

موفر [ع] توفیر ایدلمش، چوغالدلمش.

موفق [ع] توفیق احسان ایدن جناب حق: جناب موفق الامور . (توفیق) کلمه‌سنه‌ده باق .

موفق [ع] توفیق الٰهی‌یه مظهر اولمش، ارادهٔ زایه کندی مقصدینه توافق ایتمش. موفقیت = موفقلق : موفقیتکزی تبریك ایدرم . موفقیات = موفقیتلر : موفقیات معارفپرورانه . حسن استعماله اعتنا اولنه‌جق کلمه‌لردندر .

موفی [ع] ایفا ایدن، اوده‌ین، یرینه کتیرن.

موق [ع] کوزپیکاری .

موقت [ع] توقیت ایدلمش ، وقت تعیین ایدلمش ، معین بر زمان ایچون یاپلمش. موقتاً = موقت اوله‌رق، اکرتی: موقتاً باراقه انشاسی .

موقت [ع] توقیت ایدن، کونشی رصد ایدوب برکونك ساعت ودقیقه‌لرینی تعیین ایدن. موقتخانه = موقته مخصوص حجره.

موقد [ع] ایقاد ایدن ، آتش یاقان .

موقر [ع] توقیر ایدلمش، آغیرلانمش، تعظیم ایدلمش . موقراً = موقر اوله‌رق .

موقر [ع] توقیر ایدن . تعظیم ایدن .

موقف [ع] توقیف ایدن، طوردیران. آلیقویان .

موقظ [ع] ایقاظ ایدن ، اویاندیران .

موقن [ع] ایقان ایدن ، یقین حاصل ایدن ، شبهه‌سز بیلین .

مؤکد [ع] تأکید ایدن، قوتلندیرن .

مؤکد [ع] تأکید ایدلمش، قوتلندیرلمش. مؤکداً = مؤکد اوله‌رق .

موکل [ع] توکیل ایدن، ایشنی باشقه‌سنه تفویض ایدوب او ایشده او کیمسه‌یی یرینه اقامه ایدن .

موکل به [ع] موکل طرفندن وکیله تفویض اولنان شی .

موکل [ع] وکیل تعیین ایدلمش، وکیل.

مولد [ع] تولید ایدن ، طوغوران § طوغردان .

مولد [ع] تولید ایدلمش، طوغوردلمش § فی الاصل موجود اولیوب صکره‌دن پیدا اولمش : مثلا (فلاکت) کلمه‌سی لسانمزده مولد بر کلمه‌در . مولدات = مولد اولان شیلر .

مولد الحموضه [ع] اجسام بسیطه‌دندر. صویك اوده طقوزی ، هوانك بشده بر جزئی کندیسندن عبارت رنکسز، رایحه‌سز ، طعمسز برنوع غازدر. قابل تغیر اولان شیلرك بورلمسی بو غازك آنلرله امتزاجندن نشأت ایدر. هم یانار هم یاقار. تنفس واسطه‌سیله قانه داخل اوله‌رق رنکنی قرمزیلاشدیران بودر. ذوی الحیات بونکله یاشار .

مولد الماء [ع] اجسام بسیطه‌دندر . صویك اونده بر جزئی تشکیل ایدن رنکسز، رایحه‌سز بر نوع غازدر . قابل اشتعالدر تنفسه غیر صالحدر. مولد الحموضه ایله بالامتزاج صو حاصل ایدر

مؤلف [ع] تألیف ایدن، امتزاج ایتدیرن § کتاب وجوده کتیرن. مؤلفانه

= مؤلفجه سنه ، مؤلفین = مؤلفلر : مؤلفین عثمانیه .

مؤلَّف [ع] تألیف ایدلمش ، کتاب اولەرق وجوده کتیرلمش ، تألیف اولنمش کتاب ، جمعی مؤلفات : مؤلفات ادبیه . مؤلفات فقهیه .

مؤلِم [ع] ایلام ایدن ، الم ویرن ، اینجیدن ، آغریدان .

مؤلِّم [ع مولد] تألم ایدن . (مؤلم) ایله مترادفدر : مؤلم بر خبر . مصدری قوللانیلماز .

مؤلَّم [ع مولد] تألم ایدلمش ، اللندیرلمش ، الملی ، کدرلی : « مرك ایستر ایکن دل مؤلم — کمال »

موم [مح] معروف .

مؤمِن [ع] ایمان ایدن ، اینانان ، قلب ایله تصدیق ، دل ایله اقرار ایدن : جمعی مؤمنین ، مؤنثی مؤمنه . بونك جمعی مؤمنات .

موما الیه [ع] ایما ایدلمش ، یوقاریده کندیسنه اشارت ایدلمش ، شو . راجقده اسمی کچمش اولان . بو تعبیر رسمیاتده اولی رتبه سنی حائز اولانلره قدر قوللانیلیر .

مومیا [ف] جریحه یی فی الحال التیام بولدیران بر نوع صواغش . بونك عملی و معدنیسی اولورمش . مومیا حقنده برهان قاطعده فریدونه عطفاً یورودیلان روایت تاریخیه افسانەدن عبارتدر . § اسکی مصریلرك انواع دهن و بهارات ایله تحنیط ایتدکلری انسان و حیوان قوریسی .

مومیان [ف] قیل بللی . بلی قیل کبی اینجه . محبوبلره وصف اولور . شمدی بوکبی خیالات باریك عجمانه لسان شعر عثمانیدن طرد اولنمشدر .

مؤنَّث [ع] دیشی .

مونِس [ع] ایناس ایدن ، آلیشدیران . انسیت ایتدیرن § آلیشق ، انسیتلی ، انیس : مونس روح . مونس جان « کاروان دل وجان اولدی روان سن کیدەلی — نه غریب اولدم ای مونس جان سن کیدەلی — احمد پاشا » . « زمن جدا مشوکه توام نوردیدهٔ — آرام جان و مونس قلب رمیدهٔ — حافظ » = بندن آیرلمه که بنم کوزمك نوری ، آرام جانم ، قلب رمیدەمك مونسی سنسك .

مؤوِّل [ع] تأویل ایدن ، معنای ظاهریدن عدول ایله باشقه معنایه حمل ایدن § رؤیا تعبیر ایدن .

مؤوَّل [ع] تأویل ایدلمش ، معنای ظاهریدن عدول ایله بشقه معنایه حمل ایدلمش : عقل اول . نقلك حکمی آنکله مؤول اولدیغندن — کمال § تعبیر ایدلمش .

مویتاب [ف] قیل طوقویان . موطاف .

مؤیِّد [ع] تأیید ایدن ، قوتلندیرن .

مؤیَّد [ع] تأیید ایدلمش ، قوتلندیرلمش : « حقدن بزه سلطان مؤیدسین افندم — سن احمد و محمود و محمدسین افندم — غالب دده » .

مویه [ف] سوزشله آغلامه : « دوندی جسم ضعیف وپرناله — مویەدن مویه نالەدن ناله — لا » . مویه کر = مویه ایدن ، سوزشله آغلایان .

موینه [ف] کورك ، فروه . موینه دوز = کورکجی .

مهاب [ع] کندیسندن قورقولان ، اورکولان .

مؤیس [ع] تأییس ایدن ، مأیوس ایدن .

مهاجات [ع] شاعرلر بربرینی هجو ایتمك . هجو ایدشمك .

مهاجِر [ع] مهاجرت ایدیجی ، ایدن ، خانه و عیال ایله دیکر اقلیمه کوچن . دیکر ملدن اولان مهاجره (ملتجی) دینیلیر : مکهٔ مکرمەدن مدینهٔ منورەیه کوچن ذوات کرامدن هربری . جمعی مهاجرین ، مهاجرین و انصار ، مهاجرین چرا کسه .

مهاجَرت [ع] بریردن دیکر یره کوچمك ، خانەدن ، اقربادن آیراق صورتیله کوچمك .

مهاجزه [ع] فسلدەمك .

مهاجمه [ع] هجوم ایتمك ، صالدرمق ، بر بری باصدیرمق اوزره یورویش اجرا ایتمك ، جمعی مهاجمات : عسکرك مهاجماتی . مهاجمات آلام .

مهادنه [ع] بارشمق ، مصالحه .

مهارات [ع] برینك صقالنه کولەرك تمسخر ایتمك .

مهارشه [ع] خلقی بربرینه دوشورمك ، قیشقرتمق ، افساد .

مهاکات [ع] برینك عقلنی استصغار ، برینی احمق برینه قویمق .

مهامسه [ع] فسلدشمك

مهان [ف] اهانت اولنمش ، ذلیل ، حقیر .

مهایئه [ع] تراضیٔ طرفین ایله مقاسمهٔ منافع . مهایئه ایکی نوعدر . بری زمانا دیکری مکانا .

مهتدی [ع] اهتدا ایدن ، هدایت بولان ، دین حقه کیرن ، مسلمان اولان .

مهتز [ع] اهتزاز ایدن ، تترەین § فرحدن ، نشاطدن حرکته کلن ، کسر تا ایله یاکلشدر .

مهدِر [ع] اهدار ایدن ، دوکن ، آقیدان .

مهدی [ع] اهدا ایدن ، هدیه ایدن ، هدیه کوندرن

مهذِّب [ع] تهذیب ایدن ، زوائدی طرح ایله اصلاح ایدن ، خالص و منقح قیلان ، اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر : مهذب اخلاق .

مهر [ف] معروف ، خاتم ، سکون ها ایله ده لغتدر .

مهره [ف] ژدرها باشنده اولان طاش § چکیج § بل کمیکی ، بویون دوکمی . مهرهٔ عاج = برنوع بوری : « نفیر و مهرهٔ عاج ودم نای — لا »

مهلت [ع] برشیئك اجراسی ایچون وعدەدن صکره ویریلن زمان ، میدان . (ویرمك) مادەسیله قوللانیلیر : ادای دین ایچون شوقدر کون مهلت ویردی .

مهلِك [ع] اهلاك ایدن ، هلاك ایدن : مهلك برعلت . « کرچه مهلك بر اثر واردل حساسده — اشتکا ایتمز عجب طرزنده سینەم یارەدن — ناجی »

مهلِّك [ع] تهلیك ایدن ، (مهلك) ایله مترادفدر .

مهلِّل [ع] تهلیل ایدن ، (لا اله الا الله) دین .

مهلهل [ع] نازك ، لطیف روب § کوزل شعر ، سوز .

مهم [ع] همّ ، غم ویریجی ، ویرن § امر مهم عظیم ، کاردشوار ، اهمیتلی ، تأخیری جائز اولمیان شی : امور مهمه . مسائل مهمه . جمعی اولان مهمات اك زیاده عسکره لازم اولان اسلحه و جبخانه حقنده قوللانیلیر : مهمات حربیه .

مهمه [ع] مهم اولان خصوص : مهمهٔ اداره . مهمهٔ لسانیه .

مهمَل [ع] اهمال ایدلمش ، بوشلانمش ، حالی اوزره براقلمش . ترك ایدلمش § نقطەسز حرف : تاریخ مهمل § معناسز ، برمعنایه دلالت ایتمین کلمه : « لفظ مهمل سوز ایچنده یاراشقسز اما — طوغریسی بربری آردنجه نیمی یاراشیر — لا » جمعی

مهملات .

مُهْمِل [ع] اهمال ایدن، بوشلایان، حالی اوزره براقان، ترك ایدن .

مُهَنَّد [ع] هند دمیرندن یاپیلان قلیج: سیف مهند .

مُهَنْدِس [ع] فن هندسیه‌یه آشنا. مهندسین = مهندسلر .

مُهُودْ [ع] (مهد)ك جمعی .

مُهُورْ [ع] (مَهْر)ك جمعی .

مُهَوِّل [ع] تهویل ایدن ، قورقویه کرفتار ایدن .

مُهَیّا [ع] حاضرلنمش. آماده: «بیورمجلس ... ای مست نازنین‌ومی مهیا کمان

دلنواز — جودت پاشا »

مُهَیْمِن [ع] برینی خوفدن امین ایدن، نکهبان، مهربان. اسماء الٰهیه‌دندر.

مُهِینْ [ع] اهانت ایدن، بغیر حق تحقیر ایدن.

مُهَیِّیْ [ع] تهیئه ایدن، حاضرلایان .

مُیَاوَمَه [ع] کونده‌لك ایله معامله .

مُیَسِّر [ع] تیسیر ایدن، قولایلقله حصوله کتیرن .

مُیَسَّر [ع] تیسیر ایدلمش، قولایلقله حصوله کتیرلمش: جناب حق میمك اتمامنی میسر ایتدی .

مُیُولْ [ع] (میل)ك جمعی .

ن

نا [ف] ادات نفی‌در . اولمیان، دکل، سز. مشتقات وصفاته داخل اولور نابالغ = بالغ دکل. بالغ اولمیان. نامسموع = مسموع دکل ، مسموع اولمیان. دیکر ادات سلب اولان (بی) اداتی صفاتك غیری اسما ایله مصادر و اسمای جامده‌یه داخل اولور: بی‌علم = علمسز . بی‌شعور = عقلسز . بی‌زر = آلتونسز. (نا) حرفی برقاچ موضعده بوقاعده‌نك خلافنه اوله‌رق استعمال اولور: ناهنجار = قاعده‌سز، یولسز. نا انصاف = انصافسز. ناتوان = قدرتسز. نامید = امیدسز. ناکام = کامسز. بدبخت. (نادان) کلمه‌سنده‌کی « دان » یا «دانا» دن مخفف یاخود « داننده » معناسنده‌در .

نای [ف] معروف قامشدن یاپیلان ساز. مزمار، بونك طال، شاه منصور، کرفت جفرتمه کبی برقاچ نوعی واردر : « نایك که چیقار زمزمه ... وراحلرندن — بلبللر اوتر صانکه کلك شاخلرند — نائلی

قدیم). اکثریا (نی) صورتنده تخفیف اولنور: « بشنو توزنی چها چهای کوبد — اسرار نهفتۀ خدامی کوید — رخ زرد ودرون تهی وسر داده بباد — بی نطق وزبان خدا خدای کوید — حضرت مولانا » . « نی کبی باغری یانیق ، سینه دلیك سینه دوندردی قفری دده‌لك — لا » نای روین — و — نای روینه = اسکی محاربانده چالینان طونجدن معمول برنوع بوری. نفیر. بواسکیدن بزم وزرا مهترلری طرفندن‌ده چالینیر ایدی : « دمیدند درنای روین خروش — خروش آمدازبیم روینه جوش — هاتفی » نای ترکی = سورنا، ظورنا ، برروایته نظراً خطا وختن ترکلرینه مخصوص بریچوق آرشون مقداری بربوریدرکه باشی دوه بوینی کبی منحنیدر . نانبان = طلوم بوریسی. غایدا. (نای انبان)ده مخففه‌در. بوکا (نای مشك) ده دینیلیر § نایدن قبا برنوع دودك ، بوق. اسکیدن جنك محللرنده چالنیردی: « بفریدکوس وبنالید

نای — توکوئی که عالم برآمد زجای — فردوسی» § بوغاز، حلقوم. بوکا (نای کلو) ده دینیلیر § اواخر کلماته لاحق اوله‌رق مکان معنانی افاده ایدر : تکنا = طاریر . پهنا = اکلی یر .

نااُسْتُوارْ [ف] محکم اولمیان شی، چوروك.

ناآشِنا [ف] یبانجی ، بیکانه : دهر ناآشنا. بعضا (آشنا) صورتنده تخفیف اولنور: «سرو پیش هر ناتراش ورذیل — کند صحبت ناشنای خجل — میرنظمی».

نااُمِیدْ [ف] امیدسز، مأیوس «ناامیدانه = ناامید اولاته یاقیشه‌جق صورتده.. ناامیدی = ناامیدلك. مأیوسیت . «ناامیدی همین نوا دارد بیدل » .

ناآنْدِیشْ [ف] فکر ونظره محتاج اولمیان، بدیهی . ضروری اولان شی. کوندزك ضیاسی ، کیجه‌نك ظلمتی کبی .

نااُوسْ [ف] کلیسا ، مناستر . آتشخانۀ مجوس . (ناووس) ده لغتدر.

نااَهْلْ [ف] اهل دکل، اهلیتسز . نااهلان = نااهللر .

نابْ [ف] صرف ، خالص ، صاف: بادۀ ناب . لعل ناب: «ناز اولوردمبسته چشم تیمخوابکدن سنك — شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك — ندیم» «پیمانه‌دن دوکولدی می ناب بریره — نور ابندی صاندیلر کورن احباب بریره — نائلی قدیم » . § اولوق .

نابْ [ع] آزی دیشی ، کوپك دیشی § یاشلی دوه . جمعی انیاب .

نابِتْ [ع] بردن بیتن، نما بولان: من نبت = نابت اولان نابت اولور . « مانند شجر نابت اولور ثابت اولانلر — هرقنغی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت — ضیا »

نابَجا [ف] بیولسز ، محلسز ، یرنده دکل: « نیاز نابجادن برده ناز نابجادن کچ — لا »

نابَدِیدْ [ف] بلیرسز ، کورنمز . (بدید)ك ضدی : « نابدید اولدی بلیرسز یوق اولاندر نابود — سنبلزاده وهبی ، تحفه‌سندن » . « بحر عشق یاربی پایان وساحل نابدید — لا »

نابِتَه [ع] بر قبیله‌ده یکی ظهور ایدن اولاد صغار .

نابَرْجا [ف] (نابجا) یه باق .

نابِغَه [ع] عظیم الشان آدم § صوبنده شاعریت یوق ایکن بنفسه ظهور ایدن ، یاخود اوائل حالنده شاعر دکلکن صکره‌دن هوسكار اولان شاعر فصیح: نابغة الزمان . جمعی نوابغ .

نابَکارْ [ف] مفسد ، فعل قبیح صاحبی: « فلك دیدکاری اول نابکار کجرودن — نه‌در بواهل دلك چکدیکی عذاب والم — نفعی» § ایش ایشله‌مین ، عاطل ، بطال آدم .

نابَمَحَلْ [ف] محلسز ، یولسز : نابمحل سوز سویلین بالآخره محجوب اولور . سوزی نابمحل سویله‌ملی .

نابَسُودْ [ف] ال دکمه‌مش، ال طوقنمامش، اورسه‌لنمه‌مش یکی شی: جامۀ نابسود .

نابَسِی [ف] عدم . (وجود) مقابلی .

نابُودْ [ف] یوق اولان، معدوم صرف § صکره‌دن یوق اولان شی § مفلس، پریشان . نابود مند = فقیر .

نابَهْرَه [ف] اولو ، عظیم § صویسز ، فرومایه § مغشوش شی .

نابَهَنْجارْ [ف] یولسز ، قاعده‌یه مخالف .

نابی [ع] خبر ویرن .

نابی [یوسف] اعاظم شعرای عثمانیه‌دندر. رهالی، یعنی اورفه‌لیدر . سلطان محمد خان رابع دورنده ۱۰۷۶ ده استانبوله کله‌رك مصاحب شهریاری مصطفی پاشا دائره‌سنه انتساب ایله آنك دیوان کاتبی اولمشیدی. مشارالیهك دلالتیله حرمینك زیارت حرمینه موفق اولدقدن صکره ۱۰۸۹ ده درسعادته عودتنده پاشایه کدخدا اولمشیدی . بر زمان صکره حلبه چکیله‌رك مدت مدیده اوراده اقامت ایتمشدر. بالطه‌جی محمد پاشا حلب والیسی بولندیغی اثناده نابی‌یه زیاده متوجه اولدیغندن ۱۱۲۲ ده ایکنجی دفعه اوله‌رق صدارته مدعوا استانبوله کلیرکن آنی ده برلکده کتیروب باش محاسبه‌جیلکله تلطیف ایتمشیدی . حال احتضارده ایکن کندی لساندن صدور ایتدیکی مروی اولان (نابی بحضور آمد) عباره‌سنك کوستردیکی (۱۱۲٤) ده پیر اولدیغی حالده ارتحال ایتمشدر. اسکدارده قاره‌جه احمد جوارنده مدفوندر. مشارالیهك ۱۱۲٤ ده ارتحال ایلدیکنه دائر معاصرینی طرفندن یازلمش اولان تاریخلر تذکرهٔ صفایی‌ده موجود اولدیغندن (۱۱۲٦) ده برحیات اولدیغنه دائر بر رسالهٔ ادبیه‌ده کوریلان فقره بالطبع یاکلش عد اولنور . مشارالیه زماننده سخنوران رومك مقتداسی ایدی. اشعاری فوق العاده سلیس و منقحدر. آثاری شونلردر : (مرتب دیوان) (خیریه) (خیر آباد) (تحفهٔ دلکش نابی) (ذیل سیرویسی) (تحفة الحرمین) (منشآت) .

نابینا [ف] کوزسز ، اعمی . کور ایله بینلرنده‌کی فرق نابینانك آنادن طوغمه اعمی‌یی کورك ده صکره‌دن برسببله کورمز اولانه اطلاق اولنمسندن عبارتدر . نابینایی = نابینالق ، اعمالق : « دل بی درد ندارد خبر از عالم عشق — حسن یوسف چه کند در حق نابینایی — یغما » نابینایان = نابینالر .

ناپاك [ف] کیرلی ، پیقانمامش § پیس ، مردار : « بعض ناپاکك آب طاهر اولور — صکره مردارلغی ده ظاهر اولور — سنبل زاده وهبی » ناپاکان = ناپاکلر . ناپاکی = ناپاکلك .

ناپروا [ف] سرسم، سراسیمه § پرواسز لاقید . قورقوسز § جاهل .

ناپیدا [ف] کیزلی ، نهان « ظاهر » ك ضدی : « زهی ذاتك نهانی اول نهاندن ماسوا پیدا — بحار صنعکه امواج پیدا قعر ناپیدا — فضولی » . پیدا و ناپیدا = بللی بللیسز : « طوغار کن نجم بی خواب سحر پیدا و ناپیدا — عبدالحق حامد »

ناتراشیده [ف] یونتلمامش ، قبا ، تربیه‌سز آدم : ناتراشیده بر آدم .

ناتمام [ف] اکسیك ، نقصان .

ناتوان [ف] قوتسز قدرتسز . ناتوانی = ناتوانلق : علائم ناتوانی « ناتوانی ناتوانا نرا بچشم کم مبین — یاری یك رشته جمعیت دهد کلدسته‌را — صائب »

ناجذ [ع] آزی دیشلرینك نهایتنده‌کی آلتلی اوستلی درت دیش .

ناچسپان [ف] یاقیشیق آلمیان ، لایق اولمیان .

ناجو [ف] چام آغاجی، صنوبر.

ناجود [ف] بیوك قدح .

ناجی [ع] نجات بولان، قورتولان: «ناجی بن ایسه‌م نجات هیهات — نابی » § عقوبات اخرویه‌دن خلاص اولان: فرقهٔ ناجیه .

ناجی [معلم ناجی افندی] استانبولده سراج اصنافندن (علی) آغا اسمنده ناموسلو بر آدمك صلبندن دنیایه کله‌رك پدرینك وفاتندن صکره عائله‌سیله برابر روم ایلی‌یه کیدوب وارنه‌ده مدرسه‌لرده تحصیل علم و کمال ایتمش ، ینه اوراده بر قاچ یوز غروش معاشله رشدیه معلم ثانیلکنده بولنمش، بر آرالق وزرادن انتساب ایتدیکی بر ذاتك معیتنده روم ایلیده ، اناطولیده اوفاق تفك مأموریتلرله بر خیلی زمان طولاشوب « بر پاره‌یه صد هزار فریاد » دیه‌جك قدر فلکك کرم و شردینی کورمش، الك نهایت استانبوله کله‌رك (ترجمان حقیقت ، غزته‌سنه انتساب ایله زماننده رئیس الادبا اولمق شرف عظیمنی احراز ایتمش اولان معلم ناجی افندی مرحوم علم و عرفانی قدر حمیتیله ، وفاپرورلکیله، خیرخواهلغیله، علوجنابیله تمیز ایتمش بر بیوك آدم ایدی. مشار الیه « ترجمان حقیقت » غزته‌سیله نشریاتده بولندیغی زمان آثار قلمیه‌سیله ، منقحیت اسلوبیله عموم معاصرین ادبانك نظر تقدیرینی جلب ایدرك ایجاب زمانه کوره لسان شعر عثمانی‌یی تنقیح و اصلاحه چالشمش ، لسانمز ایچون حقیقة شایان تقدیر بر طاقم قواعد متینه وضع ایتمشدر، آثاری عمومك ایادی استفاده‌سنی تزیین ایتمکده اولدیغی ایچون بو جهتلردن اوزون اوزادی‌یه بحثه حاجت یوقدر. هله مشارالیهك ترجمه خصوصنده کوستردیکی اقتدار حقیقة شایان غبطه‌در. عربیدن، فارسیدن، فرانسزجه‌دن ترجمه ایتدیکی اثرلر اصلنه رشك افزا عد اولنسه بجادر. ناجینك بر قصوری وارسه تنقیدات خرده کیرانه‌ده پك ایلری کیتمش اولمسندن عبارتدر ناجی اوزونه قریب بویلی، سمیزجه، آچیق آلنلی، شهلا کوزلو، طوب چهره‌لی، سیاه صاچلی، صقاللی ایدی. چهره‌سی دائما متبسم کورینوردی. چوق سوز سویلمزدی. مصاحبت لاابالیانه‌سی غایت طاتلی ایدی. مزیات معنویه‌سندن بری ده قوهٔ حافظه‌سنك متانت خارق العاده‌سیدر . مشارالیه بر چوق سنه قمیله فقیرانه و ناموسکارانه کچمش ، الك نهایت طرف اشرف شاهانه‌دن خدمات علمیه‌سنه مکافاة [تاریخ نویس سلاطین آل عثمان] تعیین بیورلیه‌رق بو مأموریتی ایکی سنه قدر حسن ایفا ایتدکدن صکره ۱۳۱۰ تاریخنده قرق درت یاشنده ایکن وفات ایتمشدر . جنازه‌سی احتفالات لازمه ایله قالدیروب سلطان محمود حظیره‌سنه دفن اولنمشدر . سنك مزارنده اثار طبعندن اولان بیت آتی منقوشدر :

حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درکاه بر
بر نفس توحیددن آیرلمدم الله بر

ناجی اکابر محررینندن احمد مدحت افندی حضرتلرینك دامادی ایدی مبتدیلر ایچون آثار سائره‌سندن زیاده مفید اولان بو لغت کتابنی (فتوی) کلمه‌سنه قدر یازوب راقمش اولدیغندن آندن آشاغیسنك (تتمهٔ لغت ناجی) عنوانی آلتنده طرف کمترانه‌مدن اتمامنه غیرت ایدلمکده‌در . آثار منظومه‌سی: آتشپاره، شراره، فروزان، حمیت، ذات النطاقین ، ارطغرل غازی ، ترجیع بند، یادکار ناجی ، تقطیع یاخود عروض نمونه‌سی، مثنویٔ معلم ناجی، آثار منثوره‌سی: اعجاز قرآن، معمای آسمی، سانحات العرب، سانحات عجم، امثال علی، حکم الرفاعی، نوادر الاکابر، صاتبده سوز، خلاصة الاخلاص، عیدیه، مترجم. مدرسه خاطره‌لری. مجموعهٔ معلم، اصطلاحات ادبیه،

نمونهٔ سخن، اسامی، عثمانلی شاعرلری، محمد مظفر مجموعه‌سی، مخابرات، مکتوبلرم، انتقاد [بشیر فؤادله مشترك]. شویله بویله [شیخ وصفی ایله مشترك]، خرده فروش، معلم، امت، هدر، درت بش جزءدن عبارت قاموس عثمانی.

ناچار [ف] چاره‌سز. لابد، ضروری: « ناچار چکر خلق بو محنتلری یوقسه — آدم قره طاغ ایله کتیرمز بوکا طاقت — روحی بغدادی » . « مقبرده نصل تك یاتیورسه اولو ناچار — دنیاده دخی تك یشابور آدم غمخوار — نادر » ناچار بو صورته راضی اولدق § چاره‌سز، فقیر، دوشکون. ناچاری = ناچارلق.

ناچیز [ف] برشی دکل، دکرسز، هیچ حکمنده، لاشی. اشخاص واشیایه وصف اولور بندهٔ ناچیز. هدیهٔ ناچیز. کل ناچیز. یادکار ناچیز، اثر ناچیز. ناچیزانه = ناچیز اولانه یاقیشه‌جق صورتده: هدیهٔ ناچیزانه. آثار ناچیزانه. ناچیزی = ناچیزلك.

ناحره [ع] آیك برنجی کونی § آیك آخری، آخر کیجه‌سی.

ناحس [ع] قیتلق سنه‌سی.

ناحق [ع] حقسز، حقه غیر موافق: « کندی الیمله یاره کوب وردیکم قلم — فتوای خون ناحقمی یازدی ابتدا — لا » .

ناحل [ع] آریق، ضعیف.

ناحیه [ع] یان طرف، جانب § تشکیلات ملکیه‌جه داخلیه نظارتندن منصوب بر مدیرك بد ادارەسنده بولنان قطعهٔ مملکت. جمعی نواحی.

ناخدا [ف] ملاح، قپودان: « بلا موج آور کرداب حیرت، ناخدا نابود — عصر ساحللرین طوندی دریغا بابلك نامسعود — لا » . اصلی (تکنه صاحبی) دیمك. لان (نا وخدا) در.

ناخر [ع] چوروبوب اوفانمش کمیك.

ناخشنود [ف] خشنود دکل.

ناخلف [ف] شرف خصوصنده پدرینك، اجدادینك اثرینه امتثال ایتمین سفیه، خیرسز اولاد: « پدرم روضهٔ رضوان بدو کندم بفروخت — ناخلف باشم اکرمن بجوی نفروشم — حافظ » .

ناخن [ف] طیرناق. ظفر، اصلی قانسز دیمك اولان (ناخون) در. ناخن آفتاب = آتش.

ناخواست [ف] بی اختیار § بی طلب، بی تلاش.

ناخواه [ف] ایسته‌مین، رضا کوسترمین، خواه ناخواه = ایسترایسته‌مز: « زندکی درکردن افتاد است بیدل چاره چیست — خواه باید زیستن ناخواه باید زیستن — بیدل » .

ناخوش [ف] خوش دکل، طبیعته، مزاجه غیر موافق. ناخوشی = ناخوشلق.

ناد [ع] رزق، روزی.

نادان [ف] بیلمین، جاهل: « نادانلر ایدر صحبت نادانله تلذذ — دیوانه‌لرك همدمی دیوانه کرکدر — ضیا » . نادانی = نادانلق، جهالت، بیلمه‌مك. نادان کلمه‌سی لسان عوامدن درشت سوزلو، تربیه‌سز معناسنه قوللانیلیر.

نادب [ع] اولونك محاسننی تعداد ایده‌رك آغلایان.

نادر [ع] آز بولنان، آزشی: النادر کالمعدوم = نادر اولان شی یوق

کبیدر § بر کورکجینك صلبندن دنیایه کله‌رك جالس تخت ایران اولان حکمدار مشهورك نامیدرکه زماننده حدود ایرانی فوق العاده توسیع ایتمش وبغدادی محاصره ایلمشدی. طوپال عثمان پاشا قوماندانی آلتنده مقابلنه سوق اولنان عثمانلی اردوسی مشار الیهه قارشی قهرمانانه مدافعه ایتمش ونادر شاه ایرانده ظهور ایدن بعض اغتشاشات داخلیه‌دن طولایی محاصره‌یی رفع ایده‌رك عسکریله برابر چکلمشدر. وقوع بولان مصادمه‌ده طوپال عثمان پاشا شهید اولمشدی.

نادره [ع] نادر اولان شی: نادره‌دان = عالم، ظریف. نادره سنج = نادر سوز سویلین، ظریف، نکته‌دان.

نادرست [ف] درست، طوغری دکل.

نادم [ع] ندامت ایدن، پشیمان اولان، نادمانه = نادم اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ندامت = نادملك.

نادی [ع] ندا ایدن، هایقیران، چاغیران، § مجلس، انجمن: نادیٔ عرفان، نادیٔ فیض بادی.

نادیده [ف] کورلمه‌مش: نادیده بر قیافت.

نار [ع] آتش. ترکجه‌ده مرادفی (اود) لفظی مهجوردر. § مضرت: فلانك نارینه یاندی.

نارجیل [ف] هندستان جوزی. وقتیله بونك قبوغندن اعمال اولندیغی ایچون (نارکیله) بونك محرفی ایمش.

نارس [ف] خام میوه.

نارنج [ع] و **نارنك** [ف] ترنج.

ناردا [ف] لایق دکل: « سکا بن باشقه بد دعا ایده‌مم — ای خزان نارواُ بهار امل — بنی آغلاتدیغك قدرسنی‌ده — ایلسون کیم‌بار باشقه کوزل » .

ناری [ع] جن، پری § جهنمی، دوزخی.

ناز [ف] محبوبه‌نك عاشقنه ایتدیکی شیوه، استغنا: چوق ناز عاشق اوصاندیرر. ایتمك، چکمك ماده‌لریله قوللانیلیر: ناز ایدرسه غمزه‌سی عشاق زاره ناز ایدر — زلفی بر آشفته‌در کیم روزکاره ناز ایدر — نفعی » « چکیلیرمی بوکا فلکك نازی » ناز پرور = ناز ایدن: « او رتبه نازپرور اوله کیم ای مهر استغنا — سی بر ذرهٔ ناچیز ایکن بن آفتاب ایتدم — ادیب » ناز پرورانه = ناز پروره یاقیشه‌جق صورتده. ناز پروری = ناز پرورلك.

نازك [ف] یوفقه. رقیق: شعر نازك. نازك سوز § کوزل، محبوبه § نزاکتلی، ظریف، ملتفت، مکرم فی الاصل ضم زا ایله‌در. فقط بوصورت لسانمزده قبول اولنه‌ماز. نازك اندام = نازك اندامل. لطیف وجودلی. نازکانه = نازك اولانه یاقیشه‌جق صورتده. نازك بدن = نازك بدنلی، لطیف وجودلی نازك مزاج = نازك مزاجلی. نازکتر و نازکترین = زیاده نازك. نازکتن = نازك وجودلی. نازکی = نازکلك.

نازك خیالان [ف] مصنوعات الهیه‌یی فکر ایدنلر، عارفان § شعرا: « سخن باشد دلیل زندکی نازك خیالانرا — بیدل » .

نازل [ع] نزول ایدن، آشاغی اینن: سمادن شمدی مائده نازل اولیور.

نازله [ع] بلا، داهیه، محنت.

نازنده [ف] ناز ایدیجی، ایدن.

نازنین [ف] نازلی، مستغنی: «صانجوب بله نازنین اتکار — جمع ایلیه‌لم کوزل چیچکار — فضولی» § نازك اندامل، لطیف یرادیلشلی: «کر بر سرو چشم من نشینی — نازت بکشم که نازنینی — سعدی» طریق نازنین = بکتاشی طریقی: طریق نازنین فقراسی.

ناس [ع] اسم جنسدر. برآدم، آدملر، انسانلر: خیر الناس من ینفع الناس = ناسك خیرلیسی ناسه منفعتی اولاندر.

ناساز [ف] دوزنسز، اویغون دکل، غیر موافق: طالع ناساز. ناسازی = ناسازلق.

ناسج [ع] نسج ایدن، طوقویان.

ناسخ [ف] نسخ ایدن، ابطال ایدن، رد ایدن § یازی یازان.

ناسزا [ع] لایق دکل، لایق اولمیان.

ناسفته [ف] دلنمه‌مش: در ناسفته = دلنمه‌مش اینجی.

ناسق [ع] نسق ایدن، تنظیم وترتیب ایدن.

ناسك [ع] الله یولنده عبادت ایدن.

ناسنجیده [ف] طارتلمامش.

ناسوت [ع] عالم اجسام. دنیا (لاهوت) مقابلی. مجازاً شریعت و عبادت ظاهره معناسنه‌ده قوللانیلیر.

ناموَر [ع] آدی چیقمش، مشهور غازی ناموَر. (نام‌آور)دن مخففدر.

ناسی [ع] نسیان ایدن، اونودان.

ناشاد [ف] شاد دکل، غملی: قلب ناشاد. ناشادی = ناشادلق. «ناشاد کوکل بر کون اولوب شاد اوله جقدر — ضیا».

ناشایسته [ف] لایق دکل.

ناشتا [ف] صباحدن بری برشی یمه‌مش اولمق.

ناشد [ع] شعر انشاد ایدن، اوقویان.

ناشر [ع] نشر ایدن، صاچان، طاغیدان، یایان، آچان: ناشر نور معرفت. ناشر فیض نامتناهی. ناشر لوای عدل.

ناشسته [ف] ییقانمامش.

ناشط [ع] شاد، شن آدم.

ناشکیب [ف] صبرسز. عاشق ناشکیب. بلبل ناشکیب. ناشکیبی = ناشکیبلك.

ناشکفته [ف] آچیلمامش: زهرهٔ ناشکفته. بعضاً (نشکفته) صورتنده تخفیف اولنور: غنچهٔ نشکفته.

ناشناس [ف] جاهل § طانیماز اولان. بو معناده دائماً وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: حق ناشناس. حقوق ناشناس.

ناشنیده [ف] ایشیدلمه‌مش: قول ناشنیده. شعر ناشنیده.

ناشی [ع] نشأت ایدن، ایلری کلن. وجود بولان، طولایی.

ناصح [ع] نصیحت ایدن، اوکوت ویرن. ناصحانه = ناصحه یاقیشه‌جق صورتده. ناصح الجیب = قلبی تمیز آدم.

ناصر [ع] نصرت ایدن، یاردیم ایدن. جمعی ناصرین. (والله خیر الناصرین) کریمهٔ جلیله‌سی یونان محاربه‌سنده‌کی مظفریت عثمانیه‌یه تاریخ دوشمشیدی.

ناصیه [ع] آلین، پیشانی. جمعی: نواصی. ناصیه سا — ی = آلنی یره سورن: ناصیه‌سای احترام، ناصیه‌سای تعظیم. ناصیهٔ حال = تعبیری چهره کوسترشی مقامنده قوللانیلیر: فلان ذاتك ناصیهٔ حالندن ایلیکی آکلاشیلیور.

نادج [ع] کرکی کبی پیشکین‌ات، میوه.

ناطح [ع] بوینوز اوران.

ناطر [ع] باغ، باغچه، خرمالق بکجیسی § حمام خدمتجیسی. جمعی نواطر.

ناطق [ع] نطق ایدن، سویلین § ادراك وتفکر ایدن: انسان بر حیوان ناطقدر.

ناطقه [ع] قوهٔ دراکه، انسانی حیواناتدن تمییز ایدن مزیت معنویه: نفس ناطقه. قوهٔ ناطقه.

ناطور [ع] (ناطر) ایله مترادفدر.

ناظر [ع] نظر ایدن، باقان، کوزه‌دن: «ناظر سکا چشم اشکبارم — لطف ایله کتیر شراب ساقی — بیهوده دکل بو انتظارم — کوکلم بنه‌یك خراب ساقی — لا» § برادارهٔ‌نك، بر نظارتك کافهٔ امور ومعاملاتنه نظارت ایدن اك بیوك مأمور: خارجیه ناظری. معارف ناظری. جمعی (نظار). سدید الناظر = شائبهٔ تهمتدن بری اولمغله بر شیئه کرکی کبی دقتله نظر ایدن آدم.

ناظم [ع] نظم ایدن، دیزن، ترتیبنه قویان: ناظم لآل. § شعر سویلین: شهنامه ناظمی فردوسی طوسی. «ناظم منظومهٔ سلك لآل مثنوی — نفعی» اکثریا موزون سوز سویلین مقامنده قوللانیلیر: هر شاعر ناظم ایسه‌ده هر ناظم شاعر دکلدر. ناظمانه = ناظم اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جمعی ناظمین.

ناعجه [ع] یومشاق یر.

ناعم [ع] تر، تازه نبات § لطیف یومشاق شی.

ناعمه [ع] نان ونعمتله پرورده اولان قادین.

ناعور [ع] قانی کسلمه‌ین طمار § دکرمن قنادی.

ناعوره [ع] باغچه دولابی.

ناغض [ع] تعجب ایدرکبی باشنی تبره‌دن.

ناف [ف] کوبك، سره: سینه بر سینه ناف بناف غنودهٔ زیر پوستین انس وائتلاف اولدق — تلماق ترجمه‌سی. کامل یاشا § اورته، وسط. ناف عالم — و — ناف زمین = مکهٔ مکرمه. ناف شب = کیجه یاریسی.

نافخ [ع] نفخ ایدن، اوفورن. نافخ صور قیامت.

نافذ [ع] نفوذ ایدن، ایشله‌ین، اوته‌سنه کچن. اکثریا امر و حکمه صفت اوله‌رق ایراد اولنور: نافذ الامر، حکم نافذ. نافذ الکلم = سوزی کچن، امری نفوذ ایدن. نافذیت = نافذلك: شعر روحه نافذیتی حائز اولملیدر.

نافر [ع] نفرت ایدن، اورکن.

نافرجام [ف] عاقبت کاری خیرلی اولمیان شی: بخت نافرجام. طالع نافرجام.

نافع [ع] اسماء حسنادندر. نفع، فائده ویرن: عبدالنافع § نفعلی، فائده‌لی: «کندمه نافع صانیردم کندی — هرضه‌ر کلش مکر بندن بکا — ابن الخضر رشدی بك»

نافه [ع] مسك آهوسی دنیلن حیوانك کوبکندن چیقاریلان بر نوع مسك § محبوبه‌نك صاچی: «چو وا کرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بپابوسی آفتاب — فردوسی» = جانان سیاه صاچلرینی آچوبده طوپوقلرینه قدر دوکدیکی زمان کویا که

نعمه کوشك آیاغنی اوپمکه کلدی . § دوه‌سندن کورك یاپیلان حیوان پوستلرینك قارنی آلتنده‌کی دری : نافهٔ سمور . نافهٔ وشق .

نافی [ع] نفی ایدن ، وجودینی اورته‌دن قالدیران ، کیدرن .

ناقابل [ف] قابل دکل § قابلیتسز . جاهل . جمعی ناقابلان .

ناقه [ع] دیشی دوه : « ناقه‌ایلا محملی چکمش بیابان سمتنه — بیله مجنونی بو حالتدن خبرداری جرس — فضولی »

ناقد [ع] نقد ایدن ، ایینی کوتوسندن آییران § درهم ، دینار .

ناقر [ع] نشانه اصابت ایدن ، اوق .

ناقص [ع] نقص ایله متصف ، اکسك ، تام دکل § ریاضیاتده «—» اشارتی . مؤنثی ناقصه . ناقصة العقل = قادین .

ناقض [ع] نقض ایدن ، بوزان .

ناقل [ع] نقل ایدن ، بر یردن دیکر یره طاشییان § روایت ایدن . ناقل مجلس = بر مجلسده سویلنیلن سوزلری دیکر مجلسده نقل وروایت ایدن ، سوز آلوب کوتورن اخلاقسز .

ناقور [ع] دودوك ، بورو .

ناقوس [ع] خرستیانلرك عبادت وقتلرینی اعلام ایچون کلیسالرده چالدقلری چاك : ناقوس زدن ترانهٔ بندکی است — خیام »

ناك [ف] ادات تکیف واتصافدر . ترکجه‌ده مرادفی (لو . لی) اداتلریدر . سمه لاحق اولور : غمناك = غملی . کدرناك = کدرلی . فرحناك = فرحلی ، طربناك = طربلی .

ناکام [ف] مرادینه نائل اولمیان ، طالعسز ، محروم : بندهٔ ناکام . « کاس المقدر امید ایله ناکامه کوره — لا » § ناچار ، لاعلاج . ناکامی = ناکاملق ، محرومیت .

ناگاه [ف] آنسزین ، بردن بره . نظمده (ناگه) صورتنده مخفف اولنور .

ناکس [ف] صویسز . آلچاق ، دنی ، فرومایه . ناکسانه = ناکسجه‌سنه . ناکسی = ناکسلك . ناکسان = ناکسلر .

ناکس [ع] باشنی دائما آشاغی‌یه اکن ادم جمعی شاذ اوله‌رق (نواکس) کلیر .

ناکل [ع] نکول ایدن ، محترزانه قاچینان ، دونن .

ناگوار [ف] ممدوده هضم اولمیان ویابطیء الهضم اولان شی .

ناگهان [ف] آنسزین ، بردنبره کلن :

ناگهانی [ف] بلای ناگهانی . قضای ناگهانی دنیله‌مز ملك رضا اوله . قحبه بدخواهك ظفر بولماز — رضای طالبانه بر قضای ناگهانیدر — شیخ رضا » .

نال [ف] دوه‌دکی ، مزمار § خامه ، قلم § قلم ایچنده‌کی اینجه تل : « ایتدی تن ضعیفمی فریاد وناله نال — قالدم او رتبه ضعف ایله یوق ارنجه حال — راغب پاشا » § قارغی قامشی . شکر قامشی § ایکله‌یجی ، ایکله‌ین . بو معناده وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر .

نالش [ف] ایکلمه ، یکاتی ایتمه : نالش نای . نالش عندلیب . « ایلمه ای کریهٔ نالش قرنم ازدیاد — ناجی »

ناله [ف] ایکلی ، انین : نالهٔ نی . نالهٔ دل . « کوکده ناله کیم دل مشتاقدن قوپار — بر نغمه‌در حجازده عشاقدن قوپار — نائلی قدیم » . « بی داشاد قیلماز هیچ بر حالك دوامندن — الندن ناله‌لر فریادلر طبعم

پریشانك » . ناله‌زن وناله سنج = ناله ایدیجی ایدن : « وجدی تزیید ایدن هم دردلر الحانیدر — ناله سنج اولدقجه نی ایلر انینم ازدیاد — معلم ناجی » . ناله‌زنی وناله سنجی = ناله‌زنلك . ناله کنان = ناله ایده‌رك .

نام [ف] اسم ، آد § شهرت وشان : « نه کسب ایتدم حیاتمدن بو یرده کا فایده — اوده نسیانه مرهون ، آه بوش بر نامدن باشقه » نام آور = آدی چیقمش ، مشهور آدم . نام بردار ، نام برده ، نامدار ، نامور = نامل ، شهرتلی ، آدلی ، شانلی : غازی نامدار . شاعر نامور . نامجوی = نام آرایان . شجیع ، بهادر . نامزد = نشانلی قیز ، استقبال ایچون بر خصوصه ، بر موقعه تعیین ایدلمش اولان .

نامبارك [ف] مبارك دکل ، میمنتسز : « نا مبارك قدمی نیل وفراتی قوریدور — لا »

نامتصور [ف] متصور دکل ، خاطر وخیاله کلمین .

نامتناهی [ف] متناهی دکل ، نهایتسز : فیض نامتناهی . فضای نامتناهی « بیزی بیتدی دیده‌کم نور نامتناهی — نفسله قابل اطفامیدر چراغ الهی — ناجی »

نامحدود [ف] محدود دکل ، حدی ، پایانی یوق . فکر نامحدود . شوق نامحدود . « تجلیسی دیمکدر زنده‌کی بر آن موهومك — زمان بر لجه‌در جاری الاطلاق نامحدود »

نامحرم [ف] محرم دکل ، کندیسیله کوروشلمه‌سی حرام اولان § بیکانه . بیانجی : « ما اگر مکتوب ننویسیم عیب مامکن — درمیان راز مشتاقان قلم نامحرمست — فیضی هندی » = مکتوب یازمدیغمزدن طولایی بزی تعییب ایتمه . اسرار مشتاقان آره‌سنده قلم بیکانه‌در .

نامحصور [ف] محصور دکل ، حصر ایدلمه‌مش : قوم نامحصور .

نامرد [ف] مرد دکل . آلچاق ، نجیل ، لئیم ، قحبه : « کیچمه نامرد کوپروسندن قو آپارسون صو سنی » § قورقاق . نامردانه = نامرد اولانه یاقیشه‌جق صورتده . نامردی = نامردلك

نامرضی [ف] رضایه غیر موافق : حرکت نامرضی . فعل نامرضی .

نامزاج [ف] مزاجسز ، مزاجی فیرق . کیفسز . نامزاجی = نامزاجلق .

نامسموع [ف] مسموع دکل ، ایشیدلمه‌مش .

نامطبوع [ف] مطبوع ، مقبول دکل ، طرز نامطبوع . شعر نامطبوع .

نامعدود [ف] معدود دکل ، صایلماز : مبلغ نامعدود .

نامعقول [ف] معقول دکل ، عقله غیر موافق

نامعلوم [ف] معلوم دکل ، بیلنمه‌مش .

نامقبول [ف] مقبول دکل . قبول اولنمامش . بکنلمه‌مش .

ناملایم [ف] ملایم دکل ، مناسبتسز ، درشت ، اویغونسز : « ناملایم لهجه‌سی موزونی ناموزون ایدر — فضولی »

نامناسب [ف] مناسب دکل ، اویغونسز .

ناموافق [ف] موافق دکل ، اویغونسز .

ناموجه [ف] موجه دکل ، توجیه ایدلمه‌مش .

ناموزون [ف] موزون دکل ، وزنسز : شعر ناموزون .

ناموس [ع ف] عفت ، عصمت ، نزاهت ، ادب وحیا ، طوغرولق کبی فضائل انسانیه‌نك خلاصهٔ معانیسنی جامع بر کلمهٔ مقدسه‌درکه متصف بین الناس دائما عزیز ومحترم اولور : ارباب ناموس . ناموسسز

یاشامغه اولوم هر حالده ترجیح اولنور .
نامو-پرور = ناموسلی . نامو-پرورانه = نامو-پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده . نامو-پروری = نامو-پرورلك § صاحب اسرار § ملائکه ، شریعت ، وحی و حکم آلهی ، ناموس اکبر = صاحب اسرار عظم ، یعنی جبرائیل علیه السلام .

نام مستعار [ف] کندی نامندن باشقه اوله‌رق عاریة طاقیلان نام : نام مستعار ادبا ماسکه‌سیدر — عالی بك .

نامه [ف] مکتوب ، تحریرات : « بو نامه اویار جانه کیتسون — برآهدر آسمانه کیتسون — شیخ غالب » . مکتوبه نامه اطلاقی عنوانده ویا آخرنده اسم یازیلی اعتباریله‌در § کتاب : شهنامه . بازنامه . همایوننامه . § فرمان ، بیورلدی : نامهٔ حکمداری . نامهٔ همایون . نامه آور و نامه بر = مکتوب کتیروب کتورن : کبوتر نامه بر . نامه رسان = نامه ایرشدیرن ، نامه اولاشدیران . نامه رسانی = نامه رسانلق .

نامهربان [ف] وفاسز ، محبتسز ، شفقتسز : دلبر نامهربان . « مهرم که اولدی عالمه روشن کونش کبی — بر ذره کلز ای مه نامهربان سکا — جامی » نامهربانی = نامهربانلق .

نامی [ف] نامی ، شهرتلی ، متعین .

نامی [ع] نما بولان ، بیوین ، آرتان .

نامیه [ع] قوت نما صاحبی ، آرتمق ، بیومك شانندن اولان شی § حیوانات و نباتاتده اولان بیومکلك ، آرتمقلق قوتی : قوهٔ نامیه .

نان [ف] اتمك ، خبز : « یارب نه‌در بو کشمکش درد احتیاج — انسانك احتیاجی که برلقمه‌نانه‌در — ضیا » . نانپاره = اتمك پارچه‌سی : طالب نانپاره . نانپز = اتمکجی . نان تلخ = بیات قورو ، کوفلی اتمك . نان جوین = آرپه اتمکی : « ای خواجهٔ سرآمده ممکن دکلیدر — مقصود دفع جوع ایسه نان جوین ایله — نائلی قدیم » نانجو — ی = دیلنجی ، کدا ، طالب دنیا . نان حلال = کسب و زراعتله حاصل اولان معیشت . نانخواه = اتمك ایسته‌ین ، دیلنجی . نان دهقان = پادشاه اتمکی . نانکش = چتانبك ، نان کشکین = بقله ، طاری ، آرپه ، بغدای اونندن یاپیلان بر نوع اتمك . نان کلاج = اتمك قطایفی ، کلاج بقلوه‌سی . نانکور = یدیکی اتمکك قدرینی بیلمین ، شکرینی ادا ایتمین ، کافر نعمت ، جری ، ناکس ، بخیل ، مردار . (نامکور) بوندن محرفدر .

نانو [ف] چوجغی اویوتمق ایچون سویلنیلان ازکیلی نغمه‌ه نی .

ناودان [ف] اولوق ، میزاب : ناودان قلم عرفان . ناودان خامه .

ناور [ف] ممکن . ناوران = ممکنات .

ناورد [ف] جنك ، حرب . ناوردگاه = جنك محلی ، معرکه .

ناوك [ف] اوق ، تیر : ناوك مژکان . ناوك سحری = سحر وقتنده ایدیلن بد دعا ، انکسار . ناوك قلبی = درون دلدن چکیلن آه . ناوك انداز = اوق آتان . ناوك اندازی = ناوك اندازلق .

ناوچه [ف] کثیف ، مردار ، ملوث .

ناهب [ع] نهب ایدن ، یغما ایدن .

ناهد و ناهده [ع] ترنج ممه‌لی قز .

ناهق [ع] اشك کبی آکیرن ، اشك سسلی .

ناهل [ع] صوسز .

ناهمتا [ف] مساوی اولمیان ، اش دکل .

ناهموار [ف] اکری ، منحنی ، دوزکون دکل : ارض ناهموار . ناهمواری = ناهموارلق .

ناهی [ف] نهی ایدن ، منع ایدن .

ناهید و ناهیده [ف] زهره کوکبی . اساطیر ایرانیه‌ده مطربهٔ فلك اعتبار اولنمشدر .

نای [ف] « نا » ماده‌سنه مراجعت .

نایاب [ف] بولنماز : نایاب برآدم .

نائب [ع] نوبت بکله‌ین § وکیل ، قائمقام : نائب حکومت § محاکم شرعیه‌ده طرف سلطانیدن حکمه مأذون اولان . مؤنثی نائبه : اسپانیا نائبهٔ حکومتی .

نایبان [ف] (نزن) ایله مترادفدر .

نائبه [ع] بلا ، مصیبت ، مشقت ، شدت ، قضا ، وقعه . جمعی نائبات ونوائب : نائبات ایال . نوائب زمان .

نایچه [ف] نایك مصغری . کوچك نی ، کوچك قامیش .

نائحه [ع] میتك خانه‌سنده ، جنازه آرقه‌سندن متوفانك محاسنی تعداد ایدرك اجرتله آغلایان ، فریاد ایدن قادین ، صاغوجی . جمعی نائحات .

نائره [ع] حرارت ، صیجاقلق ، آتش ، کرمی : نائرهٔ حرب وقتال . نائرهٔ عشق .

نائل [ع] ایسته‌دیکی شیئی الده ایدن ، مطلوبه دسترس اولان : نائل التفات . نائل احسان . نائلیت = نائللك .

نائلی قدیم [شاعر مشهور] استانبوللودر . اسمی مصطفی‌در . نفعی معاصرلرندن برشاعر استاددرکه تنقیح الفاظ واختراع تعبیرات جیده ایله تمیز ایتمشدر . مشار الیه (١٠٧٧) تاریخنده ختم منظومهٔ حیات ایلمشدر .

نائم [ع] اویویان ، اویقوده بولنان ، خوابیده : طفل نائم . دلبر نائم .

نبائر [ع] (نبیره) نك جمعی اولمق اوزره عجملر طرفندن ایراد ایدلمشدر . بوده فرامین ، خوانین وامثالی کبی یاپلمشدر .

نبائل [ع] نبیله‌نك جمعی .

نبات [ع] اوت . آغاج کبی یردن بتمك شانندن اولان شی . جمعی نباتات . نباتی = نباته منسوب . نباتیون = علم نباتات علماسی .

نباج [ع] شدید الصوت .

نباح [ع] کوپك هاولامه‌سی .

نباش [ع] مزاری قازه‌رق اولونك کفنی چیقاران ، کفن صویجی : رحم الله النباش الاول .

نبال [ف] اوقچی ، اوق یاپوب صاتان .

نبالت [ع] ذکا ، نجابت ، کرم وشرف جهتیله عالی قدر اولمق § بیوکلك ، عظمت .

نباهت [ع] شرف ، شان وشهرت § شرف ، شان وشهرت صاحبی اولمق .

نبت [ع] اوت ، کیاه § اوت بتمك .

نبذه [ع] آزشی ، پارچه § برشیئك بقیه‌سی .

نبرد [ف] جنك وجدال ، قتال .

نبرد آزما [ف] چوق جنك کورلمش ، محاربه‌لرده تجربه‌سی سبقت

ایتمش آدم .

نبردگاه [ف] جنك محلی، معرکه .

نبض [ع] طمار آتمق § طمار آتمه‌سی محسوس اولدیغی محل . نبض آشنا = نبضدن آکلایان، نباض: «ای طبیب حاذق نبض آشنای درد دل — خستهٔ هجرم بکا بر چاره الله‌عشقنه — شیخ الاسلام اسحق افندی »

نبضان [ع] طمار آتمق .

نبع [ع] ییکر صویی قاینایوب آقمق .

نبق [ع] سدر دینیلن آغاجك میوه‌سی، سکون با ایله‌ده مقدر.

نبل [ع] اوق یایمق § اوق، تیر.

نبی [ع] پیغمبر، طرف الهیدن قوللره تبلیغ احکام ایدن ذات شریف. رسول ایله بینلرنده عموم و خصوص مطلق واردر . نبی صاحب کتابده اولمیه‌بیلیر . حالبوکه رسول اطلاقی صاحب کتابه خاصدر. جمعی انبیاء: انبیاء عظام. نبوی = نبی‌یه منسوب: حدیث نبوی = احادیث نبویه . هجرت نبویه .

نبیذ [ع] خرما و آرپه‌دن یاپیلان برنوع شراب .

نبیر و نبیره [ف] اوغلك اوغلی، طورون. § قزك اوغلی، طورون. حفید .

نبیل [ع] عالی، عالم، فاضل آدم.

نبیسه [ف] اوغل اولادی، حفید .

نبیه [ف] شریف، نجیب، نامدار آدم .

نتاج [ع] حیوان کندی کندینه طوغورمق.

نتایج [ع] (نتیجه) نك جمعی .

نتیجه [ع] دول § برشیدن چیقارلمش، حاصل ایدلمش اولان شی § منطقجه حد اوسط اسقاط ایدلدکدن صکره صغری ایله کبرانك اقترانندن حاصل اولان شی. نتیجه‌بخش = نتیجه ویریجی، ویرن. نتیجه پذیر = نتیجه قبول ایدن، نتیجه بولان .

نثار [ع] نثر ایدیجی، ایدن، صاچیجی، طاغیدیجی .

نثر [ع] صاچمق، طاغتمق § وزنسز، قافیه‌سز یازیلان شی .

نثره [ع] حیوانانك آقصیرمه‌سی .

نجائب [ع] (نجیب) ك جمعی .

نجات [ع] قورتیلمق، خلاص اولمق «نجات بولمق» ماده‌سیله قوللانیلیر: دشمندن نجات بولمق § قورتیلمه قورتیلش: النجاة فی الصدق = نجات طوغرولقده‌در .

نجابت [ع] اصلی و نسلی تمیز اوله‌رق اصالت، بیوکلك § کوزل خویلولق، عزیزلك .

نجاح [ع] برشیئه ظفریاب اولمق، حاجت، مطلوب حصوله کلمك § خلاص اولمق قورتیلمق .

نجار [ع] دولگر، دروکر .

نجاست [ع] پیسلك، مرداراق .

نجاشی [ع] حبش حکمدارینك علمیدر. چین امپراطورلرینه «فغفور»، ژاپونیا حکمدارلرینه‌ده «میقادو» دینیلیر.

نجام [ع] علم نجومه آشنا اولان .

نجدت [ع] شجاعت، بهادرلق .

نجس [ع] پیس، مردار اولمق § مردار، ناپاك، پلید. (طاهرك) ضدی . ایکنجی معناده کسر جیم ایله‌ده لغتدر .

نجف [ع] امام علی رضی الله عنه حضرتلرینك مرقد منورلری حاوی اولان شهر: «بکاوش مژه ازکور تانجف بروم — اکر بهندبخاکم کنی وکربه‌تتار — عرفی»

نجل [ع] چوجق، اولاد: نجل نجیب § اصل، نسل § برشیئی آتمق .

نجم [ع] کوکب، ستاره § اولکر کوکی، پروین، ثریا بو معناده النجم دیمك لازمدر . جمعی انجم، انجام، نجوم کلیر.

نجیب [ع] صویی تمیز، نسلی پاك، اصیل، کریم انسان و حیوانه وصف اولور: نجیب بر ذات. نجیب بر آت . جمعی نجباء، انجاب . ناقهٔ نجیبه. بونك جمعی نجائب کلیر.

نجیره [ع] اوستی اورتیلی اخشاب صفه .

نجیس [ع] اصلا اونولمیان علت § نجاستلی، پیس، مردار

نجیل [ع] مرد اصیل، معروف النسب: نجل نجیل .

نحاریر [ع] (نحریر) ك جمعی: نحاریر زمان .

نحافت [ع] آریقلق، ضعیفلك، طاقتسزلك، لاغرلك: نحافت وجود. نحافت جسمی قیامنه مساعد اولمیه اوچهره‌ده بنه باشقه بر وقار و عظمت بخش ایدردی - لامارتین

نحام [ع] چوق تنحنح ایدن آدم § بخیل، جمری .

نحت [ع] یونمق، یونلمق. تراشیدن: صنعت نحت. نحت سنك § ایکی کلمه‌دن بر کلمه وجوده کتیرمك. (منحوت) ماده‌سنه مراجعت .

نحر [ع] بوغاز، سرسینه § بوغازلامق. یوم النحر = ذی الحجه‌نك اوننجی کونی.

نحز [ع] اوفه قاقمق، برشیله دوکمك § بر کبی شیلری هوانده دوکمك.

نحس [ع] اوغورسزلق، یمنسزلك. (سعد) ك ضدی . § اوغورسز، یمنسز. نحس اکبر = زحل: «نحس اکبرله طلوع ایتدی ثریای سخن — وهبی» . نحسین فلك = زحل، مریخ .

نحل [ع] بال آریسی، مکس انکبین .

نحمه [ع] کوکسدن چیقان سس .

نحنحه [ع] اوکسورمك، بوغازده لغم طیقانقله حیرلتی ایله سولومق .

نحو [ع] طرف، جهت، یول. بو معناده جمعی اولان انحاء قوللانیلیر: انحای صحرا § کبی، مانند § کلام عربك اعرابی بیلدیرن علم معروف . نحوی = علم نحوه منسوب. علم نحو عالمی. نحویون = علم نحو علماسی .

نحیب [ع] فریاد ایله آغلامق، بکا ایتمك § شدتله بکا. آغلامه.

نحیت و نحیته [ع] کومولی به‌یافین ایکلك .

نحیر [ع] بوغازلانمش: اشتر نحیر. کوسفند نحیر.

نحیره [ع] آیك اول کونی یاخود آخر کیجه‌سی.

نحیس [ع] قیناق: سال نحیس § اوغورسز، یمنسز .

نحیف [ع] آریق، ضعیف، لاغر: جسم نحیف. مرد نحیف .

نخ [ف] ایپ، تار، رشته .

نخجیر [ف] آولامق. صید ایتمك § آو، صید § آهو وامثالی صحرائی جانوار . § آو محلی، شکارکاه. جیم عربی ایله استعمالی خطادر .

نَخْل [ع] خرما آغاجی . مفردنده (نخله) دینیلیر . اسکیدن موم وکموشدن آغاج دالی شکلنده یاپیله‌رق کلین اوکنده کوتورلن آرایشه بوندن غلط اولمق اوزره (نقل) دینیلیردی . نقلبند = نقل دینیلان شیئی یاپان ، مومجی ، قلمکار .

نَخْلِ تابوت [ف] پیر اوله‌رق وفات ایدنلرك تابوتی اوزرینه قونیلان برنوع زینت ، آرایش ، اکلیل . بو عادت وقتیله ایرانده جاری ایدی : « کشتهٔ عشقم و آن نیست که درشهر کسی — نخل تابوت مرا بیندوشیون نکند — شافی » . « سایه‌سین درویش بی‌برك ونوادن دور ایدر — صاقلاسون آرایش تابوته نخل قامتن — منطق » . آکا (نخل ماتم) ده دینیلیر .

نَخْلِ طور [ف] موسی علیه السلامك وادیٔ ایمنده اوزرنده تجلیات انوار الهیه‌یی مشاهده ایتمش اولدیغی شجر مقدس .

نَخْلِ مَریَم [ف] عیسی علیه السلامك زمان تولدنده حضرت مریمك اوجاع حملدن مضطرب اوله‌رق صحراده سایه‌سنه التجا ایتدیکی قوری خرما آغاجیدرکه شجر مذکور مشارالیهانك برکت عفتندن بقدرة الله تعالی یشیللنمش ایدی .

نَخْلزار و **نَخْلِستان** [ف] خرمالق ، مطلقا آغاجلق ، فدانلق معناسنده‌ده قوللانیلیر : « بنه سیر ایله نخلستان دورا دور معنایی — کلستان درکلستاندر خیابان درخیاباندر — ریاضی » . نخلزار جنت .

نَخْوَت [ع] بیوکلنمك ، تکبر . تعظم § کبر ، عظمت ، بیوکلك طاسلامه : نخوت جهلا . کسرنون ایله‌یا کاشدر نخوت پیشه = نخوتی اعتیاد ایدن ، متکبر .

نخوتفروش = عظمتفروش .

نَخِب [ع] یورکسز ، قورقاق . جبان .

نَخْچِیر [ف] پوصی ، کمین . نخچیرکاه = پوصی یری . زایله‌ده لغتدر .

نَخِیل [ع] خرما آغاجی : « دستما کوتاه وخرما برنخیل — سعدی » = المرقیصه . خرما آغاجك اوزرنده § (نخل)ك جمعی . خرما آغاجلری ، خرمالق .

نَدّاف [ع] پاموق آتان ، حلاج .

نَدامَت [ع] (دکانکی‌یا یعه‌ایدم) دیمك . پشیمان اولمق (ایتمك) (کتیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : ندامت کتیردی کی اولدی . یاپدیغی شیدن ندامت ایتدی . § پشیمانلق : آتش ندامت . حس جانسوز ندامت . ندامتکار = ندامت ایدن ، پشیمان اولان . ندامتکارانه = ندامتکارجه‌سنه ندامتکاری = ندامتکارلق . ندامتکاه = محل ندامت : ندامتکاه عالم . نظمده بعضاً (ندامتکه) صورتنده تخفیف اولنور : « بر ندامتکه‌دراحق‌وق عالم ، عاقبت — مشتری وبایعك اولاهدر سرمایه‌سی — لا » .

نَداوَت [ع] یاشلق ، عیللك ، رطوبت .

نَدْب [ع] میت اوزرینه محاسنی تعداد ایده‌رك آغلامق .

نَدَب [ع] یاره یری ، نشان ، زخم .

نَدْرَت [ع] نادرلك ، آزبولنمه ، قلت .

نَدَم [ع] پشیمان اولمق : حس ندم § پشیمانلق : « بیلمزمیسك که جالب تعظیم اولور کرم — افعال .. لمانی تعقیب ایدر ندم — ناجی » .

نَدْمان [ع] نادم ، پشیمان § ندیم همبزم شراب .

نَدِید و **نَدِیده** [ع] اش ، مثل ، همتا . جمعی (نداند)

نَدِیم و **نَدِیمه** [ع] همقدح ، همبزم شراب . § مصاحب ، همدم : « بنم ندیمهٔ روحم تفکراتمدر — دم تفکرم الك خوش دم حیاتمدر — اکرم بك » § امرا وسلاطینك هم‌نشینی ، مصاحبی . بو ایکی معناده توسع طریقیله مستعملدر .

نَدِیم (شاعر مشهور) (احمد) تقلیددن عاری اشعار شوخانه‌سیله عثمانلی شاعرلری آره‌سنده برموقع مخصوص طوتمش اولان نادرهٔ طبیعتدرکه سلطان ابراهیمك اواخر سلطنتنده قاضی عسکر بولنان مصطفی افندینك نبیره‌سیدر . محمود پاشا محکمه‌سنده حاکملك ایتمشدر . مشهور داماد ابراهیم پاشانك کتابجیسی وندیمی ایدی . (١١٤٣) ده ارتحال ایلمشدر . قاره‌جه‌احمد قبرستاننده مدفوندر . نابی کبی آنكده سنك مزاری تجدیده شایاندر . دیوانی معروفدر . صحائف الاخبار ترجمه‌سی اولان (منجمباشی تاریخی) دخی جمله آثارندندر . مشارالیهك میرزا زاده سالم تذکره‌سنده منتخب اولمق اوزره کوستریلن :

خسته‌الکلردن امان کورمیه چشم سیهك
مومیا بولیه عالمده شکست کلهك مطلع

کندیسنك اك عادی سوزلرندن عد اولنسه بجادر .

نَذْر [ع] برکیمسه برشیئی کندی نفسنه واجب قیلمق . الله ایچون برعبادتی عهده‌سنه آلمق § برکیمسه واجب اولمیان شیئی کندی نفسی اوزرینه واجب قیلمق : « ویرمم سکاجك بندن الك ای ملك الموت — جانانمه نذر ایلدیکم جانه طوقنمه — عاشق عمر » § دیت . بو معناده جمعی نذور کلیر . § شرط وتعلیقه مقارن وعد .

نَذِیر [ع] برینه برشیئك قورقنج اولدیغی خبر ویره‌رك کندیسنی قورقوتمق ، برماده‌نك تبلیغیله تخویف . (تبشیر) مقابلیدر . § اسماء پیغمبریدندر .

نَذِیره [ع] نذر ایچون ادا اولنان شی .

نَر [ف] ارکك : شیر نر .

نَرّه [ف] ارکك § طائفه : نرهٔ آب . نره تخفیف را ایله‌ده لغتدر .

نَرْجِس [ع] (نرکس) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

نِرْخ [ف] نارق ، رسماً قونیلان فیأت ، بها ، سعر : فی الاصل نونك کسریله‌در .

نَرْد [ف] طاوله دنیلان معروف اویون . بونك مخترعی بزرجمهر ایمش . نردباز = طاوله اوینایان . نردبازی — نردبازلق .

نَرْدُبان [ف] مردیون .

نَرْگِس [ف] معروف چیچك زرین قدحده بونوعدندر . § محبوبه‌نك کوزی ، کوزل کوز . نرکس نیمخواب . نرکس مخمور = محبوبه‌نك کوزندن کنایه‌در : « جهانی ایتمکه برلحظه‌ده خراب سکا — یتراو نرکس مخمور نیمخواب سکا — قائلی قدیم » .

نَرْگِسه [ف] نرکس شکلنده فیل وسائر حیوانات کمیکلرندن یاپیلوب طاوانك اورته‌سنه زینت مقامنده قوللانیلان شکوفهٔ مصنوع § ایچنه نرکس قونیلان شیشه § نجومدن وخاصة اوکلردن کنایه اولور .

نَرْگِسی [ف] برنوع عجم قماشی § نرکس شکلنده کسیله‌رك پیشیریلان برنوع خمیر ایشی .

نَرْم [ف] یومشاق ، ملایم . نرم نرم = آهسته آهسته . نرمی = یومشاقلق . نرم آهن = کوشك ، زبون شی . نرمساز =

حلیم، حمول آدم. نرم‌لکام = باشی سرت اولمیان آت § مطیع، فرمانبر.

نریمن و نریمان [ف] رستمك جدی اولان سامك پدرینك نامی. بو مناسبتله مطلقا شجیع وبهادر اولان آدملر حقنده‌ده استعمال اولنور. نریمانی = نریمانلق.

نزغ [ع] فتنه القاسیله خلقی بربرینه دوشورمك، افساد.

نزاکت [ع مولد] نازکلك. ظرافت. قبااولمامق حالی: نزاکت‌افاده: نزاکت وجود. نزاکت اطوار. نزاکت افاده. «نزاکت بدن نه‌در کوکلده رقت ایسترم — بن آغلارم او خنده‌ور بوحاله دقت ایسترم — ضیا»

نزاهت [ع] فناالقدن اوزاقلق. عیبدن بریلك. پاکلك، تمیزلك. معنوی‌یانده قوللانیلیر: نزاهت اسلوب. نزاهت افاده.

نزد [ف] یان. عند معناسنه‌اشیاواشخاص حقنده قوللانیلیر: فلان ذاتك‌نزدنده مقیم فلان افندی. نزد عقلا.

نزع [ع] بر شیئی یرندن چکوب قوپارمق، سوکمك: «نزع حیات حی ایدرامواته جان ویرر — لا» حالت نزع وحالة النزاع = جان چکیشمك حالی.

نزف [ع] قویونك صوینی کاملا چکمك، قیونك صوینی کاملا چکلمك: نزف چاه § قان آقمق، زیاده قان آقمقله بی‌تاب اتمك § قانك برعارضه سببیله طمارلردن خروجنه باعث اولان انبساط دموی، قاناما.

نزله [ع] زکام عتی: «عارض اوله‌لی باشمزه نزلهٔ عشق — زکام غم بار ایله انفیه‌کش اولدق — طاهرده‌ده»

نزوان [ع] صیچرامق، آتلامق.

نزیف [ع] قانی پك چوق آقه‌رق بی‌تاب قالان آدم.

نزیه [ع] نزاهتله‌متصف، پاك، تمیز.

نسائج [ع] (نسیجه) نك جمعی.

نسائم [ع] (نسیم) ك جمعی.

نساب [ع] علم انسابه‌زیاده‌سیله آشنااولان. نسابیون = علم انساب علماسی.

نساج [ع] قماش والبسه‌طوقویان. چولحه.

نسب [ع] نسل، نژاد: الفضل بالادب لابالاصل و النسب — فضل ادبله‌در اصل ونسبله دکلدر.

نسترن [ف] اغستوس کلی، یبانی کل § کلك، کلزار. تخفیف ایله نستر صورتنده قوللانلدیغی‌ده واردر.

نسج [ع] طوقومق، اورمك.

نسخ [ع] برشیئی یرندن ازاله ایتمك § برشی دیکر برشیئك دها ایی‌اولمق اوزره حکمنی ازاله ایتمك: قرآن کریم انجیلك حکمنی نسخ ایتمشدر. § کتاب‌یازمق § خواجه عمادالدین یاقوت مستعصمی‌نك اختراع کرده‌سی اولان خط معروف.

نسر [ع] کرکس دینلن قوش، کرکنز. یاخود قرتال ویا آق بابا.

نسرطائر [ع] منطقة البروجدن جهت شمالیه‌ده کرکس صورتنده براق اولان برکوکب، عقاب.

نسرواقع [ف] جهت جنوبیه ده بولنان برکوکب.

نسرین [ف] وان کلی، مصرکلی.

نسطور [ع] طائفهٔ نصارانك مجتهدلرندن بریدرکه حضرت عیسانك صعودندن صکره برمذهب اختراع ایتمشدی. نسطوری = نسطوره منسوب.

نسف [ع] بنانی تملندن ییقمق. فتحتین ایله برشهرك اسمیدر.

نسق [ع] دستور § ترتیب، تنظیم ایتمك. نسقساز = ترتیب وتنظیم ایدیجی، ایدن. نظام ویرن: «ای نسقساز جهات کائنات — اولدی حیرانك دهات کائنات — ناجی»

نسل [ع] دول، ذریت. جمعی انسال.

نسم و نسمه [ع] نفس روح. صولوق آلوب ویرمك § روزکار تفلسنوب آهسته، ملایم اسمك.

نسناس [ع] بر آیاق اوزرنده صیچرایان برنوع حیوان § نصفی انسان شکلنده بر قولاقلی بر نوع حیوان § عدو عمان نواحیسنده کثرتله بولنان بر نوع جانوردرکه انسانك نصفی کبی برال بر آیاق وبرکوزی واردر. الی کوکسنك اوزرنده اولور. عربجه تکلم ایدر انسانی صید ایدوب یر. اساطیری برمخلوق § مایمون. بعض لغات کتابلری بونی کسر نون ایله قید ایتمشلردر.

نسی [ع] اونودلمش، فراموش ایدلمش.

نسیا منسیا [ع] اونودلمش، کمالیله فراموش ایدلمش.

نسیب [ع] شاعر قصیده‌ده محبوبه‌سنه متعلق تصویرات ایله تغزل ایلمك § صوبی تمیز، اصیل، عالی نسب.

نسیج [ع] نسج اولنمش، طوقونمش.

نسیجه [ع] نسج اولنمش قماش، طوقونمش قماش، جامه.

نسیس [ع] زیاده آجلق § انسانك صوك درجه‌ده طاقتی § بدنده اولان بقیهٔ روح § اوله‌جك آدمك صوك نفسی، نفس وایسین.

نسیم [ف] روزکارك نفسلنمسی: نسیم صبا § خوش، ملایم، لطیف روزکار: نسیم شمال. نسیم خلد. نسیم جانپرور. «نسیم صبحه رفیقز بهاره‌دك کیدرز — نائلی قدیم»

نش [ع] قارشدرمق § قاینامق، غلیان ایتمك.

نشأت [ع] یکیدن پیدا اولوب حیات بولمق، حدوث. من‌القدیم (نشئه) صورتنده تحریر ونشوه، کیف، سرور مقامنده استعمال ایدیلن کلمه بوندن بوزمه‌در. «بر یم نشئه صهای بوجهانك بهارینی — برساغرکشیده‌یه‌طوت لاله‌زارینی — ندیم» نشأهٔ اولی = روحك بدنه دخولی. نشأهٔ اخری = روحك بدندن مفارقتی (نشئت) صورتنده یازلمامالی.

نشاستج [ع] (نشاسته) دن معربدر.

نشاط [ع] شنلك، شادلق، سرور. نونك کسریله غلطدر. «نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بوغملری ینه برجامدر سرور ایده‌جك — نائلی قدیم» نشاط انکیز = نشاط قوپاران. نشاط افزا = نشاط آرتیران. نشاط آور = نشاط کتیرن. نشاطبخش = نشاط باغشلایان.

نشاف [ع] زیاده نشف ایدن، برشیئی کندینه چکن.

نشر [ع] یایمق، طاغتمق، صاچمق، آچمق: نشر ایت کمالك عالمه اهل کمال ایسه‌ك — روشندر اشتهار ضیا آفتابده — هرسکی عارف حکمت بك» نشریات = غزته ایله نشر اولنان شیلر: نشریات کاذبه.

نشف [ع] صویی کندیسنه طوغرو چکمك.

نشوان [ع] سرخوش . سكران: نشوان ساغر افشان .

نشوه [ف] سرخوشلق . نشوه بخش = نشوه ويرن. نشوه دار = نشوه‌لى، كيفلى. ذوقياب . نشوه‌دارانه = نشوه‌دار اولانه ياقيشه‌جق صورتده . نشوه‌مند = نشوه‌لى .

نشور [ع] زياده‌سيله نشر ايدن. طاغيدان. «معالى نشور» كبى تركيبلرده بو معنى ملاحظه اولنور .

نشيد و **نشيده** [ع] برقوم آره‌سنده انشا اولنان شعر . نشيده خوان = نشيده اوقويان . نشيده‌خوانى = نشيده خوانلق .

نشيط [ع] نشاطلى، شن ، مسرور .

نص [ع] آشكار ايتمك § معناسنده صراحت تامه بولنان آيات جليله‌دن دليل مقامنده ايراد اولنان آيت . جمعى نصوص: نصوص قاطعهٔ قرآنيه .

نصائح [ع] (نصيحت)ك جمعى : نصائح پدرانه . نصائح خيرخواهانه .

نصب [ع] برشيئى بريره ديكمك . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: نصب نگاه . نصب خيام . § برينى بريره تعيين ايتمك . § اصطلاح نحويونده اوستون مقامنده استعمال اولنور .

نصر [ع] ياردم ايتمك .

نصرانى [ع] خرستيان ، عيسوى . حضرت عيسى بيت المقدس مضافاتندن ناصره قريه‌سنده تولد ايتديكى جهتله نسبتنده نصرانى دينلمشدر. نصرانيت = نصرانيلك ، خرستيانلق .

نصفت [ع] عدالت ، انصاف . كسر نون وسكون صاد ايله غلطدر .

نصيب [ع] پاى ، حصه .

نصيحت [ع] تركجه‌ده مقابلى «اوكوت» لفظى مهجوريدر. جمعى نصائح. نصيحت پذير = نصيحت قبول ايدن .

نصير [ع] ياردم ايدن ، مددكار .

نصل [ع] دمرن ، پيكان تير . جمعى نصول ونصال .

نضارت [ع] تازه‌لك، طراوت: نضارت زمين .

نضح [ع] صو چكمك .

نضر [ع] آلتون .

نضرت [ع] تازه‌لك ، طراوت .

نضيج [ع] پيشكين ، يتشمش . كمالنى بولمش. ميوه كبى شيلره صفت اوله‌رق قوللانيلير .

نضير [ع] تازه ، آبدار § آلتون .

نطح [ع] بوينوزلى حيوان بوينوزيله اورمق ، سوسمك .

نطرون [ع] بو اسمله معروف اولان دوا .

نطع [ع] مشيندن ، سختياندن ياپيلان دوشك . بساط : نطع زمردين .

نطوق [ع] كوزل سوز سويلين، ناطقه پرداز ، بليغ اولان آدم : فلان آدم نطوقدر .

نظاره [ع] برشيئه باقق. اسلوب فارسى اوزره نظمده الك زياده تشديد ايله قوللانيلير: «غمزه‌ك كبى هم نكتهٔ رازدله محرم — نظارهٔ عاشق كبى همراز كشاسك — نائلى قديم»

نظارت [ع] برشيئه باقق ، نظر ايتمك § ناظر مقامى .

نظافت [ع] تميزلك ، پاكلك . ياڭلز ماديانده قوللانيلير. مثلا نظافت قلب دينلمز. النظافة من الايمان = نظافت ايماندندر .

نظائر [ع] (نظيره) نك جمعى : كزيدهٔ نظائر .

نظر [ع] برشيئه باقق § كوز، نگاه: نور نظر § فكر نظرى = نظره منسوب. حكمت نظريه = حقايق موجوداتى تصور. نظر انداز = نظر ايدن. نظرگاه = نظر ايديلن محل : «دل نظرگاه خداى اكبرست — لا» § اصابت عين : فلانه نظر اصابت ايتمش . نظراً = نسبةً

نظم [ع] دزمك . مجازاً كلام موزون مقامنده قوللانيلير. (نثر) مقابلى . اولكى معناده ايتمك ماده‌سيله مستعملدر.

نظير [ع] اش ، مثل ، مانند .

نظيره [ع] برشاعرك شعرينه مشابه اولمق اوزره او وزن وقافيه‌ده سويله‌نن منظومه .

نعاب [ع] قارغه ياورسى .

نعائم [ع] منازل قمردن برى ، ياخود درت ستارهٔ رخشان .

نعت [ع] برشيئى كوزل بر صورتده وصف ايتمك § مدائح مقدسهٔ حضرت رسالتپناه اعظمى يى حاوى سويله‌نيلن شعر. نعت سويله‌ين: «نعت كوى خواجهٔ آخر زمانى درسوزم — نفعى»

نعجه [ع] دشى قويون . جمعى نعاج كلير .

نعره [ع] حايقيرمه، باغيرمه، ناره : نعرهٔ مستانه.

نعسان [ع] اويقو باصديرمش آدم .

نعش [ع] جنازه . مسلمان وغيرمسلمانه شاملدر، بنات نعش — و — بنات النعش = طاغيقلقله مشهور برقاچ ستاره‌نك اسميدر .

نعل [ع] نال ، حيوانك آياغنه چاقيلان دمير قاب. نعلچه = عنى به‌چيزمه‌يه اوريلان خفيف دمير پارچه‌سى .

نعم [ع] حرف جواب . اوت . آرى : لا و نعم § چارپا حيوان. دوه، اوكوز، قيون كبى . جمعى (انعام) كلير .

نعناع و **نعنع** [ع] نانه دينلن معروف نبات .

نعوذ بالله [ع] الله‌ه صيغيرز: معناسنه بر تركيب عربيدر .

نعيب [ع] قارغه سسى ، آواز غراب: نعيب غراب .

نعيق [ع] قارغه سسى .

نعيم [ع] جنت § نعمت : نعيم الهى § خوش ديريلك، رفاه وراحت. نظام حال ، مال .

نعامه [ف] دوه قوشى . (انت كصاحبة النعامه) مثلى اعتماد اولنميه‌جق شيئه اعتماد ايله دوچار خيبت و خسران اولان كيمسه حقنده ضرب اولنور .

نغز [ف] كوزل ، لطيف ، خوش: شعر نغز.

نغم [ع] (نغمه) نك جمعى .

نغمه [ف] كوزل سس ؛ ارگى : نغمهٔ بلبل . نغمه‌هاى. «اى نغمه نداى حقمبين سن — تأثيرده روحه شدتك وار — اكرام بك» «سازسينه‌مله سن كانغمه‌لر ايجاد ايده‌يم — بنى آل سويكم آغوشه كمانك يرينه — سعدى» نغمه پرداز ونغمه ساز = تغنى ايديجى ، نغمه سويليجى . نغمه‌خوان = نغمه اوقويجى، خواننده. نغمه خوانى = نغمه خوانلق .

نَغَمات • [ع] (نغمه)نك جمعى: «وجدانلر وجدآور اولەقدسی نغماتك — لا»

نَفائِس • [ع] (نفیسه)نك جمعى: نفائس آثار ادبیه.

نَفاد [ع] بیتمك، توكنمك، فنا بولمق.

نَفاذ [ع] بر شی دیكر شیئه ایشلیوب اوته طرفه كچمك § امر وفرمان جاری اولمق.

نَفاسَت • [ع] نفیسلك . قیمتلیلك . مرغوبیت، لطافت .

نَفت [ف] معروف یاغ .

نَفْح • [ع] كوزل قوقو یایلمق § روزكار اسمك .

نَفخ [ع] اوفورمك .

نَفْحَه • [ع] كوزل قوقو، رایحهٔ طیبه § روزكارك بركره اسمسی، براسم یل .

نَفْخَه [ع] اوفوروك § قارن شیشكینلكی .

نَفَد (نفاد) ایله مترادفدر .

نَفَر • [ع] بر انسان § ضابط صفتنی حائز اولمیان عسكردن هر بری : دومن نفری . جمعی نفرات .

نَفرَت • [ع] بر شیدن اوركمك . قاچینمق § بر شیئی كریه كوروب چكنمك، تیكینمك .

نَفرین • [ف] لعنت ، بددعا : نفرین كنان = نفرین ایدەرك .

نَفْس • [ع] جان ، روح : لسانمزده بعضاً اصلنده اولدیغی كبی مؤنث اعتبار اولەرق نفس ناطقه صورتنده بعضاده مذكر اعتبار ایدیلەرك نفس نفیس صورتنده قوللانیلیر . هر حالده بو ذوق عثمانی‌یه عائد استعمالاتدندر § قان § جسد : عظیم النفس § بر شیئك حقیقتی § هر شیئك عینی جوهری، بومعنالرده جمعی نفوس و انفس كلیر: انفس و آفاق . نفس اماره = طبیعت انسانیه‌نك لذات دنیویه‌یه خواهشی، میلی. (اماره) زیاده‌سیله امر ایدن دیمكدر . — نفس لوامه = وقوع معاصیدن طولایی كندینی زیاده‌سیله لوم ایدن ارادهٔ انسانیه . نفس مطمئنه = صفات ذمیمه‌دن پاك و خلاق حمیده ایله متصف اولەرق قرب الٰهی‌یه اطمئنان كسب ایتمش اولان اراده . نفس ناطقه = روح ، جان . نفس كل = عرشدن كنایه‌در . نفوس قدسیه = ارواح ابرار واخیار ، ملائكه . § ایچ ، ایچ طرف : نفس استانبول . نفس ادرنه .

نَفَس • [ع] صولوق ، فی الاصل جوف حیوانه رد اولنان هوایه دینیلوب بعده حیوانك ایچری چكوب آلمسی حالته دینلمشدر : « حق بر تم عرض اخلاص ایتدیكم درگاه بر — بر نفس توحیددن آیرلمادم الله بر — ناجی » جمعی انفاس § انفاس معدودهٔ حیات .

نَفْسُ الأمر • [ع] ایشك حقیقتی، كنهی، اصلی .

نَفسانی [ع] نفسه منسوب : انفعالات نفسانیه . نفسانیت = غرض ، خصومت .

نَفط [ع] نفت یاغی ، (نفت) كلمه‌سندن معربدر . نونك كسریله افصحدر .

نَفْض [ع] صاچمق .

نَفع [ع] منفعت ، فائده .

نَفعی [ف] (شاعر مشهور) «عمر» قصیده سرالق وادیسنده عثمانلی شاعرلرینك جمله‌سنه مرجع اولان سخنور آتشزباندر . مولدی ارضروم قربنده واقع «حسن قلعه» اولدیغندن بعض ادبا طرفندن «نفعی ارضرومی» عنوانیله یاد اولنمشدر . سلطان احمد خان اول دورنده استانبوله كلمش واكا بر دولتی قصیده‌لرله مدح ایده‌رك شعر ایله شهرت بولمش ایدی . مؤخراً جنتمكان سلطان مرادخان رابع حضرتلرینه انتساب ایله ملاطفت اولمش و كندیسنك كمال اشتهاری آندن صكره حصوله كلمشدر . معروف اولدیغی اوزره هجا ولقده دخی الك ایلری كیدنلردندر . طبیعت شاعرانه‌سنده اولان كمال اقتدار هیچ بر وقت انكار اولنه‌ماز . قصائدینه نسبتله غزلیاتی عادی كورینور . كندیسنك وادی هجاده بر وق لطائفی واردر .

نَفَقَه [ع] اولاد وعیالی كچندیره‌جك شی . جمعی نفقات كلیر .

نَفْل [ع] قول اوزرینه واجب اولمیان عبادت .

نُفُور [ع] اوركمك ، قاچمق .

نَفی • [ع] بر شیئی بریندن آییرمق، بر شی بریندن آیرلمق . ایتك اولنمق مصدرلریله تركب ایدر .

نَفیر [ف] فریاد ، ناله § قاچان نفرت ایدن § كرنای دینیلن بورو .

نَفیر [ع] جماعت انسانیه : نفیر عام .

نَفیس • [ع] قیمتلی ، لطیف ، پسندیده ، هركسك رغبت ایتدیكی شی .

نَفیسَه [ع] نفیس اولان شی .

نَقابَت [ع] نقیبلك .

نَقّاد • [ع] نقد ایدن . آقچه‌نك خالصنی قلبندن تفریق ایدن § بر شیئك ایینی كوتوسندن سچن § ماهر ، دقیقه‌بین : فكر نقاد طبع نقاد .

نَقّاره [ع] كوس ، طاول ، § آلات قدیمهٔ موسیقیه‌دن بری . « چالندی بام فلكده نقارهٔ دولت — بر ابتدی دبدبهٔ مژده كوش ایام — نفعی » اظهده قافك تشدیدیله‌ده قوللانیلدیغی واردر .

نَقّاش [ع] نقاش ایدن ، نقش اوسته‌سی .

نَقّال [ع] زیاده‌سیله نقل ایدن .

نَقاوَت [ع] پاكلك ، پاكیزه‌لك .

نَقاهَت • [ع] خسته‌لكدن یكی صحت بولوب فقط هنوز ضعف ، ناتوان اولمق : حال نقاهت .

نَقائِض [ع] (نقیضه) نك جمعی .

نَقائِع [ع] (نقیعه) نك جمعی .

نَقب • [ع] دلیك ، سوراخ . § لغم كبی بیوك دلیك دلمك .

نَقد [ف] برشیئی اشتراده پشین ویریلن آقچه § آقچه وسائره‌نك زیوفنی سچوب آییرمق . § آلتون كوش مسكوكات .

نَقدینه [ف] حاضر آقچه : نقدینهٔ قیمت .

نَقر • [ع] اورمق § قوشك طوپلامق § آغاج ویمق § نقع ایتمك § تعییب ایتمك .

نَقش • [ع] برشیئی براقاج درلو رنك ایله تزیین ایتمك § بوصورتله یاپیلان شی : نقش دیوار . نقش بر آب = دوامسز، ثباتسز شی . نقش جهان = اصفهانده برباغ . نقش جبین = آلن یازیسی ، سر نوشت . نقشبندی = طرق صوفیه‌دن بری . نسبت كابه‌لری حضرت ابوبكر الصدیق رضی الله عنه حضرتلرینه منتهیدر .

نَقص [ع] اكسیكمك § اكسیلتمك .

نَقض • [ع] بوزمق ، بوزلمق : نقض عهد قرارك نقضی .

نَقْع [ع] توز ، غبار .

نَقْل [ع] برشیئی بریردن قالدیروب باشقه بریره کوتورمك : اشیانك نقلی § روایت ، حکایه ایتمك. نقلیات = نقل اولنان اشیا معناسنده قوللانیلیر : شمندوفر نقلیاتی. § منه . بو معناده ضم نون ایله استعمالی غلط اولدیغی قاموسده تصریح ایدلمشدر : نقلاً = نقل صورتیله : فلاندن نقلاً .

نَقّی [ع] پاك ، خالص .

نَقِیب [ع] برجماعتك احوالنه نظارت ایدن بیوك ذات .

نَقِیر [ع] خرما چکردکنك ظهرنده اولان بیاض چوقور . نقیر وقطمیر = صغیرو کبیردن ، یاخود جزئیاتدن کنایه‌در .

نَقِیصه [ع] اکسیکلك ، قصور ، عیب. جمعی نقائص .

نَقِیض [ع] نقض ایدن ، بوزان § منطقده برشیئی رفع ایدن شی : مثلا هر انسان حیواندر ، بعض انسان حیوان دکلدر قضیه‌لری یکدیکرینك نقیضیدر . نقیض ایله ضد بیننده فرق واردر . نقیضین نه جمع اولورلر نه معدوم . ضدین جمع اولمازلر . ایکیسی ده معدوم اولور .

نَقِیعه [ع] قدوم سفر ضیافتی .

نَقِیق [ع] قورباغه ، طاووق سسی .

نَکال [ع] عذاب ، اشکنجه عقوبت .

نَکْبَت [ع] مصیبت ، حادثهٔ شدیده ، نائبهٔ مؤثره . دار نکبت . جمعی نکوب . نکبات .

نَکِره [ع] اصطلاح نحویونده دلالت مخصوصه‌سی مجهول اولان اسم. (معرفه)نك ضدی .

نَکِیر [ع] بیلنمین شی . (معروف)ك ضدی . § سؤال ملکلرندن بری .

نَم [ف] ایصلاقلق ، رطوبت . نمناك = نملی ، یاش .

نَماء [ع] آرتمق ، زیاده‌لشمك § برکتلنمك ، بیومك : نشو ونما . § فائض .

نَماز [ف] اوقات خمسه‌ده اداسی فرض اولان عبادت معروفه . صلوة . نماز شام = آقشام نمازی. نمازگاه = اکثریا خارج بلادده بایرام نمازی قیلنمق ایچون یاپیلان کنیش محل .

نَمارِق [ع] یاصدق معناسنه اولان (نمرقه) نك جمعی

نَمائِق [ع] (نمیقه) نك جمعی : نمائق محبت .

نَمَد [ف] کچه . نمد زین = تکلتی . نمد پاره = کچه پارچه‌سی .

نَمَش [ع] اکثریا انسانك یوزنده مرجمك کبی سیاه نقطه شکلنده حادث اولان برعلت .

نَمْش [ف] دك ، خدعه ، دسیسه .

نَمَط [ع] دوشك ، فرش ، بساط زنکین .

نَمَك [ف] طوز ، ملح : حق نمك . بی نمك = طوزسز : نمکدان = طوزلق . نمکین = طوزلو .

نَمَکْسُود [ف] طوزلنمش § پاصدیرمه .

نَمَکْحَرام [ف] نانکور ، کافر نعمت .

نَمَکْحَرامی [ف] نانکورلك ، کفران نعمت .

نَمْله [ع] قارنجه ، مور : « نملة جائت برجل من جراد — توسلیمانی کن ای عالی‌نهاد — لا »

نَمِیقه [ع] یازلمش شی ، مکتوب ، تحریرات . آز قوللانیلمغه باشلانیلمشدر .

نَمِیر [ع] طاتلی صو ، آب شیرین

نَنْگ [ف] عار ، حیا ، شرم : پردهٔ ننك . « طبع عالی همی بدرقهٔ اهل یقین — دست لطف وکرمی محفظهٔ شیشهٔ ننك — ... »

نَو [ف] یکی ، جدید : طرزنو . شعر نو . نو نیاز = ایشه یکی شروع ایدن ، یکی مشق آلان چوجق . نوراه = یکی یولجی ، سالك نو.

نَوای [ف] نغمه ، آواز . انسان وحیوان سسنه شاملدر نوای عندلیب . نوای نی . نوای محرق. نوای بارد § مقامات موسیقیه‌دن بری . نواساز = مغنی .

نُوّاب [ع] نیابت ایدن ، ضم نون وتشدید واو ایله (نائب) ك جمعی .

نَوائِب [ع] مصیبت معناسنه اولان (نائبه) نك جمعیدر.

نَوات [ع] خرما چکردکی .

نَوّاح [ع] میتك آرقه‌سندن آغلایان آدم . مؤنثی نواحه .

نَواحی [ع] (ناحیه) جمعی .

نَوادِر [ع] (نادره) نك جمعی . نوادر الکلام .

نَوازِل [ع] (نازله) نك جمعی .

نَواد [ف] اشیا حفظنه مخصوص محل . محزن § زیان ، ضرر .

نَواصی [ع] (ناصیه) نك جمعی

نَواطیر [ع] (ناطور) ك جمعی .

نَوافِل [ع] (نافله) نك جمعی .

نَواقیس [ع] (ناقوس) ك جمعی : طنین نواقیس .

نَوال [ع] عطا ، بخشش : دریا نوال § بهره ، نصیب .

نَوامیس [ع] عربجه‌ده قانون معناسنه اولان (ناموس) ك جمعی.

نَواهی [ع] (نهی) نك جمعی.

نَوای [ف] نوا ، نوای خسروانی = مشهور باربدك خسرو پرویزك مجلسنده اوقودیغی الحاندن بری .

نَوائِر [ع] شعله معناسنه اولان (نائره) نك جمعی .

نوآینده [ف] یکی کلن .

نَوآیین [ف] یکی طرز § طرز جدید احداث ایدن .

نَوباوه [ف] ترفنده میوه یا کوره § تازه ، طرفه شی § هدیه .

نَوبَت [ف] اسکیدن سلاطین عظام حضراتنك سرای همایونلری قپوسنده چالینان مهترخانه . اوتاغ ، بارکاه .

نَوبَتی [ف] مهترباشی .

نَوبَت [ع] کره ، دفعه : یك نوبت § صره ، مناوبه ایله بکله‌نیلن مدت معینه .

نَوبَتزَن [ف] نوبت چالان .

نَوبَر [ف] ترفنده میوه ، چیچك § عه‌لری هنوز بلیرمکه باشلامش قیز .

نَوبَهار [ف] ایلك بهار § بر آتشکده یاخود بر بتخانه‌نك اسمیدر.

نَوپَیدا [ف] یکی حاصل اولان ، یکی بلیرن .

نَوح [ع] میت اوزرینه فریاد و فغان ایدرك آغلامق ، صاغی صاغمق § کوکرجین نغمه ایله اوتمك : نوح کبوتر . نوح حمامه .

نَوحَه [ع] نوح § سسله آغلامق : نوحهٔ هزار . نوحهٔ عاشقانه . جمعی نوحات نوحه کری = نوحه کرلك . نوحه‌کاه —

و — نوحه‌كر = نوحه عملی .

نوجوان [ف] یكی یتشمش دلیقانلی ، تازه ، كنج : نوجوانی = نوجوانلق .

نوخیز [ف] یكی یتشمش ، تازه : نهال نوخیز ، كل نوخیز .

نور [ع] روشن اولق § آغاج چیچكی ، جمعی انوار .

نورد [ف] كرك حسی كرك معنوی دورمك ، طی ایتمك معناسنه اولان (نوردیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما تركیب حالنده قوللانیلیر : فضانورد = فضاده طی مكان ایدن ، صحرا نورد = صحراده كیدن .

نورس [ف] یكی یتشمش ، تازه .

نورسته [ف] یكی یتشمش .

نورسیده [ف] یكی ایرشمش ، كنج ، تازه . نورسیدكان = نورسیده‌لر : نورسیدكان ادبا .

نوروز [ف] فی الاصل (یكی كون) دیمكدر . نوروز عام و نوروز خاص نامیله سنه‌ده ایكی كونه اطلاق اولنور . نوروز عام كونشك حمل برجنه تحویل ایتدیكی كوندر . نوروز خاص ، نوروز عامدن آلتی كون صكره‌در .

نوزاد [ف] یكی طوغان ، یكی طوغمش : طفل نوزاد ، بكای نوزاد .

نوس [ع] دپرنمك ، تحرك .

نوشادر [ف] نشادر .

نوشكفته [ف] یكی آچلمش : زهرهٔ نوشكفته ، غنچهٔ نوشكفته .

نوط [ع] آصمق ، تعلیق ایتمك .

نوع [ع] درلو ، كونه ، قسم . منطقده حقیقی براولانلره دینیلیر : نوع انسان ، نوع فرس . نوعا = نوع جهتیله .

نوعروس [ف] یكی كلین . نوعروسان = نوعروسلر .

نول [ع] عطیه ، بخشش § واپور اجرتی ، ناولون .

نوم [ع] اویقو ، خواب .

نومید [ف] امیدسز : نومید افاقت . « نا امید » دن مخففدر .

نونهال [ف] تازه فدان . اكثریا محبوبه‌لره صفت اوله‌رق قوللانیلیر :
« بنده مستغنی طبیعت نونهالم سایه‌دار — ناجی »

نوهوس [ف] یكی هوسلی . جمعی نوهوسان : نوهوسان ادب .

نوك [ف] برشیئك اوجی ، سیوری طرفی : نوك قلم . فرهنك ناصری صاحبی بو كلمه‌نك بو صورتله استعمالی غلط مشهور اولدیغنی بیان ایله فصیحی ضم نون ایله « نوك » اولدیغنی قید ایتمشدر . حالبوكه برنجی صورتك فصاحتده لغو بولنمقدر .

نهاب [ف] زیاده‌سیله نهب ایدن .

نهاد [ف] رسم ، روش اسلوب ، قاعده .

نهار [ع] كونشك طلوعندن غروبنه قدر اولان مدت ، كوندوز ، روز . جمعی (انهر) و (نهر)

نهب [ع] یغما ایتمك ، غارت ایتمك .

نهج [ع] طوغری یول ، راه كشاده . فارسیده فتحتین ایله‌ده مستعملدر :
« هر كسی بر نهجی رفتارده آسایش — غنچه زراه دل تنك و كل ازروی كشاده‌لا »

نهر [ع] صوبك آقدیغی یر ، مجرای ماء ، چای ، ایرماق . فی الاصل ماء جاری معناسنه‌در . صكره‌دن مجاورت علاقه‌سیله مجرایه دنیلمشدر : نهر خروشان . طونه

نهری . جمعی انهار ، نهور . نهری = نهره منسوب : ماهی نهری .

نهق [ع] اشك و امثالی حیواناتك آكیرمسی .

نهم [ع] كوموردمك آرسلان كبی حایقیرمق .

نهنك [ف] تمساح دینیلن معروف جانور آبی . كسر نون ایله استعمالی یا كلشدر
« طبع اول لجهٔ بی قعر معانیدركیم — فكر و اندیشه‌م اولور انجق او دریا به نهنك — .. »

نهی [ف] برینی برشیدن آلیقویمق ، منع ایتمك . (امر) مقابلی . نهی عن المنكر = ممنوعات شرعیه‌دن نهی .

نهیب [ع] یغماجی ، غارتكر ، تالانجی .

نهیق [ع] اشككك آوازی . بانك خر .

نی [ف] (نای) ماده‌سنه مراجعت .

نیر [ع] كونش ، آی . نیر اعظم = كونش . نیرین = شمس و قمر .

نیروز [ف] نوروز .

نیزار [ف] قامشلق ، سازلق .

نیزن [ف] نی چالان .

نیستان [ف] قامشلق ، سازلق : « از نیستان تامرا ببریده اند — وز نفیرم مرد و زن نالیده اند » — حضرت مولانا

نیشكر [ف] شكر قامشی .

نیطل [ع] قوغه § بلا ، مشقت داهیه .

نیل [ع] نائل اولمق ، مطلوبه ایریشمك § نائل اولنان شی : « قالدی حرمان ایله چشممده سیه‌نك آفاق — چكیلوب كیردی نقاب آرقه‌سنه چهرهٔ نیل »

نیلان [ع] مطلوبه نائل اولمق .

ن

نباح [ع] كوپك حاولامق .

نبال [ع] اوق معناسنه اولان (نبل) ك جمعی : « رمانی الدهر بالارزاء حتی — فؤادی فی غشاء من نبال — متنبی »

نثار [ع] صاچمق ، طاغتمق : بدایع نثار = بدایع صاچان . پرتو نثار = پرتو صاچان . § بخش ، احسان ایتمك ، عطا .

نجات [ع] قیلیچ باغی .

نحاف [ع] (نحیف)ك جمعی .

نحریر [ع] عالم ، عاقل ، حقایق آكاه .

نداء [ع] چاغیرمق ، باغیرمق § سس ، صوت .

نزار [ف] آریق ، ضعیف ، زبون : جسم نزار .

نزاع [ع] آرزومند اولمق § یكدیكره خصومت ایتمك ، چكشمك .

نژاد [ف] اصل ، نصل ، حسب § طبیعت ، جبلت .

نساء [ع] قادینلر . (مرئه) كلمه‌سنك لفظك غیری اوله‌رق جمعیدر .

نسم [ف] قیش موسمنده صباحلین پیدا اولان بخار ، سیس .

نسبت [ع] قرابت ، خصملق § مناسبت .

نسوان [ع] قادینلر ، زنان . خلاف قیاس اوله‌رق (امرئه) لفظنك جمعیدر .

نسوی [ع] نسا طائفه‌سنه منسوب .

نسیان [ع] اونوتمق ، فراموش ایتمك . (ایتمك) ، (اولونمق) مصدرلریله .

قوللانيلير .

نشان [ف] علامت ، اثر § هدف ، اوق ، تفك نشانه‌سی § خدمات حسنه‌سی سبق ايدنلره حكومتلر طرفندن درجات مختلفه‌ده ويريلن علامت افتخار : مجيدی . عثمانی نشانلری .

نشانده [ف] ديكلمش .

نشتر [ف] (نيشتر) مخففيدر . محاوراتده فتح نون ايله استعمالی غالبدر .

نشدت [ع] غائب اولان شيئی آراشديرمق .

نشيب [ف] اينيش . (يوقوش) مقابليدر : فراز ونشيب . فتح نون ايله يا كلشدر .

نشيمن [ف] اوطوره‌جق مكان : نشيمن تفكرات . § قوش يوواسی . مخفف اولان (نشيم) لسانمزده مستعمل دكلدر .

نشين [ف] اوطورمق معناسنه اولان (نشستن) مصدرندن امر حاضردر . دائما وصف تركيبی حالنده قوللانيلير : مدرسه نشين = مدرسه‌ده اوطوران . ساحل نشين = دكز كنارنده اوطوران .

نشيننده [ف] اوطوريجی ، اوطوران .

نصاب [ع] اوزرينه زكات اعطاسی واجب اولان مقدار مال § سرمايه ، مال : نصاب علم ، نصاب كمال .

نصف [ع] برشيئك ياريسی ، نيم . نصف نهار - و - نصف النهار = اوكله وقتی . نصف الليل = كيجه ياريسی .

نصال [ع] دمرن معناسنه اولان (نصل)ك جمعی .

نطاح [ع] طوس اوروشمق .

نطاف [ع] (نطفه)نك جمعی .

نطاق [ع] نسوانه مخصوص برنوع لباس ، فوطه ، كمربند : « شمشيری نطاقنجه ، نطاق اينجه بلنجه — سامی »

نظام [ع] ديزمك ، ترتيب ايتمك ديزی ، ترتيب § قاعده ، قانون .

نعاج [ع] (نعجه)نك جمعی .

نعال [ع] (نعل) ك جمعی .

نعم [ع] (نعمت)ك جمعی .

نعمت [ع] خوش ديرلك ، رفاه وراحت ، نظام حال ومال . § فرح ، مسرت . نعمت الٰهيه = عطيهٔ الٰهيه .

نفار [ع] قورقمق ، اوركمك .

نفاس [ع] قادينك چوجق طوغورمق حالی ، لوسه‌لق § قادين حيض كورمك .

نفاق [ع] ايكی يوزيلك ، منافقلق .

نقاب [ع] برشيئك يوزينه چكيلن پرده : نقاب جمال . آيينه .

نقابت [ع] نقيبلك ، برجماعته رياست .

نقار [ع] كينه ، عناد .

نقاط [ع] (نقطه)نك جمعی : نقاط معلومه . نقاط حربيه . محاوراتده ضم نون ايله استعمالی شايعدر .

نقرس و نقريس [ع] اياق پارماقلرنده ، طوپوقلرده ، مفصللرده ، حاصل اولان برنوع شدتلی مرض ، جمعی . نقارس .

نكات [ع] (نكته)نك جمعی . ضم نون ايله يا كلشدر .

نكاح [ع] قادين آلمق معامله شرعيه‌سی .

نگار [ف] نقش ، رسم : نگار خانهٔ چين § بت ، صنم § معشوقه ، محبوبه .

نگارنده [ف] رسام ، مصور .

نگارين [ف] منقش ، مزين .

نگاشته [ف] يازلمش ، تحرير ايدلمش .

نگاه [ف] باقيش ، نظر : نگاه مستغنيانه ، نگاه مخمورانه . آهو نگاه — آهو باقيشلی كوز : نگهفروز = كوزی تنوير ايديجی ، ايدن . نگاهبان — و — نگهبان = كوزجی ، محافظ ، نگهبانی = نگهبانلق نگاهدار — و — نگهدار = صاقلايجی ، حافظ . مخفف اولان (نگه) يالكز اولديغی حالده نظمده قوللانيلير .

نگران [ف] باقيجی ، باقان : ديدهٔ نگران .

نكو [ف] (نيكو) مخففی .

نگون [ف] آلت اوست اولمش ، ترسنه دونمش .

نگونسار [ف] باش آشاغی .

نگون طشت [ف] آسماندن كنايه‌در .

نكوهش [ف] لوم و توبيخ ايدش .

نكوهيده [ف] مذموم .

نگين [ف] يوزوك ، خاتم .

نماط [ع] (نمط) ك جمعی .

نمال [ع] (نمل)ك جمعی .

نمر [ع] قپلان ديديلن حيوان ، پلنك جمعی : انمار ، نمار ، نمور .

نهاب [ع] غارت ايتمك ، § (نهب) ك جمعی .

نهال [ع] تازه وموزون فدان . نهالستان = مشجره .

نهان [ف] كيزلی . نهان پيكران = ملائكهٔ كرام . نهانخانه = مخزن ، مغاره ، سرداب .

نهاد [ف] اصل ، بنياد ، بنيه ، طينت . نهادی = جبلی ، خلقی .

نهانسو [ف] عالم علوی .

نهاوند [ف] عراق عجمده برشهر اسمی . نهاوندی = نهاونده منسوب § موسيقی ده برپرده : « نماز شام رسيد ای بت سمرقندی — بساز چنك وبزن پردهٔ نهاوندی — لا »

نهايه [ع] اوج غايت ، صوك .

نيا [ف] جدنا ، پدرك پدری ، مادرك پدری ، بيوك بابا ، دده ، جمعی : نياكان .

نياب [ع] (ناب) ك جمعی :

نيابت [ع] برينك موقعنه كچمك ، اوطورمق § نائبلك ، قاضيلك ادرنه نيابت شرعيه‌سی .

نياح و نياحت [ع] ميت اوزرينه محاسنی تعداد ايدرك آغلامق .

نيار [ع] (نار) ك جمعی .

نياز [ف] حاجت ، احتياج ، ميل ورغبت خواهش § تحفهٔ درويشانه ، برك سبز . نيازمند = محتاج ، صاحب رجا وحاجت . نيازمندان = حاجتمندان .

نيام [ع] اويومق § (نائم) ك جمعی .

نيام [ف] قين ، غلاف .

نيت [ع] برشيئه قصد وعزم ايتمك ، جمعی نيات : انما الاعمال بالنيات .

نیران [ع] آتش معناسنه اولان (نار) ك جمعی § جهنم .

نیرنج و نیرنك [ف] سحر وافسون . کوزباغیجیلق اولکیسی ایکنجیسندن معرب .

نیرو [ف] قوت ، قدرت .

نیزه [ف] مزراق . نیزه‌دار = مزراقلی .

نیزه‌ك [ف] جاریه .

نیسان [ف] معروف آی .

نیستی [ف] یوقلق ، عدم .

نیش [ف] اوج § آغی . زهر .

نیشتر [ف] قان آلمغه مخصوص معروف آلت .

نیك [ف] ایی . نیکبخت = ایی بختلی مسعود . بختیار . نیك اختر = بختیار . نیك خصلت = ایی خویلی . نیك اندیش = دائما ایلیك دوشونن ، محب حسنات . نیکخو = ایی خویلی نیکخواه = خیرخواه ؛ نیکخواه عالم ، غمخواری یم

هم نوعمك — بیجالم یوقسه هپ بیچارکانه چاره‌یم — ناجی . نیکفال = فالی خیرلی اولان . نیکفرجام = عاقبتی خیر اولان . نیکمنظر = منظره‌سی ایی اولان . نیکنام = ایی نامل . نیکنامی = نیکنامق . نیکنهاد = اصلی ، خلقتی ایی اولان . نیکی = ایلیك .

نیل [ف] چیویت اوتی ، چیویت (نیلج) بوندن معربدر . نیلفام - و - نیلکون = چیویت رنکنده ، ماوی : سمای نیلفا .

نیلوفر [ف] برنوع چیچك . (نیلفر) ده لغتدر .

نیم [ف] یاری ، ایکی مساوی بلوکدن بریسی . نیم پخته = یاری پیشمش نیمتن = مثنان دیدیکی معروف لباس . نیمروز = نصف النهار . نیمه‌فته = ناتمام سوزدن کنایه‌در .

نیمه [ف] یاریم . نیم مرده = یاری جانلی .

نینوی [ف] فرس قدیمده موصل) قصبه‌سنك اسمی . نیوا .

نیواز [ف] یرله کوك آراسی ، جو .

نیوز [ف] عالمده حصوله کلن حالات .

نیوه [ف] ناله ، نوحه ، بکا .

ن

نبوت [ع] نبیلك پیغمبرلك . نبوتپناه = رسول ، پیغمبر .

نتو [ع] برشی قبارمق .

نجوم [ع] (نجم)ك جمعی .

نحاس [ع] باقر دینلن معدن .

نحط [ع] کوز یاشلرینك دیشاری‌یه چیقمیوب کوکسده ترددی ، هیچقیرمه .

نحبه [ع] هر شیئك ایهسی ، مختاری .

نحوست [ع] اوغورسزلق ، یمنسزلك .

نخاع [ع] آرقه‌ده اوکورقه کمیکلرینك ایچنده بولنان صردار ایلیك .

نخبه [ع] سچیلمش ، منتخب ، کزیده § همبزم ، همنشین .

نخست و نخستین [ف] برنجی ، اول ، اوا کی کونشك اشعهٔ نخستینی .

نخود [ف] معروف دانه . نخودی = نخود رنکنه مشابه برنوع رنك .

ندبه [ع] میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق .

ندماء (ندیم)ك جمعی .

نذور [ع] (نذر)ك جمعی .

نزل [ع] ضیافت ، مسافر ایچون تهیه اولنان طعام .

نزول [ع] قونمق ، اینمك : اوتله نزول . حیواندن نزول . § یوقاریدن آشاغی‌یه اینمك : نزول باران § اینمه‌دینیلن علت ، فلج .

نزهت [ع] سرور ، زینت وطراوت . § تفرج . نزهتفزا = نزهت آرتیریجی ، آرتیران . نزهتکاه = نزهت محلی .

نسخ [ع] (نسخه)نك جمعی .

نسخه [ع] یازیلی شی § کتابك برقطعه صورتی § دعا صورتنده یازیلی کاغد . موسقه .

نسغ [ع] آصمه کبی آغاجلر کسیلدکدن صکره ترشح ایدن صو ، غرق .

نسك [ع] جناب حقه عبادت ایتمك .

نشاره [ع] آغاج بیچیلدکدن صکره قالان طالاش .

نشخوار [ف] بعض حیواناتك یدیکی شیئی آغزنده چکنه‌مسی ، کویش .

نشره [ع] نسخه § تعویذ ، افسون .

نشور [ع] نشر ایتمك ، طاغتمق § بعد الموت دیرلمك : یوم نشور = یوم قیامت .

نصاح [ع] (ناصح)ك جمعی .

نصار [ع] (ناصر)ك جمعی .

نصح [ع] نصیحت ویرمك § نصیحت .

نصراء [ع] (نصیر)ك جمعی .

نصرت [ع] یاردیم ایتمك § یاردیم ، معاونت . دائما معنویاتده قوللانیلیر .

نصوص [ع] (نص)ك جمعی .

نصیری [ع] برطائفه‌دن هر بری .

نطفه [ع] طوری ، صاف صو § انسانك منیسی . اولکی معناده جمعی (نطاف) ؛ ایکنجی معناده جمعی (نطف) .

نطق [ع] معناسی اکلاشیلان حروفله سوز سویلمك § سوز ، لقیردی : نطق جانبخش . § برخصوص حقنده برجماعته خطاباً سویلنیلن سوز ، خطبه .

نطوع [ع] (نطع)ك جمعی .

نظار [ع] (ناظر) ك جمعی .

نعاس [ع] اویوقلامه ، اعصابه رخاوت کلمه . غنودکی .

نعمان [ع] ملوك عربدن برینك نامیدرکه (خورنق) اسمنده سنماره برقصر عجیب انشا ایتدیرمش و بو خدمتنه مکافاةً معماری قصرك اوزرندن آتدیروب اولدرمشدر . سنمار مشهوردر § امام اعظم حضرتلرینك نامیدر . لالهٔ نعمان = غایت قرمزی بر نوع لاله .

نعوت [ع] (نعت) ك جمعی .

نعوظ [ع] ذکر اقوامه کلمك § ذکری دائما قوام اوزره بولندیران برنوع علت .

نفساء [ع] لهوسه خاتون . جمعی : نفاس .

نفوذ [ع] برشی دیکر شیئه طوقونوب ایشلدکدن صکره اوته طرفه

بکمك § جاری اولمق.

نفور [ع] اورکوب قاچمق.

نفوس [ع] روح معناسنه اولان (نفس)ك جمعی. نفوس قدسیه = ارواح ابرار، ملائکه.

نقاوه [ع] لطف، فضل § هرشیئك ایسی. ضم نون ایله (نقایه) ده بو معنایه‌در.

نقباء [ع] (نقیب)ك جمعی.

نقبه [ع] رنك، لون § پاس، رنك § پارچه‌سی اولمیان بر نوع طون.

نقره [ع] کسیلمش، اریدلمش کوموش پارچه‌سی، فضهٔ غیر مضروبه. § کوچك چوقور، حفرهٔ صغیره. § انسه چوقوری: نقرهٔ قفا.

نقصان [ع] اکسیکلك، ناتماملق § اکسیك، ناتمام: کوندریلان آقچه‌نك نه قدر نقصانی وار. نقصان ارض = بر یرك قبل الزراعه اولان دکریله بعد الزراعه دکری اولان اجرت بیننده‌کی فرق. نقصان یسیر = برشیئك بر قیمتنه بالغ اولمیان نقصان. نقصان فاحش = برشیئك ربع قیمتی نسبتنده ویاده‌ها زیاده واقع اولان نقصان. (نقصانی) استعمالی یاکلشدر.

نقض [ع] بنا ییقمق. اسامیده جمعی اولان (انقاض) قوللانیلیر.

نقط [ع] (نقطه) نك جمعی: بی نقط تاریخ.

نقطه [ع] معروف (.) اشارتی، بنك § ریاضیاتده خطك منتهاسی. § موقع منفرد. § موقعده یالکز بولنان توپجی نفر. نقطهٔ موهومه = ظاهرده محسوس اولمیان، وهم ایله تصور ایدیلن نقطه.

نقود [ع] آقچه معناسنه اولان (نقد)ك جمعی.

نقوش [ع] رسم، زینت معناسنده اولان (نقش)ك جمعی: نقوش کوناکون. «هر طرف بر نقوش کوناکون - سانکه اولمش جهان بر طاووس - معلم فیضی افندی».

نقول [ع] حکایه، روایت معناسنه اولان (نقل)ك جمعی: نقول صحیحه. دیننا مبنی علی النقول ومؤید بالعقول.

نکت [ع] (نکته) نك جمعی.

نکته [ع] هرکسك آکلایه‌مدیغی قابلی کوزل سوز: «دهن تنکنه بر سوزی بولنماز اما — هنر اول نکته سربسته‌یی تعبیر ده‌در - سری» § نقطه. جمعی نکت، نکات. نکته بین = نکته‌یی کورن. ظریف، ذکی. نکته‌دان = نکته بیان: ادیب نکته‌دان. نکته‌دانی = نکته‌دانلق: «نه بینشدر او بینش منتهای رازبیندر — نه دانشدر او دانش ماورای نکته‌داندر — ناجی» نکته شناس = نکته آکلایان: «بن نکته شناسم بی درمانی صانمه‌ك — خیالی». نکته شناسی = نکته شناسلق. نکته شناسان = نکته شناسلر «سوزمیدر او که نسخه‌سی نکته شناسان — حشو شکم رخنهٔ دیوار و درانلر — نفعی». نکته کو = نکته‌لی سوز سویلین. نکته کویی = نکته کولك. نکته کویان = نکته کولر.

نکس [ع] علت کری کلمك.

نکول [ع] رجوع، امتناع ایتمك: یمیندن نکول. ایشدن نکول.

نکهت [ع] کوزل قوقو § آغز قوقوسی، بوی دهان.

نما [ف] کوریتمك، کوسترمك معناسنده اولان (نمودن) مصدرینك امر حاضریدر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: اعجاز نما = اعجاز کوسترن. بدایع نما = بدایع کوسترن.

نمایان [ف] کورینن، کورونن، ظاهر، آشکار.

نمایش [ف] کوسترش، ساخته کوسترش § کورونش، منظره. نمایشگاه = محل نمایش. «نمایشگاهیدر بیك مختلف حس غم افزانك». نمایش آب = سراب.

نماینده [ف] کوسترنجی، کورینجی.

نمر [ع] قپلان معناسنه اولان (نمر)ك جمعی.

نمرقه [ع] کوچك یاصدق.

نمو [ع] برکتلنمك، آرتمق، بیومك، نما بولمق: نمو اشجار.

نمود [ف] برشیئك علامتی، نشانی § رونق ظاهری § وجود. نمودن مصدرندن امر حاضرده اولور. او حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. کرم نمود = کرم کوسترن.

نموده [ف] کوسترلمش.

نموذج [ع] نمونه یاخود نموده معربیدر.

نمودار [ف] نمایان § اورنك، نمونه.

نمون [ف] (نمودن) مصدرندن مشتقدر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: ظفر نمون = ظفر کوسترنجی، کوسترن. مکارم نمون = مکارم کوسترنجی، کوسترن.

نمونه [ف] اورنك، مثال طوتیله‌جق شی: نمونهٔ ظرافت، نمونهٔ امتثال. سوء مثال هیچ بر وقت نمونهٔ امتثال اوله‌ماز.

نواب [ع] (نائب)ك جمعی: مکتب نواب.

نور [ع] آیدینلق، روشنالق. (ظلمت)ك ضدی. (ضیاء) نوردن اقوادر: نور قمر. جمعی انوار. § باعث روشنائی عالم اولدیغی ایچون علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینه ده نور اطلاق اولنور. نور نخستین = حقایق اشیانی کماهی ایدن کشف ایدن شی § بعض محققین نوری دنیوی و اخروی اولمق اوزره ایکی‌یه تقسیم ایتمشلردر. بری نور قرآن، نور عقل کبی عین بصیرتله ادراك ایدیلن نور، دیکری اجسام نیره کبی عین بصر ایله محسوس اولان نوردر. جبل النور وجبل نور = مکهٔ مکرمه‌ده‌کی حرا طاغی. ذوالنورین = ایکی کریمهٔ حضرت رسالتپناهی‌یی تزوج ایتمش اولان عثمان رضی الله عنه حضرتلرینك لقبیدر.

نور افشان، نورفشان [ف] نور صاچیجی، صاچان: مهر نور افشان.

نورانی [ع] روشن: شهراه نورانی. حال نورانی § نوره منسوب. نورانیت = نورانیلك: نورانیت جبین.

نوربخش [ف] نور باغشلایجی، باغشلایان: «طلوع طوغ ای مه نوربخش شمع جامعك بن — اکرم بك».

نورپاش [ف] نور صاچیجی، صاچان: خورشید نورپاش.

نوش [ف] ایچمه: «نوش جام محبت ایلیه‌لم» § (نوشیدن)دن فعل امر اولور. بو صورتده وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: باده نوش = باده ایچن.

نوشته [ف] یازلمش، مکتوب، مکاتیب. محررات معناسنده اولمق اوزره بعض عجم منشآتنده کوریلکده اولان (نوشتجات) کلمه‌سی غلطات مشهوره‌دن عد اولنور.

نوشدارو [ف] تریاق، پانزهر.

نوشین [ف] لذیذ، لطیف، خوشکوار: خواب نوشین، جام نوشین.

نوشیروان [ف] اکاسرهٔ عجمدن اجرای کمال عدالت ایتمکله مشهور بر حکمدارك لقبیدرکه فخر کائنات افندمز حضرتلری مشارالیه زماننده بیرایه‌بخش ساحهٔ وجود اولمشلر ایدی (ایوان کسری) کندیسنه منسوبدر. (نوشروان) ده دینیلیر. اصلی (جان شیرین) معناسنه اولان (نوشین روان) در: «سرورا بر بندهٔ لاقیدر قاپوکده عدل — طوته‌مازدی آنی زنجیره چکوب نوشیروان — ذاتی».

نوشینه [ف] بادهٔ خوشگوار.

نوف [ف] عکس آواز، صدا، یانق. توف.

نوفه [ف] چیفتلی.

نوکر [ف] قول، چاکر. نوکری=نوکرلك.

نول [ف] قوش قافه‌سی، منقار مرغ.

نون [ع] (ن) حرفنك اسمی § بالق، ماهی. ذوالنون= حضرت یونس علیه السلام.

نوید [ف] مژده، بشارت، خبر مفرح: «نوید لطفیدر ارباب شوقه مژدهٔ اکبر — او اکبر منده‌یه اوواح کمتر مژده‌کابدر — ناجی» بو معناده فتح نون ایله استعمالی یاکلشدر.

نویس [ف] یازمق معناسنه اولان (نوشتن) مصدرندن امر حاضردر. دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر: خوش‌نویس=خوش‌یازان: کاتب خوش‌نویس.

نویسنده [ف] یازیجی، یازان. آز قوللانیلیر.

نه [ف] طقوز: نه قبه. «بوبله آغاز ایلسون شمدنکرو القابکه — جامع نه قبهٔ کونك خطیب منبری — نفعی».

نهبور [ع] قوم تپه. جمعی نهابیر.

نهفته [ف] کیزلی. کسر نون ایله‌ده لغتدر.

نهم [ف] طقوزنجی.

نهوض [ع] حرکت، قیام ایتمك.

نهی [ع] (نهیه) نك جمعی: اولو النهی = ارباب عقول.

نهیه [ع] عقل، خرد.

وا [ع] عربیده ادات ندبه‌در. داخل اولدیغی اسمه (مندوب) دینیلیر (ندبه) میت اوزرینه محاسنی تعداد ایدرك آغلامق معناسنه اولان (ندب) مصدرندن اسمدرکه اصطلاحده علی العموم اجاع وفجایع اوزرینه ایدیلن نالشه اطلاق اولنور. فی الاصل اوزرینه محاسنی تعداد اولنه‌رق بکا ایدیلان میت دیمك اولان (مندوب) ك معنای اصطلاحیسی (مطلقا وجودندن وباعدمندن طولایی تفجع اولنان شی) در. مثلا چوجغی وفات ایدن بر مادر مهربان (واولدا!) دیه فریاد ایدر. بوراده باعث فغان ولدك عدمیدر. یینه او والده (وامصیبتا!) دیه فریاد ایدر. بوراده دخی باعث فغان مصیبتك وجودیدر. برنجیسنده مندوب (ولد)، ایکنجیسنده (مصیبت) در. مندوبلرك آخرینه الف الحاقی ندبه‌ده مطلوب اولان مد صوت ایچوندر. وقف حالنده الفدن صکره — مدك کمال ظهوری ایچون — برده هاء سکت علاوه قیلینیر: (وا ولداه! وامصیبتاه!) دینیلیر. لسانمزده بو اسلوب اوزره مستعمل اولان

تعبیرات عربیه‌یه محدوددر. بونلر اکثریت اوزره ساده‌جه الف ایله قوللانیلیر. (واأسفا! واویلا! واحیفا! واحسرتا!) آنلردندر. (واویلا) نظمده (واویل) صورتنده‌ده قوللانیلیر. (واویل) ایله (واویلتا) بیننده فرق واردر. (ویل) عذاب وهلاك معناسنه اولدیغی حالده (ویله) فضاحت، یعنی رسوایلق دیمکدر. ترکجه‌ده (وا) برینه (واه) یاخود (وای) قائم اولور. مثلا (وامقلتا عینی) واه کوزمك ببکی! (واراسی) وای باشم! دیه ترجمه اولنور.

وابسته [ف] باغلی، مقید، متوقف: بو ایشك حصولی فلان افندینك کلمسنه وابسته‌در.

واپسین [ف] اك صکره، اك کریده قالان: نفس واپسین.

واپور [فرانسزجه‌دن] معروف بخار ایله متحرك کمی.

واثق [ع] اینانان، اعتماد ایدن.

واثر [ف] زیاده اوزاق.

واجب [ع] یاپلمسی لازم اولان § دیناً ترکی کناه اولان امر الهی. واجب الوجود=ذاتی وجودینی مقتضی اولان جناب حق. واجبات=واجب اولان خصوصات.

واجد [ع] وجوه کتیریجی، کتیرن.

واحد [ع] بر، یك § تك، بی‌نظیر، بی‌همتا. (احد) ایله بینلرنده فرق واردر. (واحد) سائر اشیاده توصیف اولندیغی حالده (احد) جناب حقه مخصوصدر.

وادی [ع] دره، رهگذار آب § مطلق صحرا § طرز، اسلوب. وادی ایمن=حضرت موسی علیه السلامك کندی زوجه‌سیله برابر کیجه وقتی کیتمش اولدقلری صحرادر تصادفاً مشارالیهانك وضع حملی سببیله اوراده آتش تحری ایتدیلر، ناکاه اوزاقدن برضیا کوردی. آکا طوغری تقرب ایتدکلرنده بر اغاجك اوزرنده نور بولدیلر. اوراده حضرت موسایه غیبدن ندا کلدی. (ایمن) جانب یمین دیمکدر. «وادی ایمن اولمدن کوریش — ناجی».

وابل [ع] بیوك طرملی یاغمور § عربده برقبیله‌نك اسمیدر.

وار [ف] ادات تشبیه‌در: آواره‌وار= آواره کبی § صاحب، خداوند § کره، دفعه: یکوار= بردفعه § لیاقت، مناسبت معناسنه‌در: شاهوار= شاهه لایق. در شاهوار. کوشوار= قولاغه طاقیلمغه لایق، یعنی کوپه.

وارث [ع] کندیسنه باشقه‌سندن میراث قالمش اولان کیمسه.

وارد [ع] ورود ایدن، کلن. جمعی اولان (واردات) هم مادیات، هم معنویاتده قوللانیلیر. مادیاتده، خزینهٔ دولته یاخود برکیمسه‌یه کلن نقود وحاصلات معناسنده؛ معنویاتده، فکره توارد ایدن شیلر حقنده مستعملدر: «باشلادقجه بن سوزه باشلار هجومه واردات — شو بلکیم طاقت کتیرمز آنی تقریر زمان — نفعی».

وارستکی [ف] وارسته‌لك.

وارسته [ف] قورتیلمش، خلاص اولمش § آزاده، فارغ البال.

وارون و **وارونه** [ف] ترس، مقلوب، مقوس، برکشته حال: چرخ وارون، کنبد وارونه.

واری [ف] ادات تشبیه‌در. مشبه‌یه لاحق اولور: کلواری= کل کبی.

واژگون و **واژگونه** [ف] مقلوب، مقوس، بدبخت.

وارن و **وارونه** [ف] وارون .

واسطه [ع] ایکی شیئی بربرینه بتشدیرن شی § ایکی شیئك اورته‌سنده بولنان شی § برشیئك حصولیچون استعمال واستخدام اولنان آلت ویا آدم . اوالکی معنالرده جمی (وسائط) کلیر .

واسع [ع] کنیش . آچیق : صحرای واسع .

واصف [ع] وصف ایدیجی ، ایدن .

واصل [ع] وصول بولان . اولاشان ، ایریشن .

واضح [ع] آچیق ، عیان آشکار .

واضع [ع] وضع ایدیجی ، ایدن : واضع قانون .

واعظ [ع] وعظ ایدیجی ، ایدن .

وافر [ع] چوق ، بسیار . شمدی بو معناده قوللانیلماز اولمشدر . اسکی کتابلرده وافرحکایه سویلدی کبی بر خیلی تعبیرات واردر ! § عروضده بر بحرك اسمی .

واعیه [ع] فریو .

وافی [ع] تمام مکمل .

واقع [ع] وقوع بولان .

واقعه [ع] رؤیا ، دوش § جنك ، حادثه مشقت ، مصیبت . واقعه طلب = جنکجو «برواقعه‌در بوقلبه عائد — اولماز صانیرم بیانی زند — ناجی» . جمی واقعات : «خبرك یوقمی واقعاتمدن — ناجی»

واقف [ع] وقوف صاحبی ، خبیر ، آشنا : واقف خفایای امور § برشی وقف ایدن : شرط الواقف کنص الشارع = واقفك شرطی شارعك نصی کبیدر .

واقی [ع] وقایه ایدن .

والا [ف] یوکسك ، بلند ، بالا . کرك مقدارده کرك قدوقامتده ، کرك شان ومنزلتده اولسون : قامت والا ، شان والا .

والد [ع] بابا ، پدر .

والده [ع] آنا ، مادر .

والدین [ع] آنا بابا .

واله [ع] وله کتیرمش ، حیران ، عقلی زائل اولمش ، سرسم .

والی [ع] ولایتك اداره‌سنه مأمور اولان ذات اسکیدن ایالات بکلربکی دینیلیردی

وام [ع] بورج ، دین . وامخواه = آلاجقلی . وامی = بورجلی ، مدیون .

وامق [ع] محبت ایدیجی ، ایدن . عاشق . عذرانك عاشقی اولان مشهور معروف .

واه [مشترك] استغراب ، حیرت ، تلهف کبی درونی احواله دلالت ایدن بر اداتدر : «واه کوکلم یالکز سنسین اسیر اشتیاق — هرکس آلمش عزم صحرا ایلیور جانانی — سامح»

واهب [ع] هبه ایدن ، باغشلایان : واهب الادراك . واهب العطایا . «واهب الادراك مزداد ایلسون اذعانکی — ناجی»

واهمه [ع] محسوساته متعلق معانی جزئیه‌یی ادراك ایدن ، یاخود عالم صورتده موجود ونابود اولان شیلری طوغری ویایا کلش اوله‌رق تصور ایدن قوۀ ذهنیه .

واهی [ع] بوش ، بیهوده ، اساسسز . واهیات = واهی اولان شیلر .

وای [مشترك] تأوه وتعجب ایچوندر : وای سزه ، وای بکز . وای

وایه [ف] حاجت ، کرکلی § بهره ، نصیب وایه‌دار = بهره‌دار . وایه مند = بهره مند .

وباء [ع] معروف ساری علت ، دهشه : وبا نیجه خانه‌لری هبا ایتمشدر .

وبال [ع] شدت ، ثقلت ، عذاب : الوبال علیه .

وبر [ع] کدی‌یه شبیه برجانور .

وبر [ف] دوه ، طاوشان کبی حیوانلرك یوکی ، تویی .

وتائر [ع] (وتیره)نك جمی .

وتد [ع] آغاجدن یاپیلان میخ ، قازیق ، میخ چوبین § عروضده اوچ حرفی مشتمل اولان جزء . جمی اوتاد : اوتاد الارض = جبال . اوتاد البلاد = رؤسای بلاد .

وتر [ع] یایك چله‌سی ، ایپ ، کریش § چالغی تلی ، تار سازه . جمی اوتار : «جوش ایدر مضراب کلك برفسونله مدام — ناله‌لر کم سازشعرك روح اوتارنده‌در» § هندسه‌ده برقوسك ایکی اوجی بیننه وصل اولنان خط مستقیم .

وتیره [ع] یول ، طریق ، مسلك ، روش ، دستور : وتیرۀ نجات ، وتیرۀ سلامت .

وثاق [ع] باغ ، بند ، قید ، کسرایله‌ده لغتدر .

وثائق [ع] (وثیقه) نك جمی .

وثیق [ع] محکم ، استوار .

وثن [ع] طاشدن وسائر شیلردن یاپیلان بت ، صنم . جمی اوثان : اوثان ضلال

وثیقه [ع] کندیسنه اعتماد ایدیلن شی . سند ، حجت کبی ، § پیمان ، عهدنامه .

وثنی [ع] بت پرست .

وجاهت [ع] کوزل یوزلولك . کوسترشلیلك § عزت ، شرف . کسر واوایله استعمالی خطادر .

وجد [ع] حالت ذوق وشوق ، بی‌خودی § غمناك اولق ، غصه‌لنمق . اولکی معناده (کلمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : اثنای سماعده شیخ افندی وجده کلدی . وجد آور = وجد کتیریجی ، کتیرن : نغمۀ وجد آور . وجدافزا = وجد آرتیریجی ، آرتیراق : شعر وجد افزا .

وجع [ع] آغری ، صیزی ، درد . الم ، جمی اوجاع .

وجل [ع] ... قورقان کیمسه .

وجل [ع] قورقق .

وجنات [ع] (وجنه) نك جمی .

وجنه [ع] انسانك یوزنده‌کی یومرو جه یر ، بناق ، صقال بیتمین محل .

وجور [ع] بوغازه دوکولن بر نوع علاج ، دارو .

وجه [ع] یوز ، چهره § بر شیئك قارشیسنه کلان شی § طریقه ، طرز ، سبب ، مناسبت . وجهاً = بروجه ایله .

وجهه [ع] یوز ، روی : وجهۀ عزیمه سمت ، جانب ، جهت . یوز دوندوریلن طرف .

وجیبه [ع] واجب اولان خصوص وجیبۀ ذمت .

وجیز [ع] قیصه ، مختصر موجز .

وجیع [ع] دردناك . متألم .

وجیه [ع] بر قومك سیدی ، اولوسی § جاه و منزلت صاحبی آدم

وَحدانِيَّت • [ع] برلك، جناب حقك برلكى: وحدانيت الٓهيه.

كوزل ، مناسب، شايان: توجيه وجيه •

وَحدَت • [ع] يالكزلق، تكلك، تهالق. وحدت كزين = اختيار وحدت ايدن § برلك، بر اولمق: وحدت وجود.

وَحش و وَحيش • [ع] يبانى حيوان • جمعى وحوش. وحشان. وحش اسم جنس اولديغندن مفردنده وحشى دينيلير § خالى • ايصسز، غيرمسكون ير. § آج آدم . بونك جمعى اوحاش كلير •

وَحشان [ع] مغموم . قصه‌لى آدم .

وَحشَت • [ع] غم ، قصه § تنهالق ، خلوت: «كورون كورونده بنه دامن افقدن سن — ظلام وحشتى رفع ايت جوار قبرمدن — عندليب» § قورقو، خشيت. وحشت انكيز = وحشت قوباريجى، مخوف، قورقونج . وحشت آور = وحشت كتيريجى ، كتيرن .

وَحَل [ع] ايچنه حيوان باتان صولى ، صويق چامور . باتاقلق: بر محل پروحل . جمعى : وحول . اوحال .

وَحم [ع] كبه قادين آش يرملك .

وَحمى [ع] آش يرن كبه قادين .

وَحى • [ع] جناب حق طرفندن پيغمبران عظامه فيض طريقيله بيلديريلان شى، پيام الهى . وحى منزل = قرآن عظيم الشان .

وَحيد • [ع] يالكز ، يكانه تنها : وحيد الزمان . وحيد العصر .

وَخامَت [ع] كوجلك ، آغيرلق . اويغونسزلق ، مضرت . عربيده اولديغى كبى تركجه‌ده طعامك هضمى كوج اولمق معناسنده قوللانيلماز .

وَخش [ع] بهائمه مخصوص بر نوع مرض.

وَخيم • [ع] وخامتله متصف اولان ، دشوار، كران، كوتو ، فنا ، ضررلى .

وَدّ و وِداد • [ع] سومك . محبت ، واولرك حركات ثلثه‌سيله لغتدر .

وَداع [ع] اثناى مفارقتده يكديكريله مصافحه ايتمك § بو حالده اجرا اولنان رسم ، يترمه .

وَدائِع [ع] وديعه‌نك جمعى .

وَدَع [ع] بياض بونجق .

وَدود [ع] دوست ، محب . اسماء حسنادندر .

وَديد • [ع] دوست . محب . كثير الحب. جمعى اوداء .

وَديع [ع] بشقه‌سنك مالنى محافظه ايتمكى درعهده ايدن .

وَديعَه [ع] امانت: روح وديعة الٓهيدر . وديعهٔ خاك رحمت قلنمشدر . جمعى ودايع § حفظ ايچون بر كيمسه‌يه ايداع اولنان مال .

وَر • [ف] صاحب ، خداوند معناسنه‌در . اسمايه لاحق اولور : دانشور = صاحب علم . تاجور = حكمدار. سخنور = شاعر ، اديب .

وَراء [ع] آرقه ، پس ، عقب ، آرقه طرف § باشقه ، سوى ، غيرى .

وِراثَت • [ع] وارثلك، وفات ايدن برينك مال ومتروكنه شرعا وارث اولمق .

وَرَثَه [ع] (وارث)ك جمعى .

وَرد • [ع] هر آغاجك چيچكى . فارسى ايله تركجه‌ده كل حقنده استعمالى غالبدر : وردناز § آچيق طورى آت . كلكون .

وَرزِش • [ف] چالشش ، سعى ايدش ، چالشمه ، سعى . ورزشكار = ساعى . چالشقان ورزشكارانه = ورزشكارجه‌سنه . ورزشكارى = ورزشكارلق .

وَرطَه [ع] هر وقوعى بر § هلاك . مهلكه : بربنى ورطه‌يه القا ايتمك § خلاص ونجات بولمسى كوج ايش : ورطه‌يه دوشمك . § چامورلى ، باتاق ير، وحل. جمعى وراط .

وَرَع • [ع] صاقنمق ، كناهدن محارمدن صاقنوب پرهيز ايتمك، تقوى: اهل ورع .

وَرَعَه • [ع] قورقاقلق .

وَرَق • [ع] ياپراق ، برك درخت: ورق چمن . ورق كل : بوق فرق جمعك هيچ دشت غم وبلاده — نالنده بوروقدن دستنده روزكارك » « برك درختان سبز در نظر هوشيار — هر ورق دفتريست معرفت كردكار — سعدى » ورق پاره = ياپراق پارچه‌سى : «ند هواده ورقپاره خزان كبى يم » § كاغد، كتاب، مكتوب كاغدى § كاغد كبى اينجه آلتون، كموش وسائر معدنيات ياپراغى . جمعى اوراق . اوراق ازهار . اوراق سبز . اوراق بهالان . ورق خام = حك واصلاح اولنمامش كاغد ورق كردان = عبث ايش بشليندن كنايه‌در .

وَرَقَه [ع] تك ياپراق § تك كاغد . بو مناسبتله هر يازيلى تك كاغده ورقه دينلمشدر .

وَرقاء [ع] كوكرجين ، اوكيك : ورقاى نامه بر. ورقاى روحانى.

وَرّاق [ع] كاغدجى.

وَرَم [ع] بدنده حاصل اولان شيش. جمعى اورام § آق جكرك خرابيتنى موجب اولان معروف علت مدهشه ، سل الرئه § بو علتله مصاب اولان بيچاره: « صارى بر كادك اى عدم چيچكى — ايسته مردم سكا ورم ديدكى — عبدالحق مهرالنساء » .

وَرى [ع] مخلوق .

وَريد • [ع] بوينك ايكى طرفنده‌كى طمارلردن هربرى. ايكيسنه بردن (وريدان) دينيلير. جمعى اورده، ورود. § درونده سياه قان بولنان طمار .

وِزارَت • [ع] وزيرلك: رتبهٔ جليلهٔ وزارت . وزارت عظمى = صدراعظملق . فى الاصل كسر واو ايله‌در.

وَزان • [ف] اسيجى . اسن . (اولمق) ماده‌سيله قوللانيلملى . مثلا (وزان اولان لدوس روزكارى) ديملى . هبوب كلمهٔ عربيه‌سنه قياساً (وزان ايدن) ديمه‌ملدر .

وَزّان • [ع] چوق وزن ايديجى، ايدن.

وَزانَت • [ع] فكر و ملاحظه قوى اولمق ، اصالت رأى .

وَزَغَه [ع] بر نوع بيوك كلر

وَزمَه • [ع] قيش موسمنك صوكى.

وَزن • [ع] وزن طارتمق، طارتيلمق. بو معناده (ايتمك) ماده‌سيله قوللانيلير: اشيايى وزن ايتمك . اشيانك وزنى § برشيئى طارتمجق شى § برشيئك

وزن ایله آکلاشیلان آغیرلغی § برشیئی تخمین ایتمك § عروضده هربحرك مستقل اجراسندن هربری : شو بیتك وزننده خلل وار. جمعی اوزان: اوزان عروض.

وَزْنی [ع] طارتیلان شی. وزنیات

وَزِیر [ع] مراتب وخدمات سلطنت سنیه‌ده ملکیه مأمورینك اك عالی رتبه‌سنی احرازایتمش اولان ذات. وکلای فخام دولتدن هر بری و وکلای فخام دولت صره‌سنده بولنان . وزیر اعظم = صدر اعظم. اسکی تعبیردر . وزیرانه = وزیره یاقیشه‌جق صورتده: وقاروزیرانه. التفات وزیرانه .

وَسائِد [ع] (وساده)نك جمعی .

وَسائِط [ع] (واسطه)نك جمعی. اکثریا وسائل معناسنده قوللانیلیر: وسائط تحصیلك کثرتی .

وَساطَت [ع] آرایه کیرمك، واسطه اولمق .

وَسام و وَسامَت [ع] حسن و آن صاحبی اولمق. کوزللك.

وَساوِس [ع] (وسوسه) نك جمعی: وساوس شیطانیه .

وَسائِل [ع] (وسیله) نك جمعی : استحصال وسائل خوشکذرانی.

وَسَخ [ع] کیر ، پاس ، چرك .

وَسَط [ع] برشیئك ایکی طرفندن مابینی ، اورته ، میان : وسط آسمان . وسط وادی. لاخیرالافی الوسط جمعی اوساط : اوساط ناس .

وَسم و وَسمه [ع] داغلامق ، تمغالامق § نشان ایچون حیوانه باصیلان داغ ، تمغا. کسر واو ایله (وسام) ده بومعنایه‌در . وسمه‌دار= داغلی ، تمغالی : کوسفند وسمه‌دار .

وَسَن و وَسَنه و وَسْنَه [ع] اویقو آغیرلغی ، اویوقلامه . دیکلا بر قوله کوره بین النوم والیقظه حالتی اولان حالت .

وَسْواس [ع] شیطان ، ابلیس § نفس و شیطانك قلبه نفع و خیری اولمیان خاطره القاسیله دغدغه ویرمسی .

وَسْوَسَه [ع] ایکنجی معناسنده (وسواس) ایله مترادفدر .

وَسیج [ع] سیر شدید .

وَسیط [ع] ونسب جهتیله قومنك اعدلی اولان .

وَسیم [ع] کوزل یوزلی . جمیل § تمغالانمش .

وَسیع [ع] وسعتله متصف ، کنیش ، بول . واسع : صحرای وسیع . افق وسیع تفکرات .

وَسیله [ع] برشیئك الده ایدلمسنه واسطه ، آلت ، بهانه ، سبب . وسیله‌جو = وسیله آرایجی ، آرایان . وسیله‌جویانه= وسیله جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . وسیله‌خواه= وسیله ایسته‌ین. وسیله خواهانه = وسیله خواهجه‌سنه.

وَش [ف] ادات تشبیه‌در . کبی. ماه وش = ماه کبی. دریا وش =دریا کبی [چیقسونده اوماه وش دکزدن— عرض ایتسون امرماهه اش دکزدن— لا ادری]

وَشَق [ع] برنوع کورك فی الاصل تاکی‌یه شبیه برجانورك اسمیدر.

وَشَل [ع] آز صو.

وَشم [ع] بدنده ایکنه ایله اچیلان شکل . قاموس دیورکه برعضوی ایکنه‌لیوب متأثرایلدکدن صوکره اوزرینه

چیویدا کوب کوم کوك برشکل ایدرلر. ترکی ده نعل ودکون دیرلر. جمعی وشوم واوك کسریله وشام کلیر] .

وَشمَه [ع] بغورودانه‌سی .

وَشی [ع] برنوع لباس § بر نوع جامهٔ رنکین .

وَشیجَه [ع] آغاج کوکی، لیف .

وَشیعَه [ع] اوزرینه ایپلك صاریلان آغاج ، بز آرغاجی .

وَشیمَه [ع] شر وعداوت .

وَصّاف [ع] زیاده وصف ایدیجی. ایدن : نفعی وصاف

وَصافَت [ع] وصیفلك، خدمتکارلق. ایشجیلك .

وَصایا [ع] (وصیت) ك جمعی : وصایای خیر خواهانه.

وَصایَت [ع] وصیلك.

وَصَب [ع] خسته‌لق، وجع .

وَصف [ع] برشیئی صفتلمق، برشیئك علائم وکیفیاتنی تعداد وبیان ایتمك § برشیئك کیفیتنی بیان ایدن کلمه § مدح ایتمك ، اوکمك ، وصف ترکیبی=براسمك آخرینه براسم حاضر فارسی الحاقیله یاپیلان ترکیب : حیرت افزا = حیرت آرتیران. وصفی = وصفه منسوب .

وَصل [ع] برشیئی دیکر برشیئه اولاشدیرمق ، بتشدیرمك § برشی دیکر برشیئه اولاشمق .

وَصمَت [ع] برشیئی چار چابوق باغلامق § عار ، عیب .

وَصی [ع] کندیسنه برشی وصیت ایدلمش اولان کیمسه ، امام علی کرم الله وجهه افندمز حضرتلرندن کنایه اوله‌رق ده قوللانیلیر . وصی مختار = متوفانك حال حیاتنده نصب ایتدیکی وصی. وصی منصوب = حاکمك یتیم ایچون نصب ایتدیکی وصی.

وَصیَّت [ع] برینك وفاتنه قریب احتیار ایتدیکی بر آدمه بنی اولدکدن صوکره شونی شویله بونی بویله یاپ دیمسی. وصیتنامه=وصیتی حاوی ورقه.

وَصید [ع] قپو اشیکی .

وَصیف [ع] اوشاق. خدمتکار. ارکك وقادینه شاملدر. جمعی وصائف،وصفا

وَضّاح [ع] زیاده آچیق. روشن، عیان: وضاح الجبین= آلنی آچیق، کشاده پیشانی § دریسی بیاض کوزل یوزلی آدم. وضاحت= واضحلك، آچیقلق .

وَضاعَت [ع] آلچقلق، فرومایه‌لك.

وَضع [ع] قویمق، قونیلمق: کتابك چکمجه‌یه وضعی کتابی چکمجه‌یه وضع ایتمك § ترتیب وتنظیم ایتمك . ایدلك : قانون وضع ایتمك. وضع حمل = کبه انسان ویا حیوان طوغورمق .

وَضیع [ع] صویسز، فرومایه، ناکس.

وَضیمَه [ع] ماتم ضیافتی

وَطاء [ع] برشیئی آیاقله چیکنه‌مك ، پایمال ایتمك .

وَطء [ع] آیاقله باصوب چیکنه‌مك § پرده‌بکر صالیویرمك .

وَطَر [ع] حاجت .

وَطواط [ع] قیرلانغج، پرستو، خطف § یاراسه دیکلان قوش، خفاش §

مسبوق و شاعر لقید که کیجه کوزلری کوره‌مدیکی ایچون بو اسمی آلمشدر .

وطوطه [ع] کیجه کوز کوره‌مه‌مك .

وطی [ع] آیاق آلته آلمق ، چکنه‌مك § جماع ایتمك .

وطید [ع] مرکزنده ثابت قیلنمش شی ، ثابت ، محکم ، استوار .

وظائف [ع] (وظیفه) نك جمعی : وظائف دینیه . وظائف رسمیه .

وظیفه [ع] برکیمسه ایچون هرکون عطا ایدیلمك اوزره مقرر اولان شی ، علوفه § بر کیمسه‌نك عهده‌سنه تودیع اولنان ایش . خصوص : وظیفهٔ رسمیه . وظیفه‌شناس = وظیفه‌سنی طانیان ، بیلن : وظیفه‌شناسلق كبیوك هنردر . وظیفه ناشناس وظیفه‌شناسانه = وظیفه‌شناس اولانه یاقیشه‌جق صورتده : حرکت وظیفه‌شناسانه . وظیفه‌شناسی = وظیفه‌شناسلق .

وعاء [ع] قاب ، ظرف .

وعد [ع] برشیئك قبول و اجراسنی سوزله بیلدیرمك ، سوز ویرمك § سوز ویریلن شی : الکریم اذا وعد وفا = کریم اولان وعدینی یرینه کتیرر .

وعده [ع] برشیئك اجراسی ایچون تعیین اولنان مدت . وعده کلمه‌سی لسان عوامده بعض موت معناسنده‌ده قوللانیلیر .

وعظ [ع] برکیمسه‌یه قلبنی یومشاده‌جق و ثواب و عقابه دائر سوز سویلمك § بو صورتله سویلنیلن سوز .

وعید [ع] برشی فنالغه متعلق وعد ایله قورقوتمق . شرده مستعملدر .

وغا [ع] جنك ، غوغا . کسر واو ایله استعمالی یاکلشدر .

وغادت [ع] آلچاقلق ، فرومایه‌لك .

وغد [ع] دنی ، فرومایه ، ناکس .

وفاء [ع] سوزی یرینه کتیرمه ، عهدنده طورمه ، دوستلقده ، محبتده ثبات کوسترمه . (غدر) ك ضدی : «وفالی آدم اسمز وفالی آدم اولملی — ناجی» بی‌وفا = وفاسز وفابیکانه = وفاسز ، عهدنده ، محبتنده ثباتسز . وفاپرور — وفالی وفادار = وفالی ، عهدنده محبتنده ثابت : محب وفادار وفادارانه = وفادار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . وفاداری = وفادارلق .

وفات [ع] اولمك بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله ترکب ایدر : فلان ذات وفات ایتمشدر § اولمه ، اولوم : «سروربنك وفاتی باعث حزن اولمدی احبابه — عزت ملا» .

وفد [ع] برخدمت مخصوصه ایله برینك یانه کیتمك § طاغ باشی ، ذروة الجبل .

وفرت [ع] چوقلق ، کثرت .

وفق [ع] اویغون ، موافق : بروفق مرام = مرامه ، مقصوده اویغون اولمق اوزره . بروفق دلخواه — وبوفق دلخواه = دلخواهه موافق اولمق اوزره .

وفی [ع] تمام ، مکمل .

وفیر [ع] چوق ، کثیر : مال وفیر .

وقاحت [ع] حیاسزلق اوتانمازلق ، بی‌ادبلك .

وقاد [ع] آتشین ، مضی ، پارلاق : ذهن وقاد . فکر وقاد = آتش کبی حدتلی ، سریع الفهم فکر . فی الاصل یك آلولی دیمکدر .

وقار [ع] آغیرلق ، آغیر مشربلیلك ، تمکینلیلك . (خفت) ك ضدی .

خصائل ممدوحه‌دندر وقار وربانه . وقار ادیبانه . وقار متصبرانه .

وقاص [ع] جنکجو § اصحاب کرامدن تیراندازلقده مضرب کالمه‌سی اولان بر ذاتك اسمیدر .

وقایع [ع] (واقعه و وقیعه) نك جمعی حوادث ، احوال ، اخبار : وقایع داخلیه . وقایع خارجیه . وقایع حربیه .

وقت [ع] زماندن برمقدار معروض ، هنکام ، چاغ . اکثریا زمان ماضیده استعمال اولنور : وقتی کچمش § برعمل مخصوص ایچون فرض ، تقدیر اولنان زمانك غایتی : وقت فجر ، وقت عصر . وقتی اولمق = طارلق ، مضایقه . وقت بولق = اخلاص وقت . وقت بولامق = مرصد اولمق . وقت کچیرمك = وقتی فوت ایتمك ، تعویق . وقت کلمك = کماله ایرمك . وقت و حال = سعه ، قدرت . جمعی اوقات . الامور مرهونة باوقاتها . وقتا که = بر وقتده که ، اوزمان که : «وقتا که طوروب شو قلب غمناك — طوپراقده نهان اولور وجودم — اکرم بك» .

وقد و وقدان [ع] آتش یانمق ، طوتشمق .

وقر [ع] قولاق آغیرلغی ، کرانی کوش .

وقع [ع] اعتبار و عزت . § یوکسك یر .

وقعه [ع] حربده طرفین دفعات ایله بربرینه چارپشمه .

وقف [ع] طوردیرمق ، آلیقویمق : وقف نکاه . وقف کوش § منافعی جهت بره عائد اولمق اوزره برکیمسه ملکی اولان برعینی علی وجه التأبید توقیف ایتمك . جمعی اوقاف : اوقاف مندرسه . وقفیه = وقفه متعلق اولارق واقف طرفندن تنظیم اولنان تعلیمات‌نامه .

وقواق [ع] براغاجك اسمیدر .

وقود [ع] اودون ، کومور کبی آتشده یانه‌جق شیلر .

وقور [ع] زیاده وقارلی ، تمکینلی — وقورانه = وقورجه‌سنه .

وقیه [ع] معروف درتیوز درهمه معادل طارتی ، اوقه .

وقوقه [ع] طاووق صوریمه کبی حیوانلرك سسلنمسی : آب با که نه خرد وقوقه قوربه‌دن — لا » .

وقیح [ع] وقاحتله متصف ، بی‌شرم و حیا ، بی‌ادب .

وقید [ع] اودون و سائره کبی آتشده یاقیله‌جق شی .

وقیعه [ع] جنك و قتال . § آرقه‌دن قصل و ذم ، غیبت .

وکالت [ع] وکیللك ، وکیل اولمه § برکیمسه ایشنی باشقه‌سنه تفویض ایله اول ایشده کندی یرینه قائم ایلمك ، مجله . وکالتنامه = شروط وکالتی حاوی تنظیم اولنان ورقه .

وکر [ع] قوش یوواسی ، آشیانه‌سی جمعی وکرات .

وکن [ع] قوش یوواسی ، وکر .

وکیره [ع] یکی یاپیلان او ایچون احبابه ویریلان ضیافت .

وکیل [ع] حافظ : حسبنا الله ونعم الوکیل § وکالتله متصف اولان . کندیسنه باشقه‌سی طرفندن ایش تفویض اولنوب اول ایشده اول کیمسه‌نك یرینه قائم اولان کیمسه ، مجله . وکیل مسخر = محکمه‌یه احضار اولنه‌میان مدعی علیه ایچون حاکم طرفندن نصب اولنان وکیل .

وَلاءْ [ع] قرابت § شرعاً عتقدن و موالاتدن حاصل اولان قرابت حکمیه .

وَلایَتْ [ع] دوست ، صدیق اولمه ، معین ، نصیر اولمه .

وَلَدْ [ع] انسان و حیوانك بنفسه زاده‌سی ، دول ، یاوری . تبنی و اتخاذ جهتیله اولانه یعنی اولادلغه (ولد) اطلاق اولنماز : جمعی اولان (اولاد) کلمه‌سی اسانمزده مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر .

وَلْسانْ [ع] بر برینك بوینه الده قویه‌رق یورومك .

وَلْوالْ [ع] فریاد و فغان ایتمك .

وَلُودْ [ع] چوق طوغوران قادین .

وَلَهْ [ع] سرکشته‌لك ، افراط حزن سببیله اولان سرسملك . حالت حیرانی . (کتیرمك ، کلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر : وله کتیرمك § قورقمق ، قورقو .

وَلْهانْ [ع] کندیسنه وله کلمش اولان ، متحیر ، سرسم . مؤنثی ولهی .

وَلی [ع] برشی دیکر شیئك آرقه‌سی صره کلمك . تعقیب ایتمك : سطورك یکدیکرینی ولی ایتمسی .

وَلِیّ [ع] دوست ، صدیق § معین ، نصیر § صاحب ، متصرف ، خداوند § جناب حقه قربیت معنویه کسب ایدن عبد صالح . ولی الله . بو کلمه (ولی نعمت) کبی ترکیبلرده مقطوع الاضافت اوله‌رق قوللانیلیر .

وَلی [ف] (ولیکن) مخففیدر . خیلی زماندنبری بوده لسان شعر عثمانیدن مطرووددر .

وَلیدْ [ع] یکی طوغمش چوجق . مولود . § مطلقا چوجق ، صبی § کوله ، عبد . ام الولید = طاووق .

وَلیكْ و وَلیكِنْ [ف] ادات استدراکدر ، ایکیسی‌ده قوللانیلماز اولمشدر .

وَلیمه [ع] ازدواج دوکوننده یاپیلان ضیافت ، ضیافت شادی : ولیمه جمعیتی . جمعی ولائم .

وَمْضْ [ع] اشارت ایتمك § پارلدامق : ومض برق .

وَمْقْ [ع] سومك ، محبت ایتمك .

وَمْیَهْ [ع] محنت ، مشقت ، داهیه .

وَنی [ع] ایشده کوشکلك کوسترمك .

وَهّابْ [ع] زیاده هبه ایدن ، زیاده باغشلایان جناب حق .

وَهّاجْ [ع] زیاده آلولی ، فروزان ، روشن ، درخشنده : سراج وهاج .

وَهْبْ [ع] ویرمك ، بخش ایتمك ، اعطا . وهبی = کندیسنه ویرلمش ، بخش ایدلمش . چالشمق صورتیله قازانیلوب من طرف الله کندیسنه احسان بیورلمش معناسنده قوللانیلیر .

وَهْجْ و وَهَجانْ [ع] آتش یالیکلاغی ، آلولنمك . شعله‌زن اولمق .

وَهْصْ [ع] وطیٔ ایتمك § قیرمق ، کسر .

وَهْفْ [ع] نبات یاپراقلاغی . جوقالمق ، اوزامق .

وَهَقْ [ع] کمند .

وَهْلَه [ع] هر شیئك اولی ، ابتداسی . امر . § برشیئی اول امرده کورنجه عارض اولان خوف ، فزع . صکره‌دن هر شیئك ابتدای کرسنده استعمال اولنمشدر . وهلة = ابتدی امرده . قورقو .

وَهْمْ [ع] قلبك بلاقصد بر شیئه میلی ، قلبه خلاف مقصد عارض اولان

خاطرهٔ غریبه . یاخود شك و تردد اولنان شیئك مرجوح طرفی . راجح طرفی (ظن) در جمعی اوهام

وَهْنْ [ع] کوشکلك ، ضعف ، سستی فتور .

وَهُوبْ [ع] ویرکیسی چوق ، کثیر العطا .

وَهْیْ [ع] ییرتمق . کوشه‌مك . استعمال البسه کبی شیلره مخصوصدر § ییرتمق ، شق ایتمك .

وَهیجْ [ع] آتش صیجاقلغی ، حرالنار .

وَیْحْ [ع] کلمهٔ ترحم و تحسین اوله‌رق قوللانیلیر بر لفظدر .

وَیْلْ [ع] کلمهٔ افسوسدر . وای ، یازیق معناسنه . مصیبت دمنده ایراد اولنور : ویل اوبدبختانه . § هلاك § جهنمده بر وادینك اسمی .

وَیْلَه [ع] فضاحت ، رسوایلق .

وِ

وِتْرْ [ع] تك ، یالکز ، تنها § قربان بیرامندن بر کون اولکی کون ، عرفه کونی § یاتسو نمازندن صکره قیلنان اوچ رکعت نماز : صلات وتر .

وِجاءْ [ع] حیوانك خایه‌سنی چیقارمق

وِجارْ [ع] قورد و صرتلان یتاغی .

وِجاهْ [ع] یوزلشمك ، یوز یوزه کلمك . وجاهاً = وجاه صورتیله .

وِجْدْ [ع] زنکین اولمق ، غنا .

وِجْدانْ [ع مولد] موجودیت ذاتیه منزله افعال و قابلیتی حقنده‌کی حس طبیعی § عام روح نقطهٔ نظرندن : روحك موجودیت ذاتیه‌سنی بیلمه‌سی § معنویت افعالك حصوله کتیردیکی حس درونی § وقوف طبیعیمزله ، طلع اولدیغمز حب محاسن § ایلکی فنالقدن تمییزه مدار اولان واسطه § دیکر بر تعریفه نظراً : محاکمات عقلیه‌نك نتیجه‌سی . فی الاصل (بولمق) دیمکدر . فقط بیلدیکمز معناده استعمالی ظن اولندیغی قدر یکی دکلدر . وجداناً = وجدان جهتندن ، قلباً : وجدان ! وجدان ! ای حس علوی صمدی ! ای ابنای بشرك رهبر معتمدی ـ روسو . وجدنی = وجدانه منسوب : بو براهین وجدانیدر . وجدانیات = وجدانه عائد احوال و کیفیات .

وِجْهَه [ع] طرف ، سمت .

وِداجْ [ع] بیونده بر طمار اسمی .

وِزْرْ [ع] کناه ، صوچ ، اثم § آغیرلق ، ثقلت .

وِسادَه [ع] یاصدیق ، باش یاصدیغی ، بالین .

وِسامْ [ع] عقالی ، وسمه‌لی .

وِشاحْ [ع] حمائل .

وِشامْ [ع] (وشم) ك جمعی .

وِصالْ [ع] اولاشمق § محب دوستنه وصل اولمق .

وِطاءْ [ع] موافقت ایتمك .

وِعاءْ [ع] ظرف ، قاب ، آوند § بدنده‌کی طمار . جمعی اوعیه .

وِفاقْ [ع] موافقت ، اویغونلق § باریشقلق ، صلح ، آشتی .

وِقاعْ [ع] جماع § جنك ، جدال .

وِقايَه [ع] اسیرکمك ، حفظ ایتمك . § کندیسیله برشی صاقلانلان شی . نظمده (وقایت) صورتنده دخی قوللانیلیر .

وِقْر [ع] آغیریوك . حمل ثقیل ، بارکران . قاطیر و حماریوکنده مستعملدر .

وِکانْ [ع] اشك پالانی .

وِلاءْ [ع] دوستلق . محبت . ولاپرور = محب § برشیئی بری بری آردنجه یاپمق . پیاپی یاپمق

وِلادَتْ [ع] طوغورمق ، زاییدن § طوغمق ، طوغمه : تاریخ ولادت . فتح واو ایله استعمالی یاکلشدر .

وِلایَتْ [ع] بر شیئی قدرت جهتیله تصرف § برینك ایشنه متکفل اولمق . § دوستلق ، محبت § والیلك ، بر ولایتده حاکمیت § بروالینك زیر اداره سنده بولنان قطعهٔ ممالك § عبد صالحك جناب حقه قربیت معنویه کسب ایتمسی :

« شهریار بحر و بر سلطان سلیمان ولی - اول که محض عدلدر ذات ولایت پروری - خالی آندن اولسون یارب ولایت تا ابد - کیم ولایتدن دکل خالی صفای جوهری - فضولی » فضولی بو قطعه سنده‌کی ولایت کلمه‌سنی اسکیدن استعمال اولندیغی وجه ایله یعنی اقلیم ، ملك معناسنده ده قوللانمشدر .

وِهادْ [ع] (وهده) نك جمعی ، اینیشلی ، چیقیشلی زمینلر ، پست و نشیب محللر .

وِیدَسْتَرْ [ع] قوندوز دینیلن جانور . بیدستر .

وِیرانْ [ف] خراب ، ییقیق ، ییقلمش . (معمور) ك ضدی : دل ویران ، خانهٔ ویران . « بو خراباتده ثابت اوله‌مم (جانانم) - دل ویرانی یاپسه‌ك ده بن اسسه‌م کیتسه‌م - ثابت » . ویرانی = خرابیت .

وِیرانَه [ف] خرابه § ییقلمش یر ، خراب اولمش محل .

وُ

وُثْقی [ع] زیاده محکم . زیاده قوی : عروة الوثقی = صاغلام قولب ، دست آویز محکم دین اسلامدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر .

وُثُوقْ [ع] اینانمق ، اعتماد ایتمك ، اینانمه . اعتماد ایتمه . § محکملك ، استواری .

وُثُوبْ [ع] آتلامق ، صیچرامق .

وُجُوبْ [ع] لازم اولمق . واجب اولمق § لایق . مقرر اولمق . § عدمی ناممکن اولمق .

وُجُودْ [ع] بولمق § وارلق ، هستی : معرکهٔ وجود . § کووده ، جسم ، بدن بو معناده مجازاً مستعملدر . وجودی یوق = اصلسز ، کاذب .

وُجُومْ [ع] غیظ وانقباضدن طولایی ساکت طورمق § تیکسنمك . ایکرنمك § کوکسه اورمق § غمکین اولمق .

وُجُوهْ [ع] (وجه) ك جمعی : وجوه ناس § برمملکتك ایلری کلن طاقمی ، اشراف و متحیزان بلده : وجوه بلده . بالوجوه = وجوه ایله ، اسباب متعدده ایله ، هر یوزدن .

وُجَهاءْ [ع] (وجیه) ك جمعی .

وُحُوشْ [ع] (وحش) ك جمعی : وحوش و طیور .

وُخُوفَتْ [ع] زیاده قیللیلق § قیل زیاده سی . یومشاق اولمق .

وُحُولْ [ع] (وحل) ك جمعی .

وُرُودْ [ع] کلمك : کثرت ورود . مکتوب ورودی . (شرفورود) بدن ترکیبنه ترجیحاً شرفوارد) اولان ترکیبی قوللانیلملیدر .

وُرُوكْ [ع] یان یاتمق ، اضطجاع .

وُرَیْق [ع] یاپراقجق ، کوچك نبات یاپراغی . جمعی وریقات .

وُزَراءْ [ع] (وزیر) ك جمعی : وزرای فخام .

وُزُوبْ [ع] صوکبی آقمق ، سیلان ایتمك .

وُسُدْ [ع] (وساده) نك جمعی .

وُسْطی [ع] اورته . (اوسط) ك مؤنثی . § اورته پارمق . صلات وسطی = ایکندی نمازی .

وُسْع [ع] بوللق ، غنا ، ثروت § کوج ، قوت ، طاقت ، قدرت .

وُسْعَتْ [ع] کنیشلك ، بوللق : صحرانك وسعتی . وسعت دریا ، وسعت معیشت ، وسعت حال § قدرت ، قوت ، طاقت .

وُشْتا [ف] آتش پرستلرك کتاب دینی اولان زندك شرحی .

وُشاقْ [ف] خدمتکار . وشاق ترکیه‌دن مفرسدر .

وُشُومْ [ع] (وشم) ك جمعی .

وُصْلَتْ [ع] برشیئه اولاشمق ، یتشمك § اولاشقلق ، بیتیشیكلك ، بیوستکی .

وُصُولْ [ع] یتیشمك ، اولاشمق ، کلمك ، بلوغ (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : وصول بولان مکتوب .

وُصُومْ [ع] (وصم) ك جمعی .

وُضُوءْ [ع] آبدست آلمق . § آبدست .

وُضُوحْ [ع] آچیقلق ، ظاهرلك ، پارلاقلق : وضوح افاده . وضوحه رعایت .

وُعُودْ [ع] (وعده) نك جمعی .

وُفُودْ [ع] (وفد) ك جمعی .

وُفُورْ [ع] چوقلق ، کثرت § تام اولمق ، چوق اولمق . فتح واو ایله خطادر .

وُقُودْ [ع] آتش آلولنمك ، یالکلانمق .

وُقُوعْ [ع] حصول بولمق . ظهور اولمق § وجوب ، ثبوت . عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده معنی سائره‌ده قوللانلماز .

وُقُوعاتْ [ع] (وقعه) نك جمعی وقوعبولان احوال و حصوصات : وقوعات ماضیه . وقوعات جاریه . اکثریا مغایر نظام وقوع بولان احوال و حرکات مقابلنده قوللانیلیر .

وُقُوفْ [ع] بیلمك ، بیلنمك ، آکاه اولمق ، بیلیش . خبردارلق ، علم § طورمق .

وُکَلاءْ [ع] (وکیل) جمعی : وکلای فخام دوات .

وُکُوبْ [ع] یواش یورومك § اقدام ایتمك .

وُلاتْ [ع] (والی) نك جمعی : ولات عظام . تشدید لام ایله استعمالی یاکلشدر .

وُلُوجْ [ع] کیرمك ، دخول : ولوج و خروج .

وُلُوعْ [ع] حریص اولمق ، واوك فتحیله حریص معناسنه .

وُلُوغْ [ع] کوپك صو ایچمك .

هـ

هائب [ع] قورقيجى، قورقاق .

هابط [ع] هبوط ايدن، آشاغى اينن .

هابيل [ع] آدم عليه السلامك اوغلى .

هائل [ع] قورقنج، هولناك، شديد: سهك هائل .

هائله [ع] قورقنج شى . (ترازهدى) ترجمه‌سى اوله‌رق بيوك ومشهور ذوات آره‌سنده جريان ايتمش بر وقعۀ صحيحه ومتخيله‌يى مصور تأثيرلى وهول انكيز تياترو منظومه‌سى معناسنده قوللانيلير § دهشتلى، دهشتلى وتعب، فاجعه .

هاتف [ع] سس ويريجى، ويرن بو. مناسبتله عالم غيبدن خبر ويرن ملك معناسنده قوللانيلمشدر . هاتفانه = هاتفه باقيشه‌جق صورتده .

هاجسه [ع] قلبه عارض اولان انديشه، خاطره كلن خصوص . جمعى هوا. جس: هواجس نفسانيه .

هادم [ع] هدم ايديجى، ايدن . ييقيجى ييقان: هادم اللذات = ملك الموت .

هاديه [ع] عصا § صو ايچندن سيوريلوب چيقمش قيا .

هار [ع] منهدم اولان، يقيلان .

هارب [ع] قاچان .

هارون [ع] موسى عليه السلامك بيوك برادرى ولان پيغمبر ذيشانك اسمى § خلفاى عباسيه‌دن معروف خليفه‌نك اسمى: هارون الرشيد .

هاروت [ع] چاه بابلده آويخته اولان ايكى ملكدن برينك اسمى. ديكرى (ماروت) . هاروتى = ساحر، ساحرى

هائم [ع] متحير، سركشته: « فؤادى هائم فى كل وادى - لا »

هازم [ع] هزم ايديجى، ايدن .

هاضم [ع] هضم ايديجى، ايدن .

هاله [ع] قمرك اطرافنده پيدا اولان نورانى دائره، آى آغيلى، خرمن ماه . وجودى علامت باران عد اولنورمش: « كيوب بر آل اتكلك هاله‌دن ميدانه عزم ايتمش - سماده مولوى آيينى تصوير ايدر مهتاب - بليغ » هاله كلمه‌سى فارسيده رنك، آرام معنالرينه دلالت ايدر .

هالك [ع] هلاك اوليجى، اولان .

هامه [ع] قفا طاسى . كاسۀ سر: هامه پيراى تعظيم § آلن، پيشانى § برقومك رئيسى، اولوسى § بايقوش .

هامش [ع] كتابك، مكتوبك كنارى .

هامون [ف] دوزاووه، صحرا: « بيچون هامون خلقت قالميور كمراهدن خالى — لا »

هامان [ع] فرعونك وزيرينك اسمى .

هاون [ف ع] معروف ايچنده ادويه وساثره دوككه مخصوص آغاجدن، دميردن، برنجدن، طاشدن معمول آلت، هاوان. جمعى هواوين .

هاويه [ع] يدى يه تقسيم ايديلن طبقات جهنمدن طبقۀ اسفل، يدنجى طبقه‌ده بولنان جهنم .

هاى [ف] واى معناسنه .

هاياهاى [ف] اهل ماتمك نوحه‌سى .

هاياهوى [ف] هنكامۀ ارباب طرب .

هاى هوى [ف] ارباب صفا وطرب شماتت وغلغله‌سى .

هائب [ع] قورقاق .

هباء [ع] توز، غبار . شعاع شمس ايله پنجره‌ده پيدا اولان اوفاق توز . ذره: هباء منثور § يوق يره تلف اولان شى .

هبّ [ع] اويقودن اويانمق .

هبط [ع] آشاغى‌يه ايندیرمك § آشاغى‌يه اينمك .

هبنقه [ع] جهلاى عربدن برينك ناميدر كه السنه‌ده ضرب اولنور . « احمق من هبنقه » مثلى مشهوردر .

هبوط [ع] اينيش، نشيب .

هبيب [ع] روزكار اسمك .

هتف [ع] سس، آواز § سسلنمك .

هتك [ع] پرده كبى شيلرى ييرتمق .

هجاجه [ع] قورباغه، ضفدع .

هجر [ع] آيرلمق، ترك ايتمك § آيريلق .

هجل [ع] ايكى طاغك آره‌سنده بولنان چوقور .

هجمه [ع] شدت . هجمة الشتاء = شدت برد . هجمة الصيف = شدت حرارت .

هجوم [ع] بغتةً هجوم ايدن، صالديران § مساكنى يرندن قلع ايدن شدتلى روزكار .

هجير [ع] اويله وقتنده‌كى حرارت .

هجين [ع] سريع السير برنوع دوه .

هداهد و **هداهيد** [ع] (هدهدك جمعى

هدايا [ع] (هديه‌نك) جمعى: هداياى كرانبها .

هدجان [ع] اختيار آدم يورويشى، يواش يورويش، مشية الشيخ .

هدر [ع] برينك قانى دوكمك، هيچ اولمه § باطل، ضايع، ناچيز اولان، يوق يره كيدن شى: دمى هدردر . مالى هدر اولدى .

هدف [ع] اوق نشانه‌سى، نشانكاه ماديات ومعنويانده قوللانيلير . هدف سهامى، هدف غرض .

هدم [ع] ييقمق، خراب ايتمك .

هديه [ع] ارمغان، تحفه § قيمت قرآن كريمده هديه ديتيلير .

هدير [ع] كوكرجين اوتمك § آيغير كشنمك .

هذيان [ع] بيهوده، معناسز سوز سويلمك § بويولده سويلنيلن سوز .

هر [ف] تعميم اداتيدر: « هركسك عالمده بيك مافوقى بيك مادونى وار - اسعد مخلص پاشا » منحصراً مفرده داخل اولور: مثلا هر يرده، هر طرفده دينيلير . هر يرلرده هر اطرافده دينلمز . (هر) داخل اولديغى كلمه‌دن نظمده‌دخى آيرلماز .

هرآينه [ف] ناچار، ضرورى .

هرب [ع] قاچمق، فرار ايتمك § شدت حزن .

هرجائى [ف] ثباتسز، قرارسز، متلون، وفاسز . هرجائيلك = وفاسزلق، تلون . هرجائى منكشه = هفته‌نك منكشه‌يه مشابه آچيقلى قوقولوابكى رنكده قوقوسز برنوع چيچك .

هَرْدَمْ [ع] هرزمان . هروقت : هردم بهار = بهاری دائما اولان : کلشن هردم بهار . هردم تازه = تازه‌لکی دائمی اولان . بوئلر برنوع چیچك اسمی‌ده اولور .

هَرْزَه [ف] عبث ، بیهوده . هرزه‌خا و ـ هرزه لای و هرزه‌کوی = هرزه سویلیجی ، سویلین . هرزه وکیل = لافزن . فضول ، هذیان ایدن : هرزه وکیل کاشاب .

هَرْکِزْ [ف] اصلا ، هیچ بروقت . قوللانیلماز اولمشدر .

هَرَمْ [ف] قوجاق ، پیر اولمق هنکام هرم = زمان پیری : « هنکام هرمده سویلەنەدر ـ شیخ غالب »

هَرْوَلَه [ع] قوشمق ، یوبه .

هَزَارْ [ف] بیك عددی : هزار پاره = بیك پارچه : قلب هزارپاره § بلبل ، عندلیب : آواز هزار . نغمهٔ هزار . جمعی شاذ قیلندن اولەرق (هزاران) درکه هزار موقعنده‌ده استعمال اولنور : « کولوب کللر آچیلدقجه هزاران آغلاسون کولسون — جودت پاشا » هزار فن = معرفتلی ، صنعتکار . هزار آوا وهزار آواز وهزار داستان . وهزاردستان = بلبل ، عندلیب .

هَزَارْ مِیخْ [ف] بیك یرندن یاماقلی اولان خرقهٔ درویشان .

هَزَجْ [ع] بحور عروضدن . بربحرك اسمیدرکه اکثرا مناجات و حرب بو وزنده واقع اولمشدر : بحر هزج .

هَزَلْ [ع] بیهوده ، شاقه طرزنده‌کی سوز § لطیفه ایتمك . مسخره‌لق ایتمك . (جد) ك ضدی . جمعی هزلیات مسخرەجی هوائینك هزلیاتی . هزل باشقه ، هجو باشقه‌در . هزالکو = هزل سویلین . هزالکوبی = هزالکولق . هزالکویانه = هزالکوجەسنه : خیالات هزلکویانه .

هَزَمْ [ع] عسکری بوزوب صندرمق .

هَزِیمْ [ع] کوك کورولتیسی ، رعد قوشارکن آوازی شدتله ظهور ایدن آت § بولوطدن شدتله یاریلوب بوشانان صغانقلی یاغمور .

هَزِیمَتْ [ع] حربده عسکرك بوزولمسی ، بوزغونلق : هزیمت اعدا .

هَزِینَه [ف] خزینه .

هَسْتِی [ف] وارلق ، وجود ، وار اولان شیله قائم صفت : « نام هستیمی نه‌در حل معمای عدم — عاکف پاشا » « وزنه اجزای ذره تا خورشید — می‌زند موج هستی جاوید — بیدل » § وجود مطلق ، هویة الغیب .

هَشّ [ع] آچیق یوزلو شن ، شادان .

هَشْتْ [ف] سکز عددی . هشت بهشت ـ و ـ هشت باغ ـ و ـ هشت بستان ـ و ـ هشت ماوی ـ و ـ هشت منظر — خلد . دارالسلام . دارالقرار . جنت العدن . جنت المأوی . جنت النعیم . علیین فردوس نامیله یاد اولنان سکز جنت .

هَشْتَادْ [ف] سکسان عددی ثمانین : « کنونم که عمرم بهشتاد شد — امیدم بیکباره برباد شد — فردوسی » .

هَشْتُمْ [ف] سکزنجی .

هَشِیمْ [ع] هشم اولنمش ، قیرلمش ، اوفالنمش شی .

هَشِیمَه [ع] آغاجلری قوروبمش ارض § قوری اودون § قوری اودون اوافه یاپلاشمش آغاج . هشیمة الکرم = راست

کلن دیلنجی‌یه پاره‌ویرن . سخی ، کریم .

هَضْمْ [ع] طعامك معده‌ده ارعی ، وجودی بسلیه‌جك حاله کلمسی § صبر . تحمل ، جبر نفس § قیرمق .

هَطْلَانْ [ع] برقاچ کون متوالیا یاغان باران ضعیف .

هَفْتْ [ف] یدی عددی . هفت اختر = سبعهٔ سیار . هفت الوان = یدی رنك § درلو دیلنن طعام . هفت اقلیم = اعتبار قدمایه کوره یدی اقلیمه تقسیم ایدیلن دنیا . هفت اندام = باش ، کوکس ، قارن ، ایکی ال ، ایکی آیاق . هفت اورنك = یدی کوکب . یدیکر . دردینه نعش ، اوچنه بنات النعش دینیلیر (هفتورنك)ده لغتدر . هفت آینه ـ و ـ هفت آیینه ـ و ـ هفت بانو = کواکب سبعهٔ سیاره . هفت پیر = علم قراتده ائمهٔ سبعه . نافع مدنی ابن کثیر مکی . ابو عمرو بصری . ابن عامر شامی . عاصم کوفی حمزهٔ کوفی . کسائی کوفی . هفت بیکر = کواکب سبعه هفت تنان اصحاب کهف . هفت دانه = عاشورا . هفت رنك = الوان سبعه .

هَفْتْکَارْ [ف] یدی درلو ایپك ایله طوقونمش پارچه ، شریت ، قیطان ، پرده ، دوشەمه کبی شیلر .

هَفْتُمْ و **هَفْتُمِینْ** [ف] یدنجی .

هَفْتَه [ف] یدی کوندن عبارت اولان مدت . هفته .

هَفْوَانْ [ع] سرعتله کیتمك § آیاق قایوب سورچمك .

هَفْوَه [ع] آیاق قایوب سورچمك § خطا ، ذله . جمعی هفوات : هفوات لسانیه .

هَقْعَه [ع] منازل قمردن بر منزل آدیدرکه جوزا صورتنك اوموزلرنده بوقاری ساچ آیاغی شکلنده اوچ کوکبدن عبارتدر . فجر ایله برابر طلوع ایتدیکی زمان حرارت هوا مشتد اولورمش : « هقعه ویردی جماله زیور — هقعه‌ده کال ایتدی افسر — فضولی » .

هَلَاكْ [ع] اولمك . اوله . فنا . ولومله اولمك معناسنه‌در . درت صورتله استعمال اولنور . بر کیمسه‌دن برشی مفقود اولوب سائرلرك نزدنده موجود اولمق § تباه اولمق § موت بالکلیه محو اولمق ، فنا . § بر شیئه دوشکون اولمق : « کورسەم سنی هلاك اولورم کورمسەم هلاك ـ هداقی ۆذن » (هلاكت) ده لغتدر .

هَلَاهِلْ [ع] هیچ بر صورتله علاج بذیر اولمیان زهر قاتل .

هُلَاکُو [ع] تولی خان بن جنکیز خان . اصلی (هولاکو)در .

هَمْ [ف] ادات عطفدر . ایکی شیئی بر حکمده ویا ایکی حکمی برشیده جمع ایدر : هم او سویلیور هم بو سویلیور . « کوکلم بلای عشق هم یستر هم ایسته‌من — حازم » . « هم سویلیه‌مم‌ده هم بکنمم ـ غالب » . شیوهٔ فارسی مقلدلکی ایجاباتندن اولەرق قدما (هم) ی (دخی) وانك مخفف اولان (ده) موقعنده ایراد ایدرلرمش : « بن هم آندن ایلرم بر اوق غنی یانصیب — فضولی » . (بن هم) (بن دخی) ویا (بن ده) دیمکدر . بو استعمال مهجوردر (هم) مکررا ایراد ایدیلنجه بعضا ایکنجیسنه تأکید ایچون ـ (دخی) مخفف اولان (ده) علاوه ایدیله بیلیر . بعض آثار قدماده کوریلن (ودخی ـ هم دخی) تعبیرلری جهتیله استعمالدن ساقطدر ، (برده) موقعنده (بردخی) استعمالی‌ده یولسزدر . شیخ

غالبك : « هم بر دخی بر سمند دلكش » مصراعی قبیلندن اولان سوزلر شمدیكی شیوه‌یه مغایردر . بعضاً (هم) فارسیده (تاش) ، لسانمزده (داش) صورتنده اواخر اسمایه كتیریلن ادات اشتراكه بدل عربی ، فارسی اسملرك اوائلنه كتیریلیر . بوحالده اسملر وصفیته تحول ایدر . مثلا (راه) یول دیمك ایكن (همراه) یولداش دیمك اولور : « همراهم ایدك بو یولده‌ای ماه - همراهی قویوب كیدری همراه - فضولی » . (هم) برده ادات اقتران اوله‌رق كذلك عربی ، فارسی اسملره دخول ایله بونلری ینه وصفیته تحویل ایدر . بونی ادات اشتراك اولان (هم) دن فرق ایتمليدر . مثلا اسمده مشترك اولان آدملرك هر برینه اطلاق اولنان (همنام) ده‌كی (هم) ادات اشتراكدر . چونكه اسملری بردر . حالبوكه دیز دیزه اوطوران آدملردن هر برینه اطلاق اولنان (همزانو) ده‌كی (هم) ادات اقتراندر . چونكه دیزلری بر دكلدر . كذلك (همخانه) ده‌كی (هم) اشتراكه ، (همزبان) ده‌كی (هم) اقترانه دلالت ایدر . (هم‌مسلك) ایله (هم عنان) ده بو قبیلدندر .

هَمّ [ع] اندوه ، اندیشه . جمعی هموم

هَمارَه [ف] دائما ، همیشه . (همواره) دن مخففدر . (همار) ده لغتدر .

هَمالْ [ف] نظیر . قرین ، همتا ، شریك : بی همال = بی نظیر : فاضل بی همال ضم هایله‌ده لغتدر .

هَمانْ [ف] قول معتبره كوره (هم) ایله (آن) دن مركبدر . لسانمزده حصر ، تقریب ، استعجال ، استمرار اداتی اوله‌رق قوللانیلیر : « هركان صیدین آلوب كیتدی همان بن قالدم — نورس قدیم » . « همان عین محمدله علیدر شمس ومولانه — رامز پاشا » . « بو دامكهده طورلماز امان همان كیده‌لم — ... » . « كلعذارم سن ! همان صاغ اول فدا جانلر سكا — ... » اسلافك ینه بو معنالرده استعمال ایتدكلری (همین) مهجوردر .

هَمْآوازْ [ف] بر برینه سسده موافق § رفیق ، هم صحبت .

هَماوَرْدْ [ف] جنكده‌اش ، همتا (هماوین) ده بو معنایه‌در .

هَمْآهَنْكْ [ف] بر آهنكده ، بر برینه اویغون آهنك ایدن .

هَمْبازْ [ف] شریك ، اورتاق .

هَمْبَزْمْ [ف] بزمده برابر ، مجلس ارقداشی : همبزم ادبا .

هَمْپایْ [ف] آرقداش ، آیاقداش ، یولداش .

هَمْپایَه [ف] رتبه‌جه بر .

هَمْتا [ف] سرداش ، هم جنس قرین ، نظیر اكثریا (بی) ادات سلبیله برابر قوللانیلیر : بی همتا = نظیرسز : نحریر بی همتا . شاعر بی همتا . علامهٔ بی همتا .

هَمْتازِیانَه [ف] ایلغارده جا بولده آرقداش ، رفیق .

هَمْتَرازُو [ف] بر طارتیده ، موازن ، مساوی .

هَمَجْ [ع] سوری سینك كبی اوفاق بر نوع سینك : الناس اما عالم او متعلم وما سواها همج — لا = انسانلر یا عالمدر یا متعلم ، بو ایكیدن باشقه‌سی همجدر . سكون میم ایله یا كلشدر .

هَمْجِنْسْ [ف] بر جنسدن ، جنسی بر : « ینه همجنسی چكر بر برینك

طبیعتی — لا » .

هَمْجِوارْ [ف] بر جواردن ، بر سمتدن ، سمتی بر § قومشو .

هَمْچُو [ف] ادات تشبیه . كبی . مثالی . همچون مخففیدر . متروكدر .

هَمْحالْ [ف] باشقه‌سیله بر حالده ، بر حالی ، حالی بر .

هَمْخانَه [ف] او آرقداشی .

هَمْخوابْ [ف] برابر اویویان . یاتان . یاتاق آرقداشی : « تنهالغمی كتیرمدك تاب — كم بلدك آرزوی همخواب — فضولی » (همخوابه) ده لغتدر .

هَمْداسْتانْ [ف] هم صحبت ، هم كلام ، خادم ، مصاحب ، همدستانی = رعایادن هر سنه آلنان عشر ، ویركو .

هَمْدامانْ [ف] ایكی همشیره‌دن هر برینی بالنكاح آلمش اولان ایكی كیمسه‌دن هر بری ، باجاناق .

هَمْدَسْتْ [ف] شریك ، متفق ، برابر ، هم قدرت ، همدستی = همدستلك . همدستانه = همدستجه‌سنه .

هَمْدَمْ [ف] آرقداش ، هم صحبت ، هم كلام ، محب : همدمی = همدملك .

هَمْرادْ [ف] سخاده ، شجاعتده معادل . (راد) سخاوشجاعت معناسنه‌در .

هَمْرازْ [ف] سرداش ، محرم اسرار . همرازی = همرازلق .

هَمْراه [ف] یول آرقداشی : « همراهم ایدك بو یولده ای ماه — همراهی قویوب كیدری همراه — فضولی » . همرهی = همراهلق . نظمده بعضاً (همره) صورتنده تخفیف اولنور : « همرهم اولدی بر غریب ملال - لا » . همرهی = همرهلك . همراهان = همراهلر .

هَمْرَنْكْ [ف] بر رنكده ، رنكی بر : « همرنك كچرلیل حیاتم سحرمله » § مشربی ، خویی بر ، یكرنك . همرنكی — همرنكلك همرنكان — همرنكلر .

هَمْزْ [ع] ال و پارمق ایله صیقمق ، صیقشدرمق . تعصیر § دورتمك باتیرمق اورمق § ایصیرمق § یره چالمق .

هَمْزادْ [ف] یاشداش ، همسن § آرقداش رفیق ، مشارك .

هَمْزانُو [ف] دیز دیزه اوطورانلردن هر بری .

هَمْزَبانْ [ف] بر لسان ایله متكلم اولانلردن هر بری ، رفیق ، مصاحب . همزبانی = همزبانلق .

هَمْزَه [ع] وسوسه . جمعی همزات .

هَمْسالْ [ف] یاشداش .

هَمْسایَه [ف] قومشو : اینسه‌ده كوكدن اولسه همسایه — ایلمم التجا مسیحایه — ناجی » . همسایكی = همسالك ، قومشولق . همسایكان = قومشولر .

هَمْسْ [ف] نرمی ، آواز § آواز نرم .

هَمْسَبَقْ [ف] درس آرقداشی .

هَمْسَرْ [ف] زوجهٔ منكوحه § آرقداش ، نظیر .

هَمْسَفَرْ [ع] یول آرقداشی ، یولداش ، همراه .

هَمْسِنْ [ف] یاشداش .

هَمْسَنْكْ [ف] بر طارتیده . موازن . هموزن ، برابر .

هَمْشَكْلْ [ف] بر شكلده ، شكلاً بر .

هَمْشِكَمْ [ف] بر بطندن طوغان ، برابر طوغان ایكی چوجق ، ایكیز . توءمان .

هَمْشَهْرِی [ف] بر مملكتلی ، دیكریله ایكیسی بر بلده‌یه منسوب .

همشهری تعبیری لسان عوامده آرقداش، یولداش مقامنده قوللانیلیر .

همشیره [ف] قزقارداش: «شیوهٔ گفتاری همشیره‌کمی اوکرندی سکا — هر سوزك شیرین زبانم جانه جان اولدی هپ — ندیم» .

همصحبت [ف] صحبت آرقداشی. برابر صحبت ایدن، قونوشان .

همّا [ع] کوزیاشی آقق .

همعنان [ف] آرقداش، رفیق . همراه

همقدم [ف] آیاقداش. آرقداش همقدمان = همقدملر. همقدمی = همقدملك .

همکیش [ف] دین یولداشی .

همگر [ف] جولهه ، نساج .

همگنان [ف] جمیع ناس ، ناسك جمله‌سی § بر جنسدن اولانلر

همگوشه [ف] همجنس § قومشو، همسایه .

هم مذهب [ف] بر مذهبده اولان، مذهب آرقداشی .

هم مشرب [ف] ایکیسنك مشربی ، خویی بر . مشربجه برابر

هم معنی [ف] ایکیسنك معناسی بر ، معناجه برابر .

همنام [ف] آدداش : همنام رسول.

هم نبرد [ف] جنکده اش ، نظیر اولان .

همنشین [ف] برابر اوطوروب قالقان، انیس ، جلیس. همنشینی = همنشینلك . همنشینان = همنشینلر .

همنفس [ف] آرقداش ، رفیق ، هم کلام .

هموار [ف] دوز ، برابر ، مساوی . اوجه برجربیده اولان شی : دشت هموار § دائم ، همیشه .

همواره [ف] دائما ، متصل ، علی الدوام. هرزمان . دائما نظمده قوللانیلیر .

همیان [ف] طمارجق § بله باغلانا وزن کیسه § چانطه § قوشاق ، کمر .

همیانچه [ف] کوچك کیسه ، چانطه .

همیشه [ف] دائما . هرزمان ، آزقوللانیلمغه باشلامشدر .

هنجار [ف] یول، راه . مجازا طرز، روش قاعده معناسنده ده قوللانیلیر. ناهنجار = یولسز، قاعده‌سز . § رنك ، لون . کسرها ایله ده لغتدر .

هندسه [ع] معروف علم . هندسی = هندسه‌یه منسوب . (اندازه)دن معربدر

هنجام [ف] الندن برشی کلمز . کاهل باطل آدم .

هنگام [ف] وقت، زمان، زمان محدود، موسم: هنگام فرصت . هنگام دعا . هنگام بهار، هنگام وغا . «هنگام آن که کل دمد از صحن بوستان — رفت آن کل شکفته و در خاك شد نهان — لا» ناهنگام = وقتسز . «هنگام بهارست کل ولاله ونسرین — ازخاك بر آیند و تو در خاك جرایی — سعدی» § جمعیت، معرکه. هنگامی = درحال تکون ایدن مخلوق

هنگامه [ف] جمعیت، معرکه هنگامه‌کیر = هنگامه‌جی ، غوغاجی هنگامه کیری = هنگامه کیرلك

هنوز [ف] (واومه وقفه ایله) شمدی‌یه قدر، بوآنه‌دك: جان هنوز اندیشهٔ

سودای رخسارنده‌در — دیده حالا سیر ظلمتکاه انوارنده‌در » .

هواء [ع] یرایله کوك آراسی، جو، کرهٔ نسیم . قدمانك زعملرنجه عناصر اربعه‌دن بری . § هر مکانك جوفنده بولنان باد ساکن § موسیقیده تصنیف بسته . هوایی = باطل . معناسز، هوایی فشنکی، باد هوا ، هواوهوسنه مغلوب کیمسه . بادهوا = مفت، بلش. سنبلی هوا = بولوتلو. یاغمورسز هوا : «ای نوبهال عشوه بهاربه — تنه — بر سنبلی هواده خرامان اولورمیسك — شناسی » هوایی رنك = ماوی. کوك هوایه اویمق = نفسه اتباع .

هواجس [ع] (هاجسه)نك جمعی: خطرات شیطانیه. هواجس نفسانیه ،

هواخواه [ع] یاره محب ، دوست.

هوادار [ف] طرافی آچیق. روزکاراوفراغی یر § یار ، دوست .

هوادج [ع] (هودج) ك جمعی. دوه اوزرنده قادینلرك رکوبنه مخصوص برنوع محفه .

هوام [ع] (هامه)نك جمعی. عقرب. ییلان، قارنجه، بوجك کبی حشرات ارض .

هوان [ع] خوار ، ذلیل اولق، خوارلق، ذلت، خاکسارلق .

هودج [ع] قادینلرك رکوبنه مخصوص برنوع کجاوه .

هوس [ع] آرزو ، شوق: هوس ایتدم. § عشق خام وناقص. هوسکار و هوسناك = هوس ایدیجی ، هوسلی: «غیرتله هوسکار کمال اولملی یوقسه — فقدان مساعی هوسی بی ثمر ایلر — حسبی » ، هوسکارانه = هوسکارجه‌سنه ، هوسکاران = هوسکارلر . هوسکاری = هوسکارلق .

هول [ع] قورقونق § قورقو ، خوف ، بیم: هول محشر . هولناك = قورقنج، قورقولو: وادیٔ هولناك . ایکنجی معناده جمعی اهوال .

هون [ع] سهولت، آسانلق § وقار، سکینه § حقیر شی .

هوی [ع] عشق، مفتونیت، آرزو، اشتیاق، نفس امارهنك برشیئه میلی . خیروشرده مستعملدر: «نیارهٔ نالان کبی تأثیر هوادن — پرجوش فغاندر دل بی تاب وحزینم». جمعی اهواء .

هیئات [ع] (هیئت)ك جمعی: هیئات اجتماعیه .

هیاکل [ع] (هیکل)ك جمعی : هیاکل ازمان. هیاکل قدیمه: «ای طاقلر، ای هیاکل اعصار بی شماره » .

هیام [ع] شدت عشق ایله عاشقه عارض اولان حالت حیرانی .

هیبان [ع] قورقاق، جبان .

هیبت [ع] اولولق ، عظمت ، اجلال : هیبت حکمداران § فی ذاته قورقنجلق: هیبت دریا . هیبت جبال .

هیجا [ع] جنك، جدال ، کار زار .

هیجان [ع] اضطراب ، تحرك ، جوشش، میل: هیجان روح . هیجان علوی: هیجان دریا، هیجان سرمدی.

هید [ف] اکینجی یاباسی .

هیزم [ف] قوری اودون . هیزمپاره = اودون پارچه‌سی .

هیکل [ع] بیوك جثه‌لی شی § یوکسك بنا، بتخانه § صورت، شکل § بیوك بروقعه‌یی ، بیوك برذاتی یادو تذکار.

مدار اولمق اوزره اکثریا مردن یاپیلوب برمحله رکز اولنان ستون ویا شکلدرکه انسان نامنه مرکوز ایسه صاحبنك شکلنده اولور . هیکل ظفر . هیکلتراش = هیکل یاپان . سنکتراش .

هَیْم و هَیَمان [ع] سرکشته‌لك ، حیرانی .

هَیُوب [ع] هیبتلی ، عظمتلی آدم .

هَیُولا [ع] هر شیئك ماده‌سی ، ماهیتی ، اصلی ، وجود ذهنی ، شکل تصوری : هیولای تفکر . حکماء متقدمینه کوره صورت جسمیه‌نك محلی اولان جوهر ، جوهر اول .

صوفیه‌یه کوره ایکی قسمدر .

بریسی روحانیدرکه بوکا روح اعظم ، ایکنجیسی جسمانیدرکه بوکاده طبیعت کلیه دینیلیر . متکلمینه کوره حقایق اشیادن عبارتدر . بعض لغویون هیولانی (هیئت اولی) دن مخفف اولمق اوزره قید ایتمشلردر یونانیجه‌دن معرب اولمسی مظنوندر § جانسز ، درمانسز ، یوق کبی : هیولا کبی برحریف .

هَیُولانی [ع] هیولایه منسوب . آخرنده‌کی نون (حقانی . روحانی) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی زائددر .

هَیْهات [ع] اسماء افعالدن فعل ماضی معناسنی مفید اولان طاقمندندر . (بعد) یعنی (اوزاقلاشدی) دیمك اولدیغی مشهور ایسه‌ده (شیخ رضی) کبی بعض ارباب تحقیقك بیانه کوره (ما أبعده) دیمکدر . بز بونی (نه‌قدر اوزاق) دیه ترجمه ایدرز . عربیده (هیهات) ك تلفظ مشهوری . حجازلغی اولمق اوزره . فتح تا ایله‌در . تای مکسور ویا مضموم اوقویان قبیله‌لرده واردر . بز ایسه آنی . ادات استبعاد اوله‌رق . سکون تا ایله‌ده استعمال ایدرز .

(استبعاد) برشیئی بعید عد ایتمك دیمکدر . بومعنانك تحقق ایده‌جکی هر یرده ایراد اولنه‌بیلن (هیهات) . استبعادك واقع ویاغیرواقع برحکمه تعلق ایتمسی طبیعی اولدیغندن . دائما جمله‌لره مقارنت ایدر . فقط جمل منفیه‌دن زیاده جمل مثبته‌یه مقارن اولور . جمل مثبته ایچنده دخی اك زیاده . انکاری ولسون ، اولمسون . استفهامی متضمن اولانلره . علی الخصوص جمل فعلیه‌یه یاقیشیر .

(هیهات) جمله‌نك آخرینه کتیریله‌بیلدیکی کبی اولنه‌ده کتیریله بیلیر . بوایکی صورتدن هانکیسی ترجیح اولنمق لازم کله‌جکنی مقتضای مقام تعیین ایدر مع مافیه اکثریا تأخیر اولنور . بویولده کتیریله‌جك (هیهات) ك بعضا جمله‌یه تقدیمنده بأس کورلمز . مثلا (کندینی شاعری ظن ایدیور ؟ هیهات !) عباره‌سی (هیهات ! کندینی شاعری ظن ایدیور ؟) صورتنده دخی ایراد اولنه‌بیلیر اما بعض مواضعده (هیهات) ك تقدیم ویا تأخیری لازم اولور .

هَیْئَت [ع] شکل ، صورت ، قیافت § محسوسات ومعقولاتك شاملدر . علم هیئت = علم احوال سما . هیئت شناس = علم هیئت عالمی . هیئت شناسان = هیئت شناسلر . جمعی هیأت : هیأت انسانیه .

هِبَه [ع] باغشلامه § برمالی بلاعوض آخره تملیك ایتمه § باغشلانیلان شی .

هِتْر [ع] فائده‌سز سوز ، یالان . (قبیلی) بوندن معرفدر § مصیبت ، داهیه .

هِجاء [ع] هجو ایتمك .

هِجْران [ع] آیریلق ، فرقت . (وصل) ك ضدی . یانمه ، برمشدده [illegible]

استعمالی عامیانه‌در .

هَجْر [ع] آیریلق ، جدایی . § صایقلامه ، صاچمه‌لامه .

هِجْرَت [ع] ترك ایتمه . خانه‌دن ، خانماندن آیرلمه ، کوچمه . هجرت نبویه مبداء تواریخ اسلامیه‌در .

هِجْرِی [ع] هجرت سنیهٔ نبویه‌یه منسوب : سنهٔ هجریه .

هَجْو [ع] برینك شعر ایله معایبنی تعداد ایتمك . برینی شعر ایله ذم ایتمك . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : فلان شاعر فلانی هجو ایتمش . (هجویه) تعبیری هجو ایچون نظم اولنان شعر . یعنی (اهجیه و اهجوه) مقامنده قوللانیلیر . هجویات = هجوه متعلق اشعار : نفعی هجویاتنه سهام قضا عنوانی ویرمشدر . هجویات اشرف . معاصرین عرفادن برذات هجوی (هجو فنا برشیئی آغزه آلوب توکورمکدن عبارتدر) دیه تعریف ایتمشدر . فی الاصل هانك فتحیله‌در .

هِجِّیر [ع] خوی . عادت .

هِدان [ع] احمق ، ثقیل .

هِدایَت [ع] مطلوبه ایصال ایتمك شانندن اولان یوله دلالت وارشاد ایتمك § طوغری یوله کیتمك : هدایت بولمق § معناً حقه واصل اوله‌جق یول ، حق یول (بولمق) (ایریشمك) ماده‌لریله ترکیب ایدر .

هِرّ [ع] کدی دینیلن معروف حیوان . کربه هره = دیشی کدی . مصغری هریره = کدیجك . کوچك کدی .

هِراس [ف] قورقو . بیم ، خوف : هراس جان . هراسه = قورقوده‌حق آلت ، قورقولق . (خوف وهراس) تعبیرنده بریسی زائددر .

هِراسان [ف] قورقیجی ، قورقان ، ترسان . اولومدن هراسان .

هِرْبِذ [ف] آتشپرستلرك پیشواسی ، حاکمی . معربی (هربذ) .

هِزَبْر [ع] آرسلان ، شیر . جمعی هزابر . سکون زا فتح با ایله (هزبر) ده لغتدر هزابرانه = هزبرجه‌سنه .

هِلال [ع] یکی آی ، ماه نو . قول معتبره کوره اوچ کیجه‌لك آیه قدر دینیلیر .

« آنجق بورتبه دلبر اولور طوتسه آشیان - ابر شفق ایچنده هلال ضیافشان - عثمانلی بایراغی وصفنده » صالدی دهره سایهٔ حلاك نورانیسنی - رایت زرین هلال آسمان سلطنت » .

هلالی = هلاله منسوب . جمعی اهله . اهالیل

هِلال آبْرُو [ف] هلال قاشلی . قاشی هلال کبی . محبوبه‌لره وصف اولور .

هِمَّت [ع] قوه‌دن فعله چیقارلمسی قصد واراده اولنان خصوص § قصد قلبی ، ارادهٔ بلند ، جهده اقدام : همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یرندن اویناتیر . همت علیه . § لطف ، کرم : همت بیورکز . جمعی همم : همم علیه .

هِمَم [ع] (همت) ك جمعی : همم عالیه .

هِنْدِباء [ع] معروف برنوع نبات .

هِنْد [ع] انفصال وحرکاتی کتب تواریخده مسطور ومعلوم اولان برقادینك اسمی .

هِنْدُو [ع] هنده منسوب آدم . هندلی . آخرنده‌کی واو ادات نسبتدر . بو نسبت ذوی العقوله مخصوصدر مثلا (قاش هندو) دینلمز . (قاش هندی) دینیلیر . (هندو) سیهفام اولدیغندن خال دلبرانه ده (هندو) دینیلیر .

هِنْدُوانه [ف] برنوع میوه .

هیچ [ف] لاشی ، معدوم ، اصل هرچیز . « هیچ برساز اوله‌ادی هنك ساز

شوقه — ساز پرآهنك استغنایی چالدم یالکز «کانی» . § مجازاً آز ، قلیل معنا. سنده قوللانیلیر . هیچکس = ناکس. هیچکاره = ایشی اصلا راست کیتمین : رند هیچکاره. هیچمدام = جاهل ، نادان. § هیچ کلمه‌سی نفی ونهیه مخصوص ادات تأکیدده اولور : «کانجه وقت حاجت کیچمدم خاطرلرندن هیچ — انکچون کچمشدی بن‌ده خاطر احبابدن کچدم — هوقی ملك» . انکاری اولماق شرطیله جمل استفهامیه‌یه داخل اولور . هیچ اوذاقی کوردیککز وارمی ! (هیچه صایمق) (لاشی عد ایتمك) مقامنده قوللانیلیر برتعبیردر .

هیز [ف] مخنث . فی‌الاصل حمام طاسی دیمکدر . استعاره طریقیله بومعنایه نقل اولنمشدر . (حیز) غلطدر .

هیمه [ف] یاقیله‌جق اوطون. فتح ها ایله‌ده لغتدر. هیمه کشی = اوطون چکیجی.

هینه [ع] وقار معتدلانه . سکینت .

هُ

هداقت [ع] اتلیلك ، سمیزلك .

هدن [ع] صلح ، آشتی .

هدهد [ع] چاوش قوشی دینیلن معروف قوش: «ای هدهد امید سبادنمی کایرسك — نابی» .

هدی [ع] طوغریلق : «نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی — سنی استاد فلك ایتمدی تنظیر هنوز — ناجی» . § طوغری یول : طریق هدی .

هرمز [ف] هرماه شمسینك برنجی کونی § مشتری کوکبی § نوشیروانك اوغلنك اسمیدرکه خسرو پرویزك پدری ایدی .

هرهور [ع] چاغلایدی ایشیدیلان صوق صو .

هزال [ع] آریقلق ، ضعیفلك ، لاغرلك : مرض هزال § آریقلامق ، ضعیفلك .

هش [ف] (هوش) مخففی .

هشیار [ف] عاقل . بصیرت صاحبی . هشیارانه = هشیارجه سنه هشیاری = هشیارلق .

هبوب [ع] روزکار اسمك . روزکار اسمه‌سی : هبوب ریاح . هبوب صبا .

هبوط [ع] یوقاریدن آشاغی اینمك : هبوط آدم علیه‌السلام ، هبوط قمر ، هبوط آفتاب .

هتاك [ع] (هاتك) ك جمعی .

هتامه [ع] قیرینتی ، کسینتی .

هجنت [ع] عیب ، محذور ، سوزده‌کی عیب : هجنت کلام . هجنت شعر § ناکسلك ، بداصللق .

هجود [ع] کیجه اویانق طورمق ، اویانق اولمق § کیجه اویومق . اضداددندر .

هجوع [ع] خواب ، آرام .

هجوم [ع] بردنبره صالدیرمق ، آتیلمق صیچرامق : هجوم امواج هجوم سیل ، هجوم اعدا ، هجوم عسکر . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر : هجوم ایدن مفرزه .

هدات [ع] (هادی) نك جمعی . هدایت ایدنلر . دالك تشدیدیله یاکلشدر .

هشیارلق .

هلب [ع] طوموز قیلی ، موی خوك .

هما [ف] برقوش اسمیدرکه سایه‌سی کیمك باشی اوزرینه دوشرسه نائل شرف واقبال اولورمش ، اصلی (همای) در . § (بهمن) ك قزینك اسمیدرکه زردشت دیننجه کندیسنك تحت نکاحنده ایدی . (داراب) بوندن تولد ایتمش و پدرینك وفاتنده همان کندیسنی برصندوقه درونده دریایه القا ایتمشیدی . اوتوزایکی سنه صکره دارایی بولوب ترك حکومت ایتمشدر .

هماپرواز [ف] هما کبی یوکسکلرده اوچان: هماپرواز عشق.

همام [ع] قومك اولوسی ، بیوکی ، عظیم الهمه ، صاحب رأی وتدبیر بیوك آدم ، اوصاف رجالدندر .

همایون [ف] توتلو ، مسعود ، مبارك ، خجسته : ذات همایون جناب رسالتپناهی . ذات همایون حضرت پادشاهی . بوکلمه (هما) ایله ادات نسبت اولان (یون) دن مرکبدر.

هموم [ع] اندوه معناسنه اولان (هم) ك جمعی .

هموت [ف] پك زیاده اختیارلامق ، پیرفانی اولمق .

هنر [ف] معرفت ، صنعت : (شعروانشا هنرك اعلاسی — سنبلزاده» . «بی نشئه نشستن هنر سنك مزاراست — شوکت» .

هنرپیشه [ف] اهل هنر ، معرفتلی ذات : «آه وهبی ، هنرپیشه جهاندن کیتدی — بی الهوس پیرجوان طبع ایدی فوق العاده — سرووری — تاریخ» . جمعی هنرپیشکان .

هنرمند و هنرور [ف] هنرلی : ادیب هنرور . هنرمندانه = هنرمندجه‌سنه. هنرمندی = هنرمندلك . هنرمندان = هنرمندلر . هنرورانه = هنرورجه‌سنه . هنروری = هنرورلك . هنروران = هنرورلر .

هور [ف] کونش.

هوش [ف] عقل خلقی ، شعور ، خیروشری تفریق ایدن قوه ممیزه § روح ، جان § قلب . بی هوش = عقلی کیتمش ، بایغین : مست بی‌هوش . باهوش = عقلی باشنده .

هوشربا [ف] هوش قاپیجی ، قاپان : حسن هوشربا . مخففاً (هشربا) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

هوشربوده [ف] هوشی قاپیلمش ، عقلی آلنمش : عاشق هوشربوده . مخففاً (هشربوده) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

هوشمند [ف] عقللی . عقلی باشنده ، خیروشری فارق آدم . هوشمندانه = هوشمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده . هوشمندان = هوشمندلر .

هوشمندی [ف] هوشمندلك ، عقللیلك : شعار هوشمندی .

هوشنك [ف] اسم اول § عقل وادراك آکاهی § پیشدادیان حکمدارلرندن ابن سیام بن کیومرث.

هوشیار [ف] عقلی کندیسنه یار اولان عقللی. هوشیارانه = هوشیار اولانه یاقیشه‌جق صورتده. هوشیاران = هوشیارلر . هوشیاری = هوشیارلق . اکثریا (هشیار) صورتنده مخففاً استعمال اولنور.

هُوِی [ف] قورقو، خوف .

هُوِیَّت [ع] مرتبهٔ وحدت، ماهیت، حقیقت، بر شیئك نه اندن عبارت اولمسی كیفیتی: هویت شاعریت. مصادر مجعوله دندر.

هُوَیدا [ف] بللی، ظاهر، آشكار «اولوب شاه غریبان رجا ظل همای بخت . ینه مهتاب دولت روی طالعدن هویدادر — صبری شاكر».

ی

یاب [ف] (بولمق) معناسنه اولان (یافتن) مصدرندن مشتق امر حاضردر. تركیبسز قوللانیلماز: فنایاب = فنا بولیجی، بولان. نایاب = بولنمیان .

یابِس [ف] قوری، خشك .

یاینده [ف] بولیجی، بولان. آز قوللانیلیر.

یاد [ف] خاطر، دل، ازبر: «یادكده‌می طوغدیغك زمانلر — سن آغلار ایدك كولردی عالم — لا». § خاطرلامه، آكمه: «یاد ایت بنی غملی غملی یاد ایت — اكرم بك».

یاددار [ف] خاطرده طوتیجی، طوتان .

یادداشت [ف] خاطرده طوتیلان شی، خاطرده محفوظ اولان .

یادگار [ف] هدیه، تحفه: یادگار اسلاص. یادگار مرام .

یار [ف] دوست، محب: «یارسز قالمش جهانده هیچسز بار ایسنین — لا» § معین: طالع بكا یار اولماز. § معشوقه، جانان، آشنای ازلی: «یار هر سودن هویدادر شب مهتابده — جان و دل وقف تماشادر شب مهتابده — اكرم بك.» زلف یاره طوقونمق = ایما ایله اینجتمك، قوجندرمق

یارا [ف] قوت، قدرت، طاقت، مجال: یارای استعداد، «یارای طبیعت ایله سویلر — لا».

یاران [ف] برنجی معناده (یار) ك جمعی.

مقامنده قوللانیلیر.

یاری [ف] دوستلق § بر آدمك تحت نكاحنده بولنان ازدواج متعدده‌دن هر بری، اورتاق. ایلق .

یاره [ف] قادینلرك قوللرینه طاقدقلری بیله‌زیك . (جریحه) معناسنده توركجه اولدیغندن مثلا (یارهٔ قلب) كبی تركیبلر یاكلشدر .

یارِ غار [ف] یار صادقدن كنایه‌در . فخر كائنات افندمز مكهٔ مكرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه هجرت بیوره‌جقلری صره‌ده كفار قریشك شرندن بولده بر غار ایچنده حضرت صدیق رضی الله عنه ایله اوچ كون متواری اولمشلر ایدی . بو سببله تركیب یار صادقدن كنایهٔ قوللانیلیر .

یاس [ع] امیدسزلك، انقطاع امل.

یاسمن و یاسمین [ف] یواسم ایله معروف اولان چیچك ، (یاسون) ده لغت اولمقله برابر تركجه‌ده قوللانلماز.

یافته [ف] بولنمش § چارشی یه بازاره دیواره یاپیشدیریلان یازیلی اعلان كاغدی.

یافث [ع] حضرت نوح علیه السلامك براوغلی .

یافر [ف] جنكی، كوچك، رقاص، كسرها ایله‌ده لغتدر .

یافه [ف] هذیان، بی معنی سوز، یاوه .

یاقوت [ع ف] خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك كوله‌سی اولان خطاط خوشنویسك نامی § معروف بر نوع جوهر قیمتداردر كه قرمزی، صاری، مائی، بیاض اولمق اوزره درت نوعی واردر: «شعله‌ور نور حیادن لعل فیض آثار كه — مهری تابر تو برست رنك یاقوت ایلسون — هرسكلی حكمت بك». یاقوت خام لب = دلبردن كنایه، یاقوت روان — اشك خونین، شراب یاقوت سر بسته = دها دلبر، اب خاموش. یاقوت مذاب = اشك خونین، قرمزی شراب. یاقوت رمانی — رنكی نار دانه‌سی رنكنه شبیه بر نوع یاقوتدر كه بو اقینك املاسیدر. بوكا (یاقوت ناروان) ده دینیلیر . یاقوت زرد = صاری یاقوت . یاقوت كبود = كوك یاقوت . یاقوت جكری = قرمزیلغی سیاهه مائل بر نوع یاقوت، یاقوت كركانی = عراق عجمده كركان شهرنده معدنی بولنان بر نوع یاقوت .

یافوخ [ع] باشك مقدمیله مؤخری كمیكلرینك قاووشدیغی یرده مشاق براور نواطه مستور وكمیكدن خالی بوشلقلرك هر بری كوچك چوجقلرك كی یومشاق اولمقله حركت ایدر . بنغلداق .

یال [ف] بویون، كردن، عنق. یال و بال = تناسب اندام، بوی بوس. یال كوبال = شان وشوكت .

یاله [ف] صفر بوینوزی.

یانع [ع] اولمش، قوام بولمش، پیشكین.

یاور [ف] یاردیمجی، معین، مددكار: یاوری = یاورلق. یاور حرب. اصلی (یاور) در .

یاوه [ف] معناسزسوز، هرزه، بیهوده، یافه. یاوه‌كو = یاوه سویلیجی، سویلین یاوه‌كویانه = یاوه كوجه‌سنه. یاوه‌كویی = یاوه كولق .

یاهو [ع] یا حرف نداسیله هو ضمیرندن مركبدر. ضمیرك مرجعی جناب حق اولمق اوزره قصد ایدیلیرسه (یاالله) معناسنی مفید اولور. ضمیرك مرجعی مجهول اولورسه مخاطبك اسمنه بدل اوله‌رق قوللانیلیر: یاهو! نه عالمده‌سین .

یاهی [ع] مقام تعجبده مستعمل تركیب نداییدر .

یائِس [ع] نومید. بز بوكا بدل دائما (مأیوس) كلمه‌سنی قوللانیورز .

یَباب [ع] خراب، ویرانه: ارض یباب. (خراب و یباب) دن بریسی زائددر.

یَبان [ف] چول، صحرا، بیابان. یبانی = یبانه منسوب، تیمار، تربیه كورمه‌مش. (یابان) مخففیدر. اصلی (بی آبان) اولدیغی ایچون (بیابان) كلمه‌سنی كسر باایله اوقومق الصحدر.

یَبروح الصنم [ع] انسان كوكی دینیلن نبات. مردم كیا. (عبد السلام) بوندن محرفدر. بر نوع نباتدر كه كوكی طبق انسان شكلنده‌در. اللری حمائل طرزنده یكدیكرینه پیوسته، اركككك صاغ آیاغی دیشینك صول آیاغی اوزرنده. دیشی بونك عكسنه اولمق اوزره بر جفت انسان ارائه ایدر. بعضاً دیشینك قوجاغنده بر ده نوزاد بولنور. هر كیم بونی یردن چیقارسه كویا اولورمش .

یبس [ع] یاش شی قورومق .

یتامی [ع] (یتیم) ك جمعی. دیكر جمعی اولان (ایتام) زیاده قوللانیلیر .

یتیم [ع] یالكز، فرد، یكانه، بی نظیر: در یتیم = نظیری بولنمیان تك، بیوك اینجی §

بابasی وفات ایتمش چوجق، یاخود هم باباسی هم آناسی وفات ایتمش چوجق، صبی، اوکسوز. اکثریا بر نجی معناده قوللانیلیر. بی پدر و مادر اولان چوجغه (یتیم الطرفین) دینیلیر. چوجق سن بلوغه واصل اولنجه صفت یتیمیت کندیسندن زائل اولور.

یتن [ع] چوجق ترس طوغمق. اولا آیاقلری چیقمق.

یثرب [ع] مدینهٔ منوره.

یحموم [ع] قاره دومان، دود سیاه.

یخ [ف] بوز، جمد. یخبسته = یخ باغلامش، بوز طوتمش. پک صغوق: شعر یخبسته. یخبسته بر حریف.

یخچه [ف] کوکدن یاغان طولو، تکرك. § ژاله.

یخشی [ترکجه‌دن مفرس] کوزل، پك ایی، مبارك: «یخشی یخشی یاقشلر کدن والله بالله ایشم عاندر - عونی بك».

یخنی [ف] ذخیره § پشکین، پیشمش § معروف طعام.

ید [ع] ال، دست. اصلنده اولدیغی کبی اکثریا مؤنث اعتبار اولنه‌رق قوللانیلیر: ید علیا. ید سفلی. ید یمنی. ید مؤیده. «چالیشوب ده قازانان ال نه اولورسه اولسون - دیله‌نن الاره نسبتله ید علیادر - رفعت بك» حدیث شریف مآلی». § قوت، قدرت: ید الله. «سیف ید الله اولوب اشکار - کچدی قلیجدن فتن روزکار - صبری شاکر» § نعمت: «وکم لظلام اللیل عندی من ید تخبران المانویة تکذب - متنبی» = نه‌قدر ظلام لیل واردرکه بنجه بر نعمتدر. شاعر بو منظومه‌ده کنتی شعراولق اوزره کوسترن مانویت مذهبنك یالان اولدیغنی او نعمت بکا اخبار

ایدر. ترکجه‌ده باشقه معناده قوللانیلماز. جمعی (ایدی) جمع الجمعی (ایادی). الك زیاده ایکنجیسی قوللانیلیر. یدالرحی = دکرمن صاپی، دکرمن الی. یدالقوس = یایك کوشه‌سی. یدالطائر = قوشك قنادی. یدالرع = روزکارك کمال قوت و استیلاسی. یدالدهر = زمانك امتدادی. ذی الید = برعینه بالفعل وضع ید ایدن یاخود تصرف ملاك ایله تصرفی ثابت اولان.

ید بیضا [ع] بیاض ال، دست روشن وسفید حضرت موسی علیه السلامه جناب حقك احسان بیوردیغی بر معجزه‌درکه انی نه زمان قولتوغنك آلتنه صوقوب چیقارسه کونش کبی پارلار ایدی. مجازاً کرامات، خارق عادات معناسنده‌ده قوللانیلیر.

ید طولی [ع] زیاده اوزون ال. هنر وصنعتده کمال و مهارتدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر: فلان افندینك علم حکمتده ید طولاسی واردر.

یدین [ع] ایکی ال.

یراعه [ع] قامش، یونولمش قامش قلم. اسکیدن (خامه) کبی مطلقا قلم معناسنده قوللانیلیردی. ایچه‌زماندن بری بو معناده قوللانیلمامغه باشلامشدر. یراعه جنبان = قلم اویناتان. § آتش بوجکی.

یربوع [ع] ترلا صیچانی، موش دشتی. جمعی یرابیع.

یرحمك الله [ع] الله سکا رحمت ایتسون معناسنده جملهٔ دعائیه‌در. آقصیرانلره قارشی ایراد اولنور.

یرحم و یرحوم [ع] ارککك قارتال قوشی.

یرقان [ع] صاریلق دینیلن خسته‌لقکه انسانك کوزنده، بدننده ...

یرونك پیدا ایدر. اودکیه‌سنده تراکم ایدن وصفرا نامیله یاد اولنان صاری‌یه مائل یشیل صویك قانه کچمسندن حاصل اولور. شعرده رانك سکونیله‌ده استعمالی تجویز اولنمشدر.

یز [ف] باغ، باغچه، مسکن دیواری اوزرینه چویریلن دیکنلی چالی.

یزدان [ف] اسماء الهیه‌دندر. (خالق) معناسنه. یزدانی = الٰهی.

یزدجرد [ف] بهرام کورك پدری اولان حکمدارك اسمی § نوشیروان عادلك اوغلنك اوغلی اولان حکمدارك اسمیدرکه آخر حکمداران فرسدر. یکرمی ییل اجرای حکومت ایتمشدر. (یزدکرد) دن معربدر.

یزك [ف] مقدمة الجیش § بکجی، پاسبان.

یسار [ع] زنکینلك، توانکری، ثروت: اصحاب یساردن فلان ذات زیاده محب حسناتدر § صول طرف: جانب یسار. دست یسار = صول ال. قاموس صحاح جوهری‌یه مخالف اوله‌رق یانك کسریله افصحدر دییور.

یسارت [ع] قولایلق، آسانلق § زنکینلك، غنا.

یسر [ع] برشی چتین اولمیوب یواش، قولای اولمق § قولایلق § اوك کبی شیئی الی اشاغی طرفه چکه‌رك بوکمك § برینك صاغ طرفندن کلمك § اوق ایله قمار اینامق.

یسر [ع] قولای، یواش شی.

یسره [ع] صول طرف، (یمنه) مقابلی.

یسره [ع] ال آیه‌سنده اولان چیزکیلر. برینه بیشبك اولمازسه ممدوح اولورمش.

یسیر [ع] آز شی: شیء یسیر § قولای شی: تحصیلی یسیر بر علم. § قمار اوینایان.

یسور [ع] دائما قمار اوینایان آدم.

یشب [ع] یشیله مائل بر طاش اسمی. یشم طاشی. کویا بو طاشك استصحابی صاعقه‌دن موجب سلامت ایمش.

یشك [ف] ارسلان، فیل، قورد، آت کوپك کبی حیوانلرك بیوك دیشی. ناب.

یعاسیب [ع] (یعسوب) ك جمعی.

یعافیر [ع] (یعفور) ك جمعی.

یعالیل [ع] (یعلول) ك جمعی.

یعسوب [ع] بال آریلرینك بکی، ارککی آریلرك جمله‌سندن بیوك اولور. بونره‌یه کیدرسه آریلرك هپسی آرقه‌سندن کلیر § بر قومك رئیسی کبیری، اولوسی، سرکرده‌سی. یعسوب المؤمنین = حضرت علی رضی الله عنهك لقبی.

یعقوب [عبرانیجه‌دن معرب] یوسف علیه السلامك پدری اولان نبی ذیشانك اسمی § امام ابو یوسف حضرتلرینك نامی § مذهب نصاری مجتهدلرندن برینك نامی.

یعلول [ع] صویی صاف و براق آقار کول § صو اوزرنده پیدا اولان قبارجق § آق بولوط یاغمور عقبنده تکرار یاغان یاغمور § ایکی اور کوجلو دوه.

یعفور [ع] تویی طوپراق رنکنده اولان آهو § مطلقا آهو § آهو یاوریسی. § کیجه‌نك اجزاسندن خمس، سدس کبی برجزء § خبر وقعه‌سنده اختتام ایدیلن طویله جلیله نیویه دوابندن برجانك اسمیدرکه آهو رنکنده ایدی.

یعمور [ع] اوغلاق، جدی.

یعنی [ع] قصد ایتمك معناسنه اولان (عنایت) مصدرندن (ایستر ، قصد ایدر) معناسنده فعل مضارع مفرد مذکر غائبدر . (اعنی) ، یعنی متکلم صیغه‌سی مقامنده (مقصدم شودر ، شونی دیمك ایسترم) معناسنده اوله‌رق کندیسندن اولکی جمله‌نك حکمنی تفسیر وایضاحه باشلامه‌دن اول ایراد اولنور .

یعوق [ع] قوم نوحك بتلرندن آت صورتنده بربتك اسمی .

یغما [ف] غارت ایتمك، تاراج ایتمك، حقسز اوله‌رق برینك مالنی زور ایله الندن آلمق . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر . § ترکستانده کوزللریله مشهور برشهر اسمی § شعرای عجمدن : « بجانان شرح دل نا کفته ماند ای نطق، تقریری - زبان را نیست یارای سخن ای خامه تحریری ». مطلع بدیعی حاوی غزلك ناظمی اولان شاعرك مخلصی . یغمائی = یغما ، غارت ایدلمش ، یغمایه منسوب. یغما کر یغماجی، چاپولجی. یغما کرانه = یغما کرجه‌سنه . یغما کری = یغما کرلك . یغما کران = یغما کرلر .

یغوث [ع] آرسلان صورتنده اسکی بر بتك اسمی .

یفاع [ع] یوکسك یر . زمین بلند .

یفن [ع] بونامش اختیار آدم .

یقاظت [ع] اویانیقلق ، بیدارلق.

یقطین [ف] قباق آغاجی ، درخت کدو § خیار ، قاربوز ، قاوون کبی ساق اولمیوب زمینه منبسط اولان نبات.

یقظان [ع] اویانیق، بیدار. قافك فتحیله مصدر اوله‌رق (بیدارلق) معناسنده استعمالی یاکلشدر . یقظانی = اویانیقلق، بیدارلق .

یقظه [ع] اویانیقلق، بیدارلق. بین‌النوم والیقظه = ایقو ایله اویانیقلق آراسی، آراسنده : حالت یقظه .

یقین [ع] برشیئی شکسز اوله‌رق اعتقاد صحیح ایله بیلمه . صفات علمیه‌ندر: کسب یقین . « کسب یقینه آدم ایچون یوقدر احتمال — هر اعتقاد عقله کوره غائبانه‌در — ... » بعض ارباب تحقیقك بیانه کوره (یقین) تشکیك ایله زائل اولمیان شیدر وجود وعدمده ایکی طرفی مساوی اولورسه آکا (شك) دینیلیر. ایکی طرفی مساوی اولمازسه راجح طرفنه (ظن) ، مرجوح طرفنه (وهم) دینیلیر . (یقین) ك (علم‌الیقین) ، (حق‌الیقین) اولمق اوزره اوچ مرتبه‌سی واردر. علم‌الیقین = صحتنده اصلا شبهه ایدیلمه‌مین اقوال ثقات ویاتواتر طریقیله برشیئی بیلمه . عین‌الیقین = برشیئی کندی کوزلریله کوره‌رك ماهیته یقین حاصل ایتمه. حق‌الیقین = برشیئك کیفیت وماهیتنی کمالیله جمیع حواس ایله بیلمه، آکلامه . بوقسم اقسام یقینك اعلاسیدر. یقیناً = اصلا شك وشبهه اولمیه‌رق ، بلاشك : یقیناً بیلیرم که بویله‌در .

یقینی — یقینه منسوب . بزم ترکجه‌ده (قریب) معناسنه قوللانلدیغمز (یاقین) کلمه‌سنك (یقین) کلمهٔ عربیه‌سیله معناجه بیلری بعید اولدیغندن آنی بوصورتده یازماملیدر: آیاصوفیه سلطان احمده یاقیندر. یقین دکلدر.

یگان [ف] (یك) ك جمعی. غیرمعین آدملر، اصلی (یك‌کان) در. تخفیف ایچون کاف عربی حذف ایدلمشدر .

یگان یگان [ف] بر بر بر : یکان یکان تعداد .

یگانگی [ف] یکانه‌لك، برلك، وحدت: یکانگی وجود .

یگانه [ف] اشسز، تك ، بی‌نظیر، بی‌مثل: استاد یکانهٔ زمان . § اویغون . موافق. یکانه کوی = مؤمن، موحد. یکانه‌کوبی = یکانه کولق . یکانه کویان = یکانه کولر .

یك آسبه [ف] بر آتلی ، بر آته مالك ، بك باشنه اولان .

یك انداز [ف] اهمیتسز برنوع اوق § اینجه دمرنلی کوچك ، یاخود چتال دمرنلی برنوع اوق § چای وایرمق کنارلرنده‌کی اوجوروم یرلر § دوز، یکسان .

یك آویز [ف] بر نوع قیچ .

یکایك [ف] بر بر بر. § آنسزین، ناکاه .

یکباز و یکباره [ف] برکره، بردفعه.

یکپاره [ف] بر پارچه ، بتون ، تام ، قیرقسز، اکسز: « آسمان یکباره بر مهردلاویز طرب » . یکپاره برآینه .

یکتا [ف] یالکز، بی‌نظیر: نحریر یکتا. برقات: جامهٔ یکتا .

یکتنه [ف] یالکز باشنه، تنها: « سورد کیجه خصمه بك تنه باقاز سلاح وجوشنه — برقالمازاصلا دشمنه الا یابان عدم — نفی »

یکجهت [ف] متفق، متحد: ملت یکجهت. یکجهتی = یکجهتلك ، اتفاق.

یك چشم [ف] بر کوزلی ، واحدالعین § ظاهر بین § ضعف بصره مبتلی . § آفتاب . یك چشمی = یك چشملك . یك چشمانه = یك چشمجه‌سنه .

یکدانه [ف] برنوع قلاده § بی مثل ، بی نظیر : جوهر یکدانه .

یکدست [ف] برالی § برجنس، برنوع، برنظامده اولان اشیای متعدده، برابر .

یك دل [ف] متفق. کوکللری بر. نفاقدن بری . یکدلانه = یکدلجه‌سنه . یکدلان = یکدللر . یکدلی = یکدللك، کوکل برلکی . (یکدله) ده لغتدر .

یکدم [ف] بردم ، برنفس ، برآن .

یکدیگر [ف] بربرینی ، بر طرف دیکر طرفی : یکدیکرمزی اولدن طانیرز .

یکران [ف] بایسی ، قویروغی آق اولان اشقرات § یاخود رنکی صاریلقله قرمزیلق بیننده بر نوع آت، آل آت § صوی ، نجیب ، اصیل ، کرانقیمت آت: یکران خیال .

یك رشته [ف] اویغون، موافق، یاراشیق §مشفق ، مهربان .

یکرکابی [ف] یدك چکیلن آت § برایشه حاضرلنمق ، مهیا بولنمق .

یکرنك [ف] صادق القیده ، غیر متلون آدم . یکرنکی = یکرنکلك صدق واخلاص . یکرنکان = یکرنکلر. یکرنکانه = یکرنکجه‌سنه .

یکروی [ف] مخلص صادق ، حضور وغیبتده ایلکدن بحث ایدن، بی‌نفاق ، خالص دوست § بر یوزلو . (یکرویه) ده لغتدر . یکرویی = یکرولق ، بریوزلولك ، بی‌ریالق .

یکروزه [ف] وجودی برکونه منحصر.

یکره [ف] بی‌ریا ، بی‌نفاق § برکره، بربول.

یکزبان [ف] برده‌یللی § آغزی بر ، لسانی اویغون. یکزبانی = آغز برلکی.

یکسال و یکساله [ف] برسنه، برسنه‌لك: طفل یکساله.

یکسان [ف] هرزمان، دائما § بردوزی‌به، براسلوبده، برنسقده، برابر: «یکسان نظرمده صیف وسرما — ناجی».

یکسر [ف] برباشدن برباشه § یالکز باشنه § آنسزین، ناکاه.

یکسره [ف] براوغوردن، دفعة.

یکشبه [ف] برکیجه، برکیجه‌لك.

یکشنبه [ف] بازارکونی، یوم الاحد.

یکون [ع] حاصل جمع، مجموع حساب، طوب. جمعا یکون = برقلم.

یکه‌تاز [ف] دشمنه یالکز باشنه صالدیران شجیع، بطال: یکه‌تاز میدان فصاحت کبی ترکیبلرده یاپیلمش اولمشدر. تشدید ایله ده قوللانیلیر.

یلدا [ف] دائما (شب) کلمه‌سنه اضافتله قوللانیلیر. شب یلدا = کوز فصلنك آخر وقیش موسمنك ابتداسی اولان الك اوزون کیجه. اطول لیالی سال. بوصره‌ده کونش قوسدن جدی برجنه تحویل ایدر.

یل [ف] بهادر، شجیع، پهلوان: یل ارجمند.

یلاق [ف] کویکه بدرمك ایچون درونه صو واکمك قونیلان قاب.

یلان [ف] (یل) ك جمعی. بهادران: § تورانی پهلوانك اسمیدرکه بیژن ابن کیو دستنده هلاك اولمشدر. آکا یلان نشان‌ده دینیلیر.

یله [ف] صالمه، صالیویرمه، قایوب قوبویرمه. § ... صالیویرلمش حیوان.

سوره‌سی.

یم [ع] دکز، دریا: تلاطم یم. اکثریا تخفیف ایله قوللانیلیر.

یمامه [ع] اهلی کوکرجین § عربستانده برمملکت.

یمانی [ع] یمنه منسوب. بونده‌کی الف یای مشدده‌دن عوض اولدیغندن تشدید یا ایله استعمالی طوغری دکلدر. شعرای یمانی = طرف جنوبیدن طوغان پارلاق برستاره‌نك اسمیدرکه یمن عربستانك طرف جنوبیسنده اولدیغی ایچون اورایه نسبت ایدلمشدر. بعضلر یمن طرفنده غروب ایدر برکوکبدر دیمشلردر. (سهیل) باشقه‌در.

یمنی [ع] یمن دیارینه منسوب. اوائلده یمندن کلن قرمزی شیلرك عمومنه (یمنی) دینیلیردی. شمدی باشه باغلانان، الده قوللانیلان بز ایله برنوع آیاق قابنه تخصیصاً استعمال اولنور.

یمین [ع] صاغ، صاغ جهت، (یسار) مقابلی: جهت یمین. طرف یمین § صاغ ال: فلان افندی کد یمین وعرق جبینیله کچینیر ناموسلی برذاتدر § آند، قسم، سوکند: «تیغکه نوله یمین ایلرسه روح مرتضی — برغزا ایتدك که خشنود ایلدك پیغمبری — نفعی». زمان جاهلیتده عربلر یکدیکرینك صاغ اللرینی طوته‌رق معاهده ایتدکلری ایچون قسمه اطلاق اولنمشدر. ظهور اسلامدن صکره یمین وجه معروف شرعی اوزره نام خدایه قسم ایتمکه تخصیص اولندی. جمعی ایمان. یمین لغو. یمین استظهار = ترکه‌دن برحق دعوی واثبات ایدن کیمسه‌یه حاکم طرفندن وبرلان یمیندر. خصمك طلبی اولمقسزین حاکم طرفندن

یمینلردن بری‌ده بودر.

ینابیع [ع] (ینبوع) ك جمعی: ینابیع زلال.

ینبغی [ع] شایان، لازم کلیر، دائما (کما) ایله برلکده قوللانیلیر: کماینبغی = لایق وجه ایله، لازم کلدیکی صورتله: کماینبغی ایفای وظیفه‌یه اقدام.

ینبوع [ع] پیکار، منبع، چشمه‌کوزی، قاینق.

یواقیت [ع] (یاقوت) ك جمعی.

یوم [ع] کون. روز. یوم التناد، یوم الحساب، یوم الحشر، یوم القیمه، یوم القیام، یوم البعث، یوم المیزان، یوم الدین، یوم السؤال، یوم الجواب، یوم الفرار، یوم الوعد، یوم الجزاء، یوم العهد، یوم المیثاق، یوم الواقعه، یوم القارعه، یوم العوض، یوم الجمع، یوم الفصل، یوم الموعود، یوم المیعاد، یوم النشور، یوم الفزع الاکبر = قیامت کونی. اسلوب فارسی اوزره یوم قیام، یوم حساب، یوم تناد الخ صورتلرنده‌ده قوللانیلیر. الیوم = بوکون. شمدیکی حالده، حالا. یوم شك = شهر رمضانك شریفك اثبات اولنه‌میان کونی. فی یومنا = زمانمزده، بوکون، حالا. کل یوم = هرکون: «کل یوم کلیر زیارت ایدر». یوماً من الایام = کونلردن برکون. یوماً فیوما = کوندن کونه، کیتدکجه. یومی = کونده، هرکونلك: یومی شوقدر مصرفی واردر. اجرت یومیه. یومیه = کونده‌لك: ایرغاد یومیه‌سی. یومیه دفتری.

یهود [ع] یهودی، بنی اسرائیلدن یهودا نسلی: طائفهٔ یهود.

یهودا حضرت یعقوب علیه السلامك بیوك اوغلنك اسمی.

یِ

یرلیغ [ترکجه‌دن مفرس] فرمان پادشاهی: یرلیغ بلیغ خاقانی.

یُ

یبوست [ع] قوروقلق، یابسلك، رطوبتك ضدی: یبوست هوا. قوللانیلمامالیدر.

یسر [ع] قولایلق، آسانلق، سهولت، (عسرت) ك ضدی § زنکینلك، یسار. یسر، یسرت‌ده لغتدر.

یسری [ع] صول طرف. (یمنی) مقابلی: جهت یسری.

یمکن [ع] امکاندن مأخوذدر. اصلی ضم نون ایله‌در. عجملر نونی اسکان ایتمشلردر یمکن، اوله‌بیلیر معناسنه

یمنی [ع] (یمین) ك مؤنثی: جهت یمنی. ید یمنی.

یوز [ع] پارس دینیلن بر نجی حیوان، فهد.

یوسف حضرت یعقوب علیه السلامك اوغلی اولان پیغمبر ذیشانك اسمیدر.

یونس [ع] بر پیغمبر ذیشانك اسمیدرکه بحکمة الله تعالی برخیلی زمان بر بالغك قارننده قالمشلر ایدی.